LUX GÉZA
építész

Pécs
Belvárosi plébániatemp.
TKM 297

Lux Géza építész (1910–1945)

1975, a műemlékvédelem éve volt Európában. Díjat is alapítottak ebből az alkalomból, a Műemlékek Európa díjat, amellyel elsők között Sopront városát tüntették ki. A díj átadására 1975. okt. 14.-én került sor. A TV filmet készített ebből az alkalomból és megszólalt többek között Dercsényi Dezső művészettörténész is. Elmondja, hogy Gerevich Tibor professzor 1933-ban átvette a Műemlékek Bizottság vezetését és gyökeresen átszervezte azt. Elsősorban vállalta legjobb tanítványát Genthon Istvánt a hivatal vezetését. Maga mellé vette Lux Kálmánt és annak később megkedvelt fiát, Lux Gézát, és nekilátott a korszerű műemlékvédelem megvalósításának.

Az építészet ünnepén.

1980. VII. 18. TV 2. műsor ½20 /S.J./

Lux Géza, építész (1910–1945)

Gerevich Tibor művészettörténész maga mellé vette Lux Kálmánt, akit a Tanácsköztársaság alatti szereplése miatt félreállítottak, – és annak tehetséges fiát, Lux Gézát, aki később meghalt. Ekkor nekilátott a korszerű műemlékvédelem megalapozásának.

Az építészet ünnepén
1949. X. 4, TV 21.45 | Gmé|

LUX GÉZA

halálát emliti a cikk szerzője

Dercsényi Dezső: Müemlékvédelmünk három évtizede

Müemlékvédelem, 1975. 3. sz. 129-135. l.

Lux Géza dr., okl. építészmérnök, műszaki doktor, a középkori műépítéstani tanszék mellett.) *X., Szabóky-u. 40.* Távbeszélő: 137—883.

adjunktus

József nádor tájék

1940/41. 97. l.

Mados László dr., a „Talajtan" című tárgy meghívott szakelőadója. (L. a 11. és 16. pontnál és a vegyészmérnöki osztály meghívott szakelőadóinál is.)

Mazalán Pál, okl. bányamérnök, mélyfúrási vállalat és gépgyár cégtulajdonosa, a „Mélyfúrású kutak építése" című tárgy meghívott szakelőadója. *II., Lánchid-utca 23.* Távbeszélő: 151—040 és 148—034.

Nyárády József dr., okl. felsőkereskedelmi iskolai tanár, közgazdaságtudományi doktor, felsőkereskedelmi iskolai c. igazgató, a gyakorló kereskedelmi középiskola vezető tanára, az Országos M. Kir. Gazdasági Szaktanárvizsgáló Bizottság tagja, a Magyar Racionalizáló Bizottság tagja, a Kereskedelmi Iskolai Tanárok Országos Egyesületében a Kereskedelemtudományi szakosztály elnöke, emléklapos hadirokkant hadnagy, az ezüst vitézségi érem, a Károly-csapatkereszt és a sebesülési érem tulajdonosa, (L. a gépész- és vegyészmérnöki osztály, valamint a közgazdaságtudományi kar meghívott szakelőadóinál is.) *V., Szemere-u. 21.* Távbeszélő: 124—769.

Vörös Imre dr., okl. gépészmérnök, műszaki doktor, műegyetemi adjunktus, a „Géptan" című tárgy meghívott szakelőadója. *VIII., Szüz-u. 5—7.* (L. a 3. és 16. pontnál is.)

Lux Géza dr

† Aach-ban (?)
Nemetország
1945 máj. 1. (?)

Atyjának
dr Lux Kálmánnak
Kőrösre.

1903 IX. 11.

~~Budapest~~

Számvevőséghez Radisics Jenő kolozsvári, sepsiszentgyörgyi, nagyszebeni, dévai és gyulafehérvári utiszámlája érvényesítés végett átétetik. (482/903)

~~176.~~

Lux Géza

Építész hallgató

illusztrációk a

Möller Istvánról

szóló cikkhez

nehány cszéb rajza is van itt.

Megfagyott Muzsikus

1930.

A cikket is bizonyára Lux G.

írta, bár

az a szerző neve

nélkül jelent meg.

Lux Géza

Megfagyott Murinkus

1931. 60 l. kari-

katurarád

~~Toi i mici più sentiti~~
~~ossequi.~~

Lux Géza

építész
született 1910 ápr. 29.
Bpesten, meghalt
1945. ápr. 27. Aschban
(Csehország)

Lux Kálmán id.

építész
n. 1880 febr. 14.
Bikáson (Zólyom m.)

Lux Kálmán közlése
1953. júl. 12.

364

Gyüjten

A hely neve	A tárgy megnevezése	
Bártfa,	oltár nárny részlete	

Lux Géza

14 évés
Gorabau
Vérsitelle

BUDAPESTI LÁTKÉPEK LUX GÉZA EREDETI RAJZAI NYOMÁN

LEVELEZŐLAP

DUNAI MALOM A RÓMAI FÜRDŐNÉL

1200 –

WEISS U. & F. BUDAPEST IV.

VENDEJO

BUDAPESTI LÁTKÉPEK LUX GÉZA EREDETI RAJZAI NYOMÁN

LEVELEZŐLAP

RÉSZLET TABÁNBÓL

WEIN J. & F. BUDAPEST

BUDAPESTI LÁTKÉPEK LUX GÉZA EREDETI RAJZAI NYOMÁN

LEVELEZŐLAP

A BUDAI SZT. ISTVÁN SZOBOR

1200 -

VEIS U. & F. BUDAPEST-V

BUDAPESTI LÁTKÉPEK LUX GÉZA EREDETI RAJZAI NYOMÁN

LEVELEZŐLAP

A KORONÁZÓ FŐTEMPLOM MÁTYÁSTORNYA A SZEDER-UTCÁBÓL

1200

WEIN UNIF. BUDAPESTY

BUDAPESTI LÁTKÉPEK LUX GÉZA EREDETI RAJZAI NYOMÁN

LEVELEZŐLAP

HALÁSZBÁSTYA

WEIN L. & F. BUDAPEST

felmérési eredményeit számos tanulmányban tette közzé. Reményteljes pályakezdés után légitámadás vetett véget fiatal életének. -- M. Zsámbéki templomorom (Bp., 1939).

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

MONOKEL DEZSŐ

SÁRVÁR

Lux Géza építészmérnök

Magyar Életrajzi Lexikon

LUX GÉZA építész

Népszabadság

Gül Baba budai türbéje újból szép lesz

Török pénzből renoválják a dervis rózsadombi emlékhelyét

A legutóbbi felújítása óta eltelt harminc év nyomai meglátszanak Gül Baba rózsadombi türbéjén. Kisebb repedések jelentek meg a kupolán vállmagasságban, a mészkőfalak lábazata a talajvíz miatt károsodott, sok helyütt felfagyott. Emiatt határozta el magát a török kormány, hogy – Pintér Tamás tervei alapján – megbízottjával, a Multicoop Kft.-vel renováltatja a síremléket. A költségeket a török kulturális minisztérium állja, húsz-huszonötmillió forint értékben. Mindezeken felül egy Gül Baba-bronzszobor, két kút márványborítása és kőlapok is érkeztek Törökországból.

A szeptember közepén kezdett felújítás során nemcsak renoválják a türbét, hanem meg is erősítik: a további bajokat megelőzendő három sorban köracél abroncsot helyeztek el a falban. A talajvíz elleni védekezést pedig új szellőztető- és szivárogtatórendszer szolgálja: a türbe köré egy hatvan centi széles, másfél méter mély árkot ástak, amelyet kaviccsal töltöttek fel, oldalait pedig úgynevezett geotextíliával burkolták be. A maradék nedvességet a gödör alján lévő – a csatornarendszerrel összeköttetésben álló – cső vezeti el. Az árok oldala és a síremlék közé, a faltól egy centire pedig vékony műanyag lapokat tettek. Ez az üres rész biztosítja a szellőzést, és megakadályozza, hogy a lábazat érintkezzen a nedvességgel.

A türbe környezetét is helyreállították. Egy U alakú oszlopcsarnokot alakítottak ki a sír köré. Az oszlopsorok közötti utat pedig Törökországból hozott kőlapokkal fedték be.

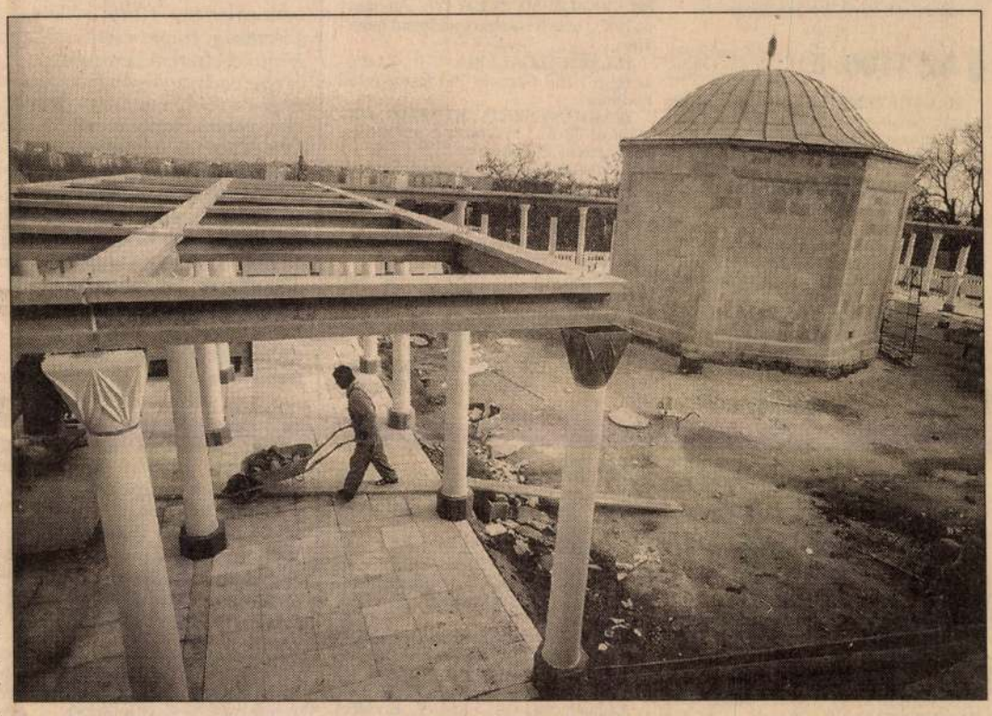

A mohamedán zarándokokat tavasztól méltó környezet fogadja

TEKNŐS MIKLÓS FELVÉTELEI

Az előzetes tervek szerint november 30-án adják át Gül Baba felújított türbéjét, a tereprendezést azonban csak jövő tavaszra tudják befejezni.

❑

Gül Baba – a harcos és szentéletű bektasi dervis – 1541. szeptember másodikán halt meg, a Buda elfoglalását ünneplő törökök hálaadó szertartásán. Emlékére Jahja Zádé Mahomet budai pasa a mai Rózsadomb Apostol utca és Mecset utca közötti területén türbét (síremléket) emeltetett 1543 és 1548 között. Még ugyanebben az évszázadban a bektasi rendhez tartozó dervisek kolostort építettek a türbe mellé. 1663-ban a Budára látogató Evlia Cselebi tizenhetedik századi híres török utazó tízkötetes útleírásaiban elsőként emlékezett meg a sírról, és három verset is fölírt annak belső falára.

A törökök kiűzése után, 1690-ben a türbe és az azt övező terület a jezsuitáké lett, akik barokk stílusú keresztény kápolnává alakították át. A múlt század elejétől ismét egyre több mohamedán érkezett Gül Baba síremlékéhez, amely hamarosan közkedvelt zarándokhellyé vált. A török kormány az akkorra már keromlott állapotú építményt 1885-ben Grill Lajos építőmesterrel rendbe hozatta. Nem sokkal később a terület Wágner Lajos tulajdona lett, aki az 1890-es években egy villát épített, amelynek a türbe is része lett. 1914–16 között Möller István tervei alapján újból renoválták, majd az első világháború után műemlékké nyilvánították a török harcos síremlékét.

Budapest városa 1941-ben a sírt és a villát is megvette. Két évvel később megbízták a felújítással Lux Géza építészt, aki a türbét leválasztotta a Wágner-villáról, de a munka befejezését a második világháború megakadályozta. Az épületet eredeti állapotának megfelelően Pfannl Egon állította helyre 1962-ben. Ekkor távolították el a barokkos zsindelytetőt, s tettek a helyére vörösrézlemez-borítást. A Wágner-féle épületet 1970-ben lebontották.

Gül Baba síremléke kváderkövekből – gondosan faragott, pontosan illeszthető négyszögű mészkövekből – készült nyolcszög alapú építmény, melyet félgömb alakú kupola fed. A keletre néző ajtónyílás és az északkeletre nyíló ablak is kőkeretes, fölöttük szamárhátíves, úgynevezett fölülvilágító rés látható. Eredetileg is bevakolták a türbe belső falát, amelyen Evlija Cselebi versein kívül más iszlám feliratok is voltak. Mai egyetlen belső dísze a szamárhátíves téglaívek sora. A türbe berendezési tárgyai részben Törökország, részben a magyarországi mohamedánok ajándékai, melyek ma is gyarapodnak a török zarándokok révén.

Mikó Sándor

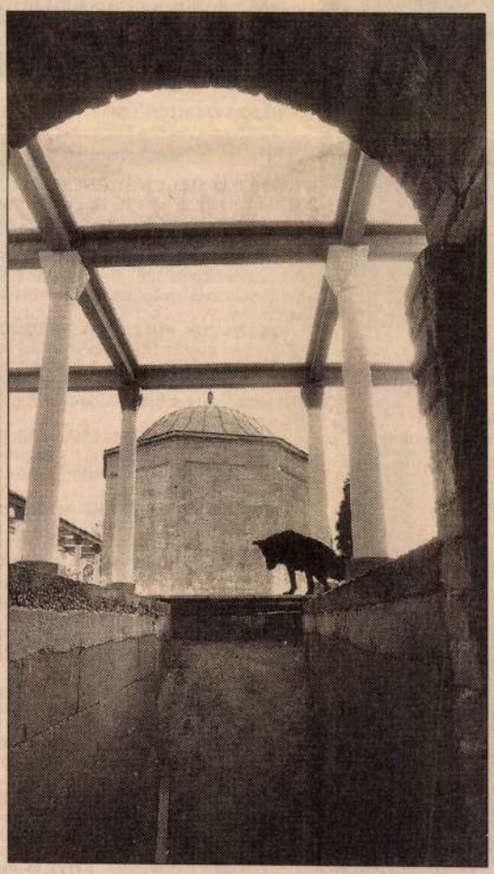

Megerősítik és renoválják

HANGVERSENY

ÓBUDAI TÁRSASKÖR (III., Kiskorona u. 7.) 28-án 19 órától Magyar Muzsikusok Fóruma '96. Közreműködik: Zempléni Mária (ének), Varasdy Emmi (zongora), Zempléni Tamás (kürt), az Auer Vonósnégyes. Műsoron Schumann, Schubert, Mozart, Weiner Leó művei.

AZ 1100. ÉV

HADTÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Tóth Árpád sétány 40.) Huszárok – egy könnyűlovas csapatnem évszázadai. Katonaiskolák az ezeréves iskolatörténetben.

IKARUS MŰVELŐDÉSI KÖZPONT (XVI., Margit u. 2.) 150 éves a magyar vasút modellje.

KÖZLEKEDÉSI MÚZEUM (XIV., Városligeti krt. 11.) Száz éve és ma – közlekedéstörténeti kiállítás. 150 éves a magyar vasút.

MAGYAR KERESKEDELMI ÉS VENDÉGLÁTÓ-IPARI MÚZEUM (I., Fortuna u. 4.) Vendégváró Budapest című kiállítás. A múzeum hétfőn és kedden zárva tart.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR (I., Budavári Palota, F épület) Kincs, műkincs, közkincs című kiállítás.

SEMMELWEIS ORVOSTÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Apród u. 1–3.) Egészségügy a dualizmus korában.

TESTNEVELÉSI ÉS SPORTMÚZEUM (XIV., Dózsa György út 3.) Finn, észt és magyar tradicionális sportok és népi játékok című kiállítás.

TÁRLATOLGATÓ

ADY-EMLÉKMÚZEUM (V., Veres Pálné u. 4–6.) Ady Endre otthona.

ALBERTFALVI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY (XI., Pentele u. 8.) Albertfalva és környéke 1896-ban. Köszöntjük a 80 éves Simándy Józsefet. Faragó Krisztina népi kosárfonó és kézműves munkái.

ARANY SAS PATIKAMÚZEUM (I., Tárnok u. 18.) A patika története. Gyógyszerészet a reneszánsz és a barokk korában.

BAJOR GIZI SZÍNÉSZMÚZEUM (XII., Stromfeld A. u. 16.) 100 éves a Vígszínház.

BANK CENTER GALÉRIA (V., Szabadság tér 7–9.) Marton László szobrászművész kiállítása.

BERZSENYI DÁNIEL ÁLTALÁNOS ISKOLA (XIX., Berzsenyi u. 8.) Fejezetek Kispest oktatástörténetéből.

BIBLICAL WORLD GALÉRIA (VII., Wesselényi u. 13.) Zádor István festőművész 1927-ben készült jeruzsálemi rézkarcainak kiállítása.

BOCSKAI GALÉRIA (XI., Bocskai u. 47–49.) Sersovszky Zsuzsa festményei.

BOD ÉVA KIÁLLÍTÓTERME (II., Bimbó út 72.) Kerámiaszobrok, mozaikasztalok, -vázák.

BUDAPEST BÁBSZÍNHÁZ BLATTNER GALÉRIÁJA (VI., Andrássy út 69.) Bródy Vera életmű-kiállítása.

BUDAPEST GALÉRIA KIÁLLÍTÓHÁZA (III., Lajos u. 158.) Pátzay Pál állandó kiállítása. Viszontlátásra! – Marcel Duchamp magyarországi hatásai.

BUDAPEST HILTON (I., Hess András tér 1–3.) Fekete László kerámiaszobrainak kiállítása.

BUDAPEST KONGRESSZUSI KÖZPONT (XII., Jagelló út 1–3.) Gyárfás Gábor grafikus-tervezőművész 25 év 50 plakát című kiállítása.

BUDAPEST TÖRTÉNETI MÚZEUM (Budavári Palota E épület) Buda középkori királyi várpalotája. Gótikus szobrok a budai királyi várpalotából. Régészeti ásatások Budapesten. Budapest a középkorban. Budapest az újkorban. Budapest – Féner Tamás fotóművész kiállítása. Középkori Ribillió – Kiszely Melinda kiállítása.

CSÁK MÁTÉ MŰTEREM AKVARELLGALÉRIÁJA (I., Úri u. 42.) Vízfestmények kiállítása.

CSEPEL GALÉRIA (XXI., Szent Imre tér 3.) Szemadám György képzőművész kiállítása.

CSILLAGHEGYI PINCEGALÉRIA (III., Mátyás király út 13–15.) Fábián Zoltán installációja.

CSÓK ISTVÁN GALÉRIA (V., Váci u. 25.) Börzsönyi-Kollarits Ferenc festőművész emlékkiállítása.

CSONTVÁRY TEREM (V., Vörösmarty tér 1.) Gerzson Pál festőművész kiállítása.

DOVIN GALÉRIA (V., Galamb u. 6.) Barabás Márton Festetlen szobrok című kiállítása.

EL KALÁSZI GALÉRIA (III., Dereglye u. 1.) Takár Emőke és Heil Edith festőművészek kiállítása.

ERDŐS RENÉE-HÁZ (XVII., Báthori u. 31.) Helytörténeti gyűjtemény. Expressgyűjtemény. Néprajzi szoba. Merzse-mocsár dioráma.

gon, 896–1686. Buda vára a miénk – emlékkiállítás Budavár 1849. május 21-i visszavételére. Szervátiusz Jenő szobrászművész emlékkiállítása. Buda Eliberate.

HOME GALÉRIA (II., Csévi út 7/B) Naplemente – Indonéz tájképek, életképek textilen.

HOPP FERENC KELET-ÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM (VI., Andrássy út 103.) Délkelet-ázsiai buddhista művészet.

ILLÁRIUM GALÉRIA (VIII., Köztársaság tér 15.) Gerzson Pál festőművész kiállítása.

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM (IX., Üllői út 33–37.) Művészet és mesterség. Historizmus és eklektika. Szecesszió – a XX. század hajnala. Az Iparművészeti Múzeum palotájának építéstörténete.

JÁTÉKSZEREK ANNO... (VI., Teréz krt. 54.) Hajdanvolt játékszerek kiállítóterme és hasonmásainak boltja. Anker kőépítőszekrények.

JÁTÉKSZÍN (VI., Teréz krt. 48.) Mgr. Art. Szilágyi Péter akadémikus festőművész kiállítása.

JÓKAI-EMLÉKMÚZEUM (XII., Költő u. 21.) Jókai Mór-emlékszoba.

JÓZSEF ATTILA-EMLÉKSZOBA (IX., Gát u. 3.) József Attila-emlékkiállítás.

JÓZSEF ATTILA MŰVÉSZETI CENTRUM (VIII., Köztársaság tér 26.) Cigány festők kiállítása.

JÓZSEFVÁROSI KIÁLLÍTÓTEREM (VIII., Nap u. 1.) Fotódokumentációs kiállítás – 1956. október 23. 40 éves évfordulója tiszteletére.

KASSÁK MÚZEUM (III., Fő tér 1.) Kassák Lajos irodalmi, képzőművészeti munkássága. Hommage á Kassák – magyar és külföldi művészek alkotásai (1922–1994).

KELENVÖLGYI ISKOLAGALÉRIA (XI., Kecskeméti József u. 14.) Ács Ferenc fafaragó és Kovács Ágoston fafaragó, türeleműveg-készítő kiállítása.

KEMPINSKI GALÉRIA (V., Erzsébet tér 7–8.) Kádár Tibor festményei.

KISCELLI MÚZEUM, FŐVÁROSI KÉPTÁR (III., Kiscelli u. 108.) Válogatás a Fővárosi Képtár gyűjteményéből. Az Arany Oroszlán patika. Pest-budai nyomdák a XVIII–XIX. században. Emlékek Pest-Budáról, XVIII–XIX. század. Barokk szoborcsarnok. A cet gyomrában – Maurer Dóra és Szegedy-Maszák Zoltán kiállítása.

KISPESTI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY (XIX., Fő u. 38.) A községgé szerveződéstől nagy Budapest létrejöttéig (1871–1950).

KISPESTI VIGADÓ (XIX., Fő u. 22.) Barna András festő-, grafikusművész kiállítása.

KÓDEX KÖNYVÁRUHÁZ (V., Honvéd u. 5.) Kortárs magyar festők (Deb-

TERÍTÉKEN

Lőgyakorlat

Nádor utca. Nimród étterem. Veretes nevek. Szigorú tradíció, parancsoló kultúrtörténeti asszociációk. Egy nemes hely. És valóban: odabent Budapest vendéglőiben ritka stiláris következetesség. Tisztaság, finom csend, jól öltözött pincérek. A Nimród étterem berendezése szerencsésen ötvözi egy vadászház férfias keménységét és egy jómódú vidéki udvarház gazdagságát. Ízlés kérdése persze, hogy ki érzi jól magát kitömött rókák és varjak társaságában, és kinek megy el jó időre a kedve az evéstől, amikor belenéz a karnyújtásnyiról rábámuló fácán üvegszemébe. Holmi anyámasszony katonájának itt semmi helye. Trófeák mindenütt, nagy diadalok emléke a levegőben, a legyőzött természet alázatosan áll a férfiúi erő rendelkezésére.

Budapesten valóban kevés az olyan vendéglő, amely képes megtalálni és kivitelezni saját arculatát. Pedig a határozott profil félsiker. A Nimród esetében ez utóbbi mondat tökéletesen igaznak bizonyult. Félsiker. Keményített damasztszalvéta, burjánzó, élő futónövények az ablakokban, a részletekre is ügyelő tulajdonosi figyelem, jóviális és intelligens pincérek. A Nimródban a pipaszobák és dolgozószobák parancsoló szigorúsága uralkodik. Nagy, súlyos ételek, vadak, szárnyasok, országos gondok. Férfiak számára fenntartott rezervátum. Rend és könyörtelenség: a kora esti órán ártatlannak látszó fiatal fiú lép be és udvariasan kérdi, hol találja a WC-t. Megmutatom – mondja elkes-

lyedünk a fácán a nyúlszívűek neki a vadpásté ginkább disznós vártuk. A zellerl agyonsózott. A szaktudással sz sem a szarvasfil gombával és sa nem tartogat ki ételek. A szarva töltéleknek hasz lyen magába szí

Az igazi férfi dít különösebb tekre. A szatym lyozatlanok, a s vel szomorú fia

Az igazán jó is. A Nimród es sításokkal állja lakberendezésh de meglehetőse

Inséges idők félsikernek.

Konyha: bak
Kiszolgálás: r

Magyarországon (a kiállítás csütörtöki napokon 9–14 óráig látogatható).

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA (I., Dísz tér 17.) Középkori és reneszánsz kőtár. Középkori faszobrok és táblaképek. Késő gótikus szárnyas oltárok. Késő reneszánsz és barokk művészet. XIX. századi festészet, szobrászat. XX. századi festészet, szobrászat és éremművészet. Munkácsy Mihály és Paál László művészete. Habsburg nádori kripta.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM (VIII., Múzeum krt. 14–16.) A koronázási jelvények. „Őseinket felhozád..." A honfoglaló magyarság. Magyarország története Istvántól a millenniumig. Magyarország története a XX. században.

MAI MANÓ FOTÓGALÉRIA (VI., Nagymező u. 20.) Szaák Tamás Pillanatok a természetből című fotókiállítása.

Károly Éva festőművész és Kelemen Kristóf szobrászművész kiállítása a Hotel Gellértben december 7-ig látható

történetét az őskortól napjainkig. A növénytermesztés és állattenyésztés történetét bemutató kiállítások mellett erdészeti, vadászati, halászati, valamint természetvédelmi kiállítások várják a látogatókat. 100 éves a Magyar Mezőgazdasági Múzeum. Élet egy középkori faluban.

MISSIONART & HAAS GALÉRIA (V., Falk Miksa u. 13. fszt. 2.) Nagybánya centenáriuma – válogatás a művésztelep alkotóinak műveiből.

MOBIL GALÉRIA (I., Úri u. 40.) Haraszty István mobiljai. Pauer Gyula Szépségminták szoborcsoportja.

MOLNÁR C. PÁL MŰTEREMGALÉRIA (XI., Ménesi út 65.) Nyitva: kedd–csütörtök 15–18 óráig, vasárnap 10–13 óráig.

MŰCSÁRNOK (XIV., Dózsa György u. 37.) Játék a színpaddal című kiállítás. Fluxus Németországban 1962–1994.

MŰVÉSZETBARÁTOK GALÉRIÁJA (VII., István u. 42.) Faragó Éva festménykiállítása.

NAGY BALOGH JÁNOS KIÁLLÍTÓTEREM (XIX., Templom tér) Körtvélyessy Magda festőművész kiállítása.

NEOGRÁDY ANTAL MŰTERME Látogatható előzetes telefonbejelentés alapján: 274-2923.

NÉPRAJZI MÚZEUM (V., Kossuth L. tér 12.) A magyar nép hagyományos kultúrája. XII. Országos Népművészeti Kiállítás.

ÓBUDAI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY (III., Fő tér 1.) Kispolgári szecessziós enteriőr a Kőszegi-hagyatékból. Játéktörténet kicsiknek és nagyoknak.

OROSZ KULTURÁLIS KÖZPONT (VI., Andrássy út 120.) Varázslatos Dél-Szibéria – Kunkovács László fotóművész kiállítása.

ORSZÁGOS FÖLDTANI MÚZEUM (XIV., Stefánia út 14.) Magyarország ásványkincsei. Magyarország földtörténete. Ősvilági lábnyomok. A magyar földtan története. Lechner Ödön-emlékkiállítás.

ORSZÁGOS MŰEMLÉKVÉDELMI HIVATAL (I., Táncsics M. u. 1.) Az emlékezet kövei – Péterfy László és Sarud Sebestyén József kiállítása.

ORSZÁGOS MŰSZAKI MÚZEUM ÖNTÖDEI MÚZEUMA (II., Bem J. u. 20.) Vasöntészeti emlékeink, 1880–1910.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR (I., Budavári Palota, F épület Kéthly Anna az emigrációban. Magyarország-térképek a millennium idejéből.

ORSZÁGOS SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Krisztina krt. 57.) Huszka Jenő zeneszerző emlékszobája.

PARLAMENT GALÉRIA (V., Kossuth L. tér 9.) Bíró Gábor erdélyi festőművész kiállítása.

PASARÉTI ART-X GALÉRIA (I. Pasaréti út 65.) Kátai Mihály tűzzomán képeinek kiállítása.

PESTERZSÉBETI MÚZEUM (XX Baross u. 53.) Pesterzsébet és Soroksá történeti emlékei. Neményi Lili-kiállítás.

PESTSZENTIMREI KÖZÖSSÉGI HÁZ (XVIII., Vasút u. 48.) A Dr. Széke Endre Pestszentimre Történeti Társasá 100 éves a mozi című kiállítása.

PESTÚJHELYI KÖZÖSSÉGI HÁ

16. ADJUNKTUSOK, TANÁRSEGÉDEK ÉS GYAKORNOKOK.

Mérnöki és építészmérnöki kar, valamint gépész- és vegyészmérnöki kar.

Adjunktusok.

Schwertner Antal dr., okl. mérnök, műszaki doktor, a II. sz. hídépítéstani tanszék mellett. *XI., Bocskay-u. 63.*

Méhes György dr., okl. mérnök, műszaki doktor, helyettes tanár, az I. sz. hídépítéstani tanszék mellett. (L. a 3. pontnál is.)

vitéz Kiss Tibor dr. (nemeskéri), okl. építészmérnök, műszaki doktor, meghívott szakelőadó, az épülettervezési tanszék mellett. (L. 12. pontnál is.)

Papp Ferenc dr., okl. középiskolai tanár, bölcsészettudományi doktor, magántanár és meghívott szakelőadó, az ásvány- és földtani tanszék mellett. (L. 11. és 12. pontnál is.)

vitéz Lányi Béla dr., okl. vegyészmérnök, műszaki doktor, egyetemi c. ny. rk., helyettes és magántanár, az elektrokémiai tanszék mellett. (L. 3., 10. és 11. pontnál is.)

Sándor Zoltán dr. (lokodi), okl. vegyészmérnök, műszaki doktor, magántanár és meghívott szakelőadó, az élelmiszerkémiai tanszék mellett. (L. 11. és 12. pontnál is.)

Pázmádi István, okl. építészmérnök, az ókori építéstani tanszék mellett. *Budakalász, Szent István-telep.*

Schmid Rezső dr., okl. vegyészmérnök, közgazdasági mérnök, bölcsészettudományi doktor, tudományegyetemi magántanár, meghívott szakelőadó, a fizikai tanszék mellett. (L. 12. pontnál is.)

Szily József dr. (nagyszigethi), okl. mérnök, műszaki doktor, magántanár, helyettes tanár és meghívott szakelőadó, a vízépítéstani tanszék mellett (L. 3., 11. és 12. pontnál is.)

Kürti Vilmos, okl. mérnök, a geodéziai tanszék mellett. *IX., Ferenc-körút 39.*

Ifj. Ferencz Imre, okl. gépészmérnök, villamosgépek tanszéke mellett. *XII., Istenhegyi-út 20 b.* Távbeszélő: 167—343.

Sármezey István, okl. mérnök, az út- és vasútépítéstani tanszék mellett. *IX., Ferenc-körút 28.*

Hajós György dr., okl. középiskolai tanár, bölcsészettudományi doktor, az I. sz. matematikai tanszék mellett. *II., Margit-körút 36.*

1941/42

Trautsch Kálmán, okl. gépészmérnök, az I. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *VII., Wesselényi-u. 46.* Távbeszélő: 421—974.

Lux Géza dr., okl. építészmérnök, műszaki doktor, a középkori műépítéstani tanszék mellett. *X., Szabóky-u. 40.* Távbeszélő: 137—883.

Krekó Béla, okl. gépészmérnök, a fizikai tanszék mellett. *XII., Győri-út 2/c.*

Neráth Vilmos, okl. vegyészmérnök, a szervetlen kémiai tanszék mellett. *II., Ponty-u. 4.*

Záborszky János, okl. gépészmérnök, a villamosművek tanszéke mellett. *Budafok, Tompa-u 15.* Távbeszélő: 269—707.

Muttnyánszky Ádám, okl. gépészmérnök, a III. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *XI., Horthy Miklós-körtér 1.* (L. a 3. pontnál is.)

Benedek Frigyes, okl. építészmérnök, a magasépítéstani tanszék mellett. *XI., Bérnáth Géza-u. 23.* Távbeszélő: 155—947.

Lancsarics Alajos, okl. gépészmérnök, a IV. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *II., Margit-rakpart 52.*

Széll László, okl. építészmérnök, az épületszerkezettani tanszék mellett. *XII., Csendőr-u. 12.*

Mados László dr., okl. vegyészmérnök, műszaki doktor, helyettes és magántanár, a mezőgazdasági kémiai technológiai tanszék mellett. (L. a 3. és a 11. pontnál is.)

Bakó László, okl. gépészmérnök, a mezőgazdasági géptani tanszék mellett. *XI., Tarcali-u. 5.* Távbeszélő: 256—863.

Gillemot László dr., okl. gépészmérnök, műszaki doktor, a mechanikai technológiai tanszék mellett. *XI., Eszék-utca 3.* Távbeszélő: 457—265.

Bognár Rezső, okl. vegyészmérnök, a szerves kémiai tanszék mellett. *XI., Horthy Miklós-út 62.*

Kopácsy József (kopácsi), okl. mérnök és közgazdasági mérnök, a közlekedésügyi és vasútépítéstani tanszék mellett. *I., Verbőczy-utca 14.* Távbeszélő: 360—792.

Pattantyús Á. Dénes, okl. gépészmérnök, a II. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *I., Piroska-utca 7.* Távbeszélő: 367—394.

Kégl János, okl. gépészmérnök, a mezőgazdasági géptani tanszék mellett. *XI., Horthy Miklós-körtér 3.*

Gruber József, okl. gépészmérnök, az aërodinamikai tanszék mellett. *XI., Elek-utca 28/a.*

Parti István, okl. gépészmérnök, a mechanikai technológiai tanszék mellett. *Pestszenterzsébet, Pósta-utca 13/b.*

Gáspár Ernő, okl. vegyészmérnök, a kémiai technológiai tanszék mellett. *XI., Horthy Miklós-út 18.*

Burgyán Aladár, okl. vegyészmérnök, az általános kémiai tanszék mellett. *IX., Ferenc-körút 32.*

Somogyi László, okl. építészmérnök, az alkalmazott szilárdságtani tanszék mellett. *XI., Kemenes-utca 4.*

Sasvári Kálmán dr., okl. középiskolai tanár, bölcsészettudományi doktor, a kémiai fizikai tanszék mellett. *XI., Budafoki-út 35.*

Fizetéstelen adjunktusok.
(Betürendben.)

Dénes Emil, okl. mérnök, az I. sz. hídépítéstani tanszék mellett. *X., Nyitra-u. 8.*

Eöri Fintor Zoltán, okl. gépészmérnök, közgazdasági mérnök, a III. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *IX., Bakáts-tér 6.*

Löw Márton dr., okl. középiskolai tanár, bölcsészettudományi doktor, beosztott áll. gimnáziumi r. tanár, a műszaki mechanikai tanszék mellett. (L. 14. pontnál is.)

Menyhárd István, okl. mérnök, a mechanikai tanszék mellett. *XI., Holdvilág-u. 13.* Távbeszélő: 257—790.

Mészáros László dr., okl. építészmérnök, műszaki doktor, az alkalmazott szilárdságtani tanszék mellett. *XI., Verpeléti-út 20.* T.: 456—664.

Nyul Gyula dr., okl. vegyészmérnök, közgazdasági mérnök, bölcsészettudományi doktor, helyettes tanár, a kémiai technológiai tanszék mellett. (L. 3. pontnál is.)

Remenyik Tibor, okl. gépészmérnök, a II. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *VIII., Romanelli-u. 25.* Távbeszélő: 330—790.

Szabó Sándor, okl. mérnök, okl. középiskolai tanár, az I. sz. hídépítéstani tanszék mellett. *XI., Lágymányosi-u. 5.* Távbeszélő: 457—446.

Vittay Győző, okl. gépészmérnök, a IV. gépszerkezettani tanszék mellett. *XIV., Ajtósi Dürer-sor 13.* Távbeszélő: 427—613.

Zigány Ferenc dr., okl. középiskolai tanár, bölcsészettudományi doktor, az ábrázoló geometriai tanszék mellett. (L. a 11. és 14. pontnál is.)

Tanársegédek.

Urbányi (Urbanek) János dr., okl. gépészmérnök, műegyetemi magántanár a párizsi egyetem doktora, a villamos gépek tanszéke mellett. (L. a 11. pontnál is.)

Papp György dr., okl. középiskolai tanár, bölcsészettudományi doktor „sub auspiciis Gubernatoris", az atomfizikai tanszék mellett. *XI., Eszék-u. 7/b.*

Kemény János, okl. gépészmérnök, a fizikai tanszék mellett. *XII., Hegyalja-út 3.*

Bardon Alfréd dr., okl. építészmérnök, műszaki doktor, fizetéstelen adjunktus a szabadkézi rajzi tanszék mellett. *XI., Bercsényi-u. 10.* Távbeszélő: 256—490.

Ecsődi Tibor, okl. gépészmérnök, a műszaki mechanikai tanszék mellett. *XI., Péterhegyi-u. 610 hrsz.*

Rácz Elemér, okl. gépészmérnök, az aërotechnikai intézet mellett. *XI., Budafoki-út 15.*

Wallner Gyula, okl. mérnök, a II. sz. hídépítéstani tanszék mellett. *XI., Bercsényi-utca 15.*

Zech Konstantin br., okl. vegyészmérnök, a textilkémiai tanszék mellett. *XI., Horthy Miklós-út 124.*

Gerő Lóránd dr., okl. gépészmérnök, műszaki doktor, a fizikai tanszék mellett. *Dunaharaszti, Petőfi Sándor-u. 6.*

Rupp Géza, okl. gépészmérnök, a II. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *XI., Mihály-u. 10/b.*

Turner Miklós, okl. gépészmérnök, a mezőgazdasági iparok tanszéke mellett. *IV., Semmelweis-u. 2.*

Radnai Loránd, okl. építészmérnök, az ókori építéstani tanszék mellett. *XI., Szüret-u. 9.* Távbeszélő: 256—983.

Simonyi Károly, okl. gépészmérnök, az atomfizikai tanszék mellett. *II., Bólyai-utca 13.*

Molnár László, okl. vegyészmérnök, a textilkémiai tanszék mellett. *Cegléd, Kazinczy-u 15.*

Mistéth Endre, okl. mérnök, az I. sz. hídépítéstani tanszék mellett. *VIII., Csepreghy-u. 2.* Távbeszélő: 130—224.

Doktorits István, okl. gépészmérnök, a fizikai tanszék mellett. *XI., Liptó-u. 19.* Távbeszélő: 457—698.

Bozó János, okl. vegyészmérnök, okl. gyógyszerész, a szerves kémiai tanszék mellett. *Pestszenterzsébet, Kmetty-utca 3.*

Stépán László, okl. gépészmérnök, a II. sz. elektrotechnikai tanszék mellett. *XI., Eszék-u. 7/a.*

Petrich Géza, okl. középiskolai tanár, az ábrázoló geometriai tanszék mellett. *XII., Királyhágó-tér 6.*

ifj. Szarvas Béla, okl. gépész- és közgazdasági-mérnök, az I. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *VI., Teréz-krt. 54.* Távbeszélő: 111—123.

Komlósi Imre, okl. mérnök, a vízépítéstani tanszék mellett. *IX., Szobieszky János-u. 28.*

Kőrössy László dr., okl. középiskolai tanár, bölcsészettudományi doktor az ásvány- és földtani tanszék mellett. *XI., Horthy Miklós-út 18.*

Reichard Zoltán, okl. építészmérnök, a magasépítéstani tanszék mellett. *VIII., Sándor-u. 17.* Távbeszélő: 139—021.

Vankó Richárd, okl. gépészmérnök, a III. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *III., Pusztaszeri-út 36.* Távbeszélő: 152—661.

Czobor Gyula, okl. gépészmérnök, a mechanikai technológiai tanszék mellett. *XI., Szüret-u. 19.*

Vastagh Géza, okl. mérnök, a vízépítéstani tanszék mellett. *XI., Lenke-tér 7.*

Kovácsházy Ernő, okl. gépészmérnök, a IV. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *XI., Lágymányosi-u. 17/a.*

Szalágyi Géza, okl. építészmérnök, a városépítéstani tanszék mellett. *VI., Izabella-u. 72.* Távbeszélő: 311—508.

Perneczky Béla, okl. mérnök, az I. sz. hídépítéstani tanszék mellett. *XI., Ulászló-u. 22.*

lovag Khloyber Walter, okl. mérnök a II. sz. hídépítéstani tanszék mellett. *X., Schuszter János-tér 1.*

Sarkady László, okl. gépészmérnök, az aërodinamikai tanszék mellett. *I., Lógodi-u. 27/b.* Távbeszélő: 161—483.

Domján Jenő, okl. mérnök, az út- és vasútépítéstani tanszék mellett. *XI., Daróczi-út 4.*

Mester László, okl. vegyészmérnök, a szerves kémiai tanszék melett. *IX., Ráday-u. 28.* Távbeszélő: 187—569.

Tóth Béla, okl. vegyészmérnök, a mezőgazdasági kémiai technológiai tanszék mellett. *Dunaharaszti, Eötvös-u. 2.*

Krén Ferenc, okl. építészmérnök, az épülettervezési tanszék mellett. *III., Keve-utca 60.*

Papp Ágoston, okl. gépészmérnök, a II. sz. gépszerkezettani tanszék mellett. *II., Fő-u. 28.* Távbeszélő: 367—658.

Szentpáli Gyula, okl. gépészmérnök, a mezőgazdasági géptani tanszék mellett. *XI., Zenta-utca 1.*

Nagy Béla Zoltán, okl. építészmérnök, a magasépítéstani tanszék mellett. *XI., Fadrusz-utca 2.*

Szilágyi Antal, okl. vegyészmérnök, a kémiai technológiai tanszék mellett. *IX., Vámház-krt. 5.*

Sallay Imre, okl. építészmérnök, az épületszerkezettani tanszék mellett. *XII., Orbánhegyi-út 8.*

Kuntz Ernő, okl. gépészmérnök, a műszaki mechanikai tanszék mellett. *II., Pasaréti-út 74.*

Kovásznay László, okl. gépészmérnök, az aërodinamikai tanszék mellett. *XI., Budafoki-út 9/11.*

Pelikán József, okl. építészmérnök, az alkalmazott szilárdságtani tanszék mellett. *I., Naphegy-u. 35.*

Petur Alajos, okl. mérnök, a mechanikai tanszék mellett. *III., Zarándutca 27.*

Straub Gyula, okl. vegyészmérnök, a szervetlen kémiai tanszék mellett. *XI., Szent Imre herceg-útja 60.*

Bálint László, okl. vegyészmérnök, az általános kémiai tanszék mellett. *IX., Hőgyes Endre-u. 1.*

Csiky Gábor dr., bölcsészettudományi doktor, az ásvány-földtani tantanszék mellett. *XI., Bercsényi-u. 8.*

Mészáros Jolán, okl. vegyészmérnök, az élelmiszerkémiai tanszék mellett. *Pesthidegkút, Kossuth Lajos-u. 17.*

Vas Károly, okl. vegyészmérnök, az élelmiszerkémiai tanszék mellett. *II., Ilona-u. 35.*

Simek Rezső, okl. vegyészmérnök, az elektrokémiai tanszék mellett. *VIII., Szigony-u. 14.*

Herzog Antal, okl. vegyészmérnök, a szervetlen kémiai tanszék mellett. *XII., Városmajor-u. 56.*

Jutalomdíjas tanársegédek.

Arató József dr., okl. vegyészmérnök, műszaki doktor, az elektrokémiai tanszék mellett. *XI., Bocskay-út 60.*

Cholnoky Tibor, okl. mérnök, a mechanikai tanszék mellett. *I., Kléh István-u. 3/c.* Távbeszélő: 158—044.

Lőrincz Pál, okl. középiskolai tanár, az ábrázoló geometriai tanszék mellett. *XI., Karolina-út 53.* Távbeszélő 257—197.

Soós Károly, okl. vegyészmérnök, az általános kémiai tanszék mellett. *Csillaghegy.*

Megbízott díjas gyakornokok.

(Betűrendben.)

Fazekas József, szigorló mérnök, a geodéziai tanszék mellett. *XI., Horthy Miklós-út 51.*

Fogarasi Mihály, szigorló mérnök, a geodéziai tanszék mellett. *XI., Kende-u. 9.*

Kalcher Árpád, szig. mérnök, a közlekedési és vasútépítési tanszék mellett. *XI., Budafoki-út 41/b.*

Keller György, szigorló gépészmérnök, a mechanikai technológiai tanszék mellett. *III., Kaszás-u. 4.*

Lovass András, szig. mérnök, az út- és vasútépítéstani tanszék mellett. *I., Völgy-u. 49/b.*

Mezey Jenő, szigorló mérnök, a kémiai technológiai tanszék mellett. *XI., Szent Imre herceg-útja 4.*

Monostori Gusztáv, szigorló gépészmérnök, a villamosművek tanszéke mellett. *XI., Biblia-u. 10.*

Paulinyi Ernő, IV. é. vegyészmérnök-hallgató, a kémiai fizikai tanszék mellett. *Pestszenterzsébet, Alkotmány-u. 24.*

Régeni László, V. é. gépészmérnök-hallgató, a villamos gépek tanszéke mellett. *IX., Ferenc-krt. 38.*

Lux Géza,

MDK

Gerevich Tibor mellett meg kell emlékeznünk azokról a férfiakról kik mint G.T. munkatársai az utóbbi években a műemlékvédelmet oly nagy fokban fellenditették. - II. Rákóczi Ferenc rodostói ebéd lőházának restaurálása Lux Kálmán, a bizottsg. é főtanácsosa és fiának Lux Gézának sokat köszönhe A végrhajtás Szentiványi Gyula nevéhez fűződik, ki 19 hónapig dolgozott a nagy művön, s az ideszállitott romokból az eb.-ház teljes eredetiségében

Forgách Géza: Kassa a magyar műemlékek budapesti kiállitásán. - Nemzeti Szalon.

Ujjászületett.

-1-

M.D.K.

Lux Géza, építész, műegy. adjunktus

édesapjával Lux Kálmán-
nal együtt „imponálóan nagy-
szabásu" műcsarnok-felvételi
anyagot állít ki a Neuszreti
Szalon magyar műcsarnoki ki-
állitásán. [Lux Géza 1949.
dec. 8-án elvonult a Német or-
szágba telepitett műegyetemi

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.
dec. 3. sz. 4. old.

H.D.K.

M.D.K.

Lux Géza, építész

... hallgatókkal együtt és decemberben a Halle melletti repülőtámadás nál meghalt.]

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.

dec. 3. sz. 4. old.

K.D.K.

MDK

Lux Géza dr. adjunktus

A középkori műépitéstani tanszék mellett.

József nádor, 1941/42. 70.l.

Lux Géza

ead

Lux Géza: Ujabb ásatások a Margitszigeten. /Kny. Technika./ 4 o, 11 K, 12 L, Budapest, 1938.

Lux Géza: A zsámbéki templom. Nagy 4 o, 67 K, 48 L, Budapest, 1939.

Lux Géza: Müemléki séta a Csallóközben. /Kny. Technika./ 4 o, 8 K, 2 L, Budapest, 1939.

Lux Géza: A Nyirség középkori épitészeti emlékei. /Kny. A Magyar Mérnök-és Épitész-Rgylet Közl./ 8 o, 18 K, 28 L, Budapest, 1940.

56./ (70) Lotz Károly emlékkönyv. o, K, L,

Lovag Zichy Mihály és a párisi magya

Alkalmi beszéd....tartotta az egylet

8 o, 0 K, 7 L, Budapest, 1903.

Lugosi Döme: A Szeged-als°városi ten

lostor kincsei. 16 0, 8 K, 73 L, Sze

Lukinich Imre: Az udvarhelyi vár tö

Erdélyi Muzeum./ 8 o, 0 K, 24 L, Ko

Lukcsics Pál-Pfeiffer János: A ves

ki vár a katolikus restaurációkorá

254 L, Veszprém, 1933.

A BUDAVÁRI HELYŐRSÉGI TEMPLOM TORNYA

A viszontagságos magyar sors kérlelhetetlenül megritkította műalkotásainkat, különösen fővárosunk szegényedett el régi műemlékekben. Budavárában, ahol Mátyás király nagyszerű palotája állott, amelynek csodájára messze földről jöttek ámuló idegenek, csak néhány kőtöredék maradt, azok is múzeumok holt anyagában láthatók, oly csekély számban, hogy a rekonstruáló fantáziát sem tudják megmozgatni. Nemhogy utcakép, de még egy-egy építmény is alig akad a várban, amely Mátyás király vagy a dicsőséges magyar középkor emlékét idézné, kivéve azt az erősen átalakított gótikus házat az Országház-utca 20. szám alatt, vagy a Szent Miklós-tornyot, a várbeli domonkosok utolsó emlékét. Gótikus részletek tanulmányozására kapualjakba kell betekintenünk, azokban találunk többnyire szerény csúcsíves ülőfülkéket, csak az Uri-utca 40. szám alatt, vagy a Szentháromság-tér 3. számú házában akadunk díszesebb vakmérműves kialakítású ülőfülkékre. A Koronázó-templom legutolsó restaurálása óta, teljesen megváltoztatott belsejére új, fényes külsőt öltött, de ebben az alakjában alig ért meg félszáz esztendőt, így nem tekinthetjük eredeti műemléknek. Várbeli középkori műemlékeink ily mostoha sorsa láttán szinte érthetetlennek tűnik, miért nem tettünk eddig is már többet a hivatalos műemlékvédelmi intézkedéseken túl, elrejtett értékeink feltárására. Pedig nemrég a pesti belvárosi templom példája igazolta fényesen azt a hitet, hogy vakolat alatt értékek rejtőznek még s nem kell más hozzá, csak bátor kezdeményezés, hogy régi idők tanúiról a későbbi korok sokszor értéktelen álarca lehulljon.

Nem megy felfedezésszámba, — különösen amióta hírlapi cikkek is foglalkoztak vele, — ha ismét rámutatunk arra, hogy a várbeli Helyőrségi-, Mária Magdolna-templom, barokká átalakított egyszerű külső homlokzatai, szerény belső terei ellenére középkori alkotás, s hogy a tornya teljes egészében még megőrizte eredeti alkatát, csak csúnya vastag vakolat borítja testét és régi csúcsíves ablakai helyén, érzéketlen későbbi átalakítás révén, igénytelen formájú zsalugáteres ablakokfoglaltak helyet.

A Mária Magdolna-templom eredeti részeinek megállapítására vegyük vizsgálat alá alaprajzát. Rögtön feltűnik, hogy a templom egyhajós elrendezéssel épült, de hogy mikor, azt pontosan nem tudjuk. Oltárai közül a Szent Lélek oltárát[1] 1390-ben említik. Ez az oltár a mai templom korábbi elődjében állhatott, amely déli kapujának tagozott bélletmaradványa szerint, korai gót stílusban épült. Ezt a kapurészletet 1930-ban fedezték fel, amikor

[1] Divald Kornél: Budapest művészete a török hódoltság előtt. Budapest 65 old.

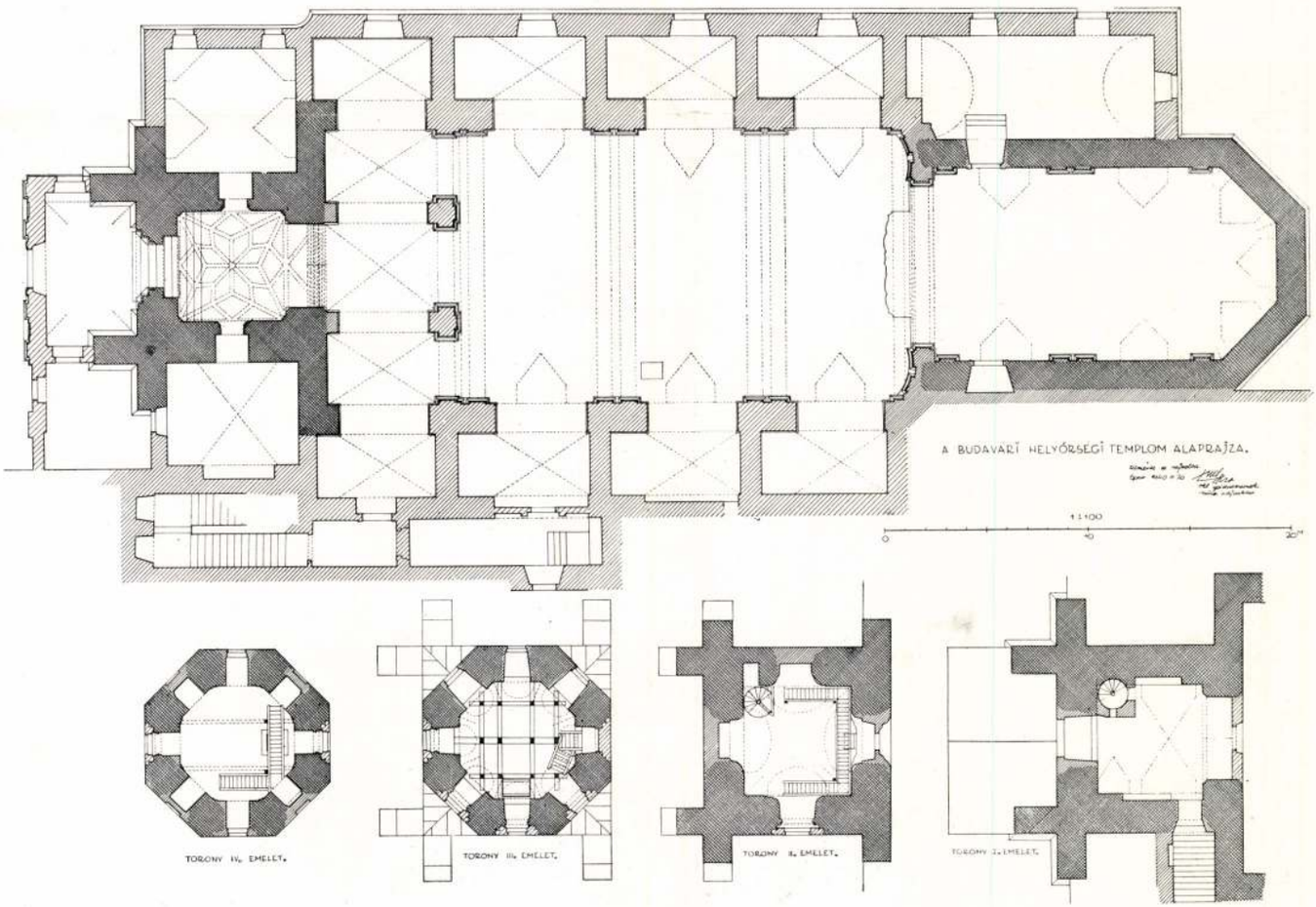

A budavári helyőrségi templom földszinti, — tornyának I. II. III. és IV. emeleti alaprajza a középkori részek (sötéten árnyékolt falak) feltüntetésével.

a templom padlójába a központi fűtés szerelvényeit helyezték el.

A hosszú hajóhoz, hosszú szentély csatlakozik, ami elárulja, hogy eredetileg szerzetesi templomnak készült. A szentély keleti végén a nyolcszög háromoldalával zárul, de kívül már nincsenek támpillérei és ablakformái kifejezetten barokk stílusra vallanak. És még ha a vakolatleverés a szentély barokkori eredetet igazolná, akkor is csak az bizonyulna be, hogy a régi gótikus szentélyalapokhoz igazodtak. A barokk átépítés következtében a hajó teljesen elvesztette középkori jellegét, bár eredeti szélességi méretét meghagyták. Ez a körülmény arra ad reményt, hogy a hajóoldalakat alkotó pillérek középkori falazatot őriztek meg belsejükben. A hajó északi és déli hosszoldalához oldalkápolnák sora csatlakozik. Tipikusan barokk gondolat ez és nem bíztat azzal a lehetőséggel, hogy az oldalkápolnák homlokzati falain középkori nyomokat találjunk, bár Divald arra következtet, hogy a templom két oldala már a XV. század közepén hozzáfűzött kápolnákkal be volt építve.

Annál egységesebben jut érvényre az eredeti gótikus jelleg a nyugati oldalon emelkedő toronyban, amelynek alját magas és díszes csillagos hálóboltozattal fedett tér alkotja. Ide, nyugati oldala felől, XV. századi gótikus pálcaműves keretű, magas arányú kapun lehet bejutni, de lépcsőkön kell lemenni, mert a templompadló mélyebb szinten van, mint a környező utca járdája. A toronyalja északi és déli falában látható gótikus, tagozott csúcsíves keretű ajtók oldalkápolnákba vezetnek, amelyek ma külső formáik után barokkoriaknak látszanak, de ha ezek tényleg XVIII. századiak is, az kétségtelen, hogy helyükön a középkorban is kápolnák voltak. Divald ezt írja róluk : *Idők folyamán a hajókhoz csatolt kápolnákkal is bővült a templom, amelyek közül csupán a 14 inségben segítő szent és Szent Miklós kápolnájáról esik 1534-ben említés. Erről a két kápolnáról azt olvassuk János király ezévi okmányában, hogy a templom mellett van s Kanczallér Zsigmond nagyapja alapította. Ez a XIV. század derekán történhetett s a kápolnák alighanem a torony északi és déli falához csatlakoztak.*[2]

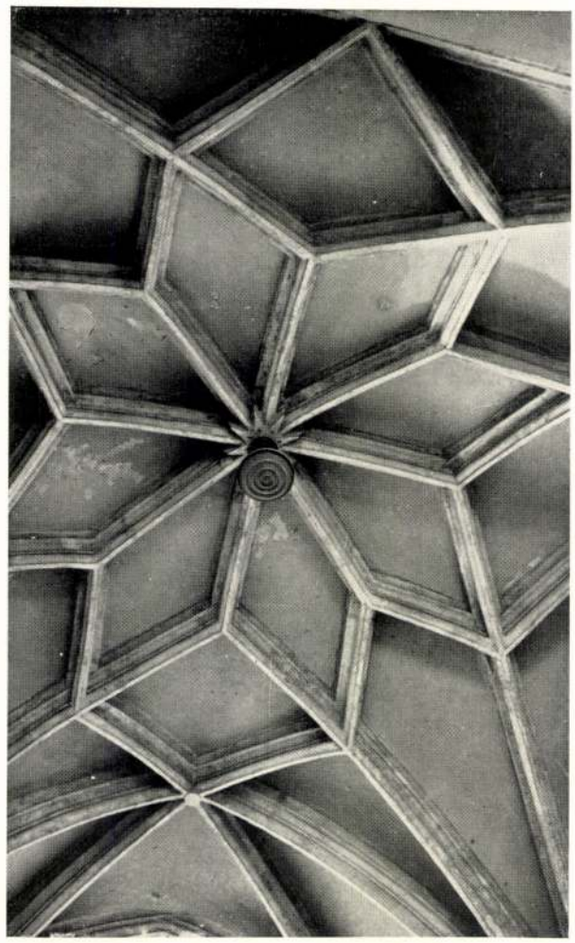

Csillagos hálóboltozat a budavári helyőrségi templom tornyának aljában.

A toronyalját a főhajó felé tágas és magas csúcsíves boltív diadalívként határolja, keretezése gazdag tagozású. Mint a toronyalja egyéb építészeti tagozataiban, ebben is előfordul a korra jellegzetes, nyújtott körtetag. A tekintélyes súlyú és több emeleten boltozatokkal is terhelt falú tornyot, négy sarkán egymásra keresztbeállított támpillérek erősítik, amelyeken alul körülfut a torony korára jellemző profilú, gazdag lábazati párkány. Ezt, sajnos, érthetetlen módon vastag cementpáncéllal burkolták be, de kis darabja még eredetiben látható a torony déli sarkán lévő kerítéssel elzárt kis kertben.

A toronytámpillérek a nyugati oldalon, a magas csúcsíves kapu előtt közreveszik az előcsarnok copfstílusú építményét, amely a maga korának jellegzetes és kedves alkotása úgy, hogy helyéről eltávolítani még akkor sem szabadna, ha cserébe a nagy kapu zavartalan látványát nyernénk. Eleinte azt hitték, hogy csak a torony töve őrizte meg eredeti formáját, de egy kis fáradságos mászás a totorony felső emeleteire, meggyőz arról, hogy ott is eredeti középkori részek maradtak meg,

A budavári helyőrségi templom tornya ma.

A budavári helyőrségi templom tornyának várható képe a letisztítás és és helyreállítás után.

[2] Lásd Divald : 65 old.

A BORSI RÁKÓCZI-KASTÉLY HELYREÁLLÍTÁSA

DR. LUX GÉZA

A Sátoraljaújhely tőszomszédságában fekvő Borsi, nemzeti zarándokhelyünk, mert a község keleti szélén áll az az ősi kastély, melyben Vezérlő Fejedelmünk, II. Rákóczi Ferenc született. A kastélyt a Bodrog-folyó ártéri erdeje veszi körül és a Bári-pataktól táplált kettős sáncárok övezi.

Borsi húsz évig cseh uralom alatt állott. S minthogy a szigorúan őrzött határsávba került, csonkahazai magyar ember nem igen tehette ide be lábát, nemhogy a kastély rohamos pusztulását megakadályozhatta volna.

Mikor Rákóczi szülőháza 1938. november 10-én hazatért, a pusztulás rajta már annyira előrehaladt, hogy siralmas állapota az odazarándoklókat megrendítette. A szánalmas tapasztalat aztán elemi erővel váltotta ki az elhatározást, hogy a magyar nemzetnek e szent hajlékát sürgősen megmentsék és a Nagy Fejedelemhez méltó karba helyezzék.

A restaurálás ügyét Bornemisza Miklós, Zemplén megye alispánja vette kezébe, aki, nem törődve a minduntalan jelentkező, sokszor lebírhatatlannak látszó akadályokkal, annyira előrevitte a munkát, hogy ma már (bár kisebb munkák még folynak ma is) a restaurálás befejezett művéről szólhatunk.

Nehéz feladat volt, különösen a rendelkezésre álló csekély anyagi erők miatt a szinte rombadűlt kastély megmentése. Teteje volt ugyan, de zsindelyhéjjazata rostaszerűen lyukas és a csapadékvíz mindenhová bejutott. Falai párkányig álltak, de az emeleti helyiségeknek már nem volt mennyezetük, s a padlóin sem lehetett néhol járni az elkorhadt gerendák miatt. Amíg az emelet pusztulása nagymérvű, de nem vígasztalan képét mutatta, addig a földszinti helyiségeknek egészen lealacsonyító szerep jutott; istállókat és sertésólakat helyeztek el bennük. Még szerencse, hogy a szárazabbakban terményeket és gabonamagvakat tartottak. Emberi lakás céljára, már csak három szoba volt alkalmas az emeleten, de oda rozoga faállványú lépcsőn kellett felmenni.

* * *

Hogy a borsi kastély mikor épült nem tudjuk. Idevágó feljegyzés nem maradt, így a kormeghatározásban a kastély építészeti részleteire vagyunk utalva. Ezek a fejlett magyarországi reneszánsz formákat mutatják, tehát az építés a XVII. század első

Fent: A borsi kastély főhomlokzatának délnyugoti részlete a helyreállítás előtt. Lent: Ugyanaz a részlet a helyreállítás befejezése után.

felében folyhatott. Az építési idő hozzávetésszerű meghatározására jó támpontot jelent a borsi és aranyosmeggyesi kastély egykorú részletei közt felfedezhető rokonság. Az aranyosmeggyesi kastélyt Lónyay Zsigmond teljesen újjáépítette 1630 és 1649 között az ottani ajtó és ablakkereteken olvasható évszámok szerint.

Borsi a XVII. század elején Lorántffy Mihály révén (1615) került a Rákócziak kezére. A kastélyt úgylátszik a Rákócziak építhették és jó ideje állhatott már, mikor 1676. március 27-én falai között II. Rákóczi Ferenc megszületett.

Bornemisza Miklós, aki a kastélyról újabban rövid tanulmányt írt,[1] II. Rákóczi Ferenc birtoklásának idejéből, 1731. május 26-i keltezéssel érdekes tanúvallomást közöl eredeti szövegében, amelyből a kastélynak akkori állapota tűnik ki, valamint az, hogy még egy második emelete volt. Minthogy a falak meglehetős vékonyak, nem valószínű, hogy az említett második emelet kőből rakott volt, inkább fából készülhetett, vagy pedig az aranyosmeggyesi várhoz hasonlóan lőrésablakos emelet volt, amely tulajdonképen a padlással egy teret alkotott.

A Rákóczi után sokan birtokolták Borsit. Tulajdonosai között ott látjuk Trautsohn Donát herceget, a

[1] Bornemisza Miklós: A Nagy Fejedelem szülőháza. Sátoraljaujhely, 1941.

A borsi kastély elhanyagolt udvara a helyreállítás előtt.

Királyi Kamarát, az Erdődy, majd Széchenyi grófokat. 1892-ben Windischgrätz herceg vette meg a birtokot, aki már foglalkozott a kastély helyreállításának gondolatával, de a kivitelben halála megakadályozta. A helyreállítás ügyét aztán jóidőre elodázta a világháború majd a hosszú cseh uralom, mely alatt dr. Hajna Sándor kassai ügyvéd tulajdonába került a hányatott sorsú kastély, amelyet az ügyvéd a felszabadulás alkalmával ajándékként Zemplén vármegyének ajánlott fel. Zemplén vármegye közönsége így, mint tulajdonos foghatott hozzá a helyreállítás művéhez.

* * *

A XVII. század elején épült borsi kastély a kényelmesebb, de korántsem gondtalan élet számára adott hajlé-

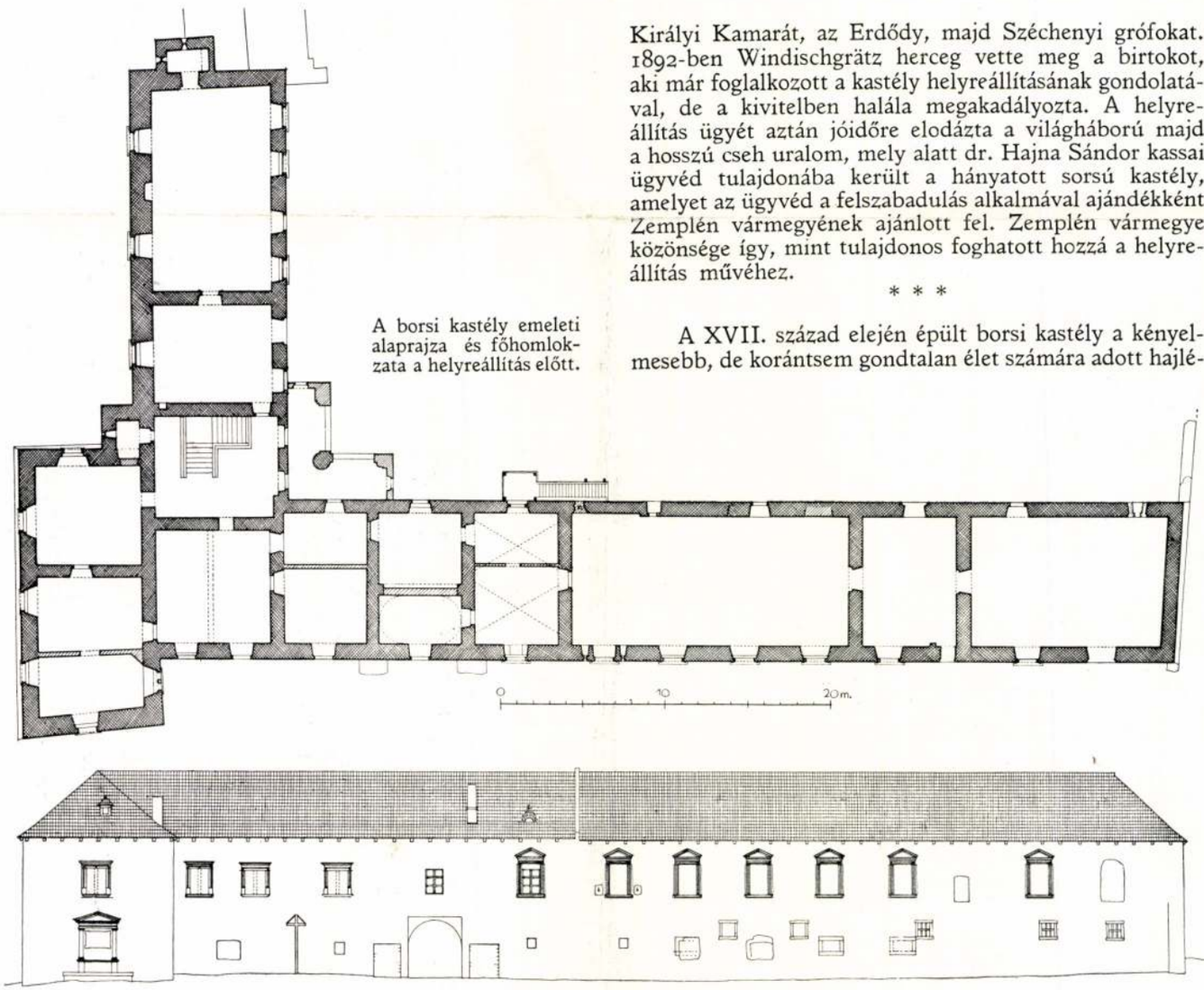

A borsi kastély emeleti alaprajza és főhomlokzata a helyreállítás előtt.

kot, mint kortársai a megkímélt Nyugaton. A török veszedelemtől terhes kor megkövetelte, hogy a védekezésre gondoljanak. Ezért a borsi kastély homlokzatai igen egyszerűek, erődjellegűek, nagy falsíkjait ritkán elosztott ablakok törik át. És ha az emeleten már tágas és díszesebb reneszánsz edikulás ablakkeretek megjelenhettek, a földszinten annál keskenyebb és szűkebb, inkább lőrésszerű ablakokat alkalmaztak. De az emeletet is ellátták védelmi berendezéssel, így a déli oldal egyik edikulás ablaka mellett két kulcslyukalakú lőrést alkalmaztak. Ezek is élénken emlékeztetnek arra, mennyire számoltak azzal a lehetőséggel, hogy a kastélyt ideig-óráig tartani tudják.

A borsi kastély ma egymásra közel derékszögű épületszárnyakkal L-alakú alaprajzon emelkedik. A szárnyak tágas udvart határolnak, amelynek szintjét a restaurálás során kb. másfél méterre leásták. Ennek eredményeként a keleti oldalon alapfalak kerültek napvilágra és kitűnt, hogy a kastély, különböző rendeltetésű szárnyakkal eredetében zárt négyszögű udvart övezett. Az északi szárny helyén, részben a régi falak felhasználásával, ma alacsony használaton kívül helyezett magtárépület áll. A kastélynégyszög sarkain kiugró épületrészek sarokbástyaként védték a hosszoldalakat, de csak egy ilyen maradt ránk az L-alak délnyugati sarkánál. Ennek közelében a földszinti és emeleti sarokszobákból jól szemmel-

A borsi kastély udvara a helyreállítás és befűvesítés után.

tartható helyen nyílik a főbejárat, amely felvonóhidas lehetett. A restaurálás előtt a kapunyílás már nem volt eredeti alakjában ezért új egyszerű kőarchitekturával keretezték, amely formáival emlékeztet egy későreneszánsz kastélykapu arányaira. A kapuhoz kőboltíves hőhidat építettek, miután a betömődött várárkot a kastély körül 10 méter szélességben újból kiásták.

A kapun és a boltozatos behajtón át egyenesen az udvarba lehet bejutni, amelynek kedvességét, de egyben nagyvonalúságát a növényzettel alig tarkított hatalmas füves mező fokozza. A pázsitos udvart szellős árkádos folyosó kíséri a restaurálás eredményeként, mert az

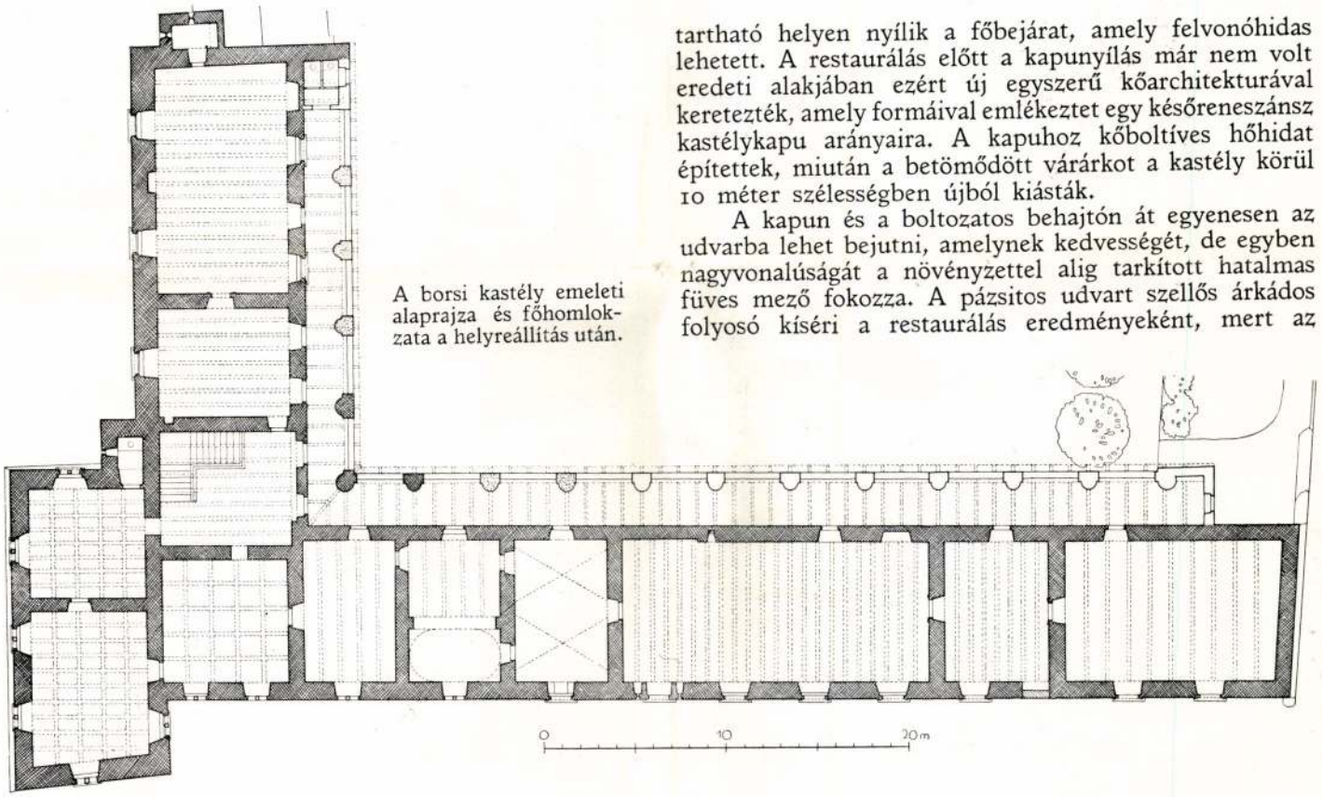

A borsi kastély emeleti alaprajza és főhomlokzata a helyreállítás után.

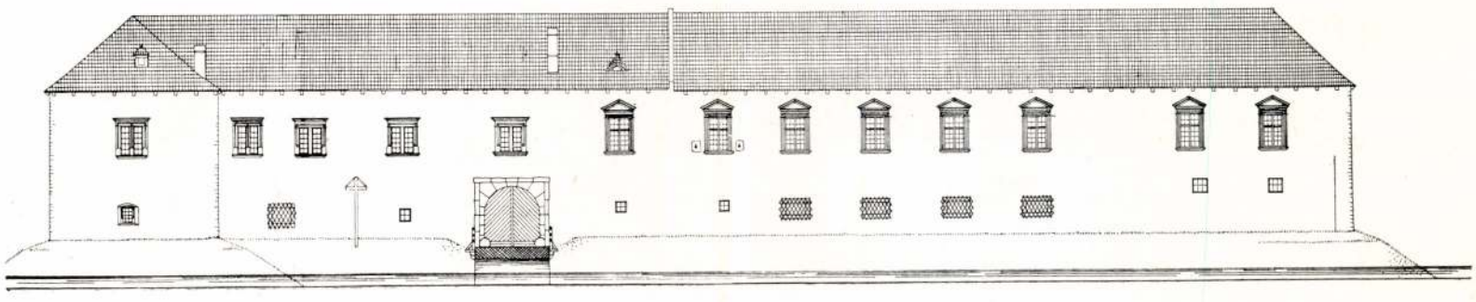

eredeti teljesen elpusztult, csak egy-egy boltszakasznyi darabja állott még a kastély udvarsarkában hírmondónak, pontos mintát szolgáltatván a teljes újjáépítéshez.

Az árkádos emeletes folyosó fedett hozzájutást biztosít a kastélyszárnyak helyiségeibe, melyek a külső homlokzat mentén egymenetesen sorakoznak. A nem annyira díszes, mint — mondjuk — inkább igényesebb helyiségek az emeleten csoportosulnak a sarokbástya közelében. Hozzájuk az árkádfolyosóból megközelíthetően egy belső sarokhelyiségben elhelyezett egyszerű, de tágas lépcső vezet fel. Közöttük csak egy szoba volt boltozva, a déli menet közepetáján közel a kapubehajtó fölött. Ezt a tervek szerint Rákóczi emlékkápolnává fogják kialakítani, ahol évente kétszer, a nagy Fejedelem születésének és halálának évfordulóján fognak istentiszteletet tartani. A kápolnának szánt terem nyugati szomszédszobáját felében csehboltozat fedi, amelytől félkörű boltív választja el fagerendás mennyezetű második felét. A többi helyiségek, amelyek között tekintélyes méretű termek vannak, mind famennyezetesek. A famennyezetek mind újak, hol kazettásak, hol mestergerendásak, de többnyire csak gerendasorosak és természetes-színre pácoltak. A pácolás világosbarna tónusa igen kellemes és derűssé varázsolja az egyelőre még bútorozatlan fehérremeszelt falú szobákat. Az árkádos folyosó emeleti része szintén famennyezetű, de a gerendák nem vízszintesen, hanem a tetőhajlásnak megfelelően ferdén határolják a teret.

A boltozatokkal fedett terek lent a földszinten sorakoznak. A szűk, lőrésszerű ablakaik arra vallanak, hogy lakáscéljára nem használták, hanem többnyire raktárakként. De a délnyugati sarok-bástya alatti és a körülötte csoportosuló helyiségeknek előkelőbb szerepet szántak, az ezekben mutatkozó díszes és igen szép reneszánsz ajtókeretek tanúsága szerint. Sőt az egyik sarokbástyabeli keresztboltozatos helyiségben kandalló is volt, téglasátorát háromosztású díszes reneszánsz párkány támasztotta alá. Minthogy ezeket a földszinti helyiségeket a többinél díszesebben képezték ki arra gondolhatunk, hogy veszedelem idején, mikor az emeleten tartózkodni nem lehetett, ideiglenesen lakóhelyként használták; ide húzódott szorult helyzetében a kastély ura családjával, ahonnan ha elkerülhetetlen volt alagúton át menekülhetett ki a kastély körüli erdőbe. A kivezető alagút torkolati nyílását jól lehet látni két fal közé foglalt rejtett keskeny helyiségben. A sokak képzeletét foglalkoztató alagutat azonban a talajvíz miatt kikutatni nem lehetett. A talajvíz jelenléte, ha kellemetlen is, de arra jó hogy megdöntse azt a hitet, miszerint az alagút hosszabb kiterjedésű vagy éppen Sárospatakig ért volna.

* * *

II. Rákóczi Ferenc egykori otthona tehát megújítva várja új szerepének betöltését. Ez pedig Bornemisza Miklós szerint elsősorban a Rákóczi-kultusz ápolása volna, olymódon, hogy néhány díszes helyiségét Rákóczi-múzeummá alakítanák át, a megye területén lelt és újonnan összegyüjtendő Rákóczi-relikviák felhasználásával. A többi helyiség pedig az életet szolgálná éspedig a magyar ifjúság hazafias neveléséhez nyujtana történelmi keretet és otthont leventetanfolyamok, cserkész- és munkatáborok számára.

FÉNYKÉPALBUMAINKBÓL

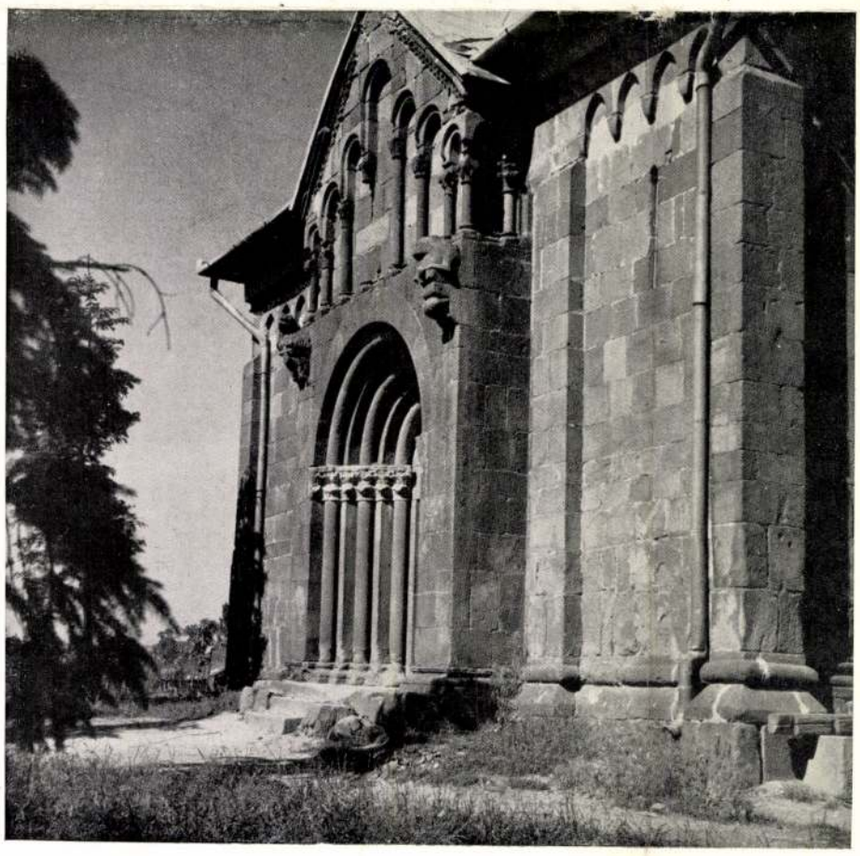

A bodrogközi, karcsai XIII. századi ref. templom nyugati homlokzata. F.: Lux.

majdnem elérte azt

éreztek.

Még nagyobb té

dés az európai közé

a külföld szemében

tománya volt — s ez

diplomácia mindenk

kor természetesnek k

most sem láttak egye

még hozzá a Habsbu

többségét tartja «lei

szenek, egyesülni ak

felszabaditás volt eg

szerint — az ántánt

jogusága, Wilson elv

Bármennyire tu

és egyéb nemzetisége

rogtak be, sőt példáu

az ősi magyar határ

embertelenül, de a le

MMÉE Közl.

1942. 5-6 sz.

Az arányosneggyeni
várkastély.

Külön nyomatban is
megjelent

Lux Gerá
cikke

újabb hosszu századokra biztositsák az ezeréves állam fennmaradását és virágzását, s annak keretén belül a nemzetiségek is megtalálják minden aspirációik, nyugodt együttélésük és boldogulásuk minden feltételeinek kellő biztositékait.

A stockholmi diplomáciai misszió hovatovább egyetlen volt, nemcsak abban, hogy a konferenciát informálhatta, hogy az angol külügyi hivatal hatalmas segitségét igénybe vehette, de majdnem egyetlen volt abban, hogy hiteles információkat küldhetett azoknak, akik akkor a lehetetlenséggel határos kedvező kibontakozást megkisérelték. Az információkat levelek és táviratokkal, természetesen nem közvetlenül gróf Bethlen Istihoz intézték, hanem arra felkért két másik urhoz, még pedig felváltva, nagyjában azonos tartalommal, hol Udvardy, hol Ludvig küldötték az információkat kétféle, előre megállapitott kulcs szerint. Az egyik dr. Barcsay Andor, a Székely Nemzeti Tanács pénzügyi bizottságának elnöke, aki exponált helyzeténél fogva is vállalta a hozzáérkező információk esetleges veszélyét; a másik pedig egy látszólag közömbös és szürke ügyvéd, a kitünő hazafi, dr. Stenczel János volt, már csak azért is, mert ő voltaképpen látszat szerint semmiben sem vett részt, s igy semmi különösebb

< Lux Géza dr >

cikke

< > A turjei premontrei
prépostsági templom.
Magyar Építőművészet
1944. 243 - 246. l.
képekkel.

/35
/31
)/1

800/36
800/1
800/1

< Lux Géza dr. >

cikke

< > Az esztergomi ásatások építészi feladatai. Építészet 1942. 3. szám szamos ábrával -

< Lux Géza dr >

cikke

< > Középkori vár-
kápolnáink.

Építészet

1943. 123–126. l.

képekkel

Lux Géza dr.

műemléki rajzhagyatéka 1946-ban megvette a MOB.

T. 7238.

felelsége batyut visz hátán rok-
g előtte pandurnak öltözött kis
hegyes háttérben több kecske és

ie gagner un quartier
.

ide et donne de l´epron,
e manquer d´Aileron,
trouver nouveau quartier,
re Semblable a l´eprivier.

t excud. A.V.

. a rl. 30.3 : 19.2 cm.

< Lux Géza >

cikke

< > A kolozsvári ferencrendi, egykor dominikánus kolostor.

Szépmüvészet
1942. 115–118. l.
alaprajzzal
és képekkel

Lux Géza: A borsi Rákóczi-kastély helyreállítása. *Építészet* I. k. p. 67—70. 4 kép.

— A budavári helyőrségi templom tornya. *Építészet* I. k. p. 105—107. 1 kép, 3 ábra.

— A gyulafirátóti premontrei kolostor maradványai. *Építészet* I. k. p. 31. 4 kép.

— A lebényi templom jelentősége ÁrpJd-kori szerzetesi templomainak kialakulására. *Magyar Építőművészet* 40. évf. p. 372—374. 13 kép.

— A székesfehérvári Szent István Bazilika ásatási területének rendezése. *Magyar Építőművészet* 40. évf. p. 196—199. 4 kép.

DIRETTA DA TIBERIO GEREVICH
REDATTA DA ÖDÖN MARIAY

AMMINISTRAZIONE: TIPOGRAFIA UNIVERSITARIA UNGHERESE DI BUDAPEST, VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6.

ABBONAMENTO ANNUO Lit. 120,

ALOM

	Lap
Művészeti élet	175
Könyvszemle	177
A magyar művészeti irodalom bibliográfiája (1941)	179
Német és olasz kivonat	184

2 képpel.

<Lux Géza dr.>

cikke

< > Szent Margitsziget
törökhódoltság előtti
építészeti emlékei.
Magyar Építőművészet
1942. dec. szám.
kepékkel és
felvételi rajzokkal-
fentitől.

főpapi pályafutását már fentebb
ályáján, hanem a másik útját járja,
omi prépost a király titkos kancel-
éri urát a második nápolyi, később
sszeköttetésbe kerül Orsilo Minu-
k során Benintendi kancellárral,
én kétségtelenül kitapintható.
51. évi királyi oklevelet, az arany-
lán szellemi tartalma is Fraknói
y előrelátást — proviedenciát —
larisztotelesi mű a Secretor, secre-

iban, a magyar nagyhatalom meg-
túrájának emelését, mint a kancel-
ó bekapcsolódását munkálta.
Telekdi Csanád iskolájából került
, mint politikus volt, aki a belső
avainak megtartásán buzgólkodott.
ályi kancellárságot hosszú évtizedek
émi püspök viselte.
éget utóda, a piacenzai származású
ti működését érdemes szemügyre
ooknak, akiknek különösen a diplo-

Lux Géza dr

Magyar Építőmüvészet
1943. 86–88. l.
(Mátyás király
szülőháza, képekkel
és fenti felvételi
rajzaival.

dalyozzák. A kitűzött szombaton Tarantoi La
váratlanul rajtaütött a pihenő magyar seregen

Ez a kis epizód nem egyszerű hadicsel,
sok esetben annyira óvatos Lackfi nem ült volna
alkalmazása a harcmezőn, a csatának torna jelleg
diadalért jegyez fel, hanem azért is, hogy a m
súlyozza.

Ugyanebből a szempontból kell mérlege
párbaját is. A középkori felfogás, mely egyrés
személyes ügyét látta, másrészt viszályt „pört
tézni, természetesnek találta, hogy a szembe
sorsát párviadallal döntsék el. A fejedelmi pár
kihívás és a szabályok, hely és időpont megje
beletartozott a lovagi gondolkodásba, hogy Laj
mellőzhetjük.

Tarantoi Lajos nápolyi király a második
útján párviadalra szólítja fel ellenfelét. Az indoko
udvar hercegeinek párbajában: a kereszténvi v
sítése két király párviadalára. Meg is állapodnal
angol király előtt — ki közös barátjuk — párbajj
de a párbaj — Gravina szerint — Tarantói Lajos

A nápolyi hadjárat mellett a későbbi hadj
a délvidéki hadjárat kapcsán, a bolgár hadjáratok

(Lux Géza dr)
cikke

( ) A feldebrői
templom

MMÉEKözl

1942. 23-24-z
műszaki
rajzokkal
és 2 képpel

< Lux Gérard >

cikke

< > Diósgyőr vára

Magyar Építőművészet

1943. 40—42. l.

képekkel és

alaprajzokkal

SMITHS

<Lux Géza dr>

cikke.

< > Kevésé ismert
műemléheink -
Magyar Építőművészet
1943. 138, 139. l.
képekkel és alap-
rajzokkal.

vski Jankó talán politikai célból meg-
lengyel királyi koronát, jogart, ország-
ronázás után ezeket is Budára hozatja
ágba.
ri élet egyetlen más ünnepe sem érte
övetelek, kongresszusok és szerződés-

visegrádi kongresszus fényét és pom-
ereplője lett. A visegrádi kongresszus
tudatos nagystílű politikájával egye-
latban levő uralkodókat a kiközösített
rák herceg ellen, illetve kiegyenlíteni a
és a német lovagrend közötti egyenet-

seh király, Károly morva őrgróf, a
mér lengyel király, Henrik Ottó bajor
Ott voltak a lengyel hercegek. A cseh
éziai herceg, a német lovagrend kép-
lyi udvar legelőkelőbbjei, mint Telegdy

<Lux Géza dr.>

cikke

< > Kevésé ismert
műemlékeink. Rácheve.
Magyar Építőművészet.
1943. 164–165. l. 166. l
(Képekkel és tervrajzok.
Kal.).

A felmérési
rajzokat fenti
készítette

nik meg. A pecsétet Lengyel László

A bécsi állami levéltár őrizte r
1363-ban metszetett és egészen halá
fia, György mester. Ez a pecsét azonb
Igen szép gótikus fiálékkal gazdagon
olasz szabású ruhában, baljában orsz
háromágú liliomos korona, alóla kib
haja, keretelve fiatalos szakálltalan

Az eddig felsorolt pecsétek La
második feléből ránkmaradt ikonogr
a hadjáratoktól, kül- és belpolitika
ábrázolják. E sorozat a lengyel nagy
tebb leírt második nagy pecsét mintá
A heraldikai eltérések mellett szám
szakáll övez, már tisztábban kivehet
arca teltebb, öregebb, az egész alak

Uralkodásának utolsó évtized
melyek már a nagyművészet eszkö
Bodleyan libraribanőrzött pseudo A
ját díszítő iniciálében egyértelműen l
fiatalos, arcát gyenge szakáll fedi,
Arca kifejezéstelen, hideg, de tekint

Lux Géza dr

Wód

Magyar Építőművészet

1943. 272. l. (Szent Margit új képe a Margitszigeten.)

megtépázta az avignoni korszak bizonytalan
pápák, a nagy nyugati egyházszakadás. Talár
változást, mint Magyarország és Róma, illetve
Bonifác még tetterősen beleszól a pártviszályok
megkoronázása, de főkép hatalmának megszil
bíboros pápai legátus érdeme, aki nagy politik
védelmének sorsát. Nagy Lajos viszont a
VI. Kelemennel és célja elérésében sem a pá
feltartóztatni. A nápolyi hadjárat után még
támaszát, segélycsapatokat ad Albert kardináli
Visconti Barnabás ellen és aki előkészíti a
első évtizedében pedig a római pápa leghívebb
zott viszonyokat, hogy a pápaság egyik leger
veszít erejéből. Gentilis még nem is fukark
ellenfeleit, de az eredményt talán az a tragikor
az interdiktum alá vett budaiak bírójukkal a
pedig Folignoban, az első nápolyi hadjárat sor
teti, hogy a nápolyi királyság megtámadójára
így válaszolt : „Az igazságtalan kiközösítéssel
a pápánál, tudja, hogy vállalkozása igazságos

Míg a nápolyi hadjárat közvetve hozzáj
romlásához, Nagy Lajos későbbi politikája m
télyének emelésére irányult. A pápák székhe

< Lux Géza dr >

< 7 > Műemlékek
egy főútvonal mentén.
Magyar Építőművészet
1942. 114 – 119. l.
képekkel

üjteményben lévő árpádházi

n Szent Margit, Szent Ágnes
művészeti Múzeum őriz. Az *S*
k kőfaragó jártassága is kiérez-
dolgoztak mesterek.
es emlékei, a magyar faszob-
g művészi nívóját, de szellemi
solatai mellett a kereskedelmi
e mutat.
egyben legfontosabb csoport-
l a bronzművesség szerényebb

oi fejlődéséről az Anjouk alatt,
aránylag kevés emlék maradt.
sorozata, nem folytatódik, lega-
ásodik felére. Keresztek — elte-
ül rossz állapotban lévő ereklye-
z előző kor stílusában készültek,
ötvösművű darabokat kereste,
corpusz díszít, jó példa.
velt kisplasztikai tárgyánál az
ek tanúsága szerint helyüket a
alták el. Mint elkésett emléke
szarvasalakú öntött bronz-

< Lux Géza dr >

cikke

< — Újabb nagyértékű feletek a pesti belvárosi templom.

Építészet 1942. 2.

füzet 60. l.

OLASZ FESTŐ, XVI. század

XVI. Gergely pápa arcképe

Vászon, olaj, 62×49 cm. (14. szoba.)
Maszlaghy II., 407. szám.

OLASZ FESTŐ, XVI. század

VII. Orbán pápa arcképe

Vászon, olaj, 50×38 cm. (Lépcsőház.)
Maszlaghy II., 405. szám.

OLASZ FESTŐ, XVI. század

VII. Orbán pápa arcképe

Vászon, olaj, 152×101 cm. (Lépcsőház.)
Maszlaghy II. 453. szám.

OLASZ FESTŐ, XVII. század

V. Pál pápa arcképe

Vászon, olaj, 112×90 cm. (Lépcsőház.)
Maszlaghy II., 398. szám.

OLASZ FESTŐ, XVII. század

VIII. Orbán pápa arcképe

Vászon, olaj, 125×105 cm. (Lépcsőház.)
Maszlaghy II., 464. szám.

OLASZ FESTŐ, XVII. század

X. Ince pápa arcképe

Vászon, olaj, 165×125 cm. (Első emeleti fogadó.)
Simor vásárolta Rómában.
Maszlaghy II., 463. szám.

OLASZ FESTŐ, XVII. század

Lux Géza

wód

Gerevich Tibor:

Műemlékeink védelme.

Szépművészet 1943. 5. l.

<Lux Géza dr.>

cikke.

< > A székesfehérvári
szent István bazilika
ásatási területének
rendezése.
Magyar Építőművészet.
1941. 196–199. l.
(képekkel és
helyszínrajzzal.)

A fentinek e
munkálatokban nagy
része volt, a kőnyi
zeum az ő tervei
szerint épült

Szk. BÓZ... ...NÉ
M. kir. dohány árudája
AKADÉMIA

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36

MDK

Lux Géza dr.

Az egykori Szent Demeter-templom tornya Szegeden. A M. kir. József Nádor Müegyetem Középkori Építészeti tanszékének közleményei 21. Bpest 1943. /Különlenyomat a Technika 1943. 3. számából./

MDK

Lux Géza dr.

Lux Géza dr.: Műemlékek müszaki felvétele.
Szépmüvészet 1943. 13.1.

< Lux Géza >

cíktke

( ) Vértesszentkereszt.
TL (Turisták Lapja?)
1936. 405. l.

Diretta da TIBERIO GEREVICH e LUIGI ZAMBRA
Direzione e amministrazione:
BUDAPEST, IV., EGYETEM-UTCA 4
Telefono: 185-618

< Lux Géza >

cikke

< > Epitészeti tanul-
mányút a vizsza-
csatolt Felvidéken

II. Technika, 1939.
329 – 334. l. számos
képpel

<Lux Géza>

cikke

< > Adalékok a budavári Szent Miklós-torony építészettörténetéhez.

Technika

1940. 114–116. l.

képpel és műszaki rajzokkal.

Pátria

1898

< Lux Géza >

cikke

< > Műemlékei séta a Csallóközben.

Technika 1939.

378, 379. l.

képekkel

tabla ——— u. o., 1870.

III. (1871) I. – XXXV. + 1. – 623. ll., I. – XIII. Répes tábla ——— Wien u. ~~[illegible]~~ 1872

IV. (1872). Herausgegeben von der numismatischen Gesellschaft in Wien, redigiert von Dr. Joseph Karabacek. I. – XII. + 1. – 324. ll., I. – X. Répes tábla ——— u. o., 1875

V. (1873). I. – X. + 1. – 268. ll., I. – VI. Répes tábla ——— u. o., 1875

VI. – VII (1874–75) ... durch deren Redactions-Comité. I. – IX. + 1. – 399. ll., I. – X. Répes tábla ——— u. o., 1876.

VIII. (1876). I. – VIII. + 1. – 407. ll., I. – VII. Répes tábla — u. o., 1876.

(Lux Géza)

Könyve

( ) A Csallóköz
régi templomai.

Különlenyomat
a Kolozsvári Művé-
szeti Iskola közlé-
nyéből.

Bp. é. n.

(Lux Géza)

könyve

(-) Újabb feltárások
a felsőörsi prépost-
sági templomon
Különlenyomat az
Építészet-ből
Bp. 1944.

fol

Erre a hírre az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal igazgatósága felkérte a Magyar Barlangkutató Társulatot, hogy — mint leghivatottabb barlangkutató szerv — vegye kezébe e barlang ügyét és a helyszínén állapítsa meg a valódi tények állását. Társulatunk erre kiküldte két barlangkutató tagját: *Barbie* Lajost és *Novák* Károlyt, akik Gyergyóbékásra utaztak, a barlangot felkeresték, átkutatták, felmérték és róla több fényképfelvételt készítettek. A barlangban szerzett tapasztalatokat a következőkben foglalom össze.

A *Békási barlang* Gyergyóbékás község határában, a Zsedán-völgy fölött kb. 150 m magasságban nyílik. A tágas nyílás 13 m hosszú és az elején 14 m széles, befelé összeszűkülő, 2.20 m magas előcsarnokba vezet. A nyílás előtti terraszról pompás kitekintés nyílik a közelebbi hegyvidékre. Az előcsarnok végén 1.5 m magas kapun átbújva, a barlang első termébe, egy 11.90 m hosszú, 6.60 m széles és 2.20 m magas üregbe jutunk, melynek alját levált sziklatömbök és kőtörmelék borítja.

A terem déli falának tövében 50 cm széles és 3.5 m mély kürtön ereszkedünk a barlang második termébe, egy erősen lejtő 20 m hosszú és 2 m magas hasadékszerű üregbe. Innen keleti irányban cseppköves oszlopokkal díszített folyosón áthaladva, újabb hasadékszerű terembe jutunk, amelynek mellékterme szebbnél-szebb cseppkövekkel díszített. Az említett hasadékteremből több alacsony és szűk folyosó ágazik szét, de végeredményben egy 16 m hosszú és 4 m széles teremben újból találkoznak. Ebből a teremből három keskeny folyosó nyílik; kettő vakon végződik, a harmadik pedig erősen lejtő terembe vezet, ahonnan kevés mászással az első terembe térünk vissza.

A barlang teljes hossza, az összes fő- és mellékjáratokat összeadva, kb. 250 m-t tesz ki, a legtöbb üregét szép cseppkő díszíti, ezekből azonban régebben már sokat letörtek. A barlangot ugyanis régóta ismerik, a katonai térképen is szerepel. Jelenlegi tulajdonosa a Tekerőpataki Közbirtokosság.

Mint látjuk, a Békási barlang közel sem olyan nagy, mint ahogy azt a nemrég megjelent ujságközlemények elhiresztelték. Szem előtt tartva azonban a barlang tagozottságát, érdekes kialakulását és dús cseppköves díszítését, mindenképpen arra kell törekednünk, hogy azt feltárjuk és idegenforgalmi szempontból rendezzük. Ez a rendezés főleg a szűk és alacsony részek bővítéséből állana. Mivel a legtöbb járat talaja meredeken lejt, sok lépcsőt is kellene építeni s végül a 150 m magas barlang előtti lejtőt kanyarutak építésével könnyen járhatóvá kellene tenni.

Dr. Kadić Ottokár.

IRODALOM. **Erdély.** 1940. XXXVII. évfolyam. 11—12. sz. Honismertető folyóirat. Erdélyi Kárpát Egyesület hivatalos értesítője. Igazgató: Balogh Ernő dr., felelős szerkesztő: Parádi Ferenc dr. — A címlapot kopjafás ősi kalotaszegi temetőkert-részlet művészies rajza díszíti. — A lap bevezetőjét: Testvéregyesületek békéje címen a szerkesztő írta. Köszöntés a *„testvér"* egyesületekhez; kérés az erkölcsi és anyagi támogatásért, — de még inkább *az ötven év alatt szerzett, huszonkét éves rabság idején erőszakkal elvett, vagy verejtékkel munkált munkaterületek tiszteletben tartásáért! — Balogh Ernő dr.:* Erdély gazdasági kincsei c. dolgozatában szakavatott tollal ismerteti olvasóival a kincses országrész visszakerült anyagi és lelki gyönyörűséget nyujtó javait. — Bányai János a kihasználatlanul veszendőbe „folyó" székely gyógyforrások és fürdők hasznosításáról ír gondos tanulmányt. A nagy helyismeretekkel rendelkező író minden egyes gondolata értéket jelenthet a hivatalos helyek előtt. — *Lovag Merza Gyula:* Nevezetes óriásfák c. dolgozatában a természeti ritkaság számba tartozó erdélyi fákat ismerteti olvasóival. Az egyes már eltünt és még életben lévő fák említésénél azok történelmét is idézi a nemes turista író és EKE alapító. — *Vasvári Miklós dr.:* Erdély hazatért része és a madárvilág c. alatt felhívja olvasóit a visszakerült részeken honos madarak meg-

Ne élj vissza a vendégjoggal és tiszteld a mások vagyonát.

figyelésére. Felsorolja ezek eddig ismert előfordulási helyeit. Tájékoztat költési idejükről. Tanácsot ad könnyű felismerésükre. Röviden összefoglalva, kedvet ébreszt az adatgyüjtés elkezdéséhez. — A szokásos rovatok: irodalom, egyesületi élet, EKE központi kirándulásai, siélet és képek csak fokozzák a lap változatosságát. Hírek közül kiemeljük a kolozsvári Hója erdőben lévő „Gaudeámus" menedékháznak EKE által történt átvételét és megnyitását. — Az Erdély előfizetési ára egy évre 6.— P, tagoknak 5.— P. Előfizetést Erdélyi Kárpát Egyesület, Kolozsvár, Mátyás király szülőháza címre küldjük. Támogassuk az erdélyi turisták munkáját azzal is, hogy előfizetünk az Erdélyre. — Az elmult válságos és felszabaditó esztendőben két havonként jelent meg az Erdély. A folyó évben havonta keresi fel olvasóit az EKE folyóirata. Az 1941. 1. és 2. számokat már meghozta a pósta. *B. I.*

Műemlékeinkről. A m. kir. József Nádor Müegyetem Középkori Építészeti tanszékének közleményei, Csányi Károly m. e. ny. r. tanár és Lux Géza dr. m. adjunktus szerkesztésében. Különlenyomat a Technika 1938. évi 8., 9., 10. és 1939. évi 1., 2—4., 6., 1940. évi 2., 3., 5., 7. és 9. számaiból. — Köben álmodott történelmi emlékeink megörökítése a tudomány fejlődésével nem tartott mindenben lépést. A ránk maradt rajzok, fényképek és felmérések gyakran csak az igyekezetet tükrözik vissza. Ezért Müegyetemünk K. É. tanszéke elhatározta, hogy a jelenkor követelményeinek megfelelően felméri hallgatóival építészeti emlékeinket és az eredményeket ismerteti a nyilvánossággal. Két éve folytatják építészeink ezt a munkát és kettős célt szolgálnak ezzel. A fiatal mérnök nemzedékek figyelmét ráirányítják a mult müvészetének tanulmányozására, míg az ismertetésekkel felkeltik az érdeklődést a százados alkotások szakszerü nézésére. — Az egyes emlékekről megjelent dolgozatok különálló egészet képeznek. A szakszerüség mellett a hely történelme, meséje is megelevenedik előttünk. — *A nagybörzsönyi rk. templomot* ismerteti az első tanulmány. XIII. sz. épült kis templomunk egyszerü mürészleteivel is jellegzetes képviselője korának. — A cserháti hegyvidékhez tartozó *Alsósáp* lőréses körfallal kerített rk. temploma már a XV. századból való. Különös jellegzetessége a ny. oromfalra ráépített tornyocskája. — Bodrogköz nevezetessége *Karcsa*. Ref. temploma építészeti emlékeink első sorában foglal helyet. A XII. és XIII. sz. alkotása. Kapuzata, belső mürészletei a legszebb bizonyságtévője elődeink nagyszerü építőtudásának. — Az **ócsai** ref. templom, — Nagy-Alföldünk peremén, fővárosunk közelében —, román kori építészetünk nagyszerü alkotása. A három és kereszthajós, kéttornyú, szép kapuzatokkal és belső mürészletekkel ékes templom, — még a külföldi szemlélőket is elismerésre készteti. — Csepelsziget déli részén találjuk *Ráckevét*. Szerb temploma a XV. század alkotása. A templom különálló tornya már jóval későbbi, — a XVIII. század barokk építészeti formájában épült. — A Sajó völgyében fekvő, müemlékekben bővelkedő *Pelsőc* nevezetessége, ref. temploma. A különálló tornyot a XVIII. század végén divatos copf-ízlésben építették. A templom legszebb része a Müemlékek Országos Bizottsága által 1939-ben helyreállított ú. n. Bebek-kápolna. Pelsőci Bebek László síremlékével — 1401. évből — ékes kápolna, hazai csúcsíves építészetünk kedves alkotása. — A Mátra déli lábánál meghúzódó *Gyöngyöspata* rk. temploma XV. században épült. Legszebb részleteket a mérmüves ablakok és kapuzatok tárják a szemlélő elé. — *Veszprém* középkori építészeti emléke a Gizella-kápolna, még a XIII. sz. keletkezett. Értékét nagyban emeli közelmultban feltárt falfestmény-sorozata. — Garam völgyében találjuk *Bény* községet. Kéttornyú rk. temploma, árpádkori építészetünknek szép képviselője. — A *vértesszentkereszti bencés apátsági templomrom* XIII. sz. keletkezett háromhajós egyház maradványa. Faragásos díszítésének nagyrésze most a csákvári és tatai Esterházy parkban található. — Turista irodalmunkban is ismert *Csányi Károly* professzor és *Lux Géza* dr. adjunktus irányításával készült tanulmányok, nekünk, turistáknak is értékes tanító olvasmányokat jelentenek. A Technikának a szakszerü rajzok és fényképek, általában a sorozatos dolgozatokért csak köszönetet mondhatunk. Turista helyeinken, hegyvidékeinken található emlékek szakszerü ismertetésére ezúton is felkérjük a szerkesztőket és a Technikát.

Babós Imre.

Ifj. Kellner Ernő könyvnyomdája, Budapest, V., Csáky-utca 10. Telefon: 123—212, 113—876

Lux Géza

épidém

Gentmücnel

87, 202. l.

<Lux Géza dr>

könyve

<> Az esztergomi
ásatások építészi
feladatai
Különlenyomat
az Építészet 1942.
évi 3. füzetéből
Bp. 1942.

fd.

276 / 912 / 18 IV / 23

A vall.és közokt.m.kir.minis
kelt és a IX.ker.állampénztá

A somkeréki fef.t
Kettőezer /:2000:/ K-t enge
tárt, hogy ez összeget a Müe
hivatalos nyugtájára elszám
se ki s tárcám fent megjelö
ja el.

A hiv.másolat hite

<Lux Géza>

Könyvé

<> A Karcsai református templom. Különnyomat a Technika 1938. évi 10. és 1939. évi 1. számából

Bp. 1939.

fd.

VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI
M. KIR. MINISTER

137187./1912 szám.

A Műemlékek Orsz. Bizottságának, folyó hó 21.-én kelt, 210. számú fölterjesztésére, tudomása és további megfelelő eljárás végett kiadom.

Budapest 1912 április 29-én

A miniszter rendeletéből:

Dr Majovszky P[illegible]

min. oszt. t[illegible]

< Lux Géza dr >

Könyve

( ) Középkori eredetű evangélikus templomok és templomerődök.

Külön lenyomat az Evangélikus templomok című műből

Bpo. 1944

Jdr.

[illegible] tehát a neveret

a Költségvetés jóváha

munkák megj

1 Költségvetés mell.

Pozsony 1912 április

〈Lux Géza〉

könyve

〈〉 újabb ásatások
a Margitszigeten.
Különlenyomat a
Technika 1938. évi
6. számából
Bpp. 1938.

fd.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
K/1938 216/295

A vallás- és közoktat
rilis 29.én 137187. szám
állampénztáshoz intéze

A nedel
állítási költségeinek
koronát engedélyezven,
hogy ezt az összeget a
Snökének hivatalo
kötelezettsége mellett
fönt megjelölt alnap
A hivatalos n

(Lux Géza)

könyve

( ) A zsámbéki templomrom. ♀

Bp. 1939.

Lét.

♀ A premontreiek egyhori Keresztelő szent Jánosról nevezett prépostsági temploma.

Nagyméltó

Kegyed

Ezennel elismerem,hogy

fedezetére "Hermes" váltóüzlet

=5000.- azaz

leszámolás kötelezettsége mell

leszámolásra,részben a folyamá

geire

<Lux Gera>

Könyvt

<> A karcsai reformatus templom.

Különnyomat a Technika 1938. évi 10. és 1939. évi 1. számából

Bp. 1939.

fd.

VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI
M. KIR. MINISTER

137187./1912 szám.

A Műemlékek Orsz. Bizottságának, folyó hó 21.-én kelt, 210. számú fölterjesztésére, tudomása és további megfelelő eljárás végett kiadom.

Budapest 1912 április 29-én

A miniszter rendeletéből:

Dr Majovszky Pál

min. oszt. tanác

(Lux Géza dr)

könyve

( )

A Nyírség középkori építészeti emlékei. Különlenyomat a MMÉE Közl. 1940. 47-48. 49-52. füzetből

Bp. 1940.

fd.

4

c.

Sa traduction:

1. Respectable devant Mesti et Hapi
2. Respectable devant Douamoutef et Quebehsenouf
3. Osiris de This, prince de l'éternité.

Devant le baldaquin, c'est-à-dire devant la tribune du trône, se trouve la table d'offrandes richement chargée de pain, de gâteaux, de fruits, de vo lailles rôties et de fleurs. Sous la table, à droite et à gauche de son pied, une cruche ornée chacune de deux fleurs (boutons de lotus). Au dessus de la table d'offrandes une courte inscription expliquant la scène figurée formée de deux colonnes un peu endommagées avec des signes tournés vers la gauche (voir: b).

La colonne de gauche: dw3 wśjr ḥntj jmnt.t

Celle de droite: (wnn)-nfr nb t3 ḏśr

< Lux Géza dr >

könyve

( ) Ujabb nagyértékü leletek a pesti belvárosi templomban.

Különlenyomat az Epitészet 1942. évi 2 füzetéből.

fd.

192

Műemlékek Orsza

Tárgy:

Dr Balogh Albin Esztergom az O. H. Emlékvédő Egyesület tb.

A beadva

Melléklet

Egyúttal

Előirat sz

Utóirat sz

Másolta :

Exp. 192

<Lux Géza dr>

könyve

( ) A feldebrői

templom:

Különlenyomat

a MMÉE koil

1942. 23-24.

Hainabol

Bp. 1942.

fd.

Jegyzék

2 db művész cset 1.38 P

[illegible]

<Lux Géza dr>

könyvt

<> Az aranyosmeggyesi
várkastély
Különlenyomat
a MMÉE közl.
1942. 5-6. szá-
mából
Bp. 1942

fd.

Bútoroknak külön ciánkamra, molytalanítás, patkány-egérirtás, Mezőgazdasági ciánozás Féregirtó szerek.

Kónya CIÁNOZÓ

féregirtó, takarító és vegyipari vállalat

TELEFON: 188-000

Postatakarék csekkszámla száma: 43.432

Bankfolyószámla: Községi Takarékp. Vámház-köruti fiók.

KÁLVIN-TÉR 9

EGYES BUTORDARABOK FÉREGTELENITÉSÉRE-BÜNDA

Szám

NAGYSÁ

SZE

XI., L

Fizetend

I

KIS SZOBA PO

GÁZZAL

AZAZ: TIZ

Lux Géza

vodalmi

működése

Gent (1428 – 1438)

Úgy emlékszem

erek kömpta-

vamban mind

megvanak

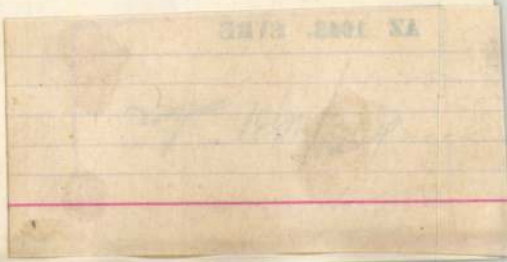

rámm rendelethez

Házi példány

s

delet szerint bejelentendő mellék-
1-jétől az 1931. évi junius hó végéig terjedő időre.

hességi időpontokban járó mellekjáran-

észeti Iskolától, a vadásban és
ar heti 1-1 órában való
nt egész évre 185 (Egyszár-

Junius 30 át
sökkent.

I. összesen: 185.00 Pengő

Lux Géza

Műemléki séta a Csallóközben.

Különnyomat a Technika 1939. évi 10. számából

4-r, 2 l, 8 képpel.

Lux Géza

I. 5. p. h. —.20

Lux Géza

Ócsa. Református templom.
A m. kir. József Nádor Műegyetem Középkori Építészeti Tanszékének közleményei.
Különnyomat a Technika 1939. évi 4. számából.
4-r, 16 l, számos képpel és műszaki felvétellel, füzve.

Lux Géza

I. 5. p. h.

2.—

Lux Géza

A zsámbéki templomrom.
A premontreiek egykori Keresztelő Szent Jánosról nevezett prépostsági temploma.
Budapest, 1939. Szerző kiadása.
4-r, 2 + 48 l, számos képpel.
Fűzve

Lux Géza

I. l. p. h.

3.—P

Lux Géza dr

wód

Gerevich Tibor:
Magyar műemléki
piállítás a Nemzeti
Szalonban. Bpest, 1942.
13. l.

Lux Géza dr

cród

z

B. V. dr: Ujabb

írások az építészetről -

Tér és Forma

1943. 52. l. -

s erlassenen Abendärungen und Privilegien
der meisten ungarischen Burgen reicht bis
ger Ausbau und die Errichtung zahlreicher
XIII. Jahrhunderts, in die Ära Béla des IV.
t von Burgenbauten ist im XV. Jahrhundert
südlichen Grenzen festzustellen. Zur Zeit des
elangten die meisten dieser Burgen in den
lien, und mussten sich zeitgemässe Umbauten
r Zeit stammenden, überwiegend im XIII. Jahr-
us einer Königsburg in eine Baurenburg umge-
Anlage von Szelindek /Stolzenburg/ im
noch in Ruinen dastehende Burg von Köha-
jenige von Aranyosmegyes, welche ihr heuti-
erhalten hat und unter andereem einen schö-
Noch nennen wir die Anfang des XV. Jahrhunderts
Burg Sebes /Komitat Bihar/, und das eben-

MŰEMLÉKEK MŰSZAKI FELVÉTELE

Régi alkotások műszaki felvételének talán legrégibb példáját láthatjuk Gudea babiloniai helytartó és építész fejetlen diorit ülőszobrán (Páris, Louvre). A szoboralak ölében kőtáblát tart, melyen egy palotának léptékkel ellátott alaprajza van bevésve.

A görögök és rómaiak nem egy domborművén építmények építészeti ábrázolása tűnik fel, mely egy műszaki felvétel jellegének is megfelelhet.

A középkori építészetben már műszaki felvételt készítő mesterek neve is feltűnik, köztük különösen Villard de Honnecourtra kell gondolnunk, akinek vázlatkönyve a műszaki felvételeknek egyik legrégibb gyüjteménye. Rajzai közt meglepően pontos és részletes például a l a o n i székesegyház északi tornyának ábrázolása, melyről alaprajzot és homlokzati rajzot is készített. Villard de Honnecourt három helyen említi vázlatkönyvében magyarországi tartózkodását és egy padlóminta rajzánál megjegyzi, hogy ezt magyarországi templomban látta; darabjai előkerültek Szent István székesfehérvári bazilikájának legutóbbi ásatásakor.*

Messze vezetne, ha tanulmányunk szempontjából sorra vennők a középkor építészetének ismert mestereit, akiknek működésére néhol eredeti rajzok vetnek világot. Így például a bécsi Szent István-templom építőműhelye néhány eredeti rajzott őrzött meg, melyekből nemcsak a középkori építés mesterségbeli fogásaira, hanem az akkori műszaki ábrázolási elvekre is tájékoztatást nyerhetünk. Érdekes például, hogy a Szent István-templom sok emeletének alaprajzait egyetlen ábrába egyesítették.

A műszaki felvételezés alapját tulajdonképen a reneszánsz építőmesterei vetették meg, Itáliában, ahol a gótika hosszan és sikertelenül kísérletezett, hogy olasz földön lábát megvesse. Sohasem talált igazi megértésre és a sikertelenség már korán az antik emlékek felé fordította az olasz mesterek figyelmét, akikben egyre jobban megerősödött a vágy, hogy az antik építészetet felélesszék. Antik emlékek után kezdtek kutatni, antik építészeti emlékeket mértek fel és rajzoltak le, hogy ezekből az újjászületett építészet, a reneszánsz formáit kialakítsák. Tehát az ő műszaki felvételező munkásságuk nem öncélú és a megörökítés tudományos feladatait szolgáló tevékenység volt, hanem azt egy korszak építészeti programmjának szolgálatába állították, melynek következménye a reneszánsz építészet formai kialakulása lett. A felmérések nyomán keletkezett rajzok az időközben feltalált sokszorosító eljárások révén az egész európai kontinensen elterjedtek, a megújhodott stílus szelleme tehát mindenüvé eljuthatott.

A reneszánsz-korban a műszaki felvételezést több neves mester művelte (Vignola, Palladio stb.).

Brunneleschi Donatello segítségével római emlékeket tárt fel Rómában. Giuliano da Sangallo Franciaországban járt, ahol felmérte az orangei római színházat, erről készült eredeti rajzait itáliai könyvtárak (Róma és Siena) őrzik. Baldassare Peruzzi-tól kottázott felmérési rajz maradt fenn egy palota terméről, melyen ez a felírás olvasható „Sala de Messerr Augustino Chigi". (Staatsmann, Das Aufnahmen von Architekturen. II, 151. l.)

A francia reneszánsz-mesterek közül a felvételezésben különösen Du Cerceau nevét kell megjegyeznünk, aki római palotákat tanulmányozott, felmérte a Raffael által épített Palazzo dell'Aquilát (a rajzot közli Staatsmann id. műve 174, 175. l.). De legértékesebb munkásságát francia földön fejtette ki, ahol nem egy elpusztult kastélynak alakját már csak Du Cerceau felmérési rajzai nyomán tudjuk rekonstruálni. Du Cerceau mellett feltűnnek még Philibert de l'Orme, Pierre Lescaut, Jean Goujon.

A németek közt az augsburgi Elias Holl volt a legkiválóbb reneszánsz mesterek egyike, de mellette Dürer szerepére is rá kell mutatnunk, aki építészettel is foglalkozott. Dürer városképeit, melyeket utazásai alkalmával a természet után készített, így Aachen főterét ábrázoló vázlatát (London, British Museum) a műszaki rajzok sorába is be lehet sorolnunk.

A következő századokban már számos építész foglalkozott a műszaki felvételezés munkájával. Különösen a XIX. század eleje termelt e téren működő sok szakembert, amikor az érdeklődés a klassziczizmus elterjedésével ismét az antik, főleg a görög emlékek felé fordult. Görög földön eleinte angolok, franciák majd német építészek működtek az antik emlékek felvételezésén.

A műemlékek nagyobb megbecsülését a XIX. század közepe hozta meg, amikor az antik emlékek mellett már a középkori alkotások is előtérbe kerültek. Hazánkban a mozgalom megindítása Henszlmann Imréhez fűződik, aki az első magyar nyelven megjelent építészettörténeti művet alkotta meg. Ez a kassai dómról szólt és annak műszaki felmérési rajzait tartalmazta. Meg kell azonban említeni, hogy nálunk Henszlmann előtt is foglalkoztak, többnyire hadimérnökök egy-egy vár felmérésével, így Kray András nevét Esztergommal (1754), Haüy-t Péccsel kapcsolatban említjük meg. Koller Prolegomenája a pécsi székesegyházról XVIII. századi felmérési rajzokat őrzött meg, ha ezekhez hozzávesszük Buch

Építőművészet
1943. 1. szám.

A muzeális konzerválás értelmében végrehajtott gondos helyreállítás Kákay Szabó György műve. Az ő részvételével zajlott le a Műemlékek Orsz. Bizottsága tisztviselőinek 1941. évi muraközi tanulmányútja, melynek elsősorban a visszacsatolt déli területen lévő, magyar művészettörténeti szempontból nagyjelentőségű középkori falképek állapotának megvizsgálása volt a célja. 1941-ben a talajvíztől nedves és penészes vizsolyi ref. templom falainak víztelenítésével kezdődtek meg az itteni helyreállító munkálatok. A falak kiszáradása után indult meg a templom csaknem egész falfelületét betöltő középkori falképeknek a mész-, vakolat- és cementréteg alól való kiszabadítása. Ez a munka 1942-ben fejeződött be; a restaurálás a jövő feladata. 1941 nyarán Kákay Szabó György fejezte be a Feldebrőn Deéd Ferenctől megkezdett, s annak idején befejezetlenül maradt konzerváló munkát. Majd sor került a marosvásárhelyi ref. templom déli kapujának tympanonjában felfedezett rendkívül rongált állapotban lévő falkép karbahozatalára.

Az 1942. év újabb feladatok elé állította falképrestaurátorainkat. A budapesti belvárosi plébániatemplomszentélyében feltárt gótikus körfolyósó ülőfülkéiben a székesfőváros legrégibb és művészi szempontból legjelentékenyebb, XIV—XV. századbeli falképei kerültek napfényre. Az itten végrehajtott kutatómunka vezetett a középkori gótikus szentségház számos faragott és festett kövének felfedezésére is. Úgy a falképek, mint a szentségház festett köveinek konzerválását a székesfőváros e sorok írójára bízta, aki ezt a munkát hét hónap alatt hajtotta végre.

1942 nyarán két nagyszabású falkép-restaurálási munka folyt a fővárosban. A kultuszminisztérium megbízásából Deéd Ferenc és Remsey Zoltán a Műemlékek Orsz. Bizottságának felügyelete alatt restaurálta a budapesti Operaház büfféjének falképeit és ornamentális díszítését, Farkas Tibor és Szentiványi Endre pedig a székesfőváros költségén rendbehozták a pesti Vigadó díszlépcsőházának Than- és Lotz-falképeit. A Műemlékek Orsz. Bizottsága 1942 őszén végrehajtotta a gelencei róm. kat. templom víztelenítését, úgyhogy a jövő évben kezdetét veheti e nagyjelentőségű középkori falképek restaurálása. Az év őszén e cikk írójának irányításával kezdetét vette s részben be is fejeződött a kolozsvári Szent Mihály-templom kórus alatti kápolnája XV. századbeli falképeinek restaurálása. E munkálatokban Farkas Tibor és Szentiványi Endre vettek részt, akiket a munka folytatásában a beállott téli idő akadályozott meg. A jövő évben remélhetőleg ez a munka is befejezést nyer.

A fentiekben már érintettem azokat az elveket, amelyek a Műemlékek Orsz. Bizottságát a falképrestaurálási munkáknál vezetik. Röviden összefoglalva a következő szempontok irányadók.

Nedves vakolaton lévő falkép addig nem restaurálható, míg a falfelület víztelenítése meg nem történt. A kiszárított falfelületről a falképre kent anyagok aprólékos, gondos munkával szedendők le. Az erősen tapadó részek nem vakarással, hanem pattintással távolítandók el. A falkép kiszabadítása után a netán feltáskásodott részek a vakolat mögé bevitt kötőanyaggal a falhoz rögzítendők. Súlyosabb esetekben a rögzítésnek meg kell előznie a festményre utólag rávitt anyagok eltávolítását. A töredékes falképek széleinek vakolással való biztosítása, a lehullott nagyobb felületeknek néhány milliméterrel mélyebb szinten való újra vakolása kívánatos, ott azonban, ahol ezt a falkép biztonsága nem engedi, mellőzhető. A falképen lévő kisebb lyukak és egyéb folytonossági hiányok a kép színjében gondosan eltömendők. Az elpasztellesedett felületek vegyi úton rögzítendők, a színek ereje ugyancsak ilymódon az eredeti állapotnak megfelelően felélénkíthető. Ezután kerülhet a sor az elpiszkolódott képfelületek tisztítására s a nyilvánvalóan utólagos és rossz átfestések eltávolítására. A pasztellszerűség, amit oly sokan kedvelnek, többnyire nem az eredetinek megfelelő állapot. A festmény bágyadt, szürkés színét a képekre vitt s onnan teljesen el nem távolított mész okozza. Néha tényleg szép, de nem időálló s így nem mindig kívánatos. A feltárt leletet, még mielőtt ecsettel érintené a restaurátor, fényképezni kell. Kívánatos, hogy a munka folyamatát minél több fénykép örökítse meg. Ahol csak mód van rá, a muzeális restauráláshoz kell ragaszkodni. Ez esetben az eddig ismertetett elvek alkalmazásával a restaurálás tulajdonképen befejeződött. A templomi képek helyreállításánál ez az elv nem mindig érvényesíthető. Brutális, rosszakaratú csonkítások emlékének gondos megőrzése céltalan és a hívek vallási érzületét sértő. Ahol az ábrázolások indításai megvannak, a legszükségesebb kiegészítések ellen kifogást emelni nem lehet. Nagyobb, hiányzó, s csak a restaurátor fantáziájával betölthető felületek inkább üresen hagyandók. Általában minél kevesebbet festeni és soha semmi körülmények közt semmit sem átfesteni. A kiegészítések aztán történhetnek mélyebb szinten, világosabb tónusban, hogy mindenki láthassa mi az új és mi a régi. A jó restaurátor kellékei: abszolút alárendeltség a restaurálandó művel szemben, bőséges anyagismeret, helyes kor- és stílusérzék, nagy önmérséklet, határtalan türelem és lelkiismeretesség és végül a gyakorlat. E tulajdonságok nélkül könyvekből elméletileg kiválóan képzett és titkolt receptekkel bőven felszerelt restaurátor munkája is keveset ér.

SZENTIVÁNYI GYULA

a Műemlékek Orsz. Bizottságának főtitkára

József gondos alaprajzi felvételét, akkor a pécsi székesegyház eredeti alakját meg tudjuk állapítani. Nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy Klimó György esztergomi kanonok, későbbi pécsi püspök elkészítette a régi esztergomi székesegyház kapujának, a Porta Speciosának olajfestésű képét, mert ez az egyetlen ábrázolás segíthet csak minket hozzá — bár a kép ábrázolási módja kezdetleges —, hogy a főkapu egykori alakját meghatározhassuk.

Az igazi műszaki felvételezés munkája hazánkban, mint említettük tulajdonképen Henszlmann Imre fellépésével indult meg. Rómer Flóris utitársát, Bergh Károlyt kell itt kiemelnünk a feledés homályából, kitől számos, ma már elpusztult műemlékünk felmérési rajza származik. XIX. századi nagy mestereink, Steindl Imre, Schulek Frigyes, Storno Ferenc már rendszeresen művelték a műemlékek műszaki felvételezését. Velük egyidőben a Wiener Bauhütte is foglalkozott néhány magyarországi műemlék feldolgozásával Schmidt Frigyes irányítása mellett. A századforduló táján Tandor Ottó, Miskovszky Viktor, Sztehlo Ottó és különösen Möller István folytatott értékes felvételező munkát. Ekkor az érdeklődés már nemcsak a középkor emlékei, hanem a későbbi korok, reneszánsz, barok és klasszicizmus alkotásai iránt is felébredt. Wälder Gyulának köszönhetjük a magyar barok műemlékek felvételezését Pozsonyban, Nagyszombatban majd Egerben. Kotsis Iván a copfstílus emlékeit kedvelte, tőle származik az egri Lyceum és a székesfehérvári püspöki palota mintaszerű felvétele. A klasszicizmusnak szempontunkból legelhanyagoltabb területén Lechner Jenő a Magyar Nemzeti Múzeum, Fridrich Lóránt, a pesti evangélikus templom felmérésével foglalkozott.

De most térjünk rá a műemléki felvételezés mesterségbeli sajátosságaira.

Műemlékek ábrázolásban való megörökítésére ma két módszer kínálkozik; a fényképezés és a műszaki felvételezés. Az ábrázolásbeli megörökítés egyik módszert sem nélkülözheti. A két módszer között az ábrázolási mód tekintetében lényeges különbség van. Míg a fényképezés — bár az emberi szem számára teljesen valószerű hatást ad — mindig csak távlati képet nyujthat. A távlati kép nagy hátránya, hogy belőle a tárgy valódi méretei, a rövidülések és távlati torzulások miatt nem állapíthatók meg; ezért valamely építmény rekonstruálására a fénykép egyedül nem alkalmas.

A műszaki felvételezés módszere, minthogy a végtelenből való vetítés elvén nyugszik, a tárgyról méreteihez viszonyítva helyes, de kicsinyített képet ad, úgyhogy a rekonstruálás lehetséges. A tárgy bármely részletének pontos mérete megállapítható. Nagy különbség van a kétféle ábrázolási mód előállításában is. Míg a fényképet a fényképezés mai elterjedtsége mellett bárki elkészítheti, addig a műszaki felvételezés különleges szakismeretet követel. A műszaki felvételezés az építészmérnök teendője, aki ehhez a feladathoz szükséges ismeretekkel rendelkezik. Ismerni kell a felmérés összes mérnöki módszereit, az egyszerű hosszmérés, a műszeres felvétel összetettebb műveleteit. De legfontosabb — műemlékekről lévén szó —, hogy a különböző építészeti stílusok alaktani elemeit pontosan ismerje, ezek meghatározására (például szerteheverő köveken mutatkozó formák felismerésére) kellő érzékkel és képzelőerővel rendelkezzék. Műemléki műszaki felvételt tehát a felmérési műveletekben gyakorlott és az építészettörténetben járatos építészmérnök végezhet.

Az ilyen szakember keze alól kikerült műemléki felmérési rajzok okmányszerű bizonyítékoknak tekinthetők, melyekből hitelesen meg lehet állapítani a szóbanforgó műemlék állapotát a műszaki felvételezés időpontjában s ezért igen fontos, hogy a rajzon az elkészítés dátuma rajta legyen. A felmérési rajzok hitelességét a műszaki felvételezéssel egyidőben készült fényképek igazolják, így egészítik ki egymást a fényképezés és műszaki felvételezés módszerei.

Az előadottakból már kiviláglik, mért oly fontos a művészettörténet számára egy-egy műemléki felmérési rajz elkészítése, mely a rajzot értőnek többet mond el, bármely ügyesen szerkesztett, még oly bőszavú leírásnál. A műszaki felvételi tervnek ezért tartalmaznia kell mindazokat a rajzokat, melyek a felvétel tárgyának teljes megértéséhez szükségesek, így alaprajzot, vagy alaprajzokat, az összes homlokzati nézeteket, végül a részleteket, egy kapu, ablak vagy pedig az építészettörténeti kutatás számára nélkülözhetetlen tagozatok, boltozati bordák, ajtó- ablakkeretek, stb. profiljait, melyek sokszor kormeghatározó jelentőségűek.

A felmérési rajzok kiállítási módja is változott a korízlésnek megfelelően. A mult század végéig a rajzokat általában árnyékolták és később gyakran kifestették, hogy képiesebben hassanak. Az ilyen ábrázolás mellett sokszor elsikkadtak a lényeges részletformák s a rajzok beárnyékolt részein nem kellett a részletességre törekedni. Ma az árnyékolásnélküli rajzolásmódot alkalmazzuk és a lehető legnagyobb részletességre törekszünk. Erre nyujtanak példát a közleményünkhöz csatolt rajzok, melyek a jáki apátsági templom homlokzatait és főkapuját a restaurálás előtt ábrázolják és a Savoyai Jenő herceg részére Hildebrand által épített ráckevei kastély mai állapotát (1943) tüntetik fel.

LUX GÉZA DR.

* L.: *Gerevich Tibor*, Magyarország románkori emlékei. Budapest, 1938. 49—50. l.

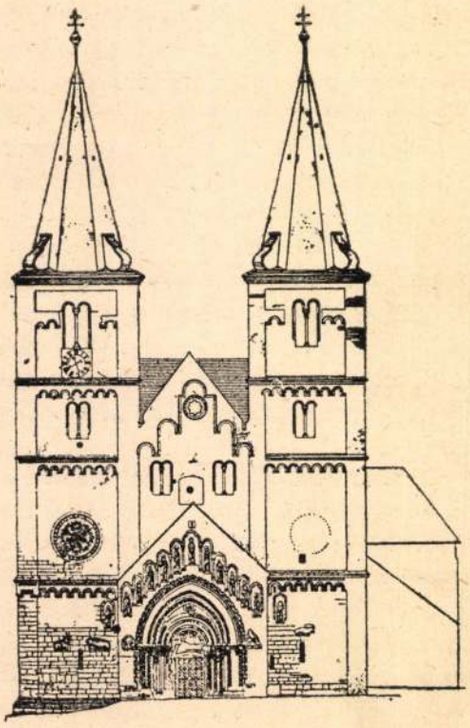

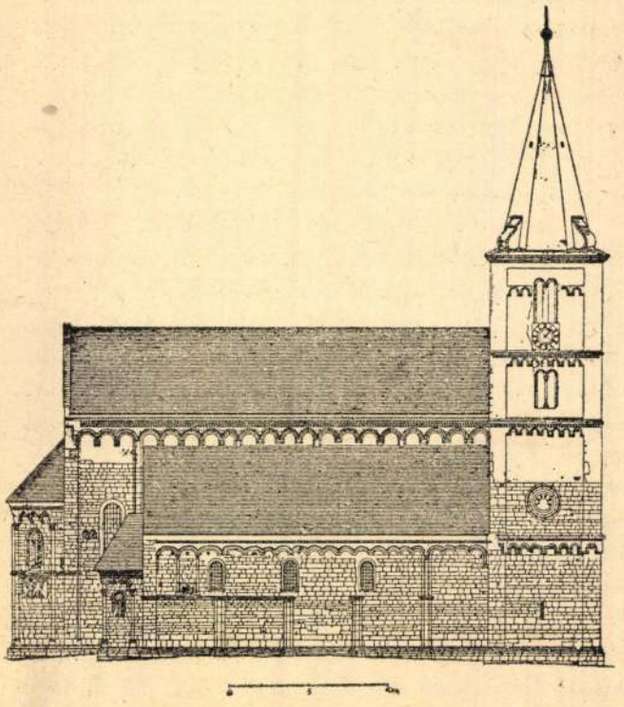

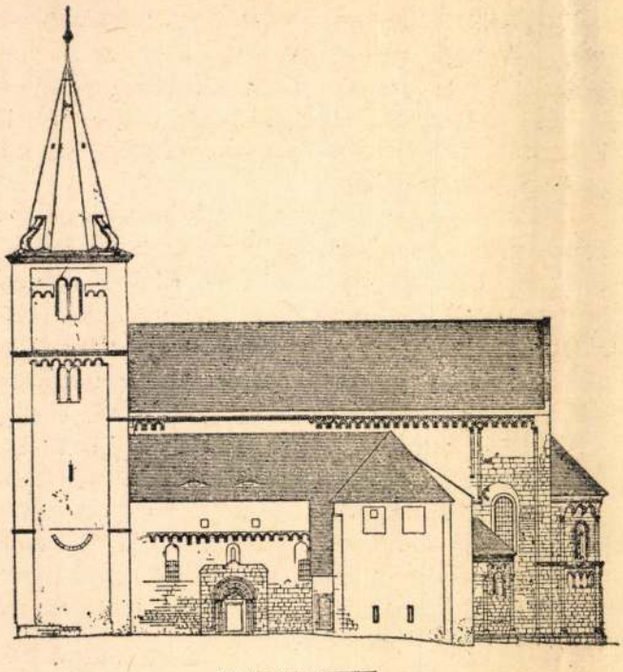

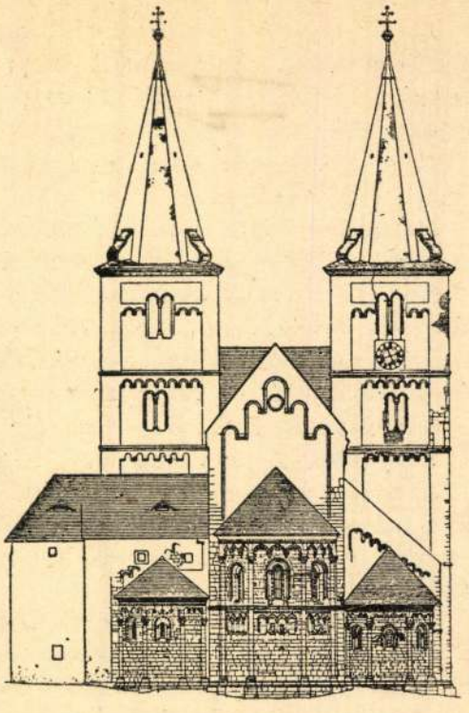

A JÁKI APÁTSÁGI TEMPLOM A HELYREÁLLÍTÁS ELŐTT. DR. LUX GÉZA FELVÉTELI RAJZAI.

Die Abteikirche von Ják, vor der Restaurierung. Technische Aufnahme von Arch. dr. Géza Lux. — La chiesa abbaziale di Ják, prima del restauro. Rilievi dell'Arch. dott. Géza Lux.

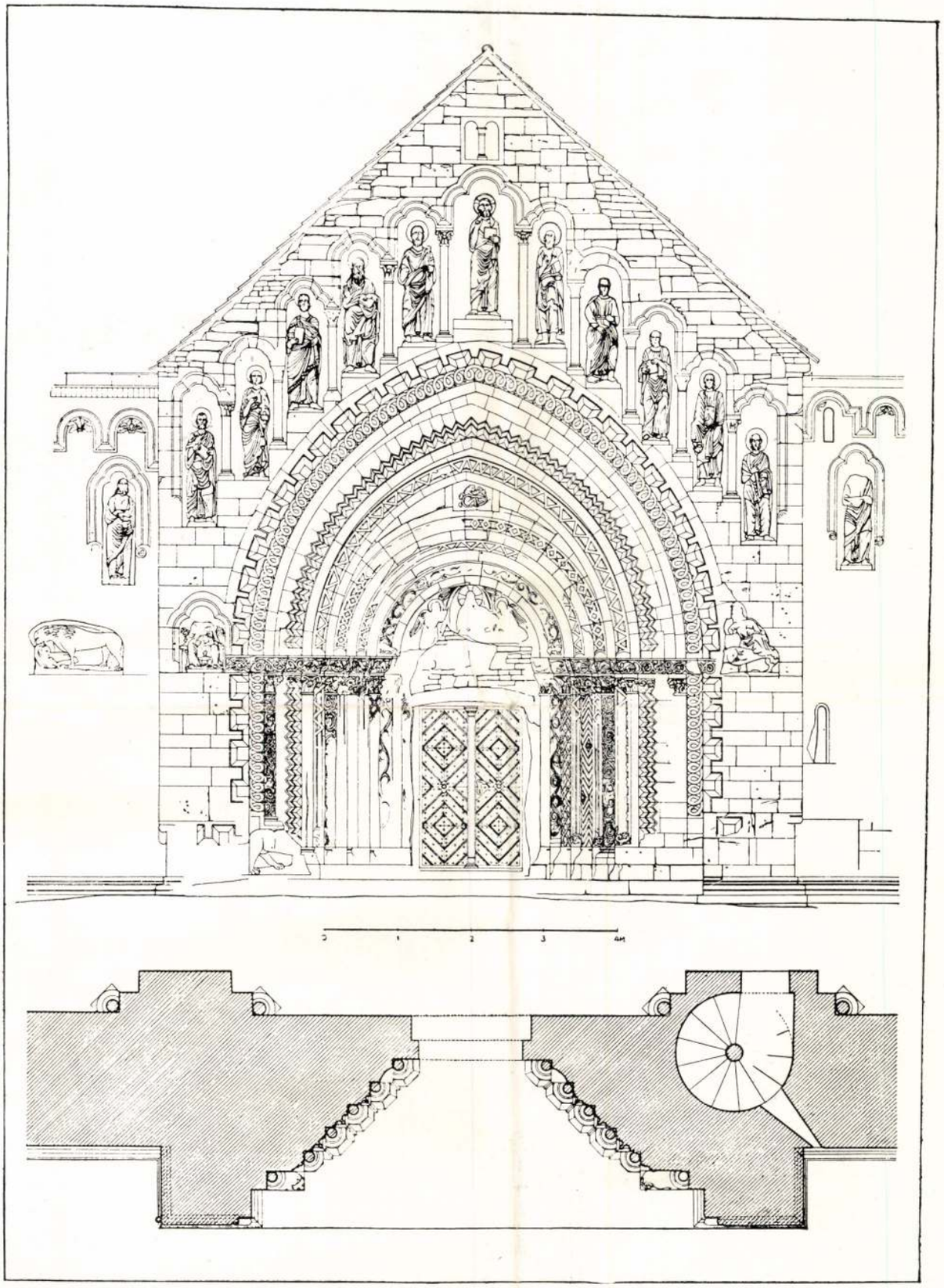

A JÁKI APÁTSÁGI TEMPLOM FŐKAPUJA A RESTAURÁLÁS ELŐTT. DR. LUX GÉZA FELVÉTELI RAJZA.

Hauptportal der Abteikirche von Ják, vor der Restaurirung. Technische Aufnahme von Arch. dr. Géza Lux. — Porta principale della chiesa abbazilae di Ják, prima del restauro. Rilievi dell'Arch. dott. Géza Lux.

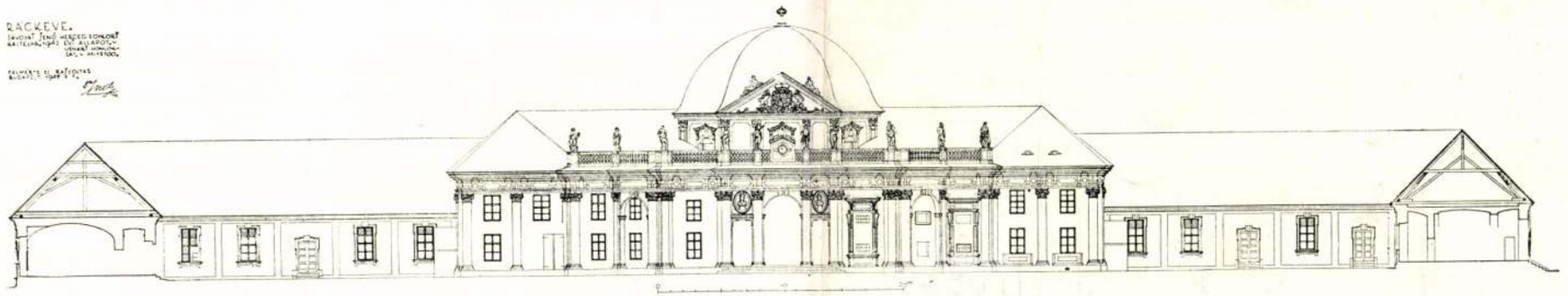

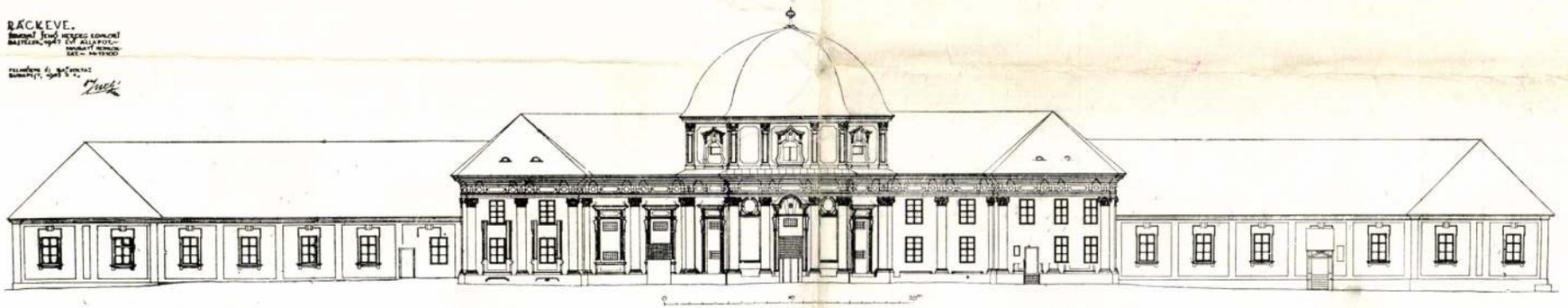

RÁCKEVE

SAVOYAI JENŐ EGYKORI KASTÉLYÁNAK (ép. J. L. HILDEBRANDT) FELVÉTELI RAJZAI DR. LUX GÉZÁTÓL.

Schloss des Eugen von Savoya (Arch. J. L. Hildebrandt), gez. von. Arch. dr. Géza Lux. — Rilievi del Castello di Eugenio di Savoia (eretto da G. L. Hildebrandt), dis. dell' Arch. dott. Géza Lux.

Lux Géza dr.

Lux Géza, szöré-
nyi.

lásd
Szörényi Lux Géza
alatt is.

Utazás. 7. §. A biztositás érvénye kiterjed Európa egész területén való tartózkodás vagy utazás veszélyére. Ha pedig a biztositás legalább 6 hónap óta áll fenn, ugy Európán kivül is érvényes.

Kedvezmények. 8. §. A társaság kötelezi magát arra, hogy a biztositást, ha arra legalább is teljes 3 évi dij befizettetett, a szerződő kivánatára visszaváltja vagy tőkésiti, vagy arra kölcsönt ad.

Visszaváltás. 9. §. A visszaváltási érték a tőke egyik felére nézve a 10. §-ban megállapitott tőkésitési összeg felének a társaság által meghatározandó kamatszázalékkal leszámitolt készpénzértéke, mely azonban a gyüjtött dijtartaléknak 60%-ánál kevesebb nem lehet. A tőke másik felére nézve, az ezen féltőkének megfelelő dijtartalék 75%-ában állapittatik meg.

Tőkésités. 10. §. A dijmentes (tőkésitett) biztositás tőkeösszege következőképpen állapittatik meg:

a) ha a kötvényt kölcsön nem terheli, az eredeti biztositott tőke a biztositás egész tartamára kikötve volt és a ténylegesen befizetett tiszta dijak arányában szállittatik le;

b) ha a kötvényt kölcsön terheli, ugy az a) pont szerint megállapitott tőkésitési összegnek az a része, melynek visszaváltási értékéből a kölcsön fedezhető, visszaváltatik, s csak a fennmaradó összeg képezi a dijmentes biztositás tőkéjét.

(Száz koronánál kisebb összegről dijmentes kötvény nem állittatik ki, hanem a megfelelő visszaváltási érték — az 5 évi elévülési időn belül — a szerződő rendelkezésére áll).

Kölcsön. 11. §. A társaság által nyujtható kötvénykölcsön legnagyobb összege a visszaváltási érték. Az adott kölcsön után, mely a kötvényen előjegyeztetik, a társaság által meghatározott kamat, félévenként előre, továbbá illeték és a törvényes bélyeg is fizetendő. Dijmentes kötvényekre kölcsön nem engedélyeztetik.

A kölcsön és ennek esetleg hátralékos kamatai a társaság által teljesitendő bármely fizetésből levonhatók.

Ha a kölcsönkamatok nem fizettetnek pontosan, a társaságnak jogában áll a kölcsönt a kötelezvény alapján behajtani, vagy e helyett a kölcsönösszeget — a biztositott tőke megfelelő részének hivatalból történő visszaváltásával — törleszteni.

Érvénytelenségi esetek. 12. §. A biztositott összegre való igény elenyészik és a társaság csak a gyüjtött dijtartalékot tartozik kifizetni:

Polgári mozgósitás és kivételes intézkedések Bulgáriában

Szófia, szeptember 20.

(Német Távirati Iroda.) A hivatalos lap pénteken közölte a bulgár minisztertanács rendeletét, amely szerint a polgári mozgósitásról, az állam védelméről és a rendnek a felszabaditott területeken való fenntartásáról szóló, válságos időkben esedékes külön intézkedések érvénybe lépnek. Ezzel szeptember 19-től kezdődően az állam védelméről szóló törvény szigoritott büntető rendelkezései is hatályba lépnek. Ennek értelmében ezentul minden olyan cselekedetekre, amelyek az állam alapjait alá-aknázza és az ország törvényes rendje ellen irányul, azok a legszigorubb büntetések alkalmazandók, amelyek háborus időkben kerülnek alkalmazásra. (MTI)

Diplomáciai forrásból származó ideérkező jelentések szerint a szovjet kormány mivel nem találta kielégitőnek a bulgár kormány válaszát első jegyzékére, ujabb jegyzéket készit elő. Ebben állitólag követelni fogja a feketetengeri bulgár kikötők demilitarizálását. (Bud. Tud.)

A bulgár közvélemény általános helyeslléssel fogadta a moszkvai kormányhoz intézett hivatalos tiltakozást a szovjet ejtőernyősök és merénylők bulgár területen való megjelenése ellen, valamint a bulgár rendőrség leleplezését, amelyekben a legélesebben állástfoglal a moszkvai Komintern ármánykodásai ellen. Ezek miatt az incidensek miatt kétségtelenül feszültség lépett fel Bulgária és a Szovjetunió között, amely általános feltevés szerint már a legközelebbi időben a diplomáciai kapcsolatok megszakitásához vezethet. Illetékes bulgár helyen mégis ismételten hangsulyozzák, hogy Bulgária ebben a tekintetben nem kezdeményez semmit és a Szovjetuniónak nem ad alkalmat arra, hogy a maga részéről megszakitsa a diplomáciai kapcsolatokat. (NST)

Két brit hajót megtorpedóztak a gibraltári öbölben

(Érkezett éjjel 12 órakor.)

La Linea, szeptember 20.

(Német Távirati Iroda.) A szombaton reggel a gibraltári öbölben két angol hajón beállt robbanás rejtélye megoldódott: a két hajót egy ismeretlen tengeralattjáró megtorpedózta. A 8000 tonnás 56. számu brit tartályhajó elsülyledt a 15.000 tonnás brit lobogó alatt haladó „Donna" francia teherhajó pedig erősen megsérült. (MTI)

Sanghájban feltartóztattak három angol és amerikai gőzöst

Sanghái, szeptember 20.

(Német Távirati Iroda.) A sanghái tengerészeti vámhivatal feltartóztatott két *angol* parti gőzöst, amelyek közül az egyiket — mint a japán katonaság sajtótájékoztatója közölte — azzal gyanusitották, hogy Hongkong számára bejelentett, a valóságban azonban Csungkingnak szánt árukat szállit. Ezenkivül feltartóztattak egy *amerikai* tengerjáró gőzöst is, amely 2000 hordó nagyértékü olajat szállitott. A rakományt eredetileg Sanghájba kellett volna szállitani, később azonban Manilába irányitották. A tengerészeti vámhivatal lefoglalta a hajót, minthogy nem rendelkezett a megfelelő iratokkal az átmenő forgalomra. *(MTI)*

*

Szmetanin szovjet nagykövet felesége a szovjetképviselet többi tagjának feleségeivel és gyermekeivel pénteken délután elhagyta Japánt. A nőkből és gyermekekből álló 50 főnyi csoport a Vakasza-öbölbeli Tszurugasz kikötőben szállt hajóra és indult Vladivosztok felé. *(NST)*

Angol-amerikai megegyezés a szovjetsegitség ügyében

Amszterdam, szeptember 20.

(Német Távirati Iroda) *Beaverbrook* lord a moszkvai angol-amerikai-szovjet értekezlet brit küldöttségének vezetője, mint a brit hirszolgálat közli, utban van van Moszkva felé. Elutazásának hirét pénteken közölték egy páncélkocsik előállitásával foglalkozó gyár munkásságához intézett üzenetében. Beaverbrook üzenetében közölte, hogy legalább tiz napig szándékozik a Szovjetunióban maradni.

A Göteborgs Morgenposten amerikai tudósitója washingtoni felelős politikai körökből azt az értesülést szerezte, hogy Anglia az amerikai hadianyagszállitmányok tekintetében lemond elsőbbségi jogáról, hogy a Szovjetunió lehetőleg gyorsan megkapja a szükséges felszerelést és anyagot. Anglia és az Egyesült Államok hir szerint megegyeztek abban, hogy *minden elképzelhető segitséget* megadnak a bolsevistáknak. Ez az egyezmény a londoni és a washingtoni szovjet nagykövet sürgető fellépésére jött létre. *Sztalin* felhivta a figyelmet arra, hogy a bolsevisták ellenállása attól függ, milyen gyorsan válik eredményessé az Egyesült Államok nyujtotta támogatás. A Göteborgs Posten londoni magánjelentése szerint washingtoni jólértesült körökben rámutatnak arra, hogy a Szovjetunióba irányuló hadianyagszállitások máris elég nagy arányokat értek el. Közölték, hogy mintegy 200 legkorszerübb, eredetileg Angliának szánt amerikai vadászrepülőgépet most a Szovjetbe irányitanak.

Mint az angol hirszolgálat Seattleből jelenti, Alaszkán át visszatért a Szovjetunióba az a két szovjet vizirepülőgép, amely nemrég egy katonai küldöttséget hozott az Egyesült Államokba. A 47 szovjet küldött közül azonban csak kilencen tértek vissza a repülőgépeken. *(MTI)*

*

Zürich, szeptember 20.

A Die Tat jelenti Rómából, hogy Roosevelt elnök — az olasz lapok értesülése szerint — fogadta *Kerenszkyt*, a bolsevisták első forradalmi vezérét és megbeszélést folytatott vele. Roosevelt — hir szerint — a Szovjetunióban nemzeti egységfrontot igyekszik létrehozni és ezáltal a szovjet ellenállást fokozni. Sztalint rá akarják beszélni, hogy ezen az alapon létesitsen koalicios kormányt. *(Bud. Tud.)*

Clodius a török miniszterelnöknél

Istanbul, szeptember 20.

(Német Távirati Iroda.) A Török Távirati Iroda közi, hogy Revfik Saydam miniszterelnök pénteken délelőtt 11 órakor fogadta dr. Clodiust, a német gazdasági küldöttség vezetőjét és Menemendzsoglut, a török küldöttség elnökét, Dr. Clodius pénteken a német nagykövetségi tanácsosa kiséretében felkereste Kemal Atatürk sirját. *(MTI)*

Ankarából jelentik: A német véderő főparancsnokságának a Kievtől keletre működött szovjethadseregek zsákbaszoritásáról szóló különjelentései hozzájárultak ahhoz, hogy most már az illetékes török kormánykörökben is hajlanak a török sajtó katonai szakértőinek véleményére. Ezek a katonai munkatársak mindig azt a nézetet vallották, hogy a német hadműveletek megsemmisitő eredménnyel folynak. *(NST)*

Meghiusult lázadás Honanban

Peking, szeptember 20.

(Német Távirati Iroda.) Az északkinai japán főhadiszállás nyomatékosan cáfolja azt az angol jelentést, amely szerint Honan-tartomány északi részében lázadás tört ki 30.000 nanking-katona között. A lázadó katonák az angol jelentés szerint állitólag megöltek 50 japán tisztet, akik szemlét tartottak a csapatok felett.

Mint ezzel kapcsolatban ismeretessé válik, ennél az esetnél csupán 200 nanking-katonáról van szó és egy katonai tanácsadón kivül nem öltek meg japán tiszteket. A nanking-csapatok legnagyobb része lojális maradt és menekülésre kényszeritette *Liucsangjit* és mintegy kétszáz más összeesküvőt. *(MTI)*

A magyar és bulgár érdekképviselet Teheránban

Stockholm, szeptember 20.

Teheránban a svéd követség vette át a magyar és bulgár érdekek képviseletét. *(Bud. Tud.)*

Az egyiptomi trónörökös lesz Sziria királya?

Vichy, szeptember 20.

Vichyi diplomáciai körökben némelyek megerősitik azokat a hireszteléseket, amelyek szerint Anglia Sziria trónjára az egyiptomi trónörököst kivánja helyezni. *(MTI)*

Az olasz hadijelentés

Róma, szeptember 20.

(Stefani.) Az olasz főhadiszállás 473. számu közleménye:

Észak-Afrikában Sollum szakaszán visszavertünk páncélgépkocsikra támaszkodó ellenséges erőket, amelyek megkisérelték állásaink megközelitését. Angol repülőgépek bombákat dobtak le Tripoliszra és támadást hajtottak végre Benghazi arab lakóházai ellen. Benghazi légvédelmi ütegei egy ellenséges repülőgépet lelőttek. Tripolisz magasságában találat ért és elsülyesztett két csapatszállitó olasz motoroshajót. A fedélzeten levő katonaságot és a legénységet majdnem teljes egészében megmentette egy kisérő hadihajó és egy másik hajóegység, amely a helyszinre sietett.

Kelet-Afrikában merész felderitő tevékenységet folytattunk. Uolchefit helyőrségi csapatai hősies kirohanással fontos állást foglaltak el. Az ellenség elkeseredett ellenállás után érzékeny veszteségek hátrahagyásával megfutamodott. Fegyvereket, lőszereket és hadianyagot zsákmányoltunk. Selgánál olasz és gyarmati katonaságból álló hadoszlop Domenico Miranda alezredes parancsnoksága alatt fényes hadműveletet hajtott végre és sikeresen megakadályozta nagyobb ellenséges erők összevonását. Az ellenség kemény küzdelem és heves közelharc után kénytelen volt rendetlenül visszavonulni és több mint 300 halottat hagyott a csatatéren.

A Földközi-tenger keleti részén repülőink megtámadtak és sulyosan megrongáltak egy kisebb tonnatartalmu kereskedelmi hajót. (MTI)

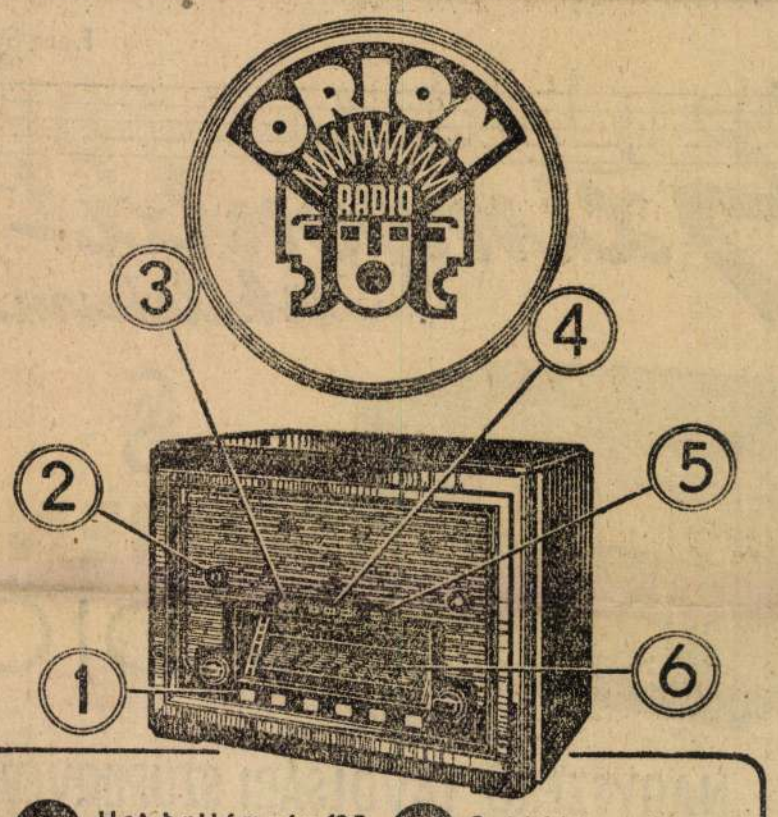

1 Hat hullámsáv 13·5 és 1950 méter között.
2 Néma és pontos beállitás varázsszemmel.
3 Gramofón-csatlakozás, élethü hang.
4 Szelektivitás-szabályozás három fokozatban.
5 Helyi-adó-permanencia nyomógombbal.
6 Nyujtott rövidhullámsávok: kényelmes vétel.

277-es ORION CSÚCSSZUPER
ORION radio
Kapható minden rádiókereskedőnél.

Az uj rádiók nagy kiállitása
Sternberg hangszergyár terméből Rákóczi-ut 60.
Árjegyzék ingyen!

Vegye meg
Morvai Rádió
-nál VII., Erzsébet-körut 40. szám.
Telefon 221—664, 222-082.

MOGYORÓSSY
Hangszergyár, Budapest, Rákóczi-ut 71. Csere. Részlet. — Telefon: 13-16-81.
Hangszerelt és rádiólit előzékenyen bemutatja.

Készpénz, részletfizetés, csere ellenében kapható
Barta & Társa
VI., Podmaniczky-utca 39 VII., Rákóczi-ut 80

RÉSZLETRE IS KAPHATÓ
HAHN ARTHUR ÉS TÁRSA
VI., ANDRÁSSY-UT 10.
92 éves cég. Tel. 113—619

A HAGGENMACHER KŐBÁNYAI ÉS BUDAFOKI SÖRGYÁRAK
ŐSZISÖR
csapolása megkezdődött. Palackokban lefejtve is kapható.

AZ ORSZÁG LEGMODERNEBB
rádió, gramofon, foto
ÜZLETE
Nagykovácsy
BUDAI FIÓKJA
XI., HORTHY MIKLÓS-UT 39.
AZ 1942-ES RÁDIÓK, ZENEGÉPEK, FÉNYKÉPEZŐGÉPEK ÉS CIKKEK ÓRIÁSI VÁLASZTÉKBAN

Franz Schubert
1822

Szimfóniát?
tökéletesen

SIEMENS RÁDIÓ-N
342 VL
NAGYSZERŰ TÁVOLSÁGI SZUPERVEVŐ

Az uj rádiók nagy kiállitása
Sternberg hangszergyár terméből Rákóczi-ut 60.
Arjegyzék ingyen!

Készpénz, részletfizetés, csere ellenében kapható
Barátfalva
VI., Podmaniczky-utca 59. VII., Rákóczi-ut 50

MOGYORÓSSY
Hangszergyár, Budapest, Rákóczi-ut 71. Csere. Részlet. — Telefon: 13-16-81
Hangszereit és rádióit előzékenyen bemutatja.

Nézze meg, hallgassa meg!
Részletre is kapható:
Modern Gépértékesitő
Kft.-nél, VII., Dob-utca 58. T. 222—045.

Arózsadombi Gül Baba türbe és a Wagner-villa

A Margithid budai hidfőjétől alig pár perces séta s a Körut forgalmának sürü utvesztőjéből mintha vidékre vetődne a járókelő. A Mecset-utca derekán, roppant bérkaszárnyák épülethekatombái fölött évtizedek óta ott magasodik a hires nevezetes, három kupolás *Wagner-villa.*

Ugyan ki ne ismerné a *Rózsadomb* lankáján emelkedő, háromkupolás kastélyt, amelyről ugy tartja a szóbeszéd, hogy a *negyedik torony csucsára csak azért nem került fel a sisak, mert valami régi babona szerint életét veszti az, aki befejezi a „Rózsák atyjának" földi nyughelye körül emelt épületet...*

A négytornyu kastély igy azután valóban *nem is készült el teljesen.* Ma, évtizedek után alig egyéb fenyegető *omladéknál,* amely mint elnyütt kulissza zárja körül a török időkből ittfelejtett türbét.

Óriási aránytu elvarázsolt kastély és az egykori *Wagner*-villa — *váromladék a Rózsadombon* — és virágoskertje a természet növényvilágának.

Vadszőlő, fodormenta, rozmaring, bojtorján verte fel az árkádos folyosók sétányát, borostyán kuszik sarokpillérek közé rejtett, töredezett szobrok fölé s a terraszokon, ahol valamikor talán szökőkut permetezett, salátát, paradicsomot, napraforgót ültettek szorgalmas kezek.

Rózsának sehol semmi nyoma! Szomoru iróniája a sors szeszélyének, hogy *a „rózsák atyjának"* nyughelye körül *egyetlen rózsató sem illatozik...* A türbe lakatrazárt, rozsdamart vaskapuja mögött csupán a félköralaku vadszőlőlugas biborszin levélfüggönye borit palástot *Gül Baba* sirjára.

A legnagyobb meglepetés, hogy *az épületet — lakják!*

Amerre járok, kandi fejek pillantanak utánam a fellegvár épületszárnyainak homályos ablakaiból. Külön világ ez, valóságos kis városrész, fent a magaslaton, ahonnan a verőfényes őszi délelőtt ragyogásában fel a *Szunyogszigetig* és messzi le a *Horthy Miklós-hidon* tul tekint a szem.

A legfelsőbb terraszon vidéki kép. Baromfiudvar és veteményes kert. Pirospozsgás, galambősz bácsi szorgoskodik az ültetvények között. Illedelmesen köszönünk. Parolázunk és máris megindul a beszélgetés.

— *Bizony nagy kár volt igy elhanyagolni ezt a gyönyörüséges kastélyt* — magyarázza amint szép lassan körüljárjuk a türbe körül roskadozó erkélyeket. — A *Wágner* épitész urék családja régen tuladott már ezen a kincset érő palotán. Legutóbb *három tulajdonosa is volt, — mégis eladták.* Most a főváros urai vették meg nemrégiben. Tán maguk sem tudják *mekkora értéket vásároltak,*

Az egykori *Wágner*-villa *telektömbje* valóban *monumentális arányu!* A *Mecset-utca 14.-től az Apostol-utca 9. számig terjed messze fel a rózsák domboldalán.* Ugy tudjuk, a székesfőváros parcellázatja ezt a hatalmas ingatlant, ahol — ha ugyan nem is a mai háborus időkben, de majd békésebb korszakban — bizonyára uj városrész emelkedik. Szó esett nemrégiben arról is, hogy bontócsákány alá kerül az egykori Wágner-villa összes loggiáival, pergoláival, erkélysoraival és őrtornyaival együtt. Ezért kérdést intéztünk *a Gül Baba-türbé* egyik legalaposabb szakértőjéhez, véleményt kérve *a ma ugyan legkevésbbé sem időszerü,* de annál hosszabb ideje vajudó ügyben.

Dr. *Lux* Géza egyetemi adjunktusnak, aki a *Műemlékek Országos Bizottságával* is kapcsolatban áll, *itélete megsemmisitő volt* — legalábbis a *Wágner-villára* nézve.

— A *Gül Baba-türbé* természetesen a *Műemlékek Országos Bizottságának védelme alatt áll* — mondotta telefonbeszélgetés közben —, de a *Wágner-villa a legcsekélyebb összefüggésben sincs a törökkori emlékkel.* Sőt, szinte azt mondhatnám, egyenesen *káros* ez az épitmény, amelyet valamikor a századforduló idején részben *rá is épitettek a türbé egyik sarkára. Silány épitkezés, nem időálló,* amit az is mutat, hogy alig félszázad során már valóságos omladék, ami pedig a *stilust* illeti, az véleményem szerint *a rossz reneszánsz épitkezés* jelentéktelen alkotása. *A leghelyesebb megoldás* az volna, ha a főváros rászánná magát *a Wágner-villa teljes lebontására,* magától érthetően épségben meghagyva a *Gül Baba-türbét,* amelyhez egyébként a török kormány már eddig is küldött többféle kegytárgyat s amely a magyar fővárosbeli mohamedán lakosság régi zarándokhelye.

A két csaknem homlokegyenes ellentétes vélemény alapján nyilvánvaló, hogy minden tisztelettel *Pintér* bácsi iránt ebben a bonyolult kérdésben alighanem *mégis a szakértőnek van igaza.* Ám az *igazságot azért a két vélemény között* próbáljuk keresni.

Mert szép, szép, ám tünjék el a *Gül Baba-türbét* elfalazó, idejét mult bagolyvár, *de teremtsenek akkor olyan környezetet a félholdas sirhelynek, amely a Rózsadombnak uj látványossága lesz.*

DIETL FEDOR

A MAGASTÁPÉRTÉKŰ IZLETES ma már minden jobb fűszer- és csemegeüzletben kapható
Növényhus
Uj címünk Bp, II., Fő-u. 79. Telefon 16-77-69.
Képviseletet adunk.

„Csekket mellékelek"

Adománykérő inségesek, egyesületek és ködösitő szélhámosok Budapest forgatagában

A postás bekopog a pesti lakás ajtaján és gondosan cimzett levelet tesz az asztalunkra. A kék boritékon ott áll a cimünk és a nevünk hibátlanul. A lakcimünk is pontos. A feltépett boritékból géppel irott levél bujik elő, az aláiró *ismeretlen.* Pesti polgár önkéntelenül kutat az emlékezetében, hogy *ki lehet a levéliró?* Az az érzése, hogy nem ismeri... Aztán átfutja a levelet gyorsan, azután mégegyszer elolvassa, most már — *szóról-szóra.* A vége keserü mosoly és a kékboritékos gépelt levél összegyürve a papirkosárba hull. Nem ez a sorsa azonban a gyárak, iparvállalatok, nagykereskedések, bankok és pénzintézetek hivatali szobáiban a titokzatos kékboritékos leveleknek. Felbontás után elolvassa a cégvezető, bemutatják az igazgatónak, kiadják az üzem sajtófőnökének, rövid ideig irattárba kerül és *hat felelős alakalmazott töpreng rajta, hogy miképpen intézze el?* Ki a levéliró, igazat ir-e és mennyi pénzt kellene neki küldeni? Ezek a kérdések nyugtalanitanak minden ilyen levéliró után legalább hat tisztviselőt! A titokzatos levéliró pedig, mint egy keresztespók, békésen üldögél lakbérleti otthonában és várja a pénzespostást...

Kikről van hát szó?

Budapest rejtelmes levéliróiról, akik évtizedek óta szipolyozzák és zsarolják nemcsak a magánosokat, de főként a vállalatokat, amelyeknek pontos cime ott áll a telefonkönyvben, csak ki kell keresni, megmutatja az utcai hirdetőoszlop, vagy a Hiradó-mozi, amely az ujabb gyártmányokat ajánlja a vásárló közönségnek, a gyárakat, melyek száz és száz munkásnak adnak kenyeret és irodájának *külön alkalmazottja kénytelen az adománykérők kunyeráló, kolduló és zsaroló leveleikkel foglalkozni.*

Mit mond a hatóság?

Az illetékes hatóságtól minderre felvilágositást kértünk s az alábbi érdekes választ kaptuk:

— Valóban igaz, hogy Budapesten évtizedek óta leveleznek emberek és egyesületek *pénzgyüjtés érdekében.* A magánosok előbb-utóbb rendőrkézre kerülnek, mert kiderül róluk, hogy veszedelmes munkakerülők, akik jólfütött szobájukban néhány adománykérő levél elinditásával nap-nap után *szép összegeket keresnek.* Ezeknek a felkutatása természetesen a rendőrség dolga, de sajnos csak kevés panaszos fordul ilyen ügyben a nyomozó hatósághoz. A pénzkérő levél bünjelkénti mellékletével irásban feljelentést kell tenni és vajjon mindezt ki szereti végigcsinálni . . .? És a végén az is kiderülhet, hogy az adománykérő *nem szélhámos,* nem is zsaroló, hanem szerencsétlen, sorsüldözött ember, aki esetleg *hatóságelőtti rágalmazásért felelősségre vonhatja a feljelentő panaszost.*

— Az adománygyüjtők népesebb csoportjába tartoznak az egyesületek. Budapesten ezidőszerint körülbelül 5000 különböző célu egyesület működik, amelyből tevékeny munkát *talán a fele végez.* Igen sok egyesület karitativ céliból alakult és a fennálló törvények értelmében *joga van lezárt boritéku ellenében adományt gyüjteni.* Vannak természetesen álegyesületek, amelyek hamis cimmel lépnek fel és a befolyt adományokat *zsebrevágják.* Ezek gyakran erőszakosan is fellépnek. Működésük igen sokszor hosszu ideig is eltart, mert *senki sem tesz ellenük feljelentést.*

A kékboritékosok népes alvilági rendjében külön csoportot alkotnak az ugynevezett „magányos farkasok", akiket valami csekélyke jogcim hivatottá tesz az adománygyüjtésre. Több ilyen levéliróról kiderült azonban, hogy a befolyt pénzekből jövedelme gyakran *havi többszáz pengőre emelkedik, saját háza van és télen sizni jár a Mátrába...* Ezek a meglepő sorok nem kitalált mesék. Ez valóság, amelyre lehetőséget nyujt *az ellenőrizhetetlen adománykérés és az áldozatos szivü, de nem körültekintő adományozó.*

A hivatásos adománykérők sorában évek óta működik például M. J. állitólagos zenész, akinek rejtélyes működését és jelentős összegü koldulgatását a *Nemzeti Ujságnak alkalma volt több hónapon át figyelemmel kisérni.* M. J. az első kékboritékos levélben néhány kis kottát küld, amelyért *csekély adományt kér.* Tájékoztatásul közli, hogy a tiz kotta — tiz pengőt ér... Ha a levél válasz nélkül marad, nyomtatott *reklamáló cédulát küld,* amelyen szóról-szóra ez áll:

Budapest, postabélyegző kelte.

Néhány hét előtt bátor voltam nb. cimére legujabb nótáskönyvemet megküldeni azzal a tisztelteljes kéréssel, hogy azt megtartani és érte tiz pengőt a csatolt befizetési lapon beküldeni méltóztassék.

Ne méltóztassék rám megharagudni, ha a fenti kérésemnek a csatolt postatakarékpénztári befizetési lap felhasználásával való mielőbbi kedvező elintézésére nagybecsü figyelmét felhivtam.

Mély tisztelettel:

M. J.

Idetartozik az álhirlapirók hasonló garázdálkodása is, amelyeknek azonban más a cégére. Előadások tartásával zsarolják meg tiz és huszpengős jegyárakkal a jónevü vállalatokat, amelyek nem akarnak kitérni a kérés elől, hiszen *„ujságirói"* van szó. Az *Országos Magyar Sajtókamara* épp a közelmultban rendelkezett ebben a kérdésben és ugy nyilatkozott, hogy a tiz pengős jegyekért előadást tartó „ujságirók" közül *egy sem volt a Kamara tagja.*

Karácsony, husvét és a nagyünnepek előtt *kifogyhatatlan tömegben* érkeznek a nagyvállalatokhoz a legkülönfélébb adománygyüjtő levelek. Mindezek között természetesen komoly egyesületek felhivásai is szerepelnek, amelyeket a vállalatok *készséggel pártfogolnak,* de ezeknek a leveleknek sem fogy el a végük s a hatóságok megfigyelése szer int is „tulzott" mértékben veszik igénybe az adományozók tehervállalását. A belügyminisztérium éppen erre a szempontra való tekintettel rendelte el, hogy *az utcai gyüjtéseket egyesiteni kell és egy évben két-három nagyszabásu gyüjtés eredményén osztozzék mind az a hat-tiz szociális és karitativ egyesület, amely hivatásának csak a társadalom segitségével tud megfelelni.*

Könyvek, kották, levelezőlapok

Ködösitő adománykérőknek nevezik azokat a titokzatos levélirókat, akik adománygyüjtő levelükhöz *„ajándékot"* mellékelnek. Ellenérték, vagy mézesmadzag is lehet a neve ennek az „ajándékocskának", amely legtöbbször kis füzet, könyv, de főként levelezőlap. Különösen a levelezőlap küldők *kifogyhatatlanok.* A legelképesztőbb ötleteket rajzoltatják meg, időszerü szines, rajzos lapokat küldenek szét, melyeknek darabjáért *szerényen — egy pengő ötven fillért kérnek!* A legtöbb *postacsekket* is mellékel és azon kéri a megajánlott összeg elküldését. A figyelmesebbek előre ki is töltik a csekket! *Tiz-husz-harminc pengőről!* A háboru kitörésekor az ilyen szétküldött levelezőlapok honvédeket ábrázoltak, darabját egy pengőért. A honvédelmi minisztérium hiába tiltotta be az ilyen lapok forgalombahozatalát, zugban ma is küldözgetik, hiszen még mindig „időszerü"... Árviz idején árvizlapokat küldenek. Télen éhező madárkákat nyomatnak a levelezőlapokra.

Kifogyhatatlanok végezetül a jubileumokat ülő ismeretlen egyesületek és magánosok egyaránt. Három év előtti országos ünnepség visszamaradt levelező-lapjait csak a minap küldte szét egy kacskaringós hangzásu *„Irodalmi Társaság"*, amely a jubileumi bélyegzővel átütött egy filléres bélyeg darabjáért szerényen *egy pengő ötven fillér postatakarékpénztári befizetését kérte.* Brusurák, álhazafias szónoklatok, versek, költemények, jótanácsok, hasznos utbaigazitások százával és ezrével mennek szét naponta nemcsak a fővárosban, de az egész országban.

Vajjon mikor lesz ennek vége? A jelek arra mutatnak, hogy törvényes intézkedés nélkül sosem vethetünk véget ennek az adománygyüjtő dömpingnek. Ehhez *az egyesületi törvény módositása, a rendőrség rugalmasabb eljárása és a közigazgatási hatóságok példás intézkedése szükséges.*

HEGEDÜS GYULA

Egy cirkuszlovarnőből lett
apácának
bámulatbaejtő élete:
Beata Nővér
cimmel
II. kiadásban ismét megjelent.
Ára P 3.60
Kapható: KORDA Ipari és Kereskedelmi R. T.-nál, Budapest, Mikszáth Kálmán-tér 4.

Lux Gézadr

wird

László Gyula:

A kolozsvári
művészeti hetek
kiállítása.
Szépművészet

1942. 139. l.

Lux Géza

wód
z

Kampis János

Gerevich Tibor
nyolc éve
Magyarság

1942. nov. 29.

A m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszte

79024/942 szám.

A Müemlékek Orsz.Bizottsága tek.Elnökségének,

Budapest.IX.Hőgyes End

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Díj átalányozva.

Lux Geréb

Irod

Tér és Forma

1939. 206. l.

Lux Géza dr

vrod

< Horváth Henrik >

Boldog Margit
siremlike –

<] Árpádházi szent
Margit siremlike
és egyéb tanulmá-
nyok. Bp. 1944

G/3

hogy ez az eddig rómainak tart
templomalapításával áll kapcsolat
ben és kezeiben templommodellel
pretálás még akkor is helytálló vo
tartó, ami mellett az elülső oldalo
dés is szólna. Először is az erekly
formájúak, másodszor pedig a t
előfeltételeihez tartoznak. A kor
bizánci befolyás erős nyomai alapj
szokatlan dokumentuma szintén
illeszthető.

Meg kell még jegyezni, hogy
még nem találtak római települése
tésekre vagy sírokra. Az a nag
mellyel mostanáig azonosították,[66]
tanusága szerint Tác—Fövenypu
közelében keresendő.[67]) Innen sz
római kövek is, melyek jelenleg
fekszenek és a régi bazilikában be v
felhasználásokról a későbbi időkl
például a városfalnak úgynevezett
a 15. században épült és túlnyom
kövekből állhatott. Igazolja ezt a
mazó kéziratrajzokat tartalmazó k
könyvtárában (Collectae A. P. Jo
6. kép alatti rajzot közlöm.[68]) Ebbő
hogy milyen természetűek lehette
melyek a román kőfaragónak ott

Lux Géza

Epitesz

erőd

z

Csányi Károly:

Győr. Dr Thiöring –

Dr Vigyázó: Részletes

helyi kalauzok. 19. z.

Lux Géza rajzaivalés

a város térképével.

Bp. 1933. Tsm.

Győri Szemle

1933. 145. l.

Magdolna

Fa, olaj, 40×25 cm.
Jelezve lent jobbra (26. szoba.)
Maszlaghy II., 527. szám.

PORTA, DOMENICO (olasz festő, működött 1760 körül

XIV. Kelemen pápa arcképe

Vászon, olaj, 134×96 cm. (Lépcsőház.)
Maszlaghy II., 401. szám.

PROCACCINI, CAMILLO (olasz festő, 1560—1627)

Jézus a farizeusok közt

Vászon, olaj, 49×74 cm. (14. szoba.)
Az Erba-Odescalchi gyüjteményből.
Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 764. l. — Maszlaghy II., 79. szám.

SARTO, ANDREA DEL (olasz festő, 1486—1531) ~~KÖVETŐJE~~

Madonna

Vászon, olaj, 143×103 cm. (Első emeleti fogadó.)
Simor prímás Rómában vette.
Beszédes Kálmán: Az esztergomi érseki képtár. Esztergom, II., 1875., 43. szám. — Földváry István: Az esztergomi érseki képtár. Fővárosi Lapok, XIII., 1876., 760. l. — Rényi 15—16. l. — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI. — Kőrösy László: Esztergom. Esztergom, 1887., 225. l. — Maszlaghy II., 100. szám.

Halál vár egy légiriadó alatti betörés tettesére

Szabó Ernő huszonhároméves szabósegéd néhány nappal ezelőtt betört a Krisztina-körút 143 számú házban lévő textilüzletbe és 1000 pengő értékű szövetet ellopott. Április 3-án este, mivel pénze elfogyott, ismét meg akarta látogatni az üzletet. *Lehúzódott a ház óvóhelyére, ahonnan egy folyosón keresztül eljutott az üzlet csapóajtajához és azon keresztül beosont az üzletbe.* Közben megszólaltak a szirénák s a lakók levonultak az óvóhelyre. Szabó Ernő ezalatt összecsomagolt.

Amikor a szirénák jelezték a légiveszély végét és a lakók felvonultak az óvóhelyről, ő is menekülni próbált. Mivel félt, hogy a ház felügyelője felismeri, *a vészátjárón átment a szomszéd ház óvóhelyére és azon keresztül akart menekülni.* A szomszéd ház házmestere gyanusnak találta a batyuval menekülő idegen fiatalembert és el akarta fogni. Szabó Ernő hirtelen eldobta a batyut és futásnak eredt, de egy rendőrnek sikerült nyakoncsipnie. Bekisérte a főkapitányság központi ügyeletére, ahol elmondotta a betörés történetét. Szabó Ernőt azonnal letartóztatásba helyezték és *mivel légoltalmi elsötétítés alatt, még hozzá légiriadó alatt követte el tettét, rögtönitélő bíróság elé állitják és minden bizonnyal kivégzik.*

Forgószínpad

Rio de Janeiroban egy élelmes fiatal *nő jól jövedelmező új foglalkozást teremtett magának. Amikor a dolgozó nők sorába lépett, egy lakásberendező vállalatnál kapott alkalmazást, ahol főképpen a textilanyagokkal foglalkozott. A bútorok, függönyök, terítők, szőnyegek anyagának, minőségének, színének kiválasztása sok nőnek okoz gondot, e téren a szóbanforgó fiatal hölgy nagy segitségére volt a jelentkező klienseknek. Rövidesen ismert nevet szerzett és ekkor arra gondolt, hogy tehetségét és ügyességét még jobban kihasználja. Egy nap azzal a tervvel kereste fel egy nagy áruház vezetőségét, bízzák meg őt azzal, hogy férjhezmenendő lányoknak, lányos anyáknak a kelengye, bútor és ruházati bevásárlásnál tanácsokat adjon. A javaslat tetszésre talált és így rövidesen valóra vált a fiatal nő elgondolása. Új állásában a „menyasszonyok tanácsadója" címet viseli és szakértő felvilágositásokat ad az érdeklődőknek. Az áruház vezetősége nagyon meg van elégedve a néhány hónap alatt elért eredménnyel, a menyasszonyok és anyák is dicsérik az új ötletet és a vezető izlését és hozzáértését. Nevét ma már az egész városban ismerik. Nemcsak jómódú leányok fordulnak hozzá, hanem szerény jövedelmük is, akik csinos, izléses lakásra vágyódnak, de nincs idejük behatóbban foglalkozni a kérdéssel. A menyasszonyok tanácsadója mindenkinek egyforma készséggel áll szolgálatára és a jelentkezők száma egyre nőt. Ezzel együtt természetesen a tanácsadónő jövedelme is emelkedik.*

Az új otthon berendezésén, a kelengye összeállitásán kívül különösen sokan jönnek az áruházba „elragadóan szép menyasszonyi ruhák" ügyében. Egy nap ötven év körüli, szende menyasszony kereste fel a tanácsadó hölgyet: esküvői ruhára volt szüksége. A hölgy galambszürke öltözéket, strucctollas kalapot ajánlott, amire a menyasszony ötölt-hatolt egyideig és végre bevallotta, hogy élete legszebb álma a fehér menyasszonyi ruha volt. Oly meghatóan tört ki ez a vágy a koros menyasszonyból, hogy a tanácsadónő is beleegyezett a kérésbe. Komoly hatású fehér selyem ruhát tervezett számára, fehér cipővel, fátyollal és kesztyűvel, az egész azonban annyira finom és egyszerű volt, hogy senki sem találta nevetségesnek a fehér ruhába, fátyolba öltözködött idős menyasszonyt.

A menyasszonyok tanácsadója egyébként a fehér esküvői ruha híve. Izléstelennek minősitette azt az amerikai divatot, amely kék, zöld, rózsaszín ruhába öltözteti a fiatal menyasszonyokat. Szerinte a menyasszonyi ruha színe ősidők óta fehér és ezen a hagyományon nem kell változtatni. Azt viszont helyesli, hogy a nyoszolyólányok nemcsak rózsaszínt — ami régebben kötelező volt, — hanem más világos színeket is viselnek.

*

***Worth**, az egyk legrégibb és legtekintélyesebb párisi divatház tulajdonosa nemrégiben nyilatkozott a párisi divat jelenéről és jövőjéről Worth nagyapja Eugénia császárnőt öltöztette, aki eleganciájával egész Európát elbűvölte és nagyrésze volt abban, hogy Páris uralkodó szerepet vívott ki magának a női divat terén. Több, mint nyolc évtizedes fennállása alatt a Worth-ház mitsem vesztett tekintélyéből, bemutatóin ma is a legelőkelőbb körökből való hölgyek jelennek meg. Szóval Worthnak megvan a jogcíme ahhoz, hogy a női divatról jósoljon és ítéletet mondjon.*

— Divatházunk 1858-ban létesült, — mondotta, — ezalatt a francia és külföldi hölgyek megszámlálhatatlan serege fordult meg nálunk. Részt vettünk mindig a divat kialakításában, átéltünk többször is úgynevezett történelmi időket, válságos helyzeteket, tehát tisztában vagyunk a párisi divat életképességével és lehetőségeivel. Nyugodtan állítom tehát, hogy Páris divatirányító szerepét a mostani háború sem fogja megingatni. De hogy megtartsa régi helyzetét, ahhoz szükséges, hogy a jövőben jobban érvényesüljön az igazi francia ízlés és művészeti érzék. A háború előtti időkben rengeteg külföldi, főképpen amerikai hölgy jött Párisba ruhát vásárolni. Ennek a következménye volt, hogy a nagyszalónok egyrésze mindjobban alkalmazkodott az idegen ízléshez. Eljött a bemutatókra külföldi országokból az ügynökök serege, akik vásároltak néhány ruhát megbízóik részére, de még több rajzot készitettek emlékezet után. Az így készült rajzok sokszor zürzavarosak voltak, összekeverték a látott szabásokat, díszeket és ezek a zagyva, stílustalan öltözékek aztán úgy szerepeltek, mint „eredeti párisi modellek". Egyes szalónokban túlsok volt az excentrikus öltözék, amelyeket sem szépeknek, sem elegánsnak nem nevezhettünk. Kínai, hindu, arab, néger hatásokat láttunk, — ezeket a néprajzi bemutatókat szintén nem lehetett az eredeti francia ízlés alkotásainak nevezni.

Kijelentette aztán Worth, hogy a párisi divatot meg kell szabaditani mindenféle idegen befolyástól. A francia divattörténelem, a francia népművészet kimeríthetetlen anyagot ad a modern divattervezőknek, nincs szükség tehát arra, hogy a francia hölgyek és az ő nyomukban a többiek hol kínai mandarinoknak, hol arab nőknek, hol hindu táncosnőknek öltözzenek. Az újabb párisi divat, mint azt a tavaszi bemutatókon is észre lehetett venni, máris sokat kiküszöbölt az idegen hatásokból.

— Régi tapasztalat — mondotta még nyilatkozatában Worth, — hogy nagy megpróbáltatások, szenvedések után az emberiség megújult erővel és lendülettel fog hozzá a munkához, az alkotáshoz. Bizonyosra veszem, hogy a háború után bekövetkező általános fellendülésből a párisi divatművészet is kiveszi részét és Páris újra az lesz, ami évtizedeken át volt: a divat központja, amely felé bizalommal tekintenek a világ öltözködni szerető asszonyai.

*

Ki a boldogabb, a férfi vagy női nem? — erre a kérdésre igyekszik választ adni egy svájci írónő. Sok vita folyt már a *kérdés körül és eddig legtöbbször a férfiak javára billent a mérleg. A férfi önállóbb, határozottabb, általában azt teheti, amit jónak lát, azt veheti feleségül, aki tetszik neki, tehetségét minden téren kifejtheti, érvényesülési lehetőségei korlátlanok, — ilyen és ehhez hasonló érveket hoztak fel azok, akik szerint a férfiak boldogabbak, mint a nők. A svájci írónő most ellentmond ennek az állításnak. Szerinte a női nem a boldogabb, — először is azért, mert szerencsésebb természetük van. Sokkal rugalmasabbak, alkalmazkodóbbak és derűlátóbbak. Még a legsötétebb időben is látnak valami derengést a láthatáron. Nem esnek oly hamar és annyira kétségbe, mint a férfinép. A szenvedést, betegségeket jobban tűrik és nem gondolnak mindjárt a halálra, ami például a férfiakra annyira jellemző minden kis hűlésnél.*

A boldogság alapjában véve kis örömökből tevődik össze. A nők e téren alaposan túlszárnyalják a férfit. Sokkal jobban vannak elfoglalva a mindennapi élet dolgaival, ezért hasonlíthatatlanul több apró örömük van. Az átlag férfinak sejtelme sincs arról az elégedetlenségről, örömről, amit egy jól sikerült étel, egy csinos új ruha, vagy kalap szerez a nőknek. Épígy nem értik meg a férfiak a lakás berendezésének, a bútorok átcsoportosításának, új díszítőtárgyak bevásárlásának boldogságát. De a nő még ennél kevesebbel is beéri. Ha csak megnéz egy divatos ruhákkal, szép porcellánokkal, képekkel, ékszerekkel teli kirakatot, máris olyan boldogságot érez, amit a férfi meg nem szerezhet soha.

Ha a férfit valami súlyos csapás éri, nehezebben tér magához, mert zárkózottabb lévén, nem tud a másokkal való megosztás révén könnyiteni fájdalmán. Hasonló esetben a nő kiönti szívét hozzátartozóinak, barátnőinek és így a vigasztaláshoz, megkönnyebbüléshez jut. — Hogy a nők általában elégedettebbek életükkel, azt mutatja, hogy arcuk derűsebb, mosolygósabb a férfiakénál. A japánoknak van egy ősi közmondásuk: „Férfiak a szívükkel nevetnek, a nők az ajkukkal". E mondás azt akarja kifejezni, hogy a nő könnyebben reagál a külső hatásokra és ezzel a tulajdonságával hamarább szabadítja meg magát a belső, lelki gondoktól. Mindezeket összevetve, — mondja a svájci írónő — arra a megállapításra kell jutnunk, hogy a boldogabb élet a női nemnek jutott osztályrészül.

Bartók Irén

Csak idő és pénz kérdése, hogy ujra felépüljön a kölni dóm,

mondja Lux Géza dr., a műegyetem középkori építészeti tanszékének magántanára

Ezekben a napokban, mikor óráról-órára újabb és újabb műemlékek pusztulásáról értesülünk, nem érdektelen megtudnunk, hogy a tudomány milyen eszközökkel képes a még teljesen ép, vagy már romállapotban levő ódon templomokat, várakat, kolostorokat, vagy palotákat alakjukban, arányaikban és legaprólékosabb díszitéseikben az utókor számára megőrizni, — hacsak papíron is.

— *Csak idő és pénz kérdése, hogy újra felépíthessük a kölni dómot,* — mondja *Lux* Géza dr. egyetemi magántanár, a műegyetem középkori építészeti tanszékén, Csányi Károly professzor adjunktusa.

Megtudjuk, hogy a műemlékek topográfiája (helyrajza) már külön tudomány a tudományban, s a *műemlék fényképrajzainak, műszaki felmérésének és a műemlékre vonatkozó irodalmi feljegyzéseknek adataiból áll.* A helyrajz megszerkesztésében nemcsak az építész, hanem a történész, műtörténész, sőt a földrajztudós is közreműködik. *Németország topográfiailag már szinte fel van térképezve*, s nagy példányszámú kötetsorozat tartalmazza az egyes vidékek műemlékeinek helyrajzát, úgy hogyha még a kötetek nagyrésze elpusztul is, mégis *valószínű, hogy marad olyan topográfia, melyből megállapitható a szintén elpusztult műemlékek pontos alakja.*

Ennek a tudományos módszernek tradíciói vannak a magyar műegyetemen is, amennyiben eddig *Steindl* (Steindl professzor, a parlament építője, már 1878-ban kiadta a besztercebányai, körmöcbányai, s szászsebesi templomok műszaki rajzait.), *Schulek, Möller és Csányi professzorok foglalkoztak a műemlékek műszaki felmérésével*, jelenleg pedig *Steindl* professzor egykori adjunktusának, a tanszék jelenlegi professzorának, *Csányi Károlynak lelkes irányítása mellett folyik ez a munka.*

— Hogyan történik a műszaki felmérés? — kérdezzük meg az adjunktus urat.

— Először *helyszíni vázlatot készítünk,* — feleli Lux Géza dr. — az alaprajz belső és külső konturjaiba, a homlokzat s a belső metszetek rajzába belejegyezzük, műnyelven belekottázzuk a pontosan lemért, megfelelő méreteket. A műemlék olyan pontjait, melyeket csak állvánnyal lehet elérni, *lefényképezzük,*

s a fénykép arányairól

ábrázoló geometriai módszerekkel következtetjük ki a méreteket, ami boltozatok, ívek, s fülkék esetében, s a perspektívaktól eltorzitott részeken bizony elég komplikált feladat. *Az aprólékos finomságú díszítményekről sok és megbízható fényképet kell kell késziteni*, s ezek alapján belerajzolni őket a műszaki rajzba.

Az adjunktus úr elém teszi a kassai dóm csipkefinom műszaki rajzát, amelyen még a laikusnak is feltűnik, hogy minden *egyes épitőkő bele van rajzolva az épületbe.*

— Egyes műemlékeknél, — felel ki nem mondott kérdésemre Lux Géza, — ahol ez valamilyen oknál fogva fontos, — a falak minden egyes épitőkövének nagyságát megmérjük, *(tudniillik a régi épületeket egyenlőtlen nagyságú kövekből épitették, ami sajátságos árnyékú zománcot ad a falmezőknek)* sőt még a kövek hibáit is jelezzük: lyukakat, repedéseket, rongálódásokat, — mert a talált jelek utját összekötve, néha érdekes rajz keletkezik, mely például *a kolozsvári Szent Mihály-templom esetében egy lebontott népoltár helyére utal!*

— Mi ad impulzust egyes műemlékek műszaki feldolgozására? — érdeklődünk tovább.

— A feldolgozás az egész ország területén tervszerűen folyik. A tervszerűséget nem úgy értjük, hogy az egyes stíluskorszakokat időrendben teljesen felszámoljuk, hanem mozaikmunkával törünk a cél felé. Tekintve, hogy a műszaki feldolgozás munkáját egyelőre egyedül a középkori építéstani tanszék és egyetemi hallgatósága végzi, így a feldolgozásra váró területek kiválasztásánál az a szempont, hogy *az öt-hat épitészhallgatóból álló munkacsoport az ország milyen vidékén lakik.* Évenkint körülbelül 80 hallgató végzi a felmérés munkáját, melynek eredményeképpen *a tanszék*

35 műemléket

már feldolgozott, s 25 műemlék feldolgozása most van folyamatban.

Az adjunktus úr végszavaira, — mint poen — vékony fekete fiatalember lép be, — mint megtudom, erdélyi fiú, hogy átadja Kolozsvár egyik külvárosa műemlékének, *a kolozsmonostori templom homlokzatának és küszöbének műszaki rajzát.*

— Milyen praktikus eredményeket sikerült az építésztudományi módszerekkel elérni?

— A műszaki felmérés adatai megkönnyítik a stílustörténeti problémák megoldását. Például ezeknek az adatoknak segítségével teljes bizonyossággal sikerült megállapitani hogy *az Árpádház közigazgatása alatt álló területen egységes, — francia-olasz-bizánci elemekből keveredett, úgynevezett magyarországi stílusban épültek a királyi, s egyházi épületek, még a később nemzetiségektől lakott területeken is!*

Azonkívül e tudományos adatok megkönnyítik a műemlék eredetére való következtetést is, mint például a vértesszentkereszti, ócsai, türjei s a jáki templom esetében, melyeknek — az összes magyar műemlékek között egyedülálló, — nyolcszegletű pillérei *közös eredetre, közös építőiskola munkájára vallanak.*

— Legnagyobb jelentősége e tudományos módszernek azonban az idővel vívott sikeres harcban van, — vagyis megőrizve a műemléket, életének egy bizonyos szakaszában — „megállít" parancsolhatunk az elmúlásnak. *Az időjárás, az elemek, s maga a kor hatalma alól vonhatjuk ki ilymódon a műemlékeket,* — amint az még a békeidőkben összedőlt velencei Campanile és Loggia [illegible] sikerült, melyeket teljes hűséggel tudtunk az eredeti kövek segítségével — újra felépíteni! Szomorú jelentőséget kapott a tudományos munka manapság, mikor a világ leghíresebb építészeti emlékei csak a topográfia és módszerei segítségével lesznek újra felépíthetőek.

— Viszont, ha a szemeket nem fosztja majd meg az elmúlás a műemlékek élvezetétől — végzi be felvilágosítását, elszomorodva Lux Géza — a szívek *mégis szegényebbek lesznek majd, mert a történelmi emlékek elveszett patináját s évszázados érzelmi értékét nem pótolhatja semmiféle tudomány.* **Károlyi Am**

KERESZTÉNY KERESKEDŐK KIRAKATA

KERN ÉS TÁRSA OPTIKA FOTO
Budapest IV Kossuth Lajos utca

Öltönyök Nádor ruha
az igényes vevő ruhája
V. NÁDOR-UTCA 2

JÓ BUTORT VEGYEN fizetési kedvezménnyel
LERTALANNÉ keresztény bútorszalon: Rákóczi-út 8.
I. em. 3. Vidékre árajánlatot küldünk

Tanulságos séta a fővárosban a zsidó csillag premierjén

Kedden este adták ki azt a kiegészítő rendeletet, amely meghatározza, hogy a zsidók közül kivételképpen *kik nem kötelesek hordani a megkülönböztető jelzést.* Ugyanakkor közölték illetékes helyen, miként kell értelmezni a rendeletnek azt a kifejezését, hogy a zsidó csillagot *házon kívül* kell viselni.

Nos: a zsidó csillag premierjén két dolgot határozottan meg lehetett állapítani: hogy a kedden este kiadott rendeletet *szerdán reggel az összes érdekeltek ismerték,* az ugyanakkor kiadott „magyarázatot" viszont *alig vették tudomásul egy páran.*

Igy történt, hogy amikor szerdán a reggeli órákban elindultunk tájékozódó sétánkra, az utcán egy csodálkozó német katona a következő kérdéssel állított meg bennünket:

Sag mir, sind ja *nur so wenig Juden in der Stadt,* dass ist ja *unmöglich!*

S a német bajtársak, akiben régi haditudósító pajtásunkat ismertük fel, joga volt a csodálkozásra, hogy *vajjon tényleg ilyen kevés-e a zsidó Budapesten.*

Nem is volt más dolgunk ezután: ezt a feladott rejtélyt kellett megoldani. Megpróbálni eldönteni azt, *miért lehet látni aránylag kevés csillagot az utcán?*

És a séta nagyon tanulságos eredménnyel végződött. Annyi bizonyos, hogy a kivételezési rendelet értelmében

nem hordják

a csillagot, akinek házastársuk nem zsidó. De találkoztunk az első órákban sok olyan ismerős zsidó asszonnyal, akinek a férje, tudomásunk szerint munkaszolgálatot teljesít, *semmi baja sincs,* most azonban a hölgy egyszerre előlépett *„hősi halott özvegyévé",* — ezzel az indokolással *nem tűzte ki a mogendovidot.*

Az embernek első percben az a benyomása, hogy mindez csak *szórványos jelenség.* Aztán sétálunk tovább és *látunk mást is.*

Például a házban lakik egy zsidó kereskedő. A szomszéd házban van az üzlete. *Tavasz van.* Ma sem húzott felöltőt, kiskabátban intézi el a dolgait az utcán is, az üzletben is. A kiskabáton persze nincsen csillag.

Nem messze az iskolából lányok jönnek ki. Hárman megállnak. Beszélgetnek, mire odaérünk. Az egyik tanácsot ad:

— Igy fogd azt a táskát...

Ugy el lehetne takarni a jelvényt. De a harmadik legyint rá:

— *Ugy is látják.*

Pedig az egész városban egyetlen arc nem húzódott gunyos mosolyra, senki nem nevette ki őket. A többieket sem. Nincs is miért. Nem megbélyegzés ez. *És a zsidó kisemberek nem is szégyellik.* Azok, akik hithű tagjai fajuknak. Az utcákról, a Belvárosból, a villamosokról, az éttermekből s a nyilvános helyekről általában *csak a nercbundások, a palotaszerű villák lakói tűntek el teljesen.* Ezek azok, akik a csillagot szégyellik, tehát — *nem járnak sehova.* A kiszsidók, a prolik a külvárosokban éppúgy, mint az erzsébetvárosi gettóban maguk kényszerülnek járni dolgaik után, hát *ők feltűzték.* De látunk olyat ezek között is, aki *ráhajtja a csillagra a kabátja szélét,* s olyat, aki ha kell, ha nem, csomagot tart a szíve fölött: mert az is eltakarja a csillagot.

Kétségtelen, hogy sokan otthon maradnak. Talán ebből származik az a benyomás, hogy aránylag kevesen járkálnak az utcán. *De ez csak reggel van így.*

Délelőtt végigjárjuk a Dohány-utca, a Király-utca, a Dob-utca és a Rombach-utca környékét és bőségesen gyüjthettünk tapasztalatokat. A Várban, a Belvárosban, sőt a Lipótvárosban is elhisszük még, hogy azok a zsidók, akiknek arcáról leri a hovatartozandóság, azért nem hordanak csillagot, mert *kivételezettek. De*

a Rombach-utcában

és környékén ezt nehéz elhinni. Vagy ezek mind külföldi zsidók lennének? Igazolt külföldi állampolgárok? Vagy talán nem tudtak keríteni anyagot a csillag elkészítéséhez? A Nagykörút több utcasarkán másfél pengőért árulják a kész csillagot.

Aztán látunk csoportokba verődött kis társaságokat. Aki hordja a csillagot, az — megfigyeltük — *nem zsidóval nem áll szóba. Kikerüli.* A csillagos beszélgetők nem zsidó közeledtére *szétrebbennek.* De lám, akadnak mégis, akik szóbaállnak egymással: az egyiken van csillag, a másikon nincs. S ha tíz percig sétálsz a Dob-utcában, bizonyos lehetsz afelől, hogy *délelőtt tizenegy órakor már nem a csillag az ismertetőjel, hanem: az a zsidó, akivel a csillagos szóbaáll.*

Üzlet üzlet hátán. Egy üzlet: Schwarcz Lajosé. Egy fruska leány kijön az ajtón, leveszi a ponyvatekerő vasat, beviszi a boltba. Szóval a bolthoz tartozik. *Nincs rajta csillag.* Nézd meg a többi üzletet. A cégtáblák: Blau, Berkovics, Schlesinger, Blitz, Pollák, stb. Ez a *Rombach-utca.* Tavasz van: a tulajdonosok az ajtóban állnak, kiskabátban. Az egyik előtt megáll egy csillagos:

— Nu?... — kérdi és mozdulatából nem vitás, hogy *a csillagról* van szó.

A boltos felhúzza szemöldökét, hüvelykujjával a kiskabát hajtókájához nyúl:

— *Csak a felsőkabátra kell!...*

És bár a keddi hivatalos magyarázat kétséget nem hagyott aziránt, hogy a zsidóknak a megkülönböztető jelzést *minden olyan helyen viselniök kell, ahol a közönséggel érintkezhetnek,* — tehát nemcsak az utcán, hanem a villamoson, kávéházban, étteremben és az *üzletekben* is, — végigjártunk *negyvenhét üzletet, valamennyinek zsidó a tulajdonosa és a kiszolgálószemélyzet, de egyetlen egy felvarrt mogendovidot nem találtunk.*

Ellenben: az egyik nagyköruti cipőüzlet előtt a járdán krétával írt felírás olvasható: „1 magyarért 100 zsidó!" Ezen a felíráson *megállapodik két csillagos.* Találkoznak.

— Mi van a Samuval?

— *Otthon maradt.*

A falon plakát. A székesfőváros hirdető vállalatának embere most ragasztja ki. A plakáton sárga alapon színrajz: *sarló és kalapács egyenlő a zsidó csillaggal.* A két zsidó megvárja, míg az ember felragasztja a cédulát, azután

odamennek és letépik.

Négy utcasarokkal odébb *ugyanez a jelenség.* A Nyár-utcában *harmadszor látjuk ugyanezt.* Itt beszélgetést is fűznek hozzá. Öreg zsidó szólít meg egy aszszonyt. A beszélgetés vége, — megint a csillagról van szó, —:

— *Lejön az ugyis!* — legyintenek, a plakát megmaradt részére pillantanak, ahonnan csak a sarló és a kalapács vigyorog a szemükbe, aztán összenéznek és szó nélkül elválnak.

Mindez nem kitalált mese. *Tények ezek, bárki tapasztalhatja őket: tessék végigsétálni ezeken az utcákon.* És látni itt még többet. A Dohány-utcai iskolából zsidó lányok tódulnak ki. Megszámoltunk egy csoportot. *Tizenkettőből hárman hordják a csillagot.* A Klauzál-téren tincses kölykök futbaloznak egy rongylabdával. *Nyolcan vannak. Csak kettőnek virit a mellén a csillag.* Vásárcsarnok a Klauzál-téren: a vevők vegyesek. Kettő megáll, az egyiken van csillag, a másikon nincs. Az egyik rámutat a mogendovidra:

— *Meg lesz ez oldva!* — legyint.

Kis kávémérésbe nézünk be. Három kiszolgáló és kilenc vendég. *Zsidók valamennyien. Csillag sehol.* Üvegportálos kávéházat járunk végig. Negyvenhárom vendég ül odabenn, a fele minden bizonnyal zsidó, de *csak egyetlen kabátot látunk egy szék támláján,* amelyről virit a csillag.

Hogy aztán ne lehessen azt mondani, hogy csak azok nem varrták fel a csillagot, akik kivételezettek, bizonyítékul láttunk a Király-utcában

kattános zsidót

a feleségével, mind a ketten csillag nélkül jártak.

A mentalitást pedig igazolja az a párbeszéd, amit két csillagos, aktatáskás ügynöktől lestünk el a Nagykörúton:

— Szervusz! Gseft gét gut, wasz?

— Na ja...

Már nem a csillagról beszélnek. Illetve arról, hogy az üzlet, a biznisz a fontos és azt — *a csillag sem zavarja.*

Csak mindezt már nem is magyarul, hanem — *németül* beszélik meg.

Ilyen — az ellesett mozaikokból összerakva — a zsidó csillag premierjének képe.

Minisztertanács

A Magyar Távirati Iroda jelenti:

A kormány tagjai *Sztójay* Döme miniszterelnök elnöklésével szerdán délelőtt 10 órakor minisztertanácsra ültek össze.

A minisztertanács mindenekelőtt *a munkásságot érintő egyes kérdésekkel foglalkozott* és ezekben döntést hozott. Állást foglalt *a munkaközvetítésnek állami feladattá leendő nyilvánítása* mellett. Egyébként pedig elhatározta, hogy a munkáskérdésekben a husvét utáni napokban külön minisztertanácsot fognak tartani. Hozzájárult a továbbiakban a minisztertanács a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszternek *a zsidók utazásának korlátozásáról* szóló rendelettervezetéhez, rendeletet fogadott el az időszaki lapok további megjelenésének szabályozásáról, majd több más időszerű kormányzati kérdés letárgyalása után délután 3 órakor a tanácskozás véget ért.

Hirek a magyar megujulás pártjából

A magyar megújulás pártja országos szervezési kistábort tartott a pártközpontban. Az ország minden vármegyéjének képviselői megjelentek a kistáboron és részletes jelentést tettek munkásságukról, valamint arról a lelkesedésről, amellyel az ország népe a politikai változásokat fogadta. *Vincze* András országos pártvezető tájékoztatta a megjelenteket az általános politikai helyzetről, majd *Incze* Antal országgyűlési képviselő, a propagandaosztály vezetője felhívta a figyelmet arra, hogy *a megpróbáltatások terhét és a terrortámadások által sújtott szegény emberek megsegítését első helyen kell vállalniok a jobb magyar jövőért dolgozóknak.*

Szeged városának két országgyűlési képviselője, *Rosta* Lajos és *Peták* Nándor belépett a magyar megújulás pártjába. Rosta Lajos 1938-ban az elsők között volt, akik lelkesedéssel csatlakoztak vitéz *Imrédy* Bélához a magyar élet mozgalom megindulásakor. Peták Nándor a szegedi gazdatársadalom egyik igen tekintélyes tagja és a szociális gondolatban megújult nemzeti politika egyik régi harcosa.

Ismét megsértették Svájc légiterét

Bern, április 5.

Hivatalosan jelentik: Több ismeretlen nemzetiségű repülőgép *kedden délután 4 óra 15 és 4 óra 55 perc között ismét megsértette Svájc légiterét.* A berepülés a Simplon, a kirepülés Vallorbe vidékén történt. Biel, Meiringen és Brig vonalától nyugatra *légiriadót* rendeltek el.

Schaffhausenben kedden délután temették el a szombati bombázás áldozatait. A gyászünnepségen a város és a kanton hatóságain kívül a kormány képviselőiként Kobelt és Nobs szövetségi tanácsosok voltak jelen, megjelent továbbá a berni diplomáciai kar képviseletében Bernardini apostoli követ, mint a kar doyenje. Valamennyi kanton, valamint több város vezetősége küldöttséggel képviseltette magát.

Fáj a feje?

Kimerült, ideges? A mai gondokkal terhes korban nagy szükség van arra, hogy erős idegekkel, fejfájástól mentesen állhassuk meg helyünket. Ennek egyik alapfeltétele a testi és lelki erő, a jó tápláltság.

Az idegrendszert erősíti, a szervezetet üdíti, a munkaképességet fokozza a nagy tápértékű, természetes erősítő tápszer: Ovomaltine rendszeres használata.

Reggelire, uzsonnára 1—2 csésze Ovomaltine táplálja az idegszöveteket, mentesít az izgalmaktól.

Rövid használat után meg fog győződni az Ovomaltine teljes értékű hatásáról.

Az Ovomaltine-t főzni nem szabad; különleges eljárás szerint készül friss tejből, tojásból, kakaóból és malátából.

Az angolszászok ujabb veresége India határán

Tokió, április 5.

A Középburma és India határvidékén lévő *Tamu* és *More* támaszpontok, ahol a 20-ik angol-indiai hadosztály maradványai körülbelül 200 harckocsival és sok ágyúval heves ellentámadást fejtettek ki, japán kézre kerültek. Az ellenséges csapatok a Tamutól északnyugatra lévő és Parell felé vezető útra vonultak vissza, ahol a japán és a nemzeti indiai csapatok állandóan támadják őket, noha az ellenség észak felől erősítéseket igyekszik küldeni. *Más japán csapatok ez idő alatt folytatták előrenyomulásukat északnyugat felé Imphal irányában a tamu-parelli úton.*

A Csendes-oceánon tovább tart a heves légitevékenység. Április 2-án kétszáz gép támadása *Rabaul* ellen csekély kárt okozott. Ugyanezen a napon tíz bombavető Truk szigete felett jelent meg. *A japán vadászok három gépet megrongáltak,* japán részről nem esett kár.

Meleg otthonná varázsolja
PAPP MARGIT
lakberendező,
II. ker., Szilágyi Dezső-tér 1. — Telefon: 167—540.

ALFA TAU ALFA TAU ALFA TAU
A hazaszeretet és hősiesség éposza
Kizárólag CAPITOL Filmpalota
ALFA TAU ALFA TAU ALFA TAU

Lux Géza, okl. építészmérnök, a középkori műépítéstani tanszék mellett. X., Szabóky-u. 40.

Pr Józsefnuccy 1938/39. II

89. l.

Nagy Elek I.
160. Nagy Imre dr. I. II.
Nagy József II.
Nagy Lajos vitéz dr. I.
Nagymihályi Pál II.
Naszády László I.
165. Nemesszeghy Kornél I.
Németh Antal II.
Niegreisz Béla I.
Ocskay István II.
Ocskay Kornél dr. I. II.
170. Ocskay László II.
Olasz László I.
Olscher Loránd dr. I.
Orbán Zoltán dr. I.
Ordelt József I. II.
175. Pados József I. II.
Palóczy Antal dr. I.
Pakot Árpád II.
Paulai József II.
Pazár Elemér I.
180. Páhok Gyula I.
Pálházi János I. II.
Pálmai Katalin II.
Pálos József dr. I. II.
Pálos József II.
185. Pálvölgyi János II.
Párkányi Ferenc I.
Sósz László II.
Sóskuti Gyula II.
220. Süle Franciska I. II.
Sabó Viktor II.
Szabadits Dezső I. II.
Szabó Géza dr. I.
Szabó József F. I. II.
225. Szabó Pál I.
Szakál János dr. I.
Szapáry István II.
Szál Sándor I. II.
Szegedi Béla I. II.
230. Szegleti Ferenc dr. I.
Szekretár Ferenc I.
Szelényi Géza II.
Szendrő Oszkár II.
Szendrői Jenő I. II.
235. Szentirmai Hugó II.
Szerdahelyi Ferenc II.
Székely Béla I. II.
Székelyvölgyi Ferenc II.
Székely László II.
240. Szilágyi Dezső vitéz I.
Szita József II.
Szirtok Kornél I. II.
Szita József II.
Szmiha Kálmán I.

Lux Géza

vród

Tér és Forma

1941. 94. l.
(Építész hallgatók
középkori építészeti
felvételei.)

3127

III. Ár Átala

1. Ismeretlen:

Velczer Philippina

Mellig, kissé bal
lapját fehér tollak és
vállaira omlik, szem
dereka brokát s ~~[illegible]~~
fekete csikok haladnak

Vászon, mérete
(At. Képt. 13. –
~~Nyöza 11~~
(~~Ltár 59.~~)

Ltsza

Lux Géza dr.

vród
z

Csányi mnemotrest.

6-l. 24-l. 58-l.

kappel.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Géza
épitett

l.

Gerevich romankoriemel.
68, 81, 119. l. 165. jegyz.

2948

8. C. Becker:

(Sz. Berlinben 1829. december 18-án.

Úrhölgy és apródja

A ~~[illegible]~~ kép k

a háttér felé fordult h

függönyt felrevonó a

na hölgy kontybatúr

ruhája usszályos, a h

s gallérja fehér csipkéb

ki bal kezében széles ka

gallérja réteges, bojtos

vid kabátja s térdig

s kivágott csipőjének c

faburkolat felett, a

szabadba tekintünk,

tornattal. Felrése alól

Vászon, mére

Eltz M. gfno

Ak. képe 314

Vy fro. 100.

V. 8.

⊥ Mindketten XVII. szá-
zadbeli öltözetet visel-
nek.

V: 248.

Lux Géza

épitéz

10 rajza az alábbi

minben

Székely - Thirring

Magyaróvár

Budapest.

E lapon a várbeli Nangybo
homlokzatát szemléljük a hozzá
rok képezik, a torony egyik abl
A Szentháromság terét három ass
ti.

Aquarell, mér. a papir

Lux Géza

rajzaival jelent-
meg az alábbi kalauz

Polgárdy Géza:

Székesfehérvár és
környéke kalauza

Bp. 1938.

„EUROPA"
films, könyv-, lapt
könyvkiadó
Bp. V., Rothermere-u. 1.
Telefon: 127-837.

Lux Géza

Csányi Károly
Győr részletes
kalauza, Lux
Géza rajzaival.
Dr Thirring — dr
Vágyáró? Részletes
helyi kalauzok 19.
Bpx 1933.

Europa Film

Könyv- kapterjesztő

Budapest

V Rothemere u 12 III. 2

Lux Géza

Szekely Jenő dr és

Thirring Gusztáv dr

Magyarország.

Lux Géza 10 rajzá

val

Dr Thirring – Dr

vigyázó. Részletes

tiszty. Kalauzok

15.

Bp. 1932.

BUDAPEST
12 V 31 11

Lux Géza

Thirring Gusztáv dr.

Szombathely és Kör-
nyékének részletes
kalauza –
Lux Géza rajzaival.
Dr Thirring – dr
Vigyázó – Részletes
helyi kalauzok –
18. sz. –
Bp. 1933

Európa. Film. Könyv. Lapterjesztő
és Könyvkiadó R. T.

Budapest

V. Rothermere-utca 12. III. 2.

Lux Géza dr

orvos

~

Szabó pestiferencrendiek

15. k.

Sándor József VIII. 70.

Lux Géza dr.

mu szaki vajzái
az alábbi műben

Irod
z

Paulovics István:

Savaria – Szombathely topografiája –
Acta Savariensia 1. sz.
Szombathely 1943.
29. l.

T. 5600.

os utczáit és tereit járó-kelők
a hegyek közt erődök bontakoznak
zalagon:

1. la Citta és befejezése: 5. Lago.

: 26 cm.

Lux Gérard

Illusztrálta az alábbi utikalauzt

Thirfeltödmántél

(Bp. 1933)

K i m u t a t á s

251 drb. azaz Kettőszázötven darab 100, azaz Egyszázpen
bankjegyről, melyeket mint 1933. évi május hó 1.-én a fo
galomból kikerülő bankjegyeket beváltás céljából küld a

Lux Géza

Ivéd

Bogyay Tamás dr:

A jáki apátsági
templom és szent
Jakab-kápolna
Szombathely, 1943.
99. l. 101. l.
103. l.

SÁR-i monostor, Aba Sámuel sírja 48
SARNEN *(Svájc)* Szt. András-kolostor, Ágnes királyné esküvői ruhája 250
SÁROSPATAK vára 124
SÁSA l. Szász
SASSAD templom 119
SAVARIA l. Szombathely
SAZDICE l. Szászd
SCHÖNGRABERN *(Alsó-Ausztria)* apáts. templ., apszis 114
— Sámson-dombormű 195
— szobrászat 133
SEBES l. Szászsebes
SELLES-SUR-CHER *(Loire-et-Cher)* templom, apszis-reliefek 176
SELMECBÁNYA *(Banská Štiavnica, Hont m.)* Domenikánus-templ., torony 42
— boltozat 35
— Szt. Mihály-temetőkápolna, alapr. 33
SEMUR-EN-BRIONNAIS *(Saône-et-Loire)* szobrászat
— Szt. István Széchenyi-k CLXXXIII
— szobrászmű 192, CLX CLXXXV
SOPIANAE l
SOPRON rón
— Városi Mú kehely 9,
— Stornó-gyü kú aquam
SOPRONHOI pács
SOUILLAC stílus 92,
SPALATO 1
— Diocletian fő 138
— székesegyh
— — kapuor
— — dombo
SPIŠKÁ BEL
SPIŠSKÁ KA peshely
SPIŠSKÝ ŠT törtökhely
STRASBURG

Lux Géza

rajzai a köv.
műben.

Polgárdy Géza:

Zsámbék és Körmyé-
ke kalauza. Ma-
gyarországi utika-
lauzok. 6. Bp. ~~é.n.~~
1940

Lux Géza dr

Lásd

Horváth Henrik:

Árpádházi Szent Margit és egyéb tanulmányok.

Bp. 1944. 10. l. 34. l.

le cose umane, nel loro lato sociale e psicologico-individuale ed il quale aveva creato una lingua letteraria del tutto personale. Quasi tutti i suoi romanzi storici traggono il loro argomento alla storia dell'Ungheria Settentrionale *(L'assalto di Beszterce, La città nera)*. Questi romanzi di Mikszáth formano un'interessante sintesi di storie fantastiche e di descrizioni molto precise di eventi, persone, caratteri osservati da vicino. I personaggi sono degli uomini romantici, ideatori di strani progetti ed avventure, ma la loro psicologia è acuto, scruta fino al fondo, ma le sue labbra sorridono. Per questo la sua arte appare molto intima, soggettiva. Prende sotto braccio le sue strane figure, partecipa ai loro dolori, sorride ai loro capricci, credenze, opinioni, — e perdona. Questo umore garbato e vivace, che non diventa mai ironia è l'altra caratteristica dell'animo ungherese settentrionale. Le cose umane sono tristi, pesano sul cuore, sulla coscienza storica dell'individuo, ma la vita passa, i bisogni della realtà spingono a combinarci con essi ; lo sfogo di questa continua lotta quotidiana è il sorriso con cui vi si consola, non per arrenderci, anzi per elevarci sopra i fatti.

Madách e Mikszáth sono le due estremità dell'anima del-

Lux Géza dr

l.

Mihalik Miklós bort

25. l.
26. l.
77. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Lux Géza

A dobsinai templom

c. rajza repr.

1927

Gömöry Dobsina

62-l

mellett.

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután 1/2 5 órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszter-mében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla. Stephaneum r. t. Budapest.

Lux Géza dr

írod
2

Derecsényi Oerső dr

A váci szekes-
egyház Bp.
1944. 5, 6, 7 l.

A váci szekesegyház
felvételi rajzai
nak reprodukcioi-
val, mefeket
fenti készített

etéből

Lux Géza

l.

Genthtörökumenl

341. l.
342. l.

Tatai tajanszok VII. 157

Lux Géza dr

illusztrációi a kövünben

Schermann Szilárd.

Szögescipők nyomai a Kárpátok bercein.

Bp. 1937.

Wagner, tpl

2

Lux Gerá dr

l.

Gostpéesbelet

47. l.

49. l.

1903 VII. 11.

A nagyváradi

Szigligeti társaság elnökségének. ~~Nagyváradi~~ ~~Bodnár Jánosnak~~ [illegible]

ez ebben nem ~~a~~ könyvtári ~~tanfolyamra való felvétele tárgytalan, mert 1903.~~

néprajzi és őstrégészeti tanfolyamo tartatni. (388/1903)

fog

[illegible]

Lux Geza dr

l.

Építészet

1943. 31. l.

HANNOVE

Lux Géza

l.

Epitészet

1943. 82, 102. l.

<Lux Géza dr>
cikke

<) Tijbb feltárások a felsőörsi prépostsági templomon.
Építenét

1944. 39–43 l.
képekkel

A KÖZLÖNY LA

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍ

1928. V. évfolyam 1—12. szám. — A szöveg közé nyomc

Szerkesztette: I

TECHNIKA ÉS

1928. VI. évfolyam 1—19. szám. — 2

Szerkesztette: T

BUDAP
MAGYAR MÉRNÖK-
(IV. REÁLTANC

Lux Géza dr

vód
z Bándy István:
Tanulmányi látogatás
a budapesti belvárosi
főplébánia templom
megtekintésére.

MMÉEKözl

1943. 135, 136 l.
képekkel

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Géza

l.

Szépmüvészet

1942. 288. l.
289 l.

BUDAPEST
42 L 14-15
Ta 62 Ta

Lux Géza dr.

irod
2

Szépmüvészet

1942. 15. l.

LANDER
ANTIQUARIUM
Budapest IV. Múzeum-körút 11.
Telefon: 851-12.

Lux Géza dr

l.

Épitészet

1944. 6 i. l.

Lux Géza

l.

Épitesses

1944. 56, 57, 58. l.

von Dr. Julius
Professor a. d. Uni

Akademische Verlagsgesell
Berlin-Neu

Lux Géza dr.

Laid

Budapest Régiségei

XIII. k. 318. l.

Újjáépítik az aranyosmeggyesi várat

A híres aranyosmeggyesi vár egyik őrtornya. Az őrtorony a málló vakolat ellenére is még ma is szilárdan áll.

1278-ban épült a Szamos mentén a meggyesi várkastély, Jákóvár, a Kaplony nembeli Jákó András szépséges várkastélya, Lux Géza szerint „a magyar, szorosabban vett megállapítás szerint az erdélyi késő reneszánsz építőművészetnek egyik legkiválóbb, legszebb, monumentális alkotása, amelynek sorsa nemzeti kultúránk szempontjából nem lehet közömbös".

Viharos mult áll a gyönyörű várkastély mögött. *Első gazdáját, amikor Kun László király nála vendégeskedett és féltékenységében buzogánnyal megütötte, a király parancsára megfosztották minden birtokától. közte Aranyos meggyestől is és a várat Móric vajda fia, Miklós kapta..* Tőle eredtek a *Meggyesiek*, akiktől aztán a vár új nevet kapott. Később *Báthory István erőszakkal elfoglalja a várkastélyt, erődítménnyé építi ki*, gyönyörű gótikus templomot is emeltet benne és főúri sírboltokkal is felszereli. De nem sokáig volt az övé: a 16. század első éveiben *már Lónyay Zsigmond krasznamegyei főispán a tulajdonosa* és az ő családjáé maradt a várkastély egészen a világháborús összeomlásig„ amikor is oláh kézre került.

Wesselényi Ferenc, a *Lónyayak* rokona, egy ideig birtokolta a kastélyt. A nemesízlésű főúr ezt az átmeneti időt arra használta fel, hogy a már részben pusztulásnak indult épületet újból felépítette és lakosztályait, a kor igényeinek mérten, *főúrian berendezte.* A kastély nyugati tornyának legfelső szobájában aranyozott freskókkal díszíttette a falakat. *(Ennek a szobának freskóiról nevezték el a kastélyt Aranyosmeggyesnek.)*

A nyugati torony alsó szintjében volt *a kincseskamra*, amelyhez a torony legfelső részéből *falbaépített, titkos csigalépcső vezetett.* A mély pincékből — a legenda szerint — *hosszú alagutak vezettek Szatmárra.* A földszinten voltak a tágas konyhák, sütőházak, cselédszobák, magtárak s kamrák. Az első emelet hatalmas bolthajtásos szobáiban az uraság családja lakott, a többi emeleti részek az uradalmi hivatalnokok, várőrség stb. helyiségei voltak.

A várkastélyt Erdély visszatértekor meglehetősen rongált állapotban, dülőfélben lévő falakkal vette át a magyar állam. A gyönyörű reneszánsz kastélyt, a *Műemlékek Országos Bizottságának* javaslatára, azóta rendbehozták és restaurálták. Igy újjáéledett állapotban valóban *felemelő és szépséges látvány Aranyosmeggyes.*

A homlokzat közepén emelkedik *a négyemeletes, nyolcszögletű hatalmas őrtorony.* Alatta van a főbejárat. A torony hegyescsúcsú tetőszerkezete alatt közvetlenül nyílnak *a lőrések, amelyekből az őrség minden irányban hatásosan tudott védekezni az ellenség ellen.*

Az épületen számos *Báthory-, Lónyay- és Wesselényi-emlék látható.* Az ajtó kerek felső részein két rozetta között *ott van ma is a három sárkányfogas Báthory-címer.* A 17. század elején, amikor *Lónyay* Zsigmond újjáépíttette a leégett kastélyt, *a Báthory-féle építkezések kőből faragott rozettás ajtó- és ablakkereteit mind felhasználta.*

A délnyugati toronyban volt *Lónyay* Anna kedvenc pihenőhelye, a *„Paraditsom-szoba"*. Itt is, mint minden más lakószobában, pompás falfestmények voltak. Ezeknek egy része, most, a restaurálás után, előtünt a meszelés alól és friss színeivel, szépségével művészi hatást kelt. A *Paraditsom-szobában* állatalakok láthatók, egy máik teremben a Parnasszus hegye látszik nimfákkal. A déli szárnyban volt a várkastély legnagyobb helyisége: a nagy ebédlőterem, vagy ahogy egykor nevezték: *az aranyos-palota.* Erről a teremről ezt írja egy történetíró: *„Az aranyospalota oly nagy, hogy sok ember nemtsak kedvére vendégeskedhetett, de paripát is futtathatott volna benne. A Mussikásoknak különös fekhelyek voltak."*

Aranyosmeggyes valódi vár volt. *Falai másfél-két méter vastagok és védővízárkok veszik körül.* Ezeken belül, a keleti és az északi toronnyal szemben, ma is látható *két kiépített ágyúállás.* Közvetlenül a tetőszerkezet alatt, a kőfalakban, *szakszerűen kiépített lőrések vannak.*

A várkastélyhoz római katolikus templom is tartozott, ez azonban az idők folyamán teljesen elpusztult és ma csak alapfalai láthatók a községháza kertjében, ahol a templom egykor állott. Gyönyörű templom volt, gótikus izlés szerint épült és amikor *II. József* császár elrendelte a szerzetesrendek feloszlatását, 1782-ben nnen is eltávoztak a szerzetesek, mire a templom pusztulásnak indult, köveit pedig széthordták, hogy belőle felépítsék a református templom, a községháza, az óvoda és az orvosi lak épületeit. Azóta Meggyesen meg is szünt a katolikus istentisztelet és egyház is.

Lux Géza szerint az aranyosmeggyesi várkastély fenntartása és régi alakjába való visszaállítása *egyik legfontosabb kultúrfeladatunk.* A magyar állam ezt a kultúrfeladatot nagy áldozatokkal vállalta is és *éppen most folynak a legalaposabb helyreállítási munkálatok, hogy a magyar középkornak ez a remek épületcsodája ismét épen, tisztán, ragyogóan állhasson ősi helyén és gyönyörűségére szolgálhasson az arra vetődő érdeklődőknek.*

Részlet az aranyosmeggyesi híres vár belső részéből.

Hogy mennyire várszerű volt a kastély, azt ez a belső részéről készült kép is bizonyítja.

Készül a herendi porcellán

Herend ez a kis bakonyalji falu, országvilágra szóló nevet szerzett magának porcellángyára abszolut művészi készitményeivel, amelyek révén méltán kiérdemelte a „magyar Sevres", a „magyar Meissen" rangadó elnevezést.

Herend a szó szoros értelmében fogalom és előkelő színvonal a művészi porcellánkészítés terén. Gyártmányai biztosan kiállják a versenyt a világ legrégibb és legkitűnőbb porcellángyáraival is és majdnem mindig győzedelmeskednek azok felett. Erre bizonyiték az, hogy Európa számos uralkodója és minden nemzetbeli arisztokrácia Herenden szerzi be évtizedek óta edényszükségletét, de dísztárgyainak nagyrészét is.

A herendi porcellán érdekes és tanulságos műveletek során készül és lesz a szürkés-piszkos, nedves agyagból hófehér, csillogó művészi tökéletességű műtárgy. Az anyagot porrá őrlik, majd iszapolják és két éven át érni hagyják. Ekkor szűréssel meg szabadítják minden idegen anyagtól és tésztához hasonló lepényekké formálják. Ezek egy részéből korongokat készítenek porcellántárgyak

Aprólékos finom munka a herendi porcellán elkészítése. Igazi művész szükséges hozzá, hogy kicsinyített formában is megőrizze a nagy mester alkotásának minden szépségét.

kiégetéséhez [illegible]

Egyes dísztárgyak díszítésére virágokat alkalmaznak — többek között a nagy hírnévre emelkedett herendi rózsákat — és ezeket nem öntéssel állítják elő, hanem kézimunkával készítik, külön-külön mindegyik darabot.

Az égetésre való tárgyat samott-tokokban helyezik el és igy kerülnek a kemencébe, hogy a füst és korom be ne piszkítsa a fehér porcellánt. Az égetés után teljesen fehér szint vesz fel a porcellántárgy, mert a víz elparolgott belőle és megkapta eredeti szinét. A porcellán azonban most még érdes és fénytelen, matt, tehát zománcfénnyel kell bevonni. Ez úgy történik, hogy a tárgyat mázba mártják, utána pedig újra kiégetik, ezúttal 1400 fokos melegben. Ezzel legnagyobb részük teljesen elkészült, itt-ott csak csiszolni kell esetleg rajtuk.

Most festődébe viszik a kész fehér- vagy szines-árút és ott számos berendi festő- és őstehetség a kivánt szinezést végzi el, a csészékre, tányérokra pedig virágokat, vonalakat stb. fest. A művész egy előtte levő mintadarab után végzi munkáját. A festés után újabb égetés következik, amely a szineket égeti rá a porcellánra. Érdekes, hogy a színek az égetés után majdnem mind megváltoznak s mind más lesz, mint amivel az edényeket bekenték. A békében valódi arany- és ezüstfestékkel is díszítették az egyes tárgyakat, ez azonban a mai viszonyok között már nem lehetséges. Helyettük a kék csík lett divatos.

A gyár nippjei és egyéb figurális tárgyai a leghíresebb magyar művészek alkotásai után készülnek. A nagy szobrot arányosan megkisebbítik, a részletek legaprólékosabb megtartásával és az eredeti szépség teljes érvényesülésével. Minden darab mestermű, különálló alkotás, nem sablón szerint „kaptafára" gyártott munka. Ez is egyik értéke a herendi gyártmányoknak, mivel nem tömegcikkek.

A virágok, kis állatok vagy alakok szines üvegporból készülnek. Ezt terpentinnel keverik és ügyes művészkezek fürgén megformáljak beelőle a szebbnél-szebb virá-

Lap: Vasárnapi Ujság
Megjelent: 1944. ápr. 2.
»FIGYELŐ«
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299-632.

Lux Géza epitép

Lux Géza

mód

Bedy Vince dr

A pápóci prépostság
és perjelség története.
Győr, 1939. Függelék,
képekkel.

Memento: E sor emlékeztessen bennünket † Dr. Pfann József tábornok orvos, egy. m. tanár barátunkra.

KIS AKADÉMIA

40-ik éve.

MEGHÍVÓ.

959–962-ik előadás

A PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNY-EGYETEM KÖZEGÉSZSÉGTANI ÉS ÉLETTANI INTÉZETEINEK (VIII., ESTERHÁZY-UTCA 9.) TANTERMÉBEN TARTANDÓ ELŐADÁSOKRA

959. 1939. április 17-én, hétfőn este 7 órakor: Előadó: **Dr. Koch Sándor** egyetemi m. tanár. (Székfoglaló előadás.) Tárgy: *Az ásvány az emberi művelődés történetében.* (Vetítésekkel.)

960. 1939. április 24-én, hétfőn este 7 órakor. Előadó: **Dr. Felvinczi Takács Zoltán** egyetemi rk. tanár. (A Kis Akadémiában 8-ik előadása.) Tárgy: *A férfi és a nő India művészetében.* (Vetítésekkel.) **Csak meghívott férfiak részére.**

961. 1939. május 1-én, hétfőn este 7 órakor. Előadó: **Lux Géza** műegyetemi adjunktus. (Székfoglaló előadás.) Tárgy: *„Újabb ásatások a Margitszigeten".* (Vetítésekkel.)

44. 1939. május 8-án, hétfőn **pontosan 1/2 5 órakor** találkozás a Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum előtt (Andrássy-út 103.), ahonnét a múzeum megtekintésére megyünk. Vezető: **Dr. Felvinczi Takács Zoltán** a múzeum igazgatója.

45. 1939. május 15-én, hétfőn **pontosan 6 órakor** találkozás a „Gamma" finommechanikai gépek és készülékek gyára r. t. előcsarnokában XI., Fehérvári-út 81—85. **(Lásd a mellékelt kártyát, mely kitöltve küldendő vissza).** Vezetők: **Juhász István** és **Juhász Zoltán** kormányfőtanácsosok.

962. 1939. május 22-én, hétfőn este 7 órakor. Előadó: **Csányi Károly** műegyetemi nyilv. rend. tanár. (A Kis Akadémiában 38-ik előadása.) Tárgy: *Művészeti séták Felsőmagyarországon.* (II. Vágvölgy és környéke.) (Vetítésekkel.)

1939. április 14-én és május 1-én új résztvevők választása.

Az előadások után barátságos összejövetel a **Pannonia külön éttermében (VIII., Rákóczi-út 5.)**

A 959, 961, 962. előadásokra és a 44. múzeum látogatásra a rendes résztvevők hölgyhozzátartozóit is meghívjuk.

Lux Géza

14291 SÁRKÁNY-NYOMDA R.T., BUDAPEST

NYOMTATVÁNY

Nagyságos

dr Szentiványi Gyula úrnak

a M. O. B. titkára

Fl

Feladó: Dr. Szathmáry László
Budapest, Alkotmány-utca 9—11. sz.
Kereskedelmi Akadémia

IX. Högyes Endre u. 10.

A müemlékek bizottsága gondot fordit a nyirségi müemlékekre is

A következő levelet kaptuk:

Igen tisztelt Főszerkesztő ur!

A *Magyarság* e hó 13-iki számában „Hogy vagyunk hát müemlékeinkkel?“ cimü cikk jelent meg, melynek K. I. jelzésü irója a Müemlékek Országos Bizottságának müködését birálja a nyirtéti, nyirbátori és egregyi templommal kapcsolatban. A nyirtéti templom helyreállitása ügyében megállapitjuk, hogy Görömbei Péter református lelkésznek pársoros levelezőlap-értesitésére a bizottság julius 2-án müszaki szakértőjét, *Lux* Gézát, a helyszinére küldötte s ő kibontatott egy csucsives ablakfülkét, melyben ornamentális festés nyomai voltak láthatók s utasitást adott a további munkák mikénti végzésére.

A nyirbátori minorita-templom renoválása ügyében már régóta folynak tárgyalások. A Müemlékek Országos Bizottsága az utóbbi években nem egyszer küldte ki szakértőjét, sőt egész bizottság is szállt ki a helyszinére. A rendfőnök utolsó, hozzánk intézett levelét szeptember 21-én kaptuk s válaszunk 9 nap mulva, szeptember 30-án kelt. A templom helyreállitása késedelmének oka az, hogy a kegyuri költségek teljesitésére a vallás- és közoktatásügyi miniszteri véghatározattal egyetemlegesen kötelezett birtoktulajdonosok, számszerint harmincegyen, ezen kötelezettségüknek mai napig nem tettek eleget.

Az egregyi templomot két évvel ezelőtt a bizottság alaposan megvizsgáltatta és összedőlés veszélyének nyomát sem látta. Ennek ellenére a már hónapokkal ezelőtt elkészitett jövő évi költségvetésébe a helyreállitásra nem „pár száz“, hanem 1500 pengőt vett fel. Szakértőnk a cikk megjelenésével egyidejüleg, a további intézkedések megbeszélése céljából, ujra épp Egregyben tartózkodott.

A *Magyarság* e hó 14-iki számában Görömbei Péter nagytiszteletü ur reflektál az emlitett cikkre s részben helyreigazitja. Szakértőnk még a nyár folyamán a helyszinén megállapitotta, hogy az „az épségben lévő falfestmény“, melyet a cikkiró a nyirtéti református templomban emlit, nem egyéb, mint egy lábfej s az arra boruló ruharedő.

„Hogy vagyunk hát müemlékeinkkel?“ cimü első cikk szerint a Müemlékek Országos Bizottsága a „bölcs hallgatás felhőibe burkolódzik“ s a cikkiró felveti a kérdést, „mi az oka a Müemlékek Országos Bizottsága nyugalmának?“

A Müemlékek Országos Bizottsága az ország anyagi erejéhez mért, bár az utóbbi években lényegesen felemelt javadalmának segitségével s kitüzött munkaprogramjának alapján mindent megtesz a magyar müemléki ügy érdekében. Nem lábfejeket és köpenyroncsokat mentett meg, hanem csak a legutóbbi időben is egész freskó-sorozatokat s a legkitünőbb olasz szakértő bevonásával fiatal erőkből álló egész kis restauráló gárdát nevelt és szervezett meg, hogy a korábbi pusztitásoknak és pusztulásoknak gátat vessen. Sok más fontos munkálat mellett feltárta az esztergomi királyi palotát és kápolnát, amely az egész müvelt világon nagy érdeklődést és elismerést keltett. Minden tárgyilagos ember megállapithatja, hogy a müemléki ügy épp az utóbbi években vett nagy lendületet Magyarországon. A bizottság nemcsak a kutató, feltáró és restauráló munkálatok terén teszi meg kötelességét, hanem ügymenete is gyors, pontos és körültekintő, amit a cikkiró részéről felhozott esetekben is, a fentiekben kimutattunk. „A multtal szemben való érzéketlenségről“, amire a második cikk cime utal, nem a bizottság tanuskodik: ezzel a szemrehányással sok esetben a müemlékek tulajdonosait lehetne illetni, akik a fenntartás törvényszabta kötelességének nem tesznek eleget s azt a bizottságra, annak szerény dotációjára szeretnék átháritani.

A Müemlékek Országos Bizottsága egyébként mindenkor szivesen veszi külső tényezők közremüködését, a közönség hozzászólását, mükedvelők buzgalmát, még akkor is, ha a dilettantizmus délibábokat kerget, vagy a tájékozatlanság félreértésekre vezet. Sőt feladatának tekinti, hogy buzgalmukat felvilágositó munkájával jó irányba terelje. A közönséget rá kell nevelni nemcsak a müemlékek szeretetére, hanem ismeretére s a helyes müemlékvédelem elveire is.

Amidőn a bizottság előre is megköszöni Főszerkesztő urnak a fenti sorok szives közlését, egyuttal hálás köszönetét fejezi ki azért, hogy a müemlékek ügyének nagybecsü lapjában oly széles teret ad s végeredményben az emlitett két cikk is negative ezt szolgálta, amennyiben a kérdésnek tisztázására vezetett.

Budapest, 1937 január 14.

A Müemlékek Országos Bizottsága

★

A *Magyarság* szerkesztősége a Müemlékek Országos Bizottságának ügyszerető nyilatkozatából is nyilvánvalónak látja, hogy a bizottság a maga korlátozott anyagi lehetőségéhez képest mindent megtesz müemlékeink ügyében. Szivesen fogadja az egyes vidékek felszólamlásait, vizsgálja az igénylések értékét, megállapitja a sürgető munkák sorrendjét s minden saját erejét és mozgósitható segitséget munkába vet a feladatok elvégzésére. Szivesen *felhivjuk az olvasóközönség megértő figyelmét a legutóbbiak közül az esztergomi, székesfehérvári föltárások nagyszerü eredményeire, a most kibontakozó diósgyőri és visegrádi ásatásokra.* Reméljük, hogy az éber és érzékeny közönségbeli igénybejelentések és a bizottság gondossága s teljesitőképessége együtt mindig megnyugtatóan fogja teljesiteni müemlékeink gondozásának nemzetőrző munkáját.

Lublóváry Györgyöt, a Vigyázó-muzeum gondnokát az ügyészségre kisérték

A nyugalmazott főjegyzőt azzal gyanusitják, hogy ő lopta el az eltünt mükincseket

A *Magyar Tudományos Akadémia* tulajdonát tevő rákoskereszturi Vigyázó-muzeumban történt lopás ügye szenzációs fordulathoz ért. A csendőrség *sulyos gyanuokok alapján a Vigyázó-muzeum gondnokát, Lublóváry György nyugalmazott főjegyzőt, volt vármegyei levéltárost átadta a pestvidéki ügyészségnek.*

A mult év szeptemberében történt, hogy egy reggel *Lublóváry* György, a *Vigyázó* Ferenc-hagyaték rákoskereszturi muzeumának gondnoka izgatottan jelentette telefonon a Magyar Tudományos Akadémia titkárságának, hogy azonnal intézkedjenek, mert betörés történt a kastélyban és rengeteg dragaság eltünt. Az Akadémia megbizottja *Ferenczy* Tibor főkapitánynál tett följelentést a rákoskereszturi Vigyázó-muzeum ismeretlen betörője ellen. A bünügyi osztály detektivjei a csendőrséggel együtt nyomoztak hónapokon keresztül, ugyszólván minden eredmény nélkül.

A nyomozóközegek előtt már akkor érthetetlen volt, hogyan juthatott a muzeumba betörő, amikor a kertben *két hatalmas kutya volt állandóan s az ablakokat olyan sürü rácsok fedték, amelyeken minden valószinüség szerint ember nem juthatott be.*

A gyanu már a nyomozás elején Lublóváry gondnok ellen irányult. Fölmerült az a gondolat, hogy csak ő nyulhatott hozzá az ékszerekhez. A nyugalmazott főjegyző azonban olyan fölényesen viselkedett, hogy *nem merték föltételezni a gyanu alaposságát.*

Amikor a nyomozók arról érdeklődtek, hogyan fedezte föl a betörést, Lublóváry elmondta, hogy szeptember 11-én reggel, amikor benyitott az első nagyterembe, hogy kiszellőztesse, az egyik ablakot nyitva találta. Az egyik detektiv közbeszólt:

— *De hiszen vasrács van az ablakon.* Hogy juthattak ott be a betörők?

— Én bizony nem tudom — mondta Lublóváry —, *lehet, hogy még nappal surrantak be valamilyen uton-módon.*

A helyszinen nem találtak semmi nyomot. A tolvaj még csak *ujjlenyomatot sem hagyott.* Az ellopott ékszer közel százezer pengő értékü volt és a rendőrség a csendőrséggel együtt tehetetlenül állt a büncselekménnyel, illetőleg tetteseivel szemben.

Amikor leltárt készitettek, számbavették az eltünt tárgyakat és kiderült, hogy hiányzik egy *diszmagyarhoz való teljes ékszerkészlet aranyból, fekete és zöld zománcdiszitésekkel, gyémántokkal és briliánsokkal dusan kirakva. Ehhez a készlethez tartozott egy melltü kötőlánc három boglárral, két karkötőlánc, két madárfejben végződő aranysarkantyu, tizennyolc ékköves mentegomb, huszonhat ékköves atillagomb, egy kardhüvely aranydiszitéssel, egy aranytü smaragddal kirakva, egy násfa, öt aranyszelence, tizenöt antik drágakövekkel kirakott aranyóra, egy kamea gyémántdiszitéssel és még sok apró ékszerdarab,* amely nagyrészt Bécsben készült az állam fémjelzésével.

Megakad a nyomozás

A nyomozóhatóságok előtt egészen különös volt az a momentum is, hogy ezek a drágaságok ugy tünlek el, hogy sehol sem bukkantak nyomára, holott akárki vette meg, a későbbi laptudósitások során feltétlenül tudomást szerzett arról, hogy lopott holmi birtokában van. Valószinünek tartották azt is, hogy a tolvaj *külföldre vihette ki a mükincseket,* vagy pedig *széttörte a drága ékszereket, az aranyat pedig beolvasztotta.*

A döntő fordulatot egy névtelen levél hozta meg, amint most kiderült. Valaki arról értesitette a hatóságokat, hogy a *Thököly-uti zálogházban több nagyértékü antik ékszert zálogositottak el.*

A csendőrség nyomozói kihallgatták a Thököly-uti zálogház alkalmazottait és kiderült, hogy *a névtelen levéliró állitása megfelel a valóságnak, de ezeket az ékszereket már el is árverezték, mert a zálogba tevő nem hosszabbitotta meg a zálogcédulát s nem is jelentkezett az árverésre kitüzött ékszerekért.*

A csendőrség most már ugy gondolta, hogy nem is történt betörés, hanem valaki rendszeresen lopkodta a muzeum értékeit. Az első komolyan gyanusitható személy: *Lublóváry* György gondnok volt. Lublóváry az *Uj Szent János-kórházban* feküdt ekkor sulyos betegen, közvetlenül veseoperáció előtt. Őt ki sem hallgatták még egyelőre, hanem tovább nyomoztak a pesti zálogházakban, hátha megtalálják az elzálogositott ékszerek egyrészét, amelyekre még nem tüztek ki árverést.

A döntő szembesités

A hosszas kutatást végre *siker koronázta.* A központi zálogházban megtaláltak *néhány atillagombot és egy ékkövekkel kirakott aranycsattot, amely kétségtelenül a Vigyázó-hagyatékhoz tartozott.*

Ezután sor kerülhetett arra is, hogy most már megkérdezzék Lublóváry Györgyöt is és szembesitsék azokkal a becsüsökkel, akiket a csendőrség nyomozói megtaláltak. Szerdán délután három órakor a csendőrségi nyomozók megjelentek az Uj Szent János-kórházban és megkezdődött a szembesités.

Lublóvárynak azt mondták, hogy *valakit meg akarnak neki mutatni, akit a betöréssel gyanusitanak.* Két csendőrségi nyomozó ugyanolyan fehér kórházi kabátot vett fel, mint amilyen Lublóváryn volt. A gondnokot megkérték hogy álljon a két csendőrségi nyomozó közé. Ezután belépett az egyik zálogházi becsüs. A szembesités csupán percekig tartott.

— *Ismer valakit a három ur közül?* — kérdezte a csendőrtiszt a becsüst. Az habozás nélkül felelt:

— *Igen, határozottan felismeem a középső urat, ő volt, aki nálam körülbelül egy esztendővel ezelőtt antik ékszereket zálogositott el.*

Lublóváry csak most jött rá, hogy őt gyanusitják. Egy pillanatra zavarba jött és azután hidegvérrel fordult a becsüshöz:

— *Én nem ismerem Önt, honnan ismer Ön engem?*

— *Onnan hogy Ön antik ékszereket zálogositott el nálam.*

Lublóváry néhány pillanatig gondolkozott, majd igy felelt:

— *Igen, ez lehetséges. Volt egy régi aranyórám, talán arról van szó . .*

A becsüs azonban kijelentette, hogy határozottan emlékszik arra, hogy *nem aranyórát, hanem más antik ékszereket vett át tőle.* Tévedésről nem lehet szó, mert az arcát — itt Lublóváry szakállára célzott — nem felejtette el.

A csendőrség emberei még *hét becsüst szembesitettek* Lublóváryval és *mind a hét felismerte benne azt az előkelő megjelenésü szakállas urat, aki nála antik ékszereket zálogositott el.*

A becsüsök eltávoztak s a csendőrtiszt közölte Lublóváry Györggyel, hogy *egyelőre háziőrizetbe veszi a kórházban,* csütörtökön pedig átadja a pestvidéki ügyészségnek, mert *most már alapos a gyanu, hogy az ő kezén tüntek el a Vigyázó-muzeum mükincsei.*

Lublóváry Györgyöt csendőri kisérettel csütörtökön délelőtt be is szállitották az ügyészség fogházába.

A Vigyázó-muzeum gondnoka kijelentette, hogy *él jogaival és tiltakozik a vád ellen.* Tudomásul veszi a csendőrség végzését, de neki semmi köze sem volt a lopáshoz.

A nyomozás még tovább folyik és a nyomozóhatóságok keresik a százezerpengős muzeumi kincsek hiányzó ékszerdarabjait.

Riporterek gála-estje

1937. január 15. este ½10.

Ára: **15** pengő

1. Diszelőadás a Rádiusban: „Szerelemből elégtelen“
2. Taxihasználat Radiustól a New-Yorkig
3. Belépőjegy a gála-estre
4. New-York vacsora

Fellépnek:

Bársony Rózsi, Nagy Izabella, Perczel Zita, Kiss Manyi, Sulyok Mária, Orosz Vilma, Szász Ila, Komlós Juci, Kiss Ferenc, Dénes Oszkár, Békeffy László, Feleky Kamill, Sárossy Andor, Szikszay József, Harry Fleming és a Berry-duo.

Az estély közönségéről filmfelvétel készül

Jegyek válthatók a Radius pénztáránál, a szinházi jegyirodákban és a New-York kávéházban

Windsor hercege február végén Budapestre jön

Bécsből jelentik: A csütörtök esti bécsi lapok jelentése szerint *Windsor* hercege baráti körben kijelentette, hogy *február végén Magyarországra utazik, ahol hosszabb időt szándékozik tölteni.* Január és februárban még Ausztriában marad és különböző téli sporthelyeket keres fel.

Verekedés a varsói egyetemen

Varsóból jelentik: A varsói egyetemen, amelyet hatheti szünet után hétfőn nyitottak meg, csütörtökön *ismét összecsaptak a lengyel és a zsidó diákok.* Varsó valamennyi főiskoláján röpiratokat terjesztenek, amelyekben a zsidók bojkottálását és a zsidó diákoknak a főiskoláról való eltávolitását követelik.

Johan Béla államtitkár értekezletet tartott az influenzajárványt megelőző védekezésről

Közegészségügyi hatóságaink tekintettel a külföldi államokban veszedelmes méretekben terjedő influenzajárványra, bizonyos megelőző intézkedések megbeszélésére összegyültek a belügyminisztériumban *Johan* Béla államtitkárnál. *Magyarországon,* mint arról Johan államtitkár a napokban a megnyilt influenzakutató intézet felállitásával kapcsolatban nyilatkozott is — nincs influenza, megelőző intézkedésekre azonban szükség van. Ezt állapitotta meg a belügyminisztériumban tartott értekezlet és egyben ugy döntött, hogy a közeli napokban magukról az intézkedésekről is dönt. Legfontosabb az egyéni védekezés. Kerülni kell azokat a helyeket, ahol sokan tartózkodnak.

Holnaptól: DÉGSI, CASINO, ÁTRIUM

Shirley Temple

Szegény kis gazdag lány

A pápa ismét megkezdi a zarándokok fogadását

Rómából jelentik: A Vatikánvárosban és Rómában nagy örömet keltett a hir, hogy a nagybeteg pápa állapotában a javulás folytatódik és hogy a Szentatya szerdán már az ágyat is elhagyhatta. A pápa egy különleges összeállitásu gummikerekes támlásszéken átvitette magát a betegszobával szomszédos termekbe. Csütörtökön a kihallgatásokat a Szentatya már a *kongresszusi teremben tartotta meg.*

Az *Osservatore Romano* megerösiti a Szentatya állapotának javulásáról szóló híreket és kilátásba helyezi, hogy a pápa *legközelebb ismét megkezdi a zarándokok fogadását.*

Hóman a magyar—bolgár szellemi kapcsolatokról

Szófiából jelentik: A *Parole Bulgare* szófiai francianyelvü lap budapesti tudósitója beszélgetést folytatott *Hóman* Bálint vallás és közoktatásügyi miniszterrel a *bolgár—magyar kulturális* kapcsolatokról.

A miniszter elmondta, hogy nagy érdeklődéssel viseltetik a bolgár és a magyar nép között *faji* és *egyéb* vonatkozásu *rokonvonások* iránt és *nagy elismeréssel* nyilatkozott azokról a magyar és bolgár tudósokról, akik a történelem, a néprajz és a nyelvészet terén az utóbib években igen sokat tettek a bolgár—magyar kulturális kapcsolatok megerősitésére. A miniszter nem titkolta, hogy *nyelvi nehézség* állja utján annak, hogy a két ország között *szélesebbkörü diákcserét* valósitsanak meg; örvendetesnek mondotta, hogy ennek ellenére mintegy *harminc bolgár diák* folytat ma is tanulmányokat Magyarországon. Kiemelte, hogy a budapesti egyetemen tanitják a *bolgár* nyelvet és annak az óhajának adott kifejezést, hogy *a szófiai egyetemen is létesitsenek magyar nyelvi tanszéket.*

Csak idő kérdése a dunai államok gazdasági közeledése — mondotta Vavrecka volt cseh követ

Bécsből jelentik: *Vavrecka* volt bécsi és budapesti cseh követ csütörtökön előadást tartott a dunai államok gazdasági közeledéséről, a bécsi cseh kereskedelmi kamara meghivására. A nyugalmazott cseh követ kifejtette, hogy Csehország a közelmultban megszilárditotta kereskedelempolitikai kapcsolatait Ausztriával és Magyarországgal s főleg *Magyarországgal szemben minden törekvése arra irányul, hogy uj alapokra fektesse a kereskedelmi forgalmat,* amelyet egyidőben teljesen megbénitott a szerződésnélküli állapot.

Vavrecka ezután azt hangoztatta, hogy a gazdasági javulás kötelességévé teszi a dunai államoknak, hogy ismét felvessék a dunai együttmüködés kérdését, amelyet a gazdasági válság éveinek rengeteg gondja leszoritott a napirendről. Egyes dunai államok politikusai legutóbb már rámutattak a dunai együttmüködés szükségességére, igy többek között *Hodzsa* cseh miniszterelnök. A dunai államok közeledése Vavrecka szerint *most már csak idő kérdése.*

A csehek kémkedésért elitéltek három német emigránst

Prágából jelentik: A prágai kerületi büntetőbiróság kémkedési tanácsa ötnapi tárgyalás után hozta meg itéletét *Ernst* Hellmut, *Ochmann* Péter és *Brenschlaegel* Zsófia német emigránsok, továbbá *Kossek* Rudolf cseh állampolgár kémkedési bünpörében. A biróság *Ernstet nyolcévi sulyos börtönre* és behajthatatlanság esetén további hathónapi sulyos börtönre átváltoztatandó 20.000 csehkorona pénzbüntetésre, *Ochmann Pétert hatévi sulyos börtönre* és további 100 napi sulyos börtönbüntetésre átváltoztatható 10.000 csehkorona pénzbüntetésre, *Kosseket ötévi sulyos börtönre* és tiznapi sulyos börtönbüntetésre átváltoztatandó ezer csehkorona pénbüntetésre, *Bernschlaegel Zsófiát pedig háromnapi fogházbüntetésre itélte.*

Török kereskedők katasztrófája a Dardanellákban

Istambulból jelentik: A *Vanduara* angol gőzös a Dardanelláknál nekifutott egy török motorcsónaknak, amelyen török kereskedők ültek. A gőzös mentőcsónakjai tiz utast kimenteltek, a többi a tengerbe fult. Eddig *hat holttestet halásztak ki.* Attól félnek, hogy a szerencsétlenségnek még több halálos áldozata van.

HÍREK

Hóman Bálint kultuszminiszter birálatot mondott a mai pedagógiáról

Az Országos Nemzeti Klub szerdán este tartotta az Országos Kaszinó különtermében ezévi összejövetelét, amelynek során *Hóman* Bálint kultuszminiszter előadást tartott a magyar közoktatásügy problémáiról.

Megállapitotta, hogy a magyar társadalomban megvan az érdeklődés a kulturpolitika és különösen a neveléspolitika kérdései iránt, de ugyanakkor *a müvelt magyar közvélemény nincs eléggé tisztában az iskolai, a nevelési reformok szükségességével és az ujjászervezési munkálatok időszerüségével.* Minden kornak megvan a maga müvelődési eszménye és iránya s a korok különféle iskoláiban ezek az eszmények, irányok jutnak kifejezésre — mondotta Hóman Bálint. — A mai iskola válságát abban látja, *hogy a nevelő szempontot teljesen elhanyagolták az oktató szempont mellett, másrészt az oktatásban is elmellőzték az értelmi nevelést a szakismereti közlés javára.* A tizenkilencedik század tulságosan specializáló iránya az iskolaügy terén is erre vezetett. Igy lettek az egyes iskolatipusok *minden összefogás nélkül való öncélu iskolákká. A szakember eszmény kialakulásával a tanitó-szakemberek mindent csak a maguk szaktárgya szempontjából voltak hajlandók nézni,* ez pedig az összes tudományok terén észlelhető hatalmas ismeretanyagbővitéssel párosulva *az iskolák tananyagának tetemes kibővülésére vezetett.* A szakelméletek a gyermeki agyat agyonterhelték s ezért van az, hogy *minden szülő panaszkodik gyermeke tulterhelése miatt.* A pedagógiai viszonylatban talán *semmivel sem élnek annyira vissza, mint a gyakorlatiasság jelszavával.* Ennek következménye az, hogy *az iskolának az egyetemes és általános müveltségadásra való irányulása nem érvényesülhet.*

— Mindezzel még egy nagyon kártékony jelenség párosul, — folytatta. — *A szakpedagógusoknak,* mivel csak szakjukkal foglalkoznak, pedagógiával pedig vajmi keveset, *nincsen módszerük és ezért gondolkodás nélkül veszik át a régi rendszert az uj ismeretek tanitásánál, ami miatt a tanitási módszer formalizmussá válik.*

— Az utóbbi időben az iskolában háttérbe szorult a nevelés szempontja. Valahogy *kihullott az iskola alól a világnézet-alap,* amelynek voltaképpen irányitani kellene a tanulmányi rendet, a nevelést. Ezért van az, hogy a világnézeti alapon álló iskolák, *általában a szerzetes-iskolák, a felekezeti iskolák jobban tanitanak, mert ragaszkodnak a maguk világnézeti felfogásához.*

Rámutatott továbbá arra, hogy az iskola rendeltetése *nem enciklopedikus ismeretholmaz nyujtása, hanem a gondolkodás fejlesztése és a léleknevelés.* A ma iskolája merőben enciklopedikus ismeretanyag felhalmozásával terheli a gyermekeket s ezért ki meri mondani, hogy *bizonyos fokig még el is homályositja gondolkozóképességét.* A tulzott ismeretközlés helyett értelemre, erkölcsi és világnézeti nevelésre, jellemre és helyes testnevelésre van szükség. *A nevelés és az oktatás egyensulyát kell helyreállitani. E nevelés célja csak a vallásos és nemzeti alap megtartásával érhető el.*

Szeretné a tanár és tanuló viszonyát bensőségesebbé, melegebbé, családiasabbá tenni, hogy a tanulót és a tanárt közelebb vigye egymáshoz, *amit eddigelé két tényező akadályoz: a módszer és a rossz tanár.* Fontos az elmélet és a gyakorlat viszonyának egyensulyozása az iskolában. Céloz itt a szakpedagógusokra, *akik ragaszkodnak a régihez, nem akarnak tágitani a maguk módszerétől és felfogásától.*

Korunk kulturemberének eszménye csak az erkölcsös, müvelt munkást, szociális, magyar polgár lehet. És ennek az embertipusnak kialakitása érdekében *hangoztatja a nemzetismereti oktatást.* Előadása végén kiemelte Hóman Bálint a középiskolát, mint elitiskolát, amelyre azért van szükség és melynek az a feladata, hogy a magyar élet legelőkelőbb szellemi pozicióira neveljen, a szakismeretekben pedig csak alapot adjon a szakirány kiképzésére. A középfoku iskolakról szóló birálatában azt állitotta, hogy a gyakorlati irányuk mai tanulmányi rendjükben nem jut kifejezésre. Megemlitette még a leánykérdés sulyos problémáját és kiemelte, hogy oly hivatáskört kell neki adni, amelyen a modern életben elhelyezkedhetnek. Legvégül hangoztatta, hogy *minden iskolareform sikerét a jó tanárban látja és hogy a tanárképzés reformjára rövidesen sor kerül.*

— Ottó király és Zita királyné köszönete. A karácsonyi ünnepek és évforduló alkalmából *Tarcai* Tivadar dr. ny. járásbiró, ügyvéd hódolatteljes levélben fejezte ki jókivánatait a sokat szenvedett *Zita* királynénak és ifjuságát számüzetésben töltő *Ottó* királynak. Ófelségeik ifj. *Pallavicini* György őrgróf utján köszönetüket fejezték ki a hódolatért és jókivánatokért, azzal, „hogy a hüséges ragaszkodás és hódolat ezen megnyilvánulása, oly számtalan alattvalójukéval egyetemben, egy szebb jövő zálogát jelenti."

— Darányi Kálmán adománya kerülete szegényeinek. *Darányi* Kálmán miniszterelnök, a balatonfüredi kerület országgyülési képviselője 500 pengőt adományozott választókerülete szegényeinek. Az összeget már szét is osztották a segélyreszorulók között.

— Uj kormányfőtanácsosok. A kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére *Simon* Gyula dr. postatakarékpénztári igazgatónak a közszolgálat terén szerzett érdemei elismeréséül és *Kovács* István dr. budapesti ügyvédnek az ügyvédi pályán szerzett érdemei elismeréséül a kormányfőtanácsosi cimet adományozta.

Szőlőoltványok sima és gyökeres vesszők, a világhirü **Bolgár Aluz Ali** és egyéb különleges csemege oltványok garantáltan fajtisztán, legolcsóbban **Badacsonyvidéki Szőlőtelep Kezelősége, Tapolca** (a Balaton mellett.)

— Uj egyetemi magántanár. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Megyaszay* Gyula dr. főbakteriológus, egyetemi magántanár „Bakteriológiai diagnosztika" cimü tárgykörből a József nádor müszaki és gazdaságtudományi egyetem mezőgazdasági és állatorvosi karán nyert magántanári képesitének a „Bakteriológiai diagnosztika és a védőoltások" cimü tárgykörre történt kiterjesztését jóváhagyólag tudomásul vette és azt megerősitette.

— Bethlen Margit grófnő előadása a Század Társaságában. *Bethlen* Margit grófnő január 19-én, kedden este 9 órakor a Század Társaságának felkérésére a Dunapalota-szálló nagytermében *Európai arcképvázlatok* cimmel előadást tart. Az előadást *Harsányi* Zsolt vezeti be. A Század Társasága hölgyeket is szivesen lát az előadáson, asztal-rendelés a Dunapalotában, telefon: 1-848-50.

— Kormányzói elismerés. A kormányzó a belügyminiszter előterjesztésére megengedte, hogy *Torday* Ferenc dr. egészségügyi főtanácsos, cimzetes egyetemi rendkivüli tanárnak, a budapesti állami gyermekmenhely főorvosának nyugalombavonulása alkalmából sok évi közszolgálata alatt a gyermekvédelem terén kifejtett eredményes müködéséért elismerését tudtul adják.

— A Magyar Evangéliumi Ker. Diákszövetség országos téli főiskolás diákkonferenciát rendez. Január 30. és február 2. között zajlik le a konferencia a budapesti skót misszió nagytermében (Budapest, VI., Vörösmarty-utca 49.). A konferenciát nagy egyetemi előadás vezeti be a Muzeum-körúti bölcsészeti fakultáson. Minden egyetemi és főiskolai hallgató, a középfoku iskolák két felsőbb osztályának növendékeivel együtt *felekezeti különbség nélkül* résztvehet a konferencián, melyen ismertnevü egyházi és közéleti férfiak tartanak előadásokat. A nagy diáktalálkozót január 30-án, szombaton délután 3 órakor közgyülés nyitja meg (Üllői-ut 19., II. em.). Este 6 órakor hangzik el az egyetemi előadás ezen a cimen: *Intelligenciánk rossz szellemi közérzete, mint kortünet.* A konferenciai előadások és megbeszélések tárgya: *A lelki élet csődje.* A konferencia ideje alatt lesz a szövetség szenior tagjainak is országos találkozó. Részletes felvilágositással szolgál minden érdeklődőnek a központi iroda: Üllői-ut 19., II. em. 12. Telefon: 886-68.

Az osztrák rendőrség szétrobbantotta a vörös segélyegyesületet

Bécsből jelentik: A bécsi rendőrség szétrobbantotta az osztrák kommunista párt egyik illegális szervezetét, a *Vörös Segélyt,* amely az utóbbi hetekben fokozódó tevékenységet fejtett ki az osztrák fővárosban. Összesen *huszonhat gyanusitottat vettek őrizetbe,* közöttük a Vörös Segélyszervezet egykori országos vezetőjét, egy ismert szociáldemokrata pártvezért is, aki már 1934-ben, a februári puccs leverése után börtönbe került, később azonban megszökött. A szociáldemokrata párt bécsi szervezetének több kerületi megbizottja is a letartóztatottak között van. A Vörös Segélyszervezet országos vezetőségének titkársága az V. kerület egyik bérházában székel, ahol a rendőrség nagymennyiségü kompromittáló anyagot foglalt le: röpiratokat, leveleket, valódi és hamisitott személyi okmányokat, elszámolásokat stb.

— IV. Károly király tragédiája az angol világsajtóban. Előkelő közönség előtt tartotta meg a Nemzeti Összetartás Társaskörében csütörtök-esti előadását *Balassa* Imre, arról az érdekes és megható jelenségről, hogy IV. Károly király emberi és uralkodói tragédiájáról milyen rokonszenves hangon irnak az angol világlapok. Az érdeklődést a legutóbbi hónapokban az angol nyelvterületen az ébresztette fel a király tragédiája iránt, hogy Londonban megjelent az előadó angolnyelvü könyve IV. Károly életéről, balsorsáról és mindazokról a történelmi problémákról, amelyek a Habsburg-család sorsától elválaszthatatlanok. Megható szavakkal ismertette *Balassa* az angol ujságvéleményeket, amelyek igy emlékeznek meg a fiatalon elpusztult, nagyszivü és jóakaratu uralkodóról: „Koronás nemes martir, aki a békét akarta"... „A legbecsületesebb, legtisztább ember, aki e vészes időkben uralkodott". Az is rendkivül figyelemre méltó — mondotta az előadó —, hogy a könyvről megemlékező 34 angol ujság és folyóirat közül majdnem valamennyi tárgyilagosan — egyik-másik *helyeslően* is! — idézi a könyvnek azokat az érveit, amelyek szerint *a Dunavölgy nagy európai problémájának egyedüli megoldása a Habsburg-restauráció.*

— Ifj. Hegedüs Sándor meghivása az amszterdami egyetemre. *Allard Pierson,* az amszterdami főkonzul értesitette ifj. *Hegedüs* Sándort, hogy az amszterdami egyetem felolvasását január 26-án délután 5 órára tüzte ki. Az előadás tárgya: Jókai és kora.

— A pesti református egyházmegye uj tanácsbirái. A pesti református egyházmegye presbitériuma *Mády* Gyula dr. ujpesti lelkipásztor, egyházmegyei jegyzőt és *Medgyaszay* István müegyetemi tanárt, a Gregusz-dijas épitőmüvészt egyházmegyei tanácsbiróvá választotta.

Aki egész nap ott görnyed az irószstal mellett, igyék reggelenként felkeléskor egy kis pohár természetes **„Ferenc József"** keserüvizet, mert az a bélmüködést szabályozza, a gyomoremésztést előmozditja, a vérkeringést élénkiti és a munkaképességet fokozza. Az orvosok ajánlják.

— Orvosi hir. *Ormos* János dr. belgyógyász megkezdte rendelését (V., Ujpesti-rakpart 5.). Telefon: 1-194-74.

HÁZASSÁG

Nagyséci *Seij* Necy és *Kornis* Ferenc dr. január 9-én az erzsébetvárosi plébániatemplomban házasságot kötöttek.

Mahunka Imre butorgyár rt. bemutatótermei, tervező atelier Német-utca 49.

— A Magyar Hirlapirók Országos Nyugdijintézetének igazgatósága *Zimmer* Ferenc ügyvezető alelnök vezetésével ülést tartott, amelyen az elnök kegyeletes szavakkal emlékezett meg *Sipőcz* Jenő dr. főpolgármesternek, a vezérlő tanács tagjának, *Simon* Vilmos, *Baján* Gyula, *Zigány* Árpád és *Feleky* Géza dr. intézeti tagoknak, valamint vitéz *Pétery* Aladár dr. intézeti ügyésznek haláláról. Bejelentette az elnök, hogy az intézet ügyészi teendőit a jövőben *Riesz* Sándor dr. fővárosi ügyvéd látja el. *Valikovszky* Károly titkár beszámolt az intézet pénztárforgalmáról. Az igazgatóság köszönetet szavazott a *Cukorgyárak Országos Egyesületének* 500 pengős és *Messinger* Rezső épitésznek 50 pengős adományáért.

— Egy francia vizirepülőgép a Hourtin-tóba zuhant, két altiszt szörnyethalt. *Hourtinból* jelentik: Egy tengerészeti vizirepülőgép belezuhant a Hourtin-tóba. A repülőgépen négyen voltak; *közülük két altiszt szörnyethalt,* két utitársuk könnyü sebesülésekkel menekült.

Lux Géza

Írod

Keresztúry, Désiré:

La ville de Saint Etienne: Székesfehérvár. Nouvelle Revue de Hongrie. 1940. aug.

I. UTE 12
II Bréac. 10
III FIC 3

Lux Géza

Lux Géza, okl. építészmérnök, a középkori műépítéstani tanszék mellett. X., Szabóky-u. 40.

tanszéd

Programmja: A m. kir. József
nádor műszaki és gazdasági tud-
egyetem — az 1937/38. tanév
első félévére. 84. l.

MEGHÍVÓ

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULATNAK

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ELŐADÓTERMÉBEN (VIII., BAROSS-UTCA 13. SZÁM) 1938. ÉVI JANUÁR 8-ÁN (SZOMBATON) DÉLUTÁN 6 ÓRAKOR TARTANDÓ

ÜLÉSÉRE

TÁRGY:

LUX GÉZA:

ÚJABB ÁSATÁSOK A MARGITSZIGETEN.

(VETÍTETT KÉPEKKEL.)

VENDÉGEKET A TÁRSULAT SZIVESEN LÁT.

GEREVICH TIBOR
ELNÖK

Lux Géza

27.266. K. M. E. Ny.

ORSZ. MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
IX., HŐGYES ENDRE-UTCA 10.

BUDAPEST 1938 JÁN 5 4 HL

A RÁDIÓ JÓ BARÁT

KÉSZPÉNZ ZEL BÉRMEN TESITVE

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

dr. Szent Iványi Gyula *úrnak*

16

Budapest.
XI., Budafoki-ut 1o/c.

LUX Kálmán

VUKOV Konstantin: Egy lépcső kórtörténete. =
Pavilon, 6. 1991 813.p. ill.

Esztergom, királyi palota, reneszánsz lépcső
feltárás és helyreállitás története
Gerevich, Lux B. és K., Várnai Dezső szerepe

ürült torzó.

resziasz XX. századi története arról szól, hogy a sze-
ség, e potenciális kíváncsiskodó, a tudás ölét pillant-
g, és vakká válik a külvilág lényegtakaró képeire:
látás helyett belső látást kap, a tér képei helyett az
peit, a szinkrónia helyett a múltat és a jövőt. A kom-
ó a belső fényt emeli ki, a háromszögbe szerkesztés
ökérvényűséget és a kiszolgáltatottság biztonságát.
legerősebb, az a leggyengébb. Borges halhatatlan-
kárhoztatott Homérosza makogó állat, egyetlen vá
dakúszni a halál vizéhez és belemúlni. Thészeusz a Mi-
rosz megváltója; leírások szerint Minótaurosz alig
kezett. Atlasz önmaga torzója: világhordozó mozdu-
ötétből bomlik ki és a paradox fénykezelés taszítja
noda, VISSZA. A nyak megtörik, a férfifej sárba bu-
nnyi, TOT, az egész. Az atlaszi gesztus, a világhordo-
lenik meg a Christophorosban (Szent Kristóf) – en-
analogonja a keresztvitel, a felfeszülés mozdulata,
ERTÖRÉS. ...És íme, a folyó emelkedni kezdett, a
mek pedig ólomtömbként nehezedett rá; ahogy
előre, a folyó csak dagadt, s a gyermek elviselhetet-
úlya majd összezúzta a vállát. Ebben az értelemben a
váltás a világ terhe. Ám a mostani fória belső hordo-
ÉHSÉG; ezt az ólomdarabot kell megemészteni; ezt
yétek az én emlékezetemre.

Ecce Homo latens témája kíséri ezt a művészetet. A
utatásban mindig megváltás-koncepció rejtőzik: íme
nber, aki. A Bemutatás mindig Potenciál. Ez a poten-
az, amely az apokaliptikus víziót az anyaghasználat

Lux Kálmán MDK

Margitszigeti domonkos apácák templomának és zárdájának romjai.

Ásatások 1838 és 1923 /Lux Kálmán/

A sirkápolnát Lux Géza tárta fel 1937-38-ban.

1958-ban F. Tóth Rózsa végzett itt ásatásokat.

Repr. 288. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
182-183.l.

Lux Kálmán

MDK

Margitsziget. Egykori premontrei templom XII. század Északkeleti oldalán kisebb XV. századi kápolna állott, ma kiépitve sekrestye Strauss Jánostól öntött XV. századi harangját a helyszinen találták.

Lux Kálmán 1930-31-ben romjaiból épitette ki.

repr: 290. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. BP.1961

183.1.

Lux Kálmán

A hajdani Szt Lőrinc község
/Kispest , Wekerle-telep Hungária u. 5/
templomának maradványát 1909-ben ásta ki.

Zakariás G. Sándor: Budapest. BP. 1961.

189.1.

Lux Kálmán

MDK

1945-ben renoválta a Rákóczi ut 31. sz. alatti Szt Rókus és Szt. Rozália kápolnát.

1956-os sérülését helyreállitotta 1957-58-ban. Homlokzatán uj szobrák.

Repr.: 262. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. B.P. 1961.

166.1.

dr. Lux Kálmán, [építész] restaurátor MTA

Az esztergomi, fehérvári, budai ásatások vezetője. Elhúnyt. Temetése dec. 23-án a Rákoskerti temetőben.

–: Hír : Elhúnyt dr. Lux Kálmán aranyokleveles mérnök 8. l.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1961. dec. 22.

Lux Kálmán, [építész] MDk

1930-38 között az ő tervei szerint készült az esztergomi királyi – palotamaradványok helyreállítása. (fénykép.)

Budai Aurél: A műemlékek értékelésének különböző szempontjairól (I. r.) 72-77. l

MŰEMLÉKvédelem, bp. 1961. 2. sz.

Lux Géza, dr, építész 1904

Lux Kálmán fia.

- : Tájékoztató — Rövid Lírek
G. L.: Dr. Lux Kálmán 80 éves 246.

MŰEMLÉKvédelem Ny. 1960. 4. n.

Lux Kálmán dr, építész MDE

80 éves. Sok értiedet dolgozott műemlékek védelmében.

— : Tájékoztató — Rövid hírek
Gy. L. : Dr Lux Kálmán 80 éves

246.l

MŰEMLÉKvédelem

évf. 1960. 4. sz.

MDK

Lux Kálmán épitész

biráló bizottság tagja.

A MMÉE 1908. épitészeti kispályázata. Vállalkozók Közlönye, 1908. ápr. 15. 6.1.

MDK

dr. Lux Kálmán

[illegible] és [illegible] 65.l. 1928. X. 28. 299.l.

MDK

dr. Lux Kálmán

MM és ÉE Közl. 1928. X.28. 299.1.

-1-

Dr. Lux Kálmán, építész M.D.K.

Készítette el az 1910-ci években a Hauszmann-féle még 1900 előtt megindított ásatás és feltárás alapján a budai Várpalota „déli gótikus nagyterme" boltozatának elméleti rekonstrukcióját. Az ő elképzelése alapján készült 1961-1965 körött a terem helyreállítása melyet a szerző hitogástalannak tart. ./.

Czagány István: Müemlékhelyreállitási kérdések a Budavári palota ujjáépitésénél

Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf. 3.sz.

184. old.

-2-

Dr. Lux Kálmán, építész M.D.K.

... Viszont helyteleniti a „déli gótikus nagyteremben" alkalmazott meszelt rabitz boltoratsüvegeket.

Czagány István: Müemlékhelyreállitási kérdések a Budaváris palota ujjáépitésénél

Müvészettörténeti Értesitő, Bp. 1967. XVI. évf. 3. sz.

185. old.

Lux Kálmán, építés

M.D.K.

tervei szerint rekonstruálták – az 1923 óta folyó ásatások után – 1932-ben a marcitszigeti premontrei képolnát, mely a XII. században épült.

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek

Bp. /1960/. Panoráma, /Magyarország irásban és képben 1.köt./

215. old.

MDK

dr. Lux Kálmán építész

MM és ÉE, 1929. jun. 23. 158. l.

MDK

Lux Kálmán dr.

Építőipar Építőművészet, 1925. 49.évf.

Dr.Lux Kálmán, festö MDK

A visegrádi épitkezések rekonstruálása. Vizf.
76 x 50
Fenyöerdö. 64x43 "

Áll. Árv.Csarnok.-M.Képzöm.Egy.kiáll. 1922 dec.15.-17.
Kat.11.1.

MDK

Lux Kálmán

4. dij

A kassai székesegyházba szánt Rákóczi siremlék...
Müvészet, 1909, 398 l.

MDK

Lux Kálmán építészmérnök

kitüntetést kapott

MMEK Közl 1943.márc.21. 48 l.

MDK

dr. Lux Kálmán épitész

Gara nádor palotája, rekonstrukcio, ép.r.

Tav. kiáll. Mücs. 1925. máj. 13 l.

MDK

Lux Kálmán dr.

Tav. kiáll. Mücs. 1925. máj. 36. l.

M.D.A

LUX Kálmán

Rajz. román stílusú falpillér-lábarati kő

Budapest műemlékei II. 6p. 1962. 527.e.

M. D. K

LUX Kálmán építész

Rajzi rekonstrukciók az óbudai királynéi vár maradványaitva (Kálvin köz) 1916.

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 374. C

K. D. K.

LUX Kálmán építész

Alpár-érem I. fokozat

51 éves, 28 éve foglalkozik városrendezéssel. Városépítési Tervező Vállalat főmérnöke.

Az Építőipari Tud. Egyesület városrendezési szakosztályának vezetője.

T. E.: Alpár-éremmel tüntették ki a kiváló építészeket
Magyar Nemzet 1962. junius 3. 3.1.

 M. D. K

LUX Kálmán építész

2 nemzetközi pályázaton vett részt egy 14 tagú építész-kollektíva tagjaként (Genf. Nemzetek terének rendezési terve, első 10 között díjazva, megvásárolva, Moszkva, délnyugati városrész rend. terve, dicsérő oklevél)

T. E.: Alpár-éremmel tüntették ki a kiváló épitészeket
Magyar Nemzet 1962. junius 3. 3.1.

./.

K. D. K.

LUX Kálmán építész

a szófiai pályaudvar előterének rendezésére készített tervpályázatot

T. E.: Alpár-éremmel tüntették ki a kiváló építészeket
Magyar Nemzet 1962. junius 3. 3.l.

MDK

Lux Kálmán dr.

Az 1927-évi Fittler-érem biráló-bizottságának rendes tagja.

Cikk: Egyleti közlemények

A Magy.Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye LXI.k.47-48.sz. 302.o.

Lux Kálmán MDK

A budai várpalota Mátyás király korában nyugatról, vizf.
A budai várpalota Mátyás király korában keletről, vizf.

Műcsarnok 1920-21. Téli kiállítás

MDK

dr.Lux Kálmán

dr.Lux K: A budavári Szent Miklós-torony.
Építő Ipar Építő Művészet 1925. 41. l.

Lux Kálmán épitész

MDK

Rákóczi-siremlék tervpályázata. Épitő Ipar. 1909. okt. 3. 362 l.

M.D.K.

Lux Kálmán, dr. építész

naglélegzetű tanulmányban számol be a Mátyás-kori budai vázról, sok összehasonlító képet közöl más c. korból való várakról és közli végül saját rekonstrukciós terveit.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp., 1917. 51. köt. 273-281. old. 9 szöv. ábra 1 tábla

Lux Kálmán, építész

M.D.K.

Előadásában ismerteti a főváros műemlékileg kialakult történetét és azt javasolja, hogy akol az élet tempójának és fejlődésének utjában állnak egyes régi épületek, történjék gondoskodás azok pontos felvételéről lebontásuk előtt és ne tűnjenek el nyomtalanul, úgy mint oly sok elődjük.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1919. 53. köt. 143-146. old.

Dear Professor Snyder,

LUX Kálmán épitész M.D.K.

Résztvesz a pályázaton

Magyar Épitészek müvei Zófia uj városközpontjának tervezési pályázatán

Magyar Nemzet 1962. okt. 20. 4 l

Lux Géza

műegyetemi tanársegéd
tervezte a Bekesfehér-
vári lapidariumot
(Kőmúzeum és
Szent István mauzole-
um)

Deresényi Dezső =

Középkori kőemlé-
keink védelme.

MAGYAR MUVESZET

328. l.

BUDAPEST
938 FEB.-5.2
LEV

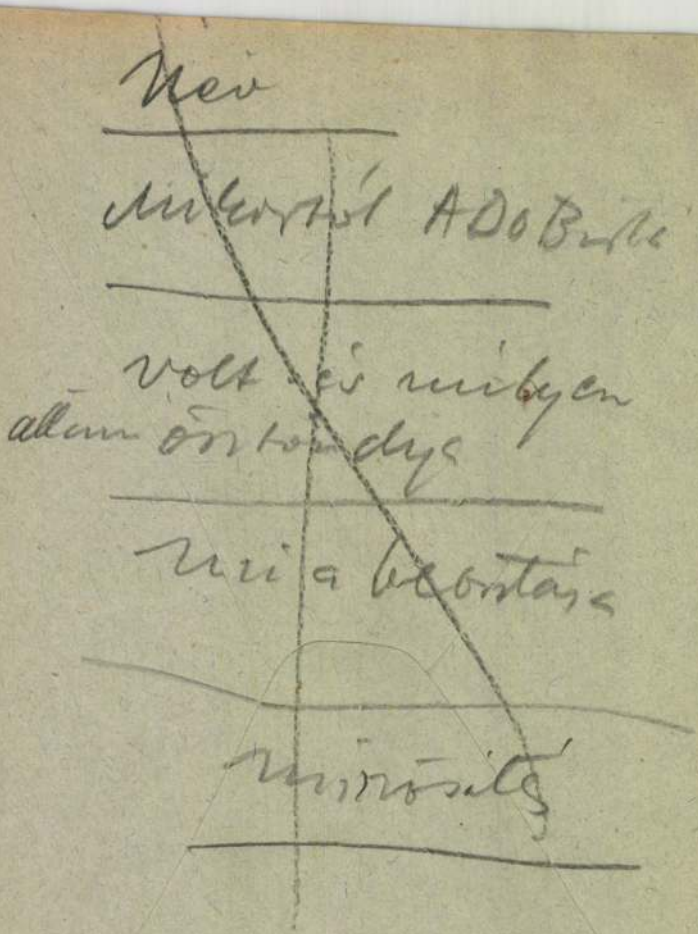

Nev

Mikortól A D o Bírta

volt és milyen
állam öröndye

Mi a beosztása

Minősítés

A margitszigeti ásatások uj kincsei

Látogatás a romoknál és az Iparművészeti Muzeumban

(Felvételeink a Képes Pesti Hirlapban.)

Körülbelül hétszáz esztendeje, hogy *IV. Béla* királynak nem tudom hányadik leánya született, akit *Margit* névre kereszteltek. A gyermeket a Nyulak szigetén levő kolostorban apácának nevelték, amire láthatólag megvolt az elhivatottsága, mivel rövid, de szent életével kiérdemelte a Boldog cimet. Ott is temették el 1271-ben, tegnap volt halála évfordulója, és a szigetet később őróla Margit-szigetnek nevezték el. A kolostort később a törökök elpusztitották, föld, moha, növényzet belepte a megmaradt köveket, áradások eliszapolták, ugyhogy dombocska keletkezett fölötte, melyre kilátó házacskát épitettek. Körülbelül száz esztendővel ezelőtt a sziget főkertésze valami munkálatok céljára onnan vitetett el földet s akkor derült ki, hogy mi rejtőzik a domb alatt.

Ez időben azonban nem nagy sulyt fektettek a régi leletekre; ugy, ahogy kiásták ugyan a romokat, de *a még rajtuk levő szép freskókat* nemhogy szakszerüen, de sehogy sem kezelték, azok természetesen teljesen tönkrementek, a talált faragott kövek és szobrok pedig elkallódtak, ami fölbecsülhetetlen kárt jelent müemlékekben amugy is inkább szükölködő országunkban. 1923-ban aztán szakszerüen kezdtek neki a romok feltárásának és most már ugyszólván a kolostor egész terv- és alaprajza tisztán fekszik előttünk, hosszu, keskeny templomával, melynek déli oldalához simul a keresztfolyosó. *Ráskay Lea*, a Margit-legenda apáca-irónője szerint a „*kerengő*", mely kis négyszögletü kertet keretez be, közepén diszes kuttal. Rendkivül érdekes, hogy *a refectoriumban nagy, vörös márványmosdó meglehetősen ép részeire akadtak*, melyen tisztán kivehető a vizvezeték levezető csatornája. Mondhatom, rég nem ért ilyenfoku meglepetés, mint amikor ezt megpillantottam. Tudniillik gyermekkoromtól fogva ugy tudtam, hogy boldog Margit tiz esztendeig se nem mosdott, se nem fésülködött, sőt — csupa ájtatosságból — még ruhát sem cserélt. Valahogy nem tudtam elképzelni, hogy közelében lett légyen a modern tisztaság fő és legjellegzetesebb vivmánya, a vizvezeték. Mindenesetre meglepő, hogy már a tizenharmadik század elején ilyen előrehaladott kultura volt a magyar kolostorokban.

Az épület maga emeletes volt, az apácák lakosztályai minden bizonnyal fennt lehettek, mivel az alsó traktusokban voltak ugy a konyha, mint a nagyobb, gyülekező termek is. Mindezideig azt hitték, hogy körülbelül mindent kiástak már, ami a szigeten kiásható, kivéve talán azokat a részeket, melyek a László főherceg emlékére emelt kis kápolna alatt feküdhettek, mely sajnos ugy kivül, mint belül meglehetősen kevéssé szerencsés alkotás, hogy ugy mondjam „Arcansas" benyomást kelt a körülötte levő régi, patinás müemlékek között. Az összel azonban megint földre volt szükség, hogy a viztorony melletti tejcsarnok helyén megépitsék *Kaffka Péter* épitész tervei szerint a szabadtéri szinpadot s igy a romok közelében levő dombocskákról vitték el azt, ami ehhez kellett. *Eközben mindenféle ujabb leletre bukkantak*, amiről a lapokban már többizben történt is emlités. Ismerős lévén a Közmunkatanács személyiségeivel, megkértem őket, vezessenek körül és magyarázzák meg nekem az ujabb ásatásokat, aminek lekötelező szivességgel tettek eleget.

Négyen indultunk utnak gyönyörü, napsütéses reggelen, *Irsy* alelnök, *Kaffka Péter*, Lux Kálmánnak, a Müemlékek Bizottság igazgatójának fia, — keresztnevét nem tudom — és jómagam. Nem éppen a legszerencsésebb napot választottuk ki: hó volt még bőven, de már ugy olvadt, hogy hócipőm dacára, állandó lábfürdőben volt részem, ahogy ide-oda ugráltunk az ujonnan kiásott romok között. Mindezek dacára nem bántam meg a kirándulást. *Szorosan a kolostor mellett kis, háromszobás lak körvonalai bontakoznak ki*, mely — a régészek feltevése szerint — a királyné lakosztálya lehetett, amikor leányát meglátogatandó a szigeten időzött. Erre vall az ajtók diszesen faragott kávája, valamint a sarokkandalló nyoma is; valószinü, hogy előkelő személyiség számára épitették. A kolostor sarkán levő toronynak egyik része is előkerült, még pedig *egy* 300 tonnás darabban, ami arra enged következtetni, hogy a törökök robbantották fel annakidején, mert különben, ha az idő vasfoga lenne a bünös, inkább több darabban mállott volna széjjel. A mellette levő kis udvarkertben találták azt az embernagyságu — 1.88 méter — *apácát ábrázoló kőszobrot*, mely most még a kápolnában van és melynek redőzetében tisztán kivehető az egykori festés nyoma. Piros lehetett, olyan, mint a most talált gótikus szentély zárókövének fekete alapon vörös diszitésü szine. Minden valószinüség szerint magát a királyleányt ábrázolta. *Legérdekesebb azonban az a gótikus alaprajzu kápolna, mely ugyancsak most került napvilágra s melynek szentélyében fehér márványból faragott oltárt fedeztek fel.* Nyilvánvaló, hogy itt boldog Margit sirkápolnája előtt állunk. A szakirodalom tudniillik azt állitja, hogy őt először a kolostor templomában temették el, de amikor aztán csodatételeinek hire ment, annyi zarándok járult a sirhoz, hogy az apácák nyugalmát megóvandó, külön kápolnát épitettek számára.

Az oltárnak értékesebb részei az Iparművészeti Muzeumban vannak, *Lux Kálmánnak*, a müemlékbizottság igazgatójának kezei között, igy a terep megszemlélése után odamentünk, ahol is az igazgató ur a legmesszebbmenő előzékenységgel nemcsak mindent megmutatott, hanem azonfelül szakszerüleg meg is magyarázta a látottakat. Kétségkivül legérdekesebb a két letört fej, egy női apácafej s egy dushaju férfifej, melynek hasonló vágásu mosolya mutatja, hogy egy kéz faraghatta őket. Mindenesetre művészi kéz lehetett, mert a két szoborfejecske oly finomsággal van kidolgozva, hogy megint csak büszkék lehetünk honunk akkori kulturájára. Van ezenkivül még egy igen érdekes darab: lapos márványdarabka, melynek felső részén arany nyomok látszanak. Ezen is odarögzitett arcmás lehetett, mely vagy levált azóta róla vagy valószinübben, a törökök arcképromboló dühének esett áldozatul, ugy, mint a nagy szobor feje is. Több mint valószinü, hogy ez is a királyleányt ábrázolta; az aranynyomok csakis aranykoronájának maradványai lehetnek. Talán szerencsénk lesz és még ez az elveszett fej is előkerül a föld alól.

Ahogy körülnéztem a müemlékekkel teli teremben, szemem megakadt egy képen, amelyen két icipici alak szinte a földön kuszva feküdt egy hatalmas-méretü **Szüz Mária előtt. Az egyiknek korona volt a fején. Kiváncsi voltam a megalázkodó nevére.** Lux tanár felvilágositott: III. Béla volt, aki Jób érsek társaságában felajánlja Magyarországot az Ég királynőjének. Klimo püspök festette meg a képet az esztergomi régi fali freskók nyomán 1748-ban.

Elgondolkoztam. Vajjon a mai országok akármelyikének melyik koronázott vagy koronázatlan uralkodójának jutna eszébe magát és az égi Hatalmakat ilyen viszonylatban lefestetni? Pedig az akkori királyok hatalma jóval nagyobb volt, mint a mostaniaké. Bizony, ha semmi egyéb, de a mentalitás jócskán változott 1186 óta.

Bethlen Margit.

A lengyel sajtó Horthy Miklós kormányzó lengyelországi utazásáról

Moscicki elnök ifj. Horthy Istvánt külön meghivta a vadászatokra

Varsó, jan. 18. A lengyel sajtó élénken foglalkozik *Horthy Miklós* kormányzó lengyelországi utazásával és hangsulyozza, hogy kiséretében részt vesz *Kánya Kálmán* külügyminiszter is. A kormányzóval utazik — a lapok közlése szerint — fia, *Horthy István, aki már tavaly is vendége volt Moscicki lengyel köztársasági elnöknek és akit az elnök most külön meghivott a vadászatokra.*

A budapesti villamosközlekedés hibái

V.

A nagyközönség a budapesti villamosközlekedés forgalmának gyorsitását és a járatok sürítését kivánja

„Felemelt viteldij és kevesebb utas!" — ez a Beszkárt vezetőségének uj üzempolitikája

Cikksorozatunkban összehasonlitottuk a budapesti villamosok forgalmát a bécsi villamosvasut közlekedésével. Hosszas tanulmányok, ellenőrző mérések alapján megállapitást nyert, hogy a budapesti közuti villamosközlekedés általánosságban *harminc-negyven százalékkal lassubb, mint a hasonló körülmények között közlekedő bécsi villamos.* Nem akartunk párhuzamot vonni az olasz villamosvasutak rendszerével, ahol még a csúcsforgalom idején is a különböző járatok 18—22.6 átlagsebességgel közlekednek. *Ugyanakkor az egyes járatok sürüsége félperc körül mozog.* Az összehasonlitó tanulmányunk világosan rámutat arra, hogy helytelen üzemi politikája a *Beszkártnak* a kocsikilométerrel való takarékosság, mert *a tulzsufolt és nagy időközökben közlekedő kocsikkal rendszeres forgalmat lebonyolitani nem lehet.* A budapesti közönség kisebb távolságokon is igénybeveszi a villamoskocsikat és ezzel a ténnyel a Beszkártnak olyan helyzeti előnye van a külföldi nagy városok közlekedési vállalataival szemben, amelyet helyesen kellene kihasználni. Ha megfelelő vonalsürüséget és gyors közlekedést bocsátana az utasközönség rendelkezésére, az utazók száma még nagyobb mértékben emelkedik.

Ma a drága utazás, a sok hurokvágány, a számos rövid vonal a szegényebb néposztálynál több mint százezer kerékpárnak a forgalombahozatalát eredményezte, mig a tehetősebbek gépjárműveket szereztek be.

A *Beszkárt* vonalhálózatába, áramfejlesztő telepeibe, kocsiparkjába nagy összegek vannak befektetve, ennek a tőkének nemcsak a kamatait kell megkeresni, hanem le is kell azt amortizálni, mert ha a mostani kényszerüség egyelőre még lehetővé teszi a földszinen közlekedő villamosvasutak fenntartását, gondolkodni kell az előbb-utóbb megvalósitandó gyorsvasut, vagy földalatti hálózat megépitésén.

Budapest villamosközlekedése a jelenlegi forgalmi követelményeknek nem felel meg.

Ha a kimutatott hibákat az általunk javasolt módon ki is küszöbölik és a forgalom meggyorsul, a járatok sürübbé válnak, az még mindig nem jelenti a tökéletes közlekedést. *A Beszkárt egész üzemét racionalizálni kell. Olcsóbb kocsikilométerekkel növelni a forgalomban levő kocsik számát és igy olcsóbbá tenni magát az utazást, kell, hogy a célja legyen minden kereskedelmi alapon dolgozó vállalatnak.* A budapesti villamosközlekedés jelenlegi felépitésében nem racionális.

Az egész világon hires magas müszaki tudásáról a magyar mérnöki kar és igy megvan minden lehetőség arra, hogy a főváros közlekedését arra a szinvonalra emeljék, amelyre szükség van.

A külföldi villamosvállalatok példája igazolja, hogy sürü villamosforgalom mellett is lehet gyorsitani a járatokat, viszont a gyorsabb járatok megkövetelik a sürübb forgalmat.

A budapesti villamosközlekedés hibái cimü cikksorozatunk első közleményeinek megjelenése után a Beszkárt vezérigazgatója egy nyilatkozatában elismerte, hogy *a kisszakasz megdrágitása folytán az utasforgalom körülbelül 25 százalékkal csökkent, azonban a Beszkárt vezetősége számitott a megcsappant forgalomra.* Ez a megcsappant forgalom — szerinte — kulcsa a budapesti villamosközlekedés megjavitásának.

Ez a kijelentés nyilt bevallása a budapesti villamosforgalmi politika csődjének. Az elhangzott nyilatkozat ugyanis azt jelenti, hogy a Beszkárt a megnövekedett forgalommal szemben tehetetlen.

Nem gondol a folyton fokozódó igények kielégitésére, nem óhajt gyorsabb, egyenletesebb és kényelmesebb utazást nyujtani, hanem elfogadja és megtartja az ötven év előtti közlekedést, visszafejleszt — haladás helyett!

Mert megdrágitott viteldijjal ugyanazt a rossz közlekedést adni kevesebb közönségnek semmiesetre sem jelenti a forgalom megjavitását.

A villamos a tömeg, elsősorban pedig a szegényebb néposztály közlekedési eszköze. A kisszakasz árának két fillérrel történt emelése következtében — a Beszkárt által remélt 25 százalékos utascsökkenés egészen bizonyosan ebből a rétegből kerül ki.

Budapest közlekedési vállalata a főváros közönségének tulajdona és mint altruisztikus intézménynek, a nagyközönség érdekeit kell szolgálnia. De mint közüzemnek és mint kereskedelmi vállalatnak is, csak két célja lehet: gazdaságos üzem és a növekvő forgalom.

Minden üzem legfőbb törekvése a legszélesebb vevőréteg megszerzése és minél tökéletesebb kielégitése. A nagyobbarányu fogyasztás lehetővé teszi az előállitási költségek csökkenését. Ez vonatkozik a közlekedési vállalatokra is.

Ha a villamosvasutnak sok utasa van, nagyobb a bevétele és minél nagyobb kocsiparkot tart üzemben, annál több alkalom nyilik utazási lehetőségre.

A sürün közlekedő kocsikat az az utasréteg is igénybeveszi, mely eddig nem tudott helyet kapni a zsufolt kocsikon.

Gyorsabb forgalom, megfelelő vonalsürüség, jól megválasztott relációk, szükségszerüen elhelyezett megállóhelyek, a korszerü technikai felszerelések még a mai világban is népszerüvé tudják tenni a már kiöregedett villamost. Mindezekkel szemben

a Beszkárt nem veszi tekintetbe a felmerülő szükségleteket, racionalizálás helyett felemelt viteldijakkal akarja megritkitani az utazó közönséget.

Ez a közlekedési politika alkalmas arra, hogy mély szakadékot ásson a Beszkárt és a főváros közönsége közé.

A *Pesti Hirlap* hasábjain cikkeinkben rámutattunk az osztrák és a magyar főváros közti közlekedés különbségére és hasonlatosságára, nemcsak biráltuk a Beszkárt jelenlegi üzempolitikáját, hanem *megmutattuk azokat a lehetőségeket is, amelyek segélyével a forgalmat egyöntetübbé, kényelmesebbé és gyorsabbá lehet tenni.*

Reméljük, hogy a felsorakoztatott száraz statisztikai adatok gondolkodóba ejtik az illetékeseket és megfelelő átszervezéssel olyan közlekedést fognak nyujtani Budapest lakosságának, amely nemcsak az állandó és jogos birálatokat vonja maga után, hanem megelégedéssel tölti el az utazóközönséget.

Kelemen Lajos.

Ügyeljen a Trunkhahn szövet védjegyére!

Ismételten tudomásunkra jutott, hogy lelkiismeretlen ügynökök silány ruhaszöveteket mint Trunkhahn szövetet adnak el. Felhivjuk a t. közönség nb. figyelmét arra, hogy a mi szintiszta gyapjuból készült szöveteink fonák oldalán minden három méterre a törvényesen bejegyzett védjegyünk látható aranyszinü nyomással. Az ügynökök vagy más közvetitők által „Trunkhahn"-szövet gyanánt szállitott vagy átadott olyan szövet, amelynek a fonák oldalán ez a törvényes védjegyünk nem látható: nem a mi gyártmányunk és a közönség félrevezetését célozza! Kérjük az illetőt ilyen esetben a rendőrségnek átadni.

NAPI HIREK

„Halál Velencében"

Thomas Mann talán nem haragszik meg érte, hogy kölcsönvettem hires novellájának cimét. Nem tudtam ellentállni a kisértésnek. Arról van szó, hogy a lagunák álomvárosában megint ott settenkedik a nagy Kaszás. Fenyegeti a romantikus hangulatvilág egyik utolsó jelképét: a gondolát. Még csak tanácskoznak, még csak beszélnek róla, még csak adatgyüjtés folyik ellene, kisérletezés a rovására. De hosszu betegségnek halál a vége és ha korunk nyavalyája, a sebességhajhászat egyszer már kikezdte a gondolát, akkor el lehetünk rá készülve, hogy a könnyü és törékeny alkotmány előbb-utóbb menthetetlenül léket kap és összecsapnak fölötte a feledés hullámai.

Mi kifogás van ellene? Mivel vétett a huszadik század szelleme ellen, hogy az most fenékbe akarja furni? Rásütötték, hogy lassu. De hisz azért esik benne oly jó, ringatódzó ülés! Vádolják, hogy a forgalom lebonyolitására alkalmatlan. A szerelmespárok pompásan közlekedtek rajta! Mi más célja, rendeltetése lehet még a gondolának? Vagy már Velencében is sietős lett az emberek dolga? Már ott sem lehet kiválni, kiállni a rohanó idő forgatagából?

Ugy látszik, ez a helyzet. A velencei gondolákat, amint hirlik, ki akarják vonni a forgalomból. Egyszer már kisérleteztek közönséges motorcsónakokkal. Szerencsére Velence gyönyörü csendjét még a velenceiek is szeretik és féltik, ők maguk tiltakoztak legerősebben a lármás, pöfögő jószágok ellen. A gondolák utódainak most zajtalan, villanyerővel hajtott járművek vannak kiszemelve. Talán már készen is állnak valamelyik gépgyár raktárépületében, rohamra készen. mint a modern élet jól felszerelt, nesztelenül suhanó, biztosan és gyorsan célratörő bajnokai.

L. V.

— **Külföldi kitüntetés.** Debrecenből jelentik: Az észt köztársaság kormányzó elnöke, dr. *Csikesz Sándor* egyetemi rektornak Észtországnak tett kiváló érdemeiért az észt fehércsillag érdemrend középkeresztjét adományozta. A kitüntetést most juttatta el a rektorhoz *Jöffert* észt ügyvivő.

— **Miniszteri elismerés.** Az iparügyi miniszter *Smohay János* székesfehérvári kalaposmesternek négy évtizedet meghaladó eredményes ipari tevékenységéért elismerését fejezte ki.

— **Meghosszabbitott miniszteri biztosi megbizatás.** A földmivelésügyi minisztérium vezetésével megbizott miniszterelnök báró *Piret de Bihain Viktornak*, az Ecsediláp Lecsapoló és Szamosbalparti Ármentesitő és Belvizszabályozó Társulat miniszteri biztosi megbizatását további két év tartamára 1940. február 4-éig meghosszabbitotta.

— **A magyarok második világnagygyülésének előkészületei.** A Magyarok Világnagygyülése Állandó Szervezeti Irodájának központi tanácsa ülést tartott az augusztusban megtartandó második világnagygyülés tárgysorozatának megállapitása céljából. A nagygyülésen megjelentek többek közt dr. *Raffay Sándor* evangélikus püspök, dr. *Krywald Ottó* pápai prelátus, *Ripka Ferenc* ny. főpolgármester, *Eöttevényi Olivér*, dr. *Ajtay József*, *Nelky Jenő* a rádió képviseletében és sokan mások. Báró *Perényi Zsigmond* koranaőr elnöki megnyitójában örömmel mutatott rá arra, hogy a világ magyarságának sorsdöntő eseményei iránt mindenfelé nagy érdeklődés mutatkozik. A világnagygyülés programtervezetét dr. *Nagy Károly* ismertette.

— **A bécsi Terézianum uj igazgatója.** Bécsből jelentik: A Terézianum akadémia uj igazgatójává az osztrák közoktatásügyi kormány *Paplan Lajos* eddigi aligazgatót nevezte ki. Paplan a nemrégiben elhunyt *Hinterleitner* udvari tanácsos, igazgató oldalán egy évtizede helyettes igazgatói minőségben működött az intézetnél és mindenkor különös szeretettel foglalkozott a Terézianum magyar növendékeivel. Bécsi magyar körök örömmel és megelégedéssel fogadták kinevezését.

— **Kovács Sándor püspök előadása.** Szerdán folytatják az Evangélikus Szabad Egyetemet, a kelenföldi tanácsteremben. Ez alkalommal dr. *Kovács Sándor* dunáninneni püspök beszél „A magyar reformáció hatása nemzeti irodalmunk fejlődésére" cimmel.

— **Török jogászok magyarországi tanulmányutja.** Csütörtökön az isztanbuli egyetem jogi karának tanárai és hallgatói, mintegy ötvenen, Budapestre érkeznek. Itteni tartózkodásuk célja: a magyar igazságszolgáltatás és a jogi intézmények tanulmányozása. Öt napig lesznek Budapesten és két napot töltenek Egerben. A MEFHOSz kéri a törökbarátokat, hogy a vendégek pályaudvari fogadtatásánál minél számosabban jelenjenek meg. Felvilágositást ad a MEFHOSz információs irodája (Kinizsi-utca 10. sz., telefon: 182—011) délelőtt 11 órától este 6-ig.

— **Ausztrália százötvenéves jubileuma.** Sidneyből jelentik: Ausztrália kedden ünnepelte meg százötvenedik évfordulóját annak, hogy 1788. január 18-án *Philip* kapitány ausztráliai területre tette az első angol fegyenccsoportot. A *Botany-öböl Kurnell* nevü kikötőjében *Ujdélwales* kormányzójának, *Wakehurst* lordnak és a kormány tagjainak jelenlétében kedden reggel nagyszabásu ünnepségek kezdődtek, amelyeken a kormányzó és *Alte* tengernagy, az ausztráliai tengeri haderő főparancsnoka, mondott ünnepi beszédet.

— **Megalakult a hetedik kerületi légoltalmi ligacsoport.** A fővárosi hetedik kerületi légoltalmi ligacsoport *Zielinszky Tibor* tanácsnok, elöljáró elnökségével alakuló ülést tartott. *De Sgardelli Cézár* ny. alezredes, frontharcos csoportelnök üdvözölte a megjelenteket, majd csoportelnökké egyhanguan *Körmendy Jenő* igazgatót választották meg.

Nem tartják meg a magyar-jugoszláv kliring-tárgyalásokat

Belgrád, jan. 18. *(A Pesti Hirlap tudósitójának távirata.)* Január 15-én magyar kereskedelmi küldöttségnek kellett volna ideérkeznie a kliringforgalom rendezése céljából. Mint gazdasági körökben értesülünk, *ezeket a tárgyalásokat egyelőre nem tartják meg, mert Jugoszlávia nem teljesitette azt a magyar kivánságot, hogy szabaditsák fel a Jugoszláviában megrekedt magyar bankszámlákat és bankhiteleket.* Jugoszlávia azt kivánja, hogy Magyarország ezekért az összegekért Jugoszláviában árukat vásároljon és ezeket a tételeket áru alakjában szállitsa ki, *Magyarország pedig készpénzt óhajt.*

A jugoszláv-magyar kereskedelmi és fizetési szerződést, amelyet 1937. december 31-én fel kellett volna mondani, ha Magyarország a fizetési forgalomban uj rendelkezések megállapitását kivánta volna, nem mondották fel, tehát *ez a szerződés 1938. végéig önműködően érvényben marad.* (M.)

A spanyol nemzetiek uj ellentámadást kezdtek Teruel irányában

Barcelona, jan. 18. A nemzetiek tegnap ujabb ellentámadást intéztek Teruel irányában. A támadás célpontja a Terueltől északkeletre fekvő Elpetron volt, azonkivül Concud község, egyik fontos pontja a Zaragoza és Soria felé vezető utaknak, nemkülönben a Valenciából Calatayudba és a Sagonte felől Ojosba vezető vasutvonalaknak. Bár a nemzetiek 300 ágyuja igen erősen előkészitette a támadást és repülőgépeik is szakadatlanul bombázták a köztársaságiak állásait, *a köztársaságiak gépfegyvertüzzel elháritották a céladasi magaslatokról lebocsátkozó nemzetiek támadását.*

Később a nemzetiek repülőtámadásainak hatására *a köztársaságiak kénytelenek voltak vonalaikat kiegyenesiteni és erősebb állásokba vonultak vissza.* A köztársaságiak számban gyengébb légiereje szembeszállt a nemzeti repülőkkel, ugyhogy Teruel fölött heves légi csata zajlott le. Vadászrepülőik több nemzeti repülőgépet leszállásra kényszeritettek. Elpetrontól délre mintegy három kilométernyire a harc kitartóan folyik. Délután a köztársaságiaknak sikerült a hadvezetőség által előirt vonalon megállitaniok Franco csapatait.

— **A kalocsai érsek a kettős szentévről.** Gróf Zichy Gyula kalocsai érsek idei első pásztorlevelében hangsulyozza, hogy az idei kettős szentév kötelességévé teszi a papságnak, hogy saját magát és a hiveket a nagy eseményekre megfelelően előkészitse. A mi népünk — irja az érsek — amelyet annyi sorscsapás ért az elmult évszázadok alatt és legujabban is, térden állva kell hálát adnia Istennek, hogy Szent Istvánt adta nekünk és esdve könyörögjünk Magyarország Patronájához, akinek szent királyunk röviddel halála előtt oltalmába ajánlotta Hazánkat, hogy szabaditsa ki mai sulyos helyzetéből ezt a nemzetet és állitsa vissza régi dicsőségébe. Pásztorlevelét ezzel a szózattal fejezi be a főpásztor: „Adja Isten, hogy a keresztény népeknek ez a nagy ünnepe ujból egybeolvassza mindazt, amit a széthuzás elválasztott és az Eucharisztia, mint a szeretet köteléke, hozza meg a békét és egyetértést mindazoknak a keresztény népeknek, amelyek Krisztus urunkat dicsőséges királyuknak vallják."

— **Durugy Ferenc előadása a mai Oroszországról.** A Szent Imre Szenátus ülésén dr. *Durugy Ferenc* miniszteri osztálytanácsos előadást tartott „A mai Oroszország" cimmel. Az ülésen dr. *Schandl Károly* ny. államtitkár, a Szenátus világi elnöke elnökölt. Dr. *Durugy Ferenc*, aki legutóbb hosszabb időt töltött Oroszországban, személyes tapasztalatai alapján értékes és é vezetes előadásban ismertette a Szovjet Unió gazdasági, politikai és szociális berendezkedését. Megállapitotta, hogy a kommunizmus Oroszországban sem váltotta be a hozzája füzött reményeket és nem volt érdemes embermilliókat és meglévő értékeket feláldozni. Az előadásért dr. *Marczell Mihály* egyházi elnök mondott köszönetet.

— **A képviselőház elnöki osztályfőnökének ünneplése.** A képviselőház tisztviselői kara kedden este társasvacsora keretében ünnepelte *Lukács Gyula* elnöki osztályfőnököt abból az alkalomból, hogy a kormányzó a magyar érdemkereszt középkeresztjével tüntette ki. A képviselőház éttermében tartott százötven terítékes társasvacsorán megjelent *Sztranyavszky Sándor* házelnök, *Radvánszky Albert*, a felsőház alelnöke, *Kornis Gyula*, a képviselőház alelnöke, *Bessenyei Zénó*, a Ház volt alelnöke, *Karafiáth Jenő* főpolgármester, volt háznagy, ott voltak a képviselőház jegyzői: Szeder János, Brandt Vilmos, Istvándy Ernő, vitéz Kenyeres János, vitéz Miskolczy Hugó, Vásárhelyi Sándor, Rakovszky Tibor és sok más előkelőség. A vacsorán *Lukács Gyula* osztályfőnök a kormányzóra üritette poharát. *Balogh Kálmán* elnöki tanácsos a tisztviselői kar nevében üdvözölte Lukácsot, egyuttal köszönetet mondott Sztranyavszky Sándor házelnöknek, aki Lukács Gyula érdemeit elismerte. *Lukács Gyula* válaszában köszönetet mondott a megjelent méltóságoknak, akik ezzel kifejezést adtak jóindulatuknak nemcsak az ő személye, hanem a parlament tisztviselői kara iránt is.

— **Németh Imre előadása a látható és láthatatlan cenzuráról.** Kedden este a Vajda János Társaság előadóülésén *Németh Imre* országgyülési képviselő tartott előadást *a látható és láthatatlan cenzuráról.* Az intézményes cenzura történeti fejlődésének ismertetése után hangsulyozta, hogy a cenzurát mindig az a szellem alkalmazza, amelyik éppen a hatalmon van. Magyarországon az összes nemzeti mozgalmaknak egyik legsarkalatosabb programkövetelése — *a cenzura eltörlése volt!* A nyilt, az intézményes cenzura azonban sokkal veszélytelenebb, mint a láthatatlan, pusztán az intézmények és a körülmények szellemében rejtve élő cenzura, amely ellen a védekezés is nehéz.

ÉLELMISZERÁRAK

Marhahus: rostélyos, felsál kg. 180—320, leveshus 150—220. Borjuhus: comb kg. 320—380, vesés 200—280. Juhhus: hátulja kg. 150—180 eleje 120—160. Sertéshus: karaj kg. 200—250, tarja, comb, lapocka 168—204, szalonna zsirnak való 148—168 háj 168—180, zsir 160—184. Élő baromfi: csirke drb. 130—300, tyuk 250—450. Tisztitott baromfi: csirke sütni való kg. 160—260. lud és ruca hizott 130—170, tyuk 130—180. Tojás: tea darabja 12—14, kilója 220—240. főző és apró darabja 10—11. kilója 190—210. Halak: élő ponty kg. 120—200. jegelt 100—150. Tejfel literje 100—120, teavaj tömb kg. 300—320, tehénturó sovány 40—70. Kenyér: fehér kg. 42—46. félbarna és fél-fehér 32—40, barna 20—22. Szárazfőzelék: bab kg. 32—48, borsó 30—56, lencse 56—96. Zöldségfélék: fokhagyma 28—40, vöröshagyma 26—30, fejeskáposzta hazai 32—40, kelkáposzta hazai 16—24, karfiol 40—80, burgonya Gülbaba 12—13, rózsa nyári 11—13, őszi 9—11, Ella 6—9. savanyukáposzta 40—48, vegyes zöldség 28—34, paraj tisztitott 24—40, sütőtök 16—20, kalarábé 18—26. Gyümölcs: alma kg. 64—88, narancs sárgabélü 56—90, mandarin 70—120, gesztenye külföldi 48—90.

Fáradtság

„Hogy van?" — mondja az ember ismerősének, akivel összehozza a véletlen. „Köszönöm, nincs különösebb bajom, csak szörnyen fáradt vagyok," — feleli az ismerős és szenvedően végigsimitja homlokát. „Hogy van?" — kérdezi tőlünk az ismerős, akivel összehoz a véletlen. „Köszönöm, semmi különösebb bajom nem volna, csak szörnyen fáradt vagyok", — feleljük és szenvedőn végigsimitjuk homlokunkat... Ha kissé megfigyeljük, észre kell vennünk, hogy a világot valami furcsa fáradtsági hullám öntötte el. Mitől van ez? A válasz nem nehéz. Elsősorban azoktól a szünni nem akaró „Történelmi időktől", amelyeket élünk, ez kétségtelen. De ezt valahogy már megszokhattuk volna, mint az eszkimó a sarki éghajlatot. Fáradtak tulajdonképpen attól vagyunk, hogy nem elég a gondunk, küzdelmünk, munkánk, amely annyi, hogy teljesen igénybe vesz bennünket, ezenfelül még élni is akarunk. Ebben, persze, igazunk van, de abban már kevésbé, hogy ugy akarunk élni, hogy ez is teljesen igénybe veszi erőnket, egészségünket, frissességünket. Erről, persze, nem egészen mi tehetünk. Valamikor az emberek épp oly pontosan beoszthatták idejüket, mint jövedelmüket. Ma mindenben nagyobbak az igényeink és nemcsak anyagi viszonyainkon felül élünk a legtöbben, hanem időnkön felül is. A nehéz élet azt követeli tőlünk, hogy minél többet dolgozzunk és minél több erőnket vessük harcba a létért való küzdelemben. Ezzel szemben, a civilizáció és kultura annyi örömével csábit a fényüzésnek, szépségnek, szellemnek, hogy nem tudunk ellentállni és mindezekből is ki akarjuk venni részünket, legalább olyan arányban, mint a munkából, harcból. Erre pedig sem elég erőnk, sem elég idegünk, sem elég időnk nincsen. Valahol spórolnunk kellene, vagy az egyiken, vagy a másikon. Sajnos azonban, a dolog ugy áll, hogy csak az egyiken lehet: az örömökön, mert az életküzdelem mértéke nem tőlünk függ. És ha lemondani sehogysem tudunk, bele kell nyugodnunk abba, hogy fáradtak vagyunk, még örülnünk kell, ha csak ezt az árat fizetjük lehetetlen életiramunkért.

(—thy.)

— **A Stefánia Szövetség alkalmazottait eltiltották a politikai és felekezeti harcokban való részvételtől.** *Ugron Gábor* titkos tanácsos, az *Országos Stefánia Szövetség* elnöke, a szövetség vezetőségének nevében körrendeletet intézett a szövetség valamennyi alkalmazottjához. A rendelet első része arról szól, hogy a szövetség tagjainak a legnagyobb gonddal kerülniök kell minden olyan állásfoglalást vagy magatartást, amely az anya- és csecsemővédő munka szellemével nem egyezik meg. Különös fontosságot tulajdonit a szövetség vezetősége a védőnők életének és magatartásának tisztaságára. Majd hangsulyozza a rendelet, hogy *a védőnőknek sem politikai, sem felekezeti harcokban nem szabad résztvenniök.* Az anya- és csecsemővédőnőknek az a feladatuk, hogy békét és megértést hirdessenek, távol kell tehát magukat tartani minden olyan mozgalomtól, amely a társadalom vagy egyes családok nyugalmának megbolygatására alkalmas lehet. Kivánatos, hogy a védőnők politikai összejöveteleken ne jelenjenek meg, párttörekvéseket ne támogassanak.

— **Öngyilkosság a vonaton.** Győri tudósitónk jelenti: Kedden reggel a Budapestről Győr-felé haladó személyvonaton öngyilkosság történt. Komárom közelében a kalauz az egyik harmadosztályu kocsi fülkéjében *egy mozdulatlanul fekvő férfit talált a földön.* Nyakán zsebkendőből készitett hurok volt s már meghalt. A zsebében talált iratokból kiderült, hogy *Rátkai István negyvenéves felsőgallai MÁV kocsikezelő.* Előző nap utazott Budapestre, hogy 190 pengő kölcsönt vegyen fel, a zsebében azonban csak öt fillért találtak. Valószinü, hogy a *pénzt vagy ellopták tőle vagy elköltötte és emiatti elkeseredésében lett öngyilkos.*

Lux Géza

A legujabb margitszigeti ásatások eredményei

Az Országos Régészeti és Művészettörténeti Társulat szombaton este *Gerevich* Tibor egyetemi tanár elnöklésével ülést tartott, *Lux* Géza épitész ismertette az általa vezetett rendkivüli érdekes, legujabb margitszigeti ásatásokat. Elmondotta, hogy a margitszigeti Domonkos-rendi apácák romban heverő kolostorának területén először 1838-ban, az árviz után végeztek ásatásokat, majd 1923-ban rendszeresen tárta fel a kolostor területét. A most folyó munkálatokat a romfalak biztositása céljából inditották meg.

E feltárások során még eddig ismeretlen jelentékeny épületrészek és nagyértékü archeológiai leletek kerültek felszinre. Napvilágra került egy XIII századvégi kápolna, diszesen faragott oltárának töredékeivel együtt. A kápolna szentélye már eredetileg boltozva volt. Megkerült a boltozat gyönyörüen faragott, Krisztus arcmásával ékesitett élénk szinezetü záróköve, a boltozatnak több bordatöredéke, amelyeken szintén a kápolna eredeti élénk szinezésének nyomai láthatók. Ez a kápolna valószinüleg Boldog Margit kápolnája lehetett.

Az ásatások során két méter magas, kőből faragott női szobor törzsét találták amely két darabban hevert a törmelék között. A szobor müvészi kialakitásában XVIII. századvégi koragotika franciás karakterét mutatja. Legérdekesebb maradványok a fehér carrarai márványból faragott töredékek,

Magyarság 1938. január 9.

töredéken lepellel letakart fekvő női holttest látható, két emberalakkal, amelyek a koporsó körül állanak. Figyelemreméltó egy további töredék, görnyedt, alázatos tartású idősebb férfi felsőteste. Becses az az ábrázolás, amely valószínűleg Boldog Margit képmása lehetett; ennek az alaknak arcát lefaragták. A megmaradó fejrészen szinarannyal aranyozott korona ékeskedik, ami azt sejtteti, hogy a királyleányt ábrázolhatta. Régi feljegyzések alapján meg lehetett állapitani, hogy az előbb említett töredékek Boldog Margit művészi siremlékéhez tartoztak.

Az előadó vetitett képekkel kisérte előadását.

iparművészeti műhelyében

II. 8. Telefon: 39-5-34.

IPŐ-OTTHON

ermek-, leány- és fiucipő-

önlegességek!

I., Nagymező utca 3. Nyomdáért felel: Dr. Uj István.

Lux Géza

A margitszigeti uj ásatások eredményei

Az Országos Régészeti és Művészettörténeti Társulat szombaton *Gerevich Tibor* egyetemi tanár elnöklésével ülést tartott, amelyen *Lux Géza* építész ismertette az általa vezetett legujabb margitszigeti ásatásokat.

— A margitszigeti Domonkos-rendi apácák romban heverő kolostorának területén — mondotta — először éppen száz évvel ezelőtt, 1838-ban, az árviz után végeztek ásatásokat és feltárták a kolostor belsejét. A Közmunkatanács a világháboru idején, majd 1923-ban tárta fel a kolostor területét. Most a romfalak biztositása céljából inditották meg a munkát s egyidejüleg nagyobbarányu feltárási és ásatási munkákhoz is fogtak.

— E feltárások során *jelentékeny épületrészek és nagyértékü archeológiai leletek kerültek felszinre.* Napvilágra került egy XIII. századvégi kápolna diszesen faragott oltárának töredékeivel együtt. Megkerült a boltozat gyönyörüen faragott, Krisztus arcmásával ékesitett élénk szinczésü záróköve. Ez a kápolna valószinüleg Boldog Margit kápolnája lehetett. Egy 150 métermázsa sulyu hatalmas párkány töredékére is akadtak, amely a torony nyolcszögletü felsőrészének lezuhant darabja.

— Az ásatások során két méter magas, *kőből faragott női szobor törzsét találták,* amely két darabban hevert a törmelék között. A szobor a XVIII. századvégi koragotika franciás karakterét mutatja. *Legérdekesebb maradványok azok a fehér carrarai márványból faragott töredékek, amelyekből eddig 110 darab került elő.* E darabok nagyrésze alakos ábrázolásokat mutat, egyrésze pedig épitészeti jellegü. Az alakos ábrázolások közül kiemelkedik értékben két épségben maradt kisméretü fej. Egy töredéken lepellel letakart fekvő női holttest látható, két emberalakkal, amelyek a koporsó körül állanak. Figyelemreméltó egy további töredék, görnyedt, alázatos tartásu idősebb férfi felsőteste. Becses az az ábrázolás, amely valószinüleg *Boldog Margit képmása lehetett.*

Pesti Hirlap 1938 január 9

zéletes diagnostikus diétás gyógyintézet

r. Jakab Szanatórium

., Szondy-u. 102. Telefon: 10-4-44

BÁLINT FERENC

MODERN RUTORAI

Lux Géza

A margitszigeti új ásatások eredményei

(Saját tudósítónktól.) Az Országos Régészeti és Művészettörténeti Társulat szombaton este *Gerevich* Tibor egyetemi tanár elnöklésével ülést tartott, amelyen *Lux* Géza építész ismertette az általa vezetett rendkívül érdekes legújabb margitszigeti ásatásokat. *Lux* Géza elmondotta, hogy a margitszigeti Domonkos-rendi apácák romban heverő kolostorának területén először 1838-ban, az árvíz után végeztek ásatásokat, amelyek során feltárták a kolostor belsejét. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa a világháború idején, majd 1923-ban rendszeresen tárta fel a kolostor területét. A most folyó munkálatokat a romfalak biztosítása céljából indították meg s egyidejüleg nagyobbarányú feltárást és ásatási munkákhoz is fogtak.

E feltárások során még eddig ismeretlen *jelentékeny épületrészek és nagyértékű archeológiai leletek kerültek felszínre. Napvilágra került egy 13. századvégi kápolna,* díszesen faragott oltárának töredékeivel együtt. Megkerült a boltozat gyönyörűen faragott, Krisztus arcmásával ékesített élénk színezésű záróköve, a boltozatnak több bordatöredéke, amelyeken szintén a kápolna eredeti élénk színezésének nyomai láthatók. Ez a kápolna *valószínűleg Boldog Margit kápolnája lehetett.*

Az ásatások során két méter magas, kőből faragott női szobor törzsét is találták, amely két darabban hevert a törmelék között. A szobor művészi kialakításában 18. századvégi koragótika franciás karakterét mutatja. Legérdekesebb maradványok *azok a fehér carrarai márványból faragott töredékek, amelyekből eddig 110 darab került elő.* E darabok nagy része alakos ábrázolásokat mutat, egy része pedig építészeti jellegű. Becses az az ábrázolás, amely valószínűleg Boldog Margit képmása lehetett; ennek az alaknak arcát lefaragták. A megmaradó fejrészen színarannyal aranyozott korona ékeskedik, ami azt sejtteti, hogy a királyleányt ábrázolhatta. Régi feljegyzések alapján meg lehetett állapítani, hogy az *előbb említett töredékek Boldog Margit művészi síremlékéhez tartoztak.*

Pesti Napló 1938. január 9.

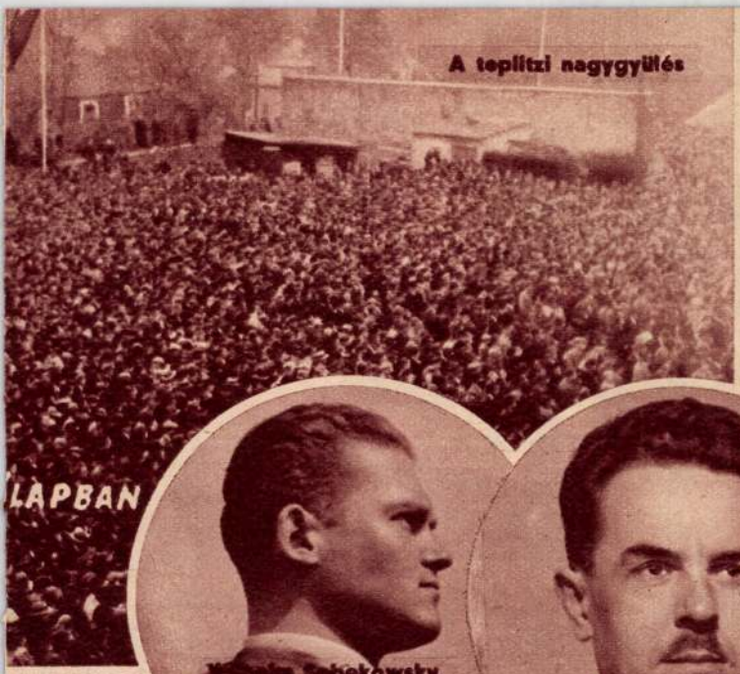

A teplitzi nagygyülés

Sandner szudétanémet képviselő

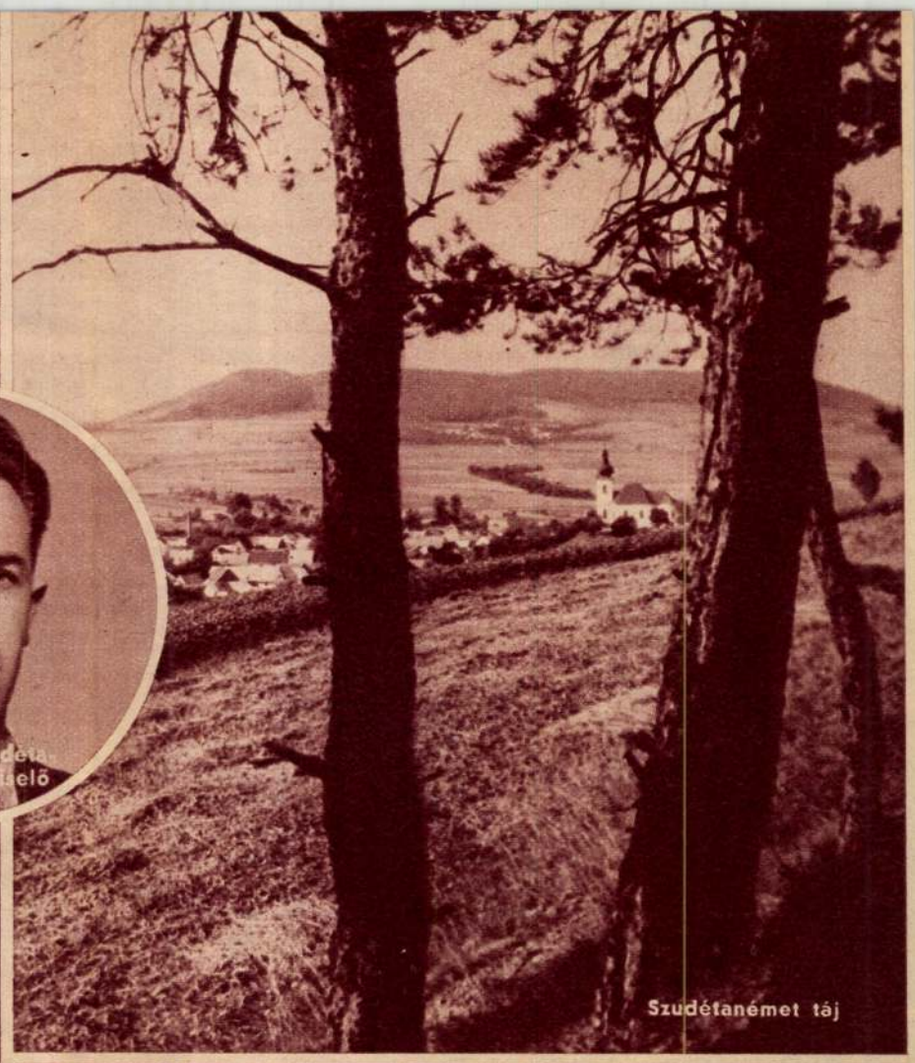

Szudétanémet táj

Népviseletek

SDP ifjuság

Tornázó lányok

„És ott halt meg a nyulak szigetén"

FELVÉTELEK DERCSÉNYI DEZSŐ CIKKÉHEZ

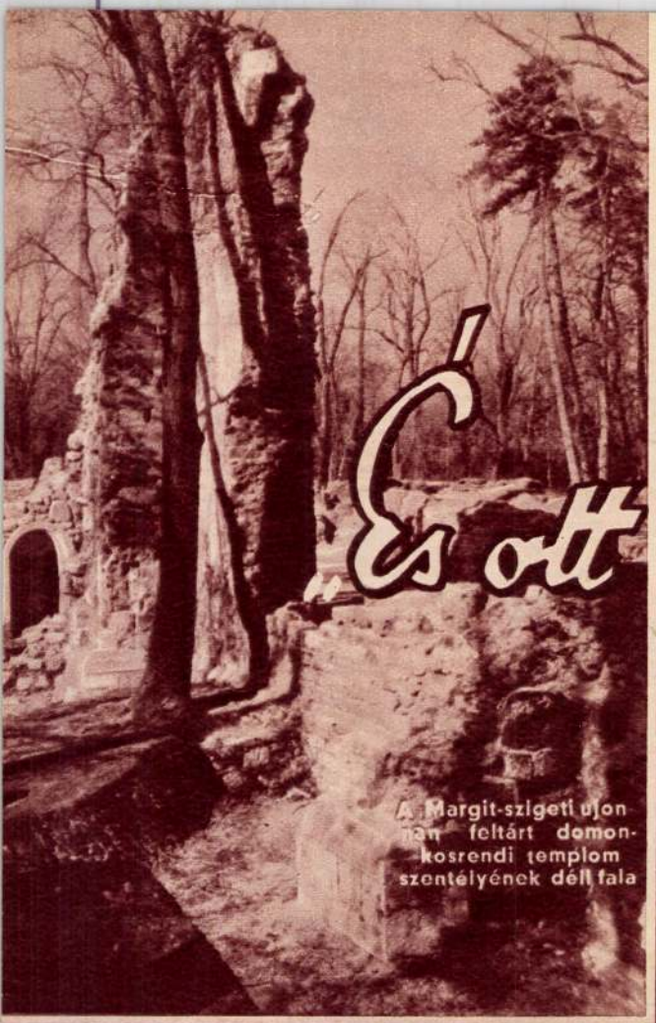

A Margit-szigeti újonnan feltárt domonkosrendi templom szentélyének déli fala

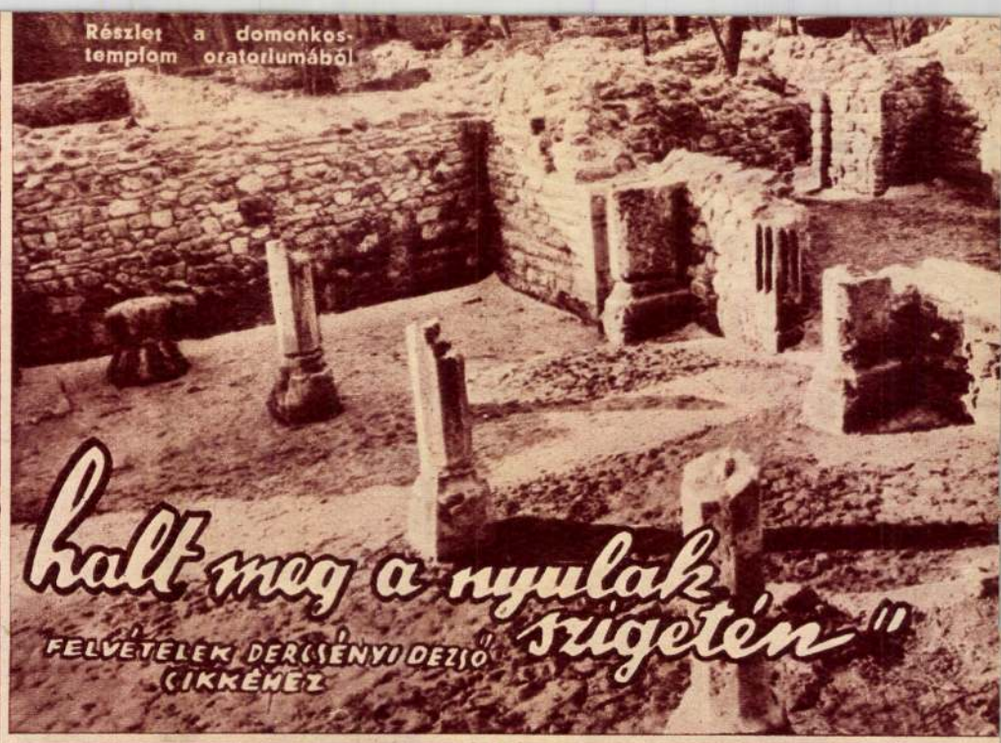

Részlet a domonkos-templom oratoriumából

Krisztus fejét ábrázoló zárókő Margit sírkápolnájából

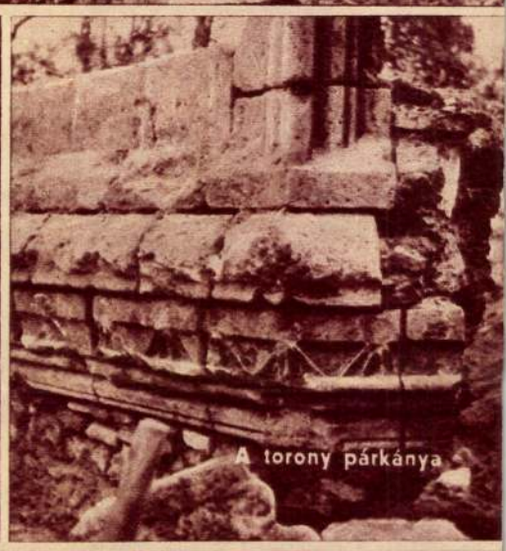

A torony párkánya

Boldog Margit szobrának töredéke. (1300.)

Töredék Margit sírkápolnájáról

Töredék Margit síremlékéről

1938. ápr. 24. Vasárnapi Ujság
az Uj Magyarság képes melléklete

SZÉNAILLAT

(Emlékezés Debussyre)

Irta: HAITS GEZA

Húsz év óta halott. Ki ismerte őt? Legjobb barátai, akik utolsó Istenhozzáddal elbúcsúztak tőle a nyitott sírnál, még érezték a kezükön puha, hanyag szorításának a melegét, látták maguk előtt fellüneaezni alakját, elnehezedettségében is elegáns járását, futó, gúnyos mosolyát, megnyugtathatták magukat és bizonygatták: mi ismertük őt. „Itt él közöttünk, halljuk a hangját, számtalanszor elnéztük játékát, amint meghitt hangulatban, ingujjra vetkezve, nem annyira tökéletes mint titkokat fejtő zongorajátékával, a zene lelkét tárta fel előttünk... Ki tudná, milyen volt, ha nem mi?!"

Debussy

Barátai, régi ismerősei megritkultak. Alakja ködbeveszett. Mi, akik nem ismertük, nem láttuk, se nem hallottuk, érezzük, hogy itt él közöttünk. Ha megyünk sűrű házsorok között, az utcák kövezetén, vagy kinn a szabad mezőkön, a környező dolgok terhe meg nyomon követ, ránk nehezedik, mint tehetetlen kiséret, amelytől szabadulni nem tudunk és hirtelen szénaillat csapja meg az orrunkat, már is szabadnak, függetlennek, lebegőnek érezzük magunkat. Ilyen szénaillat, ilyen hirtelen kinyilatkoztatás, a célbataláló megismerés a számunkra Debussy, Mozart után a legtisztább zenei lángész.

Művészete reádöbbent arra a különös, sejtelmes igazságra, hogy egy ember élete, mint ahogyan a misztikusok is tanítják, ott kezdődik, amikor a test börtönéből kiszabadult. Ránkmaradt fényképei és a róla alkotott portrék az örökkévalóságba merevedett pózban állítják elénk, akár úgy, mint egy uiraéledt antik emlék, assir harcost idéző arcélével, akár úgy, selymes fekete szakállával mint egy velencei dózse, Tizian vásznán. Ő volt az előkelő idegen, aki észrevétlenül megjelent a társaságunkban, nem szólt, csak körülnézett, azután eltünt, de vele telitődött a pillanat, mint amikor szénaillat száll-dos.

A zseni családfája az isteni titokból ered. A legszegényebb, legsivárabb, a még oly szellemtaglózó környezet sem zavarja szellemének fejlődését. Debussy robotoló kishivatalnoknak volt a fia, de úgy jött a világra, mint a legigényesebb, legkifinomultabb arisztokrata. A krumplileves szaga és a centiméterrel körülhatárolt, aggodalmaskodó otthoni életszinvonal, nem hagyott nyomot korlátlan szabadságot áhító lelkében. Legjeljebb a kelleténél többet foglalkozott a szép holmik, művészi csecse-becsék ápolásával. Amikor a Villa Mediciben, mint a római nagydíj nyertese, elmerengve ült órákhosszat egy váza előtt, amelyre vagyont költött: élettani törvénynek engedelmeskedett, hogy helyreállítsa az egyensúlyt, amelyet szépség-eszménye vivott meg a gyermekkori emlékek kinzó gátjaival.

Hálátlan és önző — mondották róla, amikor római útjából visszatérve, megszakított minden érintkezést Vasnier szobrászékkal, akiknek társaságában 18 éves kora óta életének legszebb óráit töltötte.

Ki látott be a lelkébe? Nem mondta, de halála óráját érezte, hogy a legnagyobb hálával Vasnier asszonynak tartozik, aki kiragadta a kicsinyes, szűk korlátú környezetéből és a parttalan szép birodalmába vezette kézen. Ennek az asszonynak szépsége, nagyvilági, jószagú modora, gyönyörű hangja és kedvessége ébresztette fel Debussyben a lángeszű költőt. Első zenei zsengéit neki szerezte és Rómából fájdalmas hangú leveleket irt a férjnek, hazagondolva és hazavágyva. Az udvarias, mélabús epistolákból visszafojtott szerelmi vallomás cseng ki a feljethetetlen asszony iránt, akiről csak sorai legvégén emlékezik meg tiszteletteljes üdvözlés formájában. Ki érti a lángészt, hogy hirtelen, visszatérve Párisba, hátatfordított a vendégfogadó háznak, ahol pedig szeretettel és szívesen visszavárták?!

Élettani törvénynek engedelmeskedett itt is. A római év keserveshosszúnak tünt fel előtte, hogy azt hitte vége se szakad: Vasnier asszony vissza-vissza sóvárgott képe olyan elviselhetetlenül édes, elérhetetlen valóság tűszúrásaiként hatott, hogy a legkékebb tenger„ a legpompázatosabb nyugalmu tenger sz csillapíthatta le. De a kinzó vágy megedzette, kiérlelte szenvedélyét. Eljutott az érzés mélypontjáig és felszabadult: már az érzéketlenség tükrében szemlélhette a legragyobb szenvedélyt is. Meggyógyult. És nem hálátlanságból nem akart többé találkozni ihlető asszonyával, hanem szemérmességből. Nem érthette volna meg földi asszony, aki nem az övé volt, hogy a szive csordultig van iránta hálával, tehát éppen ezért nincs is rá többé szüksége. Csodálatos ellentmondás. Éppen ez az ellentmondás kellett Debussynek: talizmánul szolgált.

Milyen egyszerű, könnyű dolog elintézni egy uiitót, egy költői lángelmét a beskatulyázó meghatározásokkal: „Debussy, az impresszionista". „Debussy, az expresszionista". Mintha csak lombikból lesnék a homunculus megszületését...

Szénaillat... Nem kutatjuk melyik irányból érkezett, csak megállapítjuk, mert végigtáncol az idegeinken, feljrissülünk tőle és úgy érezzük, másokká lettünk, új színben, új szemmel látjuk a világot. Esetleg behunyjuk a szemünket és úgy szivjuk magunkba, mert jó.

Debussy ma már olyan elvitathatatlan valóság és a szem számára láthatatlan káprázat, mint a szénaillat. Zenéjében nemcsupán egy korszak zárult le, hanem beteljesedett egy mindezideig formátlan művészi álomvilág is. Az idő és a tér eldöntetlen harca érzékelésünkben, gondolkodásunkban az ő zenéjében: a szivárvány színeiben tündöklő harmóniává egyszerűsödik. A tér véatelen és a pillanat örökké tartó. Az esztétikusok keresik a helyes jellemzést és kérdezik: szimbólista volt?

Mi már tudjuk, hogy művészete ellopta az élet titkát. Zenéjét hallgatva: a legtávolabbi dolgok közötti összefüggést is hirtelen megértjük, érezzük, hogy összetartozik a mult a jelennel, világok összecsengnek, de egyesülnek az örök harmóniában. És ha szemünk kifárad a rézsben, fülünk a hallásban, felüdülünk, amint megcsapja lehelletünket Debussy zenéje.

Debussy élete utolsó éveiben, amikor a halálos betegség is sorvasztotta, csak keveset dolgozott. Abból is többet húzott, mint meghagyott. A kifejezés egyszerűségéért küzdött. Mindent megértett, mindent átélt és kereste tehát a végső igazságot. Mindig is kerülte a felesleges díszítéseket. A szükszavúság második természetévé vált. A finom árnyalatok, a halk sejtelmek és a titkokat fellebbentő varázslatos holdfény költője áhítozott a megváltó átlényegülésre. Ő, aki az unalom és az érzéketlenség medő óráiban átélte a pusztulás és az örök megsemmisülés sötétségét, szembe tudott nézni a szikrázó fénnyel, a világosság és az élet káprázatával: a lemeztelenítés izgalmas játékát űzte, hogy a csupasz valóság, a lényeg merev szemléletébe némulion. Megizlelte a hallgatás mámoros édességét és nem tudott betelni a bölcs derű szeliídségével. „Megnyujtanám ezt a villanatot, hogy örökké tartson" — gondolta életéről, melyet átmentett művészetébe. Ennek a pillanatnak örökkévalóságáért dolgozott: készítette az elvirt, hogy megujulhason, ifjú szivekben tovább éljen.

Ui életlátást köszönünk zenéjének.

Alakot adott az illanó káprázatnak, lerögzítette a délibábot, örvénylés közben elkapta s megállásra késztette a szédületet, megtanította arra, hogy az idők végtelenjébe feleltkezzünk, élvezzük egyetlen pillanat mulhatatlanságát, hogy úgy emlékezzünk rá a mindennapi élet gürös járműjában, mint váratlanul habozó balzsamra, mint hűsölő szénaillatra.

tott szentélye szerzetesi építkezésre mutat. Nem annyira a hívek, mint inkább a bent lakó apácák szükségleteit tartotta szem előtt az építő. Az apácáknak imájuk elvégzésénél nagy és tágas szentélyre volt szükségük, Margit idejében pedig közel 70 apáca élt a szigeti kolostorban. A kolostor a templomtól jobbra, szorosan hozzáépítve, hatalmas négyszögalakú tömbben terül el. Az épületalkotta négyszögalakú belső tér volt a kolostor kertje, ahol a kútház állott. Ujabban a templom homlokzatához közel lakó épület romjaira bukkantak, ez az épület lehetett a királyné lakóháza, melyet a Margit-legenda is többször fölemlit.

A templom szentélye eredetileg egyenes záródású, csak a XV. század végén építették át sokszögűvé. A szentélynek ez a része ma a László-kápolna alá esik, melyet József főherceg emeltetett vadászat közben szerencsétlenül járt fia emlékére. A szentély már IV. Béla idejében boltozva volt, míg a hosszhajót csak az átépítés alkalmával fedték be köboltozattal, amikor is a falak támpillérekkel való megerősítésére is sor került. Még az első építkezések idejéből származik a háromemeletes torony, melynek gazdag építészeti tagoltsága a templom egyetlen dísze. A két első emepedig nyolcszögalakú volt a torony. Az innen lezuhant, több mint tizenkétmázsás párkányt találták meg az idei ásatás alkalmával.

A kolostort, mint említettük, hozzáépítették a templomhoz. Egyik bejárata a templomból nyílt, de főbejáratát a szentély mellett találhatjuk. A díszesen faragott kapun át az előcsarnokba jutunk, ahonnan lépcsők vezettek az első emeleti cellákhoz és hálótermekhez. A földszinten a közös termek, ebédlő, konyha s a keresztfolyosó foglalt helyet. A kolostor kertjét nyolcszögalakú, gazdagon kiképzett kútház díszítette. Miként a töredékekből megállapíthatni, a kút vizét kilenc állatfejes vízköpő öntötte a medencébe, ahol az apácák kezüket moshatták. Ugyancsak a földszinten, a keresztfolyosóhoz csatlakozva találjuk a konyha, az ebédlő és az éléstár helyiségeit.

Mult év karácsonyán a kolostor nyugati részéhez csatlakozó kápolnára bukkantak a kutatók. Szintén egyhajós, nyolcszögű szentélyű, melyen mind a két építési kor maradványait fel lehet ismerni. Itt is famennyezet fedte a hajót és a szentély boltozva volt. Egyik szép, gótikus, Krisztust ábrázoló záróköve meg is maradt. E kápolna valószínűleg azért épült, hogy Margit koporsója a külvilág számára könnyebben hozzáférhető legyen anélkül, hogy a zarándokok és látogatók tömegei a kolostor nyugalmát, az apácák életét zavarnák. Majdnem bizonyosan állíthatjuk tehát, hogy Lux Géza Boldog Margit sírkápolnáját találta meg és tárta fel.

Az ásatások ma is folynak. Nagyban már tisztázták a kolostori épület minden termének rendeltetését, a kis kápolna méretét, de az építészeti kérdéseken túl, olyan szobrászati maradványok is kerültek napvilágra, amelyek jelentősége lényegesen nagyobb.

Már a munka megindulásakor a szentély melletti bejárónál egy életnagyságú, kétdarabba tört szobortöredékre bukkantak. Sajnos, a szoborból csak a törzs maradt meg számunkra, letörött a feje, hiányzik karja és lába. Csak a ruházatból lehet arra következtetni, hogy apácát ábrázolt és közel áll a feltevés, hogy Margit szobrával van dolgunk. Érdekes felemlíteni, hogy a szobor már egy ízben felszínre került a kolostor kertjében, de a mult század közepén teljesen nyoma veszett. Most újra megtalálták a ritka értékű torzót. A szobor stílusa a francia gótika stilizált naturalizmusának formáit mutatja és azt bizonyítja, hogy hazánkban a XIII. század vége felé a legjobb francia szobrászok nívóját elérő művészek dolgoztak. A magyar művészet tehát lépést tartott a nagy európai stílusáramlatokkal.

A kolostor romjai között Lux Géza több mint száz darab kisebb-nagyobb fehér márványtöredéket talált. A töredékekből arra lehet következtetni, hogy Margit síremlékére bukkantak.

Ráskai Lea, a Margit-legenda fordítója, részletesen leírja Margit halálát és síremlékének készítését. Feljegyzi, hogy Lombardiából hozatott két kőfaragó, Albert és Péter, háromhónapi munka után vörösmárvány koporsót készítettek Margitnak. Más helyen pedig arról is tud, hogy Margit fehérmárvány síremlékén a csodák egyes jeleneteit is megörökítette a művész. Igy a beomlott fal alól megmenekült fiú csodáját, vagy azt a jelenetet, amikor Margit testét a lombardiai kőfaragók az új koporsóba áttették és a sírból csodálatos és jószagú illat szállt fel.

A legendából kétségtelenül kitűnik, hogy két koporsóról, illetve síremlékről van szó. Az egyik dísztelenebb, melyet közvetlenül halála után készítettek vörösmárványból; a másik talán pár év mulva készült el és ezen már Margit csodatettei is ki voltak faragva. Ez utóbbinak töredékei maradtak ránk.

A finom karrarai márványból készült síremlék maradványai legnagyobb részt építészeti részletek, azt bizonyítják, hogy a síremlék architektonikus keretbe volt foglalva. Az egyik elég nagy méretű töredéken egy halotti lepelben fekvő női alakot látunk, alatta emberfejekkel. Valószínűleg azt a jelenetet ábrázolja, amikor Margit sírját felbontva, testét áthelyezték és sírjából a csodás illat szállt fel. Ránkmaradt egy színarannyal aranyozott koronás apácafej torzója is, sajnos, az arcot, talán, mert nem volt vele megelégedve a művész, lefaragta, de a helyére ragasztott új fej már nem került elő. Legbecsesebb talán két fejet ábrázoló töredék. Az egyik apáca, a másik férfinek a feje. Mindkettő arcvonásain a francia gótikára oly je[illegible]kus mosoly ömlik el.

A síremlék stílusa, különösen az építészeti részek, a XIII. századvégi gótikus művészetre utal. Készítői a francia gótika legszebb hagyományainak hatása alatt dolgoztak, talán francia mesterek lehettek.

Margit egykori szigete újabb látni valóval gazdagodott. Középkori művészetünk története pedig egy újabb bizonyítékkal. Ezek a töredékek azt igazolják, hogy a tatároktól elpusztított Magyarországon — alig pár évtizeddel később — ismét magas művészi kultúra virágzott. Igazolják, hogy IV. Béla a legmodernebb nyugati stílusban építkezett, folytatva a magyar művészetnek akkor már két és félszázados hagyományát.

Egy festőre

A fények-árnyak küzködő s kidőlt
harcosa ő. Jeges szemére tört
emlékek hűvös csilláma remeg,
tünékeny csillanások százai —
mint a gödörben vásó cserepek
sajduló, tompa villanásai...

Tágul a mesteri szem, fénye tör —
vakítja már a végtelen tükör.
Ő már a nagy Tükörben messze lát —
ó, nézzétek e kirajzolt koponyát
homlokon festi egy égi ecset —
a bölcseség hívő sugara ez?...

...Ó, hányszor kellett megcsüggednie,
hányszor káprázott fürkésző szeme
a felriasztott lágy színek megett —
most megtalálta, amit keresett:

A lágy festékek alján rejtözött,
a repke fénybe, árnyba öltözött,
ki tündérfátylat ölt, meg újra vált —:
a meztelenül mosolygó Halált.

Jankovich Ferenc

Toncz Tibor rajzaival

KI KÉTELKEDHETNÉK BENNE: a modern élet egyik legnagyobb csodája az utazás. Utazás a legmaibb és legmodernebb eszközökkel, amikor a tágasra szétnyilt horizontok valóban megsemmisítik a távolságokat.

Körülbelül egy évvel ezelőtt cikket írtam a brit Imperial Airways egyik új london—budapesti járatáról s azóta rendszeresen kapom a nagy angol légiforgalmi társaság havi közlönyét, az „Imperial Airways Gazette"-t. A márciusi számban volt egy cikk a közeljövő légijáratairól. „Nem is volna túlmerész álom, — olvassuk a cikkben — ha elképzelnénk, hogy a már meglevő, nagyobb távolságokat összekötő útvonalakon a mostani, rendesnek nevezhető járatokon kívül a nagy légiforgalmi társaságok expresz járatokat indítanának. Ezek, a közeli jövőben minden valószínűleg megvalósuló légi expresszek óránként körülbelül ötszáz kilométeres gyorsasággal és megállás nélkül közlekednének 3000—4000 kilométeres távolságokra. A gyakorlatban ez azt jelentené, hogy Angliából Dél-Afrikát el lehetne érni egy nap, Ausztráliát két nap, Newyorkot 12 óra és Dél-Amerikát 18—20 óra alatt."

Amerikában a légi turistáskodás a Pan American Airways nevű légiforgalmi társaságnak az amerikai kontinensen Seattletől Valparaisoig és Montrealtól Buenos Airesig behálózó utasgépein kezd mind megszokottabb dolog lenni. Dél-Amerika romantikus köztársaságai, a conquistador-ok földje, az aranyos Lima, Peru fővárosa, amelynek arisztokratikus szépségeiről a mai Amerika egyik legnagyobb írója, Thornton Wilder, olyan őszinte elragadtatással tud írni, hetekig, sőt hónapokig tartó, expedició számba menő utazások helyett napok alatt elérhetőkké lettek.

Egyelőre azért még sem veszett ki egészen a romantika ezeken a ma még nehezen elérhető vidékeken.

— Mielőtt Guatemalába indulnál el, — írja jótanácsképpen az egyik newyorki folyóirat utazási rovatának vezetője — okosan teszed, ha előbb érdeklődöl a guatemalai konzulátuson vagy a hajózási társaságoknál, hogy milyenek a politikai viszonyok arra lefelé. Legutóbb megbízhatatlan hírek érkeztek Ubico elnök ellen tervezett merényletekről és diktatúra kikiáltásáról, de az ilyesmi Közép-Amerikában nem feltétlenül jelent utcai harcokat vagy a turismo, az idegenforgalom nyugodt folyásának megháborítását. Guatamala is ráébredt már annak tudatára, hogy milyen becses közgazdasági tényező az amerikai turista. Az árak, a legelőkelőbb szállodákban is, aránylag mérsékeltek és az idegenekkel való bánásmód legtöbbször semmi kívánni valót nem hagy fenn.

— Amíg az amerikai kontinenset észak-déli irányban végigszelő nemzetközi gépkocsiút, az Inter-American Highway el nem készül, szárazföldön Guatemalát nem lehet megközelíteni. De a turista így is négy utazási lehetőség között választhat. Minden kedden indulnak a Karibi-tenger kofahajó járatainak, a United Fruit Lines-nek hajói Philadelphiából és hat nap alatt érik el Puerto Barriost, Guatamalának a keleti parton fekvő legnagyobb kikötőjét. Minden szerdán pedig ugyanennek a hajózási társaságnak a hajói New Orleansból indulnak és szombaton érkeznek meg Puerto Barriosba. Ezek a hajók banánt és más déligyümölcsöket szállítanak az Egyesült Államokba, de fedélzetükön van hely 30—40 utasnak. Két hetenként a Grace Line „Santa" típusú luxushajói indulnak kaliforniai körutazásra. Ezek a hajók, miután áthaladnak a Panama-csatornán, San Joséban, Guatemala csendes-óceáni kikötőjében állnak meg egy napra. Ilyenkor ez a forró trópusi kikötő egy huszonnégy órára megelevenedik és utcái tele vannak turistákkal. A negyedik utazási lehetőség természetesen a repülőgép. Newyork és Mexico City között napi járatok vannak.

— Guatemala City eleven életű déli főváros, nagyforgalmú üzletekkel és neon-fényes cégtáblákkal. Nem valószínű, hogy a főváros, éppen modernsége miatt, különösebb vonzóerőt gyakoroljon rád, bár igen kényelmes szállodái vannak, közöttük a legnépszerűbb alighanem a Palace. Vannak jó penziók is. Nekem különösen tetszett — írja az utazási rovatvezető — a Geroult nevű, mert nagyszerű konyhája és kis déli paradicsomnak beillő, kertes patiója van.

— Ha utazni kívánsz Guatemalában, legjobb ha Antiguát választod kiindulási pontnak. Ez a régi spanyol koloniális főváros, melyet számtalanszor rongáltak meg, sőt nem egyszer romba döntöttek földrengések. (Földrengésre különben állandóan számítanod kell, amíg ebben a tűzhányókkal teli országban jársz.) De mindezek ellenére is Antigua igen alkalmas hely hosszabb tartózkodásra. Innen jól lehet rövidebb kirándulásokat tenni az Amatitlan és Atitlán tavakhoz, Chichicastenangóba vagy a Maya-felvidékre, észak felé. A kirándulási lehetőségeket az útviszonyok határozzák meg, ha csak repülőgépet nem bérelsz vagy nem vagy hajlandó teljesen búcsút mondani a civilizációnak és öszvérháton nem utazol. Antiguában két kielégítő módon jó szálloda van, az Aurora és a Manchen,

azonkívül az El Alcazar penzió. Az ételek jók, de sokszor bizony nem igen fogod tudni, hogy mit eszel; Antiguában több guatemalai nemzeti ételt szolgálnak fel, a nemzetközisebb fővárosban. Guatemaláról szóló utikönyvek nem ajánlják semmiféle ivóvíz élvezetét, amiben természetesen igazuk van. De vigyázni kell a különböző, vad és idegenszerű nevű és külsejű trópusi déligyümölccsel is. Papagá-t, zacoteot, chico-t vagy camote-ot ne egyél.

— Vállalkozóbb szellemű turisták rendesen megmásszák az Agua nevű kialudt tűzhányó hegy kúpalakú csúcsát; éjfélkor szoktak indulni lóvagy öszvérháton és fenn, 3600 méter magasan várják meg a napfelkeltét. Antiguától mintegy öt órányira autón épült Guatemala egyik legszebb fekvésű szállodája, a Mayan Jun Chichicastanengóban. Innen nagyszerű kirándulásokat lehet tenni a környező hegyekbe és indián falvakba.

— Az indián falvak vasárnapokon az elképzelhető legtarkább képet nyujtják. Panajachél nevű faluban egy egészen jó szállodát is találhatsz, a neve nem éppen mindennapi: Tzanjuyú-szálloda. Itt is épül egy Maya-vendégfogadó, de csak a nyárra lesz készen.

„És ott halt meg a Nyulak szigetén..."

ÍRTA DERCSÉNYI DEZSŐ

Toncz Tibor rajzaival

SZENT MARGIT SZIGETÉN ismét dolgozik a kutató ásó. Szorgos munkáskezek hordják a földet, melyből a szabadtéri színpad épül a Víztorony mellett és ezzel a nagy földmozgósítással karöltve egymásután tárulnak fel a szigeti domonkosrendi apácakolostor eddig még ismeretlen részletei. Megtalálták a kolostor egyik díszes kápolnáját, kútházat, királyi lakosztályait, egyszóval mindazt, ahol Margit a világtól elvonulva élte misztikus életét. Az építés és az ásatás munkája egymást egészíti ki. A szabadtéri színpadhoz föld kell, amit a romokat takaró dombból nyernek. Eredetileg nem is terveztek itt ásatást, csupán a falakat akarták konzerválni, de a földet kiemelő munka minden kapavágása új leleteket hozott napvilágra, minden ásónyom után újabb falak, értékes töredékek kerültek elő. A Közmunkák Tanácsa két érdekességgel gazdagítja most a szigetet: az épülő színpaddal és Margit egykori kolostorának teljesen feltárt romjaival.

Mielőtt a ma is folyó ásatások eddigi eredményeit ismertetnénk, pár szóval ki kell térni a kolostor multjára...

Irott forrásokból tudjuk, hogy IV. Béla a tatárok elől menekülve újszülött leányát Klissa várában Istennek ajánlotta fel. Hazatérte után kolostort kezdett építeni a királyi vérből származó apácának a Nyulak-szigetén, hogy legalább a királyi várhoz közel élhesse Istennek szentelt életét. A kolostort valószínűleg az esztergomi királyi építőműhely munkásai és művészei építették a kor gótikus stílusában, közvetlenül a tatárjárás után. Mikor készült el, nem tudjuk pontosan megállapítani. A Margit-legenda szerint 1251-ben, mikor Margit már tízéves volt; a király alapító levele azonban csak 1259-ből kelt, ez azonban a végleges befejezés dátuma is lehet.

Csupán az alapfalak, pár korai gótikus töredék, Ráskai Lea leírása tájékoztat az első kolostorról. Tudunk templomáról, melyet famennyezet fedett, Margit egyízben megsérült a leszakadt gerendáktól. — Tudunk a kolostor keresztfolyosójáról, amelyet Ráskai Lea oly találóan „kerengőnek" magyarított, vagy a királynő lakosztályáról, ahová Margit anyja szállt meg, ha leányát látogatta.

A díszes kolostor utolsó árpádházi királyaink alatt sokat veszít Margit-korabeli népszerűségéből, hanyatlik belső élete, pusztulnak falai. Csak a XV. század elején, amikor Margit kultusza új erőre kap, mikor Mátyás anyja veszi gondozásba a neki oly kedves kolostort, amikor a szerzetesi reform a kolostor életét fellendíti, gondolhatunk a templom és a kolostor bővítésére. Erre mutat a pápai követ 1409-ből származó levele, mellyel búcsút engedélyez mindazoknak, akik a margitszigeti kolostort, Margit sírját meglátogatják és a templom építésére adakoznak.

Az átépítést éppen a kolostor fellendülése tette kívánatossá. A világi élet zajától elvonult apácáknak csakhamar kellemetlen volt a látogatók és zarándokok nagy tömege, akik Margit sírját keresték fel. Ugy kellett átépíteni a templomot, hogy a megnövekedett forgalmat ne apasszák, de a szerzetesi élet csendje se szenvedjen kárt. Tehát a sírnak új kápolnát építenek, a kórust úgy tervezik, hogy az oltárra látni lehessen a napi ima alkalmával, de az apácákat ne zavarja senki. A század közepén megindulo építkezések átnyúlnak még Ráskai Lea korába is és a margitszigeti Könyvmásoló műhely egyetlen ismert, tevékeny tagja írásaiban több adatot megőrzött számunkra. Igy 1510-ben a szentély boltozását jegyzi fel, öt év mulva pedig a kápolna felszenteléséről tudósít.

A kolostor történetével foglalkozó szakembereink nem tudták mire vélni e két adatot, hiszen a szentély boltozása közel száz évvel előbb már megtörtént. A legújabb ásatások felvilágosításának erre vonatkozóan is. Feltártak egy kisebb méretű kápolnát, melyben a kutatás joggal sejtheti Margit sírját, ahol testét őrizték.

A mohácsi vész után az apácák két ízben is elhagyják a szigetet, hogy 1541-ben, amikor a török végleg elfoglalja Budát, legdrágább ereklyéiket magukkal vive előbb Nagyváradra, majd Nagyszombatba és végül Pozsonyba meneküljenek. Margit teste 1638-ban még Pozsonyban van, a török kitakarodása után újra Budára kerül, majd II. József szekularizációs rendeletét követő zűrzavarban teljesen nyoma veszett.

A kolostor maga a török dúlásnak lett áldozata. A sziget katonai támpont volt, parancsnokságoknak, főhadiszállásnak igen alkalmas hely, elpusztítása elsőrendű érdeke volt a megszállóknak. Valószínűleg felrobbantották, a torony többmázsás párkánya majdnem egészben zuhant földre, ami nem az idő porlasztó hatására, hanem emberi kéz pusztítására mutat. De a nagyszámban előkerült faragványok is a török ellen vallanak. Az egyes emberi alakok összezúzva, — különösen a fejek letördelve — kerültek elő. Ahol a török járt, mindig ezt találjuk, művészi értéket nem becsülve pusztította a Koránt tilott emberi ábrázolásokat.

Buda visszafoglalása után a kolostornak még nyoma is eltűnt. Csak a száz év előtti nagy pesti árvíz terelte rá véletlenül a figyelmet. Az árvíz megrongálta a szigetet is. A gödrök betöltésére Toszt nádori főkertész a kolostor romjainak területéről hordatta a földet. A munka során hamarosan falmaradványokra bukkantak. Talán a tudatlanság, vagy a kellő érzék hiánya okozta, de a falak megmentésére nem is gondoltak, nagy részben a köveket is széthordták. Pedig értékes anyag pusztult el ekkor. A falakon festményekről beszélnek az egykori tudósítások. A nedves föld elhordásával azonban porként hullott le a százados festés. Sőt megtalálták a szentély padlóját is, négyszögletű téglákkal burkolva. A téglasor alatt érintetlen sírokra bukkantak, melyeket először V. István, majd Margit sírjának tulajdonított az akkori közvélemény. A sírok a templom legelőkelőbb helyén voltak, bennük arannyal hímzett ruhadarabokat, gyűrűt és koronát találtak a munkások. Margit sírja nem lehetett, mert nem ezen a részen temették el, de különben is ereklyéinek sorsáról a XVIII. század végéig tudomásunk van. Inkább arra gondolhatunk, hogy IV. Béla másik leányának, Sabinának, valamint két apácaleányának sírját találták meg és dúlták fel. Az anya és leányai apácaként végezték életüket a Margitszigeten.

Toszt a templom egész területét felásatta. Újabb ásatásra csak a világháború idején került sor, mikor is a templomhoz csatlakozó kolostorépület egyik-másik helyiségét tárták fel. Majd 1923-ban Lux Kálmán dr. műszaki tanácsos ásatása tisztázta a templom és a hozzá csatlakozó kolostor épületeinek viszonyát. Ezt a munkát folytatja most fia, Lux Géza, a Műegyetem középkori építési tanszékének fiatal és tehetséges adjunktusa, feltárva már eddig is a kolostorból háromszor annyit, mint az eddigi ásatások együttvéve.

Milyen volt tehát a domonkos apácák temploma és kolostora?

Az épülettömb északi részén állott a templom. Hosszú hajója, hosszúra nyuj-

Lux Géza

— **(Eldőlt a pécsi belvárosi templom kibővitésére kiirt pályázat.)** A pécsi belvárosi templom kibővitési terveinek beszerzésére hirdetett országos tervpályázat biráló bizottsága dr. *Kelemen* Andor m. kir. kormányfőtanácsos, apátplebános elnöklete alatt a Magyar Mérnök és Épitész Egylet tanácstermében lefolytatott birálat során a következőképen döntött: Az első és második dijat egyenlő arányban megosztva *Körmendi* Nándor, valamint *Lux* Géza és *Csát* Géza pályaművének, a következő dijat *Weichinger* Károly és ifj. *Nendtvich* Andor pályaművének itélte oda. Megvásárolta *Mislei* Sándor, *Möller* Károly és *Schall* József épitészmérnökök pályaművét. Dicséretben részesitette *Kőszeghy* Gyula, *Radnay* Lóránt, valamint báró *Reichlin-Meldegg* Tibor és *Tatlay* György pályaművét.

Uj Idők

1938. márc. 13

Lux Géza

Feltárásai a Margitsziget
folytatott ásatásokkal kapcsolatban említve.

Gombos Zoltán: Budavári kertek
Bp. Natura 1969 15. old.

Lux Géza

A madártávlati feltárások 1958. évi helyszínrajzát készítette. A rajzot a 23. old.-on közli a könyv.

Gombos Zoltán: Budavári terek
Bp. Natura 1969

Lux Géza

~ műemlékhelyreállítással foglalkozott.

Rados: Magyar építésettört. 340.
Műszaki Kiadó 1971.

film színház társaság

DINASZTIA

Operett a Magyar Szinházban

Brodszky Miklós, amikor külföldi babérok után és egy sereg filmsikerrel gazdagabban magyar operettszinpadra tér vissza, a beérkezett zeneszerző nemes, pártfogó kézmozdulatával uj magyar szövegirót mutat be a közönségnek. Igaz, hogy ez a protektori jóindulat nem egészen önzetlen; az ismeretlen fiatalember, *Vári* Pál, aki ma szerényen meghajol a lámpák fényében, bizonyára kitünő segitőtársa lesz a muzsikusnak a sikerben. Szövegkönyve ugyanis [illegible] emigráns uralkodó család mindig hatásos alakjai jelennek meg, ha nem is jobb, de semmivel sem rosszabb a manapság szokásos, divatos és diadalmas operettszövegeknél. Ujitása az, hogy nem erőszakolja a teljes *happy-end*-et és nagyobb zökkenők nélkül beszéli el azt *a királyi kalandot*, amellyel egy estére el akarja szórakoztatni a közönséget.

A zeneszerző ebben a keretben régi álmát, a szélesen megalapozott nagy operettmuzsikát valósitja meg. Teljesitménye szép, színes és minden tekintetben elismerésre méltó. De igazán otthon csak a lüktető táncszámok könnyedebb légkörében érzi magát. Dallamai és ritmusai ilyenkor tele vannak hangzásbeli meglepetésekkel, tréfás csapdákkal és regényes csalitokkal, a zenekar szikrázik és a hallgató érzi, hogy a muzsikus *itt* emelkedik magasan a szinvonal fölé. A «Tudassa majd» slow-fox, a «Szólj egy szót» fox-trot, a «Még ma könynyes két szemedbe nézek» tangószerenád és az ösök indulószerü kara e zenekar gyöngyszemei. És a muzsikus dicséretéből kérnek és kapnak részt *Harmath* Imre és *Békeffi* István, akik mesterei a dalszövegirás költői matematikájának. Valamint *Komor* Vilmos, aki egy szimfonikus gondosságával és egy jazzkarmester lendületével vezényel.

A Magyar Szinház előadása méltó a zeneszerző hirnevéhez. *Honthy* Hanna, a primadonna és *Kertész* Dezső, a bonviván haladnak elől a siker felé vezető uton és nyomukban jár a legpompásabb vigjátéki együttes: *Törzs* Jenő, *Sennyei* Vera, *Földényi* László, *Bilicsi* Tivadar, *Kiss* Manyi, *Boross* Géza, *Zala* Karola, *Szigeti* Jenő, *Pataky* Miklós, *Vándory* Gusztáv, a négy éneklő ös: *Szabó, Kassai, Déri, Erdész* és mint virágcsokor egy ünnepi előadáson: *Simor* Erzsébet, *Timár* Liza, *Linder* Magda, *Biró* Éva és *Somogyi* Irén, akik *Upor* Tibor látványos forgószinpadának legszebb diszei közé tartoznak.

(—szym—)

50–75 ELŐADÁS!

HATODIK EMELET

ALFRED GEHRI

világhirü szindarabja

PESTI SZINHÁZ

Telefon: 11-54-38

Békemüsor a Komédiában

A békeidők gondtalan és vidám hangulatát hozta vissza a szorgalmasan dolgozó Komédia uj műsorában, a Mandl mulatóban. Felvonulnak a békebeli Pest hires figurái: Hős Terka, Carola Cecilia, Johnson Dean és maga a hires Mandl bácsi naiv, aranyos humorával. Ötlet ötlet után, vicc viccet kerget, tréfát tréfa követ, amelyet a közönség zajos tapsokkal fogad és köszön meg a színészgárdának, amelynek élén ezuttal *Rott, Sarkadi, Szilágyi* Marcsa és *Radó* áll remek humorral. Mellettük *Barna* Anci, *Simonyi* Magda, *Gárdonyi* Vilma, *Belláky, Békeffy, Misoga, Kemény* Oly, *Kövy* Juliska, *Forgács* Boriska, *Szalay* és *Gábor* remekelnek a műsorban, amelyet *Sziklay* József rendezett kitünően tizenhatéven felüliek szórakozására.

AMIKOR SALJAPINT, A LEGSZELIDEBB EMBERT ELÖNTÖTTE A HARAG

APRÓSÁGOK A NAGY OROSZ ÉNEKES ÉLETÉBŐL

TIZENHÁROM esztendővel ezelőtt Saljapin még maga intézte minden dolgát. Egy alkalommal, pontosan 1925 október 7-én délelőtt véletlenül a Városi Szinházban tartózkodtam, amikor Sebestyén Gézát Breslau kereste telefonon.

Sebestyén már jön és hallom, amint a telefonba mondja:

— Bon jour, monsieur Saljapin.

(Saljapin valamit felelt.)

— Az egy *kicsit sok*, kedves mester — mondja Sebestyén tört franciasággal.

(Saljapin válaszolt.)

Sebestyén: Megéri... megéri... persze, hogy megéri. De ami sok, az mégis csak sok.

Sebestyén végre németül kezd beszélni. Megállapodnak, hogy a délután folyamán az igazgató az énekest felhivja Breslauban és majd akkor megállapodnak.

Sebestyén, aki mindig vicceken törte a fejét, nevetve fordult hozzám:

— Őszintén szólva, *fogalmam sincs, hogy mennyi felléptidijat kér.* Franciául ugyanis alig tudok valamit, de ugy sejtettem, hogy *valami számot mond a telefonba.* Mindenesetre azt feleltem, hogy *sok*...

★

SALJAPIN az orosz forradalom kitörésekor *külföldre menekült*, később azonban a szovjet visszahivta és kinevezte *népénekessé*.

Saljapinnak azonban nem tetszett az uj rang és alig néhányhónapos oroszországi munkája után ismét elmenekült külföldre. A szovjet ekkor az énekest *indexre tette* és elrendelte, hogy *Saljapinnak még a nevét sem szabad kimondani a hatalmas birodalomban.*

Ez azonban nehéz dolog volt, mert a rengeteg müvészbarát Saljapin fotografiáival ébredt reggelente és mindenki a nagy orosz énekesről ábrándozott. A szovjet ezen is segitett, az egyik napon rendeletet tettek közzé, amely szerint a szentpétervári operaház előtti térre büntetés terhe mellett *köteles volt mindenki elvinni Saljapin fotografiáit.* Napokig tartott, amig a képek összegyültek és amikor már valósággal hegymagasságban tornyosult a sok különböző fotografia, kivonult a szovjetőrség és *felgyujtotta a képeket.* Pillanatok mulva máglyaként égett a sokezer Saljapin-fénykép a leningrádi operaház előtti téren.

★

ELSŐ nagy turnéján a következő tiszteletdijakat kapta: A newyorki Metropolitan 5000 dollárt, London 1000 fontot, Berlin, Bécs, Budapest 4000 dollárt fizetett ki neki tiszteletdijul.

A szovjetnél ez volt a havi járandósága:

Négy pud cukor, egy hordó uborka, félpud ikra, tiz font száritott hal, öt font szappan, engedély korlátlan kenyérre.

★

KASUK UR, Saljapin titkára, ki gazdájával beutazta az egész világot, az egyik párisi ujságban visszaemlékezést közöl a nagy énekesről.

A többi közt ezt irja:

„Saljapin, az én mesterem, nemcsak nézett, hanem látott is. Minden ház előtt megkérdezte, hogy vajjon kik lakhatnak bent. Nem egyszer bement a házba és érdeklődött. Mindent tudni akart. Az emlékezőtehetsége nagyszerü volt. Gyakorta fordult hozzám olyan kérdésekkel, amelyekre felelni nem tudtam. Egy alkalommal például megkérdezte, nem *emlékezem-e annak az Oroszországból Amerikába származott hordárnak a nevére, aki San Franciscóban becipelte a csomagunkat a szállodába.*"

Egy alkalommal láttam csak mérgesen a legszelidebb embert. Az egyik operaházban a klakőrök deputációja kereste fel öltözőjében és *a szokásos baksis előzetes lefizetésére* figyelmeztette. Saljapin ekkor a klakőrök vezetőjét kabátjánál hátulról megfogta és ugy a falhoz lapitotta, hogy a szegény klakkmester majdnem ottmaradt a falon."

★

KEDVES, bonom természet volt, aki nem ismert ember és ember közötti különbséget. Amikor legelőször Budapestre jött, nagy bánatot okozott Stoll néninek, a Városi Szinház akkori hires öltöztetőnőjének. Saljapin ugyanis *magával hozta öltöztetőnőjét* és nem kérte segitségül Stoll néni ügyes kezét.

Stoll néni rettenetesen méltatlankodott:

— Carusónak, Titta Ruffónak, Jeritzának, Moissinak jó voltam, *Saljapinnak nem kellek.* Ki hallott már ilyet?

Valaki elmesélte Saljapinnak, hogy milyen fájdalmat szerzett a Városi Szinház fő-öltöztetőnőjének.

A müvész mosolygott, behivatta Stoll nénit s igy szólott hozzá:

— Madame, kösse meg a nyakkendőmet. Azt hallom, *a világon senki sem tud önnél jobban nyakkendőt kötni*...

Erre a nemvárt bókra Stoll néninek könnyek szöktek a szemébe és reszkető hangon szólott a nagy mesternek:

— Ha Newyorkban tetszik találkozni Jeritza méltóságos asszonnyal, tessék neki megmondani, hogy *a Stollné Pestről kezit csókolja.*

Saljapin megigérte, hogy az üzenetet feltétlenül átadja.

★

MEGHAGYTA, hogyha meghal, gyászjelentését igy kezdjék:

«Elhunyt Fedor Saljapin. Szinész, énekes, egyszóval müvész és — ember.»

★

MÉG MA SEM tudjuk elhinni, hogy Saljapin magas, szikár, elegáns alakját, amely mindenki emlékezetébe, aki csak egyszer látta is, örökre bevésődött, többé sohasem láthatjuk.

Kardos István

Nagy szerelem

Állapitsuk meg legelőször, hogy a *Molnár*-darabból, amint bekerült a nagy hollywoodi malom örlőkerekei, simitógépei, gyaluló masinái közé — *a végén nem sok maradt.* Nem elég, hogy a szereplők foglalkozását, korát, társadalmi elhelyezkedését és politikai meggyőződését is megváltoztatták, de lényeges átalakuláson ment keresztül a történet müfajára nézve is, mert mire a gép egyik végén bedobott story a másik végén kijött: *a drámából vigjáték, sőt nem egyszer burleszk lett.* Le kell szögeznünk azonban, hogy ez a mese szórakoztató voltán, kedvességén, ötletességén, néhol nagyon finom, néhol annál drasztikusabb humorán egyáltalán nem látszik meg, *pompás és fordulatos s őszintén kacagtató* — csak éppen nem *Molnár.* Szalonvigjátéknak, finom társalgási darabnak indul a mese és már jóval tul vagyunk a közepén, amikor hirtelen egy váratlan fortisszimóval olyan burleszktempót kezd diktálni, amely a legjobban megalapozott nevelőidegeket is próbára teszi. Az utolsó kétszáz méter, amely a két-két főszereplő házasságkötését bukfencezteti végig a felvevőgép és a néző előtt — *Chaplint idézi.*

A mese középpontjában William *Powell* és Myrna *Loy* kettőse áll. *Powell,* aki egy kedves csirkefogót játszik, a szerelmi ostrom minden válfaját kipróbálja, amig sikerül megháditani a gögös, nagyon hideg, nagyon józan, de később annál szerelmesebb Myrna *Loyt.* Nagyszerü szinész mind a kettő, de a rendező kitünően válogatta köréjük az együttes valamennyi kabinetfiguráját is.

Sanghai leánya

Hosszu szünet után egy minden részében izgalmas, végig valószerü kalandortörténetben találkozunk *Anna May Wonggal*, a kitünő kinai szinésznővel, aki szinpadi tudásának és exotikumának minden vonzóerejét harcba viszi a sikerért.

Az amerikai hatóságok régen nyomára jutottak egy nagyarányu embercsempészésnek, amely kegyetlenül és kiméletlenül, a leghidegvérübb rabszolgavásárra emlékeztető módokon töri át a bevándorlási határzárat és szállit lelkiismeretlen munkaadóknak eleven «anyagot». Veszélyes pillanatokban a tömeggyilkosságtól sem riad vissza, a csempészett munkásokat szemrebbenés nélkül fullasztja a tengerbe, hogy a felfedeztetéstől és büntetéstől meneküljön. *Egy előkelő kinai kereskedő belelát üzelmeikbe és ezért halállal kell fizetnie.*

Leánya egy nagyon ügyes kinai detektiv segitségével felfedi a banda titkos gócpontját és rengeteg veszély között, maga is csak hajszálon menekülve, ártalmatlanná teszi a gonosztevőket.

Anna May Wongot nem kell ujból felfedeznünk. A leegyszerüsitett és lehelletfinom szinjáték kiváltságos képviselője ő, a kitünő szinésznő.

ROYAL SZINHÁZ • JUSHNY és társulata 3-napos vendégjátéka

Szombaton, április 16-án 8 órakor — Vasárnap, április 17-én délután 4 és este 8 órakor
Hétfőn, április 18-án délután 4 és este 8 órakor

DANKE SCHÖN ES WAR BEZAUBERND (Köszönöm, elbüvölő volt)
Zenés vigjáték 3 felvonásban.

Főszereplők: JUSHNY, Maria WEST, Katharina MATTERN, Richard KENDE, Harald TAUBER, Fritz STEINER.

Helyárak: 1 pengőtől 6.80-ig. — Jegyek a Royal Szinház pénztáránál és az elővételi helyeken

Éjféli keringő

Azt mutatja meg az *Ufa* uj filmje, hogyan lehet egyszerü, igénytelen, néhány szóval elmondható történetet a rendezés és a szinjátszás magasvonalu eszközeivel müvészi élménnyé avatni. A történet oly egyszerü, hogy elmondására nemhogy szcenáriumot és filmapparátust, de két szót is kár volna fecsérelni: *egy nő szeret egy férfit, de az nem érti meg szerelmét s amikor megérteně, a nő már másé, feleség és anya, akinek kötelességei vannak másokkal szemben.* Ezt a történetet azonban az érdekes szinterek és helyzetek lebilincselő sorozatán keresztül bonyolitja egy olyan fölényes képességü rendezőmüvész, mint *Tourjansky* s a hangulatok és érzelmek mindvégig [illegible] szült, forrón lüktető áramával tett meg olyan kiváló szinészkettős, mint Willy *Birgel* és uj partnere, Brigitte *Horney.*

Látunk számumban hányódó repülőgépet, idegtépő sivatagi éjszakákat, keringőszótól hangos éjféli lokált, mámoros newyorki Szilveszter-éjszakát, óceánjáró indulását. A különböző szintereket a két szív kalandja kapcsolja össze és ez bravuros alakitásra nyujt alkalmat a két főszereplőnek.

Ma estétől ujra:

NEM LESZEK HÁLÁTLAN

ANDRÁSSY SZINHÁZ

Minden este, vasárnap és ünnepnap délután is!

MAGYAR SZINHÁZ

DINASZTIA

(először)

Fekete gyémántok

Elméletileg a legkézenfekvőbb ötlet, ha a filmet gyártani szándékozó *Jókai*-hoz nyul témáért. Hiszen a nagy magyar meseiró minden irása filmre kivánkozik, annyira színes, cselekményes és fordulatokban bővelkedő. Mégis a szó legszorosabb értelmében *„vakmerőség"* kell hozzá, mert *Jókait* megfilmesiteni csak *jól szabad* és ehhez — megint csak elméletileg — nagyon kevés remény a magyar filmgyártás szükreszabott keretei között. Ezért van az, hogy eddig a megfelelő felkészültséggel csak egyetlen filmgyártó társaság elevenitette meg *Jókai* hőseit a magyar film fehér vásznán. Most készült el a Hirsch és Tsuk vállalat *Jókai*-sorozatának harmadik filmje, a *Fekete gyémántok.* S ahogy az első két *Jókai*-filmet siker kisérte, ugy minden bizonnyal nem marad ez el a legifjabb hajtás mellől sem.

A forgatókönyv irói *(Orbók* Attila és *Mihály* István) után elsősorban a rendező *Vajda* Lászlóé itt az érdem. A nem mindennapi miliőben játszódó sokfelé ágazó történet számtalan hősének életét biztos kézzel fogta össze és ugy pergeti le a hatalmas regény kvintesszenciáját, hogy a néző érdeklődése nemcsak hogy nem lankad, hanem percről percre fokozódik. (Kitünő munkatársa volt *Kurzmayer* Károly, az operatőr.) A sok szereplő mind egy-egy nagyszerü kereke az együttes kollektivitásának. *Jávor Berend Iványa* pompásan megelevenedő *Jókai*-figura, *Törzs* biedermeier intrikusa, *Csortos* nemesen tartózkodó hercege, *Rózsahegyi* kedves öreg Pali bácsija, *Mály* Gerő nagyszerü maszkot viselő *Spitzhaseja, Szeleczky* Zita finom és törékeny *Evilája, Greguss* Zoltán kemény és robusztus *Szaffrán* Péterje, de a többiek is mind: *Berend* István, *Erdős* Ilona, *Köpeczi-Boócz, Várkonyi* Zoltán és a statisztéria bányászai valamennyien kiérdemlik a közönség elismerését. (Éppen ugy mint gondos és nivós munkájáért a két produkcióvezető: *Gál* Ernő és *Falus* István.)

A nagy siker! Remek előadás!

FÜSZER ÉS CSEMEGE

CSATHÓ KÁLMÁN

uj szinjátéka

VIGSZINHÁZ

Telefon: 11-53-44

VÁROSI SZINHÁZ Husvéti ünnepi előadások

Vasárnap, április 17-én, hétfőn, április 18-án délután 4 és este 8 órakor. Mérsékelt helyárakkal. Az évad legnagyobb operettsikere:

JULIA

DÉNES OSZKÁR

Raáb Vera, Somogyi Nusi, Vágó Märy, Solthy György, Bársony István, Viry Béla, Fáy Béla és a ragyogó együttes

A legszebb husvéti ajándék a JULIA nagyszerü előadása.

Gyermekelőadás a Városi Szinházban

husvéthétfőn d. e. 11 órakor. Szinrekerül „Postás bácsi szerencséje", látványos gyermekoperett. Gyönyörü zene, pompás táncok. Filléres helyárak.

mit szól hozzá?

A DAILY TELEGRAPH perpignani különtudósitójának jelentése szerint Franco tábornok csapatai közelednek a független Andorra köztársaság felé. „Ez a kis állam — irja a tudósító — a Pyrenneusokban fekszik s Franciaország és Spanyolország közös uralma alatt áll. Ez a helyzete most nemzetközi bonyodalmakkal fenyeget. Barcelona ugyanis világitását és ipari áramát az andorrai La Valira nagy elektromos állomásától kapja. Ez az állomás tehát életbevágó fontosságu a katalán főváros számára, annál is inkább, mert a nacionalisták elfoglalták Trempet és más nagy elektromos központokat. Amennyiben Franco tábornok hatalmába akarná keriteni az andorrai villamossági telepeket, ez maga után vonhatná a francia őrség megerősitését Andorrában. A francia köztársaság elnöke ugyanis egyben Andorra egyik társuralkodója — a másik társuralkodó az urgeli spanyol püspök."

●

A NAGYNÉMET NÉPSZAVAZÁSSAL kapcsolatban a bázeli „National Zeitung" hivatkozik a legutóbb közzétett hiteles jelentésre, amely szerint Svájcban 142.000 német lakik. Ezzel a hivatalos közléssel szemben idézi az egyik csehszlovák szudétanémet lap cikkét, amely a svájci németek számát 2,950.000-re teszi. A szudétanémet lap jelentése a következőképpen szól: „A világon élő összes németek száma kereken 96 millió tesz ki. Ennek megoszlása a következő: Német Birodalom 73 millió, Csehszlovákia 3,265.000, Svájc 2,950.000, Franciaország 1,700.000, Lengyelország 1,150.000, Oroszország 1,240.000, Románia 800.000, Jugoszlávia 700.000, Magyarország 600.000, Danzig 400.000, Luxemburg 285.000, Olaszország 250.000, Belgium 150.000, Litvánia 120.000, Hollandia 100.000. Lettország 70.000, Dánia 60.000, Észtország 23.000, Anglia 20.000, Spanyolország 15.000, Lichtenstein 10.000, Svédország 6000, Finnország 6000, Bulgária 5000, Portugália 2000, Görögország 2000. Ennek összesitése azt mutatja, hogy magában Európában 86 millió német lakik. Európán kivül él: Észak-Amerikában 8,500.000, Dél-Amerikában 1,200.000, Afrikában 104.000, Ausztráliában 77.000, Ázsiában 21.000, tehát a tengeren tul összesen 9,900.000 német."

●

ERNEST BROWN angol közmunkaügyi miniszter, aki jelenleg ötvenhétéves és gyermektelen, a napokban Westminsterben beszédet tartott, amelyben főleg az ifjuság problémáival foglalkozott. „A huszadik század életének egyik jellegzetes megnyilvánulása — mondotta többek között — az a különleges érdeklődés, amellyel az ifjuság ügyét felkarolják. Ennek ellenére azonban sok olyan általánositás történik ezzel kapcsolatban, amely igen távol áll az igazságtól. Én a magam részéről csak nagyon nehezen tudnám kifejezni, hogy mi az, ami egy középkoru férfi átlagos véleménye és éppen ezért nem hiszek azoknak az embereknek sem, akik csodálatos általánositó cikkeket irnak, amelyek mind igy kezdődnek: ‚Az ifjuság igy meg igy véli.' El sem tudom képzelni, hogy a cikkirók honnan tudhatják az ifjuság véleményét."

— **Agyvérzésre hajlamos idősebb embereknél,** akiknél igen fontos, hogy erőlködés nélkül mindennap könnyü bélürülésük legyen, a természetes „Ferenc József" keserüvíz — reggel éhgyomorra egy kis pohárral bevéve — a lehető legjobb szolgálatot teszi. Kérdezze meg orvosát.

A KÉKSZAKÁLL GRÓF

FELESÉGEI ÉS MENYASSZONYAI

BESZÉLGETÉS GRÓF GATTERBURG FRIGYES VÁDLÓIVAL ÉS VÉDELMEZŐIVEL A BIRÓSÁG ELŐTT

A házasságszédelgési bünperek mozgalmas krónikájában is párját ritkitja az az ügy, amelyet napok óta tárgyal a büntetőtörvényszék *Schadl*-tanácsa szokatlan külsőségek között. *A vádlottak padján csak férfiak, a panaszosok között csak nők szerepelnek.* A tanuk megtöltik az előszobát, a folyosót, a hallgatóság pedig egymás hegyén szorong a tárgyalóteremben. Szinte negyedóránként vonul ki és be a tárgyalóterem közönsége, olyan gyakran rendelik el *a zárt tárgyalást.*

Gatterburg Frigyes gróf bünügye ez. Rajta kivül még négy férfi ül a vádlottak padján, mig a bünper sértettje a gróf különváltan élő felesége és több más hölgy, akik *Gatterburg menyasszonyának* tekintették magukat.

Markáns arcu, magas homloku, szélesvállu férfi *Gatterburg* Frigyes. Festőművésznek vagy muzsikusnak nézné az ember. A hölgyek pedig, akik sértettként szerepelnek, a legkülönbözőbb koruak, külsejüek. Van köztük idősebb, fiatalabb, csinos és kevésbé csinos.

Gatterburg Frigyes gróf kihallgatása azzal kezdődött, hogy az elnök megkérdezte tőle: *Igaz-e, hogy ötször házasodott?* Igaz-e az a detektivjelentés, hogy házassági ügyeivel biztositotta magának az egzisztenciáját? Hozományelőlegeket vett fel s abból élt?

A gróf *tiltakozott* a detektivjelentés állitásai ellen. Elmondotta, hogy rendes egzisztenciája volt, vizvezetékberendező vállalatot tartott fenn. *Az igaz, hogy négyszer nősült meg,* de minden alkalommal törvényesen vált el.

A főtárgyaláson ott vannak *az összes volt grófnék és grófnő-jelöltek,* azok is, akik nem szerepelnek a bünügyben.

Fekália, mint csalétek...

Először a Kékszakáll gróf ötödik feleségével, özv. *Devecic* Antalnéval beszélünk.

Alacsony, feketeruhás hölgy *Devecic* Antal özvegye és *Gatterburg* Frigyes gróf különváltan élő felesége, aki sorozatos feljelentéseket tett a gróf ellen. Ezeket mondja:

— Úgy hallottam, hogy *én már a nyolcadik felesége* voltam a gróf urnak, de ezt sajnos későn tudtam meg, amikor már hozzámentem.

— Hogyan ismerkedtek meg?

— Boldogult férjem hires régi pesti patracius-családból származott. A főváros kéményseprőmesterei ebből a családból kerültek ki. A család tizenöt esztendővel ezelőtt *közel egymilliárd koronát örökölt.* Miután férjem elhunyt, *házat akartam vásárolni.* Nagyon sokáig járt hozzám egy ügynök, de a házvásárlás nem vezetett eredményre. Végül is azt mondotta nekem az ügynök, *ha már házat nem tudok venni, hoz egy vőlegényt.* Rövidesen bemutatta *Gatterburg* Frigyest. Én bizony azt sem tudta róla, hogy gróf. Később tudtam meg ezt, amikor *Gatterburg* Frigyes felküldte hozzám *Tóth* Gyulát, aki itt ül a vádlottak padján *Tóth* a gróf titkárjaként szerepelt és először vele tárgyaltam a házasságról. Később aztán ismét eljött hozzám *Gatterburg* Frigyes gróf. Többször volt nálam, nagyszabásu tervekről beszélt, azt mondotta *fekáliával foglalkozik* és másfélmillió pengőt keres majd ezen a nagyszabásu üzleten.

— *Mi az a fekália?*

— Ezt kérdeztem én is — válaszolja a különváltan élő grófné. — *Gatterburg* azt magyarázta, hogy *valami mütrágya-féle, amiben óriási fantázia van.* Olyan meggyőzően adta elő terveit, hogy nyolcezer pengőt adtam a nagyszabásu vállalkozásra. Ekkor már megkérte a kezemet is és a felesége lettem. Három hónapig tartott a házasságunk, de *ez sohasem volt igazi házasság.* Megtudtam, hogy *a gróf már nős ember volt, két gyermeke van,* megtudtam azt is, hogy rengeteg az adóssága. Aztán különváltunk, feljelentettem...

Aki gróf...

Szőke, harminc év körüli elvált asszonnyal beszélgettünk ezután: *Kollár* Józsefnével. *Menyasszonya volt a grófnak* és a történteket igy mondja el:

— A gróf ur egy ismerősöm ajánló levelével jött hozzám, kisebb kölcsönt kért. Adtam neki, aztán *udvarolni kezdett nekem.* Elmondotta, hogy válófélben van, pénzre van szüksége. *Az lett a vége, hogy ma huszezer pengőmmel tartozik.*

— Vőlegénye volt önnek a gróf ur?

— *Hát persze, hogy vőlegényem volt* — válaszolja felindultan. — Röviddel az esküvő előtt vontam vissza a jegyességet. *Ekkor már jártunk az anyakönyvvezetőnél is, hogy megbeszéljük a házassági terminust.*

— Tudta, hogy gróf?

— Tudtam és azt hittem, hogy *aki gróf, az mindig csak korrekt ember lehet...* Ami aztán a jegyesség felbontása után történt, elmondtam itt a bíróság előtt. Elmondtam, hogyan akarta a gróf ur visszaszerezni tőlem a váltókat, hogyan lett ebből zsarolási vád *Gatterburg* Frigyes és társai ellen.

Nem igaz...

Beszéltünk a gróf egyik elvált feleségével, aki nem szerepel a bünügyben. Ő egészen más megvilágitásban beszél az ügyekről:

— Tessék elhinni, *felfujt, alaptalan feljelentések ezek Gatterburg Frigyes ellen.* A gróf valóban többször nősült és vált el, *de nem igaz, hogy notórius házasságszédelgő lenne.* Nem akarom az itt szereplő hölgyeket megbántani, nem is rájuk vonatkoztatva mondom, csak ugy általánosságban: *a grófi cim imponál, a grófi házasság nagyon tetszetős valami.* Ez a titka annak, hogy oly sok hölgy jelentkezett, aki *Gatterburg* Frigyesné volt, vagy a szeretett volna lenni. *Komoly, tisztességes ember Gatterburg Frigyes. Nem csapott be senkit, őt fonták be ezekbe a kölcsönüzletekbe.* Egy sorsüldözött ember tragédiája ez a bünügy. A birói itélet mindezt ki fogja deriteni!

Igy beszélt az elvált feleség, aki a többi feleségekkel és menyasszonyokkal együtt izgatottan várja most: hogyan itélkezik a bíróság.

r. ö.

Érdekes uj leletek a margitszigeti ásatásoknál

A *Margitszigeten* gyors ütemben folynak az épitkezési és parkositási munkálatok. Ezekkel az épitkezésekkel párhuzamosan érdekes ásatási munkálatokat is végeznek, amelyek már eddig is nagyon értékes eredményeket produkáltak. Az ásatások során, amelyek *Lux* Géza mérnök vezetésével folynak, csaknem teljes egészében napvilágra került Szent Margit apácazárdája. Ezt az apácazárdát a tatárjárás után IV. Béla király épittette leánya, Margit számára.

A kolostor évszázadokon keresztül fennállott és valószinüleg a török uralom alatt pusztult el. Az apácakolostor alaprajzát 1920-ban Lux Elek tárta fel, az ő munkáját folytatta fia, Lux Géza, aki

az óriási kiterjedésü kolostornak 120 négyszögméter nagyságu részét tárta fel.

A legérdekesebb lelet *a kolostor kápolnájának a maradványa,* amelynek nyolcszögletü szentélyében gótikus oltárrészeket fedeztek fel.

Valószinü, hogy *ez a kis kápolna volt Szent Margit temetkezési helye is,* amit a földből előkerült siremlékdarabok bizonyitanak. Kiásták a kápolnához tartozó nyolcszögletes tornyot is, amelynek gazdag architekturája több évszázad után is épségben maradt meg.

Föltárták a kolostor udvarát, továbbá a keskeny alaprajzu templom maradványait,

több ma már csak darabokban meglévő pillért és a templom egyetlen nagy bejáróját, amelynek diszitése müvészi kézre vall.

Előkerültek a földből egy nyolcszögletes épületnek a maradványai is, amely valószinüleg a kolostor kutháza volt. Kiásták továbbá a kolostor konyhahelyiségét, a kőlemezekből összeállitott tüzhellyel, továbbá hosszu oszlopsorokat, amelyek a feltevések szerint a zarándokok számára épült lakószobák és csarnokok maradványai.

Az ásatások még nem fejeződtek be. Bizonyosra lehet venni, hogy a további ásatások során még nagyon érdekes leletekre bukkannak.

— **A költözködések bejelentése az Elektromos Müveknél.** Budapest Székesfőváros Elektromos Müvei a májusi lakbérnegyedben lakást változtató fogyasztóinak figyelmébe ajánlja, hogy a költözések nagy tömegére való tekintettel a folytatólagos áramszolgáltatást csak abban az esetben tudja biztositani, ha a fogyasztók a költözködést legalább egy héttel előbb személyesen jelentik be. A bejelentések átvétele a budai oldalon lakó, vagy a budai oldalra költöző fogyasztók részére az Elektromos Müvek II., Margit-körut 15. szám alatti Körzeti Irodájában, mig a pesti oldalon lakó, vagy a pesti oldalra költöző fogyasztók részére az V., Honvéd-utca 22. szám alatti Bejelentési Osztályban történik. A költözési bejelentésnél szükséges adatok könnyebb megszerzése végett célszerü, ha a fogyasztó az utolsó havi áramszámláját magával hozza. Ha a fogyasztó a bejelentés elvégzésére megbizottját küldi el, a megbizottnak irásbeli felhatalmazást kell felmutatnia.

Lósport

A budapesti lóversenyek

I. **Megnyitó verseny.** 3000 P. Táv 1100 m.

1.	**Albusz** 4é pm Boglár-ist.	61	—
2.	**Kongó** 3é stpm Festetics	48	—
3.	**Dongó** 4é stpm Hesp	61	+7
4.	**Hozomány II.** 5é pk Hódi	60½	+9
5.	**Szekfü** 3é sk Kengyeli m.	52½	+12½
6.	**Babona** 3é pm Kereszturi	53	+ 9
7.	**Ariane** 3é sk Lesvári m.	46½	+13
8.	**Janicsár** 3é sm M. A.-ist.	48	—

Szekfü kitünő esély, ellenfelei Ariane és a sötét Janicsár.

Tip: **Szekfü — Ariane — Janicsár.**

II. **Pilisi dij.** 3000 P. Táv 1800 m.

1.	**Film** 3é pk Fehér	52½	—
2.	**Mire való** 3é sm Harkányi	62	+ 8
3.	**Agrippina** 3é pk Honig	54	+ 6
4.	**Perelő** 3é stpk Horthy	52½	+12
5.	**Diszpolgár** 3é szm Isseckutz	54	+ 7½
6.	**Aratás** 3é pm Kőrösi	54	+10
7.	**Ravasz** 3é sm Kövér	56½	+ 5
8.	**Osborne** 3é pm Lesvári m.	56½	+ 8
9.	**Sydney** 3é sm Mendel	52	(+ 7)
10.	**Szántás** 3é pm Mendel	52	+ 7
11.	**Egyetlen** 3é szk Petanovits	56½	+11
12.	**Derwish** 3é sm Royaards	56½	+ 8
13.	**Druszu** 3é pm Rubin	56½	+ 9

Tip: **Perelő — K[illegible]és.**

III. **Pettendi dij.** 3000 P. [illegible] 1600 m.

1.	**Ereszd el** 4é pm Erdős	54	—
2.	**Resista** 4é pk Fehér	50½	—
3.	**Ciro** 5é pm Festetics	57	+15
4.	**Saturn** 6é pm Honig	56	+13
5.	**Situtunga** 6é pm Horthy	58½	+17
6.	**Skaté** 4é sm Horthy	56½	+16
7.	**Sirály II.** 4é ph Kobel	56½	—
8.	**Jonathan** 4é pm Lenz	56½	+13½
9.	**Maréchal Soult** 4é sm Vries	56½	+13
10.	**Aszfaltbetyár** 4é pm Táp. m.	52	(+20)

Tip: **Situtunga — Ciró.**

IV. **Pestmegyei hendikep.** 6000 P. Táv 1200 méter.

1.	**Mayerling** 3é sm Endrey	60	+10
2.	**Credo** 4é pm Mendel	58½	+15½
3.	**Ugolin** 4é sk Gárdony	57	+15
4.	**Desperado** 5é ph Fodor	54½	+13
5.	**Pénz** 6é ph Horváth	54	+13½
6.	**Cifra** 3é pk Erdőmajori	52½	+18½
7.	**Cavaliero** 4é pm Horthy	52½	+14
8.	**Medina** 4é pk Sellern	51½	+17½
9.	**Farandole** 4é pk Csernovits	49½	+14
10.	**Aprilia** 4é sk Bárdi	48½	+15½
11.	**Mák** 4é pk Horváth	48½	+14½
12.	**Adamas** 5é pm Fehér	48	+15½
13.	**Signorina** 5é sk Györffy	42½	+15½
14.	**Lator** 5é stph Szegő	40½	—

Cifra az egyetlen hároméves a mezőnyben, mely nemcsak a papirt, de a klasszist is képviseli s tekintettel arra, hogy az idei háromévesek fölényben vannak az idősebb évjárattal szemben, elsősorban őt várjuk előle. Medina is kitünő papiresély, de tavaly hosszabb távokon szerepelt. Ezek után Credo, Ugolin, Adamas és Signorina vehetők figyelembe.

Tip: **Cifra — Medina — Credo.**

GYÖNGY LAJOS

fogadási irodája, VI., Andrássy-ut 45. Telefon: 1-363-35, 1-141-72. FIÓKIRODÁK: II., Margitkörut 5/b. Telefon: 1-612-55. Debrecen, Ferenc József-ut 11. Telefon: 10-10. Győr, Gróf Tisza István-tér 7. Siófok, Fürdőtelep, „Souvenir" bolt.

V. **Hendikep.** 2000 P. Táv 1600 m.

1.	**Honvágy** 4é pm Kominik	62½	+ 5½
2.	**Idler** id ph Hitch	61½	+ 6
3.	**Kópia** 4é pm Benson	56	+ 7
4.	**Vaklárma** 4é pm Lajtos	52	+15
5.	**Fergeteg** 3é sm Nádasdy	52	+ 6½
6.	**Film** 3é pk Fehér	50½	—
7.	**Simpang** 3é pm St. de Vries	50	—
8.	**Dráma** 3é pk Issekutz	49½	+ 7
9.	**Fullánk** 3é pk Nádasdy h.	47	—
10.	**Herta** 5. szk Csernovits	45	(+10)
11.	**Szarka** 3é pk Horthy	44	+10½
12.	**Bomba** 5é sher Palotai-ist.	42	(+ 8)

Vaklárma sulya kedvező, de Szarkától is jó futást várunk.

Tip: **Vaklárma — Szarka — Dráma.**

VI. **Welter-hendikep.** 2000 P. Táv 1100 m.

1.	**Fergeteg** 3é sm Nádasdy h.	60½	+ 8
2.	**Progressiva** 3é pk Sellern	59	+15½
3.	**Széltoló** 6é pm Klein	57½	+14
4.	**Hindu** 3é pm Benson	55	+ 7½
5.	**Muki** 3é stpm Magyary	53½	+ 9½
6.	**Trude** 3é stpk Dunántuli-ist.	49	+10
7.	**Pir** 3é pk Horváth	48½	+ 7
8.	**Kibocsátó** 3é sm Horthy	44	(+10)
9.	**Perepáty** 3é pk Pauly	44	—

Progressiva és Széltoló a leggyorsabb lovak a mezőnyben.

Tip: **Progressiva — Széltoló — Trude.**

VII. **Hendikep.** 2500 P. Táv 1800 m.

1.	**Ereszd el** 4é pm Erdős	60	+14
2.	**Nanking** 6é sher Sibrik	60	+14
3.	**Huascar** 4é pm Erdőmajori	59½	+19
4.	**Sirály II.** 4é ph Kobel	56½	+12
5.	**Corsica** 4é sk Festetics	56½	+18
6.	**Honvágy** 4é pm Kominik	56	+12
7.	**Lilla** 5é pk Györffy	53	+16
8.	**Medici** 4é sm Harkányi	52	+22
9.	**Virulj** 3é pm Matejka	49	+15
10.	**Ciráda** 4é pk Issekutz	46½	+17
11.	**Blonde Kathr.** 3é sk Herzog	43½	+15½
12.	**Bánom is én** 5é sk Adams	43½	—

Kiszámitásunk szerint Huascar, Corsica, Medici és Ciráda között szép küzdelem várható.

Tip: **Medici — Huascar — Corsica.**

Magyar Lovaregylet ápr. 17. és 18-án délután 3 órakor versenyt tart.

— **Az Entertaining English Circle** husvétvasárnap és husvéthétfőn délután 5 órakor összejövetelt tart a Modern-kávéház különhelyiségében (Eskütér). A társalgást angol hölgyek és urak vezetik.

---

x **A jó alak megtartása** és a helyes testsuly megóvása minden nőnek komoly problémája. Az okos nők ezt ugy érik el, hogy a Boxberger Kissingeni tablettákat használják. Mindenütt kapható.

6 hetes tavaszi kura = 18 pengő

Nem szükséges külföldre utazni, hanem otthon, lakásunkban frissithetjük, gyógyithatjuk a hosszu tél által megviselt szervezetünket. Az epebajos, a gyomor- és cukorbeteg, az elhizott ember orvosi tanács szerint tartott 4—6 hetes kura keretében igen reggelenkint 2—3 deci Mira glaubersós gyógyvizet. Az éhgyomorra, langyosun fogyasztandó gyógyviz rendezi az anyagcserét, az emésztést, a vérkeringést, szóval valósággal megujitja a szervezetet.

Lux Géza

Vasrács a Szent István-mauzoleumon. Lux Géza tervei után.

VASÁRNAPI ÚJSÁG

ÚJ MAGYARSÁG KÉPES MELLÉKLETE

Az ősi Székesfehérvár új pompájában

A Szent István-bazilika feltárt romjai, háttérben a Szent István-mauzoleum és a kőmuzeum.

A Szent István-mauzoleum a kőmuzeum egyik árkádja alól.

TÓTH F

Lux Géza

Pesti Hírlap

1938. aug. 20
(Gál Károly cikke)

Budapest

IX., Högyes Endre u. 10

LÓSPORT

Szombaton: Kanca-díj az ügetőn
Vasárnap: A Jubileumi díjat futják Megyeren

Júliusi mitingjének első versenynapját rendezi szombaton a BÜE, mely alkalommal az Ügető Kanca-díj kerül lebonyolításra. Az értékes tenyészversenyben hároméves és idősebb egyedei küzdenek a gyengébb nemnek s figyelemmel a legutóbbi teljesítményekre, *Ivadék* és *Ciráda* párharcát várjuk. Meglepetést *Farsang* okozhat.

Szombaton tizenegy futam kerül lebonyolításra az ügetőn s a legtöbb számra rekordnevezések érkeztek.

A szombati ügetőversenyek 3 órakor kezdődnek.

JELÖLTJEINK:

I. Ekrazit — Eterna — Drágám. II. Peter Watts — Pamela — Igéret. — III. Amatőrverseny. Nem jelölünk! IV. Cent — Dudás — Harcos. — V. Ladi-fogat — Aranyos-fogat — Húgom-fogat. VI. Zivatar D. — Csalafinta — Cirkáló. VII. Ciráda — Ivadék — Farsang. VIII. Little Winny — Victoria — Dusi. IX. Virilis — Ráró — Ciano. X. Saljapin — Dáridó — Gáspár. XI. Krisni — Harcos N. — Fegyver.

*

VASÁRNAP KOROND KÜZD KITŰNŐ ELLENFELEIVEL A JUBILEUMI DÍJBAN.

A Pestvidéki második versenynapján a kísérleti jellegű Jubileumi díj kerül lefutásra. A tekintélyes összeggel jutalmazott tenyészversenyben előreláthatóan tizennégy kitűnő telivér küzd ezer méteres távon s a fiatal évjáratot *Mignon* és *Harmat* képviseli. A legutóbbi teljesítmények alapján *Korondot* aligha verik meg. Nézetünk szerint *Amante* és *Nemere II.* az ellenfelei.

Vasárnap nyolc futam kerül lebonyolításra Megyeren 3 órai kezdettel, az utolsó különvonat pedig 2 óra 30 perckor indul a Nyugati pályaudvarról.

JELÖLTJEINK:

I. Salauka — Leauge of Nations — Tandíj. II. Kamasz — Henricus — Addio Mare. III. Bajvívó — Pandora — Rebus. IV. Korond — Amante — Nemere II. V. Ipolyság — Torma — Amon. VI. Mókám — Nanette — Arabis. VII. Sicc — Amon — Lókötő II. VIII. Pompa — Pityi Palkó — Hortobágy.

„BERNADOTTE"

egy kis versenyistálló története címen rendkívül érdekes könyv jelent meg német nyelven nagybányai Horthy Jenő titkos tanácsos előszavával. A könyv szerzője dr. Tonelles Alfréd ismert bécsi sportember, aki a fővárosi turféletnek is ismert egyénisége.

Életkedve, életereje

Kivirul

RENDSZERESEN STRANDOLJON A KÉNES GYÓGYVIZŰ

SZÉCHENYI STRANDON

Az Esti Ujság színháza

Márkus László
a Zeneművészeti Főiskola tanára

A hivatalos lap ma reggeli száma közli a Kormányzó legfelsőbb elhatározását, amellyel *Márkus* Lászlót, az Operaház igazgatóját a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanárává az V. fizetési osztályba kinevezte.

Ez a kinevezés nem jelenti azt, mintha *Márkus* László megválnék, vagy megválni szándékoznék az Operaház igazgatásától. *Márkus* Lászlót még hosszabb lejáratú szerződés köti az Operához és ennek a szerződésnek tartama alatt egész munkásságát az Operaház igazgatásának szenteli továbbra is. Főiskolai tanári kinevezésével azonban a Zeneakadémia biztosítékot nyert arra, hogy *Márkus* László kiváló rendezői tudását, midőn majd az Operaház igazgatói tisztjétől megválik, a Zeneművészeti Főiskolán az operai tanszak növendékeinek oktatására fogja fordítani.

Márkus László mögött egy életen át szerzett színházrendezői tapasztalat áll. Az ő alapvető munkássága folytán jutott el a magyar színpadi rendezés és díszletezés mai európai hírű magaslatára. 1935 óta áll az Operaház élén. Előzőleg rendezője volt a ma igazgatása alatt álló intézménynek, később pedig a Nemzeti Színház igazgatója lett. Az állami színházaknál eltöltött működése idején sok színmű, dalmű és zenedráma került színre mind az Operaház, mind pedig a Nemzeti Színház színpadán, elgondolásai és rendezése szerint. Wagner Richárd Ringjét és a Parsifalt részben még ma is az ő rendezői elgondolása szerint játsszák.

Tanári kinevezése kétségtelenül nagy nyeresége a Zeneművészeti Főiskolának és a magyar zenekultúrának.

„A négy testőr"
megmutatja, hogyan kell megírni és eljátszani a jó filmvígjátékot

Ez a film igazán megérdemelte volna, hogy a tél derekán mutassák be a magyar közönségnek, nem pedig most, az uborkaszezonban, mert valósággal iskolapéldája annak, hogy hogyan kell megírni, rendezni és játszani egy filmvígjátékot. Ugylátszik a film forgalomba hozói éppen úgy nem tudták (mint mi magunk sem), hogy a dán filmgyártás milyen messzire jutott s talán meg sem nézték a portékát, amikor megvették, illetve nem ismerték, amikor elkötelezték a nyári idényre. Azt hitték, hogy csak a franciák és néhány amerikai filmgyártó találta meg csak a helyes középutat a filmvígjátékoknál a tömegszórakoztatás é művészi törekvések között. De úgylátszik a dánok is tudnak kellemesen, ízlésesen, kellő mértékkel mulattató, szellemes és életszagú vígjátékokat gyártani.

A film négy vidám, fiatal bankhivatalnok önként vállalt detektiv-kalandjáról szól; közös szerelmük barátnőjének boldogságát kell megmenteniök bizonyos szerelmes levelek visszaszerzésével, amelyek egy zsaroló banda kezébe kerültek. Minden jelenet új és mulatságos fordulatokkal lepi meg a nézőt; — mosoly és harsány nevetés váltogatja egymást szakadatlanul a nézőtéren. De nincsenek benne erőltetett bonyodalmak és főként úgynevezett „viccek", amelyek például a magyar filmvígjátékok gyöngéi. Humor van ebben a kitűnő dán vígjátékban, amely a szereplők jelleméből és a helyzetekből fakad. Van benne például egy „kínvallatás", amelyen hosszú perceken át nevetni kell.

A rendező, Borge, teljesen tisztában van a részletek jelentőségével. Minden képben van valami meglepő ötlet, vagy fényképezési trükk. A színészek egytől-egyig kitűnőek.

A film megérdemelne egy téli repriset. Azt hisszük, hogy látni fogjuk a főszezonban is ... *Orbók Attila*

Bohócverseny a cirkuszban

A cirkuszi humor minden fajtája helyet kap a Fényes-cirkusz júliusi műsorán, ahol nemcsak a reklám szerint, de valóban bohócverseny folyik a fürészporos porondon. A közel háromórás műsor teljesen a nevettetés jegyében született. A pálmát nehéz volna odaítélni, az olasz *3 Bonos* és a francia *4 French* viaskodásában. Az előbbiek — ezúttal magyar szöveggel — a modern, inkább varietszerű komikumot képviselik, villámtréfáik, mókáik komikuma mindig ott robban, ahol nem várják, figurálik úgyszólván minden maszk nélkül is típusok, mégpedig igen mulatságosak. Ezzel szemben a *4 French*, a klaszszikus clown porondhumort adják, tréfáik ötletesek, zeneszámaik bravurosak, a legelsőbbrangúak ebben a stílusban. Mellettük főattrakció a *Leó* fóka is, „aki" énekel, kötéltáncot mutat be, létrán mászik, egyensúlyoz, orgonasípokon játszik, sajátmagát megtapsolja, szóval igazi csodafóka. Sacha *Price* excentrikus akrobata-produkciói, a színész *Sárosi* Andor és Leboch *Gerard* vidám hangversenye, *Nomano* kakadu- és papagály-revüje, a tornászó matrózmajmok és még több kitűnő szám mind a nevettetést szolgálja. A humor mellett a *Ramvellek* széditő akrobatája a cirkuszkupola alatt, Jose *Moeser* elegáns és hallatlanul precíz lovasiskolája, valamint a mult műsorból prolongált négy maláji akrobata új produkciói egészítik ki az igazi békebeli júliusi cirkuszműsort, amely minden túlzás nélkül, a legkitűnőbb nyári szórakozást nyújtja.

MA 7-KOR BEETHOVEN-EST
Vez. CSILLÉRY, közr.: MARTZY JOHANNA. III. SZIMFÓNIA. — HEGEDŰVERSENY. CORIOLAN-NYITÁNY. KAROLYI-KERT.

A tehér nővér

Thea von *Harbou*, az ismert német filmírónő ezúttal tévedett a forgatókönyvvel. Túlságos hatásvadászó a grand guignolszerű mesében, amelyhez egy apácakolostort választott háttérül. A fel-felbukkanó valószínűtlenségeivel a mese sokszor nem tudja lebilincselni az érdeklődést, pedig a színészek Hertha *Thielevel*, Rudolf *Klein Roggeval* és a régenlátott Erna *Morenaval* az élen legjobb igyekezetükkel és tehetségükkel érdekes és értékes színészi teljesítményt nyújtanak. — *(Omnia)*

Az ötvenéves férfi

A robusztus Heinrich *George* állítja elénk az öregedő, de még élete teljében levő férfit, aki ebben a veszedelmes korban szenvedélyes szerelemre gyullad egy tizennyolcéves leány iránt. A Sudermann-regény filmváltozata remekül visszaadja a századeleji porosz junker-életet, jellegzetes figuráival. Karl *Fröhlich* gondos rendezése ebben az élethű miliőben pergeti le a szerelmi történetet, amelyben Heinrich *George* mellett különösen Paul *Wegener* pompás alakítását kell kiemelnünk. Ilse *Werner*, mint mindig, most is bájos és ügyes, Ernst von *Klipstein* pedig rokonszenves. Külön felhívjuk a figyelmet a műsorban bemutatott *„Kállay miniszterelnök Erdélyben"* című rövidfilmre és az UFA-híradó északafrikai hadjáratáról készített képsorozatára. *(Uránia)*

HARCOS IRÉN
a Szegedi Színházhoz és az Uj Magyar Színházhoz szerződött a jövő évre

Harcos Irén, a pécsi színház, majd a Városi Színház rendkívül népszerű szubrettje „kihagyta" az elmult esztendőt. Sorozatos balesetek és betegségek akadályozták meg a szereplésben. A jövő évre a kiváló operettszínésznő újból munkába áll; most írta alá szerződését, amely a közös vezetés alatt álló Szegedi Városi Színházhoz és az Uj Magyar Színházhoz köti. Mind a két színház együttesének komoly erőssége lesz a népszerű szubrett.

TOSCA

Nem opera-film, az olaszok Sardou eredeti romantikus drámáját vitték filmre és Puccini muzsikája csak kísérőzenéül szolgál. Néhány ária azonban felhangzik a film nyomán. A kiállítás, mint a legtöbb olasz filmnél, itt is gazdag és az Angyal-várról felvett képek csodálatosan szépek. Floria énekesnő, Angelotti gróf, Cavaradossi és Scarpia drámája ha kissé színpadszerűen is hat, mégis hatásos a filmen is. Ebben elsősorban szerepe van a francia Michel Simon játékának, aki Róma rettegett rendőrfőnökét játssza, továbbá a többi főszereplőknek: Império Argentinának és Rossano Brazzinak. (Scala)

(*) *KINEVEZÉSEK A ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLÁN.* A kormányzó a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére dr. *Székelyhidy* Ferenc m. kir. kormányfőtanácsos és *Zathureczky* Ede VI. fizetési osztályba sorozott rendes zeneművészeti főiskolai tanároknak az V. fizetési osztály jellegét adományozta.

Kecskék vezették rá az embert a kávé használatára

Érdekes részletek Natter-Nád Miksa Uj virágos könyvéből

Három évvel ezelőtt jelent meg *Natter-Nád* Miksának „Virágoskönyv" című könyve, amely általános feltűnést keltett szakkörökben éppúgy, mint a nagyközönség körében. Hosszú évtizedek után ez volt az első magyarnyelvű virágos könyv, amely a kerti és a szobai növények szakszerű ismertetése mellett megkapó érdekességgel dolgozta fel az egyes növények történetét, a hozzájuk fűződő mondákat, regéket és legendákat, úgy, hogy a könyv olvasgatása közben a laikus és fásult embert is virágbaráttá nevelte.

Natter-Nád Miksa most kiadta első könyvének folytatását, az *„Uj virágoskönyv"*-et, amelyben — mint írja, — folytatja a csodálatos természet mérhetetlen gazdag birodalmából gyüjtött, a kertekbe telepített, a lakásokban nevelt, gyönyörüen virágzó, pompásan díszítő növények ismertetését, származásuk és történetük leírását. Csodálatos világ tárul ebből a könyvből az olvasó elé. Régmult századok babonái kelnek életre a hangyaszorgalommal és tudós elmélyedéssel összeszedett anyagból, megtudjuk, hogyan lett a hűség jelképéből, a napraforgóból fontos gazdasági növény, elmondja a szerző, hogy a kávé használatára a kecskék vezették rá az embert, hogy az elvonókúrában hogyan használták a kapotnyakot és így tovább. A szerző több mint húsz kaktuszféle történetét és kezelését sorolja fel, pontosan megismerhetjük ebből a felsorolásból a korbács-, a kavics-, az őszapó-, a sün-, a tüske-, a tengerisün-, a kopaszkelyhü-, a hasáb-, a bogáncs-, a bimbós-, a dinnyekaktuszt.

A könyvnek külön nagy értéke, hogy a szerző a tudományos nevek mellett közli a növény ismertebb, legtalálóbbnak vélt, vagy célszerünek ajánlott magyar nevét is és ezzel igyekszik rendet teremteni a virágok elnevezésében. Natter-Nád Miksa könyve egyforma gyönyörüséget szerez a szakembernek és a virágkedvelő közönség legszélesebb rétegeinek. *(H. I.)*

SZINHÁZ ÉS MOZIMÜSOR

Jegyrendelő telefonok:
Stádium: 14-00-00 Kultur: 18-99-99
Stádium-Corvin: 145-056

Díjmentes házhozszállítás

ERZSÉBETVÁROSI SZINHÁZ (4, 8): Minden este, vas.- és ünnepnap d. u.: Aranysárga falevél.
MÁRKUSPARK SZINHÁZ (½6, ½9): Minden este, vasár- és ünnepnap d. u.: Párisi express.
NEMZETI BABSZINJÁTÉK (4, 8): Minden este: Az ember nincsen fából; kedden: Toldi. Minden d. u.: Terülj, terülj asztalkám (Gyermekelőadás).
MAGYAR MŰSZINKÖR (½6, 8; vasár- és ünnepnap ¼4, 6, 8): Mindennap: Száz piros rózsa.
FÉNYES CIRKUSZ (4, 8) Mindennap: Bohóc-olimpiász. 4 French. Csoda-fóka.
KERT VARIETÉ (½5, ½9) Minden este, vasár- és ünnepnap d. u.: Nyári kaland.

BEMUTATÓ MOZIK:

ATRIUM (T.: 15-40-24.) ½6. ½8. ½10 Sz., V., Ü.: ½4-kor is 2000 pengős férfi. Híradó.
BELVÁROSI HÍRADÓ FILMSZINHÁZ IV. Petőfi S.-utca 6. Tel.: 181-244.) Angóranyulak. (Kultúrfilm). Tobruk elfoglalása. Szebasztopol ostroma. A líbiai győzelem. (Rajzos híradó). A miniszterelnök Erdélyben. — Balatoni vitorlásverseny. Magyar-, Ufa- és Luce-híradók. Folytatólagos egyórás előadások 10—24 óráig. Hütött nézőtér!
CASINO FILMSZINHÁZ (Tel.: 135-829.) ½6. ¾8, ¾10 Sz., V., Ü.: ¼4 órakor is. 2000 pengős férfi. Prolongálva.
CITY (T.: 111-140.) ¾6, ½8, ¾10-kor. Sz. V. Ü.: ¾4 ¾6. ¾8. ½10 órakor. 2000 pengős férfi. 2-ik hétre prolongálva. Híradó.
CORSO (T.: 18-28-18.) ½6. ½8. ½10. Sz., V., Ü.: ½4-kor is. Az utolsó dal.
CORVIN FILMSZINHÁZ Tel.: 138-988, 339—584.) 5. ½8. ½10. Sz., V. Ü.: ¾3-kor is. 2000 pengős férfi. Prolongálva. Híradók.
DÉLI FILMSZINHÁZ (Tel.: 125-952, 121-843.) ½6. ½8. ½10. Sz., V. és Ü. ½4-kor is. A négy testőr. Híradók.
FORUM FILMSZINHÁZ IV., Kossuth Lajos-utca 18. Tel.: 189-707. 189-543.) ½6, ½8, ½10. Sz., V., Ü.: ½4-kor is. Férjek. Híradók.
HÍRADÓ FILMSZINHÁZ VII., Erzsébet-körút 13. szám. Telefon: 222-499). Angóranyulak. (Kultúrfilm). Tobruk elfoglalása. Szebasztopol ostroma. A líbiai győzelem. (Rajzos híradó). A miniszterelnök Erdélyben. — Balatoni vitorlásverseny. Magyar-, Ufa- és Luce-híradók. Folytatólagos egyórás előadások 9—24 óráig. Hütött nézőtér!
OMNIA FILMSZINHÁZ (Tel.: 130-125.) 5, ½8. ½10. Sz., V., Ü.: 3 órakor is. Fehér nővérek. Híradók.
PALACE T.: 22-12-22. 11. 2. 4. 6. 8. 10-kor. Kádár Kontra Kerekes Híradó 3-ik hétre prolongálva.
RADIUS FILMSZINHÁZ Tel.: 122-098 120-384.) ½6. ¾8 ¾10 Sz., V., Ü.: ¼4-kor is. Egyetlen éjszaka.
ROYAL APOLLÓ (Tel.: 222-002.) ¾6. ½6. ¾8. ¾10. Sz., V., Ü.: ¼4, ½6. ¾8, ½10. 2000 pengős férfi. 2-ik hétre prolongálva. Híradók.
SCALA (Tel.: 11-44-11.) ½6. ½8. ¾10 Sz., V., Ü.: 3-kor is. (Nyitott tető.) Tosca. Híradó.
URÁNIA FILMSZINHÁZ (T.: 140—046) 5, ½8, ½10 órakor. Az ötvenéves férfi. Híradók.

MÁSODHETES MOZIK:

ADMIRÁL (T.: 353-707.) ¼4. ½6. ½8. ½10 órakor. V., Ü.: 11, ½2 órakor is. **A megvádolt asszony.** Híradó.
ASTRA (T. 15-44-22.) ¼4. ½6, ½8, ½10-kor. Hét szilvafa. Híradó.
BROADWAY FILMSZINHÁZ. (T.: 422-722). ¼4. ½6 ½8. ½10. Sz., V. Ü.: ½2-kor is. Első előadás mérsékelt. Diákévek. Híradó.
DÉLIBÁB (volt Winkler. T.: 490-130) 6 és ½9. V., Ü.. ½3, ¾5, 7 és 9 órakor. Édes a bosszú.
ELIT MOZGÓ. Nyári szünet. **MESEVÁR** néven megnyílik július 30-án.
HOMEROS MOZGÓ (T.: 496-178.) 5, 7, 9-kor. V., Ü.: 3-kor is. Határvadászok. Híradók.
IPOLY FILMSZINHÁZ ¼4, ½6, ½8, ½10. V. ¼4-kor is. Erzsébet királyné.
LLOYD (Tel.: 111-994.) ½6. ½8. ½10. V., Ü.: ½4-kor is. Árvíz Indiában.
ODEON FILMSZINHÁZ (Tel.: 428-478.) ¼4. ½6. ½8. ½10 V., Ü. ½2-kor is. A megvádolt asszony. Híradó. V. d. e. 11-kor: Varjú a toronyórán.
OLYMPIA (T.: 423-188.) 4, 6, 8, 10-kor. V. 2-kor is. Moszkva—Sanghai. Híradó.
PALOTA (T.: 156—605). ¼4. ½6. ½8. ½10-kor. V., Ü.: ½2 órakor is. Hét szilvafa. Híradó.
REX (T.: 228—020). ½5, ¾7, 9. Sz. ¼4. ½6. ½8, ½10 órakor. Dunaparti randevú.
RADAY MOZGÓ (T.: 382-581.) 5, ½8, ½10 órakor V Ü.: 2, 4, 6 8, 10-kor. Azur express.
RIALTÓ FILMSZINHÁZ (Tel.: 224—433.) ¼4, ½6, ½8, ½10 órakor. Titokzatos Sziám. Híradók.
CSABA-SAVOY (Tel.: 14-60-40.) ½6. ½8. ½10. V. ¼4-kor is. Pillangókisasszony szerelme.
TIVOLI FILMSZINHÁZ (Tel.: 225-602.) ¾4. ¾6. ¾8 ¾10. V., Ü.: 11 és ¾2-kor is. Operett.
TURÁN (T.: 120-003.) 11, ½2, 4, 6, 8, 10-kor. V., Ü.: 11, 2, 4, 6, 8, 10-kor: Tavaszi álom. Híradó.
VESTA (Tel.: 222-401.) ¼4, ½6, ½8, ½10. V., Ü.: 2, 4, 6, 8, 10 órakor. **Juarez.** Híradó.

Nagyértékű, XIV. századbeli falképeket találtak a Belvárosi templomban

Dr. Lux Géza szerint a szentély is helyreállítható volna eredeti szépségében

A főváros közönsége a belvárosi templomban 1939-ben megkezdett helyreállítási munkálatokat nagy érdeklődéssel kíséri. A restaurálás nem a mult századvégi szellemben, hanem a mai felfogás szerint halad és legfőbb feladatának azt tekinti, hogy *minden művészi értékű régi részletet szerkezetében megerősítsen és ha szükséges, kiegészítsen.* A most folyó tevékenység tehát kutatómunka is, amely arra törekszik, hogy

minél több nyomot és leletet tárjon fel a kiegészítések megbízható megállapítása végett

és csak ezután kerülhet sor a hiányzó részek kőből való kifaragására, vagy idegen anyagból való pótlására. Ez az oka annak, hogy a munka csak lassan haladhat előre. Ám a megfontolt munkamenet ellenére a homlokzatok helyreállítása — kivéve a szentély nagy csúcsíves ablakainak kőrácsait — befejeződött és a tervezett tereprendezés végrehajtása után, *nemsokára a templom végleges homlokzati képe is kialakul majd.*

Műemlékek a régi vakolat alatt

A belső kutatás elve azzal a feltevéssel indult meg, hogy

a szentély falai eredeti építészeti részleteket rejtenek a régi festés és vakolat alatt.

Steindl Imre restaurálása tulajdonképpen csak a szentélyre szorítkozott. A régi főoltár, amely neoklasszikus stílusú fínom alkotás, *ma a rákoskeresztúri plébániatemplom főoltára. Steindl* és kortársai a szentélypilléreket vastag műmárvány-páncélba burkolták és így megmaradt annak reménye, hogy kihámozható lesz és a szentély teljes eredeti késő-gót architektúrája helyreállítható.

Dr. *Lux* Géza, az avatottkezű kitünő restaurátor az „Építészet"-ben *ismerteti azokat az újabb nagyértékü leleteket amelyet a pesti belvárosi templomban találtak.* Előadása szerint, évekkel ezelőtt, amikor a templom körüli árusítóbódék lebontása folyt,

díszes késő-gót, úgynevezett pálcaműves keretű ajtóra bukkantak a szentély déli oldalán,

amelynek gazdag kerete a fal belső oldalán mutatkozott. Ez az ajtó az oratóriumra felvezető csigalépcső bejárata volt. Nyílását tagozott és festett kövek tömegével falazták be. A festett kövek bizonyították, hogy

a templom gazdag freskódísszel lehetett tele.

A próbakutatáskor a vakolatleverés egyes helyeken csak megrepedezett bituminréteget tárt fel, ami azt a hitet keltette, hogy *a festmények — ha voltak is — biztosan áldozatul estek a lelketlen szigetelésnek.* Ez a felfedezés kedvét szegte a kutatóknak és a feltárás akkor abbamaradt.

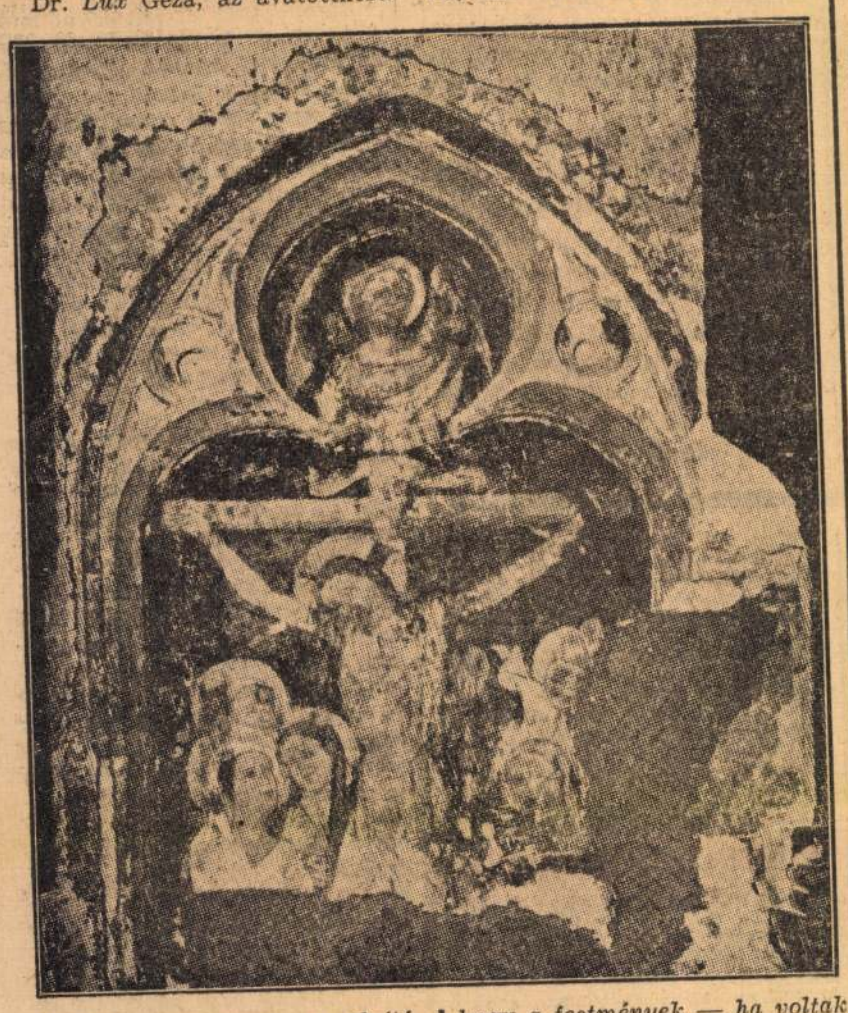

Török imafülkék nyomai

A most folyó helyreállítás, dr. *Lux* Géza nyilatkozata szerint, *lehetővé tette a nagyobbarányú kutatást, ami meglepő eredményre vezetett.* Kiderült, hogy

a szentély falaiban a csúcsíves ablakok alatt ülőfülkék sora húzódik.

Ezekből eddig *tizenkilencet találtak meg.* A gondos feltárás gazdag falfestés nyomára vezetett. A fülkék hátfalát ugyanis eredetileg passiojelenetek borították, a Megváltó kínszenvedésének egy-egy állomásával. Az ábrázolások közül a szentély keleti falában, a baloldali fülkében

erősen megrongált, de igen élénk szinezésű falképet találtak.

Ez a Megváltó imádkozó alakját ábrázolja az olajfák hegyén. Előtte az Atya jelenik meg élénk színű dicsfényben. A tájképi keret bájos stilizáltsága a XIV. század olasz mestereinek tájszemléletét vetíti elénk.

A másik kompozició a passiojelenetek egyik utolsó állomása, egy Krisztust a keresztfán ábrázoló majdnem teljes kép amely *a szentély déli falában, a baloldali ülőfülkében látható.*

Megkapó a Keresztrefeszített drámai erővel megrajzolt, elalélt alakja.

Körülötte a kereszt jobboldalán női szentek, baloldalán férfiak és katonák csoportja tűnik fel. A falkép ismeretlen, *hihetően magyar mesterét* az ábrázolóképesség magas foka jellemzi és valószínűvé teszi, hogy Olaszországban Toscana földjén, Sienában tanulta a falfestés művészetét. Különösen ez az utóbbi kompozició teljes műélvezetet is nyujt, míg a többi 17 fülkében csak falfestményroncsok maradtak fenn.

A falképeket vastag mészréteg alatt találták.

Az elpusztult falképek területét is bemeszelték, először bizonyosan a törökök, akik a templomot egy ideig mecsetként használták.

A szentély déli falán török imafülkét, úgynevezett mihrábot találtak.

A történeti feljegyzések szerint különben a templom a hódoltság ideje alatt is keresztények használatában volt. A feltárás teljes nagyértékű kompozíciókat remélhet a pastoforiumok alatti fülkében, mert ahol ezekhez nagynehezen hozzáférhettek, összefüggő, élénkszínű festékfoltokat találtak. Bizonyos, hogy

értékes freskók kerülhetnének napfényre,

ha a gyönyörű reneszánsz pastoforiumokat az oldalkápolnák keleti falán újra felállítanák, ahol jól érvényesülhetnének és az állandó derengő félhomály helyett, amely mostani helyükön elborítja őket, természetes megvilágítást kapnának.

Nemcsak a csúcsíves falfülkék, hanem a befalazó anyag gondos átvizsgálása is értékes eredménnyel jár. Kiderült, hogy

a fülkéket részben a gótikus szentségház dúsan festett és aranyozott kődarabjaival rakták tele.

Mintegy negyven darab kőből megkísérelték a szentségház egykori alakjának összeállítását, ami a várakozáson felül sikerült is. Megvannak a szentségház olyan kövei, amelyből következtetni lehet az alépítmény formájára és méretére, megkerült az oromzatoktól közrefogott rész díszes kődarabja is, amelyből kiderült, hogy a gyámköveken egy szent kőbefaragott alakja állhatott. A köveket kék és piros festés, valamint dús aranyozás borította.

A pesti belvárosi templom új, nagyértékű leletei: a szentély ülőfülkéi, az azokban talált nagybecsű falképek és a szentségház összerakható kövei, felvetik a kérdést, vajjon

nem kellene-e a szentély teljes helyreállítását megkísérelni?

Nem szabad lemondani arról, hogy az elpusztultnak hitt eredeti középkori alkotásokat állítsunk vissza, régebbi érzéketlen restaurálások nyomainak eltüntetése árán, mégha ez a templom használatában rövid ideig tartó kényelmetlenséget jelentene is. Ha a szentély eredeti mivoltában helyreállítható lesz, ezzel újabb bizonyítékot nyujtunk Pest városának régi multjáról, európai színvonalú művészi kultúrájáról, amely a némettel és olasszal nemcsak egyenértékű volt, hanem megszínesedett saját nemzeti hagyományainak jellegzetességei révén is. **(Ny. I.)**

Kasper Szigfridet, a Kender-, Juta- és Textilipar igazgatóját és nyolc főtisztviselőt letartóztattak

Ma délben helyszini szemlét tartanak a Dunán a kétszázezer pengős vaskazetta felderítése ügyében

Az egész textilszakmában nagy feltűnést keltett az a hivatalos vizsgálat, amely több, mint két hete folyik a Kender-, Juta- és Textilipar Rt-nál. Névtelen feljelentés alapján indult meg a vizsgálat a vállalat ellen, amelynek központja Bécsben van, a magyarországi vállalat vezetője pedig *dr. Kneppó* Sándor ügyvezető-igazgató, ny. központi vámigazgató és *Kasper* Szigfrid műszaki igazgató.

A vizsgálat során kiderült, hogy

körülbelül húsz év óta állandó ügykezelési szabálytalanságok történtek a vállalatnál,

súlyos visszaéléseket követtek el, a gyártelep silány minőségű nyersanyagot vásárolt, de azt elsőrendű áruként számolta el a könyvelésben és kiderült az is, hogy

a vállalat raktárából igen jelentős mennyiségű nyersanyag és készáru hiányzik.

Az eddigi megállapítások szerint

2—2.5 milliós hiány mutatkozik

és *Kasper Szigfrid igazgatót, valamint a vállalat nyolc tisztviselőjét a rendőrség letartóztatta, több mint húsz tisztviselő és alkalmazott ellen pedig az eljárás folyamatban van.*

Külön érdekessége az egész ügynek, hogy

a nyomozó hatóságok most egy vaskazettát keresnek, amelyben állítólag kétszázezer pengő van.

A nyomozás során az egyik tisztviselő elmondotta, hogy a kazettát közeli rokonának adta át, aki viszont azt állítja, hogy

a kazettát gyanúsnak találta és ijedtében egyik este a Dunába dobta.

Szombaton a nyomozó hatóságok a letartóztatott tisztviselőkkel

helyszini szemlét tartanak a Dunán,

hogy megállapítsák: *hol dobták be a kétszázezer pengőt tartalmazó kazettát a vizbe.*

Egyébként további érdekes fejlemények is várhatók ezzel az üggyel kapcsolatban. A szakmában irányadónak ismerték a Kender-, Juta- és Textilipart, ennek árkalkulációi voltak állandóan az első vonalban. Valószínűnek tartják, hogy az elsikkasztott összegek nagyobb része megtérül.

Az egyik szegedi nagykereskedő máris visszafizetett a vállalat pénztárába 250.000 pengőt

és mindazoknak az anyagi helyzete, akik belekeveredtek ebbe a sikkasztási ügybe, olyan, hogy a hiányzó összegek túlnyomó részének visszafizetése biztosítottnak látszik. Nemzetgazdasági szempontból azonban rendkívül fontos lenne, hogy a visszaélések minden fázisa teljesen felderíttessék és mindazok, akik a részvénytársaság vagyonával akár közvetlenül, akár közvetve hűtlenül sáfárkodtak, méltó büntetésüket elvegyék.

Kedvezményes jegyek

a Hungária Parkba

(VOLT ANGOL-PARK)

	Pénztári ár	Kedv. ár
Parkbelépő	—.40	—.30
Hegyivasút	—.40	—.30
Vízisikló	—.50	—.40
Repülő	—.50	—.40
Szellemvasút	—.50	—.40
Dodgem	—.60	—.50
Csodacsónak	—.36	—.26
Elvarázsolt kastély	—.36	—.26
The Whip	—.36	—.26
Fecske	—.36	—.26
Holdrakéta	—.36	—.26
Inga	—.36	—.26
Kisvasút	—.24	—.16
Tobogán	—24	—.16
Titkok háza (láthatatlan ember)	—.24	—.16

Jegyek kaphatók:

STADIUM JEGYIRODA
József-körút 5 Telefon: 14-44-00

STADIUM—CORVIN
Corvin-áruház Telefon: 14-50-56

KULTÚRJEGYIRODA
Petőfi Sándor-u. 16 Tel.: 18-99-99

KULTÚRJEGYIRODA-FIÓK
Teréz-körút 2 Telefon: 22-01-02

IBUSZ JEGYIRODAI:

Vigadó-téri főiroda: Telefon: 180—820. — IBUSz könyvkereskedés, Váci-utca 2. Tel.: 18-16-40. — MAVAUT: Mussolini-tér 7. Tel.: 424—343. — Autobus-Tours: Vörösmarty-tér 7. Telefon: 186—544. — MEFHOSz utazási iroda: IX., Ferenc-körút 38. Telefon: 187—274

Lux Géza dr

Új Magyarság, 1943. okt. 15.

— A műemlékek országos bizottsága irányítása mellett állították helyre a borsi-i kastélyt. Vasárnap avatják fel a zemplénvármegyei Borsi községben Rákóczi Ferenc szülőházát. A részben helyreállított és részben újjáépített egykori Rá'óczi kasté'yt Zemplén vármegye kezdeményezésére az ország törvényhatóságai hozatták ismét jókarba. Az épület az idők folyamán egészen kivetkőzött eredeti jellegéből, számos ráépítés és á'építés történt s egyes részei meg is semmisültek. A helyreállítás terveit Lux Géza készítette és az épület eredeti részeinek a ráépítések alól való kihámozása, valamint a szükséges helyreállítások a Műemlékek Országos Bizottságának irányítása és felügyelete mellett történtek. A borsii Rákóczi kastélyban több érdekes eredeti építészeti részlet maradt fent, ami a nemzeti kegyeleten túlmenőleg is érdeklődést biztosíthat a kastélynak. A vasárnapi ünnepélyes keretek között felavatandó épületben Zemplén vármegye közönsége kisebb muzeális gyüjteményt helyez el, amelynek anyaga elsősorban II. Rákóczi Ferencre és családjára vonatkozik.

	Kikiáltási ár pengőben
1412. SERABEND. 188×400=7.52 m²	360.—
1413. MAGYAR PERZSA. 190×134=2.55 m² . . .	150.—
1414. AFGÁN. 110×160=1.76 m²	160.—
1415. MAGYAR PERZSA. 152×90=1.37 m² . . .	67.—
1416. SIRÁSZ. 318×202=6.42 m²	750.—
1417. MAGYAR PERZSA. 153×89=1.36 m² . . .	68.—
1418. KUBA. 295×135=3.98 m²	300.—
1419. MAGYAR PERZSA. 172×101=1.74 m² . . .	87.—
1420. SERABEND. 376×90=3.38 m². (Kopott.) . .	150.—
1421. MAGYAR PERZSA. 162×85=1.38 m² . . .	70.—
1422. KAZAK. 202×92=2.02 m²	200.—
1423. MAGYAR PERZSA. 190×122=2.32 m² . . .	115.—
1424. SZULTÁN. 245×92=2.25 m²	180.—
1425. MAGYAR PERZSA. 243×154=3.74 m² . . .	185.—
1426. AFGAN. 285×208=5.92 m² (Hibás.)	600.—
1427. MAGYAR PERZSA. 125×72=0.90 m² . . .	45.—
1428. NAGY KELETI SZMIRNASZŐNYEG. 492×410 =20.01 m²	800.—
1429. MAGYAR PERZSA. 142×76=1.08 m² . . .	54.—
1430. KARAMANI FÜGGÖNYSZÁRNY. Hossza: 740 cm, szélessége: 200 cm	40.—
1431. MAGYAR PERZSA. 110×67=0.74 m² . . .	37.—
1432. KARAMANI TERÍTŐ. (Két darabból össze-	

Lux Géza

1.

Gerevich-emlékkönyv

25. 1.

T. 2089.

a Margitsziget látható
te ágyúnaszádokkal; a középtérben
hető a hajóhid alatt // két vi-
kbeli hegyek látszanak. Felirata

um prospicit.

//a.
zdete: A. Pestum és befejezése:
illa vastatae.

.6 cm.

5.

Lux Geza, szörénye

Mübarát 44. kiáll.

Balaton, vízf.

vall. és km. vásárlása.

Szépmüvészet

1943. 159. l.

A multját ilyképen nagy áldozatokkal megbecsülni akaró Győr valóban nemes példát mutat a nagy vidéki városoknak minden téren. Becéző szeretettel fogja rendbehozni európai értékű, de magyar zamatú műemlékeit, irodalmi és művészeti egyesületeivel ápolja régi, híres szülöttjeinek emlékezetét és a fiatal írók, művészek támogatásával, az ifjú tehetségek részére kitűzni szándékolt, a minden évben kiadásra kerülő „Győr város díjá"-val gondos segítő kezet fog majd nyujtani a magyarság jövendőbeli reménységeinek, az ősi magyar kultúrtörzs kibontakozni készülő új termésének. A Győrben rendezendő bemutatkozó kiállítások az ifjú magyar képzőművészeknek nyujtanak majd új teret és támogatást. A győri jubileumi alap tervbevett irodalmi, képzőművészeti esetleg zenei díjainak legmegfelelőbb odaítéléséhez a város valószínűleg ki fogja kérni az Orsz. Irodalmi és Művészeti Tanács, valamint az Ösztöndíj Tanács és a Kisfaludy Társaság segítségét is.

A jubiláló Győr a régi magyar polgári erények szavára hallgatva, így illeszkedik bele a legtermékenyebb kultúrpolitikába s folytatja azt az értékes munkát, melyet a nagyemlékű győri polgár, Ecker János, a tudós polgármester, Czech János kezdettek meg, folytatja azzal az áldozatkészséggel, amelyet a szobrot kapott Bisinger Józseftől és más fiaitól tanult.

Az egész ország hálával és elismeréssel tekint

Lux Géza

Kovácsolt vasrács
a rombert falán,
tervezte fenti,
repr.

Somogyi Antal:
Székesfehérvár. Művé-
szet és város -
Budapest, 1939.

Lux Géza

POLGÁRDY GÉZA:

SZÉKESFEHÉRVÁR ÉS KÖRNYÉKE KALAUZA.

MAGYARORSZÁGI UTIKALAUZOK. 1. 52. lap.

A Szent István év szolgáltatott alkalmat arra, hogy Székesfehérvár, az «őskoronázó város» kalauzát megírja a szerző. «Székesfehérvár az utóbbi évek, s főleg az 1938-as Szent István évvel kapcsolatban olyan nagyméretű fejlődésen ment keresztül, hogy a régebbi ismertetések már nem a *mai* új épületekkel és új utcákkal megváltoztatott várost mutatják be». A kalauz röviden ismerteti a város történetét, vasútvonalait, majd adja a városra vonatkozó nevezetesebb irodalmat. Ezután *Végig a városon* címmel az egyes utcákat és tereket veszi sorra s egymásután bemutatja a fontosabb épületeket. Székesfehérvár környékének, a Vértes hegységnek és a Velencei tónak ismertetésével zárul a kis könyvecske, melyet *Lux Géza* rajzai díszítenek.

Magyar Kulturszemle

1938. 4. 7.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Lux Géza dr

írod

Biró József: Erdély műemlékeinek sorsa a belvederei döntés után.
Kolozsvár, 1943.

B. l.

Viselet.

A teljes felszerelést vi
az egyiknek karjára csákányszer
sik azt jobb kezében viszi. A
ki. Felirata:

Deux Sclavoniens pre

ezután: Nous voila resolu de n
Si lontems qu´on voudr
Si l´ennemi nous attaq
Vn homme bien armé peu
jobbra fölül és alól: 98.
legalól balra: C.P. Maj.
jobbra: Mart. Engelbre

Szines rm., mér. a rl.

MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG
SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE
BUDAPEST, IX. RÁKOS-U. 10

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrhölgynek

BUDAPEST,

ifj. Kellner E. Bpest.

LA SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

invita la S. V. Illma ad intervenire alle

CONFERENZE

che

il Rev.

P. VITTORINO FACCHINETTI

Professore dell'Università del Sacro Cuore di Milano

terrà

sabato, 27 aprile alle ore 18
nella Sala del Museo d'Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—37.) sul tema:

DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA

(con proiezioni); e

lunedì, 29 aprile alle ore 18
nella Sala della TESz (V., Falk Miksa-utca 1) sul tema:

LA RADIO IN VOLO

LA PRESIDENZA

Gli ospiti sono graditi.

III. A SZENT ISTVÁN MAUZOLEUM ÉS A KŐTÁR

A székesfehérvári bazilika legutóbbi feltárásának megindulásakor felmerült már az a kívánság, hogy még meglévő romokat a felszínen konzerválják. Ezzel párhuzamosan az ásatások, valamint a város régi házainak lebontása alkalmával előkerült faragott kőanyag elhelyezésére szolgáló építmény emelését is tervbevették. Amikor a bazilika alapfalait már nagyrészben feltárták és az ásatásra rendelkezésre álló terület átkutatása is megtörtént, elérkezett az idő a felszínen megőrzendő alapfalak környékének kiképzésére és a kőtár építésére. Sajnos az egész ásatási területet nem lehetett a felszínen konzerválni, mert a bazilika déli hajója mellett húzódó útvonalat a város forgalmi szempontból nem nélkülözhette. Így a Szent István kápolna alapfalait a helyreállított úttest elvágta a bazilikától. A kis kápolna szentélyfalának rendezése éppen ezért nem igényelt nagyobb munkát, tekintve, hogy az alapfalak felszínen hagyása egy négyszögalakú mélyedésben a forgalom szempontjából sem ütközött akadályba.

Fájdalmasabb volt, hogy a legszűkebbre méretezett kocsiút és járda mellett is, a déli hajó falmaradványainak egyrésze az úttest alá került. Jelentékenyebb emléket itt sem temettek be, hanem a romkertből megközelíthető fülkeszerűen kiképzett helyiséget emeltek föléje, illetve az úttest alá, ami egyben a falmaradványokat is előnyösen megóvja a fagy hatásától. Magát az ásatási területeket romkertté képezték ki, a helyszínen hagyva valamennyi falmaradványt. Azokat a területeket, melyeken sem a padlózat, sem falvonulatok nem voltak zöld gyepággyal füvesítették be. A magában sivárán ható alacsony falmaradványok ilyetén való keretelése szerencsés ötletnek bizonyult, melyről a székesfehérvári romkert művészi hatása tanúskodik. A zöld gyepágyak szürkésfehér falmaradványok, vörösmárvány padlótöredékek szakítják meg, kellemes színharmóniával gyönyörködtetve a szemlélőt. *(34. kép.)*

Az ásatási terület lezárására dr. Lux Géza műegyetemi adjunktus készített kiváló művészi érzékről tanúskodó, rendkívül szerencsés ter-

Dercsényi Dezső
A székesfehérvári királyi bazilika
Bp 1943

vet. A romkertet keletről és részben északkeletről a kőmúzeum épülettömbje határolja. *(11. kép.)* Az északkeleti és nyugati oldalon pedig vöröstéglából emelt támfal választja el a püspök kertjétől. A kőmúzeum építéséhez el kellett bontani a mai Szent István-mauzoleum helyén álló úgynevezett Eisenbart-féle házat, mely váratlanul sok szép faragott kőanyagot szolgáltatott a kőtár részére. Kisrészben a várfalat is le kellett bontani, mivel állékonysága igen gyenge volt. A püspök-

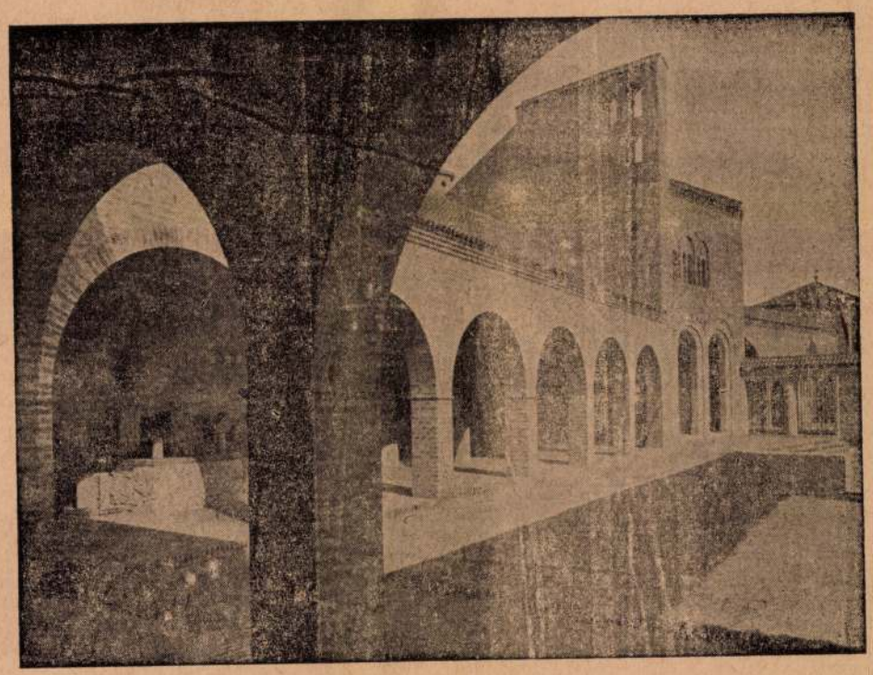

11. kép. A kőtár külseje

kert keleti részén húzódó és a Prohászka-parkra néző várfal tekintélyes része megmaradt és a kőtár hátsó oldalát alkotja.

A bazilika főtengelyének irányában a kőtárhoz csatlakozik a Szent István-mauzóleum, míg a tér művészi lezárása kedvéért az építmény továbbfolytatódik, kapuszerűen átívelve az úttestet, és egy kisebb kutatószobát, valamint a villamos-művek korábban idehelyezett transzformátorát foglalja magában. A romkert lezárásának terve rendkívül szerencsés, mert szellemben rokon ugyan a bazilika első korszakának stílusával, amennyiben román ízlés formáit tükrözi, de keskeny vöröstéglás anyaga merőben más, az építmény hatása is végeredményben korszerűen modern. Nyugodt, harmonikus félkör-

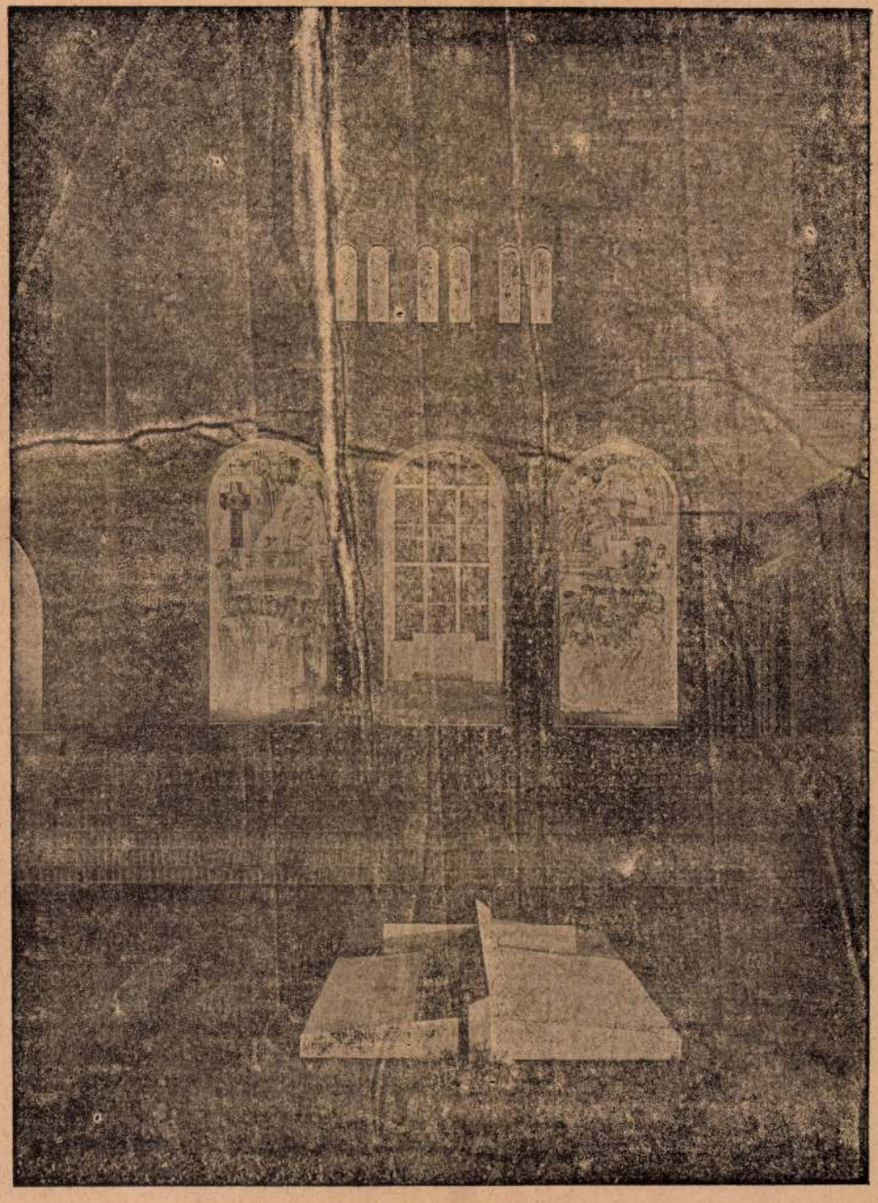

12. kép. A Szent István-mauzoleum külseje (éjszakai felvétel).

ives árkádjai déli, mediterrán hangulatot tükröznek és az olasz-román építészet szellemének átérzéséről tanúskodnak anélkül, hogy alkotójuk akár egészben, akár részletformákban utánozójává süllyedne. A Szent István-mauzóleum építészetileg is a kőtár szerves folytatása, attól külsőleg csupán harangtoronyszerűen kiképzett oldalfal választja el. Míg azonban a kőtár földszintes csupán, a mauzóleum egyemeletes épülettömbje magasan kiemelkedve az egész architektúra hangsúlyát adja meg. *(12. kép)* A mauzoleumon is továbbfolytatódik a kőtár árkádsora, csak félkörívei megnyúlnak monumentális hatást adó méretekben.[1]

A Szent István-mauzóleumban a modern magyar művészet hódolata fogja körül első szent királyunk kőszarkofágját. *(13. kép.)* Belső falát Aba Novák Vilmos falképei, Árkainé Sztehló Lili üvegablaka. Lux Géza tervezte kovácsolt vasrács, külsejét pedig Madarassy Walter kődomborművei díszítik.

Lux Geza dr

Lap: FÜGGETLENSÉG
Megjelent: 1943 OKT. 17.

Befejezték a borsi Rákóczi-kastély restaurálását

Mint ismeretes, II. Rákóczi Ferenc szülőházát, a borsi kastélyt a felszabadulás után teljesen helyreállították s most fejeződött be a belső termek korhű restaurálása is.

Az egyik terem berendezését a Hangya vállalta és a nemrégen még omladozó termet ma már korhű bútorok, csillárok, fegyverek és más berendezési tárgyak díszítik, a szövetkezeti mozgalom áldozatkészségéből és elhelyezték a terem egyik falán a fejedelem képét. A környékbeli szövetkezeti kiküldöttek jelenlétében most adta át rendeltetésének a restaurált termet *Wünscher* Frigyes dr. felsőházi tag, a Hangya alelnök-vezérigazgatója, akit *Komáromi* István. községi főbíró köszöntött, majd *Váró* Indár polgármester Sátoraljaújhely város nevében, *Luby* Jánosné a szövetkezeti asszonycsoport nevében üdvözölték.

A lelkes hangulatú házi ünnepséget, amelyen résztvett vitéz *Lehoczky* Lajos főszolgabíró is, magyar ruhás lányok köszöntője zárta be. Ezt az ünnepséget használták fel arra is, hogy a szövetkezet kiküldötteivel megbeszélést tartsanak.

toly, puska, bot, kés, ... stb.) ellen is hatásosan lehet védekezni, de ugyanígy támadni is. Már most a két erő összeütközésekor a gyakorlottabb és a bátrabb kerekedik felül.

— A japán hadsereg Európában nem egyszer megmagyarázhatatlan sikerei — vetjük közbe — bizonyára ezzel magyarázhatók.

— Igen. *Hihetetlen önbizalmat kölcsönöz a cselgáncs tudása annak,* aki körülbelül egyenlő ellenféllel kerül szemközt, de még

November 5-ig lehet

a műjégpályára

kedvezményesen beiratkozni és kell a köztisztviselőknek kedvezményes tagsági jegyeiket megújítani. Ugyanilyen kedvezmény a bérlőknek. November 5-én túl a kedvezmények megszűnnek. Irodai órák: 9—1 és 3—6-ig, vasárnap 9—1-ig. Telefon: 220 455.

„FIGYELŐ"
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299—632.

Lap: Pester Lloyd, esti lap

1943 OKT. 14

Megjelent: .....

Das instandgesetzte Geburtshaus des Fürsten Franz Rákóczi II. Die Bevölkerung des Komitats Zemplén, darüber hinaus aber die ganze Öffentlichkeit des Landes, bereitet sich für Sonntag auf einen denkwürdigen Festakt vor, in dessen Rahmen das vom Landeskomitee für Denkmalschutz in seinen ursprünglich baulichen Zustand wieder instandgesetzte Geburtshaus des ungarischen Freiheitsfürsten Franz Rákóczi II. in der Gemeinde Borsi, samt einer kleineren historischen Sammlung von Denkwürdigkeiten, der Öffentlichkeit übergeben wird. Das Geburtshaus hat im Laufe der Zeit mannigfache bauliche Änderungen erfahren und wurde jetzt durch das historische Verständnis des Professors Géza Lux wieder in jenen baulichen Zustand zurückversetzt, der die Schönheit seiner historischen Formgebung und die Einzelheiten seiner ursrpünglichen Innenarchitektur wieder erkennen läßt.

kehren denn auch auf dieser Grundlage

Lux Géza dr

Next Page →

Lux Gería dr

Lux Géza dr.

„FIGYELŐ"
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299—632.

Lap: Magyarország, Budapest
Megjelent: 1943 OKT. 13.

Vasárnap avatják Borsiban Rákóczi helyreállított szülőházát

A zemplénmegyei *Borsi* községben vasárnap avatják fel a részben helyreállított és részben újraépített egykori Rákóczi-kastélyt, *Rákóczi Ferenc szülőházát.*

Az épület az idők folyamán kivetkőzött eredeti jellegéből, egyes részei megsemmisültek, több rá- és átépítés történt. A helyreállítás terveit *Lux* Géza készítette. A kastélyt Zemplén megye kezdeményezésére az ország törvényhatóságai hozatták ismét jókarba, a Műemlékek Országos Bizottságának felügyelete mellett. Rákóczi szülőházában *több érdekes redeti építészeti részlet* maradt fenn, ami a nemzeti kegyeleten túlmenőleg is érdeklődést biztosíthat a kastélynak. Zemplén megye közönsége az épületben ***kisebb muzeális gyűjteményt*** helyez el, **amelynek anyaga elsősorban** *II. Rákóczi Ferencre és családjára* vonatkozik. *(MTI)*

A Szent Szék nem küldött lepecsételt utasításokat

Istanbul, október 13. Az istanbuli apos toli kiküldött *megcáfolta* azt az állítás amely szerint a Szent Széktől *lepecsétel utasításokat* kapott a pápa fogollyá nyil vánítása esetére. *(MTI)*

Lap: Magyar Szó Bp.
1943 OKT. 14.
Megjelent: .....

Vasárnap avatják fel Rákóczi szülőházát

Vasárnap avatják fel a Zemplén vármegyei Borsi községben *Rákóczi Ferenc szülőházát.* A részben helyreállított és részben újjáépített egykori Rákóczi kastélyt Zemplén vármegye kezdeményezésére az ország törvényhatóságai hozatták ismét jókarba. Az épület az idők folyamán egészen kivetkőzött eredeti jellegéből, számos ráépítés és átépítés történt, s egyes részei meg is semmisültek. A helyreállítás terveit *Lux Géza* készítette és az épület eredeti részeinek a ráépítések alól való kihámozása, valamint a szükséges helyreállítások a Műemlékek Országos Bizottságának irányítása és felügyelete mellett történtek. A borsi Rákóczi kastélyban több érdekes építészeti részlet maradt fent, ami a nemzeti kegyeleten túlmenőleg is érdeklődést biztosíthat a kastélynak. A vasárnapi ünnepélyes keretek közt felavatandó épületben Zemplén vármegye közönsége kisebb muzeális gyüjteményt helyez el, amelynek anyaga elsősorban II. Rákóczi Ferencre és családjára vonatkozik.

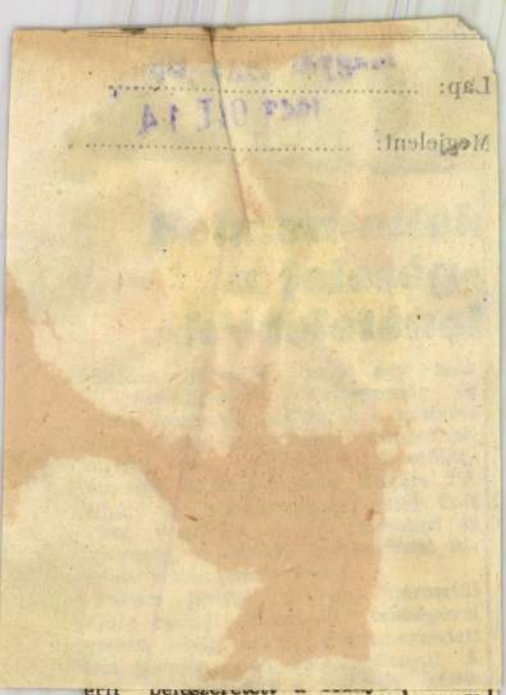

ebbi kapcsolatba kerültek és ebből három évvel ezelőtt leánygyermek született. A házastársak között ekkor már megbomlott a jóviszony, *napirenden voltak a civódások és féltékenységi jelentek, sőt az eddig békés lakás csendjét nem egyszer még verekedés zaja is felverte.* Az asszony tudomást szerzett férje titkos kapcsolatáról. szemrehányásokat tett és a férj gyakran el is költözött a lakásból. Válni akart, de Takacsné ebbe *nem akart beleegyezni.* A viharos jelenetek egymást érték és gyanus körülmények is felmerültek, amelyek végül is bünvádiútra terelték a házas-

Lux Geža do

Lux Géza dr

Lux Géza dr

„FIGYELŐ"
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299-632.

FIGYELŐ

Lap: ..... 1943 OKT. 14.

Megjelent: .....

— **Kijavitották a borsi-i kastélyt.** Vasárnap avatják fel a Zemplén vármegye, Borsi községben II. Rákóczi Ferenc szülőházát. A részben helyreállitott és részben újraépitett egykori Rákóczi-kastélyt Zemplén vármegye kezdeményezésére az ország törvényhatóságai hozatták ismét jókarba. Az épület az idők folyamán egészen kivetközött eredeti jellegéből, számos ráépités és átépités történt és egyes részei meg is semmisültek. A helyreállitás terveit *Lux* Géza készitette. Az épület eredeti részeinek kihámozása, valamint a szükséges helyreállitások a Műemlékek Országos Bizottságának irányitásával történtek. A Borsi-i Rákóczi-kastélyban több érdekes eredeti épitészeti részlet maradt fent, ami a nemzeti kegyeleten túlmenőleg is érdeklődést biztosit. A vasárnap felavatandó épületben Zemplén vármegye közönsége kisebb gyüjteményt helyez el, melynek anyaga elsősorban II. Rákóczi Ferencre és családjára vonatkozik.

[illegible] miközben a szöges drót felhasította a lábát. A rendőrorvos ezzel szemben megállapította, hogy *éles szerszámtól eredő és csontig hatoló sérülése van.* Erre azután a tolvaj beismerte tettét. Mivel éjszaka tör-

Lux Géza dr

l.

⇒Művészeti Hetek Komárom⇐

47. l. 58. l.

anyi andrás apa a
zsuzsanna miklós a
lászló géza atilla, cíka
jolán paula terézia i
gyula janthepiet a
susanne bandi potyi
judith márta mária
máriababa magdolna
margit andrás anna
emilia brigitta erika e

10
20
10
20
20

10
40

Lux Géza

Irad

Hegedős Gyula = Három tillérest vette meg Károly román király az aranyos-meggyesi várhasztélyt.

Nemzeti Ujság

1943. okt. 31.

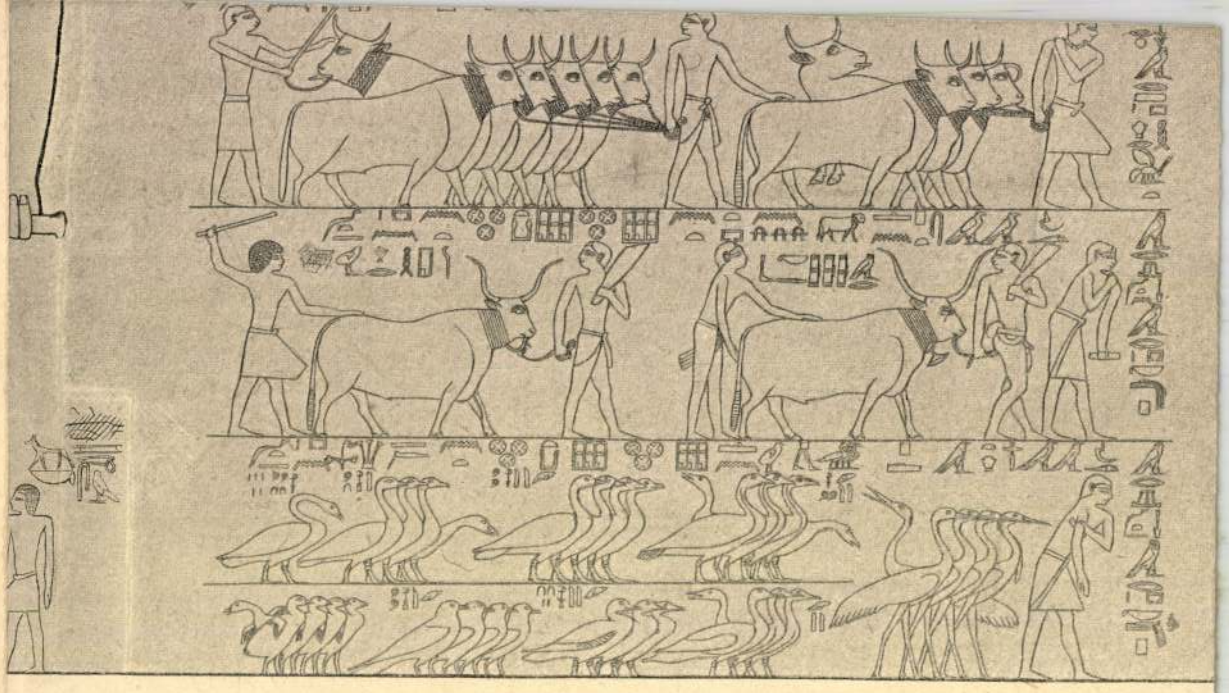

s Ptah-hotep in Sakkara.

Auf der rechten Hälfte der Wand werden von Untergebenen in feierlichem Zuge viele Tiere und Vieh aus den Ländereien herbeigefü
ihre Produkte zum Kultus des Verstorbenen beisteuerten. Voran gehen Knaben, welche durch Leibeskünste den Zug beleben, dann folgen Windhun
Antilopen, Kühe mit den angefesselten Kälbern (eine Kuh wird vom Tierarzt beim Kalben unterstützt) und Ochsen, Schwäne, an Zahl 1225, Gänse
kleine Gänse 120 000, und Kraniche. Die Zahlen mögen stark übertrieben sein.

Lux Géza, Szövényi

postó

László

Szövényi

Lux Géza

alatt is

Budapesti nyomda, V., Erzsébet-tér 2 – Telefon: 1-870-18

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET

1937 ÁPRILIS 25-TŐL MÁJUS 9-IG

„FIGYELŐ"
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299—632.

Lap: Nepszava

1943 OKT. 14.

Megjelent:

(*) **HELYREÁLLÍTOTTÁK A BORSI KASTÉLYT.** Vasárnap avatják föl a zemplén vármegyei Borsi községben *II. Rákóczi Ferenc szülőházát.* A részben helyreállított és részben újraépített egykori Rákóczi-kastélyt Zemplén vármegye kezdeményezésére az ország törvényhatóságai hozatták ismét jókarba. Az épület az idők folyamán egészen kivetkőzött eredeti jellegéből, számos ráépítés és átépítés történt és egyes részei meg is semmisültek. A helyreállítás terveit *Lux Géza* készítette és az épület eredeti részeinek a ráépítések alól való kihámozása, valamint a szükséges helyreállítások a *Műemlékek Országos Bizottságának* irányítása és felügyelete mellett történtek. A borsi Rákóczi-kastélyban több érdekes eredeti építészeti részlet maradt fent, ami a nemzeti kegyeleten túlmenőleg is érdeklődést biztosíthat a kastélynak. A vasárnap ünnepélyes keretek közt felavatandó épületben Zemplén vármegye közönsége kisebb *muzeális gyűjteményt* helyez el, amelynek anyaga elsősorban II. Rákóczi Ferencre és családjára vonatkozik.

„FIGYELŐ"
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299—632

Lap: .....

Megjelent: .....

erkölcsi csődjéről s az idealista (tudniillik a korlátlan, a féktelen az anarchista) egyéni szabadságnak olyan engedményeket tett, amelyekre a marxizmus bíbornokai kö-

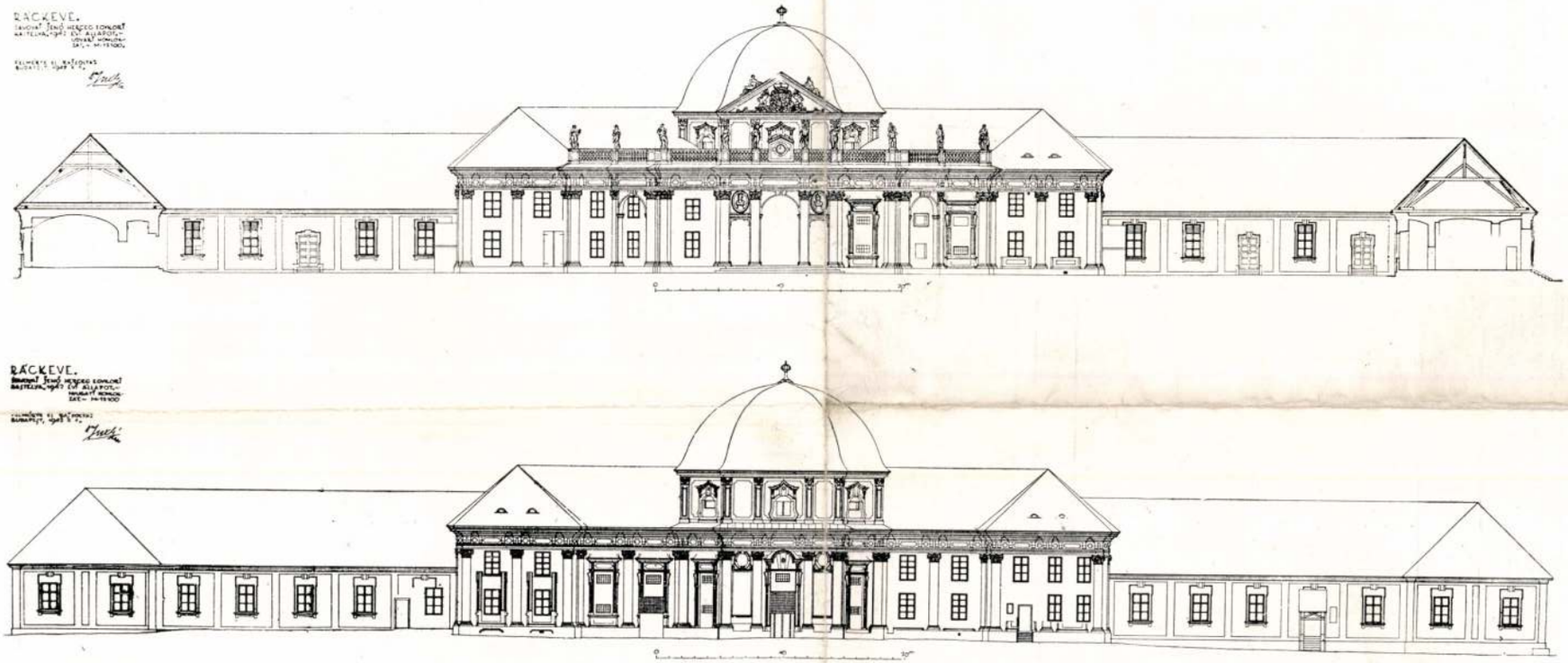

RÁCKEVE

SAVOYAI JENŐ EGYKORI KASTÉLYÁNAK (ép. J. L. HILDEBRANDT) FELVÉTELI RAJZAI DR. LUX GÉZÁTÓL.

Schloss des Eugen von Savoya (Arch. J. L. Hildebrandt), gez. von. Arch. dr. Géza Lux. — Rilievi del Castello di Eugenio di Savoia (eretto da G. L. Hildebrandt), dis. dell' Arch. dott. Géza Lux.

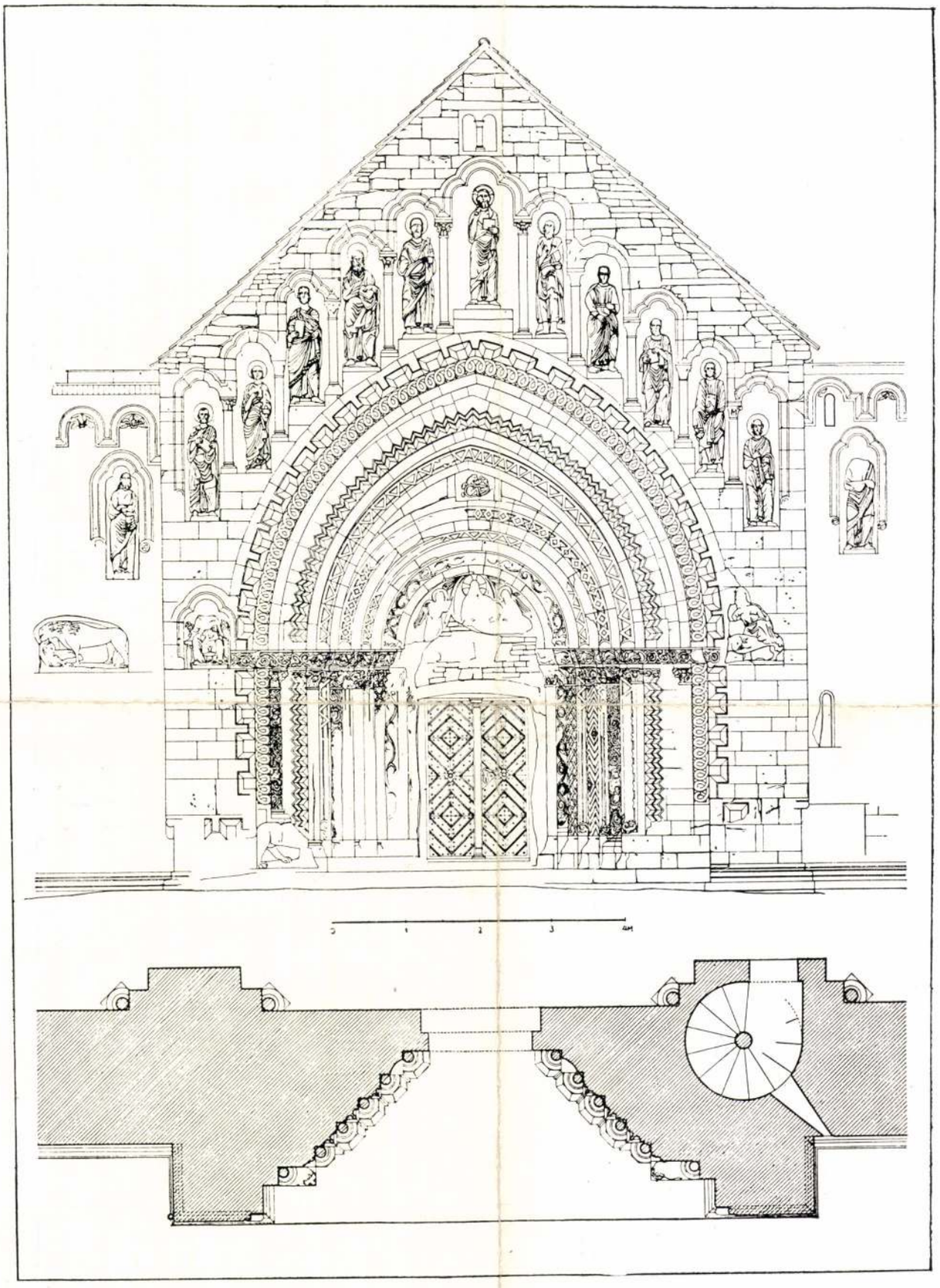

A JÁKI APÁTSÁGI TEMPLOM FŐKAPUJA A RESTAURÁLÁS ELŐTT. DR. LUX GÉZA FELVÉTELI RAJZA.

Hauptportal der Abteikirche von Ják, vor der Restaurirung. Technische Aufnahme von Arch. dr. Géza Lux. — Porta principale della chiesa abbazilae di Ják, prima del restauro. Rilievi dell'Arch. dott. Géza Lux.

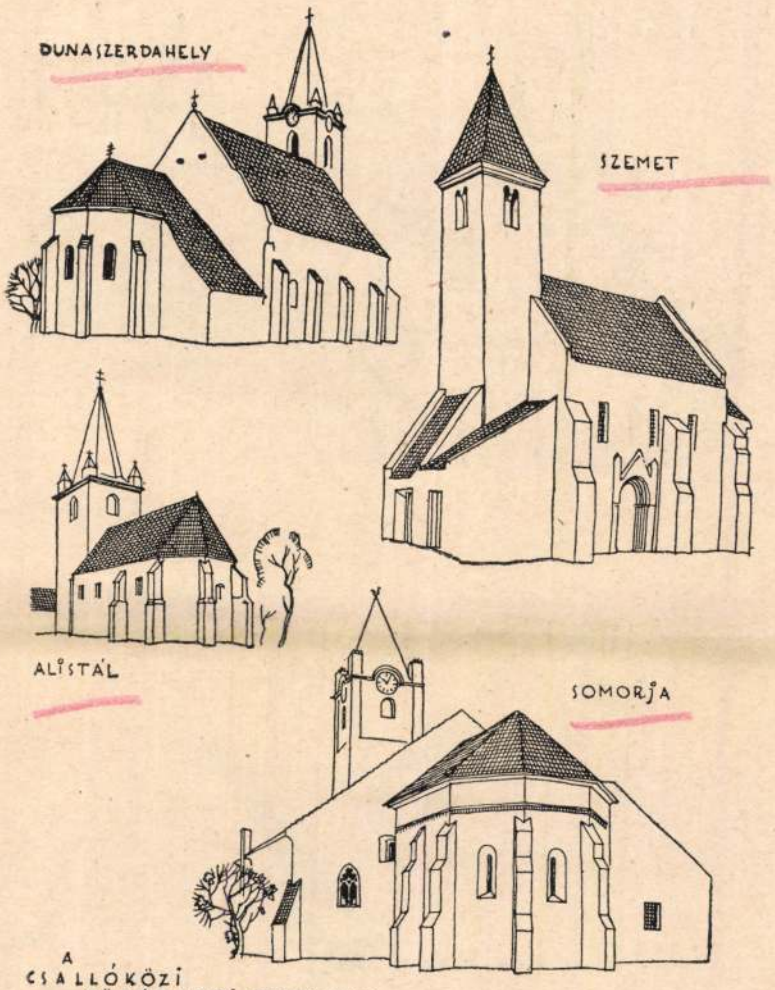

A CSALLÓKÖZI KÖZÉPKORI TEMPLOMOK TÍPUSAI.

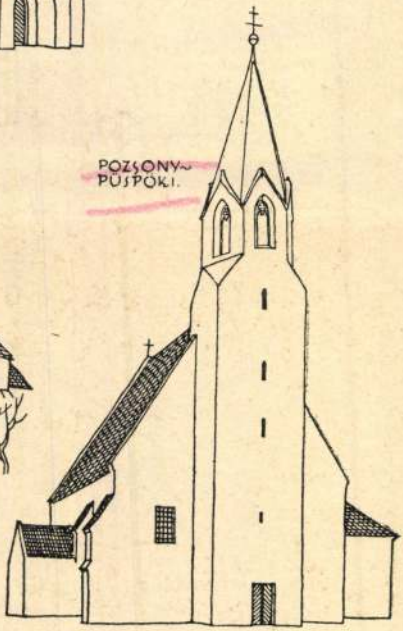

A CSALLÓKÖZI KÖZÉPKORI TEMPLOMOK TIPUSAI

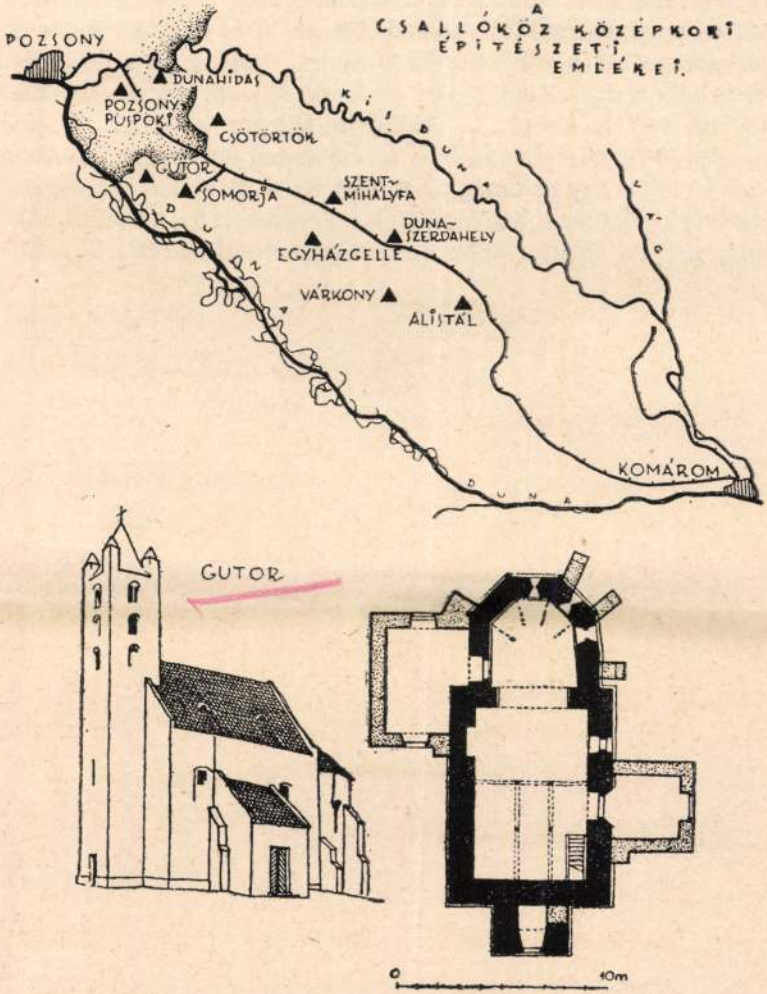
A CSALLÓKÖZ KÖZÉPKORI ÉPÍTÉSZETI EMLÉKEI.
POZSONY
DUNAHÍDAS
POZSONYPÜSPÖKI
CSÖTÖRTÖK
GUTOR
SOMORJA
SZENTMIHÁLYFA
DUNASZERDAHELY
EGYHÁZGELLE
VÁRKONY
ALISTÁL
KOMÁROM
KIS DUNA
DUNA
GUTOR
0
10m

Most, amikor a csallóközi templomok és műemlékek sorsa ismét magyar kézbe került, mindent el kell követnünk, hogy a szemeti műemlék sorsára ne kerüljenek. Nemcsak megtartásukról és megmentésükről van szó, hanem arról is, hogy modern átalakításokkal és kibővítésekkel eredetiségükben kárt ne szenvedjenek, pedig sajnos, nagy a hajlandóság erre mindenütt. De tovább kell mennünk, a csallóközi jelleget a sziget újonan emelendő egyházi alkotásain is érvényre kell juttatnunk. Aknázzuk ki tehát egy színmagyar terület helyi építészetének összes karakterisztikumait, hogy ezáltal is megközelítsük a mindnyájunk által annyira óhajtott nemzeti építőművészet kifejezési formáit.

Dr. Lux Géza

A *dunaszerdahelyi* plébániatemplom a legnagyobb a három között. Sok átalakításon esett keresztül. A templom főhajóját félnyolcszögű támpilléres szentélyét, belsejében teljesen barokká változtatták át, de a főhajó északi oldalához hozzáépített oldalhajó nagyjából érintetlen maradt. Az oldalhajó magas arányaival és széprajzú késői gót bordásboltozataival jó képet ad, milyen lehetett az egész templombelső eredeti architektúrája. A templom külsejét tömeghatásában a hozzátoldások kissé zavarják, de még sincsenek ártalmára a festőiségnek, amelyben a hegyes süvegű fiatornyocskás magas toronyé a hangsúly. Hogy a torony teljes magasságában gótikus, bizonyítják mérműves csúcsíves ablakai a főpárkány alatt.

A csallóközi egyhajós rendszerből kiválik a *pozsonypüspöki* plébániatemplom, melynek hosszházát háromhajós csarnok alkotja, amelyhez a szabályos félnyolcszögű támpilléres szentély csatlakozik. Úgylátszik, ezt a templomot már nem helyi, hanem hihetőleg a közeli Pozsonyból hozott idegen mester alkotta, aki nem érezhetett közösséget a csallóközi formákkal, mert ezek hatása alól még a torony építésénél is kivonta magát. A fiatornyocskás megoldás helyett a provinciális gótika unalmas oromzatos toronysüvegét csak annyiban alkalmazta szokatlanul, hogy nem nyolcszögű, hanem hatszögű alapon fejlesztette ki.

Tulajdonképpen az egyhajós gótikus templomok sorában kellett volna szólnunk a *dunahidasi templomról*, amelyet már az egyházgelleivel rokon szentségháza révén megemlítettünk. Különlegessége e templomnak, hogy kisméretű hajójának szentélyfelőli sarkaiban sajátságos oltársátrakat emeltek kőből, gótikus formákkal és szépen alakított bordás keresztboltozatokkal. Sehol ilyen oltárokat, nem hogy a Csallóközben, de még az ország területén sem találunk. A dunahídasi templomot tulajdonképpen azért választottuk külön, hogy seregszemlénk végére érve kiemeljük azt a mintaszerű restauráló és bővítési munkát, amelyet a Műemlékek Országos Bizottsága végzett rajta századunk elején. Ezzel nemcsak a régi templom állagát sikerült megmenteni, hanem példát is adtak arra, miképpen kell valamely csallóközi templom kibővítését úgy végrehajtani, hogy az emlék eredeti hangulata semmiféle változást ne szenvedjen.

tornya jelentékeny. A román stílusra jellegzetes, de téglából alakított ikerablakai három emeletsorban láthatók egymás felett. A tornyot csallóközi négyfiatornyos süveg fedi, de kúpalakban.

A Gutor melletti *Szemet* kisközség templomáról is meg kell emlékeznünk, bár a harmincas évek elején a cseh uralom alatt lebontották. Több-kevesebb változással a gutori templom jellegében épült. Tornyának süvege utolsó alakjában már csak egyszerű sátortető volt, melynek párkánya alatt románkori ikerablakok voltak láthatók. A műemlék jelentőségét a déli oldalán állott, félköríves lépcsőzetes keretű, románstílusú kapuja adta meg. Ez a kapu példa volt arra, miként utánozta népünk egyszerű eszközökkel a szabatos minták nyomán ellesett stílusformákat.

Kétségtelen, hogy a Csallóköz többi templomaiban is ki lehetne még mutatni a románkori eredetet, de ezeken a stílusjelleg már elmosódott és későbbi korok, főként a gótika elemeivel vegyült. Folytassuk tehát a sorozatot a gót stílus alkotásaival. A templomok románkorban kialakult egyhajós rendszere még a gótika virágzása idején is megmaradt, a szentélyek félnyolcszögűek és támpilléresek s a nyugati homlokzat közepén a négyzetes alapú torony továbbra is a főmotívum maradt. A gótikus templomokat különösen három emlék képviseli jól, kettő közülük : az *alistáli* és *várkonyi* még eredeti változatlan tömegében, a *dunaszerdahelyi* pedig hozzátoldásokkal.

Az *alistáli* templom nyugati oldalán emelkedő tornya zömök, várszerű. S mint a történelmi adatai elárulják, a török háborúk idején védelmi célra használták s a templom is védelmet nyujtott ideig-óráig meglepő támadások esetén a körülvevő kőfal oltalma alatt. A templom belsejében, mind a hajóban, mind a szentélyben megvannak még az eredeti gótikus boltozatok. Majdnem ugyanezt mondhatjuk a várkonyi templomról is, megjegyezvén, hogy a hajó belsejét itt barokká alakították át és az alistálinál valamivel monumentálisabb arányú bordás boltozatos szentélyében is a barokk adja meg az alaphangot, különösen a szép főoltár jelentékeny plasztikai és ornamentális díszítése révén.

nálunk nagy megbecsülést kell érdemeljen. A somorjai templom csallóközi jellegét, az átalakítások révén szélessé vált nyugati homlokzaton, a kúpsisakos fiatornyocskás harangtorony adja meg, amelyen némi barokk alakítás is tapasztalható az óralapok alkalmazásában és keretelésében.

A csallóközi egyhajós rendszer szerint épült első alakjában a *csütörtöki* plébániatemplom, amelyet ugyancsak sok átalakítás ért. Románkori hajóját szinte a somorjai példára, karcsú boltozatokat hordó oszlopokkal osztották meg. A szentélye félnyolcszögű és támpilléres, de már a gótikus átépítésből származik a XV. században hozzácsatolt északi oldalhajóval együtt. Ellenben románkoriak a nyugati homlokzaton emelkedő tornyok. Kettős tornyot építeni a középkorban csak egyházas helyeken volt szabad, Csütörtökön azért, mert a templomépítés idején társaskáptalan székhelye volt. A csütörtöki tornyok románkori eredetét a déli toronyban mutatkozó ikerablakokban ismerhetjük fel. Ezzel szemben az északi tornyon csúcsíves egyszerű ablak van egy barokkos keretű óralap felett. A tornyok ablaknyílásainak különbözősége, síma egyszerű fehérre meszelt tömege, a falaikat erősítő primitív támpillérek nagyon festői hatást keltenek, nem is szólva a csallóközi fiatornyos gulasisakokról.

Kéttornyos az egyházgellei templom is. A község már nevében elárulja, középkori egyházashely voltát, amit egyébként a kettős torony alkalmazása is bizonyít. A románkori jelleg csak a tornyok határolta nyugati homlokzatban maradt meg, ablakokban, párkányokban és a félköríves kapuban, de némi átmeneti jelleggel, mert az egyik ablakban már a csúcsív is jelentkezik az előretörő gótstílus jeleként. A templom különben az egyhajós csallóközi típus képviselője, a fejlett gótika formáiban. A szentély tornyos szentségháza figyelemreméltó munka, mert a Csallóközben elterjedt szentségháztípus mintája lehetett ; szerényebb mását a dunahidasi templomban találjuk.

Közel Somorjához fekszik a kis *Gutor* község. Kisméretű, de magas arányaival feltűnő temploma méltán sorakozik az eddig említett alkotások mellé. A csallóközi egyhajós alaprajzot kisméretei ellenére is híven követi. Formai szempontból különösen a nyugati homlokzat közepén emelkedő karcsú magas

hatással, mégsem tűnik lehetetlennek, ha köztük és faépítészetünk között szoros összefüggést látunk. Hiszen még a klasszikus építészet alaktani elemeit is a faarchitektúrából magyarázzuk és származtatjuk.

Lehet azonban még olasz hatásra is gondolnunk, mert a románkorban, különösen Felső-Olaszország területén, kedvelték a négyfiatornyos kősüvegű harangtornyokat, hogy csak példának említsük a veronai Zeno, az aostai, parmai és sienai dóm kampanilléit.

Minthogy a Csallóközt folyók övezték, áradásaikkal gyakran veszélyeztették, de meg is védték ellenséges dúlásokkal szemben. Így történhetett, hogy a középkori templomok nagy számban, aránylag épen maradhattak és ma is használatban vannak.

A templomok kisrésze még árpádkori, többsége gótikus, zöme barokk alkotás. Többnyire egyhajós elrendezésben épültek. A hajóhoz keleten a rendesen félnyolcszögű támpilléres szentély, nyugaton a mindig négyzetes alapú torony csatlakozik a hajó tengelyvonalában. Persze ezt az alapformát csak ritkán találjuk érintetlenül, későbbi átalakításokból és hozzáépítésekből kell, sokszor gondos építészettörténeti vizsgálat alapján, kihámoznunk.

Árpádkorból származik még a somorjai református templom, amely eredeti alakjában a csallóközi egyhajós típust képviselte. Hajójához még a románkorban félnyolcszögű támpilléres szentélyt csatoltak, melynek félköríves rézsüs ablakai és a párkány fűrészfogsora még a románstílus bélyegét viselik, rajtuk kívül több stíluselem az eredeti építési korból nem maradt. Későbbi hozzáépítésekkel a templomot négyhajóssá alakították át olyképpen, hogy a románkori hajó északi és déli falához oldalhajókat csatoltak, majd a főhajó terét is ketté osztották a tengelyben felállított karcsú nyolcszögletes pillérekkel. Ezek a faragott kőből emelt pillérek késői gót (XV. századi) hajlított bordás boltozatokat tartanak. E különleges boltozás a gót stílus hanyatlása idején keletkezett és nagy mesterségbeli tudást, szerkezeti érzéket kívánt alkotójától. Csak kiváló mesterek építhették a somorjai boltozatot, mely Magyarországon társtalanul áll, épp ezért, ha a külföldi példákkal szemben szerényebb kivitelű is,

elkövetkező változások felé fordulnunk. Arra, hogy a mai mozgalmak, a kész és készülőben lévő alkotások, a pályájuk délpontjára hágott vagy éppen csak induló költők változó világáról képet adjunk, itt és most nem vállalkozhatunk. Bizonyos, hogy irodalmunk újabb fordulópontra érkezett. A század első felében kibontakozott nagy alkotó nemzedék immár betakarította a maga termését: alig pár hónapja hagyott el bennünket utolsó szellemi vezéregyénisége: Babits Mihály. A határok ha nem is mind, részben mégis leomlottak: a kisebbségi magyarság legsugárzóbb s legtörhetetlenebb szelleme Reményik Sándor, szintén eltávozott közülünk; úgy érezte talán, hogy betöltötte már hivatását. Súlyos és értékes örökségük azonban nem került tékozló kezekbe: az ifjúság, a nyomukba lépő új írók méltók akarnak lenni hozzájuk s bennük és rajtuk át az egész magyar multhoz. Tanításuk ma is szent, a magyar szellem örök tanítása: költők legyetek hívek a szépséghez, mely túléli az idők múlását, őrizzétek az egész magyarság álmát, s az örök, tiszta humanitás parancsát, mert az a ti elrabolhatatlan országtok, a lélek országa a földi határok felett.

Keresztury Dezső

Ccd

A CSALLÓKÖZ RÉGI TEMPLOMAI

A pozsonyi vagy érsekújvári Dunaág és a Nagy-Duna által közrevett Csallóköz Magyarország legnagyobb folyami szigete. Földrajzi helyzetéből adódó zártsága sajátságos csallóközi kultúrát teremtett, amely sokféleképpen nyilvánul meg; a tősgyökeres magyar lakosság szokásaiban, viseletében, települési formáiban, ősi helyi hangzású községneveiben (Álistál, Egyházgelle, Amadékarcsa, Egyházkarcsa, Etrekarcsa, Siposkarcsa, Somorja stb.) és építészetében. A csallóközi építészet ilyen körülmények között önállóan fejlődött s a csallóközi helyi stílus már a középkorban, a templomokon kialakulhatott. Valamely terület helyi építőstílusát elsősorban, az ott található építőanyag befolyásolja. Minthogy a sziget építkezésre alkalmas fát és követ nem szolgáltatott, általában téglából építettek. A téglafalakat bevakolták és bemeszelték. A fehérre meszelt, napsütésben szinte vakító homlokzatok már magukban is helyi jelleget viselnek, amihez a helyi formák járulnak, főként a templomtornyokon. A csallóközi templomtornyok általában zömökek, erődítésjellegűek, ezért falaikat ablaknyílások ritkán törik át, kivéve a románkori tornyokét, amelyeken románkori ikerablakok láthatók, néha több emeletsorban is egymás fellett. Ezek egyébként karcsúbbak és könnyedebbek, mint a csallóközi tornyok zömét alkotó későbbi alkotások. Mindezen tornyokat gula- vagy kúpalakú falazott süveggel fedték be, a toronysarkakra pedig négy kis falazott fiatornyocskát helyeztek. Mintha az erdélyi, kalotaszegi vagy partiumbeli fatornyok kőbe átültetett mása lenne egy-egy ilyen csallóközi torony. Sajnos nincsenek még adataink, hogy a csallóköziekre fatornyaink lettek volna

Művészeti hetek

Kolozsvár 1942,

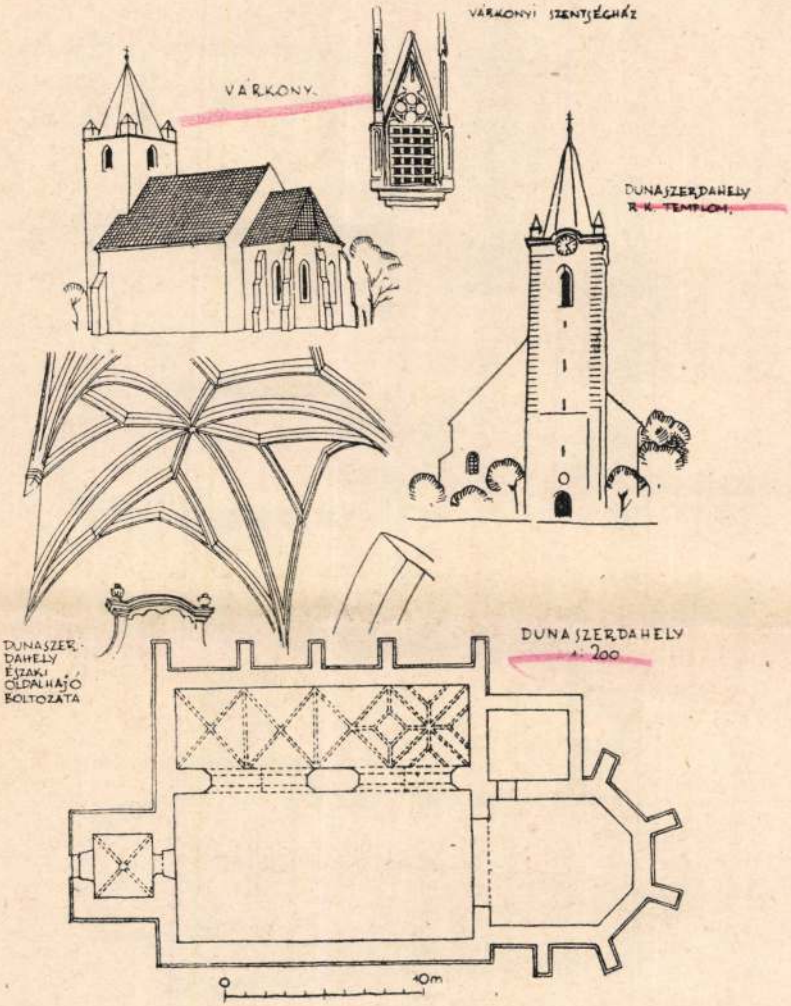
VÁRKONYI SZENTSÉGHÁZ
VÁRKONY
DUNASZERDAHELY
R. K. TEMPLOM
DUNASZERDAHELY
ÉSZAKI
OLDALHAJÓ
BOLTOZATA
DUNASZERDAHELY
1:200
0
10m

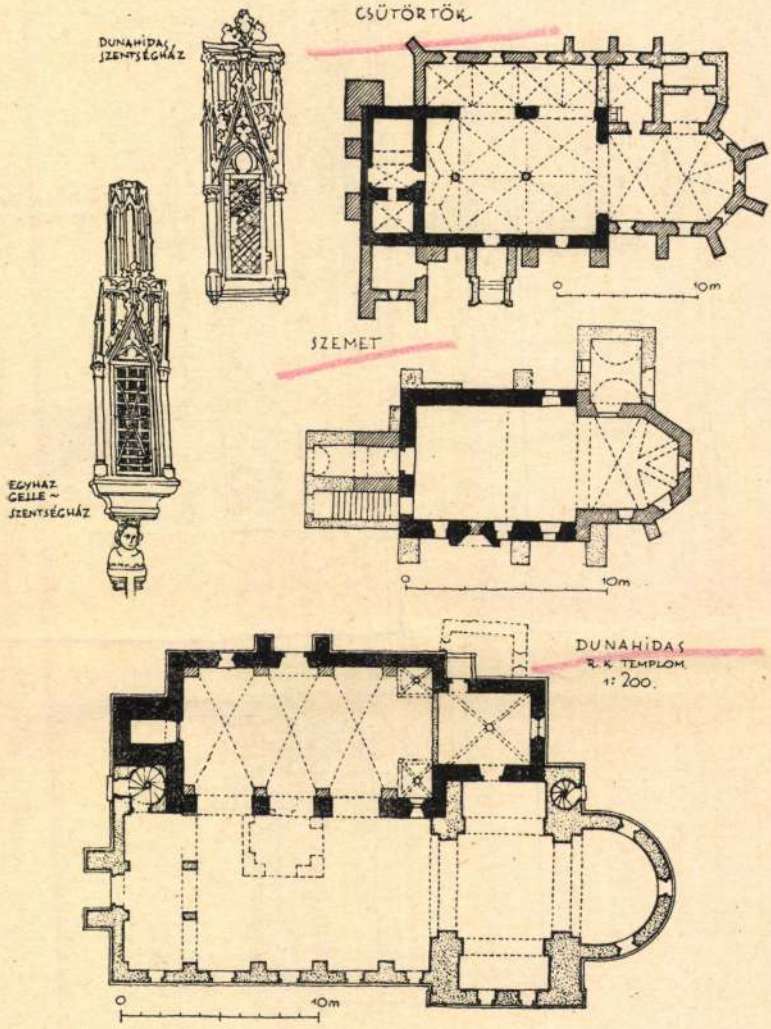
DUNAHIDAS
SZENTSÉGHÁZ
EGYHÁZ
GELLE ~
SZENTSÉGHÁZ
CSÜTÖRTÖK
10m
SZEMET
10m
DUNAHIDAS
R. K. TEMPLOM
1: 200.
10m

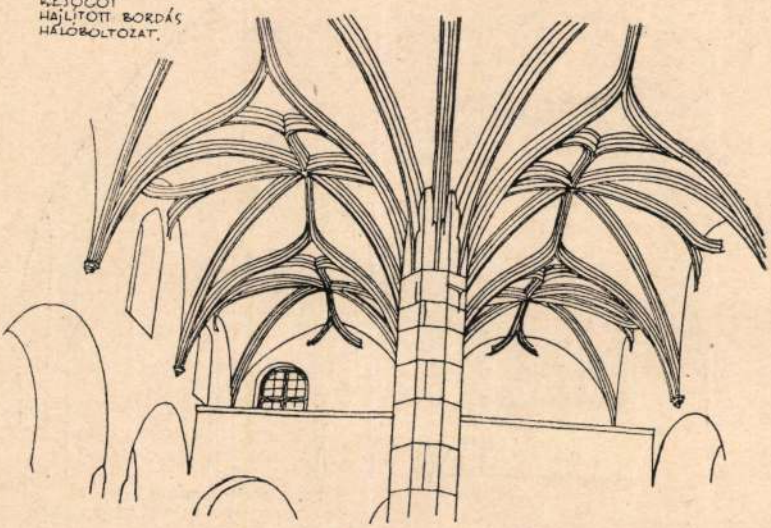
KÉSŐGOT
HAJLÍTOTT BORDÁS
HÁLÓBOLTOZAT.

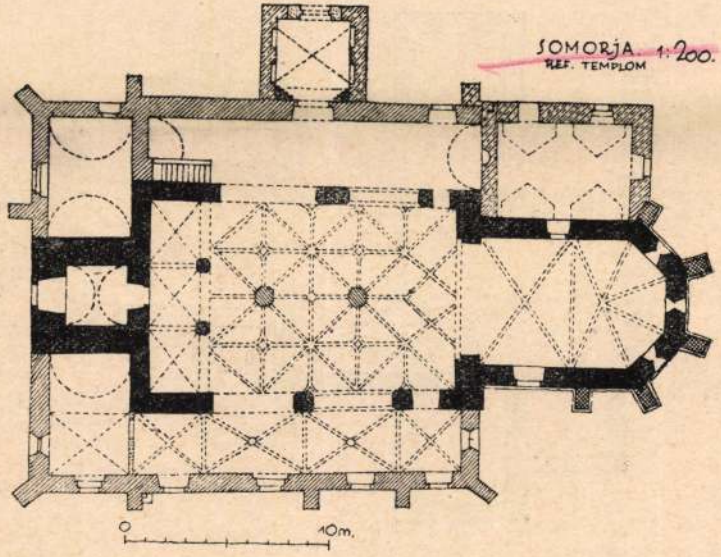
SOMORJA 1:200.
REF. TEMPLOM
0
10m.

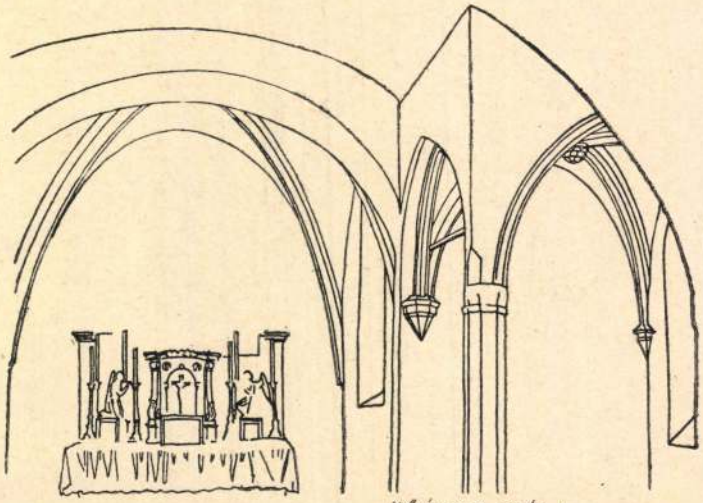

KŐSÁTOROS OLTÁR A DUNAHÍDASI TEMPLOMBAN

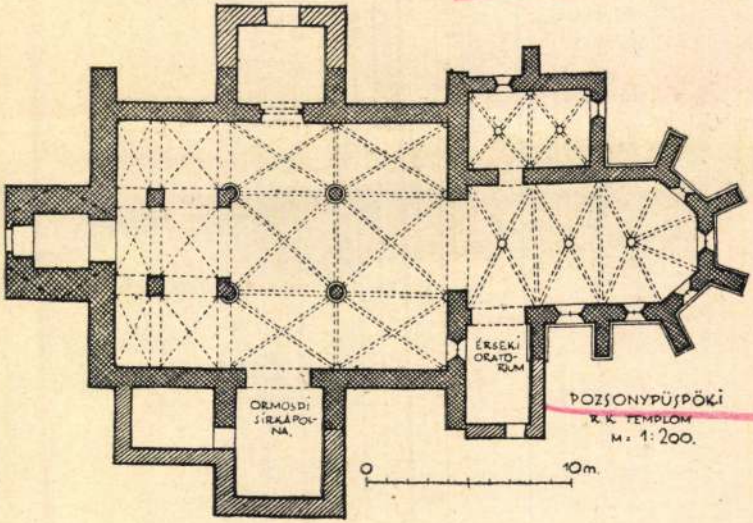

POZSONYPÜSPÖKI R. K. TEMPLOM
M. 1:200.

Mincs cód 238

sokszögű terem, kupolával fedve. E terem nélkülözhetetlen járuléka a csorgó, mely szüntelenül csobog mindkét típusú fürdőben, azonkívül a fal mellett elhelyezett kutacskák. A nagyterem előtt több részre osztott előépület áll, itt vannak a külön vetkőzőhelyiségek, szőrtelenítő kamrák és végül az előcsarnokok, melyeknek csökkentett melege átmenetet képez az utca és a fürdőhelyiség, illetve a főhelység és az utca között. A főhelyiségből gyakran kisebb kamrák nyíltak, kádfürdőző helyiségek.

Puky Miklós hevesvármegyei szabadságharci kormánybiztos, az osztrákok elől, kik őt halálraítélték, külföldre menekült. 1850-ben az akkor még török Szalonikibe érkezett s megnézte az egyik ottani török fürdőt. Naplójában ezt írja:[19] „Gömbölyű épület, az első szoba leghűvösebb (bár ez is igen meleg) s így mindig melegebb szobába megy az ember; levetkezve a legmelegebbikben megizzasztják, megtörlik, azután megnyomogatják, — ebből áll a fürdés víz nélkül — ez a török fő mulatsága, mit minden héten véghezvisznek, itt pipáznak, kávéznak, míg le nem hülnek."

Ha hozzátesszük, hogy a magyarországi török fürdők a nap bizonyos szakai szerint felváltva nyujtottak pihenést és szórakozást a nőknek és férfiaknak, a személyzetet is szigorúan megcserélve s azt is, hogy a világtól elzárt török asszonyok még szenvedélyesebb fürdőbe járók és fürdőben tereferézők voltak, mint a férfiak, sor kerülhet immár az egyes megmaradt emlékek bemutatására.

A megmaradt budai fürdők legdíszesebbike a Rudas-fürdő. Az említett Szokoli Musztafa budai pasa áldozatkészségéből épült 1556-ban. Lux Géza itt közölt alaprajza élesen élesen elválasztja egymástól az eredeti és az 1895-ös restaurálás alkalmával hozzá toldott részleteket. A jelenlegi hatalmas fürdőkomplexumból, mely a Gellért-hegy alján búvik meg s melynek vizét a hegy nevezetes melegforrásai szolgáltatják, egy négyzetes rész csak az eredeti. Vastag falak veszik körül, melyen hat, szabálytalanul elhelyezett nyílás nyílik. A tér közepét nyolcszögletes fürdőmedence foglalja el, melybe köröskörül hat lépcsőfok vezet. A nyolcszög sarkain egy-egy, összesen nyolc, 60 cm átmérőjű vörösmárvány oszlop áll, fejezetük és lábazatuk primitív, durva profilú. Az oszlopok csúcsíves hevedereket tartanak, ezeken nyugszik a kupola, mely szokás szerint félgömbalakú, átmérője tíz méter.

A kupola a négyzetes helységben középütt áll, a négy sarok felé laposívű dongák vezetnek át. A négy sarokban stalaktit boltcikkelyek ülnek. A török díszítőfantázia nem mondott le alkalmazásukról, bár a kupola szerkezetével kapcsolatban nem jelenhettek meg, mert azt oszlopok tartják. A stalaktitok ezúttal jóval díszesebbek, mint a magyar emlékeken általában. Faragott kőből készültek s kellemesen ható átmeneti tagokkal gömbölyítik le a sarkokat.

A Császár-fürdő Fischer von Erlachtól készült, tehát kevéssel a törökkor utáni alaprajza, mely a négyzetes főmag előtt egy keskeny, téglalapalakú előcsarnokot is mutat, valószínűvé teszi, hogy a Rudas-fürdő ma is álló, de belül gyökeresen átalakított s új falazásokkal összeszabdalt előcsarnoka is eredetileg török építmény. Főfalainak vastagsága is teljesen azonos a bizonyosan török időben épült főmag falával.

A belső négyszöghöz visszatérve s egy pillantást vetve annak metszetére kitűnik, hogy a kupola erősen és méltósággal emelkedik ki a rendelkezésre álló térből. A négy sarok felé induló donga is magasabbra ível, mint az oszlopok tartotta hevederívek.

Az eddigi irodalom sajnos egyetlen egy mondattal sem emlékezik meg arról, hogy a mai fürdőből mi az eredeti s mi az újabb toldalék. Laikus szemlélő, ki fürdőzőként kerül e félhomályos, titokzatos hatású, keleties környezetbe, hol a falakat vésett arabeszkek borítják, könnyen hajlamos arra a hiedelemre, hogy a törökvilágnak csodálatosképpen érintetlenül maradt emléke fogadta a falai közé. Érthetetlen, hogy a fürdőépület újabb méltatói magának a renoválásnak a tényéről is teljesen megfeledkeztek. A Rudas-fürdő építészeti értékei addig nem bontakozhatnak ki tisztán, amíg szigorúan el nem különítjük, mi az eredeti, mi a toldalék, sőt ki kell tér-

Genthon István

Budapest török műemlékei.

dupl

nünk arra is, hogy mely eredeti részletek szenvedtek súlyos módosításokat, vagy éppen semmisültek meg a megújító munka folyamán. Ez a szétválasztás és leírás csaknem félszázaddal a restaurálás után, megkésve, de nem feleslegesen, itt, az alábbi sorokban történik meg elsőízben.

A Műemlékek Országos Bizottságának rajztárában őrzött lapok alapján megállapítható, hogy a Rudas-fürdőt Czigler Győző vezetésével renoválták 1895-ben. Czigler eredeti felmérési rajzai is megmaradtak, ezeknek felhasználásával készültek Lux Géza szívességéből az itt közölt alaprajzok és metszetek. Czigler a múlt század végének önkényes restauráló elveit vallotta. Alaprajzilag és felépítésileg egyaránt mélyreható változtatásokat eszközölt az épületen.

A medencét, azoknak lépcsőfokait, az oszlopokat s az azoktól tartott hevederíveket szerencsére változatlanul hagyta. A kupola azonban kívül-belül erős defermáláson esett keresztül. A kupola héjazatában palackalakú szellőző- és világítónyílások ültek, szűk nyakukkal felfelé. Ezeket eltávolította s poligonális nyílásokat vágatott helyükbe, melyeket ismeretlen okokból színes üvegekkel fedett, talán azért, hogy a rejtelmes fényhatásokat fokozza. Befalaztatta a kupola legtetején vágott köralakú nagyobb nyílást, melyen át a felesleges gőz és pára távozott. Ami azonban legkevésbbé érthető, a kupola külső védőburkát teljesen eltávolította. A Rudasfürdő kupolájának méltóságteljes domborulatát gerendából ácsolt, sátortetővel s azon cseréppel fedett felépítmény borította, mely a boltozás ívét kívül el sem árulta, hasonló ahhoz, mint amely a Királyfürdő kupoláját őrzi. Czigler ezt lebontatta s így a kupola héjazata ma védőburok nélkül, úgyszólván meztelenül didereg az épület tetején. Kárpótlásul török félholdat szereltetett a volt főnyílás helyére, melyet azóta eltávolítottak.

Az eredeti négyzetes belső tér sarkait is megváltoztatta. A török fürdőkről szóló fentebbi általános szerkezeti leírásban említettük, hogy a medence helységéből gyakran apróbb kamrák nyíltak, magánosságot kedvelő kádfürdőzők kényelmének kielégítésére. Ezeket a kamrákat az épület négyzetes főmagva gyakran magában foglalta. A Rudasfürdőben is ez volt az alaprajzi elrendezés. A négy sarokban egy-egy ötoldalas apró helység húzódott meg, egy-egy kisebb medencével, melybe egyetlen fürdőző fért csak bele s melybe négy lépcsőfok vezetett le. Tulajdonképen nem kádfürdőző helységek voltak, hanem miniatűr medencék, nyilván a Budán élő magasabbrangú török tisztviselők számára. A sztalaktitok ezeknek a helységeknek legbelső sarkait ékesítették. Czigler lebontatta a főmedencét ezektől elválasztó vékony falakat s az apró medencék lépcsőelrendezését is megváltoztatta. Így egységes teret kapott, melyben a sarkokhoz dongákat vezetett, mindez azonban az eredetiség rovására történt.

Ugyanekkor, vagy már előbb tűntek el a fürdőből az eredeti berendezési tárgyak, a nélkülözhetetlen csorgó, mely a medencébe hullatja vizét s mely nélkül török fürdő, legyen az kaplidzsa vagy hamam, el nem képzelhető; azonkívül a fal mellett álló csorgók s a belső díszítés feltételezhető elemei. A medence mellett ma is látható csorgó a Czigler-féle renoválás idejéből való, török ornamentikája nem egyéb utánérzésnél. Czigler eredeti felvételi rajzán látható a török időkből való kútfoglalat: áttört munka volt, köralakú keretben, azon belül két egymásra faragott négycsúcsos idommal. Alatta török felírás díszlett. Sajnos, nem tudni, hova kallódott. A falakon nyüzsgő ornamentális díszítés szintén ebben az időben készült. Igen kétséges, vajjon ennyire díszes volt-e eredetileg a belseje. Nem valószínű, hogy mázascsempék burkolták volna falait, arról az egykorú útleírások kétségtelenül megemlékeztek volna.

A Rudasfürdő a magyarországi török fürdőépítészet leggazdagabb, legérettebb példánya. Sem a Császár-, sem a Király-, sem a Szent Imre-fürdő nem vetekedhet vele. Legfőbb varázsát az oszlopos-centrális belső tér jelenti, egyéb oszlopos megoldású fürdő nem maradt meg Budán. Hangulata az átalakítás ellenére is megvesztegető. A szűk, hatszögletű, hasábos ablakszemeken alig szivárog be valamelyes világosság, a gőz pedig elmosódottá teszi e félhomályból előderengő formákat. A kisázsiai, anatóliai

fürdők mellett azonban alaprajzi elrendezése egyszerűnek, átlátekinthetőbbnek, de egyben szerényebbnek is látszik. Legközelebbi rokona az izniki Hadzsi-Hamsa-hamam vagy a brussai Perzembe-hamam,[20] melyekkel megegyezik a sarkok különfürdői megoldásában is. Mai átalakított állapotában az előépületről, hol az átmeneti pihenőhelységek és a higiéniával kapcsolatos kamrák nyílhattak, semmi konkrétumot nem lehet mondani. Az előépület előtt egy négyszegletes, kisebb medence nyílik, melyet még a legújabban is gyakran reprodukáltak, mint a török kor érdekes emlékét. Ezzel szemben minden egyes köve a Czigler-féle bővítés idejéből származik, sőt a török épületmagon kívül áll.

Hasonlóan átalakított állapotban maradt napjainkra a Császárfürdő török fürdőhelyisége, ami gazdagságát illeti, sorrendben a következő budai építmény. Valaha kevésbbé emlegették, mert közvetlenül mellette állott Veli bég igen nagy fénnyel épült fürdője, mely díszével beárnyékolta. Veli bég fürdőjéről E. Brown, angol utazó 1673-ban megjelent munkájában[21] a következőket írja: „Legpompásabb a Szolimán szultán által széppé tett Velibey-fürdő, a négy sarkán és közepén kiemelkedő kupolákat tizenkét hatalmas oszlop tartja." E rövid jellemzésből is kiviláglik, hogy Veli bég fürdője még a Rudasfürdőnél is díszesebb építmény volt, nemcsak azért, mert a kupolát tartó oszlopainak száma kétszeresen felülmúlta, hanem azért is, mert a négyzetes középtér sarkaiban elhelyezett kisebb medencéket is kupolák borították, mint azt a díszesebb kisázsiai fürdők esetében láthatni.

A Császárfürdő építéstörténete homályos. Átépítése alkalmából, 1841—1848 között egy török feliratot találtak benne, mely a következőket mondja: „Ő egy fürdőt épített, melyhez hasonlót az ég még nem látott. Musztafa volt az alkotó, az építmény valóban elragadó." Csak annyit tudunk, hogy Szokoli Musztafa budai pasa 1570-ben renováltatta a fürdőt, mely ezek szerint még régebben épült, a török hódoltság legelején.

Johann Bernard Fischer von Erlach említett nagy rézmetszetű munkája közli a fürdő alaprajzát és metszetét. Különösen az alaprajz tanulságos, mert az átépítés előtti állapotot mutatja. „Grundtriss des so genanten Kayßers Bad unweith der Stadt Offen in Hungarn, welches so wohl wegen der vortrefflichen würckung des warmen Bads, als auch der denckwürdigen Arabischen Architektur sehr berühmbt und estimiret wird" — ez az aláírása. Az alaprajzi elrendezés nagyjában a Rudasfürdőére emlékeztet. A négyzetalaku épületmag közepén a nyolcszögletű medence foglal helyet, melybe öt lépcsőfok vezet le. Ezt a medencét nyolcszögletű, kupolás építmény borítja. A kupolát ezúttal nem oszlopok tartják, hanem minden második oldalán áttört fal, amelynek minden egyes falsíkjához hatalmas, csúcsos ív tapad. Ezeket az íveket zömök pillérek tartják, melyeknek fejezete durva levéldísszel ékeskedik. Az ívek a főpárkányig nyúlnak fel s a nyolcszög stalaktitok közvetítésével megy át a szabályos köralakba. A kupola félgömbalakú, apró nyílásokkal, lanterna nélkül. Héjazata nem követi kívül a belső vonalat, hanem lefelé félúton kihajlik s külső párkányt alkot.

Az oszlopok mellőzése lehetővé tette a belső mag megszűkítését, ez pedig azt, hogy újabb négy helyiséget iktasson az építész a négyzetes térbe. Ez a négy ovális helyiség a kupolás középtérből nyílt s egy-egy falsík közepét foglalta el. Sajnos, a renoválás alkalmából ezeket átalakították s hármat közülük elszakítottak a főközéptértől, az átjárót értelmetlenül befalazva. Fischer von Erlach gondos alaprajza azonban kétséget nem hagy hajdani alakjuk és elrendezésük felől. Ezek az ovális helyiségek egyik hosszabb oldalukon érintkeztek a medencés teremmel, csúcsaikban a sokszöget stalaktitok vezették fel a hosszúkás boltozatba, melynek alakja egy ékszerdoboz legömbölyített élű tetejére emlékeztet. Az egyik, megmaradt helyiségben az ajtó mellett jobbról és balról még ma is látszanak a stalaktitok, melyek kockából rakott gúla alakjában mélyednek be a falba, alul három, feljebb kettő, legfelül pedig egy ilyen idom látható.

Mi lehetett e kisméretű négy helyiség rendeltetése? Közvetlenül a medence mellől nyíltak, kézenfekvő tehát az a feltevés, hogy pihenőhelyiségek voltak, az egyik, mely megmaradt,

ma is erre a célra szolgál.

Igen érdekes Fischer von Erlach metszetén a sarkok kiképzésére vonatkozó útmutatás. Mint a Rudasfürdőnél, itt is a négy sarokban egy-egy, az előbbi pihenőhelyiségnél még kisebb termecske bújt meg, kettőben, melyek átlós irányban állanak egymással, négyszögletes medence állott. Újból a különfürdők rendszere jelentkezik, mely a Rudasfürdő esetében már megfigyelhető volt. A másik kettőből a medence hiányzik, nem tudni bizonyosan, hogy e helyiségek már eredetileg fürdőnélküliek voltak-e, avagy csak Fischer von Erlach idejében szolgáltak egyéb, előttünk ismeretlen célokat. Ami azonban a legérdekesebb az, hogy ezeket a sarokhelyiségeket is kupolák fedték, melyeknek alakja pontosan megfelelt a főkupolának. Ez a jellegzetessége emlékezetbe idézi Brownnak Veli bég fürdőjéről készült szűkszavú leírását s valószínűvé teszi, hogy eredetileg a Rudasfürdőt is sarokkupolák díszítették.

A négy sarokmedence közül három még ma is a fürdőzés céljaira szolgál, az egyik langyos, a másik hideg, a harmadik igen hideg vízzel várva a felfrissülni óhajtókat, a negyedikben ma kabinok állanak Fischer von Erlach metszetén a fő- és a két mellékmedence csorgóját is feltüntette, melyből félholdalakúan ömlik a vízsugár.

A négyzetes épületmaghoz egy keskeny előcsarnok tartozott, mely eredetileg az átmeneti pihenőhelyiségeknek, szőrtelenítő kamráknak adott szállást. Fischer von Erlach idejében négy részre tagozódott, ma egy szárítóhelyiségen kívül kabinokkal van benépesítve.

A Császárfürdő a XVIII. században a Voyta-család birtokába került, kitől a Marczibányi-család váltotta meg, ez utóbbi család egyik tagja az Irgalmasrendre hagyta. 1841—1848 között Hild József bővítette ki, ő volt az, aki az egész hatalmas épületkomplexum mai, klasszicizáló jellegét megadta. Renoválta a törökkori részt, mint a fentebbiekből kitűnik, nem a legszerencsésebben. Belső berendezéséből semmi nem maradt napjainkra, a kupola tere azonban, hatalmas árkádjaival ma is megragadó hatású.

A kisebb méretű, idevágó két emlék közül a Királyfürdő maradt meg aránylag kevesebb változtatáskkal korunkra. Pompázatos neve nincs kapcsolatban a török uralommal, a mult század elején a König-család birtokában volt, ebből magyarították mai nevét. A törökök Kaplu-ilidzsének nevezték. Elenőrizhetetlen hagyomány szerint ugyancsak Szokoli Musztafa pasa építtette, még hozzá 1556-ban. Ez az évszám, mely a fürdő külső falán látható táblán is szerepel, nyilvánvalóan téves, hiszen Szokoli Musztafát csak tíz év múlva, 1566-ban nevezte ki a szultán budai pasává. A klasszicizmus idején erősen átalakították és kibővítették, azonban lényeges részei nem szenvedtek sokat.

Középterében nyolcszögletes medence áll, melybe négy lépcsőfok vezet le. A falon hatalmas csúcsívek sorakoznak egymás mellett, mint a Császárfürdőben, ezek az ívek azonban vakok, mögöttük fal zárja el az utat. Az íveket pillérek tartják, melyeknek azonban fejezetük nincsen. Az ívek ezúttal lényegesen alacsonyabbak, alig érnek fel a főpárkányig. Különös módon a nyolcszögű falon egy másik, ennek sarkaival össze nem illő nyolcszög ül, s ezen helyezkedik el a szabályos félgömbalakú kupola, melynek lanternája nincsen. A kupola tetején két körben helyezkednek el az ablaknyílások. Érdekessége ennek a középtérnek az, hogy csak egyetlen kis kolostorboltozatos helyiséggel van kapcsolatban, mely mögötte nyílik. A pihenőkamrák itt teljesen hiányzanak. A fürdő eredeti hátsó fala a mai Gánt-utcában húzódik. Itt, a jobb és bal sarokban kerek alaprajzú, kupolával fedett apró termek állanak, eredetileg minden bizonnyal magán-fürdőzőhelyiségek voltak.

A Királyfürdő belső terét illetően az előbbieknél szerényebb alkotás. Legfőbb érdekessége abban rejlik, hogy eredeti fedése, ha megnyujtva is, napjainkra maradt. A Fő-utcában sétálva mindenkinek feltűnhetik a nyolcoldalas gúlaalakú sátortartó, melyet cserépfedés borít. Ebből a gúlából rézsút buinak ki a látcsőalakú ablakok. A csúcsot újabb félhold és csillag éke-

síti. A kupola masszív tömegét fából ácsolt sátortető borítja, alakja ugyan más, de szerkezete azonos azzal, mely hajdan a Rudasfürdőt borította.

Alaprajza hosszúkásabb téglalap, mint az eddig ismertetett fürdőké. Előcsarnoka is volt, mely azonban erős átalakítással maradt napjainkra, jobboldali falát kiváltották. Feltűnik az építészeti díszítőformák úgyszólván teljes hiánya. Az íveket tartó pillérek durva, egyszerű hasábok. A stalaktit sem kapott a belső dísz kialakításában semmiféle szerepet. De külön helyet biztosít számára megmaradt kupolafedésén kívül kolostorboltozatos hátsó csarnokának és két kupolás különfürdőjének csaknem érintetlen állapota.

A legutolsó emlék, mely idetartozik s mellyel kapcsolatban a problémák egész sora vár megoldásra, a Régi Rácz-fürdő, mai nevén Szent Imre-fürdő. Régi nevét onnan kapta, hogy a rácoktól lakott Tabánban állott. Csodálatosképen a legújabb irodalom tudomást sem szerzett róla.[22] Pedig a török építési kultúra tipikus emléke. Régebbi íróink azt hitték róla, hogy még Mátyás király uralkodása idején épült s a török átvette használatra. Ezzel szemben műformái világosan igazolják, hogy az oszmán építkezés tipikus emlékével állunk szemben.

Hogy mikor épült, pontosan nem tudni. I. Lipót király a török kiűzése után, 1696-ban a babilóniai származású, hozzánk szakadt Giovanni Bergazzinak ajándékozta, ennek örököseitől 1774-ben Zagler János vásárolta meg. 1860-ban dr. Heinrich Nep. János lett a tulajdonosa, aki nagymértékben kibővítette s könyvet is írt róla. Ma a Rudasfürdővel egyetemben Budapest székesfőváros ingatlanbirtokai közé tartozik.

A négy budai török fürdő közül sajnos, a leginkább átépített. Még a szokásos négyzetes főterét is megbolygatták, mely a középmedencét rendszerint magában foglalja. Csak a medence tere érdemes az említésre, nyolcszögű, négylépcsős idomával, az oldalfalakon széles és nyomott vak csúcsívekkel, melyek közül négy annakidején bizonyára nyitott volt s a szomszédos helyiségekbe vezetett. Valószínű, hogy kupoláját is átépítették, sem a belső, sem külső felülete nem látszik érintetlennek. A szomszédos helységek telve vannak az 1860-ban végzett fényűző átépítés emlékeivel, amelyek alatt talán még lappang valami a török időkből.

Kívánatos lenne a Szent Imre-fürdő tüzetes átvizsgálása és a modern műemléki szempontok alapján való felmérése. Részletes leírása, méltatása s budai társaival való összehasonlítása csak ekkor következhet be s ebben az esetben a vakolat alatt rejlő falakat és boltozatokat is alaposan meg kellene vizsgálni.

A négy fürdővel kapcsolatban, összefoglalóan még azt kell lerögzíteni, hogy Törökországon és a Balkánon kívül nincs olyan ország Európában, mely a mohammedán építészetnek annyi jellegzetes emlékét őrizte volna meg, mint Magyarország s ennek fővárosa, Budapest. Ez a különleges helyzet fővárosunkra kötelezettségeket ró, amelyeknek csak egy részét teljesítettük. Budapest a legnyugatibb város, mely az oszmán romantika fűszeres varázsából éreztetni tud valamit. Gül-Baba türbéje csak a legutóbbi hónapokban szabadult ki, úgy-ahogy, egy újabb, jelentéktelen épület méltatlan öleléséből. Ezzel szemben mind a négy fürdő úgyszólván állandóan használatban van, ruhában való megtekintése a bennük uralkodó óriási hőség és nedves kigőzölgés miatt még nyáron is veszedelmes. Igen kívánatos lenne, ha legalább a legdíszesebbik, a Rudasfürdő a háború után újra meginduló idegenforgalom rendelkezésére állana. Hatásának teljes érvényesüléséhez azonban szükség lenne újabb renoválására, a Czigler-féle díszítőelemek eltávolítására, sőt az eredeti török épületkomplexum kiszabadítására a környező toldaléképületek közül. Budapest oly látványossággal szaporodna, mely felér a legmerészebb új építészeti konstrukciókkal s a művelt közönségnek sokkal, de sokkal nagyobb örömet szerez azoknál. A magyar ifjúságnak, amely a történeti oktatás során lépten-nyomon hall a törökökről, nagyszerű és eleven tanúbizonyságot szolgáltatna a hódoltsági kultúra egy sajátos emlékcsoportjáról, szemléletessé téve a történelemkönyvek szükségképen bizonytalanabb körvonalú leírásait.

[1] Fontosabb irodalom: *Némethy Lajos:* Török mecsetek Budán. Bp., 1878. — *Foerk Ernő:* Török emlékek Magyarországban. A budapesti Magyar Állami Felső Építő Ipariskola szünidei felvételei. 4. kötet. Bp., 1918. — *Lechner Jenő* szerk.: Budapest műemlékei. Bp., 109—124. l. (Foerk tanulmánya.)

[2] *Glück Henrik:* Török művészet. Bp., 1917. 7. l.

[3] Id. mű 2—4. l.

[4] *Foerk:* Felv. 10. l.

[5] *Szőnyi Ottó:* Régi magyar templomok. Bp., 1933., 229—230. l.

[6] *Szőnyi Ottó:* Pécs. II. kiad. 1929. 84. l.

[7] V. ö. *Kelényi B. Ottó* jegyzetét a Genthon—Kolt-féle budapesti képeskönyvben. Bp., é. n. 147. l.

[8] ? *Lechner:* Budapest műemlékei. 110. l.

[9] *Némethy,* id. mű 28. l.

[10] *Lechner Jenő* szerk.: Budapest műemlékei. Bp., é. n. 112. l. *(Foerk Ernő.)*

[11] A budavári Mária Magdolna helyőrségi templom és tornya. (Különlenyomat a Technika c. folyóiratból, 1943.)

[12] *Schoen Arnold:* Emlékezés a klarisszák budavári és a ferencesek pesti templomára. Bp., 1943., 12. l.

[13] *Foerk, Lechner* id. művében, 110. l.

[14] V. ö. *K. Dorn* összeállítását, Thieme-Becker, XXXI. kötet, 83—85. l.

[15] V. ö. *Schoen Arnold:* Gül Baba türbéje. Magyar Művészet, XII—1936., 178—180. l.

[16] *Evlia Cselebi* török világutazó magyarországi utazásai. 1660—1664. Ford. *Karácson Imre.* Bp., 1904., 252. l.

[17] *Evlia Cselebi,* id. mű, 249. l.

[18] A fürdőkre vonatkozó legjobb összefoglalás *Karl Klinghardt* műve: Türkische Bäder, Stuttgart, 1927., mely sajnos, nem is említi a magyarországi emlékeket.

[19] *Vargha Zoltán:* Egy bújdosó naplója. Budapesti Szemle, 230. kötet, Bp., 1933., 8. l.

[20] *Klinghardt,* id. mű, 50. és 52. l.

[21] Magyarul közli *Szamota István:* Régi utazások Magyarországon és a Balkán-félszigeten. Bp., 1891.

[22] *Foerk Ernő* két idézett tanulmányában meg sem említi. V. ö.: *Heinrich, Johann Nep.:* Das Raitzenbad zu Ofen. Lipcse, 1873. *Kp.:* A Ráczfürdő Budán. Vasárnapi Újság, 1864., 241—242. l. és legutóbb *Genthen—Nyilas Kolb:* Budapesti képeskönyv. Bp., é. n. 53. l.

K

F. Hilda József

Lux Géra

K

4/Pg

Lux Géza

A hősi emlékmű-pályázatra érkezett levél mellett a főváros

M. 1932. X. 8.

Lux Géza

30 évetben Zémiletce a zöreji-
zsi tér. Bazilika konzervált
rompaiból a vörösségla kőlárt.
A vasréa i az ö munkaja.

Fitz J. - Csaszár L. - Papp J.,
Szécsényi, Mp. 1966,

51.

Lux Géza, építész

M.D.K.

és Csát Géza körös
terve a megosztott első és
második díjak egyikét
(1000 p-öt) nyerte el a
pécsi belvárosi r.k. temp-
lom pályázatán.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1938. LIX. évf.

márc. 17. sz. 8. old.

Lux Géza dr

Lux Kálmán dr

Rexa Dezső = K

Margitsziget.

Bp. 1940. Officina

57 l.

mincs cedu =

…gletről a töltetek vázlatos felsz-ről ezek összetételéről és a sg. eszk. ről.

Egy drb. szerk. rész robb-töltet összetétele				A töltet összbulya				Gyújtószerelékészkellékei							Segédeszk-k		
1	1/2	0·1	Össz	1	1/2	0·1	Össz	Szig. szalag	Össz hüvely drb	Ólomacid gyutacs	Jzzógyujtó drb	30M. angolgy. zs m	Villamos gyujtó gép	Durranógy. zs.	Vízhatlan kenőcs	Melegítő csésze	Horitó fogó
Kg-ban				Kg-ban													
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23

Alba

Cél.

Par DÉSIRÉ DERCSÉNYI

AL'ÉPOQUE des Árpád, Székesfehérvár était déjà le centre de la riche province de Transdanubie. C'est là que saint Etienne avait fait bâtir la cathédrale de sa dynastie, qui, pendant presque cinq siècles, fut le lieu de couronnement et de sépulture des rois de Hongrie. Aujourd'hui encore Székesfehérvár reste le centre le plus important de la Transdanubie. En 1938, année millénaire de saint Etienne, on a mis au jour, sur l'ordre de M. Hóman, ministre de l'éducation nationale, les fondations de l'antique basilique du couronnement, on a construit un mausolée pour y garder le cercueil de saint Etienne, ainsi qu'un musée de pierres où sont exposées les sculptures de la basilique. On commença les travaux dès 1935; la mise au jour de la basilique, tout comme la construction du musée de pierres, fut achevée avant l'année saint Etienne; seules les fresques du mausolée de saint Etienne, œuvres puissantes du peintre Aba-Novák, devaient encore attendre leur achèvement. Ces fresques sont prêtes depuis l'automne dernier, et maintenant ces trois créations, le Jardin archéologique contenant les fragments de l'ancienne basilique, puis le mausolée de saint Etienne décoré par nos meilleurs artistes, enfin le musée de pierres manifestent dans un accord parfait l'évolution millénaire de la civilisation hongroise, sa grandeur de jadis et d'aujourd'hui. Ce fut sans doute vers 1030 que saint Etienne fonda la basilique de Székesfehérvár dont selon un chroniqueur du temps il fit l'église de sa famille. Ce qui rend plausible cette date, c'est le fait que, vers la même époque, il brisa définitivement la révolte de Koppány et de Gyula et c'est avec les trésors de ces chefs vaincus qu'il put faire construire la basilique ; d'autre part nous savons qu'à sa mort (en 1038) la basilique n'était pas encore consacrée. Dans son ensemble, elle devait être déjà prête, mais les données historiques en même temps que ce qui reste de ses pierres sculptées parlent plutôt en faveur de son achèvement ultérieur, à la fin du XIe siècle, époque de saint Ladislas.

L'église elle-même devait être, selon le témoignage de ses fondations, une basilique de style roman précoce, à trois nefs dont celle du milieu terminée par un sanctuaire en plein cintre. D'après tout ce qui en reste aussi bien que d'après les témoignages écrits de l'époque, elle devait présenter un ensemble splendide. Ainsi Hartvicq, évêque de Ratisbonne et biographe de notre saint roi, parle sur un ton d'admiration des proportions de la basilique, de son pavé orné de plaques de marbre, de ses autels en or pur, de son trésor riche en objets d'or, d'argent, de cristal et d'onyx. Nous n'avons aucune raison de douter de cette description de Hartvicq, bien que de tous ces trésors peu de chose nous soit parvenu. Les fondations de l'abside, de l'époque de saint Etienne, montrent que l'église devait être construite de pierres parfaitement sculptées, tandis que le sanctuaire, à l'exemple de Torcello et de Venise, semble avoir été orné de mosaïques. De ces mosaïques,

Nouvelle Revue de Hongrie 1940 aug.

traits de toutes les personnes de sa suite, et de celles qui se trouvoient présentes; j'en reconnus plusieures. La Dauph. fut obligée de céder aux supplications de ce pauvre homme, et lui accorda une séance d'une demie heure avec une bonté et surtout une tranquillité qui sortoit de son caractère.

Souci d'exactitude de la Duchesse d'Angoulême.

Samedi 4 Août 1827.

Mad. la Duchesse de Berry nous reçut dans son salon avec beaucoup de gentillesse, et d'amabilité. Elle étoit avec Mad. de Bouillé et Mr. de Brissac. En sortant de là nous rencontrâmes Mad. la Dauph. sur l'escalier, alant à la soirée du Roi, furieuse de ce que sa belle sœur nous avoit gardé si longtems. Çà n'entroit pas dans son calcul. Elle vouloit avoir le tems de voir Maman chés elle. La traverse d'un moindre calcul quelconque d'une disposition faite dans sa tête, la contrarie la démonta quoique toujours doucement.

Promenade à cheval.

Mercredi 8 Août 1827.

Et puis chés Mad. la Dauph. jusqu'à midi et demi. Elle nous congédia pour faire une promenade de Mad. de Rougé, de Mr. d'Agoult, du Chev. O. Hegerthy, de Mr. Bérard, d'un piqueur, et de deux palfreniers. Cela a très bon air. Elle a une jolie tournure à cheval, et monte avec un courage prodigieux.

La Duchesse d'Angoulême et les souvenirs de la Révolution.

Lundi 18 Août 1827.

Traversés St-Gratien, Caubonne, Moulignon, etc... etc... Tout y foumille de maisons de campagne et des plus beaux châteaux. Nous parcourrumes en grande partie la forret de Montmorency appartenant actuellement à Mr. le Duc de Bourbon. En visitant une maison de garde chasse assés rustique, mais interessante par quelques fragments d'une jolie frise, et 4 tours conservant encore un air gothique, rasées toutes les 4 diagonalement et à égale hauteur. Mad. la Dauph. demande à une bonne femme qui s'y trouvoit, si cette maison appartenoit aussi à Mr. le Duc de B. Hélas, Madame, répondit-elle en soupirant, pas encore, mais nous espérons lui appartenir dans quelques jours. Ce ne fut qu'après beaucoup des questions, qu'elle osa convenir d'un air assés embarassé, craignant l'effet que cela pourroit faire sur la princesse, que le propriétaire étoit un des premiers régicides. Je ne pus en comprendre le nom et Mad. la Dauph. ne voulut pas nous le répéter par ménagement. Nous fûmes à pieds jusqu'à Ste Radegonde nom d'un des carrefours de la forret et d'un petit hameau, qui en est tout près. Pendant ce tems on donna à manger à nos bouriques on les fit reposer Mad. la Dauph. étoit d'une humeur brillante tout le long de la promenade. Bonne et tendre, et jolie parce qu'elle avoit un petit et blondes sous son chapeau ce qui lui va tousjours à merveille. Voilà comme elle étoit la première fois que j'ai eu le bonheur de la voir. A 3 h. $^1/_2$ nous revinmes à la campagne de Mr. Palligot à St-Gratien, jolie et bien située. C'est lui qui est le directeur des bains et ensus je crois maire d'Enguin. On y avoit fait un feu de cheminée. La Dauph. voulut que Maman s'y chauffa et s'y sécha. Je craignois que cette grande humidité ne fit du mal à Maman, car d'ailleurs nous fumes tous si émoustillés par la bonne humeur de notre princesse, que cette heure et demi de pluie continuelle nous étoit devenue qu'un épisode de voyage très original.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

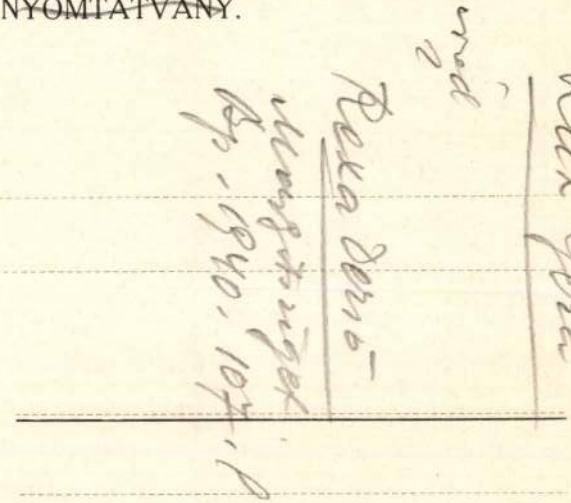

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Lux Géza

vad

Fenyvessy Jeromos dr.
O.P.

A kolozsvári ősi
Domonkos-család.
Bp. 1948. 6. l.

vegyes

C. 55

1 Rôt. 8r

Caralis de Fondouce,

P.

Quelques notes sur les questions relatives à l'antiquité de l'homme

(Extrait de la Revue Théologique, T. I. et II.)

1. ~ 30. ll.

Lux Gera

1.

Raphael

1p. 1-

Lux Géza

illustrálta a
kör, művet

Erd Bükk

15 Szeptember

Lux Géza

wod

Voit Pál: Régi magyar otthonok.
Bp. c. n. 54, 55. l.
84. l.

i m. kir. miniszterium VI. ügyosztály

nogy Tóth Kurucz Jarios

magaturtnin

k. tárgyáb. z 19.20. ív. julius

latt ki dott rencelete[illegible] haladék-

[illegible]eskedjék

ív. [illegible] hó. 20. [illegible]

D. Harz

[illegible]

Orsz. Birottsága

[illegible]ötésegének

Budapesten

Lux Géza

épitéz

l. Fek Bptőrsk

31–36. novegrép

azon - célból, hogy
megóvása érde-
ükséges lépése-
nni kegyeskedt-

naradtam mély
e a M. O. B.
tetü Elnökse-

5. decemb. 28-án
észséges szolgája
Mohladoly
apátplébános

Lux Géza,

~~Aba Novák Vilmos~~

Dercsényi

1943

Sovák

Ezek a megőrző, múzeális építmények a bazilika lombard-román stílje
ben, modern átérzéssel és a gyakorlati cél hangsúlyozásával készül
tek; a Szent István-Mauzóleumot, a benne őrzött sírláda jelentőségé
nek megfelelően s méltón a nagy király tiszteletéhez, legkiválóbb
művészeinkkel, emlékszerű felfogásban díszítettük: az azóta oly korán
elhúnyt, felejthetetlen ABA NOVÁK VILMOS hatalmas falképeivel,
ÁRKAYNÉ SZTEHLO LILInek, a középkori kathedrálisok színes abla
kaival vetekedő üvegfestményeivel, MADARASSY WALTER stílszerű
díszítő faragványaival, LUX GÉZÁtól tervezett, finomművű vasrácsok
kal. A feladat tökéletes megértésével, s különleges művészi átérzéssel
LUX GÉZA DR. tervezte az egész építményt, a kőmúzeumot és mau
zóleumot, valamint az ásatási területet elválasztó, diadalívszerű lezáró
részt.

A fehérvári ásatásoknál követett eljárás a helyi adottságokból,
a feltárt leletek természetéből folyt s lényegesen különbözött a hasonló
időben végzett esztergomi ásatásainktól. Nagyon tanulságos és hasz
nos volt ez a párhuzamosan végzett munka. Mind a kettő Szent Ist
vánnal volt kapcsolatban, az egyik szülővárosában, a másik temet
kezési helyén folyt. Mind a két helyen a feltárt építmények román
koriak, a hazai románstílnek kimagasló emlékei. Esztergomban na
gyobb, egymással összefüggőbb épületmaradványok kerültek elő a
föld alól; megvolt a lehetősége annak, hogy némi kiegészítéssel az ere
detit helyreállítsuk, a nélkül, hogy romantikus elképzeléshez kellett
volna folyamodni, régebben, sajnos, gyakran véghezvitt műemléki
hamisítás végzetes hibájába esni. Kisebb mérvű kiegészítést is csak

Dercsényi Dezső:
A székesfehérvári
királyi bazilika
Bp. 1943. VIII. k.

Lux Géza

illusztrációi
az alábbi szinben

l -

Tragor Vác művészei

II. tábla, 7. l.

El kell felejtenünk a környezet undokságát, mert átragyog azon a

figyelhetjük, sőt fényképezhetjük is a nádas madárvilágának intim életét.

A csáklyával tolt csolnak lassan halad és amint eltolja maga elől a vízszínen lebegő növényi szőnyeget, hosszú fénysávot hagy maga után. Gépünk halkan pergeti a filmet és tarka változatosságban örökíti meg a nádas madárvilágának jellegzetes alakjait.

A sűrű náderdő szélén, embernyi magasságban a vízszín fölött, szalmahordó kashoz hasonlító fészkek terpeszkednek a letaposott nádtorzsokok fölött. Vastag avultnádból vannak építve, káka-, sáslevelekkel, nád és buzogánypihével bélelve, bennük 3—4 zöldeskék tojás. A fészkek szélén rozsdavörös színű, fehértorku, szürkésfekete, hosszú, ösztövér madarak, vörösgémek álldogálnak, a madárközség elvonultan élő, halkszavú remetéi.

A ladik maga előtt túrja a hínárt, békalencsét, a sás kardos levélcsomóit s míg lassan-lassan előbbre nyomul, a nádrigyások mentén itt is, ott is, gerlenagyságú, barna, fekete foltú, szürke evezőjü, fehér nyaksávú madarakat látunk gubbasztani. Amint észreveszik a nádkunyhó közeledését, gyanut fognak. Hirtelen megmerevednek. Nyakuk függőleges állású vékony pálcikává alakul. Csőrük, mint a hegyes toronysisak égnek áll. Olyan mozdulatlanok, hogy a felületes szemlélő a nád között észre sem venné, ha korábban, mikor még nem érezték a veszedelmet, fürge, kötéltáncosszerü mozgásukat meg nem figyelte volna. Azt hihetné az em-

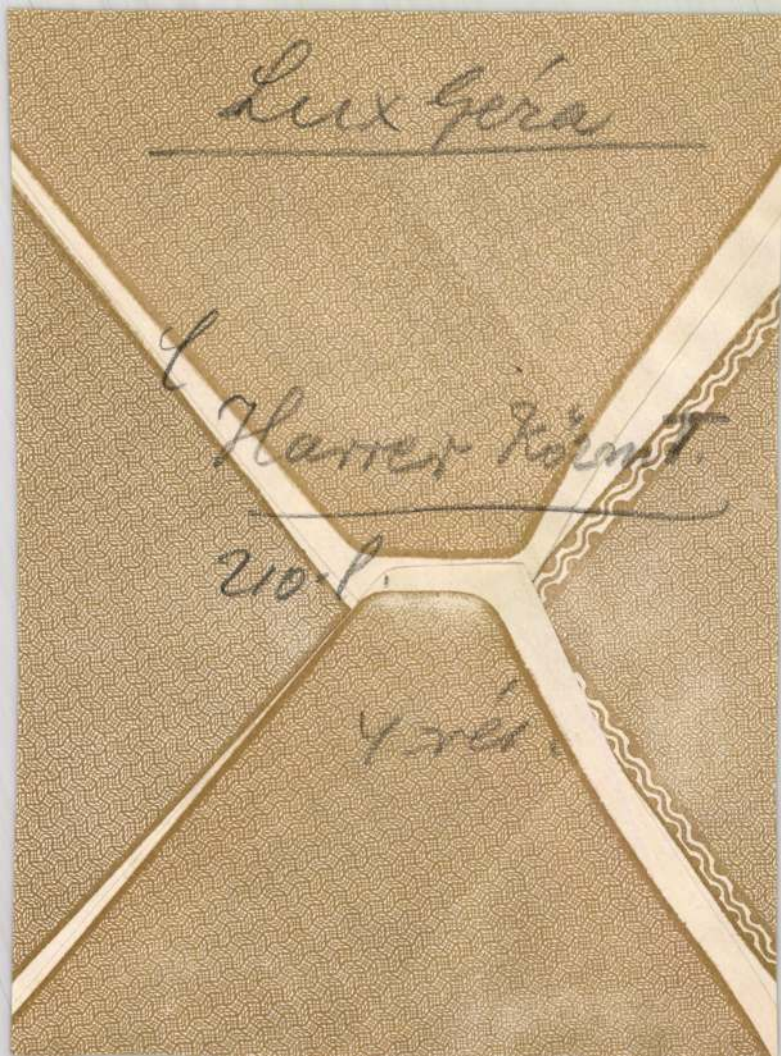

Lux Géra

Harrer Körner

210

4 rés.

Lux Géza, építész

M.D.K.

a székesfehérvári bazilika alaprajzáról készített felvételét közli a szerző a kiásott felmaradványokról. 1941.
(Szembeállítva Henszlmann Imre 1883-évi felvételével.)

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp.1966. 1.köt.:Adattár, 2.köt.: Képek
2.köt. 203. 299.á
old.

442 - VENEZIA - ENTRATA CANAL GRANDE

Lux Gera dr

PRESTITO NAZIONALE

CENT. 30 POSTE ITALIANE

CENT. 30 POSTE ITALIANE

VENEZIA FERROVIA 23 VI 36 XIV

Venezia 1936 VI. 22.

Kedves Itzkár Úr!

Tavalyi, iktartózkodásunk emlékét idézem, Dronnyára tekintsen, és csatlakozva velemezéhez, hogy Velence meszkapó és felejthetetlen.

Még szeretettel szívesen

Lux Gera

Naas

Dr Szentivány, Gyula

Ismerős

M.O.B. Arthám

Budapest

IX. Rákos u. 10.

Vera fotografia

Fot. G. Brocca - Venezia - Ripr. viet.

Lux Géza dr

Nagyságos dr Szentivanyi Gyula úrnak M.O.B. titkárának

Budapest

IX Hőgyes Endre u. 10.

Ungarn

Phot. K. Luft Steinsfeld, Mtfr.

Rothenburg o.T. 1938. aug 9.

Kedves Gyula Bátyám!

Itt is csicsogunk és autózunk rogyásig de azzal a Különbséggel hogy itt akad sengetegy műemlék. De azért a Nyírség még mindig kell nekem. Nyírbátor pedig kimagaslóan állna ezek körött az emlékek körött is Különösen a szenesszánszban.

Szívegesen üdvözli Géza

Rothenburg, o. Thr. St. Jakobskirche.
Blutaltar v. T. Riemenschneider 1501–04
rechte Jüngergruppe Nr. 7

très peu de grands fragments nous sont restés, mais nous pouvons conclure des relations entre la famille royale et Venise que cette partie de l'église fut décorée par des maîtres de la mosaïque venus du pays des lagunes.

Mais cette basilique ne garda pas longtemps sa forme primitive. D'abord, elle fut détruite plusieurs fois par le feu, bien qu'à l'époque de Béla III, dans la seconde moitié du XIIe siècle, elle fût pourvue d'une voûte de pierre et que ses piliers même fussent consolidés. C'est également à cette occasion qu'on en rénova les ornements sculpturaux. Les sculptures de style roman contenues dans le musée de pierres remontent pour la plupart à cette époque, et leur style rappelle encore la sculpture architecturale lombarde. A côté de cette influence venue de l'Italie du Nord, nous devons relever des rapports plus importants, ceux qu'on peut observer entre ces sculptures ou du moins quelques-unes d'entre elles et certaines pièces, de la même époque, trouvées à Pécs, à Esztergom et à Gyulafehérvár (Transylvanie). Sur la base de ces pièces et de leurs rapports, nous pouvons nous figurer une école de sculpture hongroise indépendante, école qui se forme en Transdanubie dans la seconde moitié du XIIe siècle et dont l'influence rayonne jusqu'aux églises de Transylvanie.

Tombée en ruines à l'époque des derniers descendants de la dynastie arpadienne, la basilique fut restaurée par le roi Charles-Robert, en 1318; il la pourvut d'une voûte gothique et la fit couvrir de plaques de plomb pour mieux la protéger contre les incendies. Lui-même se fait ensevelir dans la basilique et lorsqu'on pille son tombeau, son fils, le roi Louis le Grand, y fait élever une riche chapelle pour y être enterré lui-même avec les siens. Dans la seconde moitié du XVe siècle, le roi Mathias la fait transformer pour y placer sa chapelle funéraire conçue selon un plan monumental. Mais sa mort empêche l'achèvement de la chapelle et précède de peu de temps la destruction rapide de la basilique. Dès 1490, l'empereur Maximilien occupe la ville de Székesfehérvár et ses soldats commencent à piller l'église et la dévaster. Commencée par les Allemands, cette œuvre pie fut continuée par les Turcs, à partir de 1543. Bien que d'abord un ordre du sultan protégeât les tombeaux des rois, on les enleva bientôt de l'église transformée en « djami ». En 1601, les Turcs abandonnent la ville, du moins pour quelque temps, mais avant de partir ils font sauter la basilique, ce qui n'empêche pas les soldats wallons, venus à leur suite pour délivrer la ville, de piller les quelques tombeaux restés par hasard encore intacts.

Après la domination turque, toute la ville n'est que ruines, et lorsqu'au début du XVIIIe siècle on commence à la reconstruire, on utilise les décombres de l'église comme carrière et le palais épiscopal même sera élevé sur la partie ouest de la basilique. Puis la terre finira par couvrir ce qui en reste, pour garder pieusement le peu que la barbarie humaine a laissé.

Cette basilique de Székesfehérvár est l'une des ruines les moins ignorées, les plus souvent fouillées de la Hongrie. Déjà, en 1848, la pioche heurte, en creusant un puits, le tombeau de Béla III et de sa femme, Anne d'Antioche. On a trouvé une couronne mortuaire en or, un crucifix doré, un sceptre et plusieurs bijoux dans ce tombeau resté par miracle intact; en 1898, on a placé ces restes, avec la dépouille du grand roi, dans un sarcophage monumental de l'église du Couronnement, à Budapest.

En 1862, puis en 1874, enfin en 1882, on exhume toujours une partie nouvelle des ruines de la basilique, mais seules les fouilles de 1935 ont pu accomplir un travail définitif, ayant non seulement déterré, mais aussi conservé ces ruines. C'est ainsi qu'on a pu mettre au jour les fondations de la petite chapelle au sud de l'abside de saint Etienne, dont elle devait certainement dépendre du point de vue architectural. La construction de ses murs et le travail de ses pierres indiquent comme époque la première moitié du XIe siècle et présentent le même style que l'abside de l'époque de saint Etienne. Certains faits semblent indiquer que cette chapelle fut peut-être le lieu de sépulture de ce roi ou de sa famille; mais, faute de données historiques et archéologiques, la question reste entièrement ouverte.

Pour montrer l'importance de cette basilique il suffit de rappeler que dix-sept rois de Hongrie, dont quelques-uns de nos plus grands souverains, comme saint Etienne, Béla III, Charles-Robert, Louis le Grand et Mathias, y furent ensevelis. Ajoutons, pour en éclairer encore mieux le rôle, que, selon le droit coutumier du moyen âge, celui-là seul était considéré officiellement comme roi de Hongrie qui était couronné par l'archevêque d'Esztergom, avec la couronne de saint Etienne, dans la basilique de Székesfehérvár. L'absence de l'une de ces trois conditions suffisait à provoquer des luttes intestines sans fin. Ce fut encore à Székesfehérvár qu'André II publia sa « Bulle d'or », première étape, comme la Magna Charta anglaise, d'une longue évolution juridique.

Il semblait donc tout naturel de conserver au moins les fondations de cette basilique et d'en placer les vestiges dans un cadre approprié. A cet effet, on éleva, selon les plans de l'architecte Géza Lux, une construction en forme de L entourant tout l'emplacement des fouilles, construction qui devait contenir d'une part les sculptures de pierre, de l'autre le sarcophage de saint Etienne. C'est un bâtiment de briques rouges, noblement archaïsant, dont les arcades élégantes, avec la masse médiévale du mausolée de saint Etienne au centre, et avec les restes de murs blancs se détachant sur un beau gazon vert, créent une atmosphère assez semblable à celle de certaines places d'Italie.

Le plus bel ornement de ce lieu et du mausolée de saint Etienne placé dans l'axe de la basilique est le sarcophage de pierre qui avait contenu, jadis, la dépouille mortelle de ce roi. C'est au début du siècle passé qu'il a été trouvé parmi les ruines de la basilique, il provient donc de Székesfehérvár même, et ses formes sculpturales permettent de le dater sans faute du début du XIe siècle. Ses deux côtés latéraux sont ornés, entre des entrelacs, de rosettes et de chérubins à six ailes, et l'on voit même sur l'un des deux côtés l'arbre de la vie, d'origine orientale. L'un des deux côtés courts est plat et sans aucun ornement: c'est par là que le sarcophage était fixé à un pilier ou à un mur, tandis que sur l'autre côté court se voit un ange portant au ciel un petit enfant emmailloté. Ainsi que M. Tibor Gerevich vient de l'établir avec exactitude, le style du sarcophage indique comme époque le second quart du XIe siècle et présente les mêmes caractères que certains monuments de Venise et d'autres ports adriatiques, comme Aquiléja, Padoue ou Pompose, ce qui explique en même temps ses origines. Le roi Pierre, neveu et successeur de saint Etienne, et qui descendait d'autre part de la famille Orseolo de Venise, s'était enfui de sa ville et réfugié en Hongrie, pour échapper à un complot contre sa famille. En ce qui concerne les relations de cette dernière avec

MAUSOLÉE DE SAINT ETIENNE

AU CENTRE : LE CERCUEIL DU ROI

Aux murs les fresques de Guillaume Aba-Novák

LE JARDIN ARCHÉOLOGIQUE,
AVEC LE MAUSOLÉE DE SAINT ETIENNE ET LE MUSÉE SAINT-ETIENNE

WALTER MADARASSY :
RELIEF

les arts, qu'il nous suffise de dire que ce fut l'oncle de Pierre qui fit transformer pour la première fois la cathédrale de Saint-Marc, à Venise.

Ainsi donc, le style du sarcophage atteste qu'il date des environs de la mort de saint Etienne. Nous savons d'autre part qu'à cause de leurs luttes de famille, nos rois, au XIe siècle, ne se faisaient pas ensevelir à Székesfehérvár. Si, à ces deux circonstances, nous ajoutons encore le fait que le sarcophage dut sans aucun doute être sculpté pour un personnage illustre, étant donnée sa richesse ornementale, nous pourrons conclure avec assurance qu'il avait contenu jadis le corps de notre saint roi. Pendant la révolte païenne et les guerres intestines éclatées après sa mort le sarcophage fut enterré, — comme le relate la biographie du roi, — et c'est seulement en 1082, sous le règne de saint Ladislas, qu'il put être mis au jour. Après la canonisation de saint Etienne, on le garda certainement dans la basilique, mais rien ne montre mieux son triste destin sous la domination turque que le fait qu'à cette époque on l'utilisait comme auge pour les bestiaux. Aujourd'hui il est de nouveau au même endroit qu'il y a neuf siècles, entouré de la vénération qui convient aux restes de notre saint roi.

Le sarcophage se dresse, seul, dans le vaste intérieur carré du Mausolée de saint Etienne, construit et orné par les meilleurs artistes hongrois modernes. La seule fenêtre, immense, du mausolée est couverte par le vitrail de Madame Árkay, née Lili Sztehló. Tout le vitrail est dominé par la figure monumentale de saint Etienne, au bas de laquelle quelques petites scènes représentent la vie du saint. Madame Árkay est le meilleur peintre verrier de Hongrie; ayant rompu résolument avec le naturalisme du siècle passé, elle est retournée à la source de son art, au style inépuisablement riche des vitraux français médiévaux. Sa représentation des scènes est sommaire, ses formes sont simples et monumentales, chez elle les tableaux sont formés non pas de détails naturalistes, mais de grandes lignes et de surfaces colorées unies. Les vitres en couleurs de la veilleuse commémorative, représentant des saints hongrois et s'élevant près de la chapelle de saint Etienne, sont également l'œuvre de Mme Árkay.

Les vastes murs du mausolée sont couverts par les fresques historiques de M. Guillaume Aba-Novák. C'est tout un cycle grandiose qui commence sur le mur de gauche (à partir de l'entrée) où l'artiste a représenté l'histoire de la Sainte Dextre. On sait qu'en ouvrant le cercueil de saint Etienne, on trouva sa main droite intacte au milieu de ses restes mortels complètement tombés en poussière et que, depuis cette époque, c'est un objet sacré, une des reliques les plus vénérées en Hongrie. Au bas de la fresque sont représentés les miracles opérés par la Sainte Dextre, sa découverte miraculeuse et la scène historique où la reine Marie-Thérèse rend à la nation hongroise la relique passée entre-temps à l'étranger. La fresque entière est comme traversée par l'arbre généalogique des Árpádiens, tandis qu'à droite on reconnaît tous ceux qui ont participé au travaux de déblaiement de l'antique basilique royale. C'est en 1938 que l'artiste acheva cette fresque dont le grand succès lui a valu une commande encore plus étendue: peindre sur les autres murs quelques grandes scènes tirées de l'histoire de Székesfehérvár et de celle de la Hongrie.

C'est ainsi que s'est insérée dans ce cycle la scène profondément symbolique qui représente la Sainte Dextre entourée du haut clergé et emportée sur le « train

d'or » par tout le pays et entre autres à Székesfehérvár où elle reçut les hommages de la ville sur ce même sarcophage vénérable où elle avait reposé neuf cents ans auparavant. C'est encore à ce même endroit que se déroula la prise d'armes de 2400 vaillants soldats de la Grande Guerre, que le Régent de Hongrie arma membres de l'« Ordre des Preux », en ce lieu où reposèrent nos plus grands rois. Enfin, l'artiste a retracé également l'image pittoresque et splendide de la grande séance historique du Parlement hongrois, séance tenue à Székesfehérvár, à l'occasion de l'année saint Etienne, et representé tous les rois de Hongrie et les quatre régents de quatre interrègnes historiques, — toujours avec une technique brillante et une réelle puissance d'évocation.

Ce cycle monumental d'une valeur unique est le grand attrait artistique du Mausolée de saint Etienne. Le grand style expressif d'Aba-Novák se fait surtout valoir sur ses fresques. Dans le pavillon hongrois de l'Exposition universelle de Paris, il a pu montrer au public international sa virtuosité technique et son talent de peindre les individus aussi bien que les époques, en retraçant sur quelques grandes fresques les rapports historiques franco-hongrois. Depuis, les milieux officiels, et surtout MM. Hóman et Gerevich, ont non seulement reconnu son talent, mais lui ont fourni l'occasion de le déployer complètement dans le domaine qui lui est le plus favorable: la peinture murale. Ses fresques de Székesfehérvár sont, en même temps que l'œuvre magnifique d'un grand peintre, des modèles suivis par toute une phalange de jeunes artistes hongrois. Depuis, nos jeunes peintres ne manquent ni de terrain ni d'occasions pour développer le style de la nouvelle peinture murale hongroise et pour donner une direction nouvelle à toute l'évolution de l'art hongrois. Les grandes surfaces planes de l'architecture moderne ne demandent qu'à se couvrir d'ornements picturaux et l'on peut dire que le berceau de ce nouveau style de fresque monumental se trouve précisément à Székesfehérvár. A côté des fresques et de l'art du vitrail, la sculpture et les arts appliqués ont joué également un beau rôle dans la décoration du mausolée et du musée de pierres. La jolie fenêtre en fer forgé d'après les plans de Géza Lux, qui s'insère avec grâce parmi les autres ornements du mausolée, donne aussi un élan nouveau à l'antique art de la ferronnerie à Székesfehérvár. Enfin, les hauts reliefs de Walter Madarassy complètent dignement ce riche ensemble artistique. Walter Madarassy est un membre très doué de la jeune génération de sculpteurs hongrois; il n'a pas seulement accompli sans faute la tâche dont il était chargé, mais avec son style archaïsant il s'est adapté parfaitement au style général de l'édifice, en montrant son grand talent aussi bien dans les petits ouvrages que dans les compositions de vaste envergure. Les plus beaux peut-être de ses reliefs sont celui qui orne la porte d'entrée, avec sa symbolique chrétienne des premiers âges, et celui, également symbolique, des cerfs miraculeux s'abreuvant à l'eau de la vie hongroise.

C'est devant le mausolée qu'on a enseveli dans une tombe commune tous les ossements retrouvés pendant les fouilles. On a exhumé, au cours de ces travaux, plus de cinquante tombeaux, dont malheureusement presque tous avaient été violés et dont un seul contenait quelque mobilier funéraire, de sorte que pas un seul n'a pu être identifié sur la base de données historiques. Ainsi reposent, devant le mausolée, dans une fosse commune, les restes anonymes de tous ceux dont on a pu ramasser les ossements pendant les fouilles.

Le musée de pierres, collection des fragments de sculptures de la basilique, est rattaché au mausolée, par lequel on y accède. Comme nous venons de dire plus haut, seuls les fondations sont restées de la basilique royale, de sorte que, du point de vue des recherches, chaque pierre retrouvée a son importance. L'aménagement intérieur du musée est l'œuvre de l'auteur de ces lignes, la restauration et le réajustement celle de M. Jules Szentiványi.

Au premier mur, nous avons exposé les fragments de l'époque de saint Etienne. Leur nombre n'est pas grand, mais ils montrent clairement que, déjà dans la première basilique, à côté des tailleurs de pierre lombards il y avait également des tailleurs de pierre hongrois à l'œuvre. Tandis que la plupart des sculptures de la fin du XIe siècle sont les produits typiques de l'art plastique lombard, celles de l'époque de Béla III (seconde moitié du XIIe siècle) attestent, comme nous l'avons dit plus haut, l'existence d'une école de sculpture transdanubienne dont les rapports sont faciles à établir avec les monuments les plus importants du style roman hongrois, comme p. ex. la chapelle royale d'Esztergom, le monastère bénédictin d'origine française de Somogyvár et la cathédrale de Gyulafehérvár. Mais le gros de cette série provient des ateliers de la cathédrale de Pécs. A côté de ces éléments hongrois, nous y trouvons d'autres similitudes de style qui indiquent plutôt une influence italienne, plus exactement de l'Italie du Nord. Ainsi la statue d'un saint ornant l'une des portes a l'air de descendre du portail de la cathédrale de Vérone ou bien de Ferrare.

Nous devons mentionner tout spécialement un haut-relief trouvé sur l'emplacement de la basilique et qu'on avait pris pendant longtemps pour une pierre funéraire romaine, mais qu'on croit pouvoir identifier avec l'effigie en pierre de saint Gérard et de son élève saint Emeric, fils de saint Etienne. D'après M. André Alföldi, en aucun cas ce relief ne peut être d'origine romaine, puisque le diadème du jeune garçon est dans le style byzantin du XIIe siècle, or ce style n'a pu pénétrer chez nous qu'à l'époque de Béla III qui, comme on sait, avait reçu sa première éducation à Byzance. Sur ce relief à deux personnages, l'homme enlace le petit garçon qui tient en sa main le modèle d'une église. Déjà, la chaleur expressive de cette attitude détruit l'hypothèse d'une œuvre romaine. De même, le style de ce relief, bien qu'il présente beaucoup de ressemblance avec l'art funéraire romain du IVe siècle, s'insère plutôt dans son ensemble dans l'évolution du XIIe. C'est dans l'évolution une époque tout à fait spéciale. On peut y déceler la renaissance d'éléments antiques dans le style architectural roman: ainsi chez nous, comme dans le Midi de la France, les monuments romains de Pannonie fécondent la sculpture du XIIe siècle.

Une autre partie importante du musée est constituée par les monuments gothiques, surtout par ceux de l'art funéraire, tandis que les fragments architecturaux ne montrent que certaines phases seulement de l'évolution et, du point de vue sculptural, ne supportent pas la comparaison avec les monuments romans; par contre les pierres tombales y jouent un rôle de tout premier ordre.

Les plus anciennes pièces de cette série proviennent du dernier tiers du XIVe siècle. La première, une pierre tombale, reconstituée au moyen de ses fragments, porte la date de 1373; mais dix ans plus tard à peine, nous avons déjà les fragments d'un monument funéraire royal. Des documents écrits nous apprennent que Louis

le Grand, de la maison d'Anjou, avait fait élever pour son père et pour lui-même un tombeau ou plutôt toute une chapelle en marbre rouge. De cette chapelle funéraire nous n'avons malheureusement que quelques fragments; par contre, dans le tombeau représentant une figure d'homme qui repose sa tête sur un lion, nous pouvons reconnaître le monument funéraire du grand roi et dans la figure féminine, debout également sur un lion, celui d'une princesse royale de sa famille. A la fin du XIVe siècle (Louis le Grand mourut en 1382), nous avons déjà toute une école de tailleurs de pierre qui sculptent des tombeaux. Le marbre rouge d'origine hongroise leur fournissait une matière excellente et la vie économique de plus en plus prospère en même temps que l'évolution rapide des classes sociales contribuèrent grandement, à côté des monuments royaux, à la multiplication des pierres tombales commandées pour l'aristocratie, le haut clergé ou les hauts fonctionnaires du pays. L'ordre dominicain, à Bude, forma toute une école de sculpteurs qui devait pourvoir, pendant plus d'un siècle, aux besoins de la Hongrie. Rien ne caractérise mieux la situation que le fait que Louis le Grand, en succédant au trône de son oncle Casimir en Pologne, commande en Hongrie le tombeau de son prédécesseur, visible aujourd'hui encore dans la cathédrale de Cracovie.

Des deux pierres tombales mentionnées plus haut, celle de la princesse royale montre des lignes très délicates et un travail extrêmement soigné. Quant à celle de Louis le Grand, nous n'en possédons que la partie supérieure, encore la tête est-elle tronquée. La sculpture élégante, le costume du personnage et l'épée qu'il tient sous le bras gauche indiquent l'époque de Louis le Grand. Mais une preuve irréfutable est fournie par le globe qu'il tient dans sa main gauche. Une partie de ce tombeau était déjà connue depuis un siècle ou presque et provient de la chapelle Louis le Grand de la basilique, mais c'est seulement de nos jours que, grâce aux fragments découverts au cours des fouilles, nous l'avons pu reconstituer plus complètement.

A côté de ces fragments, plusieurs pierres tombales du XVe siècle représentent dans notre musée le haut niveau atteint, à cette époque, par l'art plastique hongrois.

Les travaux de déblaiement et d'aménagement de la basilique élevée par saint Etienne sont donc achevés aujourd'hui. La grandeur et la beauté de cette basilique, jadis si splendide et si célèbre, ne se devinent plus qu'à ses fondations et à ses sculptures de pierre — mais celles-ci même montrent fièrement le haut niveau artistique de la Hongrie médiévale en même temps que cette grande richesse que ni la domination turque, ni les ravages des armées libératrices, ni enfin les négligences du passé n'ont pu complètement anéantir.

Max Géza, építész MOH

A középkori királyi bazilika konzervált romjai körül kialakított vöröstéglás kőtár épületét tervezte. [Székesfehérvár.]

Cz. Á.: Fitz Jenő: Székesfehérvár 47.1

KÖNYVBARÁT Ap. 1957. december VII/7.

Lux Géza: építész

M.D.K.

és Csét Géza körös terve az összevont első és második megosztott díjat egyik ét nyerte el a pécsi belvárosi tenyslom átépítéséner pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LXIX. évf.

márc. 17. sz. 8, old. +

" 24. " 4. "

MDK

Lux Géza

Pécs egyik műemlékét a belvárosi templomot kibővitik és restaurálják.A meghirdetett tervpályázaton a birálóbizottság, az I. és II. dij összegét megosztotta Körmendy Károly, valamint Lux Géza és Csáth Géza közös pályaműve között. Kisebb módositásokkal Körmendy Károly tervét terjesztették fel jóváhagyás végett.
K.B.: Kétszázötvenezer pengős költséggel.. Függetlenség, 1939.ápr.23. 13.lap

MDK

Lux Géza dr. épitészmérnök

A székesfehérvári Szent György-korház kibóv
tésére kiirt tervpályázaton, tervét 2500
pengő pénzjutalomban részesitette a bizotts

Cikk: Uj sebészeti pavillonnal bővül...

Pest, 1941.jul.25. 7.lap

MDK

Lux Géza dr. épitész

Az 1936-38-i. székesfehérvari ásatásoknak épitész-munkatársa. A kőtár és a Szent István-mauzóleum tervezője.

Gerevich Tibor irása.

Dercsényi Dezső: A székesfehérvari kiralyi bazilika. Bp. 1943. IX.l.

MDK

Lux Géza, ép.mérnök

tervei alapján készült a Szent István mauzoleumban a kovácsolt vasablak, amelynek finom artisztikus vonaljátéka arra utal, h. a fiatal építész nemcsak a nagy architektonikus alkotások iránt fogékony.

Dercsényi Dezső:Szent István sírja.

Tükör. 1948. VIII.évf. 5.sz. 242-245.l.

Lux Géza, épitész-mérnök

MDK

Szent István koporsóját művészi ékitményekkel diszes mauzoleum foglalja magába.

Az egykori bazilika területét lezáró, körülfogó vörös tégla-épitmény L.G.egy.tan.segéd ép.m. tervei szerint készült, classz-román stilusban. Az épitmény középpontjában áll Szent István mauzoleuma. Ennek emeletes terében áll a kőszarkofág, melyet valószinüleg velencei művész készitett a XI.sz. II. fe felében.

Dercsényi Dezső: Szent István sirja.
Tükör. 1940. VIII.évf. 5.sz. 242-245.l.

Lux Géza MDK

A pécsi belvárosi templom átépitésének terve, gipsz

Mücsarnok 1938 Szent István kiállitás

Lux Géza

Nyitásra készek az iskolák

Néhány intézményt bezártak, átszerveztek

A Petőfi Csarnokban rendezett sulibörzén nagy volt az érdeklődés az olcsó iskolaszerek iránt SZABÓ BERNADETT FELVÉTELE

Folytatás a 35. oldalról

Az önkormányzat képviselő-testületének döntése alapján intézmények összevonására, illetve kimenő rendszerben való megszüntetésére került sor a III., VII., VIII., IX. és a XIV. kerületben. Bezárták a VII. kerületi Hernád utca 46. szám alatti Kísérleti Általános Iskolát, az Osvát utcai pedig a Hernád utca 3. szám alatti általános iskola tagintézménye lett. Kispesten a Vas Lajos Általános Iskolát vonták össze a Csokonai Utcai Általános Iskolával. A jogutód a Csokonai utcai intézmény lett.

A legnagyobb változás a XV. kerületben történt, ahol augusztus elsején új közoktatásiintézmény-hálózat kezdte meg a működését. Az intézmények száma csökkent, jelenleg hét óvoda, három általános iskola, négy nevelési-oktatási központ, egy szakiskola, egy művészeti iskola és három középiskola működik – sorolta *Lindner Gusztáv* irodavezető. A szakiskolai képzést egy intézményben vonták össze. Gazdagodott a középfokú oktatás: a Kontyfában és a Károly Róbert iskolában új középiskolai osztályok indultak. A Pattogós iskola megszüntetése után a jogutód Hartyán közibe a Pattogós tanulóinak körülbelül a felét írathatták át. Az iskola pedagógusainak egy része a kerületben folytatta munkáját, a többiek a végkielégítést választották. Az átszervezések során a kerületben 68 – jobbára betöltetlen – álláshely szűnt meg.

A XVI. kerületben nincs változás. A gyermeklétszám csökkent ugyan a tavalyihoz képest is, de a kerület szerkezete miatt nem terveznek változást az iskolahálózatban – tájékoztatott *Csomós Gyula* irodavezető. Stagnáló gyermeklétszámról számolt be a kőbányai oktatási iroda vezetőhelyettese, *Semperger Sándorné* is. Itt sem változtattak az intézményhálózat szerkezetén.

Az előző tanévben 15 800 fővárosi di-

Egyre több figyelmet fordítanak a fővárosban a speciális betegségekben szenve-

A núbiai nő

Vagyonadó, mondta Horn Gyula, és a publikum elsápadt. Hogy micsoda? Még hogy vagyonadó? Gondolatban mindenki végigpergette, miféle vagyona is van.

Például ház. Nehezen összegründolt ház.

Esetleg lakás. Az önkormányzattól olcsón megvett lakás, amelyről aztán kiderült, hogy ramaty állapotban van, és éppen annyit kell költeni felújítására, mintha újat építene az ember.

Van aztán Lada autó (kerékpárzománccal lekent dekni, alatta idő rágta motor, amelyből folyik az olaj, jobboldali indexbura törött), színes tévé (kicsit fakó a képe), Sokol rádió (recseg) a vitrinben egy közepesen értékes porcelánkészlet, eocén hal, núbiai nő, effélék. Van még ágy (nyikorog) asztal (inog). Mi van még? Semmi. Vagyis leginkább az ingatlan lesz megadóztatva, gondolta ekkor a publikum, és igaza lett. Eleinte persze felháborodott újságcikkek tiltakoztak a képtelennek tetsző ötlet ellen, na de majd az új kormány!... Most 1999-et írunk, nyakszirtünkre liheg az ezredforduló, és immár eldöntött tény: 2000. január elsejétől a fővárosban is bevezetik azt, ami Magyarország több településén már nem ismeretlen, azaz Budapest népe is ingatlanadót fog fizetni.

A szakértők azt mondják, az ingatlanadó jelenleginél nagyobb mértékű alkalmazása az európai uniós csatlakozás miatt is fontos, mert a belépéssel más adókat csökkenteni kell. Szociálisan érzékeny politikusok meg azt mondják, amit egyébként az átlagember is mond: disznóság megadóztatni azt, amit egy élet munkájával, adózott jövedelemből szerzett valaki. Hanem furcsálkodnak itt mások is. A kerületi önkormányzatok például főleg azért, mert az ingatlanadóból befolyt összeget a főváros szeretné elosztani, és ez sértené a kerületek önálló gazdálkodásának elvét. Arról már nem is beszélve, hogy senki előtt sem világos, mihez kezdene a nála maradó hányaddal. Merthogy az a kerületeknek is igencsak jól jönne, hiszen magánosításból már nem számíthatnak bevételekre; az elmúlt tíz évben mindent eladtak, amit csak lehetett. A Városháza szerint meg direkt jó, ha ők szedik az ingatlanadót, mert az egységes adóztatás hatékonyabb. Más kérdés, hogy még senki sem tudja, mi kerül bele abba a koncepcióba, amelyről szeptemberben döntenek a városatyák. Annyi látszik bizonyosnak csupán, hogy az illetékhivatal nyilvántartását figyelembe véve, az ingatlanok értéke szerint tizenhat zónatípusra osztják fel a fővárost, majd a zónatípusban meghatározott négyzetméterárak szerint kell azt az adót fizetni, melynek értéke fél és két százalék között lesz.

A magas hivatal tehát fújja a magát, az adóztatás alanya meg néz ki a fejéből, idepislant, odapislant, nemigen érti, mi az, hogy zónatípus, előre sajnálja a kisnyugdíjasokat, bosszankodik, hogy már megint a feje fölött döntenek az őt érintő kérdésekről. Boszszankodik, pedig volt ideje megszokni milyen is ez, de mégis. Úgy érzi: megint csak az ő pénztárcáját forgatják ki, utolsó, ragacsos petákját cibálják ki a zsebéből. Úgy érzi, éppen elég adót fizet már, most éppen az ingatlanadót ellenző kormánypártokkal ért egyet, eközben egyre gyakrabban emlegeti a feje felett döntő városvezetők felmenőit. Még olyat is mond, amit az Apáczai gimnázium egyik elegáns lelkű tanára annak idején úgy fogalmazott bele az ellenőrzőbe: „Társát nemi életre buzdítja!".

Aztán hazamegy, ládákba csomagolja, majd a padlásra rejti a Sokol rádiót, az eocén halat, az étkészletet, és a többi vicket-vackot mert érzi: közel az idő, amikor ismét megjelennek az adóbehajtók és szigorúan azt kérdezik majd: van az ön vitrinjében núbiai nő?

Trencsényi Zoltán

Multiplex a Mammut tetején

Tovább omlik az ál-törökfürdő

Nincs se pénz, se kedv a Frankel Leó úti épület rendbetételére

Összerondítva, szemétkupacok között pusztul tovább a Frankel Leó úti áltörökfürdő: kezelőjének nincs pénze, hogy rendbe rakja, a vállalkozók pedig hanyatt-homlok menekülnek annak hallatán, mivel járna, ha valamit kezdeni akarnának vele. A csonka épület a város szégyenfoltja.

Többször felelevenítettük már az áltörökfürdő kálváriáját. Legutóbb télen közöltünk cikket az épület sorsáról, azzal az összegzéssel, hogy kezelőjének, a Budapest Gyógyfürdői és Hévizei Rt.-nek nincs pénze a felújításra, az érdeklődő vállalkozók pedig elriadnak, amikor megtudják, hányféle engedélyt kellene beszerezniük, hogy bármibe is belefoghassanak.

Az ál-törökfürdőt – amelyet különben sokan igazinak néznek – 1894-ben, a Lukács fürdő építésekor húzták fel férfirészleg gyanánt. Eredetileg volt még egy külső, egészen a Frankel Leó útig kikönyöklő traktusa, ezt azonban az ötvenes-hatvanas években lebontották. A mecsetet idéző félholdas ház azért úszta meg a dózerolást, mert valaki a bontás közben fejéhez kapott: hé, fiúk, nem egy török emléket szedünk szét véletlenül itt? Amikorra kiderült, hogy nem, már elfogyott a bontók szuflája, nem álltak neki újra a munkának – mesélte *dr. Rácz János,* az rt. jogtanácsosa.

Az üresen omló, hajléktalanok és falfirkálók által látogatott ház iránt legutóbbi cikkünk megjelenése óta sem érdeklődött komolyan senki – mondta Rácz doktor. A helyzet ugyanis az, hogy a ház ugyan nem, de a mellette lévő Malomtó (a Lukács vízbázisa) szigorúan védett, emiatt a vállalkozáshoz egy sor hatósági engedélyre volna szükség, és egyébként is erősen behatárolnák, milyen beavatkozásokat lehetne végezni. Ez minden vállalkozót elriaszt. A részvénytársaságnak pedig, legalábbis belátható időn belül, nem lesz pénze, hogy rendbe tegye. 2002-re ugyanis a legtöbb strandon és fürdőben át kell állniuk a szűrő-forgató rendszerre, ami horribilis összegbe kerül.

B. T.

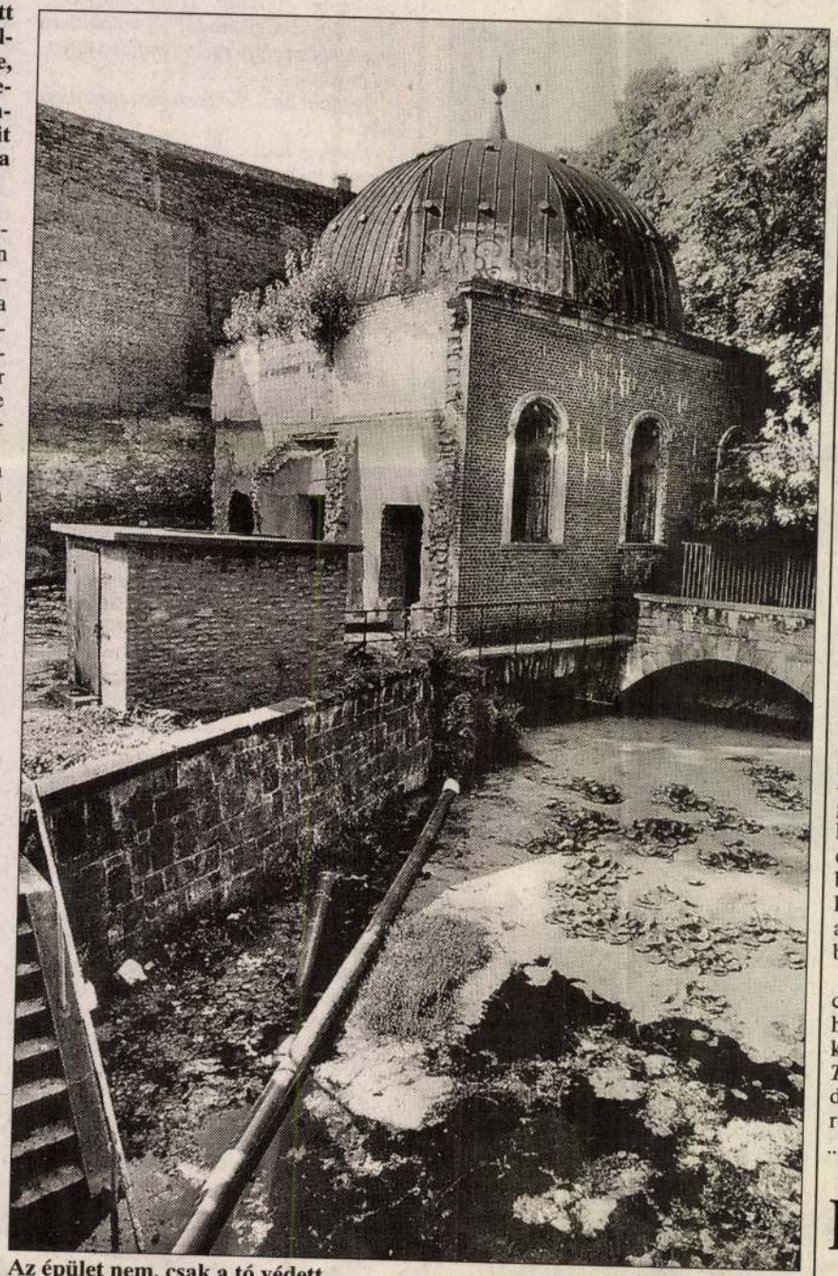

Az épület nem, csak a tó védett

KOVÁCS BENCE FELVÉTELE

Házak iratok nélkül

A dokumentációk hiánya drágítja a felújítást

Az épületek anyakönyvi bizonyítványa a műszaki dokumentáció. Abból a legapróbb részletekig mindent meg lehet tudni az adott épületről. A dokumentációk sorsa azonban erősen hányatott, az egykori állami építőipari vállalatok megszűntek, átalakultak, a tervtárakat pedig széthordták, elkallódtak. Most kormányrendelet készül a helyzet rendezésére.

A paneles épületek műszaki dokumentációjának megmentését tűzte ki célul az Épületfenntartási K+F Alapítvány. Az adatokat számítógépre viszik, így bármikor rendelkezésre állnak. Nem könnyű azonban fellelni a dokumentációkat – mondja *Tóth János* mérnök, az alapítvány munkatársa, aki harmincöt éve foglalkozik ezzel a technológiával. Az egykori házgyárak már megszűntek, átalakultak, a vállalatok tervtárai pedig vagy elkallódtak, vagy olyan körülmények között tárolják a dokumentumokat, hogy hamarosan tönkremennek. Tóth János tud olyan „irattárról", ahol egy egykori csirkenevelő padlásán nejlonzsákokban hevernek a tervek. A szakszerű tárolás azonban meglehetősen drága, a szolgáltatás tehát pénzbe kerül.

A tervek nagy értéket képviselnek, és ha megvannak, egy-egy felújításnál jelentősen megkönnyítik a tervezők dolgát. Márpedig a panelos épületek rekonstrukciója lassan esedékessé válik, dokumentáció híján viszont a legkisebb beavatkozáshoz is átfogó felmérést kell készíteni. Ez természetesen megdrágítja a felújítást az anyagiakban amúgy sem bővelkedő lakóközösségek rovására.

Nemcsak a panelépületek dokumentációinak megőrzésével vannak gondok, hanem a többivel, sőt a rendezési tervekkel is – hangsúlyozta érdeklődésünkre *Tompai Géza,* a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) terület- és településrendezési főosztályának vezetője. Utóbbiakat az egykori Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium (ÉVM) tervtárában gyűjtötték, a terveket készíttető tanácsok pedig köteles példányt küldtek. A rendszerváltozás után azonban az ÉVM megszűnt, szerepét több minisztérium vette át. Megszűnt a kötelespéldány-rendszer is, azaz az önkormányzatok legfeljebb saját jószántukból küldenek másolatot a tervtár kezelésével időközben megbízott – az FVM által finanszírozott – VÁTI Kht.-nek. Emiatt avul és egyre kevésbé használható a korábban jól működő tervtár állománya.

Nem jobb a helyzet az épületek műszaki dokumentációja körül sem. Korábban a tervezés állami monopólium volt, a nagy tervezővállalatok saját tervtáraikban őrizték a fontosabb dokumentumokat. A házgyárakhoz hasonlóan azonban ezek is megszűntek, átalakultak, a privatizáció során pedig nem gondoskodtak a tervtárakról. Sok dokumentáció egyszerűen eltűnt, mások kallódnak valahol.

Még van azonban esély a helyzet rendezésére. Az építési törvény részben szabályozza ugyan a kérdést, de a törvény finomításához, végrehajtásához kormányrendelet szükséges. Ez már készül, a kabinet várhatóan még az idén elfogadja. A rendelet lényege, hogy mind a rendezési, mind az építési terveket a VÁTI országos dokumentációs központjában kell őrizni. Ehhez fel kell kutatni a megszűnt állami építőipari vállalatok még meglévő tervtárait, és összegyűjteni a valahol kallódó iratokat. Ez azonban, ha a vállalatot a tervtárral együtt privatizálták, csak akkor megy, ha az új tulajdonos eladja a tervtárat. A rendelet nem érinti az önkormányzatoknál, más minisztériumoknál működő tervtárakat, így a most jól működő paneles dokumentációs központ és tanácsadó szolgálat sem szűnne meg.

A. G.

Betörőknek nem adnak ki tervet

MUNKATÁRSUNKTÓL

A tervtárban csak létező épületek ter-

Lux Géza MDK

Az esztergomi ősi székesegyház főbejárója Bakócz primás korában, rekonstrukció, krétarajz

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállitás

Lux Géza MDK

Székesfehérvárott külön kötárat létesitettek
melyet Lux Kálmán irányitása mellett Lux Géza te
vezett.

ál László: Esztergom és Székesfehérvár után az egész
ország ban folytatják az ásatásokat.
esti Kirlap. 1938. aug.20. 33.1.

MDK

Lux Géza adjunktus

Az épülettervezési tanszék karöltve a középkori építéstani tanszékkel dr.Kiss Tibor és Lux Géza adjunktusok vezetésével tanulmányi kirándulást rendezett a IV.é.építészmérnök-hallgatók számára a Felvidéken, az ottani modern épületeknek és műtörténeti emlékeknek tanulmányozása céljából.

József nádor 1938/39. 174.l.

MDK

Lux Géza dr.

Rexa Dezső: Margitsziget.

Bp. 1940. Officina. 51.l.

M.D.K.

Lux Géza, építész

Csát Géza társaságában készített tervvel Körmendy Nándorral megosztott első díjat nyert a pécsi Városplébánia bővítésére 1938-ban kiírt pályázaton.

Gosztonyi Gyula: A városplébánia építéstörténete. Pécs műemlékei. Pécs, /1942/. 47.old.

MDK

Lux Géza

Gerevich T.: Uj magyar templomépitészet.
Magyar Épitőmüvészet 1941. 12.sz. 378.l.

MDK

Lux Géza
épitészeti művek:

Az esztergomi ősi székesegyhaz főbejárója Bakócz primás koraban. Rekonstrukció.Kréta-rajz.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Társ.jubiláumi kiáll. képes tárgymutatója.1936.maj-jun. 20.1.

MDK

Lux Géza

Gerevich T.: Uj magyar templomépitészet. Magyar Epitőművészet 1941. 12. sz. 378.1.

Lux Géza

MDK

Az 1934-ben indult esztergomi ásatásoknál a palotarom és kápolna rekonstrukciójának mérnöki munkáit Lux Kálmán és fia Lux Géza végezte.

A freskókat Nikássy Lajos és Dex Ferenc festőművés restaurátorok, Mauro Pellicioli ellenőrzése mellett nyomban konzerválták.

75,0.

Zolnay László: Az esztergomi vár. Bp. 1960.

R. D. K.

LUX Géza építész

Borsi várának felvétali rajza
(Repr.)

Gerő: Magyarországi várépítészet
248. l.

Lux Géza MDK

építész

A szfvári középkori romkert kőtár épülete, famennyezetes mauzoleuma, kovácsoltvas rácsa.

Fitz, Székesfehérvár 41.o.
45.o.

repr. 13-15.

MDK

Lux Géza építén

A nétes fehérvári kőtár. repr: 74 o.

Weichinger K: L'architecture Hongroise au XX. siècle. Műegyetemi Közlemények. 1948 2. 74. o.

Lux Géza

M.D.K.

Az aranyosmedgyesi vár alaprajza 1630.

repro.

Balogh Jolán: A Magyarországi négysarokbástyás várkastélyok

Művért, 1954. 2 sz. 249 l.

Lux Géza MDK

építész

Az esztergomi ősi székesegyház főbejárója
Bakócz primás korában. Rakonstrukció, krétarajz

Műcsarnok 1936. máj-jun. Jtb. kiáll.

M.D.K.

LUX Géza építész

Gül Baba türbéjének 1943. évi

restaurálási terve

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 246. l.

MDK

Lux Géza

A gyulafirátóti prépostság romjairól ir az Épitészet a Magyar Mérnök- és Épitészegylet szemléje cimü uj magyar lapban.

Szépmüvészet 1941.181.1.

Francia-világ Gödöllőn...

Milyen a diákélet a premontreiek nagy nevelőintézetében?

Gödöllő, május hó.

A magyar premontrei rend országos hirü gödöllői gimnáziumában ebben a tanévben *megnyilt az első magyarországi francia gimnázium első osztálya.*

Lassan már a tanév vége felé közeledünk, ezért felhasználtam az első alkalmas napot a gödöllői látogatásra, megtudni, hogy dolgozik és milyen eredményeket tud felmutatni a „Licée Francais". A HÉV vonata vidám fütyüléssel kanyarodott fel a Király-park mögött a végállomás felé. A nyitott ablakon a premontreiek hatalmas házát körülvevő kert sarkából, a futballpálya felől óriási zsivaj hallatszott. Mecs volt. Száz gyerek gomolygott egymás hegyén-hátán.

— Gól! Gól! Gól! — harsogták s a lármába belevegyült az erdő felől az intézet fehér komondorainak ugatása és a gazdasági udvarból a „betanitott" csacsi csufolódása: I-á, i—á . . . Füttyszó harsant a kapu felől, a tanár ur jelezte, hogy vége a tornaórának, s a fiuk rendben bevonultak az épületbe.

A tavasz pompája virul az intézet parkjában és erdejében. Balról a növendékek saját kis kertészetében foglalatoskodnak a diákok, tovább pedig egymás után sorakoznak az erdei iskolák. Tele vannak a deszkapadok és a tanár ur magyaráz az egyszerü katedráról. Az épület másik oldalán is diákok csoportjai láthatók.

A munkácsi hősi halott emléke

Dr. *Gábriel* Asztrik, a francia gimnázium igazgatója, a külföldön is ismert jeles filológus kalauzol és bemutatja, milyen az intézet, ha „üzemben" van. Meglátogatjuk az osztályokat, megtekintjük a nagy négyszögü udvart, amelynek közepén már kezdik az előkészületeket dr. *Gerinczy* Pál prelátus, jászóvári prépost kedvenc tervének, a szabályszerü szabadtéri versenyuszodának építéséhez. A téli sportpálya és korcsolyapálya helyén pirossalakos teniszpályák huzódnak. Általában az okszerü sportnevelésre nagy sulyt fektetnek az intézetben. Ugy látszik, a kultuszkormányzat ezt méltányolva — értesülésünk szerint — az intézet idei érettségi biztosául dr. *Szukováthy* Imrét, a testnevelési főiskola kiváló igazgatóját küldi ki.

Jártunk a tantermekben, a studiumszobákban. Mindenütt egyszerü festett fenyőfaasztalok, amelyeknek felnyitható lapja alatt hatalmas fiók rejtőzik a könyvek és irószerek számára. A kis asztalkák mellett sima tölgyfaszékek állanak. Az éttermük is egyszerü, de otthonossá teszi a fehér abrosz, és minden asztalon a virág. Jártunk az asztalosmühelyben és a cserkész-otthonban is.

Megilletődve állottunk meg egy nemzetiszinü szalaggal övezett fénykép előtt: az intézet egykori cserkésznövendékét ábrázolja, komáromi *Szarka* István karpaszományos tüzmestert, aki hősi halált halt január 6-án a csehek munkácsi betörésekor.

Minden gyerek mosolyog, a nagyok éppugy, mint a kicsinyek. Készségesen felelnek a kérdésekre, válaszuk frappáns, fellépésük biztos. A tisztviselőgyermek, az egyszerü gazdacsalád tehetséges gyermeke a főrendi családok fiaival együtt tanul s a legalaposabb képzést kapják, hogy mint *elitek*, a jövő társadalmának vezetésében mind megállják a helyüket. A diákoknak saját lapjuk is van. A premontrei kanonokrend fehér-kék szinéről választották a cimet: *„Fehéren és kéken"*. Eleven dolgozatok jelennek meg benne. A diákok szabad idejüket hasznos foglalkozással töltik, tanáraik állandó felügyelete és oktatása mellett.

A fejlődés utján

A felvidéki magyar területek visszatérése visszahozta Jászót, a rend régi központját. Megszállt területen igy csak Nagyvárad maradt. A magyar rend élén álló fiatal és agilis dr. *Gerinczy* Pál prelátus-apát, jászóvári prépost, felsőházi tag, nagy odaadással és jövőbelátással dolgozik a rend intézeteinek fejlődésén. *Gerinczy* Pál a gödöllői kulturközpontot is a kor követelményeinek megfelelően akarja továbbfejleszteni. A növendékeket állandóan ugyanazok a nevelő tanárok vezetik, s igy az egységes nevelés, az egyéni nevelés biztositva van. Ugyancsak ez biztositja a növendékek megismerését és természetes jótulajdonságaik helyesirányu fejlesztését is. A növendékeket délután a leckék elvégzése után szaktanárok kérdezik ki. Kérdéssel bárki nyugodtan felkeresheti a szaktanárt, aki velo együtt „készül". Közösen oldják meg a problémákat, de ugy, hogy a tanár a növendéket **rávezeti a megoldásra.**

A jó idő beköszöntésével megkezdődött a szabadban tanitás ideje. A tornaórákat a gyerekek a sportpályákon, az udvarban, vagy a futballpályán töltik, vagy különböző gyakorlatokat csinálnak. Az igazi tanulást pedig a négy erdei iskolában végzik s itt tanulják mindazokat a tárgyakat, amelyek nem kivánnak állandó irásbeli munkákat.

A nyelvi magánórákat, angolt, németet, franciát a magyar gimnázium tanulói kisebb csoportokban, az erdőben sétálva végzik és igy a tárgyak neveit a szaktanár állandó jelenléte és magyarázata közben nem a száraz szótári magolással, hanem eleven élmények alapján sokkal könnyebben tanulják meg.

Ebben az intézetben is a legnagyobb gondossággal valósitják meg az ideális pedagógiai elvet: nemcsak tanitani kell, hanem elsősorban nevelni! Jellemképzés, öntudatfokozás, ambicióerősités, nemzeti felelősségérzet, fegyelmezett élet és munka-fegyelem, rendszeretet, a nyilvános fellépésre és önállóságra való szoktatás a fő jellemzői ennek a vallásos és hazafias nevelésnek.

Évi kétezerpengős ösztöndíj a francia gimnáziumban

Gerinczy prelátus prépost legujabb alkotása a francia gimnázium, amelyben a tárgyak nagyobb részét magyarul tanitják, hogy a francia nyelvismerettel még nem rendelkező növendékek tulságos nehézséggel ne találkozzanak. Az első osztály már annyit haladt, hogy nevelőjükkel társalogni is tudnak. Nagy előny, hogy az állandó együttlét és a született francia vezető sima, tiszta kiejtésre szoktatja a gyermekeket., Marc *Scherer* szimpatikus szőke, fiatal francia tanár vezetésével gyakorolják az apró növendékek a francia nyelvet. Marc *Scherer* a kultuszkormány külön jóváhagyásával folytatja müködését a gödöllői Licée Francaisben. A francia gimnázium növendékeit elkülönitik, az étteremben is külön asztaluk van. Külön tanteremben tanulnak, amelynek falai tele vannak francia térképekkel, szép fényképekkel és szines plakátokkal. Kézbe kapják a *Horizons Nouveaux*, a *La belle Francaise* és a *L'Illustration* cimü folyóiratokat. Az egyik gyerek a *Langue Francaiset* böngészi. A másik már *La Fontaine* meséivel birkózik, a többi meg a tanár ur érdekes elbeszéléseit hallgatva „beutazza" Franciaországot. Az iskola francia „*section*"-ja megkapja az összes francia könyveket, amelyeknek beszerzése évi átlagban hatezer frankba kerülne. A francia gimnázium sajátos célkitüzése, hogy a növendékeknek egyszerre nyujtsa a magyar müveltség ismeretét is.

Az I. osztályba olyanok kerülnek, akik még nem tudnak franciául, de az állandó francia környezetben pár hónap alatt elsajátitják a nekik legszükségesebb nyelvi ismereteket.

A következő évek folyamán a II. osztálynál is lehet kezdeni a francia gimnáziumot, ha a gyermek a gimnázium vezetősége előtt különbözeti vizsgát tesz.

Dr. *Gábriel* Asztrik igazgató arra törekszik, hogy a gyermekek elsősorban a magyar müvelődés elemeit sajátitsák el szép francia stilusban, erős magyar hazafias és vallásos érzéssel.

Az intézet céljait előmozditja az az alapitvány is, amelyet egy magát megnevezni nem akaró francia gyáros tett. Ez a gyáros nyolc éven keresztül évente kétezer pengős ösztöndijat ad azzal a kikötéssel, hogy azt csakis egy szegény, népes család törekvő gyermeke kaphatja. Ugy tudjuk, még más jelentősebb összegü ösztöndijakat is kilátásba helyeztek, főleg a jól tanuló szegény gyermekek számára.

A francia gimnázium, amely az ősszel nyilt meg, munkájával és eddigi eredményeivel kiérdemelte a kultuszminisztérium elismerését. Hozzá kell még fűzni, hogy a gödöllői premontreiek francia gimnáziuma a magyar-francia kulturkapcsolatok egyik különleges intézménye, amely *nemcsak Magyarországra, hanem a francia kormány határozata alapján Franciaországra is érvényes osztály- és érettségi bizonyitványt ad ki.*

Guerlet budapesti francia követ nyilatkozata

A francia kormány és a francia nevelési körök is meleg figyelemmel kisérik a gödöllői Licée Francais indulását és müködését, amit kifejezésre juttattak azzal is, hogy az uj francia követ, Pierre *Guerlet* látogatást tett Gödöllőn, ahol igen meleg fogadtatásban részesitették.

A francia követ erről a látogatásáról a *Nemzeti Ujságnak* a következő nyilatkozatot adta:

— Nagy örömmel tettem eleget *Gerinczy* jászóvári prépost ur szives meghivásának, hogy meglátogassam a gödöllői premontrei gimnáziumot és főképen annak francia osztályát, amely mult év szeptember havában létesült.

— Nagyon örülök, hogy a jövőbeli magyarországi francia gimnázium Budapest közelében, ebben a gyönyörü épületben **olyan szép otthont talált, ahol a növendékek munkája és pihenése harmonikus egységbe fonódik össze.**

— Az egyik osztály tanitási óráján résztvettem *Gábriel* igazgató kalauzolásával és a növendékekkel is beszélgettem. Megállapithattam, milyen könnyedséggel tanulják ezek a gyermekek nyelvünket. Nagyon értékeltem odaadó tanáruk, *Scherer* tanár ur könnyed és kitünő tanitási módszerét. A tanterv szellemét ugyancsak nagyon megfelelőnek találtam.

— Egészen bizonyos, hogy a gödöllői francia gimnázium első osztályának nagy reményekre jogositó megnyitása *egyike a legkitünőbb kezdeményezéseknek, amelyek Magyarországon a francia—magyar kulturális kapcsolatok megerősitése érdekében történtek.*

•

Az intézet belső életének alapos tanulmányozása után kisétáltunk a tenger szine felett 240 méter magasságban fekvő épülettömb körül elterülő gyönyörü Fácános-erdőbe, amelyből 88 hold a rend tulajdona. Az egyik „erdei iskola" mellett visz el az ut. Marc *Scherer* tanár ur tart órát az elsősöknek. A gyerekeknek ragyog a szemük, kedves és szép dologról van itt szó, *a János vitézt olvassák franciául.* Az egyik kékszemü, szőke fiucska állva olvassa, szinte kivülről szavalja.

Ebben a pillanatban a körülöttünk levő fákon rázenditettek a rigók, kakukkok és más éneklőmadarak. A mókus is elkezdett táncolni a lombok között. A tanitás megakadt... A francia verset a magyar madarak folytatták „énekszóval"...

A völgy felől pedig erre hozta a szél a déli harangszót...

Elekes Boldizsár.

KORDA MÁRIÁT KÖRÖZIK

A budapesti büntetőtörvényszék szombaton délelőtt körözőlevelet adott ki *Korda* Sándorné szül. *Farkas* Mária ellen. A szinésznő, akit a filmvilágban *Korda* Mária néven ismernek, az elmult év nyarán egy fővárosi társaságban furcsa kijelentéseket tett a magyarországi viszonyokról. Kijelentéseivel a büntetőtörvényszék szerint *Korda* Mária elkövette a magyar állam megbecsülése elleni büncselekményt.

A törvényszék átirata nyomán a főkapitányság értesitette az ország valamennyi közrendészeti hatóságát és megküldötte a körözőlevelet a külföldi rendőrségnek is. A körözőlevélben felkérték a rendőrhatóságokat, hogy a filmszinésznőt vegyék *őrizetbe* és értesitsék a budapesti főkapitányságot.

Kapható mindenütt és a főraktárban: Hunnia laboratórium, Budapest, VII., Erzsébet-körut 56.

SKRIVÁN
férfikalapüzlet, APPONYI-TÉR 5
Alap. 1852.
A legnagyobb választék külföldi és belföldi tavaszi és nyári férfikalapokban, nyakkendőkben. Minden igényt kielégit. Kalapjavitást is vállal

ÓRIÁSI SIKER
a Nemzetközi Vásáron a
„BURIS"
szab. elj. készült BUZAGYÖNGY.
Ebből a hazai termékből, melyet a DEBRECENI ISTVÁN-MALOM gyárt, a legizletesebb és legtáplálóbb ételek készithetők.
Keresse fel a Vásáron a VII. sz. élelmiszer-pavillon 61. sz. fülkéjét, ahol egy mintacsomag „Buris" kapható.
Kérje minden élelmiszerüzletben a „Buris"-t.
Képviseletek: Budapesten Molnár és Kozma, Rádayutca 1. Telefon: 384-318.
Vidéken szervezés alatt.

A Dessewffy-nemzetség találkozója

A Dessewffy-nemzetség május 6-án, a családalapító *Dessewffy* János nevenapján tartotta évente szokásos nemzetségi találkozóját. A találkozót ezidén is szentmisével kezdte a nemzetség. A misét *Dessewffy* Elemér szentszéki tanácsos, püspökladányi plebános mondotta reggel tiz órakor a Ferenciek templomában. Két Dessewffy-ifju minisztrált a szentmisénél, amelynél *Horváth* Józsefné *Dessewffy* Bella egyházi éneket adott elő dr. *Baloghné Dessewffy* Ilona zenekiséretével. A szentmise után a Pannonia-szálló különhelyiségében *Dessewffy* Aurél ny. államtitkár elnökletével nemzetségi találkozó volt. A cserneki és tarkeői *Dessewffy*-nemzetség tagjainak egyesülete közgyülését tartotta. Este a Pannonia-szálló nagytermében nemzetségi estebéd fejezte be a nemzetségi találkozót.

A vacsorán a Dessewffy leszármazottakon kivül a *Rakovszky, Kenessey, Ujhelyi, Görgey, Dobay, Bánó, Okolicsányi, Ocskay, Ujfalussy, Péchy, Sztankay, Pallaghy, Szaplonczay, Madarassy és Nagy-Iványi Fekete* nemzetségek is képviseltették magukat. *Dessewffy* Elek bányafelügyelő a rendezőség nevében üdvözölte a megjelenteket, majd dr. *Dessewffy* Sándor a törzsökös magyar nemzetségek szövetségének igazgatója szólalt fel. Élő valósággá kivánjuk feleleveniteni azokat az erkölcsi és nemzeti értékeket, amelyeket elődeinktől örököltünk — mondotta. Majd *Dessewffy* Arisztid 48-as aradi vértanu emlékét idézte. Hangsulyozta, hogy *a törzsökös mozgalom nem akarja a magyarságot megosztani.* Szólt a Dessewffy ősök követésre méltó tetteiről, idézte az egyik Dessewffy tábornok tettét, aki nem akart átpártolni *Nagy Frigyes* seregéhez és inkább hosszu évekig raboskodott. A magyar parasztságról szólva, megállapitotta, hogy helyeslik a mozgalmat, mert a parasztság érzi, hogy *az egyetemes magyarság érdekeit képviselik a törzsökös magyarok.* Végezetül *Dessewffy* Jánosról, s nemzetség közös őséről emlékezett meg, akinek nevenapján a találkozót rendezték. A nagy tapssal és lelkesedéssel fogadott beszéd után *Szüllő* Géza titkos tanácsos, felsőházi tag emelkedett szólásra.

— Szinyey Merse Pál festményein sok a napfény, a tiszta levegő. *Minden telitve van tiszta levegővel, ragyogással. — mondotta. — Ilyen a Felvidék levegője is.* Dobry Luft.

— Ilyen nemcsak a levegő a Felvidéken — folytatta —, hanem a társadalom is, amelyet *összetart a tradició, tisztaság.*

Majd örömét fejezte ki azon, hogy *a fiatalabb generáció ragaszkodik a tradiciókhoz, mert csakis a hagyományok ápolása adja meg a nemzet fennmaradásának lehetőségét.* Üdvözölte a nemzetségnek azon megjelent tagjait, akik visszatérnek és bátoritólag szólt azokhoz, akik visszatérnek majd. Majd megállapitotta, hogy a Felvidék megszállása alatt a cseh államgépezettel szemben *a históriai magyar nemzetség olyan oszlopnak bizonyult, amelyen megtört a csehek ármánya, csábitás és fenyegetése.* Ez a nemzetség azért volt nemes és erős, mert rétegződött Majd megállapitotta, hogy a históriai nemzetség másik ereje az, hogy *ebben az országban a magyar nemesség nem plutokrácia és a plutokrácia nem nemesség.* Ez a jelenség adja meg a nemzeti jelleget. Végül azt kivánta, hogy az a nemes szellem, amely évszázadokon keresztül eltöltötte a Dessewffy-nemzetséget és többi törzsökös magyar nemzetséget lengje körül, továbbra is Szent István ezeresztendős cimerpajzsán.

A Dessewffy-nemzetség vacsoráján még megjelent gróf *Esterházy* Kázmér, *Illés* József egyetemi tanár, *Hindy* Zoltán, a MABI vezérigazgatója, gróf *Takács-Tolvay* József, a Frontharcos Szövetség elnöke is. *Szüllő* Géza nagy tetszéssel fogadott beszéde után *Dessewffy* Elemér és *Huszár* Aladár szólalt fel még lelkes taps kiséretében.

Hat vásárvonat érkezik vasárnap Budapestre

Két napig tart még a vásár. *Vasárnap és hétfőn.* Szombaton is sok előkelőség tekintette meg a magyar ipar nagyszerü bemutatóját. Délelőtt megjelent a vásárváros területén *József* főherceg, akit a vásár vezetősége ünnepélyesen fogadott. A bizottság, amelyben a polgármester képviseletében dr. *Felkay* Ferenc tanácsnok, a vásár részéről pedig *Vértes* Emil ügyvezető alelnök és *Széchenyi* Ödön ügyvezető titkár vettek részt, több óráig tartó körséta keretében mutatta be a főhercegnek a vásár nevezetességeit. A magyar nép háziiparosai lelkes örömmel vették körül. Számosan közöttük volt hadvezérüket ünnepelték benne, akit a világháboru óta most láttak viszont először a vásáron.

Vasárnapra még a mult hetinél is nagyobb forgalomra készül a vásár s vele természetesen összes üzemei és vendéglői is. *Vasárnap hat filléres vásárvonat* hoz ujból nagy tömegeket az ország különböző vidékeiről. A vásárvonatok *23 magyar város közönségét gyüjtik egybe.* Különösen sok vendéget várnak a Kárpátalja vidékéről, ahonnan külön vonatokat inditanak *Ungvár, Munkács* és *Beregszász vidékéről.* **Az innen érkezők tul**nyomó része *husz év után most jön először a magyar árumintavásárra.* Hangos lesz tehát ujból a vásár a nagy találkozásoktól, ahol a különböző országrészeken lakó kereskedők és rokonok most vasárnapra adtak egymásnak randevut. Ujból hallani fogjuk reggeltől estig a megafon hivó szavát: X. Y. Pécsről az antennánál várja L. Z.-t Ungvárról, Sopron keresi Debrecent. Munkács találkozót tart Szegeddel. Együtt lesz megint az egész ország. A vásár sikere, látogatottsága már régen függetlenné lett az időjárástól. Senki sem fél többé az esőtől. Mindenki tudja, hogy a vásáron egész hadsereg dolgozik az uttestek állandó rendbentartásán és hogy ha az eső mégis megeredne, a pavillonokban, csarnokokban széles, kényelmes uttestek várják a látogatót és annyi látványos kiállitás és áru, hogy aki elkezdte az épületekben a körsétát, többé nem is tudja, esik-e vagy sem. Hogy ez mennyire igy van, a tapasztalat mutatja. A vásár kimutatásai szerint a legerősebb forgalom épp azokra a napokra esik, amikor a bizonytalan hol siró, hol nevető időjárás visszatartja a közönséget, a dunai, az erdei kirándulásoktól. Ilyen napokon a legkézenfekvőbb program: *látogassuk meg a Budapesti Nemzetközi Vásárt.*

A vásár vezetősége szombaton hivatalosan is közölte, hogy a *vásárt ebben az évben sem hosszabbitják meg.* Az ünnepélyes befejező aktust tehát teljesen az eredeti programnak megfelelően, *május 8-án hétfőn este 6 órakor tartják meg,* ami annyit jelent, hogy a vásár ezzel ebben az évben végleg végetér. A vásár összes látványosságai és külön akciói, beleértve a különböző vásári filmszinházakat és a divatbemutatót is, természetesen egészen a zárás pillanatáig a programnak megfelelő müsor-beosztással dolgoznak ugy, hogy a közönség a vásár befejezésének pillanatáig mindent megtekinthet, amit a vásár nyujt.

Külön elbirálás alá csak a vásár utazási kedvezménye esik, amelyre nézve ugy intézkedett a kereskedelmi minisztérium, hogy a vásárigazolvány alapján rendelkezésre álló *kedvezményeket csak azok vehetik igénybe, akik legkésőbb hétfőn déli 12 órakor valamely budapesti pályaudvarra befutó vonattal,* vagy hajóval érkeznek Budapestre. A vásárigazolvánnyal megérkezett közönség, ha igazolványát előirás szerint mindenütt lebélyegeztette, természetesen a vásár befejezése után is Budapesten maradhat, mivel *a visszautazásra szóló vásári menetdijkedvezmény a belföldi közönség részére május 14-ének, vagyis jövő vasárnap 24 órájáig, a külföldi közönség részére pedig május 18-ának 24 órájáig marad érvényben.*

Egy 700 éves család:
a híres Reviczky-nemzetség

... Az Urnak 1939. esztendejében, május havának 6. napján immáron másodizben gyültenek össze nemzetségi gyülésre az nemes revisnyei Reviczky-familia tagjai. Az, ki nem tudná, vésse most emlékébe, hogy a Reviczkyek alkotják az egyik legrégibb magyar családot. Nemességüket még 1272-ben nyeré Kun László királyunktól az hires-nevezetes Reviczky Hotimér, ki is az cseh Ottokár ellen vivott háboruban jelesen kitüntette magát ...

A hajdani krónikás igy kezdte volna el riportját, ha bevetődött volna a vig tereferével, asszonyi kacagással és atyafiságos parolázással kedélyessé tett összejövetelre. Főleg a hölgyek jöttek el nagy számban, ami természetes is, hiszen manapság ők ápolják legjobban a rokoni kapcsolatokat. Szőkén ragyogó fiatal leányoktól, deres haju, markáns arcu férfiakig, szép magyar tipusokat láttunk a gyülésen, amelyen az eddig nyilvántartott, hatvankét született *Reviczky* közül harmincnégyen jelentek meg. Nem jött el a nemzetség *legöregebb és legfiatalabb tagja: a nyolcvanesztendős id. Reviczky* István, aki a komárommegyei Virth-pusztán birtokoskodik és *Ullein Reviczky Lovice Mária, mivel ő még csupán nyolchetes.*

— Az ifju hölgy jelenleg operaénekesnői trillákkal foglalkozik otthon — mondta mosolyogva a boldog apa, *Ullein Reviczky* Antal külügyi sajtófőnök. — Őt még nem érdekli a hétszázéves mult ...

Minket annál inkább.

Az ember el sem hinné, hogy merre mindenfelé szerteágazik egy ilyen régi nemesi család. Csak ugy kapásból jegyeztük fel azokat a nagyobb helyeket, ahol ma *Reviczkyek* élnek: *Budapest, Komárom, Székesfehérvár, Sopron, Sátoraljaujhely, Debrecen, Kaposvár, Esztergom, Tata, Mátészalka, Kispest, Monor, Győr, Budakeszi, Dunaszerdahely, Mátészalka, Kiskunfélegyháza, Lábatlan, Királyhelmec, Ersekujvár, Veszprém, Arad, Pozsony, Zemplén, azután Bécs, Krakkó, sőt — Szentpétervár is.*

Ez aztán kiterjedt rokonság!

Hazánk történelmében a XIII. század óta jelentős szerepet játszik a nemes familia. *Hotimér ős az árvamegyei Revisnye községet kapta jutalmul hősi szolgálataiért, innen az előnevük.* De igen sok báró és gróf akadt közöttük, mert mindig vitéz, bátor emberek voltak, akik szivvel-lélekkel siettek királyuk, hazájuk oltalmára.

— *Reviczky* Károlyt bárói ranggal lengyel követté nevezte ki *Mária Terézia* — kapjuk a történelmi felvilágositást. — Később grófi méltósággal tüntette ki és Londonba küldte nagykövetnek. Gróf *Reviczky* Ádám országos kancellár volt az 1800-as évek táján, *Reviczky* Gyulának, a nagy magyar lirikusnak a munkásságát pedig mindenki ismeri.

— Különös tekintélyü és gazdagságu ur volt a maga korában *Reviczky* János földbirtokos is, akinek *egyik jellemző esetét Jókai megirta az „Egy magyar nábob"* c. regényében. János ur véletlenül betévedt az alföldi vásárra, ahol igen megtetszett neki egy hatalmas gulya. Alkudozni kezdett rá, hamar kész lett a vásár, csupán az volt a baj, hogy *Reviczkynél* nem volt pénz. Még akkoriban sem hordtak az emberek csak ugy párezer forintot a mellényzsebben. János ur nem sokat teketóriázott, hanem kihuzta csizmaszárából az ezüstnyelü bicskáját és ezekkel a szavakkal adta át az eladónak:

— *Reviczky vagyok. Pénzt nem hoztam magammal. Itt a késem zálogba, holnap megkapja a kialkudott összeget.*

A gazda szótlanul vette át a bicskát. Biztos pénzt jelentett az!

A mintegy 200 családtagot számláló nemzetségben ma is akadnak jelentős férfiak. Nemrégiben hunyt el vitéz *Reviczky* László altábornagy, akinek bátorsága legendás hirü volt. A világháboru legsulyosabb ütközeteiben vezette diadalmas rohamra katonáit, soha semmi baja nem történt ugy, hogy szinte ámulattal tekintettek rá az emberek:

— *Nem fogja a golyó.*

A halál csak idős korában tudta mégis legyőzni ...

Képviselőket, főispánokat, alispánokat, szolgabirákat adott a család hazánknak. *Reviczky* Gyula költői lelkületét *Reviczky* Jenő székesfehérvári huszárőrnagy örökölte, akinek *számos kiváló regénye jelent meg és nagy történelmi szinjátékaival aratott sikert.*

A bensőséges összejövetel után egy évre ismét szerteoszlott a család. A rokoni kapcsolat azonban egyre kedvesebbé válik közöttük és — főleg a hölgyek részéről — hatalmas levelezés indul meg. Jön az érdeklődés Lengyelországból, megy az üdvözlet Zemplénbe, Debrecenbe, Bécsbe. A legfontosabb teendőt ebben határozta meg a család:

— Kikutatni, hogy ki és milyen ágból él Szentpétervárott?

Számukra külön családi rejtélyt jelent az orosz titok.

(kin—)

Középkori freskókra bukkantak a kiszombori ősrégi templom falán

A torontálmegyei *Kiszombor* római katolikus templomának szentélyéről köztudomásu volt, hogy igen régi müemlék. Nagyobb fontosságot nem tulajdonitottak ennek a körülménynek, mert eddigi állapotában nem vonta magára a figyelmet. A közelmult napokban azonban renoválás közben olyan falrészek és freskók kerültek napfényre, amelyek ezt a szentélyt egyszerre hazánk legértékesebb müemlékei közé sorozzák.

A kiszombori plebánia házi krónikája 1818-ban följegyzi, hogy az akkori templomnak szentélyül szolgáló része, egy köralaku épitmény, többszáz éves és hogy a török hódoltság idején fürdőnek, majd istállónak használták. A Müemlékek Országos Bizottsága nyilvántartotta ezt a körkápolnát s mint országos müemléket oltalmába vette.

A müemlék köralaku, belül 6 karélyos fülkére osztott épitmény 6 méter átmérőjü, eredetileg talán keresztelő kápolnának készült. 1744-ben egy kis fatornyu templomot épitettek hozzá s talán akkor vágták el belőle a most hiányzó hatodik fülkét. A fatornyu templom helyébe 1777-ben egy második, akkoriban divatos barokkos templom került, mig 1910-ben már a Müemlékek Bizottságának irányitása és tervei szerint a mai nemes vonalu román stilu templom épült fel. A szentélyt — éppen mert müemlék volt — ekkor változatlanul hagyták.

A közelmult napokban lebontásra került az avult barok-oltár, hogy helyet adjon egy stilszerü kőoltárnak, mely a kegyur, a zombori *Rónay*-család és a kiszombori hivek áldozatkészségéből készül ifj. *Barth* Ferenc festőművész tervei szerint. Az ekkor szükségessé vált renoválási munkálatok közben az eltávolitott vakolat alatt későbbi befalazás nyomaira bukkantak a kőművesek. Első gondolatuk volt, hogy talán valami mesebeli kincset rejtenek a falak. Hamarosan elő is került a „kincs", de nem valami török basa aranyai, hanem sokkal becsesebb, az arannyal és ezüsttel föl nem mérhető műkincs: a XII. században készült néhány gyönyörü ikerablak és keskeny, félkörü páros fülkék, amelyeknek szabaddátétele után csodálatosan finom és gazdag architektura bontakozott ki. A körkápolna ebben az ősrégi állapotában egyik legszebb — s ami fő, majdnem teljesen ép Árpád-kori román templom!

Ezután a csendesen megindult munka napról-napra izgalmasabbá vált. Az egyszerü falusi kőműves kezében megremegett a kalapács, amikor ezeket a kincses kamrákat bontogatta, de hamarosan át kellett adnia a szerszámot avatottabb kéznek: *Barth* Ferenc festőművésznek, aki, mint az oltár tervezője személyesen ügyelt fel az előkészitő munkákra. Mert az igazi szenzáció csak most következett: *egyik falrészen a vakolat alól kikandikált egy szines folt.* Lélegzetvisszafojtva állta körül a létrán dolgozó művészt a templom papja, *Kleitsch* Mátyás esperes-plebános, zombori *Rónay* Imre senior patronus, tanitók, jegyzők, ügyvéd, orvos, főszolgabiró, akik minden tenyernyi falrész megtisztitása után ámulva látták, *hogyan bontakozik ki egy régóta elfelejtett falfestmény.* Fáradtságos, aprólékos munka volt, mert centiméterenkint lehetett csak tovább haladni, de annál nagyobb volt az öröm, amikor aránylag épségben napvilágra került *körülbelül 12 négyzetméternyi középkori freskó.*

S most ott állnak az évszázados álmukból fölriasztott festmények s csodálkozva néznek le a XX. század magyarjaira, akik áhitatos, bucsujáró lélekkel zarándokolnak eléjük nap-nap után.

Természetes, hogy a templom plebánosa azonnal jelentette a szerencsés felfedezést a Müemlékek Országos Bizottságának, amely gondjaiba vette a drága kincset. A bizottság tagjai: dr. *Szentiványi* Gyula, a Müemlékek Orsz. Bizottságának titkára, dr. *Genthon* István előadó, *Lux* Géza épitész, müegyetemi adjunktus és *Petrás* István, a Magyar Filmiroda fényképésze.

Másik magas látogatója a templomnak dr. *Glattfelder* Gyula csanádi püspök volt, akinek egyházmegyéjéhez tartozik Kiszombor.

A nagy müértő és bőkezü épitő csanádi püspök és a Müemlékek Országos Bizottsága révén immáron legjobb kezekben van a kiszombori müemlék, hogy most már rövid idő mulva mind a freskók, mind a körkápolna nemcsak az Istennek, hanem a magyar művészettörténetnek is méltó szentélye legyen.

Férfiholttestet vetett ki a Tisza

Vásárosnamény községben 180 cm. magas, erősen fejlett, 35—40 évesnek látszó férfi holttestét fogták ki a Tiszából. Orvosi vélemény szerint kb. 3—4 hétig lehetett a vizben. Kilétének megállapitására a csendőrség nyomozást inditott.

Német-lengyel incidensek

Berlin, május 6.

A német lapok tele vannak jelentésekkel, amelyek szerint Lengyelország németlakta vidékein *napirenden vannak az összetüzések németek és lengyelek között. Gleiwitzből* jelentik: Miután nemrég *elpusztitották és kifosztották a königshütte*-i és *schwietochlowitzi* német *Volksbund* otthonait és egy német könyvtárt, a péntekre virradó éjjel a lengyelek a *kattowitz—zalonzei* német népkönyvtárt is megtámadták és *teljesen elpusztitották.* Csütörtök este óta a *kattowitzi* főpályaudvarról eltávolitották a német birodalmi vasut valamennyi menetrendjét. A lengyel határvidékről álandóan tömegesen *jönnek át a menekülők Keletporoszországba.* Igy csupán a *marienwerderi* körzetben *április* folyamán 261 *német menekült férfi és nő* érkezett nagyszámu gyermekkel együtt. Április 28-ika óta máig ez a szám *több mint száz férfival és nővel és majdnem ugyanannyi gyermekkel növekedett.*

Lux György János

Duna-hid
terve
1829–30

lásd
=
MMÉE közl

1943. márc.

Lux György János

lásd okr.

MMELKözl

1943. 42, 43. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

<Lux György János>

Rumy Károly György:

< > hidrendszere és számítása. Allgemeine Handlungs Zeitung. 1829–1830. évf.

MDK

Lux Géza

Genthon I: Bpest török müemlékei.

MDK

L. csop. kiáll. N.Szal. 1926. szept.

LUX Elemér építész M.D.K.

Esztergom, királyi palota kápolnái-
jának műemléki helyreállítása
Lux Kálmánnal (1934-38)

Székesfehérvár, romkert (1937-39)
Lux Kálmánnal

Bor

Radocs Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 368.

-1-

L.U.X. Géza építész M.D.K.

Székesfehérvár, kőtár (1937-38)

Pécs, Gási Kászim pasa dzsámijának

(ma belnárosi plébánia templom)

átépítése (1939-42)

Körmendy Vándorral

./.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.

10, 40, 165, 368, 369. l.

M.D.K.

Rados

Lux Géza MDK

Margitszigeti domonkos apácák templomának és zárdájának romjai.

Ásatások 1838 és 1923 /Lux Kálmán/

A sirkápolnát Lux Géza tárta fel 1937-38-ban.

1958-ban F. Tóth Rózsa végzett itt ásatásokat.

Repr. 288. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
182-183.l.

MDK

Lux Géza: Savoyai Jenő egykori kastélyának felvételi rajzai. repr.

Szépmüvészet 1943. 1.sz.

MDK

Lux Géza: A Jáki templom főkapuja a restaurálás előtt. repr.

Szépművészet 1943. 1.sz.

Lux Gyula

Építészmérnök Bpest.

Hul. 1897.

Tagja lett a Bpesti

Mérnöki Kamarának

MMÉE Kojl

1931. 76 l.

Lux Gyula

építész

szül. Székesfehérvár 1892.

oklevelet nyert 1927.

Műegyetem 13 l.

T. 5918.

tinápoly épületeit, mig a közép-
rványtenger foglalja el erődjei-

NT EN VAN DE ZEE VAN MARMORA.

te: 1. De Hellespont és be-

2 cm.

Lux Gyula

Lux Gyula építészmérnök, máv. mérnök, II. Fillér-u. 11. 351-975

Bptávb 1940 szept. –

Kunstgewerbeschule

Lux Géza, építész

M.D.K.

az 1936-38 évi ásatások után felmérési rajzokat és metszeteket készített az esztergomi királyi várról, melynek rekonstrukciós munkálatait ő, Lux Kálmán vezette.

Hoefelmayr-Straube, Ingeborg: Ják und die normannische Ornamentik in Ungarn. Birkeneck bei Freising, 1954. /Diss./. 38. old.

Lux Jéza építész M.D.K.

tollrajzai illusztrálják Lux Kálmán és Szönyi Ottó tanulmányát a hevesmegyei Feldebrő községben feltárt öherestény bazilikáról és Cs. Sebestyén Károly tanulmányát a szegedi Szent Demeter templom maradványairól.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1925. Havi Füzetek, II. évf. 4-6. sz. 52. és 53. old.

M.D.K.

Lux Géza, épitész

édesapjának, Lux Kálmánnak a budavári Szent Lukács toronyról irt tanulmányát két tollrajzzal illusztrálja.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp. 1925. Havi füzetek, II. évf. 4-6. sz. 46. és 48. old.

Kedves Testvérem!

Sokszorosított, kész kéziratokat küldök a kiadásra. Szeretném, ha ezeket a munkákat is összegyűjtenéd és kiadnád.

Lux Géza, építész

M.D.K.

Möller Istvánnak a jáki templomról 1896-ban készitett vázlatai alapján és saját helyszini ellenőrzései mellett készitette el a templom alaprajzi és metszeti rekonstrukcióit.

Hoefelmayr-Btraube, Ingeborg: Ják und die normannische Ornamentik in Ungarn. Birkeneck bei Freising, 1954. [Diss.]. 13. old.

Lux Géza MDK

A pécsi belvárosi templom- átépitésének terv, gipsz

Műcsarnok 1938. Szent István kiáll.

MDK

Lux Géza

Gerevich Tibor: M. müemléki kiáll. a N. Szal.-ban. 1942. nov. 25. Bp. 1942.

Terevich Tibor: M. műemlékei Kézli. a M.
Szaf.-ben. 1942. nov. 25. sp. 1942.

MD K

Lux Géza
építész

A székesfehérvári kőtár.

471ő.o.

Repr.: Részlet a szfvári bazilika kőtárából 1.
470.o. 2. kép.

Dercsényi Dezső: A középkori kőfaragványok
védelme.
ÉKK 1959 3-4.sz. 469-476.o.

Lux Géza

építész MDK

Az esztergomi ásatással feltárt épületek helyreállításának építész együttese: Lux Kálmán és Géza, Vármai Dezső, Alaxa Kálmán, Toldi János.

Ger ő: ÉpMüe 417.o. 50.jegyzet

Lux Géza

a felsőőrsi prépostsági templom feltárása 1943.

66 és ~~67~~. 68.o.

Entz Géza - Gerő László: A Balaton környék műemlékei. Bp. 1958.

Lux Géza építéri M. D. K.

A nézsfehérvári kőtár tervezője.

Fitz Jenő. Séta a régi Nézsfehérvárt. Nézsfehérvár 1956 7.

Lux Géza

MDK

építész

Az esztergomi királyi palota kápolnájának helyreállitása.
Tizenkét repr. /239-250. kép/

Gerő: Épüe 324- 331.o.

Lux Géza

építész MDK

a margitszigeti kolostorrom védő-
épületének és kőtárának terve.
/ 1938/ Repr.

Gerő:ÉpMüe 160.o.

Lux Géza
építész

M DK

Az Országos Müemléki Tervtár
értékes anyagainak szerzői közt
említi

Gerő: ÉpMüe 119.o.

L ux G éza

épitész MD K

A tyjával Lux Kálmánnál vezette az esztergomi királyi vár helyreállitásá t.
A margitszigeti rommegőrző épületre készitett terveket.

Gerő: ÉpMüe 62.o.

2. sz. cédula. Előzmény 1.sz.-on. M.D.K.

Lux Géza

A Városstemplom kibővitésére és restaurálására beküldött pályaművek első és második dijának nyertese Körmendy Nándorral és Csát Gézával együtt.

Gosztonyi Gyula: A Városstemplom épitéstörténete Pécs. 47. l.

Lux Géza

Lux Kálmán és Lux Géza tervezte a székesfehérvári rom kertet. Munkájukat elismerőleg említi:

Dercsényi Dezső: Székesfehérvár a magyar műemlékvédelemben. - Műemlékvédelem, 1970.3.sz.135-136. l.

LUX Géza

VUKOV Konstantin: Egy lépcső kórtörténete. =
Pavilon, 6. 1991 813.p. ill.

Esztergom, királyi palota, reneszánsz lépcső
feltárás és helyreállitás története
Gerevich, Lux B. és K., Várnai Dezső szerepe

lévő ottani nem hivatalos művészek munkáit is kiállíthassák, késztette a rendezőket arra, hogy az egyetemes „világművészet" bemutatásától visszalépjenek, és megelégedjenek a Nyugat termésével. A *„Westkunst"* tehát nem egy mindent bezsebelő, hanem éppen fordítva, egy önkorlátozó cím volt.

A tiltakozás így hát félreértésen alapult, de hozzá kell tennem, egy olyanon, ami semmiképp sem volt egészen jóhiszemű. Aki egy kicsit közelebbről ismerte a művészeti életet, az ugyanis tudhatta, hogy egyrészt tényleg igaz az, hogy (legalábbis a harmincas évektől kezdve) a modern művészet történetét sajnos be lehetne mutatni úgy, hogy a kiállítók csak a nyugati félteke produktumaira szorítkoznak, illetve azoknak a kelet-európai művészeknek a munkáira támaszkodnak, akik Nyugatra emigráltak. Volt persze kivétel is, de nagyon kevés.

Másrészt pedig az is világos volt, hogy a kérdésnek, különösen a hatvanas-hetvenes évek óta – egy gazdaságpolitikai és intézményszervezeti aspektusa is kialakult. Megszületett ugyanis a múzeumoknak és a galériáknak az a nemzetközi forgószínpada, amelyik egyre gyorsabban pörögve (és persze egyre magasabb árakat produkálva) úgy alakította át a képzőművészetet, hogy az ettől kezdve nemcsak a modern kor *„szellemiségét"*, hanem egyre erőteljesebben a nyugati társadalmak *anyagi kultúrájának* a struktúráját is tükrözte.

Mindenesetre azok, akik a Westkunst-ot támadták, úgy tettek, mintha nem tudták volna, hogy a „Nyugat" ez időben gazdaságilag és az intézményeinek a komplexitását tekintve is tényleg egy olyan ringlispilhez kezdett hasonlítani, amelyre nem lehetett a baleset veszélye nélkül kívülről, pl. „keletről" fölugrani. Más lapra tartozik, hogy a ringlispil forgását a messziről érkező emigránsok is elviselhetetlenül szédítőnek, gyakran pedig egyenesen agresszívnek vagy arrogánsnak érezték (de nem egy Vasarely! – vagyis még ebben a kérdésben is óvatosan kell fogalmaznunk).

Lábjegyzetből a címsorokba

Tovább bonyolította a keleti–nyugati kultúra és a kapcsolatos szóhasználat körüli zűrzavart az is, hogy a nyugati művészetből tényleg jó, és esetleg a ringlispil iramát is bírja. Így került sor az aacheni találkozóra. A messziről jött professzorok és kritikusok többségének nyilván sejtelme sem volt arról, hogy miféle kongresszusra érkeztek, és hogy hányan véreztek el már előttük a Westkunst–Ostkunst problémán. Megjöttek hát, és egész egyszerűen elmondták, hogy mit is gondolnak.

A konferencia nem kapott akkora sajtónyilvánosságot, mint egy-egy újonnan megnyílt múzeum, de az ott elhangzottak, most, hogy kötetbe foglalva is megjelentek, mégis nyomot fognak hagyni.

Malevics szakálla

Mert először is: az olvasó tekintélyes szerzőkkel találkozhat a könyv lapjain, akiknek a véleményére érdemes odafigyelni. Például a Frankfurter Allgemeine Zeitung kultúrrovatának a szerkesztőjével, *Eduard Beaucamppal*, vagy *Dieter Rontéval*, aki hosszú időn át a bécsi modern múzeum igazgatója volt. Aztán *Peter Wittlichhel*, a prágai művészettörténeti intézet igazgatójával, vagy *Sarabjanovval*, a Lomonoszov Egyetem professzorával, és egy sor más orosz, lengyel, cseh stb. szakértővel. A találkozó moderátora, és így a kötet előszavának az írója a pozsonyi származású, s jelenleg Kölnben élő *Thomas Strauss* volt. A magyarokat a közelmúltban elhunyt *Németh Lajos* professzor, valamint *Körner Éva* és *Beke László* képviselték.

Érdekes módon az előadóknak több mint a fele a századforduló és az 1925-ig tartó időszak modernista fejlődésével foglalkozott – ami már maga is arról árulkodik, hogy a kelet-európai művészet egyetemes fontosságú korszaka a *század első negyedére* esik – és ami utána jön, az inkább csak a diktatúrák ideje és a túlélés, illetve a passzív ellenállás, a külső-belső emigráció periódusa volt. Még ekkor is születtek nagy teljesítmények, de ezek szükségszerűen csak közjátékok maradhattak a most felvetett kérdés nagyságrendjéhez viszonyítva.

A századelő vonatkozásában aztán különösen egy téma kapott újra és újra visszatérő fontosságot – a *szecesszió*. Úgy tűnik, hogy ez a sokáig megvetett, aztán a múzeumi gyűjtés és a mükereskedelem kedvencévé vált korszak kulcsszerepet játszott a közép- és kelet-európai országok kultu-

Ka

hatnak ránk – hisze
mények is ezt igazol
zel való játék), több
zadra egyszerűen m
a durvább és inkább
munkálkodó esemér
háború, a totalitariz
tése, a hidegháborús
a hozzájuk hasonló
dik század alatt „ne
figyelni" – ez a beny
emberben. Csak az ú
tűs politikai na
irányadónak, de azt
rodnyikként indult,
pontból később is a
gárd fejlődésvonall
haladt, vagy hogy az
levics is Krisztus-sz
gondolatainak a kö
1936-ban, illetve, ho
években is az volt a
leginspirálóbb motor
rikai (!) művészek ut
málevicsi „fehér szu
fehéren fehér formá
alkut nem ismerő (a
szemében bizonyára
letesnek" látszó) mi
ket a kliséket felbor
amik pedig rendszer
nem nagyon méltány

Különösen
szempont
lepü
orosz
tusairó
egy fejte

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

Lux Jenő

GUMIIPARI HÍRLAP
Budapest

1971 AUG 2

ARCOK A FÁN

1021

Lapunk legutóbbi számában már bemutattuk Lux Jenőt, a Tauril gyár tmk-lakatosát, aki szabad idejében a fafaragás művészetének hódol, nem is akármilyen szinten. Olvasóink is meggyőződhettek erről a közölt fényképek alapján. Most újabb két fafaragás fényképét közöljük, amely azt bizonyítja, hogy Lux Jenő jó megfigyelő, s mindezt a kézügyességével párosítani tudja. A táncoló és a Parasztfej című faragásával is részt vesz a tervezett őszi kiállításán.

miatt kiesett műszakok
ima az elmúlt év hasonló
szakához képest. A gyár
akszervezeti bizottsága a
lyzet javítása érdekében
ankavédelmi tervet dolgozott
és arra törekszenek, hogy az
mozgalom minél elevenebb
gyen a gyárban.

★

MAHMUD RUWEIHA, a szí-
ai vegyi- és könnyűipari szak-
ervezet elnöke augusztus 13-
Rahmée Michel kíséretében
Országos Gumiipari Válla-
thoz látogatott. *Schesztáky*
yula, az OGV nagyvállalati
akszervezeti tanácsának tit-
ára fogadta a szíriai vendé-
et, a magyar és szíriai vegy-
ari dolgozók helyzetéről cse-
élték ki tapasztalataikat.

meg a védőberendezések, s
akkor, ha már egy-két bal-
y van ez a kalanderekre fel-
nek ellenére örvendetes tény,
et nyújt azoknak, akik rajta
r előfordult, hogy az anyag
gép mellett dolgozó belenyúlt
ozza az anyag visszaáramlá-
balesetet okozott. A védőrács
é került, s meggátolja, hogy
gó gépbe. A védőrácsot pilla-
melynek segítségével az ér-
s, a kapcsoló leállítja az egész
dályozza, hogy bárkinek is a

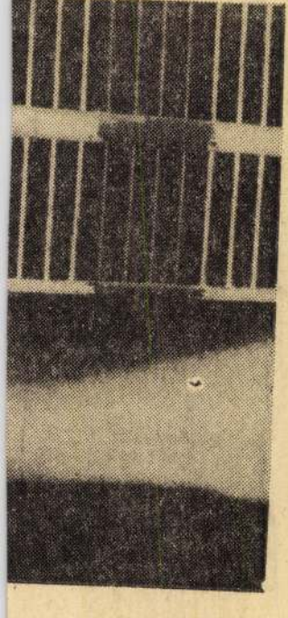

Lux Ilona 1) Folytatás

22 VASÁRNAP
SUNDAY

9.30
TIT TÁRLATVEZETÉS
XIX. századi magyar festészet és szobrászat
Vezető: Lux Ilona

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. május

Lux György János feltaláló M.D.K.

Tervjavaslat a Pest és Buda között ~~létesitendő~~

létesitendő hidhoz /1829 / terve, nem függőhid.

Dr. Radnai Lóránt: A Lánchid. Bp. 1961. 13.1.

.I.I.

MDK

Lux Endre építész

Magánépitési eng. Bp-en. Vállalk. Közl.19o6.máj.2. 7.1.

MDK

Lux Endre épitész

Vállalkozók Közl. 19o9. márc. 24. 5 l.

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Lux Jenő

VEGYIPARI DOLGOZÓ

grafikus - fafaragó

1984 JUL

1021

Munkásművész a Taurusban

A Taurus MüGi hirdetőtábláján képekkel illusztrált „hirdetmény" jelent meg. A TGV Művelődési Központban Lux Jenő kiállításán megtekinthetők grafikák, fafaragások (dombormű) és 3 csontfaragás.

A felsorolás így, egymagában nem sokat mond. A fénykép — bár jó felvétel — sem adja vissza a lényeget. Felkerekedtem hát, hogy megnézzem „öreg" barátom kiállítását. Joggal mondom, hogy öreg barátom, mert közel 25 éve ismerem Lux Jenőt. Többször jártam már otthonában is, így abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy nagyon sok művében gyönyörködhettem. Most mégis vallatóra fogom, nehogy elsikkadjon a lényeg.

15 éves korában kezdett kibontakozni benne az alkotni vágyás. Kezdte azzal, hogy fehér üvegbe hajókat épített. Ez nem kis feladat, biztos látott már mindenki különböző tárgyakat üvegbe építve. Csak az képzelhető el nehezen, hogy miképpen lehet ezt megcsinálni. Azután rajzolt. Faragott csontot, fát, márványt. Nem is tartja számon alkotásait. Legtöbbjüket elajándékozza. Igaz, gazdag a tárháza, bármikor nekifog, máris kész egy mű. Ez a hobbija, bár kevés az ideje.

A MüGi-ben lakatosként dolgozik. Sokat túlórázik, meg ott a kert, az unokák. Arra azonban szakít időt, hogy a 11 éves Csabát rajzolni tanítsa.

Nem ez az első kiállítása. 1971-ben pl. a „Kapoli Antal" kiállításon 10 kisplasztikával jelentkezett. A mostanin látható a Prometheus, a Madonna, a Napozó nő, és a Lovát megfékező fiú (grafikák), a Don Quijote, II. Lajos megtalálása, Madonna, Anya gyermekével, Viktória Colone (domborművek) és három gyönyörű, állatfigurákkal díszített csontfaragás.

Az igazi kiállítást azonban otthonában lehetne látni. Lux Jenő kamaszkora óta sok alkotást hozott létre. Eggyel azonban adósom. Van nála egy profilképem. Jól emlékszem a szavaira: „Add csak ide, öröm lesz megfaragni azt a nagy orrod".

Remélem, addig nem halok meg — bár már nagyon sok idő eltelt azóta, hogy a kép nála van —, amíg viszont nem látom fiatalkori profilom pl. egy barackmagban, mert öreg barátom azt is tud faragni. Én kivárom.

Brindzikné

Klapka légió

Színes, magyar történelmi film

Egy alig ismert történelmi epizódot látunk a filmen. Klapka György tábornok, Komárom hős védője tizenhét évvel a szabadságharc leverése után, 1866-ban azzal a szándékkal megy Németországba, hogy az emigrációban élő és az odakerült hadifogoly magyarokat összeszedve, kis seregének élére állva, elinduljon Magyarországra. Mindezt abban a hitben, hogy a nemzet őket látva újra felkel, és kivívja a szabadságot. Klapka és néhány tiszta lelkű tanácsadója csak az utolsó pillanatban ismerte fel, hogy a tervezett vállalkozás kivihetetlen, időszerűtlen és szükségtelen is, hiszen az ország a kiegyezés időszakában él, és az egykori forradalmárok is beleilleszkedtek az új viszonyokba. És ezt sajnos éppen egy itthagyott szerelmes kisasszony világítja meg Klapka egyik ezredesének. Utána a sereg visszafordul, és megsemmisül.

Klapka szerepét Tordy Géza kelti életre, további szereplők: Végvári Tamás, Horváth Sándor, Koltai János, Mensáros László, és az elhagyott szerelmes asszonyt Törőcsik Mari alakítja. A filmet írta és rendezte: Hajdufy Miklós, a kitűnően készült felvételeket: Gulyás Buda.

Hazánk történelmének kis epizódját láthatjuk, amelyben a vezetők nehezen ismerték fel a lehetőségeket, és nem számoltak az itthoni viszonyokkal, és azzal, hogy az emberek már békére vágynak.

(g. j.)

Üzemi lapok írják

VILÁGPROLETÁRJAI EGYESÜLJETEK!

Leninvárosi KRÓNIKA

A LENINVÁROSI NAGYVÁLLALATOK DOLGOZÓINAK HETILAPJA

Lesújtó a véleményem — írja a lap olvasója — mindazon emberekről, akik nem becsülik a környezetüket: akik nem szépítik azt a környéket, ahol élnek, legalább ne tegyék tönkre; mások munkáját nem becsülik. Ha rongálót ér tetten az ember, és szót emel, ne kényszerüljön behúzott nyakkal elsomfordálni a helyszínről, mert a többség közömbös. Vagyis meg

téma a rossz közlekedés, azt csak mi tudjuk. Most végre háromféle járat is megáll a gyár előtt.

Hétköznapjaink sodrában egy gonddal kevesebb.

NITROKÉMIA

Évtizedekkel ezelőtt olyan gondolatokat forgattak az iparág vezetői, hogy mihamar ellátják számítógépekkel a vegyipart, és jelentős számítástechnikai kultúrát fejlesztenek ki, a termelés segíté-

Lux Ilona,

2.) folytatás

29 VASÁRNAP
.SUNDAY

9.30
TIT TÁRLATVEZETÉS
XIX. századi magyar festészet és szobrászat
Vezető: Lux Ilona

15.00
TIT TÁRLATVEZETÉS
Nagybányai festészet
Vezető: Lux Ilona

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. május.

Lux Ilona, művészettörténész

TIT Tárlatvezetés.

nov. 15.
9.30 óra
15 — " —

Későgótikus szárnyaoltárok a trónteremben a XIX. század festészete.

Vezető: Lux Ilona.

Magyar Nemzeti Galéria,
1959. nov., dec.

Lux Ilona, múzeológus.

Tárlatvezetések

márc. 10. ~~[illegible]~~ 15 óra, Ferenczy Károly és Nagybánya

márc. 10. 9.30 a XIX. század festészete.

Vezeti: Lux Ilona.

Magyar Nemzeti Galéria,
1985. márc.

LUX, Johann Römüves

1697 Vösrös ~~[illegible]~~ kő

Ars 1996/1-3. 234.

tönkrement

etek lebontva,

ástyával épült,

czímerrel bíró

tapétás szoba,

szép üveges

al.

us Geczy de

Az angolszászok szovjet-török barátsági szerződést sürgetnek Ankarában

Ankara, január 19.

(Stefani) **Megerősitik azt a hirt, hogy az amerikai és angol kormányok javaslattal fordultak a török kormányhoz, hogy Törökország kössön uj baráti szerződést a Szovjetunióval. A török kormány válaszában hangsulyozta, hogy a fennálló szerződés nem vesztette el értékét, igy feleslegesnek tartják uj szerződés kötését. Angol—amerikai részről ennek ellenére is tovább sürgetik az uj szerződés megkötését.**

Németország nem foglalt állást a saadabadi egyezmény meghosszabbitása ügyében

Berlin, január 10.

(Német Távirati Iroda.) Az angol sajtó december végén azt a hirt közölte, hogy *Németország ankarai nagykövete utján mindent megkisérelt annak megakadályozására, hogy Törökország megujitsa a saadabadi egyezményt*, mégpedig azzal az indokolással, hogy Irán és Irak megszállása következtében az egyezmény elvesztette értelmét. Az *El Misri* egyiptomi napilap január 3-án közölte a fenti jelentést.

Ezzel kapcsolatban illetékes **német részről kijelentik, hogy Németország semmiféle állást nem foglalt a saadabadi egyezmény meghosszabbitása ügyében.**

Az angol sajtónak az emlitett jelentéssel csupán *az volt a célja, hogy a barátságos német-török kapcsolatokat, amelyek az európai politika hagyományos alkotórészét jelentik, megmérgezze*, hogy politikai üzleteit megcsinálhassa. Ezeknek azonban ezideig nem volt sikerük, minthogy meghiusultak a török államvezetés reális politikáján.

Munkaszolgálatra kötelezik a vasutvonalakmenti lakosságot Törökországban

Ankara, január 10.

(Stefani) A minisztertanács jóváhagyott egy törvényjavaslatot, amely *munkaszolgálatra kötelezi a vasutvonalak mentén jobbról és balról 15 km-es sávon lakókat.* A 18—40 éves állampolgárokat kötelezik a vasutvonalak karbantartási munkálataira.

Török sajtóképviselők Indiában

Ankara, január 10.

(Német Távirati Iroda) Öt török sajtóképviselő, köztük *Atay* képviselő, az *Ulus* cimü ujság kiküldöttje, Muvavfak *Menemencsoglu*, a Török Távirati Iroda főigazgatója és *Solahettin Arbel* képviselő pénteken éjjel angol meghivásra *elindult Indiába.* A török sajtóképviselők vasuton utaznak Bagdadig, azután légiuton Karachin át Bombayba mennek. *Az ut legalább egy hónapig tart.* Az ut rendezői *javasolták az utazásnak Csungkingba való kiterjesztését*, de a terv elfogadásáról még nem döntöttek. Az utazás célja főleg az, hogy a törökök érintkezésbe lépjenek az indiai muzulmán körökkel.

Észak-Afrikában a rossz idő akadályozza a hadműveleteket

Berlin, január 10.

A véderő főparancsnoksága közli: Északafrikában a kedvezőtlen időjárás következtében nem volt jelentősebb harci cselekmény. A légi erő ellenséges sátortáborokat és gépesitett erőket támadott. Brit repülőgépek szombaton, a késő esti órákban nyugatnémet területek ellen intéztek támadást. A lakosság veszteséget szenvedett.

Róma, január 10.

(Stefani) **Az olasz főhadiszállás 960. számu közleménye: A légköri viszonyok ujból megromlottak és akadályozták a hadi müveleteket az északafrikai harctereken. Repülőink hatásosan bombázták a „Fehér Ház" repülőteret, valamint Bougie és Algir kikötőit. Az algiri kikötőben nagykiterjedésü tüzvészek keletkeztek.**

Német repülőgépek Tunisz vidékén jó eredménnyel támadták csapatok és gépkocsik gyülekezését. Bombáik több kocsit felgyujtottak és elpusztitottak. Vadászrepülőgépeink két ellenséges repülőgépet lelőttek. Egyik repülőgépünk nem tért vissza a nap folyamán végzett légi vállalkozásokból.

Berlin, január 10.

A Nemzetközi Tájékoztató Iroda jelenti az északafrikai helyzetről:

Észak-Afrikában a német—olasz páncélos hadsereg harcterületén pénteken több heves légiharc volt,

melyekben az angol légierő nem kevesebb, mint 18 Spitfire-gépet vesztett. Német és olasz bombázók erős alakulatai tevékenykedtek brit páncélos- és jármüösszevonások ellen. Vadászrepülők oltalmában zavartalanul és szokatlan sikerrel folytatták megsemmisitő tevékenységüket. Több páncéloskészenléti állást teljesen szétvertek és megsemmisitettek. A szétrombolt járművek száma több mint 160. Nagyrészük bombatalálatok után a levegőbe repült vagy kigyulladt.

Valószinü, hogy a támadásra készenlétbe helyezett páncélos kötelékeknek szánt üzemanyag és lőszer nem jelentéktelen része megsemmisült.

Montgomery egyébként csapatainak zömét a német—olasz páncéloshadsereg déli szárnya előtt összpontositja.

Itt nagy mélységben 8—9000 különféle járművet vontak össze, amelyekből azonban csak kisebb részt szántak arra, hogy a harccselekményekben résztvegyen, a többinek feladata *az ellátás lebonyolitása.*

Rommel visszavonja csapatait Tripolitániából Tuniszba?

Stockholm, január 10.

(NST.) Az angol reggeli lapok egybehangzóan annak a véleménynek adnak kifejezést, hogy a tengely Tuniszban összpontositja haderejét, tehát, hogy Rommel teljesen visszavonja seregét Tripolitániából. Az angol lapokban többé egyetlen szó sem esik arról az eddig sürün hangoztatott tervről, hogy Montgomery tábornok hadseregével meg fogja akadályozni Rommel és von Armin seregeinek egyesülését.

Angolszász hadmozdulatok Tuniszban

Berlin, január 10.

A Nemzetközi Tájékoztató Iroda jelenti a tuniszi harcszintérről:

Tuniszban pénteken kisebb földi felderitő tevékenységtől eltekintve teljes nyugalom volt.

A tengely felderitői az ellenség mögöttes területén *bizonyos hadoszlopmozdulatokat figyeltek ugyan meg, de ebből nem lehet következtetni arra, hogy az angolok és amerikaiak fokozott tevékenységet szándékoznak kifejteni.* A benyomás inkább az, hogy *csak most kezdik teljesen éreztetni hatásukat azok a sulyos veszteségek, amelyeket az amerikai—brit inváziós csapatok a patraszállás előtt és alatt emberben és anyagban szenvedtek.*

Mind az amerikai, mind a brit kötelékek nyilvánvalóan ellátási nehézségekkel küzdenek s ezeken nem segitenek a kiméletlen rekvirálások sem. Különösen vonatkozik ez *a nehéz hadianyaggal való ellátásra*, igy a páncélosokra, a tüzérségre, a különféle járművekre, stb. Arról semmiesetre sem lehet szó, hogy *Giraud* alakulatait hadianyaggal tudnák ellátni.

Az amerikai—brit inváziós csapatok légi fegyverneme az első két hónap alatt

265 repülőgépet vesztett.

A szövetségesek északafrikai főhadiszállása ebből eddig 147 gépet vallott be. Ezenfelül az angol légierő a brit 8. hadsereg tevékenységével kapcsolatban ugyanebben az időben *162 gépet vesztett.* Az angolok és amerikaiak összes vesztesége nyolc hét alatt tehát *437 repülőgép, amiből 307 gép esik az angol légi erőre.*

Amerika katonai kormányt állit Észak-Afrika élére

Lisszabon, január 10.

(Stefani) **Washingtoni hiradás szerint északamerikai katonai és politikai körökben nagy elégedetlenséget keltettek az északafrikai politikai helyzet fejleményei. Általános a vélemény, hogy az a zürzavar, amely most Algériában és Marokkóban tapasztalható, csak arra jó, hogy még bonyolultabbá tegye a katonai vezetők feladatát, akiknek amugy is sok nehézséggel kell megbirkózniok. A Fehér Ház környezetében számolnak azzal a lehetőséggel, hogy a francia vezetőket véglegesen félretolják és az Észak-Afrikában megszállt egész területen északamerikai katonai kormányt iktatnak be.**

Sztalin felajánlotta támogatását de Gaullenak

(NST) Szombaton délután hivatalos állásfoglalást közöltek azzal a levéllel kapcsolatban, amelyet *Sztalin de Gaullehoz intézett* és amelyben **a szovjetdiktátor de Gaulle és Giraud küszöbönálló tárgyalásaival kapcsolatban felajánlja segitségét.**

A francia közlemény szerint Amerikában bizonyára nagy visszatetszéssel fogadják *Sztalin* beavatkozását. Az északafrikai kérdésben a két angolszász hatalom érdekei összeütköznek. *A harmadik szövetséges fél beavatkozása tehát, minthogy az az angol álláspontot erősiti, sérti Amerika érdekeit*, Vichyben rámutatnak, hogy

Sztalin de Gaullenak támogatását ajánlja fel,

ugyanakkor, amikor a bérlet- és kölcsöntörvény keretében erősen igénybeveszi az amerikai segitséget.

Gramofonok, villamos hangraforgók
Sternberg hangszergyár Rákóczi-ut 60

Német különjelentés nagy tengeralattjáró-sikerről

Berlin, január 10.

A Führer főhadiszállásáról jelentik a Német Távirati Irodának:

A véderő főparancsnoksága közli:

Egy német tengeralattjárócsoportnak egy Trinidadból Gibraltár felé tartó hajókaraván elleni támadása teljes sikerre vezetett. Az erősen biztositott hajókötelék kizárólag nagy tartályhajókból állott, amelyeknek üzemanyagot kellett volna szállitaniok Észak-Afrikába. Szivós harcokban elsüllyesztettünk 13 tartályhajót, összesen 124.000 bruttoregiszter tonnatartalommal, három másik tartályhajót pedig megtörpedóztunk. A hajókaraványt teljesen megsemmisitettük. A 174.000 tonnányi üzemanyag elvesztése sulyosan érinti az északafrikai angol-amerikai hadvezetést.

Brit berepülés Németország fölé

Berlin, január 10.

Mint a Német Távirati Iroda értesül,

brit bombavető repülőgépek a szombatesti órákban berepültek az északnyugati német birodalmi terület fölé.

A ledobott romboló- és gyujtóbombák néhány helységben lakónegyedekben épületkárokat okoztak és a polgári lakosság is veszteségeket szenvedett. Az összpontositott vadász- és tüzérségi légelháritás az eddigi jelentések szerint *öt ellenséges bombázót lőtt le.*

Az északafrikai szövetséges légihaderő uj parancsnoka

Amszterdam, január 10.

(Német Távirati Iroda) Mint az angol hirszolgálat jelenti az északafrikai szövetséges főhadiszállásról, *Carl Spaatz vezérőrnagyot kinevezték az északafrikai szövetséges légihaderő uj főparancsnokává.* Spaatz mindeddig *Eisenhower* tábornok törzskarában a légihaderő helyettes főparancsnoka volt.

Angol repülőgép szerencsétlensége Portugáliában

Lisszabon, január 10.

(Német Távirati Iroda.) Szombaton délelőtt a lisszaboni Cabo Ruivo repülőtér közelében *égve lezuhant egy angol utasszállító repülőgép*, amely próbarepülést végzett és elsüllyedt a Tajóban.

A *British Airway* légiforgalmi vállalat négymotoros vizirepülőgépéről van szó, amely csütörtökön *motorhibával érkezett Kairóból Lisszabonba.* A vizirepülőgép szombaton délelőtt a legénység angol tagjaival és az angol társaság nyolc portugál alkalmazottjával próbarepülést végzett a Tájó felett. Repülés közben *tüz támadt a gépen és a gépvezető lebocsátkozott a folyó vizére.* A gép azonban olyan erővel ütközött a viztükörbe, hogy *a motor felrobbant és a gép lángolva elmerült a folyóban. A 15 bennülő közül csak egy portugál menekült meg sulyos sérülésekkel; a többi 14 életét vesztette.*

Tiz évre itéltek egy francia tábornokot

Vichy, január 10.

(Német Távirati Iroda.) Dalattre de Tassigny tábornokot, a lyoni állami törvényszék tizévi fogházbüntetésre itélte, mert önkényesen elhagyta katonai helyét. A tábornokot nyomban letartóztatták.

Az Osztálysorsjáték IV. osztályának huzásai január 12, 13. * *Kifizette már sorsjegyét?*

Perzsabundák szépek, olcsón SZEMERE szücsnél, Erzsébet-körut 26. sz. **második emeleten**

Platin ezüst- és kékrókák nagy választékban
SCHMIDEG SZŰCS-nél IV., PÁRISI-UTCA 3

NOTESZ

1.

Megírták a napilapok, hogy az Erdélyi Nyereménykölcsön nagy díját egy nyugdijintézet pénztára nyerte el. A „Notesz" most ehhez hozzábiggyeszti azt az értesülését, hogy ez a nyugdijintézet a *Tébe* tagjaié és igy a szerencse ezuttal igen jól megalapozott intézményt ért.

* Különleges si- és sportensemblek, gyönyörű, kézzel festett bluzok, Spulz szalón, Kigyó-utca 2.

2.

Néhány hét előtt hirt adtunk arról, hogy *Lauber* Dezső kormányfőtanácsos, többszörös golfbajnokunk, Radványban golfpályát épit. A gyönyörű pálya el is készült és azok közül, akik szabadságukat vagy legalább annak egy részét télen szokták kivenni, többen látogattak le Radványba, hogy azt kipróbálják. *Lauber* Dezső nagy örömmel fogadta az érdeklődőket és többek között *Hidvéghy* Valit, a fiatal szinésznőt is beavatta a golfozás misztériumába. Ugyancsak Radványban töltött néhány napot *Zsilinszky* Gábor vezérigazgató is, aki feleségével együtt szorgalmasan kerelte a golfütőt.

3.

Emlékezetes még az, a tavalyi turf-affér, amelynek szenvedő hősei *Gutai* és *Scheibal* zsokék voltak. Mint ismeretes, a Lovaregylet urai mindekttőjüket eltiltotta a lovaglástól. Az új esztendőben *Gutai* kegyelmet kapott, úgy hogy őt az idén ismét látni fogjuk a versenyeken. Scheibalnak nem kegyelmeztek meg. *Scheibal,* mint a „Notesz" értesül, pályát változtatott és rövidesen kávés lesz.

4.

Hütsd le magad minden nap! — ez a jelszava annak a kicsi, de évről-évre gyarapodó „szektának", amely fittyet hányva a télnek, hidegnek, hónak és szélnek, minden reggel ellátogat a Lukács-fürdőbe, hogy a szabad ég alatt a medencében megfürödjön. Idén egy illusztris taggal bővült a téli strandolók száma: *Lázár* Mária, a fekete primadonna is minden nap uszik néhány hosszat a Lukács hüs vizében.

* Asszonyom, izmositsa nyakát, hogy üde maradjon! Használjon almából készült Silmascol-t a Silan Kozmetikából, Veres Pálné-utca 12.

5.

Cselényi Józsefről, a jeles nótaénekesről az a hir járta, hogy elköltözik Budapestről és Nagyváradon kávéházat nyit. A vidám Cselényi Jóska ezennel megcáfolja a hirt: Pesten maradok és ha minden ugy megy, ahogy én szeretném, megnyitom majd itt Cselényi cserepes csárdáját, hogy cserép csuporban, cselényi borral és saját cigány mellett Cselényi nótával várhassam vendégeimet...

6.

Hála Istennek — irta a mult héten a „Notesz" —, jól megy a filmprodu cereknek és ugyanakkor közöltük azoknak a filmvállalkozóknak a névsorát, akik az utóbbi időben házat vettek. Hála Istennek — jelentjük most —, *jól megy a filmsztároknak és színésznőknek is.* A legujabb pesti háztulajdonos *Karády* Katalin, aki Budán nagyobb bérházat irat a nevére. Rövidesen megkezdik az átalakitási munkáit annak a kis Donát-utcai bárói háznak is, amelyet *Muráti* Lili és férje, *Vaszary* János mondhat a magáénak. Sokévi nehéz művészi munkával szerezte meg az alapját annak a villának *Honthy Hanna,* amelyet a Farkasréten épittetett és amelybe tavasszal fog beköltözni. Végül ne feledkezzünk meg az óvatos *Mály* Gerőről sem, aki egyelőre megelégedett egy szép kis *modern őröklakással.* Ezt is titkolja. Ezennel leleplezzük.

* Szőrmebéléssel női bundák Dán Fülöpnél, IV., Bécsi-u. 5.

7.

Lux Mariettát, *Lux* József épitészmérnök 16 éves táncművésznő leányát egy nagy sikert igérő filmre szerződtették. Lux Marietta az utóbbi időben gyakran szerepelt klasszikus balettekkel különböző hangversenyeken.

8.

A nagy szenzációt keltett ügetőfogadás ügyében, *Jeszenszky* Elemér őrnagy lemondása után újból megalakult a választott bíróság. Elnöke *Keblovszky* Lajos miniszteri tanácsos lett, tagjai pedig a fogadó részéről *Szathmáry* Béla alezredes, a bookmaker részéről *Bogsch* Árpád ügyvéd. A választott bíróság január közepén ül össze és véglegesen dönt a fogadás sorsáról.

Téli sportmodellek Ferda Manyinál

9.

Kettős öröm érte farczádi *Sándor* Jenőt, a Külföldieket Ellenőrző Hivatal helyettes vezetőjét, egyben rendkivül népszerű zeneszerzőt: ***miniszteri tanácsossá lépett elő,*** ugyanakkor pedig leányát, *Juliát* eljegyezte dr. *Almássy* Dezső miniszteri segédtitkár.

* Faludi Marcell, a Faludi és Markovits cég beltagja, a cég vezetését átvette. (Károly-körut 13—15.)

10.

Vaszary Piriről nemrégiben az egyik képes szinházi ujságban fotográfia jelent meg, amely a művésznőt öltözőjében ábrázolja, a fényképen az is megállapitható volt, hogy az öltöző asztalán a *Népszava* egyik példánya fekszik. Ebből az alkalomból a *Pesti Ujság* cimü déli nyilas lap megtámadta Vaszary Pirit. Ez még nem különös jelenség, a furcsa azonban az, hogy Vaszary Piroska ugyancsak a nyilas déli ujságban „mentegeti" most magát azzal, hogy ez a kép nem most, hanem régebben készült. Sietünk megnyugtatni a kitünő jellemszinésznőt: presztizsének még az sem ártana, ha történetesen a *Pesti Ujság* cimü lapot találta volna ott a képeslap fotográfusa.

* Végleges szőr- és szemölcsirtás, Loránt Kozmetika.

11.

Hétfőn nevezetes jubiláris estje lesz a Fővárosi Operettszinháznak: ünnepi külsőségek között üli meg *Szilágyi* László és *Huszka* Jenő *Mária főhadnagy* cimü sikeres daljátékának 150. előadását. A jubiláris előadás után *Fényes* Szabolcs és *Orosz* Barna igazgató hideg büffén látják szivesen az együttes tagjait, valamint a szinház néhány barátját. Ugyanakkor a direkció átnyujtja Szilágyi László özvegyének, *Papp* Mancinak azt a szerződést, amely a kitünő müvésznőt **több évre a Fővárosi Operettszinházhoz köti.**

REMBRANDT

Premier az Urániában

A héten parádés film bemutatására készül az *Uránia.* A *Terra*-film legujabb produkcióját, a *Rembrandt* cimü uj filmet mutatják be Budapest közönségének. *Egy halhatatlan, nagy művész tragikus élettörténete a film,* ahány kocka, annyi festmény. A nagy művészek életében sokszor váltakozik a szerencse, a balszerencsével, dicsőség, a kudarccal. Ebben igen nagy része volt Rembrandtnak. Hans Steinhof ötletes **és művészi rendezése, a cimszerepet alakitó Ewald** Balser szereplése külön kiemelkedik a filmóriásból. Szerepel a filmben a pajzán szépségü Herta *Feiler.* A szőke Gizella *Uhlen.* **Pompás szerep** jutott Theodor *Loosnak.* **A film sikere dicsőséget jelent az *operatőrnek,*** az aláfestő muzsika pedig rendkivül artisztikus. *Az Uránia e heti bemutatója a filmművészet eseménye.*

Bengázi

Játssza a Nemzeti Apollo, később a Korzó is

Asszonyok filmje, a hazaszeretet apotheozisa. Időszerű film, tele valós[a]**ggal és mégis moziszerű izgalmakkal. Augusto Genina Budapesten tartózkodó olasz filmrendező műve a nagy tömegeket mozgató film, amelynek 20 főszereplője, 160 epizodistája és 100.000 statisztája van. Az Esperia-film külön érdekessége, hogy a női főszerepet Tasnádi Fekete Mária játssza. Asszonyisá**gának, szivhezszóló művészi játékának minden skáláját felvonultatja. **A többi kiemelkedő főszereplő Fosco Giachetti, Amadeo Nazzari, Vivi Gioi. Laura Redi. Emberek, férfiak, nők és gyermekek hősies** küzdelmét vázolja elénk ez a ragyogó film. **A Bengázit a Nemzeti Apolló játssza nagy sikerrel, később műsorra tűzi a Korzó is.**

Szerető fia, Péter

A KORZÓ PROLONGÁLTA ÉS MŰSORRA TŰZTE AZ ÁTRIUM IS

Bánky Viktor által rendezett film a földbirtokos és a zsellér közötti ellentéteket mutatja be, de végülis a szociális kiegyenlitődés utjait szolgálja. A földbirtokos: Somlay Artur és beteges, izgága fia Várkonyi Zoltán. A zsellér: Páger Antal. Amit nyujt az nemis játék az maga az élő valóság. Mozdulataiban, hangjában tökéletes. Egyike a legnagyobb Páger-alakitásoknak. Külön kiemeljük Bordy Bellát, aki egy kis falusi ártatlanságot játszik. Mézeskalácsos, gilingalangos aranyos kis parasztlány, hangja szines, kifejező. A kis Bordy Bella itt leli előttünk nagy Bordy Bellává. A filmet a Korzó prolongálta, de műsorra tűzte az Átrium is.

Nem ütik a jogászt agyon...

Háborus jogászbál a Vigadóban

A *Jogászbál,* a békeidők leghiresebb farsangnyitó estje 1941-ben és 1942-ben, „Jogásztáncest"-té sorvadt, az idén pedig „Jogásztáncestély" volt. Ez azonban nem akadályozta meg a fiatalságot abban, hogy egy rövid délután és még rövidebb este időtartamára elfelejtsék a mai idők minden nehézségét és örüljenek a saját — fiatalságuknak. Szombaton délután már 5 óra után jobbára gyalogosan, hócsizmásan érkeztek a szebbnél-szebb kisasszonyok, mamákkal és papákkal a Vigadóba, ahol *Balogh* István jogászelnök és *Senyey* Ákos „szertartásvezető" vezetése alatt fogadta őket a rendezőség. 160 fiatal leány állt fel az első csárdáshoz, amelyet *Lázár* Lilivel, Lázár Andor ny. igazságügyminiszter leánykájával nyitott meg *Balogh* István. *Torma* Tóni, a hires cigányprimás — csakugy, mint békében — rázenditett a „Nem ütik a jogászt agyon" cimü pattogó csárdásra, amikor a Vigadó hatalmas terme zsufolásig megtelt fiatalsággal, kedvességgel, szerelemmel... Az „elsőbálos" kisasszonyok között is feltünt Lázár Lilin kivül *Bonczos* Zsuzsi, *Bonczos* Miklós, államtitkár leánya, valamint *Rohonczy* Márta és *Farkas* Márta. A 128-ik jogászmulatságon megjelent *József királyi herceg* és *Anna királyi hercegnő* is, a fiatal *Margit királyi hercegkisasszonnyal.* A főhercegi házaspár csak rövid ideig maradt és a Vigadóból jövet az Operaházba hajtatott. Hogy pedig legalább az illuziója megmaradjon a régi Jogászbálnak, szupé is volt, amely háromnegyed 9-től féltizig tartott, pontban 11 órakor pedig a könyörtelen záróra véget vetett a mulatságnak, előkerültek a hócsizmák és hazabandulkoltak a legények és leányok. A farsangnyitó mulatság történetéhez még hozzátartozik az is, hogy annak *tiszta jövedelmét a Vörös kereszt kapja.*

—

SICC FILMREVÜ MÉG NÉHÁNY NAPIG

A *Royal Revüszinház* keményen készülődik „Utazás a Holdba" cimü nagyszabásu látványos revü premierjére. Báró *Podmaniczky* Félix, sok filmsiker rendezőjének irányitása mellett folynak a próbák és az *Utazás a Holdba* premierjét rövidesen kitüzik. A *Sicc Rt. cimü filmrevüt uj artistaszámokkal kibővitve még néhány napig müsoron tartja a Royal Revüszinház.*

„Villámrevü" a Vörös Malomban

A „Villámrevüt" Halász Rudolf irta és Csöppi, a Vörös Malom világhirü zeneszerző-karnagya rendezi. A Vörös Malom a világhirü artisták mellett a sztárok egész galériáját vonultatja fel. A szekszepiles Kamilly Judit, a nagytehetségü Raffay Blanka, a legfiatalabb filmsztár, Mednyánszky Ági, Európa legnagyobb női artista-humoristája Mariotta, a humor nagymestere Latabár Árpád és Budapest legdivatosabb mondain tánccsoportja Gisella és Niels alkotják az uj müsor gerincét.

—

KARDOS MAGDA FILMTÁNCA

A *Marnitz*-táncparádén szerepelt *Kardos* Magda a Royal Revüszinház fiatal, nagytehetségü szólótáncosnője. A *Müvelődés Házában* megjelent filmesek is végignézték a táncparádét, majd leszerződtették Kardos Magdát a készülő magyar filmrevühöz, amelyben *két parádés táncszámot fog bemutatni.*

Figaró, oh!... — a háborus Németországban

A férfi- és női fodrászipar helyzetéről közöl igen érdekes cikket a *Hamburger Fremdenblatt.* A zsilettel borotválkozók — irja —, már nem szálkák a mai borbély szemében, *sőt ellenkezően.* A legtöbb borbély ugyanis alig győzi már a vendégek rohamát. Noha

sok külföldi, főleg dán munkaerőt alkalmaznak,

a kiszolgálás igen nehéz. Ennek legfőbb oka az, hogy sok borbély, aki ma reggeltől estig talpon van, már *élemedett korban van,* azonkivül a nemzetiszocialista uralom óta

igen sok borbélyt átképeztek a repülőgépipar számára, amelyben kézügyességük révén kitünően beváltak.

De a vendégek is *többet követelnek, mint azelőtt.* Hajvágáson és borotváláson kivül sokan arcmasszázst, fejmosást, stb. is kivánnak. *A pénz ugyanis ma könnyen repül,* s ezt megérzi a fodrászipar. Azelőtt ennek nagyon örültek volna a borbélymesterek,

ma azonban nem tudják a nyereséget befektetni az üzletbe, mert nincsenek abban a helyzetben, hogy uj szerszámokat, gépeket, vagy uj fehérneműt szerezzenek be.

A törvényes rendelkezések értelmében azonban *egyetlen vendéget sem küldhetnek el.* Viszont a törzsvendégek régi előjogai *megszüntek.* Többizben megtörtént, hogy egyes vidéki borbélyok elküdtek vendégeket azzal, hogy *előbb adják vissza borotválószappanjegyszelvényüket,* mert addig nem borotválhatják meg őket, ez azonban — állapitja meg a lap — *szabályellenes eljárás* volt, mivel a bormélymesterek megfelelő mennyiségü szappant kapnak.

Más borbélyok felszólitották vendégeiket, hogy hozzanak magukkal lepedőt, vagy kendőt.

A hamburgi lap elismeri, hogy *négy éves háboru után meglehetősen elhasznált állapotban lehet a borbélyok fehérneműkészlete, leszögezi azonban, hogy emiatt nem szabad egyetlen vendéget sem elutasitani.*

A női fodrászoknál — irja egy folytatólagos cikkében a hamburgi lap — *hasonló a helyzet.* Az üzletek zsufolva vannak. Ha szerencséje van **önagyságának,** a mester előveszi előjegyzési naptárát és hosszas keresgélés után *a közeli napok egyikén talál még egy szabad órácskát,* amikor a vendég baját megmoshatja és berakhatja. *Ünnepek előtt igen sok hölgyet el szoktak utasitani,* mert a női fodrásziparban is kevés a munkaerő, a *segédek és női alkalmazottak nagy része munkaszolgálatot és hadi segédszolgálatot teljesit.*

Ép ezért

a német nők jórésze rövidebb hajat visel majd:

ezt a frizurát *gyorsabban lehet kezelni és nem is kell hozzá annyi villanyáram.* Ha kevés a hajmosásához való szappan, *pótszereket* használnak a német fodrászok. Minthogy *a női fodrászok fehérneműkészlete is elhasználódott,* a hölgyek egy része már *saját törülközővel* jelenik meg a fodrászszalónokban.

Hajfestőszer még elegendő mennyiségben áll rendelkezésre, *jésűket és csattokat azonban már nem könnyű előteremteni.* A *tartós hullámról* nem kell lemondaniok a német nőknek, mert noha a túlságosan igénybevett készülékek motorjainak javitása néha hosszabb ideig tart,

uj készülékek pedig nem kaphatók, mert a gyárak eziőszerint fontosabb gépeket gyártanak,

még mindig rendelkezésre áll a régi, jól bevált *ondolálási módszer,* amelynél ügyes szakember fésűvel és sütővassal mesteri frizurát varázsolhat a hölgyek fejére.

—

Budapesti premier előtt bemutatták Szabadkán a „Bajtársak"-at

Szabadkán ünnepélyes keretek között mutatták be a *Bajtársak* cimü uj magyar filmet, amelyet vitéz *Somogyváry* Gyula irt és *Pacséry* Ágoston rendezett. A bemutató külön érdekessége, hogy a film második főszerepét játszó *Barkóczy* Beáta délvidéki származásu fiatal szinésznő miatt Ujvidékről, Zentáról és Zomborból is igen sokan jelentek meg a szabadkai ősbemutatón. A délvidéki lapok részletesen számolnak be a *Bajtársak* premierjéről, kiemelik *Simor* Erzsit, a női főszereplőt és rendkivül melegen emlékeznek meg *a remek mikrofonhangu és pompásan fényképezhető Barkóczy Beátáról,* valamint *Szilassy* Lászlóról és *Timár* Józsefről.

Önt is megszépíti Loránd Kozmetika Mussolini-tér 3
Vidékieknek „Kozmetikai Tanácsadó" ingyen és bérmentve

LUX KÁLMÁN
festőművész

Budapest

Belvárosi pedbalniatemp.

TKM J64

2.061.

LUX KÁLMÁN

Feldolgozó

Példányszám

TKM 644

2. old.

LUX KÁLMÁN
restaurátor

Mátraverebély

Római kat. temp.

TKM 665

14. old.

[#? - **Comato**, *Bernardino*, Bau
Mitte 16.Jh. in Bernstein (Bo
ÖKT XL, 101.
5 - **Cometter**, *Bernardin* (Ceme
nachweisbar in den 1860/70er
MagyKépLex, 19
T.Koppány, A B
Bp. 1993, 79.

[**Comlosy** (Komlósy?), *A.* Uhrma
J.Pritz, Magya
VII.T., 30.Abb
[#? - **Comper**, *Matej (?, Mathe*
1729 in Preßburg (Pozsony; Br
A.Petrová-Ples
umelci a umele
Ars 1970(1-2)2
- **Conrad**, *Georgius*, Maurerm
Törökbecse (Novi Bečej/Jugosl
J.Kapossy, Épí
grafikusok Mag
1952(1) 135.
Conrád -> Contra, *András* und
nachweisbar 1758 in Rudabánya
3 - **Conrad**, *Gyula (Julius)*, M
Budapest, +1959 ebd.
ThB VII. 311.

LUX KÁLMÁN
építész

Belapátfalva
Ciszterci apátsági temp.
TKM 128

6. dd

J.Gangel, Rozs

[**Colombo**, *Ferenc(?)*, Maler, *
MagyKépLex, 19

[3? - **Colombo**, *Luca Antonio*,
*1661, +1737.]

ThB VII. 250.
Aggházy, 1959.

Coloswar -> Martin und Georg
(Cluj). Diese Variante stammt
anderen Statue, deshalb wird

5 - **Comaromy**, *Stephanus (Istv*
in Szentsimon.

I.Tombor, Magy
és rokonemléke
1968.

[#? - **Comato**, *Bernardino*, Bau
Mitte 16.Jh. in Bernstein (Bo

ÖKT XL, 101.

5 - **Cometter**, *Bernardin* (Ceme
nachweisbar in den 1860/70er

MagyKépLex, 19
J.Pauer, Emlék
székesegyház b
Székesfehérvár
R.Marschall, S
Székesfehérvár

LUX KÁLMÁN
épületét

Bélapátfalva

Apátsági templom

TKM 128

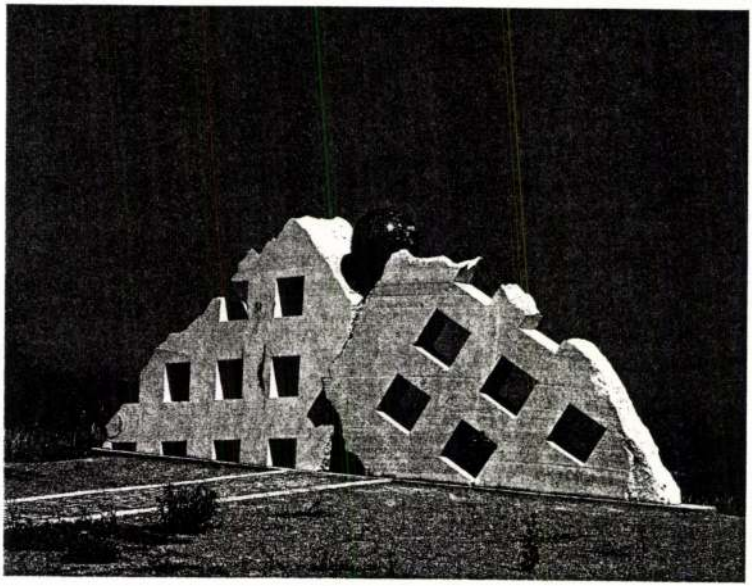

Farkas Ádám: Recski emlékmű, 1991

M., Koppenhága; 1977; *XIV. Szobrászb.*, Middelheim Park, Antwerpen; *1978: FKS kiállítás*, Grand

(vörös- és fehérmárvány, 1993, Csobaj); *Fehér oszlop* (márvány, 1994, Balatonboglár); *Kőmlék*

LUX Kálmán ejtőz

Visegrád, alsóvár

Mv 1995/2. 92.

"A jó harcot megharcoltam,
a pályát végigfutottam,
hitemet megtartottam."

Mély fájdalommal, de az Úr akaratában megnyugodva tudatjuk, hogy
a mindannyiunk által nagyon szeretett férj, édesapa, nagyapa

LUX KÁLMÁN

Alpár-díjas, okleveles építészmérnök

1997. január 10-én csendben elhunyt.

Munkaszeretete, optimizmusa erőt adott, önzetlensége, szerénysége példát mutatott
valamennyiünk számára. Távozásával végtelen űrt hagy maga után.

Kívánságára szűk családi körben, az evangélikus egyház szertartása szerint helyeztük örök nyugalomra.

DRÁGA EMLÉKE SZÍVÜNKBEN TOVÁBB ÉL!

Gyászolják:
felesége, lányai, vejei, unokái és mindazok, akik szerették és tisztelték.

Levélcím: Dr. Egyedné Lux Ilona, 1089 Budapest, Bíró Lajos u. 38.

ifj LUX Kálmán épitém

Beszélgetés Ismet Gürallal

A tiszteletbeli konzul megoldhatja azokat a kérdéseket, amelyekkel a hivatásos diplomata nem boldogul — vallja Ismet Güral, Magyarország kütahyai tiszteletbeli konzulja.

A kütahyai üzletember 1993 óta hazánk önkéntes diplomatája. A porcelániparáról híres két város, Pécs és Kütahya testvérvárosi kapcsolatai révén 1988 óta többször megfordult Magyarországon. Országunk szeretete családjára is átragadt, júniusban feleségével és három gyermekével együtt jött Magyarországra, hogy részt vegyen a tiszteletbeli konzulok számára rendezett külügyi értekezleten.

— A feleségemet és a gyerekeimet általában nem érdeklik külföldi útjaim, de most ragaszkodtak hozzá, hogy elkísérjenek — avatott be a családi belügyekbe, amikor a Nemzetek Házában baráti beszélgetésbe kezdtünk. — Két évvel ezelőtt, amikor köztársasági elnökünk, Süleyman Demirel Magyarországon tett látogatást, éppen Párizsban nyaraltunk, onnan repültünk ide, vagyis kénytelenek voltak velem jönni. Nagyon meghatotta őket az itteni légkör, az a meleg, baráti fogadtatás, amelyben részünk volt. Amikor megtudták, hogy ismét ide készülök, kijelentették, ők is velem utaznak.

A kölcsönös barátság, az érdeklődés, a szeretet, sőt a rokoni érzések átszövik a két nép, a két ország kapcsolatait — állapítottuk meg a tiszteletbeli konzul úrral. Ismet Güral azonban nem elégszik meg a társadalmi, kulturális kapcsolatok kialakult szintjével.

— Sajnos — mondta — üzleti, gazdasági kapcsolataink messze a kívánatos alatt maradnak. Mindkét ország állami vezetői, parlamenti képviselői, sőt, mondhatom, a két államfő is tudatában van ennek. Arra gondoltam, hogy a gazdasági kapcsolatok elmélyítésére létre lehetne hozni a magyar-török tőzsdét, vagy az ipari és kereskedelmi kamarát. Együttműködésre látok lehetőséget például a turizmus és a textilipar terén. Szerintem Magyarország, amely mindig is Európa része volt, rövid időn belül az Európai Unió tagja lesz. Úgy hiszem, sok kérdésben közösen léphetnénk fel, ami megfelelne mindkét ország érdekeinek. Ha jól tudom, Magyarország nem képes kitölteni a textil kvótát. Közösen biztosan jobban menne. Az ehhez hasonló példákat még sorolhatnám, bizonyára más területen is felléphetnénk együtt. Azt akarom mindezzel értésre adni, hogy a meglévő barátságot, a kulturális kapcsolatokat tovább kell fejleszteni és az egészet gazdasági alapokra kell helyezni.

— Ezt tekinthetem az Ön tiszteletbeli konzuli hitvallásának — vetettem közbe.

— Igen, régóta ez a programom, és ebben a szellemben tevékenykedem tovább. Persze ez nemcsak egy emberre szabott feladat. A magam szerepéről annyit, én olyan szeretnék lenni, mint a tóba ejtett kő, amely egyre messzebb terjedő hullámkarikákat gerjeszt az álló vízben. Ami pedig a tiszteletbeli konzulságot illeti, úgy vélem a lényege az, hogy minket nem kötnek a diplomáciai formaságok, szabadabban mozoghatunk Törökországban és Magyarországon, és így az élet realitásait is jobban látjuk. Ezért talán mi képesek vagyunk megoldani olyan kérdéseket is, amelyekkel a hivatásos diplomaták nem boldogulnak.

Ismet Güral elmondta még, hogy Kütahyában nagy izgalommal készülnek Göncz Árpád köztársasági elnök közelgő törökországi látogatására. Pécs testvérvárosa szeretettel várja a magyar államfőt.

✍ *Horváth Judit*

Török emlék a belvárosi plebániatemplomban

Miközben a Tabánban becsüléssel nézzük meg Kemál Atatürk mellszobrát, s arra is gondolunk, hogy hasonlóan kemény arcú volt a mi Balassi Bálintunk, a végvári harcok hőse, jut-e eszünkbe, hogy a túlsó parton lévő Pest városának Zsigmond kori, háromhajós, hatalmas templomában, a Kr. utáni 1540-50-es években Allah hűséges gyermekei imádkoztak?

Menjünk át a Dunán átívelő szép Erzsébet hídon Pestre, s ott a lépcsők levezetnek minket a pesti történelmi templom kapujához. Ne torpanjunk meg azért, mert barokk a kapuzat. Pest elfoglalása a templom súlyos károsodásával járt, és így a helyreállítás — már a 18. század elején — a barokk korban történt.

Miután — joggal — értékeltük a barokk művészetét a kapuzaton, bátran lépjünk be a nagyméretű templomba. 30 méternyi barokk dongaboltozati rész után a következő 30 méter hosszúságban megragadja tekintetünket a szépséges gótikus templom-szakasz. Ez részben épen maradt meg a történelmi viharok ellenére.

Most a szentély jobb oldalában a Mátyás király korában épült, kápolnasorból megmaradt oratórium pálcaműves kapuzata közelében szemünk bemélyedést és benne arab írást — mégpedig a Korán egy szúráját — veszi észre. Ez egy mihrab! Egyszerű ez a mihrab, de Mekka irányába fordította az itt élő vallásos muzulmánok tekintetét. Pest elfoglalása után a templomot 15-20 évig mecsetként használták a vallásos törökök.

1932-42 között Lux Kálmán építész restauráló munkája fedezte fel és tette láthatóvá. A második világháború utáni helyreállítást Gerő László vezette, és ennek kapcsán ugyancsak a közeli Petőfi téren lakó orientalista, Germanus Gyula irányításával a mihráb falára odakerült a dekoratív, arab írású szöveg a Koránból.

Nemcsak emlék, történelem ez!

✍ *Bárdos Ferenc*
belvárosi plébános

A Transelektro Törökországban

Az anekdota szerint egy alkalommal magyar vállalat tenderajánlatot küldött a Török Villamos Műveknek erőművi berendezés szállítására. Nos, a vesztesek közé került. Amikor megbízottai a sikertelenség okát firtatták, kiderült, nyerhettek volna, ha a Transelektroval közösen pályáznak, mert annak híre, neve, szakértelme, megbízhatósága hiányzott a képzeletbeli mérleg serpenyőjéből.

A sztori nem nélkülözi a valóságelemet, hiszen minden üzlet alapja a kölcsönös bizalom. Ez pedig szaktudással, az elvégzett munka sok-sok próbáján való helytállással szerezhető meg. Ebből a korrekt magatartásból születnek a határokon átívelő tartós szakmai-baráti kapcsolatok is.

A Transelektronak — ezt üzleti sikerei igazolják — legalább olyan kedvező a szakmai elismertsége Törökországban, mint saját hazájában.

Cégünk évtizedekre visszanyúló referenciái többségükben ma is élnek. Çatalağzıban és Kangalban működő négy hőerőművi egység kazánjai és segédberendezései, Aliağában egy kombinált ciklusú erőmű turbógépcsoportjai, a hamitabati Trakya erőműben óriás hűtőtornyok, az Ambarlıban levő kombinált ciklusú erőmű generátorai, a kangali és çatalağzı szénelőkészítő és pernyeszállító berendezései a Transelektro-szállítások csupán kiemelkedő példái.

Valóban csak példái, mert hosszúra nyúlna a török villamoshálózati fejlesztéshez szállított magyar alállomások jegyzéke. Álljon itt csupán néhány török helységnév, ahol a Transelektro villamos alállomásokat épített az elmúlt évtizedekben: İkizdere, Kızıltepe, Akçakoca, Trabzon, İzmir, Çorum, İdealtepe, Kalburcu, Niğde, Haydarpaşa, Adapazarı.

Amikor a jelenig érő múltról írunk, ha csupán török kapcsolataink okán is, említenem kell, hogy cégünk felkészült az ezredfordulón túli esztendőkre. 1992-ben a korábbi vezetők és 130 további munkatárs tulajdonába került a Transelektro. Ez új szellemi energiákat szabadított fel. Jól átgondolt koncepcióvállalás és belső megújulás nyomán cégünk vállalatcsoporttá terebélyesedett. Gyárakat is vásároltunk, közülük a Ganz-Röck Kazán és Erőművi Berendezések Rt. energetikai gépszállításaink saját üzeme lett.

A Transelektro ma már saját bázisára támaszkodva a tervezéstől a kulcsrakész átadásig képes energetikai és villamoshálózati projektek szállítására, a műszaki tartalmat illetően az ISO 9001 elő-írások szerint.

Az üzleti tevékenység a váltás éveiben is töretlenül folytatódott. Ennek egyik látványos eredménye az a szerződés, amelyet 1994 szeptemberében írtunk alá Ankarában, a TEAŞ székházában. A Transelektro, konzorcium vezetőként 157 megawattos blokkot szállít a Kangal hőerőműhöz. Ennek értéke 265 millió USA-dollár, amelyből cégünk szállítási értéke 64 millió. Konzorciumi partnereink pedig olyan neves cégek, mint a német Siemens és Koch, a japán Mitsubishi, valamint a török Gama és Simko. A gyártás most kezdődik. Számításaink szerint ez az egység 2000-ben kezdi meg az áramszolgáltatást.

Török kapcsolatainkra koncentrálva szándékosan hagytam figyelmen kívül egyéb vállalkozásainkat, mint például a százmillió USA-dolláros nagyságrendű szállításainkat Kuvaitba, vagy legújabb, 23 millió USA-dolláros alállomási szerződésünket, amelyet júniusban írtunk alá az Egyesült Arab Emirségekben.

Mindezzel azt kívántam hangsúlyozni: a Transelektro a dinamikus fejlődés útján jár, mind a forgalma, mind a bevételei látványosan nőnek. S ezt nem kis részben a legújabb törökországi üzletünknek is köszönhetjük.

Székely Péter
a Transelektro
elnök-vezérigazgatója

ÖZET:

TRANSELEKTRO TÜRKIYE'DE

Makale, Transelektro şirketinin Türkiye'deki iş ilişkileri ve başarını tanıtmaktadır, yazarı, Transelektro'nun başkanı ve genel müdürü olan Péter Székely'dir.

Transelektro Türk Elektrik Kurumu'nun Kangal ve Çatalağzı santrallarına isi enerjisi kazan ve yardımcı donanımları, Aliağa santralına turbo makine takımları, Ambarlı santralına jeneratör, Hamitabat'a ise kuru soğutma Kuleleri olmak üzere birkaç on yıldır ihracat yapmaktadır. 1994 tarihinde ise konzorsiyum başkanı olarak Kangal santralının 3. ünitesinin yapılması için TEAŞ ile yeni bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşmanın değeri 265 milyon USD olup Macaristain'ın payı 64 milyon USD'dır. Bu ünitenin 2000 yılına kadar bitirilmesi planlanmaktadır.

Rövid hír — Rövid hír — Rövid hír — Rövid hír

Dunaújváros várossá nyilvánításának 45. évfordulója és a honfoglalás millecentenáriuma alkalmából a Dunaújvárosi Önkormányzat találkozóra hívta a külföldi testvérvárosok képviselőit.

A szeptember 12-14. között rendezett ünnepségekre az ausztriai Linz és az albán testvérváros Elbasan küldöttsége mellett Törökországból Dunaújvárosba érkezett Hikmet Şahin, Inegöl városának polgármestere is.

A Bursa melletti Inegöl és Dunaújváros két évvel ezelőtt vette fel a kapcsolatot egymással. Az egymáshoz sok szempontból hasonló jellegű két iparváros és azok vezetése számára a testvérvárosi együttműködés a két ország és a két nép kölcsönös megismerésének és barátságának elősegítésén túl számos tapasztalatátadási lehetőséget is nyújt.

A gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok szépen fejlődnek. Ezek is — a szokásostól eltérően — a testvérváros török vállalkozóinak kezdeményezésére jöttek létre. Nemrégiben inegöli cég szállította a dunaújvárosi mozi felújításához a berendezéseket és törökországi befektetők tárgyalnak egy helyi szálloda megvásárlásáról is.

LUX Kalmán építész

1932-1934 Rázott a tervei szerint épült fel a rudabányai ev. templom

HOMÉvk. 1988. 875.

irányítószám
telefon
fax, e-mail
a jelentkező beosztása
munkaköre

nyelvtudás		
angol	írás-beszéd:	gy
	olvasás-megértés:	gy

(Kérem, karikázza be a megfelelőt.)

Kérem, külön lapon csatolja az alábbiakat:
rövid önéletrajz

szerzői jog problematikájával való korá

LUX Kalmán

MV. Sole 1995 22.

1861/62. tanévről 1
Evangelische Unterr
kiállított Schulzeu
végzett negyedik os
szeptember 29-én ki
leszármazottak tula
elsö szemeszterérőL
szemeszterről 1864
szemeszterérőL 1865
Realschule in Tropp
uo..

[17] Gaál.

[18] VU XXXV. 1888. p.

[19] Egy 1866. május
és egy 708. számot
Grossherzoglich Bad
Schule cégjelzéses
hitelesített levél
Schickedanz 1865 ok
volt. A két bizonyí

[20] Magyar királyi va
szolgálati táblázat
in Carlsruhe im Pol
említett ösztöndíjk
a műegyetembe járta
tulajdonában.)

Egyik fennmaradt
Ostern 66, majd Wie
találhatók rajzok.
bizonyíték, de mive

LUX Kálmán

javasolja, hogy Foerk
Ernőt kérjék fel a szegedi
dóm tervezésére 1914.

Szeged, 1995/7-12. 59-60. és ell

latok kiépülésével, a kommunikáció bővülésé-
korunkban az oktatás és a tudományos kuta-
területén kialakuló együttműködés, az iránt unk
nkülő és elmélyülő érdeklődés a könyvtárak ál-
ányának fejlesztésére és az információellátás
gszervezésére kényszeríti a könyvtárakat. E
yvtárak elsősorban kutatóintézetek, egyete-
k, egyetemi intézetek könyvtárai, valamint je-
ős közkönyvtárak (nemzeti, városi, tartományi
) gyűjteményei. Jellegük és nagyságuk függ
rrészt a folyamatot kiváltó kutatási és kulturális
csolatok tartalmától (pl. Kelet-Európa-kutatás,
énelem, közgazdaság, politológia, irodalom,
gyar és finnugor nyelvészet, hungarológia
) és intenzitásától, másrészt függ a közvetí-
bonyolító magyar intézményrendszer, azaz a
yvtárak, könyvkiadás és könyvkereskedelem
észültségétől. A felkészültség fogalmába
etartoznak a modern médiahordozók, az infor-
ciófeldolgozás és -szolgáltatás korszerű for-
, vagyis a nyomtatványoktól az elektronikus
umentumokig, illetve a nyomtatott katalógu-
tól a számítógépes adatbázisokig és CD-
M adattárakig minden olyan forma, amely a
ett világ infrastruktúrájának természetes részét
ezi. Amennyiben az ellátó ország, jelen eset-
Magyarország az igénynek megfelelő kiad-
yokat tud előállítani, valamint a hazai publiká-
ra vonatkozó tudományos és könyvkereske-

LUX Kálmán epiten

1914-ben tervet kérüteti
az avari kilátóra

Dobrossy István: Miskolc vásban
és képekben 1. Miskolc, 1994

23, 25-26.

Lux K.

A visegrádi Mátyás-palota feltárásának és részleges helyreállításának munkáját végezte /másokkal/. Műemlékvédelmünk elmúlt tíz esztendejének eredményei közt említése.
Ő végezte a soproni középkori torony rekonstrukcióját is.

Major Máté: Az épitészet uj világa, Magvető, 1969, 112. l.

Lux K.

Komló egyes részeinek épitője.

Major Máté: Az épitészet uj világa, Magvető, 1969, 91. l.

Lux K.

Komló új részeinek építője Földy E.-vel.

Major Máté: Az épitészet uj világa, Magvető, 1969, 98. l.

Lux Kálmán

restaurálta(?) 1914-16 között a mátraverebélyi r.k. templomot a MOB költségén. Árabot is a templomban és átalakítá-sokat is végzett.

Czeglédi Ilona - Koppány Tibor: A mátraverebélyi r.k. templom. Magyar Müemlékvédelem 1963-1966. Bp. 1969. Akadémiai k., 289 l., 369 kép, 31-53 l., német resümé.

34.l.

Lux Kálmán

által épitett hunzástornyot az 1962-es helyreállitáskor kijavitották a mátraverebélyi r.k. templomon.

Czeglédy Ilona - Koppány Tibor: A mátraverebélyi r.k. templom. Magyar Müemlékvédelem 1963-1966. Bp. 1969. Akadémiai k., 289 l., 369 kép, 31-53 l., német resumé.

47. l.

Lux Kálmán, építész M.D.K.

a MOB megbírásából, 1934-ben megkezdi a belapétfalvai volt apatsági templom helyreállítását s a főhomlokzat, vakolattól való megtisztítása még ebben az évben megkezdődik

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 526. old.

M. D. K.

LUX Kálmán épitész

mártírok útja 66. barostal feltá-

roisa (1934.)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 245.e.

M.D.K.

LUX Kálmán építész

Részvétel a pályázaton (megvásárolva 6000 Ft)

Döntöttek Szombathely centrumának építési tervápályázatáról
100 000 forintot kaptak a pályázó építészek

Magyar Nemzet 1962. április 27. 3.1.

MDK

Lux Kálmán

Rákóczi siremlék pályázaton 3ooo koronás jutalmat kapott

üvészet, 19o8. 128. l.

Müvészet

MDK
Jutalmazott művek

Lux Kálmán

Kertész K. Róbert: II.Rákóczi Ferenc Siremléke
Budapesti Hirlap 1908.febr.16.

MDK

/A Rákóczi-siremlék pályatervei repr. /

Lux Kálmán

Épitő Ipar 1908.márc.1.

M.D.K.

Lux Kálmán, épitész

vezette, az 1936-38 évi ásatások során, az esztergomi királyi vár rekonstrukciós munkáit, munkatársa fia, Lux Géza felmérési vázlatokat és metszeteket készített a palotáról.

Hoefelmayr-Straube, Ingeborg: Ják und die normannische Ornamentik in Ungarn. Birkeneck bei Freising, 1954. /Diss./. 30. old.

Lux Kálmán

MDK

A domonkosok Szt. Miklós templomának maradványai. /Hess András tér/ .
A tornyot Lux Kálmán restaurálta, a templomfalat Gerő László tárta fel és állitotta helyre. 1943. /1956/ 1957-ben a tornyot Lux Kálmán egy nyolcszögletü emelettel megtoldotta és ujrafedte.

Teljes helyreállitás Csemegi József vezetésével folyik.

Repr. 44. kép.

Zakariás G. Sándor. : Budapest. Bp. 1961.

29.1.

Lux Kálmán

MM

Magyar Tudományos Akadémia. Roosevelt tér 9.

Tervezte F.A. Stüler1862_-64.
Építésvezető: Szkalnicsky Antal és Ybl Miklós.
Szobordíszei E Wolf és Izsó Miklós/Rónai Miklós/.
Megnyílt 1865. dec. 11.
Belsőleg helyreállították 1948-49/Lux Kálmán/
A dísztermet 1950-ben, freskóit 1954.ben.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

122.l.

Képr: 220. kép.

Lux Kálmán

MDK

Belvárosi plébániatemplom/Március 15. tér./

Steindl Imre 1890-ben, Lux Kálmán 1933-ban, Gerő László 1948-ban renoválta. Utóbbi tervezte a szentély ujrafestését, valamint a gótikus szentségfülke eredeti helyén való felállitását, amely Lux Kálmán rekonstrukciója.

1958-ban Borsos László helyreállitotta.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
112.l.

Repr: 119. kép. A belvárosi templom.
200. kép. " " délről.

MDK

Lux Kálmán épitész

Thököly Imre ...késmárki sirkápolnája. Épitő Ipar, 1910. jun. 5. 235.l.

Képek.

MDK

Lux Kálmán

Biloveczky József ifj: A Rákóczi siremlék pályázatai.
Felvidéki Ujs. 1908. febr. 18, 19, 20.

MDK

Lux Kálmán

Malonyay Dezső: Rákóczi siremléke. Budapesti Hirlap. 1908. febr. 11.

MDK

Lux Kálmán

Építő Ipar, 1908. febr. 23. K-o: A Rákóczi-siremlék te
tervpályázata.

MDK

Lux Kálmán 2o.21.o.

Épitő Ipar 1911.

MDK

Lux Kálmán dr.

Y.E:Tanulmányok Bpest multjából. B.H. 1934.junl 17.
21.l.

M.N.M.

LUX Kálmán, ifj. építész

Komló Kőkönyös-részlet - város-

része (1951-52)

Komló, városkompozíció (1950)

Rest.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 332, 336.

M.D.K.

Rados Jenő:

MDK

Lux Kálmán müépitész

képzőművészet, 1928, 8-9.sz. Egyesületi hirek.

Lux Kálmán építész

Magyar Életrajzi Lexikon

Lux Kálmán (Bikás, 1880. febr. 14. -- Bp., 1961. dec. 21.): épitész, restaurátor, Ybl-dijas. § Géza apja. 1901-ben szerzett oklevelet a bp.-i müegy.-en. Möller István müegy.-i tanár mellett müködött később mint adjunktus. Részt vett a vajdahunyadi vár restaurálási munkáiban. 1901-től 1914-ig önállóan végezte a kecskeméti róm.kat. nagytemplom, a kolozsvári ferencrendi kolostor helyreállitási munkáját, a selmecbányai óvár munkálatait. 1914-ben doktori cimet nyert, 1917-ben magántanárrá habilitálták. 1919-ben a Müemlékek Orsz. Bizottságának vezető épitésze. 1919-től 1935-ig magánépitészként müködött. Ebben az időben több bérház, ill. középület tervezésén kivül a gellérthegyi sziklakápolna munkálatait vezette, majd az ő tervei szerint épült a lillafüredi palotaszálló (1926--28). 1935-től ismét a Müemlékek Orsz. Bizottságának müszaki főtanácsosa. Ekkor folytatta a margitszigeti domonkos apácakolostor ásatásait, 1935-ben az esztergomi vár ásatásait irányitotta, 1938-ban helyreállitotta a margitszigeti premontrei templomot, közben folytatta a visegrádi palota feltárási munkálatait. Nevéhez füződik a bp.-i belvárosi plébániatemplom helyreállitása. 1950-ben a müegy. ny. rk. tanárává nevezték ki. -- M. A selmecbányai óvár (Bp., 1914); Árpádkori épitészeti maradványok Óbudán (Bp., 1916); A kecskeméti róm. kath. nagytemplom (Bp., 1916); A budai várpalota Mátyás király korában (Bp., 1920); Visegrád vára (Bp., 1932); A budapesti belvárosi plébániatemplom (Bp., 1934).

Gábor E. (Kende L.né)

KSné

Lux Kálmán MDK

Margitszigeti templom, vizf.

Épitészeti müvek

Mücsarnok 1924. tavaszi kiállitás

Lux Kálmán, építész M.D.K.

A visegrádi torony helyreálli tasát az első világháboru alatt végzi el – vasbeton födémmel.

Szanyi József: A visegrádi alsóvár

Műemlékvédelem, 1969. III évf. 1. a.

17 l.

2.Lux Kálmán, ép.

Margó Ede, szobrásszal és Dudits Andor festővel közösen vett részt a pályázaton.

A Rákóczi emlékmű tervpályázata.
Vállalkozók Közlönye. Bp. 1909 okt. 6. 6.l.

MDK

Lux Kálmán, épitész

A Roosewelt-tér 9.sz. házat/Tud.Akadémia/ 1948-49-ben belsöleg helyreállitotta. A házt eredetileg F.A.Stüler épitette 1862-64-ben. A szoborditszeket E.Wolf és Izsó Miklós szobrászok készitették.

Gen.Lak.V.Bpest

Dr. Lux Kálmán

MDK

Az óbudai /Árpád-/ hidra 1929-ben kiirt pályázaton megvették e terveket:
1. Kiss Jenő, Sávoly Pál és Dr. Lux Kálmán.
2. Dr. Ritter Mór és Hajós Alfréd.
3. Beke József, Frigyes Sándor és Beutum János tervét.

70.o.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

MD K

Lux Kálmán, épitész

tervét, melyet Éber László épitésszel közösen készitett, megvették.

Magyar Épitőművészet. 1910. 12.sz. 32.l.
Az Erzsébet-szobor elhelyezésének tervpályázata.

MDK

Lux Kálmán, épitész

tervét, melyet Éber Lászlóval közösen készitett a zsüri 1000 koronával megvásárlandónak és jutalmazandónak talált.

Művészet. 1911. 42.1.

A z Erzsébet-emlékmü elhelyezésének tervére hirdetett pályázat.

Lux Kálmán

Kegy.
MK

Az 1934-ben indult esztergomi ásatásoknál a palotarom és kápolna rekonstrukciójának mérnöki munkáit Lux Kálmán és fia Lux Géza végezte.

A freskókat Nikássy Lajos és Dex Ferenc festőművészek restaurálták, Mauro Pellicioli ellenőrzése mellett nyomban konzerválták.

75,0.

Zolnay László: Az esztergomi vár. Bp. 1960.

MDK

Lux Kálmán
építész

az esztergomi XII. századvégi királyi palota feltárása 1934-38.

7.o.

ZOLNAY LÁSZLO: Az esztergomi vár. Bp. 1960.

Lux Kálmán épitén H.D.K.

1925 ben kezdte el a feldebrői templom ásatásait.

Mencl Vaclav: Két őri épitészeti emlék Magyar. u. Mův. tört. Ért. 1959 VIII. 4 sz. 217.

Lux Kálmán

MDK

a margitsziget XII. századból való premontrei prépostsági templom és kolostor romjait 1923-ban ásták ki. Lux Kálmán rekonstruálta a mai román stilusu kápolnát.

27.Ø o.

F.Mihály-Lócsy-Holl: A középkori Buda és Pest. HP. 1955.

Lé Lux Kálmán

MDK

A belvárosi plébániatemplomot a XIX század végén Steindl Imre nem a legszerencsésebben restaurálta. Tévedését 1932-44 között Lux Kálmán javitotta ki.

230.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Lux Kálmán egitén M.D.K.

1920-21 ben renoválta a türjei prépostsági templomot.

(397. rép)

Genth. Müeml. 1959 I. 399.

Lux Kálmán épitén M.D.K.

Sopron, volt bencés holostor kápitalani termét credeti alakjába állitotta vissza.

1949 - 51.

Genth. Müeml. 1959 I. 322

Lux Kálmán építész M. D. K.

Pécs, középkori kőtár, 1949-52

Gerevich: Művészet. 1959 I. 253.

Lux Kálmán

épitész restaurator MDK

A cserhátsurányi r. k. templomot 1934-ben átépitette.

164.o.

Genthon: Nógrád. 1954.

Repr.: A templom a bővités után.
95. kép.

MDK

3. Lux Kálmán, építék
tervét (közös Dr. Éber Lászlóval)
megvették.

Az Erzsébet-emlékmű elhelyezése.
„Magyar Építőművészet", 1910, 2. k. - 31, 32. l.

MDK

Lux Kálmán, építész

terve (dr Eber Sándoval közös)

festői hatásra törekvik.

Erzsébet királyné emléke. II. Az emlékmű pályatervei. - „Építő ipar"

9 sz. - 1910 II. 27. - 87. 88. l. - Magyar Vilmos

MDK

dr. Lux Kálmán, építész.

dr. Möller K.-al közösen pályaterve a II. díjat nyerte. Rendkívül finom megoldások és nagy gyakorlati ismeretek jellemzik.
(Pécs, városrend. próbl.)

A MMÉE mű- és középítészi szakosztálya. 102.l.
Építő Ipar - Építő Művészet. 1928 jul. 1.

MDK

dr. Lux Kálmán, építészmérnök,
aranydiplomában részesült.

Szabad Nép, 1955 júl. 4. - Gyémánt- és aranydiplomások ünnepélye az Építőipari Műszaki Egyetemen. -

Dr. Alex Klein, Spezialarzt
Frauenkrankheiten

MDK

Lux Kálmán épitész

Magy. épitő stilustörekvések kiáll. Nemz.Szal.
1930. szept.

Lux Kálmán

A hősi emlékmű-pályázatra készített tervét megvette a főváros.

dr. 1932. X. 8.

M.D.K.

Lux Kálmán épitész

A budavári Miklós-torony müemléki helyreállitása Csemegi Józseffel. 1961-ig.

Müemlékvédelem 1.67/2. 97.1.

dr. Lux Kálmán.

dr. Gerő László és Kisznai Dezső építészmérnökök irányították a budai palota helyreállításának terveit.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

141. l.

LUX KÁLMÁN /

restaurátor. Ő restaurálta a Várban lévő nt. Miklós templom tornyán található oszlopot, mely a Mátyás nyugati hódításait megörökítő Bautzen-i emlékmű rekonstruált másolata

---

A budai vár Bp., 1958.

/25

dr. Lux Kálmán

építén lett 1919. júl. 26-án az Országos Műemléki-Hivatál ügyvivő-építése.

Dr. Barcza Géza: Műemlékvédelem a magyar Tanácsköztársaság idején, Bs. 1964.
448. o.

dr. Lux Kálmán

épitett a vezetője a Tanácsköztársaság alatti fővárosi műemlékek felmérésének.

Dr. Bacsó Géza: Műemlékvédelem a magyar Tanácsköztársaság idején, Bp. 1964.

452.o

dr. Lux Kálmán építén

által elkezdett ásatásokat a budai várban folytatták a Tanácskörtárság alatt.

Dr. Barcza Géza: Műemlékvédelem a magyar Tanácskörtársaság idején Bp. 1964.
454. o.

dr. Lux Kálmán

építén ellen a Tanácsköztársaság bukása után
fegyelmi eljárás indult.
1920. januárjában ügyét „miniszteri helytelenítéssel"
lezártnak tekintetnek.

Dr. Barcza Géza: Műemlékvédelem a magyar
Tanácsköztársaság idején, Bp. 1964.
459. o. - 460 - 461 - 462 o.

M.D.K.

[Lux Kálmán]: építész

tervei szerint épült lillafüredi Palota-szállót körli a szerző egész oldalas képfelvételben, a könyv borítólapján sines nyomatban — a tervező említése nélkül

Pethő Tibor: Budapest - Miskolc - Aggtelek
Bp./.959/, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 5.köt/.

53.old.

dr. Lux Kálmán

műépítén 1917. februárjában tagja lett a MOB-nak (Műemlékek Ormágos Bizottságának), mint a bizottság megbízott építésze

Dr. Baroza Géza: Műemlékvédelem a magyar Tanácskoztársaság idején. Bp. 1964.

444.0

dr. Lux Kálmán

A Művészeti és Múzeumi Direktórium elrendelte a fővárosi műemlékek felvételének elvégzését a foglalhozás nélküli építének bevonásával. 250 000 hozomát utalt ki erre. Dr. Lux Kálmán irányította a felmérést.

~~A mo~~

Barcza Géza: Müemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l.
/Klny. Építés és Közlekedéstudományi közl./

452. l.

12.

Lux Kálmán dr.

1922. okt. 13-án a vallás és közoktatásügyi miniszter ismét kinevezte a MOB tagjává.

(MOB. iratai. 1922. évi 506. sz. ügyirat.)

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Építés és közlekedéstudományi közl.

462. l.

10.

Lux Kálmán dr.

báró Förster a MOB előadói ügy-
körét vele és Lechner Jenővel
megosztva akarta betölteni
(öhapta volna a középkori és
archeologiai területet, Lechner
a renesszánsz és újkort) - de
ezre 1920 után nem volt lehetőség.

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköz-
társaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny.
Építés és közlekedéstudományi közl.

461. l.

Lux Kálmán dr.

nyét 1922 februárjában tárgyalják ismét. Itt, így módosul elbocsájtása, hogy - mivel 1922-ben MOB tagsága megszűnik - tagságának megszüntetésére nem ten javaslatot az igazoló bizottság. (Ez az öt évre nóló kinevezés lejártával szűnt meg s 1922. márcinsában nem kapott ír kinevezést.)

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Építés és közlekedéstudományi közl.

461-462. l.

8.

Lux Kálmán dr.

1906-tól (szept. 21) 1911 ápr. 4-ig dolgozott a MOB-nál bizonyerett másodépítésként, ekkor állás áról lemondott s mint önálló építés dolgozott tovább. Kérésére a vallás és közoktatásügyi minisztér engedélyezte, hogy a MOB-nál tiszteletdíjas megbízott építésként tovább dolgozzon.

Barcza Géza: Müemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Épités és közlekedéstudományi közl.

460. l.

Lux Kálmán dr.

1921-ugarán folyt le a vizsgálat, melynek következményeként állásából elmozdították a Tanácsköztársaság alatti tevékenységéért. Báró Forster Gyula különvélemény terjentfel a miniszterhez, melyben védelmébe veszi.

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Építés és közlekedéstudományi közl.

461. l.

Lux Kálmán dr.

1921-től 1935-ig, a MOB műszaki tanácsosává történt kinevezéséig változatlanul végzett a MOB szerére tisztelet díjas megbízott építésként műemléki munkákat.

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Építés és közlekedéstudományi közl.

460. l.

1.

Lux Kálmán dr.

mint önálló építést a Magyar Mérnök és Építés Egylet is felelősége vonta a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt s egy évre tagsági jogaitól megfontotta A határozat – a bűnbetés letelte előtt – érdemeire való tekintettel – hatályfelenítésre került.

Barcza Géza : Müemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp 1964. 443-465. l.
/Klny. Építés és Közlekedéstudományi Közl./

460. l.

4.

Lux Kálmán

1919 októberétől (22.-e) 1935 július 8-ig szolgálatán kívül töltött idejét illetmény és ellátás szempontjából hozmányzatunk 1947-ben beszámította. (MOB. szottás 1947. évi 35 sz. ügyi rat.)

Barcza Géza: Müemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Épités és közlekedéstudományi közl.

460. l.

5.

dr. Lux Kálmán

a miniszter 1920 februárjában fegyelmi büntetéssel sújtotta, mert „dr. Éber Lászlónak kezére járt e műemlékis hivatal szervezésében" a Tanácsköztársaság alatt.

Barcza Géza: Müemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Építés és közlekedéstudományi közl.

460. l.

Lux Kálmán dr.

által elkezdett ásatásokat folytattál a Tanácsköztársaság idején a bandás várban.

Barcza Géza: Müemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Építés és közlekedéstudományi közl.

454. l.

dr. Lux Kálmán

A Tanácsköztársaság alatt jelent meg „Budapest műemlékei kerületekkel a városrendezésre" c. cikke (Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye 1919. máj. 4. 18. sz.), melyben Schuler műveit (Halászbástya és koronázó templom) 20 évvel megvalósulásuk után védelemre érdemesnek minősíti.

Barcza Géza: Müeml.kvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Epités és közlekedéstudományi Közl. 452. l.

dr. Lux Kálmán

Az 1919. júl. 26.-án a 63. K.N. rendelet által megalakított Országos Műemléki Hivatal ügyvivő építészévé őt nevezték ki.

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l. Klny. Építés és közlekedéstudományi közl.

448. l.

dr. Lux Kálmán

műépítész, egyetemi magántanár. 1917 februárjában nevezték ki ismét (előző 5 éves megbízatása lejártával) a MOB megbízott építészének.

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443–465. l. (Kluny. Építés és Közlekedéstudományi Közl.)

444. l.

M.N.K.

Lux Kálmán

1925. A budavári Miklós-torny helyreállitása.

1930. Mátyás király bautzeni emlékmüvének rekontstrukciója.

Müemlékvédelem I 67/?. 99.1.

M.D.K.

Lux Kálmán épitész

Tervet készitett a visegrádi Lakótorony 1950-es legése után az ideiglenes állagvédele mre, azonban költésgfedezet hiányában nem valósult meg.

Müemlékvédelem 1966/1. 9. 1.

M.D.K.

Lux Kálmán épitész

A visegrádi várban feltárt / 1941/ diszkut rekonstrukciós rajza.

Szakál Ernő: Diszkutak a visegrádi várban Müemlékvédelem/ 1966/1. 29. 1.

M.D.K.

Lux Kálmán éépitész

1915-17 között vasbeton védőfödém kerül a vásegrádi laktoronyra tervei szrint.

Müemlékvédelem 1966/1. 17. 1.

M.D.K.

Lux Kálmán épitész

1916-1922 között tervei szerint kezdik meg a visegrádi Lakótorony ujabb védelmi munkáit.

Müemlékvédelem 1966/1. 7.1.

Lux Kálmán

rajzai (2)

A belvárosi templom rekonstruált rajzai román és gót stílusban.

25.

Rexa: 101 kép a régi Pest-Budáról, Kelikon 1989

Lux Kálmán

A domokosi Szt. Miklós templo
mábanlevő Bautzen-i emlékmű
rekonstruált másolatot rénitette

250.

A Budai Vár, Fov. Idegenforgalmi Hivatal
Bp. 1958

Lux Kálmán

Építészeti tervekkel nerykel a Kép. mív. Társulat tavasi tárlatán a műcsarnokban

Magyarság 1925 V. 16

Lux Kálmán
budai várrekonstrukciója

Részt vett a nemzetközi tervkiállításon a Műcsarnokban.

M.93o.II.6.

MDK

dr. Lux Kálmán, épitész

tanulmányában a Szent-Miklós toronyról ir, mely XXXX a budavári szentdomonkosrend konventjének hatalmas templomtornya volt s épitési kora Mátyás királyunk uralkodása idejére vezethetö visszsza.

dr. Lux Kálmán, épitész: A budavári Szent-Miklós torony. MMÉE Közlöny. havi füzetei. 1925. II. évf. 4-6.sz. 45-51.l.

MDK

dr. Lux Kálmán, épitész

irta tanulmányában a dominikánus kolostor egyetlen maradványáról, a Szent Miklós toronyról; /1254-ben itt tartották meg egyetemes rendfönökválasztó konventjét./ akirályi várnak Mátyás idejéből megmaradt csonka részleteiről; a Nagyboldogasszonról nevezett koronázó fötemplomról;a templom restaurált gyönyörü déli kapuja középkori épitészetünk és szobrászmüvészetünk egyik legremekebb emléke./A nyugati országok legszebb ilyen emlékeivel felveszi a versenyt./ A vár másik nagy középkori emléke a helyörségi Mária Magdolnáról nevezett templom. Középkori eredetre vall tornyának nyolcszögletes idoma, s az alsó négyszögü részéhez simuló támpillérek, s a szentély polygonális záródása. Stb.

Dr. Lux Kálmán: A budavári Szent-Miklós torony. MMÉE Közlöny. havi füzetei. 1925. II. évf. 4-6 sz. 45-51.l.

dr. Lux Kálmán, épitész. MDK

Végig fut cikkében Budavár valamennyi könnyen megközelthetö jelentösebb középkori emlékein. Országház u. 2o, gótikus jellege, u.o.26 sz. az egykori köbordás boltozat helett dongaboltozat ma. U.o. 5 sz. ma egy érdektelen lizena-architektura vetköztette ki eredeti jellegéböl. U.o. 2 sz. gr.Cebrián ház:hármas ikerfülke/ma befalazva/, kis csucsives loggietta, ma befalazva egy kis lakást foglalmagában.U.o. 13 sz. egy földszinti szobájának a XV.sz. elejéröl köbordás boltozata van. Iskola téri "Vörös Sünhöz"c. ház:középkori pince st

dr. Lux Kálmán, épitész cikke: A budavári Szent-Miklós torony. MMÉE Közlöny.havi füzetei. 1925. II. évf. 4-6 sz. 45-51.l.

MDK

dr. Lux Kálmán, épitész

Budavárának középkori emlékekben való szegénységéről tiszta fogalmat ad tanulmányával, s kiemeli a dominikánusok csonka templomtornyának ránk vonatkozó jelentöségét.

3 illusztráció.
1. Magyarország müemlékei. I. köt.

dr. Lux Kálmán, épitész cikke: A budavári Szent-Miklós torony. MMKE Közlöny. havi füzetei. 1925. II. évf. 4-6 sz. 45-51.l.

dr Lux Kálmán,

irja, hogy a Szent-Miklós torony alsó ablakát betöltö téglafalazat eltávolitásakor kikerült téglaanyagon azaz a téglák közepén MT betü /Mária Terézia kezdöbetüi/ és 1747,1748,1749, XX 175o-es évszámot mutattak. A felhasznált tégla a királyi vár épitésénél fennmaradt anyagból került ki és ezzel közvetve a Szent-Miklós torony befalazási idéjére is vonható következtetés.
Ez az idöpont II.József uralkodása lehetett, ekkor történtek a müvészi érzéket teljesen tagadó átalakitások s rombolások melyeknek a koronázótemplom gyönyörü déli kapuja is áldozatul esett.

dr. Lux Kálmán: A budavári Szent-Miklós torony. BMAE Közlöny. havi füzetei. 1933. II.évf. 4-6 sz. 46-51.l.

dr. Lux Kálmán, épitész MDK

müegy.m.tan.vezetése mellett /dr.Szönyi Ottóval, bizotts. elöadó, Müeml.Orsz.Biz./ Eger közelében Feldebrö hevesm.községben kutató munkálatokat végzett. - A feldebröi 1750-ben felszentelet templom alatt nagyon érdekes altemplom, hajdani ókeresztény bazilika maradványa.

Az altemplom boltozása kezdetleges, a román stilust megelözö korra vall. Nagyszerü freskófestmény jelentékeny része épen maradt. Pompás Krisztusképe a négy evangelista szimbolikus alakjaitól övezve.

Szemle. -MMÉE Közlöny.havi füzetei.1925.4-6.sz. 51.l.

MDK

Lux Kálmán épitész

rlszvétel a pályázaton

Tillai Ernő:Pécs déli városrész rendezési tervpályázata Magyar Épitőművészet 1956.V.évf.1.sz.4.l.

Lux Kálmán épitész

MDK

részvétel a pályázaton repr.

Valentiny Károly:Pécs déli városrész tervpályázatához Magyar Épitőművészet 1956.V.évf.1.sz.7.1.

Lux Kálmán MDK

A feloszlatott Müemlékek Országos Bizottsága ügyeinek vezetésével megbizott Dr. Éber László a Közoktatási Népbiztossághoz irt feliratában /1919 jun 18/ a müemléki tanács elnökévé P e t r o v i c s Elek, helyettesévé Lessler Manó, a a müemléki hivatal ügyvivő épitészévé d r L u x Kálmánt kéri és az 1894 óta a bizottság szolgálatában álló S z t e h l o Otto ~~[illegible]~~/ másodépitészi állásának megszüntetését kéri/de Sztehlo ~~[illegible]~~ tiszteletdiját távábbra is tartsa meg/.

106.-107.o.

M. T. Képz. Él. Bp. 1960.

M.D.K.

LUX Kálmán építész

(VÁTERU)

megvett tero (Repr.)

Társtervező: Füle Lajos és Mosko Károly

Sztálinváros „Római Tábor" nevű területének rendezésére kiírt teropályázat

Magyar Építőművészet 1960. 6. sz. 13. l.

M. D. A.

LUX Kálmán építész

Bogyiszló. Újjáépítési tervezés irányítása

Farkas Tibor – Polonyi Károly: Beszámoló a délmagyarországi óvvoszsujtotta területek újjáépítéséről
Magyar Építőművészet 1956. (V.) 273. l

MDK

dr. Lux Kálmán építész

Becz Jenő: A tav. tárlat építészeti csoportjáról
Képzőművészet, 1928. 8-9.sz. 98 l.

M.D.A.

LUX Kálmán építész
és Füle Lajos

Részvétel a pályázaton lárstervező Ezét
Repr.

Granasztói Pál: A budapesti Árpád-hid
pesti hidfőjének városrendezés terv-
pályázata
Magyar Építőművészet 1957. (VI.) 5/6. sz.
126-130.

M. D. K.

LUX Kálmán építész

Pécs Rákóczi út és környéke rendezési pályázat

III. (megvétel)

Társtervező: Lódos Ferenc

Magyar Építőművészet 1959. 1/2. sz. 80. l.

MDK

Lux Kálmán dr. müépitész

kitüntető elismerésben részesült

A Műcsarnok tav. tárlatának díjai. Képzőművészet 1929. 19.sz. 1o4.l.

Lux Kálmán, építész MDG

1932-ben, Visegrád vára c. könyvében idézte Gláh Miklós tudósítását, melyet a tudósok fellengős mesének tartottak.

Békés István: A visegrádi vár feltámad

9.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1963. jún. 16.

Lux Kálmán MDK

Gara nádor palotája, rekonstrukció

Épitészeti rajzok
Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

MDK

Lux Kálmán dr.

Bevilaqua Borsody B.: Irányelvek a székesfehérvári királysirleletek agnoscalásához. Bp. 1938.
11, 12, 16.1.

M.D.K.

Dr. Lux Kálmán

A tavaszi nagy tárlaton, a Mücsarnokban kiállitott 443 kép és szobormü között szerepel müve az épitészmüvészeti részen.

A 17. oldalon 8-as számmal a müvész fényképe.

Képek, szobrok - festők, szobrászok c.
Szinházi Élet. Bp. 1921. juni. 26.- juli. 2.
X. évf. 26. sz. 23. l.

MDK

Dr. Lux Kálmán, ép.

Budavára délkeletről Mátyás király korában. Vizf.

Mücs.-OMKT. 1921. Tavaszi kiáll. Kat. 18.1.

MDK

Lux Kálmán dr.,

Az Orsz. Lakásépitő Tanács hat áll. bérházra hat csop.-ban jelölte ki az épitéseket Fenti a IV. csop.-ba tartozik.

?: Az áll. lakásépitő akció.
MKM 1925. XXV. évf 1-3.sz. 30.l.

MDK

Lux Kálmán dr. műépitész

Kitüntető elismerésben részesült a Műcsarnok 1929-iki tav.tárlatán.

Cikk: A Műcsarnok tav.tárlatának dijai.

Képzőművészet, 1929. 19.sz. 104.l.

MDK

Lux Kálmán dr.

Épitő Ipar-Épitő Müvészet 1929.máj. 15. 19-2o.sz.

MDK

Lux Kálmán épitész

Aranydiplomát kaptak 1955-ben.

— **A főváros megszerzi Gülbaba sírját.** Buda egyik legszebb helyén, a Rózsadomb lejtőjén áll Gülbaba sírja, amelyet négytornyú, teljesen elhanyagolt düledező épület vesz körül. *Szendy* Károly polgármesternek régi terve, hogy *Gülbaba* sírját a magyar főváros egyik idegenforgalmi atrakciójává fejleszti és ezért már évek óta tárgyalt a sír és az azzal kapcsolatos ingatlanok megszerzésére. *Gülbaba* sírjának és a sír környékén elterülő ingatlanoknak jelenlegi tulajdonosával a főváros már előrehaladott tárgyalásokat folytat.

— **Letartóztattak két bőrdrágítót.** A budapesti büntetőtörvényszék valutaosztálya *Pongrácz Donáth* Siegfried budapesti sofőrt és id. *Farkas* János gyálpusztai cipészmestert, aki egy fővárosi cipészműhelyt vezetett, árdrágító visszaélés miatt előzetes letartóztatásba helyezte. Ez év májusában *Pongrácz* és *Farkas* 500 kiló cipőtalpbőrt a megengedett legmagasabb 8.25 pengős ár helyett 18 pengőért adott el. Az ügyben a nyomozás még folyik.

— **A nevető gárda.** *Bihary* László ujságíró a nyugatmagyarországi és kárpátaljai felkelőharcokban résztvett »Rongyos Gárda« vezetőtagjairól és jellegzetes alakjairól 25 karikatúrarajzot készített s a gyüjteményt »Nevető Gárda« címen könyvalakban adta ki. A rajzok »a gárda képírójának« erős humorérzékéről tesznek bizonyságot. Az album 7.50 P-ért a szerzőnél rendelhető meg.

— **Pengőcsempész.** Oláhapáti községben tettenérték *Löwy* Adolf máramarosszigeti bőröndöst, amint leit és pengőt akart átcsempészni a határon. A nyomozás megállapította, hogy *Löwy* már többizben csempészett. A büntetőtörvényszék pengőkiajánlásért jogerősen négyhónapi fogházra ítélte és lefoglalta a kicsempészni szándékolt pénzt.

— **Ellopta az iskolásgyerekek táskáját.** *Mikes* Béla volt magántisztviselő a belvárosi templomok környékén az iskolásgyermekek táskáit lopkodta és a táskákat és tartalmukat eladta a *Teleki* téren. A büntetőtörvényszéken azzal védekezett, hogy eziőszerint 360 pengő havi fizetéses állása van és tettét nem tudja mással magyarázni, mint hogy kleptomániás. A bíróság jogerősen hathónapi börtönre ítélte.

— **Tbc ellen rózsaolaj.** A szófiai orvosi társaság egyik legutóbbi ülésén *Alexiev* tanár beszámolt egy általa készített preparátumról, amely kininen kívül *valódi rózsaolajat* is tartalmaz. Ezt a preparátumot a bolgár katonaorvosok a legkülönbözőbb tüdőbántalmak, bronchitis, asztma, sőt a tüdőtuberkulózis egészen kezdeti eseteiben igen nagy sikerrel alkalmazták; a tuberkulózis általános eseteiben is kedvező hatást fejtett ki a befecskendezett rózsaolaj-tartalmú preparátum.

— **Megvesztegetés vagy információ?** *Mayer* András egri malomtulajdonos ellen a pénzügyigazgatóság eljárást indított, amelynek folyamán lefoglalták üzleti könyveit. Mayer 1939 decemberében felkereste az illetékes pénzügyi tanácsost és panaszkodott, hogy a pénzügyi közegek tulságos szigorral jártak el vele szemben, majd közölte, hogy szóban nem tud védekezni, hanem írásos védekezését *zárt borítékban* otthagyja a tanácsos asztalán. *Mayer* távozása után kiderült, hogy a borítékban nem a megígért információs irat, hanem *öt darab 100 pengős volt.* Az egri törvényszék előtt Mayer azzal védekezett, hogy *tévedés történt*, a pénzt tartalmazó borítékot *egy nőismerősének szánta*, nem a pénzügyi tanácsosnak. A törvényszék megvesztegetés vétsége miatt 500 pengőre ítélte *Mayert.* Az ítélet a kúria előtt *jogerős lett.*

— **Tüzelőanyag drágításért háromévi fegyház.** *Büchler* György és felesége, született *Deutsch* Kornélia, Kőbánya legnagyobb fa- és szénnagykereskedője az elmult év decemberétől ez év februárjáig 1515 mázsa aprított fát és 784 mázsa szenet adott el a kiskereskedőknek, akiktől a tilalom ellenére felárat szedett. Mindkettőjük ellen megindult az eljárás. Ügyüket a büntetőtörvényszék *Mátétanácsa* tárgyalta és a terhelő tanuvallomások elhangzása után *Büchler* Györgyöt *3 évi fegyházra, 1000 pengő pénzbüntetésre és 5000 pengő vagyoni elégtétel megfizetésére* ítélte, az asszszony *3 évi fegyházbüntetést* kapott és kötelezte a bíróság 800 pengő vagyoni elégtétel megfizetésére. Az ítélet *nem* jogerős, az előzetes letartóztatásban lévő vádlottak *továbbra is fogva maradnak.*

Angol, német tanítás, társalgás, fordítás, levelezés. Vilmos császár-út 76, II. emelet 3.

BERCI BÁCSI

Irta: Móriez Zsigmond

Marosvásárhely, június hó.

— Klobucsár! Klobucsár!

Az egész vendéglői különszoba harsogta s már kacagtak:

— Klobucsár! Klobucsár!

Berci bácsi szerénykedve csóválja a fejét. Hagyjatok, mit. Az semmi. Katona adoma. A régi garnizonok! Inkább a székelyeket, mondjuk, s furcsa hadaró, hápogó és kedves darálással már megszólal:

— *Maga mér jött ide?* — *kérdi tőle a járásbíró.*

Azt mondja a székely:

— *Csak azt akarjam tudni tekéntetes uram, hogy engem hogy hijnak?*

— *Magát?*

— *Istállom engem.*

— *Hát honnan tudjam én ezt?*

— *Istállom eddig úgy tudtam, hogy Geczö Péter vónék, de a sógorom azt mondta, hogy huncut gazember a nevem. Hát azt szeretném tudni, hogy a tekintetes királyi bíróság mit mond: így igaz?*

Az egész terem harsog a kacagástól.

Itt ugyanis székelyország fővárosában a székelyt másképpen érzik, mint idegenben: nálunk. Mi is tudjuk, mi a székely; hogy az furfangos és agyafurt s azt mondják csavart eszű: de itt Marosvásárhelyen a székely azt jelenti: én magam, mindenki saját magára ismer s büszke rá, hogy: igen münk ijenek vagyunk. Ezek mi vagyunk s ilyen nincs több a világon.

Berci bácsi folytatja:

— *Jöjjenek bé mindeketten.*

— *Még eccer? Mán inkább otthon békülünk ki.*

A társaság még egyet s még harsányabbat nevet. Ebben a nevetésben benne van a kritika a bíróságról. Az egész törvénykezésről, ahogy a székely végig villantja: valószínüleg azon kacagnak, hogy a székely első indulatában belódult egész a törvényig, de ahogy a bíró közönyét meglátta, belátta, hogy inkább kibékülni... Nincs neki szájaize szerint való bíróság, no.

Berci bácsi mintha csak folytatása volna az előbbinek, mondja:

— *Egyszer hallom sup, sup s hátranézek s látom: engem ütnek.*

Villanyos és viharos kacagás.

Egy szóval sem magyarázza, hogy ez is székely, meg hogy lá, milyen székely. Mindenki tudja: székely! ez biza a székely!

— *Egyszer hallom sukk! sukk!* s hátranézek s látom, engem ütnek.

Még el sem ül a kacagás, mondja Berci bácsi:

Csak annyit mond szárazon s emléket közölve: tudniillik bíró.

— *Járt iskolába?*

— *Aki nem járt, megbüntetik.*

Ennyi s megint elég, hogy fergetege fakadjon fel a kacagásnak.

Ki tudna ezen kacagni odahaza? Nálunk ehhez mindig egész lecke kellene. Hogy mit is jelent? Mi ez?... Hogy a székely a válaszában azonnal átugrik egy-két lépcsőt s megkíméli a bírót néhány keresztkérdéstől. Persze hogy járt iskolába, nem a maga jószántából, hanem azért mert már megvan az iskolakötelezettség: minek akkor ilyen kérdést feltenni?

— *Káplár Rüssz, hol volt az éccaka?*

— *Az operába.*

— *Disznók, mit hazudnak maguk. Kétnapi egyes.*

Kacagás.

— *Káplár Bujdos, hol volt az éccaka?*

— *A szeretőmnél.*

— *Ez egy becsületes ember, bevallja, egynapi egyes.*

Mindenki tudja, hogy itt valami tisztázatlan székely góbéság lappang s kritika nélkül dül be a kacagásba.

— *Vót büntetve?*

— *Hét esztendőcske.*

— *Mért?*

— *A másik meghótt.*

Itt az urak s a parasztok annyira egyek, hogy azt a karcagiak, se az urak, se a parasztok meg nem értik.

Karcagon az urak úgy élnek a nép közt, mintha angol kolonia volnának az indiai gyarmatokon. Itt az urak oly közel vannak a székelyhez, mintha ők is székelyek volnának s csak álruhában.

Azt mondja a főispán:

— Csak jobb, hogy én ülök itt, mint az oláh prefektus?

És csapkodja a szék karját és kacag, kacag kujonul, székelyül.

— Mennyit ültem nála azon a széken, most jöjjön ő s üljön oda nekem.

Ez is székely: gróf, főispán s »harisnyában« szólal meg.

Azért gondolom, hogy Erdély Erdély marad, mert tetőtől talpig homogén. Egyszerű. Ezek értik egymást minden kimagyarázkodás nélkül.

— **Gino Cuchetti új könyve Erdélyről.** Gino *Cuchettinak*, a jeles szicíliai írónak, aki a magyar revízió buzgó apostola, *Transilvania* címmel újabb érdekes könyve jelent meg Palermóban. Bőven ismerteti Erdély történelmét, bizonyítja, hogy Erdélynek csak Magyarország mellett lehet helye, külön fejezetet szán a romanok alatt teljesen elnyomott erdélyi magyar kisebbségek problémájának.

— **Autógázolás a biai országúton.** A biai országúton egy teherautó lovaskocsit gázolt. A kocsi négy utasa közül *Weber* János budaörsi gazdálkodó a helyszínen meghalt. Felesége és *Menacher* Istvánné az *Uj Szent János* kórházba került, *Jász* Antalt a helyszínen részesítették első segélyben.

— **Németországban ismét szabad a tánc.** *Berlinből* jelentik: A birodalmi rendőrfőnök rendelete értelmében a Németbirodalom területén ezentúl hetenként háromszor ismét szabad nyilvános helyen táncolni. A tánctilalom ezévi április 6-a, a jugoszláviai hadjárat megindulása óta volt érvényben.

— **Meghalt Rothmeyer Imre, a Köztelek főszerkesztője.** *Rothmeyer* Imre az OMGE főtitkára, a Köztelek felelős szerkesztője életének 56. évében Budapesten váratlanul elhúnyt. Temetése *június 13-án, pénteken* délután 4 órakor lesz a kerepesiúti temető halottasházától a székesfőváros által adományozott díszsírhelyen.

— **A Hungaria Magazin,** Filotás Lili idegenforgalmi folyóirata gazdag tartalommal jelent meg. A budai fürdők gyógyhatásairól, a dumántúli várak történelmi nevezetességeiről, a Mátra és a Bükk turisztikai érdekességeiről és az erdélyi fürdőhelyekről közöl remek fényképekkel illusztrált cikkeket. A júniusi szám változatos tartalmát divat-, utazási és konyharovat egészíti ki.

Uj akciónkhoz kiváló feltételekkel alkalmaz
Szervezés: Erzsébet-körút 6.

ELLERY QUEEN:

A padlásszoba titka

Fordította: **JÁNOKY-M. SAROLTA**

59

Megtörtént. Itt a nagy pillanat, gondolta Éva egészen nyugodtan. Majdnem felnevetett. Az öregúr tehát megtalálta az ujjlenyomatokat és ezzel eldőlt az ő sorsa. Vajjon milyen lehet az élet a börtönben? Durva fehérneműt, formátlan ruhákat viselnek a rabok és padlót sikálnak, a moziban legalább is így látta. Csodálkozva eszmélt rá, hogy milyen nyugodt. Pedig egész idő alatt fülében dübörgött a mögötte bezáruló börtönkapu robaja, amely majd pontot tesz könnyelmű, gondtalan, alig elkezdett életére. De meglehet, hogy még a börtönnél is kegyetlenebb sors vár reá, talán...

Ezt már nem birta végiggondolni. Lehúnyta szemét.

— Csak egy percet kérek — csendült fel Ellery hangja.

— Minek? — mordult rá az öreg Queen.

— Kérlek, papa, ne siesd el a dolgot. Miss Maclure nem szökik meg, semmit se kockáztatsz tehát, ha várasz. Gondold meg jól, mit csinálsz...

— Mindent meggondoltam. Nekem a kötelességemet kell teljesítenem.

— Meggondoltad, hogy mit jelentene Miss Maclure számára, ha mégis tévednél?

— Gondoljon a pletykára, az ujságcikkekre, a botrányra! — jajdult fel Scott.

— Erre neki kellett volna gondolnia, mielőtt leszúrta Karent! Különben is én nem vagyok bíró, én rendőr vagyok! Ne avatkozzanak a dolgomba! Tudsz valamit felhozni, Ellery, ami azt bizonyítja, hogy Karent nem Miss Maclure ölte meg?

— Még nem, de már kezd valami derengeni az agyamban.

Az öregúr elfordult tőle.

— Nos, Miss Maclure?

— Bocsánat, — hebegte Éva — nem figyeltem oda.

— Nem figyelt?

Maclure felordított:

— Ember, az Isten áldja meg, hát nem látja, hogy ez a gyerek rögtön összeroppan? Éva, ne hagyd el magad! Ne veszitsd el a fejedet! Hallasz-e, Éva?

— Igen, apus.

Éva csukott szemmel, mozdulatlanul ült a székében. Ki akarta nyitni szemét, de nem birta. Mintha leragadt volna.

— Átkozott vén ember! — üvöltött Terry. — Nem szégyeli magát? Belerúg ebbe a szegény kislányba csak azért, mert a maga hülye emberei nem tudják kézrekeríteni az igazi tettest! Nem látja, hogy ez a gyerek még egy legyet sem tudna megölni?!

— Ne feledkezzék meg magáról, ostoba fickó! — mondta az öreg Queen dühösen. — És egyáltalában, mire jó ez a nagy felzúdulás? Mit akarnak tőlem? Én nem gyanusítok csak úgy, a levegőbe! Nekem bizonyítékaim vannak!

A szobában csend lett. Végre megszólalt Ellery.

— Jól van, papa. Lássuk azokat a bizonyítékokat.

A főfelügyelő gondosan vattába csomagolt tárgyat vett elő íróasztala felső fiókjából. — Ezzel ölték meg az áldozatot. Végig az ollószáron ott vannak Éva Maclure ujjlenyomatai.

— Jaj Istenem — sóhajtott fel dr. Scott.

— Az ollóról gondosan letörölte a vért, de azután már nem volt olyan elővigyázatos, úgy-e, Miss Maclure?

— Az öregúr diadalmasan lóbálta az ollószárat, amelynek színes kövei csillogtak a fényben.

— Mindent meg fog magyarázni — vetette közbe Terry.

— Miss Maclurehez beszéltem, nem magához. De ha nem akar, nem kell válaszolnia, Miss Maclure. Kötelességem figyemeztetni, hogy minden szavát jegyzőkönyvbe vesszük s felhasználjuk maga ellen.

Éva kinyitotta szemét. Most egészen könnyen ment.

— Éva, szívem, szót se szólj! — intette dr. Maclure.

Éva csodálkozva nézett körül.

— De mikor olyan nevetséges az egész! Amikor benyitottam Karen hálószobájába, megláttam az ollót, felvettem, majd, midőn ráeszméltem, hogy valószínüleg azzal ölték meg Karent, kiejtettem a kezemből. Az asztalról lecsúszott a papírkosárba. Ennyi az egész!

(Folytatjuk.)

HÍREK

KULTÚRA

Egy kedves vidéki színész mesélte ezt a történetet.

Vidéken még most is szokásban van, hogy mikor a társulat megérkezik egy új községbe, az igazgató maga mellé veszi a »titkárrá« kinevezett hősszínészt (tekintettel arra, hogy ő a legjobb megjelenésű tag) és elmegy tisztelegni a falusi kapacitásokhoz. Jegyzőhöz, paphoz, orvoshoz, patikushoz. Egyben meghívja őket a nyitó előadásra. A nevezett férfiak legtöbbje azonban csak megígéri jövetelét, de este mégsem jelenik meg a színházban. Ezért a tisztelgő bizottság magával viszi mingyárt a jegyeket is.

Az egyik faluban elmentek az orvoshoz és a szokásos módon meghívták az előadásra. Előadták, hogy a kultúra terjesztése milyen nagy dolog, beszéltek a szereplő művészekről, akiknek nincs más céljuk ebben az életben, csak az, hogy a magyar faluba elhozzák a magyar szó szépségét, az irodalmat, egyszóval a kultúrát. A röpke beszéd után természetesen elővették a jegyeket és várakozó álláspontra helyezkedtek.

Az orvos egy kissé nagyképű arcot vágott, aztán elhárító mozdulatot tett és azt mondta:

— Kedves Uram! Ha én kultúrára szomjazom, akkor Pesten megyek el színházba és nem itt.

A színész nem jött zavarba.

— Akkor a doktor úr is ugyanúgy van, — mondotta — mint én.

— Hogy-hogy? — csodálkozott az orvos.

— Ha én beteg vagyok, én is kizárólag pesti orvoshoz látogatok el.

A doktor egy pillanatig dermedten bámult a színészre, aztán elmosolyodott és szó nélkül megváltotta jegyét az esti előadásra.

Turi Turgonyi András.

A Reggeli Magyarország legközelebbi száma Úrnapja ünnepe miatt szombat reggel a rendes időben jelenik meg.

— **Kormányzói elismerés.** A kormányzó megengedte, hogy *Kovács* Bálint nyug. állami elemi népiskolai igazgató-tanító dunavecsei lakosnak a közélet és társadalmi élet terén kifejtett érdemes működéséért elismerését tudtul adják.

— **Olasznyelvi és irodalmi tanfolyamot rendeznek a debreceni Nyári Egyetemen.** *Bárdossy* László miniszterelnök olaszországi látogatása ismét elmélyítette a magyar-olasz baráti kapcsolatokat. Ugyanezt a célt szolgálja a magyar kultuszminisztérium 69.570/1941. V. I. sz. rendelete, amellyel augusztus 1—18-ig magyar középiskolai tanárok számára *olasz* továbbképző tanfolyamot létesít a debreceni Nyári Egyetemen. Az olasz közoktatásügyi kormányzat nagyszámú olasz tanár és előadó kiküldésével igyekszik előmozdítani a magyar-olasz kulturális kapcsolatokat.

— **A tűzifa új ára.** Az árellenőrzés országos kormánybiztosa a tűzifa árát újból szabályozta. Erre a munkadíjak és a fuvarozási költségek emelkedése következtében volt szükség. Az I. osztályú bükkhasáb tűzifa ára ab vagón Budapest 385 P, az I. osztályú bükkhasábból fürészelt és aprított tűzifa ára fuvartételben vevőhöz házhoz szállítva 5.70 P, míg ugyanez pincés kiskereskedőtől vásárolva, zsákolva és házhoz szállítva 2 q-n aluli tételekben 7 P 100 kg-ként.

— **Az úrnapi körmenet a Várban.** Az Actio Catholica országos elnöksége június 12-én, Úrnapján a mult hagyományaihoz híven országos *egyházi ünnepet* rendez, amelyen a kormány és a hivatalos hatóságok is résztvesznek. Reggel 9 órakor a Nagyboldogasszonyról elnevezett budavári koronázó főtemplomban dr. *Serédi* Jusztinián bíboros, esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása ünnepélyes szentmisét mond, amely után az Oltáriszentséggel körmenet lesz. Megjelenés nemzeti díszöltönyben, a m. kir. honvédség tagjai díszben, szolgálati jelvényekkel. Nagykeresztek szalagjai viselendők.

— **A Magyar Gyorsírók Országos Szövetsége** június 13-án, délután 6 órakor a Református Gimnázium dísztermében (IX., Lónyay ucca 4/c. II. 2.) tartja ezévi díjkiosztó ülését.

— **Tengeriből tilos szeszt főzni.** A közellátási miniszter rendeletet adott ki, amelynek értelmében tilos az állatok etetésére alkalmas tengerit szeszfőzésre felhasználni.

— **Rekviem Pakots Józsefért.** Néhai Pakots József országgy. képviselő, a Petőfi Társaság tagja, az IGE alapító tagja lelkiüdvéért június 13-án, péntek délelőtt 10 órakor gyászmisét tartanak a Kerepesi temető kápolnájában.

— **Uj kormányfőtanácsos.** A kormányzó dr. *Niszler* Teodor pannonhalmi szentbenedekrendi perjelnek a közélet és a hitélet terén szerzett érdemei elismeréséül a kormányfőtanácsosi címet adományozta.

— **A Magyar Hirlapírók Országos Nyugdíjintézete** javára újabban a következő adományok érkeztek: Külkereskedelmi Hivatal Budapest 250 P, Bélteky Mária Békés 5 P, Jankovits János Kőszeg 1 P, Szentpétery István Dévaványa 50 fillér.

— **Földrengés.** A mexikói Manzanillo és Colima városokban tegnap hajnalban földrengés volt.

— **Kincset szántott a balatoni földműves.** Balatonmagyarád határában egy földműves szántás közben többszáz darab régi arany- és ezüstpénzt talált. Az értékes leletet a keszthelyi múzeumban helyezték el.

— **A Hindenburg tábornagy nevét viselő volt 69. gyalogezred** Legénységi Bajtársi Köre József kir. herceg tábornagy fővédnökségével Budapesten, V. kerület, Visegrádi ucca 3. szám, I. emelet alatt június 15-én délelőtt 11 órakor tartja az ezredzászlójának megszentelési ünnepélyét.

A PK kölcsönt folyósít óvóhelyépítésre

A Budapesti Közlöny június 12-iki számában a lakásépítési állandó bizottság hirdetményt tett közzé, amely szerint a légoltalmi szükségóvóhelyek létesítésére a háztulajdonosok a Pénzintézeti Központ arra kijelölt tagjainál kölcsönt vehetnek igénybe. A kölcsön feltételei azonosak a tatarozási kölcsönakció feltételeivel, mégis azzal a különbséggel, hogy az eddig szükséges iratokon felül az óvóhely hatóságilag jóváhagyott tervét és erőtani számait is be kell nyujtani.

— **Raffay püspök 75 éves.** *Raffay* Sándor bányakerületi evangélikus püspök ma tölti be 75. életévét.

— **Négyhónapi fogházat kapott a gumitolvaj.** *Balta* Béla kocsimosó rendszeresen lopkodta a személyszállító autók gumikerekeit. A büntetőtörvényszék jogerősen négyhónapi fogházra ítélte.

— **Értékes műemléket fedeztek fel Marosvásárhelyen.** Érdekes leletre bukkantak a marosvásárhelyi református vártemplomban. A Műemlékek Országos Bizottságának kiküldöttei dr. *Lux* Kálmán vezetésével feltárták a 14. századbeli vártemplom déli főkapuját. Ezt a kaput a századok folyamán *ismeretlen okokból befalaztak*. Az ásatások az *oszlopok hármas sorát* tárták fel, amelyekre gazdagon ékesített *csúcsív* borul. A csúcsív egy 15. századbeli freskót keretez be. A kép megtisztását többnapi munka után kedden fejezték be. A freskó megkötözött ifjút ábrázol, akit két alak véresre korbácsol. A fekvő alak lábánál *Magyarország porbatiport címere* fekszik.

— **Életfogytiglanra enyhített egy halálos büntetést a pécsi tábla.** *Kanizsai* József tésenyi gazdálkodó a mult év októberében féltékenységből agyonlőtte nevelt leányát, a húszéves *Vörös* Margitot és revolvert fogott annak vőlegényére is, az azonban kicsavarta a fegyvert a gazda kezéből. A törvényszék Kanizsait halálra ítélte, a pécsi ítélőtábla azonban most megváltoztatta a törvényszék ítéletét és egyrendbeli gyilkosság miatt életfogytiglani fegyházra ítélte a gazdálkodót. Az ítélet nem jogerős.

— **Villamosgázolás.** A *Rákóczi* úton a 44-es villamos elgázolta *Andreánszky* Sándorné 71 éves asszonyt. A mentők bevitték a *Rókusba*.

— **A kúria óvadék ellenében sem bocsátja szabadon Sivó Jenőt.** *Sivó* Jenőt, a Rimamurányi igazgatóját *Biró* Pál valutabűncselekményével kapcsolatban a büntetőtörvényszék három és fél évi fegyházra, vagyoni elégtétel megfizetésére ítélte és letartóztatásba helyezte. Sivó Jenő ügyvédje útján szabadlábra helyezés iránti kérelmet terjesztett elő és 75.000 pengő kauciót ajánlottak fel. A Dorosy-tanács a kérelmet elutasította. A kúria Szolnok-tanácsa szerdán foglalkozott az üggyel és Sivó kérelmét elutasította, azzal a megokolással, hogy a büntetés előrelátható nagysága miatt Sivó szökésétől tartani kell.

— **Orvosi tanfolyam.** Az OTI az Orvosi Továbbképzés Központi Bizottságával együtt június 9-től 21-ig rendezi meg a tüdőbeteggondozóintézeti orvosok továbbképző tanfolyamát, amelynek keretében szombat reggel 8 órakor a törvényszéki orvostani intézetben (Üllői út 93.) *Orsós* Ferenc egyetemi tanár ad elő »Uj nézőpontok a tuberkulózis kórbonctanában« címmel.

— **Kenyér és zsírjegy Kassán.** Kassa város közigazgatási bizottságának ülésén *Pohl* Sándor polgármester beszámolt arról, hogy a város közellátása biztosítva van. Tekintettel azonban arra, hogy lelkiismeretlen egyének egyes élelmicikkekből nagyobb mennyiséget vásároltak összse, hogy azt később nagyobb áron adhassák el, a visszaélések megakadályozása céljából elhatározta, hogy a kenyérre, a nullásliszte és a zsírra bevezeti a jegyrendszert. A napi kenyéradagot fejenkint 25 dekagrammban állapította meg, de nehezebb testi munkát végző munkások fejadagja különutalvány alapján nagyobb lesz. A liszt heti adagja fejenkint 25 dekagramm, a zsíradagot később állapítja meg.

— **A Tompa Mihály Emlékbizottság** száz kicsinyített mellszobrot készíttetett *Pásztor* János szobrászművésznek a Margitszigeten felállított Tompa-szobráról és a Tompa-kultusz kimélyítésére felajánlotta őket a kultuszminiszternek iskolai pályadíjak céljára. A miniszter leiratot intézett az Emlékbizottsághoz és kijelölte azt a száz középiskolát, amely jövőre pályázatot ír ki Tompa jelentőségének méltatására.

— **Megnyílt a budapesti olasz fascio új helyisége.** A budapesti olasz fascio kedden este, Olaszország hadbalépésének első évfordulója alkalmából, megnyitotta új helyiségét a *Damjanich* uccában. A megnyitáson megjelent *Talamo* márki budapesti olasz követ, a követség tisztviselőivel és képviseltette magát a magyar és a német hadsereg és a német nemzeti szocialista párt. Dr. *Falchi* fasiszta titkár beszéde után az *Olaszország fegyverben* című film bemutatására került sor.

— **22.000 kilométeres repülőút az északsarki övezetben.** *Cserevicsnyi* orosz pilóta repülőgépével 22.000 kilométer hosszúságban felfedező úton járt a szovjetorosz északsarki övezet keleti részében. Most tért vissza Archangelszkbe. Innen Moszkvába repült, ahol tudósok dolgozzák fel a kutatás eredményeit.

— **Olvasóinkhoz.** A Reggeli Magyarország *Sárga Rádió* melléklete a közbeeső ünnepnap miatt a szokástól eltérően, péntek reggel helyett szombat reggel jelenik meg.

— **Kiadták a Székely Bertalan-díjat.** A 300 pengős *Székely* Bertalan-díjat, amelyet *Hóman* Bálint kultuszminiszter alapított, a *Képzőművészeti Főiskola* hallgatói részére, az idén *Szikora* Antal IV. éves hallgató kapta.

— **A nagyváradi repülőtér bővítése.** *Nagyváradról* jelentik: Budapestről repülőgépen Nagyváradra bizottság érkezett a repülőtér felülvizsgálására. A bizottság tagjai a repülőtér kiszélesítéséről tárgyaltak, majd folytatták útjukat Kolozsvár felé.

— **Az Olasz Kultúrintézet** értesíti tanfolyamainak hallgatóit, meghívott vendégeit és az érdeklődőket, hogy eredetileg június 13-ra tervezett évzáró ünnepélyét Giuseppe *Bottai* miniszter budapesti útja miatt elhalasztotta és keddre, június 17-re tűzte ki, délután 6 órára, a Pesti Vigadó nagytermében.

— **Pusztító felhőszakadás volt Pécsett.** Kedden óriási felhőszakadás zúdult Pécs városára. Az áradat elöntötte a város uccáit és megbénította a közlekedést. A hegyekből lefolyó áradat a Ferenciek uccája és a Klimó ucca sarkán több mint 100 kocsira való hordalékot halmozott össze.

— **Bécs—Grác—Zágráb repülőjárat.** A Németbirodalom és a horvát főváros között közvetlen légiösszeköttetést létesítettek. A német Lufthansa új repülőjárata kedden indult meg a Bécs—Grác—Zágráb-vonalon. A repülőgépek hetenkint háromszor közlekednek.

— **Rendkívüli törvényszékek Horvátországban.** A szarajevói, banjalukai, goszpicsi és zágrábi törvényszék hatáskörében rendkívüli bíróságokat létesítenek, amelyek gyorsított és szigorított eljárást folytatnak az állam biztonsága elleni bűnügyekben.

— **Meghalt André O'Connor,** híres ír szobrász Dublinban 67 éves korában. Egyik leghíresebb műve, Kolumbusz Kristóf szobra a spanyolországi Huelvában áll.

— **A miniszterelnök dinéje.** *Bárdossy* László miniszterelnök és felesége kedden báró *Weizsaecker* német birodalmi külügyi államtitkár és felesége tiszteletére dinét adott a miniszterelnökségi palotában, amelyre hivatalosak voltak: báró Weizsaecker államtitkár és felesége, Erdmannsdorff budapesti német követ és felesége, Talamo budapesti olasz követ és felesége, Toshitaka Okubo budapesti japán követ, a budapesti német követség részéről Werkmeister követségi tanácsos és felesége, Wolff követségi tanácsos és felesége, Waagstaetten követségi tanácsos és felesége, Struwe követségi tanácsos és felesége, Fütterer ezredes és felesége, Krappe ezredes és felesége, Weisse, Richthofen, Köhler, Frahne követségi titkár és felesége és Hoffmann követségi attasé, valamint gróf Széchenyi Bertalan, a felsőház elnöke és felesége, Tasnádi Nagy András, a képviselőház elnöke és felesége, Kánya Kálmán nyug. külügyminiszter, vitéz Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter és felesége, Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter, Uray István, a kormányzói kabinetiroda főnöke, bárcziházi Bárczy István miniszterelnökségi államtitkár és felesége, gróf Takách-Tolvay József, a képviselőház külügyi bizottságának elnöke, Werth Henrik, a m. kir. honvéd vezérkar főnöke és felesége, Reményi-Schneller Lajos pénzügyminiszter és felesége, vitéz Bartha Károly honvédelmi miniszter és felesége, vitéz Keresztes-Fischer Lajos főhadsegéd, a katonai iroda főnöke és felesége, Varga József iparügyi miniszter és felesége, Radocsay László igazságügyminiszter és felesége, Laky Dezső közellátási miniszter, báró Bánffy Dániel földművelésügyi miniszter és felesége, Zsindely Ferenc miniszterelnökségi államtitkár és felesége, dr. Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár és felesége, Vörnle János, a külügyminiszter állandó helyettese, Nickl Alfréd rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter és felesége, dr. Szép László miniszteri osztályfőnök, Ghyczy Jenő, Bartheldy Tibor, Ullein-Reviczky Antal rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter és felesége, Incze Péter miniszteri tanácsos és felesége, gróf Teleki Gyula felsőházi tag és felesége, Szegedy-Maszák Aladár követségi titkár, ifj. Csopey Dénes m. kir. konzul és báró Rubido-Zichy Iván miniszteri segédtitkár.

WALLACE BEERY, mint **Garcia futárja**

A film legnagyobb élő jellemszínésze egyik legnagyobb sikerét ebben a filmben aratta, amely a spanyol-amerikai háború vérgőzös, örökké aktuális epizódjait eleveníti fel. Csupa merész fordulat a film, amelynek többi főszerepeit **John BOLES** és **Barbara STANWICK** játsszák. A bravúros filmet MA hozza a

Rialto 20th Century FOX

Paula Wessely idei egyetlen filmje:

A békebeli boldog Bécs és Budapest élete.
(Wien-film—Tobis)

EGY ÉLETEN ÁT

Mától: **CORVIN**

Mussolini válasza Churchillnek: Harcolunk a végső győzelemig!

Róma, december 3.

A fasiszta parlament szerdán ülést tartott. A párttitkár-miniszter kiséretében érkező Ducét lelkes éljenzés fogadta. Az üdvrivalgás még jobban fokozódott, mikor a Duce beszélni kezdett.

Mussolini bevezetőül megemlékezett a főbb eseményekről, amelyek Olaszország hadbalépésének 18-ik hónapja óta történtek. Kijelentette, hogy a szovjet katonai ereje nem jelentett számára meglepetést, csupán minőségi szempontból. Megállapitotta, hogy a tengely kellően választotta meg a pillanatot, hogy védekezzék a hátbatámadás ellen, mert ha késlekedett volna, egészen másként alakulnak az események. Elismerte, hogy a szovjetkatona jól verekszik, de a német katona mégjobban, mert hiszen megverte a szovjetkatonát. A német hadseregnek és az olasz expediciós hadtestnek sikerült megkűzdenie egy téllel, amelynél hidegebbet 140 év óta nem tapasztaltak. A szovjet elvesztette legtermékenyebb területeit, legfontosabb nyersanyagait és 80—90 millió emberét. Az angol-amerikai segitség jelentéktelen. Az Ázsia és Európa határán folyó óriási küzdelem végső diadala csak a tengelycsapatoké lehet.

Kijelentette a Duce, hogy az egyetlen ember, aki ördögi módon kivánta a háborút, az Egyesült Államok elnöke volt. A tengelyhatalmakkal szemben tanusitott kihivásai, ellenük hozott intézkedései, valamint propagandatevékenysége mind azt bizonyitja, hogy ő, aki ünnepélyes igéretet tett az amerikai anyáknak, hogy fiaiknak nem kell Amerikán kivül harcolniok és meghalniok, elszántan háborúra törekedett. Japán természetesen nem várhatott, hogy az Egyesült Államoké legyen az első lövés joga.

Japán beavatkozása a háborúba feltétlen biztositéka a győzelemnek, mert Japán utólérhetetlen és verhetetlen.

Győzelmek és veszteségek

Az északafrikai angol-amerikai partraszállással kapcsolatban megállapitotta a Duce, hogy hosszú idő óta nyilvánvaló volt az egyetértés polgári ruhás amerikai tisztek és egyenruhás francia tisztek között. A partraszállás nem volt valami dicső fegyvertény. November 8-án, a partraszállás pillanatában közölte Berlinnel, hogy az egyetlen megfelelő intézkedés az egész Franciaország megszállása, Korzikát is beleértve.

Az olasz városok bombázásáról a Duce pontos számadatokat közölt, hogy megmutassa, mennyire túlzottak az ezzel kapcsolatban terjesztett hiresztelések és megmutassa, hogy az angolok főleg az olasz városok lakónegyedeit támadták. Ellenséges légitámadások és tengeri bombázások következtében

a háború kezdetétől november 30-ig a polgári lakosság köréből meghalt összesen 1886 ember, megsebesült 3332, akik közül 838 belehalt sérüléseibe.

A háború első harminc hónapja alatt a légierő veszteségei halottakban 40.219 ember, amelyből 36.629 a szárazföldi hadsereg. 2168 tengerészet és 1422 a légierő halottja. Megsebesült a szárazföldi hadseregben 80.779, a tengerészet 3599 és a légierő 1620 tagja. Foglyul esett 232.778 ember, közülük 215.512 szárazföldi katona, 11.284 tengerész és 5982 repülő. Eltünt összesen 33.713 ember. Ebből 5.123 a szárazföldi csapatok tagja, a többi tengerész és repülő.

Ez alatt az idő alatt az olasz tengerészet által elsüllyesztett kereskedelmi hajók száma 167 egység, összesen 1,215.821 tonna vizkiszoritással. Az elsüllyesztett ellenséges hadihajók száma 140 egység, összesen 333.968 tonnatartalommal. Az ellenségtől elsüllyesztett olasz hadihajók száma 162, vizkiszoritása összesen 227.182 tonna.

Az olasz légierő által elsüllyesztett ellenséges hadihajók száma 66 különböző osztályokhoz tartozó hadihajóegység, azonkivül 117 kereskedelmi hajó, összesen 882.330 tonnatartalommal.

Az ellenséges légierő veszteségeivel kapcsolatban a Duce hangsúlyozta, hogy az olasz parancsnokság rendkivül óvatos az ellenséges repülőgépek elpusztitásáról szóló közleményeiben és igen sokszor csak fényképfelvétel alapján ad ki jelentést. A teljes bizonyossággal lelőtt ellenséges repülőgépek száma 1080, valószinüleg lelőtt gépek száma 713; a földön elpusztult teljes bizonyossággal 393, valószinüség szerint további 190.

Olasz kézre került ellenséges hadifoglyok száma: már Olaszországba érkezett angolok 21 tábornok, 2376 különböző rangfokozatú tiszt, 32.747 altiszt és katona. További foglyok vannak útban Olaszország felé, akikkel együtt a számadatok a következőképpen alakulnak: 21 tábornok, 2417 tiszt, 39.089 altiszt és közkatona. Ezek valódi angolok, akik az egyesült királyságban születtek. Az egyéb nemzetiségü hadifoglyok közül 29 tábornok, 4003 tiszt és 69.167 altiszt és közkatona esett olasz fogságba. Ezek a foglyok a nemzetközi jognak megfelelő bánásmódban részesülnek. Megjegyezte a Duce, hogy ugyanezt nem lehet állitani az ellenséges kézre került olasz hadifoglyokról.

Olaszországnak barbárokkal és vadállatokkal kell szembeszállnia

Foglalkozott azután a Duce Churchill beszédének az olasz népről szóló részével. Hangsúlyozta, hogy ma már nem lehet belső és külső arcvonalról beszélni. Egyetlen egy arcvonal van, különböző szakaszokkal és a helyes katonai rendszabályok szerint a belső arcvonalat is ki kell épiteni mélységében. Egyéb passziv légvédelmi intézkedések bejelentése mellett közölte a Duce, hogy

Németország nagyszámú légvédelmi üteget küld, amelyek az olasz ágyúkkal együtt megérdemelt fogadtatásban fogják részesiteni az ellenséges repülőgépeket.

Churchillnek személye ellen irányuló sértéseire a Duce kijelentette, hogy határtalanul Churchill felett állónak érzi magát, jóllehet Churchill hercegi család leszármazottja, mig ő maga csak egy kovács fia. Az olasz katona bátorságát és hősiességét is hiába vonja kétségbe az angol miniszterelnök, mert az elsők a német bajtársak, akik ezt elismerik. A jól vezetett és jól felfegyverzett olasz katona a szárazföldön, a tengeren vagy a levegőben semmitől sem fél és ellenállóképessége és értelmessége kiállja az összehasonlitást a világ legjobb katonáival.

Mussolini a legerélyesebben tagadta, hogy az angolszászok a fasizmus előtt baráti érzelmekkel viseltettek volna Olaszország iránt és emlékeztetett arra, hogy az amerikaiak léptették életbe a faji megkülönböztetést az olaszok ellen és különbséget akartak tenni az olaszok és az európaiak, sőt még olaszok és olaszok között is.

A Duce hangoztatta, hogy nem lehet háborút viselni anélkül, hogy az ellenséget gyülölnék, majd igy folytatta:

— Meg kell szabadulnunk minden hamis érzelgősségtől, mert Olaszországnak barbárokkal és vadállatokkal kell szembeszállnia. Nevetséges vona azt kivánni, hogy az olasz nép a mostani háború folyamán állandóan lelkesedésének adjon kifejezést. De bármit hiresztelnek is az olasz népről, az olasz nép teljesen meg van győződve a mostani háború szükségességéről, amely alól semmiképpen sem vonhatja ki magát.

Harc a végső győzelemig

Majd rámutatott a Duce arra, hogy az olaszok és németek közötti bajtársiasság napról-napra elmélyül, minthogy mindkettőjük ügye azonos. Az ellenség el akarja pusztitani a fasizmust, s fasizmus alatt azoknak a népeknek nacionalizmusát és falangizmusát érti, amelyek „halhatatlan elvek" eszmevilágát követik.

Senkinek sem szabad ábrándokba ringatnia magát afelől, hogy egy angol béke nem lenne megszázszorozódott Versailles. Az angolok azért harcolnak, hogy az egész világot India jelenlegi állapotára süllyesszék. Rabszolgavilágot akarnak, hogy biztosithassák az angol népnek mindennapi nyugodt emésztését.

Hangoztatta a Duce, hogy nemcsak az élők miatt, hanem a halottak miatt is harcolni kell, nehogy az ő áldozatuk hiábavaló lett légyen.

A halottak parancsolják az olaszoknak, hogy harcoljanak a győzelemig. Engedelmeskedjünk a parancsnak!

— fejezte be beszédét Mussolini.

A beszéd elhangzása után a fasiók és testületek kamarája egyhangúlag elfogadta a napirendet, amely szerint a törvényhozótestület büszkén és elismeréssel emlékezik meg mindazokról, akik a haza védelmében és a haza nagyságáért elestek, üdvözli az olasz katonákat, valamint a dicsőséges városokat, a megrendithetetlen polgári lakosságot, amelyre most rázúdul az ellenség gyilkos és pusztitó dühe és a győzelem biztos tudatával megerősiti az olasz népnek azt a szilárd elhatározását, hogy ellenáll és harcol.

Mussolini beszédének visszhangja

A Magyar Távirati Iroda római jelentése szerint az olasz fővárosban a vélemény az, hogy a Duce tegnap délelőtt élete egyik legfontosabb és legnagyobbszabásu beszédét mondta el. Olaszországban biztosra vették, hogy Mussolini a Földközi-tengeri események és Churchill kijelentése után eleget tesz az általános várakozásnak és másfélesztendő után ismét hosszabb beszédben ismerteti a háborus helyzetet. Mussolini beszédének puszta elolvasása — mondja a Magyar Távirati Iroda római jelentése — nem adhatja vissza annak hangulatát, mert a Duce előadásában és hangjában benne volt annak a történelmi pillanatnak egész drámaisága, amelyet ma Olaszország átél. A beszédet magát az a realizmus hatotta át, amely Mussolini egyéniségét és Olaszország háborus irányitását jellemzi. Nem titkolta, hogy Olaszországnak komolyan kell vennie ellenségei fenyegetőzéseit és fel kell azokra készülnie.

Mussolini szavait gyakran megszakitotta a taps és a beszéd végén a gyülés résztvevői lelkesen énekelték a Giovinezza indulót.

A ma reggeli olasz sajtó teljesen a Duce beszédének hatása alatt áll. A lapok hatalmas cimek alatt szóról-szóra ismertetik a beszédet és kiemelik annak külföldi visszhangját. Ismertetik magyar hivatalos körök és a magyar sajtó első hozzászólásait is.

A Messaggero hangoztatja vezércikkében, hogy a Duce szavaiban az egész olasz nép szólalt meg. E szavakban az olasz nép fájdalma, szent haragja, vasakarata és a biztos győzelembe vetett hite jutott kifejezésre.

Decemberben fejenkint négy darab hütőházi tojást vásárolhatunk

A szétosztás a 15-ös szelvényre történik

A m. kir. közellátásügyi miniszter rendelkezése folytán a város lakossága részére korlátolt mennyiségü hütőházi tojás érkezik.

A tojás elosztásával Pocsátkó László tojásnagykereskedő van megbizva. A tojás nagybani ára kg/P 4.38, a fogyasztói ára kg/P 4.70.

December hónapra a cukor árusitására jogositott kiskereskedők fogják a tojást szétosztani. Csakis a közellátási szelvényivek 15. számu szelvényére korkülönbség nélkül fejenkint négy (4) darab tojást fognak kiszolgáltatni. — A kereskedők 1—2 darab eladása esetén is a tojást csakis súly szerint hozhatják forgalomba.

A tojás kiszolgáltatását a bevásárló könyvecskébe külön be kell vezetni; és pedig: hány darab, mennyi a sulya és az értékét. Minden kiskereskedő kirakatában vagy az ajtajára látható helyen és olvashatóan kifüggeszteni köteles „Hütőházi tojás kapható" vagy „Hütőházi tojás nem kapható."

A kiskereskedők a tojásos ládákért 5 pengő letétet tartoznak fizetni a nagykereskedőnek. A ládák visszaszállitása után az 5 pengőt levonás nélkül megtérítik.

A kiskereskedők a tojásszelvényekkel éppen úgy tartoznak elszámolni, mint a többi élelmezési szelvényekkel. Az elszámolás a városháza II. emelet 234. számu szobájában történik.

A cukrászok és vendéglősök, valamint kifőzdék a részükre kiutalt tojásmennyiséget szakosztályuk utján kapják meg.

A tojás árusitása szigoruan ellenőrizve lesz és az esetleges visszaélés esetén az illetővel szemben a legszigorubb megtorlást fogják alkalmazni.

Tekintettel arra, hogy a fenti tojás fejadagonkinti mennyiség biztositva lesz, felesleges a közönség részéről az utcán, az üzletek előtt való tolongás és ácsorgás.

Csomagjait a postán bérmentesitésről is feladhatja.

Kassa a magyar műemlékek budapesti kiállitásán

Budapest, december 3.

A Műemlékek Országos Bizottságának a Nemzeti Szalonban rendezett kiállitása több mint művészeti esemény: beszámoló a Bizottság átszervezése, 1935 januárja óta végzett munkájáról. Megrendezésére az adott közvetlen alkalmat, hogy **Szinyei Merse Jenő** vallás- és közoktatásügyi miniszter a képviselőházban tárcája költségvetésekor bejelentette az uj műemléki törvényjavaslat elkészültét. A kiállitásnak számtalan kassai vonatkozása van s igy az Kassát közvetlen közelről érdekli.

A Műemlékek Országos Bizottságának elnöki székét **dr. Gerevich Tibor** 1934-ben foglalta el s a mostani kiállitás pontosan arról a nyolc évről számol be, amióta a Bizottság Gerevich Tibor irányitása alatt működik. Az az anyag, amelyet Gerevich munkatársaival a kiállitásra összegyüjtött és szemléltetően a néző elé tárt, nemcsak lebilincselően érdekes, de tagadhatatlanul oly határozott s a multtal szemben oly helyes utat jelöl meg hazai műemlékeink konzerválása, feltárása és védelme terén, hogy annak csak a legteljesebb elismeréssel adózhatunk. E nyolc esztendő korszakalkotó, hatalmas munkája magán viseli Gerevich Tibor hivatott irányitásának s annak az agilitásnak és agitativ erőnek kitünő bélyegét, mely Gerevichet egész tevékenységében jellemzi s mely saját lelkesedését teljes erőből vitte át a munkatársakra. Ennek a kiállitásnak tanulságai mindenkit megerősithetnek abban a tudatban, hogy hazai műemlékeink jó kezekben vannak.

A kiállitáson rendkivül tanulságos módon győződhetünk meg a régebbi és a jelenlegi restaurálási módok és felfogások különbségeiről, főleg azon az érdekes fényképsorozaton, mely a kassai Dóm restaurálásának egyes fázisait mutatja be.

Itt látható többek között a restaurálás előtti kassai Dóm képe kétméteres nagyitásban a Dóm jelenlegi képe mellett. Ugyancsak kétméteres nagyitásban állitották ki a megrestaurált kassai Miklósbörtön fényképét. Az érdeklődés középpontjában állanak a Dóm freskóiról és a Mátyás-lámpáról felvett tökéletes képek.

A kiállitási helyiség egyik oldaltermében hatalmas méretü térképen plasztikus ábrákkal vannak azok a legfontosabb műemlékek jelezve, melyekkel 1934 óta a Bizottság foglalkozott. Legérdekesebbek ezek közt az uj feltárások, mint a budapesti belvárosi plébániatemplom, a visegrádi vár, a székesfehérvári bazilika, a szombathelyi Szent Quirinus bazilika, de legfőként az esztergomi királyi vár, melyről egész hatalmas sorozat fényképfelvétel számol be. Valósággal korszakalkotó hatásu annak a jelentékeny sorozat középkori falfestménynek feltárása és konzerválása, melyek az esztergomi királyi palotában, a kassai Dómban, a veszprémi Gizella-kápolnában, a pécsi sirokban, legutóbb a budapesti belvárosi plébániatemplom szentélyében napfényre kerültek. E falfestményeket részben **Maure Pellicioli** milánói restaurátor, részben **Szentiványi Gyula**, a Bizottság főtitkára és **Kákai Szabó György**, a Szépművészeti Muzeum konzervátora restaurálták.

A legérdekesebb látnivalók közé tartoznak: a belvárosi plébániatemplomban feltárt, eredetiben kiállitott, eleven szinekkel kifestett szentségház, Szent Margitnak margitszigeti siremléke maradványai, az eskütéri római castrum topográfiai képe, a költő Zrinyi Miklósnak a szentilonai templomban felfedezett s összeállitott sirköve, ugyancsak Nagy Lajos sirkövének maradványa és az esztergomi porta speciosa hatalmas méretü rekonstrukciója. S amit elsőnek kellett volna emlitenünk,

itt van II. Rákóczi Ferenc rodostói ebédlőházának egy eredetiben kiállitott ablaka két csatlakozó gyümölcsös stukkótáblával. Az ablak mögött rejtett villanyfény van, ugyhogy az ablakon ragyogó nappali fény árad be. A kiállitásnak ez a gyönyörü részlete feledhetetlen élmény minden néző számára. További érdekes kassai vonatkozása a kiállitásnak a kassai Hóhérbástya modellje, melyen fel van tüntetve, hogy fog a nagy fejedelem rodostói ebédlőháza e bástyaépülethez hozzákapcsolódni.

A kiállitás fővárosi kritikusai különös melegséggel emlékeznek meg a kiállitásnak erről a kassai részletéről. **Ijjas Antal** a Nemzeti Ujságban azt irja, hogy egyedül külön ezért is érdemes megnézni a kiállitást.

A kiállitással kapcsolatban nem lehet megfeledkeznünk arról sem, hogy **Gerevich Tibor** mellett megemlékezünk azokról a férfiakról, akik műemlékvédelmünknek az utóbbi években történt nagy fellendülésében — mint Gerevich Tibor munkatársai — oly kiváló szaktudással és fáradhatatlan munkával tevékenykedtek. Elsősorban **Lux Kálmánról**, a Bizottság épitészeti f[illegible]nácsosáról kell megemlékeznünk, kinek fáradhatatlan munkássága egész sorozat műemlékünk feltárását és szakszerü konzerválását eredményezte, továbbá fiáról, **Lux Gézáról**, kinek pontos és lelkiismeretes épitészeti felvételei egész falakat foglaltak el a kiállitáson s kinek a kiállitás rendezési munkálataiban is része volt.

Lux Kálmánnak sokat köszönhet Kassa városa is. A Rákóczi ebédlőház restaurálása az ő tervei alapján indult meg. Az ebédlőház restaurálásának végrehajtása Szentiványi Gyulának, a Bizottság főtitkárának nevéhez füződik. Eléggé fel nem becsülhető az a hatalmas és szakszerü munka, amelyet Szentiványi Gyula Kassán végzett. A nagy művön Szentiványi Gyula 19 hónapig dolgozott s nagyrészt neki köszönhetjük, hogy az ideszállitott romokból Rákóczi ebédlőháza teljes eredetiségében ujjászületik

s Kassának ezzel oly műemléke lesz, amely nemcsak világhirü látnivaló, de Kassát a magyar nemzet zarándokhelyévé fogja avatni.

Általános érdeklődésre tart számot a kiállitás tájékoztatójának bevezetése, amely **Gerevich Tibor** kitünő irása. Ez szabatos beszámoló a Bizottság munkájáról. A Bizottság hatásköre hova-tovább városokra terjed ki, egész városképeket alakit át, tart bizonyos irányvonalakban s általában igyekszik megtartani azt, amit leginkább letörültek a mult viharai városaink arcáról: a történelmiség és nemes művészet vonásait. Ahhoz a férfihez kapcsolódik ez, aki a Műemlékek Országos Bizottságának élén áll: Gerevich Tiborhoz.

A kiállitásról szóló megemlékezésünket azzal kell befejeznünk, hogy még egyszer felhivjuk a figyelmet annak kassai vonatkozásaira s azokra a tanulságokra, amelyeket elsősorban az illetékes kassaiaknak kell gyümölcsöztetniök. Kivánatos volna, hogy a december 8-án záruló kiállitást Kassa város kulturpolitikai és műszaki vezetőtényezői alaposan megtekintsék s tanulmányozásának egy-két napot szenteljenek. Bár az idő már nagyon rövid, talán még található megoldás arra, hogy az emlitett kassai szakemberek a kiállitást legalább az utolsó órákban megtekintsék.

Nemzetgyalázásért és rémhirterjesztésért letartóztatták és átadták az ügyészségnek Botos Kálmán kassai fakereskedőt

Kassa, december 3.

Nemrég megemlékeztünk arról a durva támadásról, amely **Botos** Kálmán Kovács-utcai fakereskedésében ért egy idősebb kassai nőt. Mint ismeretes, Botos Kálmán, az üzlet tulajdonosa a fát kérő nőt gorombán elutasitotta, sőt amikor a vevő, miután látta, hogy az üzletben elegendő fa van, megfenyegette a kereskedőt, hogy feljelenti a fa kiszolgáltatásának megtagadása miatt, Botos Kálmán felragadta a szeneslapátot és a nő felé sujtott. A nő az ütés pillanatában félreugrott és csak ennek köszönhette, hogy sulyosabb baj nélkül uszta meg a durva inzultust.

A rendőrség a nő feljelentésére megindította az eljárást a goromba kereskedő ellen, akit előállitottak a bünügyi osztályra. Botos Kálmán itt is hetykén viselkedett, beismerte sulyosan elitélhető viselkedését a nagy szükségben, tüzelő nélkül álló és fáért rimánkodó vevővel szemben.

Még le sem zárultak a Botos Kálmán ellen megindított ügy aktái, máris ujabb feljelentések futottak be a Kovács-utcai fakereskedő ellen.

A panaszok szerint a fakereskedő durván viselkedik a hozzája forduló vevőkkel és szomszédaival szemben, sőt életveszélyesen megfenyegeti azokat. A feljelentők azonban tovább mennek ennél, mert sulyos büncselekmények elkövetésével is megvádolják Botos Kálmánt.

A megindított nyomozás során megállapitották, hogy Botos Kálmán többek előtt sulyos nemzetgyalázó kijelentéseket tett, ezenkivül pánikkeltésre alkalmas rémhireket terjesztett. Az izgága és összeférhetetlen természetü Botos Kálmánt, az összegyült sulyosan terhelő bizonyitékok alapján a rendőrség letartóztatta és átadta a kir. ügyészségnek.

Vaszilij Nikolajevics megtérése

A m. kir. honvéd hadituditó század közlése

Felvételezés!

Megindulnak a kocsioszlopok a környék különböző pontjairól. Az üres kocsik zörgése megbontja a kisváros csendjét. Céljuk ugyanaz: a pályaudvar mellett huzódó felvételezőhely.

Érdeklődve indulok meg utánuk én is, mert ilyen helyen gyakorta hall az ember ujságokat

Vártam a burgonyhegyeket, a préselésre előkészitett friss, illatos szénát, az izes, ropogós kenyeret, a rendet, a tisztaságot... A hadigépezet zavartalan müködéséhez szükséges készletek biztositását.

S hogy mindez meg volt, nem lepett meg, csak a megelégedés, a biztonság nyugodt érzetét váltotta ki belőlem.

Nyugodtak lehetünk! Vannak, akik gondoskodtak rólunk.

Mosolygó arccal néztem, amint telnek az üres kocsik s egymásután mennek vissza vidám döcögéssel csapataikhoz.

Szemem végigszaladt a munkások sokaságán. Mielőtt elindulok, megnézem őket. Az arcukat, mely mindig a lélek egy darabját is megmutatja.

Munkás arcokat várok, kik ha a szövetséges csapatokból valók lelkesedéssel, ha foglyok a beletörődöttség közönyével végzik munkájukat.

De polgári munkások is vannak itt a városból.

S ott volt Vaszilij Nikolajevics is, kire nem számitottam. Nem gondoltam, hogy az a kopottas, de tiszta ruhába öltözött ember, ki a széna préselőgépet igazgatja s a szénát hordó lányok bánatos orosz dalait elmerengve hallgatja, fogoly

Pedig az volt! Szeretném megismerni gondolatait Mit érezhet itt

Német kérdéseimre, bár hibátlanul beszélt, csak vonakodva válaszol. Szavain érezni, megszokta már a kiváncsiskodó kérdéseket.

Oroszul kérdezem. Szeme megvillan, meglepődik.

— Ön oroszul tud? — kérdi s tartózkodása egyszerre feloldódik.

— Néhány szót már tanultam — mondom mosolyogva.

És most már kérdezés nélkül beszél.

— Huszonnégyéves vagyok. Szaratovban születtem Odaát — s kezével a háta mögé a végtelen orosz sikságok felé — szakaszvezető voltam s meggyőződéses bolsevista. Ezt ne csodálja — teszi hozzá gyorsan mentegetőzve — hisz ebben nevelődtem.

Kis szünetet tart, majd folytatja:

— Sokat tanultam. Valami nyugtalanság üzött, hogy müveljem magam. Jó fejem van, könnyen ment. Szerettem a könyveket nagyon, de csak azokhoz jutottam hozzá, melyek a mi rendszerünket dicsérték, tömjénezték. Én kritika nélkül igy mindent elfogadtam. Nem gondoltam arra, hogy ez esetleg másként is lehet a valóságban. Szólni, ellenvéleményen lenni annak, aki valami akart lenni, egyébként sem volt tanácsos.

Cigarettát pödör s lassan füzi tovább a szót:

— Moszkvában is voltam tanfolyamokon. Ott megtanultam mindazt, ami a robbantásokkal összefügg, ugy elméletileg, mint gyakorlatilag. Már a finnországi harcokban is résztvettem. Az volt a véleményük — mondja kissé fáradtan, — hogy bátran harcoltam, igy utána egy hónap jutalomszabadságot kaptam. A német-orosz háboru kitörésekor mint rohamosztagos kaptam beosztást. Kétszer megsebesültem, de visszajöttem a frontra. Ekkor azt a parancsot kaptam, hogy az elesettjeimhez robbanóanyagot kell elhelyezni, hogy amikor felszedik őket, felrobbanjanak s igy okozzanak kárt az ellenségnek.

— De hisz ez aljasság! — háborodom fel.

Vállat von.

— Megtettem! A szovjet nem ismer érzelmességet. Éjjel volt. Csuszva másztam a csatatéren, hogy teljesitsem, mert akkor ugy éreztem, hogy kötelességem. Lassan kusztam s az egyik mozdulatlanul fekvő alaknál már minden előkészületet megtettem a robbantáshoz. Tovább kusztam. Alig értem pár méter távolságra, mikor nyögést hallok mögöttem. Valaki vizet kért! Visszamegyek s feléje, nyujtom a vizet Még éreztem a kéz remegését, mikor robbanás rázta meg a levegőt s szilánkok vágódtak szerteszét. A sebesült felrobbant. A vezetékhez ért s vége volt.

Vaszilij hangja lehanyatlik s ugy folytatja:

— Nekem szerencsém volt. Csak a karom kapott szilánkot, de itt belül valami megrepedt. Nem tudom mi. Másnap szakaszommal együtt megadtam magam. Nem volt erőm harcolni. Igy — mondja — nem akartam harcolni!

Szétnéz a kenyérhegyekre.

— Itt — mondja elcsukló hangon — minden van. Odaát...

Lemondóan legyint, majd igy folytatja:

— Uram! nekünk azt mondották s mi hittünk benne, hogy önöknél elnyomás van s mindenki nyomorog és mi a népek felszabaditásáért harcolunk!

Megfogom a kezét s ugy kérdezem:

— Még mindig hiszed?

Csillogó szemmel rázza meg a fejét.

De azért érzem, hogy még sok időnek kell eltelnie, mig itt ezeknél, a test után a lélek is egészen felszabadul.

Dr. Pásztor István hadnagy.

A pápa tiltakozásai a légitámadások miatt

Vatikánváros, december 3.

A pápának a városok bombázásával kapcsolatos állásfoglalására nézve jólértesült vatikáni körökben rámutatnak arra, hogy a pápa nem foglal mindig nyilvánosan állást a bombázások ellen, mint ahogy az akkor történt, amikor Torino és Genova püspökeihez irott leveleiben felháborodását fejezte ki a bombázások miatt. Megjegyzik, hogy az olasz városok esetében a pápának különleges oka van az állásfoglalásra, mivel Róma püspöke és Olaszország primása is egyben és ilyen minőségben az olasz püspökségek élén áll.

Más katolikus püspökségekkel azonban a pápa nincs ilyen viszonyban és ezért más országokban végrehajtott bombatámadásokkal kapcsolatban nem tehet ilyen nyilvános nyilatkozatokat. Ez azonban nem akadályozza meg a pápát abban, hogy az Olaszországon kivüli hadviselő államoknál bizalmas módon tiltakozzék a városok bombázása és a háború hasonló jelenségei ellen. Vatikáni körökben ehhez hozzáteszik, hogy a pápa ilyen bizalmas lépéseinek nagyobb kilátásuk van a sikerre, mint a nyilvános állásfoglalásoknak, amelyek vitára adhatnának okot.

Igy például azt mondják, hogy a pápa Myron Taylor látogatása alkalmából az amerikai diplomatának nem csupán szóbeli leg ajánlotta, hogy mérséklőleg igyekezzék latbavetni befolyását az Egyesült Államokban a német városok bombázásának kérdésével kapcsolatban, hanem irásbeli memorandumot is nyujtott át neki, amelyet Taylor valószinüleg hazautazása közben Londonban az angol kormánynak is tudomására hozott. Természetes, hogyha a pápa Myron Taylorral beszélt erről a kérdésről, Anglia vatikáni képviselőjénél is tiltakozott vagy közvetlenül, vagy pedig a bíborosállamtitkár útján a német városok bombázása ellen.

Készülnek a karácsonyi csomagok honvédeink részére

Az egész város hölgytársadalma lázas buzgalommal készíti a különböző egyesületek keretein belül a szeretetcsomagokat, amelyekkel a karácsonyt akarják harctéren küzdő honvédeink számára melegebbé tenni, hadd érezzék a szeretet ünnepén, hogy az otthoniak gondolnak rájuk. Hirt adtunk annak idején arról, hogy a kassai bolgárok 1175 pengőt gyüjtöttek össze a harctéren küzdő magyar honvédek számára és az összeget a város polgármesteréhez juttatták el. Ebből az összegből vásárolt ajándékok most indulnak a harctérre, a MANSZ hölgyei: Lakatos Gézáné, Pohl Sándorné, Sztripszky Ágostné, Rozman Andorné, Vandracsek Dezsőné, Ducsayné és mások szorgos munkával végzik a csomagolást. A csomagok mindegyikén feltüntették, hogy azok a kassai bolgárok adománya. Érezzék a honvédek a közöttünk élő bolgárok szeretetének megnyilvánulását

A „FELVIDÉKI UJSÁG"
előfizetési ára a m. kir minisztérium
4600/1941. M. E. sz. rendelete alapján
egy hónapra .... 2.60 pengő
negyed évre .... 7.20 pengő
Postatakarékpénztári csekkszámla: 71.151

Lux Kálmán dr

Hod

Banfi Florio:

Buda és Pest erő-
dítményei 1686-ban.

Tanulmányok
Budapest multjából,
V. k.

Lux Kálmán dr

irod

Szentmihályi András:

Ujesztendei látogatás a történelmi multjában szépülő Kassa városában.

Függetlenség

1943. jan. 10.

Lux Kálmán dr

ivod

Veridicus: Magyar műemlékvédelem – Magyar Szemle

1943. 1. sz. 25–26 l.

Toth Lőrinc Kázmér
dohányáruda
SIMONTORNYA

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Kálmán dr.

wod

z

A Pesti Városháza

1937. 6. szám.
(Mi legyen a belvárosi
templommal?)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

A főváros radikális intézkedéseket ígér a drágaság letörésére

A gazdák szerint bőségesen van élelmiszer az országban Miért pihen a Községi Élelmiszerüzem? — Szendy polgármester nyolc napon belül drágasági ankétot hív össze

(Saját tudósítónktól.) A drágaság kérdésével végre foglalkozott a főváros. Egyelőre ugyan még semmi intézkedést nem tett a drágaság letörésére, de a közélelmezési bizottságba bejelentették, hogy *Szendy Károly polgármester egy héten belül valóságos drágasági ankétot fog tartani, illetve összehivatja a főváros közélelmezési bizottságát, amely ezúttal csak ezzel a problémával fog foglalkozni.* Mindenki ismeri a polgármester energiáját és ezért ettől az akciótól sokat vár. Szükség is van erélyes intézkedésekre, mert a *főváros a multban az élelmiszerek árára nagyobb befolyást gyakorolt mint jelenleg.*

Zavarok a Községi Élelmiszerüzem körül

A Községi Élelmiszerüzem dolgait is meg kell vizsgálni. Néhány évvel ezelőtt a kereskedők mozgalmat indítottak a Községi Elelmiszerüzem beszüntetése érdekében és *úgy az önkormányzatnak, mint a főváros felettes hatóságainak az volt a véleménye, hogy a Községi Élelmiszerüzemet fenn kell tartani az élelmiszerárak nivellálása miatt.*

A Községi Élelmiszerüzemnek volna a feladata, hogy gátat vessen az élelmiszerdrágulásnak. Egy kis statisztika világosan mutatja, hogy *ebben az irányban nem történt semmi.* A marharostélyos és felsál ára a csarnokokban 1.70—2.80 pengő, az üzletekben 2.——2.60 pengő, a Községi Élelmiszerüzemben 2.60—2.80 pengő. Eszerint tehát *legdrágább a hús a Községi Élelmiszerüzemben.*

A leveshús ára a csarnokban 1.20—1.80, az üzletekben 1.44—1.80 és *ismét vezet a magas árakban a községi üzem 1.50—2.10 pengős árakkal.*

A borjúcomb ára a csarnokokban 2.80—3.60, az üzletekben 2.80—3.—, a községi üzemben 3.30—3.40. Itt se látunk valami olcsóbbodást.

A borjúpörkölt ára az üzletekben 0.80—1.60, a Községi Élelmiszerüzemben 1.80 pengő.

A sertéskaraj ára az üzletekben 1.80 és 2.20 pengő között ingadozik, a községi üzemben 2.10 és 2.36 pengő.

A sertészsír az üzletekben 1.80—1.88, a községi üzemben 1.84 pengő. Tehát a városi üzem még *itt is csak a középarányost tartja.*

A Községi Élelmiszerüzemmel valami *más baj is van.* Azelőtt a háziasszonyok voltak a leglelkesebb hívei ennek az üzemnek és feltétlenül az is szerepet játszott az üzem fenntartásában, hogy *az asszonyok még forradalmat is csináltak volna, ha az üzemnek működését hivatalos helyről megakasztották volna.* Ma már a helyzet megváltozott. Egyre több és több háziasszony panaszkodik, hogy ma már a Községi Éleliszerüzemben a hús minősége nem a régi. A főváros ezt nem tűrheti és *mindent meg kell tennie, hogy a Községi Élelmiszerüzem jó hírnevén csorba ne essék.*

Arról is híres volt a Községi Élelmiszerüzem, hogy ott *súlycsonkitások nem fordultak elő.* Magában az üzletben állítottak fel mérlegeket, hogy mindenki utána mérhesse a kiszolgáltatott árut. *Mintha az ellenőrzés ebben az irányban is gyengült volna.*

Önkénytelenül felvetődik a kérdés, *mi az oka ennek a változásnak?* A Községi Élelmiszerüzem úgy a háborúban, mint az azt követő felfordulásban is megállta a helyét, tehát a *szervezet feltétlenül jó volt.* Most nyugodtabbak a viszonyok, tehát könnyebben lehetne a zavartalan ellátásról gondoskodni.

A Községi Élelmiszerüzem megszervezőjét és hosszú időn át szolgálatot teljesített vezérigazgatóját a jobb- és a baloldali szélsőség kikezdte. A jobboldal szemében mindig szálka volt az eltávozott vezérigazgató, de még a kilengések idején sem nyúltak hozzá, mert *nagy tudását és gyakorlatát mindenki elismerte.*

A szélsőbaloldal azért haragudott meg rá, mert nem nézett pártszempontokat, *nem helyezett el mindenkit az üzemben és a munkások között szigorú fegyelmet tartott.*

A régi vezérigazgató visszavonult és helyét *egy volt katonatiszt foglalta el, akiről az a hír járta, hogy az élelmiszerszakmában nagy gyakorlata van.* Az új vezérigazgató működése elé nagy várakozással néztek és *úgy a szélsőjobb, mint a szélsőbalodal támogatja is őt a munkájában.* Éppen ezért különb eredményeket várhatnánk a Községi Élelmiszerüzemtől.

Meg kell mondani azt is, hogy most *már a kereskedők sem támadják annyira a Községi Élelmiszerüzemet, mint a multban.* Ennek oka az, hogy *ez az üzem tevékenységét erősen korlátozta.* Az rendjén is van, hogy az üzem nem foglalkozik luxuscikkek árusításával, de túlzásba sem szabad vinni a visszafejlesztést. *Van fogyasztói érdek is, amire figyelemmel kell lenni.*

Éppen a hús-, zsír- és a tojásdrágaság mutatja, hogy *volnának feladatok, amellyel a főváros üzemének foglalkoznia kellene.*

Mindenki várja most Szendy polgármester intézkedéseit, amelyek talán *megakadályozzák a községi élelmiszerüzem helytelen irányban való kanyarodását is.*

A főváros olcsóbbodást remél

A polgármester különben a most megjelent félévi jelentésében is foglalkozik ezekkel a kérdésekkel.

Az év elején az árufelhozatal visszaesett, miután a multévi csekélyebb termés miatt egyes cikkeket csak csekély mennyiségben lehetett elraktározni. Az új termés bőséges és így a felhozatal fokozódott. Végeredményképpen *nyolcvanezer métermázsával, vagyis csaknem tíz százalékkal volt nagyobb az árufelhozatal, mint tavaly.*

A zöldség és a gyümölcsfélék *10—77 százalékkal olcsóbbodtak.*

Drágult a hús és a zsír, aminek az az oka, hogy a tavalyi drága takarmányárak következtében a sertésállomány megcsappant. A polgármester reméli, hogy *a húsárak hamarosan olcsóbbodnak,* mert egyrészt a németországi export ellanyhult, másrészt a sertés gyors szaporodásánál fogva az állomány csökkenése rövid időn belül pótolható.

Drágult a baromfi és a tojás. Ennek az okát szintén a tavalyi drága takarmányozásban látja a polgármester.

A tejfogyasztás 25 százalékkal emelkedett és a tej ára olcsóbb lett. A főváros belső területén 161 aszfalttehenészet volt. Ezek közül *106 megszünt.*

A kormány a fővárosnak sok előterjesztését *nem fogadta el.* A lisztforgalmi adóváltság eltörlése ügyében tett lépések nem voltak eredményesek *és hiába kérte a főváros, a burgonyaárakat nem maximálták.*

A főváros nem ellensége a gazdáknak és több olyan intézkedést tett, amely gazdaérdekeltségeket szolgál. Igy megengedték, hogy *az őstermelők több fővárosi piacon árusithassanak.* A gazdák azonban nem nagyon éltek ezzel az engedéllyel, ami azt mutatja, hogy a nagyvásártelep, ahova mindig felszállíthatják az árut, betölti hivatását.

A zsírolvasztó telep a napokban megkezdi működését. Befejezték már a sertésközvágóhíd fejlesztését is. A ferencvárosi kikötőt az állam hamarosan saját kezelésébe veszi.

A közélelmezési bizottságban mindenki a drágaság ellen panaszkodott

A közélelmezési bizottságnak napirendjén *egyetlenegy fontos tárgy sem szerepelt,* csupán azért hívták össze, hogy a kórházak és a közüzemek élelmiszerellátására vonatkozó pályázatot kiírhassák. Ezzel kapcsolatban *Reisz* Móric követelte, hogy a tejkérdést is oldják meg. *Staub* Elemér pedig azért kardoskodott, hogy a kereskedői érdekeltségek kikapcsolásával közvetlenül a konzervgyárosoktól szerezze be a főváros szükségletét. *Vass* Imre azzal vádolta meg a községi élelmiszerüzemet, hogy *elüti a pályázattól azokat a kereskedőket, akik kivitellel foglalkoznak.* Barátságos ajánlatokat kér tőlük és addig tartja obligóban őket, amíg a pályázat határideje lejárt. *Tóth* Gábor is furcsának találta azt, hogy a pályázaton *a községi Élelmiszerüzem olcsóbb mint az exportőrök, holott tőlük szerzi be az árut.*

A napirendet különben megszavazták, ellenben utána *nagy vita indult meg a drágaság okairól.* A bizottsági tagok csak azért nem vitatkoztak többet, mert *megvárják a főváros drágasági ankétját, amelyen az ügyosztály a maga részletes jelentését előterjeszti a hús-, zsír- és a tojásdrágaság okairól.*

Reisz Móric szerint semmit sem hallunk arról, hogy a főváros letöri az élelmiszerdrágaságot. Előre figyelmeztették a fővárost, hogy bekövetkezik a drágulás és mégsem történt semmi. Az éhezők száma folyton nő. *A kormánynak kötelessége volna a túlzott kivitelt betiltani.* Nyolcnapi terminust bevárják, de a fővárosnak addig is cselekednie kell a drágaság letörése érdekében.

Temesváry László szerint a főváros egyedül nem tudja letörni a drágaságot. *Budapest van olyan felvevőpiac, mint Németország.* Még azt is meg lehetne tenni, hogy a kormány képviselőit meghívják erre az értekezletre. *Staub* Elemér gazdaszempontból nézte a kérdést. A főváros élelmezési helyzete a idén kedvezőbb, mint tavaly volt, *A hústól, zsirtól és a tojástól eltekintve, óriási mennyiségben van élelmiszer az országban és az árak fantasztikusan alacsonyak.* Az új takarmányból hízlalt jószág csak a tavasszal lesz meg, és akkor kisebbek lesznek az árak. *Bőven van az országban sertés, csak még nem hízlalták fel őket.*

Vitéz *Sárkány* Ferenc szerint *máris csökkennek a húsárak, amióta a sajtó a drágaság kérdésével foglalkozik.*

Usetty Béla arról beszélt, hogy tulajdonképpen nem termelési, hanem *értékesítési válság* van. Tavaly 50 millió pengő értékű külföldi tengerit kellett vásárolni állathízlalásra. Ezt a terhet most a gazdák áthárítják a fogyasztókra. *Nem drágaság van, hanem kevés az emberek jövedelme.* Ha nem csökken a hús ára, — amire megvan a remény — úgy a *fővárosnak kell közbelépnie.* Mindenkinek tudomásul kell vennie azt, hogy *hiába spekulálnak egyesek az áremelkedésre.*

Rosta János közélelmezési tanácsnok összefoglalta a vitát és kijelentette, hogy *Szendy polgármester állandó figyelemmel kíséri a piac alakulását és ezért hívja össze a drágasági ankétot.* Általános drágulásról beszélni nem lehet, *csupán a hús, zsír és a tojás ára emelkedett.*

— *Megdrágult a villany, a villamos és minden közszükségleti cikk,* — kiáltott közbe Temesváry László — *a hatóságok is drágítanak!*

A közélelmezési bizottság tehát *egy héten belül összeül s a drágaságnak minden problémáját megvitatja.*

A legitimisták és az új belpolitikai helyzet

Makray és Griger beszéde a nemzeti néppárt vacsoráján

(Saját tudósítónktól.) A nemzeti néppárt budai szervezetei hétfőn este *Griger* Miklós tiszteletére vacsorát rendeztek.

Az első felköszöntőt *Abt* Albin mondotta.

Vitéz *Makray* Lajos foglalkozott a belpolitikában történt változással. — Itt kialakulófélben új irányzat jelentkezik a béke jegyében, — mondotta. — Ki kell jelentenem, hogy ebbe a békébe belesimulnunk csak abban az esetben lehet, ha az új fejlődés a legitimista irányzat két állandó és megváltoztathatatlan programpontját teljesen magáévá teszi. Ebben az országban az a kormányzat, amely van, vagy amely következik, csak az ezeréves magyar alkotmány alapjára helyezkedhetik. A magyar alkotmány nem ismeri a detronizációt, a detronizáció nem alkotmányos, hanem forradalmi tény. Likvidálni kell a szabad királyválasztás kalandor irányzatát. Hiába gyujtottak örömtüzeket a szabadkirályválasztók berkeiben abból az alkalomból, hogy a német-osztrák megegyezés megtörtént, mert mi nem Ausztriából akarjuk behozni a királyt, hanem azt akarjuk, hogy Magyarországból menjen Ausztriába. Másik alaptételünk, hogy a kormányzat a szintiszta keresztény etika alapján álljon. A keresztény politika nem ismeri a totalitást, amely ellenkezik a keresztény államtannal. Olyan irányzatot akarunk, amelynek zászlaján ott van a korona és a kereszt.

Utána *Négyessy* Imre, majd *Körmendy-Ékes* Lajos beszélt.

Griger Miklós megköszönve az ünneplést, hangoztatta, hogy eddig a politikai kétszínűség volt itt az uralkodó elv. Most olyan gyökeres rendszerváltozásnak kell következnie, amely nem oldható meg egyszerűen személycserével. A levegőben van és mindenki érezheti, hogy a kormányválság a közeljövőben valószínűleg elkerülhetetlen lesz. Más megoldás nincs, mint vagy egy pártok fölött álló kormány, vagy egy pártközi kormány megalakitása, amely sürgősen megalkotja a titkos választójogot.

Beszéde végén megemlékezett *Ottó* királyfiról.

NAPI HÍREK

JÓ REGGELT!

Amerikában megállapították, hogy a leghatásosabb fájdalomcsillapító: Beethoven V. szimfóniája. A fogászati műtétek alatt a gramofón ezt a zeneművet játszotta és a páciensek semmiféle fájdalmat sem éreztek. A találmány nem hibátlan, mert a jövőben is csak egyszerű, elavult érzéstelenítéssel lehet világszerte fogműtétet végrehajtani a — botfülűeken.

Rendkívül erős, új vegyiszerből készített vallatóporral kényszerítik Oroszországban a vádlottakat önmagukat is terhelő vallomásra. Ezzel a találmánnyal akarnak szovjeték a törvény és tisztesség alapján élő világ szemébe port hinteni!

Beszélgetés a villamos lépcsőzetén: »Hallottad? Az angol tudósok megállapították, hogy egyre nagyobbak lesznek az emberek fülei.« »Ez a megállapítás legfeljebb csak azért okozhat némi kellemetlenséget, mert bizonyosra vehető, hogy a nagyfülűek — megorrolnak!«

Láthatatlan csillagokat fedezett fel egy amerikai csillagász. Sok, Hollywood után eddig hasztalanul vágyakozó európai leány álmodozik most arról, hogy talán őket is láthatóvá teszi az amerikai csillagász csodálatos fényképlemeze.

Mindenben első a Pesti Napló

— **A kormányzó Egerben.** *Egerből* jelentik: *Horthy* Miklós kormányzó, feleségének és fiának, *Horthy* Istvánnak, valamint szárnysegédének társaságában hétfő délután 5 órakor Lillafüred felől a városba érkezett *Szmrecsányi* Lajos ersek meglátogatására. Szmrecsányi érsek palotájának lépcsőházában fogadta a kormányzót, aki családjával *ötórai teán vett részt* az érseknél, majd félhét órakor gépkocsiján továbbutazott Budapestre. Az egri székesfőkáptalan tagjai ebből az alkalomból *Kriston* Endre püspök vezetésével az érseki palotában tisztelegtek a kormányzó előtt. A kormányzó látogatásának híre gyorsan elterjedt a városban és *percek alatt többezer főnyi közönség gyült össze az érseki palota környékén.* A tömeg távozásakor *lelkesen éljenezte és kendőlobogtatással üdvözölte a kormányzót,* aki mosolyogva integetett gépkocsijából.

— **Két magyar képet vásárolt Mussolini a velencei kiállításon.** *Rómából* jelentik: *Mussolini* miniszterelnök a velencei Biennale-kiállításon több német, osztrák és *magyar* festményt vásárolt. A magyar képek közül *Fényes* Adolf *Anya és fia* és *Vaszary* Sportszirén című képét vette meg.

— **Aláírták az új lengyel-francia megállapodást.** *Párizsból* jelentik: *Lebrun* francia köztársasági elnök vasárnap villásreggelit adott *Rydz-Smigly* lengyel hadseregfőfelügyelő tiszteletére. A villásreggeli után *aláírták azt az új lengyel-francia megállapodást,* amely a lengyel-francia szövetség megerősítése érdekében megállapítja a *két állam technikai és pénzügyi együttműködésének módozatait.* A szerződés tartalmát egyelőre szigorúan titkolják.

— **Lenin özvegye súlyos beteg.** *Varsóból* jelentik: Csak most derült ki, hogy a Sztalin-ellenes összeesküvés 16 vádlottja érdekében miért lépett közbe olyan nyomatékosan Krupszkája asszony, *Lenin özvegye.* A kivégzett összeesküvők között volt ugyanis *Evdokimo,* Lenin egyetlen élő nővérének férje. Lenin özvegye többször is megjelent a Kremlben, hogy személyesen könyörögjön kegyelemért, Sztalin azonban még fogadni sem volt hajlandó, sőt *számkivetéssel fenyegette meg,* ha tovább is az összeesküvők pártján lesz. Az özvegy most *életveszélyes betegen fekszik lakásán.*

— **Egyházi zene.** A bazilikában ma, Kisboldogasszony napján d. e. 10-kor Haydn: C-dur miséje (Paukenmesse).

Béreljen VOGEL-csillárt!
Vételnél a fizetett bérleti díjat beszámítjuk.
IV., Károly körút 28 (Városház) és VIII., Mária Terézia tér 3

— **Lapunk legközelebbi száma Kisboldogasszony ünnepe után, csütörtök reggel a rendes időben jelenik meg.**

— **A kaposvári Virágos Napok megnyitó ünnepségei.** *Kaposvárról* jelentik: Vasárnap délelőtt fényes külsőségek közt nyitotta meg a kaposvári *Virágos Napok* ünnepségeit *Bornemisza* Géza iparügyi miniszter. Az ünnepségekre mintegy 10.000 vendég kereste fel a feldíszített várost. A megnyitó ünnepségen *Kaposvári* György polgármester rámutatott a Virágos Napok céljaira, majd *Bornemisza* miniszter beszélt arról, hogy *a magyar városok által rendezett kiállítások és ünnepi napok a városok hatalmas kulturális fejlődéséről és gazdasági előhaladásáról számolnak be.*

— Kaposvár irányító szerepet kíván betölteni, — mondta a miniszter — midőn a somogyi mezőgazdaság, gyümölcstermelés és virágkertészet kincseit vonultatja fel.

A miniszter és a többi előkelőségek a kiállítás megnyitása után résztvettek *Rippl-Rónai* József szobrának leleplezésén. A szobrot, amely *Lányi* Dezső alkotása, a Teleki-parkban állították fel. Itt *Kunfi* Lajos festőművész mondta az ünnepi beszédet, amelyben méltatta Rippl-Rónai művészetét.

A Hősi Emlékműnél a 44-es bakák tartottak ünnepséget, amelyen *Bauer* Gyula ny. tábornok, a 44-esek háborúalatti parancsnoka mondott beszédet.

Hétfőn ünnepélyes keretek között leplezték le azt az emléktáblát, amellyel megjelölték Kaposvár várromjait, amelyek csak pár évvel ezelőtt kerültek felszínre és most a város rekonstruáltatta őket. Az emléktáblát abból az alkalomból helyezték el, hogy szeptember 7-én volt 250 éve annak, hogy a kaposvári vár felszabadult a török uralom alól. Az ünnepségen *Holperth* Gyula reálgimnáziumi tanár mondott emlékbeszédet. *Lux* Kálmán műépítész, a Műemlékek Országos Bizottságának elnöke köszönetet mondott érte a városnak.

Ezenkívül több közgyűlés, kongresszus volt a hétfői napon.

— **Bécsben párizsi megkeresésre letartóztatták Ludwig Wolf német írót.** *Bécsből* jelentik: A bécsi rendőrség a párizsi rendőrség megkeresésére hétfőn letartóztatta Ludwig *Wolf* ismert német írót. Wolf a Hitler előtti Németországnak egyik legkeresettebb, legismertebb regényírója volt. Évi jövedelmét többszázezer márkára becsülték. Hitler uralomralépése után Wolf eltávozott Németországból, *Párizsba emigrált.* Itt szintén nagylábon élt, de mert nagyon keveset keresett, kénytelen volt kölcsönökhöz folyamodni. A kölcsönöket mindenféle *fondorlattal vette fel.* Amikor a visszafizetésre került volna a sor *Bécsbe távozott.* A bécsi rendőrség beszállította az ügyészség fogházába.

— **Címadományozás.** A kormányzó a földmívelésügyi miniszter előterjesztésére *Asbóth* István főerdőtanácsosnak nyugalombahelyezése alkalmából a miniszteri tanácsosi címet adományozta.

— **Scholtz Kornél vezeti az orvosok első kamarai választását.** A belügyminiszter dr. *Scholtz* Kornél nyugalmazott belügyi államtitkárt az Országos Orvosi Kamara közgyűlésének első összehívásánál, valamint az országos kamara tisztikarának elsőízben történő választásánál a választás vezetésére *miniszteri biztossá* kirendelte.

— **Kinevezték az Igazságügyi Orvosi Tanács tagjait.** Az igazságügyminiszter dr. *Krepuska* Géza nyugalmazott egyetemi nyilvános rendes tanárt, dr. *Preisz* Hugó nyugalmazott egyetemi nyilvános rendes tanárt, dr. *Schaffer* Károly nyugalmazott egyetemi nyilvános rendes tanárt, dr. *Minich* Károly m. kir. egészségügyi főtanácsost, egyetemi címzetes rendkívüli tanárt, dr. *Szabó* József egyetemi nyilvános rendes tanárt, dr. *Frigyesi* József egyetemi nyilvános rendes tanárt és dr. *Ritzók* Zsigmond m. kir. egészségügyi főtanácsost, egyetemi címzetes rendkívüli tanárt, az Igazságügyi Orvosi Tanács tagjaivá három év tartamára újból kinevezte, egyúttal dr. *Ritzók* Zsigmond m. kir. egészségügyi főtanácsos egyetemi címzetes rendkívüli tanárt az Igazságügyi Orvosi Tanács jegyzői tennivalóinak ellátásával három év tartamára újból megbízta.

— **A szovjet tiltakozik Tokióban a mandzsu határsértések miatt.** *Moszkvából* jelentik: *Jurenev* tokiói szovjetnagykövet — mint Tokióból jelentik — hétfőn felkereste *Arita* japán külügyminisztert és tiltakozott a japán és mandzsu csapatok részéről elkövetett határsértések miatt. A szovjetnagykövet *erélyes rendszabályokat követelt* a határsértések megismétlődésének elkerülésére.

— **Rose Morris kisasszony — a selyempincsi.** *Londonból* jelentik: Nagy derültséget keltett Amerikában a newyorki »Gothai Almanach«, a híres Social Register, azaz a »legfelső négyszáz« hivatalos jegyzékének legújabb kiadása, amely az előkelőségek között egy kis *selyempincsi* nevét tartalmazza »Rose Morris kisasszony« név alatt. A tréfát Morris György dúsgazdag bankár felesége követte el, aki a kiadóvállalat által küldött ürlapon a »gyermekek« rovatba kedvenc ölebecskéje nevét, Roset írta be.

— **Meghalt Skramlik, az operaénekes festő.** *Prágából* jelentik: *Skramlik* Jan híres festő 76 éves korában meghalt. Különösen történeti képeket festett. A festészet mellett az énekművészettel is foglalkozott és többször fellépett a nemzeti színházban Smetana operáiban.

— **Elkészült Budapest félévi jelentése.** *Szendy* Károly polgármester elkészítette félévi jelentését, amely jövő héten kerül a közigazgatási bizottság elé. A polgármester először számol be a szanálási törvény hatásáról. Megemlékezik a státusrendezésről is. A tanerők létszámát újból megállapították, új írásrendszert vezettek be az iskolákban és a filmoktatást állandósították. Az üzempolitikai bizottság tevékenysége kapcsán a főváros vezetősége tiszta képet kapott a nagyüzemek rendkívüli szövevényes ügyeiről. Az idegenforgalom örvendetesen fejlődik és gyakran voltak olyan időszakok, amidőn *Budapesten minden férőhely foglalt volt.* A fürdők látogatottsága is örvendetesen emelkedik. Az Állatkert bevételei 5 százalékkal csökkentek. A főváros tovább folytatta út- és csatornaépítési tevékenységét. Egy csomó szabályrendeletet módosítottak, amelynek *mindegyike azt a célt szolgálta, hogy az iparostársadalom rendes keretek között folytathassa tevékenységét.* A közlekedési ügyeknek is nagy figyelmet szentel a polgármester. *A Beszkár személyszállítási bevétele 3.8 százalékkal emelkedett,* a kocsikilométer teljesítmény pedig 1 és ½ százalékkal csökkent. Az autobusz bevételénél 3.55 százalékos emelkedés van, a fogaskerekűnél azonban 12 százalékos apadás volt észlelhető. A trollejbusznál a bevétel emelkedése 19 százalékos, a HÉV bevételei 4.7 százalékkal ugrottak fel. A kórházak tatarozását és modernizálását folytatták, 48.000 betege volt egy félév alatt a budapesti kórházaknak, jelenleg 6898 ággyal rendelkeznek. Vizsgálták a főváros levegőjét is és ügyeltek a Dunavíz tisztaságára. *A főváros 9 millió pengő újabb beruházó kölcsönt vesz igénybe.* Az ínségakciókat folytatják. Az elmult félévben több, mint 50.000 ingyenebédet osztott szét naponta a főváros. A közművelődési ügyosztály nagy népművelési tevékenységet fejtett ki. Az aquincumi múzeum mellett tovább folytatták az ásatásokat és sok nagyértékű történelmi lelet került elő. A békásmegyeri ásatásoknál Budapest őskorának több tisztázatlan szakaszáról kaptunk felvilágosítást. A fővárosi képtár anyaga 230 műtárggyal gyarapodott. A fővárosi könyvtár több, mint félmillió kötet könyvet adott kölcsön.

— **Országos mozgalom az OTI, MABI öregségi járadék emelésére.** A Nyugdíjas Magánalkalmazottak Országos Szövetsége e hó 4-iki választmányi ülésének határozata folytán felhívja az OTI, MABI tagjainak figyelmét szeptember 1-től kezdődő aggkori járadékok rendkívüli alacsony voltára, amely az OTI-nál átlag havi 20 P, a MABI-nál havi 25 pengőt tesz ki, melyek a létminimumot meg sem közelítik. Minthogy a szövetség tervezete úgy az ellátási összeg, mint az ellátandók száma tekintetében a mai időknek megfelelően nagy előnyökkel jár, nyomatékosan felhívja az OTI, MABI tagjait, hogy e tervezet megvalósítása érdekében indított országos mozgalomhoz csatlakozásukat szóban, vagy írásban jelentsék be a szövetség titkárságánál, Podmaniczky utca 53.

— **Kétszázhetvenhétezer pengő illetménytöbbletet kapnak az OTI orvosai.** *Horváth* István, az OTI új vezérigazgatója körlevelet intézett a pénztári orvosokhoz. Bejelentette, hogy intézkedett a biztosítottak létszámemelkedése folytán az orvosokat megillető évi 277 *ezer pengő illetménytöbbletnek* július 1-étől esedékes részlete kiutalása iránt. Közölte az orvosokkal, hogy az egész illetményszabályzat módosításával kell számolni, ezt azonban meg kell előznie *az új orvosi működési szabályzat* megjelenésének. A szabályrendelet miniszteri jóváhagyása után fognak tárgyalni az összes orvoskérdésekről. A vezérigazgató az OTI vezetőségének jóakaratáról biztosította a pénztári orvosokat, kérte őket, hogy szerződésben vállalt kötelességeiket nemcsak kötelességszerűen, hanem igazi orvosi lélekkel és szeretettel végezzék.

— **A debreceni Sesztina cég egyik tagja öngyilkos lett.** *Debreceni* tudósítónk jelenti: *Weszter* Béla kereskedelmi tanácsos, a több mint 100 év óta fennálló Sesztina cég beltagja, vasárnap *mellbelőtte magát.* Beszállították a debreceni klinikára, ahol hétfőn este *meghalt.* Az előkelő és dúsgazdag kereskedő tragédiáját a harctéren szerzett idegbajából eredő és az utóbbi hónapokban elhatalmasodott idegösszeomlás okozta.

— **Halálozás.** *Rosenberg* Ármin, a nagyfuvarosuccal templom tudós rabbija, 76 éves korában meghalt. Temetése kedden délelőtt ½11 órakor lesz. Az elhúnytban *Ráby* Simon hírlapíró édesapját gyászolja.

Radocsay János kir. tanácsos szeptember 6-án 87 éves korában Budapesten elhúnyt. Temetése szeptember 8-án délután 4 órakor lesz a kerepesiúti temetőben.

Kellemesi *Melczer* Gyula, Pest megye ny. főszolgabírója, emléklapos tüzérszázados, több a kardokkal ellátott hadikitüntetés tulajdonosa, Pest megye kiskőrösi járása községeinek díszpolgára szeptember 5-én elhúnyt.

Özv. *Enten* Lajosné e hónap 6-án Budapesten elhúnyt. Temetése kedden délután ½5 órakor lesz a pesterzsébeti régi izr. temetőben.

Höfle Gyula szeptember 4-én 64 éves korában Veresegyházán meghalt.

Szalágyi Egyedné Kéler Irén, a Keleti pályaudvar és a Népszínház építőjének, Kéler Napoleonnak leánya, dr. Kovács Sándor evangélikus püspök feleségének testvére 49 éves korában meghalt. Kedden félötkor temetik a kerepesiúti temetőben.

Vételkényszer nélkül tekintse meg
Kovács bútorcsarnok
kiállítását csak Üllői út 30. Saját üzem

Gerevich Tibor: Műemlékeink védelme. Szépművészet 1943.

hatjuk, minden gondunkat a még meglévők életben tartására kell fordítanunk. A műemlékek gondozásának nagy hasznára válnak az újabb építési anyagok, kivált a vasbeton, mert kellő igénybevételük a megőrzendő épület szilárdságát fokozza. Azért is alkalmasak, mert nem ejthetik tévedésbe a szemlélőt s kivált az utókort abban a tekintetben, hogy a sztatikai biztosításra használt új anyag, esetleg toldalék a mai kor műve. A Műemlékek Orsz. Bizottsága szigorúan követte ezt az elvet, s a legkényesebb esetekben is, mint pl. a nagyszabású esztergomi munkálatoknál a szerkezeti szempontból elengedhetetlen kiegészítéseket, az eredeti építő-, vagy díszítőanyagtól eltérő s a laikustól is első tekintetre megkülönböztethető anyaggal — betonnal vagy külön e célra égetett téglával — eszközöltük. Elveink helyességét a külföldi szakértők is elismerték. Az esztergomi királyi palota erények-termében a XVI. századvégi ostrom alkalmával bedőlt s tönkrement boltozatot nem pótoltuk, mert szerkezetére nézve nem maradtak kellő kiindulási pontok, hanem a betonba ágyazott, modern, lapos üvegfedést alkalmaztuk, mintegy muzeális vitrint, melyben az eredeti falrészeket és freskókat megőriztük. A székesfehérvári királyi bazilika feltárásánál előkerült nagyszámú kőtöredéket a bazilika lombard stílhangulatában tartott, a régit nem utánzó, hanem mai építészeti érzéssel felidéző, céljának megfelelő gyakorlati rendeltetésű kőmúzeumban helyeztük el. Hasonlóképen, az 1937—41. években kiásott szombathelyi ókeresztény bazilika alapfalaira s páratlan értékű szép padlómozaikjai fölé nem rekonstruáltuk a felépítményében elpusztult templomot, hanem egyszerűen szerkesztett, világos, bőven üvegezett védőépítményt helyeztünk föléje.

Nemcsak a műemlékeket védjük, hanem azok környékét, egész tereket, utcákat, esetleg városrészeket, aminek példájául a Műemlékek Orsz. Bizottsága ellenőrzésével végzett várbeli helyreállításokat, kisebb-nagyobb tatarozásokat említjük, amelyek az utóbbi években oly kedvezően alakították ki a főváros e régi patinás negyedének általános képét.

Régebben a műemlékvédelem jóformán csak a középkorra, kivált a gótikára szorítkozott, ami még a romantikus kornak és történetszemléletnek volt a következménye. Később terjedt ki a figyelem a reneszánszra s csak újabban a barokra és az új klasszikus emlékekre. Ma már a mult századi épületek s egyéb emlékek, díszítések, falképek is gondozást, tatarozást igényelnek, s ilyen feladatokkal is bőven foglalkozunk. A műemlékké válás folyamata állandóan tart. Minden perc a történelemé, s a legaktuálisabb pillanat is gyorsan multtá válik.

A meglévő műemlékek gondozása mellett az ásóval a föld rejtekéből számos és valóban nagyfontosságú emléket hoztunk napfényre. Köztük olyanokat — Árpádházi királyaink esztergomi palotáját, a székesfehérvári királyi bazilikát, Szent István alapítását, Mátyás király reneszánsz pompájú visegrádi palotáját, a IV. században emelt szombathelyi Szent Quirinus-bazilikát —, amelyek a legkiválóbb s történetileg is különleges értékű hazai emlékek sorába tartoznak, s az európai művészet legszebb alkotásaival vetekszenek. Feltámasztásukkal, mintha az isteni Gondviselés a trianoni sötét korszakban vigasztalást akart volna nyujtani a nemzetnek és bátorságot önteni belé, s kultúránk

MŰEMLÉKEINKBEN A NEMZET MONUMENTÁLIS TÖRTÉNETE ÉL. ÖSSZEGYŰJTÖTT MŰEMLÉKEINK A HAZAI TÖRTÉNET NAGY KÖLEVÉLTÁRA
NEM ÚJ MŰEMLÉKEKET ALKOTUNK, HANEM A RÉGIEKET MEGŐRIZZÜK. MŰEMLÉKEINKET A KONTÁROKTÓL IS VÉDJÜK.

A IV. BÉLA IDEJÉN MAGYARORSZÁGON JÁRT VILLARD DE HONNECOURT ÉPÍTŐMESTER ÖNARCKÉPE

erejét, multunk szépségét, európai hivatásunkat és hivatottságát a külföld előtt is dokumentálni. S mi, akik nap-nap mellett figyelemmel kísérjük feltámadt műemlékeinket, együtt éljük velük meghosszabbított életüket, tanúságot tehetünk róla, mily nagy mértékben járultak és járulnak hozzá ódon köveik néma beszédével nemzetünk külföldi megbecsüléséhez.

Különös gondot fordítottunk a műemlékekkel szorosan összefüggő, azokon élő díszítések, falfestmények, faragványok karbantartására, helyreállítására, felkutatására. Itt is azokat az elveket alkalmaztuk, mint az épületeknél: megőrizni a mi fentmaradt, előhívni, ami rejtve volt, az előkerült maradványokat nem csalóka módon átalakítani, átfesteni vagy átfaragni, hanem ezektől inkább megszabadítani. A pécsi ókeresztény freskóktól, a veszprémi Gizella-kápolna, a jáki apátsági

templom, az esztergomi királyi kápolna, a kassai dóm, a kolozsvári Szent Mihály-templom és a budapest-belvárosi templom későközépkori, az esztergomi királyi palota reneszánszstílű, a győri és sümegi barok freskókon keresztül Lotz Károlyig terjedt ez a munkánk.

A díszítő és figurális épületplasztikára is figyelemmel voltunk, felderítésükről és szakszerű konzerválásukról gondoskodtunk. Csak néhány példa. A jáki templomnak, félszázad előtti restaurálásakor elkallódott s már elveszettnek hitt faragványos töredékeit, köztük a díszes főkapunak eredeti timpanon-domborművét felkutattuk. Konzerváltuk, osztályoztuk, szemléltetően felállítottuk az esztergomi és a székesfehérvári ásatások kincsesbányáiból előkerült darabokat, s megmentettük az enyészettől a kassai dómnak, Mátyás királytól adományozott, már-már szétmálló, kecsesművű kő örökmécs-oszlopát. A Közmunkatanáccsal karöltve felszínre hoztuk s rekonstruálni megkíséreltük árpádházi Boldog Margit margitszigeti síremlékének remek márványtöredékeit, s a belvárosi templomnak, a bőkezű kegyúr, a Székesfőváros megbízásából végzett restaurálása során megmentettük a pazarszépségű, gótikus szentségházat, amelynek különös érdekességet kölcsönöz, szinte egyedülállón ritka emlékké teszi a díszítésnek az a módja, hogy az egész gazdagon színezve van, s hogy faragott kőrózsák mellett szenteket ábrázoló freskók is ékesítik. Összeállítottuk Zrínyi Miklósnak, a költő és hadvezérnek, a hazáért délnyugati országrészen, a zalamegyei Szent-Ilonán nemrégen előkerült vörösmárvány síremlékét, a magyar késő reneszánsz plasztikának jelentékeny alkotását, amely erőteljes plasztikai formákban ábrázolja a halhatatlan költő és nagy hadvezér páncélos alakját. Lelőhelyéről felhozattuk a kiállításra, s Nagy Lajos királyunknak ugyancsak vörösmárványból, a régi magyar plasztikának e kedvelt anyagából faragott székesfehérvári síremléktöredékével szemben állítottuk fel. Bemutattuk továbbá II. Rákóczi Ferenc rodostói ebédlőjének, magától a fejedelemtől színes stukkóval díszített falburkolatát, annak hármas tagozatban ismétlődő részletét. A ritkabecsü egész falburkolat, 1906, a nagy fejedelem hamvainak hazahozatala óta ládákba csomagolva hevert, s Rákóczi városának felszabadulása után a színeiben elsötétedő, korhadó burkolatot nagy gonddal, eredeti ragyogó szépségébe visszaállítottuk, s remélhetőleg mihamar az egész ebédlőt fel tudjuk állítani, az ugyancsak a Műemlékek Orsz. Bizottságától restaurált s kultuszminiszterünktől alig néhány hete múzeummá avatott Miklós-börtön szomszédságában, az ú. n. Hóhérbástyával kapcsolatban, azon a módon, amint kiállított terveinken bemutatjuk. A bűvös szépségű, művészeti és történeti szempontból egyaránt nagyfontosságú emlékről, helyreállítója, dr. Lux Kálmán, a Műemlékek Orsz. Bizottságának építészeti főtanácsosa, külön cikkben számol be.

A helyes restaurálásnak első feltétele a jó felvétel. Ez biztosíthatja a helyreállítandó emlék tökéletes ismeretét, a restaurálás ellenőrzését munkaközben és után. Építménynél a pontos felméréseken alapuló műszaki rajzokra, alaprajzra és metszetekre, szerkezeti és formai részletek megrögzítésére éppúgy szükség van, mint jól beállított, bőséges fényképfelvételekre. Ugyanígy elengedhetetlen a jó fénykép a műemlékek szobrászati és festészeti tartozékainak, díszítő faragványoknak, falképeknek stb. restaurálásánál, mégpedig azok állapotáról munka előtt, a megtisztítás és az ép szükséges helyreállítás után, sőt bonyolultabb és fontosabb eseteknél a restaurálás egyes fokozatait is fényképezni kell.

A dokumentált műemléki felvételezést munkamódszerünk alapjának tekintjük. Hogy milyen súlyt helyeztünk rá, mutatja gyüjteményeink számszerű gyarapodása azon idő, 1934. január 1-e óta, midőn a magyar műemléki ügy vezetését átvettük. E nyolc év alatt fényképtárunk 5010 darabból 27.345-re emelkedett, a gyarapodás tehát 22.335. Lemezgyüjteményünk 4786 darabbal szaporodott, mai állaga 10.732. Műszaki rajzfelvételekben 1800 a gyarapodás. Szakkönyvtárunk 3707 művel lett gazdagabb, 8767 művet foglal magában. A fényképek kartonra ragasztva, topográfikus rendben, dobozokba osztva állanak rendelkezésre. Átrendeztük s lajstromoztuk lemez- és rajzgyüjteményünket is. A szakkönyvtárnak úgyszólván egész állagát átköttettük.

Serényen dolgoztunk műemlékeink lajstromozásán és kiadásán is. Nyaranta fényképészünk, Petrás mester bevonásával felderítő utakat teszünk, hogy az ismert műemlékeket s azok felvételezését ellenőrizzük és az ismeretleneket felkutassuk. Kiváló előadónk, a jelenleg Rómában fontos szolgálatot teljesítő Genthon István elkészítette Budapest műemléki jegyzékét, főtitkárunk, Szentiványi Gyula pedig, akinek különleges feladata a falképrestaurálások ellenőrzése is, számon tartja s állandóan kiegészíti az országos lajstromot. Megindítottuk „Magyarország művészeti emlékei"-nek nagyszabású kiadványsorozatát, amelyből eddig három kötet jelent meg, míg a várainkat felölelő negyedik, sajtó alatt van. Nyomdában van egy másik alapvető és nélkülözhetetlen kiadványunknak, Magyarország műemléki topográfiájának, az esztergomi műkincsek leírását tartalmazó I. kötete, s feldolgozás alatt vannak a Kassának, Kolozsvárnak és Pécsnek szentelt további kötetek.

Végzett munkánkról éppúgy, mint a történeti Magyarország főbb műemlékeiről áttekintést nyujt a kiállításon bemutatott, s cikkünhez is mellékelt az a

térkép, melyen Jeges Ernő fínom ecsettel, távlati képben tüntette fel az egyes emlékeket. Látnivaló rajta, hogy a történeti határait még mindig el nem ért országnak alig van olyan nevezetesebb emléke, amelyen az utóbbi nyolc év alatt nem dolgoztunk volna. De sok más érdekes tanulságot is nyujt a monumentális Magyarországnak ez a térképe.

Az elért eredményekért mély hálával tartozunk elsősorban a kormányzatnak, amely költségvetési gondoskodásával, megértésével és bölcs intézkedéseivel adta és adja meg számunkra a munka lehetőségét. Hálával gondolunk Hóman Bálintra, aki nemcsak mint miniszter támogatott bennünket s rendelte el a Műemlékek Orsz. Bizottságának korszerű átszervezését, hanem mint a történetírás nagy mestere is segített munkánkban. S nem a mindenkori hatalom tömjénezése indít bennünket a hála és a köszönet kifejezésére a jelenlegi vallás- és közoktatásügyi miniszter Úr, Szinyei Merse Jenő irányában, amit megtennénk akkor is, ha ma nem ő lenne a magyar kultúra legfőbb őre; mert mint a kultusztárca régebbi képviselőházi előadója, különös szeretettel foglalkozott a műemlékvédelem ügyeivel, amelyeket más alkalmakkor is jóindulatú figyelmében és támogatásában részesített. Mint miniszternek első ténykedései közé tartozott a XVI. században épült és régi alkatába helyreállított kassai Miklós-börtönnek, eredetileg polgári lakóháznak és fazekasműhelynek felavatása, valamint Rákóczi rodostói ebédlőjének felállítása. Midőn a Műemlékek Orsz. Bizottságának vezetését 1934-ben átvettük, évi javadalmunk mindössze 19.000 pengő volt; fokozatos emelkedés után, amit kivált esztergomi és fehérvári sikeres ásatásainknak köszönhetünk, az 1942. évi rendes és rendkívüli javadalom nyolc év alatt több mint tizenkétszeresére, 230.000 P-re emelkedett s az ez évi előirányzat további emelkedést mutat. Ezen összegekhez járul az egyházak és más közületek, vármegye és város, ritkábban a magánosok áldozatkészsége. Jólesően állapíthatjuk meg a műemlékek iránti érzék és érdeklődés terjedését. Sokat és példaadóan áldoz műemlékeire a Székesfőváros, amely ilynemű feladatait Bizottságunkkal mindenkor karöltve oldja meg.

Végül, de nem utolsónak, a legnagyobb elismeréssel kell kiemelnem kiváló és szeretett munkatársaimnak érdemeit, a már említetteken, Szentiványi Gyulán és Genthon Istvánon kívül különösen Lux Kálmánéit: a munkából, sikerből övé az oroszlánrész. A magyar műemlékvédelem újabb korszaka elvitathatatlanul forrott össze a Lux Kálmán nevével, szaktudásával, ízlésével, fáradhatatlanságával. Buzgón látják el az ország növekedésével egyre szaporodó munkájukat a kitűnően képzett fiatalok: dr. Dercsényi Dezső és a jelenleg az orosz harctereken küzdő dr. Csabai István, s itt kell megemlékeznem dr. Lux Gézáról is, aki, bár nem tisztviselője a Bizottságnak, utolérhetetlen fínomságú felvételi rajzaival, terveivel, szakvéleményeivel egyik legbensőbb munkatársunk. Elismeréssel tartozunk vidéki munkatársainknak is, akik megbízásunkból nemcsak ellenőrzik a helyi munkálatokat, hanem figyelemmel kísérik vidékük műemlékeit: Esztergomban Lepold Antal, Kassán Mihalik Sándor, Kolozsváron Koós Károly, Pécsett Gosztonyi Gyula, Szombathelyen Géfin Gyula, Debrecenben Paulovics István professzor, budatétényi és szombathelyi ásatásaink vezetője. A még folyamatban lévő, nagyjelentőségű visegrádi feltárások vezetőinek, Zsitvay Tibornak és Schulek Jánosnak nevét is fel kell jegyeznünk. Eger műemlékeinek őrzőjével, néhai Szmrecsányi Miklóssal szemben már csak a kegyeletes megemlékezés adóját róhatjuk le. Működésének, tudásának, ízlésének, lelkességének köszönhetjük, hogy Eger ma az országnak műemlékileg egyik legjobban karbantartott városa.

A kiállításunkon szerepelt fényképek és műszaki felvételek túlnyomó része a Műemlékek Orsz. Bizottságának gyüjteményeiből származik. Nagyértékű rajzokat, a saját felvételeiket bocsátották rendelkezésünkre Wälder Gyula, Kotsis Iván és Friedrich Loránt építész-professzorok. Csányi Károly tanszékének gyüjteményéből a jáki Krisztus és apostolok gipszöntvényeit kaptuk. A székesfővárosi múzeum és régészeti intézet a saját ásatási anyagának átengedésével és felállításával volt segítségünkre. Dícséret illeti dr. Bajó Gyulát, aki terveinek alapján a kiállítás installációját végezte.

A kiállítás célja nemcsak beszámolás volt, hanem a társadalom felvilágosítása és nevelése is műemlékeink megértésére és szeretetére. Ugyanezt a célt szolgálják jelen soraink, s a *Szépművészet* egész januári száma. Műemlékeink az egész nemzet szellemi tulajdona, kincse. Multunk megbecsülésére intenek, a nemzeti öntudatot nevelik, amire a mai sorsdöntő időkben különösen nagy szükségünk van. Történelmünk leghitelesebb okmányai. Országszerte szétszórtan, multunk megismerésének nagy kőlevéltárát szolgáltatják. De nemcsak a történet eseményeinek tanúi, leolvasható róluk a nemzet sorsának változása éppúgy, mint ízlése, egész lelke. Szeretnünk, ápolnunk, védenünk kell őket, ha multunkat ismerni, jövőnk töretlen vonalát biztosítani akarjuk.

Ajánljuk műemlékeinket a nemzet féltő szeretetébe.

GEREVICH TIBOR
a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnöke

RÁKÓCZI RODOSTÓI EBÉDLŐHÁZA KASSÁN

1862-ben utazott Rodostóba Kubinyi Ferenc, Henszlmann Imre kiváló régész építészünk és Ipolyi Arnold műtörténész, későbbi püspök társaságában, hogy felkeresse azokat a helyeket, hol Rákóczi és bujdosó társai élték le számkivetettségük keserű éveit. Különösen Henszlmann ösztönzésére tette meg tanulmányútját 1888 év őszén Thaly Kálmán Rodostóba, hol az egykori bujdosók leszármazóival találkozott, kik büszkén őrizték meg a bujdosók tárgyi emlékeit s mutatták meg élő emlékezetből az összes házakat, melyekben a bujdosók éltek és megfordultak. A bujdosók egyikének leszármazottja volt — édesanyja Kőszeghy Cecilia révén — Aslan Péter osztrák-magyar konzul is, ki teljes hitelességgel bizonyította a Rákóczi ebédlőház, a Bercsényi ház azonosságát, valamint a bujdosók többi lakóhelyeit.

Thaly Kálmán rodostói útjáról, szerencsés felfedezéseiről a „Századok" hasábjain számolt be, leírta Rákóczi ebédlőpalotáját, melynek szépségéről a legnagyobb elragadtatás hangján nyilatkozott. Azóta rajongó lelkesedéssel fáradozott azon, hogy a szám-űzött fejedelem mindinkább pusztuló ebédlőházának művészi értékeit megmentse. E törekvésében kitűnő munkatársa volt Szádeczky Lajos egyetemi tanár. Kezdeményezésükre szerezte meg a magyar kormány 1905-ben a rodostói ebédlőház művészi részleteit, azokat szakszerűen leszereltette s 29 ládába csomagolva Kassára szállíttotta oly célból, hogy a rodostói ház mását Kassa alkalmas helyén felépíttesse s abban állítsák fel eredeti összefüggésükben a Rodostóból hozott művészi részleteket.

Ám mikor a rodostói művészi részleteket tartalmazó ládák már Kassán voltak, derült ki, hogy az ebédlőház szakszerű felmérését elmulasztották, aminek alapján a ház mását fel lehetett volna építeni. Utólag bízták meg tehát Möller Istvánt, a későbbi műegyetemi tanárt a műszaki felmérés elvégzésével és a felépítési tervek elkészítésével. Möller Rodostóban már csak a művészi részleteitől megfosztott házat mérhette fel s felmérési adatai alapján 1907. év tavaszán készítette el az építési terveket. A tervek nyomán kiderültek a rodostói ház kicsiny arányai s lehetetlennek bizonyult, hogy a ház mását az eredeti elgondolás szerint a Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeum melletti kertben a múzeum sablonos, de nagy arányokat mutató épülete mellé építsék fel, mert az valósággal eltörpült volna mellette: tekintve azt, hogy a rodostói kétemeletes ebédlőház tetejének felső gerince nem érte volna el még a múzeumépület emeleti ablakainak könyöklő magasságát sem.

Egy másik elgondolás szerint a kassai főutca közepére akarták helyezni, tekintet nélkül arra, hogy forgalmi akadályt okoz-e s tekintet nélkül az utcakép megbontására. Felmerült egy nagyszabású Rákóczi-múzeum épületcsoport építésének ötlete is, melynél a rodostói ebédlőház a múzeum komplexumnak csak kis részlete lett volna.

A meddő tervezgetéseknek véget vetett az első világháború, majd a bekövetkezett cseh megszállás, mely idő alatt a ládákba csomagolt rodostói műrészletek Bródy Frigyes főutcai házának pincéjében voltak elrejtve.

Kassa városnak régi hazájához való visszatérése után Rákóczi rodostói ebédlőházának pompás művészi részleteit a kassai Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeum igazgatója, dr. Mihalik Sándor a ládákból kiemeltette.*

Egymásután kerültek napvilágra a terem szebbnélszebb gipszrácsos ablakai, a hajdani falmezőket színes virágokkal ékesített stukkó lapok, különböző alakú gyümölcsös-kosarakkal díszített stukkótáblák, szépen festett pipatartó állvány, festett tarka virágcsokrokkal ékes nagy almáriom, díszesen festett ablakkeretlécek, támlák, fakorlátok, csinos faragások, festett famennyezetrészletek a legnagyobb gazdagságban, de sajnos részint súlyosan megrongált állapotban.

A stukkótáblák a szállítás folytán majd kivétel nélkül összetöredeztek, egyesek pedig száz darabra is törtek. A faalkatrészek a kence festéktől elbarnultak, részben lehorzsolódtak, a nedves pince levegőjétől megkorhadtak, málladoztak s szúrágás következtében porladoztak.

Rendkívül óvatos és körültekintő munkába került, míg e részletek visszanyerték eredeti szerkezeti épségüket s hajdani fínom színpompájukat. Ezt a felelősségteljes restauráló munkát Szentiványi Endre és Farkas Tibor végezték el kiváló szakértelemmel, dr. Szent Iványi Gyula utasításai szerint. A vörösbarna kencével bevont és elpiszkolódott festett falécek és tagozatok visszakapták eredeti elefántcsontszínűket s gyönyörűen érvényesülnek rajtuk a ráfestett virágok, indák, levelek csodás színekben tündöklő csoportjai, díszítményei, melyeket Rákóczi sajátkezűleg varázsolt oda. A stukkómezőknek a síkból lágy plasztikával kiemelt rózsái, virágcsokrai, gyümölcsöstálai eredeti színükben pompáznak. A körülfutó színes indadíszítmények megelevedtek s régi hatásukban keltek új életre.

* Ismertetését közölte a „Szépművészet" 1941. évfolyamában, 84—87. l. „Kassai Rodostó" cimmel.

A restaurált színes műrészletekből következtethetünk az ebédlőterem hajdani szépségére és pompás színhatására. E részletekből, Thaly, Szádeczky leírásaiból, Edvi Illés Aladár szép akvarelljéből, felmérésekből és fényképfelvételekből alkothatunk fogalmat a terem kialakításáról. Egyetlen ajtón léptek be a 6 méter széles, 9 méter hosszú terem belsejébe. Az ajtóval szemközti oldalon 4 magas ablak kilátást engedett a nyilt tengerre, a terem két oldalsó falán szintén 4—4 magas ablak részben a tenger felé, részben a magyarok utcája felé, az utcába azonkívül még egy ablakot törtek, melyen át a ház bejárata felé lehetett tekinteni. A termen elömlött a világosság, az ablakok felső részén díszes gipszrácsos ablakokból és azokba gyönyörűen beillesztett tüzes, élénkszínű üvegkockákból összerótt virágcsokrokat mutató ornamentumon tört be a színes sugár, az ablakok alsó nyitható szárnyú részén a kitárt ablakon át szabadon áramlott a terembe a tenger balzsamos levegője. Az ablakok könyöklője nagyon alacsony volt, térdig sem ért s hogy valaki ki ne bukhasson, csinos farácsot húztak az ablaknyílásba. Az ablakok alsó részét kifelé nyíló spalettatáblákkal el lehetett zárni.

Mikor a szem már kissé hozzászokott a terem látványához, vehette szemügyre a látogató az ablakok díszesen kialakított közeit, azokon a szegélyező stukkó oszlopokat, a síkból lágyan kiemelkedő plasztikával formált színes gyümölcsös kosarakat és a közök mezőit szegélyező virágos és indás díszítményeket.

A terem két részre tagozódott, a belépőrész padlója alacsonyabb volt, a tulajdonképeni ebédlőrész emelkedettebb, melyet három oldalról az ablakok felől széles padka szegélyezett.

Az ajtót is magábafoglaló belépőrész egész falát hármas osztású, gyönyörűen festett nagy almáriom foglalta el, melyet felülről kiugró, díszesen festett deszka zárt le. Az almáriom fölött fínom plasztikájú rózsacsokrokkal díszített 8 stukkó-falmező foglalt helyet, ezek fölött fínoman stilizált festett friz futott a famennyezet alatt. A belépőrész fölött a mennyezet deszkái vörösesbarnák, a terem főtere fölött türkizkékek voltak, aranysárga gömbölyű lécekkel apró négyzetes mezőkre osztva. A belépőrész jobboldali keskeny falán a pipatartó állvány foglalt helyet, fölötte gipszrácsos, pompás színezésű ablak szórt fényt a teremnek ebbe a részébe.

A terem padlójából Rákóczi idejében semmi sem látszott, egész területét színes süppedő értékes szőnyegek borították. De a terem disztingvált ízlésű pompája nem sokat enyhített Rákóczi lelki szenvedésein, és csak időleges örömet nyujtott az a munkája és pepecselése, melyet a fínomlelkű fejedelem a terem kidíszítésére és művészi kialakítására maga fordított.

Rákóczi rodostói ebédlőházának mását úgy kell Kassán felépíteni, hogy annak hangulata az eredeti rodostói ház hangulatának feleljen meg. A ház nem törpülhet el művészileg jelentéktelenebb házak környezetében. Az ebédlőterem ragyogó világítását, amilyen az Rodostóban volt, s az ablakokból való akadálytalan kilátást biztosítani kell, különben szánalmas utánzatot nyujtunk. A felépítendő ebédlőházban meg kell találni az eredetinek a hangulatát. Nem a fejedelemhez fűződő műkincseket kell itt összehordani, hanem teret kell létesíteni, amelyben a fejedelem nagy bánatát lehessen megérezni s áldozatát megérteni.

Egyetlen hely kínálkozik Kassán a rodostói Rákóczi ebédlőház felállítására: a város nagy körbástyájának rendkívül tágas udvara, melyben egy XVIII. századbeli bástyához csatlakozó földszintes ház áll. Ebben a házban lakik a várbástyában elhelyezett múzeumi raktár őre. Erre a földszintes házra kell ráépíteni az ebédlőtermet magába foglaló építményt, a rodostói épület szerkezeti és alaki hűségében. A ház földszintjén megmarad a lakás, csak a homlokzatokon esik némi átalakítás az emeletre kerülő törökös hangulatú építmény érdekében. Ezen a helyen a rodostói ház művészi hatását nem fogják befolyásolni a közelében álló magasabb épületek, mert a cseh időben a várbástya körül épített sorházak aránylag alacsonyak, belátható időn belül mai alakjukban fognak maradni.

A terv szerint a várbástyának a már múzeumi raktárul használt emeletéről néhány széles lépcsőfokon kis ablakkal világított előtérbe, azontúl a lépcsőházba jutunk, hol egyszerű tölgyfalépcsőn érünk fel az ebédlő előterébe. Innen már a Rodostóból hozott eredeti ajtó vezet az ebédlőbe, melynek szinte egész belseje eredeti műrészleteivel tárul elénk. A Rodostóban elpusztult stukkótáblák és gipszrácsos ablakok pótlásául készített felületeket csak a figyelmes szemlélő veheti észre, mert azokon hiányzik az eredeti részleteket jellemző polichromia. A virágos indákat, csokrokat, gyümölcsös kosarakat e helyeken világosabb és sötétebb szürke tónusokkal színezték. A terem a maga teljességében üres marad, azt a benyomást kelti, mintha a számüzött fejedelem csak az imént hagyta volna el. Az ebédlőterem építésével egyidejűleg emelt, alárendeltebb világosabb helyiségekben helyezik el a Rákóczira és bujdosó társaira vonatkozó azokat az emléktárgyakat, rajzokat, festményeket, Edvi Illés Aladár hangulatos akvarelljeinek sorozatát, melyekből a számüzöttek tragikus sorsát érzékelhetjük. Ezt az emlékmúzeumot fel fogja keresni mindenki, akinek szívében Rákóczi emléke és a kuruckor bús fájó eseményei visszhangra találnak.

LUX KÁLMÁN
a Műemlékek Orsz. Bizottságának
építészeti főtanácsosa

FALKÉP-RESTAURÁLÁSOK

Az első világháború utáni években hazánkban igen zavaros állapotok voltak a falkép-restaurálás terén. Nem volt egységes irányítás, nem volt általánosan elfogadott műhelygyakorlat, kevés volt a megfelelően képzett, megbízható restaurátor, nyüzsögtek a kontárok és végül hiányzott a kritika. Művészeti és egyéb folyóirataink a restaurálásokról alig emlékeztek meg, nem volt komoly fórum, amely a végzett munkák fogyatkozásaira rámutatott, vagy azok érdemeit elismerő szavakkal illette volna. A falkép-restaurálás szabad terület volt, amelyen a munkával megbízott festők azt tehették, amit akartak vagy amit tudtak. Nem kellett félniök a kritikától. Pedig az első világháborút követő másfél évtized alatt több nagyszabású falképhelyreállítási feladat akadt. Ezek közül több hamarosan ismét tönkrement (sümegi Maulbertsch-freskók I. számú, a budapesti keleti pályaudvar falképeinek II. számú, a budapesti Bakács-téri templom falképeinek I. számú helyreállítása), aminek nem minden esetben a restauráló művészek voltak az okai.

Az 1920—30-as évek legsűrűbben foglalkoztatott restaurátorai Gróh István, Túry Gyula, Stein János, Sándor Béla, Veress Zoltán és Királyfalvi Kraft Károly voltak. Különösen az utóbbi kettő volt nagyszerű, ők restaurálták a pécsi székesegyház falképeit (1927—28), a budapesti Koronázó-templom Lotz- és Székely-falképeit (1930—31), a győri székesegyházban lévő Maulbertsch-grisaille-okat (1934) stb. E nagyszabású munkák ezeknek az éveknek leginkább értékelt restaurátori teljesítményei voltak. Annál több volt a panasz az országban szerteszét működő templomfestő iparosok és egyes, minden munkára vállalkozó festők ellen, akik megfelelő technikai készültség, művészi készség és a legelemibb művészettörténeti tudás nélkül láttak munkájukhoz. Az öregebbek ahhoz az iskolához tartoztak, amely például a feltáskásodott falképpel nem sokat bíbelődött, hanem leverte s a régi képet, amelyet kellőmódon megtisztítani nem tudott, festékkel befújta vagy átkente. Jellemző, hogy Túry Gyula, aki a maga korában értékelt templomfestő és restaurátor volt, a század elején a budai Szent Anna-templom szentélyében a tőle restaurált falfestményt így szignálta: „Átfestette Túry Gyula 1909." Azóta az átfestés lekerült a barok képről, mely most ismét eredeti alakjában látható.

Nagyjából ez volt a helyzet a freskórestaurálás terén 1935 körül. Éreztük, hogy ez az ügy nálunk nincs kielégítően rendezve, hogy a végzett munkák gyakran nem kifogástalanok s hogy hiányzik az az erős kéz, amely irányt mutasson az elvi kérdésekben jelentkező általános bizonytalanságban.

Egy magyar történeti és művészettörténeti szempontból egyaránt rendkívül fontos és örvendetes esemény, az esztergomi Árpád-kori királyi palota feltárása különösen időszerűvé tette egyebek közt a falképrestaurálás ügyét is. A munkálatokat a Műemlékek Országos Bizottsága kezdeményezte s a kormány jelentős anyagi támogatásával mindvégig saját közegeivel végeztette. A palotában kiváló műbecsű XIII., XIV. és XV. századbeli falképek kerültek napfényre, olyan jelentős művészi alkotások, hogy azokra a külföld szakértői is felfigyeltek. És — amiről eddig nem sok szó esett Magyarországon — rendkívül keresetté váltak a középkori falképek konzerválásához értő szakemberek. Eredetileg Nikássy Lajos kapott megbízást a feltárt falképek biztosítására és konzerválására, akit néhány hónap múlva e munkában Deéd-Dex Ferenc váltott fel.

Soha el nem múló érdeme a Műemlékek Országos Bizottsága elnökének, Gerevich Tibornak, hogy elsőrangú, európai hírű szakembert hívott meg az esztergomi falképhelyreállítási munkák ügyének megbeszélésére s az ő szakvéleménye alapján intézkedett. Mauro Pellicioli, kiváló milanói konzervátor, újabban a római áll. restaurálási iskola műszaki vezetője volt ez a mester, aki Deédet a középkori falképrestaurálás titkaiba bevezette, néhány körülményesebb munkát maga végzett el s egyik kitűnő munkatársát Luciano Arrigonit bocsátotta a Műemlékek Országos Bizottságának rendelkezésére. Deéd közel három évig dolgozott az esztergomi falképek tisztításán és konzerválásán s feladatát a múzeális restaurálás elvei szerint kiválóan oldotta meg. Gerevich Tibor Pellicioli magyarországi útját a hazai műemlékvédelem szempontjából busásan kamatoztatta. Egyik célja az volt, hogy e kitűnő mestertől néhány magyar restaurátor a falképfestésre és konzerválásra vonatkozó ismereteket a lehető legrészletesebb és megbízhatóbb közlések alapján helyszíni szemlékkel kapcsolatban sajátítsa el. E célból Gerevich háromhetes tanulmányutat szervezett, melyen személyesen is részt vett s Pelliciolin kívül tagja volt Genthon István, a Bizottság előadója, Kákay Szabó György, a Szépművészeti Múzeum konzervátora, Deéd Ferenc festőművész és e cikk írója, mint a Műemlékek Országos Bizottságának titkára és restaurátori referense. E társaság 1936 nyarán autón bejárta az akkori Csonka-Magyarország mindazon városait és helységeit, ahol akár művészi vagy technikai szempontból figyelemreméltó falképek

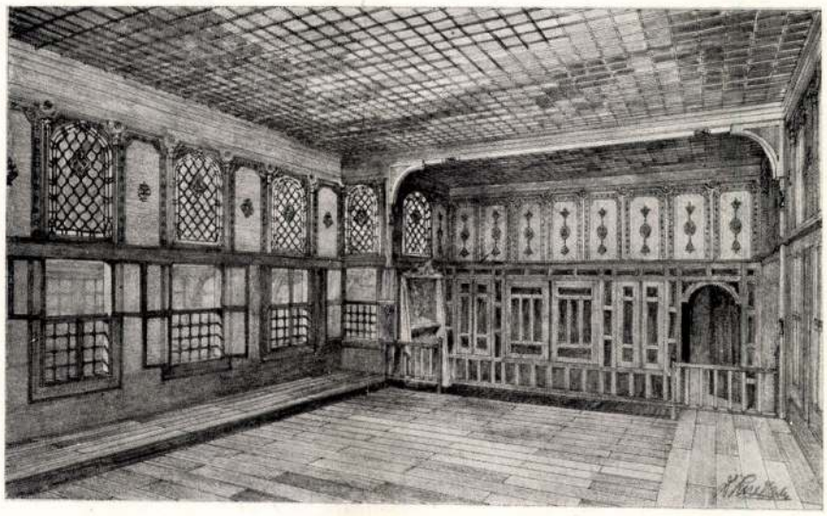

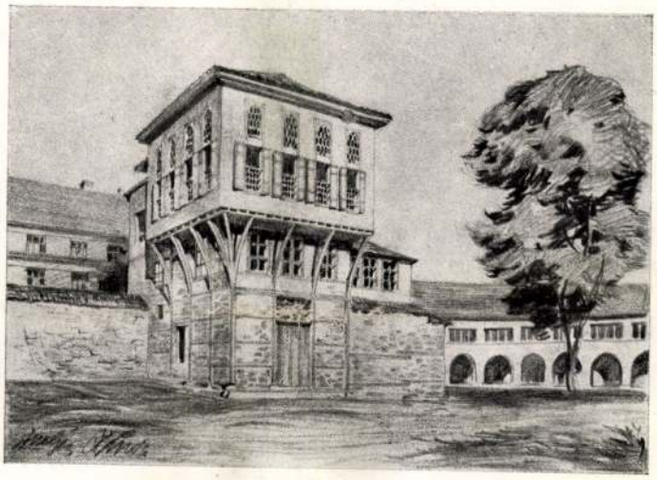

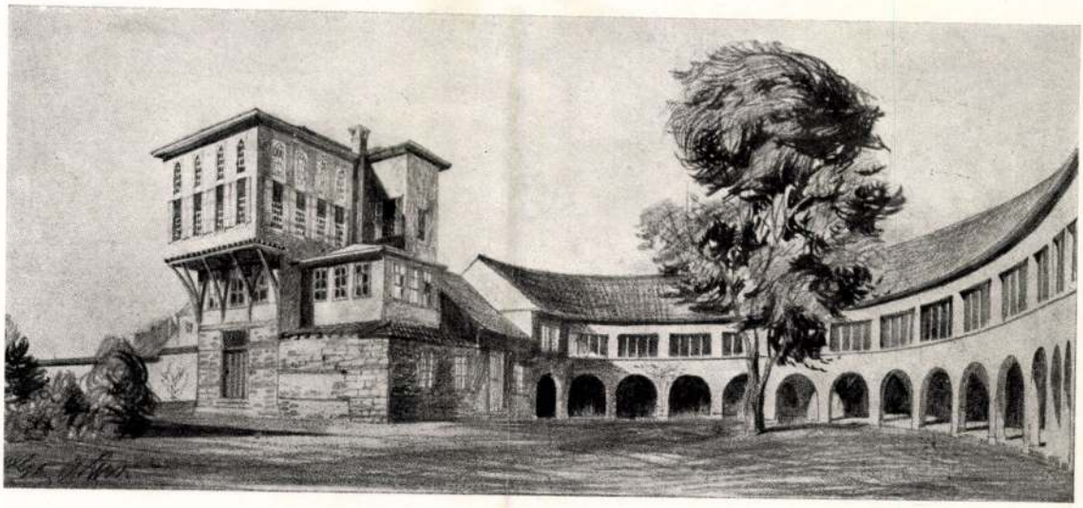

RÁKÓCZI RODOSTÓI EBÉDLŐHÁZÁNAK BELSEJE ÉS KASSAI ELHELYEZÉSÉNEK TERVEI DR. LUX KÁLMÁNTÓL.

Inneres des Speisesaales von Rákóczi, einst in Rodosto; Entwürfe der Herstellung in Kaschau, vom Arch. dr. Koloman Lux.
Interno della sala di pranzo di Rákóczi a Rodostó e disegni per la sua ricostruzione a Cassovia, dell' Arch. dott. Colomanno Lux.

MAGYARORSZÁG MŰEMLÉKI TÉRKÉPE. (FESTETTE JEGES ERNŐ.)
Die kunsttopographische Karte Ungarns. — L'Ungheria monumentale.

Lux Kálmán

l.

Gerő Bvár

126. l –

221. l.

WILDNER ÖDÖN: A MŰEMLÉKEK GONDOZÁSA ÉS A HÁBORÚ

Tudvalévő, hogy a háború rongál és rombol meglévő nagy értékeket, kezdve a legnagyobb értéktől: az embertől a vetésig, haszonállatig, épületekig. Rongál és rombol sokszor merőben vandalizmusból, de legtöbbször kényszerűségből, a hadműveletek simább keresztülvitele érdekében, úgy a támadás, mint a védelem során. Közben persze néha nem kímélik az olyan értékeket sem, amelyek pótolhatatlanok. Ilyenek a művészeti emlékek, amelyek unikumok.

A kultúrértékek ilyen pusztítását természetesen a hadviselő nemzetek folyton egymás szemére hányják mint barbárságuk bizonyítékait. A megtámadott nemzet azután védekezik; ha lehet, pozitív bizonyítékokkal.

Különösen sokat kellett hallaniok a maguk „ősi" vandalizmusáról a németeknek, annál az egyszerű oknál fogva, mert hadszínterük nagy része olyan területekre esett és esik (Belgium, Északfranciaország), amelyeken lépten-nyomon követik egymást a művészeti emlékekben bővelkedő városok. Ezek egyikemásika egészében valóságos művészeti múzeum, ahol minden lecsapodó gránát egy-egy műremeket veszélyeztethetett.

A németek azonban a támadásokat kellő értékükre redukálták, még pedig a náluk megszokott alapossággal. Kevéssel Belgium megszállása után a német igazgatás azonnal megbízta lovag Falke berlini professzort, hogy gondosan vizsgálja végig és állapítsa meg az okkupált területeken volt műemlékek háborúokozta károkat. Hasonló feladatra hívta meg a hadvezetőség a megszállva tartott francia területekre nézve dr. Clemen titkos tanácsos, tanárt. De az ellenszámláról is gondoskodni kellett, t. i. annak a megállapításáról, mit pusztított az ellenség a központi hatalmak területén. Erészt elsősorban az oroszról van szó, aki bizonyára kevésbbé fog tudni védekezni az oktalan vandalizmus vádja ellen, amelynek szomorú bizonyítékai Keletporoszországban, Galiciában és hazánk egyes északi részeiben láthatók. Galiciára nézve a bűnlajstrom összeírásával a műemlékek galiciai országos konzervátorát bízta meg a hadvezetőség, míg Keletporoszországra nézve a porosz Heimatschutz-szövetség elnöke végezte a károk összeírását. Hazánkban a Műemlékek Országos Bizottsága az orosz betörések következtében történt műemlékpusztítások és rongálások megállapítására Divald Kornélt küldte ki.

Mindenképp aktuális volt tehát a műemlékek gondozására összehívott hadi gyűlés (Kriegstagung für Denkmalpflege), amelyet augusztus 28. és 29. napjaiban — jellemzőleg — Brüsszelben tartottak meg a németek monarchiánk és Svájc képviselőinek részvételével, báró Bissing tábornokezredes, Belgium német kormányzója protektorátusa alatt és jelenlétében.

A tárgyalásokból, amelyek különben nemcsak a műemlékekkel, hanem városépítési, újraépítési problémákkal is foglalkoztak, érdekesnek tartjuk följegyezni a következőket:

Dr. Clemen titkos tanácsos több mint két óráig tartó előadásában visszautasította Maeterlinck, Verhaeren és társainak az ententesajtóban felhozott ismeretes támadásait, s igazolni iparkodott, hogy a német hadvezetőség nem sértette meg a hágai konvenciót (27. §.). Egyenesen belekényszerítették ellenben a német hadvezetőséget Reims, Soissons, Ypres lövetésébe, amely városokat várszerűleg megerősítettek, sőt éppen kathedrálisaikat és egyéb műemlékeiket tették hadműveleteik alapjává. Hasonló esetben hasonlóképp jártak el angolok, franciák is (Oudinot Róma ellen 1849, az angolok Delhi ellen 1857, Villeroy Brüsszel ellen 1695), de ebben a háborúban is (Dixmuiden elpusztítása az angolok által). Különben már békés időben a francia egyházpolitika és szekularizáció is sok művészi templomot kiszolgáltatott a romlásnak, amint ezt maga Maurice Barrès eléggé megvilágította. Megállapította Clemen, hogy a németek az elfoglalt helységek túlnyomó részét, különösen a művészeti nagy centrumokat, úgyszólván teljesen megkímélték, mert erre a hadviselés menete módot adott (Liège, Namur, Antwerpen, Mons).

Evvel kapcsolatban Falke titkos kormánytanácsos, referens jelentette, hogy az okozott rongálásokat két kivétellel teljesen helyre lehet állítani. Így a louvaini híres St. Pierre-székesegyháznak csak a fedele égett le s két boltozata szakadt be, ugyancsak könnyen helyrehozható Dinant, Lier, Malines, Dendermonde, Walcourt művészi egyházainak károsodása. Érdekes, hogy a nehéz ütegek lövegeinek légnyomása is messze területre nagy károkat tett a templomok üvegfestésű ablakaiban, mint pl. Malines- és Lierben. Pótolhatatlan veszteség azonban a louvaini egye-

Magyar Iparművészet 1915.

temi könyvtár és a dendermondei reneszánsz városház elpusztulása, de az utóbbit a belgák gránátjai gyujtották föl. Nagy veszteség a brüsszeli festőiskolának a beyghemi egyházban bennégett négy híres festménye. De semmit sem raboltak el, semmi sem veszett el bűnös úton az ötvösség, szobrászat vagy festészet ezer és ezer remekéből; hála részben a belga, részben a német hatóságok előrelátó gondoskodásának. A német hatóságok eddig természetesen a szolgálatot tevő belga közegek őrizetében hagyták a pincékbe stb. elraktározott műremekeket és újra való kiállításukat sehol sem követelték. A helyreállítási munkákat a németek már több helyen megindították, egyebütt ideiglenes védelmi intézkedéseket tettek (ideiglenes befedés stb.).

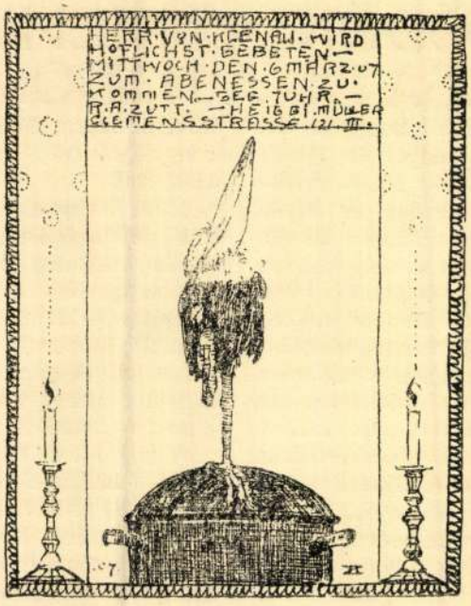

Zutt A. R.: Meghívó.

R. A. Zutt: Einladung.

A franciaországi károkról dr. Clemen kiküldött titkos kormánytanácsos számolt be. A front mögött súlyosan szenvedett Longwy, Longuyon, Rethel; ellenben a műremekekben hasonlíthatatlanul gazdagabb Douai, Cambrai, Vallenciennes, St. Quentin, Laon, Noyon csaknem semmit. Lille vasúti negyede, St. Mihiel öreg apátsága és némely magánházai erősen megrongálódtak, nagyrészt francia gránátoktól, de a rekonstrukció könnyű. Magán a harci fronton, amely 5—10 km széles övet jelent, a helységek persze nagy pusztulásnak vannak kitéve, de ez is javult a hadtápvonalak biztosabb kialakulásával. A megszállott francia területeken a németek nincsenek abban a kedvező helyzetben, mint Belgiumban, ahol a műemlékek rendszeres védelmét már szervezték, annál az egyszerű oknál fogva, hogy itt nem rendezkedhettek még be általános polgári igazgatásra, mint Belgiumban. De a katonai igazgatás maga is tesz óvóintézkedéseket, pl. Metz és a Côte Lorraine közt a legbecsesebb ingó műemlékeket őrizetbe adták a legközelebbi múzeumoknak vagy francia polgármesteri hivataloknak. A st. mihieli St. Étienne-székesegyház Ligier Richier 13 életnagyságú alakjaival ékesített híres sírbatétel-műemlékét, amelyet a francia gránátok már kikezdtek, homokzsákokkal s kitömött deszkafalakkal védték körül a németek. A kastélyok és nyárilakok az első időben, amikor szaporán váltották föl egymást a helységek bírásában francia, angol, német csapatok, ott ahol őrizetlen órákban martalócok is garázdálkodtak, sok kárt vallottak, de amióta a hadtápparancsnokságoknak, lazaretteknek, üdülőknek állandóbb székhelyei, kellő kíméletben részesülnek. A francia múzeumok, a lilleit kivéve, sértetlenek, az itt okozott kisebb károkat — pl. a szétrepedt felülvilágítókat — könnyű helyreállítani. Ellenben a múzeum pompás festményei s a világhírű viaszszobor: „a lillei leányzó“ az ottani igazgató gondoskodása folytán épen vannak elraktározva.*

Ellenképül szolgált még dr. Lindner mérnöknek, a Heimatschutz-szövetség ügyvezetőjének jelentése arról, hogy Poroszországban az oroszok 24 várost, csaknem 600 falut, 300 jószágot és több mint 30,000 épületet dúltak fel, körülbelől 100,000 háztartás berendezését pusztították vagy rabolták el. Csak az épületek helyreállítása több mint 300 millió márkát igényel.

Az osztrák műemlékek védelméről lovag Förster-Streffleur miniszteri tanácsos számolt be. Nevezetes intézkedés a biztosító elraktározáson kívül az, hogy a hadviseléstől fenyegetett területek nevezetesebb építészeti emlékeinek jegyzékét a hadparancsnokság átadta az egyes csapattesteknek azzal, hogy lehetőleg kíméljék meg beszállásolástól s óvják a pusztulástól, különösen a templomok szentélyeit, sekrestyéit zárják le a parancsnokok és a kulcsot vegyék magukhoz. Ezt az intézkedést a gyűlésen résztvett németek is követendőnek találták s petícióban kérték a kormányt életbeléptetésére. Ugyancsak a kormányhoz terjesztette a konferencia a hágai egyezmény 27. §-a kiépítésére vonatkozó javaslatait.

Ehelyütt megemlítjük, hogy a galiciai pusz-

* Mindezeket részletesebben vázolja a „Dürerbund“ 132. röpirata Clemen tollából. A füzet tartalmazza még szerzőnek A. Bartholoméhoz írt nyilt levelét és a német hivatalos jelentést a franciák és az angolok által a nyugati fronton okozott rombolásokról, végül Reims székesegyház károsainak legutóbbi fölvételéről.

tításokról, amennyire 1915 áprilisig, tehát a gorlicei áttörést s az új sikeres hontisztító munkát megelőzőleg megállapítani lehetett, a „Mitteilungen der k. k. Zentralkommission für Denkmalpflege“ ez évi 4—5. számában dr. Tadeusz Szydlowsky számol be. Kiterjeszkedik fényképfelvételekben is: Grabie templomának (XVIII. század), Staniatki benedekrendi klastromának (XIII—XVII. század), Wielicka és a bochniai Uscie Solne több, évszázados épületének, Szczepanow 1470-ben épült templomának stb. megrongálásáról. A beszámoló azonban csak később lesz teljes; s csak most, hogy az oroszok majdnem teljesen kitakarodtak monarchiánk területéről, készülhet el a pontosabb fölvétel.

Hazánk műemlék-kárairól értesülésünk szerint Divald Kornél eddig a következőket jelentette be:

I. Zemplén megye: sztropkói római kath. templom, a XVII. századbeli laborczrévi bazilita monostor (Krasznibrod), amely különösen pazar belső felszerelésénél fogva volt nevezetes, továbbá a nagypolányi gör. kath. templom, a nagycsertépi és laborczfői fatemplom s Homonna épületei sorában néhány érdekes XVIII—XIX. századbeli lakóház.

II. Sáros megye: zborói Rákóczi-kastély és a kastély temploma; a hutási, felsőodori, kishollósi, mészégetői, mérgesvágási, pesztternyei, alsópagonyi, felsőpagonyi, váradkai, kiskurimai fatemplomok a Makoviczában, a szorocsényi kőtemplom, bányavölgyi róm. kath. templom.

Ezeken kívül még az orsovai koronakápolna őrházának sérüléseiről is kapott a M. O. B. értesítést.

A jelzett műemlékek közül csak a sztropkói templom, a laborczrévi monostor és a zborói Rákóczi-kastély nagyobb jelentőségű, ú. n. elsőrendű műemlék, a többi másodrendű.

A sztropkói templom helyreállítására dr. Lux Kálmán műegy. m.-tanár, műépítész, kapott megbízást és annak restaurálási munkálatai folyamatban is vannak már. A többire nézve még nem történt intézkedés s egyelőre csak arra ügyelnek, hogy a restaurálások ne történhessenek meg a M. O. B. közbejötte nélkül.

A bizottság egyébként a háború színhelyéül szolgált összes határszéli megyék közigazgatási hatóságait is megkereste, hogy a sérült műemlékekről jelentést tegyenek. Külön bizottság vette kezébe gr. Khuen-Héderváry Károly elnöklete alatt az elpusztult felsőmagyarországi háztűzhelyek, falvak stb. újraépítését.

Visszatérve a brüsszeli konferenciára: a belgiumi rekonstrukció nagy munkájáról érdekesen értekezett Karl Rehorst, ezelőtt Köln város tanácsosa, most a belgiumi német kormányzat városépítési előadója. Szerinte a német igazgatásra a helységek rekonstrukciójában egészen más feladat vár, mint Keletporoszországban. Ez utóbbi helyen ugyanis a birodalom a közjótékonyság stb. pénzforrásaiból hatalmas eszközökkel rendelkezik máris, úgy hogy a munkák hatósági végrehajtását legközelebb meg is kezdhetik, de Belgiumra nézve állami segélyeket még nem folyósítottak, itt tehát az a kérdés áll előtérben, mennyire lehet a köz- és különösen a magánépítőtevékenységet olcsó építési hitelekkel stb. elősegíteni. Keletporoszországban továbbá a gyors intézkedés minden törvényes alapja megvan (városépítési, közegészségügyi szabályok, a helyi jelleg védelméről [Heimatschutz] szóló rendelkezések). Rendelkezésre áll az egész német birodalom modern városépítő gárdája stb. Belgiumban ellenben a polgárság rendszabályiszonya igen nagy. Építésrendészet, egészségügyi rendészet meglehetősen írott malaszt ott. Az 1844. évi városszabályozási (az ú. n. útrendészeti) törvényt csak kevéssel a háború kitörése előtt módosították s ennek alapján kell most a községeket megfelelő helyi szabályrendeletek meghozatalára és életbeléptetésére szorítani. Nagy munka az új városépítési és szabályozási tervek kidolgozása. A háború sok helyt éppen a városok régi zegzugos centrumát, magvát pusztította el s így az ágyú sok oly területből csinált „tabula rasa“-t, amely amúgy is a csákányra volt szánva, úgy hogy a városarchitektusok új munkateret nyertek.

A rekonstrukcióra s kivált a megsérült vagy elpusztult építészeti műemlékek helyreállítására Rehorst a következő elveket állította föl: 1. Művészeti vagy történeti értékű közvagy magánépületeket, amelyek megsérültek vagy csak lényegtelen részükben pusztultak el, a régi formájukban kell helyreállítani. 2. Ugyanilyen jellegű régi épületeket, amelyek egészben vagy lényeges részeikben elpusztultak, semmi esetre sem kell régi formájukban felépíteni. 3. Az elpusztultak helyére emelendő minden új építkezés legyen architektónikus szempontból tisztességes, for-

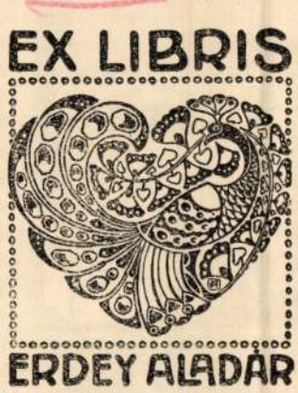

Helbing F.: Ex libris. F. Helbing: Ex libris.

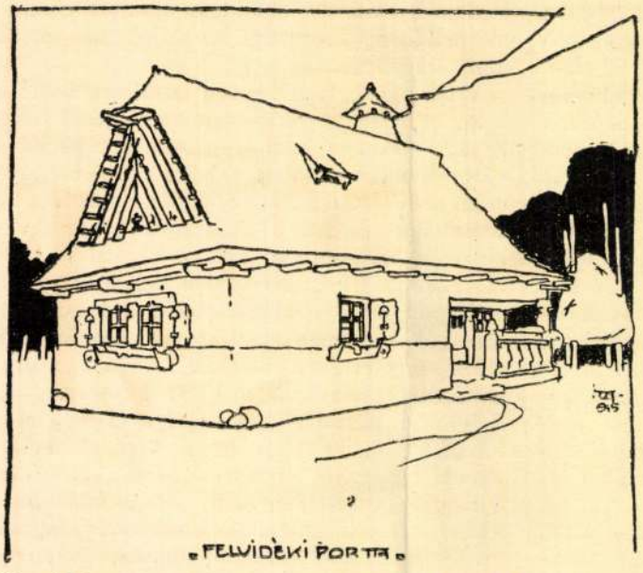

Wigand Ede: Felvidéki parasztház terve.

E. Wigand: Entwurf für ein Bauernhaus in den Karpathen.

manyelvében engedje fölismerni keletkezése korát és csatlakozzék — már amennyire csak lehetséges — a helyi építési modor általános jellegéhez. 4. Középületek környékének szabaddá tételétől elvileg tartózkodni kell.

Óva intett Rehorst attól a doktrinérizmustól, hogy elvileg megállapítsák egyenes vagy görbe utcáknak a városépítési tervekbe való iktatását. Elég ehelyett szem előtt tartani, hogy az utcák feleljenek meg a konkrét forgalmi igénynek, s hogy a köztük maradó építési tömbök tisztességes és gyakorlatias alaprajzokra adjanak lehetőséget, amit a speciális városépítési betegség, a még egyre grassáló: „diagonalitis" sokszor gátol. Emellett az utcavezetéseknél, térkiképzésnél a szép városképhatásra is kell törekedni. Mindezeket tudvalévőleg úgy egyenes, mint görbe utcákkal el lehet érni.

A rekonstruált építkezéseknél persze nagy nehézségekkel fog járni az új építkezés befolyásolása. A belga „Commission royale des monuments et des sites" álláspontja, amelyet Belgiumban sok szakember oszt, erősen odahajlott, hogy elpusztult, műtörténeti becsű épületeket régi metszetek, fényképek és épületmaradványok szerint le kell másolni, kopiában újra megépíteni. Az ilyen hamis régieskedést Németországban, számos balfogáson okulva, már félretették, s építészeik értik a módját, hogy a régi városképek szépségét megóvják, de ennek keretében modern formanyelvet beszélő épületekkel. A belga építészet azonban pillanatnyilag a forrongás zavaros állapotában leledzik. Egyrészt ragaszkodik még a francia barokhoz és a Louis seize-hez, másrészt a Jugendstil legőrültebb capriole-jait építi meg. Egy-két dicséretes kivétel van csak, kivált az előkelőbb városházi építkezés terén. Az építési tervek hatósági befolyásolása lesz Rehorst szerint a német igazgatás nevezetes feladata. Másik feladat a bútorzatok rekonstrukciója, amelynél a régi és hagyományos mesterségeknek és népművészetnek kell a főszerepet juttatni.

A vita során, melyet Rehorst előadása keltett, kialakult az a nézet, hogy a régi épületek rabszolgai utánzása csakugyan elvetendő, ellenben a régi formák továbbfejlesztése kívánatos. Hasonló értelemben szólott ehhez a tárgyhoz Bissing főkormányzó, aki az egész építkezési közigazgatásra vonatkozólag is tett programmszerű nyilatkozatokat. Hangsúlyozta ő is, hogy a belgák teljes gyámkodás alá helyezését nem tartja jónak és keresztülvihetőnek, ámbár érdekes ez a megállapítása: „a belga ember lélektani rejtély; rajong a szabadságért egész az önhatalmaskodásig, de ha belátta, hogy jó volna valamit cselekedni is, örül, ha a helyes utat megparancsoljuk neki". Különben maguk a belgák már Charles Buls, a híres brüsszeli városren-

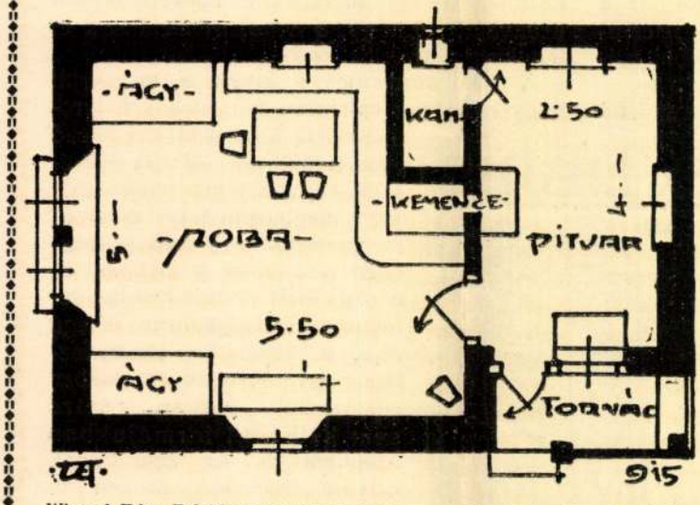

Wigand Ede: Felvidéki parasztház alaprajza (a szabványos terv alapján és a kiszabott anyagok felhasználásával).

E. Wigand: Grundriss des Bauernhauses in den Karpathen.

dező polgármester reformtörekvéseivel századokkal megelőzőleg megadták a klasszikus példáját az építkezések hatósági befolyásolásának. Brüsszel tanácsa az 1695-iki bombázás után 1697-ben kiadta a következő érdekes rendeletet:

„Tekintettel arra, hogy nem lehet tűrni, hogy a városnak nagy piacát deformálják épületekkel és tetőkkel, amelyek túlságosan különböznek egymástól, mert erészt amennyire csak lehet, meg kell őrizni a harmóniát: a tanács Brüsszel minden háztulajdonosának és mesteremberének megtiltja, hogy a nevezett piacon bármely tetőt vagy házat megépítsen, mielőtt a modelljét a tanács nem vizsgálta át és nem hagyta jóvá, ellenesetben úgy a tulajdonos, mint a mesterember 100 batacont fizessen régi jog szerint. Ezenkívül minden ezzel a rendelettel ellenkező épület az illető költségére le fog bontatni." E bölcs rendelet eredménye lett a Grand' Place pompás kiképzése.

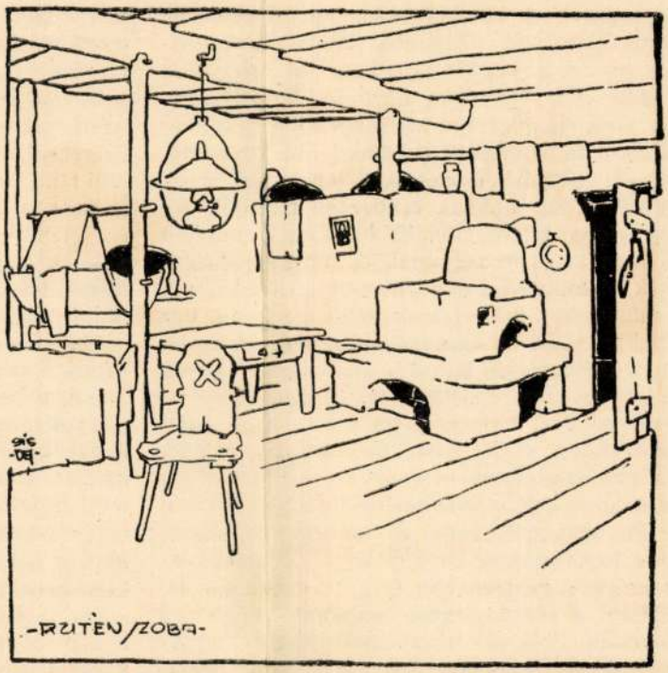

Wigand Ede: Felvidéki paraszthház belseje.

E. Wigand: Das innere des Bauernhauses.

A gyűlés állást foglalt még a természet kínos elcsúfítása ellen, ami Belgiumban különösen a reklámtáblák használatával történik.

NAGY VIRGIL: A FELDÚLT TŰZHELYEK ÚJRATEREMTÉSE

Amikor a háború forgatagába belesodródott felsőmagyarországi népünk, a magyarság szoruló szívvel tekintett ez északi bástyájára, és bizonyos, hogy a saját otthona féltése mellett nyomban kiváltotta a lelkekben a mélységes testvéri részvétet az áldozatul esett északi népünk iránt, amely szegényes javait veszítve, szenvedett hajléktalan, étlen, s nagy tömegében minden szenvedése mellett hű maradt a hazához, az ősi röghöz, vallásához, tervszerű és kecsegtető csábító kísértések ellenére; mint hajdan Rákóczi népe, nyelvében nem, de ragaszkodásában, összetartozandósági érzésében magyarnak, s pajzsként szerepelt a mögötte élő testvéreinek. A háború borzalmai közepette, a sötétség, ború és bú mellől az egész világot besugárzó magasztos fénykévékként sugároznak harcoló ifjaink hősi erényei; és itthon, az igazaknak stoikus kitartása és gondoskodása a nemzetnek a küzdelemhez további erőt ad, amelyet a sötétségben bujkáló – még ily időkben is önző — igaztalanoknak aljassága sem képes gyengíteni. A legszebb megnyilatkozása emez erényeknek az az országszerte szinte magából sarjadt és melegét a legszélesebb rétegekbe terjesztő érzés, szeretettel felkarolni a kárvallott népünk ügyét, otthont visszaadni a hajléktalannak, jobbat és szebbet mint volt; segítséget nyujtani a tekintetben, hogy szerény életét az igényeit kielégítő új alapokra fektetve, a boldogabb, a jobb jövő kilátásával újból kezdhesse, a multnál is bensőségesebb kapcsolatban a mögötte támaszként sorakozó magyar testvéreivel. A mozgalom, amely ezt elérni akarja, elsősorban megnyilatkozott a kormány intézkedéseiben, amellyel a földmívelésügyi minisztert bízta meg, hogy a feldúlt házak újraépítéséhez építőanyagtermeléssel és szolgáltatással, általános irányítással és szervezéssel, munkaalkalom nyujtásával segítségére siessen a hajléktalanoknak;

támogatva a közigazgatás, nevezetesen az azok élén álló főispánok lelkes munkásságával ez a segítés gyorsan és erélyesen indult meg egységes háztípus tervezésével, az azok felépítéséhez szükséges anyag termelésével és munkaerő (hadifoglyok) kirendelésével; továbbá a falvak felmérésével, azok telkeinek és útjainak rendezése céljából. Az egységes, internacionális háztípus gondolata a munka gyorsaságának és egyszerűsítésének biztosítására mindenesetre közelfekvőnek mutatkozik; más tekintetekből azonban, bár jobbat is ad az elpusztultnál, nem kielégítő, mert tömegekben felépítve sivárságával kiirtja a falu egyszerű, de jellegzetes varázsát, idegenszerűségével kirí a megmaradt házak környezetéből, gyökereiben megtámadja a bármilyen szegényes népművészeti tradíciót és a megszokott otthon melegét nem támasztja.

Mi, akik építészettel és művészettel általában foglalkozunk és értékeljük a népművészetnek legszerényebb megnyilatkozásait is, abban a vélekedésben vagyunk, hogy az újonnan építendő házak felépítésénél biztosítandó a legegyszerűbb eszközökkel és a legmesszebbmenő takarékosság mellett is annak a lehetősége, hogy a falu képének falusi jellege megmaradjon, hogy a lassúbb és nem sablonos keletkezéséből kiadódott apró változatosságainak zamatja újból is érvényesüljön, és hogy az új ház ne legyen merő idegen, kapcsolódjék bele a népies építkezés hagyományaiba, legyen a régi típusnak fejlettebb, egészségesebb, kultúrabb ivadéka. Símuljon az új otthon a népnek a rögből nőtt szokásaihoz, de elégítse ki tökéletesebben szerény igényeit; jelentsen jó egy lépést előre, de nem ugrást az idegenbe. Az e tekintetben az építésztársadalom tagjaitól tett javaslatok az intéző köröknél megértésre találtak és van kilátás arra, hogy az egy cél gondolatában munkálkodók összeműködése eredményes lesz. A simulás a hagyományhoz csak felismerés alapján biztosítható. Az első lépést e tekintetben megtette az építésztársadalom azzal, hogy felajánlotta önzetlen szolgálatkészségét mind az állami, mind a társadalmi mozgalomnak és hogy néhány tagja tájékoztató tanulmányutat tett a feldúlt területeken.*

Ez a tájékoztató út a házak tervezéséhez megadja ugyan a legszükségesebb támasztópontokat, de tágabb célok biztosítására a felismerés kiszélesítendő.

E célból a Khuen-Héderváry gróf elnöklete alatt megalakult országos bizottság kimerítő kutató tanulmányutat rendez szakavatott egyének megbízásával, amelynek célja a kárvallott területeknek néprajzi és népművészeti felismerése; felvételi és tárgyi anyag összegyüjtése templomokról, házakról, bútorokról, házifelszerelésekről és eszközökről, gazdasági szerekről, ruházati cikkekről, szóval mindenről, ami tanulságos lehet e tekintetben, ami következetesen felhasználható lehet az újonnan felépítendő házak tervezésénél, az új otthonoknak megfelelő bútorokkal és eszközökkel leendő felszerelésénél, gazdasági eszközeinek pótlásánál.

Ennek a tanulmányútnak egyéb céljai: a néprajzi tudománynak újabb anyagot biztosítani, a szerény használati és népművészeti tárgyakat a pusztulástól megóvni, ahol pedig a nép kénytelen tőlük megválni, megszerezni azokat múzeumok és gyüjtők számára; mert máris járnak a kárvallott vidékeken műkereskedők ügynökei és más egyének, akik a szűkölködő nép szerény kincseit csekély összegért megvásárolni iparkodnak.

Ha a felvidéken lakó népünk művészete a nép anyagi és kulturális szegénységéből kifolyólag nem is olyan ragyogó mint egyebütt e hazában, mégis bármily szegényes és fejletlen legyen, megvédésre érdemes a teljes jellegtelenség tengerébe való elsülyedéstől, vagy legalább is megőrzésre. Ha pedig a boldogabb jövőben az államhatalom és a közigazgatás fokozottabb politikai, közgazdasági és kulturális gondoskodásban, a társadalom pedig továbbra is szerető támogatásban fogja részesíteni e népünket, akkor megerősödve még becsesebb tagja lesz a magyar hazának s ha a hagyománynak gyökerei nem pusztulnak el teljesen, népművészete hátha talán új virágokat még hajthat?

Ez pedig erkölcsi értéket is jelent, mert a szép kultusza, bármily szerény legyen is, lelket jelent, életkedvet biztosít, haladást eredményez.

Ha a tanulmányút gyüjtési eredménye elég kiadós lesz, kilátásba vehető az anyagnak kiállításban való bemutatása és képes füzetben való ismertetése, ami megint közelebb hozná e népünket a nagy magyar társadalomhoz, amely szívének melegét oly megható mértékben tárta fel a szűkölködők felé.

Minden gyakorlati gondolat, amely ezt a mozgalmat szolgálhatja, értékes és támogatásraméltó.

❦ ❦ ❦

Még a legolcsóbb árúk is elég drágák, ha hasznavehetetlenek. Cato.

Jobb, ha az emberek kérdezik, hogy miért hiányzik valahol egy szobor, mintha azt kérdik, hogy miért van ott. Cato.

* Lásd: Dr. Lechner Jenő cikkét az „Építő ipar — Építőművészet" szept. 19-i számában.

~~Dudits Andor~~

Lux Kálmán

Margó Ede

az alábbi terv. IV. díj.

Építő Ipar

1909. nov. 14.

(A Rákóczi-sírem-lék tervpályázata, képpel.)

Műemlékek Orsz.
Bizottsága

Budap

IX Rákosutca

Hivatalból.
Dijátalányozva.

~~Dudits Andor~~

Lux Kálmán

Margó Edl

míry
cédz

irod

Malonyay Dezső

Rákóczi sir emléke.

Budapesti Hirlap

1909. 255. 7.

BUDAPEST
1935 OKT. 23 11
LKb
4
LKb

~~Dudits Andre~~

Lux Kálmán

Margó Ede

nincs léd 2

Rákóczi emlékum

2. pályázat

IV. díj

irod

Forster K. Rákóczi-

43-l-

nak és bujdosó

társ nak Sírem lékei a hülföldön

és a harában. 1913

Lux Kálmán dr

Rupp Jenő

Sebestyén Artur

K

mincs led

Gallina Frigyes dr: Budapest szekesfővárosi 1925-26. évi kislakásos építkezései.

MAGYAR. EPITOMUVESZET

1927. 3-4. 3. III. l.

V. Váci-ut – Murai-utca mellett 3 épületből álló kislakásos épületcsoportot fentiek tervezték

MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM

Lux Kálmán

Medgyaszay István

~~19. l. 31. l.~~
~~33. l. képekkel~~

K

Töry és Pogány 19. l.

Rerrich Béla és
Wachtel Elemér
19. l. 20. l. képpel

Lux Kálmán 20, 21. l. képekkel

Palóczi Antal 20. l. 33. l. képpel
34. l. képekkel.

Vermes és Kaszab Miklós
35. l. képekkel 20. l. 22. l. képpel

Medgyaszay István
20. l. 31. l. képpel
32. l. képpel

Magyar Vilmos = Erzsébet királyné emlékére
Épitő Ipar 1911.

Sorrabb Tassal

Erod

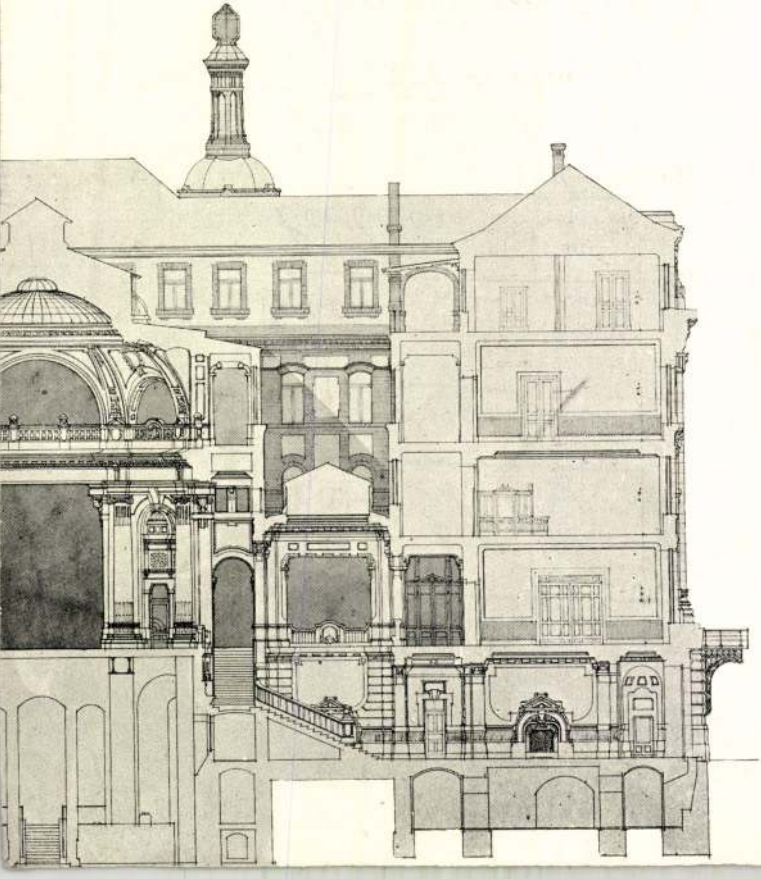

~~Dalmata, Giovanni~~
~~Hensztmann, Imre~~ 39, 40 l.
13. l.

Nincs
céd
z erd

Lux Kálmán dr.
11, 12 l.
16. l.

Bevilaqua Borsody

Bela: Irányelvek a
székesfehérvári király-
sírleletek agnoscalásához. Hetényi Imre
dr elgondolásai alapján
írta —. Bp. 1938.

K

A

NYILASSY SÁNDOR: VETÉSNÉZŐK.

roppant nehéz anyagi viszonyok közt ezzel a szép összeggel is elősegítette művészeink boldogulását.

Dr. *Serédi* Jusztinián biboros-hercegprímás, magas állásának elfoglalása óta, a nürnbergi kiállítás alkalmából első ízben tisztelte meg Társulatunkat kitüntető, magas látogatásával. Meg kell még említenünk, hogy a Társulat hírneves szobrász tagját, *Pásztor* János szobrászművészt a Kisfaludy-Társaság ez évben a Gregussdíjjal tüntette ki nagyszerű művészi munkásságáért.

És meg kell még emlékeznünk *Balló* Ede művésztanár, kitűnő festőművészünk ünnepléséről, akit Társulatunk nagyértékű művészi alapítványáért tiszteletbeli tagjává választott. Balló vagyonának nagyrészét arra szánta, hogy annak évi jövedelméből a magyar képzőművészek legjobb alkotásai a nemzet számára megszerezhetők legyenek. Ezenfelül évente 5000 pengős ösztöndíjat ad tehetséges fiatal festőknek vagy szobrászoknak, végül 1000 pengős díjat művészi fej- vagy akt-tanulmányra és 1000 pengős utazási ösztöndíjat fiatal rajztanárjelölteknek.

A mai kietlen, majdnem inséges időkben, az emberi önzés határtalan erőszakossága idején, — íme, még az idealizmus virágai is nyílnak.

Társulatunk milyen szívesen ünnepelne évente minél több ilyen idealistát, akik megkönnyítenék művészeink gondterhes életét. Mert a gondok művészeinkben is csak bánatot szülnek, nem az isteni magasságokba fölszálló lelki fellángolást.

Az 1930. évi tavaszi kiállítás március hó 15-én nyilt meg és április 13-án zárult. E tárlaton az egyes művészcsoportok saját zsűrijükkel szerepeltek ; résztvett a Képzőművészeti Társulat törzs- és társtagjainak csoportja, a Benczúr-Társaság, a Magyar Képzőművészek Egyesülete, a Paál László-Társaság, a Kupeczky-Társaság, a Képző-

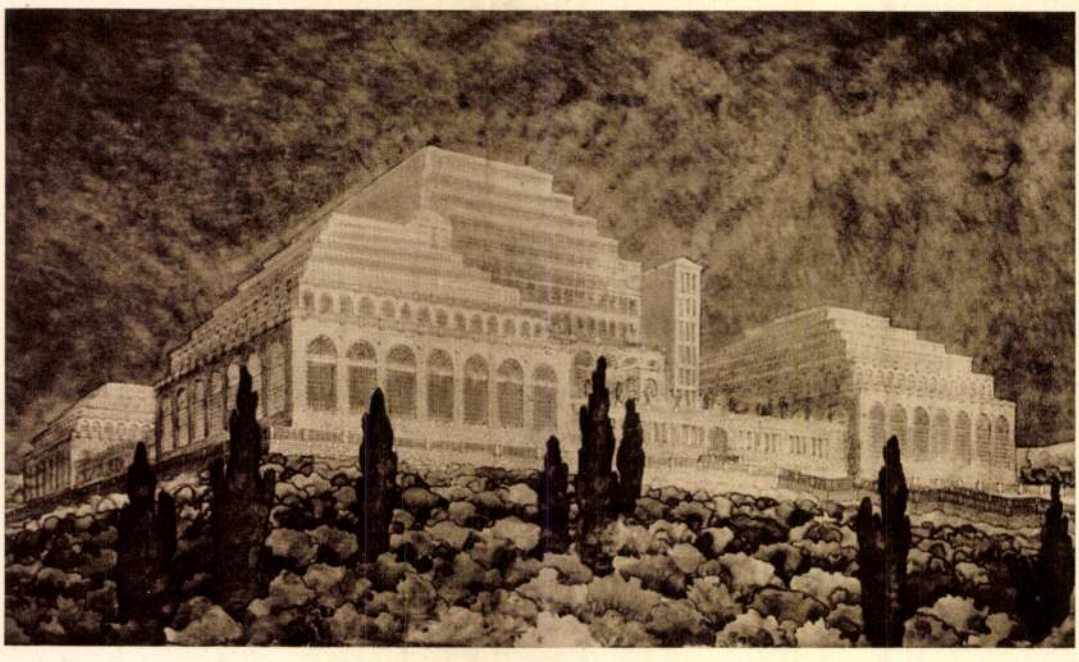

DR. LUX KÁLMÁN: FÖLDTANI MÚZEUM TERVE.

Evk KMT. 1930

V. ÉVFOLYAM, 120. SZÁM ÁRA 12 FILLÉR BUDAPEST, 1943 PÉNTEK, MÁJUS 28

PEST

Milyen élelmiszereket lehet szállítási igazolvány nélkül Budapestre hozni?

Legalább félmillió embert és nyolcmillió tonna hadiszert kellene megkockáztatnia az európai inváziónak

Churchill úton Anglia felé

A KUBANI NAGY CSATA

De Gaulle Algirba utazott, ahol ma megalakul az „ideiglenes francia központi kormány"

A washingtoni értekezlet megállapította a jövendő hadműveleteket

Churchill úton Anglia felé

Helsinki, május 28. Finn lapoknak semleges forrásból származó értesülése szerint Churchill már úton van Anglia felé. A közös angol-amerikai közlemény nyilvánosságrahozatalát Churchill londoni megérkezése utánra várják. Egyes körök véleménye szerint a nyilatkozat közzététele egyúttal jeladás lesz a nagy támadás megindítására.

Churchill és Roosevelt washingtoni megbeszélésén

a vezérkarok teljes egyetértésre jutottak valamennyi hadszintéri jövendő hadműveleteire nézve.

Davies, Roosevelt moszkvai rendkívüli kiküldöttje tegnap kijelentette újságírók előtt, hogy amikor Sztalin átadta neki Rooseveltnek szóló válaszlevelét, értésére adta, hogy teljesen egyetért Roosevelt levelének tartalmával. *(MTI)*

A washingtoni tanácskozások befejezése: huszonkétszavas Roosevelt kommüniké

Washington, május 28. *(NST)* A Fehér Házban lefolyt tanácskozások záróközleménye nagy meglepetést hozott. A szerdán bejelentett közös Churchill—Roosevelt-nyilatkozatot nem adták ki és ehelyett a Fehér Ház csütörtökön este mindössze 22 szóból álló kommünikét tett közzé.

A közlemény kijelenti, hogy teljes összhang áll fenn a véleményekben az összes hadszintereken bekövetkező jövőbeli hadműveletek tekintetében. A hadműveletek színterét illetően semmiféle utalás nincs a közleményben.

Roosevelt és Churchill csak az utolsó pillanatban döntöttek a nyilatkozat kérdésében

Amsterdam, május 28. *(Német Távirati Iroda.)* A brit hírszolgálat a következőket jelenti Washingtonból:

Roosevelt nyilatkozatát Early, Roosevel titkára a Fehér Ház sajtóértekezletén közölte. Early hozzáfűzte, hogy »ez minden, amit mondhatok önök számára. A terveket megváltoztatták.«

Churchillnek és Rooseveltnek eredetileg az volt a szándéka, hogy közös nyilatkozatot adnak ki, később azonban elhatározták, hogy csak egyetlen mondatból álló nyilatkozatot tesznek közzé Roosevelt nevében. Nem tudni, vajjon a miniszterelnök látta-e a nyilatkozatot közzététele előtt.

Early kijelentette, hogy Roosevelt és Churchill csütörtökön **az utolsó pillanatban** határozták el magukat erre a lépésre. *(MTI)*

Legalább félmillió embert és nyolcmillió tonna hadiszert kellene megkockáztatnia az inváziónak

Róma, május 28. Cordelli olasz tábornok az »Ecchi Commenti« című folyóiratban foglalkozik az ellenségnek az európai erőd elleni betörési kísérletének lehetőségével. Fejtegetései szerint a támadónak át kellene kelnie a tengeren és ebből a célból hatalmas, jól felszerelt sereggel kellene rendelkeznie. Az ellenség szeret azzal dicsekedni, hogy tavaly novemberben sikerült Afrikában partratennie 140.000 embert és erre a célra 800 hajót vett igénybe, legalább kétmillió tonna tartalommal

Ez a partraszállás kétségtelenül jól megszervezett vállalkozás volt, de gyengén védelmezett, illetőleg egyáltalán nem védelmezett területen. Az angolszászoknak mégis igen drágán kellett megfizetniök a vállalkozást. Legalább 5—600.000 embert és legalább 8 millió tonna hadiszert kellene kockáztatni az Európa elleni vállalkozásban, hiszen például a Montgomery-féle brit hadseregnek naponta 2500 tonna hadianyagra volt szüksége. *(MTI)*

De Gaulle Algirba utazott

Zürich, május 28. *(A Pest külön tudósítójától.)* Londoni jelentés szerint De Gaulle csütörtökön Algirba utazott. Elutazása előtt rádióbeszédet intézett a franciákhoz, közölve, hogy a szellemi egység helyreállítása után hozzá kell látni a birodalmi egység helyreállításához. De Gaulle hangoztatta ezután, hogy Franciaországban meg kell szünniök azoknak a belső harcoknak, amelyeket elavult formaságok körül vívtak és amelyek Franciaország vereségét okozták. Algiri jelentés szerint ma, pénteken megalakul Algirban az ideiglenes francia központi kormány.

Angol diplomata elképzelései Németország rendőri ellenőrzéséről

Rio de Janeiro, május 28. *(NST)* Sir Noel *Charles* rio-de-janeiróí angol nagykövet szerdán nyilatkozott az argentínai sajtó képviselői előtt *Németország háború utáni megszállásának tervéről*. A nagykövet a következőket mondotta:

— A szövetségesek győzelme után Németország rendőri ellenőrzését *a lengyelekre, csehekre, belgákra és hollandokra kell bízni*. Különösen *a német ifjúságot kell ellenőrizni*, kézbentartani és a szövetséges hatalmak célkitűzéseinek szellemében nevelni. *A szövetséges csapatok addig tartják megszállva Németországot, ameddig szükséges lesz.* Tárgyalásokon nyugvó béke nem érdekli a szövetségeseket, hanem csak olyan béke, amelyet *az elfoglalt Berlinből akarnak diktálni*.

Göbbels tikke a „válság természetéről“

Berlin, május 28. *Göbbels* birodalmi propagandaminiszter a *Das Reich* című hetilapban »A válság természetéről« címmel foglalkozik a válságnak a háborús időkben való szerepével. Megállapítja, hogy *a Németország által ideiglenesen elszenvedett csapások csak részben tekinthetők válságosaknak*. A válság egyébként *a tisztuláshoz vezető út*, inkább próbatét, semmint döntés. Az a lényeges, hogy *mit hoznak ki belőle*. A mai nagykiterjedésű hadvezetésnek természetében rejlik, hogy a szegélyeken támadható és *imitt-amott válságjelenségekre vezet*, ezek azonban a politikai és katonai helyzet magvát *nem roppanthatják össze*.

Az ellenség imitt-amott vissza tudott valamit szerezni. A németekre ez fájdalmas, de *a háború kimenetelére nem döntő*. Ezekkel kapcsolatban, kevés kivételtől eltekintve, *válságokról van szó, de semmiesetre sem igazi válságokról*. Ehhez más természetű veszedelmek kellenének. Akkor már olyan helyzetben lenne Németország, amelyben a valószínűtlen nadiszerencsén kívül nem is volna menekvés. Ilyesmiről azonban szó sem lehet. *A nehézségek ide gleneszek. (MTI)*

Az „európai szovjetállamok“

Berlin, május 28. *(NST)* A Wilhelmstrasse szószólója csütörtökön foglalkozott azokkal a külföldi sajtóhangokkal, amelyek *Szimics* jugoszláv ujságíró követelését ismertetik. Szimics ugyanis szükségesnek tartja a jugoszláv emigráns bizottság átköltöztetését Londonból *Moszkvába*. A Wilhelmstrasse véleménye szerint ez a követelés szoros összefüggésben állhat az »*európai szovjetállamok*« megalapítására vonatkozó moszkvai tervekkel és reményekkel.

A KUBANI CSATA

Berlin, május 28. **A Nemzetközi Tájékoztató Iroda jelenti a keleti arcvonal helyzetéről: Tegnapelőtt, szerdán**

teljes erővel megkezdődött a kubani hídfőért való csata.

Többórás pergőtűzszerű tüzérségi előkészítés után kora reggel legalább tíz szovjet lövészhadosztály és öt páncélos dandár indult támadásra a kubani hídfő keleti arcvonalának egy szakasza ellen, hogy szabaddá tegye az utat Temrjuk felé, a Taman-félsziget nyugati nyulványáig.

A bolsevista légihaderő

is beleavatkozott a harcokba. Főleg a német hídfő mögöttes összeköttetéseit rohamosta a keresi út mentén. Kétszáz különféle gépet vetettek harcba a német kubani hadsereg pótlási vonala ellen, a kísérlet azonban súlyos csőddel végződött. Lelőttek 48 támadó gépet és még 23 szovjet gép olyan súlyos találatokat kapott, hogy kigyulladt és az orosz arcvonal mögött lezuhant.

Ugyanilyen megsemmisítő volt az a vereség, amelyet a német gránátosok okoztak a bolsevista lövészhadosztályoknak és páncélos ezredeknek. Hogy a szovjet ütegek pergőtüzének hatását csökkentsék, átmeneti jeg kiürítettek néhány kilométer széles és vagy két kilométer mély terepszakaszt. A szovjet pergőtűz így órákon át olyan övezetet döngetett, mely átmenetileg senki földje volt. Azután mintegy 170 páncélos kíséretében e őrétörtek a szovjet lövészezredek. Már az első támadásban a német rohamozó gránátosok hatalmas ellenlökésébe ütköztek és ez az ellenlökés már e eve erejét vette támadásuknak.

A nap folyamán megismételte támadásait a Szovjet,

mégsem tudta egy helyen sem benyomni a német arcvonalat.

Estig 65 bolsevista harckocsit pusztítottak el a németek, közöttük több 52 tonnásat is. A bolsevisták tehát harcbavetett harckocsijaiknak több, mint egyharmadát elvesztették. Lövészhadosztályaik veszteségei is legalább ilyen arányúak voltak.

Ez a vereség megsemmisítő volt ugyan, de a bolsevisták nagyméretű előkészületeket tettek

a második csatára

a kubani hídfőért. Így tehát tömegtámadásaik folytatásával kell számolni. *(MTI)*

Bolsevista akciók a finn arcvonalon

Berlin, május 28. A Nemzetközi Tájékoztató Iroda jelenti, hogy a keleti frontról nem érkezett hír nagyobb harci eseleményekről, kivéve azokat a jelentéseket, amelyek az Alsó-Kuban melletti elhárító csatáról szólnak. Több arcvonalszakaszról jelentik viszont, hogy a tüzérségi és helyi ütközettevékenység

erősen megélénkült.

Így a középső arcvonalszakasz északi részén heves tüzérségi előkészítés után mintegy ezrednyi erővel támadásba mentek a bolsevisták. Egyes pontokon sikerült is behatolniok a német vonalakba, a német ellentámadások azonban kivetették őket.

A leningrádi arcvonalon

heves tüzérségi párbaj folyt nehéz ütegek között. Egy szovjet lőszerraktár kigyulladt és robbanása egy egész bolsevista ütegállást megsemmisített.

A finn hadsereg arcvonalát szerdán Maselskaja szakaszán nagy számbeli túlsúlyban levő bolsevista erők támadták, de nem sikerült teret nyerniök. A finn védőcsapatok elhárító tüzében a bolsevisták megállottak és véres veszteségeket szenvedtek. Úgylátszik, a szovjet hadvezetőség a leningrádi körzetben levő új lövész- és páncélos alakulatok egy részét rövidesen szintén egyéb finn szakaszokon alkalmazza. Több jelből arra lehet következtetni, hogy legközelebb

az ausnusi földszoroson

lehet számolni bolsevista támadásokkal.

Az orosz önkéntesek kiáltványa

Berlin, május 28. A Stefani-iroda berlini munkatársának alkalma volt beszélgetni a bolsevizmus ellen küzdő orosz önkéntesek mozgalmának vezető személyiségeivel. Ezek részletesen vázolták mozgalmuk eredetét és céljait. A mozgalom vezetőségében *több tábornok és 200 tiszt* vesz részt. A végrehajtóbizottság *kiáltványt* adott ki a bolsevizmus ellen. A kiáltvány szerint *eddig bolsevista iga alatt éltek, de most azok mellé álltak, akik a bolsevizmus ellen küzdenek*. Az oroszoknak kötelességük egyesülni a bolsevizmus elleni harcban és résztvenni az új Oroszországért vívott küzdelemben. Sem a kivégzések, sem a börtönök nem tudták megtörni az orosz népet, a propaganda sem tudta bolsevistákká tenni a tisztességes oroszokat. *(MTI)*

Mi a kubani szovjet támadás célja?

Berlin, május 28

(A Pest berlini szerkesztőségének telefonjelentése)

Hetek óta érkeztek a hírek a kubani hídfőnél mindig újabb erőkkel folyó szovjet támadásokról. A harcok hevessége, mint a hivatalos jelentések is közlik — ismét

tetőpontjára

emelkedett. Berlini katonai magyarázók még a véderőfőparancsnokság napijelentései is nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy

itt most már feltétlenül további nagy szovjet támadó hadműveletek kezdetéről van szó.

A gyors és erélyes német ellentámadásokon az eddigi szovjet kezdeményezések meghiusultak ugyan, de további folytatásukra feltétlenül számítanak, mert német részről határozottan megállapítják, hogy

a szovjet hadvezetés mindenáron el akarja háritani útjából a kaukázusi térségbe mélyen benyúló német hadállásokat.

Mindebből megállapítják, mekkora értéket tulajdonítanak szovjet részről is a kubani hídfőállásnak, bár ez az érték inkább a védekezés szempontjából látszik igen előnyösnek, amint hogy a Taman-félsziget elfoglalása sem jelentene semmi előnyt támadó stratégiai célok szempontjából esetleg a Krim-félsziget ellen irányuló hadműveletekhez.

Otto von Heydebreck

A német hadiipar áttelepítése a fenyegetett vidékekről

Stockholm, május 28. **Az Aftonbladet berlini tudósítója jelenti lapjának: Ok van annak a feltevésére, hogy a német hadiipar nagyméretű áttelepítése nyugatról más, jól védett területekre, már nagyrészt megtörtént. Ennek alapján Berlinben megállapítják, hogy a szövetségesek légitámadása a német hadfelszerelési ipar ellen semmiféle döntő szerepet nem játszhat a háború kimenetelében. *(Bud. Tud.)***

Attlee a légiháborúról

London, május 28. *Attlee* helyettes miniszterelnök az alsóházban állást foglalt *semleges országokból* származó kezdeményezések ellen. E kezdeményezések ügyében, amelyek a *légitámadások abbahagyására* irányulnak, Attlee kijelentette, hogy »a tengelyhatalmak háborús potenciáljának a légibombázások által való megsemmisítése egyik igen fontos, sőt fő célja offenzívánknak.« Hangoztatta, hogy sem az ellenség, sem más nem tértheti el őket ettől. Nem fogják csökkenteni a háborúnak ezzel az eszközzel és más megengedett módon való erőteljes folytatását *(Bud. Tud.)*

Négyszázezer gyermeket távolítottak el a légitámadások által veszélyeztetett német vidékekről

Berlin, május 28. *(NST)* 1940 óta a Hitler-ifjúság szervezetei *1621 különvonaton és 58 különhajón összesen 382.616 gyermeket távolítottak el* a légitámadások által veszélyeztetett nyugat- és északnémetországi területekről. A gyermekeket részben légitámadásoknak ki nem tett német vidékekre vitték, részben *szövetséges és baráti államokba*.

MÁJUSI RIPORT A BORSI VÁRKASTÉLYBÓL

Borsi, május 28. *(A Pest tudósítójától.)* Az országban mostanában ünneplik *Zrinyi* Ilonának, a Nagyságos Fejedelem szülőanyja születésének 300 esztendős jubileumát. Az ország minden egyes ünnepségén megemlékeznek *Borsiról* is, erről a Sátoraljaújhelytől alig néhány kilométerre fekvő kis faluskáról, amelynek *várkastélyában született a magyar szabadságharc legendás hőse, II. Rákóczi Ferenc*.

A Nagyságos Fejedelem halálának évfordulója alkalmából a kassai rádió helyszíni közvetítést adott a várkastélyból. A közvetítéssel kapcsolatban kerestük fel a várkastélyt és közvetlen közelből hallgattuk *Bornemisza* Miklós, Zemplén vármegye alispánjának szavait, amellyel beszámolt a kastélyról, annak történetéről és a helyreállítással kapcsolatos munkálatokról.

A csehek „kultúrérzéke“

A csehszlovák uralom alatt bizony eléggé elhanyagolt állapotba került a hajdan díszes kastély és a felszabadulás után fáradságos és *nehéz munkával* sikerült azután a mai — II. Rákóczi korabeli állapotba visszaállítani a kastélyt.

Nemcsak a vármegye, hanem az egész ország hálával tartozik azoknak, akik szivükön viselve a kastély ügyét, *a loistállónak és sertésólnak berendezett kastélyt műemlékké nyilvánították*. Többek között *Lux* Kálmán, a Műemlékek Országos Bizottságának alelnöke és *Lux* Géza műegyetemi adjunktus fejtettek ki nagy munkát. A berendezést pedig dr. *Szabó* Kálmán, a kecskeméti múzeum igazgatója végezte önzetlenül.

A kastély nemes egyszerűségében már messziről impozáns képet nyujt. A helyreállított kastélybejárón, melynek helyén volt valamikor a felvonóhíd, jutunk a kastély udvarára, amelynek falán a következő szövegű táblát találjuk: »Itt született II. Rákóczi Ferenc 1676. év március 27-én. Egyes hű hazafiak és törvényhatóságok áldozatkészségéből emelték a sátoraljaujhelyi turisták 1881. évben.«

A kastély kincsei

A Nagyságos Fejedelem szülőszobájában találtuk meg a bölcsőt. A bölcső oldalán rézgombok vannak, valószínűleg azért, hogy arra zsinórt kötve, a mennyezetre akasztva lehessen ringatni.

A kastély szobáiban elhelyezett bútorok az eredeti — múzeumok és magánosok tulajdonában lévő bútoroknak a másolatai.

Az emeleti szobában találjuk gróf *Károlyi* Gyula volt miniszterelnök ajándékát, három császári zászlót, I. Rákóczi Ferenc és feleségének, Zrinyi Ilonának a festményét, amelyek azonban szintén másodpéldányok.

A kastély másik szárnyában találjuk *Dókus* Gyulának, Zemplém vármegye volt alispánjának a gyüjteményét, amelyet a zemplénvármegyei múzeumból szállítottak a kastélyba.

Az egyik szobában van azután *a Rákóczi család levelezése Kazinczy Ferenc összegyüjtésében*, szél- és magyarázójegyzetekkel ellátva. Ezekből a levelekből tudjuk meg, hogy a kastélyt a Rákóczi család lakta, s bár tartózkodási helye a sárospataki vár volt, szívesen lakott a borsi kastélyban is. Az egyik szekrényben van *Báthory* Zsófia levele, mely Borsiban kelt 1664-ben. A másik *I. Rákóczi* Ferenc 1668-ban kelt levele, továbbá *Zrinyi* Ilona levele 1677-ből, amelyet szintén Borsiban írtak, legalább is a két levél keltezése ezt mutatja.

A Patakig nyúló alagút

Itt halljuk egy nagyothalló öreg embertől, hogy még a mult század végén is megvolt a kastély egyik földszinti helyiségéből nyíló *alagút, amely egészen a sárospataki Rákóczi várig nyúlt* le. Az alagutat a kastély helyreállítása alka mával ugyan *nem találták meg*, bár kutattak utána, de ásás közben *olyan nagymennyiségű víz tört elő, hogy a földszinti termeket mégis nem teljesen elborította*. Igy a kutatással felhagytak.

A munka még nem fejeződött be, mert a honvédelmi kormányzat jelentős támogatásával kiépitik a kastély másik szárnyát is, ahol mintegy *120 személyes levente tisztképző otthon lesz* és így a mult és jelen az ifjúság sokat igérő, kemény, acélos munkájában fog találkozni, hogy tényleg szebbé tegye jövőnket, a magyar jövőt.

Koss T. Zsigmond

— **Felkai Ferenc:** *Farkasvér*. Felkai Ferenc két nagysikerű drámája után most egy ragyogó tollal megírt szatirikus regénnyel bizonyítja be, hogy a mai magyar irodalom egyik legegyénibb iróművésze, aki nem fél hozzányúlni problémáinkhoz. Főhőse, a regény címét is adó *Farkasvér* Meseországban él — ahol sok minden megtörténhet. Olyan Meseországban, ahol a korrupció és a bürokrácia öncél. Farkasvér pedig purifikátor, íróember, akinek fejét akarják venni igazmondásáért. Hogy ez mégsem sikerül, és hogy miért nem sikerül — ezt mondja el *Felkai* Ferenc maró iróniával, úgy csillogtatva meg gondolatrögzítési művészetének varázstükrét, hogy aki akar, akár önmagára is ismerhet a meseországbáli alakokban. Olyan ez a mű, mint egy kissé elkeseredett, öngúnyoló, de nagyon igaz tükörkép, amit olyankor látunk, ha reggel borotválkozás közben önmagunkra nézünk. Akárhogy forgatjuk, az elmult esztendők egyik legnagyvonalúbb írása. A regényt az *Unio* kiadóvállalat adta ki *a Könyvnapra*.

Lux Kálmán

Lux Kálmán dr. okl. építész, műegyet. magántanár, X. Szabóky-u. 40. 137-883

Bptávb 1940 szept.

Hivatalból.

Dijátalányozva.

Lux Kálmán dr.

1933 feb. márc Eiöll-

XI. 3. Dominikánus-torony Mátyás király emléktáblájával-

Klebelsberg emlékkiáll Mücsarnok

28

t. Aprószent.
rot. Kamilla
z. 15. Ósaty. v.

N. k. 7 ó. 47 p. N. ny. 16 ó. 16 p.

HÉTFŐ

29

t. Tamás pk.
Prot. Dávid
z. 16 Aggeusz

KEDD

30

Kat. Dávid
Prot. Zoárd
z. 17. Dániel

SZERDA

31

at. Szilveszter
ot. Szilveszter
z. 18. Sebesty.

Lux Kálmán dr

Tér és Forma

1940. 10. sz. (A kassai gróf Forgách-palota átépítése.)

XII

Az alkotó építész nevének elsikkasztása már uzussá vált Magyarországon. Nemcsak magánépületeknél, de állami nagy alkotásoknál is hiába keressük a hivatalos komunikékben a tervező építész nevét. Olyan ez, mintha egy nagyszerű regény címlapjáról éppen annak a neve hiányoznék, aki azt írta. *Lux* Kálmán dr. megalkotta a gyönyörű Lillafüred-várkastélyt, mely értéke a magyar kultúrának, melynek felavatását hetekig ünnepelte az ország és az ujságok nagy cikkekben emlékeztek meg szépségéről, de sehol egyetlenegy szó sem jelent meg alkotójáról. Ez valóban megdöbbentő jelenség volna, ha nem így lenne minden más építőművészeti objektumnál. Az ember szinte már beletörődik. Sokszor évekig tartó áldozatos munkának az eredménye a névtelenség, melybe a tisztelt építtető igyekszik burkolni az alkotó mestert, gondolván, hogy így az ő érdemei domborodnak előtérbe és másnak — az alkotónak — dícsérete azt nem rejti így homályba. Valami gyáva nemtörődömség jellemzi a magyar építőművész-gárdát, mely beletörődik névtelenségébe. Pedig talpra kellene állnia és kiverekednie nevének megbecsültetését.

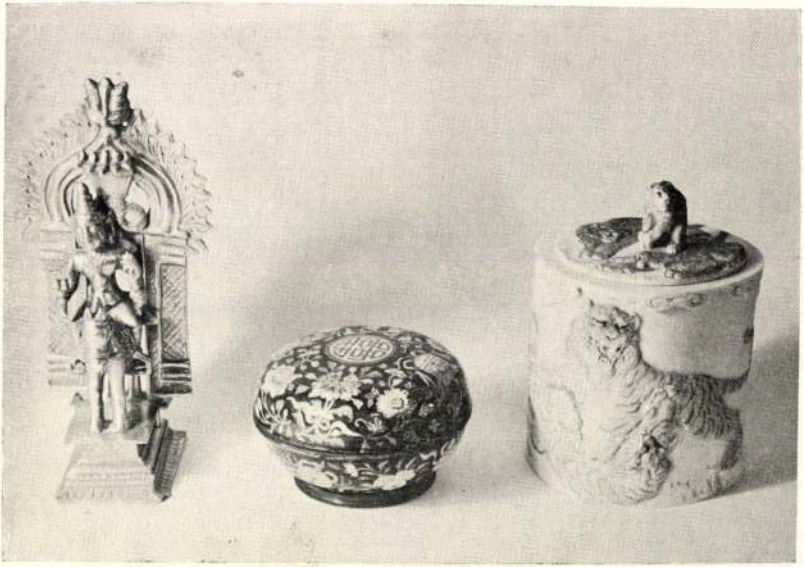

L u x K á l m á n dr.

építész

Nemzeti Ujság. 1925.márc. (Szebb lett a magyar Akropolis.)

Lux Kálmán dr.

a Gellérthegyi Lourdesi-barlang átalakitását fenti tervezte

Liber Középitk

23. l.

nd umgekehrt. Besonders bevorzugten
ldschmiede, offenbar dem Geschmack
das farbige Email und bildeten im
des Dratemails, das sogenannte
Umrahmung nicht aus gedrehtem
lfaden geschieht. Ein anderes Email-
enmotive und war zur Blütezeit der
beliebt. Die Technik des bemalten
ch von den Goldschmieden Oberun-
hmuck lithurgische Geräthe ver-
erden auf diese Art verziert, nur
enmotive, sondern heiligen Figuren,
tiefere Tönung vorherrscht als bei

Lux Kálmán dr

cvód
2

Liber Középitk

25. l.

Markoman háború VIII. 208.

Lux Kálmándr.

Írod

Gábri László:

Az nemes tanács méltóztassék gratiával lenni. Barangolás a Kassai Miklós börtönben.

Magyarság 1943.

okt. 3.

V e r o n e s e P a u l o

festő

Fővárosi Lapok.1867.máj.2. /Fővárosi hirek: Régi festmények./

Lux Kálmán dr

irod

Lechner Jenő dr:
Az Országos Műemlék-
bizottság ujabb működése.
Építő Ipar – Építő
Művészet. 1928. 3-4.
sz (jan. 15.)

Tiszteletpéldány.

ÁRVERÉSI KÖZLÖNY

L u x K á l m á n dr.
építész

Pesti Hirlap.1925.ápr.12. /Budapest müemlékei./ /Képekkel./

L u x K á l m á n dr.

Kertész K. Róbert: A magyar művészet közelgő eseményei. Pesti Napló. 1926.jan.12. /Képpel./

Lux Kálmán dr.

1.

Gerevich-emlékkönyv

25. I.

T. 2090.

átkép előterében balra táborozó
vasságot veszünk észre; a kö-
áttérben balra a Margitsziget
Pest köti le figyelmünket.
:

rospicit.

b.
e: A. Rudera urbis vastatae
jezése: M. Munimentum monti

4 cm.

< Lux Kálmán dr >

< > A budapesti
belvárosi plébánia-
templom. Tanulmányok
Budapest múltjából.
II. Bp. 1933. 1–131. l.
sajtó képpel.

Lux Kálmán dr

irod.

Biró József:

Erdély műemlékeinek sorsa a belvederei döntés után. Kolozsvár, 1943. 7, 12. f.

Lux Kálmán dr

a belvárosi főplébánia
templom tatarozása.
Restaurálási tervek
fentitől.

Halász 1939 középítk

11. l.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Lux Kálmán dr

l.

Szépművészet

1941. 21. l.

Brassó. A millenáris
emlékoszlopai. 14 db.

Lux Zábmán dr.

cód

Gerevich Tibor:
Magyar műemléki kiállítás a Nemzeti Szalonban. Bpest, 1942
B. l.

Lux Kálmán dr.

Kampis János:
Gerevich Tibor nyolc
éve. Magyarság
1942. nov. 29.

PAPINI

Lux Kálmán dr

Mód

Magyar Katonaujság

1942. nov. 7 és 14.

(Adalékok a Zrínyiek temetkezőhelyének történetéhez; képekkel.)

Lux Kálmán

1941

Lux Kálmán: Az esztergomi királyi vár. Magyar Építőművészet
40. évf. p. 66—69. 6 kép, 2 alaprajz.

14
14

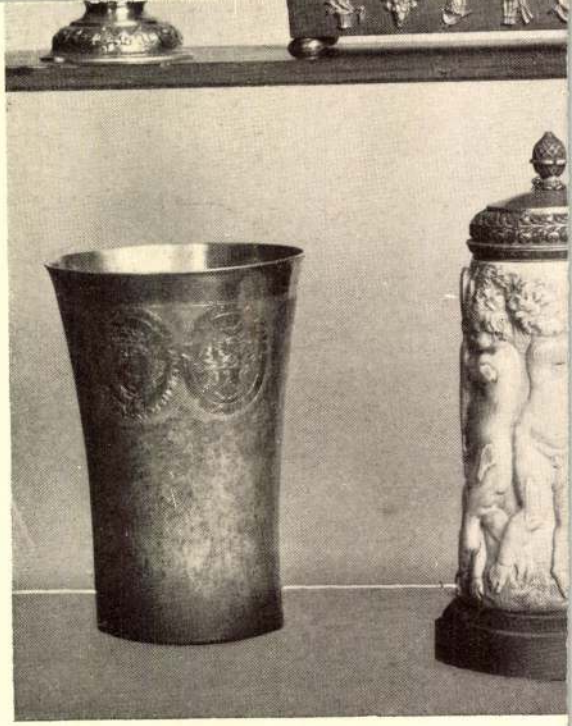

1711. 195

1716. 156

Lux Kálmán

Kolozsvár a Fogoly
utca felől levő
régi városfalaknak
helyreállítási munká-
latait vezette 1912-
ben.

Építő Ipar 1912.
441. l.

Lux Kálmán dr

cikk

Építő Ipar – Építő Művészet. 1925. 25. l.

[A Gellérthegyi szikla-barlang művészi architektonikus megoldása.]

A tervet fenti Építette

Dósa Béla I.
Drobnits Bálint I. II.
Ehrlich László I.
Eltér Kornél I. II.
Engelmayer Róbert I. II.
Engelschalt József I. II.
Erdélyi István I. II.
Erdős Gábor I. II.
Erdős György I. II.
Ereky Vilmos I.
Essö József I. II.
Fábián László I. II.
Fábry István I. II.
Faluvégi Barna I. II.
Farkas Dénes I. II.
Farkas Gábor I.
Farkas Imre I. II.
Farkas István I. II.
Farkas László I. II.
Farkas Mihály I. II.
Farkass György I. II.
Fejér Gyula I. II.
Fekete Ernő I. II.
Fekete Ferenc I. II.
Fellner Sándor I. II.
Felter Károly I.
Ferenczy Tibor I. II.
Filló József I. II.
Flaszik Jenő I. II.
Gyarmati Béla I. (született Szeged)
vitéz Gyimesi János I.
Győri 7. András I. II.
Haas András I. II.
Hadházy Sándor I. II.
Hadnagy Domokos I. II.
Haidegger Géza I. II.
Hajdó Kálmán I. II.
Hajós Imre I. II.
Hajós László I. II.
Halász Jenő I. II.
Halász László I.
Halmos Ferenc I. II.
Hamza Musztafa I. II.
Hausenblasz Endre I. II.
Hegedüs Mátyás I. II.
Hegedüs Tibor I.
Heincz Béla II.
Hellényi Miksa I. II.
Helmich Dezső II.
Herz Tibor I. II.
Herzog Ferenc I. II.
Herzog Pál I.
Hofbauer Tamás I. II.
Hoffmann Roland I.
Hollerung Gábor II.
Homoki Vilmos I. II.
Honti Ottó I. II.

Lux Kálmán dr

előadása a távlat-
szerkesztés új módjá
ról címen
Erről szóló rövid ismertetés:
Építő Ipar – Építő-
ellenőrzet. 1929. 78. l.

Lux Kálmán dr.

Építő Ipar – Építő Művészet. 1925. 41. l.
(A budavári Szent Miklós-torony.)

Fenti restaurálta
és vele előadásait
tartotta, melyek
ez a cikk rövid
kivonata.

† *Pusztaszéki Forster Gyula báró*, v. b. t. t., a Műemlékek Országos Bizottságának volt elnöke (1917).

† *Lóczi Lóczy Lajos*, a Földtani Intézet volt Igazgatója (1917).

† *Nagyszigethi Szily Kálmán*, volt műegyetemi ny. r. tanár (1917).

† *Dunaszentgyörgyi Tolnay Lajos*, v. b. t. t., a Magyar Államvasutak volt elnök-igazgatója (1917).

† *Zágoni Bodola Lajos*, nyug. műegyetemi ny. r. tanár (1922).

Gállik István, kereskedelemügyi ny. h. államtitkár (1922).

† *Kandó Kálmán*, a Ganz és Társa Danubius gép-, vagón- és hajógyár r.-t. volt vezérigazgatója, a M. Tud. Akadémia volt lev. tagja, az Országos Középítési Tanács volt alelnöke (1922).

† *Velencei Hauszmann Alajos*, volt műegyetemi ny. r. tanár (1922).

† *Nagyilosvai Ilosvay Lajos*, nyug. államtitkár, műegyetemi ny. r. tanár (1922).

b) **a közgazdaságtudományok tiszteletbeli doktora:**

† *Gávai Gaal Jenő*, volt műegyetemi ny. r. tanár (1922).

2.

A M. Kir. Állatorvosi Főiskolán

a) **az állatorvostudományok tiszteletbeli doktorai:**

† *Dr. Schütz Vilmos* titkos kormánytanácsos, a berlini állatorvosi főiskola volt ny. r. tanára (1910).

NÁCI BÁCSI

IRTA: TERESCSÉNYI GYÖRGY

Kővári, a hajlotthátú irodakezelő becsoszogott a főnöki előszobába.

— Parancsolsz, Náci bácsi ? — fordult feléje a fiatal titkár és mosolygását a hivatali komoly arckifejezés mögé szerette volna elrejteni.

A sovány, öregedő ember bizalmasan hajolt az asztal fölé és valami huncutkodó, félig szertartásos, félig pártfogástkérő hangon, suttogva mondta :

— Doktorkám, eszközölj ki, kérlek, egy kihallgatást . . .

— Kinél ?

— Őméltóságánál.

A párnázott ajtó felé kacsintott és válla fölött hátrabökött a hüvelykujjával.

— Mi az már megint ? — érdeklődött kedvetlenül a titkár. — Szabadság, távozási engedély, előleg ?

Náci bácsi megint előrehajolt.

— Puska . . . — lehelte.

— Micsoda ? — lepődött meg a fiatalember és összehúzott szemmel fürkészte. Az öreg megmagyarázta.

— Egy vontcsövű damaszt lankaszter. Gyönyörű jószág, valóságos ékszer. Az apámtól örököltem, úgy vigyáztam rá eddig, mint a szemem fényére . . .

— Nos ?

— Igaz, hogy még kakasos — hadarta tovább, mintha magában beszélne, — de az agya pompásan simul a marokba . . . hej, hej, valódi Sigismundi gyártmány és ez a fontos ám, kérlek, nagyon fontos . . . Ja, ja, mit csinálhattam ? . . . Két éve már úgysem vadászok, ott lógott a falon, tisztogattam, olajozgattam, gyönyörködtem benne. De most, tegnap, az asszony . . . és a váltó a jövő héten árverés . . . ugy-e, megértesz, doktorkám, ugy-e, megértesz . . .

Ott állt az asztal előtt, leeresztett karokkal, meggörnyedve. A titkár rábámult.

— Egy szót sem értek — mondta. — Mit akarsz azzal a puskával, Náci bácsi ?

Megint előrehajolt s mintha valami titkot árulna el, rebegte :

— Kisorsolom . . .

A titkár eltűnődött, mosolyogni akart, de aztán komolyra fordította :

— Ilyen személyes és ilyen szokatlan ügyekkel nem zavarhatom őméltóságát. Mért nem adod el ?

Az irodakezelő legyintett.

— Késő már. Nekem azonnal, még ma kell a pénz. És nem szeretném elkótyavetyélni.

— Dehát hogyan gondolod, az Istenért ? Itt a hivatalban ? Kisorsolni ?

Az öreg arca felderült. Megint vidám lett s előadta a részleteket.

— Nincs ennél egyszerűbb. Száz jegyet csinálunk egy pengő ötvenével, vagy akár százötvenet egy pengőjével. A személyzeti létszám négyszázhuszonhárom ember . . . Játszva aláírják, doktorkám, játszva . . . Aztán még ma, két óra után megejtjük a húzást. Jó móka lesz, meglátod. Nem az első fogja nyerni, hanem az utolsó ! Mit gondolsz, egy pengőn nyerni fog az illető egy valódi Sigismundi rózsadamaszt lankasztert . . . De az öregnek mégis be kell jelentenem. Ha szíves volnál, pártfogolnád előtte ezt a kérelmemet.

A titkár félig már meggyőzve ezt kérdezte :

— És hát . . . láthatnám azt a puskát ? Itt van ?

Kővári szolgálatkészen meghajolt, aztán lábujjhegyen kilépkedett, majd csakhamar visszatért egy barna, zömök bőrtokkal. Elővonta a fegyver részeit, a závárzatnál összekattantotta és átnyujtotta az iratokkal borított íróasztal fölött.

Kora délelőtt volt még, a hatalmas palotában éppen csakhogy megindult a hivatali élet, nem kellett attól tartaniok, hogy rájuknyitják az ajtót. A titkár kézbevette a puskát, hosszú, fehér ujjaival a kakas körül babrált, az öreg mosolyra húzott arccal állott előtte. A fiatalember játékosan felétartotta a csövet és az agyát vállához szorítva, ráczélzott.

— Hohó ! — lépett félre amaz. — Ne játsz vele. Nincs ugyan megtöltve, de sosem lehet tudni . . .

— Jól van hát — felelt és visszaadta a fegyvert. — Megpróbálom.

. . . mindenütt, mindenki az

ÉRDEKES REGÉNYEK

legújabb számát olvassa. **Ára: 20 fillér**

Kapható minden újságárusnál

A Magyar Népművelők Társasága kiadása

II. Rákóczi Ferenc rodostói ebédlőjének díszablaka

MŰEMLÉKEK KIÁLLÍTÁSA

Zrínyi Miklós síremléke Szent Ilonán

A Nemzeti Szalon termeiben a Műemlékek Országos Bizottsága 1934-től végzett munkájának értékes eredményeit láthatjuk. Az utóbbi években végzett ásatások során felszínre került épületromok, románstílű palota-díszítések, freskók világos bizonyságot adnak a magyar mult nagy értékeiről. Itt látjuk a nemrég feltárt szombathelyi Szent Quirinus-bazilika, az esztergomi királyi palota, a visegrádi palota új részeinek rajzait, felnagyított képeit. A kutatásokat végző Szentiványi Gyula, Genthon István és dr. Lux Kálmán munkáját fokozott érdeklődéssel kíséri már régen a közvélemény. A munka, amit végeztek, nagyszerű eredményeket hozott és jelentős mértékben járul hozzá magyarságtudatunk elmélyüléséhez. A finom rendezéssel összeállított gyüjtemény bemutatásával a Műemlékek Bizottsága értékes munkát végzett.

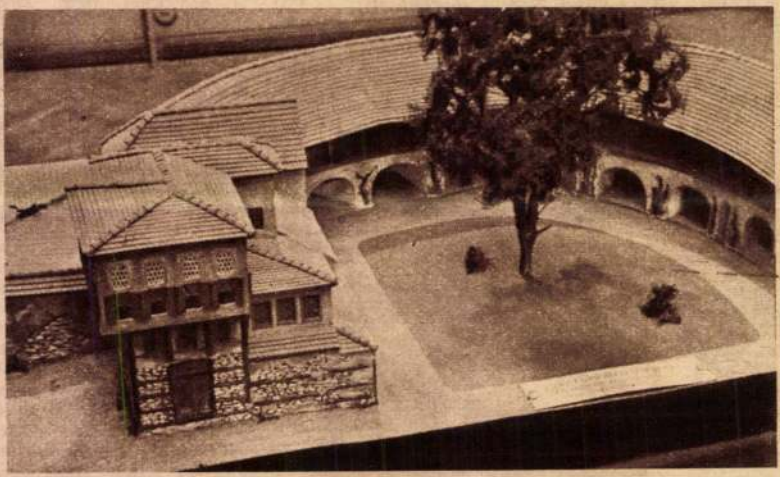

Rákóczi rodostói házának a kassai Hóhér-bástyán felépítendő mása

A kiállítás egyik részlete *(Kublin felv.)*

HALK ÜZENET KURUC KASSA VÁROSÁBA

Kuldi ERDŐDY ELEK

KASSA SZAB. KIR. VÁROS hajdani diákja, aki a Kovács utcában született és a premontreiek főgimnáziumában tanulta meg az örök *humanum* sirig való szeretét: küldi ezt a halk, szerelmes üzenetet a Hernád partjára, ifjusága álomvárosába. Ezek a sorok kuruc Kassa minden lakosának szólnak. A patricius családok leszármazottainak épugy, mint a „husták" szegényeinek. Mindenkinek, akármelyik templomban is imádja Istent Azoknak is, akiknek ősei valamikor labanc plundrában páváskodtak, de akik ma már szintén kurucokká váltak, szivben és szóban, érzésben és gondolkozásban.

Annak a Kassának szól különös képpen ez az üzenet, amely város most ünnepelte *negyedik évfordulóját*, hogy nyilvános helyeiről, épületeiről és jelzőtábláiról levakarták a gyülöletes *Kosice* nevet. A hajdani diák tudja, hogy magyar és kuruc város ez, mégha nevét az ó-felnémet *gasuah* vagy *kasuah* szóból származtatják is, amely szó szerzeményt, vagy legelőt jelent. A hajdani diák azzal sem törődik, hogy a Hernádfolyó neve állitólag szintén ó-felnémet eredetü és a *hornath* szóból magyarosodott, amelynek értelme ágasbogas vagy kanyargó.

Kassa mégis magyar és főként kuruc város volt, a történelem minden viharzásában. Akárkik alapitották és bármennyire idegen eredetü a neve: „idegen ajku lakosai beolvadtak a magyarba" — jellemzi Jókai. — „Irtották a magyart a tatár, a török, a német seregek, kegyetlen tábornokok bakói, irtották a vallási harcok: nem fogyott, hanem szaporodott. Oh, be szomoru volt, amikor az *egy haza fiainak, akiket ugyis annyi csapás sujtott, egymást kellett áldözni amiatt, amit hisznek.* Kiállotta a szomoru időket dicsőségesen."

És — tegyük hozzá, minthogy Jókai ezeket a sorokat még 1896-ban irta — kiállotta dicsőségesen a trianoni szomoru időket is.

Ennek a Kassának szól ez az üzenet...

*

A HAJDANI DIÁK emlékezik...

A Szent Erzsébetről elnevezett Dóm, mint gigászi kőcsipkékbe dermedt imádkozás, amelynek tövében megbuvik a Szent Mihály-kápolna, ez a miniatür ékszeresdoboz, amelynek kövei a XIII. századról álmodoznak... Az Orbán-torony büszke campaniléja, óriás kődárda, amint a felhőket akarja átfurni, amelynek faragottkőszegélyeit a XVII. század elején illesztették össze... A Csermely-patak, amely csilingelve fut a városon végig... A Bankó nevü kirándulóhely és a romnélküli Várhegy, amelynek bokrai közt már a tátrai szél szokott megpihenni...

Bárhol járt és akárhová lépett a hajdani diák lába, mindenhol a történelemmel volt találkozója... Ennek az ódon palotának faiai között, 1621-ben, királynak kiáltották ki *Bethlen* Gábort, öt évvel később pedig hétországra szóló esküvőjét ülte brandenburgi Katalinnal, János Zsigmond brandenburgi választófejedelem nővérével... Ebbe a házba futottak össze a *Zrinyi—Frangepán*-összeesküvés szálai, hogy lehetővé tegyék a birhedt *Spankau* rémuralmát.. *Thököly* Imre ebből az utcából üzte ki a katolikusokat, alkalmat szolgáltatván, hogy *Caprara* császári tábornagy hódithassa „vissza" a várost... Ez volt ágyasháza *Tábori* Orzsének, a vérszopó *Caraffa* szeretőjének, aki vérpadra hurcoltatta *Feja* Dávid kassai birót... Itt lakott bizonyos *Lehoczky* Ferenc orvos ur, akinek bismuthum-porai miatt robbant ki az 1831 es felvidéki parasztlázadás. Akit megtámadtak az utcán és gyilkossággal vádoltak végül pedig az urak és zsidók portáját kezdték kifosztani és felgyujtani... Innen indultak el a hires veressapkások, a szabadságharc 9 zászlóalja és itt zajlott le 1848 december 11 én a kassai csata, amelyben *Pulszky* Sándor alezredes gyakorlatlan nemzetőrei vereséget szenvedtek.

Legfőképpen pedig — bár időrendben előbb kellett volna említeni — ez a város volt a *Nagyságos Fejedelem* kuruc Kassája. Itt, az Eszterházy-palotában gyülést tartott és *Radics Andrást* nevezte ki kassai főkapitánnyá. És itt, a Dómban pihennek Rákóczi hamvai, minthogy hálás nemzete a rodostói sírkertből haza hozatta, örök nyugalomra...

*

MIRE EMLÉKEZZÜNK és emlékeztessünk még?... Kassa városában nyert polgárjogot 1544-ben, aztán „vígan ivott szikszai jó borában" *Tinódi Lantos Sebestyén*, ám kalandos vére hamarosan további vándorutra kergette... Itt állott az a ház, amelynek egyik szobájában, a XVI. század végén, gyertyavilág mellett rótta papirra gyöngybetüit *Balassa Bálint*, minthogy ifju szive halálos szerelemre lobbant, megbüvölvén öt Harrach Anna csodálatos szépsége, aki ifju hitvese vala Nogaralla Ferdinánd kassai főkapitánynak... Ebben a templomban aratta, 1601-ben, első fényes szónoki sikereit *Pázmány Péter*... Itt telepedett meg 1606-ban a másik nagy hitvitázó: *Alvinczy Péter* és itt is élt 1634-ben bekövetkezett haláláig... Ebben az öreg házban szerkesztette *Kazinczy Ferenc, Bacsányi János* és *Baróti Szabó Dávid* 1788 ban a „Magyar Muzeum"-ot, 1790-ben pedig *Kazinczy* az „Orpheus"-t. Bacsányi azonban összekülönbözvén Kazinczyval, két év után, minthogy egyik verse miatt bujdosnia kellett, Forgách Miklós nyitrai főispán házában talált menedéket...

Ebben a házban született *Henszlmann Imre*, az európai hirü archeológus... itt *Andrássy Gyula gróf*, ebben *Benczúr Gyula*, emitt pedig *Horovitz Lipót*, a két festőművész... ebben a hustáki kis házban *Pálmai Ilka*... ebben a patricius házban *Klimkovics Ferenc* és *Béla*... Itt állt a palota, amely *Hunyadi Mátyást* látta vendégül... itt szállt meg *Szapolyai János* és *Izabella* királynő... ebben rezideált *Bocskay István*... itt időzött néhány napig *II. József*... itt ünnepeltette magát *I. Sándor* cár... és itt tartott rövid pihenőt az orosz „segitség" nevében *Konstantin* nagyherceg és *Paskievics* herceg...

1816-ban itt nyilt meg a kassai Magyar Szinház, amelynek deszkáin nem kisebb hirességek léptek fel, mint *Déryné* és *Egressy Gábor, Kántorné* és *Lendvay Márton, Szentpétery Zsigmond* és *Megyeri Károly*... aztán *Pálmai Ilka, Ujházy Ede, Szacsvay Imre* és *Gabányi Árpád*...

Mert kevés magyar városnak van olyan *gazdag és dicsőséges történelmi és kulturális multja*, mint a Felvidék fővárosának.

*

SZÓL EZ AZ ÜZENET a Széchenyi-liget fáinak és a Rozáliadomb bokrainak is, a fehér taláros paptanároknak és néhány sirhantnak a temetőkertben.

Legvégül pedig egy hajdani diáknak, a premontrei főgimnázium VI. osztályu tanulójának, aki egy régi március 15-iki ünnepélyen, diszmagyart öltve sovány temetére, prológusként elszavalta sajátköltésü versét, amelynek megdöbbentő maiságu utolsó soraira, ha a vers maga nem is állja ki a magasabb mübirálatot, jólesik visszaemlékezni:

— Ha ismét tornyosulnak fellegek
S hazánk kéklő égboltja beborul
S vijjogva, mintha nyögne rabbilincs-[ben,
Porba tiporva lesz a szent Turul:
Fölhangzik akkor újra, lelkesülten,
Mint végitélet harsogó szava,
Hogy megrendül bele a föld s az ég is,
Fölhangzik újra Rákóczi dala
S egész nemzet zengi az esdő harsonát:
„Magyarok Istene, rontsd a labanc [hadát!...

Ennél magyarabb üzenetet ma sem küldhet kuruc Kassa városába a hajdani diák...

RÖPDÉM ELŐTT

„Nem olvastam" — kezdjük mi is a nagy költő stilusában, aki ezen a cimen cikket eresztett meg a hetenként csupán egyszer virradó lap hasábjain — szóval: „nem olvastuk" azt a szellemes visszavágást, amellyel költőtársának babérleveleit igyekezett —, hogy ugy mondjuk — világnézeti alapon megnyirbálni. A dolog ugyanis ott kezdődött, hogy a pamfletiró poéta felfortyant és mérges kis irást eresztett meg költőtársa és annak folyóirata ellen. Ám a megtámadott költő válaszában — ne tessék nevetni ezen — bocsánatot kért kollégájától, amiért bátor volt öt megtámadni. Igenis: *ő kért bocsánatot, amiért a másik megtámadta.* Legalábbis ez derül ki válaszából, amelyben költői keblére hivogatja támadóját. Erre az első számu poéta ujfent megköszörülte harcias pennáját és — bár nem olvasta (ezt ő állitja) társának válaszát — mégis vitatkozik azzal, sőt alapos megleckéztetésben részesiti.

Kiváncsian várjuk, hogy mi lesz a folytatás? A most már másodizben megtámadott poéta ismét, tehát: másodizben is bocsánatot fog kérni, amiért az első számu költő megtámadta öt? Vagy talán alaposan megfelel neki? Attól félünk, hogy meglepő fordulat következik. *A két poéta közös nyilatkozatot fog közzétenni, hogy mindhalálig szeretik egymást.* A megtámadott költő — első válaszában — mindenesetre nagy hajlandóságot mutatott erre.

„Nem olvastam *azt sem, csak hallottam"* — ez is ugyancsak a poétának a megállapitása —, hogy a Petőfi Társaságból kilép a kitünő költő, mivelhogy a társaság „irodalmi"-nak minősiti magát és nem hajlandó az uj tag gusztusa szerint való exkommunikációt végrehajtani. Nagyon helyes a dörgés! Amely irodalmi társaság egy megválasztott költőtagjának még ezt a parányi szeszélyét sem hajlandó teljesiteni, megérdemli, hogy kizárólag — *irodalmi társaság maradjon, amely nem engedi falai közé behatolni a napi politika sokszor nem egészen tiszta hullámait.*

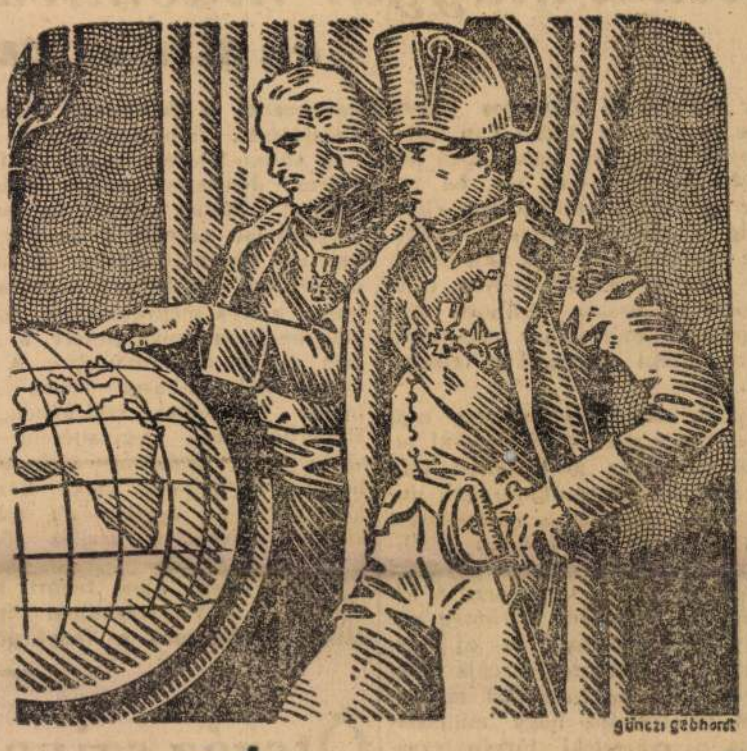
günczi gábhardt

AZ EURÓPAI ÖNELLÁTÁS

Ma is kemény önellátási harcot vív Európa, akárcsak Napoleon idejében. Gazdasági téren ez a harc abban nyilvánul, hogy hazai termékek lépnek az elmaradt tengerentúli szállítmányok helyébe. Sok kényszerü kisérlet mellett a napoleoni idők kifejlesztettek két olyan belföldi ipart, amelynek termékei helyettesitették és nagyszerüen helyettesitik ma is a hiányzó tengerentúli cikkeket. Ilyenek és több mint 100 éve ismertek az európai piacon a hófehér répacukor és az aranybarna illatos és zamatos Franck cikóriakávé. Az a közkedvelt „Franck" cikóriakávé, amely minden kávéfőzet izét zamatosabbá teszi, de amely egymagában is — tejjel keverve — kitünő italt szolgáltat.

Franck

cikóriakávé

Vasárnap avatják fel a postások nyugdijintézetének Horthy István-kollégiumát

Korszerüen berendezett, uj kollégiummal gazdagodott a főváros. Pénteken este mutatták be a sajtó képviselőinek a Magyar Kir. Postamesterek és Postamesteri Alkalmazottak Országos Önsegélyző- és Nyugdijegyesületének a hősi halált halt vitéz *Horthy* Istvánról elnevezett uj kollégiumát. Az artisztikus, modern épület városszépitési szempontból is *látványossága a Böszörményi-utnak.* A 750.000 pengő költséggel épült palota *egyben székháza is lesz a 75 éve fennálló Postamesterek és Postamesteri Alkalmazottak Országos Önsegélyző- és Nyugdijegyesületének.* Az épület első emeletén a hivatali helyiségek nyertek elhelyezést, a többi részében a kollégium kapott helyet, a földszinten pedig a hosszu szolgálat után nyugdijba ment postamesternők otthona lesz. A kollégiumban 40 fiugyermek kap elhelyezést, három ingyenes hely mellett 15 pengőtől 85 pengőig terjedő havi ellátási dijért. *A korszerüen berendezett modern uj kollégium lehetővé teszi a vidéki postamesterek részére, hogy gyermekeiket a fővárosban taníttassák.* A postamesterek nyugdijegyesületének 1930-ban közadakozásból és a posta legfelsőbb vezetőségének segitségével már létesült kollégiuma a Várfok-utca 13. szám alatt. Ez a kollégium azonban, amely egy északi fekvésü bérház udvari helyiségeiben volt, nem felelt meg a kor követelményeinek, az egyesület vezetősége tehát arra törekedett, hogy a postamesterek gyermekei számára korszerü, uj kollégiumot épithessen. Az egyesület vezetőségének és agilis elnökének, Lecsméri *Hajdu* Tibornak fáradozásai nem voltak hiábavalók: olyan pompás, uj kollégiumot kaptak a postamesterek gyermekei, amilyenhez hasonló kevés van a fővárosban. Az egyesület a postamesterek leánygyermekei részére évenként 15 000 pengő tanulmányi segélyt oszt szét, a fiugyermekek tanulmányait pedig a korszerü uj kollégium van hivatva megkönnyiteni. Az épületben a vidékről felutazó postamestereknek nyolc komfortos vendégszoba áll rendelkezésére. A „Vitéz Horthy István-kollégium" igazgatója *Muhoray* András, a Bulyovszky-utcai Kemény Zsigmond-gimnázium kitünő tanára.

Séta a magyar müemlékek kiállitásán

Irta ELEK ARTÚR

A Müemlékek Országos Bizottsága azoknak a láthatatlan intézményeknek egyike, amelyekről leginkább olyankor esik szó, ha panasz merül föl működésük ellen. Pedig a szerepe fontos és működése országos érdekü. Feladatainak köre is igen tekintélyes: beletartozik az ország területén még megmaradt müemlékek gondozása és az eltünt müemlékek felkutatása.

Nyolc esztendővel ezelőtt ujjá szervezték a már kissé elaggott intézményt és az azóta eltelt időszakban kifejtett munkásságát, annak célját, menetét és eredményeit igen tanulságos és érdekes kiállitáson mutatja be most a bizottság a Nemzeti Szalon termeiben. A kiállitást az érdeklődő közönség annak köszönheti, hogy az uj közoktatásügyi miniszter tárcája költségvetésének képviselőházi tárgyalásán bejelentette, hogy minisztériuma uj müemléki törvényjavaslatot készitett. A majdani uj törvény rendelkezéseit igyekszik igazolni a nemzetiszalonbeli kiállitás azzal, hogy megmutatja, az elmult tiz esztendőben mit és mennyit végzett a Müemlékek Bizottsága.

Minőségre, értékre, mennyiségre tekintélyes méretü volt a munkája. Aki lapunknak figyelmes olvasója, ugyszólva lépésről lépésre követhette beszámolóink nyomán azt a munkát, amelyet a belvárosi főplébániatemplom restaurálásával, az esztergomi egykori királyi palota maradványainak föltárásával, a margitszigeti ásatásokkal és egyebekkel végzett. Mindezt most szemmel érzékelhetően is megmutatja az ügyesen és tetszetősen elrendezett kiállitás, sőt a munka olyan ujabb eredményeit is, amelyeknek hire is alig jutott el a nyilvánossághoz.

Ilyen a nagy felülvilágitásos terem közepén a visegrádi legujabb ásatás során megtalált szökőkut faragásos kávája. Az ásatás célja ott Mátyás király palotájának megtalálása volt. Oláh Miklós esztergomi érsek históriás könyvéből tudjuk, hogy Mátyás királynak Visegrádon fényes palotája volt. Az ásatás eredménye most igazolta a régi krónikást, aki még ép állapotban látta a palotát. A nyolcoldalu kutnak három oldala került elő a földből, az olasz korarenaissance finom és nemes faragott ékitményeivel boritott három márványdarab. Összeállitva és kiegészitve, némi fogalmat ad a hajdani királyi palota fényéről.

Másik ismeretlen és nagyértékü darabja a kiállitásnak a költő Zrinyi Miklós siremléke. A Muraszombat környéki Szent Ilonán került elő azóta, hogy Muraszombat ismét magyar föld lett. A vörös márványsiremlék reliefben szemköztes nézetben ábrázolja nehéz vértezetben sisakosan a hős hadvezért és költőt, amint párnára hajtott fővel fekszik. Fölfelé csavart tömörbajuszos arca nem igen emlékeztet a hős költő ismert arcképeire, amelyek hosszu, fürtös hajzattal ábrázolják. Abból a korból (a XVII-ik század második felének elejéből) olyan kevés a szoboremlékünk, hogy ez a siremlék müvészettörténeti tekintetben is becses gyarapodást jelent.

Uj látnivaló még a Szombathelyen kiásott római mozaikpadló töredéke is. Szent Quirinus elpusztult ókeresztény bazilikáját diszitette valamikor ez a gazdag ornamentikáju mozaik. Maradványainak megőrzésére külön épületet emeltetett Szombathelyen a Müemlékek Bizottsága.

Legnagyobbszabásu és leggazdagabb eredményü munkáját Székesfehérvár árpádkori és Esztergom kora-renaissancekori emlékeinek kiásásával, helyreállitásával és elrendezésével végezte a bizottság. Lux Kálmán dr. személyében elsőrendü szakember járt kezére ebben és többi vállalkozásában is. Működésének eredményét számos fénykép és épitészeti tervrajz mutatja be. Az ő elgondolása az a megvalósitásra elfogadott terv is, amely szerint II. Rákóczi Ferenc rodostói házát készülnek rekonstruálni Kassán. Mikor 1906-ban hazahozatta az ország II. Rákóczi Ferenc hamvait Törökországból, messzire bontva hazahoztuk a fejedelem rodostói ebédlőjének falburkolatát is. Annak stucco-felületét maga a fejedelem diszitette szines ékitményekkel. Annak idején a kassai muzeumnak szánták a megbecsülhetetlen történeti értékü reliquiát, de az első világháboru megakadályozta a terv megvalósitását. Azóta ládákba csomagolva hevert a becses anyag a muzeumban. A rodostói Rákóczi-házat Kassa egy másik történelmi emlékének, a Hóhérbástyának kiegészitéséül tervezte Lux Kálmán, olyképpen, hogy a fél-ellipszis alaku középkori épitmény egyik végét toldja meg a sokerkélyü szellős török házzal.

Kassa másik ujon feltárt müemléke, a XVI. században épült Miklós-börtön csak a fényképével szerepel a kiállitáson. A komor kora-renaissance épület most muzeum; nemrég avatta föl Szinyei Merse miniszter.

Nagyon tanulságosak azok az egymás mellé illesztett fényképek, amelyek bizonyos müemlékeinket restaurálásuk előtti és utáni állapotukban mutatják be. Egy részük annak demonstrálására való, hogy miként nem szabad restaurálni. Sajnos, ezek között a példák között szerepel a budavári Matyás-templom is. Régi fényképei a tanuságai, hogy a kitünő Schulek mester nagyon önkényesen változtatta meg az eredetinek formáit. Még rikitóbb példa az a mód, ahogyan 1912-ben a felsőmagyarországi renaissance egy értékes emléket, a szepesmegyei frigyesvágási kastélyt „alakitották át" magtárrá, miután mindent leszedtek róla, ami érdekes forma volt rajta.

A kiállitás fényképanyaga általában nagyon szép. Az óriási méretüre nagyitott felvételeken az apró részletek sem vesznek el. Értékes munkát végzett Jeges Ernő is az ország müemléktérképének szemléletes megrajzolásával.

A kiállitás céljaira Gerevich Tibor, a Müemlékek Orsz. Bizottságának elnöke irt husz képpel diszitett tájékoztatót. Nem csupán a kiállitás anyagának főbb darabjait ismerteti benne, hanem a müemléki bizottság multbeli munkásságát is. Megtudjuk általa, hogy még a bizottság 1934-iki javadalma 19 ezer pengő volt, ez az összeg nyolc év alatt 230 ezer pengőre nőtt és a jövő előirányzatban még nagyobb számokat mutat. Világos, hogy az ország müemlékeinek megmentése és ápolása céljából áldozatra van szükség. De az ilyen áldozat bőven megtérül erkölcsi értelemben.

„Thermo Calor"

vegyi müvek

Bpest, V., Báthory-utca 28. Telefon 126-498, közli, hogy az összes megrendelt vegyi termoforzsákocskák katonai szeretetcsomagokként csütörtökön, november 26-án a frontra elindultak. Ujabb szállitmányaik dec. 3—5 közt indulnak. Megrendelhető: minden szaküzletben. Felvilágositással készséggel szolgálunk.

Ötszáz szivacs utja Zágrábtól Budapestig

Mit mond a Nemzeti Muzeum uj gyüjteményéről Kolosváry Gábor muzeumi őr?

Néhány nappal ezelőtt egy lelkes magyar tudós, Pell Mária dr. budapesti egyetemi magántanár, tömött kofferekkel szállt le az egyik budapesti pályaudvaron Zágrábból jött tudományos anyagot hozott. A határon udvariasan átengedték, meg sem vizsgálták. Felmutatta a zágrábi tudományos előkelőségek ajánlólevelét. Podgyásza különben sem esett semmiféle rendelkezés alá. Szivacsokat hozott. Ötszáz adriai szivacsot.

— De ennek története van — mondja a Magyar Természettudományi Muzeum őre, Kolosváry Gábor.

A muzeum Baross-utcai székházában ülök. Kolosváry Gábor fiatal ember. Az avatatlan világ, amely a maga bonyolult bajával törődik, nem is sejti, milyen hatalmas térhóditás történt az elmult években Fiatalok nyomultak előre tudományos életünkben. Kolosváry Gábor is uj nemzedék. Szivével-lelkével a magyar tudományosságnak él.

— És mi ez a történet? — kérdezem tőle.

— Hosszu. De röviden fogom elmondani. Kezdődik azzal, hogy a Magyar Adria Egyesület a világháboru előtt, 1913—14-ben két expediciót is rendezett az Adrián. Több mint tiz magyar tudós indult el, hogy megvizsgálja az Adriát, a tenger élővilágát, a tenger mozgását, egész természetrajzát. Az expediciót Leidenfrost Gyula vezette. Budapesti tanárember volt, őt tekintették az egész mozgalom lelkének. És itt le kell szögezni valamit. Ahogy számtalan tudományos és müvészi területen, az Adrián is mi, magyarok voltunk az elsők. Az első tudományos kutatásokat magyarok és osztrákok végezték, jóval az olaszok és szerbek előtt.

— Ki támogatta a kutatásokat?

— Az állam ingyen ideadta a Najade hadihajót, az expediciót pedig katonai részről Mladiata János tengerészkapitány kisérte. A tudományos munka hosszu ideig tartott. Buvárokkal, hálókkal kutatták a tengerfenéket. A fenektalaj vizsgálatát Szalánczy Károly debreceni tanár végezte. Ő ugyan nem vett részt az Adria-uton, csak az anyagot dolgozta fel. A lebegő élőlényeket Szücs Nándor vizsgálta meg. A növényeket Filárszky tanár, a Nemzeti Muzeum akkori őre A tengertannal Koch Nándor foglalkozott, de sajnos, nagy tudományos munkáját nem tudta kiadni, mert közbejött a világháboru. A tudományos beszámolók a Magyar Adria Egyesület „Tenger" cimü lapjában jelentek meg amelyet a kitünő Gonda Béla inditott

Zágrábban marad a szivacsgyüjtemény

— És mi lett a sorsa a tudományos anyagnak? Hová került?

— Az állatritkaságokat a budapesti Nemzeti Muzeumban helyezték el. Budapestre került a tudományos anyag nagy része is, hiszen a Magyar Adria Egyesület mindezt eladta a Nemzeti Muzeumnak. Csak a szivacsgyüjteményt nem Ez Krunoszláv Babic horvát tudóshoz került, aki akkor a zágrábi Nemzeti Muzeum igazgatója volt. A szivacsok tanulmányozására nem volt akkor szakemberünk, ő pedig vállalta ezt a tudományos munkát. Azután sok minden történt. Világháboru, Jugoszlávia.. A szivacsgyüjtemény lennrekedt. Babic tanulmányozta és feldolgozta. A független Horvátország megalakulása után aztán levelet irt nekünk és felajánlotta a gyüjteményt azzal, hogy vigyük haza.

— És ki vállalkozott arra, hogy a szállitási korlátozások mellett hazahozza ezt a tudományos anyagot?

— Pell Mária dr. pesti egyetemi magántanár, egyik kitünő tudósunk, aki kora ifjuságától kezdve lelkes tengerkutató. Leutazott Zágrábba és bőröndökben, zacskókban és üvegekben hazahozta az ötszáz szivacsot. Az egész gyüjteményt székházunk első emeletén helyeztük el, most Pell Mária vizsgálja és tanulmányozza.

— Nem illik tudós emberhez ilyen kérdést intézni, mégis megkérdezem. Nálunk most szivacshiány van, nem lehet kapni. Hogyan készül a szivacs? A közönséges mosdószivacs?

— Kihalásszák a tengerből, kiverik, hogy az idegen szennyezőanyag és moszat kihulljon belőle, azután kiszáritják és vegyianyagokkal, főleg savakkal megpuhitják. A Zágrábból hazaérkezett gyüjteményünkben van mosdószivacs is, de az anyag nagy része természetesen más — hiszen nyolcvanegyféle szivacsot kaptunk vissza.

A rovignói kagylók

— Mi lehet a szivacsgyüjtemény értéke? Valószinüleg a tudományos világban is kialakult egyfajta árfolyam.

Mosolyog:

— Pénzben nem tudom megmondani. Például a lepkéknek meghatározott ára van. A szivacsnak nincs. A tudományos világban inkább cserélnek, mint árulnak.

Megemlitek egy friss hirt is. A rovignói olasz tengerbiológiai intézet nyolcvan nemes kagylót, fakérget, szikladarabot küldött ajándékba a Magyar Nemzeti Muzeumnak.

— Ez a hir is igaz. A Fiumei Magyar Biológiai Állomás megszünése után a Magyar Nemzeti Muzeum Rovignóból kapja a kutatási anyagot. Innen szállitják a pesti állatkert akváriuma részére is a tengeri halakat.

— Mi a tudományos jelentősége ennek a küldeménynek?

— Olyan fakérgeket, kagylókat és szikladarabokat kaptunk, amelyeken „helyezkedő életmódot" folytató állatok élnek Ezeket eddig nem tanulmányozhattuk. A természet és élet ezeknél az állatoknál nyilvánul meg a legérdekesebben. Ezek az állatok nem élnek egy helyben. Ugy helyezkednek, ahogy a környezetük kivánja.

— Hosszu munka lesz?

Kolosváry Gábor mosolyog:

— Nagyon. De a legszebb tanulmány.

Ruffy Péter

Társadalmi élet
Világpolitika
Történelem
Földrajz
Stratégia
Világgazdaság
a háborus öt világrészben

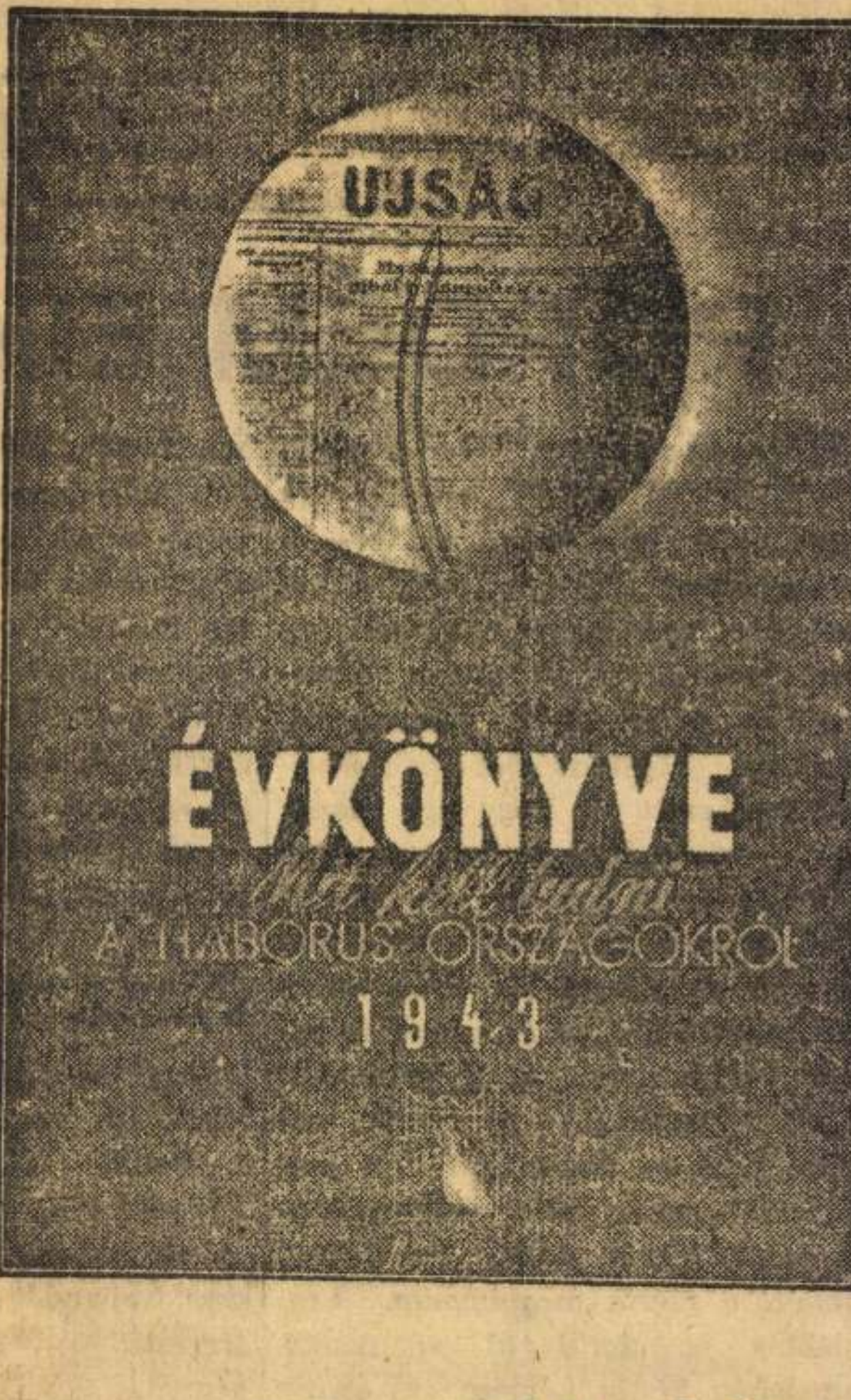

AZ UJSÁG ÉVKÖNYVE sohasem sablónos, sohasem ismétli önmagát. **1943-RA** is azt adja, ami mindenkit érdekel és foglalkoztat: *a háboru és a világpolitika legérdekesebb küzdőtereinek, az elkövetkező események gyujtópontjainak szines, élményszerüen eredeti ismertetését* ujszerü illusztrációkkal. Értékes szépirodalmi melléklet.

A *MINDENT TUDOK* 1943. évi kötete ez év december havának második felében fog megjelenni és azt az *Ujság* minden régi és ujonnan belépő előfizetője december hó végén ingyen és bérmentesen kézhez kapja.

Fizessen elő az UJSÁG-ra, mely alapitása óta irányát nem változtatta és azóta is alapitója: gróf Tisza István épitő politikáját hirdeti.

Lux Kálmán dr.

cord

László Gyula:

A kolozsvári
művészeti hetek
kiállítása.
Szépművészet
1942. 139. l.

tanszemélyzetének létszámában *Sulyok* Zoltánt áll. mezőg. középisk. igazgatóvá a VI. fiz. osztályba, *Sin* Istvánt igazgatóvá a VII. fiz. osztályba kinevezte, az *állami iparisko-lai tanszemélyzet* létszámában *Jesch* Lászlót tanügyi főt. áll. ipariskolai igazgatóvá az V. fiz. osztályba, *Kisbocskói* Ferencet (Szatmárnémeti) és *Szabó* Bélát (Ujpest) áll. ipariskolai igazgatókká a VI. fiz. osztályba kinevezte, *Tóbiás* Lászlónak a tanügyi főt. ipariskolai igazgatói címet, *Boronkay* Györgynek (Szolnok), *Gárdonyi* Jenőnek (Kolozsvár) és *Ferenczy* Pálnak az igazgatói címet, *Lakits* Gyulának (Szeged) és *Hegedüs* Zoltánnak (Győr) a VIII. fiz. osztály jellegét adományozta.

A kereskedelmikben és polgárikban

A Kormányzó a kereskedelmi középiskolai tanszemélyzet létszámába *Czerny* Józsefet igazgatóvá, *Bariska* Mihályt (Szombathely) a VI. fizetési osztályba kinevezte, *Bank* Sándornak (Miskolc) és *Vidonyi* Zoltánnak (Győr) a tanügyi főtanácsos, igazgatói, *Muray* Lipótnak (Szolnok) és *Barta* Jánosnak az igazgatói címet adományozta, az *állami polgári iskolai tanszemélyzet létszámában Nagy* Gézát (Szeged), *Kóváry* Ferencet (Szeged), *Szép* F. Jánosnét (Kispest), *Demeter* Konrádot (Miskolc) és harasztosi *Király* Margitot (Kispest) a VI. fizetési osztályba kinevezte. *Egry* Endrének (Kárpátalja), vitéz *Váry* Lajosnak (Munkács), *Kovács* Károlynak, *Makláry* Dánielnek, *Csáky* Dánielnek és *Petz* Kornéliának (Békéscsaba) az igazgatói címet adományozta.

Kuchárik József állami testnevelési tanárt, *Sándor* Lajost, a vakok budapesti intézetének tanárát és *Erdélyi* József egri siketnémaintézeti tanárt a VI. fizetési osztályba kinevezte a kormányzó.

A Délvidéken

A kormányzó *Megyesi* Ferencet (Ujvidék), *Richter* Nándort (Szabadka) és *Magassy* Antalt (Zombor) tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgatóvá, *Schäfer* Mihályt (Szabadka) és *Várady* Kálmánt (Ujvidék) tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgatóvá, *Simon* Mihályt (Óbecse) gimnáziumi igzgatóvá, *Lotz* Jakabot (Ujverbász) és *Szőke* Dezsőt (Zenta) gimnáziumi igazgatóvá, *Nyul* Józsefet (Ujvidék) gimnáziumi tanárrá, a VI. fizetési osztály első fokozatába, *Csincsák* Endrét (Zenta) gimnáziumi tanárrá a VI. fizetési osztály második fokozatába, *Resch* Bélát (Szabadka) tanügyi főtanácsos, ker. középisk. igazgatóvá, *Szeewald* Ferencet (Zombor) ker. középisk. igazgatóvá, *Hauk* Jánost (Apatin), *Kempl* Györgyöt (Ujvidék), özv. *Kovách* Antalnét (Szabadka), *Tolnay* Jánost (Ujvidék) polg. isk. tanárrá a VI. fizetési osztály első fokozatába, *Gáspár* Imrét (Ujvidék) a VI. fizetési osztály második fokozatába, *Kladek* Lászlót (Szabadka), *Magyar* Máriát (Zombor), *Németh* Bertalannét (Zombor) és *Szabó* Lajosnét (Apatin) a VI. fizetési osztály harmadik fokozatába kinevezte.

Pénzügyi kinevezések

A kormányzó a pénzügyminiszter előterjesztésére a pénzügyi fogalmazási tisztviselők létszámában Andriska Emilt, Lapacher Károlyt és Solti Ferencet miniszteri tanácsosokká, Lugossy Gyulát, Ballun Gézát, Szendery Andort, Gráf Kálmánt, Erőss Bélát pénzügyi főtanácsosokká, Losonczy Gyulát földadónyilvántartási biztossá, Auker Istvánt, Cornides Donátot, Földi Andrást, Zsótér Dezsőt, Mikulics Sándort, Juhász Ödönt és Geörgényi Jenőt pénzügyi főtanácsosokká kinevezte.

Miniszteri tanácsosi címet és jelleget kapott: Hodonszky Géza, Szőllőssy Barnabás, Gärtner Sándor. Pénzügyi főtanácsosi címet és jelleget: Ágoston Gábor, Pálffy Jenő, Szombati Zsigmond, Alfandry István, dr. Domokos Gyula, Laczi József, Dobler Vilmos, Mornau József, Olchváry László, Czauner Dezső, Prückler Géza, Cziegler Albert, Tornyos Sándor. Pénzügyi tanácsosi címet és jelleget: Téchy Lajos, Horváth József, Mezei Lajos, Tauffer Béla, Reviczky Ábrahám, Göntér Ferenc, Fölker Antal, Boresch Ferenc, Kemény Xavér Ferenc, Marschelek Zoltán, Varga Endre, Soós Gábor, Vér Sándor, Birócsák István és Rónai László.

Titkári címet és jelleget kapott: Mészáros András, Berényi Zoltán, Kelesi Dezső, Vadász Géza, Eger Zsigmond, Ötvös József, Nagy Kálmán, Székelyhidy László, Stesser Tivadar, Bozó Károly, Varsányi András, Dókus Károly, Gál Sándor, Barkóczy Ferenc, Sebestyén Tibor és Füzes László.

Miniszteri tanácsos lett: vitéz Szovátay György és vitéz Papp Gyula.

Műszaki főtanácsos lett: Kardos András, Ötvös József, Nagy László, Nagymihály Szilveszter, Varrók László és Doktay János, Csala Imre és vitéz Peterdy Artúr.

Műszaki főtanácsosi címet és jelleget kapott: Móser Károly, Polgár György, vitéz Dienes Jenő, Bodor János, Lengyel Jenő és Csomor Elemér.

Műszaki tanácsosi címet és jelleget kapott: Koós Béla főbányatanácsosi címet, Kvisz Ernő, Könczey Sándor, Fenyődy Árpád, Gröbl Gusztáv, Kisszalacsi Menyhért és Derzsi István a műszaki tanácsosi címet és jelleget, Nagy Béla II., Geschwind Rezső, Róth Szilveszter és Veleznay Keresztély a főmérnöki címet és jelleget, Nemesik István, vitéz Papp Zoltán, Kánai Sándor, végül Gonda József a mérnöki címet és jelleget kapta.

Postatakarékpénztári főtelügyelő lett: Szamosközy István, Fogarassy István és Földváry Imre, Körmendy József a postatakarékpénztári helyettes vezérigazgatói címet és jelleget, Zajky Zoltán pedig a postatakrékpénztári igazgatói címet és jelleget kapta.

Számvevőségi igazgató lett: *Sármásy* Árpád és Sinkó József.

I. osztályú főtanácsos lett: Bányai Ede Egerer Ferenc, Opolczer Oszkár, Fodor Károly és Klonga Miklós.

Riemer Gyula a számvevőségi igazgatói címet és az V. fizetési osztály jellegét, Braun Jenő I. osztályú főtanácsosi, Szilvássy László és Szép István az I. osztályú főtanácsosi, Tanyai Zoltán, Rimele Géza, Gotthard Bálint, Reviczky Béla, Szitnyay Béla, Simon Gyula, Schuller Dezső és Oláh Zsigmond a II. osztályú főtanácsosi, Vozáry László, Smatla Irén, Keresztury György, Kögl István, Badacsonyi Géza, Iker Imre, Biró József, Konczos Géza, Gimes István és Szabó Béla a pénzügyi számvevőségi tanácsosi, Hittig Gyula a számvevőségi tanácsosi, Iványi József és Rakovszky Tibor a pénzügyi számvizsgálói, Biró Vilmos a miniszteri számvizsgálói, Szabó Károly, Vákár Artúr, Domján József, Thaly Béla és Náray József pénzügyi számvizsgálói, Konczvald József és Novotni Károly a miniszteri számvizsgálói, Jávor Pál és Fogolyán Mihály a pénzügyi számvizsgálói címet és jelleget kapta.

Állampénztári igazgató lett: Repcsényi Zoltán, Kerezsy Jenő és Müller Károly.

Guelminó Alajos, Szántó János II. és Thanhoffer István főtanácsos, az állampénztári igazgatói címet és jelleget, Porpáczy Ferenc, Bodonyi Sándor és Gallov Gyula az állampénztári főtanácsosi jelleget, Tulcsik Ferenc, Rőczey Kálmán, Tátrai Sándor, Kutalik Péter, Hajdu Ferenc, Such Gusztáv, Bariss Zoltán és Csatári János az állampénztári főtanácsosi, Füley Gusztáv, Sztopkó Ferenc, Duchon János, Arató János, Krenyiczky János, Ujlaky Béla, Pethő Ferenc, Szakály Kálmán, Pataky Kálmán és Pálfai Béla az állampénztári tanácsosi címet és jelleget kapta.

Vámszaki igazgató lett: Kiss Miklós, vámszaki főtanácsos lett Népessy Árpád Lajos.

Vitéz Kiss Zsigmond a vámszaki főtanácsosi, Mazányi Kálmán és Cserber Árpád a vámszaki tanácsosi, Szalay Géza, dr. Szabó Miklós, Dömény István, Kárpáth Artúr a vámszaki felügyelői címet és jelleget kapta.

Csepy Aladár pénzügyi könyvszakértőt a VI. fizetési osztályba kinevezték, Sárosy Lajos és Valló Gyula a VII. fizetési osztály jellegét. Koncz Sándor a vegyészi, Demeczky Mihály a mérnöki, Krause Géza a dohányjövedéki felügyelői címet és jelleget kapta.

Fülöp Antal a sótárnoki címet, Petykó Lajos az üzemi főtiszti, Bedő Miklós az üzemi I. osztályú tiszti, Nógrádi Géza a cukorgyári felügyelői, Bóka József a pénzügyőri I. osztályú felügyelői, Németh József és Kovács Kálmán Félix a pénzügyőri II. osztályú felügyelői, Olajos József, Füves György, Kara Lajos és Miklós Ferenc a pénzügyőri főbiztosi címet és jelleget kapta.

Ezenkívül még számos kinevezés és címadományozás történt a pénzügyi karban.

Evőkanállal mérte a kukoricát

Kecskemét, július 4. *(A Reggeli Magyarország tud.)* A kecskeméti rendőrség árellenőrző detektívcsoportja az elmult hetipiacon letartóztatta ártúllépés miatt *G. Kovács* Sándorné *Bernte* Mária *alsószéktói* lakost. Az asszony ügyében most tartott tárgyalást dr. *Parlagh* Gyula törvényszéki büntető egyesbíró. Az uzsorabíróság megállapította, hogy *G. Kovács* Sándorné *a hatvannapos piros tengerit evőkanalanként 10 fillérért árusította.* Egy evőkanál kukorica kb. 3 dekának felel meg, ilyenformán az árdrágító asszony kukoricáját *mázsánként 300 pengős áron adta.* Bár a piros vetőmagkukorica különlegesség és *ára nincsen megállapítva*, a bíróság mégis úgy találta, hogy *G. Kovács* Sándorné a méltányos hasznot meghaladó jövedelemhez jutott, ezért ártúllépésben mondották ki bűnösnek. Ötpengőnként egynapi fogházbüntetésre átváltoztatható *50 pengő pénzbüntetésre* ítélték. Szabadlábra helyezték, de az előzetes letartóztatásban eltöltött időt *a büntetésbe nem számították be.*

Antal miniszter és Bonczos államtitkár a hazatelepített székelyek ünnepségén

Most egy éve annak, hogy a mádéfalvi veszedelem idején Bukovinába menekült székelyek utódai visszatértek Magyarországra. A Bácskában letelepített székelyek teljesen meghonosodtak új környezetükben és telepeiken mintaszerű mezőgazdasági munkát végeznek. Hazatérésük évfordulója alkalmából ünnepségeket rendeznek. Vasárnap több ünnepségen megjelenik *Antal* István nemzetvédelmi és propaganda miniszter és vitéz *Bonczos* Miklós belügyi államtitkár is, aki annakidején a hazatelepítést irányította. Az ünnepségeket aratóünnepekkel kapcsolják egybe. Ezekről az aratóünnepekről az olasz és a bolgár rádió is közvetítést ad.

A kolozsvári táborozás után erdélyi tanulmányutakra indulnak a leventék

Kolozsvár, július 4. A kolozsvári hatalmas leventetáborban élénk és vidám az élet. Az *Attila, Szent László* és *Mátyás király* altáborok mellé beverte sátrait a legtávolabbi Székelyföldről megérkezett leventék *Szent István* nevét viselő altábora is. Az altáborokban mindenütt pompás katonai rend uralkodik. Van *rádióautó, telefon, tábori csendőrség, mozgó kórház.*

A 7000 főnyi leventeifjúság *három napot tölt Kolozsvárt*, a nagy táborozás azonban tulajdonképpen *19 napig tart.* A kolozsvári táborban egymás szomszédságában helyezték el a távol eső vidékek leventéit. A kolozsvári táborozás után a parancsnokság *100—150 főnyi csoportokra* bontja a leventéket és szétküldi *Erdély különböző vidékeire*, hogy megismerjék az erdélyi föld jellegzetességeit és néprajzi viszonyait. *(MTI)*

Hogyan védekezhet a szovjet vezérkar a döntő tengelytámadás ellen?

Irta: sz. Nyiry László, ny. vezérkari ezredes

Az eddigi szűkszavú német hadijelentésekből csupán azt állapíthatjuk meg, hogy a tengely erői a *kurszki* térségben döntő támadásba kezdtek. Önkénytelenül is felvetődik az a rendkívül érdekes és aktuális kérdés, *hogyan védekezhetik a szovjet vezérkar?*

Örök hadászati igazság, hogy az ütő erejű védelemnek *aktívnak* kell lennie. Minden vezérkar hírszerző szervei és felderítő erőinek eredményei útján már előre tudja, vagy sejti, hol indul meg az ellenség döntő támadása? Itt összpontosíthatja tehát tartalékai egy részét. Ezért indíthatta meg *Timosenko* a kurszki térben ellentámadását, amely azonban eredménytelen maradt. A nagyvonalú vezetés azonban esetleg nem a megtámadott területekben indítja meg az *aktív* védelem céljait szolgáló döntő *ellentámadásait*, márcsak azért sem, mert az ellenség kezdeti támadásai mint lekötő művelet, esetleg csupán az ellenség félrevezetését célozza, azért, hogy ezt követőleg más pontokon a döntő főtámadást indítsa meg. Nem lehetetlen tehát, hogy a szovjet vezérkar a *kurszki* térségben egyelőre *passzívan* védekezik és talán attól délre, a *charkovi* területben ellentámadásokkal kísérletezik.

Ezeknek célja lehetne nyugati irányú előretöréssel egyrészt a tengelytámadás által érintett erők *tehermentesítése*, másrészt — siker esetén — a netán a *Kaukázus* felé tervezett tengelytámadás csírájában való szétverése.

A szovjet vezetés az eddigiek tanulsága és a német vezérkar beösmerése szerint is bizonyos érzékkel bír az aktív védelem iránt, ha mindezideig döntő eredmények nélkül is. Az sem lehetetlen, hogy a szovjet hadvezetőség egyelőre *Kurszknál* és más megtámadott területekben passzívan védekezik, hogy a tengelytámadás lanyhulását követően ugyanott indítsa meg ellentámadását. Mindezek természetesen csupán elméleti eszmefuttatások, mert hiszen a német hadvezetés mintaszerű, a tengely erői pedig olyan fölényes értékűek, hogy azokkal szemben — és ezt az eddigiek is igazolták — döntő eredményeket a Szovjet előreláthatóan nem igen érhet el.

Azt is elképzelhetjük azonban, hogy a szovjet hadvezetőség például az egész arcvonal megtámadott középső részein csupán *helyi jellegű* és célzatú ellentámadásokkal védekezik és főerőivel a *moszkvai térségből* indít döntő támadást *Szmolenszk* irányában, azért, hogy eredményes előrejutás esetén délre bekanyarodva a tengely arcvonal közepét és déli szárnyát átkarolja, megingassa.

De az sem lehetetlen, — legalábbis elméletileg — hogy a tengely erőinek nyomásához igazodva kelet felé visszavonul, hogy tartalékainak fel- és elhasználódásának elejét vegye, abban a reményben, hogy egy második téli hadjárat viszontagságai talán felőrlik ellenségei ellentállóképességét. *Kétes értékű hadászati elgondolás* lehetne azonban ez is, hiszen az elmúlt tél eseményei ilyen hiú reményeket nem indokolhatnak.

A háború lélektanához tartozik annak megállapítása, hogy sokszor eleinte kevésbé jónak látszó hadászati elgondolás is gyakorlatilag beválik, ha a *katonaanyag*, értve ez alatt az *élő* és *holt* harci eszközöket, az ellenségével szemben fölényes és a vezetés megállja helyét. De ezzel ellentétben a legjobb és legzseniálisabbnak látszó haditerv is dugába dűlhet, ha a végrehajtó apparátus a világ legkitűnőbb hadseregével és vezetésével, a németekével áll szemközt.

Mindezeket talán már a legközelebbi jövő beigazolja.

Budapesti Közlöny 1942. jul. 4.
Reggeli magyarország

KATYI TÉVEDÉSEI

Irta: Sinkó Ferenc

Katalin most múlt tizenegy hónapos. Ez az az idő, mikor az emberkék nagy tempóban kezdik a kísérletezést. Szeretne ökelme *saját lábára állni*, a szónak nemcsak fizikai, de szellemi értelmében is. Ezzel aztán el is indul azon a félelmetesen széles országúton, amit úgy neveznek, hogy az emberi tévedések útja.

Az emberek — szülők, idegenek egyaránt — nagyobbrészt csak akkor szeretnek foglalkozni a gyerekkel, ha vagy produkáltathatják, vagy ölelgethetik. Pedig nem akkor érdekes a fejlődő emberke! Akkor, ha egyedül érzi magát, vagy ha saját maga önállóan próbálkozik.

Azt mondják: boldog gyermekkor! Őszintén mondva, nem hiszek benne. Ez az indulás tele van nagy és sokszor leküzdhetetlennek látszó akadályokkal. Vegyünk például egy esetet.

Katalin az ágy közepén ül. Az egyik sarokban hever

Bogyó Rozi

Rozi kaucsukbaba, labdákból összeállítva, gumiszálra fűzve. Csodálkozva néz kerek, festett szemeivel a világba és kötelességszerűen nagyokat ugrik, ha belekapaszkodnak a lábába. Katyi nézi, figyeli. Néhányszor ki is nyujtja feléje a kezét, de ez nem utánanyúlás még: csak azt fejezi ki vele, hogy jó volna megragadni Rozáliát. Talán azt hiszi, hogy a kaucsukbaba meggondolja magát és odabokázik hozzá, ahogy a nagyok jönnek feléje. Rozi azonban csak néz sandán kerek szemeivel és nem mozdul. Katyi ideges lesz, megdörzsöli az orrát és elfordul. De Rozi csak sandít és szemez vele. Végre megelégeli a bábú szemtelenségét és elhatározza, hogy elkapja a nyakát. Látszik rajta, hogy megy végbe benne az elhatározás. Lassan, óvatosan leteszi a kezét az ágyra, egy utánozhatatlan mozdulattal eldönti a gömbölyűjét. Szabályos startállásban van a mászáshoz. Eddig rendben volna. Itt jön azonban a tévedés. Ahelyett hogy a lábát feszítené meg, a kezét használja. Az eredmény természetesen az, hogy hátrafelé csúszik és Rozi egyre messzebb van. Mire az ágy másik végébe ér, egészen elkeseredik. Minden erőmet össze kell szednem, hogy ne segítsek neki. Sírjon és jajgasson, szokja meg az önállóságot és próbálkozzék, amíg nem sikerül.

Itt van aztán

a beszéd

Nem tudom, mennyire foglalkoznak pedagógusok, pszihológusok és orvosok a gagyogással. De annyit látok, hogy a gyerek gagyogásáról tudományos disszertációt lehetne írni s ha rendszeresen figyelnék, statisztikát készíthetnének róluk, sok érdekes adat jutna a tudomány birtokába. Ez a gagyogás is csupa gyakorlás, tele tévedésekkel és próbálkozásokkal. Először csak egytagú szóalakzatokkal kísérletezik. Aztán nekivadul és elkezd valamilyen ómexikói és baszk nyelvkeverékben hadarni. Ez az apró káosz a csöpp szájban lassan-lassan tisztul s most ott tartok, hogy ha a szomszéd szobából hallgatom, az a benyomásom, magyarul csacsog. Ezt persze úgy kell érteni, hogy ennek a csacsogásnak nincs még értelme. Csak a hangsúly, a szavak tagolása lesz egyre magyarabb.

Így jut el odáig, hogy akar is valamit mondani. Csöppet sem csodálkozom, hogy a legtöbb szülő megvadul gyereke első szavától. Megdöbbentő élmény, mikor a féreg, amely tehetetlenül vergődött eddig, felemeli a fejét, rád néz és kimond egy szót. Ez az a pont, ahol rádöbbensz a lélekre.

Katyi ül s a kezében

kéztükör.

Belenéz. Onnan egy gömbölyű pofikájú szöszi néz vissza. Ez megdöbbenti. Rám néz és ismét a tükörre. Végtelenül óvatosan megérinti a tükröt kövér ujjával. Egyszerre felvillan a szeme. Rám emeli a fejét és közli velem:

— Ba!

Bólintok, igen ba, mi úgy mondjuk, hogy baba, de te még ezt nem tudod kimondani. No de most kipróbállak!

— Katyi, csókold meg a babát.

Ugyanis tud csókot adni. Nagy jutalom, csak az anyjának jár és néha az apjának, ha meghintázza. Ez a csók annyiból áll, hogy kinyitja a száját, ráteszi az arcodra és — megnyal. Most visszanéz rám. Tehát meg kell csókolni a ba-t. Leteszi a tükröt a térdére, ráhajol és megnyalja. Utána visszanéz rám. Komolyan, becsületesen, mint aki jól teljesített egy parancsot. Visszabólintok. Soha sem leszek veled felelőtlen és nem csaplak be még akkor sem, ha talán jobb lenne neked.

Az ilyen tévedések és próbálkozások aztán nem mindig mulnak el nyomtalanul. Különösen nem

evés

közben. Az utánzási ösztön egyik legkorábban működő erő az emberkékben.

Katyinak behozzák a spenótot ebédre. Átkozott rossz dolog, de szereti, türelmetlenül nyel és forgatja a kezefejét. A spenót azonban meleg és fújni kell. Fújja is az anyja, ökelme nagy türelmetlenségére.

De bármennyire is türelmetlen, úgylátszik megjegyzi a fújást, s mikor kissé elveri éhségét, ő is megpróbálja. Igen ám, de akkor, mikor már a szájában a spenót. Ennek aztán az a következménye, hogy a zöld szósz szökőkút módjára feccskendezik ki a szájából és az anyjának ebéd után meg kell mosdania.

De ez így szép. Szebb, emberibb és tiszteletreméltóbb, mint a nagyok és idegenek, a hiúság kedvéért végzett majomprodukciók. Nagyon hasznos volna, ha valaki készítene egy kultúrfilmet ezzel a címmel: »Egy bébi első esztendeje.« Ebben a filmben be kellene mutatni egy egyszerű, normális emberke küzdelmeit, amíg eljut odáig, hogy megteszi az első lépéseket. Nem valami csodagyerekét, egy egyszerű csöppségét valamelyik árvaházból. Hadd tanuljuk felnőttek tisztelni a gyermek önállóságát, ismerjük meg emberi mivoltát, s rajta keresztül önmagunkat és a világot, hogy a botorkáló csöppeket becsületesen tudjuk elindítani azon a nehéz úton, amit úgy hívnak, hogy: élet.

Megnyílt a genfi pedagógiai kiállítás magyar osztálya

Genf, július 4. A *Nemzetközi Nevelés- és Oktatásügyi Hivatal* székházában szervezett állandó pedagógiai kiállítás magyar osztályát ma ünnepélyesen megnyitották.

A magyar kiállítási anyagot a kultuszminisztérium nevében *Drucker* György miniszteri titkár adta át. Beszédében rövid áttekintést nyujtott a különböző magyar közoktatási szervezetekről és kiemelte, hogy az ifjúság érdeklődése a tanulás és a szellemi munka iránt a háború ellenére sem csökkent.

Adrien *Lachenal*, a genfi közoktatási ügyosztály elnöke válaszában utalt a Magyarország és Svájc között mindig fennálló élénk szellemi és művészeti kapcsolatokra, Jean *Piaget* egyetemi tanár, a hivatal igazgatója pedig köszönetet mondott a magyar kiállítás gazdag anyagáért s megemlékezett néhai gróf *Teleki* Pálról, aki a hivatal munkálataiban ritka szaktudással és hathatós érdeklődéssel vett részt.

A berni magyar követséget az ünnepélyes megnyitáson báró *Bothmer* Károly ideiglenes ügyvivő képviselte. Az ízlésesen megrendezett kiállítás, amely csupa magyar diákok által készített tárgyat tartalmaz, nagy tetszést aratott.

Kitüntetések, kinevezések és előléptetések

A hivatalos lap szombati száma *oldalakon* át közli a kultuszminisztériumban, a pedagógiai karban, az egyetemeken, középiskolákban és a tudományos karban a kultuszminiszter előterjesztésére történt *kormányzói kitüntetéseket, kinevezéseket és címadományozásokat.*

Corvin-díszjelvény külföldi előkelőségeknek

A kormányzó a kultuszminiszternek a külügyminiszterrel egyetértve tett előterjesztésére *Rust* Bernhard németbirodalmi tudomány-, nevelés- és népművelésügyi miniszternek, *Filov* Bogdán bolgár miniszterelnök és külügyminiszter, egyetemi tanárnak, *Giannini* Amadeo olasz szenátor, tiszteletbeli I. osztályú meghatalmazott miniszternek, báró *Mitsui Takaharu*, a tokiói Mitsui Bankház elnökének és *Kannisto* Arturi helsinki egyetemi tanárnak a magyar művelődés ügyének előmozdítása körül teljesített különösen hasznos szolgálataikért a *Magyar Corvin-díszjelvényt* adományozta.

Kitüntetések a kultuszminisztériumban

A Kormányzó *Szily* Kálmán államtitkárnak és *Stolpa* József államtitkárnak teljes elismerését fejezte ki, *Velics* Lajos c. államtitkárnak a Magyar Érdemrend középkeresztjéhez a csillagot, *Pusztai* János min. tanácsosnak a Magyar Érdemrend középkeresztjét, *Zábrák* Dénes min. osztálytanácsosnak és *Farkas* László c. osztálytanácsosnak a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét, *Keöves* András min. titkárnak a Magyar Érdemrend lovagkeresztjét, *Heller* Farkas műegyetemi tanárnak a Magyar Érdemrend középkeresztjéhez a csillagot, *Balassa* István Brunó min osztályfőnöknek a Magyar Érdemrend középkeresztjét és *Szalay* Béla c. osztálytanácsosnak a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét adományozta.

A kormányzó megengedte, hogy *Kósa* Kálmán min. osztályfőnöknek újbóli elismerését, *Molnár* Andor min. tanácsosnak, *Révy* Kornél c. min. titkárnak, *Lenkey* Dezső min. számvevőségi igazgatónak, *Csipka* László min. titkárnak, *Vanyek* József számvevőségi főtanácsosnak, *Papp* József segédhivatali igazgatónak és *Sáska* Lajka irodafőtisztnek elismerését tudtul adják.

Kinevezések a minisztériumban

A kormányzó *Bassola* Zoltán c. min. osztálytanácsost és *Kontratovics* Irén t. b. főesperest, min. osztálytanácsossá nevezte ki. *Damjanovich* Lajos és lovag *Ybl* Ervin min. tanácsosoknak az osztályfőnöki címet és jelleget, vitéz *Terbócz* Miklós min. tanácsosnak az osztályfőnöki címet, *Viczián* Bélának min. segédtitkári címet és jelleget, *Bendik* Gyula közalapítványi erdőtanácsosnak a főerdőtanácsosi címet és jelleget, *Barcza* Istvánnak és *Borbély* Józsefnek az I. osztályú számvevőségi főtanácsosi címet, *Szilágyi* Lászlónak a min. segédhivatali igazgatói címet és jelleget, *Mátay* Pálnak a min. irodafőtiszti jelleget adományozta, *Bihari* István tanügyi tanácsost tanügyi főtanácsossá, *Medve* István és *Hullin* Antal c. tanügyi tanácsosokat tanügyi tanácsosokká kinevezte. *Keleti* Gyula és *Sziklay* Ferenc tanügyi tanácsosoknak a tanügyi főtanácsosi címet és jelleget, *Pánczél* Ferenc és *Vanek* Géza c. tanügyi tanácsosoknak a tanügyi tanácsosi jelleget, vitéz *Pethő* Endre tanügyi titkárnak a tanügyi tanácsosi címet és jelleget, *Kézdy* Béla c. tanügyi tanácsosnak a tanügyi tanácsosi jelleget, *Lukácsy* István és *Bitai* Sándor tanügyi előadóknak a VII. fizetési osztály jellegét, *Flojhár* Tivadar és *Nagy* Jenő tanügyi fogalmazóknak a tanügyi segédtitkári címet, *Marczinkó* Andor áll. gimn. igazgatónak a tanügyi főtanácsosi címet, *Meskó* István középisk. tanárnak a tanügyi tanácsosi címet, *Lengyel* Margit irodatisztnek az irodafőtiszti címet és jelleget adományozta.

A tudományos tisztviselők létszámában

A Kormányzó *Hillebrand* Jenő és *Hoffmann* Edit c. múzeumi igazgatókat múzeumi igazgatóvá, *Hereney* Árpád főkönyvtárnokot könyvtári igazgatóvá, *Borzsák* István c. főkönyvtárnokot főkönyvtárnokká, *Szentiványi* Gyula c. műemléki főtitkárt főtitkárrá, *Kapossy* János c. főlevéltárnokot és *Miklóssy* Zoltán levéltárnokot főlevéltárnokká, *Pigler* Andor I. oszt. múzeumi őrt múzeumi igazgató-őrré kinevezte, *Csánky* Dénes főigazgatónak a IV. fizetési osztály jellegét, *Trócsányi* Zoltán főkönyvtárnoknak a nemzeti múzeumi könyvtár-igazgatói címet és jelleget, *Szabó Patay* József múzeumi igazgatóőrnek az igazgatói címet és jelleget, *Sikabonyi* Antal főkönyvtárnoknak a nemzeti múzeumi könyvtár-igazgatói címet.

Lux Kálmán műszaki tanácsosnak a műszaki főtanácsosi, *Paulinyi* Oszkár levéltárnoknak a főlevéltárnoki, *Miklódy* Imréné *Buday* Júlia könyvtárnoknak a főkönyvtárnoki, *Balogh* Jolán, *Fettich* Nándor és báró *Andreánszky* Gábor I. oszt. múzeumi őrnek a múzeumi igazgatóőri, *Posonyi* Erzsébet, *Ladányi (Mádi)* Antal, *Kozocsa* Sándor és *Prahács* Margit alkönyvtárnokoknak a könyvtárnoki, *Szandtner* Pálné *Tóth* Laura és *K. Katona* Lajosné *Palló* Margit I. oszt. könyvtári segédőröknek az alkönyvtárnoki, *Pálinkás* Lajosné *Magisztrát* Mária I. oszt. levéltári segédtisztnek a könyvtári tiszti címet és jelleget adományozta.

Az egyetemeken

A Kormányzó a *budapesti* Pázmány Péter Tudományegyetemen *Förster* Aurél kolozsvári egyetemi tanárt az ókori egyetemes történeti tanszékre, *Váczy* Péter kolozsvári egyetemi tanárt a középkori egyetemes történeti és *Dékány* István budapesti c. rendkívüli egy. tanárt az újonnan rendszeresített társadalomelméleti tanszékre egy. nyilv. rendes tanárokká, a *kolozsvári* Ferenc József Tudományegyetemen *Gáldy* László egy. magántanárt az általános romanisztikai tanszékre egy. nyilv. rendkívüli tanárrá, a *debreceni* Tisza István Tudományegyetemen *Soós* Béla egy. magántanárt a református egyháztörténelmi tanszékre egy. nyilv. rendes tanárrá, *Karácsony* Sándor debreceni egy magántanárt a pedagógiai tanszékre egy. nyilv. rendes tanárrá, a *szegedi* Horthy Miklós Tudományegyetemen *Tóth* László kolozsvári egyetemi nyilv. rendes tanárt az egyetemes történeti tanszékre egyetemi nyilv. rendes tanárrá, a *Műegyetemen Szily* József magántanárt az újonnan létesített II. vízépítéstani tanszékre egy. nyilv. rk. tanárrá, *Friedrich* Lóránd műegyetemi magántanárt az újkori építéstani tanszékre egy. nyilv. rendes tanárrá, *Korompai* György intézeti tanárt az újonnan rendszeresített városépítéstani tanszékre egy. nyilv. rk. tanárrá kinevezte a szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán *Eperjessy* Kálmánt tanárnak az V. fizetési osztály címét, *Galambos* Ferenc budapesti tudományegyetemi titkárnak az egyetemi tanácsosi címet és a VI. fizetési osztály jellegét adományozta, *Kiss* Albert szegedi questort a VI. fizetési osztályba kinevezte, *Péczeli* András pécsi egyetemi főtisztnek az irodaigazgatói címet, *Magyar* László szegedi egyetemi gh. tisztnek a gondnoksegédi címet és a IX. fizetési osztály jellegét, *Szy* István budapesti tudományegyetemi irodafőtisztnek az irodaigazgatói címet és a VIII. fizetési osztály jellegét adományozta.

Az igazgatói és tanári karban

A Kormányzó *Szulincsák* Lászlónak, az ungvári állami ruszinnyelvű gimnázium igazgatójának a tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgatói címet adományozta, a középiskolai tanszemélyzet létszámában *Fleischmann* Gyulát, *Csoma* Kálmánt, *Goschi* Pátert (Székesfehérvár), *Csengő* Nándort (Gyöngyös), *Novágh* Gyulát és *Fördős* Lászlót (Kassa) tanügyi tanácsos, gimnáziumi igazgatókká az V. fizetési osztályba, *Szelikánszky* Ferencet (Dunaszerdahely), *Sipos* Lajost (Sopron), *Martonos* Lajost (Szenc), *Popovics* Lászlót (Munkács), *Macskásy* Attilát (Beszterce) és *Halász* Gyulát a VI. fizetési osztályba, *Jákó* Albertet (Nagyvárad) gimnáziumi igazgatóvá a VI. fizetési osztályba, *Kornya* Sándort (Nagyszalonta), *Gálffy* Endrét (Naszód), *Fábián* Istvánt (Pécs), *Szalay* Györgyöt (Nagykálló), *Andor* Jánost (Szolnok), *Cserepes* Gyulát (Beregszász), *Király* Rudolfot (Szekszárd), *Jámbor* Ferencet (Szombathely), *Csapó* Jenőt (Ipolyság), *Opra* Benedeket (Szilágysomlyó), *Józsa* Jánost (Kolozsvár), *Uhr* Ferencet (Győr), *Fóris* Jenőt (Nagybánya) és *Nádas* Józsefet (Komárom) gimnáziumi igazgatókká a VII. fizetési osztályba, *Antal* Imrének (Kispest), vitéz *Esztergomy* Ferencnek, vitéz *Szabó* István Andornak és *Gável* Bélának (Huszt) a tanügyi főtanácsosi gimnáziumi igazgatói címet, *Módi* Mihálynak, *Jesch* Mátyásnak (Debrecen), *Kreszneríes* Károlynak, *Juth* Bélának, *Derzsi Kovács* Jenőnek (Szentes), *Szetey* Andrásnak, *Janák* Viktornak (Eger), *Répászky* Tivadarnak (Mezőkövesd), vitéz *Gáti* Bélának, *Basskó* Bélának és vitéz *Farkas* Jánosnak, *Rakssányi* Máriának, *Biczó* Ferencnek (Kaposvár), *Solymos* Vendelnek, *Pogor* Ödönnek a gimnáziumi igazgatói címet adományozta és *Veress* Árpádot (Zenta) tanügyi főtanácsos állami gimnáziumi igazgatóvá az V. fizetési osztály I. fokozatába kinevezte.

A Kormányzó az állami *tanítóképzőintézeti igazgatók* létszámában *Dobosy* Elekt tanügyi főtanácsos igazgatóvá az V. fizetési osztályba, *Csekő* Árpádot (Pápa) a VI. fizetési osztályba, *Takács* Bélát (Székelykeresztúr) a VII. fizetési osztályba igazgatóvá kinevezte. *Tanai* Antalnak az igazgatói címet adományozta, a *mezőgazdasági középiskolák*

Lux Kálmán

ivod

Kampis Antal

Szaradok 1935. 254. l.

Lux Kálmán: A Selmecbányai vár. /Kny. Magyarország müemlékei./ 2 o, 59 K, 42 L, Budapest, 1914.

Lux Kálmán: A kecskeméti róm. kath. nagytemplom Nagy 8 o, 15 K, 31 L, Budapest, 1916.

Lux Kálmán: Árpádkori épitészeti maradványok Obudán. /Kny. Magyar Mérnök-és Épitész.Egylet Közlönye./ Nagy 4 o, 22 K, 12 L, Budapest, 1916.

Lux Kálmán: A budai vár képe I. Mátyás korában. 4 o, 9 K, 11 L, Budapest, 1917.

Lux Kálmán: A budai várpalota Mátyás király korában. 2 o, 53 K, 48 L, Budapest, 1922.

Lux, Kálmán: La reggia di Buda nell epoca del re Mattia Corvino. 2 o, 53 K, 48 L, Budapest, 1922.

Lux Kálmán: Visegrád vára. 16 o, 33 K, 47 L, Budapest, 1932.

Lux Kálmán: A budapesti belvárosi plébániatemplom. /Kny. Tanulmányok Budapest multjából./ 8 o, 15 K, 31 L, Budapest, 1934.

Lux, Kolmann: Die Burg Visegrád. /Kny. Der Burgwart./ 4 o, 14 K, 14 L, Marksburg, 1938.

Lux Kálmán

LILLAFÜRED

Lillafüred!... ez a dallamos név Csokonai-versek ritmusával hizelgi magát a fülbe, akkor is, ha sohasem láttuk, mert sejteti, hogy az emberi szemnek kedves természeti szépség rejtezik mögötte. És valóban, a turisták régi kilátótornya hirdeti, hogy régóta zarándokolnak ide, a Bükk magaslataira a természetimádók, gyönyörködni a táj festői szépségeiben. Három völgy találkozik itt az erdőkoszorus hegyoldalak között, a tündéri mélyedésben, ahol a fehérlő égerfák szomszédságában, rejtelmes hangversenyként mormoló vizesések közelében *Hermann Ottó*, a nagy természetkutató vonult meg fönséges csöndet kereső magányába.

A természetrajongó és az elmélyedést kereső, nyugalmat áhitó városlakó alig is találhatna ma megragadóbb természeti szépségekben gazdag helyet a Tátrától megfosztott csonka ország megszakgatott területén, mint Lillafüred. A völgy zöld szőnyegén megcsillámló napsugár bearanyozza a dolomit és mészkő sziklák fölött sürüsödő erdők lombjait, belehinti aranyát az ég kékjével incselgő Hámori-tó tükrébe és a mélységes csöndben mintha a föld szivedobbanását mormolnák a kis zuhatagok, amint a sziklákon lecsobognak.

A szem, amerre ellát, erdősürüs hegyoldalak hajlongó fáinak zöld lombjába ütközik s a tiszta levegő üditő lehében felfrissült szervezet felvillanó örömmel fogadja az erdei séták testedző fáradalmát. Kellemes bolyongani ezeken a lombok-árnyalta sétautakon, amelyek a bükkök, fenyők közt elvezetik a merengőt a kis padokhoz, mélázó helyekhez, meg a fölemelő „erdei kápolnához", ahol a kőfeszület mögé ereszkedő hegyoldal fölé a dus falombok hajtanak boltozatot.

Lillafüred látképe.

Itt, ebben az idilli és festői környezetben, a Bükkhegység három völgyének meghitt hangulatu találkozó helyén, e smaragdszinekben játszó mélyedésben buvik meg Lillafüred, a csonka ország

A csodás fekvésü Palota-szálló keleti oldala.

Tátrafüredje s ez a fényüző pompában ragyogó világfürdő jellegü üdülőhely. S ha a természetrajongó megleli itt a hegyvidék és az erdős táj szépségeit, a szórakozni vágyó viszont megtalálhat itt mindent, amit a világfürdők szállóinak kényelme és a magaslati helyek sportlehetőségei nyujtanak.

Három éven keresztül verte fel itt a csöndet az emberi munka zajának a hangja, ezen a 42.000 katasztrális hold kiterjedésü, kincstári erdőbirtokon, amelyről eltüntette a kisajátitott viskókat, az elhanyagolt telep rozoga épületeit, a járhatatlan utakat és helyökbe pompázó, modern üdülőhelyet varázsolt. Lillafüred minden igényt kielégitő berendezkedése bámulatra ragadja a látogatót, aki nem is sejti, hogy ez az erdőbirtok a nagyarányu munkára mennyi kő-, pala-, mész-, fa-, tégla- és egyéb nyersanyagot szolgáltatott. Naponta átlag 750 munkás dolgozott itt három esztendőn át és most ott áll a völgyből kimagasló „Palota"-szálló Hollós Mátyás király várkastélyépitkezésének stilusában, tornyával, hétszeres terraszával, erkélyes, loggiás emeleteivel és mosolygón kitáruló parkjával.

Ha azt mondtuk, hogy Lillafüred minden igényt ki tud elégiteni, akkor ezt a szállóról két értelemben is hangoztathatjuk. Végigbolyongva ezeken a modern berendezésü és felszerelésü szobákon, meglepetten mondhatjuk, hogy valóban mindent megtalálhat a legfokozottabb igényü, elkényeztetett külföldi is. Ám nemcsak a fokozott igény találhatja meg, amit keres, hanem minden más igény is — a tábori ágyhoz szokott turista és a szerényebb szállószobát kereső, vékonypénzü polgár sem panaszkodhatik, hogy nem talál itt magának megfelelő helyet-módot.

Százharminc kiadható szoba várja itt a vendégeket. Az első emeleten fényüző berendezésü, gazdagon fölszerelt és pompásan diszitett lakosztályok keltenek bámulatot. Nincs két lakószoba, amelyben butorzat, butorszövetek, függönyök, ágytakarók és a falak szine egyforma volna. A magyar butoripar olcsón előállitott remeklései ezek az egyszerüségükben is pompázó, izléses, szinte szobánként változó stilusu butorok. Itt-ott egy-egy szoba mübutora igazi iparművészeti mestermunka. A falak szinével, a butorok szövetével harmónizáló függönyök mélykékje, meggypirosa, rezedazöldje, dohánybarnája, sötét aranysárgája, halványkékje födözi el az ágyakat a jobbára loggiás, erkélyes szobák többi részétől. Apró előszobák, kis szalónok, higiénikus, gumipadlós fürdőszobák egészitik ki e megkapó összhangu, kényelmes szállólakásokat. A második emelet szobái is lakosztályszerüen sorakoznak, de kettős

Palota-szálló.

ajtókkal elválaszthatók, ugy, hogy családok, házaspárok és magános vendégek egyaránt használhatják. A harmadik emeleten kisebb, de époly izléssel és kényelemmel berendezett, olcsóbb szobái tárulnak elénk, de turista-ágyakkal fölszerelt közös termek is kiránduló csoportok számára, közös mosdó-fülkékkel és fürdőszobákkal. A szobák felszerelése annyira gondos, hogy a lakosztályok hálószobáinak falában *safe*-kamrák is vannak és a csengőkön felirások helyett mindenki számára érthető képek jelzik, hogy a gomb megnyomása kit szólit a szobába. A csengő viszont fényjelzéssel figyelmezteti a személyzetet, hogy hol keresik a pincért vagy a szobalányt. Telefon és rádió minden szobában van, a fürdőszobákban és mosdófülkékben hideg és meleg viz, ide-oda emelhető zuhanykészülékkel.

A szálloda egyik pazar berendezésü vendégszobája.

Impozáns feljárat vezet széles lépcsőkkel az előcsarnokból az emeletekre. A feljárat hatalmas ablaktáblái művészi, szinpompás üvegfestmények, amelyeket *Helbing Ferenc* iparművész tervezett. A betüző napsugár kiemeli az élénk szinü festményeket, amelyek Mátyás király vadászjeleneteit ábrázolják. A belépő a vesztibülön és a hallon keresztül jut a feljáróhoz, amelynek kapuja a déli parkra nyilik. Kávéház, étterem, külön terem, olvasóterem, dohányzó, női szalon, kártya- és zeneterem foglalja el a földszintet. A Mátyás-terem üvegfestményes, árnyas pincehelyisége és a söntések a mélyebben fekvő részek sörözői. Ezekkel egyszinten a modern felszerelésü és higienikus konyhák, valamint a hütő helyiségek és borpincék sorakoznak.

A háromemeletes Palota-szálló négy nagy terraszáról csodálhatják a hegyi levegőt szivó vendégek a környező táj szépségeit. A szobák előtt erkélyek és a szálló hétsoros ugynevezett függőkertje, mind arra csalogatja a szálló lakóit, hogy a szabad levegőn üldögélve bámulják az erdős és sziklás hegyoldalakat, a vizesést és a napfényben csillámló Hámori-tó tükörét. A függőkert tulajdonképpen hét parkirozott föld-terrasz, amely a völgyből a szálló kapuig emelkedik három-öt méter szintkülönbséggel. Bástyák övezik a virágos, bokros terraszokat, amelyekhez a vizesés sziklái mellől felkigyózott szerpentinutak, az egykori stilusban kiképzett várkapun át vezetik a látogatót.

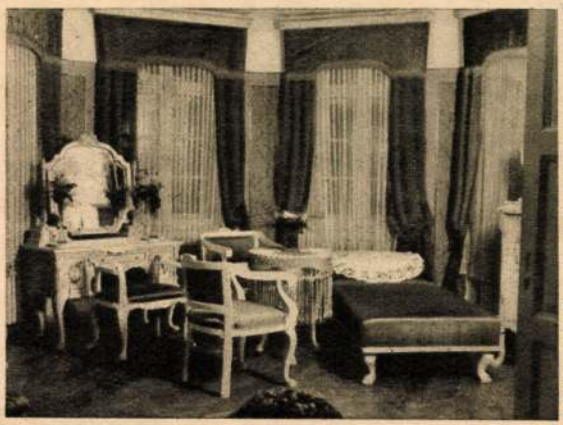

Vendégszoba részlet.

A pompás szálló körül a természeti szépségek és érdekességek gazdagsága nyujt látnivalót. Már a Miskolcról az erdős magaslaton, alagutakon, viadukton keresztül érkező motoros vonat a vadregényes táj cso-

A Palota szálló Mátyás étterme, melynek minden ablaka egy egy megszállt területi város nevezetességét ábrázolja.

dálatos pompáját tárja az utas elé. Lillafüreden aztán ott találja az Anna-barlangot mésztufán keletkezett cseppkőalakulataival, a feltárás alatt álló Szent István-barlangot, amelynek dolomiton keletkezett kalcitalakulatai az Aggteleki barlangra emlékeztetnek és a Szeleta-barlang, amely paleontológiai szempontból jelentős. Itt ősember és a barlangi medve csontjára bukkantak. A turisták jól ismerik a Hermann Ottó-barlangot és a többi, kisebb jelentőségű barlangot is.

Lillafürednek az a hivatása, hogy pótolja az elszakított Tátrafüredet és hogy a téli sportok központja legyen, éppen ezért si- és ródlipályákat alakitanak az e célra kiválóan alkalmas magaslatokon. A Hámoritó télen kitünő korcsolyapálya. A téli sporton és a közismert Bükk-turisztikán kivül azonban a nyári sport és a testedzés legkülönbözőbb módjai kinálkoznak Lillafüred nyaralói számára. Lehet itt uszni, csónakázni, napijegyekkel rákászni, valamint sebes- és szivárványpisztrángot halászni a Szinva-patakban, vadászni a bükkerdőkben. Kellemes sportélet kinálkozik a tenniszpályákon és a Hollós-tetőn elkészült golf-pályán. Kiváló utakat találhatunk itt a motorsport részére. Hegyi gépkocsiversenyek zajlanak majd le itt a jövőben és a cement-macadam utat kiépitik Egerig. A lillafüredi hegyoldal fensikján urvezetők számára pálya és gépkocsiszin készül közel a Palota-szállóhoz. Nyáron háromnégyszáz gépkocsi fordul meg Lillafüreden naponta, mert nemcsak a turisták, hanem az autókirán-

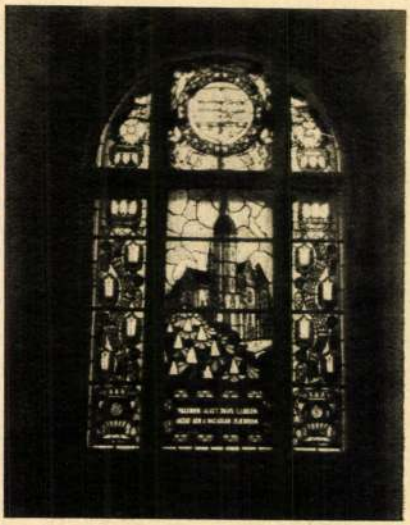

Az étterem egyik ablaka a kassai dóm látképével.

Az olvasószoba egy részlete.

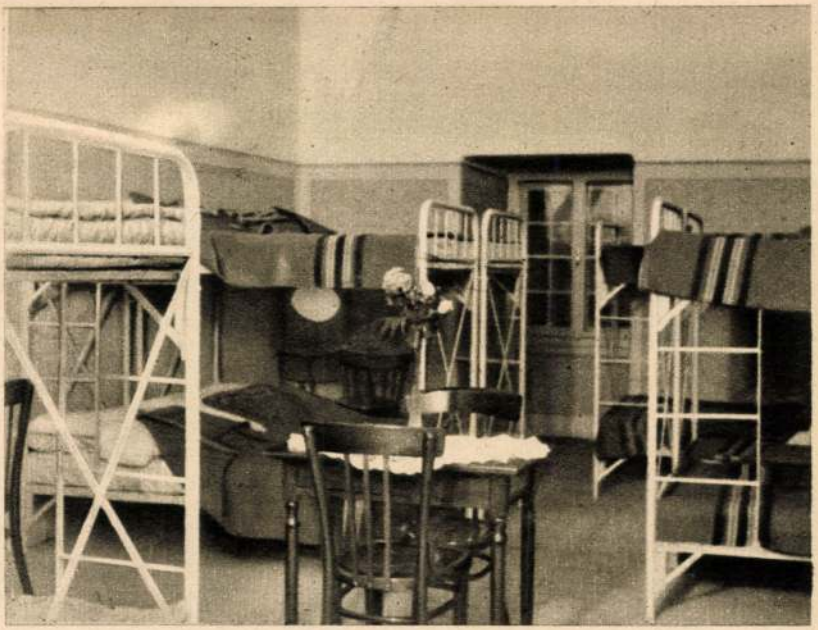

A turistaszoba.

Töredelet a Palota-istállóval.

Töredelet a Zsófia-kilátóval.

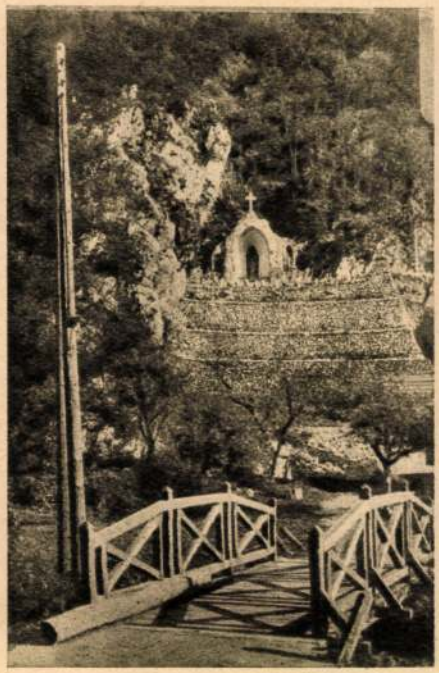

Patrona Hungaria kápolna.

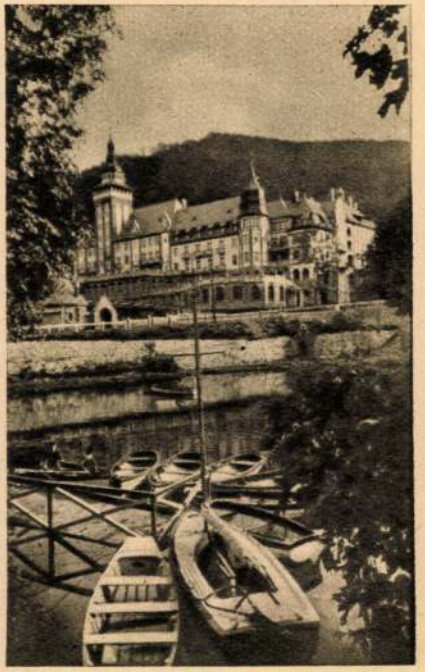

Palota-szálló a csónakkikötővel.

Parkrészlet.

Palota szálloda parkrészlettel.

dulók is nagyon kedvelik. A motoros vonat utasai nyári vasárnapokon máris 1400 darab nyolcvan filléres jegyet használnak el.

Lillafüred Pereces-bányatelepről kapja a magasfeszültségü villanyt és jellemző a nagyarányu modern épitkezésre, hogy 50 kilométer hosszuságban fektettek le Bergmann-csövezetet, amelyekben a villanyvezeték 250 kilométer hosszu és a vizvezeték kiterjedése 18 kilométer...

A melegvizet kutató furás itt, a szállók közelében 736 méter

A lillafüredi vizesés.

mélységig jutott és elérve a palaréteget, nem várt glaubersó tartalmu melegvizre találtak, ami a karlsbádihoz hasonló, kitünő gyógyviz.

Lillafüreden az elterjedt hirekkel szemben olcsón lehet nyaralni, a Palota-szállón kivül még egy kisebb szálló is nyujt penziós nyaralási lehetőséget. Lillafüred sem drágább, mint a Balaton és vasuton époly könnyen megközelithető ez a hegyek között rejtőző idillikus hegyijellegü üdülőhely, mint a csonka ország másik kincse, a magyar tenger.

A Szent István-bazilika dobján levő faragott kődiszek pyrogránitból való helyreállítása.

A Szent István-bazilika kőkicserélési munkája.

Lux Kálmán dr.

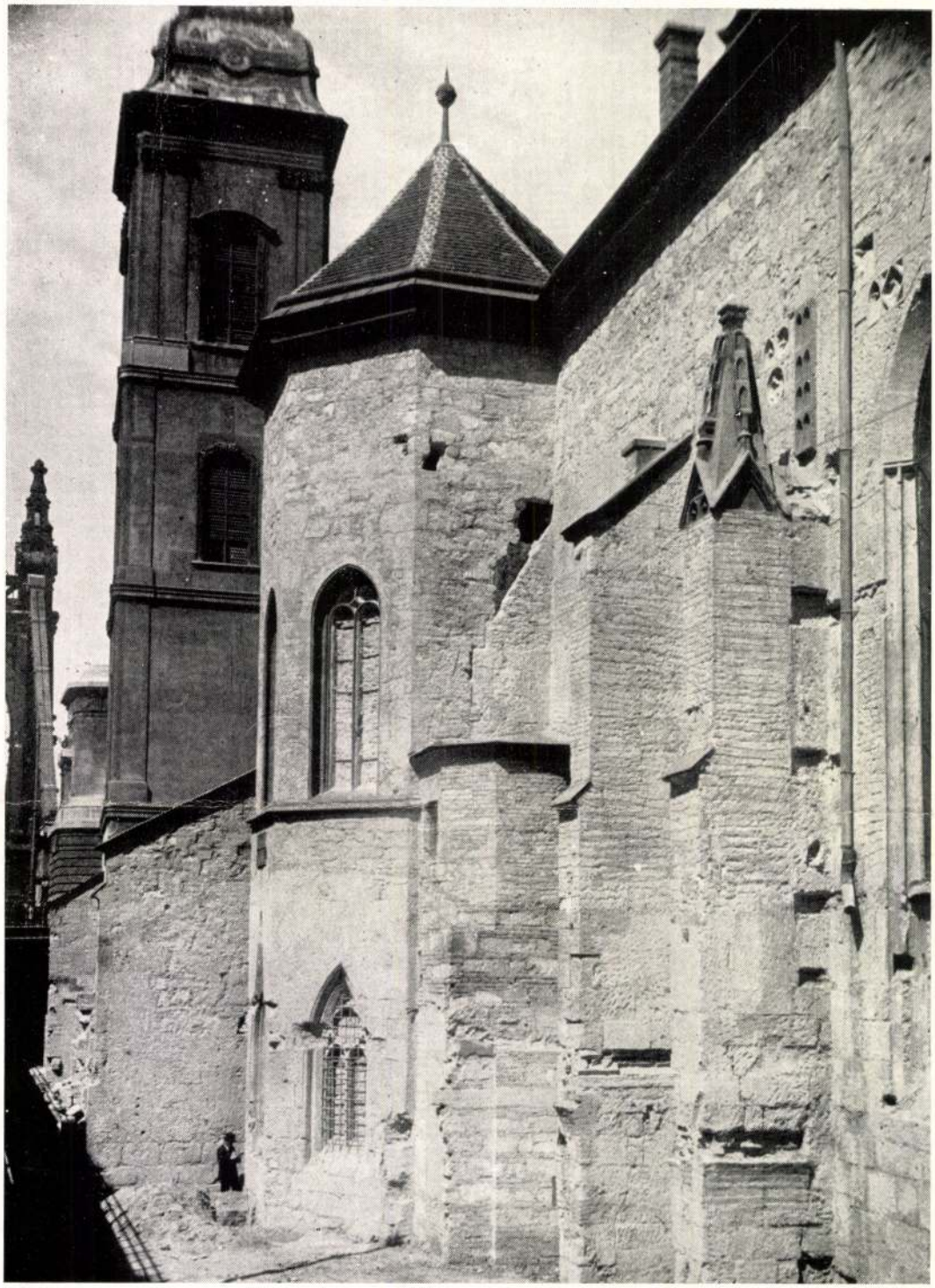

A belvárosi főplébániatemplom oratóriuma, lépcsőháza és támpillére a helyreállítás előtt.

Ex
Bibl.Civ.
Budapesti-
ensis

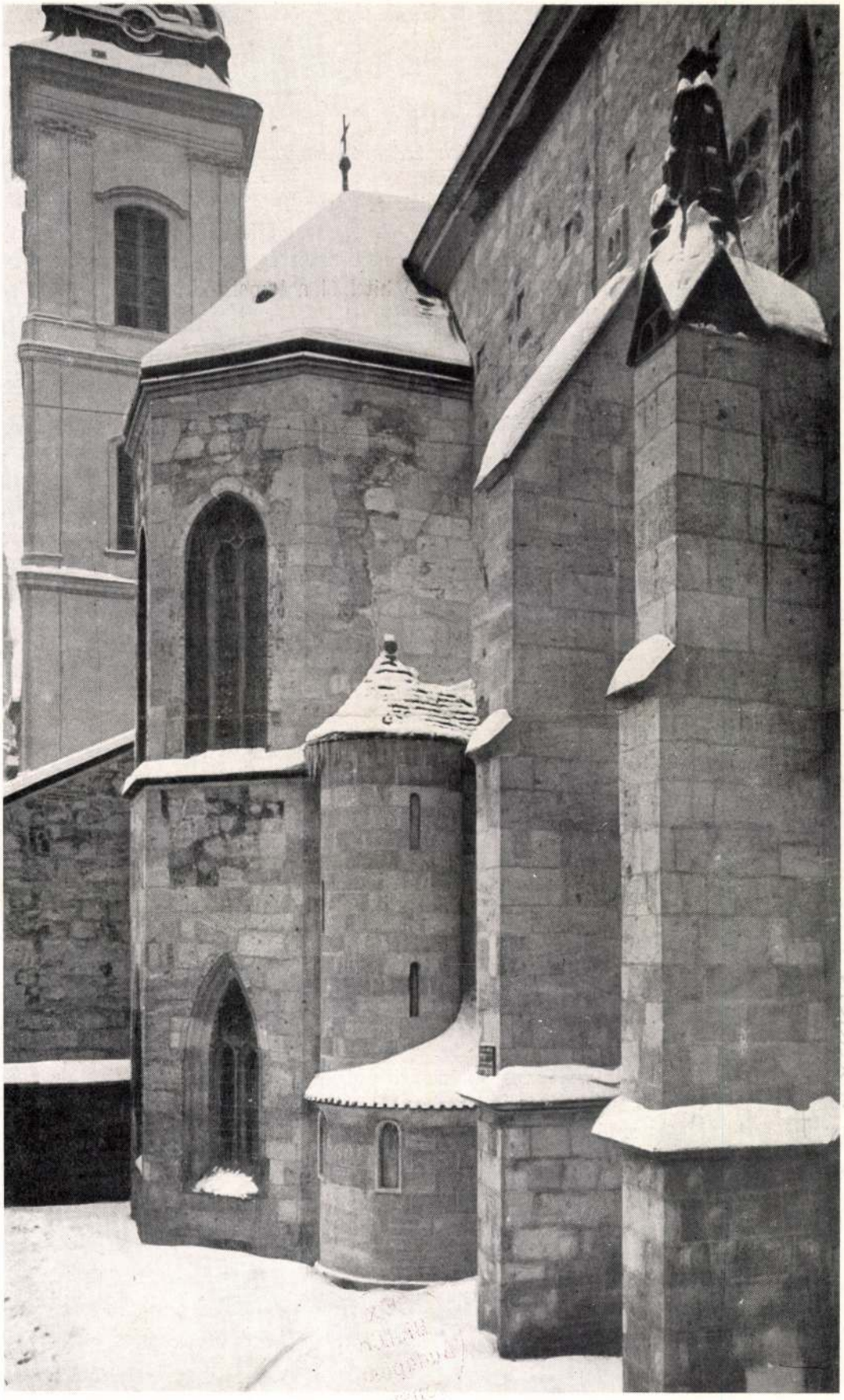

A belvárosi főplébániatemplom oratóriuma, lépcsőháza és támpillére a helyreállítás után.

úri csoportja *Fridrich* Lajos tanácsnok közvetlen irányításával készítette, illetőleg végezte.

A főkupola alatti dob és négyezet felének helyreállítási munkálatai 120.000 pengőbe kerültek. A munkán átlag 16 kőfaragó, 2 kőszobrász, 2 kőműves, 3 bádogos és 8 napszámos dolgozott. Az 1942. évben rendelkezésre álló 60.000 pengő hitelből a kupola következő negyedrészének helyreállítási munkáit végzik el.

A BELVÁROSI FŐPLÉBÁNIA-TEMPLOM FOLYTATÓLAGOS RESTAURÁLÁSA.

A Belvárosi főplébánia-templom 1939. évben megindított és több évre elosztott külső helyreállításának munkaprogrammjában az 1941. esztendőben a II. részlet munkáinak befejezése szerepelt. Ennek keretében a mellékhajó, a főhomlokzat és a főhajó vakolt részeit tatarozták, a szentély falsíkjainak és támpilléreinek kőfelületeit rendezték, lefaragva a felületek bevakolása alkalmával a habarcs jobb tapadására bevésett barázdálást. Kiegészítették a végigvonuló övpárkányt is. Az oratórium falainak hasonló kezelése mellett kijavították az ablakok mérműves kőrácsait és a hiányzó rácsokat a felfedezett leletek alapján újjáalakították.

Az 1941. évi munkaterv kivitelezését szeptember 5.-én kezdték meg és a munkákat az év végére be is fejezték. Így elkészült a barokk felfalazás lebontásával és az eredeti gót párkánymagasság helyreállításával az oratórium restaurálása, minek során a fedélszéket is át kellett építeni. A lebontás alkalmával felfedezett leletek nemcsak a gót párkány tagozatainak pontos helyreállítását tették lehetővé, hanem másfél méter hosszúságban az épen maradt eredeti kövek felhasználását is. Az emeleti helyiség megközelítésére faragott kőből csigalépcső épült, amelynél — abból a célból, hogy a toldaléképület keletkezési kora felismerhető legyen — nem gótikus, hanem enyhén romantizáló modern formákat alkalmaztak.

A déli soron a torony melletti csonka szakaszon is helyreállították a mellékhajó gót párkánymagasságát, kiegészítve a csúcsíves ablak eredeti béletét és a helyreállított mérműves rácsot. A párkány és a boltozat felemelése lehetővé tette a torony keleti falában lévő hatalmas késő-gót kiváltóív teljes feltárását és bemutatását. Ezzel az ívvel megnyitották a torony földszintjét a mellékhajó felé és így az magyar szokás szerint a hajó folytatását képezi.

A torony aljában a románkori torony pontos kőkötéseivel falazott fogrovatos és ívsoros párkánnyal lezárt falának jobb áttekinthetősége

A belvárosi főplébániatemplom csúcsíves ablaka.

céljából lebontották a rozoga lépcsőzetet, helyébe merész vasbetón csigalépcsőt építettek és a helyiséget födémmel zárták le.

Az említett csonka szakaszban és a sírbolt-lejáróban a barokk templomtér összhangjának megbontása nélkül lehetségessé vált a XV. század végén a csarnoktemplomhoz épített alacsonyabb oldalhajók belső pillérrendszerének és boltozatindításainak feltárása azáltal, hogy a barokk-korban kápolnasorrá alakított oldalhajó méteres vastagságú válaszfalait kiváltották és helyükbe vékonyabb falat építettek.

A templom padlója alatt is folytatódtak a kutatómunkák. Ezek során a contraaquincumi castrum falait és egy épület római fűtési rend-

A belvárosi főplébániatemplom kutatófolyosójában elhelyezett barokk sírtáblák.

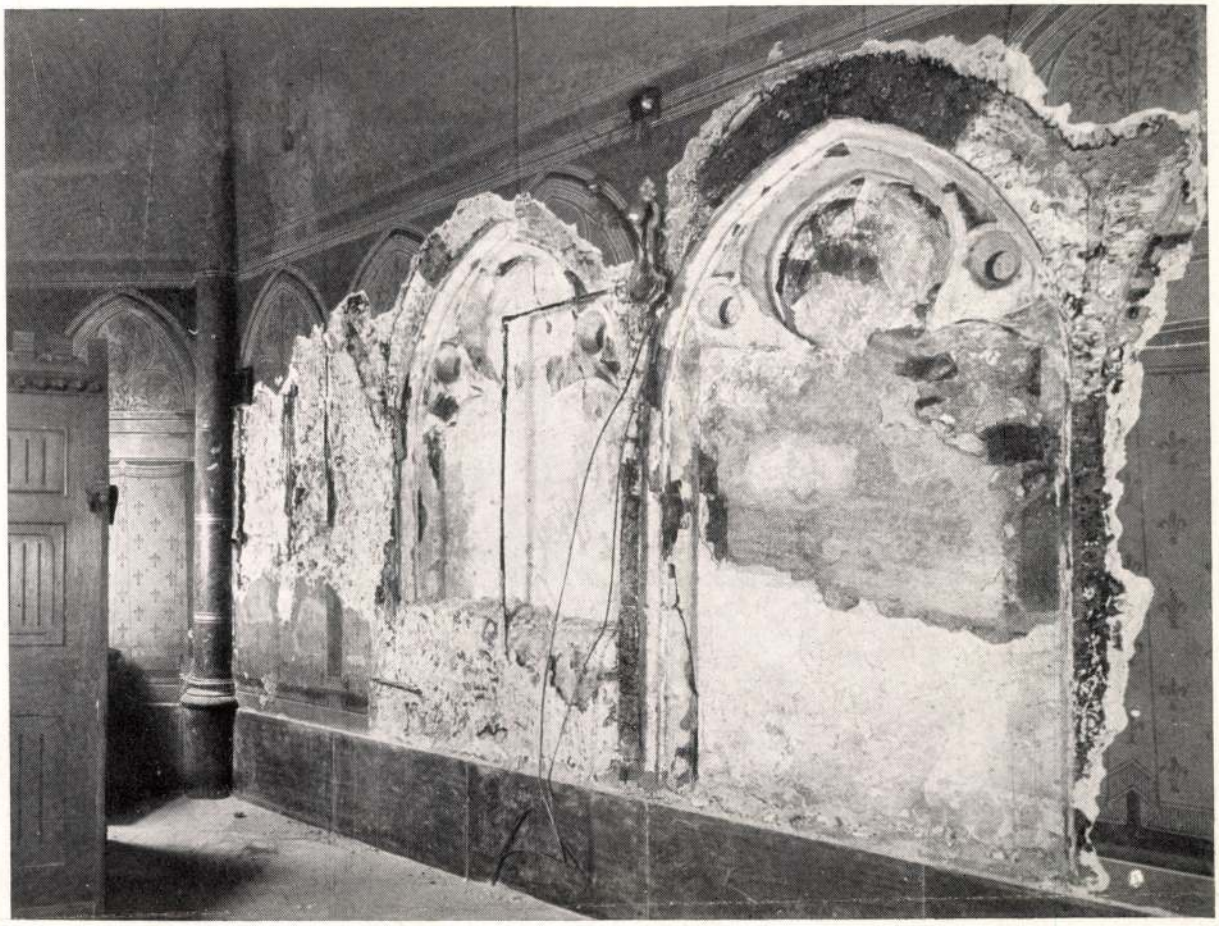

Sediliák a belvárosi főplébániatemplomban.

szerét találták meg. A kutatófolyosó falaiban a központi fűtés padlócsatornáinak építése során feltárt barokk sírfedőlapokat helyezték el.

Helyreállították a templom padlózatát is és pedig úgy, hogy a tönkrement eklektikus szellemű, öntött terazzó helyett nyugodtabb hatású, kehlheimi utánzatú burkolatot készítettek.

Az év végén megtalálták a szentély zárófalaiban az úgynevezett sediliákat. Az eddigi nyomok szerint tizenkét ilyen mérműves lezárású falfülke tagozta a hátsó falakat. A lelet értékét nagyban emeli az, hogy a fülkék hátsó falait renaissance falképek díszítik.

A további feltárások előtt a nedves falakat szigetelni kell. Ez falfűrésszel való átvágás útján történik. A folyamatban levő szigetelési munkák után folytatják a feltárásokat és a már száraz felületeken a képeket restaurálják.

A munkálatok 65.000 pengőbe kerültek és heti átlagban 30—35 embert foglalkoztattak.

Az 1942. évi munkatervben a templom külső helyreállításának teljes befejezése szerepel. Az épületkörüli terepet lesüllyesztik a középkori szintre abból a célból, hogy a feltárt pompás faragású kapuzatok jobban érvényesüljenek, az eredeti arányok helyreálljanak és a templomba levezető lépcsőfokok eltűnjenek. Kiegészítik a szentély mérműves ablakrácsait is és új üvegfestményekkel látják el azokat. Az üvegfestményeket tervpályázat útján fogják elkészíttetni. A külső restaurálás teljes befejezése után már csak a falak utólagos szigetelése és a lábazatnak ezzel kapcsolatos helyreállítása marad a jelenleg tapasztalható anyagbeszerzési nehézségek miatt későbbi időre.

A helyreállítási terveket dr. *Lux* Kálmán építészmérnök készítette és a munkák is az ő vezetésevel folytak.

AZ ERZSÉBETVÁROSI PLÉBÁNIATEMPLOM HELYREÁLLÍTÁSA.

Az 1941. évben már ötödik esztendeje folytak az Erzsébetvárosi plébániatemplom helyreállítása érdekében folyamatbatett munkálatok. A kereszthajóknak 1939-ben megkezdett és 1940-ben befejezett helyreállítása a rendkívüli viszonyok miatt annyira elhúzódott, hogy az 1940. év tulajdonképeni programmjának lebonyolítására csak 1941-ben került sor.

A rendelkezésre álló 80.000 pengő hitelösszegből az egyik oldalapszis és a szentély melletti lépcsőtornyok helyreállítása folyik, úgy, hogy az időjárási viszontagságok behatása folytán szinte teljesen elmállott homokköveket haraszti keménymészkőre cserélik ki. A kőfaragó- és kőszobrászmunkák folyamatban vannak, az elhelyezés 1942. tavaszán történik meg. A felméréseket és a helyreállítási terveket a magasépítési ügyosztály készíti.

A GOLGOTA-ÚTI KÁLVÁRIA-KÁPOLNA RESTAURÁLÁSA.

A Golgota-úti Kálvária-kápolna terraszának átépítése és az épület külső-belső tatarozása után 1941. évben a Golgota-szoborcsoportozat megújítása következett. A szoborcsoportozat művészi munkájának kivitelezésére *Abonyi-Grantner* Jenő szobrászművész kapott megbízást. Az időközben beállott jelentékeny anyagáremelkedések következményeként a művész az elmult esztendőben csupán a szoborcsoport középső tagozatát: Krisztus a keresztfán, — lábánál Mária és János alakja — készíthette el, a két lator szobrának elkészítése 1942-re maradt.

Halászközép 1941

Ősmagyar rovásirás epizód a Margitszigeten.

Tiz évvel ezelött, egy szép májusi napon dr. Dalmady Zoltán boldogult, felejthetetlen kedves barátunk vezetésével a Kis-Akadémia megtekintette a Szentmargitsziget látnivalóit. E kiránduláson én is részt vettem, hogy mint az 1923 évi ásatások vezetője Boldog Margit kolostorának romjairól épitészeti vonatkozásu tájékoztatást nyujthassak a minden szép iránt érdeklődő tagtársainknak.

A társaság épen Arany János szobrához ért. Ott hosszabb időt töltött, fel-felidézve nagy költőnk emlékét s el-eltünődve a szobor mellett álló két hatalmas bronzvázán, Attila aranykincsének óriási mértékben felnagyitott másolatain és keresgélte, kutattatta az összefüggéseket a költő és az arany kincs között. . .

Ezt a szünetet felhasználva előre siettem a kiásott zárdaromok területére, hogy felujitsam emlékeimet és friss benyomások alapján mondhassam el közölnivalóimat. Különösen az érdekelt, hogy a hajdani oratorium falában levő rovásirásos kő, melyről még a napisajtóban is annyi szenvedélyes vita folyt, üvegezett rámája alatt meg van e még.

Erről a kőről " A Nép " hasábjain " Ősi magyar rovásirási emlékek a Margitszigeten....." cim alatt hosszabb cikk jelent meg, mely rámutat „Ödönfi László mérnök, a kitünő régész, rovásirásbuvár" korszakalkotó felfedezésére, ki megállapitotta, hogy a margitszigeti rovásirásos kő az ősi magyar rovásirás hiteles emléke, mely mindenben igazolja Fadrusz János, nagynevü szobrászmüvészünk elméletét, az álatala 1901-ben felfedezett Tar Mihály omori / Temesvármegye/ magyar földmüves rovásirás betüvetésével kappcsolatban.

A Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Muzeum illetékes tudósai kétségbevonták Fadrusz feltevésének helyességét, ezzel szemben Ödönfi a margitszigeti kővel bizonyitottnak látta Fadrusz elméletét. „ A NÉP " cikkirója heves támadást intézett az emlitett intézmények ellen és rámutatott arra, hogy e kővel " Itt a bizonyosság, hogy volt ősmagyar irás és ezt csak a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Muzeum tagadta."

A zárdaromok közé érve láttam, hogy a kő üveges kerete még ép, sőt ugy tünt fel, mintha az irásjelek, melyek Ödönfi László feltevése szerint alulról felfelé olvasva " Szabó József Sz " nevét jelölték, most még tisztábban volnának kivehetők.

Figyelmesen nézegettem a táblát és elővettem jegyzőkönyvemet, hogy az irásjeleket lerajzoljam, mikor érdeklődésemet látva egy kistermetü, középkoru ur lépett hozzám és kéretlenül magyarázni kezdte a fel-

Ősmagyar rovásírás epizód a Margitszigeten.

Tíz évvel ezelőtt, egy szép májusi napon dr. Dalmady Zoltán boldogult, felejthetetlen kedves barátunk vezetésével a Kis-Akadémia megtekintette a Szentmargitszigeti látnivalóit. E kirándulá-son én is részt vettem, hogy mint az 1923 évi ásatások vezetője Boldog Margit kolostorának romjairól épitészeti vonatkozása tájékoz-tatást nyujthassak a minden szép iránt érdeklődő tagtársainknak.

A társaság épen Arany János szobrához ért. Ott hosszabb időt töltött, fel-felidézve nagy költőnk emlékét s el-eltünődve a szo-bor mellett álló két hatalmas bronzvázán, Attila aranykincsének óriási mértékben felnagyitott másolatain és kéresgélte, kutattatta az összefüggé-seket a költő és az arany kincs között.

Ezt a szünetet felhasználva előre siettem a kiásott zár-daromok területére, hogy felujitsam emlékeimet és friss benyomások alap-ján mondhassam el közölnivalóimat. Különösen az érdekelt, hogy a hajdani oratorium falában levő rovásírásos kő, melyről még a hapsajtóban is annyi szenvedélyes vita folyt, üvegezett rámája alatt meg van e még.

Erről a köről " A Nép " hasábjain " Ősi magyar rovásírási emlékek a Margitszigeten....." cím alatt hosszabb cikk jelent meg, mely rámutat Ödönfi László mérnök, a kitünő régész, rovásírásbuvár kor-szakalkotó felfedezésére, ki megállapitotta, hogy a margitszigeti rovás-irásos kő az ősi magyar rovásírás hiteles emléke, mely mindenben igazolja Fadrusz János, nagynevü szobrászmüvészünk elméletét, az álatala 1901-ben felfedezett Tar Mihály omori / Temesvármegye/ magyar földmüves rovási-rás betüvetésével kappcsolatban.

A Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Muzeum illeté-kes tudósai kétségbevonták Fadrusz feltevésének helyességét, ezzel szem-ben Ödönfi a margitszigeti kővel bizonyitottnak látta Fadrusz elméletét. Z A NÉP " cikkirója heves támadást intézett az emlitett intézmények ellen és rámutatott arra, hogy e kővel " Itt a bizonyosság, hogy volt ősmagyar irás és ezt csak a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Muzeum tagadta."

A zárdaromok közé érve láttam, hogy a kő üveges kerete még ép, sőt ugy tünt fel, mintha az irásjelek, melyek Ödönfi László feltevése szerint alulról felfelé olvasva " Szabó József Sz " nevét jelölték, most még tisztábban volnának kivehetők.

Figyelmesen nézegettem a táblát és elővettem jegyzőkönyve-met, hogy az irásjeleket lerajzoljam, mikor érdeklődésemet látva egy kis-termetü, középkoru ur lépett hozzám és kéretlenül magyarázni kezdte a fel-

irást.

Ez az ur azonban nem elégedett meg az egyszerü magyarázattal, hanem mind erősebben és mind szenvedélyesebben fakadt ki a tudományos körök ellen. Nehéz volt vele párbeszédet folytatnom, mert nyilván nagyothalló volt, ugyhogy beszélgetésünk inkább ingerült vitának tünt fel. Mire a Kisakadémia tagjai a zárdaromok közé értek már két hangosan vitatkozót találtak ott. Egyszerre csak az idegen, akiről később kiderült, hogy maga a nagy felfedező Ödönfi volt, hevesen kifakadt: " Agyon kellene ütni azt a Luxot, aki az ásatást olyan felületesen végezte, hogy még ezt az értékes rovásirásos követ sem méltatta figyelemre".

A Kisakadémia jelenlévő tagjai hangos derültséggel fogadták lakonikus vaálasomat: " Azt nem lehet....."

Uj ismerősőm döbbent csodálkozással meredt rám a nem várt válaszra. Mire folytattam: " ...., mert az a bizonyos Lux én vagyok és ne haragudjék kérem, de magamat agyonüttetni nem engedem."

- " Hiszen csak tréfáltam ." - mondja ő bizonytalanul.

- " Meghiszem azt "- nyugtatom meg.

Nemsokáig tartott azonban zavara és máris magyarázni kezdi: "

- " Hát kérem, tetszik tudni, ez a kő egy ősrégi magyar sirkőnek a töredéke és itt volt a sirkőnek lábazata, talpa".- mutatott a kőnek töredezett részére.

- " Bocsásson meg" - felelem - " de uraságod nem vette figyelembe a kövön látható s abból kiemelkedő tagozatnak csucsdarabját, ami világosan mutatja, hogy ez akő a hajdani oratorium boltozati bordáját alátámasztó gyámkő volt, melyhez hasonlót ime a helyiség sarkában is láthat épállapotában a maga eredeti helyén. Ez a gyámkő is eredeti helyén van és az oratórium épitése alkalmával került ide az 1500 év körüli időben s mivel a helyiség az apácák imahelyisége volt, oda semmiféle Szabó József nem tehette be a lábát."

-" Mi az? Talán ötszáz évet engedjek el rovásirás elméletemből?" fakadt ki keserüen.

-" Ötszáz év nem lesz elég" - válaszoltam - " mert a kérdéses rovásirás legfeljebb 1838 után kerülhetett erre a kőre, mert addig e falrészletet föld takarta el és csak József nádor ásatta ki a nagy árviz utáni szigetrendezés alkalmával. De talán ez a feltevés sem helytálló, sokkal valószinübb, hogy a bevésést egy Szabó József nevü egyén, a Fadrusz János által közölt irásjelek ismerője, játékos kedvében karcolta be a kőbe, mintahogy a névbevésés jószokását müértő közönségünk ma is gyakorolja." - mondottam derültem.

-" Kérem ne tartsunk előadást !" - int le látva gyülekező tagjainkat az ezeréves rovásiráselmélet védelmezője, fenyegetve érezvén teoriájának teljes évezredét.

Felszólitásának már nem tehettem eleget, időközben a tagtársak már teljes számban megjelentek és én megkezdhettem a romfalak ismertetését.

Budapest 1941 jan. 24.

irást.

Ez az ut azonban nem elégedett meg az egyszerű magyarázattal, hanem mind erősebben és mind szenvedélyesebben faggat ki a tudományos körök ellen. Nehéz volt vele párbeszédet folytatnom, mert nyilván nagyonmilló volt, nagyon hasselgetésünk inkább ingerült vitának tünt fel. Mire a Kisakadémia tagjai a sárgaromok közé értek már két hangosan vitatkozót találtak ott. Egyszerre csak az ideges, sárgi kesobb kiderült, hogy maga a nagy felfedező Üdönfi volt, heveseen kifakadt: ? Agyon kellene ütni azt a Lmxot, aki az éantést olyan felületesen végezte, hogy még ezt az ertékes tovasirtasos közvet sem méltatta figyelemre".

A Kisakadémia jelenlévő tagjai hangos derültségge fogadtak Jakonikus vasiasomat: " Azt nem lehet....."

Uj ismerőém dőbbent csodálkozásuj mered rám a nem várt vélasza. Mire folytattam: " ....., mert az a bizonyos lux ón vagyok és ne barangyájék kérem, de megamt agyonütteti nem engedem."

- " Hiszen csak tréfáltam ." - mondja ő bizonytalanul.

- " Megbiszem azt "- nyugtatom meg.

Nemsokáig tartott azonban szavaz és mérlé magyarázni kezd! "

- " Hát kérem tehetsik tudni, ez a kő egy őarégi magyar sirkőnek töredéknek itt volt a sirkőnek látszata."- mutatott a kőnek töredezett részére.

- " Rocsásson meg" = felelem - " de uraságod nem vette figyelembe a közön látható a abból kiemelkedő hegyesfunk csucsdarabját,amt világosan mutatja, hogy ez nkő a hajdani oratorium boltozati bordáját alátámasztó gyámkő volt, melyhez hasonlót ime a helyiség sarkában is látnat épületében a mga eredeti helyén. Ez a gyámkő is eredeti helyén van és az oratórium épitése alkalmával került ide az Isoo év körüli időben a nivel a helyiség az ugocsk imahelyisége volt, oda semmiféle őszabó józsef nem tehette be a lábát."

-" Mi az? Talán őtszáz évet engedjük el rovásiras olmásotsmbolikat ki kesergem.

-" őtszáz év nem sacz elég" - válaszoltam - " mert a kérdéses rovásiras lepleletb 1838 után kerülhetett erre a körre, mert addig e találetet föld takarta el és csak józsef nádor ásatta ki a nagy sirás utáni asigetrendezés alkalmával. De talán ez a feltevés sem helytálló, sokkal valószinübb, hogy a semmisét egy őszabó józsef nevü egyén, a fáraos lános által közölt irásjelek ismerője, jétékos kedvében karcolta be a köbe, mintahogy a névbevésés jészokását müvelő közönségünk ma is gyakorolja." = mondottam derültem.

-" Kérem ne tartsunk előadást !" - int le látva gyülevés tagjainkat az esetleges rovásirásemlést védelmezője, fenyegetve öreszen ujjával felje évszredét.

Felszólításának már nem tehettem eleget, idöközben a tanácsterem tagjai összegyültek és en megjegyzésem a komfalnak ismertetését.

Építőipar 1923

Lux Kálmán

1923

TARTALOMJEGYZÉK.

Cikkek.

	Oldal
Uj év nyitáskor. *Dr. Fábián Gáspár*	1
Az építési anyaghiány, mint a lakáskérdés megoldásának akadálya. *Jakabffy Zoltán* min. oszt. tan.	1, 10
Kontárok munkában. *Dór.*	9
Tervező építészek frontja *Dr. Fábián Gáspár*	15
Hozzászólás Jakabffy Zoltán cikkéhez. *Fedorcsák János* építőmester	16
Lakáskérdés és az építkezés *Láczay-Fritz Oszkár* műszaki főtanácsos	23, 29
A kontárok ellen. *Dór.*	24
Építkezési kilátások és anyagkérdés. *Cs—y.*	30
Régi városaink építkezése. *Gróh István*, az Iparművészeti Iskola igazgatója	31, 45
Levél a szerkesztőhöz. *Cs.*	32
Ujabb trükk a lakásépitkezések elodázására. *Dr. F. G.*	37
Egy-két szó „A kontárok ellen" cimü cikkhez. *Bényi János*, áll. kép. kőmives és ácsmester	38
Az építőipari jogkör szabályozása. *A miskolci kereskedelmi és iparkamara,*	43
A tavaszi tárlatról. (—)	51
A M. M. és É. Egylet közgyülése	51
A Mérnöki Kamaráról. *Dr. Fábián Gáspár*	57
A lakásprobléma. *Csécsy Andor*	58, 65, 86
Épületek bontása. *Hlatky József*, város főmérnök	73
Külföldi tanulságok. *Dr. Fábián Gáspár*	79
A budai tavbeszélő központ tervpályázata. *Dr. F. G.*	85
A tervező építészek inferioritásban. *Dr. Fábián Gáspár*	94
A mérnökegylet díjszabásához. *Egy tervező építész*	99
Valőrök és nonvalőrök. *Dór.*	105
Uj műegyetemi építész tanár. *Dr. Fábián Gáspár*	111
Hofhauser Antal emlékezete. *Weninger Ferenc*	117
Állam által nyujtandó építési kedvezményekről. (Báró Petrichevich Horváth Emil népjóléti államtitkár előadásához. *Cs.*	117
A főváros és az építési költségek. *Egy elriasztott építtető*	118
A magyar népjóléti miniszter. *Dr. Fábián Gáspár*	123
A Néprajzi Muzeum Muzeum pályázata. *Dór*	124
Ismét kisért a telekértékadó. *Dór.*	129
Épitőmester tenyésztés. *Egy mérnök épitőmester*	130
Hozzászólások az „Épitőmester tenyésztés" cimü cikkhez. *Schodits* Lajos	135

Krónika.

	Oldal
Az Országos Lakásépitési Miniszteri Biztosság és a tervező építészek. — A „Chicago Tribune" 7 millió dolláros ujságpalota pályázata. In memoriam: *Dr. Weismahr* József, *Kotsis* Lajos. — Kitüntetés.	3
A Nemzeti Szalon „Cennini" kiállitása. — Gyász: *Dávid* Károlyné. — A régi műcsarnok átalakitása. — Lakásépitési kiállitás Barcelonában	10
Az államvasuti mérnökök értekezlete. — A Műemlékek Országos Bizottságának előadásai.	18
A Dunántul müemlékei. — Az iparművészeti tervezés uj díjszabása. *Dór.* — A Műcsarnok tavaszi kiállitáson. Magyarországi barokképületekről.	24
Az Épitő Ipar-Épitő Művészet régi példányai	32
Pályanyertes épitőművészek. *Möller* István műegyetemi tanár előadása	38
Az Iparművészeti Társulat tavaszi kiállitása. — Uj fuvarárak. — Épitési szabályzat módositása	45
Tisztujitás a Magyar Épitőmesterek Egyesületében	52
Kitüntetés: *Fock* Ede. — Kinevezés: *Dr. Kotsis* Iván. Műemlékek Bizottsága előadásai. — Épitési engedélyek gyors elintézése	59
Kinevezés: *Ziegler* Géza, *Friedrich* F. Géza. — A Magyar Mérnök és Épitészek nemzeti szövetségének közgyülése	66

Szakirodalom

	Oldal
Kertes ház. — Irta: *Rerrich* Béla	3
A kőbányászat kézi könyve. I. kötet. Irta: *Glasner* Antal	10
A statisztika elmélete és története. *Buday* László könyve	33
Magyar iparművészet	74
Épitési alaktan. Irta: *Bossányi* József	106
A kőbányászat kézikönyve. II. kötet.	125

Személyi hirek.

	Oldal
Mérnöki kinevezések a kereskedelmi minisztériumban *Szöllössy* Aurél	10
Knuth Károly cég 50 éves jubileuma	18
Csilléry Dezső igazgatóhelyettes. — *Kégl* Árpád fővárosi min. tan. meghalt	46
Az államépitészeti hivatal uj főnöke	87
Id. Bernardt Győző meghalt. — *Michl* Alajos kormányfőtanácsos.	102
Sztrokay István kormányfőtanácsos, *Schilling* Zoltán min. tanácsos	

Képek és műmellékletek.

	Oldal
A Chicago Tribune üzletháza tervpályázatai	15, 16
A nagykőrösi fürdő tervpályázata	17
A városmajori r. k. templom	24
A Szilágyi Dezső-téri ref. templom.	29
Országos levéltár	37
A dévai zsinagóga terve. Műmelléklet.	47
A felsőgödi r. kath. templom	73, 89
A Gárdonyi mauzoleum pályatervei	111, 118, 123, 125

Hivatalos közlemények: minden számban

Devecs del Vecchio F.

Építő Ipar

ÉPITŐ MŰVÉSZET

Művészeti és műszaki hetilap

ALAPITÓK ÉS KIADÓTULAJDONOSOK:

Aigner Sándor, Alpár Ignác, Amon József, Bayer Béla, Benkő Károly, Bukovics Gyula, Czigler Győző, Devecis Del Vecchió Ferenc, Feszti Adolf, Ganz és Társa, Gerster Kálmán, Hauszmann Alajos, Hauszmann Sándor, Heidrich László, Hieronimy Károly, Holhauser Lajos, Hofhauser Elek, Horváth József, Jungfer Gyula, Kalina Mór, Kauser János, Kéler Napoleon, Kund Endre, Langenfeld Frigyes, Lechner Lajos, Lechner Ödön, Lukse Fábry Béla, Mechwart András, Michl Alajos, Neuschlosz Emil, Neuschlosz Ödön, Neuschlosz Marcél, Ney Béla, Ney Ferenc, Pártos Gyula, Pecz Samu, Pucher István, Pucher József, Quittner Zsigmond, Róth Miksa, Schlik Béla, Slavek Vince, Steindl Imre, Steinhausz László, Szepessy Sándor, Tandor Ottó, Tolnay Lajos, Weber Antal, Ybl Miklós, Zellerin Mátyás, Zsigmondy Béla

Felelős szerkesztő:

Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR

okl. épitész, okl. közgazdasági mérnök.

NEGYVENHETEDIK ÉVFOLYAM

1923

A szöveg közé nyomott 15 ábrával.

ATTILA-NYOMDA
Bpest, I, Szt János-tér 1
Tel.: 24—77

METSZ. MORELLI G.

Terv. Santho István
1890

M.D.K.

Lux Kálmán, építész

műcmlézi felvételei fiának Lux Gérának idevágó rajzaival együt képezik a Nemzeti Szalonban rendezett műcmlézi kiállítás „imponálóan nagyszabásu" anyagának javarészét

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.

dec. 3. sz. 4. old.

Lux Kálmán MDK

Sziklának épitett kolostor II.rajz

A lillafüredi nagyszálló udvara, rajz

A lillafüredi nagyszálló vázlata, rajz

Mücsarhok 1927 tavaszi kiállitás

Lux Kálmán MDK

M.D.K.

Dr. Lux Kálmán, építész

két művésztársával (építész Sávoly Pál, az új Erzsébetfürdő tervezője) –, közös tervre 12.000 P-ös, második helyezésben részesült az óbudai Duna-fürdő pályázatán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1931. LII. évf.

febr. 11. sz. 7. old.

Lux Kálmán

Építés ; asphalt

Dämmerung Ödön : Tájékoztató

Műemlékvédelem 1962 3. sz. 172. l.

Kér

Név: . . . . . .

Születési év: . . . . . Hely: . . . . .

Hol, mikor és kinél tanult: . . . . . .

Önálló kiállításai: . . . . . .

Mely kiállításokon vett részt: . . . . .

Hol jelentek meg kritikák vagy méltatás

Lux Kálmán

Torvezte a székesfehérvári romterület kőtárát

Horler Miklós: Romok műemlékvédelmének problémái

Műemlékvédelem 1964 4 sz. 22.1.

K é

Név: . . . . . .

Születési év: . . . . . Hely: . . . . .

Hol, mikor és kinél tanult: . . . . . .

Önálló kiállításai: . . . . . .

Mely kiállításokon vett részt: . . . . .

Hol jelentek meg kritikák vagy méltatás

Lux Kálmán

Terverte az asztergomi kir. palota helyreállítását

Horler Miklós: Romok műemlékvédelmének problémái

Műemlékvédelem 1964 4. l. sz. 17. l. 19. l.

Milyen kitüntetéseket kapott:

Mikor és hol volt külföldi tanulmányutom

Lux Kálmán

Terverte a zsámbéki kolostorom helyreállítását

Horler Miklós: Romok műemlékvédelmének módszerei

Műemlékvédelem 1964. 1 n. 31.

dőiv

ok művészetéről:

Milyen pályázatokon vett részt: . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen megbizásai voltak (vannak): . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jelentősebb müvei:. . . . . .

. . . . . .

MDK

Lux Kálmán dr., Kiss Jenő és Sávoly Pál

az obudai /Árpád-/ hidra 1929-ben kiirt pályázaton pályamunkájukat megvásárolták

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960. 70.l.

Lux Kálmán dr

restaurálta a belvárosi plébánia templomot 1941-ben.

Halász Kőrép 1941

24. l.

Képe Erel

5.

6

RECHNUNG für Die Landes Gen

Fol. 54/143.

Erfü

Aus Katalog:

Sie empfangen zufolge gütigen Auftrags du

In feste Rechnung — ~~Zur gefä~~

Zur Fortsetzung:

Bau- u. Kunstdeu

Sachsen

R.

Lux Kálmán dr

l.

Horváth. A Szent
Margit sirenlék
14. l. és kr.

KOSZTRÁK PÁL

angol- és francia női divatterme

BUDAPEST, HORTHY MIKLÓS-UT 55. III. 2.

Jegyzék Nagys.

Budapest 19

Szentiványi

úrűonek.

		Pengő	fill.

Lux Kálmán

Gen Zak Press

Csalogány-u.2. Lásd Fő-u.41-43.

Corvin-tér 13. Hász, Corpsstein, építészeti, földszintes, egy nyílás széles, egy helyet két helyet magas, egy kapuval ellátott ház.

tart.

...

...

...

Lux Kálmán dr

1940-ben restaurálta a bpesti belvárosi templomot.

Halász közép 1940

15-19. l.
képekkel.

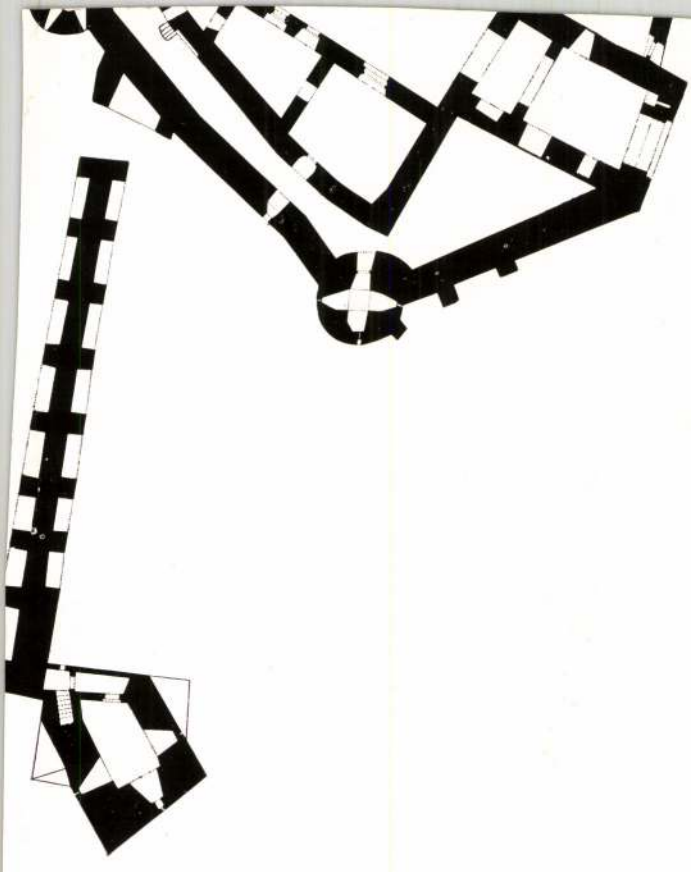

H.P.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZEGYLET MŰ- ÉS KÖZÉPÍTÉSI SZAKOSZTÁLYAI széles körben fejtettek ki az 1924—25. működési esztendőben — sajnos csak tudományos működést, — a gyakorlati élet terén ez az év sem hozván meg a működési lehetőséget. Alkalmuk és igen sok ráérő idejük is volt a tagoknak ahhoz, hogy úgy művészettörténeti kérdésekkel, a kevés itt és a külföldön épült nagyobbszerű épülettel, valamint egyes, igen időszerű kérdéssel is foglalkozzanak. A szakosztályok 20 ülésén 14 előadást tartottak, Az előadásokat az előbb is említett 3 csoportba sorozhatjuk: A művészettörténeti csoportba tartozik Alpár Ignác 3 érdekes előadása: Egyiptom, Palesztina és Közép-Syria építészetéről. Foerk Ernő, a törökkori magyar műemlékek alapos ismerője, e kor építészeti emlékeit mutatta be és ismertette. Dr. Lux Kálmán alkalmat talált arra, hogy az általa rekonstruált Szt. Miklós torony ismertetése során kitérjen a régi Buda egyéb építkezéseire is és saját kutatásai alapján a Mátyás korabeli Budáról még nem egy ismeretlen adatot tudott nyújtani.

Dr. Bierbauer Virgil a klasszicisztikus iránynak hazai talajon való kifejlődését, különlegesen nemzeti magyar ízüvé való alakulását bizonyította be. Feszl Frigyes műveiről emlékezett Vámos Ferenc és sajnálattal állapította meg, hogy Feszl Frigyes romantikus építési módjának, melyet előadó törzsökös magyar módnak vall, kevés követője akadt. E pontnál akadt alkalma Bierbauernak e két irány között párhuzamot vonni.

Nem szorosan művészettörténeti előadás [illegible]fj. Sorg Antalé, ki délamerikai tartóz[illegible]sát az ott látott régi és újabb épületek [illegible]szi irányainak tanulmányozására is fel[illegible]álta és ismertette az ott látottakat. [illegible]ása átmenet az előadások 2. csoport[illegible], a modern épületek ismertetéséhez.

Ebben a csoportban ismertette Nándor Pál talán a hazai legnagyobb, a háború alatt épült szokatlanul nagy terjedelmű, épületcsoportot, a magyaróvári lőporgyárat. Ez épülettömeg nagy része most sajnos használaton kívül van, eredeti céljától teljesen elvonatott. Örvendetesebb volt Quittner Ervin előadása, melyben az egyre izmosodó fonó- és szövőipar egyes igazán nagyszabású, általa létesített gyárépületeit ismertette.

Torda György, ki jelenleg Franciaország egyik legnagyobb vasbetontervező és kivitelező vállalatánál működik, ismertetett néhány franciaországi épületet, többek között a párizsi úszóstadiont, egy városrész uszodáját és egy léghajócsarnokot.

A lakáskérdés több ülésen foglalkoztatta a szakosztályokat és a kérdésről annak legalaposabb ismerője K. Császár Ferenc tartott magasszínvonalú előadást „A lakáskérdés és a középosztály" címén. Dr. Juba Adolf közegészségügyi főtanácsos és dr. Melly József főv. tisztiorvos urak orvosi szempontból világították meg a lakáskérdés megoldásának szükségességét. Rámutattak a születések és a halandóság arányszámának végtelenül szomorú in peius való eltolódására, ez arányszám megjavításának egyik főeszközéül az egészséges lakások építését jelölvén meg. Kállay Géza a födémszerkezetek teljesen új megoldását, az Unio-födémeket ismertette.

A. Balogh Loránd javaslata kapcsán ideális tervpályázatok kiírását kérték a kormánytól a munka nélkül levő építészek foglalkoztatására. A pályázatokon sok szakosztályi tag kiváló eredménnyel vett részt és a szakosztályok minden komolyabb pályázathoz bírálókat is küldöttek ki. A szakosztályok maguk is több pályázatot írtak ki, melyek közül egyesek a tagtársak nagy részvéte mellett igen jó eredménnyel végződtek. H. P.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA NYÁRI TANFOLYAMAI. Az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola új tanterve nagy súlyt vet arra, hogy növendékei a téli műtermi munka után a nyári hónapokat, tanári felügyelet mellett, művésztelepeken töltsék. E telepek több szabadságot adnak, mint az iskola műtermei és a témakör kibővülése is elősegíti az önállóságra való nevelést. Ezenkívül még más rendeltetésük is van e nyári tanfolyamoknak. A Főiskola évről-évre raiztanárokat képesít, akik azután állásba kerülve az ország minden részébe szétszóródnak. Ezek a fiatal tanárok azonban nemcsak arra

Magyar Művészet 1925. 27

Lux Kálmán

LORENZ STRAUCH: FÉRFIARCKÉP.

vannak hivatva, hogy a középiskolában tanítsanak, hanem arra is, hogy úgy az iskolában, mint a társadalomban a magyar képzőművészet iránt való fogékonyságot növeljék. E fiatal rajztanárok vidéken gyakran olyan környezetbe kerülnek, hogy az élő képzőművészettel minden összeköttetésük megszakad és ez idővel fontos missziójuk teljesítésében hátrányukra lenne. Ezek számára nyári szabadságidejük alatt nyitva vannak ezek a tanfolyamok, hol felfrissülhetnek és érdeklődésük, ambíciójuk ébrentartásával új erőt gyüjtenek további feladataikhoz.

A Főiskola e nagyfontosságú intézményére, sajnos, nincs a költségvetésben kellő fedezet. Az állam még a Főiskola rendes téli tanfolyamáról sem tud kellően gondoskodni és az intézet működésének zavartalan menetét eddig is csak áldozatkész műbarátok bőkezűsége tette lehetővé. A nyári tanfolyamokat is a társadalom tartja fenn és ebben igen nagy érdeme van több vidéki városnak, azok áldozatkész közönségének.

Ez év nyarán *Glatz Oszkár* főiskolai rektor vezetésével huszonöt növendék *Mohács* város vendégszeretetét élvezi, hol a növendékek a város vezetőségének és társadalmának lelkes áldozatkészségéből teljesen ingyen ellátást kapnak. Hasonló kedvezményben részesíti *Rudnay Gyula* tanár tizenöt növendékét *Sümeg*, hol a kezdeményezés érdeme *Darnayé*, az ismert lelkes múzeumigazgatóé. Rudnay nyári munkáját azonban kénytelen megosztani, mert *Makó* város is meghívta és itt is tizenöt növendéke élvez teljesen ingyenes ellátást elsősorban az alispán, polgármester és *Espersit János*, valamint *Diósy-Szücs* ügyvéd urak áldozatkészségéből. *Jászapáti* társadalma *Vágó Pál* festőművésszel az élén vendégül látja *Bosznay István* tanár huszonhét növendékét, kiknek egy kisebb csoportja a nyár közepén *Csurgóra* fog menni, hogy az ottani meg-

Lux Kálmándi

épitéi

Gentnüneul

15, 28, 34, 37, 53,
59, 78, 86, 87, 90,
202, 299, 317, 370.
578. l.

Ötszázezer Koronáról
fejében. A Magyar Kir.
iszteri - - - - - - szamu
likek Orszagos Bizottsága
Köszönettel felvettem!

Lux Kálmán dr

l

Radoszkolorowniczul

4. l

lek kedves Gyula Bátyám,légy ke-
rról,hogy ez az elszámolási mód
s szives voltál nekem a multko-
a 2000 pengőnyi összegű számlá-
a egy elszámolást a MOB részére
és az eredeti nyugtákkal a MOB
mvevőségének véglegesen elszámolni.
olási mód,akkor természetszerüleg
nkbe nem vételezzük be,hanem a
elszámolunk el,mint ahogy Lux
őről beszámoltam.
nem kötötte ki,hogy mink a MOB-nak
,célszerübbnek látszik,ha az ere-
steriumnak küldjük.A MOB-nak pe-
nánk a pénz elköltéséről és igy

./

Lux Kálmán dr

K I M U T A T Á S

107/1945

a Műemlékek Országos Bizottsága alkalmazottairól.

1./ Tudományos tisztviselők.

	N é v	szolgálati beosztás	igazolás eredménye	szolgálatot teljesít-e?	jegyzet
1./	Dr.Szentiványi Gyula	főtitkár	igazolva	igen	
2./	Dr.Lux Kálmán	műszaki főtanácsos	igazolva	igen	
3./	Dr.Dercsényi Dezső	előadó	igazolva	igen	
4./	Dr.Pálinkás László	I.o.műeml. segédőr	- - -	- - -	katona
5./	Dr. Csabai István	műeml.segédőr	- - -	- - -	katona
6./	Dr.Gengel Judit	műeml.gyakornok	igazolva	igen	

2./ Tudományos és műszaki segédszemélyzet.

7./	Dr.Szabó Erzsébet	díjnok	igazolva	igen	

3./ Altiszt

8./	Saláth Ferenc	szakaltiszt	igazolva	igen	

4./ Beosztottak

9./	Dr.Szukováthy Imre	visegrádi ásatások felügyelője	igazolva	igen	
10./	Foglárné Dr.Tombor Ilona	ingó műemléki ügyekhez	igazolva	igen	

Budapest,1945 október 8.

A MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

Lux Kálmán dr

cród
2

Lux Géza dr
A feldebrői templom.
Bp. 1942.
1, 3, 16. l.

Budapest, 1942. MÁJUS 1.

KERESZTÉNY † MAGYAR
CÉG

la
S

T I V Á N Y I E N D R E URNAK,

YMÁNYOSI-UT 16. FÉLEM.I.

s perlendő Budapesten.	Egység ár		Összeg	
	ar. pengő	fill.	ar. pengő	fill.
SKAIRTÁSA CIÁN-				
EGRENDELÉS SZERINT...			18.-	
NYOLC PENGŐ.				

KÖSZÖNETTEL FELVETTEM:

1942 ÁPR 30.

Budapest IX. Kálvin-tér 9.

SZŐNYEGEK MOLYTALANITÁSÁRA KÜLÖN CIÁNKAMRA

Lux Kálmán dr

erőd

Gerő László: Megelőző műemlékvédelem. Bp 1950
24 l. képpel

ORSZÁGOS MAGYAR KIRÁLYI IPARM

BUDAPEST, IX., KINI

19 08.évi 23. szám.

MÉLTÓSÁGOS BÁR

Méltóságodnak az o

sz.nagyrabecsült átiratára va

hogy az orsz.m.kir.iparművésze

nagyobb örömmel kész a zászló

kációs munkáinak az elkészité

De,hogy reális köl

Lux Kálmán

Kálmán fia

l Harrer Közm T.

279. l.

4-rét

ngedi hozzánk befáradni szives-

kapcsolat elszámolást megejthes-

vagyunk

kiváló tisztelettel!

SEILER LIPÓTNÉ ÉS TÁRSA

Lux Kálmán dr.

irodalmi
munkötése

Gent (1439–1449)

nem önzes mun-
kálam több
van. A leger-
tehesebbek meg
sem emlitve.
Az éltrajz megirá-
sánál azon ban
Genthon önzcál-
litását is lásd

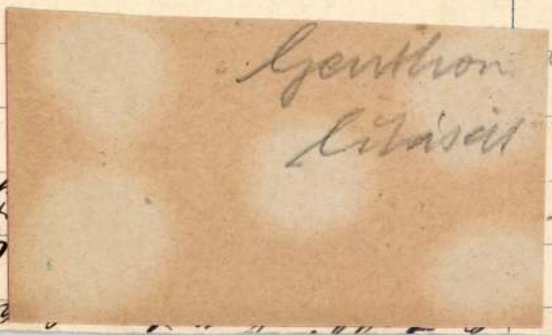

Lux Kálmán

A margitszigeti apácatemplom Szent Margit Evrában, fenti rekonstrukciója.

Repr.

Gárdonyi Albert dr:

A hetszázéves Budapest. Bp [1944]

48. l. u.

Budavára a Duna felől Mátyás király Evrában. Fenti rekonstrukciója Repr

u.o. 72. l. utan

tságnál ideiglenes minőségben
740/903 sz. javaslata alapján,
atása nélkül egyidejüleg végle-

ágot, hogy az erről szóló s
kézbesitse.
január hó 19-én.

Lux Kálmán dr

A szent margitszi-
geti premontrei
templom. Bp.
1935.

Gent (72)

< Lux Kálmán dr >

könyve

< > Budapest műemlékei, tekintettel a városrendezésére, Bp. 1919.

Kny az MMÉE Közl. 1919. 18. számából

Az Ipolyi-gyüjteményből.

KÁVÉSKANNA, (193. kép)
fafüles, lapított körteidomú, leveles, virágos, madaras és gallyas trébelt rokokódísszel.
Reth János Mátyás budai ötvös műve 1790 körü
Aranyozott ezüst, 26·5 cm.
A régi Buda és Pest iparművészetének kiá lítása. Bp. 1935., 57. szám. — Kőszegh 341. szám.

EVŐKÉSZLET,
két kés, két villa, kanál.
Osztrák, 1790 körül.
Aranyozott réz.

APRÓSÁGOK,
53 drb.: parfüm-flakónok stb.
XVII—XIX. század.
Ezüst.

GYŰRŰ,
13 drb.
Arany és ezüst, XVIII—XIX. sz.

CSATT ÉS KAPOCS,
31 pár, többnyire erdélyi zománccal.
XVIII—XIX. század.
Ezüst.
A magyar történeti ötvösmű-kiállítás la roma. Bp. 1884., ötödik terem, 37., 3 — Gerevich PA, 260. l.

ZSETONOK,
4 drb., whist-játékhoz, felirattal.
Francia, 1800 körül.
Ezüst.

Lux Kálmán dr

ered

Maggiorotti-Banti

Buda-Pest

10. l.

Képpel

Méltóságos

Bátor vagyok kérn
gyulafehérvár
állítási költe
és a vajda-hu
állítás költe
önseget, le

Lux Kálmán dr

1

Entz Géza: A Farkas-
utcai templom
Cluj, 1948. 27. I

Hadvezér páncélban
Vászon, olaj, 116×101 cm.

ÉSZAKOLASZORSZÁGI FESTŐ, XVII. század
Borromei Szent Károly és Nerii Szent Fülöp
Fára húzott vászon, olaj, 13×19 cm.

FELSŐOLASZORSZÁGI FESTŐ, XV. század
Madonna a kis Jézussal és Ker. Szent Jánossal
Félkörös felső záródással, fa, tempera, 12×43 cm.

FELSŐOLASZORSZÁGI FESTŐ, 1580 körül
Szent Ferenc álma
Vászon, olaj, 52×41 cm.

FERRARAI FESTŐ, XV. század vége
Krisztus sírbatétele
Fa, tempera, 43×55 cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.
Őszi kiállítás, 1930., Ipolyi, 89. szám.

FERRARAI FESTŐ, 1520 körül
Remete Szent Antal
Fa, tempera, 151·5×60 cm.

FETI, DOMENICO (mantuai festő, 1589—1624)
Magdolna (75. kép.)
A Capese Zurlo-, majd San Marco-gyüjteményből. Gerevich PA, 241. és 263. l. (Képe 243. l.) (Domenico Feti.) — Décsei: Könyvismertetés. MM, V., 1929., 173. l. — Lepold—Lippay 55. l.

Lux Kálmán dr

erőd

Mesterházy Jenő:

A budai királyi palota hajdan és most.

Bp. 1929. 15. l.

gároz. A szikla árnyékos
olvadó fák koronáinak sö
Jézus fehér alakja és a
legerősebb fény,- mely m
hangsúlyozza itt Lázárt
élet világosságába, s az
is érezzük micsoda erőt,
ja őt ez körül, s kápráz
biektől.

Bibliai tárgyú, t
képei - az egyiptomi mer
Egyiken késő alkonyat. A
szorongást is,- mely Már
gos, meleg nap után,- a
kimerülten, roskadozó té
be.- Egy másik képen má
lád. Komor, áthatolhatat
körül. Az erdő sötétjét,
a József kezében tartott

Lux Kálmán dr. 19
19

erőd
2

Ybl Ervin: Helyre-
állítják a belvárosi
templomot.
Budapesti Hírlap
1933. május 7.

bizásával kitüntetni.
lése kiséretében vagyok magamat
ajánlva kiválo tisztelettel
vi május hó 9 én.
ökségnek

alázatos szolgája

Lux Kálmán dr

1948 soproni Szent György utcai kaptalani vod ház helyreállítása

Derisényi Dezső:

Műemlékvédelmi munkák Sopronban.
Építés-Építészet
1950. 7. sz. 481.

1948/49 u. ott a. bencés rendházban levő egyfori ferences kolostor kaptalan termének helyreállítása

Budapest, 193 1.jun.13.
IV., Vigadó-tér 1.

titkár urnak, Budapest.

y engedélyezett . . . . P 1000.--
iakban részletezett le-
pon készpénzben kifizet-
ttuk:
raléka . . P 666.10 f
. . . . . " f
19 n. . . . . " 1.28 f
. . . . . " 1.72 f P 669.10 f
Összesen: P 330.90 f
- - - - - - Pengő 90 f

tisztelettel
PÉNZINTÉZETI KÖZPONT
közszolgálati alkalmazottak és nyugdíjasok kölcsönosztálya.

Lux Kálmán dr és

Sárkány István

Aoovbb.

épitészek

tervei szerint 1947–49. helyre állitották a M. Tud. Akadémia épületét az Épités- és Közmunkaügyi Minisztérium megbizásából.

Borb-Fabr 46. l.

Lux Kálmán dr

A budapesti belvárosi plébánia-templom.

Különnyomat a Tanulmányok Budapest multjából II. kötetéből.

Budapest, 1934. 8-r, 31 l, számos képpel, fürve.

Lux Kálmán

I. 5. p. h.

3.—

Lux Kálmán dr és Ernyey József

A visegrádi vár.
Budapest, 1923. A Műemlékek Orsz.
Bizottságának kiadása.
8-r, 64 l, számos képpel, térkép.

Lux Kálmán

I. 4. a. h.

Lux Kálmán dr

Visegrád vára.
Lux Géza 32 eredeti rajzával.
Budapest, 1932. Műemlékek Orsz. Bizottsága.
8-r, 48 l. Fűzve

Lux Kálmán

I. 4. p. h. —.50

Mű- és középítési szakosztályokon:

Orbán Ferenc (1922 március 20): A Hangya építkezéseiről.

Bory Jenő (1922 április 10): Tardos-Krenner Viktor értekezése a Michelangelo Sixtini-kápolnabeli mennyezetképeiről.

Szinte László (1922 május 15): A tiszántúli gazdasági épületek és paraszthá zakról.

K. Császár Ferenc (1922 december 11): A lakáskérdés mai állapota és annak akadályai. — A vállalkozói etika.

Báthory István (1922 december 11): A lakáskérdés akadályai. — A munkáskérdés.

Jakabffy Ferenc (1922 december 11): A lakáskérdés akadálya. — Az anyagbeszerzés nehézségei.

Rerrich Béla (1922 december 18 és 1923 január 15): A művészi kertről.

Székelyhidasi *Sebestyén* Lajos (1923 március 5): A lakáskérdés megoldásáról.

Dr. *Lux* Kálmán (1923 március 19): A margitszigeti romokról.

Ney Ákos (1923 március 26): Buda vára műemlékeiről és szabályozásáról.

Vegyészmérnöki szakosztályon:

Horváth Elemér (1922 március 22): A vegyészek helyzete Csonka-Magyarországon.

Út-, vasút- és hídépítési, a vízépítési, valamint a mű- és középítési szakosztályok együttes ülésén:

Bíró Elemér (1922 április 6): A magas- és mélyépítő mérnöki és építési gyakorlatban használatos grafikus méretező táblázatokról.

Kölber Ernő (1922 november 9): A becskei alagút helyreállítási munkáiról és az ott alkalmazott betonlövelő eljárásról.

Dr. *Müller* Félix (1922 november 20): A betonlövelő eljárásról a magasépítészetben.

Gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari, a vegyészmérnöki, valamint a bányászati és kohászati szakosztályok együttes ülésén:

Kilczer Mihály (1922 május 29): A szén ipari értékesítése lepárlás és elgázosítás útján, különös tekintettel hazai viszonyainkra.

Gáti Béla (1922 június 3): A falepárlás közgazdasági jelentősége, a falepárlásra szolgáló csilei készülék.

Dr. *Sailer* Géza (1922 december 16): A tüzelőanyagok felhasználásának ellenőrzéséről.

Az út-, vasút- és hídépítési, valamint a gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari szakosztályok együttes ülésén:

Dr. *Vidéky* Emil (1922 december 14): A vasúti csapágyak fejlődéséről.

A vízépítési, illetve geodéziai szakosztályok együttes ülésén:

Filep Lajos (1923 január 18): A Sondiertachigraph műszerről és a dunai rétegtervek felvételi módjáról.

Gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari, valamint bányászati és kohászati szakosztályok együttes ülésén:

Sümegi László (1922 április 1): A magyarországi barnaszenekből előállított kátránvok és gazdasági jelentőségük.

Ordódy János (1923 január 20): A barnaszénkályhákról.

Gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari, valamint a bányászati és kohászati szakosztályok együttes ülésén:

Dr. *Pekár* Dezső (1922 április 8): Az Eötvös-féle geofizikai kutatások gyakorlati jelentősége.

Egyetemes szakülésen:

Dr. *Vidéky* Emil (1922 május 19): A svéd acél és a svéd golyós csapágyak gyártásának bemutatása.

Felterjesztést intéztünk 24 ügyben:

157/922. sz. a. A miniszterelnökhöz a lakásépítés megindítása tárgyában.

158/922. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez a gyógyszerészeti készítmények ipari termeléséről és forgalombahozataláról szóló szabályrendelet-tervezet tárgyában.

176/922. és 228/922. sz. a. A kereskedelemügyi és a belügyminiszterhez közszállítási szabályrendelet megváltoztatása ügyében.

178/922. sz. a. A belügyminiszterhez a hadisírok megjelölése tárgyában.

180/922. sz. a. A belügy-, pénzügy- és földmívelésügyi miniszterekhez a birtokmegosztások és házhelykijelölések mérnökök útján leendő végrehajtása tárgyában.

187/922., 213/922., 511/922. és 141/923. sz. a. A népjóléti és kereskedelemügyi miniszterhez irodahelyiségünk igénybevétele tárgyában.

214/922. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez építészi tervpályázatok új kiadása ügyében.

229/922. sz. a. A vallás- és közoktatásügyi miniszterhez műegyetemi építész-hallgatók részére kitűzött Wellisch Alfréd-pályázat ügyében.

274/922. sz. a. A miniszterelnökhöz „Magyar Építészet" című lap kiadása ügyében.

292/922. sz. a. A miniszterelnökhöz az államvasúti mérnökök előléptetése tárgyában.

337/922. sz. a. A földmívelésügyi miniszterhez földbirtokrendezési bizottságok tagjainak díjazása ügyében.

347/922. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez légi közlekedésre vonatkozó rendelet tárgyában.

362/922. sz. a. A vallás- és közoktatásügyi miniszterhez közlönyünk papirellátása tárgyában.

400/922. és 439/922. sz. a. A belügyminiszterhez a városfejlesztési törvény ügyében.

421/922. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez a cementbeszerzés nehézségei ügyében.

428/922. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez a székesfehérvári szikratáviró-állomás megtekintése ügyében.

510/922. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez Egyletünk anyagi támogatása ügyében.

529/922. sz. a. A vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács újjáalakítása tárgyában.

13/923. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez Kherndl Antal szobra ügyében.

72/923. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez az I. sz. szén-gazdasági pályázat meghosszabbítása tárgyában.

114/923. sz. a. A földmívelésügyi miniszterhez a földbirtokreform-törvény novelláris módosítása tárgyában.

121/923. sz. a. A pénzügyminiszterhez a kereseti adó végrehajtására vonatkozó rendelet módosítása tárgyában.

122/923. sz. a. A miniszterelnökhöz és a kereskedelemügyi miniszterhez az egyleti díjszabás általános elfogadása tárgyában.

135/923. sz. a. A kereskedelemügyi miniszterhez építkezések vállalatba adásának módjáról szóló (dr. Gállik-féle) javaslat elfogadása tárgyában.

Átiratot intéztünk 3 ügyben:

263/922. sz. a. Bodola Lajos, Gállik István, velencei Hauszmann Alajos, Gaál Jenő, Ilosvay Lajos és Kandó Kálmánhoz tiszteletbeli doktorrá történt avatásuk alkalmával, egyéb üdvözlésekkel együtt.

271/922. sz. a. A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségéhez 20 éves jubileuma alkalmával.

147/923. sz. a. Budapest székesfőváros tanácsához a fővárosi vízművek katasztrófája tárgyában.

Szakvéleményt adtunk 14 ügyben:

123/922. sz. a. A titkárság *Pilz* N.-nek (Győrszentmárton) százalékos elszámolás tárgyában.

162/922. sz. a. A műépítészeti szakosztály pályázatokat nyilvántartó bizottsága útján a mindszent-algyői hitbizománynak.

162/922. sz. a. A műépítészeti szakosztály pályázatokat nyilvántartó bizottsága útján a kalocsai érseki uradalomnak ipartestületi székház kiépítés ügyében.

174/922. sz. a. *Ujj* Károly vasbetonszerkezetek építése ügyében *Stein* Lajosnak.

186/922. sz. a. A budapesti kir. törvényszéknek a „bontási anyagok" közé sorozható visszanyert épületalkatrészek tárgyában.

202/922. sz. a. A titkárság *Stern* Hugónak földmérési díjszabási ügyben.

382/922. sz. a. *Szesztay* Sándor *Kanizsai Nagy* Imrének földmérői jogosítvány megszerzése tárgyában.

394/922. sz. a. *Ziegler* Géza *Bacsey* Antalnak építőipar gyakorlásának joggyakorlata ügyében.

398/922. sz. a. *Borus* Ferenc *Hamvas* Lászlónak elektromos erőtelep-vizsgáló műszerei ügyében.

456/922. sz. a. A titkárság *Breuer* Imrének ellenőrzési munka díjszabása ügyében.

517/922. sz. a. A titkárság *Friedrich* Lajosnak gépátvétel díjazása ügyében.

4/923. sz. a. A titkárság a budapesti kir. törvényszéknek mérnöki cím használata ügyében.

23/923. sz. a. *Ziegler* Géza *Esterházy* hercegi hitbizománynak építési munkákkal kapcsolatos forgalmi adó tárgyában.

49/923. sz. a. *Kommer* József *Kis* Istvánnak építési vállalkozóval szemben fennálló vitás ügyben.

Díjszabási tanácsadó bizottság útján:

138/922. sz. a. *Sándy* Gyula Ferenc József kereskedelmi kórház igazgatóságának építési terve és költségvetés díjazása tárgyában.

142/922. sz. a. *Sármezei* Endre a budapesti központi járásbíróságnak peres ügyben bányakavics szállítására vonatkozó feltételek tárgyában.

151/922, 175/922, 272/922 és 397/922. sz. a. *Sándy* Gyula dr. *Müller* Félix, dr. *Rajnik* Béla ill. Budapest székesfőváros árvaszékének tervek felülbírálatáért járó díjazás tárgyában.

169/922. sz. a. *Sármezey* Endre a pestvidéki kir. törvényszéknek mérnöki szakvélemények felülbírálása ügyében.

költséggel járó illusztrálását a klisé-költségek áthárításával oldottuk meg.

Így *Schön Győző* tagtársunknak *Az óbudai gázgyár amóniák feldolgozó berendezése* című cikkének kliséköltségeit a *Székesfővárosi Gázművek, Kolossváry Endre* tagtársunknak *A magyar posta beruházási tervezete és az automatikus távbeszélő kiszolgálás ismertetése* című cikkének kliséköltségeit a *M. kir. posta- és táviró vezérigazgatóság, Bauer Emil* tagtársunknak *A volt Gschwindt-féle telektömb beépítési terve és a Corvin-színház építésének története* című cikke kliséköltségeit a *Magyar Városi Bank Rt.* s végül *Szász Gyula* tagtársunknak *A tatabánya-tokodi 63.000 Voltos villamos távvezeték* címen közölt cikkének kliséköltségeit a *Magyar Általános Kőszénbánya Rt.* volt szíves megtéríteni.

Az adott viszonyok között ránk nézve nagyértékű támogatásért fogadják a fentemlített intézetek vezetőségei e helyütt is hálás köszönetünket.

Az anyagi gondokkal való szakadatlan küzködés egyrészről, másrészről tagtársaink anyagi teljesítőképességének méltányos kímélése Egyletünk vezetőségében döntő elhatározásokat érleltek meg. Ezeknek az elhatározásoknak eredményéről, ami abban csucsosodik ki, hogy Közlönyünket — kiadóhivatalunk megszervezésével — maga lábára állítottuk, a múlt évet záró számunkban már beszámoltunk, ezévi beköszöntő számunkban pedig a Közlöny új programmja felől tájékoztattuk tagtársainkat.

A folyó év dönti el, hogy vállalkozásunk kiállja-e az élet próbáját. A nehézségeket még nem sikerült az egész vonalon elhárítani utunkból. Eddigi tevékenységünk azonban bárha nem is volt küzködéstől ment, némi eredménnyel is járt. Bízunk benne, hogy tagtársaink egyetemének odaadó támogatása a teljes sikert meg fogja hozni számunkra s Közlönyünket a magyar technikai időszaki irodalom e nagymultú és kari törekvéseinknek kipróbált orgánumát régi tekintélyének teljes épségében fogjuk átmenthetni az egyszer mégis csak ránk következő jobb jövő számára.

(Az Egylet anyagi helyzete.) A még mindig ki nem egyensúlyozott gazdasági helyzet Egyletünk vezetőségét súlyos gondok és fontos elhatározások elé állította. Előző évi beszámolómban e kérdésről szólván, reámutattunk az egyetlen útra, amely az anyagi kibontakozás számára kínálkozott. Az azóta eltelt idő alatt a helyzet fejlődése irányát megtartotta. A cselekvés terére kellett tehát lépnünk s Közlönyünket a maga lábára állítottuk, ami az eddigi eredményből ítélve sikerült és kellő gondosság mellett fenntartható lesz. Emez elhatározásunk és végrehajtásának részleteiről már más helyen beszámoltunk. E helyen csak köszönetünket és hálánkat kívánjuk leróni azokkal a tényezőkkel szemben, akiknek támogatása nélkül e lépést végre nem hajthattunk volna.

A Közlöny saját kiadásba vételének egyik előfeltétele volt megfelelő kezdő tőke megteremtése, amelyet közgazdaságunk vezető tényezőinek áldozatkészsége folytán sikerült biztosítanunk.

Az alább felsorolt vállalatok törekvéseinket és annak indokait készséggel méltányolva, jelentékeny összegeket bocsátottak rendelkezésünkre. Nevezetesen: a *Beocsini cementgyár unió r.-t.* 50.000 K, a *Budapest-vidéki kőszénbánya r.-t.* 200.000 K, az *Első Dunagőzhajózási r.-t.* 300.000 K, az *Első magyar gazdasági gépgyár r.-t.* 100.000 K, az *Erőtelepek r.-t.* 100.000 K, a *Fegyver és gépgyár r.-t.* 100.000 K, a *Felten és Guillaume kábelgyár r.-t.* 100.000 K, a *Ganz és társa—Danubius r.-t.* 250.000 K, a *Ganz villamossági r.-t.* 200.000 K, a *Goldberger S. és fiai r.-t.* 200.000 K, a *Gróf Csáky László prakfalvai vas- és acéláru r.-t.* 100.000 K, a *Láng gépgyár r.-t.* 100.000 K, a *Magyar általános kőszénbánya r.-t.* 500.000 K, a *Magyar fém- és lámpaárugyár r.-t.* 25.000 K, a *Magyar kir. folyam- és tengerhajózási r.-t.* 200.000 K, a *Magyar ruggyantaárugyár r.-t.* 250.000 K, a *Magyar Siemens-Schuckert művek* 100.000 K, a *Magyar városi bank r.-t* 100.000 K, a *Magyar waggon- és gépgyár r.-t.* 200.000 K, a *Részvénytársaság villamos és közlekedési vállalatok számára* 100.000 K, a *Rimamurányi vasmű r.-t.* 250.000 K, a *Roessemann és Kühnemann r.-t.* 10.000 K, a *Salgótarjáni kőszénbánya társulat r.-t.* 500.000 K, a *Schlick-Nicholson gépgyár r.-t.* 100.000 K, a *Teudloff és Ditrich r.-t.* 50.000 K, a *Thék Endre bútorgyár r.-t.* 200.000 K, az *Urikány-Zsilvölgyi magyar kőszénbánya r.-t.* 200.000 K, a *Weiss Manfréd acél- és fémmű r.-t. 300.000* K, a *Magyar acélárúgyár r.-t.* 200.000 K adománnyal, illetve alapítvánnyal áldozott a magyar technikai irodalom ügyének.

Fogadják emez áldozatkészségükért karunk és Egyletünk legmelegebb köszönetét és háláját; az ő megértésük záloga törekvéseink és munkánk további sikerének.

(Állásközvetítés.) Munkaadók és munkakeresők egyaránt gyakran keresték fel Közlönyünk rovatait. A keresletben és főleg a kínálatban mutatkozó lényeges emelkedés közvetítésünk sikerének örvendetes bizonyítéka ugyan, de a kínálat és kereslet közötti lényeges eltérés igazolja ama sajnálatos tényt, hogy főleg ifjabb kartársaink elhelyezkedése mily nehézségekbe ütközik.

Mult év március 1-től ez év február végéig e rovatot 140 munkát kereső (tavaly 137) és 78 munkát adó (tavaly 57), tehát összesen 218-an (tavaly 194-en) vették igénybe sikerrel, különösen a munkaadók, mivel megfelelő szakerők bőven állottak rendelkezésre.

A 140 munkát kereső között volt: 16 építész, 21 mérnök, 35 gépészmérnök, 3 vegyészmérnök és 65 rajzoló vagy segédszakerő. A 78 munkaadó keresett összesen: 10 építészt, 15 mérnököt, 37 gépészmérnököt és 24 rajzolót vagy segédszakerőt.

Az Egylet munkálkodásának részletei az 1922. évi március 20-tól 1923. évi április 7-ig (rendes közgyűléstől rendes közgyűlésig.).

Az ülések száma:

A kisválasztmány 2, a nagyválasztmány 8, az út-, vasút- és hídépítési szakosztály 9, a gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari szakosztály 9, a geodéziai szakosztály 11, a mű- és középítési szakosztályok 30, a vegyészmérnöki szakosztály 6, a bányászati és kohászati szakosztály 4, a munkástovábbképző bizottság 5 ülést tartott. Együttes ülés volt 11, egyetemes szakülés 3, emlékünnepély 1, rendkívüli közgyűlés 1, tehát jelen rendes közgyűléssel egyetemben üléseink száma 110 (tavaly 126). Előadás, illetőleg felolvasás volt 37. Ezek:

Út-, vasút- és hídépítési szakosztályban:

Halász József (1922 április 28): A zimonyi Szávahíd jégzajlás következtében lezuhant hadi provizoriumának kiemeléséről.

Kiss Jenő (1922 május 4): Az oláhok által felrobbantott tokaji Tiszahíd helyreállítási munkáinak ismertetése.

Schreil Antal (1922 május 11): A szolnoki vasúti Tiszahíd felrobbantott vasszerkezetének helyreállítása.

Gállik István (1922 november 23): Építkezések vállalatba adásának módjairól.

Jurenák Jenő (1923 január 25): A kivándorlásról.

Prenoszil Géza (1923 február 8 és 15) A Budapest—Ferencváros rendezőpályaudvar átépítése.

Gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari szakosztályban:

Jendrássik Kornél (1922 április 22): Az aluminium mint elektromos vezető.

Kupferschmidt József (1923 március 24): A barnaszén-tüzelésű kályha- és takaréktűzhelyek pályázat vizsgálati eredményeiről.

A vízépítési szakosztályban:

Demeter Dezső (1922 március 28): Partfalépítés a soroksári Dunaágban és egyéb támfalépítkezések a főváros területén.

László Domokos (1922 április 4): Birtokrendezés, vízrendezés.

Gillyén Sándor (1923 január 11): Viziútainknak az új országhatárok és a nemzetközi Dunaegyezmény által teremtett jelenlegi helyzetéről.

Szilágyi Gyula (1923 március 22): Elsülyedt vizijárművek kiemeléséről.

A geodéziai szakosztályban:

Rolla János (1922 márcus 29): A tagosítás reformjáról.

Hajts Lajos (1923 március 1): A magyar topografiai térképről.

Gerő László (1923 március 8): Aerostereophotogrametriáról.

EURÓPAI ŐRJÁRAT

PORTRÉ

Római *érmegyűjtemény* kerül kalapács alá. Az *első világbirodalom* klasszikus nagyságának s hanyatlásának *negyedévezredes* arcképgyűjteménye, *huszonkilenc császár* pénzei nyomán. A szem tarlóin — múzeumokban — közönyösen elsiklanék legtöbbje felett. Ám így, egy történeti folyamat sodrába vetve — megdöbbentően *egyéniek*, izgalmasak e parányi domborművek, példázva az *Imperium Romanum* urainak szinte sorszerű színeváltozásait.

Augustus, persze, az első: még egészen klasszikus, személytelen, *apollói*. Most szakadás következik: nincs *Tiberius*-érme. E talán legtöbbet vitatott kényúr *nem szerette önmagát látni* a pénzeken. *Caligula* hosszúnyakú, borostyánkoszorús, *ephebos-szerű*. A regényhős *Claudius* — ellentétben a kevéssé hízelgő forrásokkal — megnyerő, majdnem modern — metszésű arcélt mutat. Most jön *Nero* bikanyakú, eszelős képe — csupa állkapocs, makacsság, homloktalan. *Galba* közönséges zsoldospofa, nyolchónapos uralma nem hagy nyomot. *Vitellius* kenetes s fenkölt, mint egy renaissance-kardinális, *Vespasianusnál* hűvös hideg szemet lát a néző, olyanféle «felvilágosult abszolutistát.» *Titus* portréja elmosódik, sokat használták pénzét, mégis egyéni, energikus vonású, majdnem azt mondhatnánk, — *bankár*-ábrázat. A híres «*tizenkét Caesar*» utolsója *Domitianus:* túlfürtösen, klasszicizálva *XIV. Lajos* győzelmi pózaira emlékeztet. *Trajánon*, e kissé nyomott, szélespofacsontú «ditectoire»-arc az utolsó, — aki men visel *szakállt*. A bölcs s humanista *Hadrianus* már a hanyatló korok férfidíszében teremt a következő századok számára követendő érme-ideált. A szakáll kevesebb teret enged a képzeletnek, első látásra azt hihetnénk, hogy teljesen sematizál. Ám nézzük meg kedves *Marcus Aureliusunkat:* ugyanaz a különös, kérdően felé szegezett szem szuggesztiója árad belőle, mint egy századdal előbb Vespasianusból. *Nerva, Lucius Verus, Commodus:* valóságos *Lombroso*-gyűjtemények, holott csak a harmadik uralkodásához tapad a rémtettek emléke. A sor neveket idéz, melyeknek hordozói csak a szaktörténész számára jelentenek korszakot, ki emlékeznék *Pertinaxra*, e sötét, koldusarcú gnómra, vagy a tömpeorrú nyilvánvalóan ravaszkodó párhónapos császárra, *Clodius Albinusra*? *Septimius Severus* már egészen keleti, asszír-szakállas kényúr — filának, *Caracallának* portréján mintha visszacsillanna a régi, klasszikus érmeformáló hagyomány: az arc kemény, elhatározott, kifejezetten rosszindulatú, de szuggesztív. *Heliogabalus* — sajnálatos módon — hiányzik, e nagy eszelős képmása bizonyára nem lenne érdektelen. Gyilkosa, fia, utóda: *Servus Alexander* — valamilyen visszaálmodott hagyományból *utolsónak* jelenik meg *csupasz állal*, zártszeműen, «apollóian». A három *Gordianus*nak már alig van egyéni arca, rajtuk, s az aggnak látszó *Pupienuson* (vajjon ki hallott róla?) már átüt az eltelt negyedévezred félelmes *bomlása*. A gyüjtemény megszakad: mintha az utolsó császárportréval együtt *Bizancba* költöztek volna az ércművesek s velük együtt az Urbs hódító szelleme. Milyenek lehettek a *gótok* elől menekülő, *Ravennában* székelő utolsó «nyugati» imperátorok... milyen lehetett *Romulus Augustulus* képmása.., nem tudjuk... Hiszen, ahogy kései utóduk, *Komnena* Anna írta történetében: «az idő az, mely feltartóztathatatlan áradatában csobog s feledésének örvényébe kergeti bele a megemlékezésre nem méltó tetteket... s míg elővarázsolja a rejtett folyamatokat — fátyollal vonja be mindazt, ami szemünk előtt pereg...»

Passuth László

MIÉRT VILÁGHÍRŰ a magyar pióca?

Meglátogattam egy piócagyüjtőt. Vászonronggyal lekötött dunsztos-üveget szorongat markában s az üvegben fekete, gilisztaszerű állatok. Mint féltett, büszke kincset tartja maga elé.

— Ezek a híres magyar piócák! — fordul felém magyarázattal.

Aztán azt is elmondja, hogy az esős május után, az esős június lehetőséget adott a kedvezőbb pióca-termésre. Meg is magyarázza ezt a dodonai kijelentést:

— A helyzet, kérem, az, hogy a piócákra három év óta nem járt jó idő. A piócának kiválóan nedves, erősen csapadékos idő kell, sőt olyan, amikor a földeket felveri a vadvíz, mocsaras foltok állanak meg a réteken, mert az ilyen helyeket szereti. De most, három éve, túlnyomóan száraz időjárás uralkodott, s csapadék csak annyi, amennyi a jó termés biztosítására elegendő. A piócának több kell.

HOGY GYÓGYÍT A PIÓCA?

— A magyar pióca valósággal világkereskedelmi cikk. Most is annyit exportálhatnánk belőle, amennyit csak akarnánk. Sajnos — éppen az időjárás miatt — nincs annyi, mint amekkora a kereslet. Volt olyan év, amikor 120 mázsát exportáltunk, egész Európát ellátva. És a piócára szoruló, vérbő betegek meg orvosaik nagyon jól tudták, hogy miért éppen a magyar piócát kívánják.

Erre már a kételkedők is megenyhültek és nagyobb tiszteletteljel néztek a félelmetes dunsztosra. Az öregúr pedig lelkesebben folytatta:

— Mert, kérem, pióca mindenhol van. Német-, Lengyel-, Törökországban, Jugoszláviában (ez a legerősebb konkurrens), Olaszországban, Franciaországban, Dániában és Portugáliában is. Mindenhol található a *Hirudo medicinális*, ahogyan a piócát tudományos nevén nevezik. De Magyarországon van a legkülönb, orvosi célra felhasználható pióca. Furcsa, hogy ezt a fajtát nevezik Hirudo officionális-nak, vagyis közönséges piócának.

— Pedig ez nem közönséges állat. Éppen egy világhírű magyar természettudós, *Apáthy* István mutatta ki, hogy a pióca legjelentősebb, gyógyító hatóanyaga, a *hirudinnak* nevezett mirigy-váladék, leginkább a magyar piócákban termelődik. Az a bővérű, magasvérnyomásos beteg, akire piócát raknak, hogy vére mennyiségét szívással csökkentse, nemcsak az egészséges vércsapolást kapja a mohó vérszomjastól. Mert a pióca, — amelyről már régen tudták, hogy a magába felszívott vér a beleiben nem alszik meg, — szívás közben nyakmirigyeiből olyan váladékot termel, ami nemcsak az alvadás megakadályozására, de a már alvadt vér, így a vérrögök feloldására is alkalmas. A piócázott beteg véredényeibe ez a mirigyváladék is behatol és jótékonyan hat a vérrögösödés veszedelme ellen.

— A magyar piócát, amiből valamikor csak a *párizsi* klinika 5—6 millió darabot fogyasztott évente, kizárólag vérszívatás céljából, már hosszú évek óta ennek a hirudin nevű hatóanyagnak kivonására is használták külföldi gyógyszerészeti gyárak. De van a magyar pióca keresettségének másik, — tisztára kereskedelmi magyarázata is.

PIÓCAKERESKEDELEM

— Ez is érdekes, magyar különlegesség. Magyar ember volt az első, aki a pióca gyüjtését, kereskedelmi cikként való kezelését megszervezte. Ez a magyar a hajdani híres, negyvennyolcas pesti alpolgármesternek, *Rottenbiller* Fülöpnek familiájából származott. Az ő kezdeményezése nyomán alakult ki a magyar nemzetközi piócakereskedelem. Ennek tapasztalatai nyomán a magyar piócát az export előtt kereskedelmi gondossággal «kezelték». A mocsarakból fogott piócákat telepeken «tisztították», fogyasztották, hogy szívóképességüket emeljék, éhségüket növeljék. A telepeken való szakszerű kezeléssel a magyar pióca «gyógyászatilag tisztább lett» és használhatóbb, már csak azért is, mert a kívánalmaknak megfelelően «szortimentekbe» osztályozták őket.

— Bizony meg kell becsülnünk ezt a különleges magyar gyógyászati és kereskedelmi értéket is, — fejezte be előadását a villogószemű öregúr. Nekünk majdnem kedvünk támadt arra, hogy tőle egy piócát kérjünk, netán keletkező vérrögeink eloszlatására.

H. E.

A központi fűtés és a helyreállítás kérdése

Az építésügyi miniszter idei rendelkezései a *központi fűtések* üzembehelyezéséről nagy örömet keltettek mindazok körében, akik ebben az ügyben érdekelve vannak. Sajnos, a rendelkezések bár haladást jelentenek a multévi helyzettel szemben, nem döntötték el, hogy a háztulajdonos minden körülmények között helyreállítja-e a fűtőberendezést és hogy feltétlenül gondoskodni köteles-e a központi fűtés üzembentartásáról. A rendelet értelmében ugyanis csupán *a fűtőanyag 10 százaléka erejéig* tartozik helyreállítási költséget vállalni, már pedig a központi fűtőberendezéseknél az elavult és hibás kazánok stb. jelentékenyebb beruházásokat igényelnek. Kielégítő megoldás még mindig lehetséges volna, például, ha miként az üvegezésnél kölcsönt adnának a fűtőberendezés helyreállítására. Ez esetben kötelezhető volna a háztulajdonos *a központi fűtőberendezés tényleges helyrehozatalára*. Közérdekből is meg kell oldani ezt a kérdést, mert a központi fűtések üzembehelyezése jelentékeny tüzelőanyag-megtakarítást jelentene.

Városházi hírek

A Fővárosi Élelmiszervizsgáló Intézet kebelében egyesítették a tejellenőrző és a mintavételi osztályt. Ennek hatáskörébe utalták a tej- és tejtermékek árusítására jogosító iparengedélyek kiadásával kapcsolatos iparhatósági teendőket is. Az osztály vezetője *Gáti* Ernő igazgató lett.

★

Szombaton délelőtt foglalták el hivatalukat a most kinevezett új egészségügyi gondozónők és védőnők, akik közül 33 a csecsemő- és kisdedvédelmi intézetekben, 16 pedig a tüdőgondozó intézetekben és iskolákban kapott beosztást

★

A fővárosi alkalmazottaknak több mint fele már megkapta megrendelt *téli tüzelőanyagát*, augusztus végéig pedig mindenkinek hazaszállítják a tüzelőt.

Találkozó

Történik mostanában, az iskolai találkozók idejében. Személyek: A volt osztályfő, egy derék, öreg tanár és a találkozóra érkező diákok. Az öreg tanár fogadja őket.

A tanár (az elsőhöz): Szervusz, édes fiam. Te vagy a Buzás, jól emlékszem rád. Nos, hogy vagy? Te jó diák voltál mindig, csak a rajzban voltál gyengécske. Abból hármasod volt állandóan. Mi lett belőled fiacskám?

A fiúcska: festőművész.

A tanár (egy másik diákhoz): A Braun! Te vagy a Braun, téged azonnal megismertelek, hiszen te voltál a büszkeségünk, az eminens tanuló, az ösztöndíjak nyertese. Tőled sokat vártunk. Nos, mi lett belőled?

Braun: Vármegyei irodatiszt. Az életben mások vitték el mindig az ösztöndíjakat. Az ösztöndíjakból a végén nekem csak az ösztön maradt meg, az állati ösztön: megélni. Kenyér kellett, beálltam oda, ahol éppen felém nyujtottak egy darabot. Aztán vége.

A tanár: Különös. No nézd csak, kik jönnek itt! Fazekas. Fazekas, Fazekas a nejével és mi? Egy gyerek, két gyerek, három gyerek? A kis Fazekasok?

Fazekas: Úgy ám, édes tanár úr!

A tanár: Szép, nagyon szép, de te papi pályára készültél. Hát hogyan történt?

Fazekas: Már megvolt a reverenda, amit fel kellett volna húznom. De a próbálásnál rájöttem, hogy szük: éppen a szívem nem fért be. És megnősültem.

A tanár: Érdekes. De itt jön az osztály legnagyobb szamara. Most már őszintén beszélhetünk róla, úgye édes fiam? De nagy szamár is voltál, de haszontalan fráter! Meg is mondtuk szegény apádnak, hogy sohase lesz ember belőled.

A tanár: Attól függ, hol kezdődik az ember. Én orvos-tanár lettem, szanatóriumom van és eddig hat munkám jelent meg tizenkét nyelven. Egy embernek ez mindenesetre elég.

A tanár: No de ilyet! Ki hitte volna, ki! Szervusz Bettelheim. Téged mindig szerettelek, pedig nem voltál jó tanuló, a helyesírást se igen tudtad, de jófejű, reális gondolkodású voltál mindig. Kereskedőcsalád kalmár szellemű fia. Az apád üzletét folytatod?

Bettelheim: A lisztügynökséget? (Nevet.) Dehogy. Én író lettem. Én vagyok a Berényi, akinek a darabját tavaly adták, «A vérző szív»-et.

A tanár: Te vagy az? Nem is tudtam, nem is sejtettem. Ki van még itt? A Vándori? Róla sem hallottam, te bírónak készültél.

Vándori: Az is lettem. Goolbíró a professzionistáknál.

A tanár: És Borsos! Esztétikus, úgye?

Borsos: Nem, szikvízgyáram van.

A tanár: Na, fiaim, ti ugyan szépen betartottatok azt, amit ígértetek. Mit ér akkor az a statisztika, amelyet mi év végén összeállítunk?

Az egyik diák: Semmit, kedves tanár úr. Csak a multnak van statisztikája, a jövőnek nincs. Tíz-húsz év nagy idő és éppen ez a korszak a legfontosabb, a legérdekesebb, amikor verekedni kellett és a sok tanulásból a legnehezebbet megtanulni: lemondani, alkalmazkodni tudni!

A tanár (sóhajtva): Nekem mondod, a tanárnak?

pozsonyi Vajda Ernő

Királyi palota romjai vannak-e Óbudán?

Az alábbi sorokat kaptuk:

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Írói hitelességem és szavahihetőségem megtámadva lévén, kénytelen vagyok szót emelni. Negyedfél évtizede foglalkozom *Óbuda* régiségeivel, figyelemmel kísérem állandóan a feltárásokat, valamint *Boncz* József úrnak beszámolóit. Azon állítás, hogy az óbudai ref lelkészlak alatt a *prépostsági egyház* romjai lappanganak, dr. *Lux* Kálmántól ered és közreadva lett a Mérnök Egylet Közlönye 1916. évfolyamában. Viszont, hogy ott a *Karissza apácák* kolostorának romjai vannak, tőlem ered, mint azt a «Történetírás» című folyóirat 1937. évi december havi számában közreadtam. Meglepetéssel hallom tehát, hogy *Gárdonyi* Albert levéltáros úr oly állítást kockáztatott meg — nem tudom, hol? —, hogy ott nem ezek, hanem *Piast* Erzsébet anyakirálynő királyi palotája romjai vannak. Ez egyszerűen lehetetlen. Nem kell elfelejteni, hogy két mérnök szakvéleménye mellett egy levéltárnoki felfogás döntő jellegű nem lehet, mert tárgyi alapjai múlhatatlanul bizonytalanok, mint megvilágítják a bizonyítékok.

ZÁRDA VAGY KIRÁLYI PALOTA?

Lux kartársam helyesen állapította meg, hogy a romok szigorúan egyházi és nem világi természetűek és királyi palotának nyoma nincsen. A templom a kolostorral azonos korú románstílű építmény — maradványa a lelkészlak lépcsőházában ma is látható —, tehát kétségtelen Anjou-kori éspedig *féjreérthetetlenül* olasz munka. Az apácáknak kórházuk is volt s udvarukon templom, melybe a királynő maga is beletemetkezett, nem lehet tehát csodálkozni azon, ha az ásatásokkal csontmaradványok is kerültek elő, nem valószínű tehát, hogy királynői palota udvarán lettek volna eltemetve. Figyelmébe adom az ebben is tamáskodó uraknak, hogy a *Római Tábor* jelenben feltárt cloacája ferde elágazásának kitorkollása pont ott van az állítólagos királynői palota előtt, már pedig azt a római tervezők mindig következetesen folyó- vagy patakmederbe terelték. Előadásaimban kitértem arra, hogy az Árpád-forrás medre, amely a Római Táborba lett vezetve, eredetileg erre haladt a Dunába. *Nagy* Lajos leánya, *Mária* királynő bizonyosan nem tudott a levéltárnok úr indokairól, mert nem állította volna azt, hogy a forrás patakja a Klarissza-apácák kolostora felé folyik, nem pedig a saját nagyanyja királyi palotája felé. A *budai káptalan* irataiból azonban tudjuk, hogy a Dunapartnak ezt a kiszögellő részét *Kántorfoknak* nevezték. Ezt a veszedelmes állítást meg fogjuk érteni, hogyha figyelembe veszszük a *Határjáró* oklevél állítását, hogy a Boldogságos Szűz egyháza oltármesterének, tehát kántorának háza közvetlenül ott van, akinek nevét is tudjuk, hogy *Imrefia* Péter volt.

Ezen, valamint még egyéb tárgyilagos indokok alapján szó nem lehet többé, hogy a királynő palotája ott lappangana. A cikkíró azonban megmelékezik *gót-jellegű* maradványokról is. Azok bizonnyal nem lehetnek eme királynő alkotásai, mert aki a *diósgyőri vár* romjait ismeri, az tudni fogja, hogy az Anjou-kori részei mind szigorúan *román ízlésűek*, a Hunyadi-korbeliek pedig kivétel nélkül nélkül gótok, nem fogja tehát eme királynő emlékeit keresni bennük. Ellenben egy hatalmas tévedés lappang a kérdés mögött. A királynői palotát *Cillei* Borbála után nem királynő, hanem *Szilágyi* Erzsébet — *mater genitrix* — lakta és kétségtelenül ez volt indoka, hogy *Mátyás* király neje számára palotát építtetett Óbudán, melynek alapozásakor került elő a *Sicamberék légiójáról* szóló híres feliratos kő. Tudtommal erről egyedül *Bonfini* Antal emlékezik meg, aki tehát szem és egyben koronatanu. Gót ízlésű romok a *Flórián-tér* sarkán, a Római Tábor követlen közelében, nem lehetnek egyebek, mint Beatrix királynő palotája.

ÁRPÁD SÍRJA?

Máskülönben a királyi vár kérdése is bizonytalan még, mert királynői kastélyról is esik szó, de csakis az Anjou-korban. Legrégibb nyoma a *Névtelen jegyzőnél* van, aki szerint Árpád itt Óbudán egy várat valamely rokonának, *Kurchánnak* adott s amelyre minden gyanum azt vallja, hogy a vár eredetileg földvár volt. Ennek folytatása lett az a királyi vár, amely a mongoljárás előtt szerepel, mint királyaink bőjti pihenőre szánt lakóhelye. Már régóta gyanítom, hogy az a Korona-vendéglő táján lehetett. Nem lehet tagadni viszont, hogy külön királynői kastély is létesült az Anjou-korban éspedig a fentiek, valamint az előbbi között, mindenesetre dombos magaslati helyen az árvizek miatt. Feltárásuk azonban csak a jövő feladata. Az ásatások azonban egyet véglegesen eldöntöttek, nevezetesen azt hogy akik a királyi várat és királynői kastélyt a *kiscelli magaslaton* keresték, levegőben járnak, mert arra keresni igazán semmi alap nincsen.

Még egyet kell megemlítenem. Igen fontos eseménynek tartom, hogy a *Szőlőskert*, valamint Hunor-utca találkozásánál hon foglaláskori lovassírra akadtak. Húsz éve már, hogy figyelmeztettem *Nagy* Lajos múzeumi őrt arra, szó sem lehet arról, hogy a hunorutcai *cella trichoro* római kori őskeresztény kápolna legyen. Az elmult évben felmértem és megvizsgáltam s megállapítottam, hogy sokkal későbbi bizánci ízlésű létesítmény, amint tervrajzát bárki nálam megtekintheti. Megmondottam akkoriban neki, hogy a honfoglaláskori sírokat közelében meg kell találnioki Soha életében csökönyösen nem adott hitelt szavaimnak. A fenti sírtalálat a jövőben ide fogja terelni az Árpád sírját kutatókat.

Erkölcsi írói hitelem érdekében voltam kénytelen a fenti cikkre válaszolni és Béla király jegyzője szavaival zárom: «Ha nem hisztek nekem, higyjetek a hegedősök csacska énekeinek, akik danáikat még most sem engedik feledségnek.»

Fogadja mély tiszteletem kifejezését, híve:

Kisházy Ágoston Gyula
okl. mérnök.

Árpádkori leletre bukkantak Tázláron

Kiskunhalasról jelentik: Tázláron, a *Lázár-tó* mentén lévő templomhegyen, ahol a hagyomány szerint az Árpádok korában templom állott, a napokban gyönyörű ezüstkancsót találtak. A 33 dekás kancsót növényi minták, rozetták díszítik. A teljesen ép lelet a jelek szerint a XI. századból való. A díszítés mintája hétszer ismétlődik az edény törzsén, melynek négy kis lába is van.

Újabb mezőgazdasági szabotálók

Csikor János 90 holdas lócsi gazda többszöri felszólításra sem volt hajlandó az elburjánzó gazt kiirtani, Rábatamásiban *Varga* Elek 35 holdas gazda két hold búzát beérés előtt kaszált le „takarmányozási célra", özv. *K. Nagy* Sándorné 40 holdas szentesi gazdaasszony kenyérgabonavetését az állatokkal legeltette le. A helyi szervezetek egymásután leplezik le a szabotáló cselekedeteket és a törvény kezére juttatják őket.

Csíkos nyári ruhák

A *Magyar Nemzet* olvasói e héten is kedvezményesen szerezhetik be a *Magyar Vasárnap* népszerű KHSZ (Kis Házi Szabász) boritékjait, amely e héten a 22. sz. boritékban *csíkos nyári ruhák* elkészítését mutatja be. Aki sohasem szabott vagy varrt, az is könnyen elkészítheti bármelyiket a remek szabásminták alapján. Az egyébként 4 forintos szabásminta-boríték 2 forintért vásárolható meg a *mai számunkban megjelenő 22. sz. Kis Házi Szabász-szelvényre* kiadóhivatalunkban (V. ker., Bajcsy-Zsilinszky-út 34. sz.), vagy *postán megrendelve, Budapest 62. postafiók 162. számra* címezve. Technikai okokból *nem vehetünk figyelembe más postai rendelést*, csak amelyet erre a postafiókra címeznek. 2 forintos bélyegekben mellékelve. Egyben közöljük, hogy az 1., 5., 6. és 12. sz. boritékjaink szabásmintái teljesen kifogytak.

Itt közöljük, hogy keddi számunkban **univerzális KHSz-szelvényt** közlünk, melyre fentebb már részletezett módon a keddi számunkban megjelenő egyetlen szelvényre az eddig megjelent összes szabásminták kaphatók, darabonként 2 forintos áron. A 2 forintos árat postai megrendelésnél bélyegben is lehet mellékelni.

Kis Házi Szabász szelvény 22.

A labdarúgó Nemzeti Bajnokság utolsó fordulója

Nincsen olyan hosszú labdarúgó idény, amelynek egyszer vége ne volna. *A labdarúgó bajnokságot* most vasárnap, július 3-án befejezik, oly későn, mint eddig még soha. Játékosainkra rá is fér a pihenő, igaz, hogy még egy válogatott mérkőzésünk hátra van a lengyelek ellen.

A labdarúgó NB I. utolsó fordulójában a bajnok *Ferencvárost* nagy közönség fogja ünnepelni az Üllői-úton 6 órakor a *Tatabánya* ellen bizonyosan győztesen megvívott mérkőzésen és utána is. A derék zöldfehérek meg is érdemlik ezt az ünneplést, mert néhány zökkenőtől eltekintve, amikről nem a csapat tehet, sohasem hagyták cserben a bennük bízókat. Előzetesen fél 5-kor az *MTK* biztosítja be II. helyét a *SZAC* ellen, bár ez általában sikerrel szokott az MTK ellen játszani. A fővárosban még csak egy NB-mérkőzés lesz, a *Kistext—Csepel* között délelőtt 10 órakor előbb pályáján. A Csepelnek itt is győznie kell. *Vidéken* játsszák az ETO—Vasas, Szeged—MATEOSZ, Szombathely—Soroksár és a II. hely szempontjából szintén fontos *Salgótarján—Kispest* mérkőzéseket.

A *Nyári Kupában* totomérkőzések: Orosháza—Békéscsaba, Szolnoki MTE—EMTK, Polgári Sör—Diósgyőr (Halom-u. 6.), Miskolc—Gázgyár, Hatvan—Vasas B), Kaposvár—Csepel B) között.

A többi sportág eseményei közül kiemelkedik a *Magyar Kerékpáros Körverseny* (Tour de Hongrie) zárónapja, amely előtt és körül kerékpárverseny lesz a Millenáris-pályán 4 órától.

Az ökölvívásban nagy esemény a szenzációsan szereplő Kaposvár mérkőzése a BTK utódjával, a Vasassokkal a Sportcsarnokban fél 8-tól.

A csepeliek úszóversenyt rendeznek a Sportuszodában fél 8-tól, amely után Vasas—III. ker. Magyar Vízipóló Kupa mérkőzés is lesz. TSC—Szentes vízipólóbajnoki mérkőzést játszanak Tatabányán. *Atlétikában* az FTC rendez versenyt az Üllői-úton reggel 9-től, *vívásban* a Ganz junior és kizárásos kardversenyt, az UTE junior párbajtőrversenyt rendez, a MÁVAUT *teniszversenyét* fejezi be, az *asztali teniszezők* az egész országban bemutatókat rendeznek, Diósgyőrött sportnap lesz, a *céllövők* célpisztolyversenyben válogatnak a Marcibányi-téren reggel 8-tól, *motorosaink* a három ország Tátra versenyén indulnak, de Székesfehérvárott és Gyulán is lesznek pontszerző versenyek. A *Testnevelési Főiskola* tanévzáró ünnepélyt rendez a főiskolán.

Körverseny eredmények

A magyar kerékpáros körverseny negyedik részét szombaton délután bonyolították le a budapest—keszthelyi útvonalon. Ezen a versenyen a magyar versenyzők lényegesen jobban szerepeltek, mint az előző napokon s a magyar csapatok is javítottak helyzetükön. A negyedik nap eredménye: 1. Labeylie (francia) 5:39:25, 2. Norhadian (román) 5:43:05, 3. T. Chicomban (román) 5:43:05, 4. Sere (magyar) 5:43:05, 5. Gere (magyar) 5:43:05, 6. Ötvös (magyar) 5:43:10, 7. Kiss Károly (magyar) 5:47:25, 8. Bourgeteau (francia) 5:54.26. 9. Lauscha (osztrák) 5:56:27, 10. Novocek (lengyel) 5:59:20. A negyedik nap után az egyéni összetett versenyben a következő sorrend alakult ki: 1. Labeylie 25:11:13, 2. Lauscha 25:21:14, 3. Bourgeteau 25:26:15, 4. Sere 25:33:43, 5. Norhadian 25:41:08, 6. Kiss Károly 25:43:10.

Az összetett csapatversenyben Franciaország csapata vezet Ausztria előtt. Magyarország I. csapata megelőzte a lengyeleket s a negyedik helyen áll.

A körverseny utolsó szakaszát a Keszthely—Budapest útvonalon vasárnap délután kerül sor. A versenyzők befutása délután 5 óra után várható a Millenárisra.

A Typográfia úszóversenye

A Typográfia szombaton este úszóversenyt rendezett a Sportuszodában. A verseny főszáma a 200 m-es gyorsúszás volt, amelyet Nyéki (Előre) nyert meg 2 p 14.2 mp-es idővel, Csordás (FTC) és Szilárd (FTC) előtt, akiknek ideje 2:14.8 p és 2:15.8 p. A hölgyszámok közül a 100 m-es gyorsúszást Temes (Előre) nyerte 1:08.2 p-es országos rekordidővel, Gergely (Előre) előtt. A 200 m-es II. osztályú hátúszást pedig Kárpáti (Előre) nyerte 3.14 mp-es idővel, Kajdóczy (FTC) előtt.

Az Ujpest 4:0-ra verte a GSE-t

A szombatra előrehozott labdarúgó NB I. Toto-mérkőzésen az Ujpestnek Nagymarosi és Halasi helyén Tamással és Némethtel kiálló csapata is biztosan győzte le a Goldberger csapatát a Mező-utcai pályán 4:0, (1:0) arányban. A játékot elrontotta az erős szél. A mezőny legjobbja Szusza volt, míg a GSE-ből a védelem végzett nagy munkát. Góllövők: Szusza (2), Egresi és Fejes. A mérkőzésen háromezer néző jelent meg.

Motorcsónakverseny a Margitsziget körül

A Magyar Motorcsónak Klub vasárnap délután 3 órakor motorcsónakversenyt rendez a Margitsziget körül. A versenyen száz részvevő indul, este hét órakor pedig látványos felvonulást rendeznek a motorosok.

—

Repülőtanfolyamot kezd július 5-én az Országos Magyar Repülő Egyesület, amelynek keretében *ejtőernyős ugrásra* képezik ki a jelentkező fiatalokat. Már tömegesen megindult a jelentkezés.

Magyar-osztrák hölgy atlétikai mérkőzés lesz vasárnap Nagykanizsán. Az osztrákok között olimpiai bajnokok és helyezettek is vannak s így Gyarmati, Lohász és Rohonczy kiemelkedően jó formája kell ahhoz, hogy megálljuk helyünket. Hír szerint azonban *Bauma* olimpiai gerelyvető-bajnoknő sérült s ez növeli esélyeinket.

Rendőrségi hírek

Horgászó betörő

került rendőrkézre *Váradi* Pál rovottmultú személyében. A *Teleki-téren* a detektíveknek feltűnt egy fiatal nő, aki nedves ruhaneműcket kínált eladásra. Amikor igazoltatták, elmondotta, hogy a fehérneműt bizományba kapta Váradi Pál nevű fiatalembertől. A főkapitányságon a notóriusos bűnözők fényképei közt a leány felismerte Váradi Pált, akit a detektívek még aznap este elfogtak a *Marx-téren*. A rendőrségen Váradi egész sereg lopást ismert be. Kiderült, hogy hosszú botot szerelt, amelyre spárgát és horgot szerelt, majd a nyitvahagyott ablakokon benyúlt a horgász szerszámmal és kiemelte az asztalokra, székekre helyezett fehérneműt és ruhaneműt. Letartóztatták.

Halálugrás

történt szombatra virradóra az *Elemér utca 4-es* számú házban. *Bokor* Ferenc 41 éves postatiszt a harmadik emeletről az udvarra vetette magát. Mire a mentők megérkeztek, már halott volt. Nyomozás állapítja majd meg, miért lett öngyilkos.

Lósport

A vasárnapi lóverseny

legjobban díjazott futama az 1300 méteres Júliusi-hendikep, melyben Pansy viszi 61 kilójával a legnagyobb terhet. Az Út Majeur-kanca szerdán jó versenyt futott a Tátrai-hendikepben, ahol sokáig rossz pozícióban volt, de ennek ellenére is jó másodiknak tudott felúszni a nyerő Alpárhoz. Ez a forma elégnek látszik ahhoz, hogy ezúttal is Quasi (60) és Hű Pajtás (49) előtt várjuk, melyeket klasszisban is felülmul. Amondó (43) az engedményes Papp-gyerekkel beleszólhat a végküzdelembe, de különösen jó hírek hallatszanak a hároméves Begár (46) felől, mely a munkában állítólag Rokokót verte. Grimbusz 59 kilójával szinte teher nélkül fut és a Dávid-gyerek még 7 font engedményt is levesz róla. Ha jól jön el a starttól, könnyen beszaladhat. Érdekes versenynek igérkezik az 1800 méteres Mogyoródi-hendikep. Chitralekha viszi az öregsúlyt: 62½ kilót, utána Bombardon (59½), Galine (55½) és Lurkó (53½) következnek a skálában. A kisterhűek közül Joli (45) nagy papíresély és eléggé megérettnek is látszik a nyeresre. A szerdán csúfosan lemaradt Azra II. egy 1000 méteres hendikepben próbálkozik, de 66½ kilós terhe nem éppen előnyös. Szamóca ezúttal is előtte végezhet. Rataffia és Suomi is közel végezhetnek a nyerőhöz. Jelöltjeink a vasárnapi lóversenyre: I. Csepregi-lány — Céda II., II. Lurkó — Galine — Chitralekha, III. Harmatos — Ejnye, IV. Hamar — Ilonka, V. Amondó — Pansy — Bogár, VI. Barokk — Tűrők, VII. Csalfa — Mohamed, VIII. Szamóca — Suomi, IX. Bomba — Pókos, X. Turul — Koma. — A verseny délután ½3 órakor kezdődik.

A favoritok sorozatos veresége

sokáig emlékezetessé fogja tenni a favoritjátékosok számára a szombati ügetőversenyt. Már a megnyitóversenyben kikapott a paris Platter Chatter, Demuze verte meg, utána a másfeles Pazar szerult le az 5—6-szoros pénzen kapható Dáridó mögé, mire a harmadik futamban a Marschall által hajtott paris Lila Sport-ra mentek rá a fogadók, de még csak helyre sem tudott bevergődni. A versenyt a leghátulról induló Juno nyerte Falurossza és Kalóz ellen. Lila Sport lemaradásával el is veszett a városi irodákban fogadott halmozások 90 százaléka.

A részletes eredmények:

I. Demüze (10:17) Platter Chatter, Nevez Stop (bef. 29 és 25). II. Dáridó (10:88) Pazar, Bizánc (bef. 208 és 447). III. Juno (10:116) Falurossza, Kalóz (bef. 795 és 840). IV. Öcskös (10:12) Indokolt (bef. 29). V. Kincsem (10:37) Hegyes, Meridian III. (bef. 95 és 55). VI. Labda (10:59) Zsitva, Parádé (bef. 278 és 521). VII. Dezsőné (10:58) és Nurmi (34) holtversenyben, 3. Fillér (bef. 152, 113, 214 és 132). VIII. Rosalinda, 2. Kerner, 3. Viktória.

MAGYAR LEVENTÉK A NÉMET POKOLBAN

XXVIII.

Bekocogtunk Aussigba. Amint gondolatban visszaidézem poroszkáló alakunkat, egészen megfeledkeztem beszámolni arról, hogy a levágott repülős nadrágot pótoltuk, egynémely különböző színű nadrágokkal. Valahogy úgy nézhettünk ki, mint a dali színtársulat tagjai vidéken, amikor az operetthez több szereplő kell, mint amennyi ruha a kelléktárban van... Aussig kormos, szudétanémet városka, gázgyára a környékén erősen elbombázva. Ott sok leventét láttunk, akik romeltakarítási munkálatokat végeztek. Igyekeztünk egy szót sem szólni, nehogy ézzrevegyenek és közéjük szippantsanak. Nem szerettünk volna téglákat hordani... Az országúton tovább indultunk Leitmeritz felé. Határozott célunk nem volt — Passaut ugyanis időközben elfoglalták az amerikaiak — és így magunk sem tudtuk, vajjon merre menjünk. Mindenesetre furcsán is festhettünk őten a fliegerzubbonyban, a különböző nadrágjainkban.

...Aztán hol vonaton mentünk, hol gyalog, mivel távolsági utasoknak nem igen tettük ki magunkat, mert Marschbefehlünk olyan helyre szólt, amely már nem a hitleri Németországhoz tartozott, kerültük a fontosabb közlekedési gócpontokat. Ha előttem is van egykori naptáram, amelybe a helységek neveit írtuk, de hogy hogyan kerültünk oda — gyalog vagy vasúton —, annak emlékét már elnyomta az utána megtett sokezer kilométer. A lényeg egy volt: húzni az időt, hiszen nem tarthat már sokáig a háború. A berlini Reichstagon szovjet zászló leng...

Bodenbach, Schönau, Teschen. Állomások, várakozások, tétova keresgélések, élelmezési lehetőségek után. Sokat éheztünk ezekben a napokban, jegyeinket felélték, a pályaudvari katonaotthonokat meg nem mertük felkeresni. A németek ugyanis a magunkfajtával csak revolver- vagy géppisztolycsövön keresztül érintkeztek... Elhagyva a szudéta részeket, szeszélyes kalandozásainkban ismét az Erchegységen túlra kerültünk, Thüringia dimbes-dombos vidékére.

Az összeomlás előtti hetek felvázolására, úgy érzem, nem vagyok hivatott, mert azt annyira közelről éreztem át, hogy talán csak hosszú évek múltán tudok a tárgyilagosság úgynevezett kristályos magasságára emelkedni. Mégis megkísérlem alább néhány mondatban felvázolni a náci birodalom utolsó óráit, Közép-Németországban, hogy azok, akik ezalatt idehaza már új hidak, gyárak építéséhez fogtak, némi képet meríthessenek, miképpen is ropogtak össze a germán moloch bordái.

Mindenki éhezett, nemcsak mi. Éheztek a francia, belga, olasz, norvég, lett, litván, dán, holland és még sok más európai országból elhurcolt munkások, akikkel a németek hadbavonult fiaikat akarták pótolni a munkahelyeken. Egy őrült Bábel, egy élelemért futkosó birodalom volt Németország, keleti és nyugati kapuján Sodoma és Gomorrha felirással, ahol a legkülönbözőbb nyelveken, a legkülönbözőbb szokások szerint éltek az emberek és személyesítették meg a pusztuló és eltűnő Európát.

Kund Géza

(Folytatjuk)

LEPKE

A vitorlás vászna kettéhasította a «Badacsony» fodros gerincét, ahogyan nekifeszült a szél. Fenyves és Hableány között úszott a hajó a somogyi partnak. A nap sugarai percegtek a vizen, a csend úgy feküdte meg a tavat, mint egy lusta ragadozó. Egyenletes, lassú szellő fújt, nyomta a vitorlást, a levegőt, az időt. Néha hal dobta fel magát, reccsent a víz, amint visszazuhant a mélyre. Karikák indultak nyomában, mintha gyűrűt dobtak volna búcsúzóul a vízre.

Hirtelen erős szél indult. Messziről lehetett látni, amint csipkézi a vizet, széttépi a csendet és láttam, igen, láttam egy vérfoltot. Egy csepp vért a víz felett; a napban. Fröccsent a tó, nyögött a csónak, amint megtaszította a szél és meglódult. Az ég elsápadt, a Balaton elvörösödött. A vitorla vászna elfeküdt, mint nyujtózkodó nő teste. Gomolygott a roncsolt csend körülöttünk. És ebből a szürke zűrzavarból egyszerre egy fehér káposztapille libbent elő. Közvetlenül a csónak mögött, fáradtan, a széllel civakodva. Már alig tudta magát a levegőben tartani, messze kilométerekre a parttól. Lesuhant a vízre, mintha inni akarna. Életet vagy halált. Aztán ismét felcsapott, táncorogva, szédülten. Így vergődött, mint egy kócos napsugár.

És akkor meglátta a vitorlást, a fedélzeten néhány szál virágot. Lilát és kéket, pirosat és sárgát. Rászállt csendben, puhán, bizalommal. És vitte a csónak a fáradt lepkét a partnak. Hallgatás ébredt bennünk egyszerre, a szél zúgása is megrapedt, mert fáradt utas kéredzkedett a hajóra. Így vitette magát az időn keresztül a pille.

A parttól néhány száz méterre apró elrugaszkodással felszökkent. Itthagyta a virágot, a menhelyet, a szabadítót. Köszönés nélkül ment el, mintha nem tartozna semmivel.

Talán a segíséget nem is lenne szabad soha megköszönni, mert ez annyira magátólértetődő, annyira életkötelesség. És erre a lepke tanított meg itt a Balaton tajtékzó hullámai felett.

Török Ottó

Keresünk jóállapotban lévő
200 literes gőzüstöt
és több sütővel ellátott
takaréktűzhelyet.
„ÜZEMI KONYHA 175" jeligére.

Gazdasági hírek

Az ingatlanpiac

A legnagyobb forgalom öröklakásokban és házrészekben volt. De nagy számma cseréltek telkek is gazdát. Más ingatlanágak forgalmában nem észlelhető emelkedés.

Az ingatlanforgalom részletei:

Öröklakások és házrészek: I. Attila-u. 97. II. em. 2 szoba 8500; I. Attila-utca 7. III. em. 3 szobás ¼ része, sérült 2000; II. Mártírok-útja 39. 2 szobás 10.000; II. Batthyány-utca 63. III. em. 2 szobás romos 4500; U. o. III. em. 3 szobás 20.000; II. Mártírok-útja 41. II. em. 2 szobás 8000; U. o. V. em. 2 szobás 8000; II. Baka-utca 3. I. em. 2 szobás 8000; II. Lövőház-utca 13.215/13. hrsz. I. em. 2 szobás 15.000; II. Gyorskocsi-utca 8. III. em. 1 szobás 3000; II. Keleti Károly-utca 15/b. I em. 3 szobás 12.000; II. Nagyajtai-utca 1/b. I. em. 3 szobás 13.000; III. Árpád fejedelem-útja 38. I. em. 1 szobás és fődszinten 1 szobás 10.000; XI Budaörsi-út 109/c. 181.70 n-ölön földszintes ház ½ része 9000; XI. Bertalan Lajos-utca 11. III. em. 1 szobás 6500; XI. Bocskay-út 66. földszinten 3 szobás 20.000; XI. Elek-utca 2/b. I. em. 1 szobás 5000; XI. Bocskay-út 66. III em. 1 szoba garszon 6000; XI. Bartók Béla-út 75. II. em. 1 szobás 6000; III. Lukács-utca 2. I. em. 3 szobás 6000; XI. Kende-utca 7. III. em. 2 szobás 13.500; XI. Rozmaring-utca 5. 336.70 n-ölön földszintes ház ½ része 15.000; XI. Somlói-út 30/b. fődszinten 1 szobás 10.000; XII. Stromfeld Aurél-utca 18. I. em. 3 szobás 12.000; XII. Gál Benő-utca 5/b. II. em. 1 szobás 10.000; XII. Fürj-utca 27. földszinten 2 szobás 10.000; IV. Molnár-utca 16. II em. 9800; V. Kiss József-utca 6. II. em 5750; VII. Damjanich-utca 7. 237.35 n-ölön 3 em. bérház 470/1000 része 9000; VIII. Bacsó Béla-utca 11. 141 n-ölön 2 em bérház ⅓ része 12.000; VIII. Mátyás-tér és Kabók Lajos-utca 22/b. 284.50 n-ölön 5 em. bérház, lift ½ része 60.000; X. Villám-utca 21. és Család utca 55. 293.85 n-ölön földszintes ház 8/24 része 12.000; XIV Szatmár-utca 135 földszintes ház 91/228 része 12.000; XIV. Uzsoki-út 34/b. I. em. 16.000

Családi házak és kisebb ingatlanok. III. Szentendrei-út 82. 21.000; III Vályog-utca 6 14.000; III. Zöldmáli-dülőben 15.546/2 hrsz. 47.000; XI. Hamzsabégi-út 28 56.000; XI. Hegyalja-út 6. 16.000; X. Dömsödi-út 1/b. 15.000; XIII. Forgách-utca 26.085/4. hrsz 33.000; XIII. Országbíró-utca 16. 5000; XIV. Fürész-utca 31/b. 18.275; XIV. Ödön-út 18 12.520; XIV. Hungária-körút 165. 23.500; XIV. Ilosvay-utca 11/b. 28.000; XIV. Lőcsi-utca 84. 24.000; XIV. Turán-utca 9. 15.000; XIV. Vízakna-utca 9. 19.000;

Bérházak: I. Szentháromság-utca 13—15. 219.20 n-ölön I. em. részben romos 50.000; V. Kiss József-utca 43—45. 657.96 n-ölön 4. em. 1/12 része 18.000; VII. Dembinszky-utca 45. 282.20 n-ölön 3 em. 38.000; VIII. Koszorú-utca 11. 87.40 n-ölön földszintes 14.000; VIII. Népszínház-utca 20. 146.60 n-ölön V. em. központi fűtéses, lift 78.000; IX. Thaly Kálmán-utca 25. 159.71 n-ölön földszintes 24.000.

Telkek: III. Hévizi-út 3/a. 134.50 n-öl 10.000; III. Cimbalom-utca 3/a. 335.90 n-öl 10.000; II. Törökvészi-dűlőben 12.207/6—7. hrsz 738.60 n-öl 16.000; III. Benedek Elek-utca 19.328/15. hrsz. 142.80 n-öl 3500; XI. Ibrahim-utca 9. 112.80 n-öl 5000; XI. Sasad-dűlő 2237. hrsz. 447 n-öl 11.000; XII. Mátyás király-úton 10.466/6. hrsz. 600 n-öl 1500; XII. Pethényi-út 9810/7. hrsz. 244 n-öl 6000; XII. Modori-út 11.387/2. hrsz faházza 600 n-öl 12.000; XII. Gálszécs-utca 8776/4. hrsz. 639 n-öl 9200. XII. Kléh István-u 7788/1—2. hrsz. 219.20 n-öl 20.000; XIII Szent László-út 37. 158.90 n-öl 11.000; XIV Ilosvai-utca 17 203.90 n-öl 5500.

◆◆ A SZÁMLAILLETÉK RENDSZER a július 1-én életbelépett új adórendelkezések értelmében megszűnik, miután beolvad a termelői forgalmi adóba. Ennek alapján július 1-e után számlailletéket sem bélyeg, sem készpénz alakjában leróni nem kell.

A «Festival» elnevezést a belkereskedelmi és a könnyűipari miniszter körrendelete a kereskedelemben és az iparban megtiltotta. Kivételesen indokolt esetben egyes kereskedők részére a budapesti Belkereskedelmi Igazgatóság, az iparosok részére a könnyűipari miniszter adhat engedélyt.

◆◆ ZÜRICHI VALUTA- ÉS DEVIZAÁRFOLYAMOK: A forint tartott, a schilling egy árnyalattal alacsonyabb és 14.30—14.60 közötti jegyzik. Cseh korona 1.45—1.60, a prágai kifizetés 8.57½—8.62½, a dollár szilárdabb és 3.98¼—3.99, míg a newyorki kifizetés 4.28—4.31½ svájci frank.

Értékpapirok bejelentési kötelezettsége

A *Magyar Közlöny* július 1-én megjelent számában a Magyar Nemzeti Bank hirdetményt tett közzé, mely szerint az Austria Vereinigte Emailierwerke, Lampen- und Metallwarenfabrik A.-G., Wien, a Bauxit Trust A.-G., Zürich, Cementia Holding A.-G., Zürich, Cukorgyár Rt., Nagybecskerek, Duna—Száva—Adria Vasúttársaság, Wien, Duna—Száva—Adria Vasúttársaság elsőbbségi kötvényei (ar. fr. n. é.), Magnezitipar Rt., Bratislava, OFA Holzindustrie A.-G., Genf, Stummer Károly Cukorkagyárak Rt., Trnava, Union des Usines et des Exploitations Forestières de Nasic, Genf, értékpapirok tekintetében a bejelentési kötelezettség, ügyletkötési tilalom, stb. alól adott *korábbi mentesítést megszünteti.* A hirdetmény előírásai szerint az említett értékpapirokat — akár belföldön, akár külföldön őrzik azokat — a jogkövetkezmények terhe mellett 1949. évi július hó 8-áig be kell jelenteni a Magyar Nemzeti Bank Bankosztályánál (Budapest, V., Szabadság-tér 8., II. em. 221.), a bejelentő nevének és lakcímének közlésével. A bejelentésnek tartalmaznia kell az értékpapir megnevezését, darabszámát, darabonkénti névértékét és az értékpapirok őrzési helyét, illetve, ha az értékpapír nem a bejelentő tulajdona, közölni tartozik a tulajdonos nevét és lakhelyét is.

A Magyar Nemzeti Bank felhívja az érdekeltek figyelmét arra, hogy az ismertetett intézkedés következtében a szóban forgó értékpapirok felett csakis a Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélyével szabad rendelkezni, így tehát azok eladásához, elajándékozásához stb. a Magyar Nemzeti Bank engedélye szükséges.

—

◆◆ AZ ÉRC- ÉS FÉMVIZSGÁLÓ INTÉZET és a Nemesfém Hitelesítő Hivatal (a volt Főfémjelző és Fémbeváltó Hivatal) összevonásával *Nemesfémvizsgáló és Hitelesítő Hivatal* szervezését rendelte el a kormány. Hatáskörébe tartoznak a fémjelzések, gyujtószeradók, a nemesfémtartalmú ércek és fémek vizsgálatai és a jövedéki jellegű szervetlen anyagok vizsgálata.

—

len visszaélőkkel szemben az iparjogosítvány megvonását is elrendelhetik.

A malomipar kormányhatósági jogkörét a kormány legújabb rendelete szerint az Országos Közellátási Hivatal útján a földmívelésügyi miniszter gyakorolja.

A kultuszminisztérium felhívása

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium felhívja mindazokat, akik oroszul beszélni vagy írni tudnak, írásban (címük megadásával) vagy személyesen jelentkezzenek július 15-éig a minisztérium tájékoztató irodájában, V., Hold-utca 16.

A hőmérséklet lassan emelkedik

Budapesten szombaton 12 órakor a hőmérséklet 25 Celsius-fok, a tengerszintre átszámított légnyomás 750 mm, alig változik.

Várható időjárás vasárnap estig: Mérsékelt északi, északkeleti szél. Változó felhőzet, egyes helyeken még záporeső, esetleg zivatar. A hőmérséklet lassan emelkedik.

Hangversenyek

Állatkerti Színpad:

MA: HÁROM A KISLÁNY
½9-kor. Svéd, Honthy, Sárdy, Gencsy, Solthy.

Hétfő: PILLANGÓ—KANAZAWA
Fehér, Lendvai, Birkás, Fekete. Vez.: Leo Mueller.

6-ÁN: SEVILLAI—SVÉD GYURKOVICS, SÁRDY,
Galsay, Tiszay, Bencze. Vez.: Kerekes.

7-ÉN: DENEVÉR—KLEMPERER
Rösler, Szilvássy, Fekete, Gencsy, Fehér, Bordy, — Alfonso, 2 Korens. 1-ére váltott jegyek érvényben.

10-ÉN: HÁROM A KISLÁNY
11-ÉN: CARMEN—ANDAY
Carl Friedrich, Losonczy, Fekete, Relle. Vez.: Komor.

13-ÁN: LAMMERMOORI LUCIA
Gyurkovics, Járay, Érdy, Bencze.

14-ÉN: AIDA—ANDAY
Friedrich, Losonczy, Laczkó, Bencze, Várhelyi.

Jegy: Műsza, Állatkert, Városi. —

IX. SZIMF. KLEMPERERREL
12-én: Állatkertben. Székesfővárosi Zenekar. Jegy: Koncertnél, Népműveléssi, Rózsavölgyi. —

MÁV. SZIMFÓNIKUSOK
Kerti hangversenyei
szerdán 6-án ¾7-kor Puskin, (Eszterházy)-u. 4. Rossz idő esetén Zeneakadémián ½8-kor.

OPERETT-EST
közr.: Miklós Rata Szabó Miklós, vez.: Pécsi
pénteken 8-án ¾7-kor.
VERDI
TRAVIATA
hangverseny előadásban közr.: Szecsődi, Uher, Járay, Reményi, stb. vez.: Szőke. —

Lux Kálmán dr

l.

Szendy K. Bpest
nekerf. körig. čok.
1942. Bp. 1943. 352. l.

tván, csak akkor lessz elfogad-
elo szerint a kissebesi gránitkő-
s Jakobovits és Primus vállalkozó
11 f. illetve 1522 kor. 60 f.-ről
jegyzékek illetve számlák is

us hó 15-én.

számv. igazgató.

Kultuszminisztériumi kinevezések

A *Magyar Távirati Iroda jelenti:* A hivatalos lap keddi száma közli a vallás- és közoktatásügyi tárca ügyköréhez tartozó kinevezéseket. *Ezekkel a kinevezésekkel már új szervezeti keretében jelentkezik a középfokú tanügyi igazgatás és személyzetileg életre kel a tanügyi igazgatás korszakos reformja.*

A tankerületi főigazgatók mellett most már tanügyi főtanácsosok, tanácsosok, titkárok és fogalmazók látják el az egységesített tanügyi igazgatás teendőit. Tanügyi főtanácsosokká lesznek előléptethetők a gimnáziumi igazgatók is, akik a jövőben bizonyos fokú hatósági jogkört is ellátnak.

A tanítóság körében is történtek előléptetések, *száz állami és százötven felekezeti tanító lépett elő a hetedik fizetési fokozatba.*

Csánky Dénes a Szépművészeti Muzeum főigazgatója

Most került sor a *Műemlékek Országos Bizottságának* ujjászervezésére *Gerevich* Tibor egyetemi tanár elnöklete alatt. *Lux* Kálmán műépitészt, a kiváló szakembert műszaki tanácsossá, *Genthon* István műtörténészt, egyetemi magántanárt pedig előadóvá nevezték ki a *Műemlékek Országos Bizottságához.*

A közvélemény szélesebb körét érdekli *Csánky* Dénes dr.nak, a székesfővárosi képtár igazgatójának a *Szépművészeti Múzeum* főigazgatójává történt kinevezése.

Csánky Dénes dr. a budapesti iparművészeti isikolában tanult. 1909/10-ben beutazta *Németországot, Hollandiát, Belgiumot, Svájcot* és *Csehországot* s festészeti, művészettörténeti, és múzeológiai tanulmányokat folytatott. Eleinte magyar zsánerfestőnek indult és a régi hollandi művészet hatása alatt figurális tárgyú vízfestményeket festett. Később mind jobban a magyar föld és falu kötötte le érdeklődését s 1924 óta kizárólagosan tájképfestő.

1910-ben lépett állami szolgálatba, mint a *Műemlékek Országos Bizottságának* titkára. 1912-ben a fővárosi múzeum vezetője lett, majd 1921-ben megszervezte a székesfőváros *Zichy* Jenő gróf-múzeumát, amelynek 1922-től 1933-ig igazgatója volt. Ez alatt az idő alatt igazgatója volt a főváros képzőművészeti gyüjteményének is. 1933 októberében már mint a székesfővárosi képtár igazgatója nagy hozzáértéssel és mintaszerüen végezte annak ujrarendezését, amikor a képtár anyagát a *Károlyi*-palotában helyezték el. 1935 januárjában valamennyi fővárosi múzeum központi igazgatója lett. A második és harmadik *Nemzeti Képzőművészeti Kiállítás* jólsikerült rendezése is az ő munkája volt.

1906-tól *közel negyven hazai kiállításon vett részt,* 1919-ben, 1925-ben s legutóbb 1934-ben a *Nemzeti Szalonban* rendezett gyüjteményes kiállítást. 1914-től mintegy harminchat külföldi kiállításon ért el jelentékeny sikert képeivel. Hazai művészeti kitüntetései között szerepel az állami aranyérem, a *„Céhbeliek" Magyar Képzőművészet Társaságának* babérkoszorús aranyérme, a *TESz* aranyérme, az *Esterházy* aquarell-díj, a *Halmos* Izor-díj, *Somogymegye* 2000 koronás díja, a *Pállik* Béla-díj, a *Mészöly*-díj, a *Szinnyei-Merse Pál Társaság* tájképdíja, a külföldiek között a *Medaglia Commemorativa,* amelyet a fiumei II. Nemzetközi *Szépművészeti Kiállításon* kapott, a varsói és krakói világkiállítás aranyérme és diploma de honor-ja.

A kinevezések teljes névsora

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Kisfaludy Kálmán dr. és Rácz Kálmán dr. miniszteri tanácsosokat miniszteri osztályfőnökökké, Sárkány Alfréd dr. és Nevelős Gyula dr. miniszteri tanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri osztálytanácsosokat, Bernáth Géza dr., Körösi László dr., Velics Lajos miniszteri tanácsosi címmel felruházott miniszteri osztálytanácsosokat, Olay Ferenc dr. és Kósa Kálmán dr. miniszteri osztálytanácsosokat miniszteri tanácsosokká, vitéz Tárczay-Felicides Román dr. a film- és testnevelési ügyek miniszteri tanácsosi címmel felruházott országos főfelügyelőjét miniszteri tanácsosi címének épségben tartása és a miniszteri tanácsosi jelleg egyidejü adományozása mellett, Fülei Szabó Endre dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott központi színművészeti előadót a miniszteri tanácsosi cím egyidejü adományozása mellett, Damjanovich Lajos dr., Hertelendy Jenő dr., Laszkáry Miklós, Molnár Andor dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri titkárokat és Mártonffy Károly dr. miniszteri titkárt miniszteri osztálytanácsosokká kinevezte. — Madarász István dr. miniszteri osztályfőnöki címmel felruházott miniszteri tanácsosnak a miniszteri osztályfőnöki jelleget, Jalsoviczky Károly dr. miniszteri tanácsosnak a miniszteri osztályfőnöki címet és jelleget, Egssen Tibor dr. miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet és jelleget, Kultsár István dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi jelleget, Huszka János dr. miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet és jelleget, Ivánkovits Kálmán miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi jelleget, vitéz Terbócz Miklós dr. miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet és jelleget, Paikert Géza dr. és Schöpflin-Pogány Károly dr. miniszteri segédtitkároknak pedig a miniszteri titkári címet és jelleget adományozta.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Vajdinger Gyula dr. miniszteri tanácsost miniszteri osztályfőnökké és Sántha Gábor dr. miniszteri titkárt miniszteri osztálytanácsossá, vitéz Haász Aladár dr. miniszteri tanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri osztálytanácsost miniszteri tanácsossá, Tihamér Lajos dr. miniszteri tanácsosi címmel és az V. fizetési osztály jellegével felruházott múzeumi központi előadót miniszteri tanácsosi címének érintetlenül hagyása mellett az V. fizetési osztályba kinevezte.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Hoór Károly dr. miniszteri tanácsosi címmel felruházott miniszteri osztálytanácsot, miniszteri tanácsosi címének épségben tartásával királyi közalapitványi igazgatóvá az V. fizetési osztályba, Schenkengel László királyi közalapitványi főerdőtanácsosi címmel és jelleggel felruházott királyi közalapitványi erdőtanácsost királyi közalapitványi főerdőtanácsossá a VI. fizetési osztályba kinevezte, végül Lachnit Károly királyi közalapitványi igazgatónak a királyi közalapitványi főtanácsosi címet és jelleget, Palágyi János miniszteri számvevőségi igazgatói címmel és jelleggel felruházott miniszteri számvevőségi I. osztályú főtanácsost miniszteri számvevőségi igazgatóvá, Lenkei Dezső dr. miniszteri számvevőségi I. osztályú főtanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri számvevőségi II. osztályú főtanácsost és Weiss Ödön miniszteri számvevőségi II. osztályú főtanácsost miniszteri számvevőségi I. osztályú főtanácsosokká kinevezte, Honárkay Rudolf és Vámos Béla miniszteri számvevőségi tanácsosoknak pedig a miniszteri számvevőségi II. osztályú főtanácsosi címet és jelleget, Darabos Lajos miniszteri segédhivatali igazgatónak a miniszteri segédhivatali főigazgatói címet és jelleget adományozta.

Tankerületi főigazgatók

A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Pintér Jenő dr. címzetes egyetemi nyilvános rendes tanár, középiskolai tankerületi királyi főigazgatót a budapesti tankerület, Kemenes Illés dr. középiskolai tankerületi királyi főigazgató, az Országos Közoktatási Tanács alelnökét a budapestvidéki tankerület, Liber Béla dr. címzetes középiskolai igazgató, a Középfokú Iskolák Sportkörei Országos Központjának miniszteri biztosát a szombathelyi tankerület, Závodszky Levente dr. egyetemi magántanár, főiskolai tanárt a pécsi tankerület, Kisparti János dr. címzetes tankerületi királyi főigazgató, a budapesti kegyesrendi gimnázium igazgatóját a szegedi tankerület, vitéz Bessenyey Lajos dr. címzetes tankerületi királyi főigazgató, a debreceni református gimnázium igazgatóját a debreceni tankerület, Tamedly Mihály dr.-t, a berlini Magyar Intézet igazgatóját a miskolci tankerület királyi főigazgatójává kinevezem; végül Balassa István Bruno dr. egy. magántanár, tanügyi tanácsost, a tankerületi királyi főigazgatói cím és jelleg egyidejü adományozása mellett a székesfehérvári tankerület vezetésével megbizom.

A kormányzó a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Ady Lajos tankerületi királyi főigazgatót, Szakáll Zsigmond dr. felsőkereskedelmi iskolai kir. főigazgatót, Padányi Andor királyi tanfelügyelőt az V. fizetési osztályban való meghagyásuk mellett, Förstner Tivadar V. fizetési osztály jellegvel felruházott iparoktatási királyi főigazgatót, Szabó Béla dr. királyi tanfelügyelőt, Szántay-Szémán István dr. állami tanítóképzőintézeti igazgatót, Jámbor György dr. tankerületi királyi főigazgatói címmel felruházott középiskolai igazgatót tanügyi főtanácsosokká az V. fizetési osztályba, Molnár Lajos dr., Kehrer Károly, Dezső Lipót, Gombkötő Antal, Kolumbán Lajos királyi tanfelügyelőket, Hegedüs István dr. Magyar Nemzeti Múzeumi főtitkárt, Berze Nagy János dr., Bihary István, Ősz Béla, Ruszthi-Rusztek Károly, Keleti Gyula dr., Micsák Márton, Visnovszky Rezső dr., Boldis Dezső dr., Hoffmann K. István dr. és Mauks Ernő dr. királyi tanfelügyelőket, továbbá Jalsovszky Jenő dr. nyugalmazott miniszteri tanácsost, utóbbit miniszteri tanácsosi címnek épségben tartásával, valamint Brösztel Gyula VI. fizetési osztály jellegével felruházott királyi tanfelügyelőt, Fitz Artur dr. miniszteri titkárt, vitéz Barnabás István dr. királyi tanfelügyelőt, Simon László dr. miniszteri titkárt, Mályusz Károly dr. miniszteri titkári címmel felruházott tanfelügyelőt, Balassa Brunó dr. ciszterci-rendi áldozópap, tanérképzőintézeti igazgatót és Balogh Ányos dr. jászó-premontrei kanonokrendi áldozópap, középiskolai tanárt tanügyi tanácsosokká a VI. fizetési osztályba, végül Kiss József dr. állami tanítóképzőintézeti igazgatót jelenlegi címének épségben hagyásával a VI. fizetési osztályba kinevezem, Kehrer Károly tanügyi tanácsosnak a tanügyi főtanácsosi címet, Halmos Andor dr. és Simonyi Kálmán dr. tanügyi titkároknak a tanügyi tanácsosi címet és jelleget, Beyer Ede dr., Schneller Vilmos dr. és Say Géza dr. tanügyi titkároknak a tanügyi tanácsosi címet, Gallay Rezső dr., Martsa Dénes dr. és Tomcsányi Boldizsár dr. tanügyi segédtitkároknak pedig a tanügyi titkári címet és jelleget, végül Jakab László dr. tanügyi fogalmazónak a tanügyi segédtitkári címet,

Pasteiner Iván dr. budapesti királyi magyar Pázmány Péter tudományegyetemi egyetemi könyvtárigazgatót egyetemi könyvtári főigazgatóvá a IV. fizetési osztályba; Nyireö István dr. egyetemi magántanár, debreceni magyar királyi Tisza István tudományegyetemi könyvtárigazgatót a VI. fizetési osztályba; Czakó Ervin dr. budapesti királyi magyar Pázmány Péter tudományegyetemi könyvtárőrt egyetemi főkönyvtárnokká a VI. fizetési osztályba kinevezem; Miklódyné dr.-né Buday Júlia dr. budapesti királyi magyar Pázmány Péter tudományegyetemi alkönyvtárnoknak pedig az egyetemi könyvtárnoki címet és jelleget adományozta.

Kinevezések a muzeumokban

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Schmidt Antal dr. és Zsivny Viktor dr. múzeumi osztályigazgatóknak a múzeumi igazgatói címet, Kemény György dr. könyvtárnoknak a főkönyvtárnoki címet és jelleget; Szabó-Patay József dr. és Noszky Jenő dr. I. osztályú múzeumi őröknek a múzeumi igazgatóőri címet és jelleget; R. Nagy László alkönyvtárnoknak a könyvtárnoki címet és jelleget, Laszovszky Károy dr. csillagvizsgáló-intézeti adjunktusnak a VII. fizetési osztály jellegét és Paulinyi Oszkár alleváltárnoknak a levéltárnoki címet és jelleget adományozta.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére a Magyar Nemzeti Múzeum tudományos tisztviselőinek létszámában Ernyey József nemzeti múzeumi igazgatói címmel és jelleggel felruházott osztályigazgatót az Országos Természettudományi Múzeum főigazgatójává az V. fizetési osztályba; Fitz József dr. nemzeti múzeumi igazgatói címmel és jelleggel felruházott osztályigazgatót az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgatójává az V fizetési osztályba; Csánki Dénes dr.-t, a székesfővárosi múzeumok központi igazgatóját az Országos Magyar Szépmüvészeti Múzeum főigazgatójává az V fizetési osztályba; Jakubovich Emil dr. nemzeti múzeumi igazgatói címmel és jelleggel felruházott osztályigazgatót a Magyar Nemzeti Múzeumi Leváltár igazgatójává az V. fizetési osztályba; Soós Lajos dr. nemzeti múzeumi igazgatóőrt az Országos Természettudományi Múzeumhoz múzeumi igazgatóvá az V. fizetési osztályba; Pongrácz Sándor dr. a VI. fizetési osztály jellegével felruházott nemzeti múzeumi osztályigazgatót az Országos Természettudományi Múzeum állattárához osztályigazgatóvá a VI. fizetési osztályba; Benedek Róza dr nemzeti múzeumi igazgatóőri címmel és a VI. fizetési osztály jellegével felruházott I. osztályú múzeumi őrt a Magyar Történeti Múzeumhoz igazgatóvá a VI. fizetési osztályba; Höllrigl József I. osztályú múzeumi őrt a Magyar Történeti Múzeumhoz igazgatóőrré a VI. fizetési osztályba Trócsányi Zoltán dr. tanügyi tanácsost a VI. fizetési osztályban való meghagyása mellett a Magyar Nemzeti Múzeumhoz főkönyvtárnokká; Viski Károly dr. I. osztályú múzeumi őrt a VI. fizetési osztály jellegének egyidejü adományozása mellett közgyüjteményügyi országos előadóvá kinevezte.

A kormányzó a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Schmidt

Főiskolák

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Horn Antal VI. fizetési osztály jellegével felruházott országos magyar királyi képzőmüvészeti főiskolai tanárt a VI. fizetési osztályba kinevezte.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Sidló Ferenc magyar királyi kormányfőtanácsos, szobrászmüvész, az Országos Magyar Királyi Képzőmüvészeti Főiskola tanárának a VI. fizetési osztály jellegét,

az Országos Magyar Kiráyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanári létszámában Szerémi Gusztáv és Senn Irén VI. fizetési osztály jellegével felruházott főiskolai tanárokat, valamint Pásztné Maleczky Bianka rendes tanárt a VI. fizetési osztályba, Székelyhidy Ferenc dr. és Zathureczky Ede tiszteletdijas főiskolai tanárokat a VII. fizetési osztályba rendes tanárokká kinevezte, Zsámboki Miklós és Thoma József főiskolai tanároknak pedig a VI. fizetési osztály jellegét adományozta.

Kinevezések az egyetemeken

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére a budapesti királyi magyar Pázmány Péter-tudományegyetemen: Zsirai Miklós dr.-t, a finn-ugor összehasonlító nyelvtudományi tanszék egyetemi nyilvános rendes tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Beznák Aladár dr. egyetemi magántanár, tanársegédet az üresedésben levő élettani tanszékre egyetemi nyilvános rendkivüli tanárrá, Schwartz Elemér dr. egyetemi magántanár, ciszercitarendi áldozópapot az üresedésben levő német nyelvészeti tanszékre egyetemi nyilvános rendkivüli tanárrá, Prohászka Lajos dr. egyetemi magántanár, budapesti királyi magyar Pázmány Péter-tudományegyetemi könyvtárőrt az üresedésben levő pedagógiai tanszékre egyetemi nyilvános rendkivüli tanárrá, továbbá a szegedi magyar királyi Ferenc József-tudományegyetemen: vitéz Surányi-Unger Tivadar dr.-t, a közgazdaságtani és statisztikai tanszék nyilvános rendes tanárát az üresedésben levő közgazdaságtan-pénzügytani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Miskolczy Dezső dr.-t, az ideg- és elmekórtani tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát, egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Kramár Jenő dr.-t, a gyermekgyógyászati tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát, egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Bay Zoltán dr.-t, az elméleti fizikai tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát, egyetemi nyilvános rendes tanárrá, a debreceni magyar királyi Tisza István-tudományegyetemen: Kovács Ferenc dr.-t, a szülészeti és nögyógyászati tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Verzár Gyula dr.-t, a fül-, orr- és gégegyógyászati tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Soó Rezső dr.-t, a növénytani tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Cséby Bálint dr.-t, a finn-ugor összehasonlító tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Szádeczky-Kardoss Tibor dr. Magyar Királyi József Nádor Müszaki és Gazdaságtudományi Egyetemi magántanár, adjunktust az üresedésben levő közgazdaságtani és pénzügytani tanszékre egyetemi nyilvános rendkivüli tanárrá, a pécsi magyar királyi Erzsébet-tudományegyetemen: vitéz Berde Károly dr.-t, a bör- és nemikórtani tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, vitéz Duzár József dr.-t, a gyermekgyógyászati tanszék egyetemi nyilvános rendkivüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Koszó János dr. budapesti királyi magyar Pázmány Péter-tudományegyetemi magántanár, a Eötvös József báró Kollégium rendes tanárát az üresedésben levő pé-

Lehet már utazni **Abbaziába**
Minden felvilágositást megad, szobarendeléseket elfogad az
Eden és Quisisana
szállodák részére Sterk Imre az Égisz utazási irodában VI., Andrássy-út 29. szám. Telefón: 194—93.

Ujból indul a „Riviéra" Zuhanyhajónk!
Közkivánatra folyó hó 21-én, **vasárnap** megismételjük egésznapos strand-hajókirándulasunkat, nagy strandkabaréval, egésznapos tánccal, minden mellékkiadással együtt: **P 1.50-ért**
A hajón egész nap zuhanyfürdők és napozók. Elsőrangú zene. Jegyek korlátolt számban a **BUDAPESTI HIRLAP Utazási Irodájában,** VIII., József-körút 5 Telefon: 89-7-48, kaphatók

met nyelv- és irodalmi tanszékre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá, Tóth László dr. budapesti királyi magyar Pázmány Péter tudományegyetemi magántanár, Magyar Nemzeti Múzeumi könyvtárnokot az üresedésben levő egyetemes történelmi tanszékre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá, végül a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen: Kotlán Sándor dr.-t, az állattani és parasitológiai tanszék egyetemi nyilvános rendkívüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, Kuntner Róbert dr.-t, a kereskedelmi üzemgazdaságtani tanszék egyetemi nyilvános rendkívüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá és Stachó Tibor dr. Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemi adjunktust az üresedésben levő I. számú mathematikai tanszékre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá kinevezte.

Pukánszky Béla dr. magyar királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi egyetemi intézeti tanárt középiskolai tanárképző-intézeti tanárrá a VI. fizetési osztályba,

Lukcsics Pál dr. és Pais Dezső dr. Eötvös József- kollégiumi intézeti tanárokat a VI. fizetési osztályba,

Greguss Pál dr. szegedi állami polgári iskolai tanárképző főiskolai rendes tanárt a VI. fizetési osztályba kinevezte,

A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Miklós Károly dr. szegedi magyar királyi Ferenc József-tudományegyetemi élelmezési tisztnek az egyetemi gondnoksegédi címet és a IX. fizetési osztály jellegét.

Gáldy Béla budapesti III. kerületi Állami Árpád-reálgimnáziumi Zibolen Endre dr. budapesti VII. kerületi állami Madách Imre gimnáziumi, Horváth Viktor dr. pécsi állami középiskolai tanárképzőintézeti, Széchenyi István gróf gyakorló reáliskolai, Wollek Géza szolnoki állami Verseghy Ferenc reálgimnáziumi, Kiss Albin dr. ciszterci-rendi katolikus Nagy Lajos reálgimnáziumi, vitéz Veszprémi Dezső egri érseki katolikus leánygimnáziumi és Rell Lajos dr. békéscsabai ágostai hitvallású evangélikus Rudolf-reálgimnáziumi igazgatóknak a tanügyi főtanácsosi címet adományozta,

Iskolaigazgatók

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Strasser Sándor győri állami gróf Apponyi Albert leánygimnáziumi, Pongrácz Károly dr. kaposvári állami Somssich Pál reálgimnáziumi, Péterffy Béla zalaegerszegi állami Deák Ferenc reálgimnáziumi, Resch Aurél dr. budapesti VI. kerületi állami Kölcsey Ferenc reálgimnáziumi, Pongrácz Alajos budapesti VI. kerületi állami Kemény Zsigmond reáliskolai, Benisch Artur dr. címzetes tankerületi királyi főigazgató, a budapesti tankerületi királyi főigazgatósághoz szolgálatra beosztott állami középiskolai, Staud János dr. címzetes tankerületi királyi főigazgató, budapesti állami középiskoai tanárképzőintézeti gyakorló középiskolai, Pethő István dr. szombathelyi Faludy Ferenc reálgimnáziumi, Lersch Ernő dr. ujpesti állami Kanizsay Dorottya leányliceumi, Bernolák Kálmán budapesti VI. kerületei állami Mária Terézia leánygimnáziumi és Marczinkó Ferenc dr. budapesti II. kerületi állami Toldy Ferenc reáliskolai igazgatókat az V. fizetési osztályban való meghagyásuk mellett tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgatókká, továbbá Lengyel Miklós dr. címzetes tankerületi királyi főigazgató, budapesti VIII. kerületi állami Zrinyi Miklós reálgimnázumi, Kerékgyártó Árpád a budapesti I. kerületi állami Verbőczy István reágimnáziumhoz tanári szolgálatra beosztott állami középiskolai és Barthos Indár központi szolgálatra beosztott címzetes tankerületi királyi főigazgató, állami középiskolai igazgatókat tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgatókká az V. fizetési osztályba. Tóth József dr. kisvárdai állami Bessenyey György reálgimnáziumi, Nagy Pál dr. budapesti VII. kerületi állami Szent Isttván reálgimnáziumi és Firhás Oszkár dr. szegedi állami Baross Gábor reáliskolai igazgatókat a VI. fizetési osztályba, továbbá Fógel Sándor dr. budapesti X. kerületi állami Széchenyi István reálgimnáziumi megbizott igazgatót, állami középiskolai rendes tanárt és Várady Imre dr. a római magyar történeti intézethez becsztott állami középiskoai rendes tanárt gimnáziumi igazgatóvá a VI. fizetési osztályba, végül Keresztély Ernő dr. szombathelyi állami gróf Apponyi Albert leányliceumi és Halász László dr. mátyásföldi egyesületi Corvin Mátyás reálgimnáziumi megbizott igazgatókat, állami középiskolai rendes tanárokat, valamint Loczka Alajos dr. az Országos Közoktatási Tanácshoz beosztott címzetes középiskolai igazgató, állami középiskolai rendes tanárt gimnáziumi igazgatókká a VII. fizetési osztályba kinevezte.

A kormányzó a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Nagy Lajos és Néray János a szombathelyi államilag segélyezett községi fiú felsőkereskedelmi iskolához beosztott állami felsőkereskedelmi iskolai tanárokat az 1935. évi július hó 1-től számított hatállyal az állami középiskolai és a velük egy tekintet alá eső tanárok részére megállapított és az állami rendszerü VI. fizetési osztály 3. fizetési fokozatának megfelelő 10. fizetési fokozatba előléptette.

A kormányzó a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Govrik Sándor budapesti tanárképző-intézeti gyakorló középiskolai, Ságri István dr. és Nagy József Béla dr. a budapesti tanárképző-intézethez beosztott gyakorló középiskolai, Kordeván Károly dr. budapesti II. kerületi állami Toldy Ferenc reáliskolai, Soltész Gyula dr. szentesi állami Horváth Mihály reálgimnáziumi, Katona Ferenc soproni állami Széchenyi István reálgimnáziumi, Makoldy Viktor budapesti II. kerületi állami Mátyás király reálgimnáziumi, Gosihi Péter dr. székesfehérvári állami Ybl Miklós reáliskolai, Arató Amália dr. budapesti VI. kerületi állami Mária Terézia leánygimnáziumi, Luttor Ignác budapesti V. kerületi állami Berzsenyi Dániel reálgimnáziumi, Bán József debreceni kegyesrendi katolikus Calasanci Szent József reálgimnáziumi és Kaubels Rezső budapesti II. kerületi királyi egyetemi katolikus reálgimnáziumi rendes tanároknak a gimnáziumi igazgatói címet adományozta

A kormányzó a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Balázs Béla tanítóképző-intézeti királyi főigazgatót a jelenlegi fizetési osztályban való meghagyása mellett tanügyi főtanácsossá; Zoltán Géza kőszegi állami tanítóképző-intézeti igazgatót tanügyi főtanácsos, tanítóképző-intézeti igazgatóvá az V. fizetési osztályba; Fekete József tanítóképző-intézeti igazgatói címmel felruházott és a kiskunfélegyházai állami tanítóképző-intézet vezetésével megbizott állami tanítóképző-intézeti rendes tanárt állami tanítóképző-intézeti igazgatóvá a VI. fizetési osztályba kinevezte.

A kormányzó a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Papp Ferenc dr. debreceni református tanítóképző-intézeti igazgatónak a tanügyi főtanácsos, tanítóképző-intézeti igazgatói; Éber Rezső budapesti I. kerületi állami tanítóképző-intézeti, Barabás Tibor a tanítóképző-intézetek királyi főigazgatóságához beosztott állami tanítóképző-intézeti, vitéz Komárnoky Gyula budapesti VII. kerületi állami óvónőképző-intézeti és Mandula Aladár dr. szegedi királyi katolikus tanítóképző-intézeti tanárnak a tanítóképző-igazgatói címet adományozta.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Turczer János szombathelyi állami női és Simon Sándor miskolci állami fiú felsőkereskedelmi iskolai igazgatókat, jelenlegi beosztásuk és az V. fizetési osztályban való meghagyásuk mellett tanügyi főtanácsos, felsőkereskeddmi iskolai igazgatókká kinevezte.

A kormányzó a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Óriás Nándor dr. egri római katolikus fiú felsőkereskedelmi iskolai igazgató, egyetemi magántanárnak a tanügyi főtanácsos, felsőkereskedelmi iskolai igazgatói; Luby Margit a felsőkereskedelmi iskolák királyi főigazgatóságához beosztott és Kontor Lajos dr. a budapesti római katolikus női felsőkereskedelmi iskola igazgatói teendőit ellátó állami felsőkereskedelmi iskolai tanároknak, Garzó Miklós a Budapesti Kereskedelmi Akadémia, Fux Antal a debreceni társulati fiú felsőkereskedelmi iskola, Seyfert Ottó és Rubinyi Mózes dr. a budapesti VI. kerületi községi fiú felsőkereskedelmi iskola tanárainak a felsőkereskedelmi iskolai igazgatói címet adományozta.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Wolfner Ernő dr. veszprémi állami fiú felsőkereskedelmi iskolai igazgatót a VI. fizetési osztályba kinevezte.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Czöndör László a szegedi állami polgári iskolai tanárképző főiskolához beosztott, Csiszár László szegedi II. kerületi fiúiskolai, Muzsnai Dénes ujpesti II. számú fiúiskolai, Pósch János budafoki fiúiskolai és Tix Miklós a budapesti kerületi polgári iskolák királyi főigazgatóságához beosztott állami polgári iskolai rendes tanároknak az igazgatói címet adományozta.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Szücs Mihály egri, Benczik Géza dunaharaszti állami polgári iskolai rendes tanárt. Soltész József, a szombathelyi államilag segélyezett községi polgári fiúiskolában működő állami polgári iskolai rendes tanárt, Kardos Pál bátaszéki állami polgári fiúiskolai igazgatót, Csuppay Lajos soproni állami polgári leányiskolai igazgatót és Eigner Tivadarné dr.-né Török Ilona igazgatói címmel felruházott ujpesti állami polgári iskolai rendes tanárt a VI. fizetési osztályba, Istenes Károly budapesti állami siketnéma-intézeti igazgatót és Puha László címzetes igazgató, budapesti állami siketnéma-intézeti rendes tanárt a VI. fizetési osztályba kinevezte.

A kormányzó a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Schreiner Ferenc a budapesti vakok intézetéhez és Sturm József az egri siketnéma-intézethez beosztott állami gyógypedagógiai intézeti rendes tanároknak a gyógypedagógiai intézeti igazgatói címet, Zajtay Arthur dr. nyugalmazott mezőgazdasági kísérletügyi igazgatónak a magyar királyi mezőgazdasági kísérletügyi főigazgatói címet adományozta.

Miniszteriumi kinevezések

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter Lőrinczy Szabolcs dr. és vitéz Nagy Iván dr. miniszteri segédtitkárokat miniszteri titkárrá, Bisztray Gyula dr. tanügyi segédtitkárt, Sternberg József gróf dr. kir. közalapítványi ügyigazgatósági fogalmazót, Takács Menyhért dr. és Rudai Rezső dr. tanügyi fogalmazókat pedig miniszteri segédtitkárrá,

a minisztérium számvevőségének tiszti létszámába Márkus Artúr, Rimanóczy Géza lovag, Hofbauer Dezső, Németh Sándor dr. és Gonda Szilárd miniszteri számvevőségi II. osztályú főtanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri számvevőségi tanácsosokat a VII. fizetési osztályba miniszteri számvevőségi II. osztályú főtanácsossá, Varsányi János, Tóth Ferenc, Apáthy Frigyes és Kapácsy Jenő miniszteri számvevőségi tanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri számvizsgálókat a VIII. fizetési osztályba miniszteri számvevőségi tanácsossá, Ertl Oszkár, Kiss-Pál Lajos, Sztankovits György, Thuránszky Rezső, Herczeg László, Schinszky Béla, Locsmándy Ferenc miniszteri számellenőröket, Paul Sándor dr. miniszteri számvizsgálói címmel felruházott miniszteri számellenőrt, Pauer Győző, Lőrincz Pál, Holló Zoltán, Medgyes István és Drach József miniszteri számellenőrt a IX. fizetési osztályba miniszteri számvizsgálóvá, Pichler Gusztáv, Viszota Gyula, Oszvald Ferenc dr., Fodor Gyula dr., Murai Antal, Baralovits Jenő, Farkas Ferenc, Bánhidi Rudolf, Virág István, Kresselbauer Gyula, Jäger Mihály, Funk János és Hérány Ferenc miniszteri számtiszteket a X. fizetési osztályba miniszteri számellenőrré, Sörgyén Ferenc, Hadházi Elemér, ifj. Stankovszky János és Véghely Tibor miniszteri számvevőségi gyakornokokat a XI. fizetési osztályba miniszteri számtisztté, Kalmár J. Iván, Bartai Ferenc, Stankovszky Sándor, Müller Endre, Vásárhelyi Rudolf, Egri István, Both Antal, Szemrédi József, Oláh Miklós, Kehrer Zoltán és Orbánhegyi Emil díjnokokat, továbbá Pap Antal budapesti lakost, Csepreghy Béla pénzügyi számvevőségi díjnokot és alapi Salamon Géza budapesti lakost ideiglenes minőségü miniszteri számvevőségi gyakornokká.

a minisztérium segédhivatali tiszti létszámába Füredi Károly miniszteri segédhivatali főigazgatói címmel és jelleggel felruházott miniszteri segédhivatali igazgatót a VII. fizetési osztályba miniszteri segédhivatali főigazgatóvá, Farkas Vilma irodafőtisztet és Kárász József segédhivatali igazgatói címmel és jelleggel felruházott irodafőtisztet a VIII. fizetési osztályba I. osztályú irodafőtisztté, illetve miniszteri segédhivatali igazgatóvá, Egyedy Jolán irodafőtiszti címmel és jelleggel felruházott irodatisztet a IX. fizetési osztályba miniszteri irodafőtisztté, Jancsó Gizella és Horváth Antal irodasegédtisztet a X. fizetési osztályba miniszteri irodatisztté, Lugosi Miklós segédhivatali gyakornokot a XI. fizetési osztályba miniszteri irodasegédtisztté, Reszegi Julianna kezelönöt segédhivatali gyakornokká, Ligeti Julianna és Ugrósdy Etel napidíjasokat ideiglenes minőségü kezelővé,

Papp-Szilágyi Viktor dr. és Boncz Ferenc VI. fizetési osztály jellegével felruházott kir. tanfelügyelőket, Halmos Andor dr. kir. tanfelügyelőt, Eördögh Béla VI. fizetési osztály jellegévelfelruh ázott kir. tanfelügyelőt, Bohn Ferenc dr. testnevelési szakfelügyelőt, Kovács János dr., Dénes Szilárd dr., Fejess Kálmán dr., Simonyi Kálmán dr., Ringabuer Károly, Kiss Károly, Rusznyák Béla, Tesléry Károly dr. királyi tanfelügyelőket, vitéz László Árpád dr. iparostanonciskolai igazgatót, Somogyi Béni dr., Kosztka János, Babocsay Lajos, Böngérfi Kálmán dr., vitéz Szabó István, Beyer Ede dr. kir. tanfelügyelőket, Schneller Vilmos dr. központi előadót, Ódor Gyula és Krehnyay Béla kir. tanfelügyelői címmel és a VII. fizetési osztály jellegével felruházott kir. segédtanfelügyelőket, Bene Lajos, Schlegel Károly, Dobos László, Jung Miklós, Kontárik Gyula dr., Szabó Géza és Molnár Ferenc királyi segédtanfelügyelőket, végül Say Géza székesfehérvári lakost a VII. fizetési osztályba tanügyi titkárokká;

Fedora Dénes Sándor dr. székesfehérvári gazdasági szaktanitót, Gallay Rezső dr., Marisa Dénes dr., Tomcsányi Boldizsár dr., Magyar Dezső, Wischán Emil, Munkássy Sándor, Nagy Sándor dr., Serényi Antal dr., Placsek Rezső dr., Medve István dr., Bendák Gyula, Iványi József, Murányi József dr., Pánczél Ferenc, Szabad Antal dr. és Kacsó I. Lajos dr. segédtanfelügyelőket, Áfra Tamás dr. állami tanitót, Zábrák Dénes királyi segédtanfelügyelőt, Hullin Antal VIII. fizetési osztály jellegével felruházott kir. segédtanfelügyelőt, Jankovich Zoltán, Borz Lajos, Márton József, Angyal M. Béla, Csontai Győző, Angyal János, Békefi József dr., Ortay József dr. kir. segédtanfelügyelőket és vitéz Pető Endre dr. állami polgári iskolai tanárt a VIII. fizetési osztályba tanügyi segédtitkárokká;

Horváth József dr., Imre József dr. királyi segédtanfelügyelőket, Kézdy Béla dr. állami polgári iskolai tanárt, Juhász János dr, Réffy Ernő dr királyi segédtanfelügyelőket, Sümeg Béla dr. állami tanitót, Pauer István dr. kir. segédtanfelügyelőt, Krassay János állami felsőkereskedelmi iskolai tanárt, Szüts János dr., vitéz Pataky Móric dr., Lahmann György dr., Szemerédy Béla dr. és Jakab László dr. kir. segédtanfelügyelőket, Tolnay István dr. állami felsőkereskedelmi iskolai tanárt, Csapó István állami polgári iskolai tanárt, Márkus István dr. kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazót, Kuibnszky Lajos dr. szombathelyi kir törvényszéki joggyakornokot, Deák Imre dr. budapesti lakos magántisztviselőt, Salamon János dr., Bruck Ferenc dr., Gaibel A. Sándor dr. és Szalai Béla dr. tanügyi segédfogalmazókat, Hofbauer László dr., Móricz István és Hubai János kir. segédtanfelügyelőket, Palkovics Pál dr., Emődy István dr., Ignácz László dr., Dráskóczy Mihály dr., Pápai-Vratarics György dr. és Martonyi János dr. tanügyi segédfogalmazókat. Moravek László kir. segédtanfelügyelőt és Drucker György dr. budapesti lakost, a Magyar Külügyi Társaság titkárát, a IX. fizetési osztályba tanügyi fogalmazókká;

Hives Henrik dr., Farkas László dr. és Simon Sándor dr. ideiglenes minőségü tanügyi fogalmazó gyakornokokat, Sipos Sándor dr. államtudor, budapesti lakost, vitéz Szaplonczay Gábor dr. és Kolossváry István dr. ideiglenes minőségü tanügyi fogalmazó gyakornokokat, vitéz Somogyi Balázs dr. pécsi egyetemi gazdasági hivatali segédtisztet, vitéz Kadicsfalvy Kamill dr. OTI segédfogalmazót, Weeber Elemér dr. egyetemi gazdasági hivatali szakdíjnokot, Köves Sándor dr. középiszkházi róm. kat. tanitót, Gerényi Jenő dr. vallás- és közoktatásügyi miniszteri számvevőségi gyakornokot, Galla Sándor dr. belügyminiszteri díjnokot, Beöröndy János dr. budapesti járásbirósági segédhivatali gyakornokot, Erőss Arisztid dr. belügyminiszteri számvevőségi ideiglenes alkalmazottat, Benedek Géza dr. államtudor, budapesti, Jurassa E. Medárd dr. okleveles tanítóképzőintézeti tanár, nyiregyházi, Goltner Aurél dr. jogtudor, makói, Hantos Gyula dr. államtudor, okleveles közgazda, budapesti, Major József dr. jogtudor, okleveles közgazda és Kiss István dr. jog- és államtudor, szegedi, Hadik Béla dr. jogtudor, budapesti lakosokat a X. fizetési osztályba tanügyi segédfogalmazókká, végül

Balogh László dr. jogtudor, budapesti, Lukinich Frigyes dr. budapesti lakost, a Turáni-Társaság titkárát, Deák Béla dr. államtudor, budapesti, Wekerle Imre dr. budapesti, Padányi Tibor dr. államtudor, budapesti, Lajos István dr. államtudor, pécsi, Sooky Gábor dr. jogtudor, szegedi, Kászonyi László dr. államtudor, szombathelyi, balásfalvi Kiss Emil dr. államtudor, okleveles gazda, nagykörösi, körösfői Kriesch Gábor dr. államtudor, budapesti, Mester István dr. jogtudor, sátoraljaujhelyi, Konnja Ferenc dr. jogtudor, budapesti, Gabona Béla okleveles középiskolai tanár, budapesti, Lamparter Frigyes dr. államtudor, budapesti, Strömpl János dr. jogtudor, budapesti, Szabó Gábor dr. okleveles felsőkereskedelmi iskolai tanár, budapesti, Wein János dr. államtudor, budapesti, Bogyay Tamás dr. budapesti, Pákay Zsolt dr. középiskolai tanár, budapesti, Horváth Zoltán dr. államtudor, budapesti, Viczián Béla dr. államtudor, tápiószelei, Frank Dezső dr. jogtudor, budapesti, Zsóry György dr. jog- és államtudor, mezökövesdi, Nyáry Pál dr. báró államtudor, budapesti, Sömen Lajos dr. jogtudor, szombathelyi lakost, ifj. Szentpétery Imre dr. középiskolai tanárt, a gróf Klebelsberg Történetkutató Intézet belső tagját, Révy Kornél dr. jogtudor, székesfehérvári, Csipka László dr. jogtudor, budapesti és Madai-Meyer György dr. jogtudor, budapesti lakosokat pedig ideiglenes minőségü tanügyi fogalmazógyakornokokká kinevezte.

Közalapitványok

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter vitéz Abaffy Gyula dr. kir. közalapitványi ügyészt, kir. közalapitványi ügyészi címének meghagyása mellett kir. közalapitványi főfelügyelővé és Lászlóffy Ernő kir. közalapitványi erdőtanácsosi címmel és jelleggel felruházott főerdőmérnököt kir. közalapitványi erdőtanácsossá a VII. fizetési osztályba, Hajdu István kir. közalapitványi segéderdőmérnököt kir. közalapitványi erdőmérnökké és ifj. Tóth István kir. közalapitványi gazdasági gyakornokot kir. közalapitványi segédfelügyelővé a IX. fizetési osztályba, Huszár Vidor dr. kir. közalapitványi ügyigazgatósági joggyakornokot kir. közalapitványi ügyigazgatósági fogalmazó-gyakornokká és Kohányi-Szabelly Károly dr. kir. közalapitványi gazdasági gyakornokot kir. közalapitványi segédfelügyelővé a X. fizetési osztályba kinevezte.

Tudományos tisztviselők kinevezése

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a Magyar Nemzeti Múzeum tudományos tisztviselőinek létszámában Éhik Gyula dr. VII. fizetési osztály címével és jellegével felruházott múzeumi őrt I. osztályú múzeumi őrré, Méhes Gyula dr. VII. fizetési osztály jellegével felruházott magyar biológiai kutatóintézeti adjunktust a Magyar Biológiai Kutató Intézet ügyvezető igazgatójává, Gönyey Sándor dr. I. osztályú múzeumi főtisztet I. osztályú múzeumi őrré, Kapossy János dr. allevéltárnokot levéltárnokká, Pigler Andor dr. múzeumi őrt I. osztályú múzeumi őrré, Munkácsy Mihály alkönyvtárnokot könyvtárnokká, Fekete Lajos dr. allevéltártnokot levéltárnokká a VII. fizetési osztályba, Török Pál dr. alkönyvtárnokot könyvtárnokká, Bartucz Lajos dr. múzeumi őrt I. osztályú múzeumi őrré, II. Sántay Mária dr. kir. m. Pázmány Péter tudományegyetemi könyvtárőrt könyvtárnokká, Móra Károly dr. kir. m. Pázmány Péter tudományegyetemi tanársegédet a Konkoly Thege Miklós-alapitványi M. Kir. Csillagvizsgáló Intézet adjunktusává, Kolosváry Gábor dr., K. Katona Lajos dr., Váczy Péter dr., Iványi Grünwald Béla dr. és Horváthné Pálfy Ilona I. osztályú múzeumi segédőröket múzeumi őrökké, Párdányi Miklós dr. fogalmazót alkönyvtárnokká, Tamás Lajos dr., Asztalos Miklós dr., Mihalik Sándor dr. és Krepuska Gyula dr. I. osztályú múzeumi segédőröket múzeumi őrökké a VIII. fizetési osztályba, Posonyi Erzsébet dr. irodatisztet, Kozocsa Sándor dr. és Schillerné Rudas Erzsébet dr. múzeumi segédőröket I. osztályú múzeumi segédőrökké, Szilberné Csengery Margit dr. és Simon Béla dr. budapesti földrengési obszervatóriumi asszisztenseket a IX. fizetési osztályba, Huszár Lajos dr., Halász Gábor dr., Szendrey Ákos dr., Genton István dr., Deér József dr., Kalmár János, Fleischer Gyula dr. múzeumi segédőröket és Paulovics Géza dr. I. osztályú múzeumi segédtisztet I. osztályú múzeumi segédőrökké a IX. fizetési osztályba, Zombory László dr., Bárányné Oberschall Magda dr., Baráth Tibor dr. és Zolnai Klára dr. gyakornokokat, Hermann Margit dr., Somogyi József dr., Erdélyi Gizella dr. és Joó Tibor dr. szakdíjnokokat múzeumi segédőrökké a X. fizetési osztályba, Szilágyi Loránt dr.-t, Gronovszky Iván dr.-t, Székessy Vilmos dr.-t, Balás Piri László dr.-t, Bakács István János dr.-t, Csernyánszky Mária dr.-t, Bottló Béla dr.-t, Gallus Sándor dr.-t és Wagner János dr.-t gyakornokokká, a Magyar Nemzeti Múzeum tudományos és műszaki segédtisztviselőinek létszámában Gerő József dr. levéltári főtisztet I. osztályú levéltári főtisztté és Concha Erzsébet könyvtári főtisztet I. osztályú könyvtári főtisztté a VII. fizetési osztályba, Szely Aladár irodafőtisztet levéltári főtisztté a VIII. fizetési osztályba, Mágócsy-Dietz Kornélia, Hubay Ilona és Ehmann Erzsébet múzeumi segédtiszteket I. osztályú múzeumi segédtisztekké a X. fizetési osztályba, Hunyady Józsefet múzeumi segédtisztté a XI. fizetési osztályba, végül Szentiványi Gyula dr. múzeumi titkárt a Müemlékek Országos

Lux Kálmán dr

l.

MMÉHÉvk

1934. 154. l.
159. l.
170. l.
kétszer

tömlők
k, csigák, daruk
es- és téglafelvonók
szközök
rőlécek
rudak

Miskolc t. h. j. város tanácsa a kőburkolattal ellátott
sát elrendelvén, **az utburkolat javitásra és ezzel ka
bazalt kőanyag szükséglet szállitására** versenytárgya
a következő feltételek mellett:

1. Az egyes munkanemekre külön-külön is lehet
tenni a következők szerint:

a) 1193·20 □ mtr. idomitott bazalt terméskő;
b) 357·50 □ mtr. bazalt kockakő burkolat j
város által adandó kőanyaggal, a vállalkozó ált
homokkal teljesen készen;
c) 8937 drb. 18/18—13/14 cm. méretü bazalt kc
d) 40 tonna idomitott II. osztályu bazalt termésk
e) 19 tonna kövezésre alkalmas válogatott bazalt
szállitására.

2. Az ajánlatok egy koronás bélyeggel ellátva szabá
kiállitott és pecséttel lezárt sértetlen boritékba helyezve a
tanácsnok hivatalába nyujtandók be **f évi augusztus h
d. e. 10 óráig.**

Később érkezett ajánlatok nem fogadtatnak el.

Nem vétetnek figyelembe azon ajánlatok sem, amel
a városi mérnöki hivatal által kiszolgáltatott ajánlati
költségvetési kivonatok felhasználásával tétettek.

Az ajánlat boritékára a következők irandók: Miskol
város tekintetes Tanácsának. „Ajánlat a..... számu
tárgyalási hirdetésben kiirt ..... munkár

3. Ajánlattevők tartoznak ajánlati összegük **5%-át** kész
vagy óvadékképes értékpapirokban, vagy betétkönyvben a
pénztárban elhelyezni és a letétnyugtát ajánlatukhoz csatolni
latok 1909. augusztus hó 15-én fognak a gazdasági ta
hivatalában felbontatni.

4. A kőanyag szállitása a megbizástól számitott 3
megkezdendő és 15 nap alatt befejezendő, csakis kifogás
anyag fog átvétetni.

5. Az utburkoló munka a megbizástól számitott 8 n
megkezdendő és 30 nap alatt befejezendő.

6. A város fentartja magának a jogot, hogy az a
közül tekintet nélkül az ajánlati összegre szabadon válasz
esetleg uj pályázatot hirdessen.

7. A szükséges ajánlati ürlapok és költségvetések
mérnöki hivatalnál megszerezhetők.

terjesztése érdekében csináltak a nép müvészi alkotásairól.

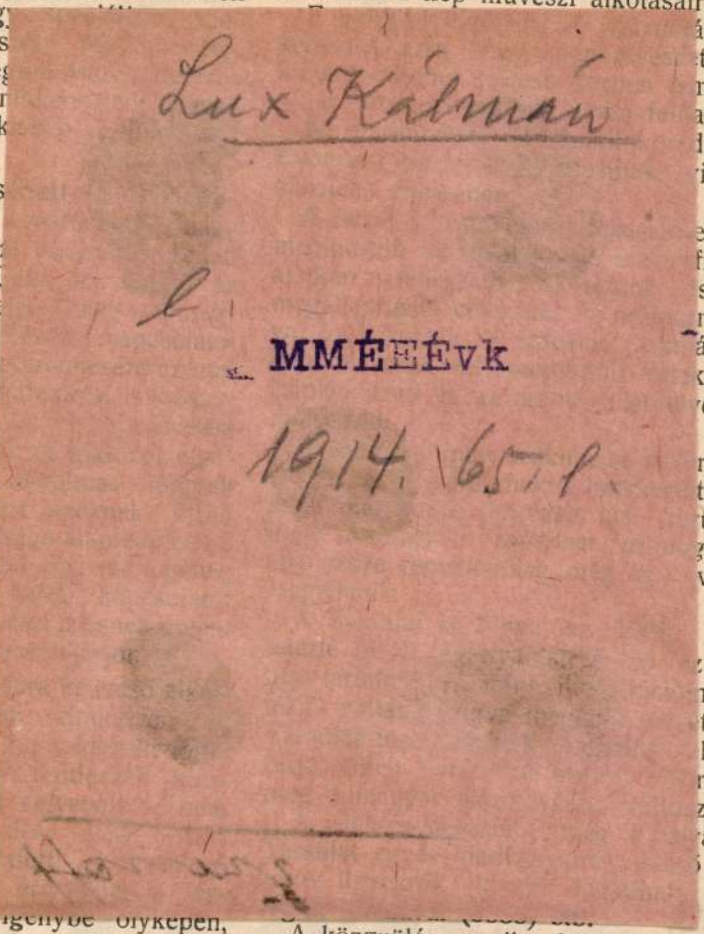

A közgyülés egyik feladata volt a Hadik *Barkóczy* Endre gróf helyébe uj választani. Erre a tisztségre *ujból egyhan Hadik Barkóczy* Endre grófot választottá

VÁRAK felszerelési irodái·

Antal
ter.

Fleischl Robert
ü. v. titkár.

án a szövetség helyiségében társasvacsora.

Meghivó.

ton Emil mester tervezte

gária fürdő épületet

(VII. ker., Dohány-u. és Nyár-u.)

égünk tagjai **f. hó 11-én kedden d. e.**
kor tekintik meg.
kozás a helyszinén.

z iparművészet napja.

z Iparművészeti Társulat egy-egy lefolyt
5 tevékenységéről számol be, jogosan
t rá arra a sokoldalú munkásságára,
ész szellemi és anyagi erejét igénybe
gyike azon kulturintézeteinknek, melyek-
replése a magyar szellemü közmüve-
rén a legértékesebb és legeredményе-
legendő végiglapozni a vasárnapi köz-
n publikált választmányi jelentést, ele-

A hazai *egyházi z*
felkarolása érdekében
első eredménye és eg
vitelének irányjelző pon
kiállitás volt.

Általánosan ismert t
százezer korona jut a k
ság egyes körei alig i
szeket és iparosokat é
hogy külföldről (Tirol,
stb.) szerezzék be a
Élelmes ügynökök bejá
és tömegesen el is h
kákat, anélkül, hogy ez
tett munkálkodással vé
szonyok mellett a ha
egyes szórványos vás
csupán — alig fejlődhe
és iparosaink munkái
minőség tekintetében ki
földről importált egyház

E visszás állapot m
az első komoly lépést
meg, aki a főegyházme
körlevelében felhivta a
művészeti szükségletét
Orsz. Magyar Iparmüv
meg oly intézményként,
önzetlenül kezére jár a

ASBESTIT

nkor egyedüli hézagtalan, állandóan pórusmentes felületü, tetszőleges
észithető, ugy a műszaki mint gazdasági, de főképen **hygienikus** szemp

a TÖKÉLY MAGASLATÁN ÁLLÓ

BESTPADLÓ- és FALBURKOL

Lux Kálmán dr

U. 3980

Az Est. 1933. júl.
29. (A belvárosi
templom feltárt
ismeretlen ajtaja,
keppel és Lux Kál-
mán archepével)

Itt találták a
kent Püspokot és
kent nőt ábrázoló
falkép töredékeket

TEXTIL SZAKOSZTÁLY KÉSZÍTMÉNYEI. — CSOMÓZOTT SZŐNYEGEK
ARBEITEN DER FACHABTEILUNG FÜR TEXTIL. — KNÜPFTEPPICHE

Kis-községház.

(*Lux* Kálmánnak a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet mű- és középítési szakosztályai által kitüntetett pályaműve.)

A kis községház az az épület, melyben a falu képviselői a község belső ügyeit intézik el a községi jegyző vezetése alatt; mint ilyen egy kisebb tanácstermen kívül a jegyző hivatalos helyiségeit is magában foglalja; tartalmaz továbbá olyan helyiséget is, melyben az ügyes-bajos felek ügyük elintézéséig maradhatnak. Erre alkalmas helyiség a tanácsterem és a jegyző hivatalos helyiségének előterét képező zárt tornác.

A kis községháza kiegészítő részét képezi a zárka, mely esetleges kihágások büntetésére szolgál. A zárka elhelyezése természeténél fogva olyan, hogy úgy az ajtó-, mint ablaknyílásai az udvar felé tekintsenek a végett, hogy állandóan szemmel tarthatók legyenek.

Kívánatos a községi szolga lakását a községház hivatalos helyiségeivel kapcsolatban olyan módon elrendezni, hogy ahhoz a hivatalos szobákból könnyen hozzá lehessen férni és a zárkahelyiséghez is — a könnyebb megfigyelés szempontjából közel essék. Hogy a szolgalakáshoz ezenkívül a hivatalos helyiségektől teljesen függetlenül lehessen hozzájutni, ez is elsőrendű követelmény.

A jegyző lakását a községháztól elkülönítve más épületben kell elhelyezni.

A homlokzatok megoldása a legegyszerűbb eszközöket kívánja. Ezek az eszközök ugyanazok legyenek, melyekkel a község népe házai építésekor rendelkezik. A községháza a többi házaktól csak nagyobb arányaival és gondosabb munkájával térhet el, de az építő anyagok megdolgozásának módja lényegében egyező.

Tévesnek tartanám, ha a feladat megoldásakor a tervező monumentális stylus formáit használná, mert azok ismerete az egyszerű falusi ember körén kívül esik.

Tervemben ezeket a szempontokat véve figyelembe, a székely falusi házat vettem mintaképül. Ettől némi eltérést mutat a zárt tornác kiképzése, melyet célszerűségi szempontból az udvar felé helyeztem. A programm üvegezett tornácot kíván, ámde a tér felé elhelyezendő tornác beüvegezése régi székely házakban egyátalában nem fordul elő; ez okból azt alkalmazni nem lehetett, de ennek mellőzését megokolta a tanácsterem célszerűbb világítása is.

A költségek dolgában ezek az adatok szolgálnak tájékoztatóul — szolid munkát, tehát jó árakat véve alapul: földmunka 530 k., feltöltés 170 k., kőmíves 19.780 k., kőfaragó és elhelyező 1190 k., terazzó 340 k., asztalos lakatos és üveges 5240 k., ács 8560 k., cserépfedő 1380 k., bádogos 1320 k., festő 680 k., kályhás 810 k., összesen 40.000 k.

A kőfaragó munka csakis az előterekbe vezető lépcsőfokokra és a kapuköz járójának szegélykövére terjed ki; a többi lépcső fából van és az ácsmunkában van elszámolva.

A tanácsterem és az előtte elvonuló zárt tornác menyezetét úgynevezett parasztgerendafödémnek terveztem beeresztett tölgyfából. A többi helyiséget a szabályszerű csaposgerendafödémmel láttam el a szükséges feltöltéssel és téglaburkolattal.

Az előterek padozata granittó-terazzó, de a lakóhelyiségekben és az irodákban hajópadlót, és a tanácsterem padozatául a tölgyfa friesek közti fenyőpadlót u. n. kapucinus padlót választottam.

A függő ereszcsatornák és tetőhajlat csatornák, nemkülömben a tetőablakok és végződések cinkbádogból vannak.

* *Lux Kálmán.*

Ezek után ide iktatjuk azt a jelentést, melyet a mű- és középítési szakosztályok f. é. március 6-iki ülésén *Somló* Emil adott elő:

A mű- és középítési szakosztályok 1904. évi november hó 28-án tartott ülésükön egy *kis-község székházára* hirdettek pályázatot, mely pályázat díjául az egyesületi ezüstérmet és 100 koronát tűzték ki.

Kis-községház főhomlokzata. (*Lux* Kálmán pályaműve.)

A versenyküzdelemre csak egy pályázó jelentkezett: „Szittya“ jeligés tervével.

A pályázati programm a község hivatalos helyiségeit, a jegyző lakását és egy szolga lakását követelte oly módon, hogy a különböző rendeltetésű helyiségek lehetőleg külön épületben helyeztessenek el. A rendelkezésre álló telek a főtér és egy 15 *m* széles utca sarkán fekszik, derékszögletű négyszöglet alakú, a tér felé néző oldala 40 *m*, az utcára néző oldala 25 *m*.

A „Szittya“ jeligés pályamunka szerzője a jegyzői lakást külön épületbe helyezte, a tér felüli homlokoldal bal szélére, a sarokra a tulajdonképpeni községháza került a hivatali helyiségekkel s a szolga lakásával; a két épület között van a tér felől követelt kocsibehajtó.

Helyesebb lett volna a két épületet zárt tornáccal összekötni. Ez a megoldás azonban csak úgy vihető keresztül, ha a jegyzői lakás kerül a jobb oldalra, a községháza viszont a balra, de nem közvetetlenül a telek határához építve. Ily módon a községháza bal oldalára a kocsibehajtó kerülhet; a két épület egybekapcsolásának sem állt volna útjában semmi, s nagy előny lett volna az is, ha a községháza helyiségei mind a főtérre jutnak.

Az egyes helyiségek egymáshoz való kapcsolata ellen kifogást nem emelhetni. De a községháza árnyékszékeinek elhelyezése rossz, amennyiben az udvari tornácba vannak

beépítve, ezért a közegészség szempontjából éppenséggel nem kifogástalanok. Jobb helyük lett volna a zárka mellett, mely elhelyezés esetén a zárka ablaka az ajtóval szembe kerül.

Célszerű lett volna a kívánt tornácot az utca, illetőleg a tér felé elhelyezni. Ez felel meg a magyar községház rendeltetésének és jellegének.

A pályaműnek alaprajzánál sokkal jobb a homlokzata, amely modernes, itt-ott magyaros törekvéseket árul el.

A szerző igen helyesen egyszerű eszközökkel akart hatni s azt sikerült is elérnie. A tömegek és ablakok csoportositása igen ügyes, szép a tér felé eső falazott, fával kombinált kapuzata.

A tervek kiállításáról csak dícséreteset mondhatni; aquarell módon nagy rutint s helyes színérzéket árul el.

Átalában mondhatni, hogy a terv conceptiójában és szemléltetésének módjában kezdő, de erős artistikus érzésű kezdő tervezőre enged következtetni. Minthogy

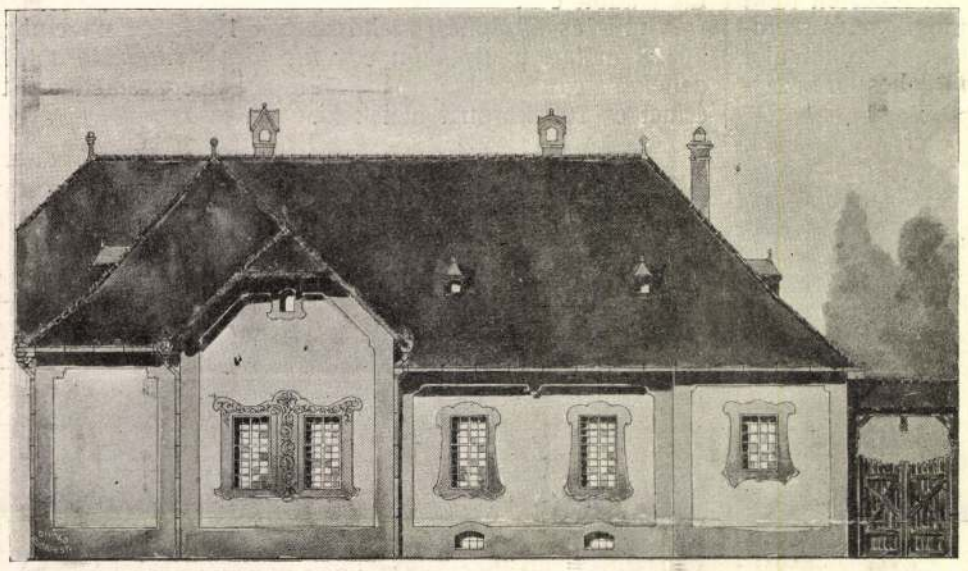

Kis-községház oldalhomlokzata. (*Lux* Kálmán pályaműve.)

pedig a szakosztályok kispályázatának célja az ilyen fiatal tagtársak ambitióját részint jutalmazni, részint a jövőre nézve sarkalni, tiszteletteljes indítványom a következő:

Méltóztassanak a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet mű- és középítési szakosztályai a „Szittya" jeligés terv szerzőjének pályamunkája alapján az egyesületi ezüst érmet és a kitűzött 100 koronát kiadni.

A szakosztályok tagjai, mint olvasóink tudják, a pályaművet egyhangulag érdemesnek ítélték a pályadíjakra.

Japán művészete.

(*Kertész* K. Róbert fölolvasása a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet mű- és középítési szakosztályainak január 30-iki ülésén.)

(Vége.)

Szükségesnek tartom pár szóval a japán festőművészetet is jellemezni.

Tudvalevő, hogy a japán festőművészet a vízfestést kultiválja. Az olajfestés a legújabb időkig ismeretlen. A vízfestés technikája sem egyezik teljesen az európaival. A hatást úgyszólván a merész ecsetvonásokkal érik el, a conturok szabados megrajzolásával. A kép külső megjelenése leggyakrabban a kakimono, a hosszúkás állóformátum. Ezt két végén hengeralakú fa vagy elefántcsont pálcákra csavarják föl. A keretet szőtt selyem képezi, melynek mintázata és színe mindíg a kép tárgyával van összhangban. Más alakja a képnek, midőn négyszögletes keretre húzzák és ez két falában áll. Ilyenkor az állítható ellenző szerepét viszi. Ismét más alakja, midőn keretbe foglaltatik. A keret lehet egyszerű hasított bambusznád vagy szép erezetű kryptoméria fa. A fát gyakran sötétvörösre vagy feketére lakkozzák, aranyozzák és sarkokon megvasalják. E vasalások vagy oxidált vas vagy bronzanyagból készülnek. Igen díszes kereteket láthatunk templomok homlokzatán elhelyezve, vagy azok belsejében.

A mi a kép megrajzolását illeti, ez az iskolák szerint különböző.

Mint festék a fekete tus elsőrangú szerepet visz. A körvonalakat mindig a tus adja meg. A színezés a különféle iskolák szerint változik. A kora Buddhisztikus festészeti irány fedőszíneket használ gazdag aranyozással, a mi a fedőszínek nehézségét enyhíti, másrészt brilliáns hatást gyakorol. E korszakot a részletek miniatűrszerű, lelkiismeretes megoldása jellemzi. Az árnyékolás teljes hiánya folytán azonban a plasztikai hatás elmarad.

A Tosa-iskola a színfoltok rythmikus elhelyezésére törekszik.

Mindezekről azonban, miután nem vagyok abban a kellemes helyzetben, hogy példákat is bemutathatnék, részletesen szólani bajos.

A modern realistikus irányzat megteremtője Ogató-Korin volt, a 17-ik század végén és a 18-ik elején. A Shijo-iskola Ogató-Korin művészete alapján fejlődött ki és a conventionalis felfogással teljesen szakít. A megrajzolás bája a munka tökélyével párosul.

Mint a japán festőművészet legjellemzőbb sajátosságát, ki kell emelnem a távlati érzék, az árnyék- és a fényreflexhatások teljes hiányát. A perspektivát ők az egymás fölé helyezéssel pótolják, felhőrétegek alkalmazásával, melyek mondhatni kulisszaszerűen mélyítik a képet. A perspektiva csak a 18-ik században vonúl be a japán művészetbe, még pedig a hollandi befolyás alapján. Ennek hatását már Hokusai munkái is mutatják.

Árnyékolás dolgában az önárnyékig jutnak, de ez sem mindíg egy közös fényforrás eredménye. A vetett árnyék és a fényreflexhatások teljesen ismeretlenek. Ez utóbbi következtében a szemek élénksége és élete tökéletlen, a legművészibb, legkifejezőbb arczképen is.

Nem érdektelen talán még felemlíteni, hogy a japán művész képét horizontalis síkban festi meg, nem mint a nyugatiak: állványon. Többen ebből magyarázzák meg éppen a perspektiva hiányát. Ez elhelyezés következtében, különösen a nagyobb méretű rajzok megokolják ezt, a művész ecsetjét a papiros, selyem vagy falapra merőlegesen tartva szabadon kezeli, vagyis kezét nem támasztja alá, nem teszi le a papirosra. Ez ismét az ecsetkezelés teljes biztosságát feltételezi és a nagy vonások szabad, lendületteljes voltát teszi lehetővé. A valódi művész nem vázolja előbb képét, hanem azonnal ecsettel festi meg. Ez persze csak úgy lehetséges, ha tárgyát teljesen ismeri és compositióját a legkisebb részletekig lelki szemei előtt lebegni látja.Mind ez művészi érzés nagy bensőségét és tökélyét bizonyítja.

Ezekben kívántam a japán művészetekről és művészi felfogásról hozzávetőleges, tájékoztató képet nyújtani, és ha sikerült talán egy s más újat is mondanom, szabad talán remélnem, hogy a m. t. szakosztályok idejét nem hiába voltam bátor igénybe venni, s ebben a reményben is mondok köszönetet szíves türelmükért.

VEGYESEK.

Kinevezés. A király *Hajnal* Antal mérnök, min. o. tanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet és jelleget adományozta.

A budapesti VI. kerületi állami főgymnasium tervpályázata. Ez a tervpályázat építészeink jó részét szólította sorompóba

és annak ellenére, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium épületére hirdetett tervpályázat lejárata is ugyanarra az időre esett, a kitüzött határidőig f. évi április hó 15-ig összesen 41 pályamunka érkezett be — ezek közül 5 alternativával — tanúságot tevén építőművészeink munkaszeretetéről. A bíráló bizottság a „Képzőművészeti tanács“ építészeti osztályából, a vallás- és közoktatásügyi miniszter négy kiküldöttéből, a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet két és a Magyar Építőművészek Szövetségének egy tagjából állott. E bíráló bizottság f. hó 5-én fejezte be működését. A pályatervek mindenben megfeleltek a pályázati feltételeknek. Az első 3000 koronás díjat a bíráló bizottság a (Vörös háromszöglet) jelű tervnek, a két második díj egyikét a „Modern nevelés“ jeligés, másikát a (Fekete körben vörös kereszt) jelű tervnek, a két harmadik díj egyikét az (Egymásba fonódó két kör) jelű, a másikát a „Világosság“ jeligés tervnek ítélte oda. A díjazott tervek jeligés levelei felbontatván kitünt, hogy az I. díjjal jutalmazott terv szerzője *Kőrösi* Albert építész, a II. díjas tervek szerzői *Vágó* József és László, és *Dümmerling* Odön építész, a III. díjas tervek szerzői pedig *Balázs* Ernő és *Pártos* Gyula építész. Rendszer tekintetében a tervek a következőképpen csoportosíthatók: *A)* Centralis, azaz két, keresztszárnyakkal kapcsolt tractussal készült 8 terv. *B)* Zárt udvarral, azaz egészben, vagy részben körülépített nagy udvarral 31 terv. *C)* Zárt udvarral, de utca felüli folyosóval 1 terv. *D)* Nyilt udvarral, azaz utcára egészben vagy részben nyiló nagy udvarral 6 terv. Az első díjas terv, minthogy alternativával készült, a bíráló bizottság a nyilt udvarost találta érdemesnek jutalmazni. A második díjjal jutalmazottak egyike centrális rendszerű, födött közép udvarral, másika zárt rendszerű; a harmadik díjasok mind-degyike szintén a zárt rendszerűekhez tartozik. A tervek a Szépművészeti Múzeum épületében nyolc napon ki vannak állítva és megtekinthetők naponkint d. e. 9 és 1, d. u. 3 és 5 óra közt. *Cs.*

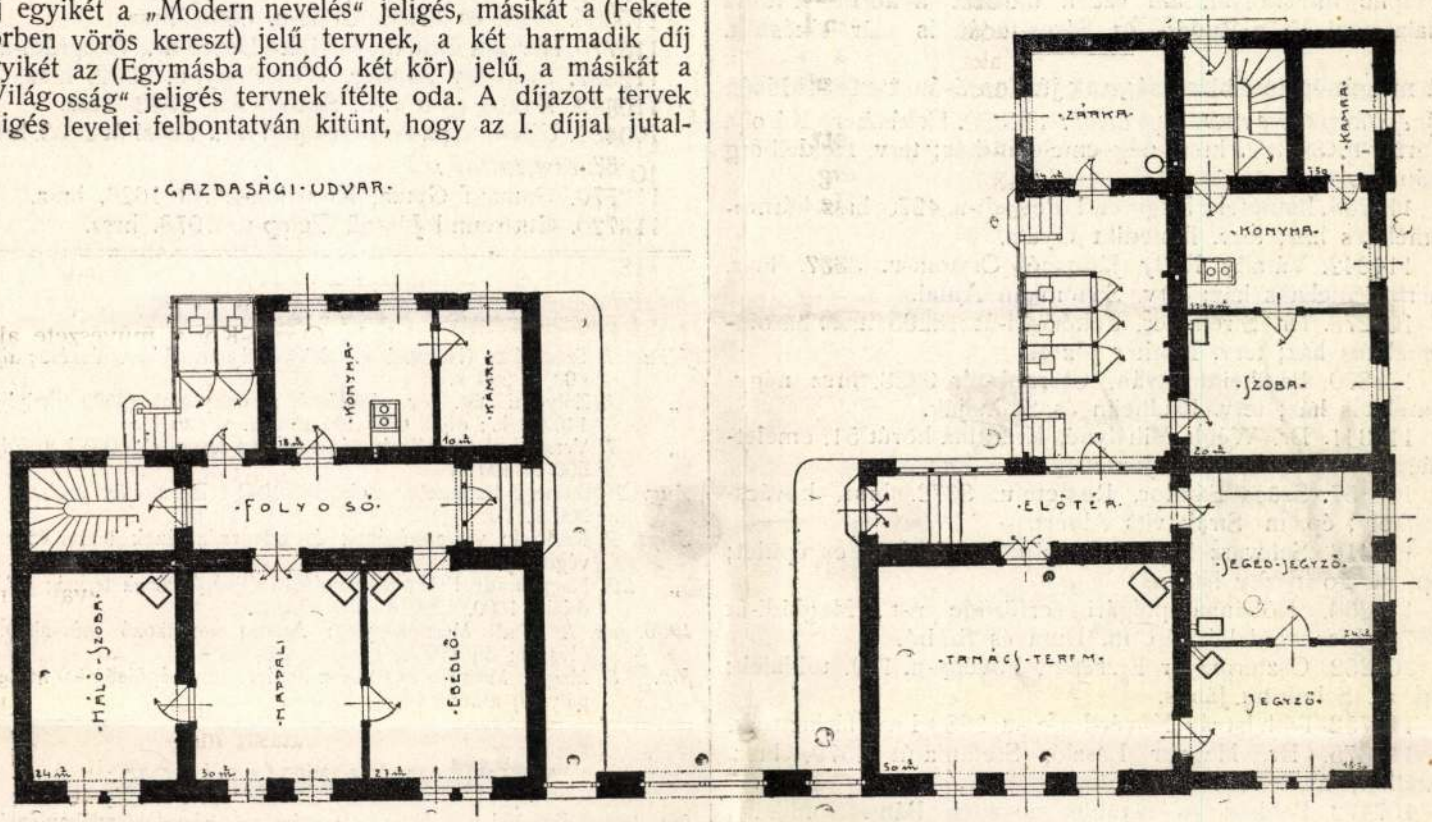

Kisközségház alaprajza. (*Lux Kálmán* pályaműve.)

Az Anyagvizsgálók Magyar Egyesülete jun. 4-én tartotta ez évi rendes közgyűlését, a mikor *Borbély* Lajos alelnök és később *Zhuk* József titkár is meleg szavakkal emlékezett meg a nagy veszteségről, mely az egyesületet alapító elnöknek *Czigler* Győzőnek elhunytával érte; nem kisebb csapás volt *Tetmájer* Lajos halála is. Elnöknek megválasztották *Nagy* Dezsőt; a választmánynak új tagjai pedig: *Czakó* Adolf, *Beke* József, *Szivós* Gyula és *Schafarzik* Ferenc. A közgyűlésen nagy érdekű tanulmányt olvasott föl *Bartel* János a Rejtő-féle javaslatok alapján végrehajtott vasvizsgálatokról.

Az osztrák csatornák. Az osztrák kormány napirendre tért a Körber-féle csatornatervek fölött. Nemcsak a műszaki nehézségek gátolják a tervek megvalósítását, hanem az a körülmény is, hogy a csatornatörvény megalkotása óta lényegesen változtak a viszonyok. Senki sem tudja, mily hatással lesz a magyar válság az osztrák államháztartásra.

A müncheni művészek társasága érdekes pályázatot hirdetett ki nemrégiben, mely az építészt a városrendezés tervezésébe vonja be. Nevezetesen a müncheni Maximilian-Platz északkeleti végződésének kell művészi formát dani. Kikötik, hogy abban vonatkozás legyen a jelenlegi uralkodó regens: Luitpold időszakára; templom, arkádok, vízesések, szobrászművek alkalmazhatók. Alapozást nem számítva 200000 márkába kerülhet a mű. A rajzok 1:20, alaprajz 1:100, modell 1:10 mértékben készüljenek; pályadíj 5, 3 és 2 ezer márka; a beadás határideje 1906. jan. 1. *Csak bajorok* pályázhatnak. *D.*

Vízszűrés. Páris város pályázatot hirdetett az ivóvíz célszerű tisztító módjára, különös tekintettel nagyvárosok vízellátására. A legjobb ivóvíztisztító módot azután Páris városában már alkalmaznák is. *D.*

Az egyesült parkettgyárak r.-t. az elhunyt Neuschlosz Marcell helyébe *Nándor* Pál építész-t választotta igazgatósági tagjául és ügyvezetőjét *Lichtig* Samut igazgatóvá nevezte ki és cégjegyzés jogával ruházta föl.

A kopenhágai Christiansborg-kastély helyreállítására rendezett pályázatról lapunkban is hírt adtunk. A bíráló jury döntött is már a tervek fölött. 27 pályamunka érkezett be, legnagyobb részt dán építészektől, akik valamennyien díjazáshoz jutottak. Az első díjat nem adták ki, egyenkint 3000 k.-t kapott 3, 1500 k.-t 2, 1000 k.-t 1 pályázó. A díjazott művészeket szükebbkörű pályázatra hívják föl. *D.*

HIVATALOS.

AZ ÉPITŐMESTERI KÉPZETTSÉG MEGVIZSGÁLÁSÁRA SZERVEZETT BIZOTTSÁG

Maszni János-nak, az 1905. évi junius hó 6-án letett szakvizsgálat alapján, a képesítő bizonyítványt kiadta.

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A fővárosi középítési bizottság

június 2-iki ülésén elfogadta a 20 milliomos kölcsönből aszfaltozandó Margit-rakpart és a Dob-utca terveit, továbbá a Hun-, Petneházy-, Országbiró-, Gömb-, Üteg-, Csata-, Kartács-, Mozsár- és Dévény-utca rendezésére vonatkozó előterjesztéseket. A Gellérthegy lábánál, a sziklák tövében a már kész gyalogútig eső terület parkozásának és ennek szélén 1·0 *m* magas falon alacsony vasrács és díszes kapuzatoknak terveit, melyeket a főv. közmunkák tanácsa dolgozott ki,* a bizottság szintén elfogadta, mellőzvén Devecis Ferenc indítványát, aki ezt a munkát akkorra kívánta halasztani, ha a Rudas- és Sáros-fürdő is már elkészült.

A magánépítési bizottságnak június 5-én tartott ülésén *új építkezésekre nyert engedélyt:* 114350. Heidelberg Károly, Király-u. 3973/a. hrsz. négyemeletes ház; terv. Heidelberg Sándor.

113758. Baumfeld Zsigmond, Peterdi-u. 4270. hrsz. háromemeletes ház; terv. Benedikt Gyula.

111642. Várady Rády Jánosné, Ostrom-u. 3357. hrsz. háromemeletes ház; terv. Schomann Antal.

108278. Dr. Strelinger, Fehérvári-út 13295. hrsz. háromemeletes ház; terv. Fischer József.

108870. Paulheim István, Csarnok-tér 9358. hrsz. négyemeletes ház; terv. Paulheim és Stahulják.

114341. Dr. Végh Mihályné, Krisztina-körút 51. emeletráépítés; terv. Németh József.

108857. Szücs Sándor, Remete-u. 8672. hrsz. kovácsműhely; ép. m. Strakovits Albert.

110416. Schwarz Lajos, Gyep-u. 39. földszintes épület; ép. m. Polánszky István.

110856. Kőbánya polgári serfőződe r.-t., Maglódi-út 8373. hrsz. toldalék; ép. m. Dura és Szabó.

108252. Osztermayer Erzsébet, Fövény-u. 159. toldalék; ép. m. Scheiring János.

112752. Tóth István, Kövér-Lajos-u. 2283. hrsz. fáskamrát.

114375. Dr. Magyar László, Stefánia-út 2579. hrsz. istállók; ép. m. Goldberg Simon.

107472. Pelikán és Gyukits nevében Bánszky Mihály, Gyep-u. 8887. hrsz. kerítésfal és fáskamra.

110844. Mauthner Ödön, Rottenbiller-u. 33. folyósó.

111666. Kucsera Gusztáv, Szent-László-út 123. fáskamra; ép. m. Scheiring János.

115051. Wodicska Miksa, Sándor-tér 4. boltkapuzat. Vida Lajos háza; terv. Fischer József.

Átalakításokra:

95549. Süss Nándor, Csörsz-u. 39.
113775. Schwarz Ignác, Nagykorona-u. 7.
113766. Hirsch Jakabné, Váci-körút 22.
115059. Gschwindt György, Eszterházy-u. 15.
113773. Böszörményi Pál, Ihász-u. 13.
113771. Schlezák Károly, Óhegy 8242.
110851. Özv. Prónay Istvánné, Révay-u. 10.
111631. Gipsz Mór, Szent-László-út 67.
111607. Fabricky Lipót, Egressy-út 10.
110885. Mészáros és Gerstenberger, Garay-u. 5.
115145. Gerde Mór, Kerepesi-út 63.
113731. Özv. Reimann Árminné, Ó u. 7.
114358. Koller Károly, Batthyány-u. 14.
114371. Lőwy Bernát, Szent-László-út 122.
114362. Mészáros József, Komáromi-út 8.
112208. Bpesti általános villamossági r.-t., Pauler-u. 1.
104115. Chárváth János, Alkér-u. 7984. hrsz.
100207. Magyar keramiai gyár r.-t., Óhegyi-út 8037. hrsz.
111649. Vasadi Gyula, Podmanicky-u. 43.
112739. Benyovszky István, Lövőház-u. 10.

Jóváhagyásra ajánltattak:

110902. Kende Ignác, Kazincy-u. 5138. hrsz.
110878. Dr. Hertzka Emil és Milkó Dezső dr., Sziget-u. 3.
108802. Ohmüller Károly, Wesselényi-u. 4961. hrsz.
108251. Stanyinka Mihály, Fáy-u. 115.
114349. Arnheim S. J., Árbóc-u. 1428. hrsz.
113790. Ligeti Miklós, Stefánia-út 2810. hrsz.
114372. Schmid Antal, Hegyalja-út 13037. hrsz.
110858. Szilágyi Károly, Aranka-u. 6209. hrsz.
114367. Tyroler Irma, Kádár-u. 1155/9. hrsz.
110853. Makkos József, Ménesi-út 13441. hrsz.
113733. Schramek Ferencné, Hermina-út 1775. hrsz.
107228. Iró Vince, Mátyáshegy 4897. hrsz.
113772. Sorg Antal, lhász-u. 7994. hrsz.

Gépekre és felvonókra:

115305. Roth és Fried, Óriás-u. 6666. hrsz.
112775. Hertzka Emil dr. és Milkó Dezső dr., Visegrádi-u.3.
110887. Szepessy Sándor, Wesselényi-u. 5092. hrsz.
110449. Naxos gyár r.-t., Szabolcs-u. 2943. hrsz.
106681. Ujlaki tégla és mészégető r.-t., Bécsi-út 2063. hrsz.

Elutasíttattak:

112770. Gamauf Gyula, Krisztina-körút 1626. hrsz.
113720. Gutfreund József, Telep-u. 1978. hrsz.

* Azok helyett, amelyeket lapunk m. é. decemberi számaiban közöltünk; az új terveket is közölni fogjuk. *A szerk.*

TERVPÁLYÁZATOK.

Július 1. Szászváros (Hunyad-m.): központi temető berendezése; díjak 600 és 300 k.
„ *1.* Zólyomi ág. ev. hitközség: templom (2500 helylyel) 140000 k.; díjak 600, 400, 200 k.
„ *1.* Veszprémi takarékpénztár: bérház tervei (120000 k.). Díjak 600 és 400 k.
Aug. 31. Sümegi Ramasetter-szoborbizottság: Ramasetter szobra; díj 300 k.
Szept. 9. Karlovác vízvezetékének és csatornázásának tervei és ezek végrehajtása.
„ *20.* Nagyváradi Feketesas-vendéglő újjáépítésének tervei; pályadíjak: 1600, 1200 és 800 korona.
1906. jan. 1. Aradi Mérnökegylet: Aradra vonatkozó műszaki felolvasás; díj 100 k.
Jan. 8. Magyar Mérnök- és Építész-Egylet: teremépület 5000 nézőre; pályadíj aranyérem és 1200 k.

VERSENYTÁRGYALÁSOK.

Jun. 13-án. Eperjesi á. é. hiv.: az eperjesi méntelep-laktanyában **épületjavítás** (5485·94 k.); bp. 5%.
„ *13-án.* Kőrös község (Háromszékm.): **iskolaépítés** (12574·30 k.); bp. 5%.
„ *13-án.* Csikszeredai á. é. hiv.: 14 **műtárgy helyreállítása** a szentkirályi th. közúton (22799·82 k.); bp. 5%.
„ *13-án.* Temesvári á. é. hiv.: fehértemplomi **iskola építése** (54013 k.); bp. 5%.
„ *13-án.* Magyaróvári á. é. hiv.: közutakra 1905—1910. évi **kavicsszállítás**; bp. 5%.
„ *13-án.* Botfalu (Udvarhelym.) előlj.: **iskolaépítés** (7960·90 k.).
„ *14-én.* Lőcsei á. é. hiv.: a rozsnyó—szandeci állami közúton **útrendezés** (11488·59 k.); bp. 5%.
„ *14-én.* Máv. szegedi üzletvezetősége: Orsova állomás **postaépületének kibővítése**; bp. 1000 k.
„ *14-én.* Zimándköz község (Aradm.) előlj.: **iskolaépítés** (11121·60 k.)
„ *14-én.* Bácskulai á. rizstelep kezelősége: Pékla pusztán **cselédlakás** és **magtár építése** (28667·22 k.); bp. 5%.
„ *14-én.* Budapest székesfőv. tan.: IV., Aranykéz-utca kocsiútjának **aszfaltozása** (bp. 400 k.); IV., Városház-utca kocsiútjának (bp. 1700 k.), járdáinak (bp. 620 k.) **aszfaltozása** s **kövező előmunkái** (bp. 300 k.); V., Józseftéri kocsiút és járda **aszfaltozása** (bp. 2300 k.) és **kövező előmunkák** (bp. 1300 k.); V., Miatyánk-utcai kocsiút és járda **aszfaltozása** (bp. 300 k.); VI., Érsek- és Próféta-utca kocsiútjainak (bp. 326 k.) és járdáinak **aszfaltozása** (bp. 218 k.) és **kövező előmunkái** (bp. 125 k.); VI., Lázár-utca járdáinak **aszfaltozása** (bp. 220 k.); VII., Kazinczy-utca kocsiútjának (bp. 1750 k.), járdáinak (bp. 430 k.) **aszfaltozása** és kövező **előmunkák** (bp. 410 k.); VIII., Nap-utcai bérkocsiállomás aszfaltozása (bp. 25 k.).
„ *14-én.* Budapest székesfőv. tan.: IV., Aranykéz-utca **csatornázása** (bp. 250 k.); IV., Zöldfa-, Szerb-, Havas-, Váci- és Szarka-utcában **csatornaépítés** (bp. 1250 k.); V., Erzsébet-tér nyugati és Gizella-tér keleti oldalán **csatornaépítés** (bp. 430 k.); VI., Hajós-utcában **csatornaépítés** (bp. 800 k.); VI., Nagymező-utcában **csatornaépítés** (bp. 900 k.); VII., Kazinczy-utcában **csatornaépítés** (bp. 850 k.); VII., Kertész-utcában **csatornaépítés** (bp. 600 k.); X., Alkér-utcában **csatornaépítés** (bp. 180 k.); IV. Koronaherceg-utcában **csatornaépítés** (bp. 500 k.).

Lux Kálmán

1906 a MOB másod-
építészeként alkalmaz-
ták.

Magy. Műemlékei

III. 250-l. 258.l.
264.l. 272.273.l. 277.l.

Kecskeméti Ottó is
egyidejűleg másod-
építész.

279.l. 289.l (többször)
292.l.

vemb. 18-án + Beisben 1838. novber 13-án

Magy. Képt. 327.

Mg. 327 TK

L Virágos selyem-

éz. Rövid haja és szemöldöke barna, sze-
tvált. L nyakkendőjét csomóra kötötte,
ellénye fehér, kettős elejű kabátját
olt. Jelzése jobbra: J. F. Leybold 1823

éretei 15.3: 13 cm. — Magy. Képt. 327. — Lelt.
~~1823. (Sz. Stuttgartban 1755 novber 18-án + Wienben~~
874 Ettober 12-én.

Kertbeni K. M. aj. 1874.

Lux Kálmán dr.

rod
2

ÉIÉM. 1930, 9-10
sz. 38. l. (Dr Lux Kálmán [előadása az Akadémián a visegrádi várról]).

e? .....

.....

.....

ztályát elvégezte-e? .....

aros- és kereskedőtanonc iskola II-ik osztályát

.....

yászatot, kereskedelmet s iparszerűen folytatott

ı belül 3 év óta akár egyfolytában, akár meg-

ban)? .....

lői minőségben van-e alkalmazásban? .....

vagy magánszolgálatban ugyannál a munkaadónál

állandóan van-e alkalmazva? .....

ı át alkalmazva? .....

tiszt-e? .....

.....

.....

kséges mennyiség a központi választmánynál
9. sz.) kapható.

Székesfővárosi házinyomda 1914.

Lux Kálmán dr

l.

Raphert

19. l.

Lux Kálmán

l.

Magy Műemlékei

IV. 246. l. 249. l.

258. l. (többnör)

263. l.

Lux Kálmán dr

U. 1825

MMÉE Közl.

1916. 193. és kv. l.

202 – 205. l

vegyes

f. 91.

1 Röt. 4r

Klebs,

Richard

Bericht über die neuen Ausgrabungen in Tengen bei Brandenburg (Natangen), ausgeführt im Sommer 1875 von —

51.–62. ll., I.–II.

Lux Kálmán dr.

U. 3425

irod
2

Pesti Hírlap

1933. nov. 19.

(L. előadása a belvárosi templomról.)

másolat hiteléül:

iszteri irodatiszt.

évi junius hó 15.napjáig felterjesztendő és amennyiben pénzmaradvány mutatkozik, azt a 127.690.sz. állami bevételi csekkszámla javára a m.kir.postatakarékpénztárba be kell fizetni.

Budapest, 1939. március hó 17.-én.

A miniszter rendeletéből:

Dr.Mariay Ödön s.k.

miniszteri tanácsos.

A kiadvány hiteléül:

miniszteri irodatiszt.

Lux Kálmán dr

író

Kremnemetmet

88. l.

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA KÖNYVTÁRA

Kérem a következő művet:

(A mű szerzője, címe és szakjelzése.)

Ab 67 D22 Ab 193

(Az olvasó neve, állása és lakása.)

Budapest, 194 .

.....szám.

Lux Kálmán dr

vád

Kiss Kolos Jenő:

A margitszigeti hent Mihályról nevezett premontrei prépostság története. Bp. 1931.

Esztergom
Buzárovits G.
1910

Iktatószáma 9-9/4.-1943 om.

Műemlékek Országos Bizottsága
(a katonai szerv, polgári szerv vagy magánüzem megnevezése.)

Békelétszámból rendelkezésre áll: ..... fő

Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter
(mely miniszter felügyeleti vagy gondoskodási körébe tartozik.)

Háborús szükséglet: ..... fő

Felesleg: ..... fő

Hiány: ..... fő

.....
(sorszáma.)

Egyéni igénylési lap

békében az előterjesztő katonai szervnél, polgári szervnél vagy magánüzemnél alkalmazásban lévő és a következő mozgósítási előkészületi évre háborús polgári beosztásra kijelölt alább felsorolt nem katonaviselt, illetőleg a hadkötelezettségi korhatárt túlhaladott (60 éven felüli) katonaviselt férfiak, továbbá 50 éves korig nők közül az orvos, gyógyszerész, mérnök és állatorvosokra vonatkozólag.

A bejelentett személy

családi és utóneve: Dr. Lux Kálmán

születésének éve és helye: 1880 év, Bikás, vallása ág. ev.

szülőanyjának leánykori családi és utóneve: Wallestiny Kornelia

állandó lakóhelye: Budapest község város X. ker., Szabóky út utca tér 40 sz.

szakképesítése: okleveles építészmérnök

szakismerete: .....

jelenleg mily munkakörben van alkalmazva: Műemlékek Országos Bizottsága műszaki főtanácsosa

háború esetére mely orvosi — gyógyszerészi — mérnöki — állatorvosi .....
munkakörben ..... szakképesítéssel .....

szakismerettel Műemlékek Országos Bizottságához ..... polgári szervhez,

Budapest ..... IX. ker. Högyes Endre utca 10 sz. osztandó be.

Kelt Budapest ..... 1943 év május ..... hó 24 n.

P. H.

Generich Péter
.....
(a katonai szerv, polgári szerv vagy magánüzem vezetőjének névaláírása.)

Raktári száma: **789.**

Lux Kálmán dr

M. kir. ..... miniszter.

Iktatószáma: .....

1. Háborús polgári beosztásra a túloldali igénylés szerint előjegyeztetett.

2. Háborús polgári beosztásra nem volt előjegyezhető, mert .....

.....

.....

.....

Budapest, 19..... évi ..... hó ..... n.

P. H.

.....
(névaláírás.)

Megjegyzés:

Minden személyről külön 2—2 *Igénylési lapot* kell kiállítani.

A meg nem felelő szövegrészt törölni kell.

A *„szakképesítése"* c. rovatba az oklevél(-ek) minőségét, valamint az oklevélben megnevezetten kívüli egyéb szakképesítéseket (tisztiorvosi, építőmesteri, postaszakképesítés stb.) s a foglalkozási ágtól eltérő (pl. jogtanári) képesítést kell feltüntetni.

A *„szakismerete"* c. rovatba a szerzett gyakorlati és elméleti szakismereteket kell feltüntetni. (A szakismereteket részletező egységes orvosi és mérnöki címszótárt az „Összefoglaló tájékoztató" (800/om. biz. 1/b. 1941. H. M. sz. alatt kiadva) 3/1. sz. melléklete tartalmazza.)

A *„munkakör"* c. rovatba az állás közelebbi megnevezését kell beírni, pl.: magánorvos, magánmérnök, tisztiorvos, kórházigazgató, laboratórium-vezető, gépkocsijavító-műhelymérnök stb.

Az Igénylési lapokat átirat nélkül *2 példányban* szerkesztett minta szerinti *Névjegyzék* (28. sz. melléklet) kíséretében a *felügyeleti hatóságot gyakorló miniszternek címezve* kell *évenkint június hó 1. napjáig* felterjeszteni. *A felügyeleti hatóságot gyakorló miniszter* az Igénylési lapok *egyik példányát évenkint június hó 10. napjáig* orvos és gyógyszerészekre vonatkozólag a belügyminiszterhez, mérnökökre vonatkozólag az iparügyi miniszterhez, állatorvosokra vonatkozólag pedig a földmívelésügyi miniszterhez továbbítja, aki az igényléseket a *honvédelmi miniszter* részére összesíti. A *honvédelmi miniszter* a felügyeleti hatóságot gyakorló miniszter és az összesítő miniszter bevonásával az igényléseket kielégíti. A *felügyeleti hatóságot gyakorló miniszter* az Igénylési lap *másodpéldányának* hátoldalát megfelelően kitölti és *évenkint augusztus hó 1. napjáig* fenti Névjegyzékkel az igénylő szervnek visszaküldi és a visszaküldés időpontját a Névjegyzék 5. függ. rovatába beírja.

Az Igénylési lapokat és a Névjegyzékeket 1 évig kell megőrizni és a katonai szerv, polgári szerv vagy magánüzem országmozgósítási előmunkálatainál kell elhelyezni.

Stádium Rt., Budapest.

Ujraültették az apácák kertjét

Eddig százmilliót költöttek Szent Margit kolostorára

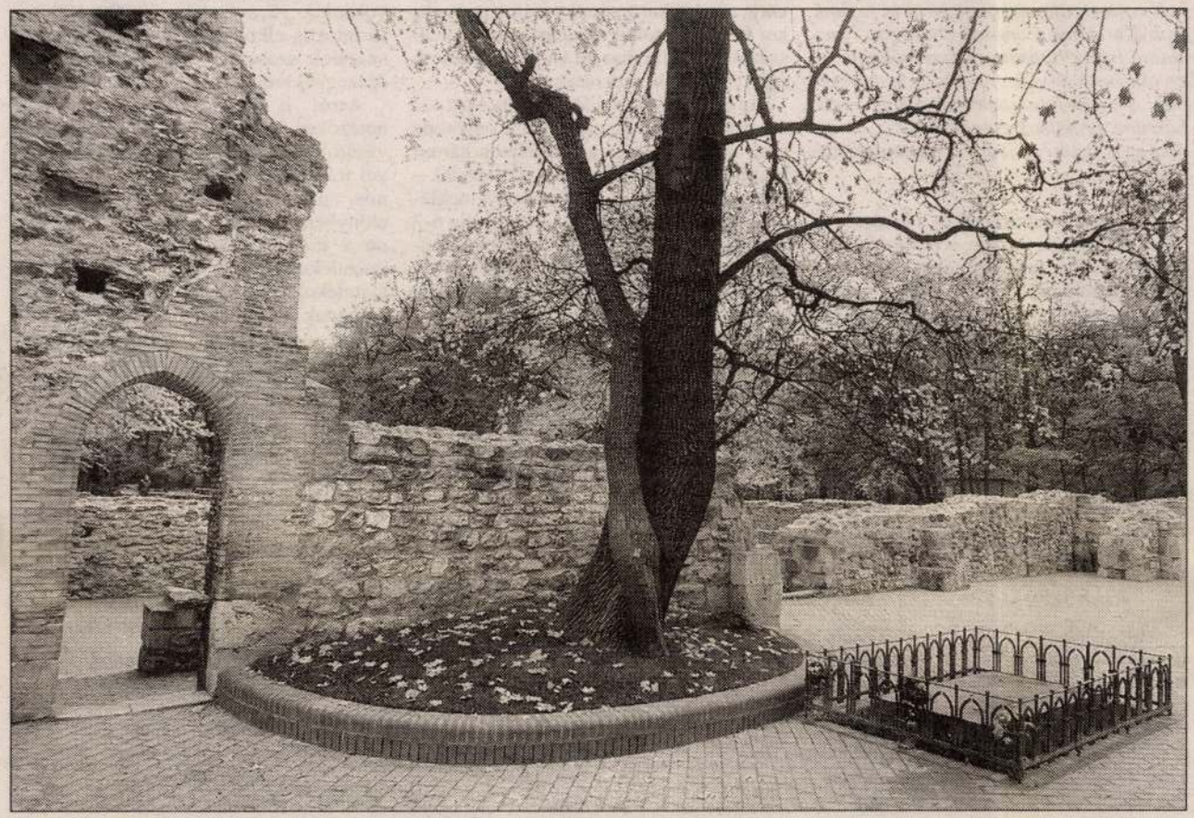

Még soha nem voltak ilyen gondozottak a romok FOTÓ: SOPRONYI GYULA

MUNKATÁRSUNKTÓL

A Margit-szigeti Szent Margit-kolostorának romjain – ez a műemlékünk számít az egyik leglátogatottabbnak, s már több mint száz éve foglalkoznak köveivel az épített örökség védelmére hivatott intézmények – újabb csinosítást és konzerválást hajtott végre a főváros. A megszépült romkertet ma adja át *Demszky Gábor* főpolgármester.

Színes padlóburkolatot kapott az egykori templom és a hozzá tartozó kolostor kerengője. Gyeptéglázták a rom körül az elkopott fűfelületeket, újrakavicsozták a kolostor környéki sétautakat, széles virágágyásokat alakítottak ki, s megpróbálták rekonstruálni az apácák egykori gyógyfüves-kertjét. Öntözővíz-hálózatot, illetve elektromos és vízelvezető-hálózatot is kiépítettek. Visszakerült helyére a kolostor melletti sétányon Beck Ö. Fülöp korábban ellopott mellszobra is.

A helyreállítási munkáknak köszönhetően a szemlélő előtt felidéződik a középkorban épült épületegyüttes belső rendszere, logikája. A műemléki romok még soha nem voltak ilyen rendezettek és gondozottak. A templom és a kolostorépület maradványa újabb kutatása és környezetrendezése 1994 óta tart. A főváros azóta több mint százmillió forintot fordított a Margit-szigeti romok rendbetételére, de a tervezett munkálatok még nem fejeződtek be.

A romok mentésének munkálataiból hátravan még többek közt a kolostorhoz kapcsolódó, 1998-ban feltárt főúri vendégház alapjainak konzerválása és nagyközönség elé tárása.

Az épület falai több mint egy méter magasságban megmaradtak, falfestmény-töredékekkel, ablakkeret részletekkel. E maradványok most nejlonfólia alatt várják a telet. A felújítás további ütemeiben teljes szépségében rekonstruálják majd a kolostorudvaron állt gótikus kútházat, melynek köveit a romok egykori kiásója, Lux Kálmán megtalálta.

Gyógyfürdők két szezon között

Folytatás a 25. oldalról

Még rosszabb a kép a Rudasban, amelyben a BGYH nem is tud komolyabb munkákat végeztetni, hiszen a fürdő az államé. Pedig a török kori fürdőrész a világörökség része. Érdekes viszont, hogy miközben ez a város leglepusztultabb gyógyfürdője, törzsözönsége kitart mellette: októberben csaknem negyvenezren keresték fel.

A két másik török kori fürdő, a védett Rác és Király szintén meglehetősen ütött kopott. Az állapotuk közti fő különbség, hogy az előbbinek legalább a homlokzata rendben van; az ugyancsak állami tulajdonú Királyban erre sem tellett. A két fürdőben csak a napi karbantartásra telik, a műemlékekhez méltó felújításra és a gépészeti korszerűsítésre nem. A Királyban súlyosbítja a helyzetet, hogy a vízvezetékrendszer is tönkre van: éjszakánként javítják. A török fürdőknek mindennek ellenére, úgy látszik, megvan a maguk varázsa, a múlt hónapban is több mint tízezren voltak kíváncsiak rájuk.

Az újpesti fürdővel nincs különösebb gond – afféle lakótelepi létesítmény a hetvenes évek végéről – hacsak az nem, hogy egyre veszteségesebb: az önkormányzat beszállt volna az üzemeltetésbe, de nem tudta előteremteni a pénzt. Hasonló történt a húszas évek óta működő pesterzsébeti fürdővel is, amely meglehetősen leromlott, igaz, színvonala sohasem volt túl magas.

Úgy tűnik viszont, hogy a csillaghegyi strandfürdő jövőjét biztosították: a III. kerületi önkormányzat kifizette annak a sátornak az árát, amelynek köszönhetően az elfogadható színvonalú fürdőt télen sem kell bezárni. Sajnos Csillaghegy így sem elég vonzó, még háromezren sem keresték fel októberben.

A Dagállyal az a baj, hogy gyógymedencéi fedetlenek, így a szezon végén téli álomba merül. A BGYH-nak egyelőre csak tervei vannak arra, hogy a két meleg vizes medencét téliesíti. Ez legalább kétszázmillió forintba kerülne. A hajdani tisztasági fürdő, a pazarnak nem mondható Dandár viszont nagy jövő előtt áll. Szomszédságában épül a Nemzeti Színház és a Duna sétány, az új szállodasorral, ezért a fürdő is megújul: új kutat kap, és kívül-belül rekonstruálják.

B. T.

SZOLGÁLTATÁSOK ÉS ÁRAK

Fürdő	A gyógyvíz összetétele	Szolgáltatás*	Belépődíj (forint)
Széchenyi	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos hévíz, jelentős fluorid- és metaborsav-tartalommal	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	1500
Gellért	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos-kloridos hévíz, jelentős fluoridion-tartalommal	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9	1800
Lukács	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos-kloridos hévíz, jelentős fluoridion-tartalommal	1, 3, 4, 5, 6, 7, 9	800
Rudas	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos radioaktív hévíz, jelentős fluoridion-tartalommal	1, 2, 6, 7, 9	650, 900**
Rác	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos gyógyvíz, jelentős fluoridion-tartalommal	1, 6, 7	700
Király	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos-kloridos hévíz, jelentős fluoridion-tartalommal	1, 2, 6, 7	700
Pesterzsébeti	alkali-kloridos ásványvíz, jodid és bromidion-tartalommal	1, 6, 7	450
Újpesti	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos-kloridos hévíz, jelentős fluorid és metaborsav-tartalommal	1, 2, 6, 7, 10	700
Dandár	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos-kloridos hévíz, jelentős fluoridion-tartalommal	1, 2, 6, 7	500
Dagály	nátriumot is tartalmazó kálcium-magnézium-hidrokarbonátos és szulfátos-kloridos hévíz, jelentős fluoridion-tartalommal	1, 6, 7, 10	800

*1: termál gyógymedence, 2: termál kádfürdő, 3: iszappakolás, 4: súlyfürdő, 5: szénsavas kádfürdő, 6: orvosi gyógymasszázs, 7: víz alatti sugármasszázs, 8: víz alatti csoportos gyógytorna, 9: komplex gyógyfürdőellátás, 10: csoportos gyógyúszás 18 év alattiaknak.

** az uszoda és a gőzfürdő külön jeggyel látogatható

Forrás: Budapest Gyógyfürdői és Hévizei Rt.

lyi problémáikkal. Megpróbálunk segíteni, és beszámolunk arról, hogy mi történt telefonjaik nyomán. Cikkeinkről szóló észrevételeiket is szívesen fogadjuk. Munkatársunk délelőtt tizenegy és délután négy óra között várja hívásaikat. Telefonszámunk: **436-4653.** Fax: **388-6038.** Rovatunk e-mail címe: **budapest@nepszabadsag.hu**

Ma *Kálmán Attila* várja hívásaikat.

Az erős szél miatt továbbra is biztosított a légszennyező anyagok jó elkeveredése. Később azonban a szennyező anyagok koncentrációjának a növekedése valószínű. A minősítés négy fokozata: **alacsonyan, mérsékelten, közepesen, erősen szennyezett.**

* Előrejelzés a napi átlagokra a levegőminőségi határérték százalékában.

Az internetezők és a karácsony

Az interneten szavazók több mint kétharmada még nem foglalkozott a karácsonyi bevásárlással. A voksolók átlagosan 41 ezer forintot költenek a karácsonyi ajándékokra, s ebből az összegből hat embernek vesznek ajándékot – derül ki lapunk és a Marketing Centrum Országos Piackutató Intézet internetes szavazólapja, az e-voks (www.e-voks.hu) közös felméréséből. A megkérdezettek nagyobbik része hasznos, praktikus ajándékot vesz, amire amúgy is szüksége lenne a megajándékozottnak.

Közeledik a karácsony és a karácsonyi ajándékvásárlási szezon, a bevásárlóközpontokban már megjelentek a karácsonyt idéző dekorációk. Az e-vokson ennek kapcsán tettünk fel kérdéseket, amelyekre mintegy négyszáz internetező válaszolt.

A felmérés eredményéből kiderül, hogy a voksolók fele (49 százalék) csak az ünnepek előtt 2-3 héttel kezd vásárolni. Sokan vannak olyanok is, az összes megkérdezett egyötöde, akik az utolsó pillanatokra halasztják az ajándékok beszerzését. A bevásárlóközpontok és sétálóutcák a többiek kedvéért öltöztek már most karácsonyi díszbe. A voksolók 11 százaléka nyilatkozott úgy, hogy megvárja az első karácsonyi vásárokat, és akkor kezd vásárolni. A megkérdezettek 20 százaléka pedig már túl van az ajándékok egy részének beszerzésén.

Az átlagos válaszadó hat embernek vásárol ajándékot. A válaszadók egyötöde csak keveseknek, azaz legfeljebb három személynek. A legtöbben – 30 százalék – 4-5 embernek vesznek karácsonyi meglepetést, a voksolók 21 százaléka pedig 6-7 személyt ajándékoz meg. Sok bevásárolnivalója lesz a válaszadók 28 százalékának: ők nyolcnál több embernek vesznek ajándékot.

A tipikus e-voks-szavazó 41 ezer forintot áldoz a karácsonyi ajándékokra. Ez, a magyar átlaghoz képest viszonylag nagy összeg is jelzi, hogy az internetezők többsége jobb anyagi körülmények között él, soraikban több jól kereső diplomást találunk. A megkérdezettek ötöde tízezer forintnál kevesebbet költ ajándékokra, 23 százalékuk pedig 10 000–25 000 forint közötti összeget. A legtöbben – 29 százalék – 25 000–50 000 forint közötti summát fordítanak szeretteikre. A voksolók 15 százaléka 50 000–100 000 forintot is elkölt karácsony előtt, míg 7 százalék százezer forintnál is nagyobb összeggel terheli meg pénztárcáját.

Arról is megkérdeztük az internetezőket, milyen jellegű ajándékokat vásárolnak szívesen. A voksolók valamivel több mint fele (51 százalék) a hasznos, praktikus ajándékokat részesíti előnyben, amelyekre úgyis szüksége lenne a megajándékozottnak. További 41 százalékuk ezzel szemben alkalmi jellegű ajándékot vásárol, amelyről tudja, hogy magának nem venné meg a megajándékozott. A voksolók 8 százaléka nem tudott dönteni ebben a kérdésben.

A jövő héten az e-vokson azzal kapcsolatban várjuk az internetezők véleményét, hogy járnak-e színházba, operába, és ha igen, hol szerzik be a jegyet, mennyire tartják elérhetőnek az árát.

MIKOR VÁSÁROLJA A KARÁCSONYI AJÁNDÉKOKAT?
400 válasz

Már elkezdte a vásárlásokat	20%
Megvárja a karácsonyi vásárokat	11%
Csak karácsony előtt 2-3 héttel kezd el vásárolni	49%
Az utolsó pillanatokra szokta halasztani a vásárlásokat	19%
Nem tudja	1%

HÁNY FŐNEK FOG KARÁCSONYI AJÁNDÉKOT VÁSÁROLNI?

1 főnek	2%
2-3 főnek	18%
4-5 főnek	30%
6-7 főnek	21%
8-9 főnek	11%
10 főnek vagy többnek	17%
Nem tudja	1%
Átlag	6 fő

MENNYIT KÉSZÜL KÖLTENI?

5000 forintnál kevesebbet	6%
5-10 000 forintot	14%
10-15 000 forintot	11%
15-25 000 forintot	12%
25-50 000 forintot	29%
50-100 000 forintot	15%
100-200 000 forintot	4%
200 000 forintnál többet	3%
Nem tudja	4%
Átlag	41 ezer Ft

MILYEN JELLEGŰ AJÁNDÉKOKAT VÁSÁROL ÖN SZÍVESEBBEN?

Hasznos, praktikus ajándékot, amire amúgy is szüksége lenne a megajándékozottnak	51%
Alkalmi jellegű ajándékot, amit magának nem venne meg a megajándékozott	41%
Nem tudja	8%

A Nap Linkje

A Népszabadság Online kiadása naponta ajánl internetcímeket olvasóink figyelmébe.

Megújult kormányfői oldal
www.miniszterelnok.hu

Különösebb csinnadratta nélkül megújították a kormányfő – helyesebben a jelenlegi kormányfő, Orbán Viktor – hivatalos honlapját. Rajongói el fognak ájulni, akik pedig szívesebben látnának valaki mást a kormányfői székben, átmenetileg keressenek más webcímet – gondolhatták a szerkesztők. Tartalmában tipikusan phenjanira hangszerelték az oldalt, talán annyi különbséggel, hogy itt van flash is meg minden. A kincstári képkeretezőket dicséri, hogy sikerült a tömjénszagot virtualizálniuk; kár, hogy az adófizetők pénzén tették.

Az afgán művészet archívuma
www.afghanmagazine.com

Hetek óta Afganisztán áll a világfigyelem középpontjában, de csak mint hadszíntér. Az ott élő emberekről keveset, történelmükről, kultúrájukról szinte semmit nem hallunk. Pedig Afganisztán hosszú évszázadokon át a régió egyik kulturális központjának számított: ásatások során ritka görög pénzérméket, buddhista szobrokat és az iszlám, a judaizmus és a kereszténység istenségeit ábrázoló agyagtárgyakat találtak egyetlen völgyben – emlékeztet Farhad Azad, aki ezt a weboldalt életben tartja. Az afghanmagazine.com oldalain próbálja menteni a menthetőt, s alighanem olyan értékeket mutat be, amelyek – ha megúszták a tálibok rombolását – éppen ezekben a napokban válnak a nyugati katonai high tech martalékaivá. A kabuli afgán nemzeti múzeumot és a nemzeti kortárs művészeti galériát kifosztották, a megmaradt műveket megsemmisítették. Azad szerint 1996-ban a nemzeti múzeum teljes katalógusrendszere a lángokba veszett: a felkelők a tűznél melegedtek. A külföldön élő Azad angol nyelvű oldalain megismerkedhetünk Afganisztán történelmével, képeket láthatunk kortárs és régi képzőművészek alkotásairól, hallgathatunk afgán zenét, és bepillantást nyerhetünk az afgán irodalomba.

FONTANA PLUSZ BETÉTSZÁMLA
Látra szóló éves kamat :
8,75% (10 millió Ft felett),
8,00% (0,5-10 millió Ft között)
EBKM : **9,35%** illetve **8,5%**
3 munkanappal előbb bejelentett pénzfelvét esetén nincs extra költség, egyébként 0,5% külön kezelési költség a felvett összeg után.

SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ JELZÁLOGHITEL
Éves kamat:**14-14,5%** (THM 21,48-23,28%)
Futamidő: 6 hónap - 10 év
Kezes, jövedelemigazolás nem szükséges
Gyors és ingyenes hitelbírálat.
A hitelezés minden esetben egyedi hitelbírálat alapján történik.

Hanwha Bank Magyarország Rt. 1088 Budapest Rákóczi út 1-3. Részletes felvilágosítás a feltételekről és költségekről: 429-9428, 429-9435, 429-9453 www.hanwhabank.hu

Lux Kálmán ifj

tervezte az óbudai Árpád-hid-nak a budai hidfőjét, a Rakovszky-parknak a Dumára néző hatemeletes házait a Közmunkák Tanácsa kebelében, ahol műszaki tanácsos volt.

Lux Kálmán dr.
közlése
1948. ápr. 9.

Kántor és Tuskó a Keletinél

„Krimiírók fala" is lesz a józsefvárosi „zsarumúzeumban"

A Keleti pályaudvar közelében több mint két éve látogatható a magyar rendőrség történetét, a bűnüldözés tárgyi és dokumentációs emlékeit bemutató Bűnügyi és Rendőrség-történeti Múzeum. A Mosonyi utca 7. szám alatti gyűjtemény érdekes látnivalókat kínál a hazai kriminalisztika iránt érdeklődőknek, s azzal a nem titkolt céllal jött létre, hogy szorosabbá tegye a lakosság és a rendőrség kapcsolatát.

Gazsó Rita

Csaknem száz éve alapították Budapesten a bűnügyi múzeum elődintézményét. Az 1940-es évekig több tízezer tárgy és eszköz került a birtokába, amelyek a második világháborúban szinte teljesen megsemmisültek. Csak 1958 és 1963 között kezdődött meg az anyagok újragyűjtése, s egy évvel később a Mosonyi u. 9. szám alatti volt toloncházban találtak helyet a gyűjteménynek. Országos gyűjtőkörű múzeummá 1967-ben vált, ám az épületből évtizedeken át kizárták a nyilvánosságot, és csak egy szűk szakmai és politikai kör kapott belépési engedélyt.

A múzeum újjászervezéséről 1998-ban született döntés, azonban bővítése mellett újra akkreditáltatása is szükségessé vált. Így 1999. április 26-ra új helyen, új tartalommal és névvel nyitotta meg kapuit a Bűnügyi és Rendőrség-történeti Múzeum. Állandó kiállításainak anyagát pedig azóta is folyamatosan bővítik. A kiállítás három egységből áll, a rendőrség-történeti részből, a kriminalisztikai történeti teremből és egy időszaki kiállításból. A rendőrség-történeti kiállítás 1848-tól napjainkig több mint ezer tárgyi emlék, egyenruhák, fegyverek, dokumentumok, plasztikák, kitüntetések, fotók bemutatásával kalauzol végig a testület fejlődését bemutató termeken. Az első terem az első száz év történetét mutatja be 1848–1945-ig, többek között olyan kuriózumokkal, mint a híres betyár, *Rózsa Sándor* és öcscsének koponyadarabja. A második terem az 1945-től napjainkig tartó időszakot fogja át. A hatalmas területű és rendkívül részletes kriminalisztikatörténeti kiállítás mintegy ötszáz bűnjel, negyven makett és háromszáz fotó segítségével mutatja be a bűnügyi technikusok, nyomozók, szakértők munkáját, technikai eszközparkjuk fejlődését. A rendkívül sokkoló fotók mellett itt látható preparálva a közismert egykori „sztárnyomozókutya", Kántor és a filmben is szereplő leszármazottja, Tuskó. Szintén itt látható egy, a '60-as években megoldott sorozatgyilkosság bűnügyi helyszínének valósághű bemutatása, amely a rendőrfőiskolások gyakorlati terepe is. Időszaki kiállításukon még december 9-ig, egy megszállott rendszámtáblagyűjtő és a kiállítás megnyitása óta már Guinness-rekorder kecskeméti testvérpár majd 5000 darabból álló kollekciójának egy része szerepel. Ezenkívül ez idő alatt szintén itt láthatók a 70. Interpol-közgyűlés alkalmából a múzeumnak adományozott több mint 70 ország rendőregyenruhái is. December közepétől egy újabb állandó kiállítás, „a krimiírók fala" is látható, amely a magyar „Agatha Christie"-ket és munkáikat szándékozik bemutatni az idelátogatóknak. A múzeum nem csak a magyar érdeklődőket vonzza, több európai országbeli turista megfordult már itt. A múzeum emellett több kiállításhoz biztosított már anyagot, mint például az Országos Levéltár az ÁVH történetét bemutató időszaki kiállításhoz vagy a Nemzetközi Rendőrszervezet Heves városi rendőrkapitányságon rendezett kiállításához.

Egy erdélyi vadász, Ujfalvi Sándor

K O P O G T A T Ó

Szepesi Attila

Az erdélyi emlékiratírók legjobb hagyományait követte *Ujfalvi Sándor*. Műve, amelyet 1854–55-ben vetett papírra, méltó folytatása *Bethlen Miklós*, *Kemény János* és *Apor Péter* munkásságának.

A világ, amelyet írónk bemutat, a XIX. század első felének rohamosan változó Erdélye. Régi neves és nemes famíliák, Bethlenek és *Wesselényiek*, *Kendeffyek*, *Mikesek* és Ujfalviak élnek, gazdálkodnak és – főként – vadásznak a feljegyzések lapjain. Egy tovatűnő, patriarchális életforma képviselői, ha úgy tetszik: mind egy-egy „erdélyi Don Quijote", nemes lovag, aki körül azonban már egészen megváltozott a világ, s ők maguk is mintha nem a jelenben, hanem inkább a félmúltban tevékenykednének.

Szerzőnkben, aki még maga is részese a többnapos vadászatoknak, lakomáknak és mulatságoknak, nosztalgia él a múlt eme rusztikus és impozáns képviselői iránt. Ámul nagyszerű tetteiken, ugyanakkor azt is érezteti, hogy a talaj lassan elfogy a talpuk alól. Látja és láttatja, hogy az udvarházak, kastélyok és táblabírák világa egyre jobban elmerül az emlékezetben…

1931-ben Pest-Budán találjuk Ujfalvi Sándort. Tizenegy éve nem járt a fővárosban és meglepetten konstatálja az itteni sokadalmat. Feleségével kisétál a Váci utcán át a Duna-partra. Mindkettejüket lebilincseli a város fejlődésének itt, egyetlen panorámaképben látható változása. Másnap kiszekereznek Rákosra, ahol lóversenyt tartanak. *Wesselényi Miklós* bemutatja *Széchenyi Istvánnak* is, aki estére meghívja a Nemzeti Kaszinóba. Itt kicsit „vadócnak" érzi magát – mint írja – „a sok cifra vendég s nagy nyüzsgés" miatt. Látja a „sokpénzű" *Rotschildet, Marmont* francia tábornagyot meg az urakon kívül sok huszárt és német katonatisztet. Nem igazán érzi otthon magát e tarka kompá-

egyik indult, meg mások érkeztek. A kereskedés nagyszerű jelenetei mindenfelé. Bámulva s örömmel nézém soká, de csakhamar búsan gondolék a kereskedés s jobblétnek csupa reményétől is megfosztatott Erdély-hazámra…"

Ezután meglátogatja régi barátját, *Döbrentei Gábort*, akinek „kedélyén s hangulatán sok változást tapasztalék: különcség s hipochondria válták fel hajdani szép társalgását. Másoktól is hasonló észrevételeket hallék, s hogy a közvélemény előtt sokat vesztett. Döbrenteinél ez nemzeti veszteség is: miután hazafiú buzgalma s munkássága után nagy érdemeket szerzett volt magának…"

Ezután Ujfalvi Sándor és felesége Székesfehérváron át Balatonfüredre utazik, ahol találkozik a költő *Kisfaludy Sándorral*. Kedves neki a „helikoni poéta", aki az erdélyiekhez hasonlóan kicsit a múltban él. „Mily szent, mily kedves név! Összekötve vele annyi nagy emlék, annyi ábránd, annyi tündéri kép a lovagi szép előkorból, annyi derű és ború, szerelem és fájdalom…"

Visszatérőben aztán Füredről és Sümegről, ismét Pest-Buda felé fordítják szekerük rúdját, ahol „epemirígy-járvány" tombol. Itt újra felkeresik Szé-

MAI SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka 19 óra: Előhívás
Buda Stage (IBS) 19.30: Nagyítás
Budapest Bábszínház 10 óra: A legkisebb boszorkány
Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió, 19 óra: Szappanopera
Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdió, 19.30: Frankie és Johnny
Budapesti Operettszínház 19 óra: Funny Girl
Játékszín 19 óra: Gázláng
József Attila Színház 17 óra: A Pál utcai fiúk
Kolibri Fészek 10.30: Jeremiás, a hóember
Kolibri Pince 19 óra: Sátánfajzat!
Komédium 19 óra: Milyen jó lenne nem ütni vissza
Lézerszínház 19.30: Carmina Burana
Madách Kamara 19 óra: Mezítláb a parkban
Madách Színház 17 óra: Az Operett Kft. műsora. 19.30: Mario és a varázsló
Magyar Állami Operaház 19 óra: Carmen
Magyar Színház 19 óra: My Fair Lady
Merlin Színház 19 óra: Szabad-ötletek jegyzéke, 19.30: Sóska, sült krumpli
Mikroszkóp Színpad 19.30: Közös bűnnek túrós a háta
Millenáris Park 14 óra: Mesedélután. 20 óra: Folk-est
Nevesincs Színház 10 óra: Iciri-piciri mesék. 15 óra: A két Lotti
Pesti Színház 19 óra: Kövekkel a zsebében
Radnóti Színház 19 óra: A kripli
Stúdió „K" 19.30: Tamara
Szkéné Színház 20 óra: A sehova kapuja
Thália Színház 19.30: Az ötödik Sally. 20 óra: Carmina Burana
Trafó – Kortárs Művészetek Háza 20 óra: Pólusok
Vígszínház 19 óra: Vízkereszt vagy amit akartok

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSOK

MÚZEUMOK

Bélyegmúzeum: Válogatás a hetvenéves Bélyegmúzeum ajándékaiból (dec. 1-jéig), A hetvenöt éves Pénz-

Lezárult a tereprendezés a kolostornál

Átadták a kitisztított középkori romhelyet · Füvészkertet is kialakítottak a margitszigeti területen

Befejezték a kertészeti munkákat és a tereprendezést a fővárosi önkormányzat munkatársai a margitszigeti domonkos rendi kolostor területén. A három hektáron elterülő középkori rom teljes körű régészeti fetárásával a Budapesti Történeti Múzeum szakemberei azonban csak 2004–2005-ben végeznek.

OSGYÁN EDINA

Az idén összesen nyolcvanmillió forintot költöttek régészeti és egyéb munkálatokra a Szent Margit-kolostor közelében FOTÓ: BELICZAY LÁSZLÓ

Évről évre többet tudunk meg a Margitsziget szívében lévő országos zarándokhelyről, az *Árpád-házi Szent Margitról* elnevezett domonkos kolostorról. Eddig jórészt csak a XVI. század elejéről fennmaradt romokat ismerhették meg az oda látogatók, a legújabb kutatásoknak köszönhetően azonban kiderült: a föld a feltételezettnél jóval sokrétűbb épületegyüttest rejt.

Egy atyai fogadalomnak köszönhetően épült fel a kolostor 1246 és 1252 között: a tatárok elől menekülő *IV. Béla* leánya születése előtt megesküdött arra, hogy gyermekét Isten szolgálatába állítja majd. Az 1242-ben született Margit a veszprémi Szent Katalin-kolostorba került, éppen akkor, amikor elkezdték az akkori Nyulak szigetén a domonkos kolostor építését. Legendák szólnak a királylány önsanyargató életéről, aki haláláig, nem egészen harmincéves koráig élt a kolostorban. Az apácák a török támadáskor csak egy rövid időre hagyták el a szeretett helyet, Buda elfoglalásakor azonban, a királylány ereklyéivel együtt, végleg elmentek a területről.

Évszázadok teltek el; a középkori kolostor romjait a XIX. század közepén fedezték fel. A mai képet meghatározó romkertet pedig már a XX. század elején végzett ásatásoknak és *Lux Ádám* terveinek köszönhetjük. A nagyszabású régészeti kutatás jóval később, 1995-ben a műemléki helyreállítás terveivel kapcsolatban indult meg. A területen a Budapesti Történeti Múzeum régészei hitelesítő kutatásokat végeztek, sőt, már akkor további épületrészeket is kerestek. A történeti adatok szerint ugyanis a kolostorhoz más helyiségek is tartoztak. Teljes egészében feltárták a templomot és az attól északra fekvő területeket: a nyugati udvart és a kolostor négyszögét is.

Kiderült az is, hogy többször is építkeztek a területen. A tatárjárás előtt *Imre* király és *II. András* királyi udvarhelyet létesített a Duna-parton. A tatárjárás idején ez elpusztult, majd IV. Béla rendezkedett be a területen, és felépíttette a kolostort.

Nemcsak szent hely, hanem világi épület is állt itt, a templom szentélyétől északra ugyanis a kutatók egy kastélyt találtak, ahol az Árpád-házi uralkodók családtagjai élhettek. Valószínűleg a kor ízlése szerinti pompával építették fel, a földszinten három reprezentatív teremmel. Gyönyörű lehetett innen a kilátás is: a kastély ablakai a Dunára nyílottak. A palota termeiben a XV. század elejéig padló alatti fűtés volt, a falakat pedig freskók borították. Ezek ma is szépen kirajzolódnak a fóliával borított rom alatt.

– A teljes feltárást a főváros 2004-ig szeretné befejezni – mondta *Demszky Gábor* főpolgármester. A munkálatok évente több millió forintba kerülnek, tavaly például 18 millió volt szükséges a restauráláshoz, a rekontsrukcióhoz és a tereprendezéshez. Az idén összesen 80 millió forintot költöttek régészeti és egyéb munkálatokra.

Radnózcy Péter, a környezetvédelmi ügyosztály munkatársa elmondta: kialakították az egykori füvészkertet, bár arról nincsenek információk, hogy pontosan milyen növények lehettek itt. Szeretnék őriztetni a területet, a tájékozódást pedig jelzőtáblákkal segítenék – fűzte hozzá.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. 1917 jul. 29. 30.

A BUDAI KIRÁLYI VÁR KÉPE I. MÁTYÁS KORÁBAN.

Dr. LUX KÁLMÁN-tól.[1]

Nemzeti történelmünk egyik legérdekesebb és legfényesebb korszakát, I. Mátyás korát, történetíróink nagy szeretettel, de egyúttal éles bírálattal írták meg és ennek keretében megrajzolták a király budai palotájának képét is. A várnak egyik legelső ilynemű érdekes leírását *P. Schier* Xistus 1774-ben megjelent *Buda Sacra*-jában találjuk az eredeti kútforrások megnevezésével és részben azok idézésével, melyeket azután Salamon Ferenc *Buda-Pest története* című munkájában teljesen kiaknáz és kellő bírálattal magyaráz, egyúttal a kútfők egyrészének fordítását is nyujtja. Élesebben világít rá Mátyás várára *Csánki* Dezső *I. Mátyás udvara* című művében, midőn az épületekről maradt rendkívül gyér és meglehetősen általános természetű feljegyzéseket az egész udvari élet színes megrajzolásával is kiegészíti s sejteti a királyi várban foglalatoskodók számát, leírja tevékenységi körüket és ezzel közvetve úgyszólván építési programmot ad. Ebből a szempontból nagy értékű *Berzeviczy* Albert *Beatrix királynéról* írt életrajza is, mely újabb figyelemre méltó adatra is utal. *Fraknói* Vilmos Mátyásra vonatkozó művei, *Pasteiner* Gyula I. Mátyás építészetéről írt magvas értekezése, *Divald* Kornélnak Budapest török hódoltság előtti művészetéről írt munkája a budai várpalotáról mind megannyi kitünő leírást tartalmaznak. Külön kell kiemelnem *Hauszmann* Alajosnak a kir. vár történetéről írt munkáját, melyben értékes fölvételi rajzokat közöl az általa végzett építészeti kutatásokról. De becses következtetéseket vonhatunk *Károlyi* Árpád Budavár visszavéte 1686-ban c. nagy körültekintéssel megírt munkájából is, melynek főként a vár erődítési részével foglalkozó adatait használtam fel tanulmányomban.

A leírások egy másik osztálya az, mely az eredeti kútfők megnevezése nélkül, részint csak hallomásból írja le a várat. Ezek között elsősorban kell felemlítenem *Heltai* Gáspár 1574-ben megjelent *Magyar Krónikáját*, mely leírásaiban nagyjából Bonfinit követi s úgyszólván annak fordítását adja. Bonfini szövegének számos homályos mondatát és kifejezését megvilágítja.

[1] Kivonat szerzőnek a mű- és középítő szakosztályok 1917 április 23-iki ülésén tartott előadásából.

Becses adatokat tartalmaznak a XVI. és XVII. századbeli úti rajzok, ostromleírások és jelentések, melyeknek *Majláth* Béla bő lajstromát közli. Az ismertetteken kívül külön kell felemlítenem *Brandstetter* Miksának 1608-ból származó Khuen-Héderváry Károly gróf birtokában levő Itinerariumát, melyet jelenleg Möller István használ fel a belgrádi várra vonatkozó kutatásainál, kinek révén nekem is módomban állott azt tanulmányozni. Ez az eredeti kéziratban fennmaradt, érdekes akvarellekkel ékesített vaskos kötetben közölt leírás, nemcsak abból a szempontból becses, mert a királyi vár 1608. évi állapotáról tájékoztat, hanem Heltaihoz hasonlóan Bonfini homályosabb mondataira fényt derít és az egyes épületeket részletesebben körülírja. Brandstetter különben mint titkár kísérte Konstantinápolyba Herberstein bárót, a zsitvatoroki békekötés megerősítése céljából kiküldött meghatalmazott követet.

Budavár 1686-iki visszavétele alkalmával Mátyás palotáját szinte alaktalan rommá lőtték, míg végre 1749-ben Mária Terézia új palotája építésének megkezdésekor teljesen lebontották és így a későbbi leírások — köztük *Schams* F. *Vollständige Beschreibung* der *kgl. Freystadt Ofen* című ismert műve is — Mátyás palotájáról már csak közvetett adatokat tartalmaznak.

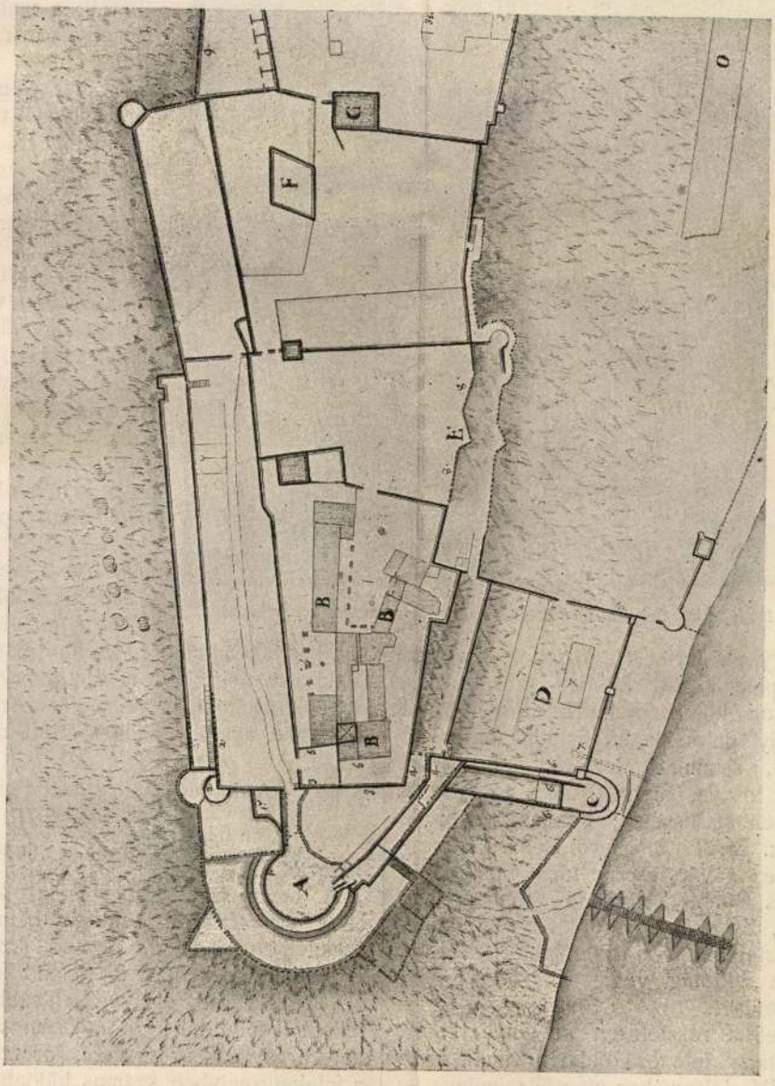

1. ábra. Budavár 1687-ből származó alaprajzának részlete. (A bécsi udvari és állami levéltár eredetije után.)

Mellőzve a vár történetének részletes leírását, csak röviden emlékezem meg nevezetesebb korairól.

Budavár legrégibb történeti adatai, mint ismeretes, IV. Béla korára nyúlnak vissza. Hogy a király Budán lakott és ott palotája lehetett, közvetett adatokból következtethetjük. Palotájának helyét azonban nem ismerjük, mert annak teljesen nyoma veszett. Várfalaiból mindamellett napjainkig is fennmaradt egynéhány, melyek közül a keleti lejtőn ma is látható rendkívül vastag és magasra kiemelkedő két várfal említendő, melyeknek nyúlványai hajdan egészen a Dunapartig értek. Hajlandó vagyok feltételezni, hogy a nyugati lejtőn, a királyi palota legújabb kiépítése előtt még fennálló hasonló alakítású várfalak ugyancsak a várépítés első korszakából maradtak fenn. Támogatja feltevésemet

az a körülmény, hogy a várfalaknak ilyen nagy magasságra való emelése a vár-ostromtechnika fejletlen idejére esik.

Az utolsó Árpádok itteni építkezéseiről feljegyzést nem ismerek. Róbert Károly uralkodása elején Budán lakott ugyan, de később főként Visegrádon tartózkodott, viszont Nagy Lajos Visegrádról Budára tette át székhelyét 1355-ig, hogy később ismét Zólyomot és Diósgyört részesítse előnyben. Nagy Lajos idejében épült Fejér Codex Diplomaticusa szerint a híres István-torony, melyet a király öccséről István hercegről neveztek el. (Cis turrim condam ducis Stephani in castro nostro Budensi.)

A budai várpalota tulajdonképpeni kiépítője Zsigmond volt, miről egykorú írók feljegyzései tanuskodnak. Tubero leírja a vár nehéz hozzáférhetőségét. Camalduli Ambrus magasztaló szavakkal dícséri Zsigmond palotáját, de alakjáról nem nyújt felvilágosítást. Velius már jobban tájékoztat. Szerinte a városból a várba két széles út vezetett,

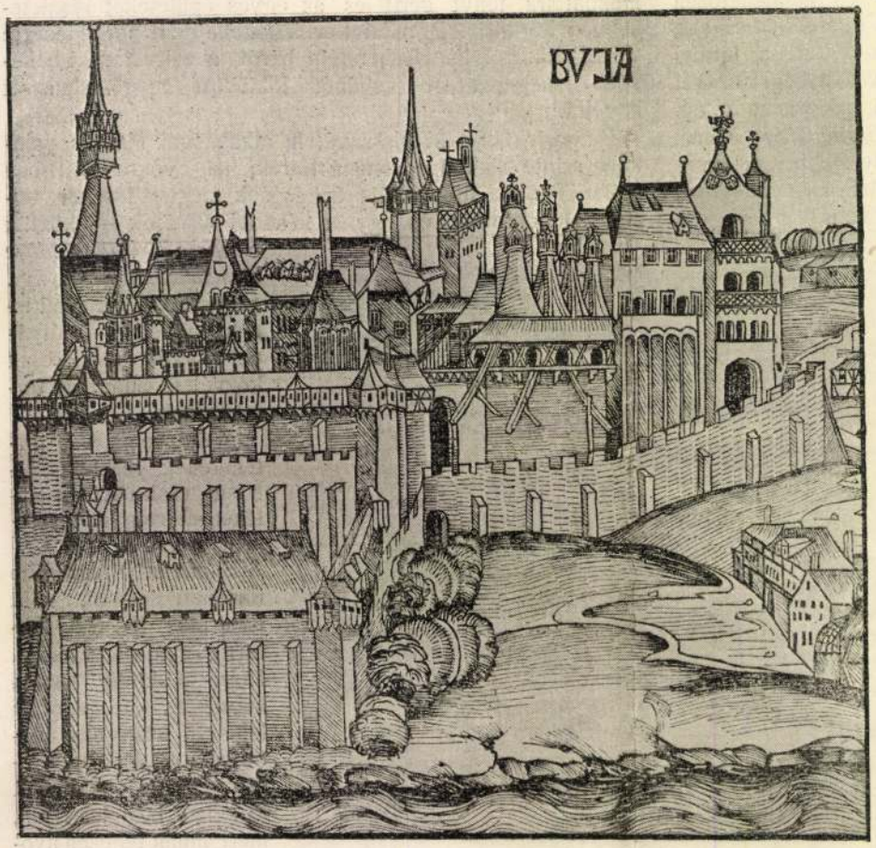

2. ábra. Budavár legrégibb látképe. (A Schedel-féle Világkrónika fametszetének részlete.)

a vár előtt roppant nagy tér terült el, közepén Herkules szobrával. A vár és piac között 30 láb széles árkot vontak, melyen át hídon közlekedtek. Legelébb ötlött szembe Zsigmond király palotájának homlokzata, mely inkább nagy tömegével, semmint részletei szépségével tűnt ki. Négyszögletes tornya, mely 6 más tornyot is magában foglal, hihetetlen szélességű; befejezetlen volta miatt csonkának mondják. Erről a toronyról Bonfini is megemlékezik, leírja, hogy ez a vár közepe táján emelkedett, két udvarra tekintett és miként Zsigmond többi épülete is, faragott kőből épült. Zsigmond palotáját a régi épületektől való megkülönböztetésül friss palotának nevezték. Ennek erkélyéről nézte állítólag végig V. László király Hunyadi László lefejeztetését.

Mátyás palotáiról Velius részletesen nem nyilatkozik, csak említi, hogy a Duna felé eső oldalon emelkedtek. Ezzel szemben Bonfini IV. dekaszában elég körülményesen írja le az egész várat. Szerinte Mátyás feladatul tűzte ki magának a budai vár kiépítését, melyben Zsigmond nagyszerű épületein kívül semmi megtekintésre méltó nem volt. A Duna felöli oldalon pompás kápolnát emelt, remek vízműves orgonával és ezüstözött márványszenteltvíztartóval. Azonfelül könyvtárt létesített, melyet mindkét nyelvű művek csodálatos nagy sokaságával szerelt fel. A könyvtár elé apszisszerű kerek szobát építtetett, melynek boltozatára ráfesttette a csillagos eget. Fényes termeket, szalonokat, háló, nappali és szórakozó szobákat, verőfényes verandákat, erkélyeket építtetett. A termek belsejét rendkívüli módon kidíszíttette. A kandallók tetejére remek antik szobrokat helyezett, a falakat szép festményekkel és táblázatos, domborműves faborításokkal díszítette. Gyönyörű famennyezeteket készíttetett, melyeket aranytól csillogó planétákkal és egyéb igen költséges díszítésekkel ékesített. A földszinten különböző kamrákat, gyűjteménytárakat és kincsesházakat helyezett el. Napkelet felé az emeleten a különféle ebédlők és lakószobák, téli és nyári helyiségek, meleg és hűvös fürdőszobák, rejtett helyiségek, hálószobák nagy változatosságával találkozunk. A helyiségek padozata tarka mozaikokkal, néhol zománcozott csempékkel volt kirakva. Az ebédlőkben a legművésziesebb, színesen zománcozott és állatalakokkal gazdagon díszített cserépkályhák szolgáltatták a meleget.

Napnyugatra ócska, még meg nem újított épület emelkedett, a legbelső udvart két emeletes gót oszlopcsarnokszerű folyosó vette körül. A külső udvar homlokzatán volt elhelyezve Mátyás sisakos álló szobra, két oldalt atyja és fivére szobrától övezve. Az udvar közepén Pallas ércszobrával díszített márványmedencés szökőkút szolgáltatta a 8 stádium távolságról szurkos fa- és ólomcsöveken vezetett vizet. Az udvar bejáratánál a külső piac felől, mely ennél sokkal tágasabb, kétfelől két meztelen ércszobor karddal és szekercével látszik fenyegetődzni, talapzatukon különböző diadaljelek vannak rávésve. Ezen a négyszögletes téren, hol Zsigmond palotája is áll, oldalt Mátyás az ókorra emlékeztető palotát kezdett építeni. Ehhez kettős lépcsőt vezetett vörös márványból, érckandelláberekkel díszítve. A lépcsőházból márványkeretű pompás kettős kapuzatot létesített ércszárnyakkal, melyeken művészi domborművekben Herkules munkáit örökítette meg olyan módon, hogy a kapuszárnyaknak nemcsak homlokoldala, de a hátsó nézete is teljes művészi kiképzést nyert. A kapu fölött díszlett Bonfini ismeretes verse.

Atria cum statuis ductis ex aere, foresque,
Corvini referunt Principis ingenium.
Matthiam Partos tot post ex hoste Triumphos,
Virtus, Aes, Marmor, Scripta, perire vetant.

A mennyezetet itt roppant költséggel készíttette el, azon az aranytól csillogó planéták járását bámulattal szemlélhette a néző. A homlokzatok művészi kiképzését is emelni törekedett. Zsigmond folyosóját, mely majdnem az egész várat körülvette, kisebb költséggel és ideiglenes jelleggel folytatni kezdte. Számos kilátót készíttetett. Egy helyen favázas szerkezetű, oromzatos építménnyel emelte a falakat, melyben számos különböző rendeltetésű szoba és iroda nyert elhelyezést. Mindez a Duna felé látszott hajolni.

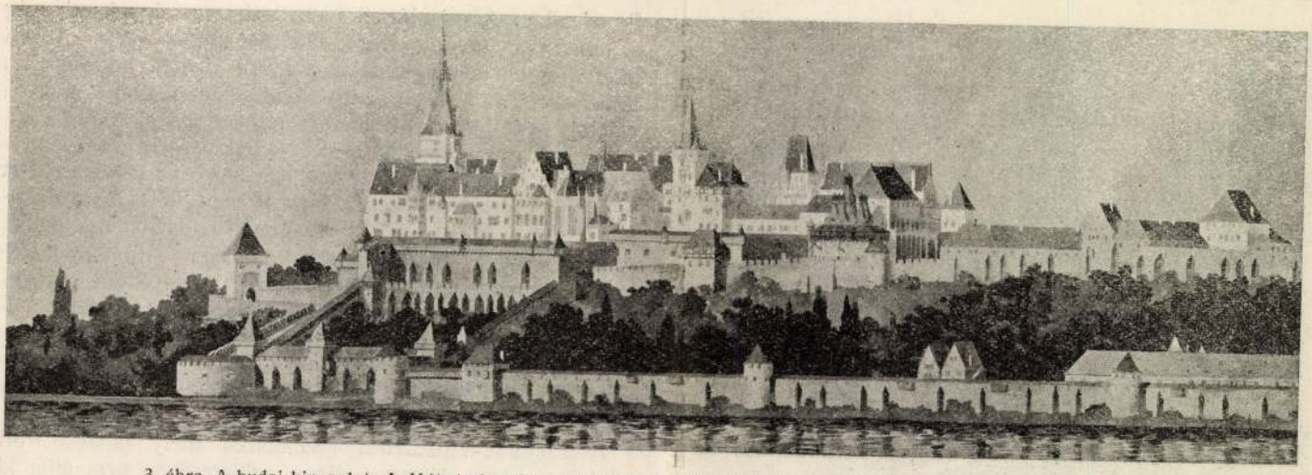

3. ábra. A budai kir. palota I. Mátyás korában. Az északkeleti homlokzat rekonstruktív kísérlete 1 : 2700 léptékben.

A királyi kertekről Oláh Miklós és Zsigmond idejében Camalduli Ambrus nyilatkozott elragadtatással anélkül, hogy azok kiképzéséről tájékoztatna. Itt is úgyszólván teljesen Bonfini leírására vagyunk utalva. Szerinte a vár melletti völgyben terültek el a legkellemesebb kertek és az ezüstözött cserepekkel födött márvány-villa. Ennek előcsarnoka mozaikkal kirakott oszlopokkal van körülvéve, melyek érc kandellábereket tartanak. A palota ajtófelei diadaljelenetekkel ékesek és az ebédlő, a táblázatos famennyezetekkel és üvegablakokkal ellátott lakószobák annyira bámulatosak, hogy megközelítik a legelőkelőbb ókori termek hatását. A kert felől oszlopos tornác huzódik. A kertekben élőfákból labirintust alakítottak. Azonfelül vashálóból készült madárházakat láthatunk idegen és hazai madarakkal, a madárkertben pompás faültetvényeket és gyümölcsfákat, úgyszintén a legkülönbözőbb fanemekből össszeállított, sorba ültetett élőfákból alakított fedett sétányokat. Mesterséges barlangok, kőgrották és halastavak váltakoznak benne. Toronyszerű épületek láthatók itt, melyek felső emeletén ebédlők és pergolák vannak elrendezve, ezekben az üvegablakos szobákban való tartózkodás olyan kellemes, hogy annál kevesebbet még elképzelni sem lehet.

A királyi istálókról Bocatius csak annyit jegyez fel, hogy azok a Dunapart közelében faragott kőből emeltettek.

A vízi toronyról, melyet Zsigmond állítólag az emelendő kőhíd védelmére is emelt, Jovius a következőket írja „... a kapuval és toronnyal szemben, melyet a budaiak, minthogy a folyam vize mossa, vízinek mondanak. A vár felső részéből két pártázatos várfal vezetett le a meredek lejtőn a folyamig, hol a folyóparton olyan nagy helyet zártak be, ahova a vár egész felső szélessége elférhetett volna. Ezen helyen az udvari istállókkal egyetemben régi kikötőhelyek voltak. Kettős kapuval és tornyokkal volt elzárva az út, mely a folyó mellett, keskeny partszegélyen a mezőkhöz vezetett."

Ezzel az egykorú írók fontosabb feljegyzéseit ki is merítettem.

Schweiger, Gerlach és Tafferner, kik már inkább rom állapotban látták a palotát, bizonyítják királyokhoz méltó voltát. Az összes ablakok és kapuk ajtófelei vörösmárványból voltak faragva; tágas termek váltakoztak benne, melyeknek fala helyenként arannyal bevont lángoló vázákkal és színarany kígyókkal volt díszítve. Más termekben Magyarország királyainak kőszobrait állították fel, másutt viszont égi jeleket véstek a mennyezetekre, részint dísz gyanánt, de részint tanító célzattal is. Ismét más teremben felfestették a csillagok állását a cseh királyság elnyerése alkalmával, mely alá a következő disztichont írták:

Cum Rex Mathias suscepit septra Bohemae
Gentis, talis erat lucida forma poli.

Másutt megint Mátyás születési horoskópja volt látható: egyik ajtó keretére pedig rá volt vésve: *Magnanimum Principem victoria sequitur. 1484.*

A későbbi utazók feljegyzései közül Schweiger Salamon leírása érdemel különös figyelmet, ki a várat 1576-ban látogatta meg. Szerinte 200 lépés hosszú gót díszítményes folyosó vezetett a római teremhez, melynek szomszédos szobája kék alappal bíró aranyozott faragványokkal volt díszítve, melyhez számos festett falu vagy fatáblázatos és domborműves burkolatokkal ékesített szoba csatlakozott. A vár túlsó oldalán, mely talán a király lakosztálya lehetett, egyik szobában a festmények még jókarban maradtak és az okosságot, a mértékletességet, bátorságot és az erőt jelképezték. Egy másik szobában a festett csillagos ég még élénk színekben pompázott, a harmadik szobában levő égboltozat festménye már kissé elsötétedett, de még világosan volt olvasható a felírat: *Aspice Matthiae micuit quo Tempore Regis Natalis Coeli qualis utroque fuit.* A csatlakozó szobában hasonló égboltozat volt festve, mely a csillagok állását Ulászlónak királlyá való koronázása alkalmával mutatta be. A többi a pusztulás folytán felismerhetetlen volt, a várkápolnákat pedig szennyes kamrákká alakították át. A földszinti helyiségek és a kerti épületek csak nagyfokú elhanyagoltságot mutattak. A nyugati oldalon, állítólag a csonkatoronyban, rémséges földalatti börtönök voltak.

Evlia Cselebi török világutazó hosszadalmas és túlzó leírása a budai királyi várról megbízható adatokat nem tartalmaz.

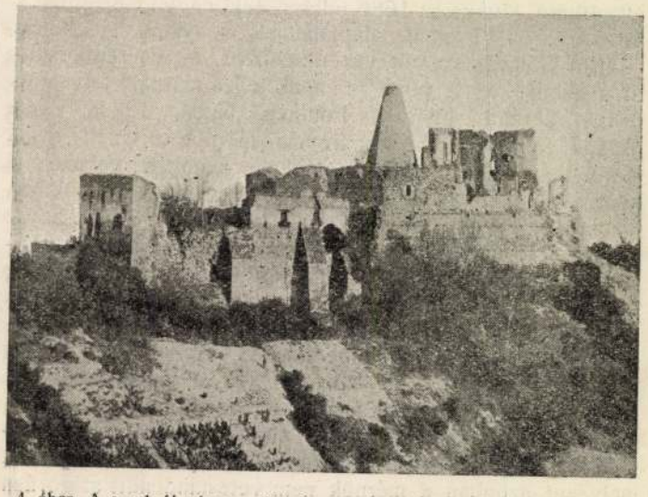

4. ábra. A somlyói várrom. (Középen a különálló konyha kéményével.)

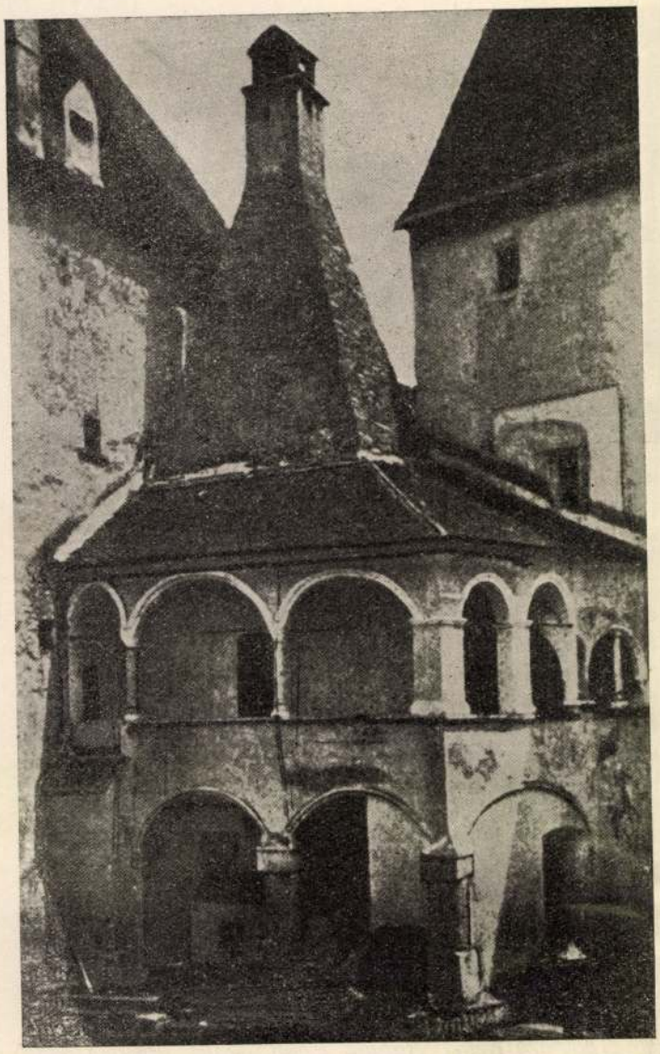

5. ábra. A wildbergi vár XVI. századbeli konyhaépülete.

A keresztény utazók, közöttük az említett Brandstetter is, egyértelműen beszámolnak a királyi palota nagyfokú elhanyagolásáról és pusztulásáról. Az elhanyagolás azonban egyúttal amellett szól, hogy a törökök a királyi palota épületein lényeges átépítéseket nem eszközöltek és így Budavár 1686-ban történt visszavétele alkalmával Mátyás király palotájának romjai úgyszólván teljes eredetiségükben, török időből származó átalakítások nélkül, jutottak kezünkre. A romok alaprajza felmérés útján pontosan meg volt állapítható, kivéve az 1686 július 22-iki nagy lőporrobbanás területét, hol még az alapfalaknak is nyoma veszhetett.

Gróf Rabatta Rudolf vezérhadbiztos a vár elfoglalása után azonnal el is rendelte annak teljes műszaki felvételét. Ekkor készült Juvigny, Fontana János, de la Vigne Miklós felvétele és egy francia mérnöké, kinek nevét Károlyi nem említi, kinek munkája azonban valamennyi közt a legpontosabb, legnagyobb léptékű és a királyi palota épületeinek jól megfigyelt körvonalait adja. Ez az alaprajz (1. ábra), melyet a bécsi udvari és állami levéltárban őriznek, Budavár egész területét tárja elénk, még pedig olyan részletességgel, hogy még az egyes házhelyek számozását is feltünteti. Ennek a tervnek érdekes változatát találjuk a bádeni főlevéltárban, mely ugyanettől a francia mérnöktől származik és Budavár megerősítésének javaslatát tartalmazza. Ezen a tervrajzon, melynek, sajnos, leszakadt a királyi palotákat ábrázoló része, világosan meglátszanak a bécsi tervről való átpontozás nyomai, melyeket azonban a mérnök nem vett mindenütt szigorúan figyelembe. A rajzolásnál tanusított ez a figyelmetlenség azonban az eredeti rajz abszolút pontosságába vetett hitet joggal megingathatja. Károlyi Árpád legalább is túlbecsülte a térkép pontosságát, midőn abból a régi paloták beépített alapterületét kiszámíthatónak vélte.

De la Vigne szénior nagyméretű, eddig még nem ismertetett rézmetszetű terve rendkívül hasonlít az előbb említett bécsi alaprajzhoz; egy példánya Römer Flóris hagyatékából került a Műemlékek Országos Bizottsága rajztárába. A terv azért is becses, mert az 1686-iki ostromban résztvett csapatok pontos elhelyezését is láttatja. A rézmetszet Budavár két látképét is mutatja, egyet a pesti oldalról tekintve, egyet pedig a Krisztinaváros felől, a háttérben Pest madártávlatú képével, azonkívül az egész terepnek három fontosabb keresztmetszetét közli a magassági adatok megjelölésével.

A Fontana-féle óriási rézmetszet, mely inkább írott adatainál fogva becses, hűség tekintetében nem állja ki a versenyt a de la Vigne-félével, nagyméretű távlati képe pedig úgyszólván légből kapott. A Juvigny-féle terv pedig még a Fontana-félénél is csekélyebb jelentőségű.

A várnak legrégibb, felmérésen alapuló térképe a Marsigli gróf által Budán 1686-ban talált és a bolognai egyetemi könyvtárban őrzött török felvétel, melynek eredeti nagyságú fényképfelvételét Forster Gyula báró szerezte meg a Műemlékek Országos Bizottsága számára. Ez a térkép, mely a fölíratokban szereplő pasák kora után ítélve, 1650-ben keletkezett, a vár régi állapotának megismerése szempontjából megbecsülhetetlen értékű, már abból az okból is, mert a bécsi térkép ellenőrzésére teljesen elfogulatlan alapot nyújt. Kár, hogy e török térkép a királyi paloták körvonalait nem adja teljes egészében, viszont amit nyújt, az teljesen összeegyeztethető mind a bécsi, mind a de la Vigne-féle felvétellel. Sok tekintetben azonban még azoknál is többet mond, mert olyan épületekről is tájékoztat, melyeket időközben lebontottak. Részleteinek mellőzésével utalok Divald Kornél idézett művére és Veress Endre részletes ismertetésére.

Értékes eredeti alaprajzot találunk a Szépművészeti Múzeumban, melyet a Nemzeti Múzeumból helyeztek át, melyről Bubics Zsigmond a *Magyarországi várak és városok fa- és rézmetszetei* című katalógusa is megemlékezik. Ez az alaprajz, melyen oldalt külön keretben *Explicazione del castello di Buda de Trincieramenti de Bavaresi* et c. kezdettel érdekes magyarázó szöveget közöl, olasz mérnök munkája, ki a vár alaprajzát épületeinek magasabb pontról nézett külső képéből — valószínűleg még az ostrom alatt — szerkesztette meg. Valósággal kiegészíti ezt az alaprajzot a Fővárosi Múzeumban levő Wening Mihály által készített az *Il. Castello di Buda* felíratú szép rézmetszet, mely a rommá lőtt várat távlatban tünteti fel és a várfalaknak és palotának általam ismert valamennyi ábrázolása közül a leggondosabb és legpontosabb képét adja. Nem készült ugyan ilyen nagy gonddal, de ugyancsak nagyjelentőségű a Fővárosi Múzeum egy másik rézmetszete, mely a még ép várat a Gellért-hegyről az ostrom alatt mutatja be.

Értékesek azok a XVIII. századbeli térképek, melyeket a bécsi hadi-levéltárban volt alkalmam tanulmányozni, melyek közül a legbecsesebbek fényképét a Műemlékek Országos Bizottsága megszerezte. Ezek közül a két legrégibb 1743-ból való és számos már Mátyás korában is létező épület alapkörvonalait láttatja; így látható a hajdani várárok felvonóhídja mellett emelkedő kaputorony és a csonkatorony, melyet egy 1749-ből való és Langer Ferenctől származó *Plan de la Forteresse de Bude* című térkép *Zunga Tour* elnevezéssel illet és ezzel véglegesen megdönti Salamon Ferenc feltevését, ki annak helyét a Schedel-féle fametszet alapján a vár Duna felőli oldalán vélte

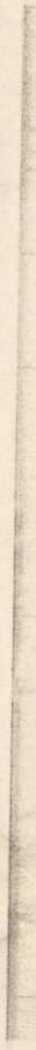

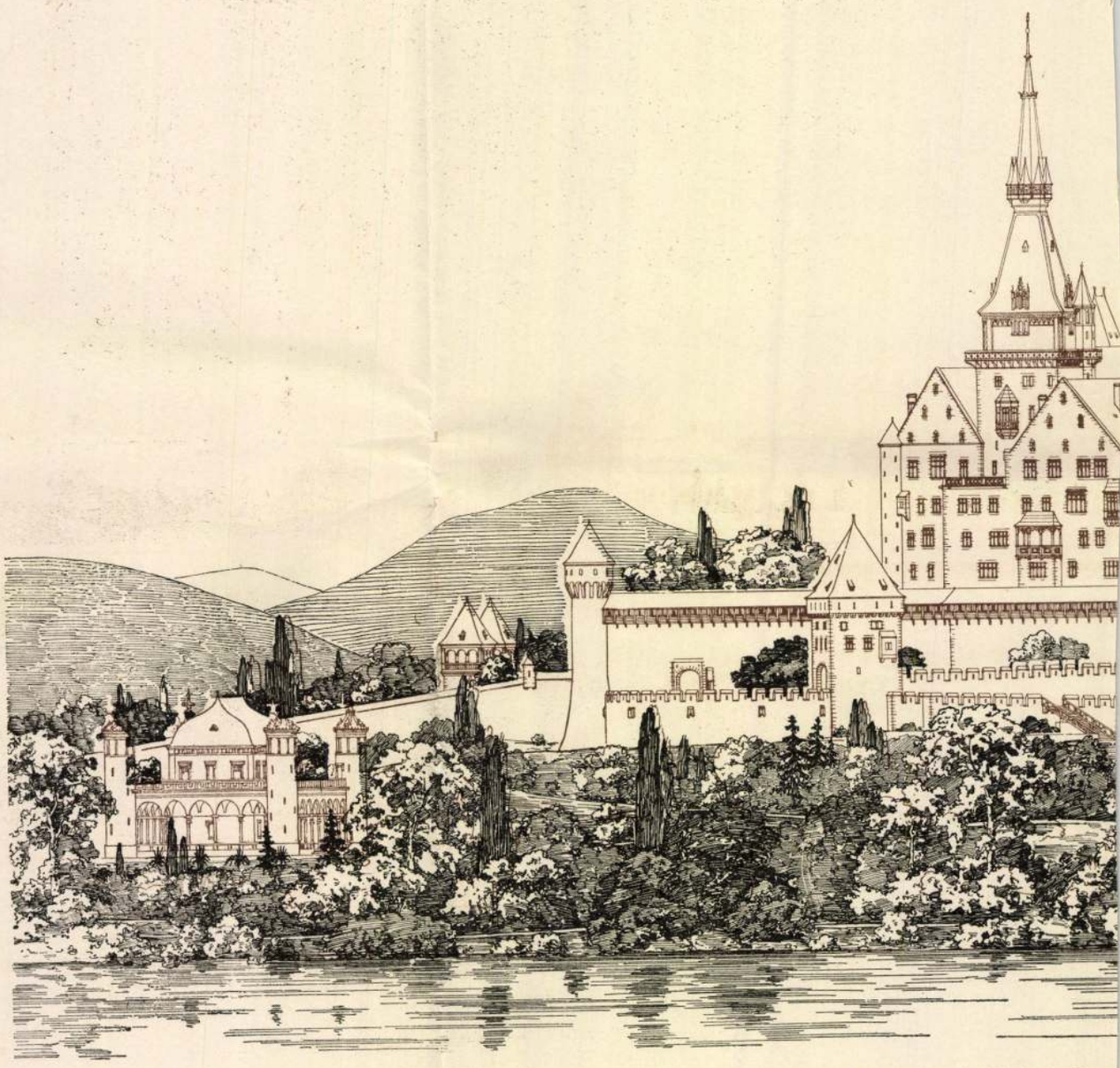

A budai királyi palota I. Mátyás korában.

ár képe I. Mátyás korában

7. melléklet

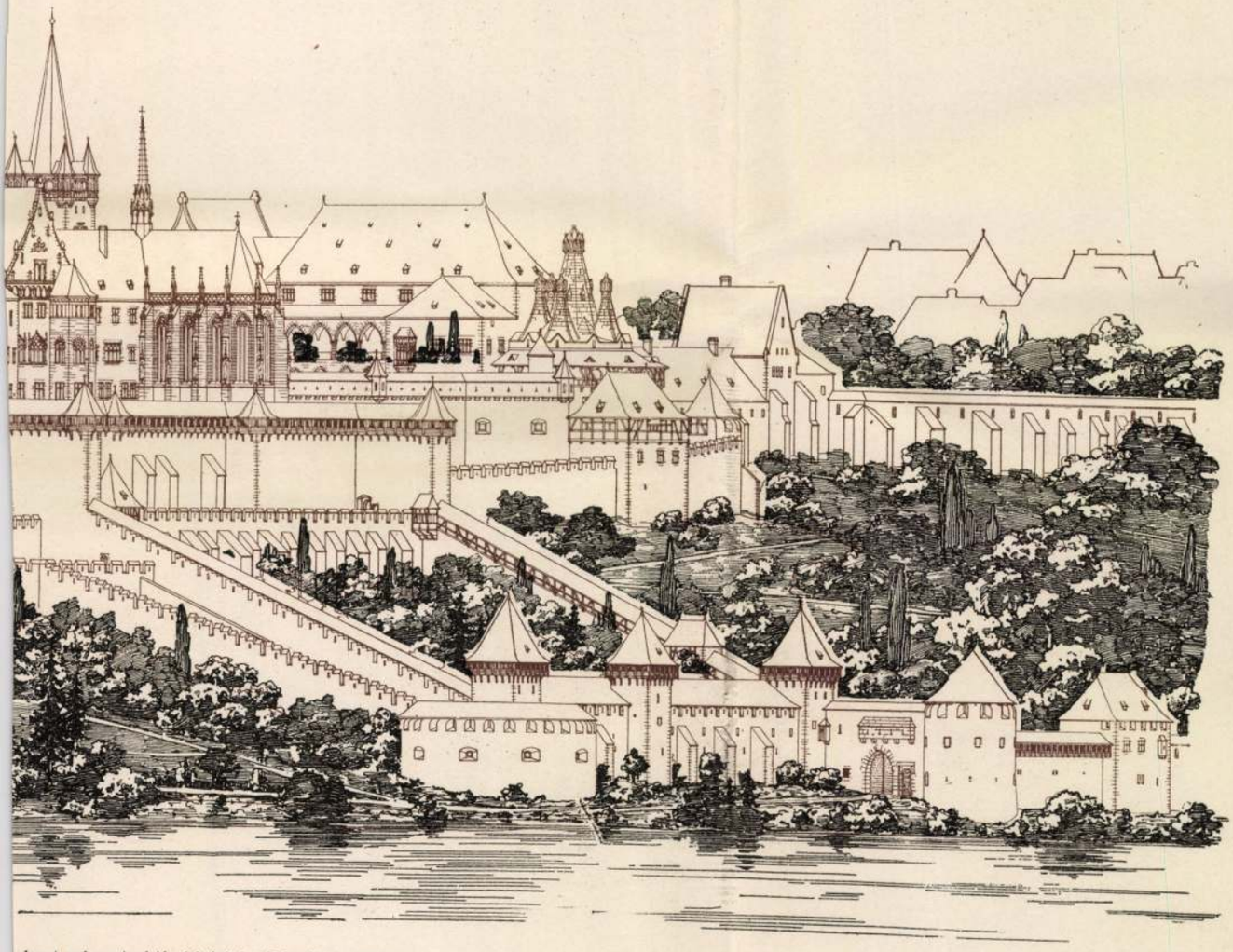

okzat rekonstruktív kísérlete. Lépték 1 : 1000.

megállapíthatónak. Pontatlan és valószínűtlen ezeken a térképeken a palota romjának alaprajzi konfigurációja, melyet azzal vélek megmagyarázhatni, hogy a kőbányának használt düledező romhalmaz körvonalai elmosódottak és ásatás nélkül pontosan megállapíthatók nem voltak.

1749-ben az új királyi palota építése alkalmával ezt a düledező romhalmazt is eltávolították, a használható anyagot pedig az új építésnél felhasználták. Mátyás palotája ekkor tünt el a föld színéről és belőle már csak a külső, pillérekkel támogatott várfalak maradtak fenn. Ezek közül a nyugati oldalon levőket, Karakas pasa tornyával, vagy Zsigmond kerek tornyával együtt a királyi vár legutóbbi kiépítése alkalmával bontották csak le. Alakjokról elég pontos adataink vannak. A tornyot Hauszmann fölmérte, a várfalakról a Közmunkák Tanácsánál pedig pontos, öles mértékben lejtméretezett alaprajzot őriznek, melyet felhasználtam. A falak alakjáról azonkívül még régi fényképek is tájékoztatnak (9. ábra). Megkönnyítik e várfalak tanulmányozását Nádler Róbert nagyméretű olajfestményei és Háry Gyula akvarellje, melyek a Fővárosi Múzeumban foglalnak helyet.

A legfontosabb biztos adatokat szolgáltatták Hauszmann Alajos ásatásai, amelyek a régi, nem egészen pontos alaprajzok és térképek adatait pozitív alakban helyesbítették.

Ami a királyi vár látképeit illeti, meg kell állapítanunk, hogy hű képe egyáltalában nem maradt fenn. A látképek túlnyomó nagy része teljesen megbízhatatlan és csak aránylag kis része mutat olyan részleteket, amelyeket tényleges adatszámba lehet venni. Szerencsés véletlen, hogy a a várnak két legrégibb ábrázolása olyan részleteket tartalmaz, melyeket összhangba lehet hozni a legrégibb, valószínűnek látszó alaprajzokkal és Hauszmann kutatásai eredményével.

A vár legrégibb és egyúttal egyetlen egykorú ábrázolása, mint ismeretes, a Schedel-féle Világkrónikának Wolgemut M. és Pleydenwurff által készített fametszete (2. ábra), melyet már sokszorosan publikáltak. Ezzel a fametszettel Salamon Ferenc foglalkozott a legbehatóbban és annak bírálatánál igen helyesen a Világkrónika többi látképeire is kiterjeszkedett. De csodálatos, hogy akkor, midőn a többi látkép legnagyobb részének fogyatékosságát rikító színekkel ecsetelte, Budavár látképénél a másik szélsőségbe esik és azt, nyilvánvaló távlati hibáitól eltekintve, a vár teljesen hű képének tartja, sőt itt annyira megy, hogy a délkeleti poligonális erkélyépület szélességi méreteit is megállapíthatónak véli. Azt hiszem, az igazság az, hogy Buda látképe hűség tekintetében a krónikában közölt német városok ábrázolásával egyenrangú. Köln, Strassburg, Würzburg, Nürnberg és más városok képén a máig is fennálló középkori műemlékek tisztán felismerhetők, ábrázolásuk azonban teljesen sablonos és például a strassburgi münszter rajzából, vagy a kölni Bayen-torony ábrázolásából egészen világosan következtethetünk a torzulások mértékére. De módunk van összehasonlítást tenni ilyen értelemben a Róma látképén felismerhető műemlékek ábrázolásánál is. Közleményem szűk kerete azonban nem engedi meg, hogy részletekbe bocsátkozzam. Tagadhatatlan, hogy a Schedel-krónika kétszázat meghaladó látképe között nem akad egy sem, melyen a a normálistól annyira eltérő épületeket tüntetne fel, mint Buda képe. Az egész kötetben nincsen egyetlenegy olyan torony sem, mely a budai István-torony ábrázolásához hasonlítana, nincsen mása a palota közepe táján feltüntetett kerekded épületnek, melyből süveghez hasonló tornyok látszanak kiemelkedni, de nem található még egy olyan címerpajzzsal díszített homlokzatorom, amilyent a palota

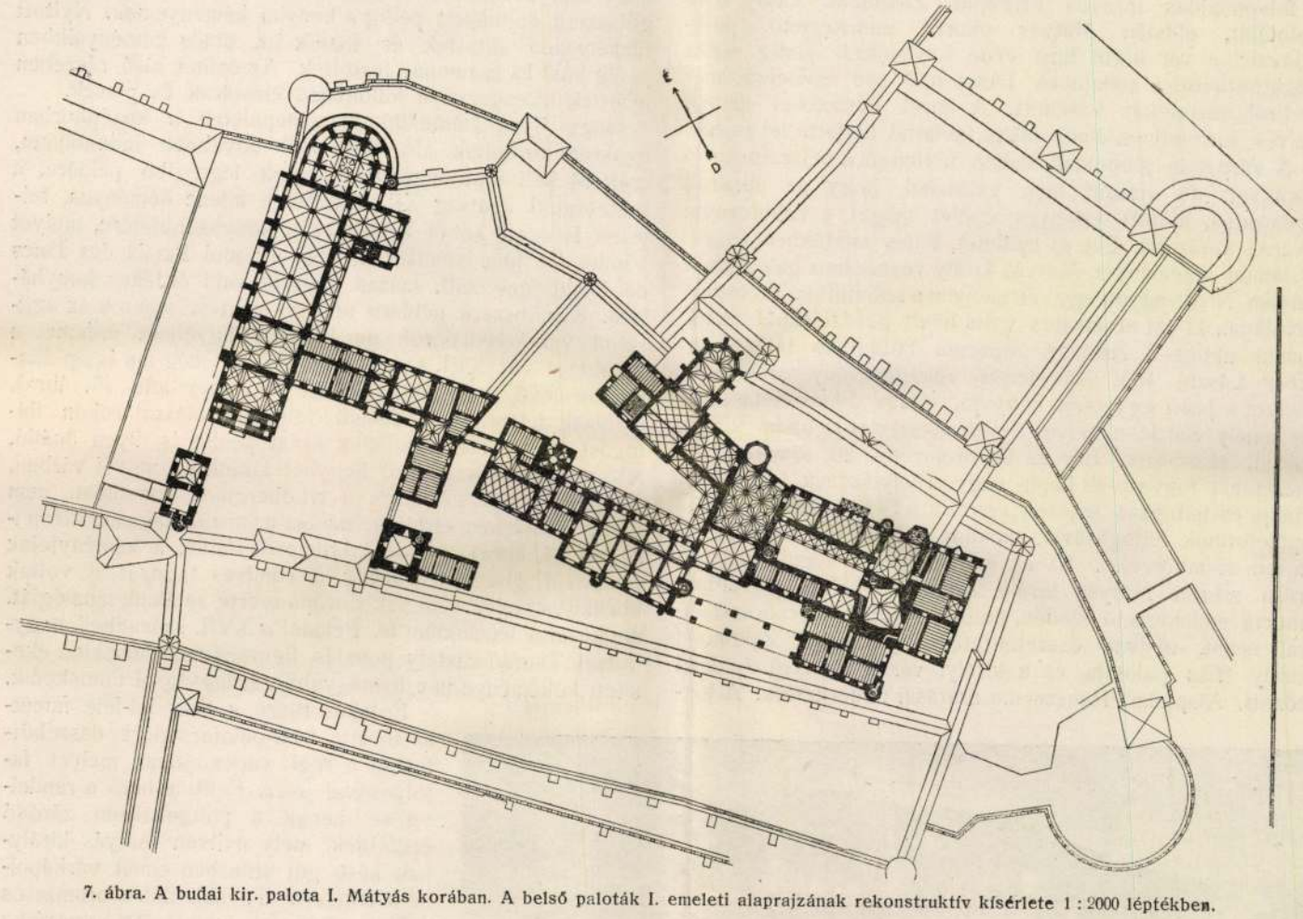

7. ábra. A budai kir. palota I. Mátyás korában. A belső paloták I. emeleti alaprajzának rekonstruktív kísérlete 1 : 2000 léptékben.

képén kettőt is láthatunk. Kétségtelen, hogy a királyi palota ábrázolása úgy épületeinek alakját, mint csoportosítását tekintve, határozott individuális vonást árul el.

Ami azt a vitatott kérdést illeti, hogy Schedel rajzolói helyszínén készítették-e fametszetüket, vagy pedig emlékezetből, szilárd meggyőződésem, hogy helyszínén felvett vázlatok után a mű kiadási helyén, Nürnbergben. Ami a nézőpontot illeti, Salamon feltevésétől eltérőleg azt vallom, hogy a palota képe két vagy több pontról felvett vázlatok egyesítéséből keletkezett. Meggyőződhetünk ma is róla, hogy az a pont, melyről az egész palota áttekinthető, már a Duna balpartján van. Ez a távolság pedig már olyan nagy, hogy Schedel rajzolója az egyes építészeti részleteket nem különböztethette meg és közelebb kellett a várhoz mennie, ha azt le akarta rajzolni. Buda városából a külső várudvarba lépve, Velius szerint, maga előtt láthatta a felvonóhidas tornyos várkaput, Zsigmond király friss palotáját, oldalán Mátyás ókorra emlékeztető palotájával; a vár körül futó védő folyosókról pedig sorra végignézhette a palotának Duna felé eső épületeit, melyekről vázlatokat készített. A látott épületeket azután helyes sorrendben, ámde hibás távlattal tüntette fel rajzán.

A várpalota jobboldali szélén feltünteti a bejáratot jelző kapuívet, de viszont nem valószínű, hogy az ábrázolt oromzatos, nyitott erkélyes épület magát a kaputornyot akarná ábrázolni. Ezt az épületet, teljes mértékben osztva Salamon véleményét, Mátyás király reneszánsz palotájának tartom. Nem vagyok egy véleményen e tekintetben *Pasteiner* Gyulával, ki ezt oromzatos volta miatt gót izlésűnek tartja, hanem utalok a Nemzeti Múzeum kőtárában látható és *Éber* László által ismertetett vörösmárvány oromzatra, melyet a pesti egyetemi könyvtár falába illesztve találtak, de amely Salamon helyes érvelése szerint a budai királyi várból származik. Bár ez az oromzatos kő aránylag kis méreténél fogva csak kapu- vagy erkélydísznek tekinthető, alakja és felfogása teljesen egyezik a Schedel-féle különös épületormok felfogásával, azokhoz való hasonlósága egyenesen szembeszökő. Ez az épület, melyet egykorúak leírása szerint Mátyás király Zsigmond palotájától oldalt, ókorra emlékeztető módon, hatalmas kettős lépcsőcsarnokkal emelt, nyilván összeköttetést nyújthatott Zsigmond király friss palotája és a királyi vár többi régi épületei között. Alapfalait Hauszmann ásatásai felderítették. A kettős lépcsőt itt úgy értelmezem, hogy a lépcsőkarok kétfelé ágaztak el, mely elrendezéssel többek között a hartenfelsi vár monumentális lépcsőházánál is találkozunk, de minek érdekes példáját látjuk *Dürernek* a bécsi *Albertinaban* őrzött egyik akvarelljén is, mely sokkal szerényebb igényű kétfelé ágazó külső lépcsőt ábrázol.

A mellette álló friss palotának Schedel-féle ábrázolása igen egyszerű és az egykorú leírásoknak megfelelő. Feltevésem szerint a friss palota földszintjén lehetett elhelyezve a lovagterem, emeletén pedig az ünnepi ebédlő, melyet nagyobbszerű udvari ünnepélyek alkalmával igénybe vettek. Hozzá kerekded épület csatlakozott, melyet kőkonzolokkal támasztott fatornác vett körül. A tornác ereszéről favillával támasztott csatorna vezeti le a tetővizet, padlója magasságában pedig két hasonló elrendezésű kiöntő csatorna látható. Ezt az épületet tartom a királyi vár nagy konyhájának, a tetejéből kiemelkedő hat kúp, illetve gúlaszerű építményt pedig a konyha kéményeinek. Nyitott tűzhelyeken sütöttek és főztek itt, öblös kéményeikben pedig húst és szalonnát füstöltek. Az épület alsó részében lehettek elrendezve a különböző éléstárak és pincék.

Hogy ilyen különálló konyhaépületek a középkorban gyakran fordultak elő, nem kell bővebben indokolnom, csak rá kell mutatnom, mint egyik legrégibb példára, a fontevraulti apátság XII. századbeli kilenc kéményes, teljesen faragott kőből épített szép konyhaépületére, melyet Viollet Le Duc ismertetett, vagy a dijoni Palais des Ducs de Bourgogne XIII. század végéről való érdekes konyhájára. Kisebbszerű példára utalva, említést tehetek az aggsteini vár konyhájáról, de különös figyelmet érdemel a wildbergi vár XVI. századból való, de még ma is ép állapotban levő, reneszánsz izlésű konyhaépülete (5. ábra), melynek felépítése a Schedel-féle ábrázolással rokon felfogást mutat. De tekintsünk hazai példát is, ilyen önálló, XV. századból származó konyhát látunk a somlyói várban, melynek öblös kéménye a wildbergihez hasonlóan nem volt a tetőtérben elrejtve, hanem azon túl magasan kiemelkedett (4. ábra). A budai látképről ítélve, a kéményfejek rendkívül díszesen, gazdag mértműves tagozással voltak kialakítva, mire nemcsak Európa-szerte találunk analógiát, de később hazánkban is. Például a XVII. századbeli nagybittsei Thurzó-kastély pompás, figurális motívumokkal ékesített kőkéménye is a legnagyobb gazdagságról tanuskodik.

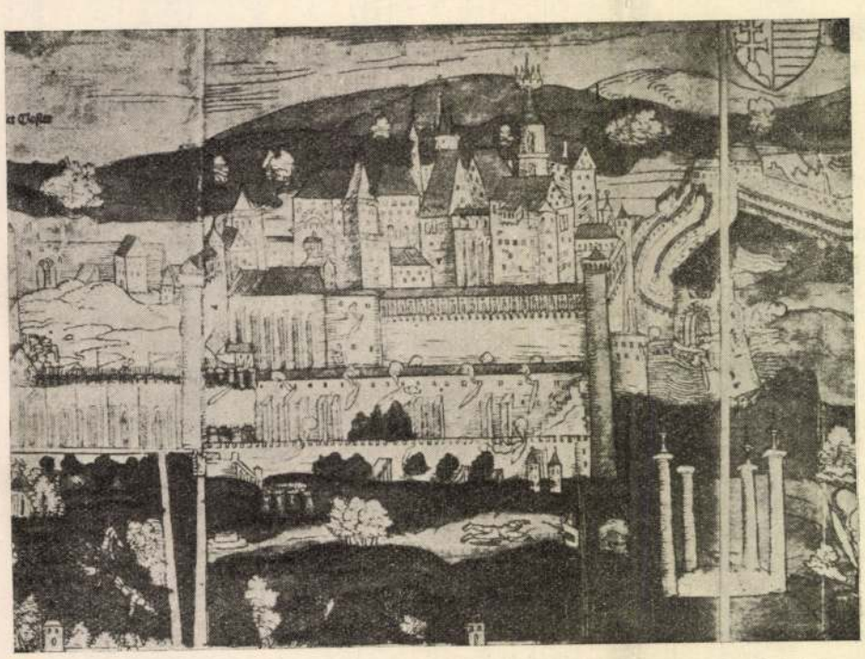

7. ábra. Budavár látképe 1541-ben. (Meldemann Miklós színezett fametszetének részlete.)

Érdekes része a Schedel-féle fametszetnek a friss-palotacsoport összeköttetése a régi várkastéllyal, melyet fafolyosóval jelez. Felismerhető a rendeltetése annak a poligonálisan záródó épületnek, mely nyilván Mátyás királynak késő gót stílusban emelt várkápolnája lehetett. Tovább délre oromzatos épület tűnik fel, mely előtt *apszisba kikerekített* zárt erkély látható. Károlyi Árpád ezt a könyvtár épületének tartja, mely meghatározást Naldius és más írók leírásai nyomán, de a helyes alaprajzi diszpozicionál fogva is helytállónak tartom.

A Schedel-féle Krónika fametszetének kétségen kívül legjellegzetesebb része az István-torony, melynek négyszögletes gúlasüvege nyolcszögletes hegyes piramisba megy át. Az átmenetet kilátóerkélyekből alakított koszorú közvetíti. A fióktornyocskák ilyetén halmozásával a késő gót toronysüvegeknél gyakran találkozunk, így a krakói Máriatemplomnál is, melynek erkélykoszorúrendszere kiválóan alkalmas arra, hogy

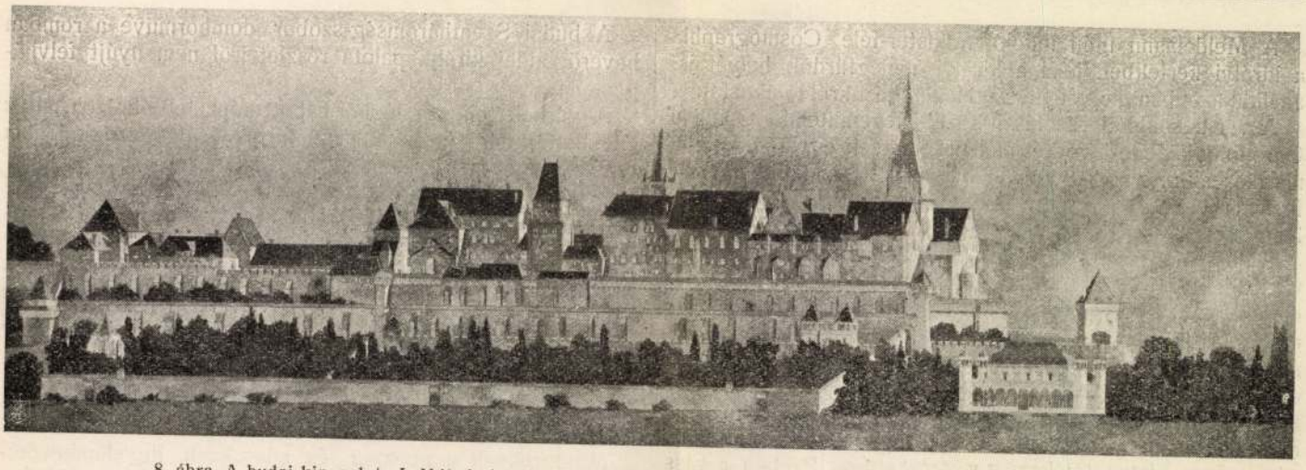

8. ábra. A budai kir. palota I. Mátyás korában. A délnyugati homlokzat rekonstruktív kísérlete 1 : 2700 léptékben.

átmenetet közvetítsen a négyzetes piramisból a nyolcszögletesbe. Nem tekintve azt, hogy ezek az erkélyek minden irányban pompás kilátást nyújtottak, egyúttal mint rendkívül gazdag dekoratív hatású motívumok is érvényesültek.

A Schedel-féle fametszeten feltüntetett, támpillérekkel támogatott és favédő folyosókkal ellátott hatalmas várfalak részben még ma is határozottan felismerhetők és a fametszet hűségét bizonyítják.

A várnak második legrégibb ábrázolása Meldemann Miklósnak 1541-ből származó és Buda ostromát ábrázoló nagyméretű színezett fametszete (7. ábra), melynek eredetije a bécsi udvari könyvtárban, természetes nagyságú színezett másolata a Műemlékek Országos Bizottsága rajztárában és az eredeti dúcról eszközölt új lenyomata a Szépművészeti Múzeumban látható.

Ez a fametszet Buda egész várát nyugati oldaláról szemlélteti; számos távlati hibája ellenére Budavár régi képének megismerése szempontjából nagyjelentőségű és a Schedel-féle metszettel egyenrangúnak tekinthető.

Salamon foglalkozott ezzel a fametszettel is, de minthogy Meldemann a Várhegy és a Gellérthegy között nem létező dombot ábrázolt, az egész kép megbízhatóságát kétségbevonja. Kételkedik még abban is, hogy a rajz természet után készült volna. *Oly sokfélét láttat*, — úgymond — *amit egyetlen álláspontból látni nem lehet, mint egy-egy térkép vagy alaprajz* . . . Pedig Salamon Ferenc ezen helyes megfigyelésen alapuló mondatában már benne van az ominózus domb magyarázata is. Ha Salamon a dombot jobban megnézte volna, azt nem tartotta volna a hegy tetejére emelt Rácfürdőnek, hanem észrevehette volna, hogy a dombon levő épületek és falak a vár keleti lejtőjén lenyúló, még ma is látható hatalmas várfalakat és azok aljában abban az időben még fennálló tornyos épületeket ábrázolják, amint azokat a Gellérthegy tájáról látni lehetett. A rajzolónak nyilván az a cél lebeghetett szeme előtt, hogy a vár déli oldalán emelkedő nagy rondellán és Zsigmond által emelt kaputornyon át vezető várfeljáratot is láttassa és ezzel rajzát érthetőbbé tegye. Természetes, hogy intenciójával ellenkező hatást ért el. Budavárát Meldemann nyomán azután számos illusztrátor ábrázolta és a várfeljáratnak ezt a különös ábrázolását is átvette és míg Münster Sebestyén Cosmographiájában még elég értelmes rajzzal találkozunk, addig már Braun Civitates orbis terrarum című művében ezt a részt annyira kidomborították és eltorzították, hogy az eredeti intenció már fel sem ismerhető.

A Meldemann-féle metszetre visszatérve, ki kell emelnem annak érdekes középkori jellegét. Az egyes épületek közül kiemelendők az István-torony, a csonkatorony és kaputorony, a vár hosszában három rendben végighúzódó támpilléres várfalak és a vár délnyugati nagy rondellája, Zsigmond kaputornyával egyetemben.

Érdekes négy tornyot látunk a vár délnyugati lejtőjénél, melyet Münster és Braun látképei az *aula marmorea* elnevezéssel jelölnek meg. Szerintük ez volna tehát Mátyás király híres márványpalotája. Valóban nehéz ezt négy ablaknélküli kerek torony alakjában elképzelni, mert lehetetlen feltenni, hogy bármilyen felületes rajzoló is ilyen módon ábrázolhasson palotát, melyben számos nagyobb terem foglalhatott helyet. Az ábrázolás hűségét viszont egyszerű tárgyánál fogva nincs okom kétségbevonni és így inkább azt hiszem, hogy itt az aula marmoreanak csak romjaival van dolgunk. Feltevésem szerint ez a márványpalota könnyed alakítású oszlopcsarnokkal körülvett épület lehetett, melynek négy sarkán keskeny résablakokkal ellátott lépcsőtornyok emelkedtek. Az épület maga tűz vagy ostrom következtében elpusztult, a tornyok közti oszlopos árkádsor összeomlott, a tömörebb építésű lépcsőtornyok pedig fennmaradtak. Nézetem szerint ez lehetett Mátyás vigadó palotája, melynek terraszáról a király a völgyben lefolyó játékok vagy lovagi tornák lefolyását figyelhette. Talán hasonlított ez a prágai Hradsinban emelt Belvederehez, melyet Paolo della Stella 1536-ban kezdett építeni, hol az emeletes épület magas földszíntjét nemes arányú oszlopcsarnok ölelte körül, de talán rokonságot mutathatott a Behr György által 1575—1593 között épített, ámde a mult század közepén lebontott stuttgarti Lusthaus-zal, melynek földszinti körülfutó oszlopcsarnoka négy sarkán ugyancsak kerek tornyok emelkedtek.

Brandstetter Itinerariumában márványkövekből épített udvarról tesz említést, vigadópalotával kapcsolatban, melyben számos érckandellábert tartó művészi oszlop foglal helyet. Az aula marmorea elnevezés alatt valóban márványoszlopokkal bekerített udvart is érthetnénk, különösen, ha a rosenburgi vár árkádíves tornaudvarára gondolunk. Ámde, ha ezt a felfogást követve a négy kerek tornyot az oszlopos kerítés sarokpilonjainak tekintenők, még mindig nem találunk adatot magára a márványpalotára nézve, melyet pedig Bonfini villa marmorea név alatt körülményesen leír, de viszont a rosenburgihoz hasonló, állandó arénáról említést nem tesz. El kell ejtenünk a tornaudvar eszméjét és meg kell elégednünk az aula marmoreának egyszerűen márványpalota gyanánt való értelmezésével.

Hogy milyen lehetett valójában Mátyás márványpalotája, nem tudhatjuk, de minden valószínűség szerint olasz reneszánsz stílusban épülhetett. Nem képzelhető, hogy a teljesen szabadon álló új kivánalmaknak megfelelő épületet ne modernül, az udvarában élő és műtörténeti íróink által felsorolt olasz építészek terve alapján építette volna fel.

A Meldemann után induló Münster-féle Cosmographia a királyi kertekben jelzi a királyi melegfürdők helyét is, anélkül azonban, hogy építészeti kialakításukról tájékoztatna.

A vár későbbi ábrázolásai közül megemlítendő Ortelius Chronologiájában levő két metszet, melyek egyikén az aula marmorea tornyai nagyon elkorcsosodott alakjukban még felismerhetők és azokon látható csavarvonalak a csigalépcsőket látszanak jelezni.

Különös figyelmet érdemelnek Dilichnek az Ungarische Chronikájában 1606-ban megjelent rézmetszetei szerzőjük egyéniségénél fogva, ki gyakorlott építész létére a rajnamenti várak egy részét legrészletesebb pontossággal felmérte. A felmért vár összes alaprajzát felvette és minden egyes helyiségébe beírta annak rendeltetését is; keresztmetszeteket és homlokzatokat készített pontos méretes arányokban, mely munkájából a középkori várak beosztására nézve biztos tájékozást szerezhetünk. Ezeken a várfelvételeken kívül Dilich gróf, a szászországi városok és községek igen nagy részéről kitünő tollrajzokat is készített. Sajnos, magyarországi felvételei nem készültek ilyen nagy gonddal, különben is olyan kisméretűek, hogy inkább csak topografiai szempontból tájékoztatnak. Budavára látképe is ilyen, azonkívül a vár architektúráját is részben hamisan tünteti fel.

Dilich nyomán indult el Merian *Archontologia Cosmica* című 1638-ban megjelent művében közölt rézmetszet, mely hibás kiindulásánál fogva részletezőbb ábrázolása dacára sem mond többet Dilichnél.

Nagy figyelemreméltó a bádeni főlevéltárban őrzött tollrajz, mely a várat 1684-iki kelettel a Duna felől és a Krisztinaváros felől is ábrázolja. A két látkép nagyjából meg felel egymásnak, ami Budavár XVII. századbeli illusztrációinál ritka eset. A bádeni tollrajz, meglehetősen bizonytalan vonással bár, de nagy hüségre törekvő igyekezettel, természet után rajzolta le a várat.

A rendkívül nagy számban ránk maradt metszetek és rajzok közül ezzel ki is merítettem a használhatóbbakat. A nagyszámú emlékérmek egyikén sem találtam a hűség látszatával bíró ábrázolást. Az ostromképek inkább csak a hadijelenetek megörökítését célozták, az ostromlott vár helyes képére pedig súlyt nem helyeztek. A történeti arcképcsarnok nagyméretű ilyen tárgyú olajfestménye sem tesz e tekintetben kivételt.

A budai Szentháromság-szobor domborműve a romban heverő budai királyi palota részleteiről nem nyújt felvilágosítást.

A várnak teljesen légből kapott képzeleti ábrázolásai az én kutatásaimra értékkel nem birtak és így azokkal nem foglalkoztam.

Mindent összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az egykorú és későbbi ismert leírások hézagossága és általános természete nem enged biztos következtetést Mátyás király palotájára. Az alaprajzok közül még a legpontosabbak is csak az épületek körvonalait jelzik; a látképek pedig nem tekinthetők hű ábrázolásoknak, legnagyobb részük pedig egyáltalában ellenmondó és teljesen hasznavehetetlen.

Ilyenformán az összes használható adatok figyelembevételével leginkább Hauszmann ásatásainak eredményére vagyunk utalva.

Mindezeknek a nyomok és adatoknak figyelembevételével megkíséreltem a budai királyi palota Mátyás korabeli képét rekonstruálni.

Figyelmemet olyan építményekre irányítottam, melyek építésére Mátyás némileg befolyhatott. Ezek legtöbbjét még uralkodása utolsó éveiben is késő gót stílusban emeltette. Reneszánsz izlésben keveset és leginkább csak Budán és Visegrádon építkezett. A budai királyi vár nagyjából gót épületcsoport benyomását kelthette, melynek hatását reneszánsz izlésű részei alig befolyásolták. A vár a különböző korokban és azok izlésében emelt, különböző rendeltetésü és kialakítású épületek valóságos konglomerátuma lehetett.

A Schedel-féle ábrázolást a különböző alakú épületek halmozása tekintetében jellegzetesnek és a tényleges hatást megközelítőnek tartom, annál is inkább, mert mint már kiemeltem, a látkép épületei a bécsi alaprajzzal összeegyeztethetők. Ebből a szempontból figyelemreméltó a Meldemann-féle fametszet is, mely ugyancsak vonatkozásba hozható az említett alaprajzzal. A két legrégibb ábrázolásnak ez a nevezetes sajátsága indított arra, hogy rekonstruktív kísérletemet ebbe az irányba tereljem.

Mindenekelőtt projiciálás útján igyekeztem a két régi látkép alaprajzát megszerkeszteni. A nem eléggé szabatos ábrázolásoknak megfelelően az eredmény is meglehetősen szeszélyes alakulatú alaprajzokra vezetett. Mindamellett ezek tömegelosztását némileg figyelembe vehettem. Legelőször

9. ábra. A budai királyi palota délnyugati várfalai a XIX. század második felében.

a rekonstrukció legfontosabb reszére, az alaprajz megszerkesztésére törekedtem. Megkötötték kezemet a Hauszmann által kiásott összefüggő régi alapfalak, a bécsi, illetve a Marsigli-féle török alaprajz és az említett két legfontosabb fametszet ábrázolása és történetíróink leírása. De irányította tervemet a külföldi egykorú királyi várak alaprajzi diszpozíciója is. Nagy tanulsággal szolgált e tekintetben Du Cerceaunak a francia királyi várkastélyokról írt műve, hol a kastélyok pontos alaprajzába az egyes helyiségek rendeltetése is be van írva. Tanulságos volt Dilichnek idézett várfelvétel-sorozata, de becses adatokat nyújtottak hazánk középkori várai közül a zólyomi, diósgyőri és vajdahunyadi várak. Az építészeti részletek megoldásánál figyelembe vehettem a kolozsvári szentferencrendiek, hajdan prédikátorok zárdájának érdekes körácsozatos ablakait. A salzburgi fellegvár építészeti kiképzése, mint a késő gót belső architektura kiváló példáját, különös figyelemre méltattam. Csak jól átgondolt alaprajzokon épülhet fel valamely elenyészett műemlék rekonstruktív kísérlete, ha a valószínűség látszatát el akarja érni. A budai vár eddigi rekonstruktív kísérletei, melyek közül kiemelendő Alt Jakab, Cserna Károly, Soós Elemér, de legkivált Györgyi Géza szép és helyes építészeti arányokban tartott rajza csak a Schedel-féle ábrázolás távlati hibáit akarták kiküszöbölni, ámde az alaprajzot nélkülözik.

Ezt akartam elkerülni jelen kísérletemnél, amelyben 1 : 300-hoz arányban szerkesztett alaprajzokon felépült palotát mutatok be ortogonális projekcióban. Három látképet szerkesztettem különböző irányokból, melyek közül kettő átellenes, a harmadik pedig ezekre merőleges. A nézőirányokat pedig úgy vettem fel, hogy egyfelől a Schedel-féle ábrázolást (3. ábra), a szemközti oldalról pedig a Meldemann-féle látképet megközelítő hatást nyújtson (7. ábra). Ennek megfelelően az egyik képet a Duna balpartjának Árpádutcai környékéről, a szemköztit a Kis Gellérthegy tájáról, végül a harmadikat (melléklet) az Erzsébet-híd pesti hídfőjéről felvettnek képzelhetjük. Az alaprajzok közül bemutatom a belső várkastély első emeleti alaprajzát (6. ábra), melynek délkeleti részében láthatjuk a király lakosztályait, majd a könyvtárt és a kápolnát, nyugati épületében a különböző vendégszobákat; Zsigmond friss palotájában a nagy ünnepi ebédlőt, végül a melléje Mátyás emelte palotát hatalmas csarnokával és monumentális lépcsőfeljáratával.

Az épületek külső architektúrája általában igen gazdagon, többnyire faragott kőből készülhetett. Tisztán faragott kőből épülhetett a várkápolna, a kassai székesegyház gazdagságával vetekedő díszben. Tiszta faragott köhomlokzata lehetett a csonkatoronynak a leírások tanusága szerint fortifikacionális szempontból, mert ez lehetett a várbejáró tulajdonképpeni védőtornya. A többi homlokzatok nagyobbrészt símán vakolt falsíkokat mutathattak, viszont a falsarkok, ajtó- és ablakkeretek, erkélyek és egyéb építészeti tagozatok faragott kőből készülhettek. A várkastély a maga művészi kiképzésében nagy általánosságban a vajdahunyadi vár gazdagságában épülhetett.

Nem állítom, hogy ez a kísérletem Mátyás király budai palotájának hű képét nyújtaná, de kísérlet arra, hogy a leírások és rajzok közti számos ellentétet, a középkori építészet főbb alapelvei figyelembevételével, meglehetősen gondos mérlegelés után kiküszöbölni lehessen és ezen a mérlegeléseken alapuló, valóban testet alkotó — mondjuk felépíthető — térben elképzelt épületeket mutasson be.

Rekonstruktív kísérletemnél mindig szemem előtt lebegett Mátyás nagy alakja, kinek egyéniségét történetíróink olyan ragyogó színekkel ecsetelték. Színes leírásuk tárta elém világraható tevékenységének egyik legfőbb kiindulási pontját, Budavárát, melyet a király Európa egyik legszebb városává emelt. Innen kormányozta hatalmas magyar birodalmát, itt tanácskozott a közügyekről az ország rendjeivel, itt fogadta a külföldi követeket; kortársain felülemelkedő egyéniségével és tetterejével a magyar királyi udvartartás fényét, tekintélyét a legmagasabb fokra emelte. Igazi reneszánsz fejedelem volt, ki a művészetet és tudományt felvirágoztatta olyan mértékben, amilyenre alig van példa hazánk történetében. Uralkodása alatt Budavára az ipar, kereskedelem, tudomány, művészet és a társas élet legragyogóbb középpontjává emelkedett. Kár, hogy ez a nagy fellendülés és virágzás teljesen és egyedül Mátyás személyéhez volt kötve s halálával azonnal beállt a hanyatlás. Alkotásai összeomlottak a tőle messze elmaradt nemzete és az uralkodásra törekvő főurak egyenetlenkedése és erkölcsi romlottsága folytán. Alig mult néhány évtized, megszünt a magyar királyi udvartartás is minden fényével és kultúrális hatásával egyetemben.

Rombadőlt palotájának elmosódott, fakó képét képzeletünk szárnyra veszi és csillogó színekben varázsolja elénk; nemzeti dicsőséges multunk e fényes korszakán pedig szívesen elmerengünk még a most dúló háború világrengető eseményei és megpróbáltatásai között is, a fényes multból a jövőre bizalmat merítve. Csánki Dezső szavaival élve: *Ezért emlegetjük oly gyakran a Mátyás udvarát, ennek fénye verődik be a századokra nyúló hajnaltalan éjszakába.*

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK

A Magyar Mérnök-és Építész-Egylet Nagyválasztmányának 592. (rendes) ülése. 1917. július hó 13.-án.

Elnök: Kájlinger Mihály. Jelen vannak: *Balla* Pál, *Becsey* Antal, *Becsusz* Károly titkár, *Bogdánfy* Ödön, *Brunovszky* J. Pál, *Châtel* Vilmos, *Fejér* Gyula szerkesztő. *Mateóczy Fleischer* Kálmán, *Fock* Ede, *Gombos* Mihály titkár, *Jász* Dezső alelnök, *Jendrássik* Kornél könyvtáros, *Kreuzer* Géza, *Lechner* Jenő dr., *Orth* Ambrus háznagy, *Rerrich* Béla, *Sármezey* Endre, *Schilling* Zoltán, *Schodits* Lajos, *Somló* Emil, *Stromszky* Sándor, *Szabó* Gusztáv dr. főtitkár, *Szuk* Géza, *Thoma* Albert, *Thoma* Frigyes. Összesen: 26-an.

1. *Elnök* az ülést megnyitja s bemutatja a 33., 34., 35., 36., 38., kisválasztmányi, 586., 588., 589., 590., 591. nagyválasztmányi és LXIII. közgyűlési hitelesített jegyzőkönyveket és a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Fock* Ede és *Sármezey* Endre nagyválasztmányi tagokat kéri fel.

2. Távolmaradásukat kimentették: *Antalffy* Andor. *Edvi Illés* Aladár, *Ferentzy* József dr., *Geissler* Ernő (Pozsony), *Hoffmann* Alajos, *Hültl* Dezső dr., *Liska* Béla, *Méhes* Zoltán, *Popper* Henrik, *Sándor* Lajos, *Zielinski* Szilárd dr.

3. *Elnöki bejelentések: a)* Üdvözli a nagyválasztmány tagjai sorában *Edvi Illés* Aladárt a Ferenc József rend középkeresztjével való kitüntetése, *Czekélius* Aurélt, *Fock* Edét, *Hauszmann* Alajost, *Hültl* Dezső dr-t., *Sármezey* Endrét, *Schulek* Frigyes dr-t., *Zielinski* Szilárd dr-t. az „Országos Középítesi Tanács" tagjává történt kinevezésük, *Kertész K.* Róbertet, *Kovács Sebestény* Aladárt, *Nagy* Virgilt, *Neuschloss* Kornél dr-t., *Somló* Emilt az „Országos Középítési Tanács" tagjaivá történt megbizatásuk alkalmából.

b) Örömmel jelenti, hogy a március hó 16.-án tartott nagyválasztmányi ülésünk óta ismét sok tagtársunk részesült katonai kitüntetésben az ellenség előtt tanusított vitézségéért, illetőleg kitűnő szolgálataiért. Ő Felsége tagtársainknak a következő kitüntetéseket adományozta:

1. *A hadiékitményes Ferenc József rend lovagkeresztjét* kapta: *Dembitz* Gyula, *Gardos* Aladár, *Jeskó* Lénárd, *Lajkó* Mátyás.

2. *A hadiékitményes 3. oszt. katonai érdemkeresztet* kapta: *May* Alfréd.

3. *A II. oszt. német vaskeresztet* kapta: *Czeglédy* Endre.

4. *A legfelső dicsérő elismerést újólag* (Signum laudis) kapta: ifj. *Gálocsy* Árpád, *Kratochwilla* János, *Rajos* Lajos, *Reisinger* József, *Strasser* Ulrik, *Wannenmacher* Fábián, *Zimmermann* Károly.

5. *A legfelső dicsérő elismerést* (Signum laudis) kapta: *Benedek* József, *Berczel* Miklós, *Berlin* Enea, *Deutsch* Arthur, *Fodor* Richárd, *Gyárfás* Gyula, *Magyar* Lóránd, *Pátsch* Ignácz, *Szentgyörgyi* Gusztáv, *Szórády* Pál, *Weiser* János.

6. *A koronás aranyérdemkeresztet* a vitézségi érem szalagján kapta: *Barát* Béla dr., *Berkes* Jenő, *Gelb* Adolf, *Grenczer* Béla, *Imberus* György, *Jánosi-Engel* Richárd,

Lux Kálmán dr

Pecz Gyula, *Rácz* Emil, *Viczián* Ede, *Wellisch* Zsigmond.

Örvendetes tudomásul szolgál.

c) Részvéttel jelenti, hogy *Bajza* Lajos és *Kollin* Lajos rendes tagok, id. *Nádori* Vilmos és *Vukovich* István alapító tagok elhunytak. Javasolja, hogy id. *Nádori* Vilmos családjához részvétiratot intézzünk.

A nagyválasztmávy a bejelentést szomorú tudomásul veszi és a javaslathoz hozzájárul.

d) Bejelenti, hogy az *Osztrák és Magyar Gáz- és Viztechnikusok Egyesülete* helyiségeinknek 36.-ik közgyülésük megtartása céljára való átengedéseért levélben köszönetet mondott.

A nagyválasztmány a bejelentést tudomásul veszi.

e) Örömmel emlékezik meg a f. évi június 29.-én megtartott Országos Mérnökgyülésről, amely a magyar mérnökséghez méltó keretek között folyt le. A szervezőbizottság, köszönetét minden forum előtt méltó módon tolmácsoltatta s így a választmányra csupán az hárul, hogy tagjaival szembe rójja le háláját. Javasolja azért, hogy dr. *Zielinski* Szilárdnak az országos mérnökgyűlés előadójának, nagyértékű fejtegetéseiért s egyébként is teljesített fáradhatatlan munkálkodásaiért; *Kubik* Gyulának a rendező-bizottság elnökének, valamint a vezetése alatt működött rendezőbizottságnak, az általánosan elismert rendért s ennek gondos előkészítéseért; *Glasner* Antalnak, lelkes üdvözlő beszédeért és *Hültl* Dezső dr.-nak a műegyetem aulájának nemes ízlésű felékesítéseért a nagyválasztmány jegyzőkönyvében köszönetet mondjon és elismerését fejezze ki. Bejelenti, hogy a szervező-bizottság a kamara törvényerőre emeltetéseig nem oszlik fel, hogy a mérnökség e nagy ügyét állandóan figyelemmel kísérve a szükségeseknek mutatkozó intézkedéseket azonnal megtehesse, ezért elszámolását is működésének befejeztekor fogja előterjeszteni. Amidőn a tagtársak működéséről örömmel tesz említést, nem hallgathatja el, hogy ha az országos gyűlés sikerét nem is, de a siker teljességét veszélyeztette, tagtársaink és mérnöktársaink egyrészének bizonyos célból történt tömörítése. De nem a kitűzött cél helytállóságát óhajtja bírálni, mert hiszen valamely körzet érdekei mindig közel közérdekűek, hanem azt a tényt óhajtja tanulságul felemliteni, hogy említett társainkat vezérei, tanácskozásra, az országos mérnökgyűlés előtt egy nappal, erősen hasonló cím alatt, ugyancsak a műegyetemre s ugyancsak a rendtartás ügyében hívták össze; e sok hasonlóság folytán társainknak az a nagy része, kik ily meghívót kaptak, avagy akik a lapok útján értesültek e tanácskozásról, az országos gyűlés időpontja tekintetében kétségbe jutottak. Megindult a telefonozás, kérdezősködés s a szervező- és rendező-bizottságok így értesültek arról úgyszólván az utolsó napon, hogy az oly sok fáradozással és körültekintéssel biztositott örömteljes egység veszélyeztetve van. Hogy az utolsó pillanatban jelentkezett ez az incidens mily zavart okozott s e zavar eliminálása mily munkásságot igényelt, azt mindenki elképzelheti. Ismétli, az esetet tisztán tanulságul említi fel, azért, hogy jövőben az egész mérnökség ügyét szolgáló ünnepségek, a mérnökség jól felfogott érdekében, hasonló zavaroktól mentesittethessenek.

A nagyválasztmány a bejelentést tudomásul veszi s az *Elnök* által javasolt tagtársaknak, valamint *Balla* Pál indítványára az *Elnöknek* is, kifejtett működésükért köszönetet és elismerését örömmel nyilvánítja.

f) Örö nmel jelenti ez alkalommal azt is hogy a dr. Wekerle Sándor v. b. t. t. elnöklete alatt f. évi május hó 31.-én megtartott egyesületközi lakásértekezlet szintén méltó keretek között folyt le, nagybecsű nyilatkozatok történtek, a választmány által kibocsájtott határozati javaslat t az értekezlet egyhangúan fogadta el s egyesületközi oly bizottság megalakításának szükségességét mondotta ki, amely bizottság az épitkezések sikeres megindításához szükséges anyagot gyűjtse s feldolgozza, hogy az e célból feállítandó kormányzati szervnek haladéktalanul segélyére siethessen. E célra való figyelemmel a választmány által annakidején kiküldött előkészítő bizottság nem oszlik fel, hanem működését a jelzett irányban indítja meg. Az értekezlet eredeti példányú jegyzőkönyvét bemutatja s megemliti, hogy e bizottság, igen helyesen, az egyesületközi értekezlet jegyzőkönyvének nyomtatás útján való sokszorositásáról is gondoskodott, e példányok a résztvevő egyleteknek, vidéki osztályainknak, a városok vezetőségének fognak megküldetni és érdeklődő tagtársainknak a titkárság fogja a számára juttatott számokat kiosztani. Visszatekintve e nagyjelentőségű értekezlet lefolyására meg kell emlékeznie azokról, akik fáradozásukkal s ügybuzgalmukkal ez ünnepszámba menő értekezletet rendezték és előkészitették. Tisztelettel javasolja azért, hogy a mű- és középitési szakosztályoknak, e szakosztályok elnökségének s különösen a műépitő szakosztály fáradhatatlan elnökének, *Kabdebó* Gyulának, az előkészítő bizottságnak, az értekezleten szereplő tagtársaknak, a választmány jegyzőkönyvében elismerő köszönetét nyilvánitsa. Fel kell azonban ez értekezlet kapcsán említenie azt is, hogy a jegyzőkönyv tanúsága szerint egyik tagtársunk, Egyletünk megbízása alapján történtnek jelezte felszólalását, holott e megbízás adásra illetékes fórum, a választmány, ily értelmű határozatot nem hozott. Illető társunk qualitásait ismerve, kétségtelen, hogy választmányunk örömmel adta volna meg felhatalmazását s ennek kikérésére az alkalom meg is volt, mert hiszen az értekezlet dolgában illetékességet nyert kisválasztmány úgyszólván közvetlen az értekezlet előtt és éppen ez értekezlet érdekében tartotta meg rendkívüli ülését. Nevet nem emlit, mert jelentése nem személyi, hanem tisztán elvi kérdés körül mozog, ez anyira nem személyi ügy, hogy még azt is legkészségesebben kondencálja, kogy itt valamelyes jóhiszemű félreértés történhetett, de oly hatalmas elágazású tömörülésnek, amilyen Egyletünk, bizonyos alapelvekhez ragaszkodnia kell s éppen ezért teszi jelentését e részletre terjedően is, hogy hallgatásunk, a jövőre ne legyen praecedensül tekinthető s hogy dokumentálva legyen az, hogy az Egylet nevében történő fellépéshez, az Egylet kormányzati szervének, a választmánynak előzetes hozzájárulása illetve hatátozata szükséges.

A nagyválasztmány a bejelentést tudomásul veszi s az elnök által javasolt tagtársaknak, erdményes működésükért köszönetét és elismerését örömmel nyilvánítja.

4. *Főtitkár* bejelenti:

a) hogy *a kereskedelügyi m. kir. miniszter úr* f. évi június hó 27.-én kelt 40707/VI. C. számú leiratával az 1915/1916 és 1916/1617. évi *Kossuth-közgazdasági pályázat* odaitélését tudomásul vette és a pályadijak összegét 6000 K-t, ki is utalta. Egyúttal tudomásul vette az 1917/18. évi Kossuth-közgazdasági pályázat pályatételét és kitűzését.

Tudomásul szolgál.

b) Bejelenti, hogy a m. kir. honvédelmi minisztériumból hivatalosan tudomásunkra hozták, hogy a magántisztviselők kereseti viszonyait érintő felszólalások elintézésére *panaszbizottságot* szerveznek, melynek keretében megoldást fog nyerni a f. év június hó 8.-iki nagyválasztmányi ülés határozatából gyári mérnök tagtársaink érdekében felterjesztett hasonló irányú kérelmünk. A bizottság szervezőjével *Erdey-Grúz* Aladár osztálytanácsossal folytatott, szóbeli tárgyalások és részéről megnyilatkozott hivatalos felkérés alapján, tekintettel a kifejezett sürgősségre, azoknak a gyári mérnök tagtársainknak a javaslatára, akik Egyletünknek a panaszbizottság szervezése iránti közbenjárását kérték: *Sajó* László, *Ferenczy* Pál, *Balog* Artur és *Helfgott* Ármin tagtársakat neveztük meg, kik közül egyet-egyet a bizottság elnöke oly esetekben fog meghívni, mikor mérnökök érdekeit érintő különleges kérdések kerülnek elbirálásra.

Javaslatára a nagyválasztmány örömmel állapitja meg, hogy közbenjárásának megvolt a kellő eredménye és hozzájárul az előterjesztett tagtársak kiküldéséhez.

5. *Tagfelvétel.* A nagyválasztmány 23 szavazattal felvesz 23 tagot.[1] Ezzel a tagok száma 3776.

6. *Főtitkár* bemutatja a folyó évi május hó 2.-án a kisválasztmánytól kiküldött bizottságnak a 2-ik műegyetem felállítására vonatkozó és a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézendő felirati javaslatát, továbbá ismerteti a kisválasztmány által *Zielinski* Szilárd dr. indítványa folytán a feliraton javasolt módositásokat, amelyek főképen a 2-ik műegyetemnek, ha ideiglenes formában is, de a háború után azonnal leendő felállítását felette szükségesnek jelzik. Javaslatára

a nagyválasztmány a felirati javaslatot a kisválasztmány által javasolt módositásokkal egyhangúan elfogadja[2] s a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez leendő sürgős felterjesztését határozza el és *Becsey* Antalnak, a bizottság előadójának buzgó fáradozásáért elismerését és köszönetét nyilvánítja.

7. *Főtitkár* bemutatja és ismerteti a *Szegedi Osztálynak* az országos felmérés dolgában előterjesztett javaslatát; ezzel kapcsolatban ismerteti a geodéziai szakosztály részéről *Devecis* del Vecchió Ferenc elnöklete alatt kiküldött s *Barczen* Gyula, *Dorner* Gyula és *Meteóczy-Fleischer* Kálmán tagokból alakított bizottság véleményező jelentését. Az elnöki értekezlet csatlakozik e véleményhez s megbízásából előterjesztett javaslatra a nagyválasztmány kimondja, hogy

az osztrák mérnök- és épitész-egyletnek, valamint a cs. és kir. katonai földrajzi intézetnek illetékes miniszteriumokhoz intézett memorandumában előforduló s szegedi osztályunk részéről esetleg sérelmesnek tekinthető kifejezésekben állami önállóságunk megsértését nem látja;

elhatározta továbbá, hogy a Szegedi Osztálynak az országos felmérés fejlesztésére irányuló javaslatát részletes megvitatás végett a geodéziai szakosztálynak adja vissza azzal, hogy a kérdést tüzze ki napirendre s a tárgyalások során leszürendő megállapodásokat egy, a kormányhoz felterjesztendő javaslat alakjában foglalja össze és elfogadás végett terjessze a nagyválasztmány elé. A tárgyalásokra és a szervezendő bizottságba a szegedi javaslatot kezdeményező *Vucskics* Zoltán tagtársunk is meghivandó.

[1] L. a Közlöny 29. sz. 272. lapján.

[2] A felirat teljes szövege a Közlöny 29. számában a 270—272. lapokon jelent meg.

Lux Kálmán dr

cikke

Lux, Koloman:

Die königliche Burg
Stephans des Heiligen
in Esztergom, Gran
(Ungarn).

Der Burgwart.

Braubach 1935.
am Rhein,

Lux Kálmán dr

ired

Reza Dezső

Margitsziget.

Bp. 1940. 107. l.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Lux Kálmán dr

vréd

Leff Ung

ii. l (képpel)

Báid vasból, Rózsépiori VI. 167

előterjesztése

a pannoniai limeskutatás
dolgában.

Lux Kálmán dr.

könyve

Ernyey József

Lux Kálmán dr.

A visegrádi vár.

Bp. 1923.

fol.

BUDAPEST, V., HONVÉD-UTCA 10.
TELEFON: 119-660, 119-667, 119-668, 119-669

Kgs.

Szentiványi Endre úrnak

H.

XI., Lágymányosi út 16.

Lux Kálmán dr

iród

Csaba Rezső =

Sorsunk és épité-
netünk - Hajlék

1944. jan. 4. 102. l

dolgozta fel A Kis Tátra hegységben már korábban részett közettani

A műszaki és gazdaságtudományi egyetem mérnöki és építészmérnöki karáról:

Gyengő Tibor (1910, Szeged, róm. kat.), műegyetemi tanársegéd (prof. Mihailich) a beton kocka-, henger- és hasábszilárdságának és azok egymáshoz való viszonyának megállapítására, valamint a szilárdságok összefüggése közti törvényszerűségek meghatározására vonatkozólag végzett vizsgálatokat, melyekkel a következő kérdésekre óhajtott felelni: Mily mértékben változik a betontestek kísérleti úton megállapított nyomószilárdsága a beton méreteinek változásával? Továbbá: Befolyásolja-e a különböző méretű testek nyomószilárdságának viszonyát az alakon és méreteken kívül a beton szemszerkezeti összetétele is? E végből hat fajta szemszerkezeti betont állított elő ügyelve arra, hogy minden egyes keverék konzisztenciája lehetőségig azonos (plasztikus) legyen és hogy a kész beton m^3-je 270 kg cementet tartalmazzon. Mindenik fajta betonból különböző élhosszúságú kockákat, különböző méretű hasábokat és az amerikai normálhengereket megközelítő méretű hengereket készített. Miután e kérdések helyes megoldása igen sok kísérletet és számos kísérlet megismétlését kívánja, kutatásait még folytatja. Eredményeiről az Anyagvizsgálók Közlönyében fog számot adni.

Lux Kálmán dr

Könyve

Lux, Dr.-Ing. Koloman

Die Burg Visegrád
(Blenden- oder Plein-
tenburg)
Sonderdruck aus der
Zeitschrift für Wehr-
bau, Wohnbau und
Städtebau Der Burg-
wart.
Marksburg b. Braubach
a Rh. 1938.

Erica arborea

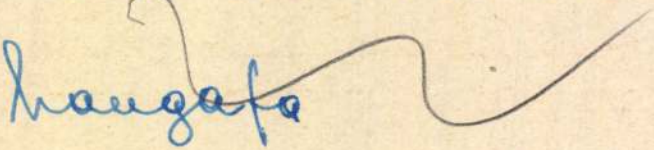

Lux Kálmán dr

cvód
z

Pásztor Bp

74,75. P.

IRODALOM

-M.o.Müeml.II.754.l.
-Mo.tm.Szabolcs m.12-13.

JEGYZET

Lux Kálmán dr

wied

Pásztor Bp.

41. l.

41/1947

A Müemlékek Országos

/julius 31

Lux Kálmán

Mátyás király
lendai palotájának
rekonstrukciós
képe

Budinis

27. tábla

1903.
31. sz.

Nagytekinte

A jaáki apátsági templo
Miklós győri püspi
Kollányi Ferencz j
1660 kor. és a vall.
35,725 sz. rendelete
lását van szerem
nak azon kérele

üdvös rendelet megjelenneK, volna egy szerény javaslatom. Vezessék ki egyszer a bizottsági tag urakat az uccára és mutassanak meg nekik egy elevcn, valóságos villamost — sőt, ha egészségi állapotuk megengedi és orvosi vizsgálat tauglichnak minősiti őket, ültessenek fel legalább egyet közülük a villamosra és vigyék el a Keleti pályaudvartól a Kossuth Lajos-uccáig.

Karinthy.

Sándor László főkapitány
a villamosok uj rendjéről
Egyelőre nem változtatnak a reformon

Három napja, hogy életbelépett az uj villamosrendelet, mi tagadás, nem nagy örömére a pesti közönségnek. A reform csufosan megbukott és ma már csak agonizál, rövidesen pedig ugylehet, kimul a háborus rendeltek sorából. Az kétségtelen, hogy *Sándor* László főkapitány, aki már annyi bevált és életrevaló rendeletet csinált meg, jót és hasznosat akart a villamos-reformnak is. Hogy nem vált be ugy, ahogyan azt ő várta s a közönség is remélte, nem rajta mult, hanem a rendkivül teremtette körülményeken, a kocsipark hiányán és — legyünk objektivek — a budapesti közönség fegyelmezetlenségén. A főkapitány ma, amikor már a legjobb akarattal sem konstatálható más, csupán az, hogy a rendelet keresztül nem vihető, még mindig egy szebb jövőben reménykedik, nem akar hinni a reform halálában. Abban bizakodik, hogy a közönség nagy része idővel mégis csak *beletörődik az uj helyzetbe* és megmarad a villamosreform megelégedésére az *elől fel, hátul le* eszme hivőinek. Magáról a reformról egyébként a főkapitány a következőket mondotta a *Pesti Napló* munkatársának:

— Ezidőszerint még nem alakult ki telljesen a vélemény arról, hogy a közönség által óhajtott uj rendnek milyen a hatása. A vasuti és hajózási főfelügyelőség azon a nézeten van, hogy az *uj rend fentartassék* és a közönséget türelemmel, lassanként kell hozzászoktatni ahoz, hogy egymás iránt figyelemmel, udvariassággal és méltányossággal használja a villamosokat. Egyenesen a közönség köréből indult ki ez az eszme, hogy talán a jelenlegi nehéz közlekedési viszonyokon, az uj rend behozatalával könnyiteni lehetne. Ma is el lehet mondani, hogy a közönségnek tulnyomó része az, amely egyenesen ragaszkodik az uj rendhez, harcol érte. Az idegesebb és kevésbé fegyelmezettebb része csak az, amely kifakad a reform ellen. Semmi esetre sem gondoltuk, hogy a közönség egy nap alatt fogja megkedvelni és követni az uj rendet, már előre számitottunk arra, hogy türelemmel és kitartással, lassanként kell hozzászoktatni a közönséget ahoz, hogy a közlekedést saját maga tegye lehető kényelmessé és gyorssá, mert ha maga a közönség nem müködik közre, akkor hiábavaló minden rendőri intézkedés és utmutatás.

— Mi teljes türelemmel és megértéssel igyekszünk a felmerült nehézségeket leküzdeni és amint ez a rend külföldön jól bevált, lehetetlen, hogy a budapesti közönség is lassanként ne lássa és hozzá ne szokjék ahoz a gondolathoz, hogy a háborus viszonyok miatt kevesebb igénnyel, de annál több lemondással kell, hogy a rendkivül megnehezült közlekedést fentartsa. Ha a közönség segit és követi a rendeleteket, a kizáróan az ő érdekében és óhajtására kezdeményezett ujitást, jelentékenyen gyorsabbá tudjuk tenni a villamos közlekedést és elérjük azt, hogy elkerülhetjük a közlekedési időnek Bécsben máris bekövetkezett megszoritását. A rendőrség mindent megtesz, hogy a felmerülő komolyabb nehézségeket és kifogásolható dolgokat orvosolja, azonban egyes kiélezett és tulságosan kiszinezett kellemetlenségeket a maga értékére tudja leszállitani. Ezidőszerint a vasuti és hajózási főfelügyelőségnek az az intenciója, hogy *az elrendelt intézkedések teljes mértékben fentartassanak,*

Látható tehát, a főkapitány optimizmusa még remél, csodákat vár az uj rendtől. Fájdalommal gondolunk arra, hogy csodák ma már nem történnek.

b. e.

Legujabb
(Telefon és távirati jelentések)

A krasznojeszelói helyőrség
meg akarta buktatni a szovjetkormányt

Berlin, augusztus 17. (Wolff.) A *Severneje Komune* jelenti augusztus 15-ikéről: A pétervári tauriai palotában Németországból és Ausztria-Magyarországból visszatért hadifoglyok gyülésén *Liszevszki* népbiztos közlést tett arra, hogy *a krasznojeszeloi helyőrség körében felkelés tört ki*, amelynek állitólag az *élelmezéssel* való elégedetlenség az oka. A mozgalomban résztvevők arra készülődtek, hogy *Pétervár ellen vonulnak és megbuktatják a szovjetkormányt*. Az agitációban főleg azok a tisztek vettek részt, akik *Karen* ezredes ezredében szolgáltak.

A szóló szerint bujtogatók vannak Krasznojeszeloban. Utána Maren ezredes beszélt és kiderült, hogy áruló, mert beszéde végén felszólitotta az egybegyülteket, hogy *vonuljanak Pétervárra és buktassák meg a szovjet-kormányt*. Beszéde eleinte kedvező fogadtatásra talált, de a beszéde vége felé már elfogyott a hallgatóság türelme s ezt kiáltották neki: Elég volt! Menjen onnan a szószékről! /Erre *Maren ezredes agyonlőtte magát*. Mikor aztán Liszevszki lépett ismét a szónoki emelvényre, hogy az izgatott tömeget lecsendesitse, *Maren hivei nekiestek és sulyosan bántalmazták, ugy, hogy alig tudott élve szabadulni.*

Az angolok visszavonulnak Archangelszknál

Moszkva, augusztus 17. A lapok jelentik: A hadügyminiszter táviratozza Vologdából, hogy *Archangelszknél az entente csapatok az ágyuk lőtávolságán tul visszavonultak*. A szovjetcsapatok *felrobbantották a Bajkál alagutat.*

A birósági jegyzők mellőzése

Töry igazságügyminiszter a parlamentben kijelentette, hogy a birák, mivel mellékfoglalkozást nem vállalhatnak, müködési pótlék cimén évi 1800 K fizetési többletben fognak részesülni. Ez nem fog kiterjedni a birósági jegyzők és joggyakornokokra. E mellőzést azzal indokolta, hogy miután a két évnél régebben szolgáló birói vizsgát tett X. fizetési osztályu birósági jegyzők 400 K képesitési pótlékban részesülnek, a jegyzői létszám fele pedig bejuthat a IX. fizetési osztályba is, már tétettek oly intézkedések, amelyek „a pályájuk kezdetén álló és többnyire nem családos jegyzőkre nézve komoly segitséget jelentenek" és „ezekre a fiatalemberekre nézve a külön pótlékot legalább egyelőre feleslegessé teszik."

Ezt a bejelentést a birósági jegyzők, országszerte a keserü csalódás érzésével fogadták és jogos igényeik kielégitésének megtagadásába nem tudnak megnyugodni.

A birói külön pótlékot az teszi indokolttá, hogy a birák mellékfoglalkozásokat nem gyakorolhatnak.

Törvényeink azonban nem csupán a birákat és ügyészeket, hanem a birósági jegyzőket és joggyakornokokat is eltiltják a mellékfoglalkozásoktól. Ezt az 1891. XVII. tc. 39. §-a mondja ki, amit az igazságszolgáltatás függetlensége és pártatlansága érdekében ki kellett mondani.

A birósági jegyző — amint a törvény is gyakran használja e cimzést — „segédje" az itélkező birónak vagy tanácsnak, az itélkezés utáni és az itélkezésen kivüli teendők tulnyomó része munkakörébe van utalva. Gyakran önálló eljárási cselekményekkel is megbizzák, a birói vizsga letételével pedig „önálló müködési körrel" ruháztatik fel, amikor már oly természetü hatáskörrel rendelkezik, hogy funkcióival egy biró alkalmazását pótolja.

A háboruokozta abnormális megélhetési viszonyok és a mellékfoglalkozásoktól való eltiltás tették indokolttá, hogy a birák és ügyészek külön müködési pótlékban részesüljenek.

Ugyanezen okok fennállanak azonban a birósági jegyzőkre nézve is. Sőt még fokozottabb mértékben, mint a biráknál, mert ha a mostani tisztviselői fizetések a magasabb fizetési osztályokban sem elegendők a megélhetésre, miképen éljenek meg a jegyzők az ő csekély jövedelmükből, mely a bíróénak alig a felét teszi ki.

Hogyan nem tudta belátni a minisztertanács a birósági jegyzőknek ugyanezen okokból való igényjogosultságát?

Azok az okok, amelyeket az igazságügyminiszter a birósági jegyzőket mellőző elhatározás alapjául felhozott, hogy t. i. a jegyzők, pályájuk kezdetén álló, többnyire nem családos fiatalemberek, nem tekinthetők reális, helytálló okoknak.

Különben is semmi jelentőséggel nem birhat az állam szempontjából, hogy az illető pályája kezdetén áll-e még, vagy pedig már közeleg a nyugdij felé, ha egyszer nem bir megélni a fizetéséből.

Az sem elfogadható ok, hogy a birósági jegyzők többnyire nem családosak. Igen nagy százalékuk ugyanis családos. A nőtlen, magányos fiatalember helyzete pedig semmivel sem kedvezőbb nős vagy családos tisztviselő helyzeténél. A nőtlen ember vendéglőben étkezik és silány étkezésén még a vendéglős és egy csomó kiszolgáló személyzet is keresni akar. Ha a ruhája felfeslik, a harisnyája stoppolásra szorul, de bármi hétköznapi szükséglete támad is, minden lépését drága pénzzel kell megfizetnie. A butorozott szoba pedig sokkal drágább, a szerény éves lakásnál.

Szomoru jelenség az, hogy jogvégzett, birói vizsgát tett állami tisztviselők még 30—35 éves korukban sem gondolhatnak családalapitásra.

És éppen az ilyen eltévesztett intézkedések miatt, mint amilyen a müködési pótlékból való kizárásuk is, kell a birósági jegyzőknek még olyan korban is nőtleneknek maradniok, amikor a gyári munkás, az iparos, a földmüvelő már tiz esztendeje családot alapithatott. Sulyos kormányzati hiba ez, mely nemcsak az érdekelt személyek szempontjából, hanem nemzeti tekintetekből is megfontolást igényelne.

Hivatkozik a miniszter ur arra is, hogy az 1917. évi IX. t.-cikk ugy rendelkezett, hogy a mintegy 1000 birósági jegyző közül ne csak 100, mint eddig, hanem a fele, vagyis 500, kerülhessen be a IX. fizetési osztályba.

Ez az indokolás egészen tarthatatlan. A hivatkozott törvénycikk 13. §-ában a birák előlépési viszonyainak megjavitása iránt intézkedik. Egyben kimondja, hogy az eddig rendszeresitve volt albirói és alügyészi állások megszünnek és felhatalmazza az igazságügyminisztert, hogy a birósági jegyzői állásokat akkép töltse be, hogy ez állásoknak fele a X., a másik fele pedig a IX. fiz. osztályba jusson, azzal a megszoritással, hogy ezt a rendezést, három költségvetési évre felosztott egyenlő részletekben kell végrehajtani.

Ez a törvény a birósági jegyzők helyzetében semmiféle előnyös változást sem eredményezett. Azelőtt volt mintegy 400 albiró és alügyész és mintegy 100 jegyző a IX. fiz. osztályban. Összesen tehát 500 IX. fiz. osztályu állás volt. Az 1917. évi IX. t.-cikk, az albirói és alügyészi állásokat eltörölvén, létesitett helyettük ugyanannyi IX. fiz. osztályu jegyzői állást, ugy hogy a IX. fiz. osztálynak összlétszáma továbbra is 500 maradt.

Változás csak annyiban történt, hogy mig azelőtt a rangidősebb, hosszu idő óta szolgáló X. fiz. osztályu jegyzőt IX. fiz. osztályu albiróvá nevezték ki, ezentul a szerényebb hangzásu jegyzői cim megtartásával léphet csak elő a IX. fiz. osztályba. Továbbá, mig 1917-ig az 500 IX. fiz. osztályu állás egyidejüleg volt betöltve, a helyzetjavitás után csak 3 év leforgása alatt, 141-es részletekben, léphetnek csak elő a birósági jegyzők a IX. fiz. osztályba.

Azonkivül csak akkor kerülhet bele a IX. fiz. osztályba a például mai napon a X. fiz. osztályba kinevezett birósági jegyző, ha abból 500 birósági jegyző, birói és ügyészi kinevezések folytán kikerült. Ötszáz uj birói és ügyészi kinevezés azonban legfeljebb ha 10 év alatt történik.

Tehát a birósági jegyzőket nemcsak ez alkalommal mellőzték, hanem már Vázsonyi miniszteresége alatt, amikor a birák és ügyészek helyzetén, ha nem kielégitő mértékben is, de tényleg javitottak.

A 400 korona képesitési pótlékra, mint lényeges segitségre, vagy mint a mellékfoglalkozástól való eltiltás rekompenzációjára hivatkozni pedig képtelenség. Ez a pótlék, mint megjelölése mutatja, *képesitési* pótlék, melyet azért ad az állam, hogy azokat a költségeket, melyeket tisztviselője, egy — a hivatali szolgálat érdekében tett — vizsgára, könyvekben, vizsgadijban és a vizsgáló-bizottság székhelyén való tartózkodásban kiadott, legalább csekély részben megtéritse. Lényeges segitséget ez az összeg sehogysem jelenthet. Hiszen 400 korona a mai desolált, vigasztalan árviszonyok mellett, még egy évi fehérnemü mosatásra sem elég.

Az Ügyvédjelöltek Országos Egyesületében tömörült birósági jegyzők és joggyakornokok memoranduma a jegyzők részére évi 1500, a joggyakornokok részére pedig évi 1000 korona külön pótlékot kért. Ez 1000 jegyzőt és alig 200 joggyakornokot véve alapul, még a teljes követelési összeg megadása esetén is, mindössze 1,700.000 koronával terhelné az államháztartás mérlegét.

A birósági jegyzők átlag 28—35 év közötti, jogi doktorátussal, gyakran birói és ügyvédi oklevéllel biró megleit emberek. Ebben a korban

legnagyobb az ember teljesitőképessége. A birósági jegyzők és joggyakornokok terhes és fontos szolgálatuknak páratlan szorgalommal, komoly kötelességtudással tesznek eleget országszerte. Ezeket a tisztviselőket, a leendő magyar birákat, mégsem szabad a megélhetésüktől oly könnyed kijelentésekkel elűtni.

Számitunk rá, hogy az igazságügyminiszter a müködési pótlékot a jegyzőkre és joggyakornokokra is pótlólag — uj javaslat keretében — haladéktalanul ki fogja terjeszteni.

Dr. Ráskai Alfonz
brassói m. kir. törvényszéki jegyző.

PESTI KÖVEZET

Déli vasuton

A déli vasuti indulási oldal. Zsufolt vonat. Délután ½6 óra, még fél óra van az induláshoz. Egy harmadik osztályu fülkében temérdek koffer és csomag közt izgatottan ül Gyáriné. Férjét, Gyári urat várja, borzasztó nehezen tud helyet tartani fenn a férjének, mert folyton jönnek és monoton hangon kérdik: Szabad ez a hely? Kérem, szabad ez a hely? El van ez az ülés itt foglalva? Férfiak és nők jönnek birkózva csomagokkal, gyerekekkel, parasztok és urak, démonok és bakák szuszogva, izzadtan, mind a Gyári ur helyét akarja. Az egész vonaton talán ez az egyetlen üres hely. Gyáriné, aki gyönge, erőtlen nő, óriási erőfeszitéssel védi az ura helyét. Folyton azt mondja, nem szabad, nem szabad, nem szabad. Nem szabad! Egész elveszti már az erejét a végén. „Nem szabad", mondja elhalón utoljára. Ebben a percben óriási zaj közt megérkezik Gyári ur. Áttör a zsufolt folyosó emberpodgyászai közt. Izzadt, szőke ember, kopasz tulajdonképpen, de hátulról és oldalról hajat fésült össze magának, amit most a nagy melegben és izzadásban egész felkunkorodott, mint a bajusz és részint égnek áll göndörödve, részint visszahanyatlott hátra. A billiárdkopasz fejen az ilyen haj ugy kunkorodik, mint valami háló. Gyári ur megérkezése óriási zajt és izgalmat kelt a folyosón. Ordit és lármázik, tör, zuz, szuszog s előretör, mint egy mozdony.

Gyári (ordit valakivel): Tója az embert! Mit tól? Még föllök itt! (Dühös és gázol előre). Mit tója itt az embert?!

Egy utas: Alászolgája, Gyári ur!

Gyári: Jónapot. Tója itt az embert! Hallatlan, még lelök. (Senki sem szól egy szót se, mindenki Gyárit nézi).

Podgyászember: A podgyász hova lesz?

Gyári: Ide tegye! Ide! Csak rakja ide! (A podgyászember ujabb és ujabb böröndöket dobál be a kupéba, az emberek rémülten várják, hogy kit ütnek le a nehéz böröndökkel).

Gyári (leül a helyére, nem köszön a feleségének, aki félve ül és hallgat): Jövök és tolakszik! Lökdös. Meg akart forgatni. Hallottál már ilyent? (Ezt a feleségéhez mondja).

Gyáriné: Meleg van!

Gyári kisgyerek: Papa, meleg van!

Gyári: Ne diskurálj, örülj, hogy ülsz. (Gyári ráz egyet a pakkokra, amik az ülés fölött egymásközt kiállnak félelmetesen, mint a nagy sziklák. Gyári időnkint felugrik az ülésre, ahol idegenek ülnek s megigazitja a koffereket, amik minden igazitásnál rendetlenebbül mozognak és inognak).

Gyári (mikor már egész rosszul állnak a kofferek a magasban): Na, most jó!

Egy fiatalember (aki a kofferek alatt ül, rémülten néz fel a sziklákra, aztán apatikusan visszahanyatlik).

Gyáriné: Sokkal jobban ülünk, mint a második osztályban!

Gyári: Másodosztályu jegyet vettél? (Dühösen és gyanakodva néz a feleségére).

Gyáriné (félénken): Igen.

Gyári: Vissza kell kérni a különbözetet a II. és III. osztály közt! Kötelesek visszaadni.

Egy idegen: Csak az kap vissza jegyárat, aki visszamarad.

Gyári: Jó, majd visszamaradunk! (SSzünet).

Gyári: Egész jó itt a harmadikon a fapadon!

Gyáriné: Meleg van!

Gyári (Csakhogy ellentmondjon): Máma nincs meleg. Máma nincs meleg. (Gyáriné nem felel.)

Valaki (behajol a kupéba, alázatosan): Van itt egy hely? (Rámutat egy ülésre, amely láthatólag le van foglalva kofferekkel és kalappal). Ez itt kérem szabad?

Gyári (szemtelenül): Az szabad. Tessék csak leülni!

Egy hang: Az lefoglalt. Egy hölgyé, aki lefoglalta, de elvesztette a jegyét, kint keresi a jegyet a folyosón.

Gyári (szemtelenül): Az mindegy. Tessék csak leülni. Nincs lefoglalt hely. Aki nem ül a helyén, annak nincs helye. Nem lehet lefoglalni háboruban. (A felesége szomoruan néz Gyári urra és nagyon szégyelli magát.)

(Szünet. Gyári keres valami uj alkalmat, hogy belekössön a feleségébe.)

Gyáriné: Nem is mondtam neked, fiacskám, otthon felejtettem a jegyeket, de visszamentem értük. Az asztalon felejtettem, de hála isten még jókor megtaláltam.

Gyári: Ilyesmit nem mondanak el. Mit mondsz el ilyesmit. (Dühösen.) Velem ez nem fordulhat elő. (Szünet). Te mentél vissza?

Gyáriné: Igen. Kocsin.

Gyári: Miért nem villamoson? Villamos hamarább megy. (Szünet.) Azt beleteszi az ember a ridikülbe. Nem, nem, nem. Hagyjuk, ez velem nem történhetik meg. (A gyerekhez): Ülj rendesen, ne sározd be a bumlit.

Gyáriné: Vedd fel fiacskám a keztyüdet.

Gyári: Nincs itt a keztyüm. Anélkül lehet utazni! (Gyilkos szemekkel.) Jegy nélkül nem.

Gyáriné: Kényelmes utazás. Legjobb a harmadikon.

Gyári: Tegnap mondtam is.

Gyáriné: Nem hallottam.

Gyári: Ha én mondom, hogy mondtam, akkor én mondtam. Direkte kérdeztem, hogy nem kellene-e harmadikra jegyet váltani. Nem kaptam választ, ha az ember nem kap választ, nem felelnek neki, akkor az ember elhallgat.

Gyáriné: Miért nem mondtad mégegyszer? Mondtad volna mégegyszer. Mit tudtam én, hogy komolyan beszélsz! Minden második szavad vicc!

Gyári: Én mondtam, de te nem feleltél, gondoltam, neked nem konveniál. Nem konveniál, gondoltam.

Fiatalember a kofferek alatt (félénken): Ez nem fog kérem leesni?

Gyári: Az? Az nagyon jó van ottan. Az nagyon jó van ottan. (A kofferek vigan inognak és lebegnek.)

Egy másik férj (mintha ugratni akarná Gyáriékat: Mondd fiacskám, megvetted az arany karkötő órát?

Másik feleség: Itt van fiam, megvettem. Nézd.

Másik férj: Szolid, hercig dolog.

Másik feleség: Ugye izléses? Nem haragszol, hogy vettem?

Másik férj: Jó tetted. Nagyon jó kis óra.

Gyáriné (szomoruan néz a kofferekre): Le fog dőlni az egész!

Gyári: Dehogy dől. Miért dőlne le!

Egy ember a folyosón: Ülőhelyem az nincs, de miszem az van!

A félénk fiatalember (folyton feláll és nézi a csomagokat, hogy nem esnek-e le.)

(A vonat megindul.)

Gyáriné: Meglátod, hogy a Dezső felszáll Kelenföldön.

Gyári: Majd bolond lesz eljönni Siófokra! Ne mondanád meg minek?

Egy idegen (ok nélkül): Én az én mólomat nem adnám oda semmiért!

Meitner bácsi a folyosón: Haszt-e hicc! (Törölgeti magát.

(Ahogy elindul a vonat, Gyáriék enni kezdenek, papirosból mindenféle csirkét és szalámit vesznek elő. Evés közben Gyári ur nem veszekszik, csak ilyeneket mond: „Ne huzgáld!" „Mit bántod?" „Én nem értlek téged, hogy ez a kenyér mért olyan sós". Egyébként csöndes és bicskával tömi magába az ételt. Az egész kocsi irigyen nézi, ahogy esznek).

Meitner bácsi (egy nőhöz): Mit tagadjam, nagyságos asszony, éhes vagyok!

A nő: Tessék Meitner bácsi! (Kipakkol neki).

Meitner bácsi: Csak egy falatot kérek. De nincs hely, ahová leüljek. (Szemtelenül várja, hogy felállijanak neki).

Fiatalember a csomagok alatt (boldogan feláll): Tessék uram, ha étkezni akar! (Meitner bácsi leül és zabálni kezd).

Meitner bácsi (majdnem mindent megeszik): Hát nagyságod nem eszik?

A nő: Csak egyen, Meitner bácsi!

Meitner: Én csak egy falatot kérek, délben rosszul ettem. Két ilyen kis darab hust kaptam. Levest egy kanállal adtak. (Meséli az ebédet).

(Mindenki eszik, vagy evésről beszél. Egy szegény özvegyember piszkos ujságpapirosból libacombot vesz ki, a libacomb fekete a nyomdafestéktől. Az özvegyember csóválja a fejét, mintha utálná így a libacombot, de gyorsan megeszi az egészet, időnkint nyugodtan kiköp egy-egy ujsághirt, vagy hirdetést).

Gyári (miután megette a csirkét, a fogait piszkálja): És ha százszor mondod, ez velem nem fordulhat elő!

Gyáriné (könyörögve néz rá, hogy legalább ne orditson).

Gyári (kérlelhetetlenül): Legközelebb a fejedet fogod otthonhagyni! (Késsel nyul a fogai közé, ugy piszkálja, hogy az egész kocsi rosszul lesz).

(Gyáriné sóhajtva felnéz a csomagok közé. Biztosan arra gondol, hogy ez az a perc, amikor egyik vassarku koffer egész nyugodtan ráeshetne Győri ur kedves fejére.)

Nádas Sándor.

Milyen volt

Mátyás király budai vára

Dr. Lux Kálmán rekonstrukciós kisérletei — Bemutatják a királynak a gipszmásolatot

Milyen volt a régi budai királyi vár, az Árpádházi királyok és később Mátyás király híres palotája, azt a mütörténészek eddig csak homályosan tudták. Kép és irás kevés maradt fenn a régi magyar fejedelmek lakóhelyéről, és ami maradt, az is csak hiányos részleteket nyujtott. A mütörténészek és a tudósok között annál nagyobb meglepetést keltett nemrégiben az a hir, hogy egy ismert mütörténésznek, dr. *Lux* Kálmánnak évek hosszu buvárkodásával sikerült egy csomó, eddig ismeretlen rajzot és kéziratot felfedezni különböző külföldi könyvtárakban, leginkább a bécsi udvari levéltárban, a régi budai várra vonatkozólag, melyek alapján a mütörténész megrajzolta és a Magyar Mérnök- és Épitész-Egyletben be is mutatta a várpalota rekonstruktiv képét különböző rajzokban.

A rajzok olyan szépek és korhüek, hogy *Fraknói* Vilmos püspök, a neves történelemtudós a minap felkereste dr. *Luxot* tisztviselőtelepi lakásán és a sajátjából háromezer koronát ajánlott fel arra, hogy *Lux* a rajzok alapján egy gipszmásolatot készitsen a régi budai várról, amelyet *be fognak mutatni a királynak*. Az Akadémia azzal honorálta *Lux* mütörténelmi szempontból nagyértékü munkáját, hogy a *Hollán*-dijjal tüntette ki a müépitészt, akinek erről éppen a napokban küldött hivatalos értesitést.

Tudósitónk meglátogatta dr. *Lux* Kálmánt, hogy a részletek iránt érdeklődjék. A mütörténész nagyon csöndes, szerény ember és csak néhány szóval emlékezett meg nagy munkájáról. Elmondotta, hogy már régóta foglalkozik mütörténelmi tanulmányokkal. Annakidején *Hauszmann* Alajosnak segédkezett, amikor ő a vajdahunyadi hires lovagvárat restaurálta.

Az Árpádházi királyok budai várát II. Zsigmond épittette francia épitőmüvészekkel. II. Zsigmond hosszabb időt töltött kinn Franciaországban s onnan hozott magával épitészeket. Ő épittette annakidején Óbudán azt a román stilusu bazilikát is, amelynek romjai néhány évvel ezelőtt kerültek elő a föld alól a Lajos-utcában s amely szebb volt a hires XII. századbeli zsámi apátságnál s a Nyugaton található más románkori emlékeknél. Zsigmond halála után a királyok sok szárnyat és épületet emeltettek a budai várpalotához, mindig az akkori idők stilusa szerint, amely igy a különböző épitészeti stilusok konglomeratuma lett.

Lux, a Mátyás korabeli vár képét rekonstruálta. A vár legszebb Mátyás idejében volt. Mátyás olaszországi müvészekkel dolgoztatott s renaisence stilusban, függőkertekkel, logiákkal, lovagtermekkel. Az ő vára három övből állott s mindhárom övet erődök kapcsolták össze. A belső övben Mátyás királynak saját konyhája volt, amelyben régi irások szerint a király, aki gourmand volt, ha államügyei megengedték, nem egyszer saját maga főzött. Legdiszesebb a belső öv volt, hatalmas termekkel, amelyek a küldöttségek fogadására és tanácskozásokra szolgáltak. A középső öv vendégek részére volt fentartva. Itt laktak a különböző külföldi követek és vendégek. A külső öv a szolgasereg és a várat védő katonaság tartózkodó helye volt bástyákkal, ágyukkal és mindenféle harci felszereléssel.

Tudósitónknak dr. Lux megmutatta a rajzokat is, amelyek részint külső képét mutatják a várnak, részint az épitészeti konstrukciót. Ez épitészeti rajzok alapján akár ujra fel lehetne épiteni Buda várát.

A budai várpalotát a törökök tudvalevőleg rövidesen a mohácsi vész után elfoglalták. A török uralom alatt már sokat szenvedtek a vár egyes részei, ahol a törökök részint stratégiai, részint vallástürelmetlenségi okokból robbantottak. Ők röpitették légbe az óbudai bazilikát is. Véglegesen akkor pusztult el Mátyás király palotája, amikor Savoyai Jenő herceg 1686-ban visszafoglalta a várat. A herceg ágyui tették tönkre az utolsó még fenmaradt részeket.

Lux Kálmán dr

terverte az alábbi
épületet

ÉIÉM. 1930. 5-6. sz.
21. l. (A nagykő-
rösi adóhivatali
székház építése.)

-e? .....

.....

? .....

sztályát elvégezte-e? .....

paros- és kereskedőtanonc iskola II-ik osztályát

.....

ıyászatot, kereskedelmet s iparszerűen folytatott

n belül 3 év óta akár egyfolytában, akár meg-

ıban)? .....

:lői minőségben van-e alkalmazásban? .....

vagy magánszolgálatban ugyannál a munkaadónál

ı állandóan van-e alkalmazva? .....

ı át alkalmazva? .....

tiszt-e? .....

.....

.....

ıséges mennyiség a központi választmánynál
). sz.) kapható.

Székesfővárosi házinyomda 1914.

Lux Kálmán dr

mücs
led
?

Magyar Grőző vitéz

Tattay György

kulön-kulön tervei

Az Árpád-hid
Szentmargitszigeti
lejárójának terv.
díjazva.

repr.

MÉ. 1941. 342. l.

vegyes

f. 34.

8ad

Márki Sándor

Aradvármegye és Arad szabad
királyi város története.

I. A legrégibb időktől a török kiűzéséig.

(Jancsó Benedek: Aradvármegye és Arad szabad
királyi város monographiája II. (első rész)).

(Lux Kálmán dr.)

cikke

( ) Az esztergomi
királyi vár.
MÉ. 1941. 66–69. l.
(Képekkel és alap-
rajzokkal.)

i. 48

Vegyes

1 köt. 8-ad r.

LUCZENBACHER

János

A szerb zsupánok, királyok, és czárok pénzei.

XXIII; réznyomattal

Lux Kálmán épitész, restaurátor

Pesti Hirlap. 1923. szept. 8. 7

A „Vita" műrésztoiroság első kiállitása
a Nemzeti Szalonban

Lux Kálmán dr. műtörténész.

HISTORIA. 1928. 1. sz. 6. l.

Műrészi díj: Rákóczi síremlékpályázat

Lux Kálmán

Művészet VII évf. 1908. 128. l.

Réz- és acélmetsző ,XIX sz.

Ferenczy István /1792-1866/

Századok 1874.26-44 o.
Nagy Iván:Magyarország képzőművészei.

Lux Kálmán épitész

Magyar Müvészet 1925.62-64.o.
/Sz.O.dr./: A Müemlékek Országos Bizottsága.

Művészetelmélet.

"Budai kir.vár.Mátyás kir.korában."

Dr.Lux Kálmán előadása.

építész prof.

Akad.Értesitö.1917.192.l.

5

Huszár Adolfszobrász 1842-1884 Ybl

Budapesti Hirlap,1882.X.15.

284.sz.I.Melléklet 1.o.

Lux Kálmán épitész

MagyarMüvészet 1925.229.o.
H.P.:A Magyar Mérnök- és Épitészegylet
Mü- és Középitési Szakosztályai.

L u x Kálmán épitész

Magyar Mérnök és Épitész
Egylet nagypályazatának
birálóbizottsági tagja

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
141.

Iktatószáma .....

Békelétszámból rendelkezésre áll: ..... fő

Háborús szükséglet: ..... fő

Felesleg: ..... fő

Hiány: ..... fő

.....
(a katonai szerv, polgári szerv vagy magánüzem megnevezése.)

.....
(mely miniszter felügyeleti vagy gondoskodási körébe tartozik.)

.....
(sorszáma.)

Egyéni igénylési lap

békében az előterjesztő katonai szervnél, polgári szervnél vagy magánüzemnél alkalmazásban lévő és a következő mozgósítási előkészületi évre háborús polgári beosztásra kijelölt alább felsorolt nem katonaviselt, illetőleg a hadkötelezettségi korhatárt túlhaladott (60 éven felüli) katonaviselt férfiak, továbbá 50 éves korig nők közül az orvos, gyógyszerész, mérnök és állatorvosokra vonatkozólag.

A bejelentett személy

családi és utóneve: T. Lux Kálmán

születésének éve és helye: 1880 év, Bikás Zólyom, vallása ág. ev.

szülőanyjának leánykori családi és utóneve: Wallentiny Kornélia

állandó lakóhelye: Budapest község/város X ker., Rabóky út/utca/tér 40 sz.

szakképesítése: okl. építénmérnök

szakismerete: .....

jelenleg mily munkakörben van alkalmazva: A Müemlékek Orn. Bizottság műszaki tanácsosa

háború esetére mely orvosi — gyógyszerészi — mérnöki — állatorvosi .....

munkakörben ..... szakképesítéssel .....

szakismerettel ..... polgári szervhez,

.... ker. .... sz. osztandó be. .....

Kelt ..... 19..... év ..... hó ..... n.

P. H.

.....
(a katonai szerv, polgári szerv vagy magánüzem vezetőjének névaláírása.)

Raktári száma: **789.**

M. kir. ..... miniszter.

Iktatószáma: .....

1. Háborús polgári beosztásra a túloldali igénylés szerint előjegyeztetett.

2. Háborús polgári beosztásra nem volt előjegyezhető, mert .....

.....

.....

.....

Budapest, 19..... évi ..... hó ..... n.

P. H.

.....
(névaláírás.)

Megjegyzés:

Minden személyről külön *2—2 Igénylési lapot* kell kiállítani.

A meg nem felelő szövegrészt törölni kell.

A *„szakképesítése"* c. rovatba az oklevél(-ek) minőségét, valamint az oklevélben megnevezetten kívüli egyéb szakképesítéseket (tisztiorvosi, építőmesteri, postaszakképesítés stb.) s a foglalkozási ágtól eltérő (pl. jogtanári) képesítést kell feltüntetni.

A *„szakismerete"* c. rovatba a szerzett gyakorlati és elméleti szakismereteket kell feltüntetni. (A szakismereteket részletező egységes orvosi és mérnöki címszótárt az „Összefoglaló tájékoztató" (800/om. biz. 1/b. 1941. H. M. sz. alatt kiadva) 3/1. sz. melléklete tartalmazza.)

A *„munkakör"* c. rovatba az állás közelebbi megnevezését kell beírni, pl.: magánorvos, magánmérnök, tisztiorvos, kórházigazgató, laboratórium-vezető, gépkocsijavító-műhelymérnök stb.

Az Igénylési lapokat átirat nélkül *2 példányban* szerkesztett minta szerinti *Névjegyzék* (28. sz. melléklet) kíséretében a *felügyeleti hatóságot gyakorló miniszternek címezve* kell *évenkint június hó 1. napjáig* felterjeszteni. *A felügyeleti hatóságot gyakorló miniszter* az Igénylési lapok *egyik példányát évenkint június hó 10. napjáig* orvos és gyógyszerészekre vonatkozólag a belügyminiszterhez, mérnökökre vonatkozólag az iparügyi miniszterhez, állatorvosokra vonatkozólag pedig a földmívelésügyi miniszterhez továbbítja, aki az igényléseket a *honvédelmi miniszter* részére összesíti. A *honvédelmi miniszter* a felügyeleti hatóságot gyakorló miniszter és az összesítő miniszter bevonásával az igényléseket kielégíti. A *felügyeleti hatóságot gyakorló miniszter* az Igénylési lap *másodpéldányának* hátoldalát megfelelően kitölti és *évenkint augusztus hó 1. napjáig* fenti Névjegyzékkel az igénylő szervnek visszaküldi és a visszaküldés időpontját a Névjegyzék 5. függ. rovatába beírja.

Az Igénylési lapokat és a Névjegyzékeket 1 évig kell megőrizni és a katonai szerv, polgári szerv vagy magánüzem országmozgósítási előmunkálatainál kell elhelyezni.

Stádium Rt., Budapest.

Lux Kálmán ff K

a Fővárosi Közmunkák
Tanácsánál mint
műszaki tanácsossá
nevezték ki

MMÉLKözl

1943.184.C

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Ernyey József és Lux Kálmán dr

A visegrádi vár.

Budapest, 1923. A Műemlékek Or. Bizottságának kiadása.

8-r, 64 l, számos képpel, fűzve.

Lux Kálmán

I. 4. p. h.

1.—

M.D.K.

Lux Kálmán, építész

„szovjet hornak" alatti tém-
hedését az Egyleti Tanács rosszal-
ja és taggági jogait egy évre
felfüggeszti.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1920.évf. 12. sz.
47. old.

Lux Kálmán

MDK

Földtörténeti Muzeumterve

Műcsarnok 1929 tavaszi kiállítás

MDK

Gerevich Tibor, elnök és Lux Kálmán
műsz.tanács.

nekik köszönhető a feltárási munka tudományos vezetése, a Szent István mauzoleum művészi kiképzése. G.T. a Műsml.Orsz.Bizottság elnöke./

Dercsényi Dezső:Szent István sírja.
Tükör. 1946. VIII.évf. 5.sz., 242-245.l.

mdk.

Luz Kálmán professor

javaslata a diósgyöri vár rekonstrukciójához;
Abba az állapotba állítja vissz, amelyben
a 14. században felépítésekor állott.

kép

Komáromy József. A diósgyöri várban 1958-60-ban végzett
ásatások régészeti és építésztörténeti vonatkozásai 4. l.
Miskolc 1961.

MDK

Lux Kálmán - Margó Ede - Dudits Andor

a Rákóczi siremlék pályaműve

Művészet IX. évf. 1910, 163 o.

Albertfalvai róm. kat. templom

Tervezők: Dr. LECHNER JENŐ
és ifj. LECHNER JENŐ

A templom kizárólag a hívek áldozatkészségéből a legszerényebb anyagi eszközökkel, de mégis a liturgiai és a modern építészeti igényeknek megfelelő módon, nemes anyagok felhasználásával épült fel. Csúcsíves alakú vasbetón keretek alkotják a templom fővázát. A torony és a falak téglából épültek, a fedés hullámeternit-lemezzel készült. Belső mennyezete a csúcsívet követő gerendákon nyugvó egyszerű lépcsős faszerkezet. A belső tér fehér falaival szemben a színes üvegablakok és a vörösmárvány lemezekkel borított, valamint részben aranyozott tölgyfából készült oltárok és azok kovácsoltvas alkatrészei artisztikus ellentétet mutatnak.

A homlokzat fődíszét a bejárat fölötti nagy csúcsíves nyílásba tervezett kőből faragott Kálvária alkctja. A kőoltár fafaragású reliefjeit és szobrát Vilt Tibor szobrászművész mintázza. Az üvegablakok Ungvári Sándor festőművész kartonja után készülnek. A templomot körülvevő teret a legmodernebb kertészeti elvek szerint rendezték.

A templom cirkulációs légfűtésberendezéssel készült, építési költsége a belső berendezéssel együtt 160.000 pengő volt.

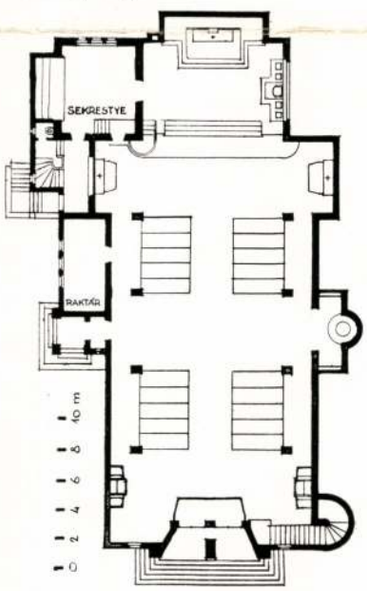

A róm. katolikus templom építkezéséhez az összes belső berendezéseket tölgyfából, úgymint padok, szószék, imazsámolyok, sekrestyeberendezés, gyóntatószékek és a többszárnyú szélfogóajtót készítette DOMOKY JÓZSEF asztalosmunkák gyára, Budapest, XIV., Várna-utca 5—7. Telefon: 496-103. Úgy az egyházközség, mint a tervező építész teljes megelégedését nyerte el, szakszerűen kivitelezett munkájáért.

A festést és a különleges mázolómunkát BESZÉDES OTTÓ FIAI festő- és mázolómesterek, Budapest, XIV., Róna-utca 189, telefon: 299-850 végezték.

A fő-oltár, Mária-oltár, Szentsír-oltár, szenteltvíztartók és szószék alatti lábazat márványmunkáit KRÁL GYULA kőfaragómester cége, Budapest, III., Lajos-utca 77—79, telefon: 163-116, készítette.

Lux Kálmán

hogy kisebb, egytornyú és egyhajós templomainknál a templomtestbe beékelt homlokzati torony alsó, boltozott szakasza, még a gótika korában is, egyúttal a hajó előteréül szolgál. A magyar építészet alapvonásai a stílusváltozások keretében a gótika, a renaissance és a barokk idején is, érvényesülnek, az utóbbinál különösen korai szakaszában, s a lényeget tekintve, modern templomépítészetünket is kitüntetik. Építészetünk minden stíluskorszakában ugyanaz a nemzeti géniusz munkál. Hivatkozzunk csak két oly kiváló példára, mint a kassai dómra és a jezsuita-, mai premontrei templomra. Amannak zárt tömegű északi tornya. a gótika anyagbontó szellemének ellenére fejezi ki a magyar formaakaratot; a hajók és a szentély közé kétoldalt beiktatott sugárkápolnák organikusan kapcsolják össze és forrasztják egységgé az egyes térrészeket, növelik a templom megkapó térhatását. Az 1680-ban épült kassai jezsuitatemplom tömbszerű megjelenése, tiszta és határozott tagozása alapján közelebbi rokonságban áll románkori emlékeinkkel, mint az osztrák vagy délnémet barokk nyugtalan vonaljátékban szenvelgő, tömegekben fellazított alkotásaival.

A mai egyházművészet egyik legkényesebb, nagyfontosságú feladata a műemlékjellegű templomok díszítése. A helyes elv az, hogy a díszítés és az új felszerelés — ahol ennek szüksége mutatkozik — ne igyekezzék utánozni a már elpusztult és nem ellenőrizhető régit. Ne akarjon »stílszerű« lenni, ne archaizáljon. Igyekezzék a mai, az élő művészet eszközeivel, simulva a templom építészeti hangulatához, de nem plagizálva a multból, feladatát megoldani. Valóban tündöklő példát adott rá a pozsonymegyei Deáki ősi románstílű s a XIX. században Schulek Frigyestől szerencsés beleérzéssel kibővített templomának, a jelen év folyamán véghezvitt belső díszítése, hatalmas falképekkel és domborművekkel, valamint teljes berendezésének — oltárainak, szószékének, padjainak, orgonájának — megújítása. Csak az a kár, hogy ez a templom nem Budapesten áll, régi és új részeiben egyaránt díszére válnék. A munkálatok műemléki részének tökéletességét Lux Kálmánnak, a magyar műemlékek atyamesterének felügyelete biztosította, aki rajta tartotta szemét a belső munkákon is, amelyek Goszleth Lajos egységesítő irányításával, a berendezési darabokban az ő tervei szerint, Kontuly Béla, Jeges Ernő és Dex Ferenc, valamint a szobrász Madarassy Walter közreműködésével készültek. A siker legfőbb biztosítéka azonban az a szeretetteljes érdeklődés, liturgikus és művészi tekintetben egyaránt minden részletre kiterjedő figyelem és útbaigazítás volt, amelyben a bőkezű mecénás, maga az ország bíboros-hercegprímása, Serédi Jusztinián a nagyszabású munkát részesítette s ami a kiváló fiatal művészeket legjobb tudásuk és tehetségük kifejtésére ösztökélte. Nagy megnyugvására szolgál ez egyházművészetünk helyes irányú fejlődésének, amelynek a legmagasabb egyházi hely bizalmára a jövőben is méltónak kell mutatkoznia. Akkor tudni fogjuk, hogy helyes úton járunk.

GEREVICH TIBOR

Magyar Építőművészet 1941. 12. f.

Új magyar templomépítészet.

Városmajori templom. Terv. Árkay Bertalan.

SZOMBATHELY (Savaria)
SZENT QUIRINUS BAZILIKÁJÁNAK MOZAIKPADLÓJA, IV. SZ.
Mozaikboden der Basilika des Hl. Quirinus, IV. Jh. — Pavimento di mosaico della Basilica di S. Quirino, sec. IV.

Szőpműveszet
1943. 1. 7.

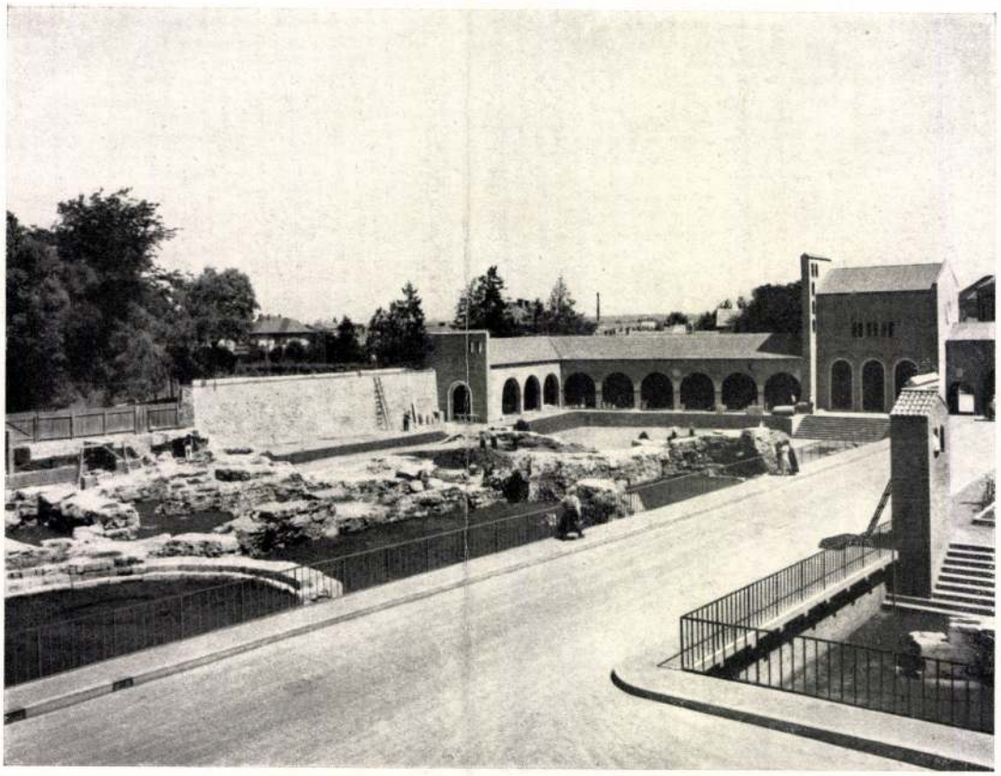

SZÉKESFEHÉRVÁR
SZT. ISTVÁN BAZILIKÁJÁNAK ALAPFALAI, HÁTTÉRBEN A SZT. ISTVÁN MAUZÓLEUM ÉS KÖMÜZEUM.
Grundmauern der Basilika des Hl. Stefanus. XI. Jh., Lapidarium und Mausoleum. — Resti della basilica di S. Stefano sec. XI.

VISEGRÁD
A KIRÁLYI PALOTA DÍSZUDVARA MÁTYÁS KÚTJÁVAL.
Hof des Palast des Mathias Corvinus. — Cortile del Palazzo del Mattia Corvino.

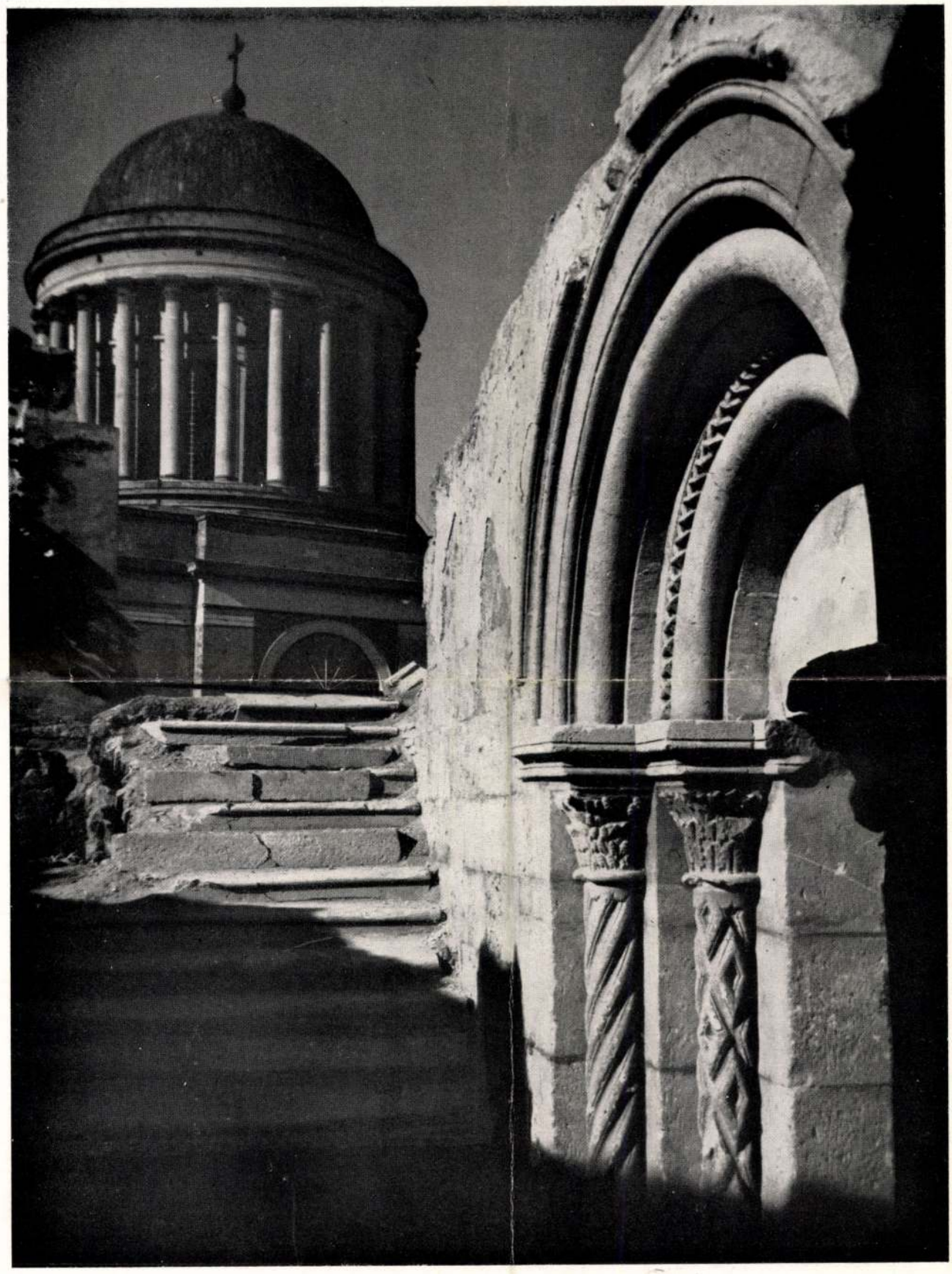

ESZTERGOM
A KIRÁLYI KÁPOLNA (XII. SZ.), HÁTTÉRBEN A MAI BAZILIKA, (XIX. SZ.).
Die Burgkapelle (XII. Jh.) im Hintergrunde die Kathedrale (XIX. Jh.). — La Capella Palatina (sec. XII.) nel fondo il Duomo (sec. XIX.).

Képmüvészet
1943. 1. szám

ESZTERGOM
MAGYAR KŐFARAGÓ FEJE. OSZLOPFŐ A KIRÁLYI KÁPOLNÁBAN, XII. SZ.
Selbstbildnis eines ungarischen Steinmetzes, Kapitel in der Burgkapelle, XII. Jh. — Autoritratto di tagliapietre ungherese, capitello nella Capella Palatina, sec. XII.

szinte nyomban követte szeretett nejét az örök időkre való pihenés helyére.

Május hó elején kísértük ki a megboldogult hült tetemét a Kerepesi-út melletti temetőbe és a főváros által adományozott dísz-sírhelyen nyugszik most Budapest székesfővárosnak érdemekben gazdag polgára.

Ravatalánál a székesfőváros polgármestere és tanácsa nevében Barcen Gyula tanácsnok, a megboldogultnak meghitt atyai jóbarátja mondott a fényes gyászünnephez mindenképen méltó búcsuztató beszédet. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet nevében Majorossy Gyula főtitkár méltatta szép beszéd kíséretében Devecis érdemeit. A székesfőváros mérnöki kara nevében Kempelen Ágost, a Városi Mérnökök Országos Szövetsége nevében Szalay Lajos, végül a Fővárosi Háztulajdonosok Szövetsége nevében Telcs Béla dr. búcsuztatták.

Temetésén képviselve volt a székesfőváros tanácsa, élén Sipőcz polgármesterrel. Elkísérték utolsó útjára nagyszámú előkelő rokonsága. Nagy számban jelentek meg kartársai, jó barátai és tisztelői. Megjelentek a ravatalánál azoknak a jótékonysági egyleteknek a megbizottjai is, amelyekben a megboldogult oly áldásos és közhasznú tevékenységet fejtett ki életében.

Pirovits Aladár

A budavári koronázó főtemplom.

Dr. LUX KÁLMÁN.

Fővárosunk legjelentékenyebb középkori építészeti emléke a budavári koronázó főtemplom, melynek jelentőségét művészi szépsége s nevezetes történelmi multja adja meg.

Keletkezésére nézve eltérők a vélemények. Egyes írók tudni vélik, hogy helyén már Szent István korában is állt valamely templom, vagy nem sokkal halála után a szent király tiszteletére emeltek ott egyházat. Ezeket a feltevéseket az építészeti maradványok nem támogatják. Sőt kimondhatom, hogy a budai várhegy egész területén sem találtak IV. Béla korát megelőző korra valló építészeti részletet.

Minthogy az egyház legrégibb építészeti maradványainak formavilága is amellett tanuskodik, bátran elfogadhatjuk tény gyanánt a II. Béla okirataiból kitűnő azokat az adatokat, melyek a templom építését e királynak tulajdonítják. Az egyik, 1255-ből származo okirat a templomról még csak mint megépítendőről emlékezik meg, egy másik, 1269-ben kelt okirat pedig már megépítettnek mondja.

Meg kell jegyeznem, hogy ez utóbbi adat a befejezést talán kissé korai terminusra teszi, mert a történelem azt bizonyítja, hogy az ilyen nagyobbszerű épületek emelése rendszerint évtizedeket vett igénybe és az építés munkája még akkor sem ért véget, mikor az egyházat már rendeltetésének átadták, mert időről időre mindig eszközöltek azon különféle hozzáépítéseket, változtatásokat, bővítéseket, sőt egész átépítéseket, mint ahogy — feljegyzések tanusága szerint — századok folyamán a Nagyboldogasszonyról nevezett budavári főegyház is számos lényeges átalakításon és változtaláson ment keresztül

Mellőzve azoknak az országos eseményeknek a felsorolását, melyeket a budai Nagyboldogasszony-templomban ünnepeltek, csak azt emelem ki, hogy a törökök Budát 1541-ben végleg elfoglalván, a főtemplomot mecsetükké alakították át s az *Eszki dzsamizi* névvel illették. Az átalakítás révén eltávolítottak abból a keresztény istentiszteletre emlékeztető minden tárgyat, oltárt, festményt, ábrázolást; falait bemeszelték s az épületet vallásuk követelményeinek megfelelően rendezték be. Egyik kapujára a koránnak ezt a mondatát vésték: *Ime Allah megparancsolta az igazságot és a jó cselekedeteket.*

Budavár 1686-i visszafoglalása után a főtemplomot eredeti rendeltetésének adták vissza s a jezsuiták vették birtokukba a Nagyboldogasszony-templomot, kik a főtemplomot helyreállították, de, bár szándékuk volt a munkálatokat a *veteri gothicae structurae* megfelelően végrehajtani, az egyházat teljesen kivetkőztették eredeti jellegéből. Ehhez járult még, hogy a templom mindkét oldalán és azzal szemben nagytömegű épületeket emeltek; még pedig északról a kollégiumot, délről a szemináriumot, szemben az akadémiát.

A templom két oldalán emelt épületek közti közlekedést az egyház zenekórusán át közvetítették. A jezsuiták építkezései révén alakult a főtemplom és környezete olyanná, amilyen az az 1874-i helyreállítási munkálatok megkezdése előtt volt.

A nagy épületek közé szorított koronázó főtemplomnak csak lapos tetővel födött *Mátyás-tornya* emelkedett ki a szomszédos épületek egyhangú tömegéből.

A tetőzetek alakja valószínűleg még az 1723-i nagy tűzvész utáni helyreállításból maradt fenn, mikor az eredetileg hegyes gúlasüveggel födött Mátyás-tornyot jellegzetes barokk ízlésű hagymatetővel látták el. E barokksisak szerkezete azonban idővel megrongálódott s elkorhadt, azért a tornyot 1841-ben újrafedték, de csak művészietlen lapos szükségtetővel.

Ilyen állapotban volt a templom Ferenc József királyunk 67-i koronázása alkalmával is, s csak néhány évre rá kezdődtek meg a helyreállítási munkálatok. A helyreállítást gondos vizsgálatok előzték meg, melyek a templom eredeti szervezetének megismerése szempontjából fontos megállapításokra vezettek. Ezeket a templom újjáépítője, boldogult nagynevű építészünk, dr. Schulek Frigyes beható vizsgálatok alapján állította össze. Ezeket kiegészíti báró Schmidt Frigyes bécsi építész a főtemplom állapotának megvizsgálásáról szóló terjedelmes jelentése is.

Megállapítást nyert, hogy a templom eredetileg bazilikális elrendezésben épült. A magasra feltörő középső hajóhoz jobbról-balról alacsonyabb oldalhajók csatlakoztak. Ezeket az alacsonyabb oldalhajókat azonban csakhamar a középhajó magasságáig emelték, miáltal az egyház az ú. n. csarnoktemplomok elrendezését nyerte. Az eredetileg alacsonyabb északi oldalhajó boltozatnyomait jól meg lehetett figyelni az északnyugati ú. n. Béla-torony vakolattól megtisztított falain. Az oldalhajó boltozatbordáit támasztó oszlopfejezeteket meghagyták a hajó felmagasítása után is; s így állt elő az a különös jelenség, hogy a nem túlságos magas pillérkötegek két sor oszlopfejezetet is mutatnak, mint ez a templom mai helyre állított belső képén is több helyen megfigyelhető. Az utóbb csarnoktemplommá való átalakítás feltevését támogatja az a körülmény is, hogy az eredeti bazilikális templomból megtalálták mindazon részleteket, melyek az átalakításnak nem álltak útjában. Ez alkalommal az oldalhajókat a főhajóval, illetve a főszentéllyel egyenlő hosszúakká tették. Az oldalhajók meghosszabbított részét a főszentély régi külső falai elválasztották azoknak terétől s így kénytelenek voltak utóbb azokat a boltmezőknek megfelelően áttörni. Két helyen az áttört falból megmaradt és faragás folytán meggyengített pillért egészen új, a többitől eltérő alakítású pillérrel helyettesítették.

A budavári koronázó főtemplom átalakítása alkalmával kiterjeszkedtek a főszentélyre is, melynek záradéka a szabályos tizennégyszög felének megfelelő hét oldallal épült s mindegyik oldalon alul egy-egy félköríves, felül pedig csúcsíves ablak foglalt helyet. A főszentélynek az új oldalszentélyek felé eső oldalain az ablaknyílásokat tömören befalazták, ugyanakkor a többi öt oldalon az alsó ablakokat a felsőkkel egyesítették. Ezzel a szentély záradékfalait bizonyos mértékben meggyöngítették. Az egyik meggyöngített pillér a török időben bedőlt s ezt a törökök újra is építették s ezzel egyidejűleg a szentély három ablakát ízlésüknek megfelelően patkóalakúra változtatták.

A törökök az oldalszentélyeken nem változtattak, azok megmaradtak eredeti alakításukban. Az oldalszentélyek, illetve mellékapszisok a szabályos nyolcszög három oldalával záródtak s záradékuk a főszentély záradékával majdnem egy vonalba esett.

Az oldalhajók nyugati végeiben egy-egy torony állott. De míg az északi oldalon álló úgynevezett Béla-torony szinte egész tömegében még az eredeti építési korból származik, addig a déli oldalhajó nyugati végében magasra feltörő nyolcszögletes díszes tornyot alapjából Mátyás király építtette 1470-ben. A torony a hajó főpárkánya ma-

gasságáig négyszögletes alapidomon épült, még pedig régibb épületrészek lebontásából nyert faragott s részben festett kövekből; azontúl szabályos nyolcszögű alapon emelkedve elérte a 43 méter magasságot. Építtetője nevéről nyerte elnevezését a torony, de a közönség ezt átvitte magára a koronázó főtemplomra is és írásban vagy élőszóban tévesen Mátyás-templomnak nevezi.

A főtemplom alaprajza különben tipikus csarnok-elrendezésre mutatott, melyet Linoir párisi műtörténetíró *Architecture monastique* című, 1856-ban megjelent művében mint jellegzetest közölt, szembeállítva azt a kassai székesegyháznak ugyancsak reprodukcióban közölt alaprajzával.

A budai főegyház oldalhajóit a főhajótól 5 pár köteges pillér választotta el. A két lépcsőfokkal emelt szentély a hajótól architekturájában nem vált el a szokásos arcus triumphalis közbeiktatásával, csak a szentélyrész boltmezői voltak a hajóbeliekhez képest valamivel rövidebbek. A templom északi oldalhajójához a szentélyrészben a sekrestye, a hajórészben pedig Szent István, szent Ignác és szent Ferenc tiszteletére emelt három oldalkápolna sorakozott, a toronynak megfelelő szakaszához pedig a régi jezsuita kollégium utcai szárnyépülete simult. A templom déli oldalához a lakóhelyiségek egész sora csatlakozott a sekrestyések lakószobáival, a toronyszakaszon a jezsuita szeminárium helyiségeivel.

Jezsuita építkezés volt a templom nyugati főkapuja elé épített előcsarnok. A jezsuiták falazták be a déli kisebb kaput, ajtót törtek a nagy déli kettős kapuzat helyén, teljesen átépítették az északi oldal hosszában épült kápolnákat, melyek építéséről érdekes eredeti okiratok maradtak, a főszentély záradékába oltárnak szolgáló architekturát építettek, az oldalfalak összes ablakait, köztük a nagy nyugati rózsaablakot is elpusztították, helyükbe kisebb, művészietlen ablakokat helyeztek, a szentély-alakú sziklába sirboltot vágtak.

A templom terét a barók oltárok egész tömegével népesítették be. A templom belseje a helyreállítási munkák megindítása előtt valóságos barok tér benyomását keltette. Nagyszabású barok architektura képezte a Nagyboldogasszonynak szentelt főoltár hátterét; ettől jobbra a Szentháromság, balra a Szentkereszt oltára foglalt helyet; a szentély baloldali pillére előtt állott Szent Donát, a jobboldali pillér előtt Nepomuki Szent János díszes oltára. A templomhajó középső pilléreinél két, a déli oldalhajó falánál pedig három oltár foglalt helyet, mind a barok művészet jellegzetes alkotásai. Ezekhez járult még a barok szószék s egyéb berendezési tárgyak, melyek szinte feledtették, hogy gót templom belsejében járunk. A barok oltárokat és berendezési tárgyakat a helyreállítási munkák folyamán áthelyezték a helyőrségi templomba,

A főtemplom belsejének a helyreállítás előtti időből származó fényképéről nincs tudomásom, de Székely Bertalannak Ferenc József királyunk koronázása alkalmából készült festménye teljes részletességgel mutatja be a templom egész belső berendezését. Látjuk a főoltár nagy oszlopos archiketuráját, szoborműveit, menzáját, a hajóban levő barok oltárok képét. A templom belseje világos, jól megoldott, de minden magasabb művészi kvalitások nélküli barok teret mutatott.

Sokkal érdekesebb az a fényképsorozat, mely a templomot a folyamatban levő helyreállítási munkálatok idejében mutatja be.

Különösen érdekes látványt nyujtott a templompárkány magasságáig lebontott Mátyás-torony, a hozzásimuló pompás déli kapuval. Az említett déli kettős kapuzat sajnos nagyon rongált állapotban került napvilágra; tympanonjába, melyet eredetileg a legpompásabb szobrászati disz ékesített, hihetőleg a jezsuita időben nyílást törtek; a befalazott kettős kapuzat elválasztó pillérének helyén pedig közönséges ajtót vágtak. Sajnálatos ez a pusztítás már azért is, mert ennek a keresztény szobrászművészetnek olyan elsőrangú alkotása ment veszendőbe, mely művészi szinvonalát tekintve vetekedett a nyugati országok legjelesebb hasonló alkotásaival. De nem is hihetem, hogy a rongálás tudatos lett volna, s talán csak úgy keletkezett, hogy arról az okozók jóformán nem is tudtak. Ismeretes, hogy a törökök a mecsetté való átalakítás alkalmával eltüntették a vallásuk által tiltott összes figurális ábrázolásokat, s így elfalazták a déli kaput is annak pompás tympanonjával együtt. Mikor azután a jezsuiták nagy átalakításaikat végezték, nem is sejtve a déli kapu létezését, új ajtót törtek ott, mellyel azután nehezen helyrehozható kárt okoztak.

Szerencse, hogy a koronázó főtemplom régikorból származó ezen egyetlen figurális szobrászművészeti alkotását, analógiák figyelembevételével dr. Czobor Bélának, a Műemlékek Országos Bizottsága elhúnyt tudós előadójának megállapítása nyomán ki lehetett egészíteni. Megállapítást nyert, hogy az evangelisták domborműves jelvényeivel díszített ezen kettős ívezetű kapu tympanon-domborműve a boldogságos Szüz halálát ábrázolta. Az ívmező közepén a térdelő Mária alakja látható a tizenkét apostol környezetében. Mária fölött négy evangelista és két térdelő angyal között feltűnik maga a Megváltó, amint Mária lelkét kis gyermek képében felfogja.

A kiegészített és szinezett déli portálé elé díszesen alakított előcsarnokot építettek, melynek falait Székely Bertalan festményei díszítik. Az előcsarnok, mely a késő gót építészetnek jellegében gondos mérlegelés alapján épült, gyönyörűen kiegészíti és tudatosan gazdagítja a főtemplom déli, talán kissé túl egyszerű homlokzatát.

Az újjáépítés műve valóban nem volt valami egyszerű konzerválási művelet, hanem az volt a feladata, hogy az aránylag egyszerű templomból olyan építőművészi alkotás váljék, mely méltó kerete legyen azoknak az országos jelentőségű ünnepélyeknek, melyek ennek falai között lejátszódtak. S ennek a nagyszerű feladatnak boldogult nagymesterünk, *Schulek Frigyes* minden tekintetben megfelelt, mert a viszonylag szerény emlékből minden ízében átérzett művészi alkotást teremtett.

Ha végigtekintünk azokon a képeken, melyek az emléket idegen hozzátételektől megtisztultan szemléltetik és összehasonlítjuk a helyreállító művész alkotásaival, meg kell éreznünk annak minden ténykedésén a művészi ihletet. A Béla-torony eredeti falai alig nyujthattak eredetileg olyan művészi képet, mint ma az újjáépítés művének befejezése után. Az elborított szentélyek helyén emelt épületek új szépséget nyujtanak, melyek a nagy művészi kompozicióba harmonikusan illeszkednek bele. Az aránylag egyszerű és bizonyos mértékben provinciális ízű déli homlokzaton már látjuk az újjáépítés műve folytán a tisztult, minden tekintetben a nyugati műemlékek szépségével vetekedő formaérzék érvényesülését. Ezt a művész azután következetesen végrehajtotta az egész emléken; a templom ú. n. álkereszthajója déli homlokzatánál annak a régi nyomán megújított nemes izlésű portáléján, de a templom legkisebb részletén is megláthatjuk a művészi elmélyedés nyomát, megérezzük a művészi ihletet. Eredeti szépségében jelentik meg az egyház nyugati kapuja a felette levő pompás rózsaablakkal egyetemben, melyet a jezsuita építkezés teljesen elpusztított és két idomtalan ablakkal helyettesített.

Gyönyörű képet és művészi csoportot nyujt a templom északkeletről a Halászbástya árkádja tetejéről, előtérben a Szent Jobb-kápolnával, melynek részletképzése, formavilága a legnemesebb ilynemű alkotásokra emlékeztet.

De talán a legszebb és a legmegkapóbb maga a gyönyörűen helyreállított Mátyás-torony. A torony a körüljáró galléria szigorúan a régi műemlék másolata, azontúl azonban a remek kősüveg kompoziciója, az odasimuló csigalépcső szép megoldásával halhatatlan Mesterünk csodás alkotása. Kevés gótikus tornyot ismerek, mely szépség dolgában vetekedhetnék koronázó főtemplomunk helyreállított Mátyás-tornyával. Talán csak az esslingeni Frauenkirche, vagy az antwerpeni dóm nagyszerű tornyát állíthatnám vele párhuzamba.

A templom belsejét sokan látták, de szépségeit nem minden látogató vette észre.

Milyen hangulatos és művészi ihlettel alkotott tér III. Béla király és hitvese sírkápolnája. De hangulatos és művészi a templom egész tere is; főoltára, oltárai, szószéke, minden berendezési tárgya, minden részlete. Falait az érdekesnél érdekesebb festészeti kompoziciók népesítik. A ki-

festés Székely Bertalan és Lotz Károly nagymestereink nevéhez fűződik.

Hosszú előadást foglalna le már az egyes képek felsorolása és méltatása is; erre most nem terjeszkedhetem ki, de talán csak egy kompoziciót ragadok ki, mely reám különös hatást gyakorolt; mely maga szinte híven tükrözteti azt a mély áhítatos és lelki elmélyedést, mely az összes kompoziciókon megnyilatkozik.

A főbejárótól balra eső keresztelőkápolna üvegfestésű körablaka Isten bárányát ábrázolja a hit forrásánál. A forrás vize az ablak excentrikus gyűrűkből alkotott belletén zuhatag módjára ömilk alá s annak aljában tóvá szélesen felszabadítani. A kápolna oltárképei, pompás falfestményei a Szentház tiszteletére és a Szentcsalád életére vonatkozó jeleneteket örökítenek meg.

Ezek után indulunk a templom belsejének megtekintésére. A szivárvány minden színében pompázó ablakok művészi mozaikján keresztültörő fény színes sugarakat vet a templom misztikus belsejébe s megvilágítja a remek falfestményeket s az ornamentika ezernyi változatos mintáival elborított pilléreket és falfelületeket.

Legelébb az üvegfestmények vonják magukra érdeklődésünket. A déli első nagy ablakon Szent Erzsébet legendáját látjuk megörökítve, a középsőn a Mária-legendát,

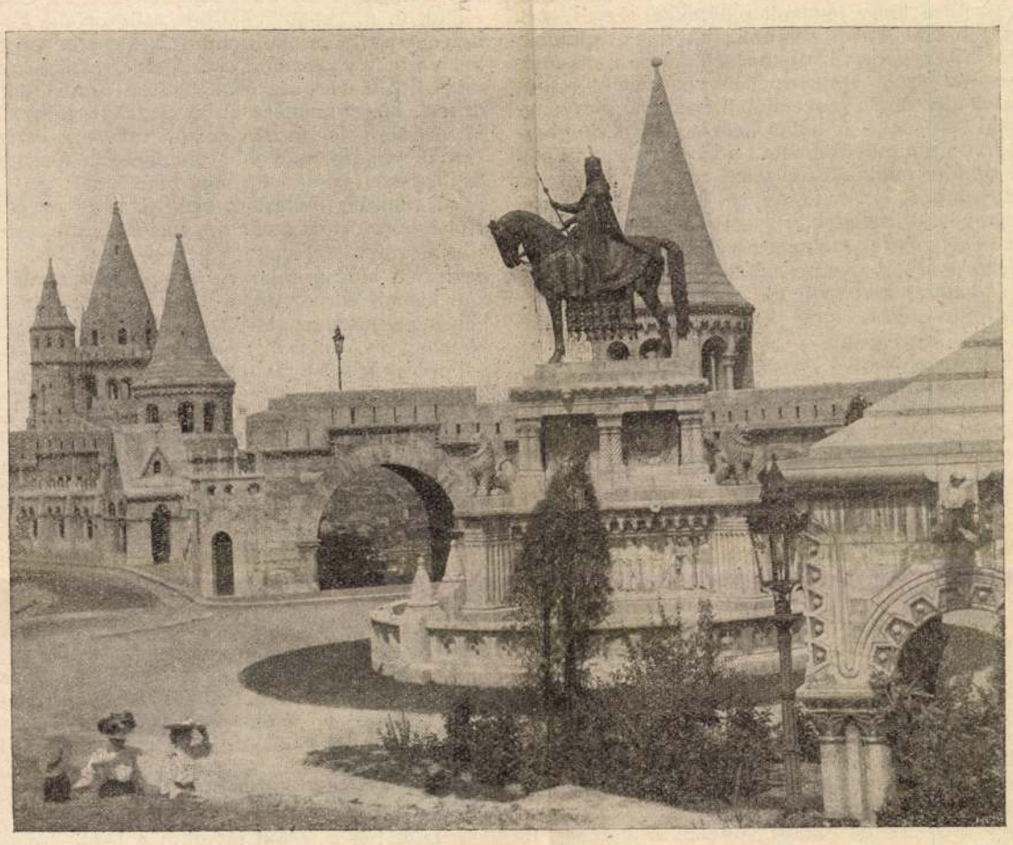

1. kép. Szent István lovasszobra.

sedik. A tó vizéből két szarvas oltja szomjúságát; alatta e felirat: *Amint kívánkozik a szarvas a vízforráshoz, Úgy kívánkozik lelkem tehozzád Isten!*

Ez a kép csak megkapó praeludium, mely fogékonnyá tesz, hogy azt a gyönyörű szimfóniát, mely a templom ábrázolásaiból felénk csendül, átérezzük s lelkünk azok átérzésében elmerülhessen.

A főbejárattól jobbra a Mátyás-torony aljában van a főegyház egyik főékessége, a lorettói kápolna, bejárójával szemben áll a boldogságos Szűz gyönyörű vörösmárványszobra, melyet még II. Ulászló készíttetett és állíttatott a templomba 1515-ben, gyilkos merénylettől való szabadulása emlékére. Ez a szobor az, mely valóságos csodát művelt Budavár 1686-i ostroma alkalmával. A nagy lőporrobbanás folytán leomlott előtte a fal, mellyel a törökök eltakarták a mecsetté való átalakítás idején. A boldogságos Szűz, Magyarország patrónája képének hirtelen előtűnése a törökökben babonás félelmet keltett s nemcsak megfosztotta őket a vár bevehetetlenségébe vetett hitüktől, de valósággal megbénította további küzdelmükben. Ez a csodás esemény mindenesetre megkönnyítette az ostromló keresztény seregek küzdelmét, kiknek végre is sikerült a várat vitézül védelmező Abdurraman basa ellenállását megtörni s a várost a török iga alól véglegea harmadik nagy ablakon Béla király szent életű leányának, boldog Margit élettörténetét. A szentély alsó félköríves és felső csúcsíves megosztott ablakaiból a Megváltó, az apostolok és különböző szentek megdicsőült alakjai sugároznak felénk.

A falfestményekből, melyek Lotz Károly és Székely Bertalan mesteri ecsetje alól kerültek ki, megelevenedik a Himnusz minden fájó és minden új hitre és erőfeszítésre serkentő mozzanata, megelevenedik azokból hazánk viszontagságteljes küzdelmes története s támogatást nyer bennük a hivő áhítatos lelke.

Aki valaha résztvett itt egy zenés nagymisén, tud csak számot adni azokról a mélységes lelki benyomásokról, melyek egész valóját elöltötték. A vallásos áhítatot valóságos lelki gyönyörűséggé fokozza a művészet kincseivel ékesített milieu, melynek létrehozását három nagynevű művészóriásunknak köszönhetjük.

A templom déli előcsarnokából kilépve, elragadtatással szemléljük a Halászbástya Schulek alkotta pompás építményeit, árkádjait s nagyszerű lépcsőzeteit.

Tekintetünk legelébb Szent István királyunk méltóságteljes lovas szobrára esik. Ott áll előttünk az ideális nagy egyéniség, ki hazánk ezredéves alapításának kezdőpontján állva, harcias nemzete államhatalmának legbékésebb, legméltóbb

személyesítője volt, aki a legenda szerint fölajánlotta országát és koronáját a Boldogságos Szűznek: hol talált volna illőbb helyet, mint Magyarország Nagy-Asszonyának országos hírű első temploma, a koronázó templom mellett? (1. kép).

Teljes fejedelmi ornátusban, a magyar szent koronával fején pompás kettős talapzatán mereven áll a glóriás király lovasszobra, Strobl Alajos mesteri alkotása; jobbjában maga elé tartja az apostoli kettős keresztet. A talapzat felső, gazdagon tagozott lemezét hat díszesen faragott négyes oszlopocska s az evangelisták aranyozott jelvényeivel ékesített tömör kőtömb támasztja. A talapzat felső könnyedén áttört díszes része nagyobb architekturára támaszkodik. Az alsó tömb tagozott pillérekkel szegélyezett négy sarkán stilizált ülő oroszlánok őrködnek, oldalain pedig a szent király apostoli működését, megkoronáztatását, Bécs meghódítását, uralkodói ténykedésének legfontosabb és legjellegzetesebb mozzanatait ábrázoló márványdomborművek díszlenek. A hátsó keskeny oldal domborművén a térdreboruló művészben, ki a királynak felajánlja az építendő egyház mintáját, felismerhetjük a koronázó főtemplom újjáépítőjét és a környező bástyaarchitektura lánglelkű megalkotóját, Schulek Frigyest. Ugyanazon a domborművön az egyik barát alakjában Strobl mester önarcképét örökítette meg. A szoborművet stilszerű kőkorlát övezi, azontúl kedves kert terül el. A kertet a bástya sarkain emelkedő süveges kőrtornyok és azokat összekötő árkádos folyosók szegélyezik.

A jobboldali süvegcsarnok annak a történeti hangulatot keltő gránitlépcsőnek felső bejáratát alkotja, mely a hajdani rozzant „jezsuitalépcső“ helyén épülve a Lánchíd felé törekvők forgalmát bonyolítja le. Lépcsőzetes ikerablakaiból kedves kitekintés esik a Várhegy déli részére, a várba felvivő Hunyady János-útra, s tovább a nagy hidak alatt hömpölygő Duna ezüstös csíkjára. A lépcső alsó bejáratának oromzatában még ma is láthatjuk azt a kőoroszlánt, melyet valamikor a régi jezsuita-lépcső bejárata közelében a falba erősítve találtak. A lépcső felső csarnokának kőkúpos teteje s a többi körcsarnokok kősüvegei merészen belevágnak az ég azurjába, az összekötő folyosók íves nyílásai pedig architektonikusan keretezett képeket ragadnak ki a főváros panorámájából. Komoran merednek fel a kertágyak barátságos zöldjéből a sötét ciprusok, meg-megszakítva a háttér világos kőfalait átpillantást engedve az íves ablakokra s azokon keresztül a főváros házrengetege felé. A falakra itt is, ott is repkény kapaszkodik fel, egyik-másik indája rácsavarodik a szépen faragott ablakoszlopocskákra, színével, csipkézetével kedvesen enyhítve az építési vonalak szigorúságát.

A kert hátterét alkotó folyosó felé közeledve mindinkább tágulnak az ablaknyílások s bővül az elénk táruló panoráma kerete. A boltozott folyosóra lépve közvetlen kitekintést nyerünk az oszlopos ablakokon az alattunk elterülő főváros nagyszerű képére. De szemügyre vesszük magát a folyosó alakítását, szines táblácskákból gazdag változatokban összerótt mintázatos padlóját s az ikerablakoknak a legnagyobb változatosságban alakított oszlopocskáit. Minden oszlopfejezet, minden oszloptörzs, láb, tagozat, vagy dísz különleges a maga nemében, az architektonikus motivumok valóságos kincsesháza gyönyörködteti szemünket mindenütt. Az érdekesen tagozott kőívekkel megszakított dongaboltozatos folyosók a már említett süvegcsarnokokban nyertek hatásos befejezést. Ezek közül azok, melyek a nagy szabad lépcső felé tekintenek, még külön, gyámokon nyugvó kilátó erkélyekkel is övezvék, szabad kilátást engedve a fővárosra és az alattunk közvetlenül felkapaszkodó monumentális lépcsőre. Ezek mindegyikéhez egy-egy kisebb négyszögletes csarnok sorakozik, amelynek falára azután a szabad lépcső felső karjának diadalíve is támaszkodik. A dél felé menő kar nagy boltívének oldalain kétoldalt 3—3 stilizált ősmagyar vezér kőszobra áll őrt. Ezt a nagy ívet a szemközt állóval ikerablakokkal áttört és csipkés kőoromzattal koronázott kerítésfal köti össze, melyet a nagy lépcsőkar tengelyében kilátó erkélyes oromzatos kősátor szakít meg. A kősátor mind a négy oldala felől nyitott, a templom felőli ikernyílása íveit négy oszlopocskából alakított kőpillér támasztja. A közös díszes fejezettel és lábazattal ellátott, szorosan egymás mellé állított oszlopocskák között az oszloptörzsek anyagából faragott kőgolyót hagytak, mely csakhamar magára vonta a bástyalátogatók figyelmét, kik nem tudták elképzelni, mi módon vonulhatott a nagy kőgolyó a keskeny résen át az oszloptörzsek közé; addigaddig emelgették és ejtegették, míg végre összetörték. A darabokra tört golyó részei azután elkallódtak, de nyomát a lábazaton mutatkozó zúzódási mélyedés világosam mutatja.

Az oszlopos folyosó a Halászbástya északi részén még nagyobb arányú s talán még szebb kilátást nyujt, ha egyáltalában szó lehetne itt a fokozásról. Az architektura itt egy kimagasló centrális építményben az északi szegletre állított ú. n. „bagolyvár“-ban csúcsosodik ki. (2. kép) Ezen helyen a poétikus lelkű Schulek mester eredetileg a honfoglaló hét vezér lovasszobrát akarta elhelyezni; e kedvenc ideája megvalósításáért, az ősök emléke iránti rajongó lelkesedéssel, meggyőződése erejével szállt síkra. Kedvenc ideáját azonban feláldozta, mikor művészi érzése a bástya északi sarkára nagyobb, erőteljesebb tömeghatást kívánt. Szellemesen teremtette meg lehetőségét egy nagyobbszabású centrális építésnek azáltal, hogy az északi sarokra állított körcsarnok mellé egy nagyobb, magasra kiemelkedő süvegtornyot emelt, melyhez azután még további négy egyforma körcsarnokot, az udvar felé csigalépcsőtornyocskát, kisebb körhelyiséget s egy nyujtott idomú hatszögletes helyiséget sorakoztatott. Az udvar felőli oldalon pompás, kétfelé ágazó lépcsőt vezetett fel a folyosói terraszra és a bagolyvár emeleti helyiségeibe, honnan a legfelső körhelyiségbe és a kősüveg körfolyosójára már csak a csigalépcsőn lehet feljutni. A nagy süvegtorony mellé csoportosított körcsarnokok teteje mindmegannyi kilátóterraszt alkot s ezekről a szélrózsa minden irányában gyönyörű kilátás nyílik. A bagolyvár nemesen egyszerű elemekből csoportosítva valójában gazdag koncepciót, tagozataiban és részleteiben pedig legnagyobb változatosságot nyujt. Ebben az épületben találnak muzeális elhelyezést a koronázó főtemplom és a szomszédos dominikánus templom területén talált emlékek és régiségek.

Milyen művészi bravúr és biztos judicium kellett ahhoz, hogy egy nagy szimmetrikus szabadlépcső szemközt álló, szinte egyforma tömegeinek egyikére az egyensúlyt nyilván megbillentő jelentékeny építményt tudatosan merjen emelni. Egy tekintet a Halászbástya mai elragadó képére, ad méltó feleletet, jól oldotta-e meg feladatát felejthetetlen nagy mesterünk. Meghatottan nézzük az ő keze alkotta gyönyörű képet s meghajtjuk emléke előtt az elismerés pálmáját!

Nézzük bár a képet távolból a Duna tükréről, nézzük azt közelebbről, a hatás mindig felejthetetlen marad!

Hányszor csodáltam e képet reggel, este, verőfényben, könnyű ködben, esti szürkületben, mindannyiszor másmás hangulatot, de mindig monumentális hatást gyakorolt. Láttam már a Halászbáslya süvegtornyait sötéten, felhő árnyékában, ugyanakkor a főtemplomot a nap fényözönében, Láttam a sötét koronázó-templomot naplementekor, hosszú árnyéka ráborult a Halászbáslyára, csak a kerek tornyocskák süvegeire rajzolt éles aranycsíkot a tünő napsugár, mely bevilágított a boltozott folyosók belsejébe s a sötét homlokzaton tűzfényben jelentek meg az oszlopos ikerablakok.

Más a kép kikeletkor, más a kép télen, de a hatás mindig nagyszerű, különösen a Hunyadi János-út fordulójánál, hol páncélosan, sisakkal fején tekint a távolba a nagy gubernátor, a törökverő Hunyadi érczszobra tágas rondella közepén emelkedő s címerével ékesített talapzatáról.

Ettől nem nagy távolságban feltűnnek a nagy szabadlépcső első fokai. A kétfelé ágazó széles gránitlépcsőkarok előtt tágas pihenőkre, majd egymás felé visszafordulva közös pihenőre futnak, honnan egy karban egyesülve, addig emelkednek, míg elérik a nagy támfalat. A támfal aljában a lépcsőkarok ismét kétfelé válnak és a már említett diadalíveken át elérik a vár szintmagasságát.

A nagy szabadlépcső főtengelyében az első fokokkal szemben nagy boltozott nyitott csarnok ürege int felénk. A hatalmas dúsan tagozott íves bejárattal átellenben körablak, alatta hármas fülkével alakított kút tűnik szemünkbe.

Lux Kalmán

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-048, 337-748, 340-774

ÉSZAKMAGYARORSZÁG
Miskolc

1970 FEB 14

Évforduló — 1071

Kilencven évvel ezelőtt, 1880. február 14-én született és 1961-ben hunyt el Lux Kálmán Ybl-díjas építész, a magyar műemlékek feltárásának, széles körű megismertetésének céltudatos és fáradhatatlan munkása.

Először 1906 és 1919 között, majd 1934-től ismét a Műemlékek Országos Bizottságának az építésze. Személyesen irányítja a margitszigeti domonkos kolostor feltárását (1921—23.), Esztergomban az Árpád-kori királyi palota (1934—38.), Székesfehérvárott a középkori székesegyház (1935—38.) műemléki kutatásait.

Műemlék-helyreállításait rendkívüli lelkiismeretesség, tudományos megalapozottság, a leletek meggyőző bemutatása, műszaki biztonság jellemzi. Az esztergomi királyi palota helyreállításánál már e különleges szakértelmet igénylő munka legkorszerűbb eszközeit alkalmazta, amelyeket külföldi szakemberek is nagy elismeréssel tanulmányoztak a helyszínen.

Lux Kálmán nemcsak számos műemlékünk szakszerű helyreállítója, hanem önálló építészként is jelentős volt. Tervei szerint épült a Lillafüredi Palotaszálló (1927) és a margitszigeti premontrei kolostor romjainak stílushű kiegészítéseként a Szent Mihály-kápolna (1930—31.). Nevéhez jelentős szakirodalmi munkásság is fűződik; A budai várpalota Mátyás király korában című műve olasz nyelven is megjelent.

szülte után a

A lottó nyerős

A Sporttogadási Igazgatóság közlése Kunszentmiklóson m 7. heti lottósorsoláso vetkező nyerőszámok táták ki:

25, 34, 49, 68

VASPÁLCÁVAL VEREKEDETT

Az Ózdi Járásbíróság súlyos testi sértésért jogerősen hat hónap szabadságvesztésre ítélte Putnoki Rudolf foglalkozás nélküli, hangonyi lakost. Putnoki egy vaspálcával úgy megütötte apósát, Forgács György, Ózd, Magyari telepi lakost, hogy az csuklótörést szenvedett.

ÚJ TANÁCSHÁZA

Emődön az idén új tanács-

...majd otthonra. ...gyár ezzel is gondoskodni kíván megbecsült régi és új munkásairól.

TŰZ A KÓRHÁZBAN

Londoból jelentik, hogy péntekre virradó éjjel tűz keletkezett egy exateri kórházban. Bár a lángokat hamarosan elfojtották, egy beteg élete vesztette, öt pedig súlyosan megsebesült.

POSTA A HOLDBÓL

Az amerikai űrkutatási hivatal megkezdte a Conrad—Bean űrpáros által összegyűj-

Lux Kálmán dr

K

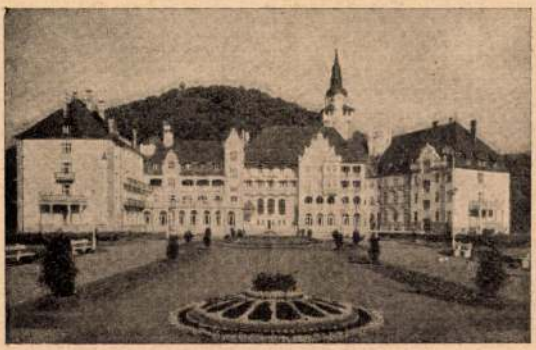

Dr. Lux Kálmán: Lillafüredi Palota-szálló.

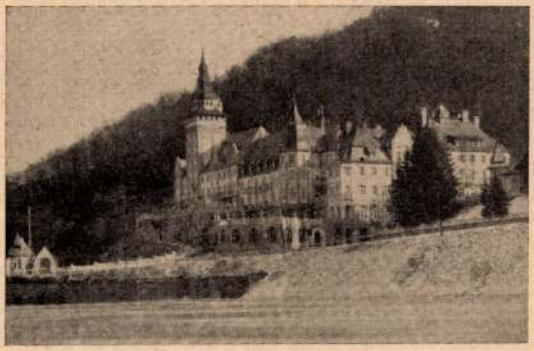

Dr. Lux Kálmán: Lillafüredi Palota-szálló.

Rât-Str. 3 11.1.

Marschalkó Béla:
Rimamurány-Salgótarjáni Vasmü R. T.
Ózdi Munkásolvasó Egyletének székháza.

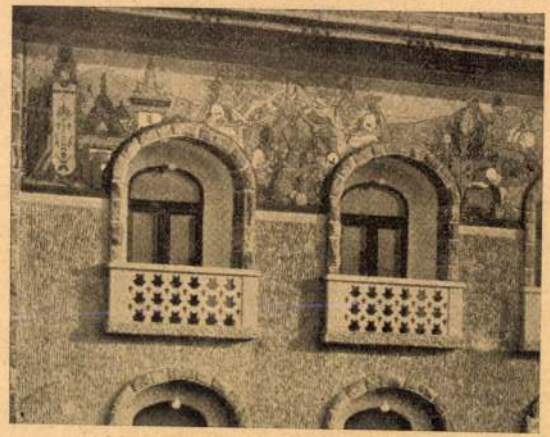

Medgyaszay István:
Baár Madas leánynevelő intézet
(homlokzatrész.)

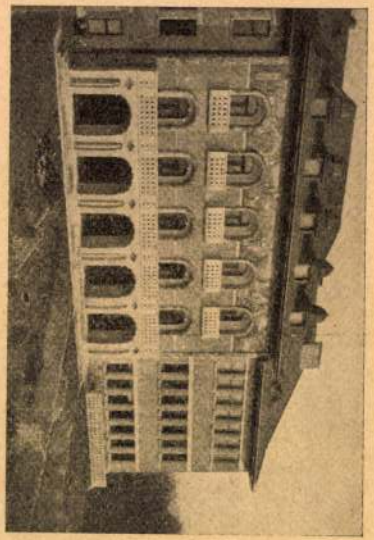

Medgyaszay István:
Baár Madas leánynevelő intézet homlokzata.

Lux Kálmán dr

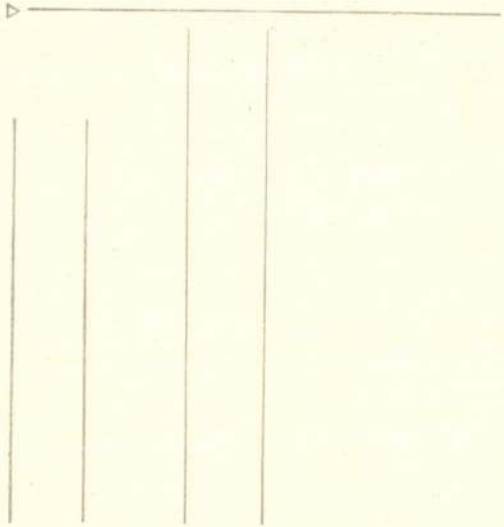

Lux Kalmár

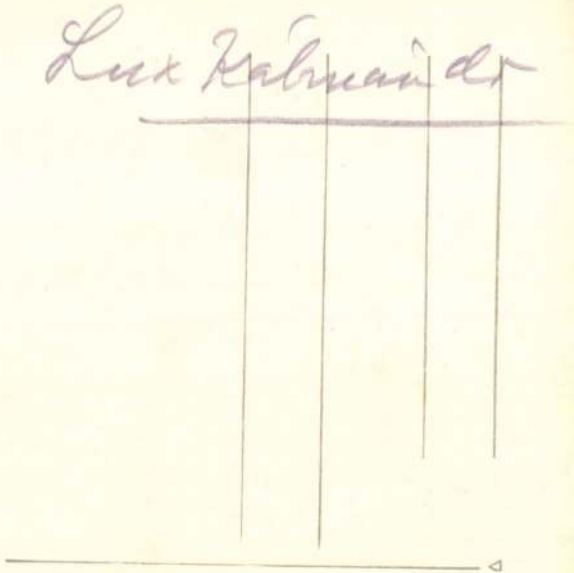

Lux Kálmán dr

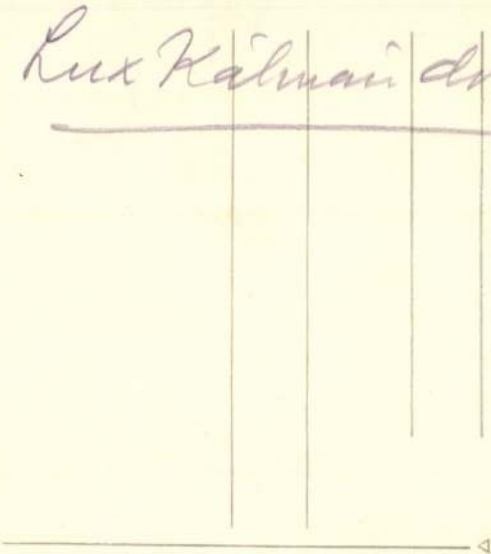
Lux Kalmar dr

Lux Kálmán dr

Mátyás király
budai palotájának
rekonstrukciója

Repr.

Budinics.

XXVII. tábla

Lux Kálmán dr

Gétin Gyula:

A földalatti Szombathely. Kéjes-Vasárnap

1944. ápr. 4.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Rábmán

l. Evang. templ.

359. l.

30f
MAGYAR KIR. POSTA

MDK

Lux Kálmán dr.

Dr.Lux Kálmán: Földtani Múzeum terve. Repr.

Évk.KMT. 1930. 30.1.

MDK

Lux Kálmán

A pozsonymegyei Deáki ősi románstilű templomának megújitása. A munkalatok műemléki részének tökéletességét Lux Kálmannak felügyelete biztositotta.

Gerevich Tibor: Uj magyar templomépitészet.

Magyar Épitőművészet, 1941. 12.sz.

MDK

dr. Lux Kálmán

MM és ÉE Közl. 1924. VII,6.
91 l.

Lux Kálmán MDK

Margitszigeti templom, vizf.

Műcsarnok 1924 tavaszi kiállitás

MDK

Lux Kálmán, főtan.
építészeti tanácsadó

Székesfehérvárott külön kötárat létesítettek
melyet Lux Kálmán irányitása mellett Lux Géza ter
vezett.

ál László: Esztergom és Székesfehérvár után az egész
országban folytatják az ásatásokat.
esti Hirlap. 1938. aug.2o. 33.1.

MDK

Lux Kálmán és Lukácsy Lajos

a Rákóczi-siremlék-pályázaton háromezer koronás jutalomdijat kaptak

Kitüntetések. Müvészet 1908. 128.1.

MDK

dr. Lux Kálmán.
a Müemlékek Orsz.Biz.-nak épitészeti fötanácsosa.

Rákóczi városának/Kassa/ felszabadulása /!/ után 1906, II. Rákóci Ferenc hamvainak hazahozatala ótanládákban hevert csomagolva a rodostói ebédlö falburkolatának részei stb. A Müeml.Orsz.Biz.-tól restaurált s kultuszminiszterünktöl néhány hette muzeummá avatott Miklós-börtön szomszédságában az u.n.Hóhérbástyával kapcsolatban az egész ebédlöt remélték felállitani. Erröl számol be külön cikkben

dr.L.K.

Gerevich Tibor: Müemlékeink védelme.
Szépmüvészet.1943.1.sz. 3-5.1.- müeml.kiáll.

mD K

Lux Kálmán,

A magy.müemlékvédelem összeforrott L.K. nevével, szaktudásával, izlésével, fáradhatatlanságával.

A müemlékké válás folyamat állandóan tart. Minden pere a történelemé. A legaktuálisabb pillan is gyorsan multtá válik. A kiállitás célja nem számolás volt, hanem a társadalom felvilágositása és nevelése müemlékeink megértésére és szeretetére.

Gerevich Tibor: Müemlékeink védelme. Szépmüvészet. 1943.1.sz. 5-5.l.

MDK

dr. Lux Kálmán, épitész

vállalkozott Andrássy Dénes gróf felkérésére a gazdagon faragott román kapuzatos borpáci templom ereieti alaprajzának felderitésére.

Sz.O.dr.: ..... restaurálások. ?

Magyar Müvészet. 1925. 164.l.

M.D.K.

Lux Kálmán, építész

naglélegzetű előadást tartott Visegrád váráról, mely alkalomból a Mérnöregylet helyiségéner felait csaknem megtöltötték az erre vonatkozó felmérési, ásatási és nagy gonddal készítek rekonstrukciós rajzai. Megállapította, hogy a Salamon-torony elnevezés nem helyes, mert Salamon-tornya valakol Nyitrában volt.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1923. XLIV. évf.

febr. 21. sz. 2. old.

MDK

Lux Kálmán dr. és Szönyi Ottó dr. építészek

legközelebb megkezdik a kutatást a feldebröi r.k.t
templom altemplomában, melynek szobrászati részletei és falfestményei a hazaimüvészettörténelem
ökrának megvilágitására igérnek jelentös eredményeket.

Sz.O.dr.: .....restaurálások ?.
Magyar Müvészet.1925. 164.l.

M.D.K.

Lux Kálmán épitész

A visegrádi Salamon-torny 1882-ben abbamaradt helyreállitási munkáit folytatta 1916-1922

Magyar Épitőművészet 1967/3. 48.l.

Lux Kálmán
épitén

Tavaszi kiállítás – Műcsarnokban – egy csomó
földtörténeti muzeum tervével szerepel.

Esti Kurír

1929 III. 3.

MDK

Lux Kálmán

Cikk: A Magyar Képzőművészek Egyesülete a Képzőművészeti Főiskola megreformálását követeli.

Magyarság, 1923. okt.21. 4.lap

MDK

Lux Kálmán dr.

A budavári koronázó főtemplom című irása
a lent jelzett lapban.

A Magy.Mérnök- és Epitész-Egylet Közlönye
1924.VI.8. 75-78.l.

Lux Kálmán MDK

Visegrád Róbert Károly idejében, rekonstrukció, vizf.

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállitás

Dr. Lux Kálmán, építész. MDK

A tárlat egyéb építészeti alkotásai kiszorultak a hátsó folyosóra, ami feltétlen háttérbeszoritását jelenti az építőművészetnek, azonban itt is feltünik kiváló építészünk alkotása.

Dór. Epitészet a Műcsarnok tavaszi tárlatán.
ÉPIP - ÉPMÜ 1925. jun. 1. 49. évf. 21-22. sz. 75-76. l.

MDM

Lux Kálmán MDK

A Margitszigeti apácakolostor udvara Szt. Margit korában, rekonstrukció, vizf.

Mücsarnok 1922 jubileumi kiállitás

MDK

Lux Kálmán dr.

Dominikánus-torony Mátyás király emléktáblájával.
Rekonstruálta dr.Lux Kálmán.

Klebelsberg emlékkiáll.tárgym. 1933. 33.lap

MDK

Lux Kálmán dr.

A Műcsarnok tárlatán hatalmas vizfestménye, mely a szerzőnek lillafüredi uj hoteljét mutatja be.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1926. 108.lap

MDK

Lux Kálmán műszaki főtanácsos

Elkészitette a rodostói ebédlőház megmaradt részeit magabafoglaló kassai Rodostónak felépitési terveit. A kassai Rodostó első emeleti része a Hóhérbástyan elkészült.

A.F.: Kassán, Felsőmagyarország fővarosában felépitik a rodostói Rakóczi-házat.

Összetartás, 1944.jan.11. 8.lap

Lux Kálmán, építész

dr. Éber Lászlóval
közös terve 1000 K-ás meg-
vételt nyert az ujabb
Erzsébet-emlékmű pályá-
zaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

febr. 9. sz. 13 old.

MDK

Lux Kálmán dr.

A Szent Gellérthegyi Lourdesi-barlang átalakitását tervezte.

Liber Középitk. 23.lap

Mod

Ihr Zeichen Gr.

A Szent Gellértrhegyi Bourdeni-Denkmal entdeckt-
tenst Torvonle.

Ihrer Rückgrüß. 27.Iog

Lux Kálmán MDK

A budai várpalota Mátyás király korában nyugatról, vizf.

Mücsarnok 192o-21 téli kiállitás

MDK

Dr. Lux Kálmán, építész.

Földtörténeti Muzeum terve.

Képzőm. Társ. tav. kiállitása. Kat. 1929.

25.1.

MDK

Lux Kálmán dr. okl. épitőmester, Kiss Jenő, Savoly Pál okl. mérnökök

az alábbi pályázaton pályamunkájukat 12.000 pengőért megvásárolták

Döntöttek az óbudai Dunahid tervpályázatáról. Épitő Ipar - Épitő Művészet. 1931. febr. 15. 31.l.

LUX Kálmán M. D. K.

Az esztergomi királyi-polotamarad-
ványok helyreállításának tervei
(1930 - 38)
Repr.

Budai Aurél: A műemlíki értéke-
cis különböző szempontjairól

Műemlékvédelem 1961. 2. sz 77. l.

M-D. M

LUX Kálmán, dr.

Fiatal építészként vett részt a vajdahunyadi vár restaurálásában.

Számtalan felmérési rajz.

A Budapesti Műegyetem c. rk. tanára.

1958-ig első építésze volt a Műemlékek Országos Bizottságának.

Gy. L. Dr. Lux Kálmán 80 éves

Műemlékvédelem 1960. 4. sz. 246. l.

M.D.K.

Lux Kálmán, épitész

mint a MOB műszaki tanácsosa irányitja 1930-ban a pécsi Széchényi-tér renderése során és a már korábban megtalált középkori Szent Bertalan templom müemléki feltárását.

Gosztonyi Gyula: A várostemplom épitéstörténete. Pécs müemlékei. Pécs, [1942]. 12.old.

MDK

Lux Kálmán építőművész

készítette el a budavári Szent Miklós torony pontos felvételét (?).

-ts: A budavári Szent Miklós-torony műemlék és környékének városképe.
Városi Szemle, Bp. 1927. 117. l.

MDK

Jux Kálmán műépítész

Ő rajzolta meg a budavári dominikánus konvent templomának alaprajzát, Foerk Ernő felmérésére támaszkodva. (L.: Foerk Ernő)

–ts.: A budavári Szent Miklós-torony műemlék és környékének városképe. Városi Szemle, Bp. 1927. 1118. l.

MDK

Lux Kálmán, dr. építőművész

Az ő művezetése mellett hajtotta végre a Műemlékek Országos Bizottsága a budavári Szent Miklós-torony restaurálását.

– ts: A budavári Szent Miklós-torony műemlék és környékének vázlatképe.
Városi Szemle, Bp. 1927. 1121. l.

MDK

Dr. Lux Kálmán, ép.

Gara nádor palotája. Rekonstrukció.

MIKT-Műcs. Tavaszi kiáll.és Gyüjt.kiáll.1925 máj.-jun.

Kat. 13.1.

MDK

dr. Lux Kálmán építész

Kastélyterv, ép.rajz

Angol-magyar kiáll. Műcs. 1926. máj.

51. l.

kei. Hasonló faragvány
szán is, - ez utábbiak
romzata hiányzik, a Vi
nyak külső felén feste

Irodalom: Müller,
benbürgen. Mittheilunge
szárnyasoltárai. Ma yar
old., 119-121. kép /1-1
Altäre. Strassburg 1916
1932, 23, 64-66. - Roth
Wiese, E., Könyvismerte
IV /1935/ 153. - Gentho
téneti Erdély. szerk. A

M á r i a o l t

K. D. K.

LUX Kálmán építész

1920. rekonstrukciós tiszérlet a

vár erődrendszerére

Gerő László: A budai vár helyre-

állítása Bn. 1951. 126. l.

M.D.K.

Lux Kálmán müépitész

A tordai fejedelmi lak romos részeinek helyreállitását, majd ujjá épitését és külső belső restaurálását végezte. A könyv három képet közöl a fejedelmi lakról: 1./ Az 1883-ban lebontott kapuval
2./ A restaurált tordai fejedelmi curia, mint "Magyar Közmüvelődési ház"
3./ A tordai fejedelmi lak a restaurálás előtt. /Az első kivételével fényképfelvételek.

A XV. századbeli épület stilszerüség szempontjából "megkövetelte, hogy minden ajtó, ablak,...az előcsarnok menyezetei, főlépcső feljáró tölgyfakorlátja... külön-külön rajz szerint.." készittessék.

Harmath Domokos: Emlékkönyv. A tordai fejedelmi curia "Magyar Közmüvelődési Ház" felavatási ünnepélye alkalmából. Kiadta: "Magyar Közmüvelődési Ház" vezetősége. Torda. 1913. 19., 20., 21.,24., 27. l. b

Lux Kálmán

Multunk művészeti szépségei a magyar műem éki kiállításon

Alig egy esztendeje, hogy *Gerevich Tibor* egyetemi tanár a Nemzeti Szalon termeiben egyházművészeti kiállítást rendezett. Ennek emlékével léptük át most is a Nemzeti Szalon küszöbét, ahol a szépségnek és áhitatnak tavalyi hangulata fogott el bennünket. Nem csoda, hiszen ezt a kiállítást is Gerevich rendezte, ezuttal, mint a Műemlékek Országos Bizottságának elnöke.

Hogy milyen országos munkát végzett ez a bizottság, arról egy hatalmas arányu térkép tájékoztat bennünket. Itt látjuk, hogy hol mindenfelé vannak olyan művészeti kincseink, amelyek feltárásra és gondozásra várnak. Ugyanitt olvassuk *Ipolyi Arnold* püspöknek e szakma alapvető munkásának szavait: *Őrizzük, gyüjtsük össze emlékeinket, nehogy végleg elvesszenek és ezáltal üresebb legyen a mult, szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.*

Hogy ez a munka szorgalmasan és áldozatosan folyik, arról a kiállításon egyfelől eredeti műtárgyak, másfelől óriásfényképek számolnak be. Eredeti műemlékeket láthatunk például a budapesti belvárosi plébánia templom különböző épitési szakaiból, ezenkivül a margitszigeti gazdag ásatásokból. Eredetiben gyönyörködhetünk gróf Zrinyi Miklósnak, a költő és hadvezérnek siremlékében is. A kerámia barátait meg fogják lepni a XV. századból előkerült figurális szines magyar csempék.

Ami a nagyszabásu fényképrészt illeti, az első teremben óriás fényképeken látjuk a jáki apátság templomát, a zsámbéki premontrei templomot, a kevéssé ismert egregyi XIII. századi templomot, továbbá az esztergomi királyi palota és kápolna részleteit, remek freskódiszeit. Itt látjuk a kassai Szent Erzsébet székesegyház és a kolozsvári Szent Mihály templom restaurálásának történetét is, bizonyságául annak, hogy idők folyamán a legszebb műemlékek gondatlanság és barbár kezek által menynyire kikerülnek eredeti formájukból, hogy azután lelkiismeretes kutatás és gondozás után ismét abba az állapotba kerüljenek vissza, amelyben voltak és továbbra is abban a gondozásban részesüljenek, amely művészeti értéküknél fogva megilleti őket.

A nagyterem közepén találjuk Mátyás király visegrádi palotája kutjának mintáját. Mátyás mindenesetre fordulópontot jelent a magyar művészet történelmében is. Utána rohamos a hanyatlás, de nem végleges. Zrinyi Miklós művészi siremléke egyik példája a folyamatos magyar művészeti kultusznak. A Műemlékek Bizottságáé az érdem, hogy II. Rákóczi Ferenc művészi ebédlőpalotáját megfelelő gondozásába vette. Ennek egész faburkolata megmaradt. Egy részét maga a fejedelem festette. Most az a terv, hogy ezt az ebédlőpalotát *Lux Kálmán* kiállított tervei szerint a kassai ugynevezett Hóhér-bástyán fel fogják állitani.

Rendkivül meghatóak a magyarországi ó-keresztény emlékek. Ilyen a szombathelyi Szent Quirinus bazilikának mozaik padlója a IV. századból, majd a pécsi ókeresztény sirkamrában talált IV. századi freskók. Meghatottan nézzük a veszprémi Gizella-kápolna freskóit, majd egy finomultabb művészet termékét, *Aquila János* XIV. századi magyar festő veleméri freskóját. Ez az első magyar festő-önarckép.

Mind e képeknek helyreállításáról a Bizottság gondoskodott. A bemutatott fényképek azért is rendkivül érdekesek, mert helyreállitás előtti és utána való állapotában mutatják be e régi műveket. Meggyőződhetünk arról, hogy a gondos és fegyelmezett munka, amelyet restaurátor-művészeink végeznek, milyen nagy jelentőségü.

Ime rövid áttekintés ezen a szép eredmény-bemutatáson, amely egyszersmind a jövő záloga. A Bizottságnak ugyanis még a közelmultban rendkivül csekély dotációja volt, jelenleg azonban mind a kormány, mind az egyházak és más közületek áldozatkészen állnak annak a célnak szolgálatába, hogy multunk becses kulturális emlékeiből mentsük meg azt, ami még megmenthető. Hogy ezt a munkát folytatni és fejleszteni kell, arról ez a tárlat tanuskodik.

Siklóssy László.

kusán színes viseletében, mindenféle főzelékkel megrakott kosarakat visznek fejükön, egyik csipőjükön pedig legkisebb gyermeküket, — így járnak-kelnek büszkén, jelentéktelen külsejű férjeik mellett és úgy társalognak, mintha az őserdő királynéi volnának.

A négereknél gyakran tapasztalható a művészi hajlam. Remekül faragott elefántcsont-agyarakat kínálnak eladásra, finom kis faragványokat ébenfából, mindezek olyanok, hogy bármely európai szobrásznak is becsületére válnának. A lemenő nap utolsó sugaraiban kék- és rózsaszínsávos öltözetü foglyok térnek vissza hídépítő munkájukról a városba. Olyan ápoltak és elégedettek ezek az emberek, hogy inkább jól nevelt iskolásfiuknak nézné őket az ember, mint foglyoknak, ha ruhájukon nem látná felvarrva a „P" (Prisonnier) jelzést.

Azután az alkonyat legcsekélyebb jele nélkül ránk borul a trópusi éjszaka.

— Az egész gép ilyen apró lemezekből áll, — mutat rá a fenyőlemezekre Rubik mérnök. — A légcsavar is ilyen összeragasztott lemezekből készül. A ragasztás két-három hétig szárad, azután már biztosan köt.

Lent az első emeleten nagy asztalokon állnak az épülő törzsek. Itt is minden fából van. Csak a törzs és a szárnyak összeillesztésénél használnak vasalást.

Lent a földszinten szerelik össze az alkatrészeket. Egymás után készülnek el a különböző típusrépek.

Tücsök, Vöcsök, Cimbora

— Az első gépünk a Tücsök volt, — mondja a gyár vezetője. — Ez a kis iskola-siklógép olyan jól sikerült, hogy a maga kategóriájában jobb, mint a külföldiek. Ma már több mint száz ilyen gépünk van forgalomban. Az előképzés második fokát, a vitorlázást a Vöcsökön tanítjuk. A kezdők a Tü-

MEGHÍVÓ

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULATNAK

a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karának (VIII., Múzeum-körút 8.) II. emeleti XII. sz. előadótermében

f. é. november hó 14-én (szombaton) d. u. ¼7-kor tartandó

ÜLÉSÉRE

TÁRGY:

Dr. LUX KÁLMÁN: A pesti belvárosi plébánia templom.

Az előadást vetített képek kísérik.

Vendégeket a Társulat szívesen lát.

Gerevich Tibor
elnök.

ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT

NYOMTATVÁNY

Nagyságos

dr. Szentiványi Gyula

titkár urnak,

Budapest

VI. Aréna ut 41.sz.

Lux Kálmán

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 164, 208–15, 229

1927 113

1928. 143.

1932. 111. 298.

onban sehol sem érvényesíthetett. . Élete végén cirkuszi hangú mutta fél elményeit.
fr. kaszkád), vízesés, lépcsőzetes

egység. A Sierra Nevada-hg. folyauk-Amerika Ny.-i peremén, 900 4482 m magas.
sapmaka (Cortex). A kaliforniai orshöne könyen ponrá törhető adagban jó étvágyjavító. Nagy 5—1·5 gr) hashajtó.
ajtanyag). A tej oldott fehérjeely savaktól kicsapódik s melegi vá tömörül össze. Fontos táplálék, ás nyersanyaga.
erker (kazimir-perié), *Jean Paul* —1907). Francia közlársasági el-95.) Nagyatyja, *Périer (Casimir)*, 2). min.-elnök X. Károly korában. , l. *Kassandra*.
ssow (* 1866). Kiváló svéd közönösen a valutaelmélet kimagasló mműségében a népszerűség egyik volt 1929. évi brüsszeli konferenciája. Grundriss der Sozial-1908).
szentjánoskenyérfalélék ((Caesalsalfélék) génusza a tropusokon. Fa, alakú fajai szolgáltatják a szentmashajtó).
kasszini ; 1669—1794). Négy gepárizsi csillagda igazgatói. *Jacques* i az első pontos délkörmérést.
ithe, értelmezése a következőkben e a síkban az *F* és *F'* pontoktól), jelentse a sík tetszőleges pontvaló távolságát *r*, ill. *r'*. Ekkor pontjainak geometriai helye, mee *m'* vm. megadott közös szám közös szám *k²*, a fokuszok távolkor a *C.* : *k* < *e* esetben két különk = *e* esetben ü. n. *lemniszkata*,

1077. ill. ausgestorben [illegible] római császr. VII. Gergely pápa előtt. (*Canossajárás.*)
Canova, *Antonio* (1757—1822). Velencei szobrász, működött Rómában, Bécsben, Párizsban is. A klasszicizmus gondolatainak a szobrászatban Thorwaldsen mellett legkimagaslóbb képviselője. Művei közül első helyen említendő *Államok*, így XIII. és XIV. Kelemen pápáké Rómában, *Alfierié* Firenzében, *Christina* főhercegnőé Bécsben stb. Az *Esterházy-szárnyak*, *Szécheny-nyelek*, *Vayak és Pyrker* érsek számára is dolgozott.
Caur (ang. kent), l. Angol csavarangók tolvajnyelvre ; 2. képmutatás.
Cantabria. Ókori tartomány név É.-i Spanyolországban.
Cantagalli. Firenzei, mai korbeli majolikagyár, mely főleg XVI. sz.-i majolikamásolatokat készít.
Cantata. Zenei műszó azon műfaji megkülönböztetésére, melyben magánének énekkar, hangszerkísérettel jelenik meg. Szövegének tárgya szerint, mely lírai s nem drámai irányú, megkülönböztetünk egyházi és világi C.-t.
Canter (ang. kenter). Kömyű, kényelmes vágtalás, mely a lovat nem fárasztja. Magyar neve vadászvágta.
Canterbury (kenterbőri)). Kelta és római időkből származó, régies típusú csendes város D.-K.-Angliában, híres katedrálissal. 25.000 l.
Cantharidin. Cantharis s. lyttla vesicatoria (kántisbogár) testéből nyerhető savlacton. Hólyaghúzó tapaszok (emplastrum cantharidatum) készítésénc használják. Tinctura alakjában hajnövesztő hajszeszek alkotórésze ; régebben alkalmazták hugyhajtónak, kamuzsók aphrodisiacumnak. Nagyobb mennyiségben súlyos vesegyulladást okoz.
Cantilena, a. m. dal. Szakaszos, hangszerrel kísért magánének. Általában vmely zenedarab dallama. Wagner [illegible] kifejlik ommányszerűen megnyúlt, [illegible] lyuk felszámyú, hőtükrű [illegible] dik, szájuk hasadtos, összehúzható Tengeri állatok, nagyobb fajaik az is veszedelmesek. Fajtái : mucsicacáfium catholicum), kalapácsfejű cápa (*S.* mullens)), óriási cápa (Selache maxi nészonnú cápa (Pristiophorus).
Capek, *Karel* (* 1890). Cseh drámaí
Capellán. Elsőrendű kettőscsillag a csillagképben (*α Aurigae*).
Capellen, *Georg* (* 1869). Német zo Számos érdekes s újszerűségű elmé vett írt.
Capet (kapé) család. Nevadó ősc, (938—96), francia király 987-tól. Idősb miatt fogságba vetette az Karolingust (Lotharingiai Károlyt), tömében meghalt 991. Közvetlen utó kodtak Franciaországban 1328-ig, tíling-*Valois*-család 1589-ig, a *C.-Bo* 1848-ig.
Capetown (kepptaun), l. *Fokvárosa*.
Capitharitas, l. *Hajósmesség*.
Capitolinus, l. *Kapitolium*.
Capitis deminutio (római jog). Ha jogállapotában változás áll elő (pl. szabadságát).
Capitolium. A római mons Ca magasabbik csúcsa Juppiter Capito Kr. e. 509-ben felépített, később leégett és újra épített templomával attacsonyabbik csúcson, az arxon ((a későbbi Juno Moneta temploma és a pénzverde volt. Róma mintájára a pannoniában is voltak *C.*-ok.
Capitularék. A frank királyok tö zásainak fejezetekre (capitulum) oszt mányei. A frank *C.* különösen sz. Is vényalkotására voltak hatással.

Lux Kálmán

rod

A Rákóczi-siremlék-pályázat nyertesei. Pesti Hirlap 1909. Okt. 27.

U. 182.

A 2000 Koronás IV-A díjat nyerte Margó Ede, Dudits Andor és Lux Kálmán terve

Placidia	☾ Utolsó negyed 17 ó. 46 pk.	Izraelita: Thisri 21
Csütörtök **12** Miksa		Protestáns: Miksa Görög: Tarák Izraelita: Semini azer.
Péntek **13** Ede		Protestáns: Kálmán Görög: Papil Izraelita: Simk. thor.
Szombat **14** Kalliszt	1933 **OKTÓBER** 31 nap	Protestáns: Helén Görög: Nazár Izraelita: Thisri 24

41-ik hét. Nap kelte 6 ó. 8 pk. — Nyugta 17 ó. 27 pk.

Lux Kálmán

laid

Balogh Milano

20. l. jegyzet.

Lux Kálmán építész M.D.K.

Zsámbék, kolostorrom. Falkoronák védelme betonlepénnyel, repr.

Horler Milós: Romok müemlékvédelmének módszerei.
Müemlékvédelem, 1964. 1. sz. 2.1.
5.1.

M.D.K.

Lux Kálmán épitész

Esztergom, kir. kápolna, tagozatok kiegészitése anastylosis utján. a hiányzó részek eltérő anyagból, eltérő formával pótolva

repr.

Horler Miklós: Romok müemlékvédelmének módszerei
Müemlékvédelem, 1964. 1. sz.

Lux Kálmán épitész

M.D.K.

Székesfehérvár, kir. bazilika, kőtár

repr.

Horler Miklós: Romok müemlékvédelmének módszerei
Müemlékvédelem, 1964. 1. sz.

Lux Kálmán

P. H. 1939. X. 22.

Horthy Miklós kormányzó
nyitotta meg a modern protestáns művészek kiállítását

Szombaton este nyilt meg a Protestáns Napok első műtárlata, a modern protestáns képzőművészek kiállitása, nagyszámu, előkelő közönség jelenlétében az Iparművészeti Társulat Mária Valéria-utcai termeiben. A megnyitásra érkező *Horthy Miklós* kormányzót, akit *Scholtz Andor* folyamőrkapitány, szárnysegéd kisért, *Hohenlohe Károly Egon* herceg, *Szablya-Frischauf János* és *Ferenc* s *Richter Aladár*, a rendezőség vezetői fogadták. Az államfőhöz dr. *Tasnádi Nagy András* igazságügyminiszter, a Bethlen Gábor Szövetség elnöke intézett üdvözlő szavakat:

— Hódolattal s minden magyar nevében hálával köszönjük Főméltóságodnak — mondotta —, hogy a mult és jelen e nagyszabásu kiállításainak elsejét személyes megjelenésével kegyes volt megtisztelni s hálatelt szivvel köszönjük, hogy elvállalni méltóztatott első kiállításunk megnyitását.

Tasnádi Nagy András szavai után *a kormányzó a kiállitást megnyitottnak jelentette ki*. Majd végigjárta a gyüjteményt, végül megelégedését fejezte ki a látottak felett.

*

Kiváló protestáns művészek alkotásait és nagyhirü protestáns egyéniségek képmásait gyüjtötte össze az Iparművészeti Társulat, ifj. *Richter Aladár* és *Minár Pál* rendezésében, Mária Valéria-utcai csarnokában. A protestáns nagyok szobrai közt egy méteres hatalmas fejet pillantunk meg: ez Luther feje, *Lux Kálmán* pályadijnyertes művéről, amely a Deák-térre fog kerülni. Méltó párja ennek *Horvay János* genfi Calvinjának eredeti modellje. A nagyteremben *Csók István*, *Glatz Oszkár*, *Csánky Dénes* egy-egy alkotásában gyönyörködhetünk. Kitünőek *Haranghy Jenőnek* a dorogi templom számára készült hatalmas kartonjai s a debreceni református templom — az egyetlen képpel diszitett protestánstemplom — számára készült vázlatai. Örömmel láttuk viszont *Mihálovics Miklós* nagyszabásu Keresztről-levételét, *Bosznay István* aranyérmes Jászapáti piacát. A közönség művészeink és iparművészeink hosszu sorának müveiben gyönyörködhetik e tárlaton. (s. l.)

denhová, ahol fény volt, ahol lámpák égtek, zene
szólt, kártyát osztottak, poharak csengtek, vagy
mozisztárok mosolyogtak. Igen, az otthon válságba
került.

De most, hogy Európa nagyobb fele gyanus
célszerüséggel elsötétedik alkonyatkor, az emberek

Lux Kálmán dr.

műegyetemi magántanár.

(1932-ben)

A belvárosi plébániatemplom eredete és a megmaradt régi részletek feltárását irányította a és vezette. A feltárt régiségek pontos felvételei alapján elkészítette a templom legutóbb restaurált alakjának pontos felvételi terveit, a feltárt maradványok rajzait és a gótikus templomhomlokzatok rekonstrukciós terveit. A feltárások eredményeit külön tanulmányban is közreadta.

Városkultura, 1935. febr. 15. 39. old.

Lux Kálmán

Építész újjáépítette a Margitszigeti Szent Mihály templomot

Szalatnai Rezső: A Margitsziget

Élet és Tudomány 1962 jan. 49. l

Lux Kálmán

* Műcsarnok 1927-es tavasi tárlatán szerepelt.

M. 1927. IV. 1.

Lux Kálmán

MDK

A domonkosok Szt. Miklós templomának maradványai. /Hess András tér/ .

A tornyot Lux Kálmán restaurálta, a templomfalat Gerő László tárta fel és állitotta helyre. 1943. /1956/ 1957-ben a tornyot Lux Kálmán egy nyolcszögletü emelettel megtoldotta és ujrafedte.

Teljes helyreállitás Csemegi József vezetésével folyik.

Repr. 44. kép.

Zakariás G. Sándor. : Budapest. Bp. 1961.

29.l.

Lux Kálmán

Mártirok utja 66.

a budai alsó városfal egy részlete a XV. századból.

Feltárta és helyreállitotta 1934-ben Lux Kálmán.

1950-ben egy részét lebontották, másikat lépcsőzetesen kiépitették Csemegi József tervei alapján.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 73.l.

Lux Kálmán

Az óbudai királynői vár maradványait/Cálvin köz/ 1908-11 Lux Kálmán, 1933-35-ben Lux Kálmán és Nagy Lajos tárta fel.
1949-ben Gerevich László vezetésével hitelesitő ásatás folyt.
A feltárás nincs befejezve.
Repr. 144. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 79.1

M.D.K.

Lux Kálmán.

Épitőművész tervei szerint készült árkád sor zárja le az ásatási területet Székesfehérváron.

Városok Lapja 1938. XXXIII.évf. 11.szám. 308.oldal
A városi mérnökök országos szövestégének székesfehérvári tanulmányi kirándulása.

MDK

Lux Kalmán
építész

1923-ban befejezte a Margit-sugeti volostorépület teljes feltárását.

Dersény - Szivós: Margita.

158

re. D. K.

LUX Kálmán építész

XII. századi premontrei zárolna rekonstrukciója és újjáepítése 1932.
(16. rép.)

Temerné Tóth Rózsa: Margitsziget Bp. 1955
29., 30. l.

M. D. K.

LUX Kálmán építész

Rekonstrukció- a domonkos apácakolos-
tor XIII. századi állapotáról (3. 4. rép)
Árpádházi Margit síremlékének rekon-
strukciója 13. rép.

Tenerné Tóth Rózsa: Margitsziget, Bp. 1955.
10., 11., 20., 22., 25., l.

MDK

LUX Kálmán épitész
Zsámbéki kolostor feltárása 1934

Tombor Ilona: Zsámbék
Müemlékeink Bp.1956 27 l.

MDK

Lux Kálmán épitész

Feldebrői ásatás 1925-ben Szönyi Ottoval.
Feldebrői ásatás 1936-ban

Kampis Antal: Feldebrő
Müemlékeink Bp.1955 8,9,3o l.

M. D. K.

LUX Kálmán

Salamon-Torony rekonstrukciós munkái

Hegyi Miklós: Visegrád, 16., l

Lux Kálmán, épitész

A kolozsvári Szent Mihály -templom restaurálási terve.

24.o.

Bágyuj Lajos: Beszámoló a kolozsvári Szent Mihály-templom 1956/57 évi helyreállitási munkálatairól.

Kolozsvár. 24-32.o.

MDK

Dr.Lux Kálmán épitász

A pesti belvárosi plébánia templom restaurálása 1932-44.

Gerő László: A pesti belvárosi plébánia templom Müemlékeink Bp.1956 12,2o,31,34,35 l.

dr. Lux Kálmán
Gara nádor palotája, rekontr.

O.M.K.T. 1925. május. 13 1.

MDK

dr. Lux Kálmán épitész II. dij

Pécs sz.k.város városszabályozási tervpályázata.
Magy.Mérnök és Epitész Egylet Közl. 1928. 15-16.sz.
1o4 l.

re- DK.

LUX Kálmán építész

Esztergom. Palota, feltárása utóra a helyreállítás tervei

Devcsényi Dezső - Zolnay László: Esztergom.
Bp. 1956. 65.

Lux Kálmán dr.

vród
z

Péchy-Horváth
Rezső: Mátyás
király diósgyőri
vár kastélya
Történetirás

1937. 217. l.

Zenaro, Damian VII. 250, 251

Lux Kálmán dr

l.

Mihalik Miklós bőrt

6.

77. l.

Lux Kálmándr

l.

La Rosée

40-l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Lux Kálmán dr.

szül. 1880-ban Dobsi-
nán
rövid életrajz, a
születési év alig-
hanem tévés

l.

Gömöry Dobsina

95, 96-l.

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután 1/25 órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszteremében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla. Stephaneum r. t. Budapest.

Lux Kálmán dr

d. Liber Bp. nobrai

435. l.

gbizásukat és vagyok

kiváló tisztelettel.

Sárosdy Géza

Lux Kalmandr

1.

Liber Byrrobrai

390, 391. l. 411. l.

1937	DECEMBER	
Vasárnap **5** Szabbas	**Franck** kávépótlékkal ízesített Kneipp – malátakávé **nem luxus**	
Hétfő **6** Miklós		
Kedd **7** Ambrus		
Szerda **8** Szepl. fog.	FEJFÁJÁS ELLEN **BERETVÁS PASZTILLA**	
Csütörtök **9** F. Péter		
Péntek **10** Melkiades		
Szombat **11** Damáz p.	**HARMATKÁSA** Krompecher-féle finom gyermektápdara. Az üzletekben árusított búzadara helyett. 1 doboz 80 filler.	

Nélkülözhetetlen tudnivalókat közlünk naptárunk 57—64. lapján.

Lux Kálmán dr

építész

l.

Gerevichromándorend

48, 88, 119. l.

(Lukács 2. r. 16.).

közepén, kendővel leterített
n született gyermek. Fejénél
ellette József imádkozik össze-
va. Körülöttük pásztorok és
biek különféle állatokat hoztak
duda is van, míg az utóbbiak
jött el, kit jobb karján tart.
ött három angyal lebeg külön-
hők alatt
ón, ezek ΗΓΕΜΝΗCΙC Τ ΧΔ

ΟΔΗΝΗCΙΝΟC ΕΠΟ

— Lelt. sz. 1271. — Vétetett
chitól 300 lirán (269·10 K). —
s 31-én (246–95). — Az elszá-
–95 és az 1895 november 28-iki
et. — Az elszámolást elfogadta az
35–900) és az 1901 augusztus
4–901).

i lajstr. 17. l. — Verzeichniss
).

III,

72 (1271)
614 (188).

72

Lux Kálmán dr

Trod

s

Szabó Borsodárpk templ.

57. l.

1906. XII. 28.

Árvavármegye alispáni hivatalának Alsókubin: a vmegyei ktár államsegélyének a rendezési munkálatok tartamára leendő felemelése már az 1907 évet illetőleg is kilátásba helyeztetik (: 1166/906.)

Lux Kármándr

l-

Genthtörökemmeml

329 l.

Tolnavármegyei Közművelődési Egyesület

VII. 159

Lux Kálmán

MDK

Tagja a Városépítő Tervező Iroda 14 tagu kollektivájának, melynek pályamivét - Genf kantonjának tervpályázatán a "Nemzetek tere" problémájának megoldására - a beérkezett 123 pályamü közül az első tiz közé rangsorolták.

Repr.

Müszaki Élet. 1957. jun. 27.

MDK

Lux Kálmán

A Rákóczi siremlék pályázat. Épitő Ipar. 1909. okt. 31. 406.kk 1.

MDk

Lux Kálmán: építész

Az I. fokozatot kapta.

-: Alpár-éremmel tüntették ki a kiváló építészeket

12. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. jún. 3.

M.D.K.

Lux Kálmán
műépítész

A Műemlékek Országos Bizottsága Schulek Frigyest és Lux Kálmánt bízta meg a templom festésére vonatkozó szaktanácsok adásával.

Badics László: A gyöngyösi templomok története 82 l.
A Ferencrendiek templomának története.

M.D.K.

LUX Kálmán

A Vámház alapjainak helyreállítása
a 30-as években

YBL Ervin: YBL levelek 143.,

Lux Kálmán dr

cikke a sirenlék rekonstrukciójáról

Horváth Henrik

Arpádházi Szent Margit és egyéb tanulmányok Bp. 1944. 34–36. l.

Alapvajzokkal, mestszetekkel és rekonstrukció kéjevel.

Mondi da te creati?
Entro essi, con sospeso
Respiro di fanciullo,
T'inoltri a mari mattutini, gioisci
Della conchiglia argentëa sui lidi.

Oh dolce aria! Là posi. E inazzurrato
Di luce, a misteriosi
Aliti trasalendo,
Speri che alcuno venga a quelle rive,
Altro dall'uomo.
Ma invano.

E come alcuno, entro un tacito lago
Sè contemplando e dietro sè turchino
Profondissimo e nuvole,
Quei cieli a un tratto, quel chiarore e sè,
Con turbata mano cancella; così tu
Nel buio tutto risommergi.

RASSEGNA ECONOMICA

Il significato economico dei riannessi territori ungheresi

La crisi cecoslovacca liquidata nei confronti della Germania e della Polonia, è stata risolta parzialmente nei riguardi dell'Ungheria. Le rivendicazioni magiare, formulate in base al principio etnografico e al censimento del 1910, concetti applicati già nella soluzione del conflitto tedesco-ceco-

nomico dell'Alta Ungheria consiste appunto nel suo suolo fertilissimo.

Nella produzione agraria primeggia quella dei cereali e, tra questi, quella del grano. I territori della Piccola Pianura, zona compresa tra i corsi inferiori del Garam e dell'Ipoly, e la parte della Rutenia tornata ai

no di una robusta plasticità, rivelano molta vivacità immaginativa.

Con disegni ed abbozzi per l'arredamento d'interni figurano alla Mostra Giuseppe Zrinszky (addobbamento di un vestibolo), Paolo Molnár (mobili di sala da pranzo) e Paolo Rákos, il quale riunisce nei suoi interni artisticamente formati i mobili verniciati, con tovaglie e tappeti transilvani di stile popolare.

Bisogna ancora ricordare i vari pizzi e merletti ungheresi come una tovaglia leggerissima della «Pannonia», poi il pizzo di Halas che per la sua finezza e per la sua ricchezza di fantasia gareggia anche con quelli di Brusselle. Sono molto artistici i vari tessuti decorativi e le stoffe, eseguiti da Éva Szabó, come pure un antipendio da altare di Béla Molnár e un cartone per arazzo di Maria Kontuly con scene della vita della Vergine. Meritano una menzione speciale le vetrate di Lilly Sztehlo, ammirate anche in varie esposizioni italiane. Sono molto interessanti i delicati moderni vetri intagliati e cesellati di Giulia Báthory. Fra le oreficerie d'argento e di stagno ricordiamo quelle di Margherite Terán ed i calici smaltati di Elisabetta Ohruczky.

Ricchissima è la sezione grafica dove figurano tra altri Álmos Jaschik con disegni colorati, Andrea Horváth con acqueforti, mentre Giovanni Horváth e Paolo Szücs espongono interessanti disegni per palcoscenico. Vi sono poi vari avvisi, piante architettoniche, progetti di moda e di mobili. Finalmente bisogna menzionare gli abili lavori degli studenti della Scuola Superiore d'Arte Decorativa, i quali si collocano degnamente nell'insieme della mostra che rappresenta l'alto livello artistico e le eccellenti qualità di tutta l'arte decorativa nell'Ungheria di oggi.

MAGGIO 1939/XVII

NUOVA SERIE ANNO II Nº 5

NOTIZIARIO

Rodolfo Mosca: Cronaca Politica 426
Ladislao Béry: Le elezioni del 1939 432
Michele Futó: La partecipazione italiana alla Fiera di Budapest *(con 1 ill.)* 434
Paolo Ruzicska: La Mostra del Libro Italiano a Budapest *(con 1 ill.)* 435
Un'edizione bibliofila dell'Inferno dantesco 437
e. r.: La vita musicale budapestina 437

LIBRI 440

BOLLETTINO DELL'ISTITUTO ITALIANO DI CULTURA 444

Fregi di ORLANDO SÁRKÁNY

I manoscritti non si restituiscono

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE «MATTIA CORVINO» EDITRICE

Responsabile per la redazione e l'edizione:
Dott. LADISLAO PÁLINKÁS

Tipografia Franklin, Budapest

Lux Kálmán

A DIÓSGYŐRI VÁR TITKAI

Eredményesen folynak Nagy Lajos és Mátyás egykori palotájának feltárási munkái

Október első napjaiban érdekes és nagyjelentőségű ásatások kezdődtek a Miskolctól mintegy félóránvira fekvő Diósgyőr középkori várának romjai alatt. A kutató munkát Miskolc város társadalma kezdeményezte és az illetékes tényezők szívesen tették magukévá a felvetett ötletet. A Műemlékek Országos Bizottsága a szükséges anyagi támogatáson kívül megfelelő szakemberről is gondoskodott Lux Kálmán műegyetemi tanár személyében. A neves műtörténész és restaurátor vezetésével megindult ásatások már az első napokban értékes eredménnyel jártak, mert a gyomverte várudvaron egy nagyobb romhalmaz eltakarítása után sikerült kiemelni a földből egy gyönyörűen faragott román stílusú oszlopot, amelyről minden kétséget kizáróan meg lehetett állapítani, hogy az a vár Nagy Lajos-korabeli kápolnájából való.

A feltalált oszlop nyomán most a kápolna alapfalai után kutatnak és minden jel amellett szól, hogy napokon belül sikerült azt is kiásni a vár udvarát az első emelet szintjéig elborító, omladékkal és kőtörmelékkel vegyes földrétegből. Történelmi, de különösen építszettörténelmi szempontból nagyjelentőségű ez a kutatás, mert a vár keletkezésének mindmáig sokat vitatott időpontjára vonatkozólag remélnek az alapfalak kiásásával bizonyos támpontot találni.

AMI NAGY LAJOS ÉS MÁTYÁS KIRÁLY VÁRÁBÓL MEGMARADT

A diósgyőri vár egyike az ország legrosszabb állapotban lévő építészeti emlékeinknek. Az egykori büszke királyi kastély, amely termeinek nagyságára, szépségére és fényűző pompájára messze felülmúlta a visegrádi vagy akár a vajdahunyadi várat, ma már alig egyéb, szánalmas romhalmaznál, amelyből csak a négy csonka, mohalepte saroktorony mered az égnek. Egy omladozó csonka falrész és egy csodálatosképen épségben maradt ablakfülke, ez minden, ami Nagy Lajos, Zsigmond, Mária királyné és Mátyás várából megmaradt. Romjaiban jelentéktelenné törpült az egykori sasfészek, annyira jelentéktelenné, hogy számos kiváló tudósunk és kutatónk közül egyetlen egy sem tartotta eddig érdemesnek, hogy ásatásokat végeztessen az omladozó falak között és tudományos tervszerűséggel átvizsgálja a romköveket és ami esetleg alóluk előbukkan. Pedig, hogy nem hiábavaló, azt éppen a most indult, eddigelé az első és egyetlen komoly tudományos feltárási munka gyors eredményei bizonyítják. De ezt igazolja az az érdekes nyilatkozat is, amelyet a kutató expedíció egyik vezetője adott, amikor szíves kalauzolása mellett a hatalmas mészkőtömbök között bukdácsolva érdeklődtünk a munka jelentősége felől.

— A diósgyőri várnak ma már egész könyvtárra menő irodalma van. *Vahot* Imre, *Kubinyi* Ferenc, *Kun* Miklós, *Borovszky* Samu, *Venzel* Gusztáv, *Nagy* Iván, *Podharczky*, *Möller*, *Kandra*, *Kabos* és *Szendrei* János hogy csak a nevesebbeket említsem, terjedelmes könyvekben foglalkoztak a vár történetével, de jobbára csak régi kútfők és levéltári kutatások alapján. Még Möller is megelégedett azzal, hogy felmérte a várat, de ásatást, már komoly tudományos felkészültséggel és alapossággal folyót sohasem folytattak itt. Ez annál csodálatosabb, mert például Szendrei János, a kiváló történész, Miskolc város monográfusa heteken át ásatott a vár tőszomszédságában, alig száz lépésnyire fekvő barlangokban és Hermann Ottótól kezdve Hillebrandig és Kadicsig jóformán minden magyar régész rendszeresen ásat a Bükkben.

AMIKOR A DIÓSGYŐRI VÁRBAN VILÁGTÖRTÉNELMET CSINÁLTAK

— Minthogy nem kutatták, nem is restaurálták. Ez pedig nagy kár, sőt pótolhatatlan veszteség, mert a vár ritka építészeti szépségétől eltekintve, világtörténelmi nevezetesség. Külföldön tudják, de nálunk ugyan ki tartja számon, hogy voltak korszakok, amikor világtörténelmet csináltak a falai között? Nagy Lajos lengyel királlyá koronáztatása után Krakkóból Diósgyőrbe jött országai vezetőinek hódolatát és a külföldi követek üdvözlését fogadni. Idetért megpihenni győzedelmes hadjáratai után és az egyik toronyszobában, a „parva stuba"-ban írta alá 1381 november 26-án azt a békeokmányt, amellyel pontot tett a harmadik velencei háború győzelmes befejezése után. Lajoson a magyar és lengyel királyon kívül a génuai köztársaság, a padovai fejedelemség és az aquilejai patriarchatus álltak itt szemben a térdrekényszerített Velencével, amely évi 7000 arany hűbéradó fizetésére vállalt kötelezettséget. De nemcsak Velencéről volt akkor szó, hanem egész Európa békéjéről, amelynek sorsát akkor a magyar király intézte, a diósgyőri várból.

A PIROS—FEHÉR—ZÖLD VÁR

Ekkor érte el Diósgyőr történelmi jelentőségének fénypontját. Mátyás király is intézett itt államügyeket, de ő inkább pihenni jött ide. A Bükk rengetegeiben akkor még csordaszámra élt bölényre, szarvasra, őzre, vaddisznóra vadászott, vagy a környékbeli monostorok tudós szerzeteseivel vitázott filozófiai vagy művészeti kérdésekről, az általa reneszansz ízlésben újjáalakított, márványlapokkal, aranyozott oszlopokkal, ezüstveretekkel ékes termekben. De nemcsak a belseje volt a fényűző királyi pompa tükrözője, a vár külső képe is messze vidékre ellátszóan hirdette, hogy a magyar király a büszke kastély ura. Az idő vasfoga megőrölte a szép palotát, de ami áll még belőle: a négy csonka torony, századok viharzása után is mutatja, hogy három különféle színű kőből, pirosból, fehérből és zöldből rakták össze a külső burkolatát. A szél és eső rég lekoptatta a falak fényét, de a halványuló három szint is kilométerekről meg lehet különböztetni.

Megtudjuk még, hogy az ásatásoknak a feltárási munkákkal kapcsolatban még az is a céljuk, hogy beható vizsgálatokkal megállapíttassék: nem lehetne-e a várat a még föltárásra váró földszinti és földalatti résszel együtt legalább annyira kijavítani, hogy a további romlást, a falak szétmálását és az úgynevezett „gyilokjárdák" leváló köveinek további omlását megakadályozhatnánk?

A Műemlékek Országos Bizottsága csonkaország minden műemlékének megóvásán fokozott gonddal őrködik; a régi várakat, templomokat és egyéb épületeket egyre tatarozzák, erősítik, jogosult tehát az a törekvés, hogy az árpádházi királyaink idejéből fennmaradt Diósgyőr ősi várát nemzeti multunk dicsőségének ezt az emlékeztetőjét, legalább romjaiban megmenthessük a pusztulástól.

KOZMA BÉLA

A római balett tündöklése és bukása

Aki manapság Operaházunk gyönyörű nézőterén ül és élvezi a modern balett pazar szépségeit, talán el se tudja képzelni, hogy ennek a csillogó művészetnek, a balettnek, szülőhelye — a régi Róma! Már a régi Görögországban is a tánc lényeges része volt a színműnek, de főképpen a tragédiának. Önálló műfaj azonban csak *Augustus* idejében lett. *Pylades* és *Bathyllus:* ők a balett megalkotói. Nevüket azonban aligha ismeri a mai balettkedvelő.

A régi római a balettet „pantomimus"-nak nevezte. A pantomimus eleinte *szólótánc* volt. Nagy zenekar kísérte, mely főképpen fuvolából, sípból, cimbalomból, citerából és lyrából állott. Ez a zenekar — egykori följegyzések szerint — kikezdte a komoly, előkelő római idegeit, mert egészen közönséges zenebona-muzsikát művelt. Épp ilyen alacsony fokon állottak a tánc szövegkönyvei. Ezek ellenére a leghíresebb költők sem riadtak vissza attól, hogy balettszöveget írjanak, mert — *ez jóval több pénzt hozott nekik, mint amennyit komoly műveikkel megkerestek.*

Pylades volt a tragikus ballett megalkotója, viszont *Bathyllus* a kómikus baletett teremtette meg. A tragikus balett, mint egykor a tragédia, tárgyát a *mitológiából* vette, ritkábban a *történelemből.* A kómikus balett témája főképpen a mitológiai tárgyak *parodizálása* volt. A balett egész személyzete — *egyetlenegy* táncos volt! Ő egymaga játszotta és táncolta el az egész balettet.

A táncművészet hajdani megalkotói és mesterei ugyanis ragyogó táncosok voltak, akik olyan művészi teljesítményt nyujtottak, aminőket ma a legkiválóbb táncosok sem tudnak felmutatni. Ezek a táncosok a balettszövegben előforduló *valamennyi* személyt, férfiakat és nőket egyaránt, néha *egyszerre ötöt* is, egymaguk testesítették meg. Az egyik római író ezt jegyzi fel róluk: „Ugyanaz a táncos ábrázolja Herkulest és Vénust, a férfit és a nőt, királyt és katonát, ifjút és aggastyánt, úgyhogy a néző azt hihetné, ebben az egy testben sok személy lakozik". A legnagyszerűbb teljesítményt a *Nero* alatt szereplő *Paris* nevő táncos nyujtotta e téren.

A balett kedvelt témája volt például *Aristeus* és *Bacchus* vetélkedése, hogy kettejük közül melyik tudja megszerezni istenének a legjobb italt. Ott ül *Zeus,* mint bíró, a középen áll *Eros,* két kezében a diadal jutalma, egy borostyánból és egy olajágból font koszorú. Először *Aristeus* kínálja meg az isteneket mézzel, akik már a harmadik serlegnél ráúnnak erre. Mire *Bacchus* nyújt mindegyiknek egy serleg bort. Először *Zeusnak, Herának, Poseidonnak,* majd a többieknek sorra. Mindnyájan örülnek a pompás italnak, csak *Apollo,* Aristeus atyja szomorú. Minél többet isznak, annál több bort kívánnak. Ujjongva ítélik meg a győzelmet Bacchusnak és Eros, aki már maga is mámoros, megkoszorúzza a győztest a borostyánnal. Szinte el se lehet képzelni, hogy mindezt egyetlen egy ember tudta ábrázolni, érzékeltetni és elhitetni a nézőkkel.

A művészi titok nyitja: abban az időben a némajátékoknak mozdulatokkal való beszéde sokkal finomabb, gazdagabb és elevenebb volt, mint a maiaké. Hiszen a déli népek még ma is élénkebben, elevenebben és világosabban illusztrálják kézlejtéssel és mimikával mondanivalójukat, mint az északi népek.

Az akkori tánciskolák vezetői rendkívül nagy értéket tulajdonítottak a mozdulatok beszédének és elsősorban erre oktatták tanítványaikat. Amikor *Hylas, Pylades* egyik tanítványa, ezt a fogalmat: „nagy Agamemnon" azazl fejezte ki, hogy lábujjhegyre állt, tanítójaj ezt kifogásolta, mert nem ábrázolta őt *nagynak,* hanem *hosszúnak.* Ő maga azután az *elgondolkodó ember* figuráját mutatta a tanítványnak, mint helyes megoldást. Ugyanennek a Hylasnak felfogását, amikor *a vak Ödipust* ábrázolta, mestere szintén kifogásolta, mert mozdulataiban a tanítvány egy *épszemű ember mozgását* mutatta.

Némely táncnál a ruha tartása is igen fontos volt. Itt ugyanis *minden újabb szerep a ruha egy újabb redőzetét követelte.* Egy és ugyanaz a táncos például a ruhája segítségével ki tudta fejezni „a hattyú farkát, a tengerből felszálló Aphrodite haját, egy fúria ostorát".

A tánc szenvedélye idővel valósággal hatalmába kerítette a népet. A császárság korában ez a szenvedély felfokozódott egészen az esztelenségig és mánia lett belőle. Csakhamar megjelentek a táncművészet dilettánsai, mert magánemberek, sőt *komoly államférfiak és magasrangú tisztek zártkörű társaságokban bemutatkoztak, mint szólótáncosok.* Nagyon keresték akkor a tánc kitünő mestereit. Ezek mindnyájan *külföldiek* voltak. De már Augustus alatt első ízben római polgár tanította a táncot Rómában.

A pantomimus főképpen magasabb körökben talált hívekre. A balettszenvedély Nero korában erősen hozzájárult ahhoz, hogy a római birodalom összeomoljon. Voltak ugyan egyes komoly gondolkodású császárok, mint *Tiberius, Domitianus, Trajanus,* akik szigorú rendeletekkel *kiutasitották a táncosokat.* Küzdöttek a tánc elfajulása és szenvedélye ellen, — de hiába! Utódaik megint visszavonták ezeket a rendeleteket. Erre a római népben még csak erősebben lobbant fel a szenvedély a tánc és a balett iránt. Az a nép azelőtt a költészetet, a nemes drámát, a zenét és a táncot tisztára fölöslegesnek tartotta, de még a filozófiát és a beszéd művészetét is — méltatlannak az igazi rómaihoz. E volt az egyik véglet. Azután megtették az utat a másik véglet felé és az igazi római maga lett színész, táncos, rhetor. És ezzel megkedődött a római világbirodalom hanyatlása is.

M. T.

A haj

Kétségtelen, hogy most sokkal több kopasz ember van, mint régebben volt. Ezt arra vezeti vissza, hogy az emberek most szabálytalanabbul, rendszertelenebbül élnek, mint régebben és sokkal megerőltetőbb küzdelmet vívnak a megélhetésért, mint nehány évtizeddel ezelőtt. Tény az, hogy a testi munkát végző emberek között kevesebb a kopasz férfi, mint a szellemi munkások között. A hajhullás okaira vonatkozó vizsgálatok nagyon érdekes újabb adatokat eredményeztek. Az a régi hit, amely szerint a haj gyakori vágatása elősegíti a haj növekedését, teljesen tévesnek bizonyult. A szellemi munkások rendszerint jobban ápolják külsejüket, mint a testi munkások, a gyakori fésülés és vágás tehát inkább elősegíti a hajhullást, semmint akadályozná. Megállapították azt is, hogy a haj a fejbőr szélein, tehát a halántéknál és a tarkó alján sokkal lassabban nő, mint a fej többi részein. A pontos mérések megállapították, hogy a haj legjobban a 20 és 24 év körüli embereknél növekszik. Ebben a korban átlag havonkint 15 millimétert növekedik a haj, míg a 11-től 20-ig terjedő korban havonkint 12, 25 éven felüli korban pedig havi 11 millimétert növekedik a haj. Lázas betegségek alatt teljesen megáll a haj növekedése, a gyermekágyban pedig ez a stagnálás oly erős, hogy igen sok hajszál teljesen elhal és kihullik. Megállapították végül azt is, hogy egy hajszál természetes életkora nyolc év, e kor után feltétlenül kihull és ezért annak, aki külsejével törődik, gondoskodnia kell megfelelő ápoló és erősítő szerepről, amelyek megakadályozzák a hajgyökér kipusztulását és lehetővé teszik, hogy a kihullott hajszál helyett a hajgyökérből új hajszál fejlődjék.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 438-068, 337-748, 340-776

1989 DEC 14

NÉPSZABADSÁG
Budapest

1021

Lunczer Anikó

NÉPSZABADSÁG • VASÁRNAPI M

LUNCZER ANIKÓ LINÓLEUMMETSZETE

származó és a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg Főparancsnoksága által hivatalosan kibocsátott térkép is a tényleges, hagyományosan kialakult szovjet—kínai határokat jelöli meg, ezek az Amur és Usszuri folyók hajózásával kapcsolatos tárgyalások is bizonyítják, hogy a népi Kína és a Szovjetunió között nem voltak viták területi követelésekről. Ebben az időben nemhogy összetűzésekre került volna sor a határon, ellenkezőleg: a szovjet hatóságok többé-kevésbé rendszeresen engedélyezték a folyópartokon élő kínai lakosságnak, hogy halásszanak vagy fakitermeléssel foglalkozzanak az Amur és az Usszuri folyók Szovjetunióhoz tartozó szigetein, sőt olykor e folyók Szovjetunió felé eső parti területein is.

A viszály kezdete

A határkérdés kiéleződése 1960—62, a „nagy ugrás" gazdasági kudarcai után következett be. Ekkor a rendkívül nehéz élelmezési helyzetben, mind az Amur és Usszuri folyók mentén, mind a

nek huzam
területeken
lenlegi hat
ság között
szes kérdés
tovább köv
natkozó s
igazságtalar

Ezt a
tően is foly
tárprovokác

nius 14-én ismét leszögezte tárgyalási szándékát, és kijelentette: *„A határon jelenleg fennálló helyzetnek semmiféle szovjet részről való megsértéséről, semmiféle »kínai terület meghódításáról« nem volt és nem is lehet szó. A szovjet nép fegyveres erői ötven éve védik az Amur és az Usszuri folyónál, a Pamiron és a Tiensanon hazánk változatlan határait."*

Ilyen előzmények után került sor, *A. N. Koszigin* szovjet és Csou En-laj kínai miniszterelnök személyes tárgyalásainak eredményeképpen a jelenleg Pekingben, külügyminiszter-helyettesi szinten folyó szovjet—kínai tárgyalásokra.

KALANDOS * UTAK

Johnson kapitány, a filmfelvevőgép hőse, az emberevők között

Lux Kálmán

Johnson kapitány feleségével, Osával, Jack *London* hajóján, a *Snarkon* kezdte meg kalandozásait a tropikus tengereken. Az első tengerjáró útján akadt össze két fényképésszel, akik mozgófényképet vettek föl a Csendes Oceán legtávolabbi zugaiban. Az ő példájuk nyomán támadt fel benne is az a vágy, hogy filmre vegye fel a csodálatos tájakat és emberevők, az oceáni szigetek állat- és növényvilágát. Mindjárt kezdetben legérdekesebb, de egyúttal legveszedelmesebb szigetet szemelte ki magának, Malekulát, az emberevők szigetét. Az igazi, „romlatlan" emberevőket kereste, akik még nem kerültek összeköttetésbe a civilizációval és teljes primitívségében tudják bemutatni ősi életüket a mozgó filmen.

Az angol ágyunaszád megmenti a kutatókat

Vagy két esztendővel az első tengeri utazás után kezdte meg Johnson kapitány kalandos vállalkozását Malekula szigetén. Mindjárt az első kaland hátborzongatóan izgalmas. Feleségével Vao szigetén üti fel a főhadiszállást, egy kis szigeten, közvetlen Malekula partjai előtt. Vao lakóinak elég gyakran van szerencséjük angol hadihajók látogatásához, állandóan üdvös félelemben élnek és ezért aránylag megbízható környezetet jelentenek. Johnson kapitány és Osa egy iflmfelvevőgéppel, fényképezőgéppel, sok ajándéknak szánt dohánnyal, ócska ruhával és piros szövettel partra szállnak Malekulán, öt vaoi legény kiséretében. Amint kissé behatolnak az őserdőbe, száz és száz fegyveres bennszülött fogja körül őket. A legtöbbnek rozsdás, ócska puska van a kezében, a többinek nyila, vagy furkósbotja van. Megjelenik Nagapate, a bennszülöttek, a nagy nambásoknak nevezett nép félelmetesen komor főnöke is. *Pillanatok alatt szinte elvesznek a bennszülöttek tömegében, akik megzavarják őket, ellenállásról szó sem lehet. Ebben a pillanatban megjelenik a sziget előtt az Euphrosyne, az angol ágyúnaszád és a bennszülöttek rémülten menekülnek.*

Nagapate megbarátkozik a kulturával

Alig egy esztendővel később Johnson kapitány és Osa újból megjelennek Malekula partjain. Ezúttal nagyobb felkészültséggel érkeznek: rengeteg dohánnyal és egyéb ajándéktárggyal, több speciális szerkezetű filmfelvevőgéppel és vagy harminc fegyveres kisérővel, köztük öt európaival. Partra szállnak és diplomáciai tárgyalásokba bocsátkoznak a nagy nambásokkal. Rendíkvül érdekesek ezek a barátkozások, Johnson kapitány különböző kísérletei a vadak bizalmának megnyerésére, *még érdekesebb, hogy ez szinte teljes mértékben sikerül nekik.* Nagapate megérti, hogy ezek a fehér emberek nem olyanok, mint akik büntetőexpedicióra jönnek néha, felgyujtják a falvakat, leölik a disznókat és a nagy nambásokat, nem is olyanok, mint a munkástoborzók, akik erővel szedik össze, és ragadják el kényszermunkára a bennszülötteket, hanem jószándékú érdeklődők. Felmerészkedik a hajóikra, odaáll a filmfelvevőgép elé, jóízűen megeszi a kenyerüket és a dohányukat, azután meghívja fehér barátait a falujába. *Az expedició állig felfegyverkezve, de öthatszáz fegyveres bennszülöttől körülvéve, elindul 12 óra járásnyira Malekula belsejébe, Nagapate falujába.*

A kutatók körülbelül egy hetet töltenek a faluban, összeszednek ott minden adatot, amely a nagynambások életmódjáról összeszedhető és sok kilométer filmet készitenek róluk. Komoly, tudományos értéke van az összegyüjtött adattömegnek. Az emberevők életmódja a mi fogalmaink szerint természetesen vérfagyasztóan kegyetlen és embertelen. Hosszú oldalakon keresztül számol be Johnson kapitány arról, hogyan vásárolják az asszonyaikat disznó-valutában, hogyan dolgoztatják őket reggeltől éjszakáig megállás nélkül, még csak eszükbe sem jut a férfiaknak, hogy ők is tehetnének valamit, azután amikor az asszony megszökik, hajtóvadászatot folytatnak utána, hazacipelik és sántává kinozzák, hogy többé meg ne szökhessen. Leírja, hogyan temetik el élve az öregeket, akiknek már nem lehet hasznát venni, beszámol a háborússágokról, amelyek állandóan folynak a sziget különböző bennszülött lakói között. állandó hadikészültségben tartják őket és szinte havonta megtizedelik soraikat.

Különösen mozgalmas része Johnson kapitány beszámolójának az a fejezet, amely a vadak számára rendezett mozgófénykép előadásról szól. A tengerparton felállított vászon előtt a legnagyobb gyanakvással helyezkednek el a nagy nambások, de minden aggodalmuk újjongó jókedvvé változik át. Amikor megjelenik a vásznon Osa, aki pedig ott ül közöttük, azután megjelennek ők maguk is, köztük egy öregember, aki már meg is halt, mire az előadás sorra került. A siker zajos és hangos, olyan lárma van a nézőtéren, hogy Johnson kapitány nem érti a mellette ülő Osa hangját. A nagynambások fölugrálnak, tele torokból kiabálnak, a vászonhoz rohannak és meg akarják tapogatni a felvonuló fekete embereket. Osa sír a meghatottságtól, még akkor is, amikor az előadás végén jönnek Nagapate alattvalói és *követelik a belépődíjat: egy-egy csomag dohányt fejenként a megjelenésükért.*

A kis expedició tovább folytatja útját Malekula partjai körül. Következik egy kisebb kutatóút a nyugati partvidéken, az őserdőben.. A lakosság ezen a vidéken nagyon gyér, rendkívül bizalmatlan és vad. Kétnapi fáradozással, rengeteg dohány és piros szövet feláldozásával sem tudnak egy bennszülöttet a filmfelvevő gép elé csalogatni. Végre erőszakkal próbálkoznak, körülkerítenek egy kis telepet az őserdőben. Mire benyomulnak a primitív kunyhók közé, senkit sem találnak ott: a bennszülöttek felszaladnak a fák tetejére és pillanatok alatt eltünnek a lombtengerben. Ugy másznak a fákon, mint a majmok, Osától megkapják a nevüket: *a majomemberek.* Külsejükre nézve is inkább majmok, mint emberek, életmódjuk sem sokban különbözik a majmokétól.

Egy másik ponton, egy másik faluban később sikerül megbarátkozni a majomemberekkel is. Ezeknek egész teste be van festve, különböző harcias képeket festenek magukra. Kunyhóikban mumiává szárított emberi tetemeket, vagy füstölt koponyákat őriznek. A gyerekeik fejét elnyomorítják: háromhónapos korukban szoros, kosárszerű kötelekbe fűzik a fejüket, amely alatt a koponya hosszúkás formára nyulik meg nyolc-kilenc hónap alatt. *A festett majomemberek sok dohányért és egyéb ajándékért bemutatják Johnson kapitányéknak ősi táncukat.* Sok száz méter film készült erről a táncbemutatóról, a film egyik legérdekesebb dokumentuma mindannak, amit a fehérember eddig a csendesóceáni szigetek bennszülött lakóinak életmódjáról megtudott. Ezeknek, a minden valószinűség szerint teljes kihalásra kárhoztatott népeknek legérdekesebb emlékeit jelentik Johnson kapitány expediciójának felvételei és mozgalmas feljegyzései.

Vilhjalmur Stefansson, a sarkvidék remetéje

A köztudatban általában a sarkvidék úgy él, mint egy harmadrendű valami, a legfontosabb és legérdekesebb mégiscsak a két pólus, — mondják az emberek, — az északi és a déli sark! Azokra az expediciókra szoktak felfigyelni, amelyek kutyaszánjaikkal megindulnak a sarkok felé, a rádiók világgá röpítik a hírt és az emberek izgulva, csodálkozva és sokszor rettegve is várják a különböző híreket. Persze, ezeknek az expedicióknak tagjai valódi hősök. De hősök azok is, akik nem a pólusok felé haladnak, hanem magát a *sarkvidéket* kutatják, azt az óriási területet, amely jóval nagyobb, de jóval Európánál. Ezeket az expediciókat már nem kíséri úgy a közfigyelem, jóformán alig is tudnak arról, hogyan töltik el napjaikat a sarkvidéken a sarkvidék kutatói. Ezeknek a sorába tar-

Aki cowboyból lett sarkkutató

Ezeknek a sorába tartozik Vilhjalmur *Stefansson* is. Ma ő Amerika leghíresebb sarkvidéki kutatója. Szabad ember, nem tartozik sehová, semmiféle tudományos intézethez, pedig mindenütt szívesen vennék, ha soraikba lépne. Jobban ünneplik a filmszttároknál, mert nagyszerű előadó és beszámolója mindig érdekes. Családi krónikái azt mondják róla, hogy *félvér.* A Stefansson-család Dániából származott át és a dédapja az amerikai rengetegek első pionirjaihoz tartozott. Nagyanyja *indián* nő volt és Vilhjalmur *Stefansson* arcán ott vannak az indián vonások. Az apja farmer, ő maga is annak indult testvéreivel együtt. Egyszer elhatározták, hogy különválnak és a négy fiú Déldakotában farmot alakított. Állatokat szereztek és megkezdődött a gazdálkodás. Nem sokáig, mert az alig 15—16 éves fiúk nem sokat konyítottak az üzlethez és egy hóvihar alkalmával mindenük elpusztult! *Stefansson* ezután elment cowboynak, bejárta a Vadnyugatot, ménesek élén, ménesek nyomában. Majd gondolkozni kezdett és megállapította magáról, hogy igazság szerint okos fiú. A nyeregben, ha megszállta a hangulat, rónák szépsége és a tábortüzek fénye, *Stefansson* verseket írt! Költeményeket, amelyekről ő azt tartja, hogy nem sokat értek, de annyit mégis, hogy kifínomították az ízlését. Tanulni kezdett, megtakarított pénzecskéjéből és az apja ötdolláros útravalójából elvégezte a középiskolát, majd beiratkozott a *Harward*-egyetemre. Itt is nekilátott a versírásnak,

Az egyetemi évek utolsó hónapjában történt, hogy Wilhjalmur *Stefansson* szokása szerint lement a könyvtárba. Egy monográfia került a kezébe, amely Grönlandról szólt, az ottani eszkimókról és arról, hogy Grönland valójában nem más, mint *katlan,* amelyet jég borít el. Este azután *Stefansson* leült az íróasztal mellé. A nyitott ablakon át bejött a hűvös levegő, látta maga előttt a jéghegyeket, a hóban tanyázó eszkimókat és a havon ballagó jegesmedvét. Összeszedett egy csomó Grönlandról szóló könyvet és megírta azt az értekezést a *Geografic Magazin* számára, amely eldöntötte a sorsát. Mert ugyanebben az időben *Leffyngvel,* a nagy amerikai sarkkutató, hajójával Kanada északi részén kutatta a jégvilágot. Valamilyen úton-módon eljutott hozzá a *Geografic Magazinnak* ez a száma és *Stefansson* cikke annyira megragadta, hogy a legközelebbi távíróállomásról üzenetet küldött a fiatal egyetemi hallgatónak és feladta neki a kérdést, *hajlandó lenne-e expediciójához csatlakozni.*

A sarkvidék remetéje

A felelet igen volt és ezzel *Stefansson* megkezdte karrierjét. Most körülbelül ötven éves, de büszkén mondhatja magáról, hogy huszonegy éves kora óta többet lakott az eszkimók jégkunyhójában, mint szállodában, vagy polgári otthonban. Amikor feladta a válasz-táviratát, közölte, hogy pár hónap mulva csatlakozik *Leffyngvelhez.* Összeszedte a maga kis holmiját, hajóra ült, áthajózott a kanadai tavakon, leúsztatott a Mackensie folyón és megérkezett a Grand-Rapid szigetekre, arra a területre, ahonnan már nem megy hajó tovább. Itt indiánus szolgákat fogadott, azután eszkimók jöttek a segítségére, hogy eljusson az Északi jeges tenger vidékére.

Azóta jóformán állandóan itt él, Kanada északi részén és csak évenként, kétévenként jön vissza párhónapos amerikai tartózkodásra, hogy feldolgozza a látottakat, a gyüjtött anyagot és a fényképeket. Azután megint visszamegy, hogy folytassa eszkimó-életét. Mert azt mondja, hogy csakis azok bírják el a sarkvidéki klimát, akik úgy élnek, mint az eszkimók. Tehát: télen jégkunyhóban, nyáron fókabőrsátrakban és egyébként állandóan állati prémekből készült ruhában. Étele ugyanaz, ami az eszkimóé. Fókahús, fókazsír, halak, néha medvehús, vagy karibupecsenye.

A téli éjszaka varázsa

Igen, fehér emberektől távol, eszkimókunyhókban élve, kiállva a rettenetes hidegeket, a nélkülözéseket, ott élt és él *Stefansson* az eszkimók között. Azért él közöttük, mert szereti őket. Legjobb barátai vannak a jeges kunyhókban, ismerik őt és ragaszkodnak hozzá. Földjegyzi nyelvüket, kutatja szokásaikat és gyüjti azokat a házieszközöket, amelyek fokozatosan fogynak és évről-évre tünedezőben vannak. Mert a fehér ember eszközei az eszkimók szemében kincset jelent és inkább azokkal igyekeznek most már berendezni otthonaikat. Megoldott több északi jegestengeri, geográfiai problémát, föltárt olyan szigeteket, amelyek ismeretlenek voltak a földrajz számára és ahol valamikor, a multban, hatalmas eszkimótelepek voltak, amelyeket ma már elfed a hó és eltemet a jég. Nem fél semmiféle veszedelemtől, mert nagyon kevés a veszedelem, ha a fehér ember eszkimó módjára él. Van egy könyve, címe: *The Friendly Arktic* (A barátságos sarkvidék), melyet érdemes azoknak elolvasni, akik esetleg megborzongnak az itteni téli napokon és félnek kimenni a meleg szobából. Azt mondja *Stefansson* ebben a könyvében, hogy a fehér ember megszokta azt, hogy több a napfény, mint az éjszaka, megszokta azt, hogy erdők vannak, rétek, meg szállodák. Az eszkimó mindebből nem ismer semmit és az sem, aki közéjük kerül. Már most arról van szó, hogy a fehér ember elbírja, vagy nem ezt a változást. *Stefasson* elbírta, sőt nem is akar már rajta változtatni. Nem lát a sarkvidékben rémeket, mert ismeri az észak törvényeit, szereti az éghajlatot és szereti a magányt. Azt írja, hogy a legnehezebb valami beletörődni a közel hét hónapig tartó örök éjszakába. Az első nehezen is ment. De rájött arra, hogy ennek is megvan a szépsége. Várni a közeledő napra, éjszakai vadászatra menni az eszkimókkal és eltölteni velük a sötétség idejét, dolgozni a házieszközökkel, a ruhákon és így tovább. „Most már türelmetlen vagyok, hogy mikor jön meg az örökös éjszaka és mindig örülök, amikor csak egy órára látjuk meg a napot a jéghegyek mögött." — írja a könyvében *Stefansson,* a sarkvilág remetéje.

D. A.

Menjen a cipészhez és csináltasson
VIZHATLAN PALMA OKMA TARTÓSTALPAT

Még kapható az egész országban közkedvelt
PÁDUAI SZENT ANTAL MISSZIÓS NAPTÁRA
Ára 50 fillér. — Rendelhető: Szent Antal kegytárgyüzletben, Budapest II., Margit-körut 23

ÖRÖM!!

az öltözködés, ha az ember szabója KEREKES ÉS VAJNA
Lengyelbunda oposum gallérral
Télikabát luxus kivitelben
Átmeneti kabát selyem kiállítással
Divatöltöny amerikai lazón, mérték után rendkívül olcsó árba
20.— P havi megkönyitett törlesztésre
KEREKES és VAJNA
Erzsébet-körút 22, I. em. Tel. 313-48
A. B. C. kötelékében

Tetszik nekem...

London legújabb teasütemény-ötlete: a Fáraó-keksz. Receptje meglehetősen komplikált, mert a hozzávaló lisztet mumifikált búzából kell őrölni, azokból a megfeketedett, ráncoshéjú magokból, amelyeket a három-négyezeréves sírokban találtak, mint a halott útravalóit a másvilágra.

A kairói Tutankhamen-múzeumban sokszor elnéztem ezeket a faj szerint gondosan különválogatott gabonacsomócskákat, sötétlila vagy sötétszürke szemeikkel, pontosan úgy hatva, mintha valami magtárégéskor elpörkölődött, elüszkösödött búzáról lenne szó — és önkénytelenül is mindig felvetettem magamban a kérdést: vajjon kikelne-e egy ilyen mag, ha elvetnék?

A British-Museum asszír-egyiptológiai osztályának igazgatója, Sir Ernst Wallis Budge, most végre megadta rá a választ: nem! Az egyiptomi idegenvezetőktől ugyan éppen a megállapítás ellenkezőjét hallottam bizonyítgatni, de én már csak jobban hiszek Sir Ernstnek, aki most végeztette az ezredik kísérletet a „kikel vagy nem kel ki?" problémája körül. Teoretikusan meg volt ugyan győződve a próbálkozás eredménytelenségéről, azért mégis kiosztotta a szokatlan vetőmagot egy sereg megbízható gazdának, akik az ország legkülönbözőbb részein fáradoztak valamit produkálni az antik gabonából, sőt valóságos versengés fejlődött ki az agrár szakemberek között: ki bir csak egy ujjnyi hajtást is előcsalogatni az elszíneződésén és összeaszalódásán túl meglepő épen megmaradt nilusmenti leletből?

Hiába — a csoda egyetlenegynek sem sikerült! A búzamúmia a legmodernebb gazda-fogásokra sem reagált, dermedten aludt tovább a földben, legtöbb esetben keménységét is megőrizve, mintha csak köszilánkokat ástak volna el.

Wallis professzor nem csodálkozott — legalább is ezen nem. Akkor kezdett csak nagyot nézni, mikor egy szép napon egy ismeretlen hölgy megjelent nála és kitünő teasüteménnyel, friss, ropogós kéksszel kínálta meg őt. Miért? Nem másért, mert a tésztát „hiteles" fáraókori gabonalisztből sütötte s igy nevezte el, mint logikus is, Fáraókéksznek.

A magyarázat kicsit fantasztikus, de aki a régiséghamisításnak azt az óriási üzemét látta, mint én Egyiptomban, akinek alkalma volt csak egy kicsit is beletekinteni az igazi keleti szemfényvesztéssel félrevezető arab szövetkezetekbe, a legkörülményesebb csalást is elhiszi . . . elhiszi, hogy a múmiaszállítók szándékosan feketévé pörkölt gabonával töltik ki a ládát, amit a jóhiszemű európai természetesen legalább is a Ramsesek korára vezet visszza! Merészebb exportőrök, leplombált zsákocskákban, külön is küldözik szét a „Királyok Sírjából való búzamúmiát" a világ minden tája felé, pedig ez se más persze, mint svindli, hiszen akkora mennyiséget, amilyent ők már eladtak, a Hét Bő Esztendő se termelt! Sőt, többet mondok: a luxori Setos-kriptában magam is láttam, amint egy hunyori arab jó pénzen elseftelt vagy gyűszűnyit a füstös árpa-kupacból, amit a sírbolt legsötétebb sarkában mutogatott egy angol-csoportnak, akik bizonyára máig is büszkék a ritka zsákmányra, amit hazavittek. Talán éppen egyikük sütötte a Fáraó-kékszet Sir Ernstnek...

*

. . . hogy a nagyközönség ízlése végre mégis csak megsokalja az intimusok és kebelbarátok pletykaáradatát, amit Ady és szerelmei körül véghezvisznek. Már a kevésbé kényeseknek is elég a sok érzékeny visszaemlékezés, egykorú memoár, levélidézet, fotográfia-gyüjtemény, amiktől hemzsegnek a lapok. Kicsit csodálkozni is lehet: hát a híres-bizalmatlan, híres-magábazárkózott, híres-magányos Adynak annyi testi-lelki jóbarátja volt, akiknek mind kiöntötte a szivét? És ha még csak egyedül ő róla lenne szó! De lépten-nyomon nőügyeket, viharos és kalandos szerelmek legrejtettebb visszáját, legkényesebb részleteit forgatják, lobogtatják, csámcsogják teleszájjal ezek a tapintatos epigonok, nem törődve a színes történetkék még élő statisztáival, akikre nézve egész háttéri szereplésük, beállítottságuk legalább is kényelmetlen. Mindenki, aki életében két véletlen szóhoz, két sietős sorhoz jutott a költőtől, vagy a költő asszonyaitól, töri most magát azokat „feldolgozni", könyvvé, legalább is cikksorozattá terebélyesíteni, mintha ezáltal irodalomtörténeti, vagy pláne nemzeti missziót róna le. Nem hiszem, hogy Ady örül odaát ennek a „mindent kibeszélésnek", nem hiszem, hogy el lenne ragadtatva a ténytől, hogy ő és körülményei végül is csak „témává" sülyedtek a jóbarátok szemében. Nem hiszem, hogy akadna úgynevezett nagy ember, aki egész életében tudna egy őszinte szót szólni valakihez, merne egy igazán igaz levélsort leírni, ha sejtené, hogy ezeket a hangokat, betűket illetők spekulációszerűen összegyüjtik, elraktározzák — s az első alkalomkor kivágják az asztalra: Nézzétek, ilyen volt! . . . és csodáljatok engem: ilyen jóban volt velem!

A memoárt, amit Anatole France titkára írt a költőről, emlékezhetünk rá, milyen nemnobilis gesztusnak minősítették világszerte. Hol vannak hát a nobilitástól ezek az Ady-Léda-Csinszka trilógiák, amikből most kell megtudnunk sok mindent, ami két ember örök magánügye. A nagyság és híresség nem csinálhat szabad prédát valakiből, hát még azokból, akik csak azért voltak híresek, mert egy hírességhez tartoztak. Az úgynevezett „történelmi távlatnak" — ami enyhíthetné a fecsegést — még nem jött el az ideje. A halál nem old fel a diszkréció alól, sőt fokozott diszkrécióra kötelez. Egy friss sír fölött nem illik „kibeszélni" a benne fekvőt, ha még olyan érdekes „anyagja" van is róla az embernek.

*

. . . az ötletesség, amellyel a pesti munkanélküliek segítenek magukon! Mennyi furcsa foglalkozási ág, kereseti lehetőség pattan ki az agyukból, teljes felkészültséggel, hogy birnak ma is ütni egy rést, egy lyukat az életen, amin át rendes jövedelemhez jutnak!

Nemrégen felfedeztem a kutya-sétáltatót, mondjuk finoman: az eb-nörszöt, aki ugyan férfi, de abból él, hogy házhoz megy a Floki vagy Bobby egészségügyi sétáját lebonyolíttatni, illetve gardírozni őket a korzón, ha a háziaknak nincs rá idejük. Rendes órabért kap, húsz és ötven fillér között s leginkább kutyanyíró-szalonok ajánlják, mert állása szigorúan bizalmi s nagy lelkiismeretességet követel, erélyességről, erkölcsökön való hajthatatlan őrködésről nem is beszélve . . .

Magasabbrendű a most talán legjövedelmezőbb ilyen magánhivatal: az autóbakterség. Soffőr nélküli úrvezetők a megmondhatói, milyen gyors szimattal csapnak le ezek a sapkás legények a mozi, étterem, vagy színház előtt kiszállóra: „Méltóságos úr, tessék nyugodt lenni, én majd vigyázok a kocsira, hogy el ne lopják." Olyan helyeken kémlel mindig, ahol sok autó torlódik össze s ahol nem csinál neki konkurrenciát a vállalat · portása, esernyőttartó boy-a, autónyitogatója, szóval az az egyén, aki legálisan csinálja mindazt, ami ő nála csak önkéntes vállalkozás. Ha visszajössz a kocsihoz, olyan diadaltól ragyogó arccal jelenti: „Méltóságos Uram, meg van az autó!„ — mintha közben legalább is egy gangsterbandától kellett volna visszarabolnia . . . tessék-lássék, taszít is rajta egyet, hogy a sorból kisegítse . . . és persze, hogy adsz neki húsz fillért, ha már úgy angazsálta magát!

Pontos kópiái a velencei gondolák körül ácsorgó naplopóknak, akik kéretlenül is körülzsongnak, majd ledöntenek a lábadról, úgy segítenek fel-le a part kövén s kecsesebben nyujtják két ujjukat a ki- és beszállásnál, mint egy menüettet táncoló francia márki. Pesti kollégáik nyersebbek, férfiasabbak, amint ez az autóághoz illik is, — de a két mentalitás ugyanaz s az áldozat jámborsága is ugyanaz, amellyel a két rokonszakmának bedől . . .

*

. . . annak az asszonynak a bölcsessége, akit tegnap a fodrásznál akaratlanul is kihallgattam.

Egy másik asszonnyal filozofált, a fodrásznál ülésnek abban az elernyedt, gőztől, sütővastól, szappanszagtól elágyult hangulatában, amit csak nők ismernek... ami annyira speciálisan női s oly egyforma minden nő életében, mint csak a legnagyobb női dolgok, az öntudat alatt is élő női szolidaritás, női sorsközösség állomásai . . .

— Nem olyan nagy vicc az egész — mondta az ismeretlen az ezüstsisak alul, amely lassú villanytűzön pirította-párolta felcsavart loknijait — hidd el, a házasság sem más, mint egy kis pszihológia . . .

— Pszihológia?

— Hát persze! Ugy értem: nézd a legprózaibb dolgokat is egy kis lélektanon át és olyan egyszerű lesz minden! Most se érted? Hát helyeselheti-e azt például a pszihológia, ha az urad hazajön a hivatalból s te menten nekiállsz a délelőtt bajait elsírni neki? A pszihológia szerint, beléje kell látnod egy kicsit, az ő fejével gondolkozni s azt mondani, azt tenni, ami épen megfelel a hangulatának. Házastársak rendszerint nem ismerik egymást, — innét van minden baj. Emberismerettel a legszeszélyesebb férjnél is lehet boldogulni — azért, hogy férj, ő is csak ember s ami hat más emberre, hat ő rá is . . .

— Ugyan — bosszankodott a másik — ki ér rá búvárkodni a saját urában!

A fodrász bejött és elhallgattak. Kár!

*

. . . a parfüm — bár, aminek képét most láttam a legújabb newyorki magazinban. Ahogy a cocktail-pult előtt üldögélnek a férfiak és isznak, úgy sorakoznak itt a hölgyek a magas székeken és szaglásznak . . . míg az illat-mixer töltögeti-rázogatja össze ezüst shakerében a különböző olajokat és esszenciákat, ahogy a megrendelő egyéni gusztusa rájuk szomjazik. Akárcsak az italokban: vannak keserű és édes összeállítások, erősebb és gyengébb kompozíciók, gyönyörűbbnél-gyönyörűbb nevekkel, amiket az italkártyák mintájára, művészi kartonlapok tartanak számon. Ez az asszony, bár a nedves Amerika legfrissebb divatja, mert a szeszfogyasztásnak — mióta jogos és nyilvános — egyre jobban kedvelőnyul, viszont az ilyen parfüm-kocsmák egyre népszerűsödnek.

Végeredményben mindegy: nők látogatják, mégis csak a férfiak rúgnak be tőlük . . .

Megyery Ella

Gerevich Tibor is a belvárosi főplébánia-templom arrébbtolása mellett nyilatkozik

Az *Uj Magyarság* legutóbbi cikke ismét az érdeklődés központjába állította a három éve lehorpadtan álló belvárosi főplébániatemplomot. Állásfoglalásunk széles körben vert visszhangot, amelyek közül sietünk közölni azt, amelyet *Gerevich* Tibor, a Műemlékek Országos Bizottságának kitünő és tudós elnöke juttatott el hozzánk. Kiderül ebből a nyilatkozatból, hogy ők már régen döntöttek a templom sorsát illetően és ők is az arrébbtolás mellett vannak.

Az érdekes nyilatkozat egyébként a következőket mondja:

— A belvárosi templom helyreállításával a műemléki bizottság behatóan foglalkozott, mert hiszen ez nem csak a fővárosnak, de az egész országnak is egyik legérdekesebb, műtörténetileg legbecsesebb temploma. A templom külsejét, a gótikus szentélyt és az oldalfalakat *Lux* Kálmán, a kitünő építésztanár és műemléki restaurátor megtisztította a későbbi vakolatától, ami által sok eddig elrejtett műforma került elő, sőt előkerült két igen értékes *olaszos stilusú, Zsigmond-korabeli freskótöredék is.* Az új feltárás alapján bizonyos helyreállítási munkálatokat kell majd végezni, valamint építészetileg megoldani az átmenetet a később hozzáépített barok homlokzathoz.

— A Műemlékek Országos Bizottsága április, május és június hónapokban több izben együttes és albizottsági ülésekben *behatóan foglalkozott a kérdéssel,* s megállapította a helyreállítás elveit és *Lux* Kálmánnal együtt, az általa készített terveken, *pontról-pontra megjelölte a szükséges biztosítási és karbantartási eljárásokat.* Ezeken az üléseken természetesen résztvettek úgy a főváros kiküldöttei, mint a templom plébánosa, *Bednárz* Róbert prelátus-kanonok úr. Abban is megállapodtunk, hogy mielőtt a tényleges tatarozási munkálatokhoz hozzáfognánk, *Lux* Kálmán a felület végleges kialakítása tekintetében *próbát mutat be.*

— A munkálatokhoz még nem foghattak hozzá, mert *közbejött az eskütéri híd pesti hídfőjének és a csatlakozó járdarésznek a fővárosi Közmunkák Tanácsa által felvetett rendezési terve,* ami élénken érinti magát a templomot, mert közvetlen közelségében van, sőt az egyik terv szerint, amelytől később elálltak, a *járdát egyenesen neki akarta vinni a templom falának.* Többféle megoldás merült fel, mert új terven dolgoznak, oly megoldáson, amely kedvezőbbé teszi a templom környezetét. Legideálisabb megoldás az lenne, ha a híd megépítése előtt megállapított azt a tervet vinnék keresztül, hogy *a templomot néhány méterrel továbbtolják a tér közepére.* Annak idején a híd építésének szinte ez volt az előfeltétele, hiszen így, amint ma van, *a hidat nekivitték Pest legrégibb templomának.* A híd felépült, azonban a templom eltolásának határozatát mindmáig nem hajtották végre, s így ez ma Budapest legnevezetesebb pontjának, a közlekedés és az esztétika, de a belvárosi hívők szempontjából is *egyik fájó sebe.* Ma már *nem probléma egy épületnek néhány méterrel való eltolása.* Legutóbb *Dunapatajon* tették meg, hogy a templomot kibővítendő, azt mintegy kettévágták s a szentélyrészt továbbtolták s így a templom hajóját meg tudták hosszabbítani. Most vasárnap szenteli fel *Zichy* Gyula kalocsai érsek az így kibővített templomot, amelynek megnagyobbítása *műszaki bravur.* Ha ezt meg tudta tenni a kis Dunapataj, bátran megteheti s remélem meg is teszi az ország fővárosa is. Magyarországon már Mátyás korában járt egy olyan építész, az ezermester olasz *Aristotele Fioravante,* aki értett hozzá, hogyan kell épületeket helyükről eltolni. Ma ezt a kitünő magyar építészek és műszaki emberek pompásan meg fogják tudni oldani. Az ügy sürgős rendezését más szempontok is kívánják, így a templom mellett a kitünő *Nagy Lajos által néhány éve feltárt ókori római maradványok,* amelyek bebizonyították, hogy a rómaiak uralma Pestre, a Duna balpartjára is átterjedt. Pest bölcsője ez. Egyéb leletek is előkerültek, amelyek most egy kényszerűen létesített földalatti múzeumban rejtőznek. *Ez sem megfelelő megoldás.* A továbbtolt templom körül történeti hangulatot keltő ligetet kellene létesíteni, belefoglalva a római falakat és régiségeket. Az ásatást tovább kellene folyatni, különösen a templom szentélye körül, ahol remélni lehet, hogy középkori sírokra bukkanunk, de remélni lehet egyéb római maradványok napfényrejutását is.

A legjobb reklám:
kiadetni az
ÚJ MAGYARSÁG-ban

A MAGYAR SAJTÓ TÜKRE

Külpolitika: a francia alkotmányreform, a magyar kérdés Genfben, a spanyol polgárháború, Marseille, Titulescu „szellemi határai".

ESTI KURIR: A francia alkotmányreform tervezetével kapcsolatban arról ir, hogy téves úton járnak azok, akik azt hirdették, hogy Franciaországban a demokráciának befellegzett. Diktaturáról, vezéri elvről, a sajtó-, a gyülekezési és szervezkedési szabadság letöréséről szó sincs. Azokban a társadalmakban, ahol a demokráciát csakugyan átvitték az életbe, a demokrácia gondolata elevenebben él a lelkekben, mint valaha.

PESTI HIRLAP: Vezércikkében *Urmánczy* Nándor a mellett foglal állást, hogy ha már megvan a genfi költséges világszinpad, vonultassuk fel oda a magyar tragédia megrázó jeleneteit. Ha a genfi gyakorlat szerint eredményre nem is számithatunk, azért a sürü szerepeltetéssel a köztudatba befészkeli magát a magyar kérdés. Az olyan kérdés, amivel sokat foglalkoznak, hamarább megérik és könnyebben megoldható.

NÉPSZAVA: A spanyol polgárháborúval foglalkozva, a Leroux-kormány győzelmében a reakció diadalát látja, amely a spanyol munkásmozgalom történetében új, tragikus korszak kezdete.

PESTER LLOYD: Uzunovics miniszterelnöknek a szkupstinában tett kijelentéséből konstatálja, hogy a marseillei ügyben a jugoszláv kormány magatartása továbbra is az eddigi nyugalmat, hidegvérüséget tartja irányadónak. A belgrádi kormánynak az a törekvése, hogy a marseillei merénylet maradéktalanul felderittessék, a felelősség megállapittassék, a magyar közvéleményben teljes visszhangra talál. A szankciók emlegetését azonban helyesebb lett volna figyelmen kivül hagyni, mert hisz a merénylet francia földön történt, a gyilkos macedón, a társai jugoszláv állampolgárok, s igy nehéz elképzelni, hogy miféle eshetőség adhatna okot bármiféle nemzetközi szankcióra.

UJ MAGYARSÁG: „Egy másik rekviem" cimü vezércikkében *Oláh* György annak a rekviemnek emlékéhez füz gondolatokat, amelyet öt évvel ezelőtt a zágrábi dómban tartott Radics István halálának féléves évfordulóján.

UJ NEMZEDÉK: Titulescu „szellemi határairól" cikkezik. Van egy szellemi határ, de ez nem ott húzódik, ahol Titulescu szeretné, hanem jóval odébb, az erdélyi havasok ormán, mint éles és szembeszökő különbség az elnyomottak lelki, népi, történeti nagysága és az elnyomók méltatlansága között. Ezt a szellemi határt sohasem lehet eltüntetni azzal, hogy a mostani tényleges határok konok fenntartásával megtévesztő elméleteket dobnak a világ elé.

A lelkek egységfrontja, magyar orvosok amerikai sikere, a világgazdasági válság, a tudomány népszerüsítése, az ijedt ember, Wells önéletrajza, az ügyvédek nyugdijintézete foglalkoztatja további vezércikkekben a lapokat.

FÜGGETLENSÉG: A beszédből, amelyet az evangélikusok legmagasabb közigazgatási testületének közgyülésén mondott az egyetemes felügyelő, örömmel hallja ki a magyar lelkek egységfrontjának hangját. A hid, amelyről Alba Regia nagy püspöke álmodott, Pannonhalma összekötése Debrecennel: egyre impozánsabb ivben épül a magyar élet fölött.

MAGYARORSZÁG: A vészes vérszegénység leküzdéséért Nobel-dijat kapott három amerikai orvostudós diadalából ránk is esik egy kis fénysugár három magyar egyetemi magántanár révén, akik Rochesterben névtelen, de értékes munkatársai voltak a professzoroknak.

MAGYARSÁG: Vezércikkében *Neubauer* Gyula egyetemi magántanár foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy kifelé megy a világ a gazdasági válságból. Angliában határozottan kimutatható a javuló tendencia, de az eladatlan készletek csökkenésében, a nyersanyagárak emelkedésében, a munkanélküliség enyhülésében világszerte is mutatkoznak jelei annak, hogy a gazdasági szervezet egészséges életösztöne, ha nehezen és lassan is, megtalálja a javulás útjait.

MAGYAR HIRLAP: A kultuszminiszternek a Történelmi Társulat közgyülésén mondott beszédéről ir, hangoztatva annak a tételnek a helyességét, hogy a történetirás akkor végzi legjobban a dolgát, ha hü marad az igazsághoz.

8 ÓRAI UJSÁG: A kultuszminiszternek a történettudomány népszerüsitése ügyében a történettudósokhoz intézett felszólitásához füz megjegyzéseket. Rámutat, hogy a magyar történelmet azok a tudósok fogják igazán népszerüsiteni, akik uj eszményeket adnak az országnak.

NEMZETI UJSÁG: Valutaügy miatt egy Bécsben letartóztatott magyar állampolgár esetéből kifolyóan annak az „ijedt embernek" tipusát rajzolja meg, akinek gyávasága ma olyan morális betegség, amelyet börtönnel is meg kell akadályozni.

PESTI NAPLÓ: H. G. Wells önéletrajzáról elmélkedik *Lakatos* László.

UJSÁG: Vezércikkében *Pap* József dr., a budapesti ügyvédi kamara elnöke foglalkozik a képviselőházban benyujtott törvényjavaslattal, amely az ügyvédek nyugdijintézetének szanálását célozza. A javaslatban az igazságügyi kormánynak sikerült megtalálni azt a helyes útat, amelyen elérhető az intézet anyagi egyensúlyának biztositása.

Esztergomi ásatások

Irta: Gerevich Tibor,
a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnöke

Ennek a csonka országnak földjéből épp mostanában nagy számban bukkannak fel a régi magyar művészet pompás emlékei, mintha csak kárpótolni akarnák az elszakított területeken álló társaikat, amelyek ma is szerves részei a régi magyar művészet egységének.

A Műemlékek Országos Bizottsága programul tűzte ki, hogy minél több monumentális emléket tárjunk fel és hozzunk rendbe a műemlékvédelem modern elvei szerint ezen a maradék földön is, hogy ezzel is dokumentáljuk a külföld előtt nemzeti kulturánk fejlettségét és merítsünk idehaza jövő sorsunkra önbizalmat a mult erőforrásaiból. Csonka Magyarország nagy része egykori római föld, Pannonia, aminek nemcsak kulturailag, de műemlékileg is le kell vonni következményeit, ha már az ugyancsak római Dáciát elvesztettük. A Műemlékek Országos Bizottságának keretében római albizottságot állitottunk fel, amelynek első feladata, hogy Magyarországot belekapcsolja a nemzetközi limeskutatásba, amely a római birodalom határait régészeti és topográfiai eszközökkel állapitja meg. Ebből a nemzetközi munkából, amely tőlünk keletre és nyugatra egyaránt folyik, Pannonia földjének jogutóda és kulturális örököse, Magyarország sem maradhat ki. Kitünő fiatal régészgárdánk már jelentékeny ily irányú munkát végzett, Nógrádmegyében és Pestmegyében és előkészíti az első limes eredményeknek idegen nyelven is megjelenő közzétételét. Feladatul tűztük ki továbbá annak műemlékszerű bemutatását, hogy a hazánk földjén a rómaiak idejében meggyökeresedett keresztény művészet és kultura folytonosan élt a III. századtól kezdve egészen a magyarok bejöveteléig, hogy szóval a magyarság itt keresztény kulturától megművelt földre jött, amelyet méltó örökösként vett át és fejlesztett tovább a keresztény magyar királyság. A fehérmegyei Fövénypusztán megkezdtük egy IV. századi ókeresztény bazilika feltárását, amely abban az időben épült, amidőn egyáltalán az első keresztény templomok épültek, bizonyságául annak, hogy ez a föld egyik őshelye a keresztény művészetnek és műveltségnek, amire egyébként a pécsi sírkamrákban és más korai keresztény emlékekben már eddig is bizonysággal birtunk. Az első igazi ókeresztény templomot, azaz bazilikát azonban csak most Fövénypusztán ástuk ki a föld alól. Programba illesztettük a középkori nagy székesegyházak, szerzetesi templomok és várak kiásását és méltó helyreállítását. A zsámbéki, egri, bélapátfalvai, visegrádi és diósgyőri, nógrádi és fövénypusztai munkálatok mellett egész kivételes fontosságot nyertek *az esztergomi várhegyen folytatott ásatások, amelyek az árpádkori királyi palota több helyiségének és a csudálatosan szép királyi kápolnának napfényre hozatalát eredményezték.*

Irott forrásokból tudjuk, hogy az Árpádok lakóhelye *Géza* fejedelemtől a XIII. század közepéig az esztergomi várhegy volt. *IV. Béla* királynak 1256 december 17-én kelt oklevelében kitünik, hogy a királyi palota a várhegy déli felében sziklán épült és a déli várfoktól az északi részen álló érseki palota végéig haladt. A királyi palota tehát a várhegy dunai oldalán mintegy 170 méter hosszúságban terült el. Nemcsak oklevelek, de a jelenlegi ásatások is bizonyítják, hogy az első magyar királyok első székvárosa és lakóhelye Esztergom volt, Székesfehérvár pedig inkább a királyok temetkezésére szolgált. *Imre* király uralkodásának második évében a királyi palota még nem volt teljesen kész, újjáépitését *III. Béla* kezdte s ő épittette a királyi várkápolnát is.

Az árpádkori királyi palotának a mostani ásatások megkezdéséig csak egy helyisége volt ismeretes, az úgynevezett Szent István-kápolna, amelyet *Simor* János hercegprimás 1874-ben uj díszes belső festéssel látott el és kápolnává alakittatott át. *Sikerült föltárni a palota ezen helyiségéhez csatlakozó és a dunai várfallal párhuzamosan a bazilika felé haladó több nagy helyiséget, amelyek alapépitményei jelleg a XI. századból valók.* A különböző nagyságú, részben boltozatos termek között egy ciszternával ellátott udvarra is akadtunk. A faragott kövekből épült királyi palota emeletes volt, s további feltárása még folyik.

Művészi kiképzése által jelentékenyebb a királyi palotával összeépitett várkápolna, amely Szent Vid vértanu nevét viselte. Felszínre jutott a remekbe faragott, kváderkövekből épült kápolna egész homlokzata, amely szélességében teljesen épen maradt meg, magasságában pedig a kapu fölötti négyméter átmérőjü hatalmas kőrózsa közepéig. Az igen díszes és művészi kapuzat részut befelé haladó két oldalát két-két gazdagon faragott s részben klasszicizáló fejezettel ellátott oszlop díszíti, s gazdagon profilált kerek pálcatagokból képzett félkörivezet. Timpanonját a tronoló Máriát a kis Jézussal és két lebegő angyal közt ábrázoló s a XV. század első feléből származó freskó díszíti. A kapuzat stilben rendkívül tiszta s első tekintetre elárulja a klasszikus hagyományokat magába szívó délfrancia román építészet hatását, ami érthető is, tekintve, hogy *III. Bélának* mindkét neje francia származású volt. A kápolna belseje nem nagy, hiszen a királyi család és a szükebb udvartartás részére készült csak, de már méreteiben is rendkívül harmónikus. Hossza mintegy 12 méter, szélessége pedig ennek épp a fele. Rövid hajóból és a hozzá közvetlenül kapcsolódó s félkörben záródó szentélyből állott, s a kettőt hatalmas diadalív választja el egymástól. Balra kisebb kápolna nyilik, amelynek külön oltára és szentségháza volt, s amelyben az oltárral szemben fennmaradt a beugró díszes ülőfülke is.

A királyi várkápolna tehát kettős kápolna volt. A nagyobbik kápolna oldalfalait a bejárattól jobbra és balra négy igen díszesen kiképzett oszlopos és íves kettős vakárkád tagolja. A diadalívet két hatalmas bimbófejezetes oszlop tartja. A műformák úgy a homlokzaton, mint a belsőben világosan mutatnak *adélfrancia eredetre*, s úgy művészileg, mint pedig technikailag a legjobb francia és olasz emlékekkel egyszinten állanak. Bizonyosra kell vennünk, hogy III. Béla király francia kőfaragókat hivott be, akik azonban nem másoltak le valami hazájukbeli templomot, hanem eredeti alkotást hoztak létre s magyar mesterek segitségét is igénybe vették. Ezt a művészi kooperációt világosan dokumentálja a baloldali fal ikerérkádjának portrészerű emberi fejet ábrázoló két oszlopfeje, amely a középkori szokás szerint a kőfaragók önarcképét örökitette meg. Mind a két arc szakállas és bajuszos, mégis két különböző race-tipust mutat, de különbözik egymástól a kettő stilusban és technikai kivitelben is. Az egyik szoborportré a burgundi és délfranciai román szobrászt tipikus jegyeit viseli magán, a másik antropologiailag is más típus, zömökebb, teltebb arc, erősebb szakállal és fölfelé pödört magyaros bajusszal. Félreismerhetetlen benne az előző franciás oszlopfejezettel szemben a magyar arctípus, de stílusa is más, s bár az előbbit követi, annál kivitelben nyersebb és primitívebb. Ezekből a stílusadottságokból önként következik, hogy az első fej a Franciaországból behívott francia vezető kőfaragót, a másik pedig annak magyar munkatársát örökíti meg. Kőfaragók önarcképével oszlopfőkön és záró köveken sok más magyarországi emléken is találkozunk, amint divat volt a középkorban a külföldön is. Határozott magyartípusú fejet látunk az egyik kisbényei oszlopfőn, találunk kőfaragó önarcképet a jáki templomon és a kassai székesegyházon is.

*

A királyi várkápolnát nemcsak faragott, hanem festett díszítmények is ékesítik. Az egész belső gazdag polichrom díszítés lepi el s ez jórészt még az építkezés idejéből, a XII. század második feléből származik. A változatos és igen élénk színezésü ornamentika az egész belsőt nemcsak díszessé, hanem derűssé is teszi. Az első ilyen korbeli polichrom díszítésü templom ez Magyarországon; a kassai Szent Mihály-kápolna és a budavári Mátyás-templom belső polichromiája újabb keletü. A kápolna legjellegzetesebb díszítése az ikerívekben kettesével, gótikus mérmüves keretekbe foglalt, szibillákat és prófétákat ábrázoló mellképek, amelyek valamely elsőrendü firenzei XIV. századi festő művei s amelyek értékét növeli az a körülmény is, hogy bár helyenként rongáltak, sehol azokat át nem festették s igy eredeti szépségükben maradtak fenn. Amint legelső rangúak a faragványok, úgy ez a festészeti dísz is az olasz Trecento legnagyobb mestereihez méltó. Az élénk és derüs színezésü próféták és szibillák a kápolna legjellegzetesebb művészi díszét alkotják s a későbbi leírások, igy Mátyás történésze, Bonfini is, a királyi várkápolnát ezek alapján Szibilla-kápolnának nevezik.

A szibilla és próféta-ábrázolások fölött ószövetségi jelenetek foglaltak helyet, melyeknek ma, sajnos, csak töredékei maradtak fönn, s a Mózest a Fáraó előtt ábrázoló, ugyancsak XIV. századi falkép töredéke a kisebb kápolnában látható. A diadalívet is XIV. századi olasz kéztől származó freskók díszítették, s ennek töredékei nagy számban s meglehetősen ép állapotban kerültek elő. A téma a Majestas Domini, Isten dicsőítése. Középen fönt az Atyaisten, alatt Krisztus, két oldalt pedig apostolok, szentek és éneklő angyalok sorakoznak. Előkerült egy ugyancsak XIV. századi angyali üdvözlet freskó töredéke is. A kápolna boltozata az ostromok alatt beomlott, hatalmas faragott kövei és ívbordái oly nagy számban és épségben kerültek azonban elő, hogy ezek összeállításával lehető lesz a kápolna teljes rekonstrukciója. A falfestés a XII. és XIV. századi réteg mellett egy XV. századit is feltüntet. Tudjuk, hogy a kápolna díszítésében *Vitéz* János prímás is résztvett, aki a kápolna homlokzatát bevakoltatta, szürke és aranybarna gazdag reneszánsz ornamentikával boríttatta, amelynek egy töredéke a homlokzat jobboldali részén még fönnmaradt.

Az esztergomi királyi várkápolnával olyan emléket sikerül fölszínre hoznunk, amely hazánkban ritkítja párját, de külföldi viszonylatban is igen figyelemre méltó. Műtörténeti értéke és jelentősége fölbecsülhetetlen, s különösen ma rendkívül becses, hogy multunk bemutatására ilyen nívójú műemléket tudunk az eddigiekhez sorakoztatni. Románkori építészeti emlékeink közül egy sem maradt fönn ily ép állapotban, mert még a legnevezetesebbeket is a mult század közepén duló helyreállítási láz kiforgatta eredeti mivoltukból.

Az Árpádok esztergomi várkápolnája fényes bizonyítéka a középkori magyar nemzeti királyság európai nívójának s egyik legkiválóbb árpádkori királyunk, III. Béla európai horizontú kulturális orientációjának.

*

A királyi palotának, a kápolna homlokzatához csatlakozó szárnyán a kápolna díszkapujához hasonló stílusú, de annál valamivel egyszerűbb kapu nyílik. A királyi palota e szárnyának további föltárása a jövő tavaszra maradt.

Nyugodt lelkiismerettel tesszük le egyelőre az ásót. Az eddigi eredményeket biztosítottuk, az előkerült faragványokat és falfestményeket megvédtük, a kápolna fölé ideiglenes tetőzetet emeltünk, hogy a téli időjárástól oltalmazzuk. Tavasszal újult reményekkel fogunk a munkához s azt tervezem, hogy legkésőbb Szent István halálának 900 éves évfordulójára, 1938-ra teljesen föltárva és helyreállítva adjuk át a magyar nemzetnek az árpádkori nemzeti dinasztia palotáját és kápolnáját, hogy azok az esztergomi várhegyen, a Duna itteni és túlsó partján lakó magyarokat a magyar mult nagyságára és a magyar jövő kötelességeire emlékeztessék.

— Nehéz székelésben szenvedők, akiknek gyakori fejfájás, mellnyomás, szívdobogás, gyomormüködési zavarok és különösen fájdalmas végbélbajok — mint aranyér, repedés, előesés, polipus, sípoly, szükület — teszik az életet nehézzé, igyanak reggel és este negyed pohár természetes **„Ferenc József"** keserüvizet. Klinikai vezető orvosok igazolják, hogy a **Ferenc József** viz műtétek előtti és utáni időszakokban is igen kedvelt, nagyértékü hashajtó.

A
HUNGÁRIA
GŐZFÜRDŐBE
rendkivüli kedvezményes
jegyek kaphatók
a Budapesti Hirlap
kiadóhivatalában, VIII., József-körút 5 szám.

Beszkárt-reform

Irta: CSATHÓ KALMAN

Budapest a világ legszebb városa. Ezt elismeri mindenki. Nemcsak a hozzánk mind sűrűbben ellátogató külföldiek, hanem azok a magyarok is, akik egyébként merő snobságból mindent leszólnak, ami hazai.

Valóban: Budapest az a város, amelynek a szépségével nem tud beteleni a bennszülött sem. A dunai panorámát nem lehet megszokni, — csak gyönyörködni lehet benne újra meg újra, még ha naponként látja is az ember, akár Pest, akár Buda felől. Amivel az Úristen jókedvében megajándékozta ezt a várost, az tökéletes. Olyan tökéletes, hogy lehetetlen tönkretenni és elrontani. Pedig — pedig, ha rosszmájú akarnék lenni, azt mondhatnám, hogy mindent elkövetünk, hogy ez sikerüljön.

Minthogy azonban nem rosszmájú csipkelődés és gáncsoskodás a célom, nem kockáztatok ilyen súlyos és igaztalan vádat. Nem is rekriminálok semmit, csak a legnagyobb szeretettel és szerénységgel néhány alázatos kérdést teszek fel — azt sem tudom, kihez.

Talán a Közmunkatanácshoz vagy a Székesfőváros vezetőségéhez vagy valamely egyéb hatalmassághoz, akinek módjában van a bajokon segíteni. Ilyen ügyekben ugyanis eddigi tapasztalatom szerint mindenki tele van jóakarattal, jó ideákkal, tudná is, hogy mit kellene tenni, de nem áll módjában, hogy a szándékait megvalósítsa. Ádám Évára, Éva a kígyóra tolja a vétket.

Az egyik alázatos kérdésem az, hogy miért terjesztik a villamosvasutakat tovább, miért fektetnek bele újabb pénzeket, miért fejlesztik, ahelyett, hogy fokozatosan megszüntetnék ezt az ósdi, avult, kényelmetlen és lassú közlekedési eszközt és autobusszal meg földalattival pótolnák?

Budapesten épült az első földalatti villamos vasút. Akkor nagyon nagyra voltunk vele. Ma egyenlő értékű a városligeti barlangvasúttal. Ráülni öncél — nem közlekedés. Olyan rövid a vonala, hogy alig érdemes a lépcsőn lemenni azért a kis útért, amit megtehetünk rajta.

Ha az egész villamoshálózat, amely most a várost elékteleníti, lenn volna a föld alatt, ha ennek következtében a közlekedés gyorsabb lenne rajta, ó milyen más lenne az egész élet ebben a városban. Szegény emberek is lakhatnának kinn a város végén, olyanok, akik ezt ma nem engedhetik meg maguknak, mert nincs naponta négy órájuk, hogy a villamoson döcögjenek a Zugligetből vagy a Hűvösvölgyből naponta kétszer a munkahelyükre és vissza.

Mi ennek az akadálya, hogy ezt megvalósítsák? Nincs hozzá elegendő tőke?

Majdnem azt merném mondani, hogy nem hiszem. Mert a jó üzlethez mindig akad tőke. Ez pedig remek üzlet volna. Gazdagon fizetné nemcsak a kamatot, hanem amortizálódnék is hamarosan.

A mai ember, az új nemzedék, akiket a jó levegő megbecsülésében neveltek fel, mind boldog lenne, ha a városon kívül lakhatnék. Ha ezeknek a számára kertváros-telepeket építene a Beszkárt, előre összevásárolt olcsó telkeken, aztán megcsinálná a hozzájuk vezető olcsó és modern közlekedést, már ezen az üzleten megkereshetné a befektetendő tőke egy részét. A többit kifizetné maga a földalatti. Mert arra ráülne mindenki, még azok is, akik ma autón járnak, lévén a földalatti a leggyorsabb járműd minden nagy városban, ahol a föld felett a forgalom miatt nem lehet gyorsan közlekedni.

Tudom, hogy a kisszakasz, a Beszkárt zseniális ötlete, rengeteg jövedelmet hozott a vállalatnak. Megértem, hogy ragaszkodik ehhez a bevált, kitünő üzlethez. De ugyanezt megcsinálhatná a föld alatt és egészen új közönséget hódíthatna a mostanihoz, azokból, akik ma taxin, autobuszon, sőt motorkerékpáron és biciklin járnak, mert nem győzik idővel a villamosok cammogását.

Nem is szólva arról, hogy a mai rendszer rövidesen tarthatatlan lesz, mert a budapesti utca nem fogja megbirni a villamost, mint forgalmi akadályt. Nagyon kevés kell hozzá, a gazdasági életnek csak egy csekély javulása és ennek következtében az autóforgalom megnövekedése. Az aránylag szűk budapesti utcák és utak akkor már nem fognak tudni helyet adni a villamosoknak. Örökösek lesznek a torlódások és az élet maga fogja rákényszeríteni a villamost, hogy új utakat keressen önmagának. Hol másutt, mint a föld alatt?

Ezt lehetetlen előre nem látni annak, aki egy kicsit gondolkozik a dolgon. Meg vagyok róla győződve, hogy ezt a Beszkárt urai is látják. Tudják a Székesfőváros illetékes körei és tudják a Közmunkatanácsban is. De hát akkor, a jó Isten szerelmére, miért nem kezdik meg legalább az építkezést a külső perifériákon, ott, ahol az építés most még kevesebbe kerül, mert nem kell feldúlni miatta beépített utcákat?

Olvasom, hogy új forgalmi rendszert akarnak a villamoson életbeléptetni. Minek? Igy rossz ez, ahogy van! Ne ezt foltozzák, hanem alakítsák át mindenestől az egészet! Ebbe már ne költsenek egy fillért se!

Tessék csak elképzelni, hogy a város képe is milyen más lenne egyszerre. A Dunakorzó a Dunaparton volna, nem a villamos mellett és a Kossuth Lajos-utcán fasor lenne a villamos sínek helyén, éppen úgy a Rákóczi-úton, meg a Nagykörút közepén is. Fasor és virágágyak! Egyszerre egy csomó olyan szép utunk lenne, mint az Andrássy-út. Szép, csendes, virágos!

A Beszkártot pedig sohasem bírálná senki, csak dicsérné és áldaná, ő maga pedig sokkal több jövedelmet könyvelhetne el, mint ma.

Akkor aztán igazán ez lenne a világ legszebb városa minden vonatkozásban. Különösen, ha még arra is vigyázna valaki, hogy fasor nélkül külvárosi mellékutcák se épülhessenek és arra is, hogy a házakat egyforma magasra és egységes stilusban épitsék minden utcán. Modern — nem modern: egyre megy! Csak ilyen zsibvásári tohuvabohu ne legyen, kopasz tízfalakkal, ami olyanná teszi az egész várost, mintha éppen rendezés alatt lenne.

Nem lehet ezt megcsinálni, kérem szépen?

A KUCSÉBER

foglalkozást a titkos szerencsejátékosok fogalma alá vonták.

Gáspár Antal rajza

A miniszterelnök házfeloszlatási joga helyett népszavazás

Vita a francia alkotmány reformjáról Nantesban

PÁRIZS, okt. 27.

A radikálispárt nantesi kongresszusa szombaton délután megkezdte a döntő vitát *Herriot* kompromisszumos javaslata felett, amely elfogadásra ajánlja *Doumergue* miniszterelnök alkotmányreformtervezetét, azzal a megszorítással, hogy *a miniszterelnök nem kap házfeloszlatási jogot,* ellenben kimondják, hogy minden olyan esetben, amikor megoldhatatlan konfliktus merül föl a kamara és a szenátus, vagy a kormány és a kamara között, *a népet teszik meg döntőbírónak és népszavazással döntik el a felmerült konfliktust.*

Az alkotmányreform kérdésének tanulmányozására kiküldött bizottság, amely előző nap már nagy többséggel elfogadta *Herriotnak* ezt a kompromisszumos javaslatát, most előterjesztett határozati javaslatában mindenekelőtt intézkedéseket követel a kormánytól *a gazdasági élet megélénkítése érdekében,* hivatkozással arra, hogy az országban észlelhető nyugtalanságot elsősorban a gazdasági válság idézte elő.

A határozati javaslat megállapítja, hogy *a radikális párt nem adja fel a parlamentáris rendszert.* A parlamentarizmus elfajulásait természetesen ki kell küszöbölni és a párt *ezért a parlament munkamódszereinek revizióját* indítványozza. A legfontosabbnak azt a módosítást tartja a párt, hogy *a kamara és a szenátus ne indítványozhasson a költségvetés keretén túlmenő kiadásokat.*

A határozati javaslat ezután *Doumergue* miniszterelnöknek azzal a követelésével foglalkozik, hogy házfeloszlatási jogot kell biztosítani a miniszterelnök számára, mert különben a kormány helyzete mindig labilis lesz.

Erre vonatkozólag a radikális párt azt javasolja, hogy *be kell vezetni Franciaországban a népszavazás intézményét,* ami lehetővé teszi, hogy a miniszterelnökkel felmerült konfliktusokban a nép mondja ki az utolsó szót.

A határozati javaslat végül felszólítja a párt elnökét, *Herriot*-t, valamint a radikális képviselőket és szenátorokat, hogy követeljék a politikai szervezetek lefegyverzését, a polgári szabadságjogok védelmét és harcoljanak a nemzetközi béke fenntartásáért.

A határozati javaslat felolvasását a kongresszus nem fogadta túlságosan nagy lelkesedéssel, a vita folyamán azonban már látszott, hogy a kongresszus többsége elfogadja a javaslatot. Az első szónok Georges *Bonnet,* volt pénzügyminiszter volt, aki azt fejtegette, hogy *a radikális miniszterekneknek továbbra is bent kell maradniok a kormányban.* A radikális párt annakidején elfogadta a politikai fegyverszünetet és ehhez most is tartania kell magát, ha el akarja kerülni az utcai harcokat és enyhíteni akarja a gazdasági válságot.

cca 40% árleszállítás,
már 195 pengőtől
UNIC amerikai rendszerü folytonégő kályhák

Gyártja: Oell Antal vasöntöde és gépgyár rt.
Mintaraktár: Eladási iroda: Budapest, VI., Andrássy-út 9. Tel.: 16-1-08

gyobb számmal jelentkezzenek a kongresszuson való részvételre, s minél több előadást jelentsenek be a minket rendkívül érdeklő kérdésekben. A programmnyomtatványok a mű- és középítési szakosztályok jegyzőinél megtekinthetők.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet költségelőirányzata 1928. évre.

Bevétel

Tétel	Cím	1927. évi előirányzat	1927. évi eredmény	1928. évi előirányzat
		pengő		pengő
I.	**Kamatjövedelem:**			
	Egyleti értékpapírok és betétek kamatai	400	914·74	900
II.	**Rendes egyleti bevételek:**			
1	Tagdíjak és tagdíjhátralékokból	62 000	59.344·45	70.000
2	Közlöny jövedelme..	44.000	59.836·16	50.000
3	Különféle bevételek	6.000	6.930·61	6.000
4	Házbérjövedelem ..	2.800	2.800·—	2.800
III.	**Rendkívüli egyleti bevételek:**			
	Önkéntes adományokból	500	398·—	300
IV.	**Jövedelmi többletből**	4.300	—	8.000
		120.000	130.223·96	138.000

Kiadás

Tétel	Cím	1927. évi előirányzat	1927. évi eredmény	1928. évi előirányzat
		pengő		pengő
I.	**Kamatterhek**			
	A mérleg 2—6. pontjai alatt felsorolt alapok kamatai ..	—	—	5.800
II.	**Egyleti kiadások:**			
1	Közlöny előállítási költségei	68.000	72.468·97	72.000
2	Könyvtár	5.600	8.088·77	8.000
3	Bútorbeszerzés és javítás	400	699·20	700
4	Szakosztályok költs.	500	698·38	700
5	Lakásbér stb.	300	256·94	300
9	Házjavítás és belső díszítés	2.500	2.240·—	2.000
7	Világítás	1.200	1.401·03	1.400
8	Fűtés	2.300	1.958·27	5.500
9	Tisztviselők tiszteletdíja	8.640	8.640·—	8.640
10	Irodaszemélyzet fizetése	7.560	7.053·—	8.500
11	Szolgák fizetése és nyugdíja.....	6.100	5.576·90	5.900
12	Adók és illetékek ..	2 400	2,010·43	2.200
13	Irodai költségek	900	902·82	900
14	Nyomtatványok	500	713 66	800
15	Posta és telefon	1.300	1.525·76	1.600
16	Napilapok és folyóiratok	600	471·05	600
17	Hollán-pályadíj	400	400·—	400
18	Fábián-jutalom.....	300	300·—	300
19	Lipthay-pályadíj	300	300·—	300
20	Cserháti-pályadíj ..	300	300·—	300
21	Arany- és ezüstérem	—	—	400
22	Társaséletfejlesztése	150	31·—	100
23	Vegyes kiadások....	3.200	3.712 50	4.000
24	Hírszolgálat és képviseltetés	100	372·—	400
25	Rendkívüli kiadások	5.450	5.286·30	5.260
26	Osztályoknak nyujtandó támogatás ..	1.000	1.000·—	1.000
	Egyenleg....	—	3.816·98	—
		120.000	130.223·96	138.000

Méhes Zoltán s. k. igazgató.

A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei.

A Mérnöki Kamara választmányának 90. üléséből. A választmány 1928. évi március hó 23-án tartott ülésében a mérnöki munkafenntartásra vonatkozó miniszteri rendelet tervezetét tárgyalta, egyebekben pedig önkormányzati ügyeket intézett.

2289/1928. **Hirdetmény.**

A Mérnöki Kamarához az alábbi leirat érkezett, melyet az érdekelteknek ezennel tudomásukra hozunk.

Budapest, 1928 március 21-én. *Thoma* s. k., titkár.

72.238/928. K. M. XII. M. kir. Kereskedelemügyi Miniszter.

A „Budapesti Mérnöki Kamara" t. Elnökségének
Budapest, IV, Reáltanoda-u. 13.

Frank B. Kellog, az Amerikai Egyesült Államok külügyi államtitkára, a Pan American Union igazgatóbizottságának elnöke Magyarország washingtoni követével ez évi január hó 10-én irásban közölte, hogy Santo Domingóban, a dominikói köztársaság fővárosában, Amerika felfedezőjének emlékére világítótornyot fognak felállítani Columbus-Világítótorony néven.

A Pánamerikai Unió vezetősége világpályázatot hirdet építészek részére s e pályázat nyertesei 56.000 dollárral fognak díjaztatni.

A pályázni szándékozók a kiírási feltételek megküldése végett forduljanak azonnal a következő címhez: Technikal Adviser, Mr. Albert Kelsey Panamerican Union Washington D. C., a Pánamerikai Unió műszaki tanácsadójához.

A pályázni szándékozók adják meg a kellő felvilágosítást életkorukról és gyakorlati tapasztalataikról, valamint közöljék azt is, hogy a pályázati feltételeket angol, spanyol vagy francia nyelven óhajtják-e megkapni?

Felkérem az elnökséget, hogy az itt közölteket a tagokkal minél szélesebb körben ismertetni szíveskedjék.

Budapest, 1928. évi március hó 14-én.

A miniszter rendeletéből:
Noszlopy s. k.
miniszteri osztálytanácsos.

Helyreigazítás. A Közlöny 1928. évi március hó 18-án megjelent 11—12. számában a 80. oldal bal hasábján alulról számított 13 sor téves tördelés következtében került a Budapesti Mérnöki Kamara közleményeinek rovatába.

A Kamara postatakarékpénztári cheque-számlájának száma: 28.844.

A Kamara telefonszáma: József 382—85.

A kidolgozás legcélszerűbb *méretaránya* a sztereoszkopikus térképezőkészülékeknél 1 : 5000 és 1 : 15.000 között van.

Gazdaságosság szempontjából fontos a *lemezek beállításának* az időtartama, ez a Térképészeti Intézetben átlag *8 óra* egy lemezpárra.

Érdekes előadása végén bejelentette az előadó, hogy legközelebb megalakul a *Nemzetközi Fotogrammetriai Társaság magyar osztálya* is.

A szakosztály elnöke megköszönte az értékes előadást és ezzel az ülés véget ért. *Trájber István*, szakoszt. jegyző.

A geodéziai szakosztály 1928 február hó 8-án tartott ülése. Elnök: *Szilágyi Béla*; jegyző: *Trájber István*. Az ülésen *Hrossó József, a m. kir. háromszögelő hivatal által végzett asztronómiai méréseket* ismertette.

Az asztronómiai (földrajzi) helymeghatározások célja a Föld, illetve a geoid alakjának a meghatározása. A Föld alakjának a meghatározására eddig végzett mérések történelmi fejlődésének rövid ismertetése után az előadó a „Nemzetközi Földmérési Szövetség" által kitűzött programm célját — a geoid teljes megismerését — és a cél elérésére alkalmas felső geodéziai munkálatokat ismertette.

A m. kir. háromszögelő hivatal *1910* óta végez földrajzi helymeghatározásokat; a munkálatokat azonban a világháború kitörése megszakította és csak *1927*-ben lehetett a méréseket folytatni.

Eddig *20* elsőrendű háromszögelési ponton végzett a háromszögelő hivatal *sarkmagasság-* és *azimutméréseket*. Minden ponton időmeghatározásokat is kellett végezni.

A sarkmagasság meghatározása minden állomásan *72* csillag meridiánzenittávolságának a megmérésével (Sterneck-módszer), az azimutmérés pedig a sarkcsillag (α Ursae min.) és egy földi irány közötti *48*-szor ismételt közvetlen szögméréssel történik.

Az időmeghatározás az ú. n. *Döllen*-féle módszerrel, azaz *6* déli csillagnak a sarkcsillag vertikális síkján való átmeneteinek a megfigyelésével történik; egy-egy állomáson, a szükség szerint, *4—8* időmeghatározást kell végezni.

Az eddig végzett mérések kiegyenlített értékeinek a *középhibái: a sarkmagasságnál* $\pm 0{\cdot}10'' — 0{\cdot}25''$, az *azimutnál* $\pm 0{\cdot}18'' — 0{\cdot}30''$ között vannak.

Antalffy Andor az előadáshoz hozzászólva, szükségesnek tartja a mérési eredmények publikálását és pedig nemcsak magyar és német nyelven, mint a multban, hanem francia nyelven is.

Végül az elnök az egész szakosztály köszönetét tolmácsolta az értékes előadásért. *Trájber István*, szakoszt. jegyző

A mű- és középítési szakosztály ülésének jegyzőkönyve *1928 március hó 5-én* Elnök: K. Császár Ferenc, jegyző: Králik László. Jegyzőkönyvhitelesítők: Jakabffy Zoltán és Schulek János.

Elnök az ülést megnyitja és felkéri hazai műemlékeink lelkes kutatóját, *dr. Lux Kálmánt újabb kutatások középkori építőművészetünk terén* című előadásának megtartására. Előadó bemutatta a tarnaszentmáriai kis templomocskát, mely még a XII. század érdekes alkotása, majd ismerteti vetített képek kíséretében a feldebrői szerzetes templom hangulatos és nagyértékű altemplomát, méltatva annak nagy művészettörténeti jelentőségét. A gyöngyöspatai templom rendkívüli főoltárát ismerteti, mely *Jese-fáját*, Mária nemzedékfáját ábrázolja gyönyörű plasztikában. Végül megemlékezett a horpácsi róm. kath. templomnál eszközölt ásatásai eredményéről és bemutatja azok tanulságai alapján készített rekonstrukciós terveit.

A mindvégig érdekes előadást és a bemutatott képeket úgy a megjelent szépszámú vendég, mint a szakosztályok őszinte érdeklődéssel hallgatták.

Elnök köszönetet mond előadónak, elrendeli az *állandó bizottság* (comité permanent) negyedik tagsági helyére a választást és az ülést öt percre felfüggeszti.

Elnök az ülés újbóli megnyitása után kihirdeti a szavazás eredményét, mely szerint a betöltendő tagsági helyre a szakosztályok a leadott szavazatok alapján egyhangúan K. Virágh Andort választják meg.

Müller Pál, mint az idei nagypályázat programmösszeállító, illetve bírálóbizottsági tagja ismerteti a részletes programmot, mely egy korábbi szakosztályi határozat alapján egy stadion megtervezését írja elő.

Majorossy a főváros által sportliget céljára kijelölt telek alkalmatlan voltát teszi szóvá és javasolja, hogy a pályázóknak ne ez a közlekedés és hozzájutás szempontjából nagyon is kifogásolható telek, hanem egy tetszésszerinti, jól megválasztott akademikus jellegű telket feltüntető helyszínrajz adassék.

Körmendy elejtendőnek véli a stadiont, helyette inkább egy fedett úszócsarnok megtervezését javasolja kitűzni.

Elnök megjegyzi, hogy ez csakis a szakosztályok hozzájárulása esetén volna lehetséges, mivel a stadiont már egy korábbi ülésen elfogadták.

Schoditsch aggályosnak tartja a stadion megtervezését kívánni, mivel az sok előtanulmányt és óriási munkaidőt igényel. Körmendy indítványához csatlakozik és kéri a szakosztályokat, hogy ejtsék el előbbeni határozatukat.

Hoepfner Guidó szintén csatlakozik előtte szólók véleményéhez, s javasolja, hogy a szakosztályok a programmösszeállító bizottságnak alapos munkájáért, nemkülönben az Országos Testnevelési Tanácsnak szíves támogatásáért szavazzanak jegyzőkönyvi köszönetet.

Elnök összefoglalva az elhangzott hozzászólásokat, kimondja, hogy az idei nagypályázat tárgya nem stadion, hanem egy fedett úszócsarnok megtervezése legyen, egyben pedig úgy az Országos Testnevelési Tanács, mint a bizottság fáradozásáért a szakosztályok köszönetét jegyzőkönyvbe foglaltatja.

Sándy Gyula indítványozza, hogy a Műemlékek Országos Bizottsága rendezésében az Urániában megtartott felolvasások előadói kéressenek fel előadásaiknak az Egyletben való megismétlésére.

Szakosztályok az indítványhoz örömmel hozzájárulnak és megbízzák az elnökséget, hogy lépjen érintkezésbe az egyes előadókkal.

Körmendy szóváteszi, hogy kívánatos volna, hogy ne csak a nyilvános tervpályázatok tervei, hanem lehetőség szerint a zártkörű tervpályázatok tervei is kiállításra kerüljenek az Egyletben.

Elnök a szakosztályok hozzájárulásával felkéri Körmendyt konkrét esetekben a kiíró hatóságoknál ily irányban való közbenjárásra.

Több tárgy és indítvány nem lévén, elnök az ülést bezárja.

A MOSz közgyűlése. *A Magánmérnökök Országos Szövetsége* március hó 25-én, vasárnap délelőtt tartotta meg XXIII. évi rendes közgyűlését. *Schiffer Miksa* elnök megnyitó beszédében éles szavakkal kelt ki azon legutóbb meghonosodott törekvés ellen, hogy állami támogatással létesülő iparvállalatok és gyárak berendezéseiknek terveit *külföldi mérnökök* által készíttetik és magát az építkezések végrehajtását is *külföldi vállalkozókra* bízzák. Ha szemet is hunyunk a Talbot-centrálé létesítése felett — amelynek angol érdekeltség bevonásával való megvalósítását talán magasabb külpolitikai érdekek indokolják —, semmiesetre sem nyugodhat meg a mérnöki kar abban, hogy államilag szubvencionált vállalatok építkezéseiket külföldi vállalkozókra bízzák, amikor az itthon elhelyezkedni nem tudó technikusoknak külföldön való munkalehetősége úgyszólván ki van zárva. Súlyosbítja a mérnöki kar helyzetét, hogy azoknak a gyér közmunkáknak számottevő részét, amelyeket a gazdasági helyzet lassú javulása teremtett, az állam és közhatóságok saját közegeikkel *házi kezelésben* végeztetik.

Az államnak nem lehet célja, hogy saját adóalanyainak rovására a munkaalkalmakat saját munkakörébe vonja és ezáltal a mérnöki kart tétlenségre kárhoztassa.

Az elnöknek beszédét követő több szenvedélyes felszólalás után a közgyűlés elhatározta, hogy a leghatározottabban tiltakozik a kormánynál az ellen, hogy állami hozzájárulással létesítendő építkezésekkel *külföldi vállalkozók bízassanak meg* és közmunkákat az állam és egyéb hatóságok az idevonatkozó törvényes rendelkezések tilalma ellenére *házi kezelésben végezzenek*.

Ezután *Strasser Miksa* főtitkár a Szövetség mult évi működéséről szóló jelentését terjesztette elő.

A Nemzetközi Lakás- és Városépítési Kongresszus 1928. évi ülésszaka. Az angolszász eredetű város- és lakásépítési kongresszus folyó év július 2-től 8-ig Párizsban ülésezik. Az előzetes programm szerint a következőkről fog tárgyalni: a házépítés költségei, a falusi lakásügy, a legszegényebb néposztályok lakáskérdése; a beépítés tömege és sűrűsége, viszonyítva a szabad felületekhez és a forgalmi berendezkedésekhez; a városrendezés és az országos tervezések törvényes és gyakorlati nehézségei. A tárgyalásokhoz csatlakozni fog egy a szakmába vágó kiállítás, a kongresszus három utolsó napját pedig Enghien les Bains, St. Cloud és St. Germain, valamint Versailles lakásépítkezéseinek megtekintése fogja kitölteni, július 9—11-ig pedig egy kirándulás következik a Loire-völgy kastélyaihoz. A részvételi díj egy angol font, ezzel szemben a francia vizum díjtalan.

Az előzetes programm felsorolja a bejelentett előadásokat és fájdalommal kell megállapítani, hogy magyar előadó nem szerepel ebben a névsorban, amely a világnak úgyszólván minden nemzetét magában foglalja. Kívánatos volna, hogy a jelzett kérdésekkel foglalkozó kitűnő szakembereink minél na-

Lux Kálmán

Gazdasá-
sszusának
a ny. ke-
ay Lajos,
ntója, Ro-
elnöke.

A rudabányai bányatelepi uj evangélikus templomot most szentelte fel Geduly püspök. (Lux Kálmán műegy. m. tanár tervezése.)

őztársaság elnöke, a spanyol hadsereg őszi nagy had-
gyakorlatát figyeli.

inyi kereskedelmi miniszter idegenforgalmi akciójának
ik eredménye a MÁV izléses, virágdíszes vasuti állo-
sai. Példa rá a gyomai állomás művészi virágdíszitése.

Indokolt félelem.

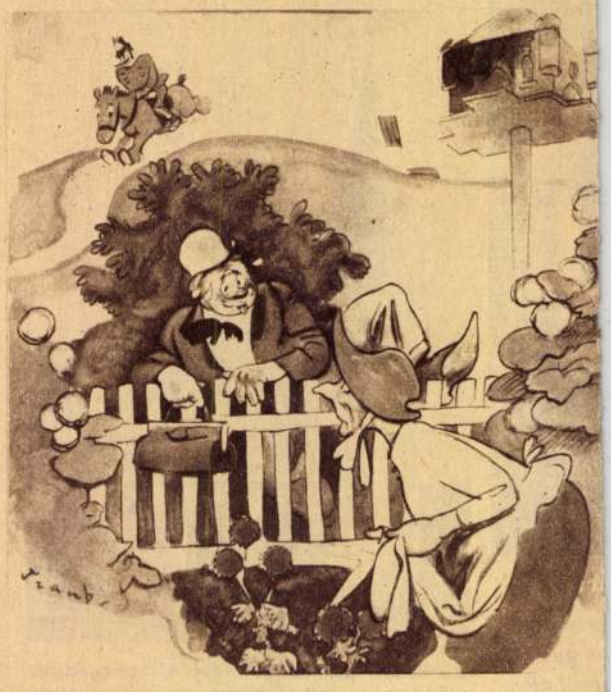

— Bocsásson meg, asszonyság, hogy ide menekültem, de egy ló állandóan a nyomomban jár.

— Hát hogy lehet egy lótól megijedni?

— Hát a lóval még nem volna olyan nagy baj, de egy zsandár ül rajta. (Fliegende Blätter.)

Nincs teljes boldogság.

— Képzeljétek, lányok, tegnap megismerkedtem egy dezővel!

— Jaj, de irigylünk! Biztosan szerepeltetni is fog a lebbi filmjében?

— Alig hinném. Kulturfilmeket készit és most rendezi pókok társadalmi élete" cimü képet. (Lustige B

Lux Kálmán dr.

Uj Magyarság

1934. nov. 14. 27.

nagy cikk az
esztergomi ásatások-
ról. Interviju
fentivel-

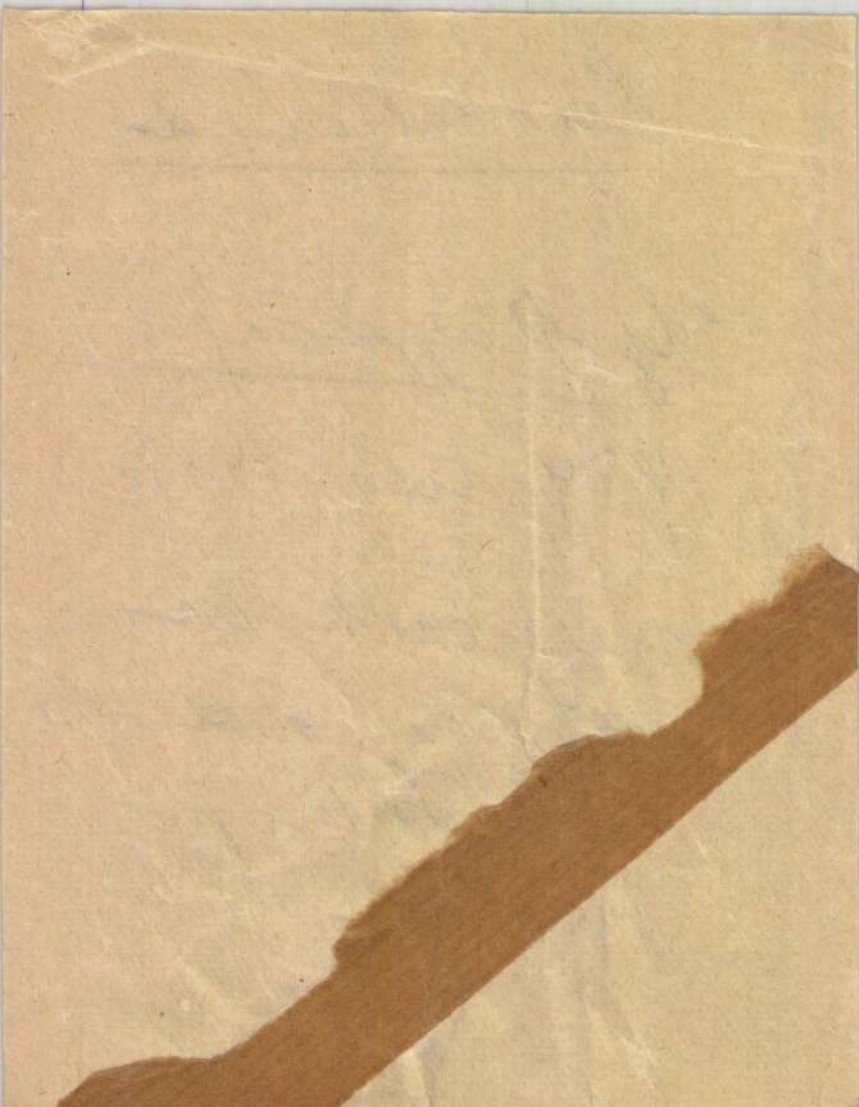

L. 3. *Kálmán*, építész, * Bikás (Zólyom vm.) 1880. Tanulmányainak befejeztével Möller István vezetése alatt a középkori építészet és kivált a magyarországi emlékek tanulmányozásának szentelte magát és részben gyakorlati téren, mint restaurátor, részben tudományos kutatásaival vált ki. Buda várára, a selmeci óvárra, a bpesti belvárosi plébániatemplomra és a visegrádi várra vonatkozó kutatásai alapvető jelentőségűek. Önálló alkotásai közül kimagaslik a lillafüredi Palota-szálló és a premontreiek Szt. Mihály-kápolnája a budapesti Margitszigeten. A budapesti műegyetemen a középkori építészet magántanára, e lexikon munkatársa.

Balta foka Röböl X. 136.

1936 NOVEMBER 4 SZERDA

NÉPSZERŰ TUDOMÁNYOS ÉS TECHNIKAI NAPLÓ

A PESTI NAPLÓ MELLÉKLETE

Az ember újjászületése, az emberiség jobb jövője

Négyszeresre emelhető az élet színvonala
A munkaidő szabályozása — 1—2 évtized múlva heti 15 órai munka elég lesz minden szükséglet kielégitésére

A munkanélküliségben úgy, mint a munkában, gyárban, irodában, üzemben panaszkodnak az emberek a megélhetés és másrészt a nehéz munka miatt. Ezért általános a törekvés a munkaidő leszállításával segíteni a dolgozókon s a felszabadult munkahelyekkel a nélkülözőkön. Egyik nap a pesti magántisztviselők kérik a napi 7 órás munkaidő és a vikend bevezetését, másnap pedig Japánból jön a hír, hogy az egyik kobei szövőde üzemben áttértek *a 6 órás munkanapra.*

Ez utóbbi különösen érdekes, mert a leszállított munkaidő már úgyszólván mindenütt a világon meg volt, mikor Japánban még mindig napi 12 órát is dolgoztak a legalacsonyabb munkabér mellett. A változásnak be kellett következni, miután általában csak a mult században volt heti 84 órás munkaidő, a századforduló már 64 órát hozott és a világháború kitörése előtt 48 óra volt az óhajtott s később elért kívánság. A roosevelti program azután a munkabérek emelése mellett a munkaidőnek 40 órára való csökkentését (ami a mai általános nívónak is megfelel) kívánta és vitte keresztül. Emellett *Mrs. Perkins,* az amerikai munkaügyi miniszternő már 35, illetve 30 munkaórás hetet akar. Tényleg úgy látszik, *1—2 évtized multán heti 15 óra elegendő lesz az ember minden szükségletének kielégítésére.*

Mindez érthető és természetes akkor, ha látjuk *a géptechnika hatalmas fejlődését* és a *mérnöki organizáció rendkivüli teljesítőképességét.* Ez hozza magával a munkaidő szabályozásának aktualitását és a vikendmozgalom megerősödését az egész világon. Ennek következménye a túlnépesedés Malthus-elméletének teljes csődje is, mert hiszen a statisztika szerint a szükségleti cikkek mennyisége és a termelés kapacitása nemcsak lépést tart a népesség szaporodásával, de túl is szárnyalja. És pedig: a világnépesség a Kr e. 3000-ben élő 25 millióról Kr. sz. idejére 200 millióra emelkedett, 1500-ban már 425 millió volt, 1700-ban 600 millió és a legutolsó összeállításban a 2 milliárdot haladta meg kb. 100 millióval. Ebben az összeállításban nemzetek lesznek, nemzetek vesznek, de Kína mindvégig szerepel. A kezdeti 5 milliós népesség után állandó emelkedéssel éri el a mai 445 milliós lélekszámot.

Már most, ha a termelés skáláját nézzük és a háború előtti színvonalat 100-zal jelöljük, a következőket kapjuk:

a világ népessége	110
burgonya	120
kávé	150
gyapjú	128
barnaszén	178
vasutak	114
telefón	305
a kenyérmagvak	112
nádcukor	188
dohány	202
kaucsuk	775
elektromosság	475
automobil	1480
ipari kapacitás	160

Ezek a számok plasztikusan igazolják a tudományos megállapítást, hogy *a legtöbb országban a négyszeresére s mindenütt legalább a kétszeresére lenne emelhető az élet színvonala, egyszerűen a termelési lehetőségek teljes kihasználásával.* Az 1930-ban Berlinben tartott világkongresszus egyébként azt állapította meg, hogy a világ mechanikai energia mennyisége, amely szén, petróleum, benzin és vízierő által hajtott gépek működése által keletkezik, az utolsó évben 1.7 billió kw. órát tett ki. Tekintettel arra, hogy egy erős embernek 1 évi munkája 85 kw. óra energiának felel meg, a fenti energiaforrás 20 milliárd ember munkájával egyen-

lő. Ez az energiamennyiség tehát a világ népességének tízszeresét teszi. Megemlítem még *Max Planck* híres német fizikus nevét is mert szerinte az atomrobbantás már most is alfasugarak segítségével nagyon előrehaladt és valóban ilyen energiák fognak rendelkezésre állani, mint még soha és lehetséges, hogy az emberi kéz munkája feleslegesse válik.

Mindez mutatja, hogy az ember a testi munkától a sport és turisztikán keresztül — a természet ölén újjászületve — *a szellemi munkateljesítmények felé halad*, de előbb még meg kell tanulnia, hogy a technika az életnek, a fejlődésnek nem egyedülálló célja, hanem *csak eszköze*, a technikai vívmányokat nemcsak fegyverek kovácsolására lehet használni, hanem békés eszközök — és tudományos kísérletekre, s ha ezt már tudja, akkor a munkaidő szabályozása kapcsolatosan a szociális fejlődéssel és átalakulással meghozza majd az emberiség jobb jövőjét

Bálint Jenő
mérnök,
a Választottbíráskodási Központ mérnök-képviselője.

AKADÉMIA

Tudományos életünknek, ahogy ma mondanák: *csúcs-intézménye*, a Magyar Tudományos Akadémia, úgylátszik, új nagy korszaknak néz elébe. Új vezetőség áll az élén, új elnök, új főtitkár s e szellemi megújhodáshoz anyagi is járul, a két gróf Vigyázó-fele hatalmas örökség is mihamar gondból reális anyagi segítség lesz az Akadémia nagy céljainak szolgálatára. »Mint a görög phalanx-ban« — írja első főtitkári jelentésében *Voinovich* Géza, »a kidőltek helyére újak állnak a sorba, mert bár halandókból áll ugyan, maga az Akadémia, mint célja és munkája: halhatatlan.«

Berzeviczy Albert, aki harminc éven át volt az Akadémia elnöke, ez év március 22-én elhúnyt. Fiatalon, öregeket megszégyenítő komolyságával »öregen pedig fiatal hittel és fiatal erővel dolgozott versenyt velünk, fiatalokkal.« *Hóman* Bálint mondotta e szép szavakat Berzeviczy ravatalánál s ugyanott ő emelte ki Berzeviczy *európai magyarságát*. *Balogh* Jenő, aki önzetlenül szolgált mellette mint főtitkár és egy ókori bölcs önmérsékletével, teljes testi és lelkiereje birtokában állt félre az idén, azt mondja róla: *született elnök volt*. Utódja, az új elnök, *József* főherceg lett, akit 1936 március 10-én választott meg az Akadémia gróf *Teleki* Pál és *Hóman* Bálint lelkes felszólalásai után. A választógyűlés jegyzőkönyvében, mely most az *Akadémiai Értesítőben* napvilágot látott, érdekes adat van. 66-an szavaztak s ezek közül az új elnök 46, *Lenhossék* Mihály másodelnök pedig 20 szavazatot kapott. Ez a szavazás dicsősége a közösségnek, amely választott, de az új elnöknek is. Az új elnök nemcsak tekintély jogán, hanem gondos megítélés és egy gazdag magyar közéleti pálya mérlegelése után jutott helyére, az Akadémia pedig, alapszabályainak utasítását is végrehajtva, öntudatos és önérzetes viselkedésével csak emelte az elnökség díszét. *József főherceg* szépen mondotta a választást megköszönő beszédében: »A világháborúban a magyar igazságért és ezeréves szent jogainkért tűzzel-vassal küzdöttem, itt, a magyar szellem fellegvárában, ugyanezen szent eszményekért, szellemi fegyverekkel küzdve akarom szolgálni a magyar föltámadás halhatatlan eszméjét.« Ugyanő *Horatius* és *Berzsenyi* címen előadást tartott az Akadémia ünnepi ülésén s az előadás szövege ahogy most az Értesítőben olvashatjuk (24—28. l.) a két költő alapos ismeretéről ízző szavakban tanuskodik. Közvetlen utána *Bartók* Béla székfoglaló tanulmánya következik Liszt Ferencről, sajnos, csak kivonatban.

Az Akadémia 1935. évi munkásságának adatai között böngészve, feltűnik a *Szótári Bizottság* jelentése. *Melich* János előadó jelentése igen érdekes adatokkal szolgál. Negyven esztendeje alakult meg az Akadémia Szótári Bizottsága, 36 éve gyűjtik az anyagot, amely nyelvünk Nagy Szótárának megalkotásával egy régi-régi kötelesség teljesítését rója Akadémiánkra. Sajnos, e munkálat, kezdete óta, küzd a mindig igazán csekély dotáció miatt. *Zolnai* Gyula, *Szily* Kálmán, *Tolnai* Vilmos, *Gombocz* Zoltán és *Melich* János valóban heroikus küzdelmet folytattak, hogy legalább meg ne szakadjon ez a nemzeti és tudományos szempontból oly hallatlanul fontos munka. Természetesen főleg az egyéni nyelvi kincs összeállítása a munka legfontosabb része. Így Széchenyi munkáiból 29.000, Vörösmartyból 32.000, Arany Jánosból 65.000, Jókaiból 105.000 adat van leltározva (127. l.). Valóban e munkát folytatni, befejezni Akadémiánk legközvetlenebb feladatai közé tartozik.

Az új főtitkár: egy *Arany* János, *Fraknói* Vilmos nyomdokain természetesen bizonyos hagyományos utakon jár munkájában. De ő mint nagy nemzeti javak kezelője is meg fog állni helyén s ha kell, új utakat is fog találni, hogy e nagy intézményünk új korszakában még az eddigieknél is többet, hatalmasabbat termeljen. A tudós Akadémiák természetes konzervatív lelkületükkel mindig és mindenütt a fertőző új nemzedékek támadásainak pergőtüze alatt állanak. Nálunk is így volt mindig, de egy kis módosítással. Sajátos történelmi sorsunk sokszor eggyé kovácsolt és kovácsol öreget és ifjút, maradit és haladót, közös munkában, amely életkorok, világnézeti árnyalatok fölött halandó kézzel munkál — halhatatlan ideálok szolgálatában, egy osztatlan nemzet jövője érdekében.

Rubinyi Mózes.

Szappanbuborékok a rekiám szolgálatában

Fölfelé szálló, tarka, színes szappanbuborékok nemcsak a gyermekek figyelmét vonják magukra és kötik le, de a felnőttekét is. E tényt az amerikai reklámszakemberek felismerték és azt a következtetést vonták le belőle, hogy a szappanbuborékokat üzletreklám és propaganda céljaira felhasználják. Amerikában ma már ténylegesen több olyan nagy üzletház akad, melyek kirakataikban szappanbuborékokat engednek lassan fölszállani: azokat színes fénnyel árasztják el és ilymódon általuk a legpompásabb fényhatásokat érik el. A szappanbuborékokat olymódon termelik, hogy könnyű nyomás alatt világítógázt vezetnek be egy szappanoldatba, melyhez glycerint kevernek. Az új reklámeljárás meglehetősen olcsó és pillanatnyilag legalább is olyan hatásos »csalogató eszköz« a kirakatokban, mint a többi költségesebb eljárás.

Isolafros

Az új »Hindenburg« nevű léghajó falait és légcsatornáit egy új szigetelő anyag védi a hőveszteségtől. Az *Isolafros* cellaenyv térsúlya 20—30 kgm³ és kivizsgált hővezetési száma 0.026 kcal/m h°. Ez a szám tehát igen közeledig az ismert nyugvó levegő legfinomabban elosztott pórusaiban jelentkező legalacsonyabb hővezetési számhoz, a 0.020-hoz. Az igen könnyű szigetelőanyagot 50×200 cm lemezekben és 1—9 cm vastagságban, azonkívül pedig csövekhez és tartályokhoz való formadarabokban szállítják. Az új anyag könnyen feldolgozható, a lemezek egymáshoz ragaszthatók és nem gyulékonyak. Mint zajszigetelő e könnyűépítőanyag igen hasznos lesz a gyakorlatban.

Meghalt egy történelmi legenda

Dr. Lux Kálmán, a Műemlékek Országos Bizottsága nevében megcáfolja az ásatások alapján a diósgyőri és egri várakat összekötő 60 kilométeres hadi alagút legendáját — Nem Beatrix királynő, hanem Nagy Lajos király építtette a diósgyőri várat — Az ezévi ásatások gyönyörű eredménnyel jártak

Hosszú idő óta folynak Diósgyőrött, a régi várromoknál a kutatások a Műemlékek Országos Bizottságának a megbízásából.

Nemrég az a hír kapott szárnyra, hogy a kutatóknak végre sikerült megtalálni a diósgyőri és egri várakat összekötő 60 kilométeres hadi alagutat. A szájhagyomány ugyanis ellenőrizhetetlen forrásból táplálkozva jó kétszáz éve terjeszti azt a romantikus mesét, hogy a diósgyőri várat az egrivel egy hosszú alagut köti össze, amely különösen a török dúlás idején tett nagy szolgálatot.

A váratlan hír, amelyet nem egy félhivatalos hírszolgálat is átvett, megdobogtatta a történelmi romantika híveinek a szívét. Sokan kimentek Diósgyőrbe, hogy saját szemükkel győződjenek meg a régi hadi alagut létezéséről és tanui legyenek a lépésről-lépésre való feltárás ritka eseményének.

Mindnyájan csalódottan tértek haza, mert az alagutnak, amely Egert Diósgyőrrel egybefűzi, nyoma sincs. De nem is lehet, mert a komoly szakértők szerint ilyen hadi alagut sohasem létezett.

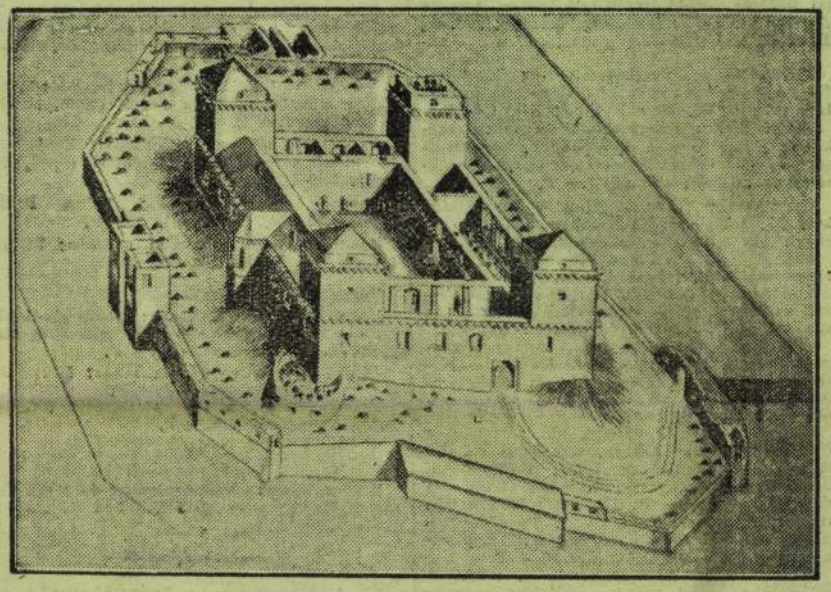

A diósgyőri vár a 17. század közepén
(Egykorú rajz után)

Hogy miért?

Ezt elmondják az arra illetékesek.

Nagy Lajos király pazar pompájú várkastélya

Dr. *Lux* Kálmánnal beszélgettünk a diósgyőri ásatásokról.

— Kellemetlen és folytonosan megújuló tévhit terjedt el, amelyet nem lehet kiirtani. Eszerint a *Műemlékek Országos* Bizottsága azért folytat ásatásokat a diósgyőri várromok között, hogy megtalálja az egri alagutat.

— Ezzel szemben a komoly valóság a következő. *A Műemlékek Országos Bizottságának célja megvédeni az értékes diósgyőri romokat az enyészettől. Az igen jelentékeny nagyságu várfalakat szerkezetükben erősítjük meg és ezzel biztosítjuk további fennmaradásukat.*

— A várat *Nagy Lajos* építtette, akkori fogalmak szerint pazar kivitelben. A vár inkább csak várkastély volt. A király kellemes és kedvelt tartózkodási helye. Szinte ikertestvére volt a zólyomi várnak, amelyet ugyancsak *Nagy Lajos* építtetett. A zólyomi vár méreteiben is közel áll a diósgyőrihez.

— A diósgyőri várromok belső területét az idők folyamán elöntötte a törmelék. Ettől meg kellett tisztogatni az udvart. Természetesen ez figyelmet és gondosságot igénylő munka. Nem úgy kell elképzelni, hogy megjelentek lapáttal, talicskával és seprővel a munkások. Hiszen itt történelmi emlékek feltárásáról volt szó.

Megelevenedik a mult

— *Tökéletesen napvilágra került a régi padló, a lovagterem, a kápolna*

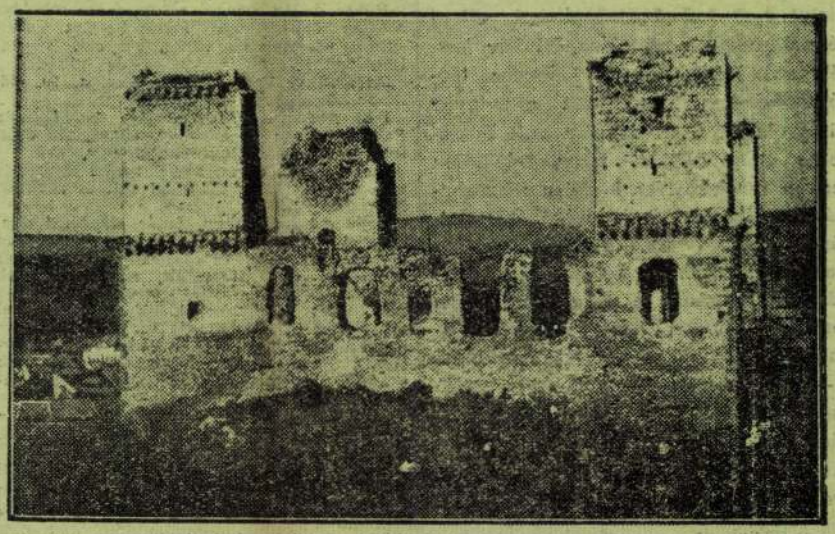

A diósgyőri vár délről

alapja. Megkaptuk az egész várkastély pontos alaprajzát, — magyaráz lelkesen *dr. Lux Kálmán.* — *A belső vár 63×40 méter alaprajzú. Egy torony 11×11 méter. 3 és fél méter vastagok a falak. Az ablakok 2 és fél méter szélesek és 4 méter magasak.* Amikor a zólyomi várba betelepítették a járásbíróságot, az ablakokat át kellett építeni 1 méter széles és 2 méter magas normális ablakokra. Ebből is látszik szemléltetően, hogy *a régiek mennyivel igényesebbek voltak és mennyivel nagyobb arányokban gondolkoztak, mint mi.*

— A lovagterem, például, a diósgyőri várkastélyban nagyszabású terem volt. Mérete 26×13 méter. *A lovagterem boltozati zárókövei épen kerültek napvilágra. Egyiken érdekes, női portrészerű kép látszik. Ezt a helybeli urak kinevezték Beatrix királynénak. Miután azonban bizonyított tény, hogy a diósgyőri vár 100 évvel Beatrix királynő uralkodása előtt készült Nagy Lajos rendeletére, a portré nem ábrázolhatja őt.*

Miért lehetetlen az alagút?

Erre a kérdésre dr. *Lux* Kálmán így válaszolt.

— *Az akkori kezdetleges technikával nem tudtak volna ilyen méretű alagutat építeni. A Simplon alagút 19 km hosszú és ma is világcsoda.* Azonkívül a várat körülvette egy árok, amelyet források láttak el vízzel. Már most az alagutat a védő árok alatt vezetni lehetetlen lett volna. De nem is volt rá semmi szükség. A vár nem volt kifejezetten erődmű, vagy olyan fortifikáció, amely megfelelne a mai, vagy 17. századi felfogásnak. Így is kisebbszámú őrséggel szolgálhatta az egész vidék biztonságát túlnyomó többségű ellenséggel szemben. A diósgyőri vár kastély volt inkább, amely kellemes tartózkodási helyet nyujtott a magyar királyoknak. Csak annyira volt felszerelve erődítésekkel, hogy lehetetlen legyen a várkastély hirtelen megrohanása. Alul az árok mindkét partján bástyák voltak. A várárok a felvonóhíddal szintén védelmi célt szolgált. De magának a várnak a magas tornyai is úgynevezett védőfolyosókkal, gyilokjárókkal voltak felszerelve.

— Rengeteg régi kályhacserép, padló csempe, faragványos kő, házi eszköz, edénycserép került elő az ásatások során. Ezeket a *Miskolc-Borsodi Múzeum igazgatója, dr. Lesszik Andor, a Műemlékek Országos Bizottságának levelező tagja, átvitte a Múzeumába megőrzésre és tudományos feldolgozásra.* A 17. századbeli felvételi rajz által érzékeltetett helyiségekre mind rátaláltunk az ásatások alatt. Így a várkastély régen eltemetett kútja is feltárult. *Az ásatásokat a Műemlékek Országos Bizottsága felkérésére Kövess János főerdőtanácsos végzi.*

A diósgyőri ásatások a történelmi romantika híveit megfosztották egy színes, hangulatos legendától, de ugyanakkor megajándékozták a magyar műemlékek gyüjteményét sok értékes lelettel.

Műegyetemen használt jegyzetek és könyvek mélyen leszállított áron

Az itt felsorolt kissé sérült állapotú jegyzeteket és könyveket, amíg a jelenlegi készlet tart, az alábbi leszállított árakon árusítja Az Est könyvkereskedése, Budapest, VII., Erzsébet körút 18—20.

Bakteriológia. Szerkesztette az Egyetemi Közgazdaságtudománykari Jegyzetszerkesztő Bizottság (1923). 45 old. litografált. 1.— P.

Bánki Dónát: Energiaátalakulások folyadékokban. Bevezetés a hydrogépek, kompresszorok, gőzturbinák és aeroplánok gépszerkezettanába. (1920). 455 old. 7.— P.

Bresztovszky Béla: Statika és szilárdságtan. IV. teljesen átdolgozott kiadás. 392 ábrával. 300 old. litografált (1924). 8. —P.

Enyedi Béla: Vierendel-tartók szilárdsági vizsgálatai (1919). 18 old. 1.20 P.

Kerékgyártó György: Vázlatok és táblázatok az áruismereti mechanikai technológia köréből (1921). 112 old. litografált. 2.80 P.

Kossalka János műegy. ny. r. tanár útmutatása szerint írták: Hubert—Korányi—Trájber: Vashidak szerkezete. Második bővített és javított kiadás (1923). 342 old. litografált. 4.80 P.

Kovács S. Aladár műegy. ny. r. tanár és Weissmahr József műegy. adjunktus előadásai alapján írta Huszár Imre: Vízépítéstan. I. kötet. Mesterséges hajózó utak (1919). 264 old. litografált. 5.— P; II. kötet: Duzzasztók, hydrológia, hydrometria (1921). 220 old. litografált. 5.— P. Második évfolyam: Vízépítéstan (1919). 290 old. litografált. 5.— P.

Kovács S. Aladár műegy. ny. r. tanár és Weissmahr József műegy. adjunktus előadásai alapján írta Póka Rezső: Alapozások (1920). 100 old. litografált. 2.— P.

König Dénes műegy. magántanár: Mathematika. Műegyetemi előadás építész- és vegyészhallgatók számára (1920). 192 old. litografált. 3.— P.

Lechner Jenő: Az ókori építés története. Néhai Nagy Virgil műegy. tanár előadásainak vezérfonala. Második bővített kiadás (1922). 107 old. számos ábrával. 2.60 P.

Méhes Zoltán műegy. rendk. tanár előadása alapján összeállította Fehér Zoltán: Vasútépítési enciklopédia (1921). 212 old. litografált. 2.40 P.

Mechanikai bevezetés. I. Statika. 99 old. litografált jegyzet. —.80 P.

Páli Andor előadása alapján összeállította Fekete Gábor: Emelőgépek (1919). 178 oldal számos ábrával, litografált. 3.40 P.

Pogány Béla egyet. ny. r. tanár: Bevezetés az optikába (1921). 202 oldal számos ábrával, litografált. 3.40 P.

Rejtő Sándor műegy. tanár előadásai nyomán kiadták: Pretsch—Beresi—Vér: Rideg anyagok aprítása és fajtázása. Malomipar (1922). 94 old. litografált, számos ábrával. 3.40 P.

Soulawy: Boltozott hidak szilárdságtani vizsgálata, 94 old. litografált. 1.80 P.

Strauss Ármin: Chemiai fizika vegyészmérnökhallgatók számára. I. rész. Mérőműszerek és mérési módszerek (1923). 160 old. litografált. 4.50 P.

Szily Kálmán műegy. r. tanár: Mechanika műegyetemi hallgatók számára. II. kötet. Dinamika (1920). 500 oldal. 6.— P.

Tangl Károly műegy. ny. r. tanár: Kisérleti fizika (1920). 159 old. litografált, számos ábrával. 3.— P.

Technikai fizika. II. Elektromosság (1899). 262 old. litografált. 2.80 P.

Tokody László műegy. adjunktus: Kristályszerkesztés. Függelék: Bevezetés a kristályszámitásba (1925). 128. old. litografált, számos ábrával. 3.60 P.

Vásárhelyi László műegy. tanársegéd: Quantitativ chemiai analysis elemei (1919). 90 old. litografált. 1.50 P.

Vidor Pál műegy. adjunktus: Vezérfonal technikai chemiai vizsgálatokhoz (1919). 184 oldal. 2.40 P.

Zappner Mór: Technikai fizika. Hőtan (1900). 152 old. litografált. 2.40 P.

Zemplén Győző előadásai nyomán: Fizika. 412 old. litografált. 3.60 P.

Természet és Technika:

Beke Manó egyet. tanár: Determinánsok. 231 oldal. Az első és egyetlen rendszeres magyar determinánselmélet. 3.— P.

Jordán Károly egyet. m. tanár: Matematikai statisztika. 318 old. 4.— P.

Pogány Béla: Az elektromágneses tér. 165 ábrával, 659 oldal. 8.— P.

*

Révész Samu: Német-magyar és magyar-német technikus szótár 2 kötetben (1926), összesen 680 old. 6.— P.

⊙ **A lármaellenes harc új szakasza.** A *Pesti Napló* e melléklete már több izben megemlékezett a technika lármaellenes küzdelmeiről. Most arról számolhatunk be olvasóinknak, hogy e téren egy új, határkövet jelentő mozgalom indult meg, melyet a VDI (Német Mérnökök Egyesülete) indított meg, akik a folyó év november havában a berlini műegyetemen nagygyűlést rendeznek, melynek egyedüli tárgyát a lármaellenes harc képezi és mely gyűlésre úgy a német városokat építő bizottságoknak és hivataloknak tagjait, mint az építkezési rendőrség vezetőit, továbbá a kiváló német építészeket is meghívták. A nagygyűlésnek célja az, hogy minden felelős építési szakember és munkatársai szemei elé kerüljön a lárma- és rázkódásellenes védelem az építésügy területén. Előadássorozatok tárgyalják majd e kongresszus keretében az alapvető örvényeket és alapfogalmakat, a lárma mérőkészülékeinek kérdéseit, az idevonatkozó tervezési-, alapozási- és talajkérdéseket, a lármafojtást a gyakorlati magasépítésben, főleg a szerelési kérdéseket, (vízgázvezeték stb.), a gépberendezéseket a magasépítésben, a technikus-gazdasági és jogi kérdéseket.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. nyomása Felelős nyomdavezető: Kárpáti Antal.

Lux Kálmán dr

— **Újjáalakították a Deák téri templomot.** Néhány hót óta *Lux* Kálmán professzor tervei szerint és *Gerey* Ernő vezetésével *tatarozást végeztek a Deák téri evangélikus templomon.* A másfélszázéves templomot tetőtől-talpig megújították. Az újjáalakítási munkák husvétig teljesen befejeződnek.

Pesti Napló
1936. okt. 3.

[redacted]

Lux Kálmán dr

Szent György-szobor talap-
zata

wód

Liber Bpest szobrai

248. l.

Lux Kálmán

wód

Váljubal

585 l.

(Lillafüredi palota
szálló.)

Lux Kálmán

írod

Budavár visszafoglalása
250 éve előtt. A Pesti
Hírlap Vasárnapjának
külön száma. 1936.
29. l. képekkel.

„ULIPA“ legújabb fenymásolópapírral 2 perc alatt készítheti fénymásolatait (fehér alapon sötétbarna vonalak) vízfürdő nélkül.
Magyar Vegykészitményü Papirgyár OSER JAKAB VI., Ó-utca 49 Tel. A. 238-90

FŐVÁROS

Kiadta a főváros a csatornaépitési inségmunkák második részletét

Miután a csatornaépitési inségmunkák végrehajtására hirdetett első pályázat csak féleredménnyel járt, a polgármester néhány hét előtt ujabb versenytárgyalást irt ki a csatornázási inségmunkák hátralévő részének kivitelezésére. Mint ismeretes, ez a második pályázat már nagyobb eredménnyel végződött, mert elfogadhatóbb egységárakat ajánlottak a pályázók és valamennyien vállalták a legfőbb feltételt, a hitelbe való épitkezést. A főváros a beérkezett ajánlatokat bemutatta a belügyminiszternek, aki azokat átvizsgálva, reálisnak minősitette a pályázatot és engedélyezte annak alapján az inségmunkák vállalatba adását.

A Budaörsi-ut csatornaépitkezését a Magyar Általános Utépitő r. t. végzi 167.744 pengőért;

a Tétényi-ut, Lomnici-utca, Csurgói-ut, Csorba-utca és Ercsi-ut egyes szakaszainak csatornaépitkezését Faragó Rudolf Sándor kapta 141.004 pengőért;

a Gébics-utca Somló-lépcső és Kovács-utca közötti szakaszán, továbbá a Cimbalom-utca, Föld- és Mandula-utca közötti szakaszán a Magyar Gazdasági és Kisvasuti r. t. épiti a csatornát 78.817 pengőért;

a Mohai-ut Major-utca és Zólyomi-ut közötti, továbbá a Fenyves-utca, Orsó- és Lepke-utca közötti szakaszán létesülő csatornát a Herkules Magas- és Mélyépitő Vállalat épiti 115.382 pengőért;

a Rimaszombati-ut és Sasadi-ut csatornáját a Kőnig, Román és Stein cég végzi 173.162 pengőért;

a Reitter Ferenc-utca és a keresztező utcák csatornaépitését ifjabb Halász Hubert kapta 210.240 pengőért;

az Ungvár-utca és mellékutcáinak csatornázását ugyancsak ifjabb Halász Hubert készíti 139.929 pengőért;

a Telep-utca és a keresztező utcák egy részének csatornázását Hajnal Imre végzi 137.941 pengőért;

az Istvánfi-utca és mellék utcáinak csatornázását Stern Imre épiti 128.229 pengőért;

a Szugló-utca, Komócsy-utca, Pósa Lajos-utca, Beczkó-utca, Benkő-utca, Fürész-utca és Lőcsei-utca egyes szakaszainak csatornázását a Danubia műszaki vállalat létesiti 259.723 pengőért.

A fenti csatornázási munkálatokhoz szükséges csatornázási kőagyagcsöveket ugyancsak három évi hitelezéssel *az Ulrich B. J. cég* fogja szállitani 167.643 pengőért. A most kiadott csatornázási inségmunkák végösszege az anyaggal együtt 1,719.714 pengő. A közeli napokban ujabb egy millió pengő értékü utépitési inségmunkára hirdet pályázatot a polgármester.

Eldöntötték az Eskü-tér rendezésének tervpályázatát

Most, hogy a Piarista-épület lebontása következtében az Erzsébet-híd lábánál elterülő Eskü-tér rendezésre szorul, a Tervező Magánépitészek Országos Egyesülete eszmei tervpályázatot hirdetett a tér rendezésére és megfelelő kialakitására. *Fischer* József királyi tanácsos ezer pengőt ajánlott fel a beérkező pályamunkák díjazására és az ennek alapján meghirdetett jeligés tervpályázat a közelmult napokban lejárt. Tizenhat épitész nyujtotta be pályamunkáját és a zsüri rövid néhány nap alatt végzett azok áttanulmányozásával. Kedden délben a városházán *Wossala* Sándor tanácsnok elnöklésével döntőülésre ült össze a bírálóbizottság. A zsüri az eredetileg változó összegben kiirt pályadíjakat egyesitette és miután azonos értékű, kiváló pályamunkák felett kellett határozni, három első díj kiadása mellett foglalt állást. A három első díjat *Brestyánszky* Tibor, *Szabó* Lajos, továbbá *Deli* Lajos és *Faragó* Ferenc épitészek pályamunkái nyerték el. A zsüri ezenkívül dicséretben részesitette *Heisa* Károly, *Makos Hetyey* Gyula és *Vadász* épitészek pályamunkáit. Az összes pályamunkákat a Magyar Mérnök- és Épitész Egylet helyiségében két hétig kiállitják és az egyik szakosztályi ülésen számolnak be a bírálóbizottság határozatáról.

A főváros és az óbudai téglagyárak kitelepítése

Az óbudai téglagyárak működése ellen régóta hangzanak el panaszok. Az anyagbányászás folytán ezek a téglagyárak egész hegyoldalakat tüntettek el, hatalmas gödröket ástak, ami által a városrendezési és városfejlődési érdekek sulyos károsodást szenvedtek. A téglagyárak mellett levő óbudai magántelkek értéke is hanyatlott, mert a téglagyárak közelsége miatt itt nincs alkalom a fejlődésre, ugy hogy ezek az ingatlanok értéküket vesztik. A környékbeli lakosság a fővároshoz, majd a belügyminiszterhez fordult, kérve a téglagyárak kitelepitését, hogy ezzel a városrész jövője ismét felvirágozzék. A belügyminiszter leiratot intézett a fővároshoz, amelyet felszólitott, hogy a téglagyárak kitelepitése érdekében tegye meg a szükséges intézkedéseket. Ilyen értelemben a költségvetés legutóbbi tárgyalása során ujabb konkrét inditvány hangzott el és ennek alapján a főváros vezetősége most csakugyan napirendre tüzte a téglagyárak ügyét. Értesülésünk szerint a városrendezési ügyosztály már a legközelebb beszámol a polgármesternek és az illetékes bizottságoknak a kérdés állásáról. Rámutat arra, hogy az ügy megoldása nem olyan könnyü és egyszerü, amilyennek látszik, mert a téglagyárakat nem lehet egyik napról a másikra, sem pedig rövid időn belül kitelepiteni mai területükről. A kitelepités kétségtelenül sulyos anyagi áldozatokat igényelne a fővárostól nemcsak a téglagyárak kártalanitása formájában, hanem azért is, mert a kibányászott területeket ujból egyengetni kellene, ami szintén jelentős kiadással járna. A főváros csak az illetékes bizottságok hozzászólása után dönt majd afelől, miként oldható meg a téglagyáraknak Budapest területéről való kitelepitése.

KOR... NEMES...
KOCH ... ÉPITŐIPARI ... BUDAPEST, VI. ... TEL.: A. 29...
LEGSZEBB

Korányi é...
vasszerkezet, fémportál, ...
TELEFON: 32-3-76. BUDAPEST, VIII., KI...
GYÁRTMÁNYAINK: szabadalmazott
rácsosredőnyök, acélredőnyök, faredőnyök, vászonredőnyök, napellenzők, elsötétitők, Bostvigh-rácsok, fémportálok stb.
A ...

MARABU—
kályhákban a ... hazai
és a fütőanyag ... zési ár már
MAGYAR RADIÁTORGYÁR
Városi üzlet: V., Kálmán-utc...

A Munkaadó.

Tégla- és habarcs vasúti sínek,
nykapcsok, gyorsfelvonók, vasgerendák,
lcsón Pick L. és Társánál Budapest, V., Falk Miksa-utca 11
ohatók Telefon: 281—67

talános Anyagraktár
RIPPER KÁROLY
VIII., Beniczky-utca 6. szám.
ross-utcából nyilik.) Telefon: József 302-83
enföldi teherpályaudvar. — Tel.: Aut. 59-5-41.

MAGYAR ÉPÍTŐMESTEREK EGYESÜLETE

—:o:—

Néhány kevésbé ismert magyarországi műemlék

A Magyar Építőmesterek Egyesületében december hó 6-án este dr. *Lux* Kálmán okl. építész, műegyetemi m. tanár tartott előadást: *„Néhány kevésbé ismert magyarországi műemlék"* címen. Nagyszámú, gyönyörű vetített képek során mutatta be Nagy-Magyarország megmentett műemlékeit s előadása érdekességét emelte az, hogy jónéhányat előzőleg leromlott állapotában, utána pedig restaurált állapotában mutatott be, amelyek restaurálásában az ő keze is közreműködött. De bemutatott olyanokat is, amelyeket a hozzá nem értő *helyi szakértők* alakítottak át, olyan vandalizmussal, hogy a régi szépségből semmi sem maradt meg.

A nagyszámú hálás hallgatóság s az Egyesület nevében *Pintér* Oszkár alelnök mondott köszönetet előadónak nemcsak fáradozásáért, hanem azért is, mert elénk varázsolta azokat a műemlékeket, amelyek most részben országunk mai határain kívül fekszenek, de éppen a rajtuk elvégzett magyar restaurálási munka fogja örökké fenntartani a hozzánk tartozásuk emlékét, mindaddig, amíg ismét a magunkénak mondhatjuk.

ÉRTÉKESÍTŐ kft.
MISKOLCZI ÉS TÁRSA ASBESTCEMENT PALA-GYÁRA RT.
ÓZPONTI ELADÁSI IRODÁJA
Telefon:
árusitja
**-os UJLAKI
ÉS
TERRENOL
gkitünőbbnek elis-
ert asbestpala-tető-
fedő anyagokat.
Gyár: PISZKE (Esztergom-m.)

Előjegyzett előadások az egyesületben:

XII/13. A délivasúti pályaudvar áthelyezése és az azzal kapcsolatos városrendezés. *Sógor* József építőmester.

XII. 20. Pollák Manó műépítész: Az új építészet. (Vetített képekkel.)

1933 jan. 3. Apor József okl. építész, építőmester: *Az építkezések megindításának gyakorlati lehetőségei.*

I. A homok és kavicsszemszerkezete, II. Az Abrams-féle finomsági modulus gyakorlati jelentősége. Előadó: *Prokopecz* László műegyetemi tanársegéd.

A hydraulikus adalékanyagok jelentősége az építőiparban. Dr. ing. *Nyiri* László.

Vas- és vasbetonszerkezetek egyesítése (vetített képekkel): *dr. Enyedi Béla*, mérnök, építőmester.

Villamos erőmű és nagyteljesítményű szivattyútelep kiviteli megoldásai Cairó mellett. (Vetített képekkel.) Előadó: *Steiner* Sándor mérnök.

Róma mai építőtevékenysége. Előadó: *Bardon* Alfréd okl. építész, műegyetemi tanársegéd.

ROTOR FELVONÓ ÜZEM LIFT
Cégtul: Róth Gyula, a Wertheim gyár v. főmérnöke
Budapest, VIII, Főherceg Sándor u. 13
Telefon: 30-0-16

A Magyar Építőmesterek Egyesületének Ifjúsági Szakosztálya f. é. november hó 30-iki ülésén vita-estet rendezett, melyen a tagok és vendégek nagy számban jelentek meg.

A vitát melynek tárgya: *„A világválság okai"* volt, dr. *Schiffer* Iván Sz. O. titkár magas nívójú előadással vezette be, melynek során közgazdasági szempontból részletesen ismertette a világgazdasági viszonyok kialakulását a világháborut megelőző évektől napjainkig. — A közérdekü témához ifj. *Csemegi* József Sz. O. választmányi tag szólt hozzá, melyben kitért az Egyesület előadásaiban elhangzott idevonatkozó és a szakmánkat közelebbről érintő részletekre, majd felhivta a szakosztályi tagok figyelmét az Egyesület előadásain való részvétel előnyeire.

Bozó Gyula Sz. O. választmányi tag felszólalására Dr. *Schiffer* Iván Sz. O. titkár ismertette a szellemi szükségmunka akciónk ügyének állását.

Egyéb tárgy nem lévén, elnöklő az ülést bezárta.

Meghívó

A Magyar Építőmesterek Egyesülete Ifjúsági Szakosztálya f. évi *december hó 14-én, szerdán este 7 órai kezdettel* az Építőmesterek Házában (IV., Irányi-utca 17.) I. emelet ülést tart, melyre a t. Tagtársakat és a szíves érdeklődőket tisztelettel meghívja az

Elnökség.

Az ülésen — tekintettel a több oldalról bejelentett hozzászólási igényre — *a f. évi november hó 30-iki „A világválság okai" tárgyú vitaestünket folytatjuk.* Vitarendező: *dr. Schiffer Iván* szakosztályi titkár.

ROKONSZAKMÁK

Újból határvillongások vannak a mázolómesterek és az asztalosmesterek között

Évek óta küzd a szobafestők és mázolók ipartestülete és országos egyesülete a munkaegyesités és a részmunkák körül felmerülő harcok megszüntetéséért. Egyidőre nyugvópontra is hozták ezt a kérdést, az asztalosipari érdekeltségek azonban felboritották az 1928-ban létesitett megállapodást. Ezért most az ipartestület és az országos szövetség a lakatosok és üvegesek érdekeltségeivel együtt beadvánnyal fordult a kereskedelemügyi miniszterhez és arra kérte, hogy a régóta vajudó határvillongásoknak rendelettel vessen véget addig is, amig a kérdés törvény utján nem rendeződik. Hivatkoznak a beadványban arra, hogy a mázolóipar gyakorlását 1922-ben törvénnyel képesitéshez kötötték. A festőipar évszázados multra tekint vissza, azt a fővárosban és vidéken több ezer képesitett iparos üzi és igy a legnagyobb méltánytalanság lenne, ha a mázoló-fényező munkát az arra hivatott mázolóiparosoktól a részmunkát végző iparosok munkaegyesités cimén elvehetnek. Ez egyet jelentene az ősi iparág kipusztitásával és az iparosok tönkre tételével. A bedavány arra kéri a minisztert, hogy a döntés előtt hallgassa meg közös tanácskozáson az érdekelt szakmák érdekképviseleteit és rendeletét a festőszakma érdekeinek megvédésével adja ki.

KARTELEN KIVÜLI CEMENTÁRUGYÁR
PREGITZER ÉS MÜLLER
VI., Hungária körút 152/a. Tel.: 96-1-62. 97-5-83.

Új építkezéseknél, tatarozásoknál
használjuk a nélkülözhetetlen
Windfix
szab. ablak- és ajtólégréselzárót.
Tökéletesen véd: hideg, légmozgás, csapadék, por, korom, lárma ellen.
Nagy tüzelőanyag megtakarítás!
Lehetővé teszi szimpla ablakok alkalmazását
RÓTH KORNÉL, V., Zrinyi-utca 1.
(Gresham-palota) Telefon: 825—63.

Lux Kálmán

Magyar Iparművészet 1921. 23. l.

SZAKIRODALOM

A BUDAI VÁRPALOTA MÁTYÁS KIRÁLY KORÁBAN. *Írta Dr. Lux Kálmán.* Budapest, 1920. (A szerző kiadása.) A béke boldog korára emlékeztető pazar köntösben, a legjobb papíron és Hornyánszkyék kifogástalan nyomdai munkájával előállított és sok, részben színes képekkel díszített remek díszmű jelent meg Magyarországon, mely egy lelkes, tudós, tehetséges és hangyaszorgalmú fiatal építész sok évi fáradtságos munkájának a gyümölcse. A szerzőt, Dr. Lux Kálmánt már ifjú korában hajtotta a vágy, hogy Mátyás királyunk világra szóló tevékenységének fényes színhelyét — legalább papíroson — felépítve, visszaállítsa eredeti pompájában. E feladatnak szentelte évek verejtékes munkáját, kutatva, összehordva minden hozzáférhető adatot, amelyet céljának megvalósítására felhasználhatott. Nem érte be a különböző századokból eredő alaprajzoknak, a látképeknek, a faltöredékeknek, a palota megmaradt és múzeumokba került építészeti díszeinek stb.-nek tanulmányozásával, hanem nagy figyelemmel kutatta az analogiákat az egykori építészeti műveken és felhasználta az idevonatkozó krónikákat és egyéb feljegyzéseket is. Hálával emlékezik meg az őt vállalkozásában támogató jeles történettudósunkról, Csánki Dezsőről, és elismeréssel említi Györgyi Gézának munkásságát, ki mint a mostani királyi palota építésének művezetője, sok becses adatot jegyzett fel és maga is csinált egy figyelemreméltó rekonstrukciós tervet. A 110 nagy kvart oldalra terjedő album szövege érdekes és vonzó olvasmány mindenkinek, akit a hazai történelem, az építőművészet multja és a reneszansz kor világa érdekel. Sok, eddig általában ismeretlen adatot meríthet a vonzó leírásokból, amelyekkel a szerző képeit kíséri. A gyönyörű album mindössze csak száz számozott és a szerző aláírásával ellátott példányban jelent meg. A szerző boldogult hitvese „áldott emlékének" ajánlotta fel művét, mellyel neki valóban gránitnál maradandóbb és nemes ércnél értékesebb monumentumot emelt. — A M. Mérnök- és Építészegylet azzal fejezte ki elismerését Lux Kálmán dr.-nak művéért, hogy őt az egyesület nagy arany érmével tüntette ki. A díszmű egy-egy példányának ára 2700 korona.

látható jelével megtisztelhesse a magyar iparművészet kiválóan érdemes munkásait és mindazokat, kik a hazai iparművészet fejlesztése és terjesztése körül kiválóan eredményes tevékenységet fejtettek ki.

Eszerint kaphatják az érmet:

a) iparművészeti tervezők,

b) művészi iparosok,

c) műbarátok, írók és kereskedők.

2. Magyar honos állampolgár csak akkor kaphatja az érmet, ha tagja a Társulatnak. A magyar iparművészet érdekében munkálkodó külföldinek ellenben akkor is adományozható az érem, ha nem tagja a Társulatnak.

3. A Társulat érme vasból készül és jövőben is csak vasból szabad készülnie, emlékeztetőül a súlyos időkre, melyeket a háború és a forradalmak alatt és az érem alapítása évében a haza és a magyar iparművészet átszenvedett.

4. Az érmet az igazgatóság előterjesztésére és a választmány hozzájárulásával a Társulat nevében az elnökség adományozza.

5. Javaslatot tehet az igazgatóságnak a Társulat bármely alapszabályszerűen megalakult bizottsága vagy szakosztálya. A javaslatot meg kell okolni.

6. Évenkint legfölebb öt társulati érem adományozható.

7. Az érmet nemcsak egyes személyek, hanem intézmények, egyesületek, társas cégek vagy alkalmi társulásban szövetkezett 2 vagy több személy is kaphatják. Utóbbi esetben a javaslattevőnek világosan meg kell határoznia, hogy a társultaknak együttesen kívánja-e az érmet adományoztatni, vagy pedig a társulásban szereplők közül csak egy, vagy több személynek.

8. Az érmet ugyanaz az élő vagy jogi személy csak egyszer kaphatja.

9. Az éremmel kitüntetett oklevelet is kap a Társulattól, melyet az elnökség valamennyi tagja ír alá.

10. Az érmet és az oklevelet az adományozás után megtartandó legközelebbi rendes közgyűlésen a közgyűlés elnöke adja át a kitüntetettnek, mely alkalommal az adományozás megokolása is fölolvastatik.

KRÓNIKA

Lyka Károly

universitäts

l.

Ki-Kicsoda?

516. l.

Lux Kálmán dr

arról

Ki – Kicsoda?

516. l.

terjedelemben, ami az 1924. évi Közlöny 170 lap szövegterjedelméhez viszonyítva, ennek 7·15%-át teszi ki.

4. táblázat. *A Közlöny utolsó tíz évfolyamának könyvismertetései szakok szerint.*

A Közlöny évfolyama	Mérnöki tudományok	Gépészmérnöki tudományok	Építészet, műtörténet	Vegyészmérnöki tudományok	Ipar	Közgazdaság, különfélék	Összesen
1915. évi 49. kötet	—	—	—	—	—	4	4
1916. „ 50. „	—	—	—	—	2	4	6
1917. „ 51. „	4	1	3	2	—	2	12
1918. „ 52. „	5	—	1	—	1	1	8
1919. „ 53. „	2	1	2	—	5	2	12
1920. „ 54. „	5	2	3	—	2	1	13
1921. „ 55. „	5	6	4	2	4	2	23
1922. „ 56. „	1	1	1	—	—	3	6
1923. „ 57. „	8	11	4	1	2	7	33
1924. „ 58. „	12	16	4	2	1	14	49
Összesen:	42	38	22	7	17	40	166

A Közlöny „Technika és Közgazdaság" című mellékletének *„Közgazdasági irodalom"* című rovatában pedig 10 művet ismertettünk, még pedig 8 magyar és két magyar fordításban megjelent francia művet 8·40 hasáb, illetve 4·20 lap terjedelemben, ami viszont a melléklet 50 lap szövegterjedelméhez viszonyítva, annak 8·49%-át teszi ki.

A technikai munkákat ismertető szakirodalmi rovatban az 1924-ben megjelent művek közül mindössze 14 művet tudtunk csak ismertetni s ezek közül is kettő nem a szorosan vett műszaki irodalomhoz tartozik, három pedig külföldi szerzők munkája. Így az 1924-ben megjelent művek közül csak kilenc munkáról emlékeztünk meg, míg az ismertetett művek közül 20 mű 1923-ban, 4 pedig 1922-ben jelent meg. Közlönyünk korlátolt terjedelménél fogva ugyanis a könyvismertetésekkel állandóan hátralékban vagyunk, pedig úgy vélem, mind a szerzők, mind a könyvkiadók méltán és jogosan elvárhatják, hogy a mai rendkívül súlyos viszonyok között valóban nagy önfeláldozással, sok fáradtsággal és költséggel kiadott műveikről, amelyekkel könyvtárunkat is gyarapítják, legalább Közlönyünk hasábjain bibliográfiai leírás jelenhessen meg s egyetlen számottevő szaklapunk révén róluk a technikus társadalom is tudomást szerezhessen.

De nemcsak a könyvek méltatásával, hanem azok könyvészeti leírásával is hátralékban vagyunk, amennyiben a magyar könyvpiacon 1924-ben megjelent művek közül csak 24 mű könyvészeti leírását közölhettük 1924-ben, míg 43 munkáról még címeik szerint sem emlékezhettünk meg. A hiányt Közlönyünk 1925. évi folyamának *„Magyar szerzők irodalmi munkássága"* című rovatában igyekezni fogunk pótolni, mert jól érezzük és teljes tudatában vagyunk annak, hogy *Közlönyünk értékét és becsét — mind a hazai, mind a külföldi szakkörök előtt — elsősorban a magyar szellemi munka és a magyar technikai kultúra eredményei adják meg.*

5. táblázat. *Technikatörténeti Gyűjteménytárunk gyarapodása az 1924. naptári évben.*

A gyüjtemény tárgyának megnevezése	származási éve	darab
Könyvek	1690—1868	22
Térképek	1715—1844	6
Tervek	1852—1878	6
Nyomtatvány	1861	1
Összesen	1690—1878	35

6. táblázat. *Az egyleti aranyérem odaítélése technikai irodalmi művekért 1914 óta.*

Az aranyérem odaítélésének éve	A kitüntetett neve	Az aranyérmet nyert irodalmi mű címe
1914	*Báró Forster Gyula* szerkesztő	*Magyarország műemlékei.* III. köt. Bpest, 1913. Ívrét, 314 l. 234 ábrával.
1916	*Lampl Hugó* és *Sajó Elemér*	*A beton.* A beton összetétele és tulajdonságainak vizsgálata. A betonozás gyakorlati végrehajtása. A beton alkalmazása. Bpest, 1914. Nagy 8°, XI+553 l. 434 ábrával.
1916	*Rejtő Sándor*	*Az elméleti mechanikai technológia alapelvei és a fémek technológiája.* I. köt.: A melegség hatása a szilárd anyagok mechanikai tulajdonságára. Bpest, 1915. Nagy 8°, XVII+290 l. 267 ábrával.
1917	*Bánki Dónát*	*Energia átalakulások folyadékokban.* Bevezetés a hydrogépek, kompresszorok, gőzturbinák és aeroplánok gépszerkezettanába. Bpest, 1916. Lex. 8°, XII+455 l. 591. ábrával.
1920	*Bolemann Géza*	*Elektrotechnika.* II. kiad. 1919.
1920	*Oltay Károly*	*Geodézia.* Tan- és kézikönyv mérnöki használatra. I. köt.: A mérés, a számítás és a térképrajzolás alapelvei és fontosabb segédeszközei. Bpest, 1919. Nagy 8°, XI+262 l. 190 ábrával. — II. köt. A vízszintes mérés alapműveletei és műszerei. Bpest, 1919. Nagy 8°, VIII+184 l. 169 ábrával. — III. köt.: A vízszintes mérés módszerei. Bpest, 1919. Nagy 8°, IX+266 l. 220 ábrával.
1921	*Dr. Lux Kálmán*	*A budai várpalota Mátyás király korában.* Bpest, 1920. 4°, 110 l. 100 ábrával és XI műmelléklettel. Csak 100 számozott példányban készült.
1921	*Dr. Kossalka János*	*Tartók statikája.* I. kötet. Bpest, 1920. Nagy 8°, 408 l. 284 ábrával.
1921	*Dr. Szily Kálmán*	*Mechanika.* Műegyetemi hallgatók számára. I. köt.: A merev testek statikája. Bpest, 1920. — II. köt.: Dinamika. Bpest, 1920.
1922	*Edvi Illés Aladár* és *Halász Albert*	*Magyarország gazdasági térképekben.* Gróf Teleki Pál, a béketárgyalást előkészítő iroda vezetője megbízásából szerkesztették: — VI. átdolgozott kiadás. Bpest, 1921. Ívrét, 75 térkép és 6 grafikon.
1923	*Dr. Michailich Győző*	*Vasbetonszerkezetek.* I. kötet. Bpest, 1922. Nagy 8°, X+406 l.

Az aranyérem odaítélésének éve	A kitüntetett neve	Az aranyérmet nyert irodalmi mű címe
1924	*Dr. Sigmond Elek*	*A hazai szikesek és megjavítási módjaik.* A Magy. Tud. Akad. által a Lévay Henrik jutalommal koszorúzott pályamunka. Budapest, 1923. Nagy 8°, 303 l.
1925	*Herrmann Miksa*	*Gépelemek.* Bevezetés a gépek szerkezettanába, a mechanikai jelenségek különös figyelembevételével. Bpest, 1924. Lex. 8°, V+703 l. 524 szöveg közé nyomott ábrával.
	Műemlékek Országos Bizottsága: *Dr. Lechner Jenő (szerkesztő), dr. Gárdonyi Albert, dr. Kuzsinszky Bálint, dr. Szönyi Ottó, dr. Lux Kálmán, Csányi Károly, Foerk Ernő, Kertész K. Róbert és dr. Lechner Jenő írók.*	*Budapest Műemlékei.* — Les Monuments Artistiques de la Ville de Budapest. — Budapest Art-Relics. — I Monumenti di Budapest. — Die Kunstdenkmale der Stadt Budapest. — Bpest, évszám nélkül (1924). 4°, VIII+255 l. 480 fényképpel és ábrával.

Ezek után arra a jogosan felvetett kérdésre, hogy ilyen körülmények között, amikor Közlönyünk csekély terjedelménél fogva az arra érdemes hazai műveket is alig tudjuk ismertetni, miért hozzuk külföldi szakművek méltatását addig, amíg a magyar művek ismertetve nincsenek, felvilágosításul megjegyzem, hogy a különben is csekély számban beküldött külföldi szakművek ismertetése elől néha karunk reputációja érdekében, de sokszor a nagy összeget képviselő s a recensiók fejében megküldött értékes külföldi szakmunkák megszerzése miatt sem zárkózhatunk el.

Végül még *technikatörténeti gyüjteménytárunk* 1924. évi gyarapodásáról számolva be, tisztelettel jelentem, hogy gyüjteménytárunk az elmúlt évben összesen 35 drb. könyvvel, térképpel, rajzzal és mérnöki műszerrel gyarapodott, amelyek a XVII. és XVIII. századból és a XIX. század elejéről származnak. Ezzel az 1921-ben megkezdett négy éves gyüjtésünk eredménye 519 drb.

Könyvtárunk és technikatörténeti gyüjteménytárunk fejlesztése érdekében *felterjesztéssel fordultunk:*

282/1924. sz. a. Keresk. Miniszter úrhoz a zemplénvármegyei évszázados kőhidak terveinek átengedése tárgyában.

Megkerestük:

335/1924. sz. a. az Országos Levéltárt a hortobágyi kőhíd terveinek és építési ügyiratainak átengedése tárgyában.

222/1924. sz. a. Fejérvármegye törvényhatósági bizottságát az 1782. évi 6548. számú helytartótanácsi rendeletnek múzeumunk részére való átengedéséért.

218/1924. sz. a. Miskolc város mérnöki hivatalát egy dioptrás vonalzónak gyüjteményünk részére való átengedéséért.

130/1924. sz. a. Budapest székesfőváros tanácsát Dr. Beszédes József kiváló vízimérnökünk bronzszobrának múzeumunk részére való átengedéséért.

104/1924. sz. a. a magyaróvári államépítészeti hivatalt,

145/1924. sz. a. az egri államépítészeti hivatalt a múzeumunk részére átengedett tárgyak ügyében.

125/1924., 126/1924. és 165/1924. sz. a. a berlini Verein Deutscher Ingenieure-t kiadványaival való csereviszony megindítása ügyében.

146/1924 sz. a. a Bányászati és Kohászati Lapok szerkesztőségét hiányos évfolyamainak kiegészítése tárgyában.

157/1924. sz. a. az Osztrák Mérnök- és Építész-Egyletet Közlönye hiányos 8 évfolyamának kiegészítése tárgyában.

Megkeresést kaptunk:

71/1924., 127/1924. és 184/1924. sz. a. a budapesti csehszlovák követségtől a prágai Cseh-Szlovák Mérnök-Egylet lapjával való csereviszony megindítása ügyében.

121/1924. sz. a. a Deutsche Bauzeitung-gal való lapcsere ügyében.

229/1924. sz. a. a Magyar-Lengyel Kereskedelmi Kamara részéről a Mechanik c. lengyel szaklappal való csere ügyében

336/1924. sz. a. Közlönyünknek a Szófiai Magyar Egylet olvasóterme részére való díjmentes megküldése tárgyában.

302/1924. sz. a. a Deutsche La Plata Zeitung számlája tárgyában.

260/1924. sz. a. Szentgyörgyi József malomipari szakszótárának bírálata tárgyában.

119/1924. sz. a. Galambos Dezső budapesti játékkészítőmester geometriai felfedezéseinek bírálata tárgyában.

245/1924. sz. a. a prágai Cseh-Szlovák Mérnökegylettől egyleti székházunk terveinek megküldése tárgyában.

32/1924. és 223/1924. sz. a. a Corvin-filmgyár és filmkereskedelmi r.-t. részéről könyvek kikölcsönzése tárgyában.

Üdvözöltük:

294/1924. sz. a. az örebrói svéd mérnökegyletet 25 éves fennállása alkalmából.

334/1924. sz. a. a berlini Architekten-Verein-t (1824—1924) százéves fennállásának jubileuma alkalmából.

Köszönőiratot intéztünk könyvtárunk és technikatörténeti múzeumunk gyarapításáért: Gróf Klebelsberg Kunó Őexcellenciájához két ízben, dr. Riedler bécsi Geheimrathoz, özv. Kajlinger Mihályhoz, özv. Wabitsch Antalnéhoz, az Osztrák Mérnök- és Építész-Egylethez, Julius Springerhez, a Gebr. Himmelsbach freiburgi céghez, Rejtő Sándorhoz, Szűcs Sándorhoz, Kégl Zoltánhoz, Lipthay Ervinhez, Németh Józsefhez és Wirthl Józsefhez.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet könyvtárának 1924-ben a következő folyóiratok jártak:

1. Magyarnyelvűek:

1 *Akadémiai Értesítő.* Bpest, 1924. XXXV. évf.
Árboc. Bpest, 1924. IV. évf.
Auto. Bpest, 1924. III. évf.
Bányászati és Kohászati Lapok. Bpest, 1924. LVII. évf.
5 *Baross-Szövetség.* Bpest, 1924. VI. évf.
Barázda, A —. Bpest, 1924. VIII. évf.
Budapest Székesfőváros Statisztikai Havifüzetei. Bpest, 1924. LII. évf.
Cél, A —. Bpest, 1924. XIV. évf.
Elektrotechnika. Bpest, 1924. XVII. évf.
10 *Építő Ipar — Építő Művészet.* Bpest, 1924.
Építőmesterek Közlönye. Bpest, 1924. IV. évf.
Építő Munkás. Bpest, 1924. XXII. évf.
Erdészeti Lapok. Bpest, 1924. LXIII. évf.
Falu, A —. Bpest, 1924. V. évf.
15 *Fémiparosok Lapja.* Bpest, 1924. II. évf.
Földrajzi Közlemények. Bpest, 1924. LII. évf.
Fővárosi Közlöny. Bpest, 1924. XXXV. évf.
Gaea. Bpest, 1924. V. évf.
Gazdasági Lapok. Bpest, 1924. LXXVI. évf.
20 *Időjárás,* Az —. Bpest, 1924. XXVIII. évf.
Iparosok Lapja. Pécs, 1924. V. évf.
Közgazdasági Figyelő. Bpest, 1924. III. évf.
Közmunka. Bpest, 1924. XV. évf.
Közművelődés. Bpest, 1924. I. évf.
25 *Köztelek.* Bpest, 1924. XXXIV. évf.
Külföldi Magyarság. Bpest, 1924. V. évf.
Magyar Építő Művészet. Bpest, 1924. XXIV. évf.
Magyar Gazdák Szemléje. Bpest, 1924. XXIX. évf.
Magyar Gyáripar. Bpest, 1924. XV. évf.
30 *Magyar Iparfelügyelő.* (Munkaügyi Közlöny.) Bpest, 1924. XI. évf.
Magyar Iparművészet. Bpest, 1924. XXVII. évf.
Magyar Kultura. Bpest, 1924. XI. évf.
Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. Bpest, 1924. LVIII. évf.
Magyar Nyelv. Bpest, 1924. XX. évf.
35 *Magyar Nyelvőr.* Bpest, 1924. LIII. évf.
Magyar Posta. Bpest, 1924. VI. évf.
Magyar Szárnyaskerék. Bpest, 1924. V. évf.
Mathematikai és Physikai Lapok. Bpest, 1923—24. XXX—XXXI. évfolyam.
Mértékügyi Közlemények. Bpest, 1924. IV. évf.
40 *Mezőgazdasági Technika.* Bpest, 1924. II évf.
Pénz, A —. Bpest, 1924. XI. évf.
Repülés. 1924. II. évf.
Szabadalmi Közlöny. Bpest, 1924. XXIX. évf.
Technika. Bpest, 1924. V. évf.
45 *Tenger,* A —. Bpest, 1924. XIV. évf.
Természettudományi Közlöny. Bpest, 1924. LVI. évf.
Textil. Bpest, 1924. IV. évf.
Turán, Bpest, 1924. VII. évf.
Üzlet, Az —. Bpest, 1924. XIX. évf.
50 *Vállalkozók Közlönye.* Bpest, 1924. XXIV. évf.
Vállalkozók Lapja. Bpest, 1924. XLV. évf.
Városok Lapja. Bpest, 1924. XIX. évf.
Vas- és fémipari közlöny. Bpest, 1924. III. évf.
Vas- és fémmunkás. Bpest, 1924. IV. évf.
55 *Vaskereskedelmi Szemle.* Bpest, 1924. V. évf.
Vasuti és közlekedési közlöny. Bpest, 1924. LV. évf.
57 *Vegyi Ipar.* Bpest, 1924. XXIII. évf.

2. Németnyelvűek:

Archiv für Eisenbahnwesen. Berlin, 1924. 47. Jahrg.
Bauingenieur, Der —. Berlin, 1924. 5. Jahrg.
Beton und Eisen. Berlin, 1924. XXIII. Jahrg.
B. B. C. Mitteilungen. Baden (Schweiz), 1924. XI. Jahrg.
5 *Braunkohle.* Halle a S., 1924. XXIII. Jahrg.

Lux Kalman

A budavári koronázó
főtemplom c. cikke,
Magyar Mérnök és Épitész
Egylet közlönye
1924. 75–79. l.

Lux Kálmán dr

Ásatások a Margitszigeten. Érdekes munkálatok folynak most, télidején a Margitszigeten. A Közmunkák Tanácsa elhatározta, hogy feltáratja a régi kolostorromokat, melyeket sokszázados hordalék, töltés eltakar. A feltárási munkák dr. Lux Kálmán műegyetemi adjunktus vezetése és Kiss József mérnök felügyelete alatt már néhány hete folyamatban vannak. Először a régi dominikánus apácák templomának romjait kezdték kitisztitani egészen a padozatig; a falakat magasabbra rakják a szertehullott kövekből. Tervbe vették, hogy az oratórium néhány ivét rekonstruálják a szerteszét heverő oszloprészletek helyreállításával. Nemrégiben kiásták az előbbi romoktól kissé feljebb fekvő premontrei templom omladékait. Ez tudvalevőleg Pest legrégibb épitészeti emléke, mert még a tatárjárást megelőző időkből való. Tovább, a Szent Margit kolostorának cella-romjai közepén nagy négyszögletes teret ásnak fel, a hajdani klastromkeretet, melyet teljesen átkutatnak s a maga egészében helyre akarnak állitani. A hajdani zárdakert egyik szélében egy nagyon szép csorgókutra bukkantak, amiről semmiféle irásos emlék nem tud. Kerek márványmedence ez, amelyet állatfejes vizköpők diszitettek. A kutrészeket most igyekeznek összeállitani s ha sikerül, föléje épitik azt a csillagboltozatos, nyolcszögletű filagoriaszerű kőépitményt, mely egykor ott emelkedett.

Építő Ipar – Építő Művészet

1922. 171. l.

Poussin, festo III. 156

hetővé tette, hogy az ő meglátásai, elképzelései másokat is gyönyörködtessen.

Örülünk a szerző kitartásának sikerében, úgy a Tudományos Akadémiai 1917-iki bemutatójának, mint azon, hogy a Korvin Mátyás magyar-olasz tudományos szakosztályi ülésen *Berzeviczy* a mű olasz kiadását bejelentette, s hogy angol fordítása most készül az amerikai magyarok lelki megerősödésére. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet is sietett elismerésének kifejezést adni, mikor a Hollán-pályadíj aranyérmével e munkát kitüntette.

K. Császár Ferenc.

A szabolcsmegyei tőzegkitermelés.

Szabolcs megyében 3,000.000 m^3 nyers tőzeg található, mely megközelítőleg feldolgozva száraz tőzeg értékben 45.000 vagon kész tőzegnek felel meg. Ez oly nagy mennyiség, hogy aktív kitermelés alá véve, nemcsak Szabolcs vármegye ipari fűtőanyagszükségletét tudná huzamosabb időre biztosítani, hanem érdemes lenne avval a gondolattal is foglalkozni, ha a tőzegtelepek közelebb feküdnének egymáshoz, hogy e nagymennyiségű tőzegkitermelést egy elektromos központ építésével és elektromos áram termelésével oldjuk meg.

Szabolcs megye fekvésénél fogva legtávolabb eső része az országban levő szénbányáktól és erdőségektől, így az országban levő szénbányáktól és erdőségektől, így az országosan mutatkozó tüzelőanyaghiány legjobban érezhető volt Szabolcs megyében. Ezen körülmény indította *Mikecz* István Szabolcs megye alispánját *Doktor* Ármin iparfelügyelő előterjesztése folytán arra, hogy a vármegye területén található nagy kiterjedésű tőzegterületek a közérdek szempontjából kitermelés alá kerüljenek.

Szabolcs megyének többszáz iparüzeme van, főképpen malmok és szeszgyárak, melyeknek üzembentartása elsőrangú kérdések egyike. Nagyjelentőségű a szabolcsmegyei tőzegkitermelés, mert az említett iparüzemek a roppant magas szállítási költségek miatt az amúgy is magas értékű fűtőanyagot nem voltak képesek megfizetni. Így a szabolcsmegyei ipartelepekre nézve rövidesen létkérdéssé válik a tőzegkitermelés keresztülvitele.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a tőzegkitermelést a mai módozatok mellett csak akkor oldottuk meg célszerűen, ha a tőzeg közvetlen körletben lesz elfogyasztva, mert a kitermelés meglehetősen költséges, így a nagyobb távolságra szóló szállítási költségeket nem bírja ki. *A kisvárdai tőzegüzem* az említett fontos követelménynek teljesen megfelel, amennyiben a termelt tőzeg a közvetlen körletben lévő ipartelepek fűtőanyagszükségletének fedezésére lett alapozva. Bár a mai fűtőanyagínségben az üzem rentabilitása nem igen fontos követelmény, mindezek dacára az üzemek berendezését úgy kell megoldani, hogy termelés a versenyképesség jegyében legyen keresztülvive.

A kisvárdai tőzegüzem adatai: Az előmunkálatokat 1920. június hó 14-én kezdtük meg, az üzembehelyezést pedig 1920. július 31-én eszközöltük. Az elmult idény alatt 2 darab tőzeggyúrógéppel dolgoztunk. A termelt mennyiség 63 vagon, így átlagosan gépenként és naponként 1·3 vagon termelés számítható.

Az üzem rendelkezésére álló tőzegterület jelenleg 100 hold, 1200 □-öl, tartalma összesen 8000 vagon kész tőzegértéknek felel meg. A terület fekvését illetőleg igen kedvező a helyzetünk, körülbelül 2200 *m* távolságra fekszik a Máv. vasúti pályától. A telepünket iparvasúttal kötjük össze a Máv. pályaudvarral a szállítási nehézségek leküzdése miatt.

A tőzegünk minősége elfogadható jó, 20% víztartalom mellett a birtokunkban levő vegyelemezési adat alapján középértékben 3000 *kg* kalóriára vehető. Idegen anyagtól is elég menteà, eltüzelve 19—20% hamut ad.

A mai viszonyok mellett az üzemünkben termelt géptőzeget lakások fűtésére is használták. Így az elmult esztendőben termelt tőzegmennyiségnek $^1/_3$-a lakások fűtésére lett eladva. A tapasztalat általánosságban azt mutatja, hogy úgy a lakások fűtésére, valamint központi fűtőkazántestek tüzelésénél is meglehetős jól lehet használni a tőzeget.

Megemlítést érdemelnek még a következők:

1. Különböző iparüzemekben megejtett fűtési próba alkalmával adódott adatok mutatják, hogy a tőzeg helyben felhasználva 100 *HP* gép esetén — lóerőóránként 3.60—3.80 K-ig került — ugyanezen üzemben 1 *q* termény megőrlése 51 koronát mutat.

2. A körletben megejtett próbák pedig azt mutatják, hogy a távolságtól függőleg a tőzegfűtés 4—5 K-ba kerül lóerőóránként. (A tőzeg *q*-ként 100 K, ugyanezen értékkel szemben a nyersolajüzem ugyanott 6.20—6.50 K-ba kerül lóerőóránként.)

4. Szivógázmótorban megejtett próba igazolja, hogy tőzegünk faszéntüzelés esetén 40%-os arányban keverve tüzelési célra felhasználható. Ez az a keverési arány, amely mellett a próba alkalmával a gép állandó terhelés mellett állandó teljesítményt szolgáltatott. Egy hátrányt mutatott a próba, amennyiben a gázmosóban a mosáshoz a rendes vízmennyiségnél több kell, mert a tőzeggel kevert tüzelésnél a generátorból távozó gáz több tisztátalanságot visz magával, így intenzivebb mosásra van szükség, melyet ha nem alkalmazunk, a kifolyó mosóvíz sötét színéről élénken észre lehet venni a víztöbblet szükségét.

A tőzegkitermelés és feldolgozás.

A tőzeg minősége és faja szerint különböző ipari és gazdasági célra használható. Ilyenek:

1. alomkészítés,
2. papírgyártás,
3. szagtalanító berendezések,
4. ipari fűtőanyaggá való feldolgozás.

Az alomkészítés esetén a tőzeg tépve és tisztítva lesz, így a tőzeg igen kitűnő alomanyagot szolgáltat. A papírgyártásra nagy cellulose-tartalmánál fogva igen előnyös. A szagtalanító berendezéseknél pedig olyképpen lehet felhasználni, hogy roppant nagy a nedv-szívóképessége.

Legfontosabb, mely bennünket is legjobban érdekel, a tőzegnek fűtési célokra való felhasználása. Eme szempontból számításba jöhet a géptőzegkészítés és a brikettirozás.

Legelterjedtebb feldolgozási módja a géptőzegkészítés (egyesek brikettnek nevezik, azonban ez brikettnek nem nevezhető, mert a brikett megnevezés, mint fogalom, csak úgy állaná meg a helyét, ha a gyúrógépben a tőzeg bizonyos mértékben víztelenítésen menne keresztül, miáltal egy bizonyos fokú keménységet lehetne kölcsönözni a tőzegnek a feldolgozással), nemcsak egyszerűségénél fogva, hanem azért is, mert a brikettkészítési eljárással még nem lehetett egységes és teljesen megbízható, rentabilis üzemet felállítani; úgy hogy a tőzegbrikettirozás még ma is nagy általánosságban a kísérletek fázisában van. A tőzeg brikettirozása csak úgy volna célszerű, ha módunkban volna megfelelő eljárással a nyers tőzegből a vizet 20—25%-ig eltávolítani, így elérhető volna az, hogy ilyen víztartalom mellett már szállításra alkalmas volna.

Mindenesetre a tőzeg brikettirozása igen fontos feldolgozási probléma, mert ennek megvalósítása esetén módunkban volna a tőzegfeldolgozást az évnek legnagyobb részében eszközölni.

A géptőzegkészítés, mint a tőzegnek legegyszerűbb feldolgozási módja, a következő rendszer szerint történik:

1. a tőzeget kitermeljük különböző eljárásokkal, ilyenek:
   a) a tőzegnek kéziszerszámokkal való kitermelése,
   b) gyúrógépekkel való kitermelés,
   c) fejtő és kiemelő elevátorokkal való kitermelés.
2. Tőzeg feldolgozása.

A tőzeg nyers, kitermelt állapotban kerül a tőzegfeldolgozó gyúrógépbe, ahol a következő folyamatokon megy keresztül: szétszaggatás, gyúrás és préselés. Végeredményben a tőzeg eredeti térfogatának körülbelül $^2/_3$-ad részére lesz összepréselve. A préselés úgy áll elő, hogy a keverő- és gyúrócsavarok keresztülnyomják az egymásután jövő beadagolt tőzeget egy, a gép szájnyílása felé mindinkább szűkülő keresztmetszeten. Az így préselt géptőzeg teljesen nedves, fűtésre még fel nem használható.

3. Teregetés és szárítás.

Mely folyamat alatt érjük el azt, hogy a tőzeg a víztartalmát csökkenti, úgyannyira, hogy fűtésre alkalmas legyen, mely bekövetkezik 15—20% víztartalom mellett. Az így elkészített tőzeget légszáraz tőzegnek nevezik.

A tőzegterületek közül azok, melyeknek a minőségük megfelel fűtési célokra, csak akkor érdemes kitermelni, ha tőzegréteg felett nincs túlvastag fedőréteg.

Következik ez abból, hogy a fedőréteget el kell távolítani, már most, ha a fedőréteg túlnagyméretű volna, úgy a tőzeg kitermelési értékét növeljük, mert a fedőréteg lefejtése munkaértéket képvisel, ami a kitermelt tiszta tőzeget terheli.

Az érdemes kitermelési lehetőség mindig a helyi viszonyoktól függ, mert a kitermelendő tőzegréteg vastagsága és a felette levő fedőréteg érdemes eltávolítása a tőzegréteg tényleges vastagságának függő egyenlete.

Mind eme felsoroltakból látjuk tehát: a hazai tőzegkitermelés minél nagyobb mederben való meghonosítása és keresztülvitele igen jelentős kérdéseink közé tartozik. Épp e jelentőségénél fogva minden tehetségünkkel igyekeznünk kell azon lenni, hogy azt tényleg a fontosságához mérten értékeltessék és szükségességéhez mérten a tőzegkitermelő üzemek megvalósíttassanak.

Harmathy Lajos.

XLV. ÉVFOLYAM 15—16. SZÁM 1921. MÁJUS 1.

ÉPITŐ IPAR ÉPITŐ MŰVÉSZET

A BUDAPESTI ÉPÍTŐIPARI SZAKMÁK IPARTESTULETEI, A HADVISELT MÉRNÖKÖK, ÉPÍTÉSZEK ÉS MUSZAKI TISZTEK NEMZETI SZÖVETSÉGE, A MAGYARORSZÁGI ÉPÍTÉSI ANYAGKERESKEDŐK SZÖVETSÉGE, AZ ÉPÍTŐMESTERI KÉPZETTSÉG MEGVIZSGÁLÁSÁRA SZERVEZETT BIZOTTSÁG, A VÁROSI MÉRNÖKÖK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK HIVATALOS LAPJA.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: EGY ÉVRE 120 K. EGY SZÁM 6 K.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., FEHÉRVÁRI-ÚT 15/c, V. 38.

A budai várpalota Mátyás király korában.

Dr. Lux Kálmán könyvének ismertetése.

Esemény a magyar könyvpiacon, a szakirodalomban, s a legkényesebb bibliophileknek egyaránt dr. *Lux* Kálmán könyve. Mennyi szeretet, rajongás, abszolut tudományos vértezet a tárgyával szemben, s emellett mennyi művészi készség reprodukcióiban, s lüktető hazafiság minden sorában!

Nem tudjuk, hogy a tudóst vagy a művészt értékeljük-e benne magasabban, de az tény, hogy a tudóst és művészt egyaránt túlszárnyalta benne az igazi magyar lélek, a magyar szív sugalma, ereje s áldozatkész fanatizmusa.

Evangéliumnak s irányjelzőnek találjuk e munkát, mintha mondaná: Ime a forrás: a mi multunk, honnan erőt s bizalmat meríthetünk. Ime a multunk: az a lánc, mely ezeréves fajunkat ismét egyesíti. Multunk gyökereiből sarjadzhatik csak újra tudományos s művészeti egyéniségünk, nemzetközi értékünk s így nagyságunk kiépítése. Ha világvisszonylatban nagyot, maradandót akarunk alkotni, sovén magyarnak kell lennünk, mint amely fanatikusan s öntudatlanul sovén. Csajkovszky, Grieg, Beethoven, ki csak nekünk (idegen fülnek) internacionálisan szép s tökéletes, tulajdonképpen otthon a faji sovinizmusból táplálkoztak, egyszerű népi elemekből és multból él.

Mindezt nem mondja dr. *Lux*, de kellett, hogy ezt érezze, mikor munkáját írta, mert mi ezt *érezzük* ki belőle. S ebben rejlik éppen művészi hatása.

Nem törődve megpróbáltatással, félreértéssel, öt évi szakadatlan búvárkodással hordta össze az összes nálunk megismerhető forrásmunkákat, töredékeket, ásatási eredményeket s rekonstruálási kísérleteket, hogy azokat összehasonlítsa, összeegyeztesse irodalmi leírásokkal, külföldi s hazai megmaradt műemlékekkel, kikutatni törekedett az alkotó művészek neveit, hogy azoknak egyéb hasonló műveiből támpontokat kapjon rekonstrukcionális törekvésében.

S itt bámuljuk dr. *Luxot* mint műtörténészt, hogy néhány arasznyi töredékben meglátni, s felkutatni képes egy azzal azonos formát, legyen az Firenzében egy kapu, Vácott egy szentélykorlát, vagy Bolognában egy síremlék csücske.

Értékeljük munkájában az exact tudományos módszert és fegyelmet, mely lelkesedésében is visszatartja őt a túlzott következtetésektől, vigyázva a tények szabatos fogalmazására s hogy különválasztva maradjon a reális mult a feltevéstől, a valószínűségtől. Forrásműveinek szigorú oknyomozó módszere s szabatossága történészi kvalitásokat mutat. Egyaránt gyakorlott építészi, mint történészi szemmel vizsgálja s értékeli forrásait, melyek Budavárának látképeit több-kevesebb gyarlósággal tartották számunkra fenn. Így a legértékesebb, s XV. századból való Schedel-féle látkép mellett kritika tárgyává teszi Meldesmann (1541.), Münster (1552.), Braun (1572.), Ortelius (1603.), Dilich (1606.), badeni (1684.) stb. látképeit, majd a fennmaradt alaprajzokkal hozza összhangzásba, sorra véve egy ismeretlen török (1650.), olasz (1867.), az olasz Fontana (1687.), francia De la Vigne (1687.), osztrák gr. Rabetta (1687.) stb. féle alaprajzi emlékeket. Természetesen a döntő szót átengedte a Hauszmann-féle várépítésnél Györgyi Géza által feltárt s felmért alapfalak tanúskodásainak.

Sajnos, a töredékek igen keveset mondanak. A török megkímélte, sőt nem is használta Mátyás palotáját, csak annyiban járult a pusztításhoz, hogy nem tartotta karban. De az 1684. és 1686-iki ostrom, majd az osztrák vandalizmus, mely meszet égetve magyar műkincsekből, pusztította a magyar multat: törölte le végkép Buda büszke várát, Mátyás hírét messze elvivő díszünket. Logody-utcai támfalnál talált több, elhagyott mészégetőkemencénél megmaradt néhány márványtöredék csaknem az összes emlékünk.

Természetes, hogy e fájó hiányt se dr. *Lux* tudása, se buzgósága nem pótolhatta. Hanem miután megmutatta, hogy mi a pozitív a multból s emlékeinkből, letette a tollat a történész s átadta az ecsetet a művésznek, s szabadabbra engedte fantáziáját, hogy a holt köveket mi is úgy érezzük, mint ő s nekünk oly sok szépet, dicsőt s nagyot regéljenek, mint az ő varázsos szemének.

Helyreállítási kísérletei a részletekben 10%, főtömegben 80% valószínűséggel közelíthetik meg a tényleges állapotot. Rekonstrukcionálási rajzai nagy gonddal, művészi készséggel készültek, az egész vár látképét három oldalról bemutató aquareljei pedig, melyeknek eredetijét legutóbb téli tárlaton élvezhettük, a mű tökéletes reprodukcióban hozza. Érdekesen s szemléltetően hasonlítja össze a mai s régi silouettet, távlati hatást; a mai egyoldali monumentalizmust az akkori könnyed festői hatással, különösen a Vámház-tér felőli nézetben.

Mikor letesszük e könyvet, érezzük, hogy lelkünk gazdagabb lett, élveztünk és hogy megerősödtünk nemcsak szaktudás, de nemzeti öntudatunkban is. Köszönjük a szerző áldozatkészségét, ki házát adta el, hogy e munkát kiadhassa 100 számozott példányban, gyönyörű tökéletes kiállításban s így hozzáfér-

Orczy tanácsnok hosszabb szabadságra ment. Orczy Gyula tanácsnok, a főváros középitési ügyosztályának vezetője már hónapok óta betegeskedik és ezért bizonytalan időre szabadságot kért. A polgármester a kérelemnek eleget tett. A polgármester a tanácsnok helyettesitésével Solty Lajos műszaki főtanácsost bizta meg, aki eddig is az ügyosztály ut- és csatornaépitési alosztályának vezetője volt.

Lechner Ödön művészetéről tartott előadást Vámos Ferenc mérnök, a Mérnökegylet mű- és középitési szakosztályainak május 10-én tartott ülésén, melyben pompás monografiát adott a kiváló, nagy épitőművészről. Bemutatta élete pályáját műveiben. A máv. nyugdijintézetének palotája, a kecskeméti városház, Iparművészeti Muzeum, Földtani intézet, a Börze pályaterve, Postatakarék palotája, Balázs-villa, Ferenc József jubileumi templom tevrei voltak legkimagaslóbb stációi életének művészi alkotásaiban. A hatalmas méretü előadást Wälder Gyula szakosztályi elnök köszönte meg az előadónak.

Halálozás. Merxbauer János épitész és épitőmester 67 éves korában elhunyt. A hires Schomann Antal cég szolgálatában rendkivül sokat és eredményesen dolgozott. A Haggenmacher-paloták, a Csillag-udvar, a Sas-szálloda és sok egyéb épület került ki szakavatott keze alól. Győrött a Stadler cégnél munkálkodott. Majd Beer iparművész mellett működve, sorjában valósitotta meg a szebbnél-szebb épületrestaurálásokat. Kezdő korában Feszty Gyula épitész volt a főnöke. Most Makovszky Ferenc épitőmesternek volt a munkatársa 12 év óta és még halálos ágyán is állandóan az iroda gondjai foglalkoztatták pihenni nem akaró agyát. Halálát mélyen gyászolják özvegye és három gyermeke.

Makoldy József rajzoskönyve az utolsó hét esztendő történetét adja krónikásan rajzokban és eredeti linoleummetszetekben: a kommünt lezáró antantmegszállás, a nemzeti hadsereg bevonulása, a nyugatmagyarországi harctér, birósági tárgyalások, kulturtörténelmi események kaleidoszkópja vonul el gazdag változatosságban szemeink előtt. Az arcképcsarnok pedig főleg a ma kulturája szellemi és művészi életének értékes oszlopaiból rögzit meg egy diszes sorozatot. A könyv nem is annyira krónika, mint inkább a jelen és közelmult művészi megnyilatkozása egy belső tűz alkotó erejével. Hisz az ábrázolások természete szerint az egymásmellé sorakoztatott pillanatok rögzitésében erősen szaggatott és mozaikszerü. Kiváló épitészkartársunk eme ujabb sikeréhez a magunk részéről annál nagyobb örömmel gratulálunk, mert Makoldy az Épitő Ipar—Épitő Művészet egyik legrégibb munkatársa.

Az Épitőmesterek Háza. A magyar épitőmesterek szervezetei az Ipartestület, Egyesület és Szövetség közös otthona lesz az a pompás palota az Irányi-utca 17. sz. alatt (Saskör épülete), melyet május 12-én vettek meg dr. Kálmán László iparhatósági biztos és ipartársulati ügyész közbenjárásával 1.8 milliárd költséggel. A kitünő vétellel a magyar épitőipar derék gárdája végre méltó hajlékot talált.

Felvétel a felső épitőipariskolába. A magy. kir. állami Felső épitőipariskola hároméves rendes tanfolyamára az 1926—27. iskolai évre junius 25-től julius 1-ig kell jelentkezni. Junius 21-én délelőtt 8 órakor történik a második évre, 10 órakor a harmadik évre felveendő tanulók beiratása. Az orvosi vizsgálatok, az előjegyzés és a felvételi vizsgadijak lefizetése augusztus 26-án. A felvételi vizsgák augusztus 27, 28 és 30-án. A tanév megnyitása veni sanctéval szeptember 1-én és a rendes tanitás szeptember 2-án megkezdődik. Részletes tájékoztató az iskola helyiségében (VII., Thököly-ut 74.) alatt kapható.

Épitőipari törvényjavaslat. A Magyar Mérnökök és Épitészek Nemzeti Szövetsége a m. kir. kereskedelemügyi miniszter felhivására foglalkozott az épitőipari törvényjavaslat tervezetével. A kiküldött karközi bizottság Biró Zoltán elnöklete alatt tartott ülésén Thoma Frigyes, a mérnökkamara titkára javaslatát fogadta el. A javaslat alapján minden szak (épitészi, mérnöki, gépészmérnöki, vegyészmérnöki, bánya- és kohómérnöki, erdőmérnöki) oklevele külön vizsga letétele nélkül jogosit az épitőipar ama ágának gyakorlására, amely ág a szak természetszerü feladatának körébe esik, ha az oklevél tulajdonosa az illető ág körébe eső épitkezésben 3 évi épitőipari gyakorlatot mutat ki. Más ágra kiterjedő ipar gyakorlásának joga a gyakorlat igazolása és a vizsga letétele után szerezhető meg. Fenti elvek részletes kidolgozása, figyelembe véve az eddigi gyakorlatot, képezi a Szövetség javaslatát. Ugyanezt a javaslatot fogadta el a Magyar Mérnök- és Épitészegylet is.

HIVATALOS RÉSZ

Magánépitési engedélyek.

A székesfővárosi magánépitési albizottság 1926 május 10-én és 17-én tartott ülésében (elnök: Barczen Gyula tanácsnok, jegyző: Haris Sándor s. hiv. igazgató) a következő épitési engedélyek kiadását javasolta:

A) **Nagyobb és kisebb épitkezésekre:**

Kreischer Oszkárné, a III., Timár-u. 17629. hrsz. a. emelet ráépités. — Kricsfalussy Mihály a III., Kéve-u. 23642. hrsz. a. fdsz. épület. — Dr. Bámtner Imréné a X., Sörgyár-u. 8329/1. hrsz. családi ház.— Morvay László a X., Gergely-u. 7959/15. hrsz. a. fdsz. ház. — Blahut József az I., Németvölgyi-ut 2348/2. hrsz. a. fdsz. ház. — Óbudai izr. hitközség a III., Zichy-u. 9. sz. a. em. toldalék és fdsz. ház. — Boda Imre László a VII., Amerikai-ut 2386/7. hrsz. a. III. em. kislakásos bérház. — Lándy István a VII., Damjanich-u. 26/a. sz. a. VI. em. bérház. — Kakusán Viktória az I., Sasad 2310. hrsz. a. fdsz. ház. — Margittán Béla a VI., Frangepán-u. 1590/42. hrsz. a. fdsz. ház. — Moósz József a VI., Jász-u. 1541/87. hrsz. a. fdsz. ház. — Petrik László a VI., Alsó rákosi rétek 1951/32. hrsz. a. fdsz. ház. — Eibricht Ernő a VI., Szent László-ut 1548/a. hrsz. a. fdsz. ház. — Pavlicsek Béla a VII., Czobor-u. 1966/242. hrsz. a. családi ház. — Sütő Anna a III., Buza-u. 38. sz. a. fdsz. ház. — özv. Sármán Gyuláné a II., Zivatar-u. 13323. hrsz. a. em. toldalék. — Rajos György a VI., Fő-u. 1970. hrsz. a. em. 2 fdsz. ház. — Lenck Frigyes az I., Biró-u. 12. sz. a. emeletes ház. — Schramek István az I., Budaörsi-ut 7923. hrsz. a. fdsz. ház. — Schwarz Árpád az I., Fehérvári-ut 3887. hrsz. a. fdsz. ház. — Mányi József az I., Sashegyi-ut 8053. hrsz. a. emeletes nyaraló. — Báthori Istvánné az I., Sashegy 8047. hrsz. a. toldalék. — Diera Gusztáv a II., Kapu-u. 11929/1. hrsz. a. fdsz. ház.

Lakatos D. az I., Czakó-u. 7378. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Kántor István; Kiss E. az I., Zugligeti-ut 10527. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Kiss Ede; Exler Jenő a II., Pasaréti-ut 11649. hrsz. a. csal. ház; Fischer a II., Fillér-u. 12109. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Dobrovits K.; Ramaszéder J. az I., Sasadi-ut 2498. hrsz. a. fdsz. ház; Trendl P. a III., Szérüskert-u. 19126. hrsz. a. toldalék, ép. Dobrovits. A.; Gyaraki B. a III., Csucs-hegy 21262. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Dobrovits A.; Ábel Ferenc a VI., Teve-u. 1590/22. hrsz. a. csal. ház, ép. Repold K.; Krammer Aranka a VII., István-ut 4. sz. a. id. árubódé; Nédli József az I., Sashegy 2651. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Schlief G.; Szilágyi J. a X., Mogyoródi-ut 2004/11. hrsz. a. csal. ház; Valkony F. a X., Petrőczi-u. 8019/1. hrsz. a. csal. ház, ép. Fischl Leó; Kopasz

délre eltolt képét látnók, mig magáról az országháztéri főtengelyből tekintve, az mint fehér márványkulissza húzódna el a Parlament előtt, a perspektivikus látás folytán jóval nagyobb darabot fedve el abból, a szobormű különben is jelentékeny abszolut méreteinél.

Lehetnek olyan esetek, mikor maga a szobormű igényelheti a domináló szerepet és a környezetet kell annak alárendelnünk, illetőleg ugy kialakitanunk, hogy a plasztika hatása minél jobban kiemelkedjék. Ez jelen esetben azonban semmikép sem áll fenn, mivel az Országház maga olyan elsőrangu emlékmű, hogy művészi hatása semmiféle szobornak alá nem rendelhető és azt, ha a szobor még oly tökéletes volna is, semminek csorbitania nem szabad, mesfelől pedig, mivel a szoborcsoport alsó részében a mellékalakjai mögött, jelentékeny magasságu hátfallal is bir, s ennélfogva egy monumentális épület elé való elhelyezésre egyáltalán nem alkalmas.

Nem ismerjük ugyan közvetlen szemléletből a szobormű gipszmintáját és igy nincs módunkban annak plasztikai értékéről véleményt nyilvánitani, de bármilyenek is legyenek szobrászati értékei, ugy amint az terveztetett, az Országház főtengelyébe bele nem illeszthető anélkül, hogy a tér legelemibb esztétikai és gyakorlati követelményeit ne sértené.

Mindenesetre sajnálatos, hogy ezen monumentális szobormű elhelyezésének kérdése csak az ügy ilyen előrehaladott stádiumában kerül napirendre, de mégis jobb, mintha művészi megfontolás és a gyakorlati igények mellőzésével helyrehozhatatlan hiba elé állitanák a közönséget.

Végül ugy véljük, hogy Kossuth Lajos emléke iránt érzett nemzeti kegyeletnek szellemével is ellenkeznék az, ha az emlékmű diszharmonikus és *józan meggondolásokba ütköző* elhelyezést nyerne.

Mindezeket gondosan mérlegelve, mint az ország legrégibb és a műszaki kar egyetemét magában foglaló épitőművészi testülete közérdekű erkölcsi kötelességet kivánunk teljesiteni, mikor a *budapesti Kossuth-szobornak az Országház főtengelyében való elhelyezése ellen határozottan állást foglalunk* és javasoljuk, hogy a döntésre hivatottak ezen városépitési és esztétikai szempontból fontos kérdésben az illetékes műszaki és művészi testületek véleményének figyelembevételével határozzanak, mely irányban is közreműködésünket készséggel felajánljuk.

Elfogadta a Magyar Mérnök- és Épitész Egylet nagyválasztmánya 1926. évi április hó 30-án tartott (661.) rendes ülésén.

Majorossy Gyula s. k. főtitkár. *K. Virágh Andor* s. k. alelnök.

KRÓNIKA

Szarvasi Imre lett a műegyetem rektora. A Magyar Királyi József Műegyetem tanácsa május 14-én tartotta az 1926—27. évre szóló tisztujitó gyülését. A tisztikart a következőkép választották meg: Rektor Szarvasi Imre dr., prorektor Schimanek Emil, a gépészmérnöki osztály dékánja lett Bresztevszki Béla dr., prodékán Szabó Gusztáv dr. A mérnök és épitészeti osztály dékánja lett Oltay Károly, prodékánj Kossalka János dr. A vegyészmérnöki osztály dékánja Putnoky László dr., prodékán Zemplén Géza dr. A közgazdasági osztály dékánja Heller Farkas dr., prodékánja Sigmond Elek dr.

Kinevezések. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter dr. Hubert Pál okl. mérnököt, műegyetemi adjunktust és Somló Sándor kir. mérnököt kir. főmérnökké, Wéber István kir. segédmérnököt kir. mérnökké a m. kir. államépitészeti hivatalok mérnöki személyzetének létszámába kinevezte.

Debrecen város uj főmérnöke. Hadházy Zsigmond dr., Debrecen város és Hajdu vármegye főispánja, 13 pályázó közül, Vida-Szücs Imrét kinevezte debreceni városi főmérnöknek. A nagytudásu főmérnök öt különféle diplomával rendelkezik.

A szentgellérthegyi barlangkápolna elkészült és mi, akik láttuk, elmondhatjuk, hogy Budapest egy oly fenséges emlékművel gazdagodott, melyre példát a közelmultban alig találhatunk. Budapestnek itt egy oly megrázó erejü, döbbenetesen komoly és művészi műépitménye támadt, melyhez hasonlót az egész világon hiába keresünk. És ha az idegenforgalom centruma a Szt. Gellért-szálló és fürdő épülete, ugy az ideutazók szállásuk tőszomszédságában oly varázslatos, feledhetetlen benyomásu, fenségesen szép látványosságot élvezhetnek, melynek hire szét fog menni az egész világon. Dr. *Lux* Kálmán, az ősi egyházak fáradhatatlan, buzgó kutatója, nemes géniuszának legszebb gyöngyeit varázsolta ide, hazánk eme ősfoka alá, mely eddig elhagyatott, sivár, undort-keltő bűzbarlang volt. Hogy mi lett most belőle, azt minden szépért lelkesülő embernek meg kell néznie, hogy lássa és hirdesse, miszerint a Gellérthegy itt nem elrontva, de csodálatosan helyreállitva, valóságos uj, ünnepi köntösbe öltözködött. Annyi architektonikus szépség van itt elrejtve, oly csodás és elbüvölő térhatások, oly fenséges megvilágitási effektusok, hogy szinte el sem lehet hinni, hacsak magunk nem látjuk. Az ősrégi feldebrői templom szikla-architekturája finoman olvad bele az öreg Gellérthegy barlangrészleteibe és a gönnözéssel gyönyörüen átdolgozott sziklák szines, felhőszerü kárpitja áhitatos térhatást biztosit a kegyhelynek. Az oltárok, a kapuk, a korlátok mindmegannyi remekművek. Minden nemes és stilszerü. Fenséges munka.

Gratulálunk alkotójának, akinek művészi készségét egy másik nemes izlésü műszaki férfui, *Pfeiffer* Gyula erdőmérnök, földmivelésügyi min. tan. irányitotta, akinek rendkivül finom izlése és csapongó fantáziája, törhetetlen hite és akaratereje és a semmiből is nagyot és fenségeset elővarázsolni képes tehetsége volt a forrása, hogy ez a gyönyörü műépitmény, Budapestnek ez a csodálatos disze létrejöhetett.

Hétfőn, junius hó 7-én d. u. fél 7 órakor a **mű- és középitési szakosztályok együttes ülése.** Tárgyak: 1. Elnöki bejelentések. 2. Dr. Schilberszky Károly előadása: A házigomba épitészeti és közgazdasági jelentősége. 3. A működő bizottság egyharmadának helyébe uj tagok választása. 4. Folyó ügyek, inditványok.

Pénteken, junius hó 11-én d. u. fél 7 órakor a **nagyválasztmány 662.** (rendkivüli) **ülése.** Tárgyak: 1. Elnöki bejelentések. 2. Az épitőipari törvényjavaslat tárgyalása. 3. Tagfelvétel, taguljelentkezés. 4. Inditványok.

egerszeg, 1925. 8°, 48 l. Szerző tulajdona. A „Zrinyi" Nyomdaipar Rt. Zalaegerszeg, nyomása.

Az egykor országos hírű, azonban 1868-ban megszűnt balatonfüredi színház életrekeltésének gondolata késztette Zala vármegye történelmi érzékkel megáldott, kiváló főlevéltárnokát arra az elhatározásra, hogy a zalaegerszegi levéltár gazdag történelmi anyagának a színház keletkezésére, építésére és működésére vonatkozó adatai alapján annak történetét megírja.

Az új Magyarország megteremtéseért küzdő korszakban, amelyben a magyar színészetnek az ország fővárosában otthont adtak, s a *pesti Nemzeti Színház* közadakozásból emelt épületét rendeltetésének átadták (1837 aug. 22), épült fel és

leverés folytán napfényre került a mai felső baroktemplom északi falában az ősrégi ókeresztény jellegű bazilika két hatalmas kötegoszlopa is, a középszíriai ókeresztény műemlékek lapos tagozataira emlékeztető fejezetekkel. (2. ábra.) Az ősrégi kötegoszlopok közti közöket faragott kőfal tölti ki keskeny román résablakokkal, ívsoros párkány épen megőrzött maradványaival. Ez a faragott kőfal XI. századbeli templomépítkezés maradványa, mikor az elpusztult nagyszabású ókeresztény bazilika tizenegy méter széles főhajójának keleti szakaszán sokkal kisebb arányú román stílű bazilikát emeltek.

Az ásatások és feltárások bebizonyították, hogy itt már a VIII. században Cyril és Method szláv apostolok működése előtt is a római anyaszentegyháznak hatalmas bazilikája állott, mit az altemplom, a hajdani konfesszió épen megőrzött latin feliratos freszkófestményei bizonyítanak. *L. K.*

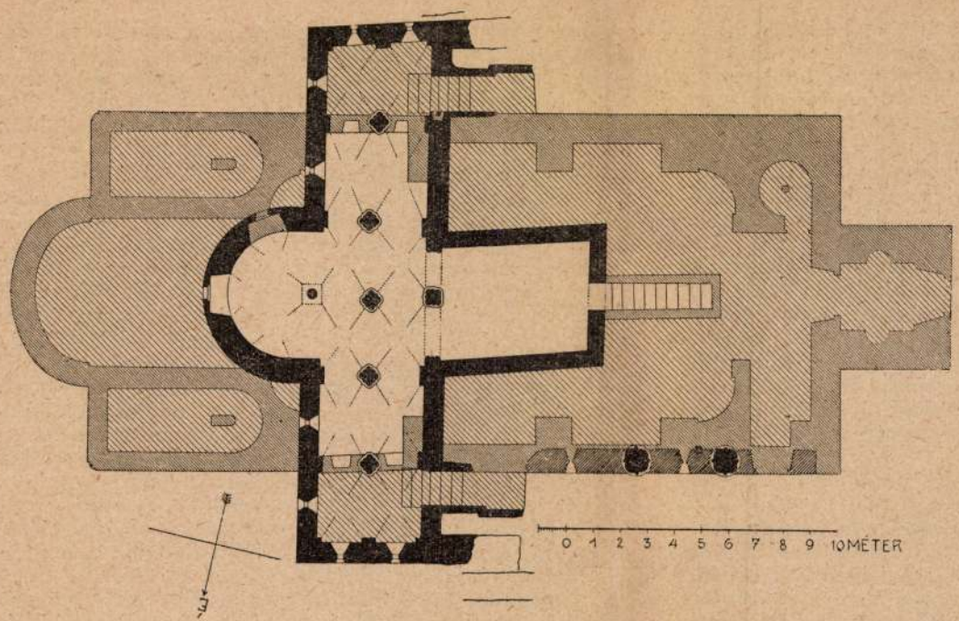

1. ábra. A feldebrői ókeresztény bazilika altemplomának alaprajza a mai templom rovátkolt körvonalaival.

sudarak boltöveket vagy boltozatbordákat támasztanak alá. A feldebrői kötegpillér nyolc felfelé szűkülő oszlopsudárból alakul, melyek közül a négy átlós irányú vékonyabb oszlopsudár négyzetalakú boltfészket emel, melyre a keresztboltozat támaszkodik; a négy vastagabb oszlopsudár pedig felfelé a pillérfejezeten túl megvastagodva egyszerűen belevágódik a boltozat felületébe. A pillér gazdag tagozása ellenére tektonikus szempontból semmiben sem különbözik az egyszerű négyzetes alapidomú pillértől. A boltozás kezdetleges technikája a román stílust megelőző korra vall.

Az altemplomot a szentélyapszis két szélesebb és a többi tér tíz keskeny résablaka világította meg. A résablakok közül kettő a felső bazilika hajóterébe nézett, hogy onnan betekintést engedjen az altemplom martyriumába.

A boltozatokat nagyszerű freszkófestmények borították, melyeknek jelentékeny része napjainkig is épen maradt. Pompás a szentélyapszis monumentális Krisztus-képe a négy evangelista szimbólikus alakjaitól övezve, de talán legjellegzetesebb Kain és Ábel ábrázolása, melyen az ókeresztény jelleg a leghatározottabban érvényesül. — A most végzett ásatások folytán napfényre kerültek a templomnak

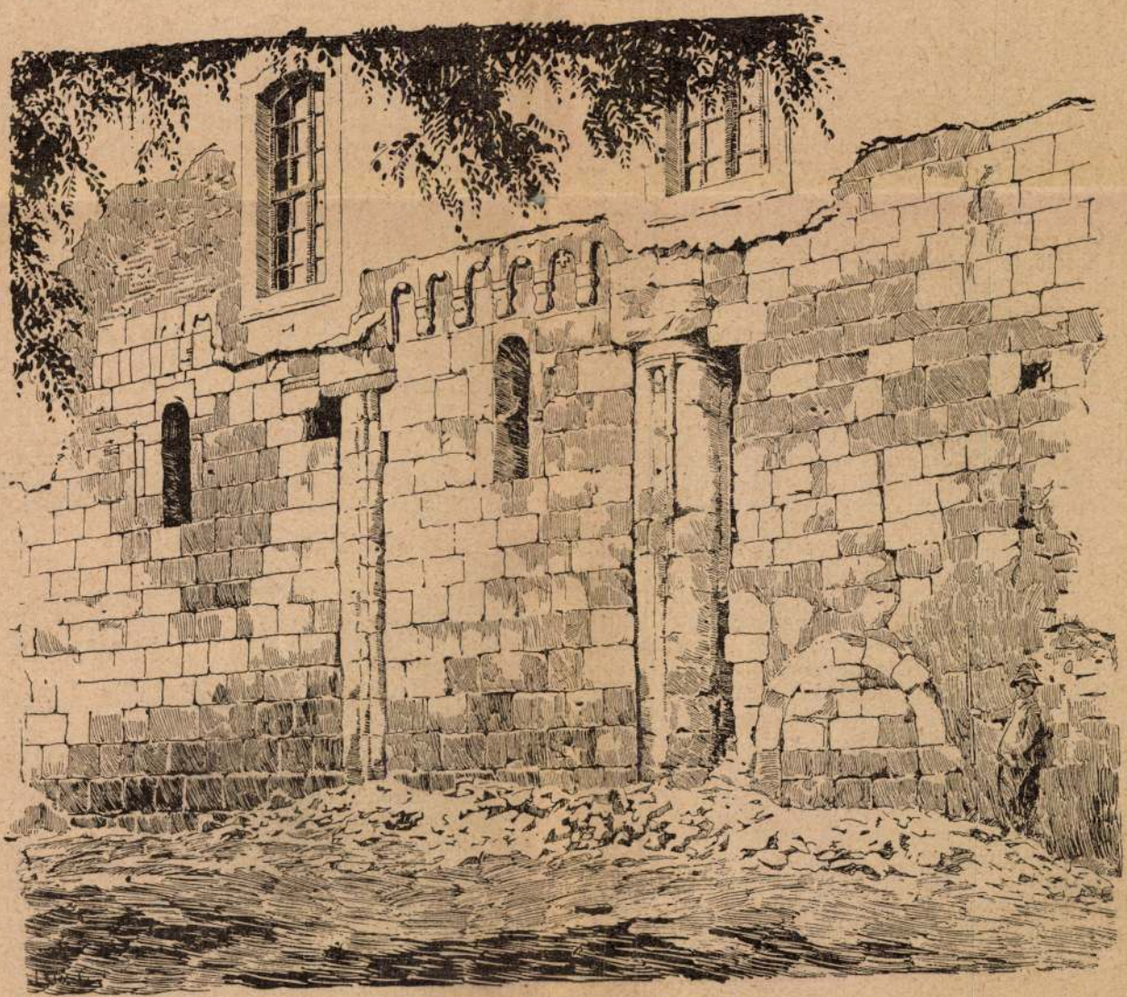

2. ábra. A feldebrői ókeresztény bazilika kötegoszlopai, melyeket a későbbi románstílű bazilika és a mai barokkstílű templom építésénél meghagytak.

eddig eltemetett részei is, a széles lépcsőkkel, melyek hajdan a felette állló bazilika hajóterébe vezettek. Vakolat-

zetet készíttessen, melyen az aranytól csillogó planéták járását bámulattal nézhette a szemlélő.

Contignationes huic insano sumptu destinarat, quibus laquearia aurigantes per aethera planetas continerent, erratiles que cursus miro suspectu referrent. Bonfini eredeti latin szövege világosan mutatja, hogy a megszemélyesített bolygócsillagok pályamozgását figyelhette itt a néző. Milyen lelket gyönyörködtető látványosság volna ma is elmerülni a Mátyás király alkotta művészies tellurium mechanizmusának szemlélésében. De jaj, nem maradt ennek más nyoma, csak Bonfininek idézett dícséretektől áradozó feljegyzése. A királyi palota eltűnt a föld színéről, a csillagok járását mutató mennyezet régen a pusztulás martaléka lett s a domonkosok nagy tornyának régi díszes mennyezetei is összeomlottak s aktacsomók porosodó tömegei töltik be szinültig a hajdan derült toronyszobákat, melyek ólomkarikás üvegezésén valamikor csintalanul játszott az aranyos napsugár.

A tornyot magát is a feledés pora lepte be, teljesen elhagyottan állt, míg rá nem terelődött Egyletünk tiszteletbeli tagjának, dr. gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő Excellentiájának figyelme, ki felismerte a torony nagy művészi értékét, látta annak elhanyagoltságát s környezetének városkép szempontjából ki nem elégítő voltát. Emlékművel óhajtotta élénkíteni a torony alsó sivár felületét, művészi tartalmat akart adni az elhagyatott zúgnak. Mindenekelőtt elrendelte az egész homlokzat helyreállítását s a befalazott függönyíves ablakok kibontását és kiegészítését. A Műemlékek Országos Bizottsága, élén érdemes elnökével, Kertész K. Róbert helyettes államtitkárral, szinte egész évi dotációjának latbavetésével elkövetett mindent, hogy a budavári Szent Miklós-torony megmaradt része visszanyerje eredeti külső képét s művezetésem mellett végrehajtatta a munkálatokat, melyek révén a nagy, díszes függönyíves ablakok újra kibontakoztak eredeti szépségükben. S ha a torony helyreállítás előtti és utáni képét nézzük, azt látjuk, hogy a restaurálás után jobban kitűnik annak csonka mivolta. Előző állapotában profán jellegű épületet mutatott s az övpárkány fölötti rész mintegy befejezte a homlokzatot, ma inkább szembeötlik a torony egyházi jellege s az övpárkány fölötti rész a befejezetlenség látszatát kelti. Előzőleg kicsinyes arányokat mutatott, ma jobban észrevehetők nagy méretei; előzőleg nem volt a toronyhomlokzatnak plasztikája, ma nagy mélységet és erőteljes árnyékhatást nyujtanak a mélyen tagozott függönyíves ablakok.

Az alsó ablak kiképzése különösen érdekes, mert a nyílását betöltő téglafalazat eltávolítása után az ívet díszítő kőrácsozat csonka darabjai is megkerültek olyan nagy terjedelemben, hogy annak kiegészítése biztos alapon történhetett. A felső ablak kőrácsozata egészen, függönyíve részben elpusztult, úgyhogy az ívkitöltés megoldásánál feladat jutott az új tervezésnek is. Érdekes volt az elfalazott nagy ablakok kibontásából kikerült téglaanyag is. A téglák középen az *MT* betűt s az 1747, 1748, 1749 és 1750-es évszámot mutatták, úgyhogy Mária Terézia királynő nevének kezdőbetűi előtt az évszámnak századokat jelző két számjegye, utána pedig a közelebbi időpontot megjelölő számjegyek állottak. A felhasznált tégla a királyi vár építésénél fennmaradt anyagból került ki s ezzel közvetve a Szent Miklós-torony ablakainak befalazási idejére is vonhatunk következtetést. Ez az időpont II. József uralkodása lehetett, mikor a jezsuiták rendjét eltörölték s nagyszerű kollégiumukat és papnöveldéjüket a helytartóság céljaira lefoglalták. Ekkor történtek azok a kegyetlen s a művészi érzéket teljesen tagadó átalakítások és rombolások, melyeknek a koronázótemplom gyönyörű déli kapuja is áldozatul esett; és méltatlanul vádolták a jezsuitákat ezzel a vandalizmussal, melytől távol állottak.

A helyreállítási munkálatokat Báthory és Klenovits kartársaink hajtották végre. Erős állványok épültek a nehéz kőelhelyezést is igénylő munkához, melyet teljes szakszerűséggel és nagy ügybuzgósággal végeztek el, miért ez úton mondok nekik köszönetet. Sikerült épségben megtartani a kőfelületek patináját s a kiegészítéseket csak a gyakorlott szem veheti észre. A torony alsó részéről eltávolítottuk a vakolatokat s ekkor tűnt elő a torony felépítési módja. A sarkokon hatalmas kőkockákból épített erős pilléreket emeltek, a 3 méter szélességet megközelítő hatalmas kőpillérek hajdan nyilván díszkapuval kiképzett közét későbbi időből származó terméskőfalazat tölti ki, melynek felső részén régi vakolat nyomai látszanak; a vakolaton külső homlokzatot eláruló bekarcolt kőhézagolás nyoma figyelhető meg. Nem dönthettem el, hogy a XVIII. századbeli Langer-féle térképen feltüntetett épület a torony, illetve templom előcsarnokát jelezte-e s nem találtam elég adatot a kapunyílás architektúrájának megoldására.

A toronyfal aljában annak jelentőségét magyarázó felirati tábla foglal helyet; a Magyar Tudományos Akadémia helyeztette oda. Egy elmosódó téglaív alatti e szerény tábla jelenti ma a torony alsó részének egyetlen látnivalóját, mert a sérült falsíkokon mutatkozó archeologiai tanulságokat a laikus szemlélő alig veszi észre.

Az eddig elhanyagolt hely művészi képének emeléséhez nagyban hozzájárult a székesfőváros tanácsa, midőn a Műemlékek Országos Bizottságának dr. Lechner Jenő kezdeményezésére intézett megkeresésére az előugró iskolaépület dísztelen tűzfalát művészi körerkéllyel kedves városképpé fejlesztette. Különös dícséret illeti Orczy Gyula székesfővárosi tanácsnokot, ki az erkély művészi terveit segítőtársaival: Végh Gyula és Klunzinger Pál kartársainkkal karöltve elkészítette. Az erkély olyan jól illeszkedik bele környezetébe, hogy néhány év mulva környezetének nélkülözhetetlen motívumává fog válni.

Ezzel azonban még nincs befejezve a tér rendezése. Még nem domborodik ki kellőképen az újonnan kedvessé varázsolt városkép s főként nem látszik jól maga a Szent Miklós-torony, Mátyás király építőművészi tevékenységének e jellegzetes alkotása.

Palóczi Edgár a Budapesti Hírlap hasábjain poétikus sorokat közölt a budavári Szent Miklós-toronyról s annak jelentőségét a párizsi *Tour de Jean sans Peur*-rel állítja párhuzamba. Én e téren tovább megyek, a viharverte tornyot a maga csonkaságában megcsonkított hazánk szimbólumának tekintem, melyet bele kell vonni nemcsak a budapesti, de minden magyar ember tudatába! Ne legyen az csak porosodó lomokat magában rejtő ódon burok, élettelen, kiselejtezett tárgyak dísztelen raktára, de nyerjen eleven tartalmat a mindenkihez érthetően szóló művészet eszközei által; hirdesse az építtető nagy Corvinus Augustus dicsőségét, ki a tudomány és művészet lángfegyvereivel vitte nemzetét szellemi diadalra. Legyen ez a százados műemlék a mi győzniakarásunk tiszteletreméltó szimbóluma!

SZEMLE

Ókeresztény bazilika Magyarországon. Eger közelében, *Feldebrő* hevesmegyei községben a Műemlékek Országos Bizottsága legutóbb kutató munkálatokat végeztetett az ottani róm. kath. plébániatemplomnál dr. Szőnyi Ottó bizottsági előadó és dr. Lux Kálmán építész, műegyetemi magántanár vezetése mellett.

A feldebrői 1750-ben felszentelt templom az egyszerű falusi barokktemplomok benyomását kelti; alatta nagyon érdekes altemplom húzódik meg, melyet a szakkörök tévesen XIII. századbelinek és átmeneti stílusúnak tartottak. (1. ábra.)

Az altemplomba a felső templomból tíz kényelmetlen lépcsőn lehet lejutni, hol legelébb egy alacsony boltozatos helyiségbe lépünk. Ennek az előcsarnoknak keleti falát kettős ívnyílás töri át, melyet különös alakú kötegpillér választ kétfelé. Az előcsarnokból be lehet látni az altemplom félköríves záródású szentélyapszisába és az apszis előtt elhúzódó keresztházába. A szentélyapszis gyűrűs boltozatát gyönyörűen faragott, régi templomból származó karcsú kőoszlop, a keresztház keresztboltozatát öt egy sorban álló kötegpillér támasztja. E kötegpillérek közül teljesen szabadon csak a középső három érvényesül, mert a két szélső már beleesik a mai templom alapfalába. A kötegpillérek alakja rendkívüli és nem tévesztendő össze a román stílus kötegpilléreivel, hol az egyes oszlop-

nem világos, hogy a kisebb kísérő toronnyal nem kívánja-e Siebmacher ezzel a nagy torony csigalépcsős tornyocskáját jelezni, vagy pedig a templom nyugati homlokzatát a valóságban csakugyan két torony szegélyezte.

Erre nézve Buda régi térképei adják meg a határozott feleletet és a második homlokzati torony létezését nem igazolják.

Buda legrégibb XVII. századbeli Marsigli-féle török térképe a dominikánus templom és zárda helyét csak elmosódott durva vonalakkal jelzi.

Legbecsesebb felvilágosítást nyujt az 1687-i bécsi állami levéltárbeli térkép, mely határozottan csak egy tornyot tüntet fel, mégpedig a mai csonkatorony helyén. A templom falai nagyjából még állhattak. Szentélyét a térképező helyesen a várfalnak támaszkodva mutatja be. A templomot és a mai csonkatornyot úgy elölről, mint két oldalról észak és dél felől épületek veszik körül. A templom előtt álló épület alighanem narthexszerű előcsarnok lehetett. A koronázó templom a térkép tanusága szerint akkor szabadon állt, de északra, közte és a domonkosrendi templomot körülölelő épületcsoport között még egy 9 házból álló épületcsoport emelkedett. Eszerint a két templom között két keskeny az egyházak tengelyével párhuzamos utca vonult.

Fontana János mérnöknek előzőnél sokkal pontatlanabb térképe, mely a két templom között három utcát jelez és a domonkosrendi templomot körüljárós csarnoktemplomnak tünteti fel, hitelt nem érdemel. Érdekes azonban a térképeken a várfalak középkori idoma, mikor még a mai Halászbástyák alépítménye nem állott.

Nagyon becses Langer Ferenc francia mérnök 1749-ből származó *Plan de la forteresse de Bude* című és a bécsi Kriegsarchivban őrzött térképe, mely a koronázó templom északi oldalán, a jeuzsiták nagyszerű kollégiumát, délről pedig a seminariumát tünteti fel. E térképen a dominikánus egyház üres tér és csak egy kis fáskamra látszik a szentély helyén a diadalív közelében. A csonkatornyot magát az újonnan épült élelmiszerraktár épületébe olvasztották bele, melyben ma a székesfővárosi leánygimnázium talált otthont. A térképen már látható a Halászbástyák alaprajzi idoma, melyet egy még későbbi térkép a *Bastei hinter der Statthalterei* címen jelöl meg. Ezek a térképek bizonyítják, hogy a jezsuita kollégium épületét csak később bővítették ki észak felé a csonkatoronyig.

Egy 1756-ból származó térkép a Langer-féle térkép adataival egyező s a mai leánygimnázium épületét élelmezési raktárnak nevezi; egy XIX. század elejéről való térkép már elemi iskolának mondja.

Megállapíthatjuk ezek után, hogy az idézett kútfők a budai dominikánus templomra és zárdára nézve aránylag kevés adatot nyujtanak. Buda nagyszámú régi illusztrációi közül alig egy-kettő foglalkozik a toronnyal, melynek jelentősége századok folyamán mindinkább lehanyatlott.

Mint már említettem a csonka tornyot a hajdani jezsuita kollégium későbbi kibővítése alkalmával beolvasztották a szemináriumból és kollégiumból alakított helytartóság szervezetébe, de nem tulajdonították annak különösebb becset, mert csak egyszerű raktárhelyiségeket helyeztek el benne. Ennek az új rendeltetésnek megfelelően átalakították annak külsejét is, úgy hogy a nagyszerű függönyíves és csúcsíves ablakokat befalazták és a régi architektúra teljes figyelmen kívül hagyásával új kicsiny börtönszerű vasrácsos ablakokat vágtak a torony falába ott, ahol az emeleti helyiségek beosztása ezt megkívánta. Az iskolatér felöli homlokzatán a csatlakozó három emeletes régi pénzügyminisztérium főpárkánya magasságáig nem hagytak meg egyetlen ablaknyílást sem és csak azonfelül volt látható a nyerstéglafalazatba foglalt két kisméretű rácsos ablak. A torony rideg külseje csalódásba ejtette a szemlélőt eredeti rendeltetése felől, sokan azt hitték, hogy e csonkatorony azonos azzal a *Tsonka toronnyal*, melyet krónikások rettegett börtön gyanánt emlegetnek. Azóta kétségtelenül megállapították, hogy a Zsigmond király emelte félelmes csonkatorony a királyi vár középső udvarában emelkedett. A torony külsejével különben sem a jezsuiták, sem később a helytartóság emberei nem törődtek s így annak homlokzatai, nem tekintve az ablakok eléktelenített részeit, megtartották eredeti jellegüket, kezdve a toronynak az emeleti falsík elé kiugró alsó részét, melyet az egyenetlen falfelület miatt fröcskölt vakolattal láttak el, kiálló rézsüjét pedig cseréppel fedték le. A felső emeletek megmaradtak a maguk természetes színében, tisztán láttatva kőfelületüket. A torony három szabad sarkát gazdag tagozatok szegélyezték. A sarokszegélyek az egyetlen megmaradt övpárkányon áthatolva érdekes összemetsződési idomokat mutatnak. Különös figyelmet érdemel a dél felé eső szegélytagozat, melyet a régi pénzügyminisztérium főpárkánya magasságában vízköpő-csatorna szakít meg, jelezve a templomorom hajdani kiinduló pontját.

A templom nyugati homlokzatának falsíkja a csonkatorony falsíkja mögött mintegy 15 centiméterrel ugrott vissza és szintén tiszta faragottkő felületet mutatott, mint ahogy ez több helyen ki is tűnt, hol a pénzügyminisztérium épülete csatlakozó részén a vakolat levált.

Érdekes a torony felépítésének módja is; annak falában a magasabb és alacsonyabb rétegek váltakoznak, sőt egyes rétegek magasságában is ugrás mutatkozik, melyet a következő kőrétegnél alkalmas módon, sokszor egészen kis kő közbeiktatásával, kiegyenlítettek. A rétegugrások, a kőkötés módja, a kőfelületeken mutatkozó és helyező ollótól származó lyukak, imitt-amott feltűnő állványgerendaüregek érdekes textúrát és hézagrajzot nyujtanak a meglehetős egyenletesen bepatinásodott homlokzatnak. A felület változatosságához hozzájárulnak még a lövéstől származó sérülések, melyek bizonyítják, hogy a torony a megismétlődő harcokban és ostromokban tűz alatt állott.

Nem olyan érdekes a torony északi homlokzata, mely a tagozott faragott kőszegélyen és a körülfutó övpárkányon kívül faragott kőrészletet nem mutat. A falsíkok nem voltak vakolva, a terméskőfalazat természetes mivoltában megmaradt.

Annál érdekesebb a Dunára néző keleti homlokzat, melynek sajnos csak az emeletes iskolaépület teteje fölé kiemelkedő része figyelhető meg. A homlokzat legérdekesebb része az összeomlott csigalépcső helye a letöredezett lépcsőfokok nyomaival és a lépcsőre nyíló ajtónyílás tagozott kőkeretével. A többi homlokzatokon végigfutó övpárkány ott is megvan, de megszakad a lépcsőtornyocska helyén és tovább megy a templom hajdani hajójának fala irányában. Ez a nyom tisztán mutatja, hogy a torony keleti fala ebben a magasságban már külső homlokzat gyanánt bontakozott ki. A templomhoz tehát észak felől legfeljebb a mai iskolaépületnél alacsonyabb épületrész vagy folyosó csatlakozhatott.

A csigalépcső helye mellett, jobbról a tetőeresz alatt, csúcsíves ablak látszik, melynek felső íves részében a a XVIII. század végén négyszögletes ablakot vágtak. A régi gótikus ablak talpköve eredetileg magán a körülfutó övpárkányon nyugodott. A torony átalakítói azonban egy másik vasrácsos ablaknyílás kedvéért átvágták az övpárkányt és a felette levő csúcsíves ablak talpkövét és téglafalazattal egészítették ki az új ablaknyílás keretét. Az övpárkány alatt és az iskolatető síkja fölötti falrészen ugyancsak egy téglával befalazott csúcsíves ablak jobboldali ívrészlete látszik. A torony keleti homlokzata különben vakolatlan terméskő falsíkot mutat, melyet a szegélytagozatok, párkányok és ablakkeretek faragott kőrészletei élénkítenek.

Mély megilletődéssel tapad tekintetem az összeomlott csigalépcső kiálló töredezett fokaira. Itt járt valamikor Mátyás király, hogy dolgozószobájában, tudományos műhelyében meglátogassa kedvelt hívét, Niger Pétert, a budai főiskola tudós rektorát; talán e toronyszobának horoszkópokkal és égi jelekkel borított boltozatai inspirálták a nagy királyt, hogy nagyszerű budavári palotája egyik termében roppant költséggel olyan mennye-

úgy volt szerkesztve, hogy körteidomú kőbordái és falívei díszes oszlopfejezet közvetítésével külön-külön sudárra támaszkodtak. A falpillérek között a kőrácsozatos nagy csúcsíves ablakok alatt pompásan alakított ülő ikerfülkék (sedilia) foglaltak helyet.

A kiásott szentélyfalak fölé Schulek Frigyes pergolát emeltetett. (2. ábra.) A templom képzeleti helyreállítása szempontjából megbecsülhetetlen fontos falrészlet az, melyet a régi pénzügyminisztérium és a hozzácsatlakozó fővárosi leánygimnázium épülete közti részen láthatunk. Ez a templom hajdani arcus triumphalisának jelentékeny maradványa, melyen tisztán felismerhetjük a tagozott ívek építési módját, a boltvállak magasságát és az átmenetet közvetítő díszes oszlopfejezetet.

Az eredeti szentélypadló betonból készült, melyet a török időkben 30 *cm* magas törmelékréteggel feltöltöttek s a földfeltöltést a vár minden részéből odahordott vörösmárvány sírkőlapokkal födték. E sírkőlapok művészi szempontból is igen becsesek, nagyobbrészt a XIV. század végéről származnak s ma a Halászbástya nagy tornyában nyertek muzeális elhelyezést.

Az akkori ásatásoknak határt szabott a pénzügyminisztérium épülete, mígnem 1916-ban egy trezorépítkezéssel kapcsolatban, ki lehetett azokat terjeszteni a templomhajó egy részére is. Az ásatásokat Foerk Ernő ellenőrizte s ő mérte fel a feltárt falmaradványokat. Az ő adatai birtokában megrajzoltam a templom alaprajzát. (3. ábra.) A Foerk-féle ásatásoknak legnevezetesebb eredménye volt a templomhajó déli falának meghatározása, miáltal meg lehetett állapítani a templomhajó szélességét is. Eszerint a budavári szentdomonkos-rendiek Szent Miklósról nevezett egyháza egyhajós, mintegy 62 méter hosszú templom volt a 13 méter szélességet és 32 méter hosszúságot meghaladó hajóval, melynek keleti végében a szentély felé, közvetlenül a diadalív előtt, díszesen alakított oszlopos karzat (Lettner) állt. E díszes karzat karcsú pilléreinek talpköveit Foerk Ernő eredeti helyükön találta, az ő felvételeiből megállapítható e karzat építési kora, mely megegyezik a csonkatorony építési idejével, a XV. század utolsó negyedével. Különös véletlen, hogy Szirmay József tábornok már említett házában olyan gót oszlopfejezetre bukkantam, mely formája és tagozatai révén összefüggésbe hozható a dominikánus templom Lettnerének pillérmaradványaival. Az oszlopfejezet egy Budán működő építész mesterjegyét feltüntető címerpajzsot mutat, a mester nevének *H.* és *K.* kezdőbetűivel. A mesterjegy alakjával azonos mesterjegyet találtam a meisseni Albrechtsburg mesterjegyei között is, hol ehhez a mesterjegyhez több nagyon hasonló és több csak kicsiben eltérő jegyekre is bukkantam. Tekintettel arra, hogy a csonkatornyon magán is találtam egy Meissenben is feltalálható mesterjegyet, mely egy kettős **w** betű középső csúcsán álló keresztből alakult, közelfekvő a feltevés, hogy a budai dominikánusok építőmesterei a meisseni Bauhütte iskolájához tartoztak. Ezt megerősíti a csonkatorony függönyíves ablakainak alakítása, mely felfogásban nagyon hasonlít a meisseni Albrechtsburg ablakaihoz. A címerpajzson baloldalt látható *K* betű, a keresztnév kezdőbetűje és alighanem *Hans*-ot kell benne sejtenünk; a vezetéknév *K* kezdőbetűjére nézve csak egykorú okirat adhatna felvilágosítást. Meissenben élt ugyan egy Krebs nevű építőcsalád, de túlmerész fantázia merné csak mesterünket Hans Krebsnek nevezni. A címerpajzsba vésett mesterjegy azonban így is igen becses középkori építészeti töredékünk, mert egy Budán dolgozó kőfaragó emlékét őrzi, még ha talán nem is Joannes frater lapicidaét, Mátyás király kedvelt mesterét, kit a király a kolozsvári Farkas-utcai franciskánus konvent építéséhez is kirendelt.

Visszatérve tárgyamhoz vizsgáljuk meg magának a csonkatoronynak alaprajzát. Ez mint látjuk, a hajó északi falához simulva, annak nyugati oldalán emelkedett s a templom alaprajzához viszonyítva nagyon széles alapokon épült. A torony négy hatalmas egyenként 7 négyzetméter területet befedő tömör falpilléren emelkedett, melyeket öles falak kötöttek össze egymással. A széles alap és a falak feltűnő nagy vastagsága a torony eredeti magasságára enged következtetni. Tornyunk magassága, csúcsvégződését is beleértve más középkori templomok analógiája szerint elérhette a templom hosszát, a 62 métert, esetleg meg is haladhatta. A csonka toronyfalak ma tehát alig érik el az eredeti magasság egyharmadát. Ha hegyes süveget tételeznénk fel, mely karcsú tornyoknál a teljes toronymagasság felére tehető, a torony négyszögletes alapfalaiból esetünkben csak egy emeletnyi rész hiányoznék azontúl már maga a süvegarchitektura következhetett.

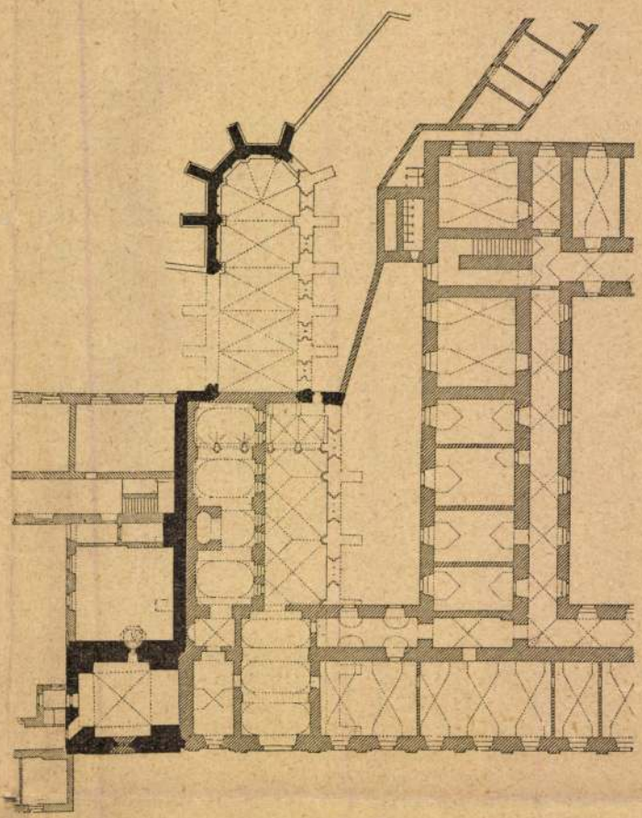

3. ábra. A budavári Szent Miklós-torony, a dominikánus-templom és a régi pénzügyminisztérium csatlakozó épületszárnyának alaprajza.

Hogy milyen lehetett a torony süvege, nehéz volna eldönteni. Budavár régi látképei erre vonatkozólag nem nyujtanak biztos támpontokat. Budavár legrégibb illusztrációja a Schedel-féle világkrónika ismert fametszete. A kép jobb szélén egy templomot ábrázol a hegytetőn, előtérben egy épülő, háttérben egy díszes magas toronynyal. Ha ezt az egyházat a koronázó templomnak tekintenők, a templom mögött látható torony a dominikánus Szent Miklós tornyot ábrázolná, mert a koronázó templom Mátyás-tornyának az egyház előtt kellene látszania. Minthogy azonban a fametszet készítése idején a Mátyás-toronynak is már állnia kellett, nyilvánvaló, hogy az ábrázolás hűsége és megbízhatósága kétséges.

Meldemann Miklós 1541-ből származó fametszete, a Schedel-féle ábrázolással szemben viszont túlegyszerűnek mutatja a Szent Miklós tornyot. Egyedül a Siebmacher-féle rézmetszet ábrázolása árul el a hűségre való törekvést, mely a tornyot két oldaláról Pest felől és a Krisztinavárosi oldala felől mutatja be. Ennek az ábrázolásnak viszont az a baja, hogy a rajz túl apró és részletekre nem nyujt felvilágosítást, mindamellett a süvegkiképzés alapelvére nézve némi támpontot szolgáltat. Úgy tűnik fel, hogy a torony alsó négyszögletes része előbb a nyolcszögű és még egy díszesebb részbe megy át. A rézmetszet a nagyobb tornyon kívül még egy kisebb kísérő tornyot is feltüntet. E tekintetben

cséző kalapáccsal alaposan megrestaurálták s eredeti formájából a kőfaragó egyéni ízlése szerint kivetkőztették. Feltehető azonban, hogy a következő, még befalazott oszlop, valamint a rátámaszkodó kőcsúcsív megőrizte eredeti formáját.

Az Országház-utcának még van egy középkori építészeti nevezetessége, még pedig a 13-ik számú Kochanovszky József-féle ház egyik földszinti szobája, melynek kőbordás boltozata még a XV. század elejéről való. Az azelőtt elhanyagolt és vastag mész- és festékréteggel elektelenített szobát mai műértő tulajdonosa, Csányi Károly kartársunk tervei alapján restaurálttatta s régi bútorokkal ízlésesen rendezte be.

Igen figyelemreméltó középkori leletre bukkantak az elmult évben bárcziházi Bárczy István miniszterelnökségi h. államtitkár Úri-u. 66. számú, azelőtt a skót bencések tulajdonában volt házában a Hickisch Rezső kartársunk végezte átalakítások során. A ház egyik földszinti termében két hatalmas kőpillér került napvilágra, melyek nagy kőíveket támasztottak. A kőpillérek törzse 1 méter átmérőjű, szabályos nyolcszögű és hozzácsatlakozó hosszúkás négyszögű, nagyméretű hasábból alakult, úgyhogy a pillér szélessége 2 méter 30 centimétert tesz. Lábazatát aránylag keskeny gót-stílű tagozattal képezték ki. A kőívek átmeneti tag vagy fejezet közvetítése nélkül támaszkodnak a pillérekre, ami késő gót-jellegre vall. Az oszlopok és ívek nagymérete eleinte azt a látszatot keltette, mintha templomépület maradványai volnának. Ezt a feltevést megdöntötte a pillér alakjának behatóbb vizsgálata s valószínűvé tette,

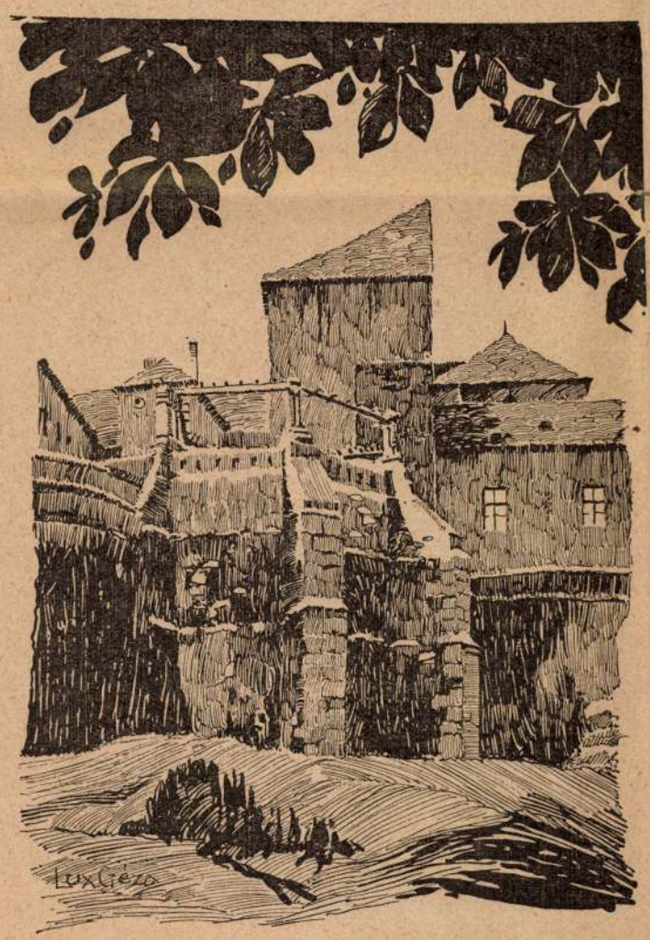

2. ábra. A budavári dominikánus-templom szentélyének romjai.

hogy miként a vajdahunyadi vár gyönyörű Hunyadi loggiájánál látjuk, a pillérek díszesebb nyolcszögletes elülső része díszes folycsószerű erkélyes architektúrát hordott, hátsó egyszerűbb falteste magasabbra feltörő falat emelt. Valószínű, hogy e pillérek egy nagyszabású főúri palota kertre néző nyitott loggiájának tartozékai lehettek, melyek fölött díszes palatium foglalt helyet, kertre tekintő, nagyszabású erkélyes zárt loggiettával. Olyan nagyarányú palota részletei lehettek a feltárt maradványok, melyeket a rekonstruktív rajzomon is szemléltettem, amilyen történelmi adatok tanusága szerint e helyen a Mindszentek utcájában csak Garai Miklós nádor birtokában volt. Rupp Jakab e helyre ugyan Zápolya György szepesi gróf palotáját helyezi, ámde Rupp megállapítása azért nem állhatja meg helyét, mert a mai Úri-utcában a hajdani Olasz-utcát tételezi fel. Ezzel szemben dr. Csánky Dezső, az országos levéltár tudós főigazgatója, hosszú évek terjedelmes és beható adatgyüjtése nyomán kétségtelenül meghatározta, hogy a mai Úri-utca a hajdani Mindszentek-utcája s a hajdani Olasz-utca pedig a mai Országház-utca volt.

Ennek a körülménynek biztos ismerete szab irányt Joannes Saracenus (Szerecsen János) két utcára, az Olasz- és a Mindszentek-utcájára néző hatalmas palotája helyének megállapítására. Ezt a palotát Garai Miklós nádor az akkori fogalmak szerint hihetetlen magas árért, 11400 aranyért szerezte meg s hagyta fiaira, Miklósra a későbbi nádorra és Jánosra. Az örökösök e palotán úgy osztoztak meg, hogy az egyemeletes olaszutcai rész Miklós nádornak, a kétemeletes mindszentekutcai rész János fivérének jutott. Egy 1412-ből kelt osztályos egyezségi okirat részletesen felsorolja az egyes épületekben található helységeket.

Kutattam a két utca közti szakaszon a palota helye után. Legvalószínűbbnek látszik az a feltevés, hogy ez az Úri-utca 33—35—37. sz. házak területén kívül az Országház-u. 6—8—10-es sz. házak területére terjedt át. Az Úri-utca 33. sz. ház déli határvonalán mintegy 10 méter magas faragott kőfalmaradvány emelkedik, melyet eddig a Mindszentek temploma maradványának tekintettek, melyet magam is annak tartottam. A fal tüzetesebb vizsgálata azonban másról győzött meg. A falnak felső részében, körülbelül a II. emelet magasságában, olyan ablak keretkövét figyeltem meg, melynek alakítása csak profán épületeknél fordul elő. Nincs kizárva, hogy ez a falrészlet a keresett Saracenus palota maradványa. A fal magassága közepetáján látható ékes mérműves kődíszítmény nyilván nem eredeti helyén van, hanem valahonnan más helyről került ide.

Ezzel körülbelül végig is futottam Budavár valamennyi könnyen megközelíthető jelentősebb középkori emlékein. Ezeken kívül csak a Baltaköz átjáróját kellene említenem, melynek faragott kődongaboltozatát s a terébe tekintő kis gótikus ablakot bevakolták és lemeszelték. A Verbőczy-utca 18-as, az Országház-utca 23-as ház kapujának, az Iskola-téri *Vörös sünhöz* címzett ház kapualjában levő két gótikus ajtó kőkerete, néhány kisebb részlet s érdekes középkori pince egészítik ki Budavár középkori történetének emlékeit.

Ezeken végig tekintve, tiszta fogalmat alkothatunk Budavárának középkori emlékekben való szegénységéről s ezzel szemben annál jobban domborodik ki a dominikánusok csonka templomtornyának ránk vonatkozó jelentősége. A csonka torony falai közel 11 méter szélesség mellett 22 méter magasságot érnek el, tehát önmagukban véve is elég jelentékeny építményt képviselnek. Ha azonban a toronymaradványt összehasonlítjuk az egész dominikánus konvent összeomlott épületcsoportjával, az eredmény nagyon lesujtó. Elpusztult az egész zárda s elpusztult a nagyszabású templom maga is, úgyhogy csak alapfalaiból következtethetünk hajdani nagyságára. Szentélyének alapfalait a Halászbástya kiépítésével kapcsolatban 1903-ban kiásták s ekkor mértem fel annak alaprajzát s készítettem felvételeket a feltárt részletekről; két felvételi rajzomat *Magyarország műemlékei* I. kötetében, 1905-ben közölték. A szentély 7 méter és 60 centiméter belső szélesség mellett 23 méter hosszú volt s a szabályos nyolcszög három oldalával záródott s öt szakaszra oszlott. Az egyes szakaszok találkozásánál három sudárból alakított gazdagon tagozott falpillérek tartották a kőbordás boltozat vállköveit. A boltozat

Budavár 1686-iki visszafoglalása után a konvent déli területén jezsuita kollégiumot építettek; ez alkalommal eltakarították a bizonnyal összedőlt templom romjait, hol kertet rendeztek be. Később, a jezsuita rend eltörlése után a XVIII. század végén, a templom hajótere fölé szárnyépületet emeltek, melyhez a torony megmaradt csonka részét újabb mennyezetbeosztással szintén hozzácsatolták. S a budavári hatalmas dominikánus konvent hajdan fényes templomából ma szinte csak az a csonka torony maradt meg, melyet rövidség okáért Szent Miklós toronynak mondok. S bár e csonkatorony eredeti nagyságához képest tömegében nagyon összezsugorodott, magának Budavárának a koronázó főtemplom után mégis legjelentékenyebb középkori műemléke és méreteivel, tömegével és építészeti jellegével magasan kiemelkedik a vár kevésszámú többi középkori emlékei közül.

Közismert, hogy magából a királyi palotából is csak olyan csekély terjedelmű csonka részletek maradtak fenn, melyeket csupán a képzelet szárnyán egészíthetünk ki összefüggő képpé.

A várkertben ásták ki a palota egyik nagy termének és középső kőoszlopának 2 méternél magasabb falait, melyeket utóbb újra betemettek és csak a középső oszlopot tették hozzáférhetővé a későbbi kutatóknak azáltal, hogy köralakú aknafalat emeltek körülötte.

A királyi várnak könnyen hozzáférhető ősrégi pincéje építőművészi szempontból figyelemreméltót nem mutat.

A fegyvertár (Zeughaus) lebontása alkalmával ennél sokkal szebb, faragott kőboltívekkel ellátott pincét s a középfalban késő gótizlésű kapufeleket tártak fel; sajnos, ezeket az új palota építése miatt le kellett bontani.

A királyi várkert rendezése alkalmával Hauszmann Alajos mesterünk rábukkant a déli bástyatorony felvonóhidas kapujának és gyalogjárójának keretköveire, melyeket látható módon őrzött meg olyanképen, hogy az újonnan épülő kerti ház, Erzsébet királyné ú. n. parasztháza homlokzatába illesztette bele.

Egy másik, ugyancsak erődítésjellegű maradvány az északi nagy várfal felső felvonóhidas gyalogos és kocsibejáró kapujának kőkerete. A feltöltött kertúttest miatt a kocsibejáró félköríves kőkeretének csak felső része látszik, a gyalogjáró díszes gótikus ívét az elébe épített pergola-pillér eltakarja. A belső oldalon szép nyolcszögletes oszlop választja el a gyalogjárót a kocsiközlekedés terétől.

Budavár legjelentékenyebb középkori egyházi építménye a Nagyboldogasszonyról nevezett koronázó főtemplom, mellyel egyik előző előadásomban behatóbban foglalkoztam, eredeti építési korából aránylag kevés részt őrzött meg napjainkig. Különösen szentélyalakítása módosult a helyreállítás műve folytán. Ezzel szemben a templom északi, ú. n. Béla tornya majd egész tömegében eredeti alakjában érvényesül ma is, eltekintve megújított kőburkolatától. A templom déli, ú. n. Mátyás tornya csak négyszögletes alsó részében maradt meg a maga eredetiségében. Középkori építő- és szobrászművészetünk egyik legremekebb emléke maradt meg a templom restaurált gyönyörű déli kapujában, mely, sajnos, a jezsuiták utáni XVIII. századbeli helytartósági építkezés folytán súlyosan megsérült. E pompás kapu Budavárának egyetlen középkori figurális szobrászati emléke, mely művészi megoldásában és kivitelében a nyugati országok legszebb ilyen emlékeivel felveszi a versenyt. A kettős kapu tympanonja a boldogságos Szűz halálát (depausatio beatae Mariae Virginis) ábrázolja. A tympanon közepén térdelő Máriát a tizenkét apostol veszi körül. Fölötte felhőkön 2 térdelő angyal és a négy evangelista között Krisztus alakja tűnik fel, amint Mária lelkét kisgyermek képében magához öleli. A gondosan restaurált kaput ma kőelőcsarnok védi az idő viszontagságai ellen.

A vár másik nagy, középkori egyházi emléke a helyőrségi, hajdan Mária Magdolnáról nevezett templom külsőleg alig árulja el eredetét, csak tornyának nyolcszögletes idoma s az alsó négyszögű részéhez simuló támpillérek engednek erre következtetni. Annál szebben bontakozik ki a középkori jelleg a torony alsó csarnokában, melynek ajtókeretei gazdag tagozásukkal a késő gót stílus tipikus alkotásai. Még jellegzetesebb e csarnok gyönyörű csillagboltozata, Budavár leggazdagabban és legdíszesebben kiképzett ilynemű alkotása. Középkori eredetre vall a szentély polygonális záródása is. A többi részek mind sokkal későbbi időből származnak.

Budavár középkori polgári lakóházai közül a legismertebb az Országház-u. 20. számú épület. Gótikus jellegét a homlokzatnak erősen kiugró, tagozott csúcsívsora adja meg, melyre az emeleti fal támaszkodik. Sajnos, ez a homlokzat annyi átalakításon ment át, hogy még eredeti tömegcsoportosítása is változást szenvedett. Az ívsoron feltűnő a gyámkövek elhelyezésében mutatkozó rithmus. A kapunyílás fölött, két erőteljesebb gyám között, négy vékonyabb konzolt látunk, melyek keskenyebb íveket hordanak, ellentétben a homlokzat ívsorának többi csúcsíveivel, melyek határozottan szélesebbek, kivéve a kapufölötti négy csúcsívhez sorakozó, azokhoz hasonló egyetlen keskenyebb ívet. Az ívsor rithmusa arra enged következtetni, hogy ez a ház a többi régi budai házakhoz hasonlóan szintén három axisos épület lehetett. Ezt a kérdést természetesen csak a homlokzatvakolatok eltávolítása esetén lehetne eldönteni. A háznak tiszta faragott kővel boltozott remek kettős pincéje, kőkeretes tagozott ajtóival a legnagyobb figyelemre méltó s megérdemli, hogy az archeológusok ezzel behatóbban foglalkozzanak.

Buda több középkori lakóházának kapualjában tagozott íves fülkéket láthatunk. Ezek közül a legismertebb az Úri-u. 40. számú ház kapualjában kétoldalt látható díszes, kisebb-nagyobb falfülke. A fülkék ívei szeszélyes mérműves díszítményekkel vannak alakítva. Érdekességüket fokozza, hogy a kapualj nagyrészét még az eredeti kőbordás boltozat födi, hatásukat azonban csökkenti csúnya barna olajfestékmázolásuk, a boltozatnak szobafestő-stílusban való ízléstelen kifestése s a kapualj újszerű keramit burkolata.

— Érdekes ikerfülkék láthatók az Úri-u. 34. és 38. számú házakban is, de talán legérdekesebb Szirmay József tábornok Úri-u. 36. számú házában legújabban feltárt négyes ülő ikerfülke, melyhez még egy másik hasonló gazdag tagozású ikerfülke is társul. Feltűnő ezeknek az ikerfülkéknek merev felső záródásuk, hol az ívek helyét hegyes csúcsba összemetsződő tagozott kőhevederek pótolják, melyekből a mérműves tagozatok a szokásos módon fejlődnek ki. Az Úri-utca e négy szomszédos házának ikerfülkéi különös figyelmet érdemelnek, mert a régi budai polgári lakóház védelmi berendezésére engednek következtetést. Ezek az ikerfülkék a házőrség pihenőhelyéül voltak szánva. A kapualjak boltozatából vasgyűrűk lógtak alá s e gyűrűkbe fűzött rudakon bőrvedrek s egyéb eszközök álltak készenlétben a tűzoltásra vagy védekezésre.

Az Országház-utca 26. számú ház ikerfülkéi szintén figyelemreméltók. Sajnos, a kapualja idővel erősen megváltozott, a hajdani bizonnyal szebb s valószínűleg kőbordás boltozatát újabb dísztelen dongaboltozattal helyettesítették, mely a szép ikerfülkéket részben eltakarja.

Arányi Lajos, a vajdahunyadi vár lelkes kutatója, 1873-ban összeállította Budavár ama házainak lajstromát, melyeket még középkori eredetűeknek tartott. 70 házat említett meg e lajstromában (köztük sok nem középkorit is), ezek között különösen feldicséri az Országház-u. 5. számú ház szerinte mór-ízlésű, gazdagon tagozott öt kapualjfülkéjét, melyekről kezdetleges vázlatot is készített. Sajnos, az érdekes kapualjat ma egy érdektelen lizena-architektura vetkőztette ki eredeti jellegéből.

Arányi feljegyzése szerint nagyon szép hármas ikerfülke van a gróf Cebrián-féle, Országház-u. 2. számú ház kapualjában is: ezt azonban azóta — sajnos — befalazták s helyét bemeszelték. Annál érdekesebb látnivaló akad e házban egy kis csúcsíves loggiettában, mely ma befalazott állapotban lakást foglal magában. A loggietta előálló nyolcszögletes kőoszlopát, sajnos, szem-

térítő munkának fontos empóriuma volt. Innét indult ázsiai útjára Julián barát is, hogy ott lakó pogány magyar véreinket is a kereszténységnek megnyerje.

Ismeretes, hogy Julián roppant nehézségek és kimondhatatlan szenvedések árán el is jutott magyar elődeink őshazájába, megtalálta őket, beszélt velök s terjesztette köztük a keresztény hitet. Mikor később visszatért, hogy útközben elpusztult rendtársai helyett újakat ve-

1. ábra. A budavári Szent Miklós-torony helyreállítása után.

zessen hozzájuk, vette észre a tatár hordák hazánk felé való özönlését. Emberfeletti nélkülözések és fáradalmak között nagynehezen mégis elért Budára s elsőnek hozta hírül a fenyegető veszedelmet; sajnos, nem elég korán érkezett, hogy az egyenetlenkedő nemzetet sikeres ellenállásra birhatta volna. Feltartóztathatatlanul bekövetkezett a végzet. A tatárdúlás mindent elsöpört, rombadőlt a domonkosok budai és pesti kolostora is, s a hit és kultúra vívmányain az enyészet ülte diadalát.

A tatárok elvonulása után IV. Béla királyunk erélyes intézkedéseire romjaiból új életre kelt az ország s csakhamar felépült a domonkosok budai rendháza is olyan méretekben, hogy 1254-ben a rend Budán tartotta meg egyetemes rendfőnökválasztó káptalanját. Ez a körülmény világosságot vet arra, hogy a zárdaépületnek tágasnak, a magyar rendtartománynak népesnek kellett lennie.

E zárdában tartózkodott hosszasabban 1301-ben a pápa követe Boccasini Miklós ostiai püspök, domonkosrendi bíboros is, hogy az Anjou Károly Róbert királyságát előkészítse. Fáradozása csak részben járt sikerrel, mert bár sikerült a káptalant s más egyháziakat és világiakat Károly pártjára megnyerni, a budai polgárok nagy zöme elutasító magatartást tanusított. Az ellenállás miatt ingerült pápai követ eltávozott Budáról de haragjában egyházi átkot hirdetett a renitens polgárok ellen, kik ellen maga Károly Róbert megtorló hadat is vezetett. A budaiak azonban visszaverték az ostromló hadak támadását, sőt váratlan kirohanással meglepték a vidéket pusztító ostromlók rendetlen táborát és véres harc után fényes győzelmet arattak Károly serege felett, ki maga is menekülnivolt kénytelen.

Buda diadalmámorban úszott. A város rektora ünnepélyes népgyülésen kimondta a város feloldását az egyházi átok alól; a budaiak elbizakodottságukban azonban most már tovább mentek, mert Lajos nevű papjuk által a szokásos szertartások megtartásával egyházi átkot kiáltottak ki magára a pápára és az ő pártján levő magyar papokra. Budát erős vára egyelőre megvédte a megtorlástól s békéjét hosszú ideig nem zavarta semmi. Néhány év mulva azonban megváltozott a helyzet. Károly pártja az egész országban felülkerekedett. Az 1307-iki udvardi zsinat megújította az interdictumot s külön súlyos végzéseket hozott egyes renitens budai polgárok ellen. A zsinati végzések még értésükre sem juthattak a budaiaknak, midőn Buda váratlanul Károly király birtokába került. Seregét a Zsidó vagy más néven Fehérvári kapu egyetértő őrei bebocsátották s a város lakóira ráborult a megtorlás végzete. A rektor megszökött, de két kézrekerült esküdtet lófarkon hurcolva végeztek ki, Lajos pap és társai pedig börtönben haltak meg. A budaiak meghódoltak s a király nemsokára számos főpap és főúr kíséretében bevonult a városba.

1348-ban pestis dühöngött Budán s a rettenetes vész a zárda lakóit is megtizedelte. Ennek folyományaként a zárdai fegyelem is meglazult, mit az egyházban dúló egyenetlenkedés is előmozdított. A XV. század elején a pápa Dominici János raguzai érseket küldte ide követéül, hogy a szerzetesi fegyelmet visszaállítsa, de ő e téren nem ért el eredményeket, csak Hunyadi János segített végül e bajon, kinek kezdeményezésére a domonkosok kiküldötte: Brixenthali Leonárd teremtett rendet. Ezután a szerzet csakhamar újra felvirágzott s Mátyás király uralkodása fényes korszakot jelentett a zárdára nézve is. A zárda fiai külföldi főiskolákon sajátították el a tudományt és fegyelmet; híres tudós tanárai voltak, úgyhogy Mátyás király óriási arányúnak tervezett főiskolájának megszervezését is a dominikánusokra bízta. 1477-ben annak igazgatójává Petrus Nigert tette s a főiskolát a budai domonkos-zárdában helyezte el. Tanárai között több domonkosrendi is volt. A zárda a magyar művelődés fölszentelt csarnokává emelkedett. A király az intézményt nagy belső értékének megfelelő méltó környezetbe illesztette; bizonyára ő építtette a templom és rendház hatalmas kőtornyát, melynek ma csak csonka maradványa hirdeti építője művészetszeretetét s korának uralkodó építési ízlését. Hogy ugyanakkor a rendházban és a templomban is folyt építkezés, előbbinél nagyon valószínű, utóbbinál töredékekből bizonyítható tény.

Mátyás király utáni időkben egyelőre még élénk volt a zárdai élet, de a később bekövetkezett gyászos események már előrevetették árnyékukat.

Nándorfehérvár 1521-ben bekövetkezett eleste rémületbe ejtette Buda lakosságát, mely mindinkább menekülésre gondolt. A félelem a zárda lakóit is hatalmába kerítette. Ebben a kritikus időben, 1523-ban, nevezetes lakója volt a rendháznak, sőt egy tudományos munkájának több fejezetén is itt dolgozott Cajetanus bíboros, ki — mint ismeretes — a reformáció történetében elhatározó szerepet játszott.

A viszonyok egyre rosszabbodtak, a budaiak helyzete mindinkább tarthatatlanná vált s midőn a szerencsétlen mohácsi csata után 1526-ban Szoliman bevonult Budára, üres, elhagyott várost talált. Ezután, mint az orkán bömbölésére és a villámcsapásra megdermed a természet és szinte elhal, így történik a dominikánus élettel is Budán. 1529-ből még van egy száraz történeti adatunk, mely szerint Segesvárra asszignálnak két budai pátert, de ez már az utolsó szó a dicső multú budai dominikánusokról.

Ezután 1541-et írnak! Budát a török csellel beveszi és lassankint tűzzel-vassal elpusztít vagy megszentségtelenít mindent . . . A magára maradt hatalmas kolostor a török alatt teljesen elpusztult s a kultúra hajdani felszentelt hajlékát s magát a templomot lóistállóvá aljasították a törökök.

és garage volt létesítendő. E programm alapján jött létre az új alaprajz.

Mindenekelőtt bontócsákány alá került az eddig házmesterlakásul szolgáló értéktelen udvari toldaléképület, miáltal lehetővé vált az új udvari helyiségek kellő megvilágítása és levegővel való ellátása.

A Corvin-tér felőli kapubejáratot meghagytuk előbbi helyén, csak a szomszéd helyiségből áthajló dongaboltozat lábát váltottuk ki úgy, hogy a kapualj jelenleg lapos szegmentíves boltozattal van beboltozva. Ezáltal belmagassága is lényegesen megnagyobbodott, s régi furcsa alakja is helyesbedett.

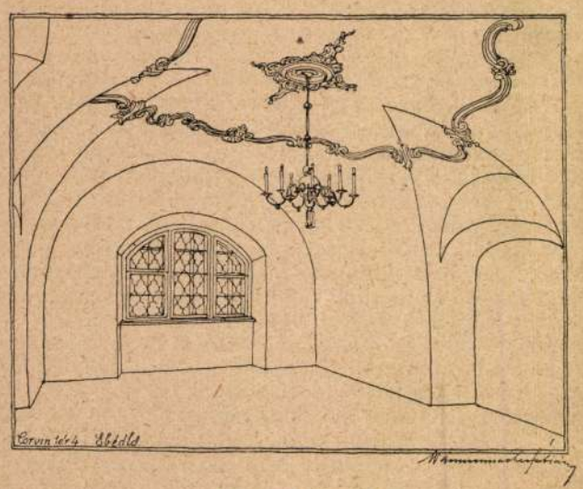

2. ábra. Ebédlő.

Az emeletre felvezető főlépcsőt is meghagytuk eddigi helyén, csak a teljesen kikoptatott tölgyfatömbfokokat helyettesítettük műkővel.

A ház új beosztása egyebekben az alaprajzokból (I—II. mell.) megítélhető. A legtöbb helyiség új nagyobbméretű kettős befelényíló ablakokat nyert, mivel a régiek nem felelhettek meg a mostani szükségletnek. A régi padlókat is természetszerűen újakkal cseréltük ki. A régi használható belsőajtókat, különösen pedig a faragott barokk formájuakat a rajtuk levő régi sárgaréz-borítású nagy szekrényzárakkal és szépformájú kilincseikkel természetesen meghagytuk, illetve újra felhasználtuk.

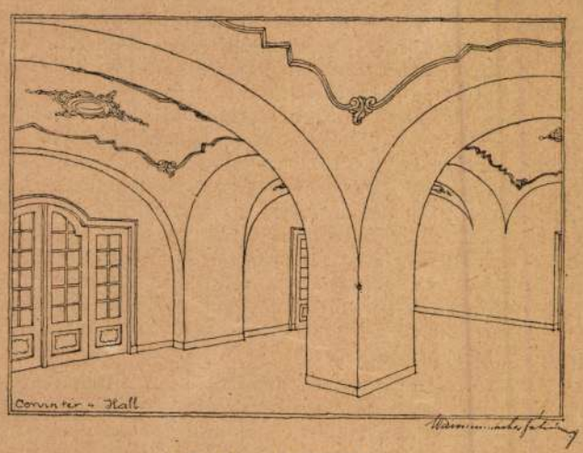

3. ábra. A hall képe.

A homlokzatok megoldásánál a főtörekvés az volt, hogy a környezethez lehetőleg alkalmazkodva, a milieu hagulatát megóvjuk s a homlokzatok átépítés előtti karakterét fenntartsuk. Megnehezítette azonban ezt a feladatot az, hogy a jelenlegi tulajdonosok igényeikhez mérten kissé díszesebb kivitelt kívántak. Viszont megkönnyítette a munkát a tulajdonosok részéről tapasztalt megértés.

A Corvin-tér felőli új homlokzat főformájában megegyezik a régivel (I. mell.). Az emeleti ablakok feletti három falfülkében Mátyás király életét jelképező három műkőrelief nyert elhelyezést. Ezek közül az egyik Mátyás királyt mint gazdát, a középső mint tudóst, a harmadik végül mint hadvezért ábrázolja. A bejárókapu felett alchimista-konyhát ábrázoló műkőrelief foglal helyet, amivel a ház tulajdonosai vegyész voltukra kívántak utalni. Ez a relief egyébként a kétoldali alakokkal együtt egy régi rézmetszet nyomán készült.

A Dunapart felőli homlokzatot a réginek megfelelően, barokkformák felhasználásával oldottuk meg. Részleteiről a II. mell, és 1. ábra nyujt kellő felvilágosítást.

Szintúgy a Margit-rakpart felőli kert kerítésfala is barokk-stílusban épült meg. Ennek a rajzát is a II. mell. szemlélteti.

A belső nagyobb helyiségek formái felől a hall és az ebédlőnek a 2. és 3. ábrákon szemlélhető távlati képei tájékoztatnak.

A budavári Szent Miklós-torony.

Dr. LUX KÁLMÁN.

Résumé. L'auteur décrit sous le titre *Tour de St. Michel*, après une courte énumération des rares souvenirs du moyen âge du bourg de Buda, les ruines d'un tour en style gothique de dimensions monumentales. Les recherches semblent vérifier que le roi Mathias Corvinus l'a fait ériger en voisinage du monastère des Dominicains fondé au premier quart du XIII-ième siècle, pour orner le couvent et l'église. Les recherches prêtent à penser que le massif carré a porté un tronc octogonal et une flèche importante La hauteur total devait être celle de la longueur de l'église (63 *m*). Les illustrations complétant le texte démontrent la situation restaurée des ruines, des restes du sanctuaire et le plan de l'église.

Fővárosunk törökhódoltság előtti korából napjainkig kevés építészeti emléket őrzött meg, ezek is többnyire csak összeomlott épületek elszórt kőtöredékei, melyek másodlagos helyen, leginkább múzeumokban láthatók. Még ritkábbak az eredeti elhelyezésű e korbeli emlékeink, melyek szinte csak véletlen folytán kerülték ki a végső pusztulást; terjedelmük szerény s inkább csak olyan falmaradványokra vagy épületelemekre szorítkoznak, melyeket az újabb építkezések alkalmával közvetlenül újra felhasználhattak, vagy amennyiben az új épület emelésének nem voltak útjában, kegyeletből érintetlenül meghagyhattak. Nem csoda, hogy Budavárában, annyi ádáz harc és ostrom színhelyén mindössze néhány kapufélkő, kapualj, ülő ikerfülke, ívsor, loggiamaradvány vagy boltozat maradt meg a régi nagy idők hirdetője gyanánt.

Annál nagyobb jelentőségű az az ódon torony, mely a várbeli régi pénzügyminisztérium — hajdan jezsuita kollégium — épületéhez csatlakozva észak felől emelkedik. Ez volt a budavári szentdomonkosrendiek hitvalló Szent Miklósról nevezett elpusztult konventjének hatalmas templomtornya. (1. ábra.) Komor falait századok nemes patinája fedi. Építési kora dicsőségesen uralkodó Mátyás királyunk uralkodása idejére vezethető vissza.

A szentdomonkosok eredeti zárdája és temploma azonban még régibb keletű volt, mert az már a XIII. század első negyedében keletkezett. Első főnökét maga a rendalapító Szent Domonkos jelölte ki Pál atya, az akkori bolognai prior és főiskolai tudós jogtanár személyében, ki a történelmi adatok tanusága szerint magyar ember volt. Pál atya rendtársai szintén magyarok lehettek, mert köztudomású, hogy abban az időben a bolognai egyetemet számos magyar ifjú látogatta. A domonkosrendieket a magyar rendtartomány megalapításánál főként a magyarok közt élő pogány kunok megtérítése vezérelte. A budavári rendház ennek a nagy

1943 DEC. 11.

a kapunyílás megoldásában, a mihrab vallásos töröknek szent formájára utal, a budai emlék kevésbbé hangsúlyosan, mint távol földön álló, gazdagabb díszű testvérei.

Tovább, Óbuda felé még két imaházról van tudomásunk. Az egyik a mai Pálffy-tér helyén állott, még a neve sem ismeretes, mindössze annyit tudni róla, hogy dzsámi volt és kisméretű. Ide jártak egy ideig a Császárfürdő környékén nyaraló pasák. A másik nagyobb méretű, melyet a források egyáltalán nem említenek, Siebmacher 1602-es metszetének tanúsága szerint magas minaréjával a Császárfürdő közvetlen közelében állott, ha ugyan állott. Létezését igen kétségessé teszi a források hallgatása s az, hogy Zimmermann metszete ugyanezen a ponton nagyobb kupolás épületet tüntet fel minaré nélkül, nyilván magát a Császárfürdőt.

A Várhegy másik oldalán egyetlen idevágó emlékről van tudomásunk, s az Hadzsi Achmed dzsámija a Krisztinavárosban. Siebmacher 1598-ban készült metszetén, pontosan a jelölt helyen egy hengeres testű, elég nagyméretű, csúcsba szaladó hegyű kupolás, ablakos és zsámolyszerű, övvel körülvett épület látható, melynek azonban minaréja nincsen. Kétséges, hogy azonosítható-e az említett dzsámi épületével.

A pesti oldal török egyházi építkezése lényegesen szegényebb. Mindössze négy épületről van tudomásunk, valamenynyit azóta lebontották. Egy legújabb, szerencsés lelet révén azonban közelebb jutottunk a törökkori emlékek ismeretéhez.

A magyarországi oszmán építészeti emlékekkel foglalkozó kutatók eddig egy szóval sem emlékeztek meg a belvárosi plébániatemplomról s annak hódoltságkori sorsáról. Pedig nyilvánvaló, hogy a török a pesti oldal legnagyobb szabású keresztény templomát azonnal lefoglalta a maga vallási kultusza számára. A Műemlékek Országos Bizottságának most folyó s Lux Kálmántól vezetett nagyszabású helyreállító munkája, amely a templom legértékesebb, sokhelyütt freskóval díszített középkori részleteit ismét kiszabadította az otrombán rákényszerített malterréteg alól, erre a problémára is döntő és félreérthetetlen feleletet adott. A szentélyben ugyanis előkerültek a török dzsámivá átformált pesti főegyház mihrabja, mely Lux Kálmán szíves engedelmével elsőízben kerül itt bemutatásra.

A szentély déli oldalán, a Mátyás király korabeli pálcaműves kapuzat után két gótikus, Zsigmondkori fülke következik, harmadiknak, hasonló nagyságban csak más alaprajzzal, az újonnan előkerült mihrab. Alaprajza körszelet, homorú, fent csúcsos formája az ágyúlövedékre emlékeztet. E mihrabfülkét vegyes falazással építették be egy Zsigmondkori fülke elé. Ott, ahol oldalai csúcsba mennek át, keskeny vízszintes párkány fut végig rajta. A falazást fehér vakolat borítja, mely a csúcsrészről sajnos lehullott, csak a mostani renoválás pótolta. A párkány alatti részen azonban világosan látható, hogy a fülke belső díszítése függönyt utánzott, amire a gótikus művészetben is igen sok hazai példa akad. Itt azonban a díszítés, amely a fehér vakolaton fekete körvonalakkal s a formákon belül zöld színnel készült, jellegzetesen oszmán ornamentális formákat mutat, a gránátalma-mustra keleti változatát.

Nem kétséges, hogy a templom mihrabja került elő, formáján és díszítésén kívül erre vall délkeleti elhelyezése és a többi fülkétől elütő volta. Ez az emlék megérteti a késői szemlélővel, mikép volt lehetséges a keresztény templomok sokszor dicsekvően emlegetett, rendkívül gyors átformálása. Egy ilyféle mihrab-fülke hevenyészett falazással, vakolásával és gyors, vázlatos befestésével csakugyan néhány nap alatt elkészülhetett.

A többi pesti emlék nyomnélkül pusztult el. Fentebb, a metszetek tanúsága kapcsán szó volt arról, hogy a számos budai dzsámival és mecsettel szemben a pesti oldalon mindössze négy épült a török hódoltság alatt. Ezek közül a legnagyobb méretű, mely fallal volt körülvéve, a mai központi Városháza helyén állt s nagymecsetnek nevezték. Pest városának akkori szerény terjedelme magyarázza, hogy a többi

Genthon István a Budapest török műemlékei.

Lux Kálmán dr

Lux Kálmán dr.

az 1911. évi földrengés után restaurálta a kecskeméti rk. nagytemplomot.

wod

Berghold Kálmán dr.

Kecskemét város képe az 1911. évi földrengés után - MMÉE Közl. 1924. 134. l.

Lux Kálmán

és Möller Károly dr.
fervezték a Lónyay u.
24. sz. bérházat

Szefelslex 330. l.

Élet. arch.
u. o. 822. l.

~~Mauschgo.~~

Lux Kálmán

Epitő Ipar

1913. 301-l.

[a kecskemeti sk. helyre-
állításáért] Ferenc József
rend lovagkeresztjet
kapta.

119. kép. *Sienai festő, XV. sz. eleje : Remeték élete.*

A Capese-Zurlo- és a San Marco-gyüjteményből. Gerevich PA, 232. és 263. l. (Signorelli követője.) — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom.

Lux Kálmán dr

vód

Lux Géza dr.: Szent Margit sziget törökhódoltság előtti építészeti emlékei. Magyar Építőművészet 1942. dec. szám.

i, mint Petrarca, Szent Brigitta,
gyházszakadás idején, Magyar-
tt foglalt állást, bár a francia
agy Lajos — erősen igyekszik
s politikájának és a magyar nép
gyházszakadás nem járt olyan
, nincs szakadás a hívők között
evesztett indulatoknak, melyek
zik tehát alaptalannak az a fel-
az egyházszakadás felszámolásá-
gyökerezik. Sőt Alsáni Bálint
t uralkodó között, hiszen mind-
züntetése érdekében szolgálta.
nem érezhető a magyarországi
a főpapi stallumok olyan nagy
ottak nemcsak egyházmegyéjük
egész Európa politikájában is.
ékben és a Telekdi Csanáddal
, Fraknói Miklóson (1358—67),
76—78) átível egészen Demeter
kalapot főpapjaink közül. Négy

Lux Kálmán dr

Kiss Kolos János:
A margitszigeti Szent Mihályról nevezett premontrei prépostság története.
Bp. - 1931. VII. l. 43. l.
- 45 l.

Lux Kálmán dr.

l.

Tanulmányok Bp.
multjából. 80. l.
VII. 81. l.

zuletzt als späterer Nachtrag nochmals einen kürzeren Firmungsritus, sowie Gebete bei Anlegung pontifikaler Messgewänder und am Anfang der Messe. Es ist mit der *Carolina* des 11. Jh. auf Pergament geschrieben.

3. Fol. 85. werden bei der Erteilung der Weihen folgende Kirchen und Klöster erwähnt: *Domus sancti Adalberti — ecclesia sancte Marie — ecclesia sancti Petri — coenobium sancti Ypoliti — monasterium sancti Benedicti — monasterium sancte Margarete.* Alle diese Kirchen und Klöster hat schon Dom Morin in Esztergom nachgewiesen. Prof. FLÓRIS KÜHÁR O. S. B. untersucht in diesem Aufsatz von neuem die von MORIN aufgestellten Identifizierungen der genannten Kirchen und kommt zu folgenden Ergebnissen: *Domus S. Adalberti* = Kathedrale von Esztergom; *eccl. S. Marie:* Probsteikirche von Székesfehérvár; *eccl. S. Petri* = Probsteikirche von Óbuda; *eccl. S. Ipoliti* = Benediktinerabtei zu Zobor bei Nyitra; *monasterium S. Benedicti* = Abtei Garamszentbenedek; *monasterium S. Margarete:* wahrscheinlich die im J. 1138. schon als Probstei erwähnte Margarethenkirche zu Dömös bei Esztergom. Dadurch werden mehrere Aufstellungen Morins verbessert. Das *Benedictionale* MR 89 ist also für den Dom von Esztergom im 11. Jh. geschrieben worden.

4. Nach dem *Sanctorale* zu urteilen, in dem (mit Ausnahme des hl. Adalbert) die ungarischen Heiligen fehlen, ist das *Benedictionale* MR 89 sicher vor 1092. und wahrscheinlich sogar vor 1083. geschrieben worden. Damit stimmt auch der Umstand überein, dass Fol. 51'/2. *benedictiones pontificales* für die *dominica sancte Trinitatis* am ersten Sonntag nach Pfingsten aufgeschrieben sind. Das *Benedictionale* MR 89 ist also auf jeden Fall vor der Be-

Lux Kálmán dr

irod

Gerő László itj =

Ujabb adatok a vár-
beli szent Miklós
templomhoz.

Budapest Régiségei

297 — 318. l.

műszaki ábrák-
kal és képekkel

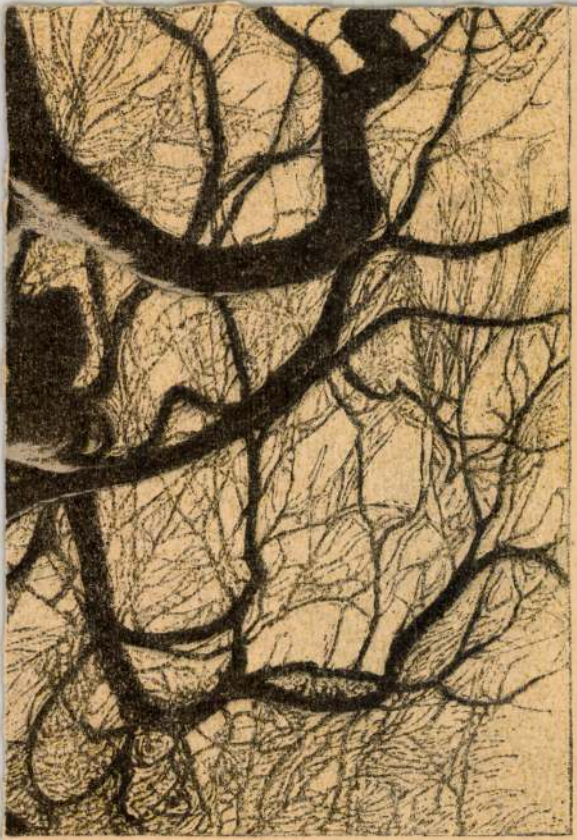

Lux Kálmán dr

1.

Arch. Ért. 1918–1919

102, 103. l. – 106. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Kálmán dr

l.

Arch. Ert.

1918–1919.

132. l

1905:IV.8.

T — Magy. Képtár 406.— Uj lelt. sz. 282.— 1905. átv. jegyz. 272.— Száma az Orsz. Képtárban a sz.nban 1917.és a leltárban 2895.— Vétetett 1881-ben 720 írton (1440 K)

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

Vét 1881.

Mh. 406.
Ujl. 282

255

Lux Kálmán dr

wod

Uxa. 82, 83 (Képpel),
108, 113, 114, 118. l. 121. l.
123. l. 124. l.

BUDAPEST
MÜEGYETEM, K
TECHN. INT

Lux Kálmán dr

írod

MMÉ Közl.

1938. 314. l.

(Tudósítás az Egylet
székesfehérvári
kirándulásáról.)

H. J.-t.:

5632

40.214. — K. M. E. Ny.

Lux Kálmán dr.

Irod

Az Ujság

1917. márc. 13

(Milyen volt Buda vára Mátyás király korában?)

6. melléklet

2-án kelt

levelet

műtárgyat

»FIGYELŐ«
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299-632.

Lap: Vasvármegye (Szombathely)
Megjelent: 1944 MÁR. 1 6.

Lux Kálmán dr

Felépitik Kassán Rákóczi Ferenc rodostói lakóházát

Lux Kálmán tervei szerint a hirhedt hóhérbástya egyik merész kiszögelésére épitik fel a nevezetes házát

Kassa rohamléptekkel szépül, épül, fejlődik, hála alkotó, fáradhatatlan polgármestere, dr. Pohl Sándor gondoskodásának és városszeretetének. A jövő feladatai és fejlesztési tervei mellett azonban nagy teret foglalnak el azok a kivánalmak is, amelyek a város gazdag történelmi emlékeinek megóvását, a város multjához méltó helyrehozatalát és ujjáalakitását célozzák, hogy a város idegenforgalmi értékének számát szaporitsák és a látnivalókat gyarapitsák.

Csak nemrégiben hozták helyre a város egyik szomoru emlékü, de hires középkori épitményét, a magyar középkor mozgalmas századaiból származó Miklós-börtön érdekes, kettős épületét, amelyet romladozó, máladozó állapotban vett át a város az idegen uralom megszünte után. A Műemlékek Országos Bizottsága és a város áldozatkészségével a régi börtönt eredeti formájában adták vissza: ujra azzá a XV. századbeli patricius épületté lett, amely kőkeretes ablakaival, belsejének változatos, boltives kiképzésével a város egyik legérdekesebb műemléke.

A börtönépületet egyben a kassai Rákóczi Muzeum kiegészitő részévé rendezték be,

ahol a régi börtönemlékek mellett a régi kassai céhek, kerámiai emlékek, régi butorok és egyéb régiségek nem mindennapi, rendkivül érdekes látnivalókat kinálnak az érdeklődőknek.

Kassa város polgármestere azonban még jobban ki akarja fejleszteni a Miklós-börtönnel kapcsolatos részeket, hogy együttes, összefüggő komplexumot nyerjen és gyarapitsa az idegenforgalmi értékeket.

Ebben az irányban országos érdeklődésre tarthat számot Lux Kálmánnak, a Műemlékek Országos Bizottságának főtanácsosa által elkészitett terv, amely a Miklós-börtön és a vele kapcsolatos másik szomoruemlékü ódon épitmény átrendezésére készült.

A terv szerint a Miklós-börtönt egy más komplexummal kapcsolják szorosan össze és amint a viszonyok lehetővé teszik, az érdekes épitkezéseket nyomban meg is kezdik.

Dr. Pohl Sándor, Kassa alkotó polgármestere az országos érdekességü tervekről a következőket mondotta:

— Egy nyugodtabb és boldogabb korszakban nagyszabásu átépitést fogunk itt végrehajtani. Erre elsősorban az a régi hóhérlakás alkalmas, amely a Fazekas-utca felé emelkedő ives részen volt. Itt akarjuk felépiteni II. Rákóczi Ferenc rodostói lakóházát, aminek terve már régóta előtérben van.

Mihalik Sándor muzeumi igazgató, a kassai Miklós-börtön nagyeredményü ásatásainak tudós vezetője a következő érdekes nyilatkozatot tette a tervekről:

— Egykor a Miklós-börtön udvarán át, fertőtlenitő kemencék felett, ivsoros folyosó vezetett az emeleti börtönrészből a volt hóhérlakásba. Ezt az utcafelőli ives komplexumot 1804-ben a város elszakitotta a Miklós-börtöntől és a kálvinista egyháznak adta. Ha a város ezt a részt visszaszerzi, nemcsak további helyiségekkel bővülhetne a Miklós-börtön, hanem a hóhérbástya kertjébe is követlen lejutást biztositana. A Miklós-börtön kassai régiségeinek hatása alatt a multba merült látogató innen kapná a Hóhérbástya kiszögelésére tervezett rodostói Rákóczi-ház megkapó külső panorámáját. Lux Kálmán poétikus szép terve ilyen eredeti történeti milliőben az elgondoláshoz méltó megoldást kapna.

A Rákóczi-ház három muzeumi épülettel valódi történeti környezetbe lenne helyezve.

A kassai, felállitásra kerülő rodostói Rákóczi-ház minden bizonnyal az ország egyik legjelentősebb Rákóczi-emléke lesz. A Nagyságos Fejedelem

alatt megteremtett: az bizonyság. Bizonyság visszamenően a multra, hogy mennyi nemzeti erő foglaltatott volt a magyartalannak s hazafiatlannak szidott felforgató törekvésekben. S bizonyság előre nézve a jövőbe, hogy a magyarság, a történelmi Magyarország többi nemzeteivel együtt, mennyire ugyanazon törvények szerint tud élni, állni és fejlődni, mint a világ minden művelt nemzetei. Az új Magyarország zászlajára fel lehetne írni: Nil humani a me alienum puto.

S mint az irodalmat, a művészetet s a tudományt: a nyolcnapos új Magyarország igazolja a szocializmust is. Nem éppen egyik vagy másik fogalmazását, hanem azt az azonos lelket, mely benne lüktet a konszervativ angol szakszervezetben éppúgy, mint az ultramarxista bolsevizmusban. Legyünk vele tisztában, hogy ez a ma nyolcnapos Magyarország, mely befelé új világot teremtett s kifelé vesztett háború után is el fog helyezkedni a világban, tulajdonképp kétszázezer szervezett ipari munkásnak e szervezettsége két szemén áll. Ez a kétszázezer ember ma az igazi magyar nemzeti hadsereg. Ez a kétszázezer ember ma a magyar rend,

tett el, hogy szerény virágjaival ... el sok-sok ezer sziv kivánságát és imádságát: A jó Isten áldja meg és segitse Kegyelmes jó Főpásztorunkat s kérjük, zárjon mindnyájunkat szeretetébe.

A kislány ezután átadott egy virágcsokrot a megyéspüspöknek, aki meghatódva ölelte magához a leánykát. Keresetlen szavakkal köszönte meg a főpásztor, hogy éppen a gyermek szivén keresztül köszöntötték őt először.

— Mondd meg a gyermekeknek — mondotta a megyéspüspök —, hogy a

gok és társadalmi egy... gyed 11-kor, a római katolikus egyházközség és a katolikus egyesületek küldöttségei fél 11-kor gyülekeznek a püspökvárban. Tisztelgő küldöttséggel jelentkeznek a főpásztornál a felekezetek képviselői is.

*

A polgári hatóságokat megelőzően fél 10-kor vitéz Bakay Szilárd altábornagy, hadtestparancsnok tesz látogatást a megyéspüspöknél vezérkari főnökének és segédtisztjének kiséretében.

Fájdalmakban tisztul meg a világ

Irta: Káldi János

Siratom a felgyujtott, vonagló, vén Európát:
Csupa jaj és csupa fájdalom.
Lángolnak a templomok, a gyárak és a rónák.

Az olthatatlan, szomjas Gyülölet lett az Isten:
Szétzuzza szép városainkat,
Az emberek szivét, hogy ne maradjon semmi itten.

Féktelen, vad vággyal belevág a földnek husába
S röhögve nézi, hogyan pusztul
Az emberek hite álma házikája ...

Lux Kálmán dr

irod

Berecz Sándor:

Református templom angyallal és szentképek-kel. Riport a gömörmegyei Pelsőcről.

Pesti Hírlap 1944. ápr. 23.

Foto: Magyar Film Iroda. Békeíi Károly.

Főpapi miseruha.

Lux Kálmán dr

Lőrd

Pintér Imre =

A kalocsai főszékes-
egyhaz, Bp. 1942

62, 74, 84. l.

1923. évi február hó 18-án halt meg keleti Várady Lipót Árpád érsek (1914—1923) a jóságos szívű nagy mecénás. Gyászos korszakban, épen 1914 június 29-én készült őt beiktatni székvárosa, mikor elterjedt a hír a trónörökös szerajevói meggyilkolásáról. A szörnyű háború, az összeomlás és forradalom az ő személyét sem kímélte, a vörösök a Markó-utcába internálták igen sok papjával és dr. Pintér József kir. főügyészhelyettessel együtt. Végül még azt is meg kellett érnie, hogy egyházmegyéjét a trianoni békeparancs kettészakította. Mindez azonban nem akadályozta meg abban, hogy mind papjaival, mind hiveivel szemben bőkezűnek mutatkozzék. Rövid főpásztori működése alatt kiváló vezetője volt az egyházmegyének.

Ugyanis a főszékesegyház talajából a restaurálás alkalmával csak az érsekek tetemeit emelték ki. Ma is ott pihennek még a kisebb méltóságokat betöltött papi személyek és egyetlen világi is. A vörösmárvány. l. 72. o.

Szent István szobra előtt, a főszékesegyház padozata alatt Bajzik János nagyprépost (1833—1839) és Knezovich Antal kanonok (1751—1764) nyugszik. Szent László szobra előtt pedig Kőkemezey Ádám kanonok (1739—1749), Hedry Boldizsár kanonok (1738—

Lux Kálmán dr

— röd

Mihalik Sándor:
Öt év műemlékvédelme és múzeumi munkája. (1938–1943.) Új Magyar Museum. 1943. III. k. II. f. 191, 207. l.

MAGYAR FESTŐ 1710 körül

Kuruc lovasok

Vászon, olaj, 26×35 cm.
Gerevich PA, 220. l.

MAGYAR FESTŐ 1717 körül

K *Rákóczi Ferenc fogadtatása a szultánnál* (57. kép)
Udvari ebéd Rákóczi tiszteletére

Vászon, olaj, egyenként 81×116 cm.
Ipolyi Arnold gyüjteményéből, ki 1870-ben kül-

Lux Kálmán dr

l.
Arch. Ért. 1916
249. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Kálmán

l.

Siklósy FKT tört.

522–525. l.

Lux Kálmán

l.

Siklóssy FKT tört

416. l.

ERDEI GYÖRGY

Lux Kálmán dr

vód
z

Polgár Iván dr:

A székesfehérvári
bazilika múltja
Székesfehérvár
1936

fd.

Temesvár VII. 179

Lux Kálmándr

iród
z

Gosztpécsbelvt

12. P.

<Lux Kálmán dr>

eitelte

< > A kolozsvári szent-
ferencrendi kolostor
épülete. Az Országos Ma-
gyar Régészeti Társulat
Évkönyve. I. évf. 1920-22.
Bp. 1923. 129-139. l.
képekkel

36.547. — K.

Lux Kálmán dr

l.

Szépmüvészet
1942 288. l.

Lux Kálmán dr

Reg. Tan. Evk

I. 1920-22. 201. l.

Lux Kálmán dr

l.

Rég. Társ Erk

II. 327. l

340. l

944. l

946. l

348. l

114 x 162 cm.

49 x 60 cm.

120 x 190 cm.

50 x 47 cm.

50 x 47 cm.

39 x 49 cm.

45 x 103 cm.

50 x 48 cm.

68 x 145 cm.

66 x 60 cm.

50 x 61 cm.

157 x 200 cm.

Lux Kálmán dr

vrd
v

Babos Sajós:
A nagypitkei „török emlék". Különlenyomat a Vasi Szemlébol
Szombathely 1935. 201. l.

Ószönyi lelet VI. 205.

Lux Kalman dr

Szent Margit tö-
redékének rekon-
strukciója.

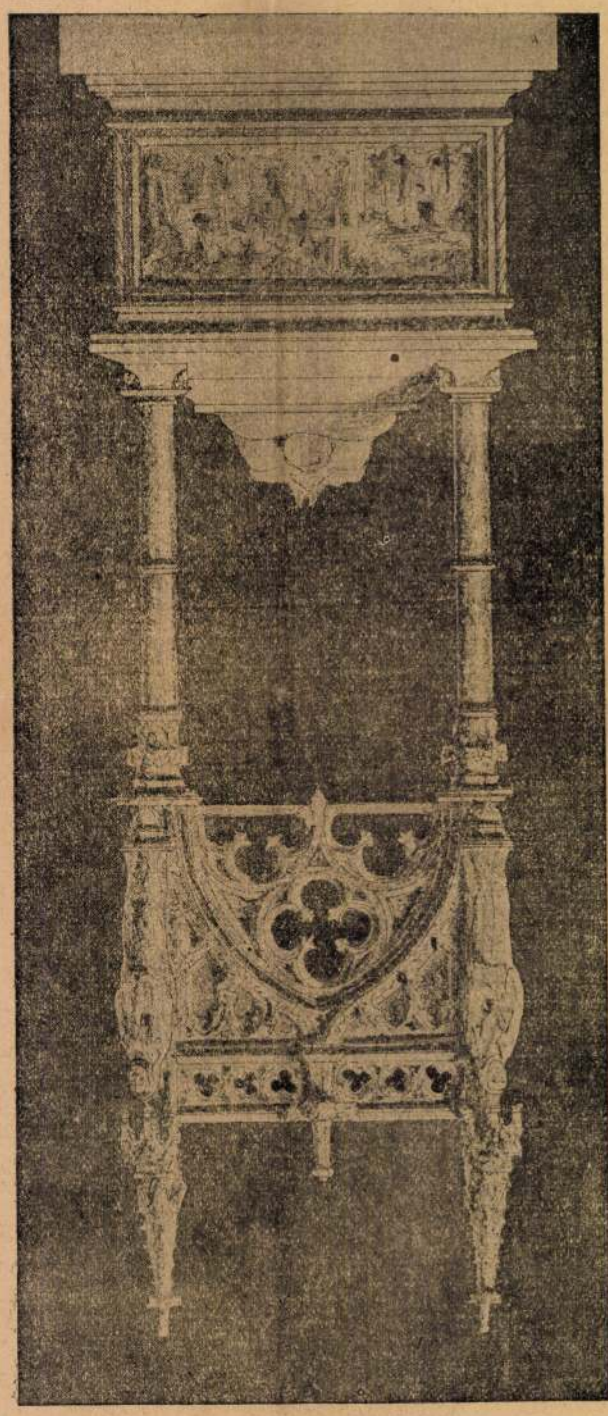

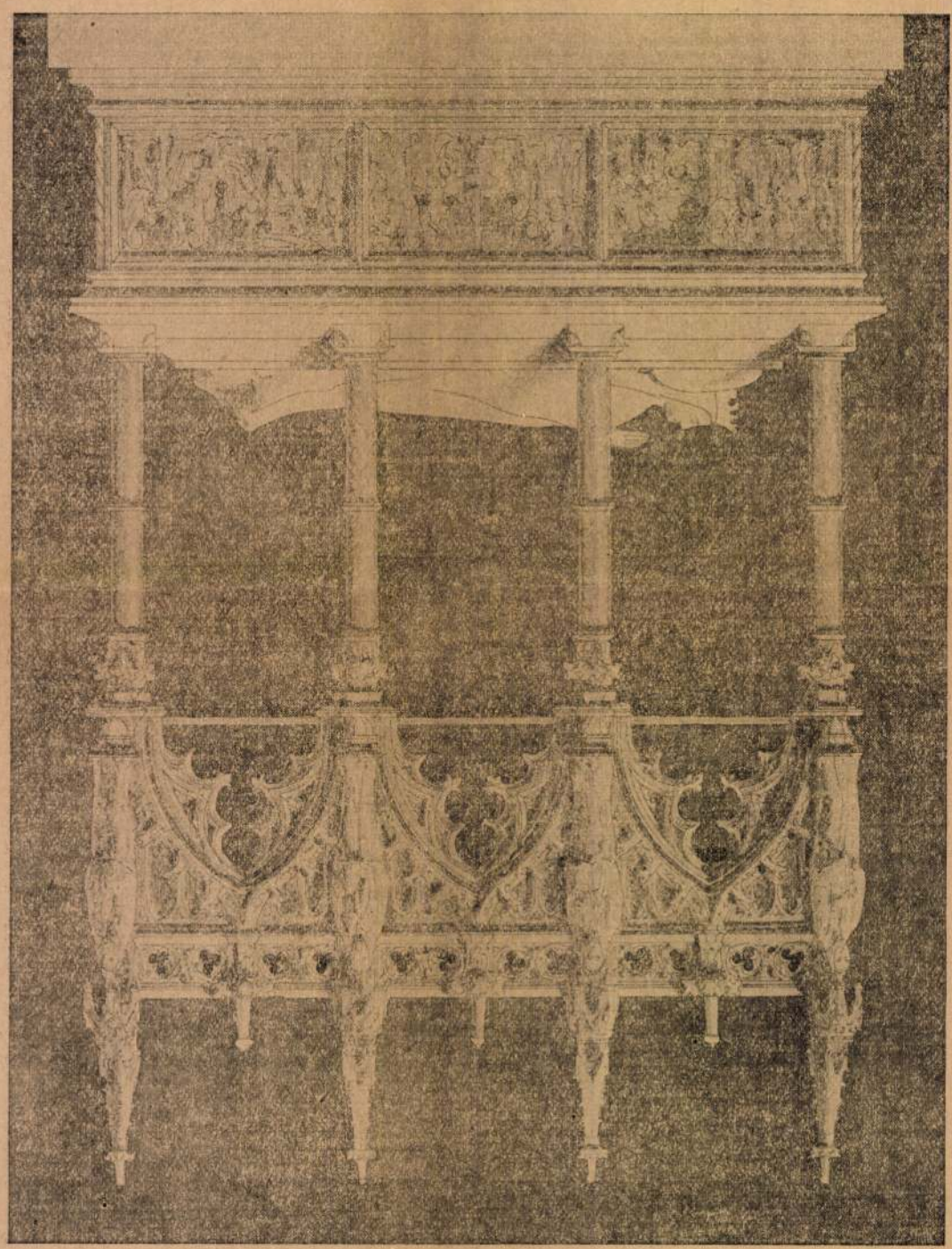

VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNYE

ÉS

MAGYAR ÉPITŐK LAPJA

Tizenharmadik évfolyam. 10. szám. Budapest, 1907. március 6-án.

Előfizetési felhivás.

1907. évi március hó 1-től uj előfizetést nyitottunk lapunkra és tisztelettel kérjük az esedékes előfizetéseknek mielőbbi megujitását, hogy a lap szétküldése zavartalanul eszközölhető legyen.

A kertvárosokról.

Nem azokról az álomképekről szólunk, melyeket Zola és nagy fantáziával biró irótársai varázsolnak elénk müveikben, hol a messze jövendő kulturális fejlettségéről irnak s melyekben megkapó szinekkel ecsetelik az emberek társas együttélésének gyökeresen megváltozott képét, a mikor Páris romjain már kecskepásztor legelteti nyáját s a kontinensek többi nagy, a jelenben hatalmasan lüktető életü városai is mind kihaltak s lassan mütörténeti érdekü romhalmazokká váltak, a lakosság pedig kertvárosokban él, a hol a legmagasabb tökélyre fejlesztetett már a gazdasági jólét, a higienia és az ebből fakadó megelégedettség testvéri egyenlőséget teremtett s a boldogság uralkodik az egész emberiségen.

Hanem ezen utopisztikus gondolatokból egy reális mozgalom fakadt ki, melynek célja ama tündéri álom városokat a lehetőségig megközeliteni s az annyi hátránynyal biró tömeges együttlakás észszerü megoldását megtalálni, s erről lesz szó.

Ismeretes dolog, hogy a fővárosok fejlődésével karöltve járnak a közegészségi, erkölcsi és közélelmező károk. Ez a körülmény annak a kutatására vezette a gondolkodókat, hogyan lehetne az egészségtelen tömörülést, a tulnépességet decentralizálni. A nagy városok és faluk együttlakás szempontjából egyaránt sok előnynyel, de egyaránt hátránynyal is birnak egymással szemben. Mi sem természetesebb, minthogy a modern szellem, mely mindenhol okokat fürkész s azokat felderitve orvoslást keres ezen a téren is talált megoldandó problemát s a sociologia erre a kérdésre vetvén magát, kereste a módot miként lehetne ama hátrányokat kiküszöbölni s az előnyöket kölcsönösen egyesiteni. Ennek a törekvésnek, tanulmánynak, iparkodásnak a gyümölcse a „Kertváros“ eszméje, melynek ma már meglehetős irodalma van Angliában, Hollandiában, Német- és Franciaországban s külön társaságok (Garden-City-Company, Jardin-Citeé Societé stb.) alakultak a legutóbbi időkben, hogy a megvalósitásra megérett ideák testet ölthessenek.

Ezekről a törekvésekről tartott érdekes és tartalmas előadást a Magyar Épitő Müvészek Szövetségében a mult csütörtökön dr. Wildner Ödön székesfővárosi tanácsjegyző. Vázolta az okokat, melyek az embereket a vidéki, falusi életre csábitják, s melyek a városi életre szoritott emberek között a nyaralás eszméjét megteremtették, ismét másoknak a városok periferiáira, kültelkekre, tisztviselőtelepekre való kihurcolkodását eredményezték. A városi élet drágasága, a magas és elviselhetetlen lakásbérek, a léghiány, a piszkos, egészségtelen lakások, a városi porból csirázó fertőzőbetegségek s hasonló mizériák kellemetlenné, sőt sokaknak lehetetlenné teszik a bennlakást, másrészt vidéken a társadalmi élet intenzivitásának hiánya, a munkára való kisebb kilátás és kisebb munkabér, a csatornák hiánya stb. oly hátrányok, melyek sokakat az ott éléstől visszariasztanak s igy a városi üzleti prosperálást igyekeznek összekötni lehetőleg a falusi idillikus és gazdaságilag előnyös viszonyokkal. Ámde ezek a várossal összeköttetésben levő ugynevezett nyaralótelepek még sem megfelelők, mégis izoláltak a városi társadalmi élettől, gazdasági szempontból sem ideálisak. Az ily telepek létesitését, különben is rendszerint csak a telekspekuláció kezdeményezi.

Minő legyen már most egy város, ha a falusi, természetdus környezetben való existálást egyesiteni akarnók a városi élet összes előnyeivel. Sokan foglalkoztak ezzel a problemával s a végeredményben kialakult az a kertváros terv, melynek reális valósággá válása ma már küszöbön van. Az előadó érdekesen ismertette ezután a kertváros eszméjének propagálására alakult angol, francia, belga, holland és német társaságok programját és az angol kertvárosokat.

Ez a kertváros tipus koncentrikus körrendszerben épülne. Középen nagy park képezi a város szivét, melynek szélén állanának körüskörül a középületek. A városház, a templom, a muzeum, az adminisztrációk különféle palotái s ezeket azután ismét parkgyürü venné körül. Már most a következő gyürüben bazár-épületet kell képzelnünk, olyan gyürüalaku Glas- palast-félét, mely az üzletek, vásárcsarnokok szerepét vinné. Itt folyna az üzleti élet, a bevásárlások összes forrásait magába zárná s ujabb parkgyürü választaná el a következő övezettől, mely a legelső, legdrágább lakóépületeket foglalná magába; természetesen cottage-rendszerben épült villaövezetet kell képzelnünk. Mindenütt sugárirányu közlekedő-utak futnának a kör közepe felé az üzletházakhoz és a középületekhez. Három ilyen cottage-rendszerü villaövezet volna, a második a középosztály, a harmadik pedig a szegényebb néposztály számára, persze mindegyik övezet egy-egy körparkkal elválasztva a másiktól. Legkivül következnének a gyárak, ipari vállalatok, melyek villamerőre volnának berendezve, s különben is ezen város megvalósulása idejére a füstemésztők idealis reformja is számitásba van véve. Az ipari vállalatok közvetlen vasuti összeköttetést (külön vágányok) nyernének, mert a vasutvonal a város emez övezetét egészen körüjárná hurok-szerüen folytatva utját a legközelebbi kertvárosig, mely jó sugárutakkal más közlekedő eszközökkel is könnyen volna elérhető. Ha ugyanis a kertvárost a zsufoltság veszedelme fenyegetné, a szomszédban uj telepet alapitanának, a melyet jó ut kötne össze a régi teleppel.

Egy-egy ily város körül tehát idővel egész sereg kisebb kertváros keletkeznék, mindegyikben egyaránt összeegyeztetve a társadalmi élet elevensége az idillikus és higienikus falusi élettel, és az ipari és kereskedelmi berendezések mindenütt egyesitve a mezőgazdasági termeléssel.

Ami már most az idea megvalósitását illeti, meg kell vallanunk, hogy minden buzgó törekvés dacára és a már tényleg létesitett ilyen kisebb kaliberü kertvároskák megfelelő volta ellenére kételkednünk kell a sikerben. London környékén ugyanis, a várossal szoros kapcsolatban és kitünő gyors közlekedéssel összekötve meg van közelitve az eszme realizálása azon tisztviselő- és munkás lakástelepekben, melyeket ilyen kertváros szisztema szerint odavaló gazdag gyárosok létesitettek s melyeknek áldásait vagyonban és egészségben ezerek élvezik és magasztalják.

De hogy egy ilyen kertváros nagyobb dimensiókban a tradicionalis uton kialakult modern üzleti életet élő metropolisokkal felvehesse a versenyt s egykor ezek teljes vérvesztését eredményezze, azt alig képzelheti valaki. Emberek millióinak világvárosokban való együttélése oly társadalmi berendezkedéseket fejlesztett, melyek nélkülözhetetlenekké soha sem lesznek, a kertvárosok szisztemáiba pedig már méreteinél fogva is absolute beilleszthetetlenek. Mesterséges uton társadalmat sem lehet szervezni, sőt alig lehet nagynehezen irányitani s elég a divat reformjára utalnunk, ha csak a legkisebb kérdések gyökeres s a hagyományos fejlődés utjának mellőzésével való megváltoztatását célozzuk, hogy belássuk minő kilátásaink lehetnek a sikerre.

A londoni példa azonban arra int, hogy az idea a maga geometrikus ridegsége mellett mégis figyelmet érdemel. Ki kell tehát hámoznunk azokat a mozzanatokat, melyek belőle megvalósitva hasznosak lehetnek a nagyvárosi élet azon decentralizatióira, melyek a külvárosok, környékbeli nyaraló- és ugynevezett tisztviselő telepek létesülésében nyilvánulnak. Ezek ma rendszertelenül, bár sok előnynyel, de nem kevesebb hátránynyal és az egyesekre nagy csalódásokkal kapcsolatosan alakulnak ki s ha a kertvárosok eszméjét a nagyvárosok környékein ezek helyes és célszerü kialakitásába fektetjük bele, azt hisszük bőven meg fogja hozni a tanulmányozására forditott munka kamatait.

A hozzávaló telkek olcsón megszerezhetők, mert telekjáradéktól még nincsenek sujtva s igy pusztán mezőgazdasági haszonértéken megválthatók. Nagyobb baj a finanszirozás nehézsége, mert a szövetkezeti alap, melyen külföldön a létesitendő kertvárosok alapitását tervezik, aligha fog beválni. Megállapitják továbbá a lakosok számának maximumát és a foglalkozások megfelelő arányát is. Ez utóbbi papiroson lehetséges, de szinte elképzelhetetlen a valóságban.

De ha a városok körüli lakótelepeket a kertvárosok eszméje szerint fejlesztik ott talán — kisebb dimensiókról lévén szó — fenti nehézségek nem nyomulnak annyira előtérbe s igy nem érdektelen foglalkozni azzal, miként lehetne ezekből a kertváros törekvésekből az eddigi mozgalom alapján kialakult nézetekből, eszmékből a mai viszonyok mellett, valamit megvalósitani, valamit felhasználni, a mivel a mai elviselhetetlen állapotokat talán közelebb hozhatjuk a javuláshoz.

Azért érdeklődéssel várjuk azt a vitát, melyet Wildner dr. előadása után a M. E. Sz. erről a kérdésről a közel jövőben kilátásba helyezett.

A BUDAPESTI LÉGSZESZGYÁRAK felszerelési irodái: IV., Aranykéz-utca 6. VII., Erzsébet-körut 19.

Elvállalnak mindennemü **gázvezetékek szerelését** világitási, fütési és ipari célokra. Raktáron tartanak legjobb és legszolidabb kivitelü **gázcsillárokat,** egyszerü és diszes kivitelben, mindennemü **gázfőző és fütőkészülékeket** és melegitőket.

SZAB. PARAFAKŐ
SZIGETELŐ ANYAG.
SHEDTETŐK,
FACEMENTTETŐK, MANSARDTETŐK.
HIDEG és VÉKONY FALAK BURKOLÁSA.
KÖNNYŰ HANGFOGÓ VÁLASZFALAK,
HŰTŐK, JÉGVERMEK, SÖRRAKTÁRAK,
BORPINCÉK SZIGETELÉSE.
PADLÓ SZIGETELÉS NEDVESSÉG ELLEN, GŐZ, MELEG, HIDEG VIZVEZETÉKEK és KÉSZÜLÉKEK SZIGETELÉSE.
TULKEVITETT VEZETÉKEK SZIGETELÉSE SZAB.
„THERMALIT“ ANYAGGAL.

SZABADALMAZOTT
PARAFAKÖGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
ezelőtt
Kleiner és Bokmayer
Igazgatóság: VIII., József-körut 2.
TELEFON: 60—33.
GYÁR: KÖBÁNYA.

MŰSZAKI IRODA:
GABOS OSZKÁR építész
VIII., RÖKK SZILÁRD-U. 3.
TELEFON 89—65.
HŰTŐ BERENDEZÉSEK,
FÖLDFELETTI
JÉGVERMEK, HŰTŐK, BORPINCÉK
HANG és HŐSZIGETELŐ PARAFAKŐ SZERKEZETEK,
VAS- és FAVÁZAS PARAFAKŐ RENDSZERŰ ÉPITKEZÉSEK,
TRANSPORTÁBILIS ÉPÜLETEK TERVEZÉSE

Kartellkérdés a Magyar Mérnök és Építészegyletben.

Nagy hallgatóságot csalt fel az egyesület építészi szakosztályainak legutóbbi ülésére a végre napirendre került kartell-felirati javaslat vitája, s szerencsésen agyon is ütötték a nagy munkával megszövegezett, bizottságilag megtárgyaltatott elaboratumot. Kétségtelen, hogy igazuk volt azoknak, kik a tervbevett mozgalmat nem tartják célravezetőnek ebben a kényes müszaki problemában, már pedig az egyesület nem kockáztathatja tekintélyét és erkölcsi sulyát eléggé meg nem fontolt lépésekkel, — de viszont azok, a kik mai felszólalásaikkal minden oldalról érdekesen megvilágitva a témát, leszoritották a napirendről a javaslatot, megtehették volna ezt sokkal előbb, mielőtt azt a bizottságot kiküldötték, hogy foglalkozzék a kérdéssel és dolgozza ki a felirati javaslatot. Ez a bizottság komoly és fáradságos munkát végzett, teljesen meddőn, eredmény nélkül, a mi az ilynemü testületi szereplésekkel, gyülésekkel és bizottsági tárgyalásokkal amugy is agyonterhelt épitészeket éppen nem buzdithatja a közérdekü ügyek megvitatásában intenzivebb résztvételre.

Lux Kálmán hozzászólása igen figyelemre méltó volt. Ő ugyanis éles határvonalat jelölt meg a kartellek és a trösztök között, kifejtvén, hogy a kartell a tisztességtelen verseny ellen a termelés biztositása érdekében jő létre, s mint ilyen éppen nem üldözendő, hanem ellenkezőleg elismerést érdemlő egyesülés, (nem emlitve természetesen kinövéseit) mig a trösztök ezzel szemben érdekegyesülések, a hol a termelés kizárólagos birtokában levők visszaélve az egyesülésben rejlő hatalommal a fogyasztók tehetetlenségét kihasználva önérdekből — tehát moralis alap nélkül — csigázzák fel az anyagárakat. Igen ügyesen hasonlitotta a témát az orvosok és ügyvédek között létrejöhető ilynemü egyesülésekre. Ha például az ügyvédek kimondják, hogy megállapitott tarifájukon alul munkát nem vállalnak, ez kartell. Ez az emberi jogokban gyökerezik, megmásitása törvény utján lehetetlen; de ha például az orvoskar közös rendelőintézetet nyitna s a beteg csakis ott kereshetne orvoslást, s kénytelen volna oly orvossal is kezeltetni magát, a kihez bizalma nincsen, s az életveszélyben levőnek is az orvoskar ilyen egyesülése kizárná a lehetőségét, hogy személyben tetszése szerint választhasson, ez trösztszerü egyesülés, mely terrorisztikus jellegénél fogva a moralis alapot nélkülözi s igy a társadalom, sőt törvényhozás által egyaránt joggal üldözhető.

Azért Lux is csak azt tartja kérelmezendőnek a kormánytól, vagy parlamenttől, hogy az állami vasgyárak ilyen egyesülésben, jelesen az u. n. vaskartellben ne legyenek részesek. Ezt vitatta igen magas nivón álló hozzászólásában Koch Károly is, az épitőipari szervezkedés jeles előharcosa és kitartó szószólója. Hozzátette azt is, hogy a munkabér és anyagárak emelkedése, a kartellek alakulása stb. sokkal nagyobb szabásu társadalom politikai evoluciok eredményei, semhogy kicsinyes intézkedésekkel azokat hamarosan megváltoztatni sikerülhetne.

Meg kell azonban vallanunk, hogy megszivlelendőnek véljük Vágó épitész azon véleményét is, miszerint megfontolandó, vajjon az állami vasgyáraknak a vaskartellben szereplése nem-e hat épen mérséklőleg a kartell esetleges kinövéseire s a közállapotokra mi lehet jobb befolyással, a részvétel-e, avagy a kartellen kivül állás. Az egyesület választmánya előtt fekszik egyébként a gépészeti szakosztálynak a vaskartell ügyében a törvényhozáshoz intézendő felirata és hinnünk kell, hogy ott ez a kérdés ugyis kellő megfontolást fog nyerni.

Felvetődött a vita során a müszaki birósági eszméje is, hogy tudniillik a felmerülő anomaliák müszaki tudás által vezérelt szakképzett egyének itélete elé kerüljenek, ami esetleg az egyensulyt biztositaná. Az idea azt hisszük, halva született. Mert a birói itélkezésnél a jogi képzettség és iskolázott itélőképesség fontosabb faktorok a müszaki tudásnál, szakkérdésekben pedig amugy is jeles szakférfiak adnak mindenkor véleményt, mely itélethozatalnál sohasem mellőzhető.

De ha az egyesület épitész szakosztályai le is vették a napirendről a kartellek ellen felvett harcot, a témát mindenesetre melegen kellene tartani. Ha igaz is, hogy nagy gazdasági mozgalmak, egyesülések csak hasonló gazdasági ellenakciókkal, kontra egyesülésekkel paralizálhatók, a kartellek egyes apróbb kinövéseit, eminensebb hátrányait talán kevésbbé hatalmas akcióval is lehetne esetleg orvosolni.

Hogy csak két dolgot emlitsünk, tarthatatlan állapot, hogy például téglát rendelvén nem bizhatunk a téglák egyöntetüségében s különböző gyárból különféle szilárdságu anyagot szállit a kartell és türhetetlen helyzet, hogy az egyik gyár parkétszállitmánya a szoba közepén elfogyván, onnan egy másik gyár más szinü és anyagu szállitmányával kell a padlózást folytatni.

Ilyen anomáliák talán könnyebben orvosolhatók, ha az anyagárak emelésére vonatkozó kifogásainktól függetlenül vettetnek fel s ha csak az ilyeneket sikerül megszüntetni, többet kapunk mintha sokat markolunk.

A vállalkozás körében előforduló jogesetek.

Helye van megállapitási keresetnek a kártalanitási kötelezettség kimondása iránt, mig a folyamatban lévő kártéritési per jogerős elintézést nem nyer.

A budapesti kir. itélőtábla (1905. évi szeptember hó 12-én 876/905. V. szám alatt) Back Frigyes dr. ügyvéd által képviselt Budapesti Szivattyu- és Gépgyár részvénytársaság cég felperesnek, Frieder Márk dr. ügyvéd által képviselt Nemzetközi baleset ellen biztositó részvény-társaság cég alperes ellen jogviszony megállapitása és járulékai iránt a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint kereskedelmi biróság előtt folyamatba tett kereskedelmi perében következő itéletet hozott:

A kir. itélőtábla az elsőbiróság itéletét megváltoztatja akként, hogy megállapitja, hogy alperes az A. alatti ajánlatnak megfelelő biztositási kötvény értelmében, annak korlátai között, szavatossággal tartozik felperesnek azért a kárért, mely felperest a R. Benedek 1902. évi február hó 6. napján történt balesete következtében érheti és szavatossággal tartozik felperesnek a R. Benedek által inditott kártéritési perben felperes ellen netán megitélendő és terhére megállapitandó perbeli költség azon arányos részéért is, mely annak folytán merül fel, hogy R. Benedeknek 1895. évi balesetén kivül ennek 1902. évi február hó 6 iki balesete is per tárgyává tétetett, egyuttal végrehajtás terhével kötelezi alperest, hogy felperesnek 335 K. 50 f. perköltséget és 45 K. 30 f. felebbezési költséget, mely összeg felebbezési dij és kiadás fejében megbizója irányában Back Frigyes dr. felperesi ügyvéd részére is megállapittatik, 15 nap alatt fizessen.

Indokok: Helyesen mondotta ki az elsőbiróság, hogy a jelen esetben megállapitási keresetnek helye van, mert mindaddig, mig a R. Benedek által felperes ellen meginditott kártéritési per jogerős elintézést nem nyer és felperes kártéritési kötelezettsége R. Benedekkel szemben jogerősen meg nem állapittatik, ami pedig a per adatai szerint eddig meg nem történt, felperes az A. alatti ajánlatnak megfelelő kötvénynyel elvállalt biztositás alapján alperest terhelő szavatossági kötelezettség teljesitését birói uton nem szorgalmazhatja, jogviszonyainak alperessel szemben való biztositása végett tehát a keresetileg szorgalmazott birói megállapitásra szüksége van. De téves az elsőbiróságnak az általános biztositási feltételek 11. §. második bekezdésére alapitott jogi döntése, mert a biztositás tárgyát az általános biztositási feltételeknek 1. §. határozza meg, midőn kimondja, hogy a társaság a törvényes szavatosság következményei ellen biztositást nyujt, azaz kötelezi magát a kötvényben

IFJ. MARKREITER J.
mázoló- és fényező mester
Elvállalom: kávéházak-, vendéglők-, mészárszékek-, épület- és butorok mázolását és fényezését legdiszesebb kivitelben.
Specialista a Flader-, márvány-utánzatban.
TELEFON 98—96. BUDAPEST, VI., Csengeri-utca 63. szám. TELEFON 98—96.

Lux Kálmán

A csendéleti festményeikkel feltünnek: Jávor Pál, Romek, Bükkerti Mariska, Poll Hugóné és az utólérhetetlen Pentelei Molnár János,-mondja kritikájában dr. Szemess Miklós: "A Képzőművészeti Társulat 60 éve a Mücsarnokban" cimmel a jubiláris tárlatról.Az ott résztvevő grafikusok között elsőrangu müveket mutatott be: Márton Ferenc, Haranghy Jenő, Conrád Gyula és Baransky László. Az épitészek közül figyelemre méltó Hikisch Rezső, Lux Kálmán és a magyar stilussal kisérletező Lechner Jenő és Lechner Loránd. A jubiláris tárlaton szereplő teljes művésznévsort lásd: Ströbl Alajos nevénél.

Élet, Bp. 1922. május 28. XIII. évf. 11. sz. 269-270. lap.

Dr. Lux Kálmán épitész

"A Margitszigeti zárda rekonstruált alapraj za", " Szent Domonkosrendi zárda rekonstruált képe a Duna felől Szent Margit korában" c. festmény,
"A Margitszigeti Domonkosrendi zárda rekonstruált képe a XVI. század elején", festmény,
"A Margitszigeti Domonkosrendi zárda udvarának rekonstruált képe" festmény.
Repr.-ók.

Élet. Bp. 1923. márc. 25. XIV. évf. 6. sz. 122-128, 123, 124, 125, 127, 135. lapokon szerepelnek a képek.

Dr. Lux Kálmán müépitész

"A Szentmargitszigeti Domonkosrendi aoácakolostor romjai" cimmel ismerteti a müvész a zárda történetét, az ásatások és feltárások munkálatait, az apácalakók életével kapcsolatban az eredeti épületeket és beosztásukat, a hozzátartozó templom és a hajdani kolostorépület belső berendezését, valamint az idők folyamán történt változásokat.
A részletes leirást a müvész saját rajzaival, festményeivel és felvételeivel illusztrálja.

Két felvétel: "A Margitszigeti zárdarom I."
"A " " II."

Repr.-ók.

Élet, Bp. 1923. márc. 25. XIV. évf. 6. sz. 122-128. lap.

Lux Kálmán, Ybl-díjas építész (1880–1961).

Gerevich Tibor művészettörténész maga mellé vette Lux Kálmánt, akit a Tanácsköztársaság alatti szereplése miatt félreállítottak, – és annak lehetséges fiát, Lux Gézát, aki később meghalt. Ekkor nekilátott a korszerű műemlékvédelem megvalósításának. – A második világháború után Lux Kálmán környében, tanulmányában lévta, hogy milyen lehetett Mátyás palotája, feltárást indítottak, így indult el a Budavár-i ásatás.

Az építészet ürügyén.

1979. X. 4. TV 21.45 (Gné)

Lux Kálmán, Ybl-díjas építész 3.) Folytatás

Lux Kálmán egy kömpben, tanulmányban közzé tette, hogy milyen lehetett Mátyás-palotája, - feltárást indítottak a második világháború után - azokon a helyeken ahol korábban megtalálták a vörösmárványdarabokat - a 40-es évek táján, a Várpalotában, a víztárolók építése során. Így indult el a budavári ásatás.

Az építészet ürügyén.

1980. VII. 18. TV 2. műsor, 22.20 /S.J./.

Lux Kálmán, Ybl-díjas építész

2). Folytatás

Lux Kálmánt a Tanácsköztársaság alatti szereplése miatt félreállítatták. Az esztergomi Árpád-kori királyi palota úgy került elő, hogy 1934-ben legördült egy kő a várfalról, elütött egy kis fabódét, a tulajdonos elment Gerevichhez, hogy a Műemléki Bizottság csináljon valamit. Gerevich kiküldte Lux Kálmánt, aki a helyben élő Lepold prelátus kanonokkal együtt, ahelyett hogy restaurálásba kezdtek volna, elkezdtek ásni és az első napokban ráakadtak arra a lépcsőre, amelyik a királyi kápolna elé visz. Hetek alatt sikerült feltárni a kápolnát és a hozzá tartozó épületeknek egy részét.

Az építészet ürügyén.

1980. VII. 18. TV 2. műsor 22.20 /S. J./.

Lux Kálmán, Ybl-díjas építész 1) Folytatás

1975. a műemlékvédelem éve volt Európában. Díjat is alapítottak ebből az alkalomból, a Műemléki Európa díjat, amellyel elsők között Sopron városát tüntették ki. A díj átadására 1975. okt. 14.-én került sor. A TV filmet készített ebből az alkalomból és megszólalt többek között Dercsényi Dezső művészettörténész is. Elmondja, hogy Gerevich Tibor professzora 1933-ban átvette a Műemléki Bizottság vezetését és gyökeresen átszervezte azt. Elsősorban rábízta legjobb tanítványára Genthon István-ra a hivatal vezetését. Maga mellé vette Lux Kálmánt és annak később meghalt fiát, Lux Gézát és nekilátott a korszerű műemlékvédelem megvalósításának.

Az építészet ürügyén.

1980. VII. 18. TV 2. műsor 22:20 /S.J/.

LUX Kálmán épített

Építészet és tervezés Magyarországon 1945-1956.
Bp.OMIK, 1992

48,54,

jegyei : négy karéjban M R betűk és három város torony fölött 1760-as évszám, elnyomott négykaré jos pajzsban. (Voit, 1956.)

MRENIK János egri ötvös. 1724—27-ig szerepel városi adókönyvekben, mikor is a város I. negye dének 4. fertályában mint vagyontalan zsellér írják össze.

MUNDI József (Giuseppe) építészeti igazgató (Bauin spektor). Meghalt Egerben 1786. április 22-én min gróf Eszterházy Károly püspök építészeti felügye lője.

MUNDL András egri kőművessegéd. 1752-ben → Val ner J. egri kőművesmester legényeként dolgozi Egerben.

MUNDL Ferenc egri kőműves. Egerben 1761—6 között szerepel az adóösszeírásokban.

MUNKÁCSI Ferenc egri ötvös. Az 1721— 27 között adóösszeírásokban mint vagyontalan zsellér szer pel.

MUSZPERGER (MOZBERGER) Konrád egri kő művessegéd. 1752-ben mint → Pichler György egri kőművesmester legénye Nyírábrányban dol gozik. Az egri adóösszeírásban 1753-ban találkozun nevé vel.

MUTZER (MOZER) Eberhardt gyöngyösi szobrász A gyöngyöspüspöki r. k. templomban 1767-ber szobrászmunkát végez (EÁL Gyöngyöspüspök templ. 1767 : Szd. 175.) és 1768-ban a templom oltá ránál végzett kisebb munkájáért 2 forintot, a szó szék kifaragásáért 70 forintot vesz fel. (EÁL Érs Gazd L 1703. rakt. sz. Diurn. 1768. VII. 25.) A fő oltár antependiumát készítő → Loseliny György asztalossal Mária névbetűit véste be. (Uo. 1768 pag. 266.)

MÜCKE Ferenc adácsi festő (Heves vm.) 1836—3 között a bécsi Akadémián az antik rajz és történet festészet hallgatója volt. A bejegyzés szerint szín házi súgó fia volt. (Fleischer 70. old.) Az irodalom ban mint pécsi festő szerepel. Egerben 1879-ber restaurálja a kerecsendi Kracker-képet és a deménd

LUX Kálmán épitész

RADOS Jenő: Kémeknek néztek bennünket. = Pavilon, 2/3.sz. 1990. 48 - 50. p. ill.

1918-as expedició MTA részéről Koszovóban és Albániában müemlékek felmérésére, ezen vett részt

elshofer 1928
elshofer, Walter. *Schweizer Handzeichnungen des* XV. XVI. *Jahrhunderts*. Die Meisterzeichnung I. Freiburg im gau, 1928.

s-Boudreau 1978
s-Boudreau, Linda. *Hans Baldung Grien and Albrecht r: A Problem in Northern Mannerism*. Ph.D. diss. ersity of North Carolina, Chapel Hill, 1978.

hison 1966
hison, Jane Campbell. "The Housebook Master and the of the Wise Man." *The Art Bulletin* 48, 1 (1966): 73-78.

hison 1972
hison, Jane C. *The Master of the Housebook*. New York,

1923
, Hans. *Künstler und Werkstatt der Spätgotik*. Augsburg,

1935
, Hans. "Ein verlorener Stich des Meisters ES." In *chrift Adolph Goldschmidt zu seinem siebenzigsten rtstag*. Berlin, 1935: 74-76.

ruck 1969

Lux Kálmándr

vrd

Puskás Lajos: A
magyar falfestés
árpádkori emlékei
Bp. 1932. 8, 9, l.

9

Lux Kálmán dr

restaurálta a Tordai fejedelmi lakot.

Erről szóló jelentése képekkel:

Harmath Domokos:

Emlékkönyv a tordai fejedelmi curia „Magyar Közművelődési Ház" felavatási ünnepélye alkalmából az „Erdélyi Muzeum Egyesület"-nek Tordán, 1913. évi október hó 11–13. napjan együttesen

⊖

⊖ megfartott vándorgyülése emlékezetére. Torda 1913. 24–27.

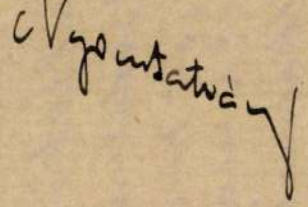

Nyomtatvány

Lux Kalmán dr

wód

2

Az óbudai hid
elhelyezése. A Fővárosi
Közmunkák Tanácsának
állásfoglalása.
Bp. 1934. 10-1.

Lux Kálmán dr.

a lillafüredi Palota
szálló

MAGYAR·EPITOMUVESZET

1930. 5-6 sz.

képekkel és
alaprajzokkal

JANKOVITS GYULA. JÁKOB VISZONTLÁTJA JÓZSEFET.

Lux Kálmán, építész.

(K):

Épületek, romok, műemlékek

A Sziget római kori kőmaradványairól már csak a múlt századi régészeti kutatásokról fönnmaradt hézagos beszámolók tanúskodnak. Védelmi szerepe lehetett, ugyanakkor egyes kutatók föltevése szerint a Sziget hajdani északi csúcsánál hid szelte át a Dunát, ennek megkövesedett pilléreit az Óbudai Hajógyár környezetében végzett folyamszabályozási munkálatok tárták föl. A mai Margitszigeten nyoma sincs már a rómaiak emlékének.

A magyar középkorban fontos szerepe volt a Szigetnek, erről vallanak Árpád-házi királyaink oklevelei, valamint a föltárt építészeti emlékek.

A Buda visszafoglalása idején készült metszetek ezen a területen már csak romokat ábrázolnak. Többé-kevésbé megmaradt a ferencesek kolostora, amelyet a bevonuló katonaság lőszerraktárnak és kórháznak használt. A szigeti romok történetét senki nem ismerte. „Hat helyen különféle épületromok látszanak; kettőből kitűnik, hogy valamikor templomok voltak... Egyébiránt miféle épületek lehettek e romok, azt a falak maradványaiból meghatározni nem lehet, az sem tudatik, kik voltak hajdan e Sziget lakosai." Így tudósít róla egy 1727-ből fennmaradt leírás.

A XIII. sz. alapítású ferences templom maradványait fölhasználva, József nádor 1796-ban a romok mellett építtette föl nyári kastélyát. Az épületet 1928-ban a Póló-bár céljaira átalakították. A nemes vonalú egyemeletes kastély Budapest ostromakor pusztult el, de a ferences templom tömör falmaradványai ma is állnak.

A domonkos apácakolostor rommezejét az 1838-as árvíz után földkitermelés alkalmával találták meg. Többszöri régészeti föltárása remek leletanyagot eredményezett, igazolva középkori okleveleink egykori híradásait is.

A premontrei kápolna alapfalai 1923-ban kerültek elő, s az épületet Lux Kálmán építész rekonstruálta.

A marosvásárhelyi Bodor-féle zenélőkút pompás másolatának helyreállítása műemlékvédelmünk jeles munkáját dicséri.

Budapest folyóirat, 1988. 7., 30-dol.

gyek alatt

De tölgyek alatt,
Valamerre jártam,
Szülőhonomat
— Csakis ott — találtam;
S hol tengve, tunyán
Hajt, s nem virul a tölgy:
Volt bár Kanaán,
Nem lett honom a föld. —

A tölgyek alatt
Még most is el-űlök;
Bűv-kép csalogat,
Ábrándba merűlök;
Hajó-kerekek
Zubogását hallom...
„Hajrá gyerekek:
A vízi malom!"

A tölgyek alatt
Im, meglep az alkony,
Hűsebb fuvalat
Zörög át a parkon;
Felhők szeme rebben:
Haza sietek,
Jobb ott, melegebben,
Ki vén, ki beteg...

A tölgyek alatt
Vágynám lenyugodni,
Ha csontjaimat
Meg kellik adni;
De, akárhol vár
A pihenő hely rám:
Egyszerűen bár,
Tögy lenne a fejfám!

argit legendája

Nyulak-szigete
Ime, a titok:
tromba veté
fehér Margitot.

egy fojtott sikoly.
durva szó miatt.
ályi udvaron
zontos férfiak.

káig valakit.
lármás, mokány nagyúr,
halk fiú legyen,

LUX KÁLMÁN

C.KISS István: A városvédő templom. = Budapest, 1983/8.
35.p. /Belvárosi/

Előremutató Lux Kálmán 1932-44 közötti helyreállitása.

1021

Lux Kálmán építész

1980.II.14. 4,25 N.

Jó reggelt!

- Naptár. Ma lenne100 éves Lux Kálmán épitész a magyar müemékvédelem jelentős személyisége. Dr. Bercsényi Dezső művészettörténész, a Müemléki Felügyelőség nyugalmazott igazgató-helyettese hosszu évekig együtt dolgozott vele. Erről beszélget Bánki Ilonával. 1D

-Magyarországon 1872-től van szervezett müemlékvédelem. De a müvemlékvédelem első modern képviselője Lux Kálmán volt. Miben állot az ő modernsége?

- Az esztergomi Vár az mai is példaképe lehet a müemléki helyreállitásnak. Korábban az ilyen müemléki roncsokból tulajdonképpen egy megálmodott müemléket épitettek. Esztergomban pedig elsősorban G revich Tibor irányitása, de Lux Kálmánnak a müszaki tervei alapján a valóságot mutatták be. És ha ma belép a Vár-káponába tökéletes térélményt kap és ugyanakkor azt is látja, hogy mi az, amit az épitő hozzátett. Tehát ezért tartják joggal első korszerü müemléki helyreállitásnak Magyaroszágon, aminek az elveit ma is alkalmazzák kibővitve természetesen, továbbfejlesztve, de lényegileg ma is azt csináljuk, ami Esztergomban történt.

- Ha már a mánál tartunk, most Ön milyennek látja a magyar müemlkvédelem helyzetét?

- A kettőt nem is lehet összehasonlitani. A legnagyobb differenciát abban látom, hogy ma nemcsak a szakembereknek a hobbyja a müemlékvédelem, hanem általános érdeklődés tárgya talán nem tulzás, ha azt merném állitani, hogy jelentős tömegbázis van mögötte.

- Müemlékeink gazdáinak legyen az tanács vagy bármi más, nincsen pénze arra, hogy a müemlékeket helyreállitsa. A Müemléki Felügyelőség elvi irányitó és nem pedig gazda.

- Például nem vagyunk szerencsés helyzetben a kastélyoknál, amelyeknek ha nincs jó felhasználója, ha nincs aki életet visz be le és ugyanakkor karban is tartja, akkor az helyreállithatatlan, el fog pusztulni.

- Hogy a téma milyen időszerü, azt mutatja Varga Pál mai információja.

- Kevés müemlék van Gödöllőn, egy perc alatt föl lehetne sorolni valamennyit. De ahhoz mégis sok, hogy a városi tanácsa, amelynek végrehajtó bizottsága éppen ma tárgyal róluk rövid időn belül helyre tudná állitani azokat. A Nepumuki Szent János szobor értéke, mint mondják 1 millió 200 ezer forint. Ez is felujitásra szorulna. Az 1775-ben épült barokk stilusu Kálváriát, még igy a jelenlegi romos, omladozó állapotában is 3 millió forintra becsülik. De hiába

ennek a falujitására sincs pénz. Ráadásul a közelmultban megtalálták a régen elveszett Szent Flórián szobrot is. Eredetét 1823-ra datálják és azt sem tudják a városatyák, hogy örüljenek vagy bánkodjanak-e miatta, mert helyrehozatalához ugyancsak több százezer forint kellene. Az 1750-ben épült barokk stilusu Graschalkovich kastély országos hirü müemlék. Viszont felujitásához több 10 millióforint kellene. És akkor még ott van a vasutállomáson az Ybl Miklós tervei alapján épült ugynevezett királyi váróterem, az 1760 körül épült barokk stilusu kuria, néhány müemlék jellegü müemlék épület, amelyek mind-mind várják a csak százezrekben kifejezhető felujitási munkákat.

o-o-o-o-o

LUX Kálmán

Entz Géza: Egyházi és műemlékvédelem
a két világháború között.
– Műemlékvédelmi Szemle, 1993/1. 106.

Lux Kálmán

1914-16 között restaurálta a mátraverebélyi rk. templomot.

Dercsényi Dezső, Entz Géza stb.: Magyar műemlékvédelem 1963-66. Budapest 1969.

Lux Kálmán

1932-44 között végzett restaurálást a belvárosi templomon.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 1335 l

1091

Lux Kálmán

Gerevich Tiborral együtt 1934-ben régészeti kutatással tárta fel az Árpád-kori esztergomi palota törmelékekkel betemetett helyiségeit majd a régit és az újat világosan elhatároló rekonstrukcióval állította helyre azokat.

Műemlékvédelem.

1972. VII. 5. Tv. 22.20 Ka. /11/

Lex Kálmán

a Tanácsköztársaság idején létrehívott Országos Műemléki Főhatóság működött, irányításával és Éber László irányításával.

a műemlékvédelem 100 éve.

1942. ápr. 9. Pétőfi 19.35 | 11 | M.

Lux Kálmán

Schulek Frigyes, Lux Kálmán és Schulek János részben elkészült, különböző műemléki elvek alapján történt restaurálásai sokban nehezitették a visegrádi lakótorony helyreállitását.

Gerő László: Váraink műemléki védelméről.

34-43.l.

Magyar Építőművészet, 1972.2.sz.

LUX KÁLMÁN, épitész

Szombathelyen a római romok feltárásával szabadtéri múzeum létesült. Később Járdányi Paulovics István professzorról, a jeles régészről, az ásatások vezeőjéről nevezték el. Épitészeti elemeit Lux Kálmán épitésznek köszönhetjük. 333.old

HECKENAST JÁNOS: Szombathely ~~Szombathely~~ város zöldterületei és zöldövezeti terve 321.old

VASI SZEMLE, XXII. évf, 3.szám, 1968. Szombathely

Lux Kálmán
MOMOK

a visegrádi palota helyreállításának
építészetét - emlékbe

Magyar építészet 1945-70
254. old.

Lux Kálmán, építész

Megemlítve: Gerő László építész
1948-ban került a nyugalomba
vonuló Lux Kálmán helyére
a ~~[illegible]~~ Műemlékek Orsz. Bizottságánál.

Szécsy Péter: Életre keltette Mátyás palotáját

3.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. ápr. 2.

Lux Kálmán

épitette ki a margitszigeti premontreiek templomromjait. (1930-31)

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13350

7301

Lux Kálmán

1957-58-ban restaurálta a VIII. Rákóczi u. 31. p. Rókus és Rozália kápolnát.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

9991

Lux Kálmán, szobrasz

Az Orsz.M.Kir.Iparmüvészeti Iskola tanárai,tanársegé
dei,/segédtanárok/,-Lux Kalman,-1921-1922.-Mintázas
53 .old

Mezei Ottó: Az orsz.M.Kir.Iparmüv.Iskola§1880-1944/
oktatási rendszere és ~~formái~~ forrásai 37.old

Müv.Tört.Ért. 1975. XXIV. 1.sz. Bp

Lux Kálmán

építész, Ibl díjas, számos mű helyreállításán dolgozott.

Merza László, Mernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

6611

Lux Kálmán

Pályázatot hirdettek az Erzsébet emlékmü elkészitésére. A lap bemutatja azokat a pályamüveket, melyek dijat nyertek és azokat is, amelyek nem lettek dijnyertesek:

I. dijat nyert: Bálint és Jámbor müve.

Ray Rezső, Lux Kálmán, Dr. Éber László a II. dijat nyerte el.

Vermes József és Kaszab Miklós, valamint

Tőry Emil és Pogány Móric alkotásai nem kaptak dijat.
Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1910. febr. 20. II. évf. 8. sz. 270-271. lap.

Lux Kálmán

Gerő László és Szakál Ernő tervei alapján állitották helyre a soproni „Káptalan termet."

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, 1969-70. Budapest, 1970.

2911

Lux Kálmán

képzitette a visegrádi királyi palota helyreállitási tervét. 178. sz. reprodukció.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál,

Morényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, 1969-70. Budapest 1972

209

Lux Kálmán

tervezte a Miskolc-Lillafüredi szállót 1927. 149. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

73P

Lux Kálmán

Sedlmayr János: A budai Várpalota középkori épületeinek helyreállitása /Ceró László, Szabó László, Lux Kálmán, Várnai Dezső, Mendele Ferencné, Kardos József, Kiss György építészek, Ormos Imre, Kiss Gusztáv kertterve-zők./ - Magyar Építőművészet, 1968.6.sz. 9-15. l.

Az 1968.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. - Művtört.ért. 1971.2.sz.109-182.l. 157.l.

Lux Kálmán építész

91 éve született

Népszava 1971 február 14

10. old.

Lux Kálmán

építén

Lillafüred, egykori Palotaszálló

Repr.

Kosáry Domokos: M. o. tört. képekben

Gondolat 1971. 653.

Lux Veritatis
Super Petri

In Matrimonio, ego Leo, Papa tertius
decimus.

Vicarius Domini: M.o. Tert. Vigesimus
Quartus 1874.

LUX KÁLMÁN

A TÚRJEI TEMPLOM
román-gótikus boltozatait
állították helyre

Koplár Lajos: Zala megye müemlékvédelméről

Müemlékvédelem, 1976. 2. sz. 65-67. l.

LUX KÁLMÁN

FELDEBRŐI KUTATÁSAIT
EMLÍTI A SZERZŐ

Levárdy Ferenc: Feldebrő kelet vagy Róma

Müemlékvédelem, 1976. 3. sz. 145-151. l.

UHX KÁLMÁN

1884-ben HAUSZMANN ALAJOSSAL
felmérést készítettek a
toronyről

Molnár József: Karakas budai pasa tornya

Müemlékvédelem, 1973. 4. 202-204. l.

J e g y z ő k ö n y v

a belvárosi templom restaurálása ügyében 1933 évi november hó 29.-én tartott szakértői bizottsági üléséről.

Jelen voltak:

Liber Endre alpolgármester elnöklete alatt

Némethy Károly tanácsnok, Farkas Ákos főjegyző, Szinte László müszaki főtanácsos Fridrich Lajos müszaki főtanácsos, Havlin Károly tanácsjegyző, Balogh György mérnök,

Petrovácz Gyula tanácstag, a közmüvelődési szakbizottság képviselője

Csányi Károly müegy. tanár, a Müemlékek Orsz. Bizottságának "

Szőnyi Ottó előadó, az Egyházmüvészeti Tanács "

Fodor Sándor min. tanácsos a Fővárosi Közmunkák Tanácsa "

gróf Csáky István mérnök " " " "

Bednárz Róbert esperes, apát-plébános,

Lux Kálmán müépitész

Jegyző: Pacher Béla tanácsi fogalmazó.

E l n ö k: az ülést megnyitja.

Lux Kálmán előterjeszti a belvárosi templom restaurálására vonatkozó javaslatát és részletes terveit:

" A Belvárosi Plébániatemplom helyreállitásának munkaprogramja.

A szentélyrész, mely az arcus triumphalistól keletre megtartotta gótikus jellegét, eredeti gót jellegébe állitandó vissza. Azokat a részeket, ahol későbbi szükségjellegü átalakitásokat végeztek, vagy ahol az eredeti állapot biztosan megállapitható, eredeti alakjukba kell visszaállitani.

A szentélynek csucsives ablakai, kivéve az egy keletre nézőt, melybe az 1889.-ki helyreállitás alkalmával kőrácsozatot és osztóköveket helyeztek be, kőrácsozatokkal és osztókövekkel s gótikus üvegezéssel látandók el.

A szentély faragott kő falai, faragott kövel egészittessenek ki, ahol folytonossági hiányok mutatkoznak. Az ablakok vizvezető párkánya mindenütt kiegészittessék. E párkány feletti részen a kő-

./.

felületek a hornyolás folytán elektelenitett területeken 1 cm-rel mélyebbre lefaragandók, kivéve azokat a köveket, melyeknek felületei véletlenül épek maradtak. Ezek a kövek érintetlenül maradnak, csak a közvetlen környezetükben levők faragtatnak le emlitett mélységig. A lefaragott felület tehát ugy alakul, hogy az ép és a folytonossági hiányt potló kövek az eredeti falsikban maradnak, a hornyokkal elektelenitett felületek pedig lefaragtatnak és némileg hátrább kerülnek. Az ablakok béllet köveit sérült állapotban is meghagyandók, csak a folytonossági hiányt jelentő kövek váltatnak ki, nehogy az ablakbélletet profilja változást szenvedjen.

A főpárkány helyén körülfutó kősáv jelezze a régi párkányt, a felette levő barokk időből való felfalazás felülete pedig sikba lefaragandó, a hézagok habarccsal kitöltendők. A felfalazás bevakolása kedvezőtlen hatást adna.

A pillér feletti létraszerü mérmüves diszitmények minden pillér felett helyreállitandók.

A déli oldalon levő és az oratoriumhoz legközelebb eső pillér fejezete helyreállitandó.

Az oratorium feljáró lépcsője terv szerint faragott kő homlokzattal épitendő fel.

A sekrestyerész alacsonyabb támpilléreinek felületei lefaragandók, felső részük kemény mészkővel fedendő be.

A sekrestye bejáróajtaja gót stylusban ujra készitendő.

A lourdesi kápolna csucsives ablaka helyreállitandó.

A sekrestyerész későbbi időből származó felfalazása lebontandó. A párkány ujra elkészitendő az egész sekrestyerész rézzel fedett alacsonyabb tetővel látandó el.

A lábazati párkány az egész templomon végig vezetendő. A lábazat, amennyiben a terep lesüllyesztése folytán szabaddá válik, kemény mészkő lemezzel boritandó.

A lábazat készitésénél a viz elleni szigetelés kedvéért az alsó kövek mögötti felületek aszfaltbitumennel vonandók be. A terep alá menő felületek kivülről szigetelendők. A vizszintes hézagban ólomszigetelés alkalmazandó.

A villanyvezetékek külső kábelekből táplálkozva rejtve ve-

./.

zetendők. Villanyharangozás kombinátióba vehető.

A hajórész

Az északi homlokzaton a gótikus faragottkő támpillérek összes felületei lefaragandók és gondosan, alig észrevehető hézagokkal képezendők ki és kemény faragott mészkő lemezzel fedendők le.

A barokk homlokzat részei a barokk ablakok talpától fel a kápolnasor párkányáig általában bevakolandó, kivételt képeznek azok a felületek, melyek a régi gótikus ablakok hátfalazatát nyujtják. Ezek a felületek a gót épités szabályai szerint kezelendők. Ilyen felület van az északi torony nyugati részében és az arcus triumphalishoz legközelebb eső szakaszablakánál.

A barokk ablakok talpa alatti részek a gót épités szabályai szerint kezelendők. A faragott kő sikok meghagyandók . A feltárt gótikus ablakkeretek mütörténeti emlékek gyanánt megőrzendők. A sérült keretkövek kiegészitendők, az ablakosztó kövek helyreállitandók. A hajdani ablaküvegezés ólomkarikás üveggel állitandó helyre.

A templom hajdani északi bejárója muzeumi tárgyként feltárva őrizendő meg. Az ajtókeret nyugati oldalának elpusztitott kövei és a záradék hiányzó kődarabja teljesen kiegészitendők.

A keret baloldali, kevésbé sérült része minden sérülésével, mai állapotában őrzendő meg. Az Orommező levakolandó és a barokk ablak alatt alkalmazott vastartók vasbeton lemezzel eltakarandók.

A kriptalejáró kőkerete gondosan letisztitandó Az ormot szegélyező lombfüzér hiányzó részei, nemkülönben a keresztbe fektetett csonton fekvő koponyával kiképezett koronázó rész ujra faragva kiegészitendők. Uj vaslemezajtó készitendő a réginek pontos mása gyanánt.

A hajórész déli oldalán a barok ajtó eltávolitandó, a gótikus ikerkapu hiányzó keleti kerete kiegészitendő. Az ikerkapuba tölgyfa ajtószárnyak illesztendők be, melyek közül a keleti, tényleg nyitható is legyen, a nyugati fix maradjon. A kápolnák barokk ablakai érintetlenül maradnak A falfelületek a barokk ablakok talpától a párkányig bevakolandók, azok alatt pedig a gótikus régi állapotnak megfelelően kezelendők Két gótikus ablak alsó részei kiegészitendők és

/

ólomkarikás üvegezéssel ellátva megőrzik a gótikus épitkezés emlékét.

A torony melletti kamra szakaszának kétosztásu ablaka teljes egészében helyreállitandó és ólomkarikás üvegezéssel látandó el. E szakaszon a régi gótikus párkány is helyreállitandó terv szerint. E szakasz belseje terv szerint alakitandó ki a templom külön muzeumának befogadására. A déli torony alsó része ugyancsak e célra tartandó fenn, olyan módon átalakitva, miként azt a helyreállitási terv előirányozza. E helyiségek padozata mélyebbre kerülne mai szintjüknél, hogy a románkori falrész lábazata is teljesen érvényesülhessen. A román falrész lábazata esetleg a padlástérben levő lábazati párkány darabokkal egészithető ki.

A templom körüli régi terep a mai járdaszint alatt mintegy 80 cm-rel mélyebben áll. A terepet a templom körül ilyen mélységre kellene lesüllyeszteni.

A pillérek közeit megfelelő kertecskékkel kell ellátni, melyeket egyszerü vasruddal kellene elkeriteni.

A templom padozata alatt feltárt archeológiai leleteket a helyszinen hozzáférhetőkké kell tenni.

B u d a p e s t, 1933. november 20.

Dr. L u x K á l m á n s. k."

Fridrich Lajos müszaki főtanácsos előterjeszti a polgármesteri XIII. ügyosztály észrevételeit Lux Kálmán restaurálási terveire.

" A belvárosi templom restaurálása.

A feltárási és kutatási munkákat folyó év nyarán és őszén az engedélyezett hitel terhére befejeztük és ezek alapján Lux dr. elkészitette az ideális rekostrukciókat, valamint a helyreállitási terveket, és programmot dolgozott ki a templom restaurálására.

Müemlékek restaurálása általában kétféle felfogás szerint szokott történni. Az egyik a stilszerü restaurálás, a másik iskola a müemlék konzerválás. Az első eljárás hibáit nem szükséges bővebben tárgyalnunk, hisz a XIX. században ez iskola elveinek alkalmazásával tették tönkre müemlékeink hosszu sorát. A második eljárás csak a meglevő részek fenntartására törekszik s óvakodik minden olya

./.

kiegészitéstől, mely csak a restauráló épitész tervezői fantáziájára támaszkodik.

Lux dr. nagyon helyesen nem ragaszkodik szigoruan egyik iskola elveihez sem, hanem igyekszik a feltárt régi maradványokat olyképen kiegésziteni, hogy azoknak az eredeti gót elrendezésben volt szerepük felismerhető legyen, de amellett a barokk részek érintetlenül maradjanak. Ez az eljárás sok helyen a barokk és gót elemeknek oly zavaros és esztétikai szempontból ki nem elégitő áthatására vezet, ami egy használatban levő épületnél, különösen egy templomnál, nem helyeselhető.

Észrevételeinket a rajzokkal és programmal szemben az alábbiakban adjuk meg:

A szentélyablakok kőrácsainak kiegészitésére nézve csak a függőleges osztópillérek nyujtanak támaszt, melyből a profilirozás tökéletesen kivehető, azonban a kőrácsok rajzaira a feltárási munkák semmi támpontot nem adtak. Tekintettel arra, hogy a meglévő keretezések, bélések formái teljesen egyéni provinciális jellegü alkotások, még előképekre sem lehet hivatkozni. A kiegészités tehát tisztán archeológiai szempontból nem helyeselhető, de az egész templom müvészi összhatása tekintetében elfogadható volna.

A helyszinen elkészitett lábazati és kordon-párkányok profilképzése a mellékhajókról van átvéve, mely a rekonstruált alaprajz szerint, később valószinüleg Mátyás korában készült, mig maga a szentély Zsigmond koráből származik. A rendelkezésre álló csekély adatokból s a formák alakitásából következtethetően ez a profilképzés fél évszázaddal későbbi, mint maga a szentély

A támpillérek fiále-végződése nem származhatik az eredeti épitési korból. A déli oldalkápolna óratórium emeletét ugyanis minden csorbázat nélkül falazták hozzá a támpillérekhez, ugy, hogy ezek hiven őrzik az eredeti állapotot. A támpillérek, mint ahogy a feltárási munkák mutatják, erősen meredek, felül részüvel, alul profillal tagozott fedkővel voltak lefedve. A kiképzés az óratórium padlásán világosan kivehető. Minthogy nem valószinü az, hogy az óratorium épitése közben az eredeti fiale-kiképzés ferde fedkőre alakitották volna át s majd a fedkő tagozatait letörve és lefaragva

./.

hozzáépitették volna a csatlakozó falat. a fialek nem származhatnak az eredeti épitési korból, sőt tekintetbe véve azt hogy az óratorium- emelet a halhólyagos osztor csból s az átmetsződő profilokból következtetve a XV. század legvégéről származik - 1477-ből adatunk van a templom bővitéséről - nem is valószinü, hogy egyáltalán gót korból származik. A fiale kiképzéséből következtetve a templom szószékéhez hasonlóan gotizáló empire alkotások csak 1805-ös restaurációból származhatnak Ezért - Lux dr. rajzai szerint - az óratórium falához közel eső pillért az óratóriumban feltalált fedkő tagozataival kell restaurálni amely kiképzésnek a nyomai e támpilléren is felismerhetők. A többi pillérek kiképzése, kivéve az északi oldalnak 1889-ben utánfaragott végződéseit, mint érdekes stiluskeverési emlékek, fenntarthatók. Megfontolandó hogy utóbbi három pillérnél az eredeti gót elrendezés állittassék-e helyre.

A sekrestye barokk felfalazása, mint Lux tanár ur javasolja, lebontandó, az oldalsó ablakok a keleti oldalon feltárt ablak mintájára helyreállitandó.

Az oldalhajók javasolt kiképzését nem helyeselhetjük. Az alul megmaradó, sőt osztóbordákkal és üvegezéssel kiegészitett a barokk ablakok talpköveibe bemetsződő gótikus ablakok zavaros és esztétikai szempontból ki nem elégitő képet adnának, a végeredményben csak azt a célt szolgálnák, hogy a gótikus eredetü falaknak barokk átépitését megmutassák. Ezt sokkal szebben lehetne elérni azáltal, hogy csak a gót falazatu támpillérek és a gótikus lábazat egészittetnének ki gótikus fedkövekkel, faragott kőfalazatok feltüntetésével s maguk a gót ablakfülkék elfalaztatnának s az egész hajó fala bevakoltatnék. A gót ablakelrendezés legfeljebb egy mezőben volna meghagyandó és kiegészitendő. Lux által javasolt módszer folytán előálló kép zavarosága különösen a kriptalejáró mellett feltünő s lényegesen alig külömbözik a jelenlegi helyzettől.

Inditványozzuk az északi és déli mellékbejáró javasolt kiegészitését, az óratorium épület ablakainak kibontását és a meglevő mérmüves kőrácsokkal, valamint vasrácsokkal való kiegészitését és dr. Lux rajzaitól eltérőleg, a déli torony ablakának helyreállitá-

./.

sát is, hol a mérmüves kórács feltárt három darabjából az egész mérmü teljes pontossággal rekonstruálható. A déli torony melletti csonka szakasz majdnem teljes épségben megmaradt ablaka, szintén helyreállitható és vizve tőpárkánnyal, mérmüveivel, koronázó párkányával kiegészitendő volna. Az óratórium-lépcső, minthogy a feljárásra szükség van, Lux tanár tervei szerint megépitendő.

Az északi oldalon a kóruslépcső ablakát is javasoljuk feltárni és a bélését a próbaszoba épitkezés faláttörése alkalmával feltárt zárókövekkel és béléstagozatokkal kiegészíteni. Az ablak axisának az emeleti toronyablaktól való eltolódása nem lenne semmivel sem bántóbb, mint a jelenlegi helyzet, hol a támpillérekhez képest van asszimetrikusan elhelyezve.

A kőmuzeumra vonatkozó terveket a magunk részéről elfogadni javasoljuk.

Javasoljuk még a padló alatt fedezet hiányában abbamaradt kutatási munkák folytatását és amennyiben az arcus triumphalis pillér alapozásánál feltárt értékes emlékekhez hasonló leletek találtatnának, a közönség számára való hozzáférhetővé tételét is.

B u d a p e s t, 1933.évi november hó 29.-én.

A polgármesteri XIII. ügyosztály

Balogh s.k.
mérnök.

Fridrich s.k.
müszaki főtanácsos. "

-.-

Pacher Béla előterjeszti a polgármesteri XIV.ügyosztály észrevételeit a templom restaurálására vonatkozólag. Nagy vonásaiban egyetért a polgármesteri XIII.ügyosztály megjegyzéseivel, csupán egyes részletekben foglalna el szigorubb álláspontot. Általában a templom helyreállitásánál a leletek mai állapotban való fenntartását tartja a müemlék védelme szempontjából a leghelyesebbnek. Kiegészités csak ott indokolható, ahol vagy a fenntartás lehetősége, vagy a lelet régi szerepének könnyebb megértése, esetleg az összkép kedvezőbb alakulása kivánja, egyébként mellőzendő, különösen ott, ahol a helyreállitandó rész régi állapota a leletekből pontosan meg nem állapitható.

/

Igy elsősorban mellőzendőnek tartja az ablakok mérmüves kőrácsozatának helyreállitását, amire nézve alig van adat, ugy,hogy teljesen szabadon kelleme, a képzeletnek tág teret hagyva, azokat ujonnan megtervezni, valamint a támpilléreken a régi pillérfejezetek másolatának alkalmazását. Az ablakoknál mindössze az ablakkeretek hiányzó részeinek pótlásáról lehet szó, legfeljebb a függőleges, részben megmaradt osztólécek meghosszabbitásáról, esetleg az ablak farészével jelezve a valószinü gotikus osztásrendszert. A pilléreknél azok némi, szükségszerü magasitása és a hiányzó kövek pótlása mellett azoknak egy egyszerü kőlappal való lefedése elég.

Ugyancsak tulságosan messzemenőnek látszik a lábazati és az ablakok alatti párkányoknak az épület egész hosszában való uj elkészitése. A felső zárópárkány helyének egy sima kősávval való jelzése a gótikus falazat magasságának éreztetése és a kiegészitő barokk falazattal való elkülönitése érdekében kivánatos.

A falaknak lefaragását nem tartja okvetlenül szükségesnek, mindössze a nagyon rongált kövek kicserélését.

A két kapuzat helyreállitása olyan formában, hogy csakis a teljesen hiányzó kövek helyett készül a maradványok alapján megállapitható terv szerint uj, mig a régi kövek mai állapotukban érintetlenül megmaradnak, igen szerencsés megoldás, a kapuszárnyak elkészitése azonban nem szükséges. Hasonlóképen mellőzendő a sekrestye ajtajának gotikus megoldása.

Egyébként Lux Kálmán restaurálási terveihez az ügyosztály a kifogásolt részek kivételével hozzájárul, a román toronyrész és a gotikus fülke kőmuzeummá való átalakitását szintén igen kivánatosnak tartja.

Petrovácz Gyula: Nyiltan kijelenti, hogy az elsősorban tudományos szempontokra tekintő restaurálás gondolatkörébe nem tudja magát beilleszteni. Itt a Belváros közepén vannak, egy erősen látogatott templomról van szó, melynél főleg a városképbe való beilleszkedésre kell sulyt helyezniök, továbbá a tetszetős, kedvező összképre, mely a két egymást felváltó stilust nem mai, sokszor érthetetlen összkeveredésében adja. A szentély restaurálásánál majdnem teljesen

./.

egyetért Lux tervéve, csupán a gótikus falrészt a barokk felfalazástól elválasztó kősávtól fél, ezért annak mellőzését helyesebbnek tartja. A főhajónál azonban egységes stilust tart egyedül alkalmazhatónak. Vagy el kell távolitaniok a gotikus töredékeket és muzeumba helyezni, utána pedig a főhajót barokk stilusban helyreállitaniok, vagy mindazt a részt ahol gotikus nyomok mutatkoznak, gótikussá átalakitani. A maga részéről inkább az utóbbi felé hajlik. A mai állapotot a laikus hivők részére, akik végeredményében a templom közönségének legnagyobb részét teszik ki, ki nem elégitőnek és áttekinthetetlennek találja. A kapuk helyreállitásának módját helyesli, de a barokk kapu vagy ablakrészleteket abból a falrészből el kell távolitani.

Összefoglalva a mondottakat, a szentély restaurálási módjának elfogadása mellett a főhajónak az oldalkápolnák magasságáig terjedő külső részét ugyancsak gótikus stilusban kivánja helyreállitani.

Szőnyi Ottó: Előrebocsátja, hogy véleménye szerint a végleges döntés csakis a Müemlékek Országos Bizottságát illetheti meg, ezért kéri is, hogy a restaurálás terveit küldjék át megvitatás végett a Bizottsághoz. A maga részéről azt kivánja szem előtt tartani, hogy a templom élő épület, továbbá, hogy a leletek muzeális megőrzése sokszor ellentétben áll az esztetikai szempontokkal, épen ezért nem lehet felemás intézkedéseket tenniök, hanem radikálisan kell az egyik irányban állást foglalniok. Ö a leletek konzerválását és megőrzését tartja helyesebbnek a restaurálás és kiegészitès helyett. A leletek csekély száma miatt ez nem lehet aggályos. Nem téveszthető szem elől, hogy a templom belsejében kötött rendszerrel állnak szemben, melynek a külső részen való mellőzése nehezen vihető keresztül. Épen ezért a Lux restaurálási tervében foglalt helyreállitások mértékét nem tudja helyeselni. Pl. az ablakok mérmüvének helyreállitását feleslegesnek és mellőzhetőnek tartja, elegendő a függőleges középléc elhelyezése . A gótikus ablakmaradványoknak mai formában való fenntartása könnyen megoldható, de az üvegezés pótlása nélkül. Nem tartja szükségesnek a falak lefaragását sem, mert ez a falak eredeti,

./.

patinás szinét is eltüntetné, amit fontosabbnak tart. A szentély regotizálását is mérsékelné, például az ablakok mérmüveit szintén elhagyná. A főhajó felső része természetszerüleg csak barokk maradhat. A szentély gótikus falát a barokk felfalazástól elválasztó kősávot feleslegesnek és esztetikailag ki nem elégitőnek hiszi, ezzel szemben a lábazati párkány helyreállitását, minthogy az eredeti profil megvan, nem látja aggályosnak. A kapuknál csak azt egészitené ki, aminek megfelelője biztosan megállapitható. A torony helyreállitásánál nem szüntetné meg a barokk ablakot egy ujonnan tervezendő gotikus ablak érdekében.

Összefoglalva az egészet, a feltárt leletek jelentéktelen kiegészitése mellett azok mai állapotban való konzerválását és megőrzését, egyébként a barokk rendszer megtartását ajánlja, helyreállitást pedig csakis ott, ahol a helyreállitandó rész egy megfelelő épületrész alapján kétséget kizáró módon megállapitható.

Csányi Károly felszólalása előtt kérdést intéz, mennyiben van lehetőség a restaurálásra.

Elnök kijelenti, hogy először az elvi állásfoglalást tartja szükségesnek. Ennek alapján a szakértői bizottság megállapithatja a felmerülő összes költségeket, amit azután több évre elosztva gondol biztositani. Az 1934.évre 30.000.-P áll máris rendelkezésre, melyből a munkálatokat meg lehet kezdeni, de előbb teljes munkaprogrammot kell felállitaniok.

Csányi Károly: A templomon mutatkozó két különböző stilus közül müvészi értékre nézve a gotikus részek toronymagasságban állanak a barokk részek felett. Ezért tehát, ahol a gotikát tisztán tudja konstatálni, ott azt helyreállitaná. A többi már részletkérdés, ami inkább dönthető el a helyszinén. Általában azonban a minél messzebbmenő helyreállitás mellett van.

Lux Kálmán kiegészitésül rámutat arra, hogy az ő javaslata csak kis mértékben különbözik Szőnyi és az ügyosztályok javaslatától. A gótikus részek nagyobb kiegészitését a déli toronynál, ahol a remplombelsőt nem zavarja, tanulságosnak tartaná, ahol egy vagy két ablakszakaszon a barokk ablak eltávolitását sem

./.

sajnálná az egységes kép érdekében. Itt a tetőszéket ugy is ki kell javitani, tehát az általa javasolt felemelést a homlokzat teljes kifejtése céljából könnyü keresztül vinni. Az ablakok rekonstruálása itt annál könnyebb, mert pl. a toronynál vannak adatok a mérmüves rendszerre.

Némethy Károly: A vélemények összeegyeztetése végett csatlakozik Szőnyi Ottó javaslatához és az ügyosztály javaslatának ezzel ellenkező részét visszavonja.

Elnök: Ugy látja, hogy körülbelül kétféle vélemény van. Az egyik Szőnyi Ottó javaslata, mely a feltárt részek konzerválását tartja a főcélnak. Ehhez csatlakozott a közmüvelődési ügyosztály, valamint nagy egészében Lux Kálmán is, a középitési ügyosztály javaslata pedig szintén nem áll távol ettől, ugy, hogy tulajdonképen mind összevonható. Ezekkel viszont szemben áll Petrovácz Gyula javaslata, mely a főhajó felső részének kivitelével az egész templom külsejének gotikus stilusban való restaurálását kivánja. Ehhez csatlakozott Csányi Károly. A hozzászólásokból meg kell állapitania, hogy az előbbi javaslatnak van nagyobb többsége. Azt inditványozza tehát, hogy ezt terjesszék fel a bizottság határozataként a Müemlékek Országos Bizottságához, mellette azonban különvéleményként Petrovácz Gyula javaslatát. Az ellentétes vélemények megvitatásából azután bizonyára ki fog alakulni a legmegnyugtatóbb álláspont.

Csáky István: Rámutat arra, hogy a müemlék , mint egész csupán a Duna felől érvényesül, a dunai homlokzat pedig barokk. Az első restaurálások igen kiméletlenül történtek, mégis a gotikus részletek tagadhatatlanul magasabban állanak, ezért a gotikát kellene előtérbe hozni. Amit sikerült megmenteniök, azon ne változtassanak, ami megállapitható és a megértéshez szükséges, azt elütő modorban egészitsék ki. A falfelület mai állapotát igen zavarónak tartja és bár lefaragásától igen fél, mégis a legjobb eljárásnak tartja. A Petrovácz féle javaslat a mellékhajók magasságának felemelésével járna. A restaurálás különben az Eskü ut és a hidlejáró problémáját nem oldja meg. Bejelenti, hogy ők egy radikális megoldással foglalkoznak, a templom eltolását tervezik.

./.

Elnök: Mindenesetre minél előbb meg kell oldani a templom könnyebb megközelitését.

Szőnyi Ottó: Az oldalhajók gotikus restaurálásának nagy nehézsége, hogy azok eredeti magasságát nem ismerik, de az feltétlenül meghaladta a mait.

Elnök: Az elhangzottak alapján kimondja a bizottság határozatát, melyet Petrovácz Gyula különvéleményével együtt a Müemlékek Országos Bizottság elé fognak terjeszteni, végleges állásfoglalás végett:

A belvárosi templom restaurálására alakitott szakértői bizottság a belvárosi templom restaurálása tekintetében alapelvként kimondja, hogy a feltárt gotikus részleteknek gondos konzerválását és megőrzését kivánja, csak a legszükségesebb és kétségtelenül megállapitható helyreállitásokkal és pótlásokkal és minden olyan helyreállitás mellőzésével, mely önkényes és lelettel alá nem támasztható.

Igy mellőzendőnek tartja az ablakok mérmüveinek rekonstruálását, a pillérfejezetek helyreállitását, uj kapuszárnyak beillesztését, gotikus ablakmaradványok üvegezéssel való ellátását.

Megfelelő leletekből pontosan helyreállitható részletek pótlását nem tartja kifogásolhatónak. Minden pótlás felismerhető módon történjék.

A déli torony román helyiségének és a hozzácsatlakozó gotikus helyiségnek az előbbi elvek szemelőtt tartása mellett való helyreállitása egy kőmuzeum céljaira müemlékvédelmi szempontból is kivánatos.

A restaurálás részletkérdéseinek mindenkor a helyi adottságok szerint való tisztázása során mérlegelendő a szentély falfelületének nagyobb terjedelemben való lefaragása, valamint a gotikus természkőfalat a barokk felfalazástól elválasztó párkánysáv alkalmazása.

./.

A restaurálás alapjául az előrebocsátottak után dr. Lux Kálmán restaurálási tervét a határozatban foglaltaknak megfelelő módositással elfogadja.

A határozattal szemben Petrovácz Gyula különvéleményt jelentett be, melyhez Csányi Károly is csatlakozott. A különvélemény nem tartja megengedhetőnek a templom barokkrészén mutatkozó csonka gotikus részeknek mai állapotukban való meghagyását, hanem egységes kép biztositása érdekében, az értékesebb gótikus részeknek teljes kiegészitését és a barokk részletek eltávolitását javasolja. Igy az ugy külsejében, mint belsejében teljesen gotikus szentély mellett, melynek teljes restaurálása, igy különösen az ablakok mérmüveinek pótlása is kivánatos, a főhajó oldalhajói is külsejükben - a feltárt leletek figyelembevételével - visszaalakitandók gótikussá, ugy, hogy csakis a főhomlokzat, valamint a főhajó felső része, és természetesen a főhajó belső része, maradna barokk stilusu.

A bizottság határozatát a különvéleménnyel együtt állásfoglalás végett a Müemlékek Országos Bizottsága elé terjeszti.

K m f t.

Felvette:

Dr.Pacher Béla s.k.
tan.fogalmazó

Liber s.k.
alpolgármester,elnök.

dr.Némethy s.k.
tanácsnok,
a közmüvelődési ügyosztály vezetője.

Petrovácz Gyula s.k.
tanácstag,
a közmüvelődési szakbizottság kiküldöttje.

Dr. Farkas Ákos s.t.
tanácsi főjegyző
az elnöki ügyosztály
h.vezetője

Csányi Károly sk.
müegy.tanár,a Müemlékek Orsz.Bizottságának kiküldöttje.

Fridrich Lajos s.k.
müszaki főtanácsos,
a középitési ügyosztály
h.vezetője

dr. Szönyi Ottó s.k.
a Müemlékek Orsz.Bizottságának előadója,az Egyházmüvészeti Tanács kiküldöttje.

Szinte László s.k.
müszaki főtanácsos,
a középitési ügyosztály h.
vezetője.

dr.Lux Kálmán s.k.
müépitész
a restaurálási tervek készitője

dr.Havlin Károly s.k.
tanácsjegyző

Balogh György s.k.
mérnök.

Fodor Sándor s.k.
min.tanácsos,

Csáky István gróf s.k.
mérnök,
a Fővárosi Közmunkák Tanácsa
kiküldöttei.

Bednárz Róbert s.k.
pápai prelátus,
esperes,apát-plébános

Lux Kálmán dr

92/1934.

UTINAPLÓMBÓL

Lillafüredi impressziók

Tátrából hazajövet Miskolcon át vezet a vasút. Kiszálltam itt, hogy megtekintsem az utóbbi időben annyi élcelődés és megtámadtatás tárgyát képező Lillafüredet. Kérdem a vasuti portástól, hogy juthatok oda. Felelet, vagy villamoson elmegy a fáskertig és ott bevárja, mig indul az erdei kisvasut, vagy felül egy autótaxira, mely 15—20 pengőért kiviszi. Az odajuthatás tehát nincs valami nagyon megkönnyítve. Tekintve, hogy az erdei vasút indulására soká kellett volna várnom, az autótaxihoz folyamodtam, így aztán Miskolcz piszkos, poros utcáin át a diósgyőri vasgyár, papírgyár, a tatárjárás idejéből maradt várromok mellett tükörsima aszfaltos úton jutottam el a Szinva és Garadna völgyébe, hol feledhetetlen csodás látvány tárult elém. Tölgy és bükkfaerdő rengeteg koszorújában, körülvéve magas hegyek fenyveseitől, a festői Hámori tóból kiemelkedő dombon áll egy Mátyás király korára emlékeztető lovagvár függőkertekkel, melyhez bástya csikokkal tarkított utakon lehet feljutni. Nem tudtam betelni a fenséges látvánnyal.

Felcsigázott kiváncsisággal léptem át e palotaszállónak keresztelt várkastély kapuját és olvasom a márványtáblán:

Állj meg testvérem!
Bús lelked szálljon a multba!
Mátyás napfényes szép kora ejti meg itt!
Aztán — Rajta magyar! — Rajta!
A szép mult szép ege vár rád!
Rajta merészen!
Már — pirkad a nagy magyar éj!

Szóról szóra igaz! Ismerős fogad, Marschall Ferenc, a megszünt Angol királyné szálloda és Hotel Lovrana tulajdonosa, most a kincstári szálloda igazgatója és végig kalauzol a kastélyban. Mesebeli tündérpalotában képzeltem magam. Minden magyar jelleg, magyar motívum, minden magyar eszme alkotása, magyar kéz munkája, dicső magyar mult emléke, s egy fényes magyar jövő kilátása.

A Palota szálló csodás szépsége és a német tábornok verse

Az óriási hall középkori lovagterem régi címerekkel, stílusos bútorokkal, a nagy ablakok üvegfestései, melyek egyikét a pécsi Johann Béla készítette, Mátyás király vadászatait mutatják — a lovagok között felismerem gr. Bethlen miniszterelnököt, Mayer János földmüvelésügyi minisztert és Pfeiffer Gyula erdészeti főosztályfőnököt, ki utóbbinak elgondolása alapján és vezetése mellett Lux Kálmán tervei szerint épült a várkastély. Az ebédlőtermek, dohányzó és szalonok pazar berendezésükkel kiválnak, a Hunyadi János étterem elrablott váraink hiven visszatükröző üvegfestményei és irredenta versstrófái kiválóan alkalmasak a hazafias érzület emelésére és a külföldiek előtt is tetszetős propaganda. A lakószobákban nem sablonos szállodaberendezés, hanem főúri lakosztályokba való ízléses mübútorok. A modern technika minden eszköze felhasználtatott, hogy az itt lakás kényelmessé tétessék, igazán jó ágyak, puha szőnyegek, a nyilt balkonokkal, fedett loggiákkal, központi fütéssel ellátott szobákban nemcsak meleg-hideg vizcsap, villany, telefon, rádió, de még a falba épitett safekamarák is. Mintha a magyar lakásberendező ipar jól sikerült kiállitásán járnánk. Fősúly mindenben a magyar jellegre helyeztetett, még a gömöri népviseletbe öltöztetett szállodai személyzetet szólító fényjelzés is üvegtulipánokba helyezett nemzeti szinü villanyégőkkel történik. Mátyás király címere mindenütt, a pécsi Zsolnay gyárban készült tányérokon, a parádi gyár előállitotta poharakon, de még a pincérek formaruhája gombjain is. Udvari szoba nincs, a szálló teljesen szabadon áll és az érkező vendég bőven válogathat a Szinva erdős-bérces völgyére néző, a sötétzöld szinü tóra tekintő, a zúgó vízesésre avagy a függőkertek, hatalmas parkok, virágillatos sétautak felé eső szobák között.

A várkastély alatt pedig egy a maga nemében páratlanul érdekes barlang, melynek szeszélyes úthálózata, hol le, hol felvezető lépcsősorai, érdekes megvilágitású erezéses mésztufacseppkő alakzatai megérdemlik a megtekintést. Nem éri el például az aggteleki cseppkőbarlang óriási méreteit, de pókháló finomságú képződményei értékben és szépségben azt messze felülmulják. Éva az almafával, Jézus vérző szive, a Zadravecz püspök által felszentelt kápolna, az Északi fény oly alakulatok, melyek nem merész képzelet szüleményei, hanem fényképeikről azt hinnők, hogy gyönyörü festményről készültek. A barlangban betonmedrekben vastartalmú viz folyik, legfényesebb bizonyitékául, hogy e vidéken van annak forrása is. A barlangot meglátogató német tábornokot ennek szépségei annyira meghatották, hogy az emlékkönyvbe verset irt:

Bin hier ohne viel Spesen,
In der Annagrotte gewesen.
Die Adelsberger und alle andren
Gehören von heute bei mir zu den
Todten.

Láttam már a földteke egy-két paradicsomát, de kevés ehhez hasonlót és ily gyönyörüen elkészitett, minden legkisebb részletében stilszerü, komfortos, előkelően elegáns szállodát a világhelyeken sem találtam.

Lillafüred, mint a magyar géniusz szimbóluma

Természetes, hogy ennek elővarázslása horribilis pénzösszeget emésztett fel, érthető a kérdés, mire való volt ez a mai nehéz időkben, mikor még azután a bizonyos melegforrás után is, mely Lillafüredet a gyógyjelleget adná meg, eredménytelenül kutattak. Felelem erre nem azt, hogy Lillafüred értékét nem a bármely összetételü természetes melegviz adná meg — ez idevezethető volna akár a közeli Tapolcáról is — hanem a por és füstmentes, tiszta, üdítő, ózondús, egészséges erdei levegője, a szállót a Hámori tó és az igazi szubalpini levegő kedvéért építették ide — hanem felelem azt, gondoljuk meg, hány magyar ember agya, gondolata, munkája, verejtéke teremtette ide ezt a csodát, hány éhező magyar jutott betevő falathoz, — gondoljuk meg, hogy a külföldi, ki eljön ide, miként vélekedik majd ennek láttára a magyar tehetségről, akaraterőről, a magyar géniuszról. És hogy el fognak jönni ide a külföldiek, ez csak idő kérdése. Az a néhány ember, ki az idei pünkösdi megnyitás óta megfordult erre, jobb propaganda minden kiabáló reklámnál, az olasz követség egész személyzete épp ottlétemkor kirándult ide szombat esti vacsorára és három napig nem tudott megválni Lillafüredtől. Sire Roberts, a Cook iroda amerikai menedzserje, ki átutaztában dejeunére kiszállt és majd egy hetet töltött itt, azzal fejezte ki elragadtatását, hogy tudja, Magyarországnak annyi pénze nincs, hogy Amerikában reklámot csaphasson, de ő garantálja, hogy jövőre már legalább 200, két év mulva pedig ezernél is több amerikai fog csónakázni a Hámori tóban és megcsodálni Lillafüred szépségeit.

És ha majd eljönnek a külföldiek e vadregényes tájra, hova őket a 620 méter magasságban, a fenyvesek közt levő elsőrangú golfpálya, a tavon rendezhető vizipólójáték, télen a hó és jégsportok is vonzani fogják, látnak majd egy darab történelmet, ősi erőt, akaratot és tehetséget — talán mégis csak gondolkodóba esnek — és ha majd idejönnek a külföldiek, akkor majd ellátogatnak Lillafüredre a magyarok is, tapasztalják, hogy még e csonka hazában is megtaláljuk mindazt, aminek kedvéért messze idegenbe járunk, megpihenve itt a fáradalmaktól, visszaszerezve a nyugodt idegzetet, távozva a tündérpalotából önkéntelenül is utolsó pillantást vetve a lépcsőház feliratára, nemcsak olvassák, hanem meg is fogadják: „Hazádnak rendületlenül légy hive óh magyar", akkor a ma felesleges kidobottnak látszó milliók meghozták a jövedelmező befektetés busás kamatát.

Sárkány Armin dr.

RÉGI MUZSIKASZÓ

Cigányok, cigányok jöjjetek egy szóra,
Régi jó időknek vagyok álmodója,
Cigány-muzsikának soha se lesz párja,
Régi jó időknek híres muzsikája.

Hire se volt akkor saxofonnak, jass-nek,
De azért a szivek egymáséi lettek,
Egymásba szerettek, soha el se váltak,
Vége van a régi, aranyos világnak.

Régi jó világban csak a csárdás járta,
De sok ifjú szív jött ütemére lázba.
Ha a mai táncot ősapáink látnák,
Holtig átkoznák az új idők cigányát.

Cintányérral, dobbal verebet se fognak
— Ez a muzsikája jass-nek, saxofonnak —
Nem kell a palotás, se a régi csárdás,
Nincs igazi jókedv, könnyen megy a válás.

Ma a froxtrott, shimmy, meg a tángó járja,
Ez az új időknek ledér muzsikája.
Nincsen bennük lélek, nincsen magyar nóta,
Régi jó időknek vagyok álmodója.

Cigányok, cigányok jöjjetek egy szóra,
Hadd szóljon a régi, híres magyar nóta.
Nagyobb lesz az öröm, kevesebb a bánat:
Fittyet hányunk mi a néger-muzsikának.

Hortobágyi József.

FILMUJSÁG

Generációk vándorlása Hollywoodba. Az idegennyelvü filmverziók gyártása nemcsak a híres férfiakat csábitják Amerikába, hanem azoknak gyermekeit is. Strauss Oszkár, korunk egyik legismertebb zeneszerzője a Metro-hoz szegődött és Jenny Lind-nek a „svéd pacsirtá"-nak életéből merített hangos film zenei megkomponálását máris megkezdte. Az apa után most a fiú is útnak indult Hollywoodba. Strauss Ervin, a világhirü komponista 19 éves fia, ki apja nyomdokain halad, fiatal kora dacára máris sikereket ért el, mert „Denk an mich" című első operettje most került bemutatásra a berlini Thalia színházban, hol óriási sikert aratott. Valószínű, hogy a Metro az apa után a fiát is leszerződteti.

*

Jacques Feyder, a belga származású filmrendező, kit a francia kormány elsőnek tüntetett ki a becsületrenddel a francia film körül kifejtett munkásságáért, nemrég kezdte meg Molnár Ferenc világhirü „Olympiájá"-nak német nyelvü filmfelvételeit a Metro Studióban. Jacques Feyder szerződése szerint csak olyan filmeket forgat odaát, melyek kiállításuk, szereposztásuk révén számot tarthatnak arra, hogy úgynevezett világhirűek legyenek. Ilyen a „Csók" című Greta Garbo film, melylyel Feyder a francia kameratechnikát mutatta be Amerikában, mely nagyban különbözik az amerikai rendezők felfogásától. Jacques Feyder második beszélő filmje, melyet a Metronál készitett, a „Le Spectre Vert" (a Zöld kisértet) című francia nyelvű film volt, melynek világpremierjét nemrég tartották meg Párisban, óriási siker jegyében.

*

A repülő direktor. Clarence Brown, ki a legtöbb Greta Garbo filmet rendezi a Metro-Studiókban, a „Románc" című második Greta Garbo beszélőfilm befejezte után szabadságra indult. Mig más rendező a jól megérdemelt pihenést a tenger partján vagy az erdők magányában keresi, Clarence Brown repülő-körútra indult saját repülőgépén.

*

VASÁRNAPI TERE-FERE
arról a bizonyos pécsi lélekről
(Megfigyelések a villamoson)

Egy csepp vízben is benne van a tenger.

A villamos végállomáson négyen készülnek beszállani a sárga kocsiba. (Ez a négyes szám is hozzátartozik Pécs külső képének teljességéhez... Bizony nem vagyunk lüktető életű világváros és még ma is bőven akad a pécsi utcákon olyan gyalogjáró, aki megvető tekintettel néz erre a „felesleges" közlekedési eszközre. Ezek itt a retrograd elemek, akik egyébként meg vannak győződve arról, hogy ők biztosítják a város konzervatív jellegét.) Egyszóval négyen szállanak be a villamosba. Az első úr az egyik fülkében foglal helyet, a második száz pengőért se ülne melléje. A következő fülkébe ül, a harmadik a legutolsó fülkébe.

És amikor belép a negyedik úr, egy pillanatig zavartan tekint végig a villamoson, aztán kiszámítja, hogy melyik helyen ülhetne legtávolabb a már három ott ülő úrtól. És oldalt foglal helyet a padka közepén.

De mert már „sokan" vannak a kocsiban, mereven, feszesen kibámulnak az ablakon.

•

A következő állomáson felszáll az ötödik úr. Néma döbbenet ül ki az arcára, amikor konstatálni kénytelen, hogy „már egyetlen hely sincsen" a kocsiban. Másodpercekig tétovázik az ajtóban, aztán végre mégis bemegy, de nem ül le. Vajjon hova is ülhetne? Minden boxban ül már valaki. Tehát nincs hely.

Az ötödik úr is zárkózott, arisztokrata, kényes, finnyás, idegenkedő. Mert mi történne, ha térde véletlenül hozzáérne ahhoz az úrhoz, aki a második számú szeparéban olyan mereven bámul maga elé, mintha csordultig telt tejeslábast tartana a kezeiben?

Az ötödik úr belekapaszkodik a bőrfogantyúkba, azután állva marad. Szeméből gőg és megközelíthetetlenség árad. Látszik, nagy esetnek tartja, hogy a maga számára megmentette a szituációt.

Hogy nem ült le akárkival. Gondolja ő.

Csak az a baj, hogy a másik négy úr ugyanezt gondolja.

•

Hölgy száll be a legközelebbi állomáson. Aligha látott többet tizenhét tavasznál. Az öt feszes úron valami izgalom fut végig. Érezni, hogy ez a „jelenség" íme szobrokat döntöget. Legszívesebben valamennyi felugrana, hogy odarebegje a legfrissebb utasnak:

— Parancsoljon kisasszony!

De nem szól egy szót sem egyik se: A következő pillanatban mind az öt szobor megmerevedik és a kisleány leül a legközelebb eső ülésre. Közvetlenül az ajtó elé. Az első boxban ülő úr ösztönszerűleg közelebb húzódik, de eztán eszébe juthat, hogy pécsi, mert máris régi helyére csusszan és mereven kibámul az ablakon. Homlokán szinte olvasni lehet a szemei előtt suhanó cégtáblákat: fest, tisztít, rovarpor, bőrönd, kaucsuksarok, kötött és szövött áru...

És így tovább.

A hölgy ritikülje fölé hajol és máris kis puderpamacs táncol a kezében. Az öt fej mereven áll, csak a szemek ugrálnak idegesen gödreikben. Eleinte a nyak diadalmaskodik, ez a konok, büszke és hajlíthatatlan pécsi nyak, azután úgy látszik, mégis csak a szemnek engedelmeskedik a fej, amely egy-egy futó pillanatra a magát cicomázó kisleány felé fordul. A pécsi lélek „zárkózottsága" azonban erősebb hatalmasságnak bizonyul. A nyakak visszaferdülnek és az öt szempár reménytelenül gurul vissza gödreibe.

A kisleány egyedül marad és amikor feltekint, hogy szertemosolyogjon, öt csupa kopár férfihátat lát csupán.

Tragédia a villamoson.

•

Két perc mulva a hölgy felemelkedik helyéről. Leszállani készül. (Ezért nincsen a pécsi villamosnak romantikája. Minden másfél percre van egy megálló. Hosszabb utakon talán kedvezőbb, közvetlenebb és barátságosabb atmoszféra alkulna ki. Így azonban csak a jegyadás hivatalos szárazsága és mesterséges sietés tempója határozza meg karakterét. Bezzeg a Westbahnhoftól a Spann-Gasse-ig, vagy a Keletitől a Bécsi-utig más a helyzet a villamoson... De hát mi nagyon rövidke város vagyunk.) Egy lépés, a hölgy az ajtóban áll. Valami mosolyféle játszik a szája szélén. Talán az öt vadidegenen mosolyog, talán csak azért, mert fiatal. Az öt autochton pécsi civis arcán nem látszik semmi. Csak a szemük szögletén bujkál valami szomorúság.

És mind az öten visszahelyezik jobblábukat, amely az első pillanatban indulni készült, amikor a kis hölgy felemelkedett helyéről. Mert a pécsi lélek elsősorban fegyelmezett, önmagán uralkodni tudó.

Ha jut hely erre, néha még őszinte is.

•

A Városháza előtt a pécsi lélek villamosra készült szállni. Öt lépéssel a pécsi lélek orra előtt elcsengetik a villamost, amely lassan, lomhán tovagördül. Csak egy kevéske gyorsaság kellene, egy másodpercnyi sietés, egy pillanatnyi felvillanása annak, hogy hiszen manapság van már óránként hatszáz kilométeres sebességgel gördülő közlekedési alkalmatosság is. A pécsi lélek azonban méltóságán alulinak tartja versenyre kelni egy ilyen demokratikus közlekedési eszközzel.

Amelybe 16 fillérért mindenki beleülhet.

Inkább lekésik egyetlen másodperccel és akkor félórás, jogi érvekkel alátámasztott ragyogó beszédben bizonyítja be, hogy nem is akart felülni a villamosra.

•

Egyszer történt, hogy valaki a villamoson hatalmasat ütött barátja térdére, aztán harsányan megkérdezte:

— Na, hova utazol pajtás?

Ezt a neveletlen embert minden jobb társaságból kiközösítették.

Sajna, kerékbe törni nem lehetett.

(cs.).

Írói portré Lendvai Istvánról

A világháború román fakadt fel az a csodálatos lelkiség, amely higgadtabb politikával, vagy talán egy legényes hajrával megmentette volna még a „Harmadik Magyarország" sorsát. Az a meleg nekigyürkőzés talán sohasem jön többé vissza, tíz, húsz, huszonöt esztendő sem kovácsol olyan eleven erőt, amely elsorvadt lassan-lassan a trianoni magyarság szívében. Ez a tulajdonképeni tragédia! A lelkek csődje nem szanálható. Ebben a lelki kataklizmában, a betemetett erők fekete hamuján Lendvai István költő-politikus neve a legbátrabb tilalomfa, a legmesszehangzóbb kiáltás. Még ma is az! Bár a politikai élet porondján (az utolsó képviselő-választáskor kibukott Cegléden) nincs olyan jelentősége, mint amire a tehetsége feltétlen kijelöli. De még így is, ebben a mindent elfelejtő sziszifuszi igavonásban is figyelünk Lendvai István bátor tollára, mint a hajósok az iránytűre.

Lendvai Istvánban ott kezdődik a költő, ahol a szép álmodozóban elakad a szó. Lendvai István poézise nem a szép örömök rózsalugasa, bár így is színes és gazdag, éltető eleme mégis a hitvalló, a gyujtogató szó, a magyarság ügye, bukása vagy diadala. Költészete olyan fájdalomkomplexum, amire regulákat, formákat felírni bornirtság volna. Tessék felnyitni a Lendvai versek kapuját, reggel vagy este, lámpafénynél, vagy napsütésben, mindenütt egy szükülő eb kullog utánunk, az örökké fájó ösztön a magyarság sorsa miatt. A faji-jellegű költészet Ady után Lendvaiban találta meg a legkisebb kerülőt a magyar szívekig. Ady elborul, sír, viaskodik, káromol, Lendvai mindig a riadót fujja. Költészetében nincs meg Ady változatos érzésskálája, de friss ütemén a boldog bizakodást hirdeti. (Hazám, Petőfi.) Talán a Vén cigány hangja jellemzi legjobban Lendvai István költészetét. Áradó, nagyütemű líra ez, tiszta csengésű, ősi, sokszor a székely népballadák hangját csendíti meg a fülünkben. A tavaszi ballada, Székely kapu, Vén temető, A medeséri szép leány balladája, Fölajánlás, Elbocsátó, Mária árvája c. verseiben annyi a népies motívum, mint Bartók vagy Kodály muzsikájában: Ezért olyan megejtően friss Lendvai István nyelve. De bármilyen szép is ez az ornamentika, mégsem az idillikus versek tükrözik vissza Lendvai tehetségét. Lendvai István bárd, aki gyujtogatásra, örök halálharcra született. Lendvai a Petőfi-típusú költő, a tömegek ura, akit az első szava után megtapsolnak az emberek.

„Húj, húj, förgeteg,
Srapnel esik: oda se,
Gránát esik: oda se,
ember esik: oda se,
ördögnek most nagymise,
ri az anyád: semmi se,
húi, húj, förgeteg."

(Im memoriam.)

Ilyen fajta verseivel olyan sikere volt a háborút követő években, hogy alig akadt a csonka hazában ünnepély, ahol ne Lendvai István gyujtó erejű verseit szavalták volna. Így járta be az országot a Könyörgés, Bethlehemben c. imaszerű verse is, a Csillagokkal szólok, A tántorodott próféta, Zrinyi, Pünkösdi magyarok, A gárda és a Rákóczi indulóra emlékeztető Toborzó.

Lendvai István verseskötetei, a Fáklyafüst, a Köszöntő és a Szüreti versek, az utolsó tizenöt esztendő szenvedéseinek hű diagrammája, a Harmadik Magyarország élete, sóhajtása és elbukó hite. Értékben a Szüreti versekben a legnagyobb. Virtuozitása lehiggad, de keserűsége teljesebb, őszintébb, egyszerűségében is csupa prófétáló erő ez a költészet. Kritikusai sokáig vitatták Lendvai lírai temperamentumát. Az idő Lendvait igazolta, ennyi cselekvő képességgel, biztos programmal még senkisem politizálta a verset mint ő. A vers nála nem csecsebecse, szó-csoda, hangulatnyafogás, hanem kürt, amivel eget, levegőt nyit a börtönlakókra. Költői sikerének itt a titka. Lendvai István egy szörnyű felindulás énekese: országrablás, királybukás, földindulás, lélekzuhanás hajtja a tollát. Innen van az ,hogy költészetének a hangját a toborzó, a riadó és a haláltánc foglalja le. De mindezeken túl halk szépségeket is reiteget ez a lélekmező. Hold Fehérvár fölött, A Dunán, Csönd, Mária, Alföldi szekéren c. pasztell-sorozata úgy hat, mint Rudnai Gyula művészete.

„Velence háborgó taván egy sirály sikolt,
Szürke, siralmas eső veri a jegenyesort.
Kupos tetejü, kihalt kráterek áznak
messze,

Egy sárga kúria álmodik a sárba veszve,

Magyar vidék ez, keserü magyar vidék,
Pár római katona itt hagyta a szivét.
A kúriában régi Kossuth-kép, gyászfátyollal takarva.

A tavon a szél a Vén cigányt szavalja."

(Magyar vidék.)

Lendvai István profilja nem volna teljes, ha egy-két ceruzavonással fel nem jegyezzük róla, hogy költészete a politika és a sajtó területén egyesíti azt a dinamikus erőt, amit az utolsó tíz esztendő alatt a politikában és a sajtóban Milotai István, Eckhard Tibor és Pető Sándor képvisel. Ilyen fajtájú cikksorozatát Harmadik Magyarország c. könyvében gyüjtötte össze.

Hiszünk Lendvai István hitében, erejében és igazságában. Nem veszett el ez a költő, csak „az elrejtezett Isten arcát" keresi.

Bárdosi Németh János.

Lux Kálmán dr.

pécsi városszabályozási
tervpályázaton II. díj.

Dunántul

1928 márc. 21.

Lux Kálmán

nincpiten

Budapest. 1908.

A ~~[illegible]~~. nincsenlékek
örsa bizottsága
Volgálatában.

Lux Kálmán

cailen

rod

Muz.. és Könyvt. ét.
1912. 200 l

A szegedi m. kir. állami fő

Érte

.....

.....

.....

..... *tantárgyakbó*

Magaviselete .....

Szeged, 191..... *év* .....

Látta az atya vagy helyettese:

Lux Kalman

U. 1707

Lux Kálmán

U. 1710

72792 35 72792 35

—	.	1650 .	—	.	1650 .
—	.	3504 48	—	.	3504 48
—	.	70 .	—	.	70 .
—	.	— .	—	.	— .
—	.	1500 .	—	.	1500 .
—	.	1500 .	—	.	1500 .
—	.	7954 48	—	.	7954 48
		324			324
		8548 48			8548 48
14353 77		127564 40	1144 80		14355 43
		13210.63			13210·63
14353 77		127022 57	1144 80		13813 60
		12668.80			12668·80

Bereginy.

~~Dudits Andor~~

Mayer Ede

Lux Kálmán

Ivod

Épitő Ipar

1909. 423. l.

(A Rákóczi Szem-
lék Terpófárata
Képpel

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számú .....

n

évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Lux Kálmán

A sír kápolnának a templomból látható homlokfalát fenti szerzete graffitto modorban.

cród

Épitő Ipar 1910. 236. l.

(Thököly Imre fejedelem sírkápolnája, Késmárki Keppel)

a késmárki ev. templomban

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Lux Kálmán

---

vod

Z,

Épitő Ipar

1910. 100. l. (Az

Erzsébet emlék

págatervei)

Kepchel)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 ..... év

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbizta

Kelt ....., 191 ..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Lux Kálmán

Arad

Építő ipar 1911.
21. l. (Erzsébet
királyné emléke,
képekkel)

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedél

.....

a műhelyfőnök va
aláír

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Lux Kálmán

U. 4187

Szinnyei József, id. V. 308.

Lux Kálmán, műépítész, tordai fejedelmi palota rest. VII. 274, 275.

Lux Kálmán dr

épitész
Rekonstrukciós képei és egy festménye

1923. szept. kollektív
Vita Müvésztársaság

kiáll. Nemzeti Szalonban

életrajz nélkül

~~Caracalla II. 103.~~

103

1904 III. 6. Helmár Ágosthoz. Pozsony. A Baer frankfurti antiquár által felajánlott kéziratos emlékkönyvet a M. Nemz. Muzeum könyvtára szerezte meg. – (141/1904)

Lux Kálmán, műépítész

VI. 200

Lux Kálmán

ejszteg szül. 1880. Bikáson (Zólyommegye). Budapesten tanult, s ugyanott a középkori

~~tobbi-maskonnan~~.

egyleszet magam tanára a műegyetemen. A budai várra, a selmeci óvárra és visegrádi várra vonatkozóan alapvető tanulmokat tett közzé. Restaurálta a tordai fejedelmi házat stb.

Winkler Elemér III. 168.

Lux Kálmán dr

epitet

ivo-dalmátor

Kr D 10. l. 11. l.

Tilman S.P.: Ferfi-Kepe 521 (655), 1033 (22).

Lux Kálmán dr.

Mücsarnok
1920 - 21. tél. kiáll. 160, 161
1921, tav. kiáll. 369
1922. jub. kiáll. 484, 490
1924. tav. kiáll. 501
1925. tav. kiáll. 139
1926. angol-magy. kiáll. 426.
1927. tav. kiáll. 639, 640, 644
645, 646
1928. tav. kiáll. 249.
1929. tav. kiáll. 435

Sír, népvándorláskori V. 176.

Lux Kálmán

Művészeti lexikon

452. l.

Wlassics Gyula III. 52, 57, 60, 61, 62, 169.

Lechner Lajoltsolott,
[illegible]
[illegible]

Lux Kálmán

terve a belvárosi templom környékének rendezésére. Előadta a Müeml. Orsz. Bizottságának 1934. junius 8-ikí ülésén.

Saját kézirati jegyzete az ülés jegyzőkönyve részére.

Dr Lux Kálmán műnaki szempontból megfelelőnek találná a ~~[illegible]~~ munkák Tanácsa által beszerzett tervet, ha ~~[illegible]~~ jelentőségű műemlékről volna szó. A budapesti belvárosi plebánia templomot azonban olyan nagyes ~~[illegible]~~ Budapest szekesfőváros szempontjából olyan kimagasló jelentőségűnek tartja, hogy az adott megoldás nem elégíti ki. Teljesen új megoldási módot ajánl. Az Erzsébet híd és a plébánia templom, ezen út adottságából kifolyólag a forgalom olyan szabályozását ajánlja, mely a mai állapotnál sokkal jobb közlekedést s a templom felbárt szépségeinek kiemelését célova. A gyalog közlekedést a híd déli oldalára kivánja irányítani. A templom melletti gyalogjárda megszüntetését javasolja miáltal a kocsi uttest 2·60 m szélességgel bővül. A piaristák rendházának épülete mellé lejtő vinne a templom körüli térepre, de erről a lejtőről ~~olyan~~ magasságban, hol az uttest nedezeti vastagsága figyelemre vetelével 2·40 m magas alagut nyilható, alagutat kivan az ezen út déli oldalára, hol ~~[illegible]~~ járdanégelen bújna ki az ut ~~[illegible]~~ lejtős kikeszt ~~[illegible]~~. A híd déli gyalogjárója tehát lépcső nélkül volna elérhető. A híd északi pilonja ~~melletti lépcső~~ gyalogmenetek kivitelben elhetőleg ~~[illegible]~~ kényelmes lépcsőn közvetítené a híd északi gyalogjárójai mutatkozó redukált gyalogos forgalmát is a villamosokról leszálló közönség igényeit.

Lux Kálmán dr

vod

Lux Kálmán dr. Újabb kutatások középkori „épitő" művészetünk terén. Historia 1928. 2. 4 18–30. képekkel.

Fölag a feldebrői templomban végzett kutatásairol.

eotocopuli il Greco.

† Toledóban 1625-ben.

uk. 1. r. 28).

lrafordultan térdel a megnyilt
élektől beárnyékolt Madonna,
'ön nyugtatja, jobb kezét fel-
tja a jobbról lebegő Gábor
l égfelé mutat és baljában
ia csipkefátyolt, kék palástot
, a felhőkből kiemelkedett és
zolt Gábor pedig rövid ujjú
boldogságos Szűz lábainál
llóval. Kissé jobbra díszedény
alól balra: »δομήνικος θεο-

cm. — Lelt. sz. 3537. — Véte-
július 1-jei 68392 sz. engedély
907). — Elszámoltatott 1908
Az elszámolást jóváhagyta az
vsz. határozat (942–910).
datok a Szépművészeti Múzeum-
ico Theotocopuli, dit il Greco:

III.
493 (3537)
654 (516).

493

Lux Kálmán dr

Frankenstein, Max: Die Burg König Stephans des Heiligen wiederentdeckt. Neues Wiener Journal. 1934. aug. 31.

Lux Kálmán

Művészet 1905. 126
– 1908. 128
– 1909. 398
– 1910. 163
– 1911. 42

Magyar Művészet
1925. 164, 208–15, 229.
1927. 113.
1928. 143.

Bles Henri met de: Tájrép 52
1697 (174).

Lex Kálmán, műépítész VII. 180.

LILLAFÜRED

Lillafüred! ... ez a dallamos név Csokonai-versek ritmusával hizelgi magát a fülbe, akkor is, ha sohasem láttuk, mert sejteti, hogy az emberi szemnek kedves természeti szépség rejtezik mögötte. És valóban, a turisták régi kilátótornya hirdeti, hogy régóta zarándokolnak ide, a Bükk magaslataira a természetimádók, gyönyörködni a táj festői szépségeiben. Három völgy találkozik itt az erdőkoszorus hegyoldalak között, a tündéri mélyedésben, ahol a fehérlő égerfák szomszédságában, rejtelmes hangversenyként mormoló vizesések közelében *Hermann Ottó*, a nagy természetkutató vonult meg fönséges csöndet kereső magányába.

A természetrajongó és az elmélyedést kereső, nyugalmat áhitó városlakó alig is találhatna ma megragadóbb természeti szépségekben gazdag helyet a Tátrától megfosztott csonka ország megszakgatott területén, mint Lillafüred. A völgy zöld szőnyegén megcsillámló napsugár bearanyozza a dolomit és mészkő sziklák fölött sürüsödő erdők lombjait, belehinti aranyát az ég kékjével incselgő Hámori-tó tükrébe és a mélységes csöndben mintha a föld szivedobbanását mormolnák a kis zuhatagok, amint a sziklákon lecsobognak.

A szem, amerre ellát, erdősürüs hegyoldalak hajlongó fáinak zöld lombjába ütközik s a tiszta levegő üditő lehében felfrissült szervezet felvillanó örömmel fogadja az erdei séták testedző fáradalmát. Kellemes bolyongani ezeken a lombok-árnyalta sétautakon, amelyek a bükkök, fenyők közt elvezetik a merengőt a kis padokhoz, mélázó helyekhez, meg a fölemelő „erdei kápolnához", ahol a kőfeszület mögé ereszkedő hegyoldal fölé a dus falombok hajtanak boltozatot.

Itt, ebben az idilli és festői környezetben, a Bükkhegység három völgyének meghitt hangulatu találkozó helyén, e smaragdszinekben játszó mélyedésben buvik meg Lillafüred, a csonka ország

Lillafüred látképe.

A csodás fekvésü Palota szálló keleti oldala.

Tátrafüredje s ez a fényüző pompában ragyogó világfürdő jellegü üdülőhely. S ha a természetrajongó megleli itt a hegyvidék és az erdős táj szépségeit, a szórakozni vágyó viszont megtalálhat itt mindent, amit a világfürdők szállóinak kényelme és a magaslati helyek sportlehetőségei nyujtanak.

Három éven keresztül verte fel itt a csöndet az emberi munka zajának a hangja, ezen a 42.000 katasztrális hold kiterjedésü, kinestári erdőbirtokon, amelyről eltüntette a kisajátitott viskókat, az elhanyagolt telep rozoga épületeit, a járhatatlan utakat és helyökbe pompázó, modern üdülőhelyet varázsolt. Lillafüred minden igényt kielégitő berendezkedése bámulatra ragadja a látogatót, aki nem is sejti, hogy ez az erdőbirtok a nagyarányu munkára mennyi kő-, pala-, mész-, fa-, tégla- és egyéb nyersanyagot szolgáltatott. Naponta átlag 750 munkás dolgozott itt három esztendőn át és most ott áll a völgyből kimagasló „Palota"-szálló Hollós Mátyás király várkastélyépitkezésének stilusában, tornyával, hétszeres terraszával, erkélyes, loggiás emeleteivel és mosolygón kitáruló parkjával.

Ha azt mondtuk, hogy Lillafüred minden igényt ki tud elégiteni, akkor ezt a szállóról két értelemben is hangoztathatjuk. Végigbolyongva ezeken a modern berendezésü és felszerelésü szobákon, meglepetten mondhatjuk, hogy valóban mindent megtalálhat a legfokozottabb igényü, elkényeztetett külföldi is. Ám nemcsak a fokozott igény találhatja meg, amit keres, hanem minden más igény is — a tábori ágyhoz szokott turista és a szerényebb szállószobát kereső, vékonypénzü polgár sem panaszkodhatik, hogy nem talál itt magának megfelelő helyet-módot.

Százharmine kiadható szoba várja itt a vendégeket. Az első emeleten fényüző berendezésü, gazdagon fölszerelt és pompásan diszitett lakosztályok keltenek bámulatot. Nincs két lakószoba, amelyben butorzat, butorszövetek, függönyök, ágytakarók és a falak szine egyforma volna. A magyar butoripar olcsón előállitott remekléseí ezek az egyszerüségükben is pompázó, izléses, szinte szobánként változó stilusu butorok. Itt-ott egy-egy szoba műbutora igazi iparművészeti mestermunka. A falak szinével, a butorok szövetével harmonizáló függönyök mélykékje, meggypirosa, rezedazöldje, dohánybarnája, sötét aranysárgája, halványkékje födözi el az ágyakat a jobbára loggiás, erkélyes szobák többi részétől. Apró előszobák, kis szalónok, higiénikus, gumipadlós fürdőszobák egészitik ki e megkapó összhangu, kényelmes szállólakásokat. A második emelet szobái is lakosztályszerüen sorakoznak, de kettős

Palota-szálló.

ajtókkal elválaszthatók, ugy, hogy családok, házaspárok és magános vendégek egyaránt használhatják. A harmadik emeleten kisebb, de époly izléssel és kényelemmel berendezett, olcsóbb szobái tárulnak elénk, de turista-ágyakkal fölszerelt közös termek is kiránduló csoportok számára, közös mosdó-fülkékkel és fürdőszobákkal. A szobák felszerelése annyira gondos, hogy a lakosztályok hálószobáinak falában *safe*-kamrák is vannak és a csengőkön felirások helyett mindenki számára érthető képek jelzik, hogy a gomb megnyomása kit szólit a szobába. A csengő viszont fényjelzéssel figyelmezteti a személyzetet, hogy hol keresik a pincért vagy a szobalányt. Telefon és rádió minden szobában van, a fürdőszobákban és mosdófülkékben hideg és meleg viz, ide-oda emelhető zuhanykészülékkel.

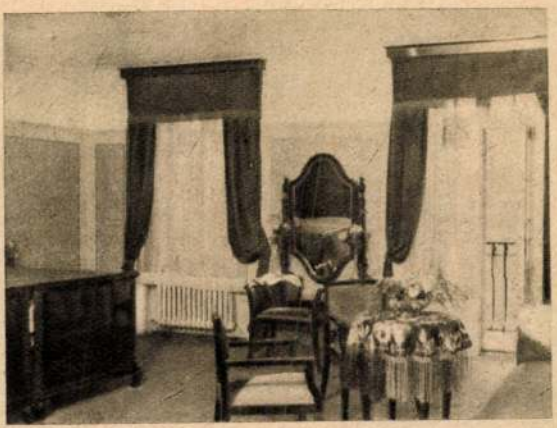

A szálloda egyik pazar berendezésü vendégszobája.

Impozáns feljárat vezet széles lépcsőkkel az előcsarnokból az emeletekre. A feljárat hatalmas ablaktáblái művészi, szinpompás üvegfestmények, amelyeket *Helbing Ferenc* iparművész tervezett. A betüző napsugár kiemeli az élénk szinü festményeket, amelyek Mátyás király vadászjeleneteit ábrázolják. A belépő a vesztibülön és a hallon keresztül jut a feljáróhoz, amelynek kapuja a déli parkra nyilik. Kávéház, étterem, külön terem, olvasóterem, dohányzó, női szalon, kártya- és zeneterem foglalja el a földszintet. A Mátyás-terem üvegfestményes, árnyas pincehelyisége és a söntések a mélyebben fekvő részek söröző. Ezekkel egyszinten a modern felszerelésü és higienikus konyhák, valamint a hütő helyiségek és borpincék sorakoznak.

A háromemeletes Palota-szálló négy nagy terraszáról csodálhatják a hegyi levegőt szivó vendégek a környező táj szépségeit. A szobák előtt erkélyek és a szálló hétsoros ugynevezett függőkertje, mind arra csalogatja a szálló lakóit, hogy a szabad levegőn üldögélve bámulják az erdős és sziklás hegyoldalakat, a vizesést és a napfényben csillámló Hámori-tó tükörét. A függőkert tulajdonképpen hét parkirozott föld-terrasz, amely a völgyből a szálló kapuig emelkedik három-öt méter szintkülönbséggel. Bástyák övezik a virágos, bokros terraszokat, amelyekhez a vizesés sziklái mellől felkigyózott szerpentinutak, az egykori stilusban kiképzett várkapun át vezetik a látogatót.

Vendégszoba részlete.

A pompás szálló körül a természeti szépségek és érdekességek gazdagsága nyujt látnivalót. Már a Miskolcról az erdős magaslaton, alagutakon, viadukton keresztül érkező motoros vonat a vadregényes táj cso-

A Palota szálló Mátyás étterme, melynek minden ablaka egy-egy megszállt területi város nevezetességét ábrázolja.

dálatos pompáját tárja az utas elé. Lillafüreden aztán ott találja az Anna-barlangot mésztufán keletkezett cseppkőalakulataival, a feltárás alatt álló Szent István-barlangot, amelynek dolomiton keletkezett kalcitalakulatai az Aggteleki barlangra emlékeztetnek és a Szeleta-barlang, amely paleontológiai szempontból jelentős. Itt ősember és a barlangi medve csontjára bukkantak. A turisták jól ismerik a Hermann Ottó-barlangot és a többi, kisebb jelentőségű barlangot is.

Lillafürednek az a hivatása, hogy pótolja az elszakitott Tátrafüredet és hogy a téli sportok központja legyen, éppen ezért si- és ródlipályákat alakitanak az e célra kiválóan alkalmas magaslatokon. A Hámoritó télen kitünő korcsolyapálya. A téli sporton és a közismert Bükk-turisztikán kivül azonban a nyári sport és a testedzés legkülönbözőbb módjai kinálkoznak Lillafüred nyaralói számára. Lehet itt uszni, csónakázni, napijegyekkel rákászni, valamint sebes- és szivárványpisztrángot halászni a Szinva-patakban, vadászni a bükkerdőkben. Kellemes sportélet kinálkozik a tenniszpályákon és a Hollós-tetőn elkészült golf-pályán. Kiváló utakat találhatunk itt a motorsport részére. Hegyi gépkocsiversenyek zajlanak majd le itt a jövőben és a cement-macadam utat kiépitik Egerig. A lillafüredi hegyoldal lensikján urvezetők számára pálya és gépkocsiszin készül közel a Palota-szállóhoz. Nyáron háromnégyszáz gépkocsi fordul meg Lillafüreden naponta, mert nemcsak a turisták, hanem az autókirán-

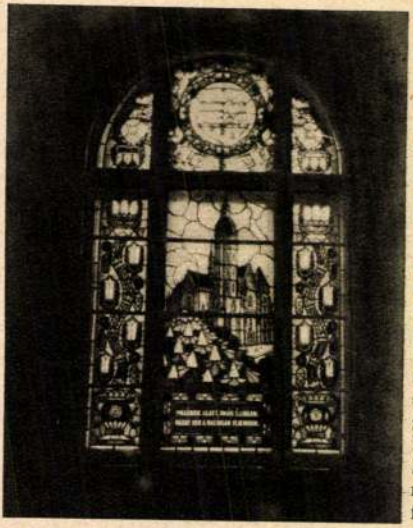

Az étterem egyik ablaka a kassai dóm látképével.

Az olvasószoba egy részlete.

A turistaszoba.

Törészlet a Palota-szálló val

Törészlet a Zsófia-kilátóval.

Patrona Hungaria kápolna.

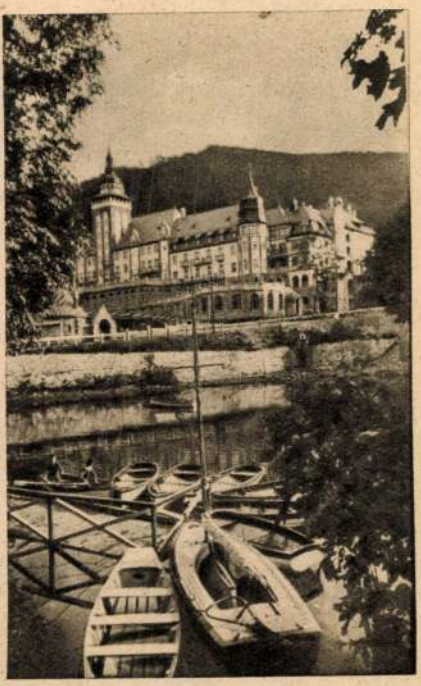

Palota-szálló a csónakkikötővel.

Parkrészlet.

Palota szálloda parkrészlettel.

dulók is nagyon kedvelik. A motoros vonat utasai nyári vasárnapokon máris 1400 darab nyolcvan filléres jegyet használnak el.

Lillafüred Pereces-bányatelepről kapja a magasfeszültségü villanyt és jellemző a nagyarányu modern épitkezésre, hogy 50 kilométer hosszuságban fektettek le Bergmann-csövezetet, amelyekben a villanyvezeték 250 kilométer hosszu és a vizvezeték kiterjedése 18 kilométer...

A melegvizet kutató furás itt, a szállók közelében 736 méter mélységig jutott és elérve a palaréteget, nem várt glaubersó tartalmu melegvizre találtak, ami a karlsbádihoz hasonló, kitünő gyógyviz.

A lillafüredi vizesés.

Lillafüreden az elterjedt hirekkel szemben olcsón lehet nyaralni, a Palota-szállón kivül még egy kisebb szálló is nyujt penziós nyaralási lehetőséget. Lillafüred sem drágább, mint a Balaton és vasuton époly könnyen megközelithető ez a hegyek között rejtőző idillikus hegyijellegü üdülőhely, mint a csonka ország másik kincse, a magyar tenger.

Lux Kálmán

MAI SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka 19 óra: Hat szereplő szerzőt keres
Budapest Bábszínház 9.30: Hol lakik a boldogság?, 11.30: Hol lakik a boldogság?, 15 óra: A legkisebb boszorkány
Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban 19 óra: Frederick
Budapesti Operettszínház 19 óra: Te rongyos élet
Catedral Színpad 19 óra: Csavargók, költők, trubadúrok
Játékszín 19 óra: Hotel Plaza
József Attila Színház 19 óra: Léni néni
Karinthy Színház 19 óra: Szellemidézés
Kolibri Színház 10 óra: Hófehérke és a hét törpe
Komédium 19 óra: A dizőz
Madách Kamara 19 óra: Sors bolondjai
Madách Színház 19.30: Cini, Isten csúzlija
Magyar Állami Operaház 19 óra: A hattyúk tava
Magyar Színház 19 óra: A hattyú
Nevesincs Színház 10 óra: Tündér Lala, 14.30: Csodakaloda
Pesti Színház 19 óra: Kövekkel a zsebében
Radnóti Színház 19 óra: Mirandolina
Ruttkai Éva Színház 19 óra: Bocsánat, de maradok!?
Stúdió „K" 19.30: Magyar művészek a világban
Szkéné Színház 20 óra: A sehova kapuja
Thália Színház 19 óra: A Compania Andaluza de Danza spanyol estje, 19.30: A Vagina Monológok
Új Színház 19 óra: Álszentek összeesküvése
Vígszínház 19 óra: Lear király

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSOK

MÚZEUMOK

Budapesti Történeti Múzeum: Liptói kőművesek Budapesten – 150 éves az Állami Nyomda (ápr. 8-ig)
Hadtörténeti Múzeum: „Béke poraikra…" (máj. 27-ig), Katonaapák, katonafiúk, Lovak a történelemben és a sportban – Bodó Sándor és

A kétszer is megépített Margit híd

Ma már az egyik sürgősen felújítandó létesítménynek számít a fővárosi tervekben

A Margit híd különlegesen könnyed formájával, hátterében a zöld Margitszigettel simul bele a Duna-parti városképbe. Nyugodt, vízszintes vonalakkal követi a szétterülő tájat, s ma már nélkülözhetetlen eleme Budapest látképének, mi több, innen nyílik az egyik legszebb budapesti panoráma. Ma, amikor végighaladunk a hídon, nem is gondolnánk, hogy a margitszigeti szárnyhíd majd negyedszázaddal később épült csak meg. A hídon utoljára 1993–94-ben végeztek jelentős felújítást. Az azóta eltelt idő alatt a szigetelés, a burkolat, a híd vasszerkezete olyannyira elhasználódott, hogy ma már a Margit híd a soron következő, sürgősen felújítandó hídnak számít a fővárosban.

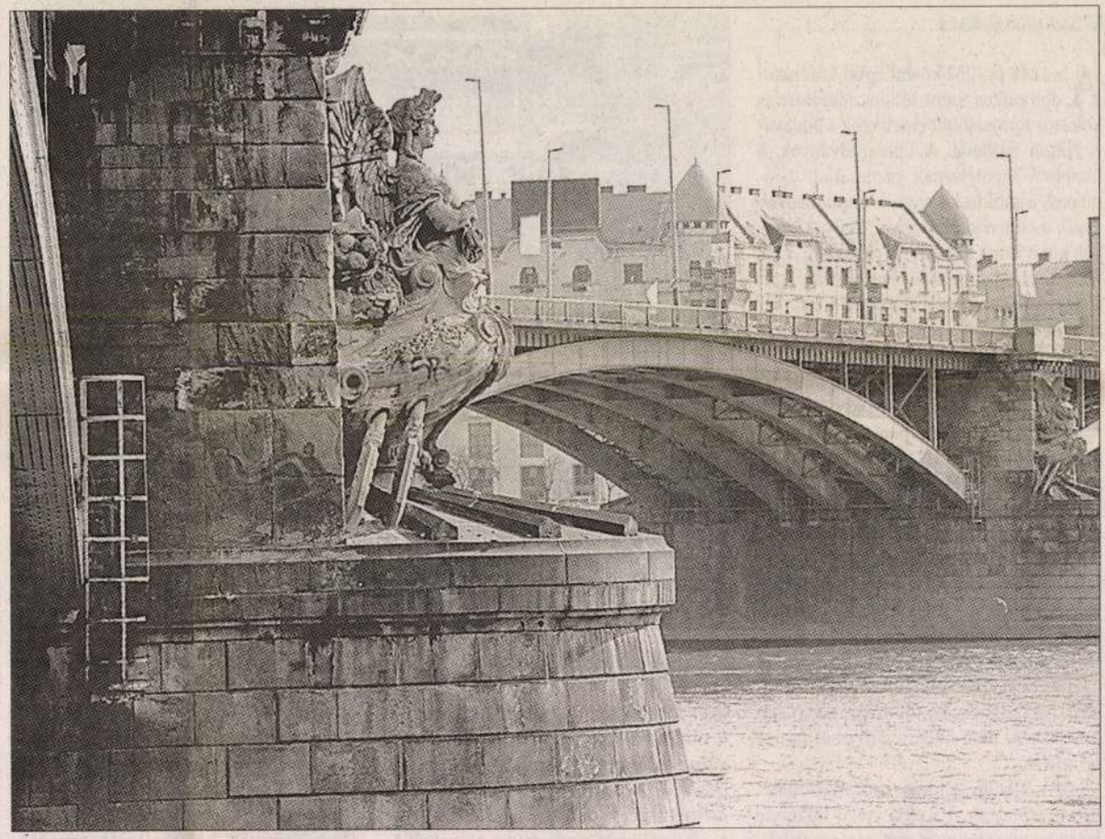

Százharminc évvel ezelőtt Ernest Gouin francia mérnök tervét fogadták el. A dunai átkelő vasszerkezete mára olyannyira elhasználódott, hogy néhány éven belül fel kell újítani

FOTÓ: BELICZAY LÁSZLÓ

DEÁK ATTILA

A híd építését az 1870. évi X. törvénycikk rendelte el, amelynek alapján nemzetközi pályázatot írtak ki a tervezésére. A pályázatra beérkezett 43 pályamunkából a bírálóbizottság hat művet választott ki. Ezek közül 1872. március 9-én *Ernest Gouin* francia mérnök tervét fogadták el kivitelezésre. Mint ahogy arról a korabeli újságok is beszámoltak, a pályaterv a keskenyebbik – pesti – Duna-ágba két, a szélesebbik budaiba három hídnyílást irányzott elő. Ezt azonban módosítani kellett, mert időközben megváltoztatták a Duna szabályozási tervét, s így az esztétikailag kedvezőbb, szimmetrikus, hatnyílású megoldás mellett döntöttek.

Az építkezés még 1872-ben elkezdődött: a kivitelezést a pályadíjnyertes tervező vállalta, és a francia Société de Construction de Batiglones végezte el. „A pilléreket és a hídfőket vasszekrények süllyesztésével alapozták, a vasszekrények helyét körülzárással és szivattyúzással vízteleníttették, majd a vasszekrényt kitöltötték – íria *Gáll Imre* a híd építéséről ugyanezen esztendő júliusában a vonalat villamosították.

Az 1899. évi VII. törvénycikk rendelte el a margitszigeti szárnyhíd építését, amely a Margit híd középső pilléréből ágazik ki, tengelye pedig a híd megtört tengelyvonalának törési szögét felezi, arra merőlegesen. A *Zsigmondy Béla* és *Eckermann Ede* tervei alapján elkészült szárnyhídnak egyetlen, hetvenméteres nyílása van.

[illegible] fakocka burkolatú

nek következtében igen sok gödör keletkezett." Panaszok merültek fel a villamosvasúti vágányok járda melletti elhelyezésével kapcsolatban is. Ekkor javasolták a szakemberek a vágányok út közepére való helyezését a hídon és a hozzá csatlakozó útszakaszokon: a Szent István körúton és a Margit körúton. A híd forgalma tovább nőtt, ezért elhatározták megerősítését és kiszélesítését. A terveket 1935-ben *Michailich Győző* műegyetemi tanár készít[illegible]

ták le, amikor 1946 őszén megszületett a döntés, hogy vasszerkezetű hidat kell építeni, vasbeton pályalemezzel. A terveket a Ganz és Társa Danubius, Gép-, Vagon- és Hajógyár Rt. hídosztálya készítette, amelyek eltértek az 1935. évi átalakítási elképzelésektől. A nyolc főtartó helyett csak hat épült, a pálya 22,30-ról 25 méterre szélesedett, s az ívek nyílmagassága is növekedett. A hidat 1948. augusztus elsején avatták fel.

Ezt követően legközelebb 1978 tava-

A bautzeni Mátyás-emlék

EMLÉKTÁBLÁK PESTEN ÉS BUDÁN

Szatmári Gizella

Az 1248 és 1252 között épült középkori domonkos Szent Miklós-templom és kolostor romjai fölött emelkedik a budavári Hilton Szálloda. A falmaradványok, a templom szentélyének megmaradt támpillérei, a gótikus kerengő és kapu, néhány sírkő, a címerekkel díszített Mátyás korabeli kút a Duna felől megközelíthető, megtekinthető. Megmaradt a kolostor XV. századi tornya, késő gótikus, úgynevezett függönyös ablakkeretekkel, és itt helyezték el a bautzeni Mátyás-emléket.

A domborműves tábla másolat. Az eredeti 1486-ban készült, amikor *Mátyás*, Csehország királyaként Bautzen (régi vend néven Budisin) városát, Lausitz tartomány legfontosabb települését elfoglalva, a stratégiai szempontból fontos Ortenburg várát helyreállíttatta, megerősítette. Helytartója, *Stein György* lovag a vár kaputornyára állíttatta a király életnagyságnál valamivel nagyobb szobrát. *Fraknói Vilmos* történettudós írja, hogy a sziléziai mester (egyes források szerint bizonyos *Briccius Gauske*) a király hiteles arcvonásainak megörökítésére törekedett, ezért többszöri sikertelen próbálkozás után Budára jött, és itt fejezte be művét.

Az uralkodó gótikus, csúcsíves fülkében ül trónusán. Távolba vesző tekintete fenséges nyugalmat és erőt sugároz, lábát, hatalmat jelképező gesztussal, egy oroszlánon nyugtatja. Feje fölé angyalok tartják a koronát, sőt az egyik kivont karddal a kezében szinte fenyegetni látszik az ellenséget, amelynek ugyan semmi esélye sincs, hiszen Mátyást az égiek is védelmükbe vették…

A szobor felállításának története összefonódik a budai polgárság társadalmi szervezeteinek történetével. Budán – írók, tudósok, művészek részvételével – 1920. április 3-án megalakul a Hollós Mátyás Társaság. A néven sokáig vitakoztak, de

Budán készült el a mű. „Mátyást az égiek is védelmükbe vették" FOTÓ: BURGER ZSOLT

nem úgy a célon: „a honszeretet" vezérelte mindannyiukat, hogy „visszanyúljanak a Hunyadi-korba", amelyet – szerintük – „kevéssé kultivált idáig a magyarság". A nemzeti király kultuszának ápolása tehát a cél, amelyben tevékenyen közreműködik a társaság minden tagja, így például *Ripka Ferenc*, a későbbi főpolgármester, *Tormay Cecil* író, *Fémes Beck Mária, Istók János, Somló Sári* szobrászművészek, *Csánky Dezső* történész, *Hubay Jenő* zeneszerző. Díszelnökük – a megalakuláskor – ifjabb *Andrássy Gyula* gróf volt, elnökük *Pintér Jenő*.

A társaság kezdetben a Fő utcai Schmidthoffer-féle „sörcsarnok" különtermében, majd a Krisztinavárosi Kaszinóban ülésezett. Rengeteg tervük volt: 1921-ben a királyi palota Hunyadi-termében Mátyás király korát bemutató kiállítást akartak nyitni, lovagi tornajátékot, élőképeket rendezni. Emléktáblával meg akartak jelölni minden olyan budai épületet, ahol a király megfordult, s ezért örömmel üdvözölték 1929-ben a székesfővárosi Műemlékekre Felügyelő Bizottság javaslatát a bautzeni emlék másolatának felállítására. Ekkorra Lux Kálmán építész már újrafaragta a millenniumi kiállítás történeti csoportja számára készített gipszöntvényt, sőt a hiányzó címereket is pótolta.

A domborművet a főváros 1930-ban „feltűnés nélkül adta át a nyilvánosságnak" – írja a Budai Napló, bár a társaság a leleplezést szívesebben halasztotta volna 1936-ra, hogy az a Buda törököktől való visszafoglalása 250. évfordulójával kapcsolatos megemlékezések része legyen.

A pest-budai céhes élet fényei és árnyékai

KOPOGTATÓ

Szepesi Attila

Cifra egyenruhákban, a pompát illetően egymásra licitálva jöttek sorra a büszke céhek. A XVIII. század második felében a pest-budai úrnapi körmenetek egyik fő-fő látványossága ezek felvonulása volt. Akkora zászlókkal, hogy némelyiknek a hordozásához – mint a krónika feljegyezte – 20-25 emberre volt szükség. Hogy ennyien miként fértek hozzá egyáltalán a díszes céhzászlóhoz, nem tudható. *II. József* végül rendeletben szabályozta: csak akkora céhzászlókat szabad készíteni, amekkorát két-három legény is vinni tud. Ezekkel a „könnyített zászlókkal" vonultak fel hát 1872-ig, amikor az új ipartörvény véget vetett a céhek sok száz esztendős működésének.

A szigorú és zárt céhes életre mi sem volt jellemzőbb, mint a szinte szentként tisztelt céhláda. Ebben őrizték, lakatra zárva, a kiváltságlevelet, a pecsétet, a számadásokat és a céh pénzét. A tanácskozásokat a láda felnyitásával kezdték. Amíg a fedele nyitva volt, csak a mesterek ülhettek le, a legényeknek állniuk kellett. Nem volt szabad vitatkozni, hangoskodni, nevetgélni, fütyörészni, az asztalra könyökölni, de még köhögni sem. Aki ezt megszegte, megbírságolták.

Aki a céh tagja kívánt lenni, annak szigorúan megvizsgálták a múltját. Még a szülei viselt dolgait is. Kényesen vigyáztak a jó hírükre. Egy mészárost például azért nem vettek fel tagjaik sorába 1795-ben, mert kiderült: apja, aki aranyműves volt, börtönben ült valaha egy ezüstkészlet elsikkasztásáért. Epésen még azt is hozzátették: a céhbe kívánkozó legény fél karja sejthetően azért béna, mert részt vett egy kocsmai verekedésben.

Zordon regula szabályozta a megözvegyült mesterné és a céhlegények viszonyát. Ha titkos viszonyra derült fény közöttük, még a XVII. században is pallos általi halál volt a büntetés. A házasságkötést persze nem lehetett megtiltani. A céhbe való felvétel, a teljes jogú tagság elnyerésének legegyszerűbb módja volt feleségül venni a megözvegyült céhmesternét.

1695-ben Budán pallos általi halálra ítéltek egy német mészárost – bigámiáért. Kiderült ugyanis róla, hogy Mannheimből el kellett bujdosnia valami csiklandós ügy miatt. Budára jött, megnősült és belépett a céhbe. Csakhogy odahaza is nős ember volt már! Végül a komor ítéletet négy esztendei börtönbüntetésre enyhítették. Budai illetőségű feleségét viszont – aki vagy ismerte férje előéletét, vagy sem – pellengérre, bakó általi megvesszőzésre és a városból való „kiseprűzésre" ítélték…

A céhek ranglétrájának legalsó fokán az inasok álltak, akik teljesen ki voltak szolgáltatva a mester és a mesterné, de még a céhlegények szeszélyeinek is. Sokszor nem is „szakszerű" munkára, inkább a ház körüli tennivalók elvégzésére használták fel őket. Ha végre legénnyé, vagyis „szabad emberré" nyilváníttattak, bolondozásokkal, nyakonöntéssel, arcuk bekormozásával, seprűn lovagoltatással egybekötött avatóceremóniát tartottak.

A céhlegények vándorkönyvet kaptak. Sokáig ugyanis kötelező volt felkerekedniük, és különféle mestereknél tanulniuk, illetve szolgálniuk. A faluról falura, városról városra caplató mesterlegény állandó szereplője a régi meséknek és anekdotáknak. A pest-budai vándorkönyv a város képét, a vándorlás szabályait és a legény személyleírását tartalmazta. Az üresen maradt lapokra jegyezték be az út adatait, állomásait, a különféle mesterek szignóját és véleményét, akiknél a legény szolgált. Ki-ki holta napjáig, vagyis kiérdemesült öreg mester koráig büszkén őrizte a vándorkönyvet, amely sokoldalúságát, világlátottságát tanúsította.

Lux Kálmán

l.

Lex Magyarás

354. b. l.

Del-

Del-ka

Szala

Lux Kálmán

lásd

Révai XXI. 563. l.

NAPI HÍREK

JÓ REGGELT!

Hétfőn megigérték a légvédelmi törvény végrehajtási utasítását. A hír nem légből kapott.

Nem veszi a közönség a drága gyümölcsöt. Egyelőre a málnára is el lehet mondani, hogy »savanyú a szőlő«.

Beszélgetés a kávéházban: »Olvasta? Még a külföldieknek is tetszik a közlekedési rendőrök fehér sisakja.« »És milyen jó kabala. A trópusi sisak egyszerre elzavarta a kánikulát!«

A nap aktuális kérdése: »Vajjon a nyugdíjba menő magasrangú állami tisztviselőknél két harmincas pótolni fogja az elküldött hatvanast?«

A nap hőse: Abesszinia, amely körül heves vita kezdődött. Ez az állam most nagyon büszke: minden nagyhatalom rajta köszörüli a kardját.

Olcsóbb lett a taxi — Bécsben. Ha az osztrák fővárosban ilyen sűrűn mennek le az árakkal, szabad zászlóval érdemes lesz onnan hozatni egy kis kocsit.

Beszélgetés a villamos perrónján: »Olvasta? Trösztösítik a pesti mozikat. Azt hiszik, hogy nekik így jobban fog menni.« »Úgy látszik, hogy a beszélőfilmnek sok mindent be lehet beszélni.«

Mindenben elö a Pesti Napló

— **A hercegprímás szerpappá szentelte unokaöccsét.** *Serédi* Jusztinián bíboros hercegprímás esztergomi házikápolnájában szerpappá szentelte unokaöccsét *Szapucsek* György bencés tanárjelöltet, akit *vasárnap szentelnek pappá Pannonhalmán.*

— **A MOVE új tisztikara.** A MOVE vasárnap közgyűlést tartott, amelyen vitéz *Marton* Béla elnökölt. *Szeder* János ügyvezető alelnök jelentést terjesztett elő és közölte, hogy augusztus 10-től 16-ig Gyöngyös mellett repülőtábort létesítenek, szeptemberben pedig Rómában revánsmérkőzést rendeznek az olaszokkal. Az ezután megtartott tisztújító választáson elnök lett vitéz Marton Béla, társelnökök: báró Feilitzsch Bertold, vitéz Mándoky Sándor ,Tabódy Tibor, alelnökök: ügyvezető: Szeder János, dr. vitéz Endre László, Zsindely Ferenc, titkárok: Bajnóczi Sándor, dr. Bánkuti László, gazdasági főnök: de Pottere Gerard, pénztáros: Bajnóczi Sándor, ellenőr: Szentpétery István, ügyész: dr. Zimmermann Lajos.

— **Ötmillió dollárt kap egy biztosítótól a 96 éves Rockefeller.** *Newyorkból* jelentik: Hétfőn ünnepelte John D. *Rockefeller, Amerika* leggazdagabb embere *96-ik születésnapját. Rockefeller* születésnapján egy biztosítótársaságtól *5 millió dollárt kap.* 16 éves korában ugyanis *50 dolláros biztosítást kötött, amelynek értelmében 80 esztendő mulva ötmillió dollárt kap a társaságtól.* A világ leggazdagabb embere, teljes csendben ülte meg kilencvenhatodik születésnapját lakewoodi kastélyában, amelyet a környék lakossága »*aranyház*«-nak nevez. Az agg petróleumkirály, aki már teljesen kiheverte legutóbbi náthaláza utóhatásait, hatvanegyéves fia és legújabb kedvence — gépkocsivezetőjének négyéves leánykája — társaságában vágta fel *a kilencvenhat viaszgyertyával díszített születésnapi tortáját,* de egyébként nem változtatott az orvosai által előírt szinte mozdulatlan életmódján.

— **Címadományozás.** A kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére dr. *Lux* Kálmán műépítésznek az építőművészet terén szerzett érdemei elismeréséül a m. kir. kormányfőtanácsosi címet; *Bárdos-Féltoronyi* Zoltán budapesti lakos, üveggyárosnak közhasznú érdemes tevékenysége elismeréséül a m. kir. kormányfőtanácsosi címet; *Wolf* Jenőnek, a Nova közlekedési és ipari részvénytársaság elnök-vezérigazgatójának közhasznú érdemes tevékenységének elismeréséül a kormányfőtanácsosi címet adományozta.

— **Felrobbant a debreceni Auguszta-szanatórium kazánja.** *Debrecenből* jelentik: Hétfőn délután borzalmas robbanás történt Debrecenben az Auguszta-szanatóriumban. A szerencsétlenség nagy pánikot okozott a betegek között is. A robbanas a szanatórium pincéjében történt, ahol a túlnagy gőznyomás miatt *az egyik kazán a levegőbe repült.* A kazán közelében tartózkodó *Vajda* Margit

— **Budapest angliai idegenforgalmi sikeréről nyilatkozott a Londonból hazaérkezett pénzügyminiszter.** *Fabinyi* pénzügyminiszter vasárnap érkezett vissza *Londonból.* A pályaudvaron *Dorner* Aurél várta. A pénzügyminiszter elmondotta, hogy *Magyarország ügyeit megértően és méltányosan szemlélik Londonban. A magyar-angol kapcsolatokat elmélyítette az idegenforgalom, Budapest Angliában divatba jött.*

— **Autószerencsétlenség áldozata lett egy híres francia autóversenyző.** *Párizsból* jelentik: Des *Vignes* neves francia gépkocsiversenyző, aki vasárnap a Marne-díj versenyen harmadik díjat nyert, hétfőn gépkocsijával *beleütközött egy másik gépkocsiba.* Des Vignes kocsija felborult, maga alá temette a versenyzőt és szerelőjét. *Des Vignes még a helyszínen meghalt,* szerelőjét súlyos állapotban kórházba szállították.

— **Modernizálják az Alagutat.** A kereskedelmi miniszter elhatározta, hogy a Vár alatti alagúton különböző javítási munkálatokat végeztet el. Igy modernizálják a *világítást, szellőztetést, újravakolják és csempézik az alagutat.* Egyelőre próbaszakaszokon megtörtént már a versenytárgyalások kiirása. A terv szerint az *Alagutat még ebben a költségvetési évben modernizálják.*

— **Az amerikai magyar ifjak az országzászlónál.** A Budapesten tartózkodó amerikai magyar ifjak vasárnap megjelentek az országzászlónál, ahol *Urmánczy* Nándor üdvözölte őket. Beszédében a világon élő 15 millió magyar összetartásának szükségességéről beszélt. Az amerikaiak nevében *Tóth* Ferenc tört magyarsággal válaszolt, majd kis magyar zászlót helyezett el az országzászló talapzatán. Utána *Takaró* Erika és végül *Fülöp* Ilonka mondottak beszédet.

— **Megegyezéssel véget ért a csepeli sztrájk.** Háromnapos tárgyalás után a csepeli *Magyar Posztógyár* és munkásai között *31 pontba foglalt egyesség jött létre.* Az egyezmény értelmében végrehajtják a május 23-i, az akkori sztrájkot lezáró szerződés valamennyi pontját, általában *kétfilléres órabérjavítást adnak a munkásoknak, a szövődében akkordszámítást állapitanak meg, hogy három pengőnél kevesebbet senki se kereshessen.* Ezenfelül a gyár vezetősége megígéri, hogy két—három hónap mulva *bevezeti a nyolcórás munkanapot. Az éjszaka dolgozók minimális 10 százalék pótlékot kapnak.* A gépek tisztítása miatt *a munkásságot ért veszteséget a gyár megtéríti* és kötelezettséget vállal *a hiányzó higiénikus berendezések pótlására.*

— **Szívszélhűdés megölt Budapesten egy nagytoronyi földbérlőt.** *Müller* Árpád 47 éves csehszlovákiai földbérlő, aki Nagytoronyban gazdálkodik, vasárnap Budapestre érkezett. Hétfő este látogatóba ment *Horn*

titkárrá; a postatakarékpénztár üzleti és számvevőségi létszámában pedig Schneller József és Magos Ferenc postatakarékpénztári II. osztályú főszámtanácsosi címmel és jelleggel felruházott számtanácsosokat, továbbá Koltai Elemér, Holéczy Samu, Papp József, Gellért Mór és Kertész Gyula postatakarékpénztári számtanácsosokat, valamint dr. Nagy János postatakarékpénztári titkárt a VII. fizetési osztályba postatakarékpénztári II. osztályú főszámtanácsosokká kinevezte.

—

A pénzügyminiszter a Postatakarékpénztár fogalmazási személyzetének a létszámában dr. Benes Ferenc postatakarékpénztári titkári címmel és jelleggel felruházott segédtitkárt, dr. Bízei György postatakarékpénztári titkári címmel felruházott segédtitkárt és dr. Bányay László postatakarékpénztári segédtitkárt a VIII. fizetési osztályba titkárokká; dr. Pásztor József, dr. Halmágyi Ferenc, dr. Gyöngyösi Béla és dr. Ballya László postatakarékpénztári fogalmazókat a IX. fizetési osztályba segédtitkárokká; dr. Bártfay László, dr. Miskolczy Lehel, dr. Viczián Pál és dr. Nádas Gyula Zoltán postatakarékpénztári II. osztályú tiszteket a X. fizetési osztályba fogalmazókká; a Postatakarékpénztár üzleti és számvevőségi személyzetének a létszámában pedig Benedek Imre, dr. Németh János és Nagy Zoltán postatakarékpénztári számtanácsosi címmel és jelleggel felruházott számvizsgálókat, Biácsy József, Gál István, Angyal Kálmán, Lévay Árpád, Kardos Ferenc és dr. Benkő Zoltán postatakarékpénztári számtanácsosi címmel felruházott számvizsgálókat, valamint dr Győry Gusztáv postatakarékpénztári segédtitkárt a VIII. fizetési osztályba számtanácsosokká; Zalán György, Végvári Gyula, Sulyok Gyula és Belényi István postatakarékpénztári számvizsgálói címmel felruházott I. osztályú tiszteket, továbbá dr. Zelleny Vilmos, Puskás Lajos, Bácskai György, Szilasy Ilona, dr. Thomka László és Karády Ottó postatakarékpénztári I. osztályú tiszteket a IX. fizetési osztályba számvizsgálókká; Galgóczy Ernő, Szabó Sándor, Kardhordó László, Máthé László, Végh Géza, Zádor Gyula, Unger János, Lelkes Aurél, dr. Pálfy Géza és Benesóczky Elek postatakarékpénztári II. osztályú tiszteket a X. fizetési osztályba I. osztályú tisztekké; Kapuváry Ernőné szül. Monostori Margit, Garamszegi Rezső, Harmath Gyula, Berendy Alajosné szül. Vaszkó Mária, Sztojanovits Emilné szül. Becker Magdolna, dr. Fiala Viktorné szül. Mihály Ilona, Füzfás Jenőné szül. Kovács Vilma, Bánki László, ifj. Járomi Zöldág József, Lehel Andor, Dravetzky Koós László, Mándoki László, Bánhidi Ágoston, Győri Elek, Beresztényi Sándor, Geöcze László, báró Exterde Sándor, Duka Lajos, Ruszka László, Tóth Kálmán, Barabás Béla, Henisch Győző, Zsoldos Dezső, dr. Szente Loránd, dr. Zsigárdy István, Huber Zoltán, Lénárd Béla, Szücs Bálint, Telekes Kornél, dr. Balogh Géza, Vasbányai Jenő, dr. Ágoston Kálmán, dr. Prileszky Pál, vitéz Szendrőy Géza és vitéz Farkas Endre postatakarékpénztári gyakornokokat, valamint Biró Károly postatakarékpénztári díjnokot a XI. fizetési osztályba ideiglenes minőségű II. osztályú tisztekké kinevezte.

A pénzügyminiszter a Postatakarékpénztár ügyigazgatóság mellé rendelt számvevőséghez, Aradi Pál, Répay Béla, Bari Lajos, Börzsönyi Zoltán, dr. Kocsis Sándor, Tihanyi József, Szabó Károly és Palla Ákos pénzügyi számvevőségi díjnokokat jelenlegi szolgálati helyeiken, Molnár Elemér budapesti pénzügyi számvevőségi díjnokot a veszprémi pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőséghez, Kutsera Ferenc pénzügyi számvevőségi díjnokot jelenlegi szolgálati helyén, dr. Divényi László pénzügyi számvevőségi díjnokot a dohányjövedéki központi igazgatóság mellé rendelt számvevőséghez, Husvár István, Vákár Artúr, Küzmös László, Pünkösti László, Kövessy Lajos, Buday József, Klósz Ödön, Marót Tivadar, Menyhárt Mihály, Meskó István, Szekrényessy Pál, Andaházy László, dr. Halmos Pál és Schneider József pénzügyi számvevőségi díjnokokat jelenlegi szolgálati helyeiken, végül Lehóczky Tivadar ideiglenes minőségű postatakarékpénztári alkalmazottat a budapestvidéki pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőséghez ideiglenes minőségű pénzügyi számgyakornokokká nevezte ki.

—

A pénzügyminiszter Kovásznay-Bogdány Béla, Várkonyi László és Udvarhelyi József pénzügyi díjnokokat ideiglenes minőségű vámellenőrzési gyakornokokká a székesfővárosi pénzügyigazgatósághoz kinevezte.

—

A dohányjövedéki központi igazgató Balla Mihály tiszti teendőkkel megbízott ügyelőhelyettest a sátoraljaújhelyi dohánygyárhoz, vitéz Lévay Kálmán tiszti teendőkkel megbízott ügyelőhelyettest, a budapest-kőbányaiúti dohánygyárhoz, Barta Béla irodai alkalmazottat a budapesti dohánybeváltó hivatalhoz, Fábián Mihály tiszti teendőkkel megbízott ügyelőhelyettest a budapesti központi dohányáruraktárhoz, Major Győző irodai alkalmazottat a budapest-lágymányosi dohánygyárhoz, Ligeti László irodai alkalmazottat a budapesti központi dohányáruraktárhoz, dr. Losonczy Elemér irodai alkalmazottat a budapesti dohánybeváltó hivatalhoz, Földváry Tamás tiszti teendőkkel megbízott ügyelőhelyettest a budapest-lágymányosi dohánygyárhoz, dr. Halász Gyula ügyelőhelyettest a budapest-lágymányosi dohánygyárhoz, Csontos Lajos irodai alkalmazottat a debreceni dohánybeváltó hivatalhoz, Halász Géza irodai alkalmazottat a nagykállói dohánybeváltó hivtalhoz, dr. Csipka László irodai alkalmazottat a budapesti dohánybeváltó hivatalhoz, Bodnár László irodai alkalmazottat a budapesti dohánybeváltó hivatalhoz, Borostyánkői Ernő irodai alkalmazottat a budapesti dohánybeváltó hivatalhoz és dr. Bartha László irodai alkalmazottat a budapesti dohánybeváltó hivatalhoz ideiglenes minőségben, dohányjövedéki gyakornokokká kinevezte.

—

A pénzügyminiszter Szele Pál, Kovács Géza, Tóvári János és Isoó Vilmos II. osztályú altiszteket I. osztályú altisztekké, Pintér Lajos és Fülöp János kisegítő szolgákat ideiglenes minőségű II. osztályú altisztekké kinevezte.

—

A pénzügyminiszter Szlivka Mihály kisvárdai, Csábrádi János miskolci, Horváth József zalaszentgróti, Nagy Sándor sárvári, Mezőfi Antal központi állampénztári, Rieger Antal győri és Hegedüs Boldizsár salgótarjáni II. osztályú adóhivatali altiszteket jelenlegi állomáshelyükön való meghagyás mellett I. osztályú adóhivatali altisztekké kinevezte.

—

A pénzügyminiszter vitéz Mészáros István a székesfővárosi IX/b. és Török János a székesfővárosi VI/b. kerületi adófelügyelőségnél, Nadrai József a zalaegerszegi m. kir. pénzügyigazgatóságnál, Iván Mihály a kecskeméti m. kir. pénzügyigazgatósági kirendeltségnél, Ovári János a székesfővárosi V/a. kerületi adófelügyelőségnél szolgálatot teljesítő és Takács István a pénzügyminisztériumba berendelt II. osztályú pénzügyi altiszteket, jelenlegi állomáshelyükön való meghagyás mellett I. osztályú pénzügyi altisztekké kinevezte.

—

A szekszárdi pénzügyigazgató a m. kir. pénzügyminisztérium 1935. évi június 25-én kelt 94.436/XVIII. számú felhatalmazása alapján Nagy Károly pénzügyőri fővigyázót pénzügyőri szemlésszé, Csóka Antal, Csirke József, Bánlaki László, Takács János, Vas István és Bors János pénzügyőri II. osztályú vigyázókat pedig ideiglenes minőségű I. osztályú pénzügyőri vigyázókká nevezte ki.

A minimál búzaárrendszer állomási árai

Az 1935—36. évi gazdasági évre megállapított minimál-búzaárak megfelelő közzétételére a Futuránál az előkészületek folyamatban vannak és minden valószínűség szerint kedden már az egész ország területén sor kerül a minimálárak közzétételére, tekintettel arra, hogy a közvélemény már nagy érdeklődéssel várja a minimál-búzaárrendszer idei állomási árait. Addig is, amíg a nyilvánosság értesül minden egyes magyar vasúti és hajóállomásra külön megállapított minimál-

13.35, Törökszentmiklós 13.60, Újdombóvár 13.90, Verpelét 13.55, Veszprém 13.80, Zalaegerszeg 14.05, Zalaszentgrót 13.95; hajóállomások: Csongrád 14.00, Dunaföldvár 13.75, Kalocsa 13.75, Mohács 13.70, Szarvas 13.80, Szeged 14.10, Szentes 14.00, Szolnok 13.90, Vác 13.85 pengő.

Agyonlőttek egy lisztcsempészt

III. Béla várában, az esztergomi hegytetőn

Dallos Sándor kiküldött munkatársunk irja:

Körülöttem öreg kövek, oszlopfejek, beomlott boltozatok, kibontott kazamaták, csigalépcsők és ballusztrádok maradékai. Az esztergomi nagy ásatás. A mult. Lent a Duna, amott a Pilisi hegyek, odébb síkság, szemben a Bazilika fenséges, nyugodt és viszhangos tömbje. Nincs mégegy ilyen hely, mégegy ilyen épület az országban. Roppant kiáltás a várhegy tetején, az egység szimboluma, összessége multnak és jelennek s olyan magyar itt a tragikus parti végen, hogy úgy tetszik, minden pesti fény, modern hajcihő, űzött mozgalom ellenére itt a közepe az országnak. Jobban, ősibben és alázatot parancsolóbban közepe, mint Budapest. Érezhetően királyi fészek ez, valahogy mindenben ittmaradt a magyar Korona klasszikus fénye, a királyság fensége, a magyar lélek igazi lényege: minden zamatában, fényében és tragikus, árva nagyszerűségében a magyarság. A magyar Rómának mondják Esztergomot s az is. De sehol az országban nem lehet annyira érezni a harc multba vesző, nagyszerű ízeit a kereszt és a lovat szúró pogány és pompás keleti mitosz között, sehol nem lehet annyira megérezni, hogy roppant puszták végtelenjének érzései dobogtatták hajdan ennek a népnek a szívét, termettek istent neki, parancsoltak vallást és diktáltak szertartásokat. Messziről szinte idáig lobognak még az ősi babonák, kísért a szelekben a rétek és vizek istene, lappangó, régi, pogányságba síró tüzek füstje osonja körül ezt a hegyet, amely a keresztény szakramentum diadalával ékes s amelynek lábánál hanyatlott végkép el a pogány világ álmodása és költészete. Csodálatos hely ez itt, orma a keresztényi diadalnak és mégis valahogy itt él legelevenebben Koppány emléke a hegyek és puszták távlataiban, a püspökölő Vatáé, Vazul lelke itt bolyong és a többieké; ez a hegy úgy őrzi a magyarság viaskodó, erőlködő, csodálatos kettős arcát, mint egy tükör, amelybe beleégett a mult. Úgy jön az embernek itt fent, mintha odalent várépítő talyigák nyikorognának, pallérok és kapitányok vezényszava csengene; csak bámul az ember, hallgat, ereszti magára a hatásokat az öreg kövek között s azt veszi észre, hogy belül, az élete legmélyén, súlyos és terhes kinnal fáj valami. A fajtája arca fáj és az önön vére. Esztergom! Micsoda világ ez! Bécsiek állnak itt mellettem a messziről jövő nyári szélben, az ásatásokat jöttek megtekinteni, a kíváncsiságon kívül igazán semmi közük az egészhez, mégis érzik a nagy erőt, amely árad itt, az elmúlt, fáklyafüstös századok nehéz lélekzetét s azt mondják:

— Nagy idők lehettek itt s nagy és távoli fajta birkózhatott itt az időkkel.

Beszél a történelem

Egy bécsi orvos, akit az ásatások hire hozott ide, azt mondta nekem:

— Ez az önök legszebb helye s nincs az a történelem, ahonnét önöket jobban meg lehetne érteni, mint innét.

— Miért? — kérdeztem.

Mosolygott.

— Itt meg lehet érezni, — felelte, — hogy a Habsburg-ház sohase számolt az önök faji képzeletével — azt hiszem, sohase volt közülük senkise Esztergomban — s ha például, mondjuk, Metternich itt tanyázott volna és nem Bécsben, vagy önök felé fordította volna az egész osztrák politikát, vagy — ami valószínűbb — minden falut osztrák katonasággal rakott volna meg és megfojtotta volna tökéletesen önöket. Mert itt rájön az ember, hogy önöket csak megfojtani vagy rajongással szeretni lehet. Csak eltűrni: *soha.* Elnyomni minden erővel vagy asszimilálódni, mert a középút biztos veszteség. Önök a végletek szépei. Pogány keresztények, szemben az akkori Ausztria abszolút kereszténységével. Önök egy sajátságos és lenyűgöző íz itt a nemzetek között, mintha, mondjuk, valami csoda máról holnapra beleapplikálná Európa tömbjébe a norvégeket. Nem, még ennél is másabb. Az az érzésem: önöket idegennek egyáltalában nem lehet kifejezni.

Ezt mondta az osztrák orvos nekem s bizonyára igaza van. Külön íz és külön tragikus csoda vagyunk itt nyugat és kelet határán. Hányszor hallotta az ember ezt a sablont, s ennek a hegynek az ormán állva most mégis úgy éri az embert, mint valami megvilágosító kinyilatkoztatás. A romok mondják, a Bazilika, a hegyek, az egész összetettség, amely ezt a világot jellemzi. Itt most *III. Béla* király palotáját ássák napvilágra, amely később *Vitéz* János bíboros érsek tulajdona volt, a kövekben hétszáz esztendős multat, az árpádházi királyok kőbe álmodott fantáziáját s az ember úgy sétál ezek közt a csonka boltozatok, hasadt oszlopfők, fakult freskók, repedt márványok és beszakadt ablakok között, hogy a szíve a torkában dobog, mintha letűnt istenek sírját bolygatná s a királyi lábnyomok, a pengő kövekben élő mult tekintete előtt alázatosan s mint az árva gyerek, lélekben zokogva veszi le a kalapot.

III. Béla építette ennek a várnak a magvát, azt a helyet, ahol most járunk, a termeket és a templomot nehéz homokkövekből. Harmadik Béla, a nagy szervező, a királyi hatalom megerősítője, II. Géza fia, Árpád vére, a kemény király. Kik láthatták ezt a várat? Milyen fejedelmek? Milyen uralkodók? Kiknek a lába tiporta ezeket a vásott, szakadt, hétszáz esztendős lépcsőket? Vendégeké, akik látogatóban jártak itt, kíváncsian a magyar királyra, egy népre, amely, úgy tudták, Ázsiából vándorolt ide s megállt itt élni és uralkodni az idegenség kellős közepén. Frankok. Görögök. Németek. Pompa fogadta őket, vagyon, méltóság és fejedelmi fény. Bizonyára ámultak a nagyszerű kápolna láttára, az oszlopos bejárat és a Madonna sugárzó freskója előtt és nem értették, mi van ezzel a néppel, amely másfél századdal ezelőtt még táltosok imáit hallgatta és pogány tüzekkel áldozott s most a keresztény Istennek rak káprázatos templomot, ahol a várbeli, nehéz és hetyke uraknak maga a főérsek miséz? Bizonyára látták az arcok és a kápolna közt lévő különbséget s akkor belenéztek a király szemébe, Árpád vérének szemébe, megérezték benne a kettős fényt, a messze nosztalgiák és a fajtát féltő okos erőfeszítés fényét és megértették, hogy bölcs a király és hogy ezek a legtragikusabb, legszentebb és legnagyobb hősök, fajtájuk prófétahomlokú vezérei, ezek az Árpádházi magyar királyok.

„Hic fuit rex...“

Matat, jár, álmodik az ember a templom ősi formái közt, *Várnay* Dezső mérnök, aki az ásatásokat vezeti, magyarázza szakszerűen és pontosan az időket, de az ember csak tekintget körül és szorítja a mellét valami nagyszerű fájdalom. Meglépi a templom hajóját: igen, itt nehéz, nagy padok, vagy pompás, faragott székek lehettek, az érsek fönt állt fényes, főpapi talárban a szentély oltárán és pontifikálta ezeknek a vérmes, úri agyaknak a misét, mondta az örök Szöveget, a krisztusi átváltozás alázatos, önfeláldozó és idegen igéit. Vajjon hogyan hajoltak meg ezek a dacos nyakak, hogyan görnyedtek meg ezek az Emese és más ősanyák véréből szakadt derekak a halványfényű Ostya igézete előtt, érezték-e a Titkot vagy az okos, erős és fölényes műveltségű király szeme előtt alakoskodtak csak és szívükben más álmokat őriztek? Az érsek tán kimutatta a szentséget és nézett rájuk keményen és szembe néztek vele ugyanolyan kőkemény pillantással, mint ami az érsek szeméből sugárzott. Vagy alázatosak voltak már és hívők? Már leigázta őket a krisztusi iga és a füves, széltől járt messzeségek már semmit se mondtak nekik?

Ki tudja ezt? Csak valami hallatlanul, szentségesen kínzó és kisírhatatlan sírás fojtogatja az ember torkát, mert lélekzeteket és tekinteteket vél maga körül.

Van itt balról egy külön fülke: a királyok misehallgató fülkéje volt, ahol hétköznapokon az érsek külön misézett a királynak. Elől a kis oltár és hátul a falba mélyesztett, vörös márvánnyal burkolt királyi szék. Két roppant szimbolum. Két trón, melyet egybekötött a bölcsesség s amely mégis folytonos farkasszemet nézett egymással. Az egyiken a latin pap áldozott, hitének győzője és hőse, a másikon Árpád vére ült. Mit gondolhatott egyik, mit a másik? De a király mise közben, percekre talán unatkozott, elmélázhatott és nem fogott figyelme az oltár felé, mert talán a bizánci rubin gyűrűjével, talán a kardja vagy a tőre hegyével belekarcolta szertartás közben erős betűkkel a királyi szék márványába:

„Hic fuit rex...”

A nevet, éppen a nevet, leradírozta az idő, nem tudni, ki volt a *rex.* III. Béla vagy más? Vagy talán kifordult az érsek éppen akkor áldást osztani s a király megszégyelte előtte magát; nem írt tovább? Tudta, hogy neki figyelnie *kell,* mert szemében egy ország és egy nép figyel.

Így is történhetett.

A kápolna szentélyének elülső falát elvitték a nehéz idők. Elkövetelték a háborúk, az ostromok, ledöntötték és két-

---

ívóban kell töltenünk az éjszakát drótostótok s vándorló legények társaságában s reggelig megesznek bennünket a legyek. De e novellisták és életképírók révén eljutunk a fejledező fővárosba is s megismerjük annak minden zegét-zugát. Bár még rettentő nagy a por és a sár, mert a gyalogjárót még csak helyenként borítják márvány- vagy kőlapok, d a Belvárosban, meg a Leopoldvárosban éjjel is kódoroghatunk, mert az olajlámpások itt alkonyattól éjfélig is égnek, kivéve, persze, mikor holdtölte van. Hallgathatjuk a latin és magyar szóval kevert német beszédet, mert Pest-Buda még német ez időben s elnézegethetjük a Váci-utcában, a déli korzón sétálgató s bécsi módi szerint öltözködő dámákat és gavallérokat. Kihallgathatjuk társalgásaikat is, az arszlánok bókjait, a „nappajzsot" (napernyőt) tartó szép asszonyok elmés riposztjait. De ha jól odafigyelünk, hallunk hazafias hangokat is, a külföldet majmoló mágnások, a fényűző asszonynép és a haladni nem akaró táblabírák, prókátorok ellen. Mert hisz haladnunk kell, ezt hangoztatja Stefi gróf is az országgyűlésen, különben elveszünk. Hát hiszen igen, igen, de a rettentő drágaság ellen is kellene valamit csinálni, mert mégis szörnyűség, hogy egy font hús ára már 15 krajcár s egy akó budai vörösbor 40 váltóforint! i bírja ezt, hogyha így megy tovább!?

Ezt a nagyszerű, társadalomgazdasági korrajzirodalmat, mely egy negyedszázad magyar életének minden részletére kiterjed, minden fényt és árnyékot megmutat, halálos vétek volna tovább is kihasználatlanul hagyni. Nincs az a történelem, amely ilyen közvetlen hangon, ilyen megelevenítőleg tudna beszélni, az akkori viszonyokat megismertetni és megérteni.

Vagy hogy egy másik példát mondjak: itt van Kazinczy! Kazinczy levelezésének huszonegy kötete. Micsoda gazdag és értékes korrajzi anyag van ebben. S milyen kevesen ismerik. Mennyire szükséges volna ebből is egy jól összeválogatott, szemelvényes kiadás a középiskolák számára. És egyáltalában Kazinczyt nemcsak mint nyelvészírót, de mint ízlésreformátort is be kellene mutatni, mint Széchenyi Heroldját, mert hisz voltaképpen az volt. Mennyit küzdött ő is kora megáporodott nacionalizmusával, mely hallani se akart semmi újításról s konzerválni akarta az *egész* magyar életet. Mindenre, ami a megszokottal, a régivel ellenkezett, kimondták az anathémát, hogy idegen, nemzetietlen, veszélyezteti az ősi instituciókat. — „Hát vajon jól tette-e Vajk, alias Szent István — vágta oda Kazinczy a reformok ellenségeinek —, hogy elhagyá a maga Ázsiából hozott vallását, a *nemzetit* és itt megkeresztelkedék? Vajon nem kellett volna elhagyni a nemzeti vallást? Bizony haladunk és így egy helyen meg nem állhatunk. Nem kell megszünnünk folytatni a *magyar* utat, de a magyar útra jó lesz a külföld virágait elhinteni, hogy úgy menjünk be az új Jeruzsálembe, mint az Idvezitő, — de nem szamárháton." — Ilyesféle, szellemesebbnél szellemesebb nyilatkozatai egymást érik egész florigiumot lehetne összeállítani belőlük. S talán nemcsak az iskolás fiúk s lányok okulására. — De ezt is csak példának akartuk felhozni, mennyi minden rejtőzik irodalmunk képes albumában. Ki kellene már végre nyitni. Hadd lássák és szemléljék. Nagy kár volna véka alatt hagyni.

Kis szakasz

E rovat dijszabása millimétersoronként 30 fillér. A legkisebb hirdetés ára 3.— P

Már heti 90 fillér törlesztéssel vásárolhat **100 □-öles villatelket** 100 havi részletfizetésre **Gárdonyfüreden** Budapesttől 1 órányira. **INGYEN AUTOBUSZ** indul: XI., Horthy Miklós körtér 3/b. Kérjen prospektust! 69-4-33

Férfiöltönyt készitek divatszövetekből mérték szerint **50 pengőért** **László** úriszabó, Erzsébet-körút 1. I. emelet.

Butorcsere Hálók, ebédlők, kombinált szobák részletre is. Hádl István műasztalos, Baross-utca 22.

Hegedüsnél Népszinház-utca 21 **nyakkendővásár!**

Turistatáska Jégszekrény 10.— pengőtől Takarék jégszekrény 25 P-től **WIESEL** jégszekrénygyár V., Vilmos császár-út 52

HALL, VILLA, leányszoba és konyhaberendezések **Lapidesnél** Nagymező-utca nyolc Teréz-templomnál

Butorcseréből származó **használt** hálók, ebédlők, kombinált butorok nagy választékban, kicsi vásári árban július 31-ig leltárilag kiárusittatnak. BUTORMAGAZIN, MARIA-U. 48.

Vidéki vízöblitéssel W. C.-ke utányos áron szállít **BALINT ANDOR** szaküzlete, Budapest, IV., Magyar-utca 1. T.: 85-3-19

MOST JELENT MEG!
SOKORAY SZŰTS VILMOS
NYUGAT ÖSVÉNYEIN
Intimitások a walesi herceg házából Az angol királyi kastélyok élete. Amerika a válság retortáiban stb. stb. 2 kötet bolti ára 8.50 P. Kapható: UJ MAGYARSAG könyvosztályában Bpest, VII., Rákóczi-út 30. szám. Telefón: 464—20.

méter vastag várfalat húztak a helyébe. Mikor történt, nem lehet megmondani. Kiásott és megmentett freskók ámulnak az emberre, lent a próféták képei, fönt az új szövetségből vett jelenetek, négy méter átmérőjű kőablak hintette rájuk a fényt s ezek Nagy Lajos idejéből valók, állítólag az Orcagna-iskola egy mestere festette őket. De odébb már, a sekrestyén túl a csigalépcsőt, a folyosót, az emelet részeit mind elnyelte és magába olvasztotta a várfal. Elnyelt freskót, cirádát, oszlopot, kőfaragást, álmot, művészetet, legyűrt minden gyöngéd és ámuló szépséget, fegyvereknek, ostromló hordáknak feszült és megsemmisített mindent, ami nem a fegyverek igézetéből fakadt és nem a fegyverek erejét szolgálta. Egyetlen védekező, katonai tömbbe gyúrta a déli oldalt, ágyúgolyókat fogadott, lábtókon özönlő, vérben forgó szemű embereket. Mondják, ez a török idők maradványa.

„Akiket Emese szült"

A következő terem, amely az Árpádok alatt királyi dolgozószoba volt, épen maradt, de ez már Mátyás nagy és nyakas érsekének, a királyi nevelőnek, *Vitéz* Jánosnak nyomait őrzi. Itt már mindent elönt a reneszánsz, a padlót, a falakat és a megmaradt mennyezetrészeket, a finom pompa, a raffinált fény, a művészi lobogás. Nyakas, sűrű vérű és európaian művelt érsek lakta, Mátyáson keresztül a röneszánsz meghonositója Magyarországon, nagy, villogó és szabad elme, roppant gőgű úr, papi oligarcha, élet és halál ura a környéken. Idegeiben a nagy, olasz kultúra ízeivel itt doboghatott sétálva föl-alá, dühösen és elégedetlenül, a királlyal is kikötött, ujjat húzott vele s mikor elérte a királyi harag, négy freskót festetett a dolgozó terme falára. A négy főerény szimbolikus alakját, mindegyik felett ott a felírás: *Prudentia, Temperantia, Fortitudo, Justitia.* Szemérmesség, Mérsékletesség, Bátorság és Igazságosság. S az Igazságosság képének aljában egy férfialak papírtekercset tart a kezében, amelyen, megmentve a pusztító időtől, ez olvasható:

„... qnos Amissa gen..."

S akik értői a régi szövegeknek, úgy magyarázzák az írást, hogy tromf volt Mátyás ellen, akit igazságosnak neveztek, ütés a király felé, mert állítólag azt mondta a szöveg: azok voltak igazságosak „quos Amissa genuit", akiket Emese szült, tehát az Árpádháziak, nem Mátyás király.

Kemény ember lehetett az érsek, ha így igaz s mondják, Mátyás fogságba is vetette ezért az írásért a saját érseki várában. Én nem tudom. Csak azt látni mindenen, hogy az érsek erős, lobogó egyénisége elöntötte az egész épületet, átformálta a saját képére, mindenre rányomta a bélyegét, mindenen uralkodott. A röneszánsz érsek nem múlt el nyomtalanul. Napozó terraszt épített magának s olyan gigászi termet, ahol vendégségkor száz asztalt terítettek s aranyserlegek csendültek össze az asztalok felett. Fejedelmek fordultak meg itt, tudósok és uralkodók.

Ragyogott az esztergomi vár. Ez volt a fény.

Csupa mult minden, csupa kísértő, régi lábdobogás. Egy másik teremre azt mondják: itt húzta meg magát *IV. Béla,* mikor a tatárok elől menekült. Innét az ablakból figyelte az ostromot, a tatár hordák özönlését és meddő küzdelmét Esztergom előtt, mert nem birtak a várral. Kint a háromszögletű előszobában a testőrök lépte kopogott s a kandallóban égett a tűz, mert hideg volt az esztergomi vár.

Magyar századok tragikus profilja

Mindenütt királyi lábnyom, királyi emlék. Mult idők szeme néz minden sarokból, rég kihült gesztusok, rég elmúlt akaratok, vágyak, álmok, fények és bukások kísértenek. Századok karmának nyoma a falakon, néma és íratlan történelem az egész. *Vitéz* János termében a padozaton egy roppant boltozatdarab, ötven mázsa is lehet, több is talán. Soha semmi így nem szimbolizáta a magyar sorsot, mint ez a lehullott boltozatrész. Mert mésszel tömbbé égetve van ebben minden. Oltárlap márványa, faragott oszlopfő, román és röneszánsz emlék, homokkövek, tégla, edénycserepek; egyetlen szétzúzhatatlan massza az egész, de a részek néma kiáltással mutatják a magyar végzetet, hogy idegenként kerültünk ide s hogy megmaradjunk, felvettük az idegenek vallását és vehemensen, a végzetünk elől futva asszimilálódtunk. Fölszívtunk és magunkévá alakítottunk mindent, amit a nyugat produkált, versenyre keltünk vele, a faj végtelen izzásával kiragyogtattuk a tehetségeinket, utólértünk mindenkit és csodálatot arattunk, termékenyek voltunk és visszhangosak, nyugat voltunk itt, kultúra, fény és nekünk békénk sohase volt, mi meg nem állapodhattunk, meg nem érhettünk, el nem pihenhettünk, nekünk mindig és szüntelen várfallá kellett rombolnunk a kultúránk termékeit, mészbe maratni a békés évek álmait, mert nekünk mindig csatázni, mindig védekezni kellett.

Országúton voltunk mi előörsök egész életünkben a nyugat álmodása előtt s ha mit alkottunk, ha mit teremtett köztünk az emberi lélek csodája, védekező várfallá gyúratta velünk a kényszer és az előörsi sors. Magyar századok tragikus profilja ez a heterogén kőtömeg itt, vallás, művészet és rideg mész szilárd habarcsa, magyar szobor, ki kellene állítani és égig emelni, hogy mindenki lássa és bitang Európa levegye előtte a kalapot.

A bécsi orvos nézi a lehullott kőtömeget, ő is észrevette, amit én, mutogatja az öszegyúrt részeket s azt mondja:

— Tragikus nemzet. Valóban tragikus nemzet önök! Azt hiszem, mindent megtettek az életért, amit nemzet csak megtehet és úgy látszik, Európa tényleg nem méltányolta mindezt. Azt hiszem, nem ismerik önöket.

Már kint járunk a vár ormán és idenéznek a Pilisi hegyek. A város. A Duna. A Bazilika déli fényben úszik. És túl észak felé a Dunán az a síkság már nem a miénk. Egyet kiáltok:

— Hahó!

Átmegy a kiáltás a vízen, a hídfőnél egy cseh katona felüti a fejét, de senkise felel.

ASSZONYOK KÖNYVEI!
A NŐ KOZMETIKAJA. Mit tegyek, mit ne tegyek, ha szép akarok lenni. Irta Mezey Károly dr. Ára P 2.60
A NŐI BETEGSÉGEKRŐL. Egészséges és beteg nők részére egyaránt fontos. Irta Földes Lajos dr. főorvos. Ára P 3.40
A MODERN HAZASSAG. Irta Stekel dr. tanár. Ára P 3.—
ORVOSI TANACSOK FIATAL ANYAKNAK. Irta Földes Lajos dr. főorvos. Ára P 3.—
HOGYAN KERÜLHETJÜK EL A KORAI ÖREGEDÉST. Irta Káldor Miklós dr. főorvos. Ára P 3.—
DIETAS KONYHA TECHNIKAJA. A legjobb szakácskönyv, mely az egészséges élet titkaira tanit meg. Irta s. Soós Aladár dr. tanár. Ára P 6.80
MINDEN HÁZTARTÁSBAN FONTOS
„TÁPSZEREK ÉS KÉSZ ÉTELEK" tápértéke, tápanyaga, só- és vitamintartalma. Összeállította Pogány János dr. tanársegéd. Ára P 1.30
Kaphatók az UJ MAGYARSAG könyvosztályában, Budapest, VII., Rákóczi-út 30. Telefon: 464—20.

Mesmin Mária és a bordeauxi flagellánsok

Páris, július hó.

Hogy milyen apró és jelentéktelen véletleneken siklik ki a legegyenesebb úton, s legzavartalanabbul folydogáló emberélet is, példa rá Mesmin Mária története, akinek halála hírét most hozta Bordeauxból a távíró. Egy parányi kavics, mindennapos apró esetlegességek találkozása s egy mintaszerűen józan, sablonos élet az őrület útjaira, szörnyű szakadékjaiba és fantasztikus lejtőire téved, mint ezé a Mesmin Máriáé is, aki feketehajú, szélesarcú, kövér házmesterné volt valamikor. A kispolgári, józan és szűk látókörű francia concierge televér példája, tipikus képviselője ennek a történettelen és fantáziatlan emberfajtának, amelyről még regényt is csak André Dahl tudott írni. A francia köztársaságban láttunk már utcai zöldségárusból lett miniszterelnököt, lámpagyujtogatóból avanzsált külügyminisztert, de hogy a nagy bűnözők, vagy őrültek útja a házmesterfülkéből indult volna ki, arra nincsen példa. S bizonyos, hogy Mesmin Mária is békésen öregedett volna meg a maga szerény loge-ában, ha 1907 márciusában valami utcai árús el nem adja neki a lourdesi Miasszonyunk olcsó kis gipszszobrát, tíz békebeli frankért.

A könnyhullató szobor

Mesmin Mária, aki semmivel se volt hívőbb, vagy babonásabb a többi házmesternénél, szépen beállította a Szűz szobrát a lakás fali fülkéjébe, örökmécsest gyujtott előtte, de néhány nap mulva megdöbbenve látta, hogy a szobor félig hunyt pillái alól szakadatlanul könnycseppek gördülnek le.

S ebben a pillanatban elindult Mesmin Mária a csodák groteszk útjain. A kis házmesterlakás valóságos búcsújáróhellyé változott, a kövér concierge-ből pedig a könnyhullató Szűz papnője lett. Az egyház az első perctől kezdve bizalmatlanul szemlélte a házmesteri csodát s mikor annak három esztendő mulva sem akart végeszakadni, a bordeauxi érsek személyesen avatkozott bele. Elvitette a szobrot a ferencrendiek klastromába, ahol azután egyelen könnyet sem ejtett többé soha.

A zarándokok elmaradtak Mesmin Mária lakásából s a háziúr fellélegzett. De korán örült szegény, mert az asszony az üresen maradt fali fülkébe a híres milánói Santissima Bambina olcsó gipszmásolatát helyezte el, s íme, a gyermek is könnyezni kezdett azon a helyen, épp mint azelőtt a lourdesi Szűz. A zarándoklás megint elölről kezdődött s a végképpen felbőszült háziúr a szoborral együtt rövid úton kitette házából a csodatevő házmesternét, az üres fülkébe pedig az egyházellenes államférfi: Gambetta mellszobrát helyezte el.

Mikor aztán rövid idő mulva az öreg Gambetta is könnyeket hullatott, hamarosan megállapították, hogy az egész csodát a vén pincelakás salétromdús, nedves fala hozta létre.

Egy keleti varázsló

Hanem Mesmin Máriát ekkor már meszszire ragadták a fantasztikus és bizarr csodák, s harcban állott a papsággal, amely elvette tőle a könnyező szobrot. Ekkor már szektát alapított, a confrérie des fidéles de Notre Dames des pleurs-t, s nemcsak vénkisasszonyok csatlakoztak hozzá, hanem katonatisztek, sőt bankárok is.

Közben kitört a világháború s ennek a forgószele sodorta Bordeauxba monseigneur Sabounghi-t is, az állítólagos sziriai arhimandritát. Ez a megdöbbentő nevű keleti férfiú, a fehér és fekete mágia tudója, egy percig sem kételkedett Mesmin Mária csodáiban, hanem sietett összefogni a könnyező szobor papnőjével.

A házmesternéből lett próféta először örömmel fogadta a lágyszívű keleti bölcset, de minthogy két vallásalapító nem fér meg egy csárdában, rövidesen kitört közöttük a nagy versengés, később pedig a gyűlölködés is. A harcban Mesmin Mária győzött és Sabounghinak sietve kellett menekülnie Bordeauxból, mert híre futott, hogy el akarta lopni a csodatevő szobrot. A hívek rázúduló haragja elől Nantesig futott az arhimandrita.

Mikor a sátánt korbáccsal verik

Ezekben a napokban kezdődött meg Mesmin Mária megpróbáltatása. Először csak fenyegető levelek hullottak rejtélyes módon a szobájába, meg hegyes nyilak estek rá a levegőből, de aztán egy éjszaka szörnyű fájdalmakra ébredt: egy óriási álkapocs férkőzött az arcához és a szörnyű fogsor húsába mélyedt. Másnap már mindenki tudta hívei közül, hogy a rejtélyes keleti pap négyszáz kilométerről megharapta Mesmin Máriát.

A prófétanő lázas betegségbe esett az esemény után, hívei pedig közköltségen büntetőexpedíciót szerveztek Nantesba. A küldöttséget egy kutyakorbáccsal felfegyverzett vidéki birtokos vezette, tagjai pedig egy fuvaros, egy nyugalmazott rendőrtiszt és egy holdkóros nagybőgős voltak. Az utóbbi ólomgömbökkel megterhelt bőgőhúrokkal szerelte fel magát az útra.

A négy lelkes férfiú betört a keleti bűbájos lakásába s miután hiába követelték, hogy adja ki sátáni könyveit, Mesmin Máriát pedig varázsolja újból egészségessé: megrohanták, földreteperték, a nyugalmazott rendőrtiszt bilincsekbe verte, a földesúr megkorbácsolta, a fuvaros ostorral verte véresre, a zenész pedig szíjat hasított hátából az ólmos bőgőhúrokkal.

A keleti bölcs egyik párisi kórházba vitette magát, panaszt is tett Mesmin Mária ellen, de mivel a rendőrség kíváncsian firtatni kezdett az arhimandrita közelebbi adatai után, monseigneur Sabounghi jobbnak látta, ha kenpket old Franciaországból.

Az ostoros nők büntetni járnak

Mesmin Mária testi állapota a nantesi flagelláció után megjavult egy időre, később azonban újból visszaesett betegségébe és évek során át szenvedett keelti riválisának telepátikus hatása alatt. A különböző francia búcsújáróhelyek látogatói mind jól ismerték a bordeauxi egzaltáltak csapatát, amely mindenütt feltünt különös viselkedésével s minduntalan összeütközésbe került a papsággal a Mária ünnepek zarándoklásain.

Egy ilyen zarándokúton ismerkedett meg Mesmin Mária főtisztelendő Desnoyer abbéval, akinek szerinte isteni küldetése volt kiűzni belőle az ördögöket. Az abbé nem mutatkozott hajlandónak résztvenni a komédiában, s így a prófétanő kijelentette hamarosan, hogy az abbé is a sátán szolgálatába állott és a keleti varázslóval együtt kínozza őt.

Hívei tehát újból büntető expedícióra határozták el magukat, s tíz asszony (a legöregebb hetvenötéves szakácsnő, legfiatalabb pedig tizenötéves iskoláslány) tette meg a hosszú utat Bordeauxból Bonbone-ig, a plébános otthonáig, fél Franciaországon keresztül. A szerencsétlen abbét a sekrestyében lepték meg a kötelekkel, ostorokkal, törött borssal és apróra tört üvegszilánkokkal felfegyverzett fúriák s valóban csak Isten különös csodájának köszönhető, hogy a szegény pap, ha súlyos sebekkel is, de élve menekült karmaik közül.

Az ördöngősök a bíróság előtt

Ebből az újabb flagelláns expedícióból bűnpör lett s a törvényszéki tárgyalás, amelyen világosságot derítettek az ügyre, a legfurcsábbak egyike volt. A tíz vádlottat nem lehetett rábírni, hogy szembeforduljon a sértett plébánossal, mindegyikük hányta magára a keresztet s kínosan vigyázott: háttal kerüljön feléje, nehogy erőt vegyen rajta a sátán hatalma. A derék bírák és az orvosszakértők nagy zavarba jöttek a középkori őrületnek ez előtt a késői megismétlődése előtt, de végül is beszámíthatónak mondták ki a vádlottakat és Mesmin Máriával együtt valamennyiüket súlyos börtönre ítélték.

Ennek is elmult már vagy nyolc esztendeje s a flagellánsok régen kitöltötték büntetésüket. Uj alkalmat azóta nem adtak a közhatalom beavatkozására, de Mesmin Mária szektája tovább él Bordeauxban a mai napig is. Most a hányatott életű házmesterné halála végét vetette a döbbenetes csodáknak, de hívei azt mondják, sátáni ellenségeinek láthatatlan bűbája ölte meg.

Benedek Károly

Tudományos, szépirodalmi, ifjúsági
KÖNYVEK
műkedvelő előadásokra alkalmas színdarabok, kitűnő szakácskönyvek, stb. legolcsóbban beszerezhetők: Uj Magyarság könyvosztályánál, VII. Rákóczi-út 30. Felvilágosításokkal, tanácsokkal szívesen szolgálunk. Telefon: 46—4—20.

Lux Kálmán

Kecskeméti rk. XVIII. századbeli
templom rest.
Kolozsvári farkasutcai ref. templom
szepesmegyei nedeci pre-
montrei templom.
Csallóközi dunahidasi pre-
montrei templom
türjei premontrei templom
tordai fejedelmi kúria
selmecbányai óvár bástyája
budavári szentdomonkos rendi
templom csonka tornya
lőcsei szent Jakab templom főoltára

Lux épmemlhelyr. 555. l.

<Lux Kálmán>

<>. Ókeresztény bazilika Magyarországon (Feldebrő). MME E Közl. Havi Füzetei: 1925. 4-6. sz. ábrákkal

fenti vegezte az ásatásokat és vezette a helyreállítást.

csekély anyagi eszközökkel kiad-
emellett kiállításokat is rendezni
ır Bibliophil Társaság most ismét
kiadásának tervével foglalkozik.

A TÖRTÉNETÉNEK

ányunk s a feladat elvégzésével

dr. Nagy Zoltánt,

ét fiatal kitűnőségét bízta meg.
ához azonban idő kell és — pénz.
nöksége semmiképp sem szeretné,
t szenvedjen s ezért addig is, míg

Lux Kálmán dr

A budapesti belvárosi templom c. könyvéért megkapta az 1934. évi Fittler-érmet.

MMEE közl

1935. 244 l.

Lux Kálmán dr

1919 január 17-én
a MMÉE-ben
Budapest műemlé-
keiről, tekintettel a
város rendezésre c.
tartott előadást

MMÉE Közl
1919. 112. l.

Ez az előadás kötve
MMÉE Közl.
1919. 143–146. l.

Lux Kálmán

wód

=

Br Kar Egri kepesk

83 l.

Lajos kir.

Szombat
26
Zefirin p. vt.

VIII. hó | **Augusztus** | 31 nap

Vasárnap
20
Szent István

Hétfő

Lux Kálmán dr

A kendai vár képe Mátyás király korából c. művészeti tanulmányával megnyerte az 1917. évi Hollán-díjat.

MMÉE Kapl

1918. 119. l. (Az 1917. évi Hollán-pályadíjakat odaítélő bizottság jelentése.)

B) **Folyóiratirodalom.**

Elektrotechnika.

Verebély László. Fővasutak villamosításának fejlődése külföldön. Olaszország—Spanyolország—Franciaország—Belgium—Hollandia—Anglia. Összefoglalás. (Elektrotechnika 1922 I. 31.-i 1—2. sz. 23 hasáb 1 táblával és 3 táblázattal.)

Varga Elemér. A villanyáram egységáráról. (Fejérmegyei Napló 1922 IV. 22.-i 91. sz. — 2½ h.; IV. 25.-i 93. sz. — 4⅓ h.)

Dr. Szilas Oszkár. Újabb tapasztalatok légvezetékek mechanikai viszonyairól, különös tekintettel az aluminium-vezetékekre. Előadta a Magyar Elektrotechnikai Egyesület mérnöki szakosztályának 1922 II. 16.-i ülésén. (Elektrotechnika 1922 III. 31.-i 5—6. sz. — 5 hasáb és IV. 30.-i 7—8. sz. — 8½ hasáb 4 ábrával.)

Knuth Károly. A budapesti gyárak és fővárosi elektromos művek. A villamos- és fűtőtelepek egyesítése. (Az Üzlet 1922 I. 12.-i 5. sz. — 4 hasáb.)

K. Falvaink villamosítása. (Gaea 1922. III. 19.-i 10. sz. — 1 oldal.)

Varga Géza. Rövidrezárt forgórésszel biró indukciós motorok rézveszteségének meghatározása rövidzárási mérésből. (Elektrotechnika 1922 V. 31.-i 9—10. sz. — 3½ hasáb 2 ábrával.)

Rauscher Béla. Miért nem épült a villamostelep 1901-ben a vasút mellett. (Fejérmegyei Napló 1922 IV. 22.-i 91. sz. — 1 hasáb.)

Ifj. Madarász Antal. Nagyfeszültségű erőátviteli hálózatok túlfeszültségek elleni védelme. (Elektrotechnika 1922 V. 31.-i 9—10. sz. — 6 hasáb.)

Fodor István. Az erősáramú technika negyvenéves jubileuma. (1881—1921.) (Előadta a M. M. és É. E. gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari szakosztály 1921. évi december hó 3.-i ülésén.) (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye 1922 II. 5.-i 6. sz. — 5 hasáb és II. 12.-i 7. sz. — 9 h.)

Naszályi József. Városi műszaki kérdések. Villanyáram emelése. (Fejérmegyei Napló 1922 IV. 11.-i 83. sz. — 2½ hasáb; és IV. 12.-i 84. sz. — 2½ hasáb.)

Törvényjavaslat a villamosságról. Ötven év mulva minden villamostelep ingyen az államé lesz. (Iparos Ujság 1922 I. 29.-i 2. sz. — 1 hasáb.)

Borus Ferenc. Községi villamostelepek száma, melyeket az érdekeltség maga épit. (A Falu 1922 VI. 15.-i 6. sz. — 1 hasáb.)

Közúti közlekedés, automobilizmus.

Kelemen Lajos. Veranstaltung einer internationalen Automobil- und Motorbootausstellung in Budapest im Frühling d. J. 1923. (Motorwelt 1922. I. 10.-i 1. sz. — 3½ hasáb és I. 25.-i 2. sz. — 3½ hasáb.)

Streihammer Antal, a m. kir. technológiai iparmúzeum tanára. Benzinpótlószerek a motorikus üzemben. (A Motor 1922 III. 1.-i 9—10. sz. — 4 hasáb.)

A gummi kímélése. (Motorvilág 1922 I. 25.-i 2. sz. — 3 hasáb.)

Hortobágy—balatoni túraút 1922. (A Motor 1922 IV. 15.-i 15—16. sz. — 6 hasáb 1 ábrával és V. 1.-i 17—18. sz. — 2 hasáb 1 ábrával.)

Uj kétütemü Peugeot-motor. (A Motor 1922 II. 1.-i 5—6. sz. — 3⅓ hasáb.)

Magyar túraút 1922. (A Motor 1922. I. 15.-i 3—4. sz. — 2½ hasáb és II. 1.-i 5—6. sz. — 1 hasáb.)

Budapesti automobilkiállítás 1922 június 17—26. (A Motor 1922 V. 1.-i 17—18. sz. — 2 hasáb.)

Explosiós motorok hatásfokának maximuma. Fényes Kornél okl. gépészmérnök előadása nyomán. (A Motor 1922 I. 15.-i 3—4. sz. — 4½ hasáb és II. 1. 5—6. sz. — 3½ hasáb.)

Bárány Ervin főmérnök, a Székesfővárosi Autóbuszüzem igazgatója. A német automobilkiállítás eredményei. (Motorvilág 1922 I. 10.-i 1. sz. — 3½ has. 1 képmellekleten 5 fényképpel; I. 25.-i 2. sz. — 4½ hasáb 5 szövegabrával és 1 mellékleten 4 ábrával; II. 15.-i 3. sz. — 8 hasáb 7 fényképpel; II. 28.-i 4. sz. — 5½ hasáb 3 fényképpel.)

Dr. Harfield. Autóalkatrész acélok megválasztása (A Motor 1922 I. 1.-i 1—2. sz. — 2½ hasáb.)

A nagyobb fajsúlyú tüzelőanyagok használata automobilmotoroknál. (Motorvilág 1922 I. 10.-i 1. sz. — 4½ hasáb.)

A teherjárművek gummiabroncsairól. (A Motor 1922 II. 15.-i 7—8. sz. — 3½ has.)

Kelemen Lajos. A betokozott Köhler-motorkerékpár. (Motorvilág 1922 I. 10.-i 1. sz. — 1 hasáb 2 fényképpel.)

Sch. A teherautomobilok speciális alkalmazása. (Motorvilág 1922 I. 25.-i 2. sz. — 2⅓ hasáb.)

Sebességváltó indikátor. (A Motor 1922 II. 1.-i 5—6. sz. — 1½ hasáb.)

Autóbusz- és motortársaskocsiforgalom Angliában. (A Motor 1922 III. 1.-i 9—10. sz. — 4 hasáb és III. 15.-i 11—12. sz. — 4 hasáb.)

Légi közlekedés, repülés.

Kara Jenő. Légiforgalmi útvonalak berendezése. (Az Aëro 1922 V. 31.-i 10. sz. — 2 hasáb.)

Sándorfi Kamill dr. Légi közlekedésünk megindulása. (Budapesti Hirlap 1922 V. 10.-i 106. sz. — 2½ hasáb.)

A repülés jövője Magyarországon. (Nemzeti Ujság 1922 V. 24. i sz. — 1 hasáb.)

Dr. Szentkirályi Ákos. Az én első légi mérkőzésem. (Az Aëro 1922 V. 15.-i 9. sz. — 4 hasáb.)

L. Szárnyfelületek vizsgálata periodikus irányváltozású áramlásban. R. Katzmayer nyomán. (Aërotechnika, az Aëro melléklete 1922 V. 31.-i 10. sz. — 5 hasáb 5 ábrával.)

Steiner József. A repülőállomás leírása. (Az Aëro 1922 I, 30.-i 2. sz. — 6 hasáb 1 ábrával.)

U. I. Megindul a légiforgalom Budapest és Páris között. (A Motor 1922 IV. 15.-i 15—16. sz. — 3 hasáb.)

Pogány Pál. Szárnyfelületek ellenállásgörbei. (Aërotechnika, Az Aëro havi mell. 1922 III. 31.-i 6. sz. — 5 hasáb 6 ábrával.)

R. L. A Remington-Burnelli közlekedő óriásgép. (Aërotechnika, Az Aëro havi mell. 1922 II. 28.-i 4. sz. — 2 hasab 1 ábrával.)

Janner Ernő légiforgalmi főfelügyelő. A német repülőtilalom megszünt. (Az Aëro 1922 V. 15.-i 9. sz. — 2½ hasáb.)

Hefty Frigyes. A légiforgalom pilótái. (Az Aëro 1922 II. 15.-i 3. sz. — 2⅓ has.)

Balesetbiztosítás a légiforgalomban. (Az Aëro 1922 II. 15.-i 3. sz. — 1½ hasáb.)

Looping négy utassal. Majdnem elfeledett magyar világrekord. (Az Aëro 1922 III. 15.-i 5. sz. — 2 hasáb 1 ábrával.)

Mayer József. Milyen repülőgépekre van hazánknak szüksége? (Az Aëro 1922 VI. 15.-i 11. sz. 3½ hasáb.)

L. A hetedik párisi Aërosalon. (A Motor 1922 I. 15.-i 3—4. sz. — 6½ has. 4 ábr.)

A Bristol—„Jupiter"-motor. (Aërotechnika, Az Aëro r. havi mell. 1922 V. 1.-i 8. sz. — 5 hasáb.)

M. E. A Franco—Roumaine légiforgalmi társaság megnyitó ünnepélye. (Az Aëro 1922 V. 15.-i 9. sz. — 1½ hasáb.)

Dr. Szilber József. Az első léghajóvezetésem. (Az Aëro 1922 VI. 15.-i 11. sz. — 7½ hasáb 7 ábrával.)

M. E. A repülési tilalom. (Az Aëro 1922 V. 31.-i 10. sz. — 2 hasáb.)

Dr. Telman Sándor. Ifjúsági aëro-egyesületek. (Az Aëro 1922 III. 15.-i 5. sz. — — 4⅓ hasáb.)

Marcell György. A légáramlások turbulenciájáról. (Az Aëro 1922 II. 15.-i 3. sz. — 2 hasáb.)

Bauer József repülőgépgyári igazgató: Tengerre magyar! Magyarország világhelyzete a légi közlekedés szempontjából. (Az Aëro 1922 III. 15.-i 5. sz. — 5 has. 1 ábr.)

R. L. A Schackleton-Rowett sarki expedíció hidroplánja. (Az Aëro 1922 II. 15.-i 3. sz. — 1⅔ hasáb 1 ábrával.)

Dr. Szentkirályi Ákos. Vadászat a levegőben. (Az Aëro 1922 III. 31.-i 6. sz. — 2 hasáb.)

Totalizatőr a repülőtéren. (Az Aëro 1922 II. 15.-i 3. sz. — 3 hasáb 1 ábrával.)

Viharos Vilmos. A gépmadár. (Vers.) (Az Aëro 1922 IV. 15.-i 7. sz. — ½ oldal.)

A Magyar Aëro-Szövetség szegedi osztályának megalakulása. (Az Aëro 1922 V. 31.-i 10. sz. — 2 hasáb.)

Elek Endre. Repülőgépek és a földrajz. Fordította: —. (Az Aëro 1922 IV. 15.-i 7. sz. — 10 hasáb 7 ábrával.)

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK

A gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari szakosztály ülése 1922 június 10. Elnök *Becsey* A.; jegyző *Lechner* E.

Elnök bejelenti *Körös* Lászlónak a szakosztályi tagok sorába iktatását s bemutatja az Egylet székesfehérvári osztályának átiratát, melyben kérik, hogy az anyaegylet a jövőben csak oly vidéki bizottságokban vegyen részt, melyekben az illető vidéki osztály is képviselve van. A *szakosztály* úgy határoz, hogy a lehetőség szerint a fiókosztály e kívánsága teljesíttessék. — *Elnök* a Verein der Gas- und Wasserfachmänner 40 éves jubileuma alkalmából üdvözli Bernauer Izidor tagtársunkat, akit ez az egyesület ez alkalommal tiszteletbeli tagjának választott; *Bernauer* az ünneplést megköszöni.

Szőcs J. energiagazdasági sürgető javaslatának végleges formájában a működő bizottságtól kiküldött bizottság még nem tudván megállapodni, a szakosztály felhatalmazza a működőbizottságot, hogy a konkrét propozíciókat felsorolván, a sürgetés tervezetét egyenesen a nagyválasztmányhoz terjessze elé.

Az 1922—1923. évadra a *szakosztály* 30 működő bizotsági tagot választ, akik között azonban csak *Fényes* K., *Madarász* V., *Nagy* T., *Schilling* Z., *Szigeth* G. és *Vajda* Ö. nem voltak az elmúlt évadban is a bizottság tagjai. A lelépő elnök székébe pedig az 1922—1925. évi ciklusra a működő bizottság javaslatára egyhangúan *Vértesi* K. tagtársunkat választja meg.

Becsey A, mint lelépő elnök búcsuzik a szakosztálytól, köszöni a tagok odaadó munkáját, mellyel sikerült újból megindítani a szakosztálynak a forradalmak után elalélt vérkeringését, igéri, hogy ezentúl is hű harcosa lesz a szakosztálynak, mire *Chatel* V. kifejezést ad a szakosztály őszinte és hálás elismerésének a lelépő elnök ügybuzgósága és lelkesedése iránt. — *Elnök* — miközben a szakosztály őt zajosan élteti — zárja az évad utolsó ülését.

ezévi júniusi füzetében tett közzé. Mylius egyszerű és elmés készülékben rövid idő alatt kalorimetrikus úton határozza meg a korrozió hevességét és lefolyását. Mérései a következő eredményt adták:

Ha az időegységben ugyanolyan anyagok által okozott kimaródásokat a különféle tisztaságú aluminiumféleségek között arányszámokban fejezzük ki, úgy Mylius a következő sorrendet kapta:

Aludur	99·5%-os Al.	99%-os Al.	98·5%-os Al.	96%-os Al.
1	1·7	1·83	3·4	5·5

Szóval a kimaródások ellen a legnagyobb ellenállóképessége az aludurnak van és azután következik a kereskedelemben alig kapható tisztaságú aluminium, illetve a szokásos 99%-os, csak vasat és sziliciumot tartalmazó aluminium. A 10% cinket tartalmazó aluminiumötvözet arányszáma 14. Mivel már a gyakorlatban a 99%-os aluminium is teljesen jól beválik, a még tisztább aluminium vagy éppen aludur használhatósága ellen semmiféle aggodalom nem merülhet fel. *B. Sz.*

Nagynyílású íves hidak gazdaságosabban volnának építhetők, hacsak középső, mintegy 1/3 részük lenne a tulajdonképeni, az ellenfalakba lehorgonyozott konzolokra támaszkodó ív. A két szerkezet közötti legkedvezőbb arány dolgában az osztrák vasbetonbizottság végrehajtotta kísérletek nyújtanak tájékoztatást. Figyelemreméltók azok a vizsgálatok is, melyeket Franciaországban *Mesnager* végzett avégből, hogy betekintést nyerjen a Hennebique által a Rhone-n 1916. évben épített íves híd feszültségi viszonyaiba. Ennek a hídnak üvegmodelljét polarizált fényben szemlélve, a fekete csíkként kiemelkedő semleges vonal világosan szemlélteti a feszültségváltozások helyeit, amelyeken a középső ívrész csuklói volnának alkalmazhatók.

A szerkezetek gazdaságosságának első feltétele a pályatestek lehető könnyűsége. A főtartókat illetőleg legcélszerűbbek a gerinclemezes ívek. Az említett íves középrész gazdaságos kiépítése fontos egyfelől a konzolok megterhelése szempontjából, másfelől elérhető az íves középrész karcsúsága útján olyformán, hogy a tehetetlenségi nyomaték csökkenvén a konzolokra való átmenet helyein, ezek a hőmérsékleti behatások szempontjából mint csuklók működnek.

Erősen igénybevett hídalkotórészek könnyű kiképzésére három lehetőség kínálkozik: 1. jó cement és gondosan készített nagyszilárdságú beton felhasználása; 2. drótkötegelés alkalmazása, mihez képest nagyobb feszültségek, illetve a igénybevételek engedhetők meg; 3. a nyomás felvételére való betetekül öntöttvas vagy kő (Druckerne) alkalmazása.

A drótkötegelés hatását illetőleg érdekesek a *Beton- und Eisen* 1920. évi füzeteiben közzétett kísérleti eredmények. Ezek szerint a kötegelés a 137 *kg/cm²* szilárdságú beton nyomószilárdságát 100%-kal, míg a 300 *kg/cm²* szilárdságú betonét csak 3—4%-kal növelte. Tehát a beton jó minőségével a nyomószilárdságnak a kötegelés által elérhető emelkedése rohamosan leszáll (drezdai kísérletek kötegelt betonoszlopokkal a boroszlói Hindenburg-híd építése alkalmából).

Íves hidak építésénél a fentiekben előadott nyomókísérleteknél még fontosabbak azok, melyeket excentrikus terheléssel végeztek. (*Bauingenieur* 1922. év 1 füzet.) *Perlaki Ede.*

A Cserháti-plakettet odaítélő bizottság jelentése az 1921—22. működési évre szóló plakett odaítéléséről.

A bizottság örömmel állapította meg, hogy az elmúlt működési év a megelőzőnél is gazdagabb volt értékes és tartalmas előadásokban, mert a gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari szakosztály ülésein, részint a bányászati és kohászati vagy a vegyészmérnöki szakosztállyal közös üléseken összesen 18 becses előadás hangzott el. Ezen előadások közül azonban a bizottság versenyen kívül állónak tekintett tizenegyet a plakettszabályzat rendelkezéseinek nézőpontjából azért, mert nem szorosan a gépészet, gyáripar, bányászat vagy kohászat szakába vágók, hanem inkább általános közgazdasági tárgyúak; Szigeth Gábor előadását pedig versenyen kívül állónak tekintette azért, mert az Egylet részéről már megfelelő méltánylásban részesült. A fennmaradó hat előadást Bermann Miksa, Fényes Kornél (kettőt), Jendrássik Kornél, Jurisz Kálmán és Kilczer Mihály tartották. Ezeket a bizottság nemcsak a plakettszabályzat szempontjából megfelelőeknek, hanem egymással vetekedő becsű és egyformán mély és gazdag gondolatokat tartalmazó előadásoknak találta. Alapos megfontolás után a bizottság az ezidei plakettet *Juhász* Kálmán „Gyorsjárású motorok indikálása és új indikálási eljárás ismertetése" című előadásának ítélte oda azért, mivel a Cserháti-plakett alapítólevelében kifejezett cél szempontjából, mint úttörő, önállóságról és mérnöki invencióról tanuskodó munkát, az egyenlők között elsőnek minősítette.

Budapest, 1922 június 17.

Bartel János dr. s. k. *Lechner Egon* s. k.
Becsey Antal s. k. *Stein Sándor* s. k.
Haidegger Ernő s. k. *Vajda Ödön* s. k.
Zsiros Károly s. k.

VEGYESEK

Vadas Jenő Hámor borsodmegyei községben született 1857-ben. A selmecbányai erdészeti akadémia elvégzése után a máramarosszigeti m. kir. erdőigazgatóságnál, a földmívelésügyi minisztériumban és a tóvári m. kir. erdőhivatalnál teljesített szolgálatot, de már 1885-ben a Temesvár melletti Vadászerdőn létesített erdőőri szakiskola tanára, majd igazgatója lett. Innen került 1891-ben a selmecbányai m. kir. bányászati és erdészeti akadémiára (később főiskola), ahol az erdőműveléstant, erdővédelemtant, növénytant és állattant adta elő. 1896 óta az akkor létesített erdészeti kísérleti állomás vezetője is volt. Ismételten volt főiskolai rektor s 1910 óta az erdészeti kísérleti állomások nemzetközi szövetségének elnöke. Szerkesztette az Erdészeti Kísérletek című folyóiratot. Mint tanár, a teljes tárgyismereten kívül kitűnő, élvezetes előadása jellemezte.

Irodalmi téren több kisebb munkáján kívül, főleg a Selmecbányai m. kir. erdőakadémia története (1896) és Erdőműveléstan (I. kiadás 1898, II. kiadás 1921) című művei emelendők ki.

Korai halála nagy veszteséget jelent a magyar erdőgazdaságra és az erdészeti tanügyre.

Magyar szerzők irodalmi munkássága 1922-ben a technikai- és ezekkel rokon tudományágakban.

Közli: *Lósy Schmidt Ede*, egyleti könyvtárnok.

III. közlemény. (XXVII.)

A) **Könyvészet.**

Dr. Lux Kálmán. A budai várpalota Mátyás király korában. A 11. számozott példány a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet könyvtárának ajánlva. Budapest, 1922. Szerző sajátja. Ivrét, díszes papírkötésben 48 l. a szöveg közé nyomott 53 ábrával és 11 részben színes melléklettel. Jelen mű 250 számozott, a szerző sajátkezű aláírásával ellátott példányban készült 1922 márciusában Hornyánszky Viktor m. kir. udv. könyvnyomdájában.

Lux, Colomanno. La reggia di Buda nell' Epoca del re Mattia Corvino. A 123 számozott példány a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet könyvtárának ajánlva. Budapest, 1922. Edizione della „Mattia Corvino". Ivrét, díszes papírkötésben. 51 l. a szöveg közé nyomott 53 ábrával és 12 részben színes melléklettel. Della presente opera vennero stampati nella r. tipografia ungherese di corte 250 esemplari tutti firmati dall' autore.

Dorner Gyula és Nagy Márton. A falu egészségügyének technikai vonatkozásai. Budapest, 1922. Lex. 8°, 32 l., az „Országos Közegészségügyi Egyesület" kiadása. Ára 15 kor.

Dr. Vidéky Emil. A gördülő csapágyak újabb fejlődése. Különlenyomat a M. M. és É. E. Közlönye 1922. évi 10. számából. Budapest, 1922. Ivrét, 7 l. 14 ábrával.

Dr. Sándorfi Kamill. A magyar vasúti jog döntvénytára. Szerkesztette s a bírói joggyakorlattal ellátta: —. I. kötet. (2. kiadás.) Budapest, 1922. Kis 8°, XXIII. — 632 l. — II. kötet. (1 kiadás.) Budapest, 1922. Kis 8°, 96 l. Kiadja a Vasúti és közlekedési közlöny szerkesztősége Budapest, VI., Csengery-utca 68. — Az I. és II. kötet együttes ára forgalmi adóval együtt 220 kor.

Imre László. Váltakozóáramú körök zárási jelenségei. A m. kir. József-Műegyetem gépészmérnöki szakosztályához benyújtott doktori értekezés. Budapest, 1922. Ivrét, 70 l. (Könyomat.)

MMÉE Közl. 1922, 32-33 sz.

Lux Kálmán dr.

irod

Historia. 1928. 6. l.

(Tarnaszentmária. – A hevesmegyei Feldebrő.)

und két helyen kutatáró-
kas végzett.

LAUFFER TIVADAR
KÖNYV[illegible] ANTIQUARIUM
BUDAPEST, IV. VÁCZI-UTCA 11.

Nagy.

Dr Szentiványi Gyula úr

Bpest

Orczna út 41

KÖZDENZZEL BÉRMENTESÍTVE
SZÁSSER 28
BUDAPEST 4

Lux Kálmán dr

úvod

MMÉE Kőrl

1917. 180. l.

(A budai Ér. vár
kapi Mátyás Erzsébet
c. ctvadása)

Üvegablak: Orvulán kennát tart, kerettel.
Tondó, átm. 25 cm. XIX. század.

Lux Kálmán

⟨ ⟩ Árpádkori építészeti maradványok Óbudán.

MMÉE Közl

1916. 193 – 199. l.
202 – 205. l.
képekkel

Különnyomatban
is megjelent

1510

-2

S

F

< Lux Kálmán dr >

< > A budai királyi vár képe I. Mátyás korában. MMÉE Közl. 1917. 273—281. l

képekkel —

Üvegablak. Krisztus a keresztfán. Alul
évszám: 1537. Tondó, átmérője 22 cm.

Lux Kálmán dr

Wód

z

MMÉEKöl

1931. 57 l.

(Az óbudai Dunahid
terepálgázatának sed-
menge.)

Lux Kálmán

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kispályázatán (községház épülete) a kitűzött díjat Lux Kálmán nyerte el.

Művészet 1905, 126.

in Lichtdruck.Leinen/P 36.-/ P 9.60

13 ganzseitigen Tafeln
/:P 7.50:/ P 3.80
SSANCE.Mit 31.Bildern
P 4.80
DER NATURVÖLKER.Afrika,
ien der malaischeArchipel
lare zone.Mit 100 Abbil-
/:P 21.-:/ P 8.20

SCHE ZEICHNER IM XIX.
Textillustrationen und
inen /:P 36.-:/ P 12.-

ROCK IN ROM.690 Seiten
bbildungen.Propylaen Verlag
/:P 45.-:/ P 20.40

einem Original-Holzschnitt
.Geb. /:P 22.50:/ P 5.40

SSANCE,1500-1600.Mit
unden /:P 6.-:/ P 3.20

CHTE DES STILS.4 Bände:
unst der Antike
Antike und Völkerwanderungs-
Kunst
eriode
naissance
iert á P 3.20
P 11.20

Lux Kálmán

a kerekmedi nagytem-
plomról szóló munve.

Budsechutejl. 585. l.

C

C, az abc harmadik betűje; a római számok közt 100; a méterrendszerben a századrész; a latin Caius név rövidítése. — Zenében: 1. a régi alaphangsor 3-ik, a mostani hangsor első hangja. 2. C-kulcs, a hangmagasság jelölésére szolgál olykép, hogy megjelöli azt a sort, amelyen a C-nek lennie kell. Régebben az énekszólamokat általában C-kulcsokban jelezték. 3. Időmértékjelzésként a 4/4-et jelenti.

Cab (ang. keb). A *cabriolet* (l. o.) szó rövidítése. A *hansom cab* két nagykerekű könnyű, egyfogatú városi kocsi leereszthető fedéllel. Később C.-nak nevezik a négykerekű, négyüléses bérkocsikat is.

Cabaillero, *Ferman*, l. *Böhl de Faber*, *Cecilia*.

Cabet (kabé), *Etienne* (1788—1858). Amerikai születésű, francia szocialista. Morus és Campanella államregényei kommunisztikus [illegible]

a könyvkötőiparban van nagy jelentősége, ahol a kéregpapirost színes papirossal, vászonnal, bőrrel vagy más anyaggal szokás borítani.

Cachou (fr. kasu). Édes gyökérkivonatból és különböző illatos anyagokból (menthol stb.) készült a lehelet illatosítására szolgáló cukorka.

Cadaver (lat.), hulla, holttest.

Cadiz (Cadix). Spanyol keresk. (borkivitel) és hadikikötő. 78.000 l.

Cadmium. A cinkhez hasonló s vele együtt előforduló fémes elem. Könnyen olvadó ötvények és fogtömésre használt foncsorok alkotórésze. Szulfidja tojássárga színű festék.

Cadorna, *Luigi gróf*, olasztábornok (* 1850). 1912—17. az olasz vezérkar főnöke. A [illegible]

Lux Kálmán

a Zsámbéki templom-
ra vonatkozóan
lásd

Révai XXI. 855 l.

Sajtónoz, mely, a [illegible]

megbecsülhetetlen szolgálatokat

tése terén. Szükös anyagi erői le-

mára, hogy az előadásokra vonatko-

szokásos dijakat megfizesse és e-

ságát őszinte hálára kötelezné a

a az idemellékelt előzetes tájékoz-

nuár hó 22.-i számában, valamint

előtt beküldendő néhány soros hir-

lap müvészeti rovatában dijtalanul

telettel

elnökhelyettes.

Lux Kálmán

Pesti Napló 1939. ápr. 23.

— Kitüntetés. A kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére *Leopold* Antal esztergomi prímás kanonoknak az esztergomi ásatási munkálatok körül, valamint *Lux Kálmán*, a Műemlékek Országos Bizottsága műszaki tanácsosának az esztergomi és székesfehérvári ásatási munkálatok körül szerzett érdemeik elismeréséül a Magyar Érdemrend középkeresztjét, a magyarországi nyersanyagkutatás terén szerzett érdemeik elismeréséül dr. *Telegdy Rózsa Károly* egy. nyilv. r. tanár, áll. főszénbányászati tanácsosnak a Magyar Érdemrend középkeresztjét és *Fülöp Csaba* bányatanácsosnak a Magyar Érdemrend lovagkeresztjét; végül *Schő Ferenc* szobrászművésznek, az Országos Képzőművészeti Főiskola rendes tanárának a magyar szobrászművészet terén szerzett érdemei elismeréséül a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta

ek mindenhatóságát szegezték szembe,
Az alkotó képzelet, mely elszakadt
isztériumhoz a kaoszon át kereste,
rthetetlen fantomokot termelt. Lázadó,
alfergetegek nem lehetnek a lét örök-
az időtlent, a felszín mögött rejlő örök
égigkísérte az időszerűség tragikuma.
rök érvény magasságaiba emelkedtek,

, mely az expresszionizmust megterem-
negrendült is kibillent világ lassanként
A ma embere már nemcsak érzésforra-
, hanem megérzi mindenütt a látható,
zem vizébe a csillagos ég, tükröződik

egnyugvásnak a nyomai világosan fel-
ítattal fordul a természet felé s keresi
vaival. A szétesett, vonagló formákon
ű rendje és fegyelme. A mai ember
gváltó ihletében egy új művészet van
izmustól és klasszicizmustól s melyben
es harmóniákkal tele, egységes optikai

1935 OKTÓBER 2 SZERDA

NÉPSZERŰ TUDOMÁNYOS ÉS TECHNIKAI NAPLÓ

A PESTI NAPLÓ MELLÉKLETE

Lancashire és Osaka harca a „fehér aranyért"

Az abesszin-viszály és a gyapot

Egyiptom és Szudán az a két gyapottermő vidék, amelyik Angliához legközelebb fekszik. Mindkettő az angol korona politikai ellenőrzése alatt áll (sőt Szudán csak gyarmat, szuverénitás nélkül) és igen értékes anyagot termelnek. Nem csoda tehát, hogy az angol »Cotton Growing Association« különös figyelmet fordít Észak-Afrika angol részére. Ennek a társaságnak a feladatkörébe tartozik ugyanis, hogy a brit területeken mindig újabb és újabb gyapottermő területeket létesítsen. Az afrikai föld jó minőséget termel és intenzív kihasználásának csak most van kezdetén. És éppen Szudánban, ahol oly nagy áldozatok árán sikerült csak az ültetéseket keresztülvinni, állhat elő az az eset, hogy a mostani termőföld terméketlen pusztává válik. Mert ennek a területnek a vízzel való ellátása egy, ma a közérdeklődés középpontjában álló államtól, Abesszíniától függ. A nagy viszálykodás eredete Abesszínia különös adottságában keresendő. Itt van ugyanis a Nílus-vidék termékenységének a kulcsa. A *kék Nílus tudvalevőleg az Abesszíniában levő Tana tóból ered.* Három másik folyó pedig az északabesszín hegyvidékből ered és Keletszudánon keresztülfolyva, a Nílusba ömlik. Anglia óriási gyapotterületeket veszítene el, ha ezeket a folyókat Abesszínia termékenyítésére, eredeti irányuktól eltérítenék. Ezért van aztán az, hogy Anglia oly erős mértékben érdeklődik az olasz-abesszín konfliktus iránt! Ez egy olyan angol érdek, amely mindig akkor kerül előtérbe, ha a Nílus-vidék vízellátását veszély fenyegeti. Az 1926—28-as északamerikai tervek már annakidején is politikai feszültséget idéztek elő az angolszász hatalmak között. A most kitörő nyílt angol-japán vitának pedig a nyilvánosságra jutott japán tervek voltak mélyebb gazdasági indító okai.

A hatalmas japán textilipar — hasonlóképpen angol versenytársához — arra törekszik ugyanis, hogy nyersanyagát lehetőleg saját hatalmi területein szerezze be (vagy legalábbis az angolszász érdekeltségen kívül). A tervezett abesszíniai ellenőrzéssel két legyet lehetett volna egy csapással leütni: Lancashire Szudánban egyik legfontosabb nyersanyag termőhelyét vesztette volna el, Osaka pedig Abesszíniában kiépített volna egy kiváló gyapottermő helyet. Ez utóbbival pedig függetlenítette volna magát az északamerikai behozataltól. A vonatkozó terveket az Abesszíniában működő mérnökbizottság már teljesen ki is dolgozta. Ugyancsak készen voltak a tervek egy duzzasztómű elkészítésére is, amikor Anglia beleegyezésével és jóváhagyásával kitört az olasz-abesszín viszály. Sőt, Mussolini még tovább is ment az angol megbízás teljesítésében. Minedenesetre Anglia jól ki tudta Abesszínia szorongatott helyzetét használni. Míg az egész világ lázas figyelemmel kísérte a viszály katonai eredményeit (felvonulások, hadiszállítások, ágyúrendelések stb.), Anglia szép titokban kidolgozta az óriási Tana-gát tervét. Ezáltal pedig biztosítottnak látszik Szudán és Egyiptom termőképessége. A gát építési költségeit Egyiptom és Szudán közösen viselik. Az építéssel már meg is bíztak egy amerikai társaságot. Összehasonlíthatatlan politikai bölcsességgel Anglia a kellő időpontban tudta rávenni egyrészről Abesszíniát, másrészről pedig Egyiptomot és Szudánt erre a fontos vállalkozásra. Ez a kompromisszum úgy az angol, mint az abesszín érdekeket hathatósan szolgálja. És ami a legfontosabb, Japánt sikerült a kompromisszumból teljesen kizárni. Az etiópiai fensík mindenkor megkapja a kellő vizet, viszont az angol részek is, úgy mint eddig, megfelelőleg öntözhetők. Az abesszín gyapotfronton tehát Anglia fölényes győzelmet aratott Japán felett.

RUHÁZKODÁS — GAZDASÁGI FŐFELADAT

Az olvasó joggal csodálkozhatik a gyapot és a világpolitikai események szoros összefüggésén. Az olajról köztudomású, hogy termőhelyéért komoly háborúk folytak, de gyapotért? Pedig politikai eseményeknek sokkal többször van gazdasági hátterük, semmint azt elképzelnők. Lancashire harca régi készárugyártmányainak piacaiért époly komoly politikai tényező, mint a harc a saját gyapotültetvényekért. És ugyancsak ez a helyzet Japánban és az Egyesült Államokban is.

A népek kielégítő ruházása minden nemzetgazdaságnak kétségtelenül lényeges feladata. Minden gazdálkodás valahogy ruházkodásra, táplálkozásra, vagy lakásra vonatkozik. És a textilnyersanyagok közül minden bizonnyal a gyapotnak van a legjelentősebb szerepe. A gyapotszükséglet minden országban igen nagy, — egyes országokban a kereslet egyenes arányban áll az átlagpolgár életigényeivel — de készárukivitelre csak kevés ország rendezkedett be.

A gyapot több gyapotnövényfaj magvának sárgás-fehér cellulóze szálakból álló burka, amelyekből megfelelő tisztítás és fehérítés után a gyapotfonalakat (pamut) és ebből aztán a gyapotszöveteket készítik. A legjobb fajták Amerikából és Egyiptomból származnak, a silányabbak Indiából és Kínából.

1883-ban a világtermés 8.7 millió

bála volt, ebből 6.6 millió, vagyis 76% Észak-Amerikában termett. Amerikának ez az uralma — bár 60%-ra csökkenve — egészen a legújabb korig tartott. Az egész világon már korán felismerték a gyapot óriási jelentőségét. Ennek tulajdonítható aztán, hogy 1913-ban, tehát 30 év alatt, a termelés háromszorosra, 26 millió bálára növekedett. Ebből még mindig 14.8 millió, vagyis kerek 57% esett Amerikára. Pár évvel ezelőtt a világpiacra az amerikain kívül csak indiai (1926-ban 5 millió bála kereken), egyiptomi, brazíliai és kínai gyapot került. Mivel perig az északamerikai gyapot lényegesen jobb minőségű volt, mint a többiek, Észak-Amerika sokáig uralta az egész világpiacot.

Csak a legutolsó esztendőkben mutatkozott észrevehetően erős versenytárs. Anglia minden igyekezetével azon volt, hogy afrikai és indiai gyapottermését úgy minőségileg, mint mennyiségileg a lehető legmagasabbra fokozza. Az 1932-ben megnyitott sukkuri (India) zsilip 3 millió hektár termékenyen területet tett a gyapotöltetésre alkalmassá; egy ugyancsak itt épített hatalmas csatornarendszer pedig az állandó öntözésről gondoskodott. Nagy kitartással és szívóssággal dolgoznak azon is, hogy a kevésbé értékes rövidszálú gyapjú helyett a középhosszút honosítsák meg. Ezáltal pedig Lancashire a jövőben az indiai termés jóval nagyobb részét tudja majd feldolgozni. *Japán és Németország a délamerikai gyapotot használja fel.* Ennek oka pedig abban keresendő, hogy mindkét ország ide viszi ki iparcikkeit. Itt tehát a ma oly jól ismert rekompenzációs üzlet létesül. *Törökország* állami felügyelet alatt szintén igyekszik jobb szálú gyapotot termelni és azt remélik, hogy egy ötéves tervvel sikerül azt elérni, hogy saját szükségletüket fedezni tudják. Perzsiában is újabban lényegesen kiterjesztik az ültetvényeket.

Amerika azonban a nagy versengés ellenére is, rendeletileg megszüntet egyes ültetvényeket, hogy az árakat tartani tudja. Ezáltal pedig az idei braziliai termés — kb. 1.5 millió bála, amelynek a fele kivitelre kerül — igen nagy világgazdasági jelentőségű lesz, lévén szálainak hosszúsága igen megfelelő. De azért az északamerikai termést még mindig 40%-ra becsülik. Mit csináljon azonban Amerika akkor, ha Japán, aki ma több amerikai gyapotot vásárol, mint Anglia, Németország és Franciaország együttesen, egy szép napon megszűnik vásárló lenni s szükségletét Észak-Kínában fedezi? Más országok is lassanként rátérnek az önellátásra. Így majdnem mindenütt megfigyelhetünk egy »Amerikától szabadulás«-i mozgalmat. Ez a mozgalom pedig a világpiacon mindenesetre rövidesen új helyzetet fog teremteni.

HOL DOLGOZZÁK FEL A »FEHÉR ARANYAT«?

Hogy kellőképpen megítélhessük a gyapot világkereskedelmi helyzetét, nemcsak a termelőket kell figyelembe vennünk, hanem a nyersanyagot feldolgozó ipart is. Az exportra dolgozó textilipar 150 év óta igen sok hasznot hozott népeinek. Így tehát a gyapot egész jogosan nevezhető »fehér arany«-nak.

A 18. században Európa lakossága erősen megszaporodott, ezzel egyidejűleg a szövetszükséglet is megnövekedett. Annyira emelkedett, hogy az akkori gyapjú- és lenárugyárak a szükségletet fedezni már nem tudták. Itt tehát a kereslet és kínálat között óriási hézag mutatkozott. És ide vonult be az akkor még alig ismert gyapot, hogy rövid időn belül a textilnyersanyagok között a vezető helyet elfoglalja. Az új fonal bevezetése összeesik a rohamosan fejlődő gyáriparral és nem választható el az akkori korszakalkotó találmányoktól. Nem véletlen, hogy két angol volt az, aki a 18. század második felében az új mechanikus szövőrendszereket feltalálta. Úgy, ahogy Amerika közel egy évszázadon keresztül uralta a termelési piacot, úgy Anglia volt az, aki kezét a készárupiacra rátette. Mindkettőnek helyzete azonban a krízis óta erősen gyengült.

Az első fonógép, amit az angol *Arkwright* talált fel, 1771-ben kezdte meg működését, az első mechanikus szövőszék pedig — Cartwright találmánya — 1785-ben. És ezzel együtt a gyapot korszaka is elkezdődött. 1900-ban az összes gyapotszövő orsók száma kerek 106 millió volt, amiből egyedül Angliára 50 millió, tehát majdnem a fele, esett. 1924-ig az orsók száma 158 millióra emelkedett, Angliában azonban csak 56.7 millióra; így Angolországra csak 37% esett. Közben Angliára vonatkozóan a helyzet még inkább rosszabbodott, mert míg az egész világon az orsók száma növekedett, addig Angliában 1934-ben már csak kerek 50 millió orsó működött. Az általánosan ismert gyarmati önellátási mozgalom Lancashirenek nagy konkurrenciát csinált, nem is szólva arról, hogy a szuverén államok igyekezete állandóan a gazdasági függetlenségre irányul. India orsóinak számát megduplázta 25 év alatt, Kínában pedig ma 6 millió orsó van, míg 1900-ban csak egy félmillió volt.

Anglia leghatalmasabb versenytársa kétségtelenül Japán. Míg 1913-ban a japán készárukivitel nem volt több, mint az angol kivitel 6%-a, addig 1929-ben a japán kivitel az angol kivitel 37%-át tette ki. 1933-ban pedig a japánok túlszárnyalták még az angolokat is, mert több volt a kivitelük, mint ezeknek. Így a gyapotkiviteli piacon Anglia most először került a második helyre. Tehát sorrendben első helyen Japán áll, utána Anglia következik, majd nagy messzeségben Amerika, aki tudvalevőleg saját szükségletét dolgozza csak fel. Csak ezekután következik Német-, Francia-, Oroszország, Kína és India.

A JOBB BELÁTÁS SZEREPE

A gyapot körül ma jobban folynak a harcok, mint valaha. Annak ellenére, hogy a termelés teljesen fedezi a szükségletet, az egész világon lázasan folyik új gyapotültetvények létesítése. Ezzel párhuzamosan pedig természetesen új, hatalmas gyártelepek felállítása is. Az Egyesült Államok pl. az egész világot el tudná gyapottal látni, — sőt Washington szeretné is ezt — de megkívánja az arannyal vagy devizával való fizetést. Viszont melyik állam tud ma ennek a követelménynek eleget tenni? Lancashire ma még az Amerikán kívüli szükséglet több mint 50%-át fedezi készáruval, de Japánnak már exportra van szüksége. Tehát állandóan újabb és újabb ültetvényeket létesít és egymásután építi feldogozó üzemeit. Csak azért, hogy Angliát a piacról leszorítsa.

A gyapot körül dúló harcok kirívó például szolgálnak a józan belátás teljes hiányának. Nem a világpiac szabja meg a nemzetek gazdaságpolitikájának mértékét, hanem a saját jól felfogott érdekek szem előtt tartása. Egyelőre azonban még fennáll a termelés és feldolgozás egyoldalú tagozódása. Egyik oldalon a hatalmas termőterületek, a másikon pedig az óriási gyáripar. Az iparnak a termelőhelyhez való közeledése következtében azonban — az európai ipar hátrányára — a keleti és távolkeleti országok mindinkább rátérnek az önálló feldolgozásra. A világ nyugalma érdekében pedig igen fontos volna, hogy ez az egyoldalú fejlődés megálljon és egy kiegyenlítő megoldást találjon olymódon, hogy a kelet és távolkelet ezentúl is főleg csak termelőhelyek maradjanak, az ipart, a feldolgozást pedig engedjék át Európának.

Vajda Pál R.

Közlekedéstechnikai főiskola nyilt meg Londonban

Londonban egy rendkívül hasznos pedagógiai intézményt szerveztek, ugyanis a szakemberek kívánságára *közlekedéstechnikai főiskolát* létesítettek, ahol az oktatást már meg is kezdték. A közlekedéstechnikai főiskolán a közlekedés *elméleti* és *gyakorlati*, valamint *szervezési* problémáival foglalkoznak s minden jel arra enged következtetni, hogy ez a főiskola a modern kor közlekedésének megfelelő szakembereket fog nevelni.

A közeljövőben felrepül Goddard tanár világürrakétája

Lindbergh ezredes és az amerikai tudósok korszakalkotónak minősítik a találmányt

Lindbergh ezredes megvizsgálta és korszakalkotó fontosságúnak minősítette Robert *Goddard* tanár világürrakétáját. Goddard húsz év óta kísérletezik rakétákkal az újmexikói Rosswell mellett fekvő pusztaságban, ahol munkájával senkit sem veszélyeztethet. Fémből készült három-négy méter hosszú rakétáinak kezdősebessége óránként 1200 kilométer, hajtóanyaguk óriási robbanóerejű folyadék, amelynek főalkatrésze benzin és folyékony oxigén. A rakétát giroszkópkészülék tartja állandóan függőleges irányban és ezenkívül egy titkos rendszerű gépezet önműködően stabilizálja repülését. Goddard, akit Lindbergh ajánlatára a *Guggenheim* alapítvány nagyobb összeggel fog támogatni, most olyan óriási rakétát készít, amelybe önműködő tudományos készülékeket fog elhelyezni és amely 80—100 kilométer magasságba fog felrepülni. Dr. C. *Abbott*, a washingtoni Smithson-intézet főtitkára beláthatatlan fontosságú felfedezéseket vár az óriási rakéta felszállásától, amely a felső légréteg eddig ismeretlen részeit fogja kifürkészni.

Milyen tárgyakat állít ki a közeljövőben megnyíló Technikai Múzeum

A közelmultban megírtuk, hogy a fővárosban létesítendő *Technikai Múzeum* céljaira a *kereskedelmi minisztérium a MÁV mészárosuccai épületének* tíz szobáját és a *józsefvárosi pályaudvar* egyik nagyobb termét jelölte ki. Miután ez a rendelkezés hajlékot biztosít a magyar *Technikai Múzeum* számára, már meg is kezdték a *Magyar Mérnök és Építészegylet* tulajdonában levő gyűjtemény rendezését, illetve elhelyezését s igen rövid időn belül átadhatják majd a nyilvánosságnak azokat a kultúrtörténeti dokumentumokat, melyek az egyetemes kultúra fejlődésére és kialakulására is nagy hatással voltak. Figyelmet érdemel, hogy a gyűjtemény nagy része olyan tárgyakból áll, melyek erősen *magyar vonatkozásúak*, így azok nemcsak általános kultúrtörténeti szempontból értékesek, de e tárgyak szemléltetően igazolják, hogy *a magyar géniusz a technika terén is jelentőset alkotott.*

Az alábbiakban egy rövid beszámolót közlünk arra vonatkozólag, hogy a *Technikai Múzeum* gyűjteménysorozata milyen érdekes tárgyakat őriz s miután valószínű, hogy a múzeumot rövidesen átadhatják a nyilvánosságnak, talán nem lesz érdektelen néhány kimagaslóbb műdarabot már a megnyitás előtt is megismerni.

Technikai múzeumok a világ minden jelentős kultúrállamában vannak s hivatásuk általában az, hogy az *ipar*, illetve a *technika fejlődését* szemléltetően bemutassák. E vonatkozásban a rendezés alatt álló magyar *Technikai Múzeum* teljesen eltér a megszokott formától, ugyanis legnagyobbrészt *magyar vonatkozású* tárgyakat mutat be, melyek azonban végeredményben az egyetemes technikai kultúra legértékesebb emlékei.

A technikai múzeumnak igen szép gyűjteménye van *régi mérnöki okleveleket*, melyeket annak idején a *Pázmány Péter Tudományegyetem* állított ki, ahol évszázadokkal ezelőtt már egy »*mérnöki intézet*« s egy *bányamérnöki főiskola* is működött. A régi diplomák latinnyelvű szövegéből megállapítható, hogy a XVIII-ik századtól kezdve hazánkban már rendszeres és felsőfokú technikai oktatás folyt.

Egy kissé megviselt németnyelvű könyv-címlap azzal a meglepetéssel szolgál, hogy 1787-ben, közel 150 évvel ezelőtt már nyomtatásban megjelent *Chudy* pozsonyi zeneszerző találmányát ismertető leírás a *távíróról*. *Lósy-Schmidt* Ede a kiváló tudós megállapította, hogy ez a franciás nevű magyar zeneszerző, *fény* és *hang* segélyével helyettesítette az elektromosságot s így továbbította a híreket. A feltaláló a hivatalos köröknek is felajánlotta a távíró használatát, de az akkori kormány javaslat formájában előterjesztett ajánlatot nem vette figyelembe, így az »*optikai és akusztikai távíró*« csak kísérleti eszköz maradt... Pedig *Chudy* mindent megtett, hogy megismertesse találmányát, még zíndarabot is írt »*Der Telegraph*« címen, melyet a budai német színház elő is adott, de találmányát az akkori kor konzervatív szelleme nem tudta méltányolni.

A *Technikai Múzeum* egyik igen érdekes része az a gyűjtemény is, mely Magyarország területén kiásott vízvezetéki csöveket mutatja be. A legrégibb csövek a rómaiak korából származnak, ezek a középkori leletekkel együtt égetett agyagból készültek, de a gyűjtemény tárgyai között fából és sárgarézből készült csövek is vannak.

Irinyi János zseniális találmánya, a *foszforos gyufa* is helyet kap a rendezés alatt álló múzeumban s ugyanebbe a szakcsoportba helyezik ama emlékeket is, melyek az ősrégi tűzcsiholásra vonatkoznak. Tekintettel arra, hogy Magyarországon több magángyűjteményben és számtalan múzeumban többszörös példányban megvan az *Irinyi*-féle »*gyujtófácska*« és a tűzcsiholás körébe tartozó szerszámok, remélhetőleg ezirányban a *Technikai Múzeum* a társadalom és a köz részéről támogatásra számíthat.

Valószínű, hogy a *Technikai Múzeum* legértékesebb osztálya az a gyűjtemény lesz, mely a repülőtechnika magyarvonatkozású első kísérleteit szemléltetik, ugyanis a XVIII-ik századtól kezdve napjainkig hazánkban ezirányban jelentős munkásság folyt.

Tervbe van véve egyes iparágak fejlődését szemléltetően bemutatni s e tárgykörből legelsősorban a malomipart dolgozzák fel. Azért a malomipart legelőször, mert ez iparágnak hazánkban nagy multja van, az úgynevezett műőrlés, mely nem kőjáratok, hanem acélhengerek között aprítja fel a gabonaszemeket és különleges szitaszerkezetekkel választják ki a lisztből a korparészeket — tőlünk indult világszerte hódító útjára.

Számtalan magyar és nemzetközi vonatkozású tárgy egészíti még ki a rendezés alatt álló múzeum szép anyagát.

*

Technikai kultúránk eredményeit szemlélve, nem lehet kétséges, hogy azok a felfedezők, akik találmányaikkal és tudományos munkálkodásukkal hozzásegítették az emberiséget egy *magasabbrendű élethez* és *világszemlélethez*, megérdemlik, hogy emlékük et és alkotásaikat megőrizzük. Ebben a vonatkozásban a budapesti *Technikai Múzeum* jelentős kultúrtényező lesz.

Fenyő József.

A századik gramm rádiumot kitermelték Joachimstalban

Érdekes ünnepség színhelye volt *Joachimstal* város bányavidéke, ugyanis a bánya negyven éve van üzemben s a közelmult napokban sikerült a századik gramm *rádiumot* kitermelni. Erről a jelentős eseményről nemcsak a mérnökök és bányatechnikusok emlékeztek meg, de az ünnepségeken az orvosi kar és a tudományos egyesületek kiküldöttei is résztvettek.

Végrendelet hangosfilmen

Egy amerikai állampolgár, John *Herinson*, érdekes végrendeletet hagyott hátra, mely úgy a jogász, mint a technikus köröket rendkívül meglepte, ugyanis ezt az újszerű végrendeletet *hangosfilmre* rögzítették le.

A végrendelkező azért ragaszkodott a hangosfilmhez, mivel ezáltal megszüntethette azokat a jogforrásokat, melyek a végrendeletben foglaltak végrehajtását, illetve a hagyatéki eljárás lefolytatását megnehezítik. Minthogy az amerikai törvények módot nyujtanak arra, hogy a végrendelkező ilyen különös formában rögzítse le végakaratát, John *Herinson* a közelmultban megjelent egyik *sanfranciscói* studióban két tanu s a közjegyző kíséretében s az egész hivatalos aktust filmre rögzítették. A végrendelkező saját szavaival diktálta be végakaratát s ennek hitelességét igazoló jegyzőkönyv aláírásának aktusa is látható a filmen. A kész filmet fémdobozba zárták, lepecsételték s azt a közjegyző ugyanúgy megőrzi, mint a papírosra írt végrendeletet.

⊙ **Készül a világ legdíszesebb repülőjachtja.** A hanworthi repülőgépgyár a világ legdíszesebb repülőjachtját építi 10.000 font költséggel *a patialai maharádzsa számára*. A keleti pompával berendezett gépet, amelynek óránkénti legnagyobb sebessége 320 kilométer, »repülőtrónteremnek« fogják nevezni az utasfülke közepén felállított pompás aranyozott faragványú bibortrón után, amelyet öt kisebb bársonykarszék fog körülvenni. A fülkét villamos fütő- és szellőztetőberendezéssel látják el, ablakai zajmentesen záródnak, cédrusfából burkolt falaira díszes könyvpolcok, cocktailszekrény és rádiókészülékek kerülnek és a maharádzsa sakkasztalkájára féldrágakövekből csiszolt sakkbábuk készültek. Az utasfülkén kívül villanykonyha, valamint málha- és személyzeti fülke is lesz a gépen.

Lebontják a belvárosi plébániatemplomot?

Irta: Pirovits Aladár székesfővárosi ny. műszaki főtanácsos

Legújabb hírek szerint a budapesti Erzsébet-híd pesti hídfőjének végleges rendezése annyira aktuálissá vált, hogy azzal továbbra is késedelmeskedni nem lehet. Ugyanis a folyamatban levő balatoni müút budapesti szakaszának munkája most majd elkészül és a végleges tervek szerint érinti az új repülőteret, át fogja terelni a dunántúli autóforgalmat a *Fehérvári útról* a *Hegyalja útra*, aminek következtében az új közlekedési rend az *Erzsébet-hidat* erősen igénybe fogja venni.

A megindúló tárgyalások homlokterébe jut a belvárosi plébániatemplom, melynek jövő sorsára vonatkozóan már eddig is többféle elgondolás merült fel. Az említett hídfő körüli végleges útrendezés szemszögéből csak egyetlen radikális megoldást találtak, amely szerint: *a belvárosi plébániatemplomot a helyéről el kell távolítani!*

Bármi is azonban a helyzet és bármilyen kevés igaz a fent elmondottakból, egy dolog feltétlenül bizonyos. A templom sorsa fölött a döntést tovább halogatni nem lehet. *Annak a két egymással élesen ütköző felfogásnak, mely egyszersmind oly áldatlan harcot idéz elő a főváros racionális irányú fejlődése körül és amelynek csak a köz szenvedi meg a kárát, sehogy sem akar egy olyan erőteljes és gesztusos sorsdöntője akadni, aki t. i. ebben a tengerikígyó kérdésben a józan, de merész elhatározás politikáját követve kimondja az ítéletet és igazságot szolgáltat.* Ebben rejlik itt minden bajnak oka. Hiányzik a gerincesség, mely kimondaná, hogy a templomot a fejlődés útjából el kell venni!

Ezelőtt 40 évvel volt a főváros ugyancsak ilyen áldatlan helyzetben, mint most van a templommal. Akkoriban a főváros és a Közmunkatanács között dúlt ugyanilyen éles harc *a káposztásmegyeri végleges vízmű* mikénti megvalósítása tárgyában, mely hosszú ideig tartott már, mikor azután *Hieronymi* Károly személyében megjött az az erélyes *mérnök-belügyminiszter*, aki vállalta a *sorsdöntő* szerepét és egy lábtoppantással döntött a főváros álláspontja mellett, a vízműépítést pedig meg kellett azonnal kezdeni.

Annak a szerencsétlen vitatkozásnak, ami a jelenben a belvárosi templom jövő sorsát illetően az elhatározásnak útját állja, a tények logikája szerint még csak létjogosultsága sincsen. A műemlékvédelem szolgálatába állított elgondolási módnak valóságos csökevénye az az ellenállás, mely megakadályozza, hogy a templom törvényes úton kijelölt sorsára jusson és ez az ellenállás tekinthető annak az Erzsébet-hídfőbeli fantomnak, amely miatt az intézkedésre hivatott hatóságok *a 90-es évek várospolitikáját* a mai várospolitikája útján dezavuálni volnának kénytelenek, ha a templom továbbra is helyén maradna. Mikor ugyanis az 1895. évben elkészült a Belváros szabályozása, ez a terv már a pályázati feltételek szerint a templom lebontásának alapulvételével rendezte az Eskü tér környékét. *Hangsúlyozzuk, a templom lebontása volt a kiindulási alap!* Pedig akkor is voltak műemlékvédő szaktekintélyeink és akkor már megvolt a műemlékek védelméről szóló törvény! De hol volt az a »*műemlékvédelem*«, mely felemelte volna akkor tiltakozó szavát, mikor t. i. még nem lett volna késő a műemlék érdekeit megvédelmezni! Ha a M. O. B. akkori bizottsága talpára állt volna és sikerül álláspontját érvényre juttatni, még lehetett volna olyan szabályozási tervet elfogadtatni, amely szerint a templom érintetlenül és körültöltetlenül megmarad és az Eskü tér környéke is megfelelő szabályozást nyer. A műemlékvédelemnek tehát most már semmiféle jogcíme nincs arra, hogy védelmezője legyen a templom körüli végtelenül szerencsétlen, sőt világosúfságot feltüntető állapotnak és a felelősség mindezekért kizárólag őt terheli.

A nemzetek gazdaságában ismerjük a munka és tőke közötti soha meg nem szüntethető harcot. És most ennek a harcnak egy hasonmása követel magának létjogot, ahol az építőművészi mentalitás egymással szembeállítja a modern városrendezés érdekeit a műemlék-oltalom érdekeivel. Minden tiszteletünk és nagyrabecsülésünk megvan a műemlékek iránt, de ennek az utóbbi harcnak mint említettük, nincs létjogosultsága. Mert a munka és a tőke közötti harcot az emberiség létért való küzdelmének tüze szítja, ellenben az a harc, melyet az építőművészeti mentalitás a városrendezés terén most már szinte rendszeresen, de annál nagyobb elfogultsággal szokott úzni, nem egyéb, mint a való élet követelményeinek szembeállítása az abszolút ideális célokat szolgáló romantika megokolatlan érdekeivel.

Jöjjön tehát már ismét egy olyan 40 év előtti felfogás szerint gondolkozó belügyminiszter, aki majd ugyancsak egy lábtoppantással rendeli el a belvárosi templom eltávolítását.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. nyomása. Nyomdaigazgató: Wózner L.

1935 OKTÓBER 30 SZERDA

NÉPSZERŰ TUDOMÁNYOS ÉS TECHNIKAI NAPLÓ

A PESTI NAPLÓ MELLÉKLETE

LEVELEK HIBÁKRÓL

Budapesten:

A belvárosi templom

Művészet vagy városrendezés?

A kultúra híveinek nevében szeretnék néhány szót szólni *a belvárosi templom kérdéséhez.* A templom körül folyó harcnak egyáltalában nincsen hasonlatossága a munka és a tőke harcával, e harcot sokkal inkább nevezhetnők *a kultúra és a civilizáció* harcának. E két áramlat kitűnően megfér ott, ahol ősidőktől fogva együtt nőttek föl, de harcba kerülnek ott, hol egyik vagy másik csak nemrég jelent meg. A mi *kultúránk* ősi, de a *civilizáció* modern formáit csak nagyon is az újabb időben vettük át. Erre azután olyan büszkék lettünk, hogy — sajnos — *parvenük módjára irtottuk Budapest fáit és műemlékeit,* hogy minnél több kőhalommal hirdessük civilizációnkat.

Igy tüntek el kultúránk, ősi műveltségünk emlékei, így épültek bérházak a Várban és az idekerülő külföldinek már alig-alig tudjuk valamivel bizonyítani, hogy a ház- és templomépítést nem — mint ellenségeink hirdetik — csak a legutóbbi időkben tanultuk meg. Ilyen ritka bizonyíték a festői szépségű belvárosi templom nemrég föltárt különös régiségeivel. Ezt eltüntetni kétes értékű útvonalegyenesítési célokért a yankeek tradiciótlansága követelhetné csak, bár ma már, hogy a USA kinőtt ifjúi titánkodásaiból, ott is gonddal őriznek meg egy-egy washingtonkorabeli kúriát.

Olyan városkép, amelyben ódon és művészi értékű műemlék »zavarja« a modern technika nyílvonalát, *a kultúrember szemében mindig szép* és sohasem »világcsúf«, sőt még az utazó smokk szempontjából is *idegenforgalmi vonzóerő marad.* Nem szégyen, ha valaki öt modern nyelv mellett latinul is beszél.

A városszabályozás lidérce ma Budapestet is hajlandó volna oly túlzásokba ragadni, mint az ausztráliaiakat, kiknek városaiban *megőrjít az unalom az örökös nyílegyenes utak és derékszögek miatt.* Párizs büszke a Notre Damera, bár hátsó része a forgalom romantikus szempontjából »elhibázottan« fekszik és Nürnbergben *inkább az autók kerülnek,* de nem bontják le nekik az árkádokat. Szegények vagyunk, kevesünk van, de ha valahol mégis hivatkozni tudunk arra, hogy kultúránk minket is az európaiak közé emel, azt becsüljük meg, mert magyarságunkat becsüljük meg benne.

S az a bizonyos forgalom! Newyork forgalma vagy Párizsé a torlódás miatt sokkal lassúbb, mint bármely újítás esetén lesz az Erzsébet-híd előtt — és Istenem, hát lassítson egy pillanatra az az autó. Emiatt még igazán nem jön majd kevesebb idegen a Balatonra, de *ha Budapestet derékszögek és kötömegek statisztikai kimutatásává »modernizálják«,* esetleg el fog menekülni az itteni unalmas városkép elől. Az Eskü tér *bizarr és szabálytalan* — de *érdekes* és legjobb bizonyítéka annak, *hogy Pestet nem Canberra módjára mérték ki a preriből.* Ha Brüsszel megtűrheti egy ó tornyát egy ucca hajlatában, mi is elbírjuk a templomunkat.

Vigyázzunk a művészet szidalmazásával. *Lecnardo nevét nem lángeszű városrendezési tervei tartották fenn* és ha egyszer majd minden forgalmat az autogiro fog lebonyolítani, *az egyenes uccák helyét majd a tér foglalja el és a nyílvonal nevetséges lesz* — de a kor kultúremberei akkor is méltányolni fogják azt, amit *a művészet és nem a mindennap szemszögéből kiinduló napi technika* alkotott.

Dr. Piláthy György.

Vidéken:

A birtokosztás

A telekkönyvi térképek és a földvagyonbiztonság

A birtokosztások elleni panaszok már régi keletűek. *Szeszlay* Sándor mérnök már 1922-ben megjelent, a Magyar Mérnök- és Építészegylet Hollán-pályadíjával kitüntetett tanulmányában a következő megálla-

pításokat tette: »*A birtokosztásokra vonatkozó földmérői gyakorlat általában súlyos hiányosságokat mutat, a szakszerű eljárás rendszere és szabályai pedig megállapítva nincsenek. Szinte megdöbbentő az a könnyed nemtörődömség, amellyel a parcellázó eljárást kezelik.*«

Míg a mérnöki tudományok minden téren óriási haladást mutatnak, addig az ingatlanok felmérésénél és osztásánál még mindig olyan hibák fordulnak elő, melyek már a kereskedelmi ingóságok mérésénél sem tapasztalhatók.

A hibák óriási számban és nagyságban fordulnak elő. Kecskeméten az általam megvizsgált birtokosztásoknak mintegy *75 százaléka* volt hibás és előfordultak *30 százalékos hibák is.* Pl. egy belsőségi 500 négyszögöles teleknél *150 négyszögöl hiányt* találtam, 5 holdas birtoknál 1 hold, fél hold hiány, stb. stb.

Annál megdöbbentőbb ez az állapot, mert három nemzedék óriási anyagi és szellemi áldozatai árán az ország nagy részében megalkotta az állam a birtokosztások és mesgyemeghatározások mérnöki alapjait, a pontos kataszteri telekkönyvi térképeket és most is százezreket áldoz évente arra, hogy ahol még a régi telekjegyzőkönyvek vannak érvényben, azokat pontos kataszteri térképekkel helyettesítse. És e térképek a gyakorlati céloknak teljesen megfelelnek. Ha valaki azt állította, hogy azért nem tudott helyes birtokosztást vagy mesgyeigazítást végezni, mert az eredeti telekkönyvi térképen hiba volt, mindig ki tudtam mutatni, hogy a földmérésben való gyakorlatlanságon, hozzá nem értésen, de legalább is tévedésen alapult ez az állítás.

A birtokosztások hibáinak oka szerintem *a birtokosztásokra vonatkozó törvényes rendelkezésekben van.*

Nem akarom ismertetni ezeket a rendelkezéseket. Ismertetem azonban azokat a javaslatokat, melyek a bajok megszüntetése céljából az illetékesek előtt feküsznek.

1. Az állami földmérési felügyelőségeket utasítsák arra, hogy a beadott birtokmegosztási rajzokat még a jogügylet jogerőre emelkedése előtt pusztán irodailag *érdemben vizsgálják felül* és amennyiben a jogi területekre vonatkozólag a legkisebb hibát is találják, *utasítsák vissza.*

2. A földmérési felügyelőségek helyesbítési kötelezettsége *pusztán formai adatokra korlátoztassék.* Most a földmérési felügyelőség — saját akarata ellenére is — kényszerülve van *elvenni és adományozni* más ingatlanát; pedig ezt talán a történelem egyetlen szuverénje sem tehette meg.

3. Az a sok idő, amelyet eddig a földmérési felügyelőség helyesbítésekre fordított, használtassék fel arra, hogy a földmérési felügyelőségek *minden egyes birtokosztást a helyszínen is felülvizsgáljanak* abból a szempontból, hogy a helyszíni kimérés *egyezike* az irodailag általuk jóváhagyott térképpel.

Ezek a javasolt rendelkezések a nagyobbszabású birtokrendezéseknél (tagosításoknál, közlegelőfelosztásoknál, stb.), már érvényben vannak. Azok a mérnökök, akik ezeknél a munkáknál szereztek földmérői gyakorlatot, tudják, hogy *a telekkönyvi térképek igenis jók,* azok alapján lehet jó birtokosztásokat és mesgyemeghatározásokat végezni.

A javasolt rendelkezések nem okoznak újabb közterheket, sőt *még csökkentik az eddigieket.* A közvéleménynek pedig e javaslatok azonnali életbeléptetését követelnie kell, mert a birtokosztásokra vonatkozó mai rendelkezések napról napra romlanak *az ingatlanvagyonbiztonságot* és a nagy áldozatokkal alkotott telekkönyvi térképek csak addig töltik be hivatásukat, *míg birtokosztások nem történnek.* Mivel pedig *a birtokosztások állandóan szaporodnak,* a telekkönyvi térképek nyílegyenesen haladnak a tönkremenés felé és az ingatlanvagyonbiztonság *rosszabb lesz, mint volt a telekjegyzőkönyvek idejében.*

Heilig Endre.

Livia háza

Vízvezeték légfűtés és gondolat

I.

Sextus Julius Frontinus

könyvéből, aki Kr. u. 100-ban a római városi vízművek igazgatója volt, megtudjuk, hogy az antik világ fővárosának a mérnökei alapos számtani készséggel és fizikai tudással rendelkeztek, ha nem is voltak teljesen mentesek minden tévedéstől.

A szükséges vízmennyiséget magasan fekvő forrásokból szerezték, tisztító- és tárolómedencékbe gyűjtötték, onnan nyílt csatornákon, a földszínén vagy föld alatt futó csatornázaton keresztül vezették a városba, ahol a csatornavezetékek az egyes elosztó medencékbe torkoltak. Ezeknél az elosztó medencéknél kezdődtek a tulajdonképpeni csővezetékek. A csőrendszer innen 247 »vízvárba« vezetett, ahol a vízmennyiséget mérőkészülékek mérték és osztották el a vízfogyasztók vezetékébe.

Rómának nyolc ivóvíz-vezetéke volt. Ezek közül a legrégibb Kr. e. 312-ben épült és Aqua Appiá-nak nevezték. A kilencedik csővezeték szolgáltatta Róma város lakóinak a fürdés és öntözés stb. céljaira használt vízmennyiséget.

A vízvezetékcsövek összehajlított, ólmozott bádoglemezből készültek gyakran, mint a ma általunk használatban lévő vízvezetékcsőrendszert, a gyalogjárók alatt vezették. A csövek keresztmetszetét törvény szabályozta és a pontosan meghatározott kaliber-nagyságtól eltérő csővezeték használatát szigorúan eltiltották.

Ezek a csőkeresztmetszetek és kemény bronzból készült meghatározott egységes nagy kaliberű mérőkészülékek adták a víztarifa számlázási alapját. Ennél a számlázásnál tűnik ki a régi Róma mérnökeinek áramlástechnikai tévedése. A római technikusok egyszerűen csak a csővezeték keresztmetszetét tartották a tarifa szempontjából mértékadónak és lényegesnek. Számításaikban a csővezetékek csését és hosszúságát nem vették figyelembe, jóllehet az ilyen felületes méréseknél előállt mérési hibákat gyakran észrevették.

Az óránkénti vízfogyasztást 32.000 köbméterben állapították meg. A víz az összes vezetékeken keresztül állandóan folyt. A vízlopás a szigorúan alkalmazott törvények dacára is elég gyakori eset volt.

II.

Rómában, a Palatinus dombján

áll a háza a falséges római asszonynak, Diva Liviának, ki mikor »tettekkel tényező« szerepét elvesztette a római politikában, ide vonult vissza intrikálni császári fiai ellen.

Áll a ház, áll ma is, néhány heti munkával lakhatóvá lehetne tenni. Le is lehetne ülni, le kéne ülni a küszöbére, ott maradni szakadatlan s mozdulatlanul egy, két, három, húsz hétig s gondolkodni, gondolkodni, gondolkodni a világ minden tündöklő érthetetlenségéről, nagyszerűségéről s tragikumáról.

E zöld lapokra pedig most úgy kerül, hogy benn, az egyik szobában párcentiméteres kis nyílást törtek a falon, hogy megmutassák — a másik falat. Kettős fala van körüskörül a szobának, s a kettő között egészen keskeny üres tér: a római légfűtés. Központi fűtés! Kétezer évvel ezelőtt. A falon pedig néhány hosszú, formás, vékony cső mutatóba kiakasztva, benne a betűk: gyártották őfelségének ennek és ennek a császárnak rendeletére a római városi vízművek üzemei. A római vízvezeték csövei! Kétezer évvel ezelőtt.

Nos, isteni Livia — teljes, modern komfortos házban lakott. Modern, teljes komfortú házban szőtte a gyűlölet szálait felséges gyermekei köré. Valamint ma is autóban száguldanak olyan emberek, akiket voltaképpen delizsánc illetne meg s ölni használnak olyan ihlettől pattant gépeket, mely megválthatná az embert.

No, mindegy; végzet ellen — mely még szép is — kár tusakodni — »de ámulni lehet« . . .

Ámulni és bámulni, apadhatatlan, forró tisztelettel az embert, a bolondot és ihletettet, kinek világa egyetlen csoda és leborulni való istentisztelet.

A modern építőanyagok és a paraziták

A különféle likacsos építőanyagok tekintélyes bakteorológusok véleménye szerint, *kitűnő búvó- és tenyészhelyet nyujtanak* a különféle férgek és élősdiek számára. A központi fűtés és állandó melegvízszolgáltatás a korszerű bérházban *hőmérsékletkülönbséget* eredményez a külső levegő és a bérház belső klimája között. Ez a hőtöbblet lehetővé teszi az élősdieknek *egész éven át tartó zavartalan szaporodását.* A városok általánosan terjedő csatornázata megnyitja a városok alatt a patkányhad és egéresapatok részére szükséges »országutat«: a központi fűtés csővezetéke pedig a házakban akadálytalan »sétányt« biztosít a férgeknek.

Feltalálták!

Az ébresztőágy

Amerikában már gyártják *az ébresztőágyat*, amely olyan szerkezettel áll összeköttetésben, mely a kívánt időpontban *az ágyat fokozatosan részsút helyzetbe hozza.* Az ágyfej lassan emelkedni kezd és *az alvót lecsúsztatja az ágy lábánál elhelyezett pamlagra.* Az ágy addig emelkedik, *míg teljesen függőleges helyzetbe kerül*, az eredeti nyugalmas, vízszintes helyzet helyett. Az ilyen ágyban alvót nem fenyegeti többé az a veszedelem, hogy elaludja az irodába, vagy a munkahelyre való menés idejét. Az ágy *csak egy teljes óra eltelte után jut vissza a vízszintes helyzetbe.*

„Fotoliptofono" avagy: itt a beszélő könyv!

Az angol sajtó képviselői előtt egy »*Fotoliptofono*« nevű új készüléket mutattak be, amely lemezek helyett közönséges ujságpapírtekercsre veszi fel a beszédet vagy zenét. Hogy a papír ne romoljék, a lejátszáshoz *tű helyett villamos fénysugarat* használnak, mely fényérzékeny cellát hoz működésbe, mialatt a papír a fémhengeren forog. Egy 45-ször 50 centiméter papírfelületet 5—6 percig lehet játszani. A felvételek készítése olyan egyszerű és olcsó, hogy lehetővé fogja tenni a »*beszélő könyvek*« tömeges készítését, melyekben minden szereplő megfelelő egyéni hangon fog beszélni.

A Hold! A Hold!

A „denevérember" százéves óriásblöffje

Newyork, október.

(A Pesti Napló tudósítójától.)

Ezen az őszön lesz éppen száz éve, hogy *a világ legnagyobb asztronómiai kacsája* európai és amerikai szenzációt keltve, felrepült. Egy newyorki ujságíró visszaélve egy kitűnő asztronómus nevével, aki akkor éppen Dél-Afrikában tartózkodott és csak hónapok mulva tiltakozhatott, megírta, hogy *a Holdon szárnyas emberek élnek* s ezzel nemcsak a laikusokat hozta lázba, hanem *egy sereg jónevű tudóst is beugratott.* A hihetetlen dolog úgy kezdődött, hogy *a »New York Sun« 1835 augusztus 25-i számában* elsőoldalas, kolumnás nagy riport jelent meg a következő címmel: »*Sir John Herschel nagy asztronómiai felfedezései a Jóreménység fokánál*«. A cikk lényege szószerinti másolata volt az edinburgi »*Journal of Science*« egyik mellékletének. A következő szenzációs bevezetéssel kezdődött:

»E rendkívüli számunkat az a szerencse érte, hogy *közölheti az angol közönséggel és az egész civilizált világgal az asztronómia legújabb felfedezéseit*, melyek elmulhatatlan emléket állítanak korunknak és *nemzedékünket örök időkre megkülönböztetik a többitől.* A költők azt mondják, hogy a csillagok nem egyebek, mint a teremtés koronájának, az embernek, örökös díszei — nos, *ezekután az ember még tudatosabban vallhatja magát a teremtés koronájának.*«

Nem kevesebb, mint *hat folytatásban* irták meg ezután, hogyan találta fel Sir John *Herschel a világ legnagyobb és legerősebb teleszkópját.* Ez a találmány állítólag »*a fókuszban lévő tárgyon átvezetett mesterséges fény transzfúziója*« útján lett volna lehetővé; másszóval a távoli objektum képét a teleszkópban több fény rávetítésével úgy lehetett tekinteni, mint magát az objektumot, amelyet aztán *Herschel* mikroszkópon át vizsgált. (A gyakorlatban persze *mindez lehetetlenség*, hiszen tudjuk, hogy például mihelyt több fényt bocsátunk a filmlepedőre, elhalványodik, majd eltűnik róla a szó szoros értelmében értendő »fénykép« — *akárhányszor látjuk, mikor a villanyt meggyujtják a moziban.)*

Száz szónak is egy a vége: a riport szerint *Herschel* ennek a különös elvnek az alapján teleszkópot konstruált, melynek segítségével *különféle egészen apró tárgyakat vett észre a Hold felületén.* Először csak azzal állt elő, hogy *a Holdon állatokat — bivalyt, antilopot és juhot — látott*, majd kijelentette, hogy *látott szárnyas embereket is* — »*vespertilio homo*«-nak keresztelte el őket — *akik nagyon értelmesnek látszanak, pompás épületekben laknak, sőt templomuk is van.*

A história olyan feltűnést keltett, hogy mingyárt ponyvára is került: *egy hónap alatt hatvanezer példány kelt el belőle.* Kiadták Angliában is, lefordították franciára, németre és *szélsebesen terjedt el az egész civilizált világon* mindenütt óriási szenzációt keltve. Sir *Herschel* pedig az egész idő alatt *nyugodtan ült Dél-Afrikában és sejtelme sem volt semmiről*, mivelhogy akkor még sem kábel, sem rádió nem volt. Később derült csak ki, hogy az óriás kacsát Richard *Adams Locke* nevű ujságíró röppentette világgá; de az egész világblöff, úgylátszik, csak hasznára vált az ügyes fiatalembernek, mert *nemsokára a »Sun« főszerkesztője lett belőle.* Utóbb az Amerikába vándorolt francia asztronómust Nicolas *Nicollet*-t gyanúsították, hogy az egész blöffhistóriában ő sugalmazta *Locke*-t, mégpedig *Arago elleni haragból*, akit a tudományos közvélemény előtt diszkreditálni akart — *ami kis híján sikerült is. (United Press.)*

⊙ **Az új fizikai felfogás ismeretelméleti következményei.** A Magyar Filozófiai Társaság ülést tartott a Magyar Tudományos Akadémia üléstermében. Az ülés tárgya *Bay* Zoltán egyetemi tanár előadása volt »*A fizikai kauzalitás válsága*« *címmel.* Az előadó ismertette az új fizikai felfogás *ismeretelméleti következményeit.* Elmondotta, hogy a kvantumelmélet szakít a régi fizika kauzális felfogásával s a kauzális törvény helyébe *a valószínűségi törvényt teszi.* A nagy érdeklődéssel várt előadást előkelő és nagyszámú közönség hallgatta végig, amely az előadót meleg ünneplésben részesítette. Az előadás hallgatói között megjelent *Kornis* Gyula államtitkár, *Bárány* Gerő nyug. h. államtitkár, báró *Korányi* Sándor és a tudományos közélet számos kiválósága.

A „dolce far niente" országa felé . . .

Megvalósulhat-e a parányerőmű?

Az északi jégsivatagok eszkimói nem teljesen jogtalanul irígyelik a négereket, vagy az arabokat, akik hátukra fekve várhatják, míg az érett gyümölcs lehull a fákról és árnyékban ülhetnek a mindig terített asztalhoz.

Ősi, az emberiségnek talán soha el sem is érhető vágyálma *a »dolce far niente«, az édes semmittevés országa*. Az ország, ahol rajtunk kívül álló erők sajátmaguktól, anélkül, hogy akár a kisujjunkat is mozdítanunk kellene, minden munkát elvégeznének helyettünk. Ennek az utópisztikus semmittevők országának a képét az utolsó idők felfedezései — úgy lehet — sokkal közelebb hozták hozzánk, mint még ma gondolhatnók. A rádium fényt szór, világít, hőt termel, melegít, sugarak nyalábjait löveli ki magából, elektronokat bocsát pályáikra, röntgenszerű hullámokat hoz mozgásba. Röviden: *dolgozik*. S a szabad rádiumdarab olyan munkás, kinek munkájához semmi idegen erő beavatkozására nincs szükség és munkájának továbbfolytatását nem kell kívülről jövő energiával táplálni. Ez ténylegesen tehát azt jelenti, hogy működésének megindításához *még a kisujjunkat sem kell megmozdítanunk*. Minden rádiumparány rengeteg energiamennyiséget halmoz fel magában. És ezt a felhalmozott erőtömeget nem képes magában foglyul tartani. Erejét folyton szórja ki magából, azaz *öngyilkosságot követ el*. Egyszerűen: *atómrombolást űz a saját maga hatáskörében és üzemében*.

A mesterséges rádium

A rádium felfedezésének ideje óta már eltelt egynéhány évtized. Azóta a tudósok százai megfeszített munkával számítgatják, kutatják, lesik a laboratóriumokban a titokzatos rádium hatásának csodás tulajdonságait. Ennek az évtizedes szorgos kutatásnak ellenére sem lett időközben semmivel sem könnyebb az emberiség munkája, ha kenyeret akar enni. Úgy lehet, ma még talán keményebben, talán még sokkal többet is kell dolgoznunk a létért való küzdelemben, mint elődeinknek valaha is. Az édes semmittevés egykoron eljövendő országának délibábja még talán messzebb van, mint valaha. Az igen drága rádiumnak más, nemesebb, »emberibb« célok szolgálatába kellett szegődnie, mint a reggeli teánk megfőzésére vagy kávédaráló masináink leforgatására. A rádium egyelőre nem veszi le a munkaterheket a súlyos, mindennapi dolog terhe alatt görnyedő emberiség válláról.

Természetesen, jó nagyot fordulna az emberi sors kereke abban a pillanatban, mikor a rádium csodálatos, egyelőre még megfoghatatlannak, megfejthetetlennek tűnő földöntúli erejét más anyagokba, mondjuk valamely a földben gyakran előforduló *ásványi anyagba* lehetne beleplántálni, átültetni, átvarázsolni. Az utolsó idők bizonyos mértékben eredményes kutatásai reménysugarakat vetítenek szemeink elé, sőt, *a legvérmesebb reményekre is feljogosíthatnak* ezen az eddig járatlan területen. A tudósok kiderítették már, hogy minden kis atóm szinte kimeríthetetlen erőraktárt képvisel. De amíg a rádium önként sugározza szét a benne rejlő és felhalmozott erőmennyiséget, addig a közönséges atom, a parány *néma tároló marad, melynek felnyitásához még nincs kulcs a kezünkben*.

Csakhogy éppen a mi napjainkban támadt jókora rés ezen a zárt világon. Sikerült ugyanis az, hogy az elemek birodalmából egynéhányat radioaktívvá nemesítettek. Ez a hatás végeredményben *ugyanaz, mint a rádiumé*. A legutolsó, a tudományos világban nagy feltűnést keltő kísérletnek sikerült *a közönséges konyhasó nátriumát atómrombolás útján radioaktívvá tenni*.

A liliputmotor

Természetes, hogy radioaktív anyagot mesterséges úton előállítani ma még *csak igen kis, majdnem mérhetetlenül kis mennyiségben sikerült*. Ezek a radioaktív anyagok azonban parányi voltukat *hatalmas energiakifejtéssel* ellensúlyozzák. Ha tehát majd egyszer sikerülni fog ilyen radioaktív anyagot nagyobb mennyiségben előállítani, akkor ez az anyag szolgáltathatná *a liliputmotor működéséhez szükséges energiamennyiséget*. A radioaktív anyag által hajtott *parányerőmű* azonban egyelőre *csak közbecső célok szolgálatában áll*. Egyelőre *a kutatók útját egyengeti* az anyagok rejtelmes belsejébe is, *ebben a speciális munkakörben még felül is múlja a természetes rádium hatását*. A mesterségesen előállított radioaktív elem, akárcsak valami tüzijáték, saját tüzében emészti el magamagát és ereje arányag rövid idő alatt foszlik szét a semmibe. A természetes rádium viszont a maga évezredekre *előre kiszabott, pontosan meghatározott útján halad*. Ha emberi szervezetbe jut, megőrződik abban és még akkor is tovább folytatja a megkezdett munkáját, mikor arra már különben nem is lenne szükség.

A klinikai gyakorlat céljaira azért *helyesebb a mesterségesen termelt rádium alkalmazása*, mert a mesterséges rádium a szolgálat után diszkréten és haladéktalanul elvonul működésének színhelyéről. A liliputerőmű tehát egyelőre a megbetegedett emberi testek és szervezetek gyógyulását szolgálja és ma még nem állhat technikai célokra rendelkezésre. Nem azért, mintha ily célokra nem volna felhasználható, hanem azért, mert előállítása ma még túlságosan költséges és így kétes kimenetelű vállalkozás volna és legalább egyelőre sokkal többe kerülne annál a haszonnál, amit működésével hajthatna.

Mennyibe kerülne egy negyedkiló platina?

Tagadhatatlan, hogy a misztikus középkor alkimistáinak legforróbb vágyát *a mi korunknak sikerült valóra váltania*. A mi tudósainknak már sikerült *egy meglévő, adott elemet más elemmé átváltoztatni*. Ez annyit jelent, *hogy ha akarnánk, már lehetne mesterséges gyémántot, aranyat vagy platinát előállítani*. Csakhogy, ha például egy negyed kilogramm súlyú nem nemesfémet platinává akarnánk átváltoztatni, akkor *ahhoz körülbelül 100—150.000 lóerős erőműnek 24—48 óráig tartó működését és erejét kellene egyetlen olvasztótégelybe összpontosítanunk*. Az így nyert platina pedig *alighanem sokszorosan többe kerülne*, mint az, ami a természetes termelésből kerül a világ piacaira.

G. Herman Iván

A kaliforniai fűszeres — egyirányú közlekedéssel

A kaliforniai zöldséges, gyümölcsüzlet alaprajza üzleti szempontból *szellemes, kitűnően organizált megoldás*. Az ilyen boltnak *egymástól teljesen elkülönített két ajtaja van*. A bejárati és a kijárati ajtó. A vevő belép a bejáraton és *karjára egy kosarat kap*. Akarja, nem akarja — *végigvándorolni kényszerül az egész üzleten*. A vevő így semmiről sem feledkezhetik meg, ami érdekli, vagy amit vásárolni akar. Kénytelen minden portékát külön látni, az alacsony asztalokon elhelyezett kosarakban. A berendezést a legolcsóbb, a legegyszerűbb eszközökkel is fel lehet építeni. *Két léckorlát között* szabadon marad a közlekedési út. *A forgalom természetesen egyirányú*. Az utaktól jobbra-balra maga-magát kínálja az áru. A vevő végigjárta az üzlet útjait, *kosarába gyűjthetett minden zöldséget, gyümölcsöt, amit óhajtott*. Elérkezik a kijárathoz. *A kosarát elveszik, tartalmát kiürítik*. Az összegyűjtött áru ellenértékét kiszámítják. Az árut becsomagolják. A vevő a kasszánál történő fizetés után a csomagját megkapja. *A kiürített kosár visszakerül a bejárati ajtón belépő új vevő karjára*. Az ilyen berendezés *ideális ellenőrzés mellett, kevés személyzetet igényel*. Rábeszélni a vásárlásra senkit sem szükséges. Az áru jó, olcsó és friss. Lehetőleg egységárak, jól olvashatóan elhelyezett táblákon feltüntetve.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. nyomása. Nyomdaigazgató: Wózner I.

1935 MÁJUS 29 SZERDA

NÉPSZERŰ TUDOMÁNYOS ÉS TECHNIKAI NAPLÓ

A PESTI NAPLÓ MELLÉKLETE

MIT TUDTUNK MEG A 20. SZÁZADBAN?

Beszámoló a tudomány három évtizedes haladásáról

Mekkorát lépett az ember a huszadik században a haladás terén? Vagy lépett-e egyáltalán? A kérdés tisztázására a »legilletékesebb tényezőkhöz« fordultunk: azokhoz a magyar tudósokhoz, akik a haladás egy-egy parcellájának őrtornyában állanak és onnan figyelik, hogy mi történik az ő területükön, vagy pedig ők maguk is dolgoznak egy-egy ilyen terület gazdagításán. Válaszaikat hétről hétre itt adjuk.

A nőorvoslás fejlődése

Irta: dr. Mansfeld Ottó egyetemi m.-tanár

Szakmánk fejlődését legjobban talán az jellemzi, hogy a 35 év előtti *szülészetből és nőgyógyászatból*, fokról fokra haladva, *az egész nő élettana és kórtana* alakult ki.

Ennek megfelelően a mai nőorvoslás a nő fejlődését, alkatát, anyagcseréjét, endocrin-mirigyeinek működését, valamint idegrendszerének állapotát mérlegeli és összehasonlítja a helyi elváltozásokkal és *csak mindezeknek egybevetésével állapítja meg a diagnózist és a követendő gyógyeljárást.*

Mint az orvostudomány egyéb ágaiban, úgy itt is, a század elején kissé *túltengő specializálódásról* visszatérés észlelhető az *általános orvosi megítélés* felé. Azzal az idővel ellentétben, amikor egyes *betegségeket* kezeltünk, mindjobban kidomborul az az elv, hogy *a beteget kell kezelni*, mert egy és ugyanaz a betegség, *két különböző betegnél, más- és másképpen folyhatik le.*

A szülészetben és nőgyógyászatban 1900 óta bekövetkezett változásoknak csak egy része függ magától az orvosoktól, másrészük *a szociális viszonyok változásával és a betegek megváltozott felfogásával függ össze.* 35 év előtt ritka kivétel volt az, hogy jobb körökhöz tartozó nőbeteg, szülése idejére, intézetbe vétette fel magát. Ezzel szemben *1933-ban Budapesten 16.362 szülés közül csak 1484 folyt le magánházban*, tehát az eseteknek 90 százaléka intézetben történt! Ez a változás anyára is, újszülöttre is nagyon előnyös, mert magánházban alig lehet olyan aszeptikus viszonyokat teremteni, mint szülőintézetben. A szüléshez pedig legalább olyan aszepszis kell, mint bármely nagyobb műtéthez. Vidéki városaink nagy része már szintén rendelkezik jól felszerelt szülőintézetekkel és ott is ugyanez a folyamat játszódik le. A »Vármegyék és Városok Mentőegyesületének« megszervezése folytán néhány év óta *faluról és tanyákról is minden szövődményes eset rövid időn belül szülőintézetbe kerülhet.* Igy az országos szervezkedés folytán a *szülőnők és újszülöttek halálozása örvendetesen csökken.*

Másik nem kevésbé fontos tény az, hogy kiépült az áldott állapot és a szülés szövődményeit megelőző szervezkedés is, olymódon, hogy a szülőintézetek ingyen rendelést tartanak az áldott állapotban levő nők számára. Ennek következménye talán a legnagyobb vívmányt eredményezte, nevezetesen azt a megismerést, hogy az áldott állapotban lévő asszony megfelelő kezelésével a születendő gyermek vérbaja meggátolható. Itt az eredmények oly fényesek, hogy *az öröklött vérbajt rövidesen végleg ki lehet majd pusztítani* s nagy és mint látjuk, főleg szervezésen alapuló eredmények mellett, a szülészetben magában, döntő fontosságú változások nem következtek be. Haladás észlelhető *a szülési fájdalmak csökkentésében*, bár ez a probléma végleg megoldva még nincs és talán *gyakrabban és eredményesebben alkalmazzuk a szülés műtéti befejezését.*

A nőgyógyászatnak két nagy vívmánya esik a jubiláris évekre: a sugaras kezeléssel, Röntgen- és rádiumsugarakkal sok oly betegséget, főleg *jó- és rosszindulatú* daganato-

kat tudunk gyógyítani, melyeket azelőtt *csak műtétileg vagy már sehogy sem* lehetett megközelíteni.

Ha a sugaras gyógyítás eredményei nem is oly jók, mint azt az első években — 1913 körül — reméltük, úgy nem szabad elfelejteni azt, hogy *a sugaras kezelés technikája még folyton fejlődik*, míg ezzel szemben a műtéti technika már oly fokra ért, hogy annak javítása alig képzelhető.

A másik nagy vívmánya az utóbbi éveknek, a belső elválasztó mirigyek termékeinek — *a hormonoknak — pontosabb megismerése és alkalmazása.* Ennek a nőorvoslásban igen nagy szerepe van és itt a közeljövő kilátásai igen nagyok. Valószínű, hogy rövidesen már a fejlődő leánygyermek kialakulását, satnyaságok megszüntetését, magtalanság gyógyítását, korai öregedés meggátlását *hormonok különböző adagjaival egész biztonsággal fogjuk gyógyíthatni.* A felsorolt kórfolyamatok egyikét-másikát *már most is jól tudjuk befolyásolni*, így különösen a változás korának panaszait.

A szemészet haladása

Irta: dr. Imre József egyetemi tanár

Az emberiségre nézve a tudományos megállapítások értéke akkor érvényesül, amikor *azok gyakorlati haszna már érezhető.* Ez alapon a szemészetre jelentős az 1910. év, mert ekkor vált általánossá a szem feszülését megbízhatóan mérő tonométer használata. Ezzel az eszközzel a zöld hályog korai diagnózisa vált lehetővé és ezáltal sok beteg szem menekült meg a vaksától, mert idejében megfelelő kezelésben volt részesíthető. Az elmult három évtizedben finomodott ki az élő szem mikroszkópos vizsgálata, a modern, a mozgó szemhez kiszámított, optikailag tökéletes szemüvegek, az ú. n. anastigmatikus »punktuális« lencsék.

Sok irányban fejlődött úgy a vizsgálat, mint a gyógyszeres, organoterapiás, sugaras kezelés és az operatív gyógyítás terén a szemészet, de legnagyobb esemény e negyedszázad alatt, hogy gyógyíthatóvá, operálhatóvá lett az egyik legveszedelmesebb és azelőtt 98 százalékban vaksághoz vezető szembetegség: az ideghártyaleválás. Ezen időszak legnagyobb érdeme Gomin-é, aki ezt a műtétet a szemészekkel elfogadtatta.

Legújabb magyar feltalálók:

dr. Gál Jenő, báró Gutman Henrik és Lenz Albin ny. altábornagy

Nagysárosi *Lenz* Albin, nyugalmazott altábornagy *tikett-automatát* jelentett be szabadalmaztatásra. Automatája előzetes pénzbedobás után, tiketteket forgatókarral működésbe hozott vezérlőtengely útján kiad, *számolja a bedobott pénzt és a kiadott tiketteket.* Ha a gépet a versenytérről lezárják, az több tikettet nem ad ki, a bélyegzőszerkezetnek az a része pedig, amely a verseny vagy futam számát jelzi, ugyanaznap többé automatikusan működésbe nem jön. Az elmúlt futam száma csak a gépszerkezet kinyitása után jöhet újból működésbe, de a gépnyitás csak meghatározott időben és számban, ellenőrzés mellett történhetik, amikor az elmult futamot megjátszani többé már nem lehet. A gép egy állítható bélyegzővel üti a tétjegyre a hely-nevét, a sajátmaga számát, a fogadás keltét, a tét összegét, a biztonsági jelet, a fogadott induló számát pedig írógéphez hasonló billentyűszerkezet nyomja rá.

Dr. *Gál* Jenő találmánya annyiban jelent meglepetést, mert eddig föltalálói ambíciójáról senki sem tudott. A találmány, amely *berendezés autók ellopásának megakadályozására, Farkas* Miklós és *Wilhelm* Ferenc tisztviselőkkel közös. A találmány abból az elgondolásból indul ki, hogy az autóvezető a kocsit az előtte lévő úttest látása nélkül nem vezetheti, irányíthatja, az autók ellopását tehát feltétlenül meg lehet akadályozni, ha a sofőrülés előtt lévő szélvédőüveget valami módon átláthatatlanná teszik. *Gál Jenő feltalálótársaival ezt a problémát úgy oldotta meg, hogy a szélvédőüveget takaróval, függönnyel, lemezzel vagy redőnnyel lefedi, mégpedig kézzel vagy pedig valami mechanikai módszerrel és aztán ezt a takarót zárral vagy lakattal lerögzíti.*

Báró *Gutmann* Henrik ügyvéd, volt országgyülési képviselő, találmányával rablótámadások ellen szeretné megvédeni a bankok pénztárfülkéit, amiként ez a probléma a legutóbbi szabadságtéri bankrablás óta számos föltalálót késztetett már munkára. Gutmann báró a maga készülékét így írja le:

— *A találmány valamely erőforrással összeköttetésben álló és valamilyen rögzítőszer oldásával működésbe hozható hajtótengelyből áll, amely vonószervek révén valamilyen védőlemezzel, hullámlemezzel, redőnnyel — célszerűen páncélredőnnyel — úgy van összekötve, hogy a tengely a rögzítőszer oldásakor a vonószerveket föltekercseli és ezzel a védőlemezt, illetve redőnyt a pénztárfülke falai elé húzza és elzárja vele a fülkét.*

Ezeken a találmányokon kívül is jelentettek be az utolsó két hét alatt a szabadalmi bíróságnál több érdekes találmányt. Igy *Feichtinger* Károly műszerész, időzítő, tempirozó-készülékére kér szabadalmat. A billiárdasztalokhoz vagy más játékokhoz mostanáig használt óraműves időzítő-készülékek drágák, kényesek, gyorsan elhasználódnak és ketyegésük is zavarja a játékosokat. A feltaláló készüléke olcsó, egyszerűen kezelhető, karbantartást nem igényel, zajtalan, üzembiztos. A készüléknek a kívánt hatást, például a játékautomata lezárását előidéző szerve mozgatórugóval kapcsolatos, ez viszont ütközővel és hidraulikus vagy pneumatikus fékkel. A fék által kifejtett ellenállás szabja meg az időt, amely alatt a szélső helyzetébe kimozdított ütköző onnan kezdeti helyzetébe visszajut, vagyis azt az időt, ameddig a játéknak tartania szabad. A fékezés mértékének változtatásával ezt az időtartamot tetszés szerint beállíthatjuk.

Ács Aurél építőmester szerkezete, fölfreccsenő sár ellen védi meg a cipőt és megakadályozza, hogy a cipőre tapadt híg sár a láb lendülete következtében a harisnyára vagy ruhára fröccsenjen. Szerkezete a cipőn, illetve cipősarkon vagy gumisarkon, esetleg a cipősarok és gumisarok közé oldhatóan rögzített felület, amelynek a sarokhoz simuló virágszirom-alakja van. A sárvédőfelület felszerelése és leszerelése könnyen megy, emellett a szerkezet a járást egyáltalában nem zavarja és nem rontja a cipő esztétikai hatását sem.

Schmidt Ferenc tenniszoktató találmánya, *készülék a helyes tenniszütés gyakorlásához.* A készülék a tenniszütő helyes útjával azonos vonalú vezetékből és ebben gördülő szervhez kötött, a tenniszütő nyakrészének befogadására alkalmas fogóból áll. A készülékbe fogott ütő csak a vezeték mentén mozgatható, ennélfogva a gyakorló helyes felállásra, valamint az ütő helyes fogására és meghatározott mozgatására kényszerül. A készüléket rendszerint változtatható magassági állványra szerelik.

⊙ **Megjelent dr. Möller Károly: Építési Zsebkönyvének második kötete.** Az érdekesebb cikkek közül felemlítjük az alapozásokat, a boltozatok és vasbetonszerkezetek számítását és építését, statikai példákat, földméréstant, parcellázások végrehajtását, fütés, melegvízkészítés, hütés kiszámítását; a tüzvédelmi és légvédelmi építkezést; a városépítés művészi és technikai problémáinak önmagában is kis könyvet kitevő tárgyalását. Gazdag gyakorlati tapasztalatokat közölnek az építésvezetés, házi szennyvizderítés, műkő- és cementárugyártás, állványozás c. értekezések.

Vasúti kocsik szabályozható időjárással

Miután Amerikában a repülőgépjáratok egyre több utast vonnak el a vasútforgalomtól, a közlekedési üzemek vezetőségei minden irányban jelentős újításokat eszközölnek, hogy az utasok tömegeit visszahódítsák.

Az utolsó két év során a vasútigazgatóságok mintegy 2500 személykocsit szereltek fel időjárás-szabályozó berendezéssel, melyek az utasokat mindenkor friss és megfelelő hőfokú levegővel látják el. Ez az újítás nemcsak kényelmet jelent, de transzkontinentális utazásoknál, ahol az egyes területek éghajlata rendkívül ellentétes lehet, — olyan komoly műszaki szükséglet, melyet a repülőgépjáratok versenye nélkül is meg kellett volna valósítani.

Szóbanforgó időjárásszabályozás tulajdonképpen a levegő szűréséből és pormentesítéséből áll, mely mindenkor a megfelelő hőmérséklet létesítésével jár együtt. A levegő hűtését újabban elektro-automatikus hűtőgépekkel végzik.

Üveget készítenek a nyersvasgyártásnál keletkező salakból

Németországban hosszú ideig kísérleteket folytattak azirányban, hogy a nyersvasgyártásnál a kohókemencékben keletkező salak értékesíthető legyen.

A kísérletek sikerre vezettek, amennyiben a Ruhr-vidéken a kohómedencékből eredő salakból csaknem színtelen és igen jóminőségű üveget állítottak elő. Az új üveg salakon kívül homokot, szódát és nátriumszulfátot tartalmaz, viszont a salakban levő ként arzéntryoxiddal közömbösítik. A nyersvasgyártás hulladékanyagából készült üveg előnye nemcsak az, hogy a nyersanyag legnagyobb részét értéktelen salak szolgáltatja, de nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy a gyártás közvetlenül a kohókemence mellett történik, ahol a még izzó, illetve folyékony állapotban lévő salakhoz azonnal adagolható a homok, szóda, nátriumszulfát, így az üveg előállításával kapcsolatban külön hőt nem szükséges termelni. Ennek következtében jelentős mennyiségű tüzelőanyag is megtakarítható, ami az ilyen körülmények között történő üveggyártást igen gazdaságossá teszi.

A salakból készülő üveg, amellett, hogy olcsó, kitűnő melegvezető és a külső behatásokkal szemben igen ellenálló.

Készül a világ legnagyobb léghajója, az új Zeppelin

A friedrichshafeni Zeppelin-művekben most építik a világ legnagyobb léghajóját. Az összes szakértők megegyeznek abban, hogy olyan léghajó, mint a most készülő, még nem hagyta el a hangár kapuját. Ha külsőleg hasonló is lesz elődjéhez, a »Graf Zeppelinhez«, *ez a hatalmas légi szálloda sok tekintetben nagy újításokat mutat fel.* Sok évi kísérlet, tapasztalat és főleg számítás eredménye ez az új léghajó.

Mindenekelőtt körülbelül kétszer olyan terjedelmű lesz, mint elődje volt, hossza 248 méter, legnagyobb szélessége pedig 41.2 méter. A váz, amit különleges duraluminiumból készítettek, sokkal könnyebb és amellett mégis szilárdsága és ellenálóképesége nagyobb, mintha acélból készítenék. A léghajó építésénél figyelembevették a levegő ellenállásáról szerzett újabb tapasztalatokat és ezért az egész testet áramvonalúvá építették. Ezáltal kevésbé karcsú ugyan, mint elődje, de a levegő ellenállásának sokkal jobban megfelel. Gázbefogadóképessége 190.000 köbméter. Ez a mennyiségű gáz még akkor is elegendő, ha közönséges gáz helyett héliumgázzal töltik meg. Tudvalévő ugyanis, hogy a héliumgáz éghetetlen, viszont ezzel szemben felhajtóereje kb. 10%-kal kisebb. Ezért kell belőle több, mint a közönsés gázból.

Mivel az új Zeppelin az egyes világrészek közötti forgalmat szándékszik lebonyolítani, az egész építkezés a biztonság mindenekelőtt jegyében történik. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk az új Zeppelint, a következőket vehetjük észre. Mint már említettük, a léghajó héliumgázzal lesz töltve, ami által elkerülhető minden robbanás és elégés. A léghajó merev teste (váza) különleges duraluminiumból készül, ami könnyű és nagy ellenállású. A hélium-gáz 16 egymástól teljesen független tartályban helyeződik el, amelyek mindegyike még külön biztonsági szeleppel is el lesz látva. 4800 lóerős nyersolajmotorok viszik 135 kilométeres sebességgel a léghajót. Ezen motorok mindegyike egy-egy gondolába van beépítve és egymástól teljesen függetlenül működnek. A nyersolaj csak ég, de nem robban. A nyersolajat egymástól független tartályokba helyezik, ami szintén csak fokozza a biztonságot. A kb. 30.000 négyzetmétert kitevő vászonhuzatot ötszörös mázzal vonják be, hogy az időjárás viszontagságainak ellenállóvá tegyék. Nem szabad ugyanis elfelejtenünk, hogy a Zeppelin utazása alatt a legkülönbözőbb éghajlatú országokat érinti és ezáltal a legszélsőségesebb időjárási viszonyoknak van kitéve. A bevonáshoz használt zellonlakkhoz még 3% alumíniumot is kevertek, ami által az egész Zeppelin ezüstösfényű lesz. Ez arra szolgál, hogy a trópusok alatt az erős napsugarakat visszaverje.

Az új léghajó 50 utast, 10 tonna postát és csomagot, 2—2 tonna ivóvizet és iparivizet, 6 tonna ballasztvizet és végül 60 tonna nyersolajat tud magával vinni.

Az utasok a lehető legnagyobb kényelemben utaznak, akárcsak egy luxus tengeri hajón. Ezt pedig csak úgy tudták lehetővé tenni, hogy az egész utasrészt — eltérően az eddigi építésektől — nem a gondolákba helyezték, hanem a léghajótest egy részébe építették bele. Itt az utasok részére 400 négyzetméteres hely áll rendelkezésre. Megtalálhatunk itt mindent: van dohányzóterem (ez már maga egy nagy újítás, mert még a repülőgépeken sem szabad dohányozni), kis bar, fürdőterem, olvasótermek, sőt még egy sétány is van az utasok részére, gyönyörű kilátással. Az utasok kényelmét szolgálja még a 25 kabin, 50 hálóhellyel. Ezek a kabinok nappal aztán kényelmes szobákká alakíthatók át, ahol kényelmes íróasztal, székek, stb. állanak az utasok rendelkezésére. Természetesen mindenütt villanyvilágítás van. Két-két kabin pedig teljesen elkülöníthető, úgy ha pl. egy család utazik, itt teljesen különálló kis lakást rendezhet be magának. Az utasfülkék a hellyel való takarékosság végett egymás felett vannak elhelyezve. Mindkét kabinsornál természetesen a folyosókon óriási ablakok a kilátás élvezésére.

Ezeknél a különféle utashelyiségek építésénél most nemcsak arra ügyeltek, hogy célszerűen legyenek építve, hanem gondot fordítottak azoknak külső formáira is. Ezért ezeket a díszítőmunkálatokat egy berlini iparművész végezte. Az utasok kényelmét szolgálja még egy csőposta is, az utasfülkéktől a postafülkékig, amely drótnélküli távíróval van ellátva.

Az új óriásléghajó, az LZ 129, ez év nyarán többször fogja megtenni az utat Észak-Amerika és Európa között. Ezek az utazások egy rendszeres Európa—Amerika összeköttetés célját fogják szolgálni. Ősszel pedig Rio de Janeiroba megy a Zeppelin. Ekkorra készül el ugyanis az új Rio de Janeiro-i óriás hangár. Innen indul aztán felfedező útra a braziliai őserdőkbe az LZ 129. Ebben az évben még csak a friedrichshafeni kikötőből indul különböző útjaira. Mert az új frankfurti világ-léghajókikötő — amelynek építése már megkezdődött — ez évben még nem tud elkészülni. Ebben az évben fejezik be még a Sevillai óriás gáztöltőállomás és szabad léghajókikötő építését is. Mint látjuk tehát, a világ léghajóforgalma igen erősen fejlődik. Az új Zeppelin pedig példája lesz az üzemképes, kényelmes és egyúttal legbiztosabb légi közlekedő eszköznek.

Manninger professzor gyors sterilizátort és hűtőládát talált fel

Dr. *Manninger* Vilmos, egyetemi tanár, az országoshirű operatőr, találmányt jelentett be a Szabadalmi Bíróságnál. Találmánya a gyors sterilizáló készülék. Az eddigi sterilizáló készülékeknél a sterilizáláshoz szükséges gőzt a sterilizáló készüléken kivül arányban nagymennyiségű vízből fejlesztik, aminek hátránya, hogy a sterilizálás sokáig tart és igy nagy időveszteséggel jár, emellett a sebészeti eszközök, kések, ollók, a hosszú kezelés következtében hamar tönkremennek, a sebészeti varróanyagok vagy gumitárgyak pedig szakadékonyakká válnak. *Manninger professzor találmányának célja e hátrányok kiküszöbölése, a telített vízgőzt biztosító szükséges vízmennyiségnek olyan mértékű csökkentésével, hogy a víz az eddiginél lényegesebben rövidebb idő alatt forr fel és a kellő túlnyomást ennek következtében néhány percen belül eléri.* Manninger tanár ezt a célt találmánya szerint elsősorban úgy éri el, hogy a gőzfejlesztésre való víz tartályát a sterilizáló edény belső terébe építi be. A tartály tetszés szerint fával, szénnel, koksszal, gázzal, petróleumlángon, rostélytüzeléssel, villanynyal, kivülről vagy belülről fűthető. Fontos a gyors felforrás és a kellő túlnyomás elérésére, hogy minél nagyobb fűtőfelülete legyen a víztartálynak. Ezt a föltaláló a víztartályon átmenő, belülről fűthető csövekkel, illetve csatornákkal vagy olyképpen éri el, hogy például a víztartó rész fűtőfelülete hullámos vagy bordázott.

A Mérnökegylet aranyérmének és egyéb nagy pályadíjainak nyertesei

Milyen új díjakra hirdet pályázatot az 1935/36. évben az egyesület

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet most tartott évi rendes közgyülésén hirdette ki *Wälder* Gyula elnök az egylet 1934/35. évi pályázatainak eredményét. Az egylet aranyérmét dr. *Vuk* Mihály és dr. *Sándor* Zoltán együttes pályamunkája nyerte. A tudományos munka az élelmiszerkémia körébe vág. *Mikola* Sándor »*A fizika gondolatvilága*« című munkáját a bírálóbizottság díjazásra érdemesnek itélte. A Hollán-pályadijat megosztva *Hetényi* Miklós és *Dalmady* Ödön nyerték. Hetényi Miklósnak sztatikai tartalmú technikai cikke szerezte meg a díjat, míg Dalmady Ödön »A minősítési kérdés és a mérnöki gyakorlati közigazgatási vizsga« című értekezésével érdemelte ki. *A Kéler Napoleon*-pályázat tárgya az építési szakosztályok számára valamely gyakorlati tárgyú építőművészeti feladat alaprajzi és homlokzati megoldása volt. A bírálóbizottság ezt a gyakorlati vonatkozású díjat *Benkhardt* Ágost és *Cserba* Dezső építészeknek itélte oda. A müegyetemi hallgatók számára kiirt *Wellisch* Alfréd-tervpályázati alapitványból alkotott díjat *Schall* József és *Weltzl* János építészhallgatók nyerték el. A szakosztályi pályadijak közül a *Cserháti*-plakettet *Ordódy* János nyerte el »A fagázmotor helye hajtóerő-ellátásunkban« című előadásával, az építészeti kispályázat nyertese *Fillinger* Kázmér építész, a *Fittler*-érmet *dr. Lux* Kálmán nyerte el »A belvárosi templom« című munkájával, végül a Czigler-érmet dr. *Méhes* Emil »Európai nagyvárosok műszaki igazgatása« című előadásával.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet csaknem egyidejüen a tavalyi díjak odaitélésével és kiosztásával kiirta az 1935/36. évi pályázatait is. A Kossuth-közgazdasági pályadij pályakérdése: *Milyen irányban fejlesztendő közlekedési hálózatunk, hogy a szállítás révén terményeink jobb értékesítése legyen elérhető.*

Az 1935/36. évi építészeti nagypályázat tárgya a következő: »*Tervezendő egy fedett tenniszcsarnok, amely az árumintavásár alkalmával kiállítási csarnokként is felhasználható, továbbá a vele kapcsolatos vendéglő és kávéház, amely előkelő uzsonnázóhelyként képezendő ki, ami egyrészt a csarnok jövedelmezőségét biztositaná, másrészt az egész lágymányosi kiállítási terület szempontjából vonzóerőt gyakorolna.* A pályázatok beadásának határideje 1936 január 13. Pályadij az egyleti aranyérem és 500 pengő készpénz.

A Kéler Napoleon-pályázat tárgya: Budapestkörnyéki hétvégi nyárilakok fontosabb épületszerkezeteinek kritikai ismertetése: alapozás, falak, talajvíztől való védekezés, lefedés, ajtó, ablak padozat, fűzés.

A *Wellisch* Alfréd-pályázat tárgya turistaszállóépület tervezése. A pályadij az alapitvány egy évi kamata, mintegy 130 pengő, amelyet kétharmad és egyhamrad részre osztva, mint első és második díjat osztanak ki. Benyujtási határidő október 30.

Sáskahullákból szappant készítenek

Az északafrikai francia gyarmatokat nemrégiben sáskarajok lepték el, de megfelelő intézkedésekkel sikerült milliószámra elpusztítani őket. A sáskahullákat eredetileg trágyának akarták felhasználni, amikor egy francia vegyész megállapította, hogy e kis állatok tömegeiből zsírt lehet kivonni, melyből igen jóminőségű szappan készíthető.

Épületek — mesterségesen tisztított levegővel

Londonban a statisztikusok megállapítása szerint, óránkint a gyárkémények 44 tonna kormot szórnak szét, ami jelentős mennyiségű kátrányvegyületet tartalmaz. Neves orvosok pedig azt állitják, hogy a kátránynak illó állapotban való belélegzése elősegíti a rákbetegségek kialakulását.

Védekezésképpen Londonban ezidőszerint a negyedik szálloda készült el, melynek levegőjét tisztitják, szűrik s olyan hőfokra melegitik, mely az emberi szervezetre a legkedvezőbb. Figyelmet érdemelhet, hogy az igy megtisztított levegőnek előállítási költsége oly magas, hogy a szállodákban személyenkint és naponkint 4 shillinget számítanak fel e szolgáltatásért.

⊙ **Beszélő számok a német posta gépjárműforgalmáról.** A német postaminisztérium egyik legutóbb megjelent statisztikai kiadványa megemliti, hogy a német posta autóparkja legnagyobb egész Európában. Több mint 13.500 gépkocsijuk van és nemcsak az egyes postahivatalok és vasútállomások között bonyolitanak le forgalmat, hanem gyéren lakott területeken, ahol a vasútvonalak nem épültek ki, az országutakon, mintegy 48.000 km hosszúságban, kb. 10 millió utas közlekedését látják el.

⊙ **A borostyánkő újszerű alkalmazása.** A festékipar nélkülözhetetlen nyersanyagának, a borostyánkőnek felhasználását ezideig jelentősen korlátozta az a hátrányos tulajdonsága, hogy csak 300 C. hőfoknál olvad. Egy új kémiai eljárás segélyével most sikerült hideg eljárással olvadásra bírni. Az igy keletkező oldat lakkfestékké feldolgozva sokkal tökéletesebb mázolóanyagot szolgáltat, mint a régebbi hasonló anyagok, amennyiben jobban tapad és sokkal ellenállóbb.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. nyomása. Nyomdaigazgató: Wózner L.

MDK

dr.Lux Kálmán,müépitész

fogja elöadni az épitési alaktant/ a szerkesztö perspektivát Kaesz Gyula/.

Gróh István: Az esti tanfolyamok ujjászervezése az Orsz.M.Kir.Iparmüvészeti iskolában.
Magyar Iparmüvészet. 1921. 75.l.

Lux Kálmán M.D.K.

Esztergom királyi palotamaradványok helyreállitása. 1930-38.

Budai Aurél: A müemlékek értékelésének különböző szempontjairól

Müemlékvédelem 1961. / V. / 2. sz.
77.1.

M.D.K.

Lux Kálmán, építész

Előadást tartott a Műemlékek Orsz. Bizottsága teljes ülésén, melyen a Bizottság Gerevich Tibor elnörlésével egyhangulag hozzájárult a belvárosi templom eltolásához és kimondotta, hogy a templom helyreállítása, a korábban megállapított elvek szerint, csak az elmozdítás után történjék.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1935. LVI. évf.

jan. 30. sz. 4. old.

М.Д.К.

Vдлгкозёк Гарід, Вр. 1935. ІХІ. бут.

32. стд.

MDK

Dr. Lux Kálmán

Évk. KMT. 1929.

Lux Kálmán ifj.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsánál min. műszaki tanácsossá nevezték ki.

MMÉKözl. 1943. 184.l.

Lux Kálmán, M.D.K. építész

a kultuszminiszter kinevezése folytán tagja lett a Műemlékek Orsz. Bizottságának.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXII. évf.

febr. 1. sz. 13. old.

Lux Kálmán

egyetemi tanár

MDK

tervei alapján vitéz Csia Lajos elkészítette a Mátyás Torabeli budai vár modelljét.

Dékány: Magy. ren.

Diószeghy Miklós: Buda Mátyás Király Torában

95. 1.

MDK

Lux Kálmán épitész

Komló, kenderföldi lakónegyed modell-foto repr.

Perényi Imre:Kompoziciós törekvések városstervezése gyakorlatunkban Magyar Épitőművészet 1955.IV.évf. 3-5.sz.87.l.

MDK

Lux Kalmán

befejezi a Salamon torony restaurálását

D.D. Visegr. 1957

5.

Lux Kálmán
építész MDK

kecskeméti rk. nagytemplom
kolozsvári Farkas utcai ref. templom
nedeci, dunahidasi, türjei templomok
selmecbányai óvár
budavári SztMiklós templom tornya
lőcsei S zt Jakab templom főoltára
esztergomi királyi palota
restaurátora.
/ Az utobbit fiával Lux Gézával/.

Gerő: ÉpMüe 62.o.

MDK

Lux Kálmán épitész

Visegrád. Mátyás-palota diszudvara kerengőjének rekonstrukc. repr.

Sopron. Középkori terem rekonstrukcio repr.

Dercsényi Dezső: Tiz év müemlékvédelme Magyar Épitőmüvészet 1955. IV. évf. 3-4. sz. 131. l. 132. l.

Lux Kálmán M DK
építész

Az Országos Müemléki Tervtár
értékes anyagainak szerzői közt
említi

Gerő: ÉpMüe 119.o.

Lux Kálmán

építész M D K

Az esztergomi ásatással feltárt épületek helyreállitásának építész együttese: Lux Kálmán és Géza, Várnai Dezső, Alaxa Kálmán, Toldi János.

Gerő: ÉpMüe 417.o. 50.jegyzet

Lux Kálmán
építész MDK

tervei szerint készült
a/b/c/d/ a borsi Rákóczi-kastély helyreállitása
a székesfehérvári muzeumterület lapidáriuma és keretépitményei.

G erő: ÉpMüe 63.o.

repr.: Rombemutatás és kőtár
U.O. 63.o.

Lux Kálmán

építész MDK

Védő épület / Szombathely/.
repr.

Gerő: ÉpMüe 161.o.

Lux Kálmán

épitész MDK

a budapesti Vámház alapbiztositási munkája.

Gerő: ÉpMüe /1887/ 181.o.

Lux Kálmán

építész

MDK

Az esztergomi királyi palata kápolnájának helyreállitása.
Tizenkét repr. /239-250. kép/

Gerő: ÉpMüe 324- 331.o.

Lux Kálmán

MDK

épitész

Lux K. tervei szerint épült ~~kőtár~~ pécsi kőtár Dercsényi Dezső rendezésében Szakál Ernő müemléki restaurátor izlését dicséri.
Öt repr. /251-255. kép/.

Gerő : ÉpMüe 332.o.

Lux Kálmán
építész MDK

A földebrői altemplom ásatásainak vezetője. /1936/

Gerő: ÉpMüe · 332.o.

Lux Kálmán
építész MDK

A Pest-belvárosi plébániatemplom lépcsőtorony feljárójának tervezője.

Gerő: ÉpMüe 344.o.

Lux Kálmán

építész MDK

A visegrádi királyi palota helyreállításának tervezője.

Gerő:ÉpMüe 368.o.

Repr. U.o. 372.373.374.375.377.o.

Lux Kálmán MDK

építész

A pécsi kőtár

474.o.

Repr. 473.o. 5. kép.

Dercsényi Dezső: A középkori kőfaragványok védelme.
ÉKK 1959 3-4.sz. 469-476.o.

MDK

Lux Kálmán műépítész

1930-ban elkészítette a budapesti Belvárosi-templom felújítási terveit. (más adat nincs.)

T. P.: Új torony régi templomon.

Érdekes Ujság, Bp. 1958. június 21. 2. l.

Lux Kálmán

rekonstrukciós rajzok 1920-ból a budai várpalotáról; fekete-fehér reprodukció.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Mezényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Bpest, 1970.

1581.

Lux Kálmán

nevét említi a Közmunkatanács 1945 utáni tevékenységében részt vevők között Granasztói Pál.

Még egyszer a Közmunkata nácsról.
Budapest, 1971. 5.sz. 10-12. l.

Lux Kálmán

„A budai királyi várpalota Mátyás király korában"

Rezd.

Rados Jenő: Magyar építémettört. 12 155. ~~old.~~ kép.
Műszaki Könyvkiadó 1971.

Lux Kálmán

~ építette újja a Margitsziget ~~vé~~

premontrei templomát / 1930 - 31 /

Radó Lenő: Magyar építészettört. 88. old.
Műszaki Könyvkiadó 1971.

Lux Kalman

épitész, 90 éve született

Népszava 1970 február 14
9. old.

Lux Kálmán

bontatta ki a Wagner palota palából Gül Baba türbéjének keleti oldalát a II. világháború vége felé.

Molnár József: Gül Baba ~~[illegible]~~ türbéje. - Műemlékvédelem, 1970.4.sz.227-230. l.

229. l.

Lux Kálmán

Lux Kálmán és Lux Géza tervezte a székesfehárvári romkertet. Munkájukat elismerőleg emliti:

Dercsényi Dezső: Székesfehérvár a magyar műemlékvédelemben. - Műemlékvédelem, 1970.3.sz.135-136. l.

Lux Kálmán
épitéa

Lillafüredi volt Palota Szálló,
1927.
Repr.

Magyar műv. Tört. 9. 5. k.
Képrőmű v. Kiad. 1971.

Lux Kálmán
építén

Palota nálló / Lillafüred /

/ 1880-1961. /

Magyar műv. tört. 9. 10.
Képőműv. kiad. 1971.

Lux kálmán
építén

~ tervei szerint restaurálták a sop-
roni bencés templom káptalanter-
mét.

Rados: Magyar építénettőrt.
Műszaki K. 1971.

407.

Lux Lélunda
e'yi'ten

n. Lovei nevint vestaesiltak a sop-
som Kruces templom kiptalanto-
met

Raab: Magyar e'yi'te'nettőt
Mikola M. 1971.

404.

ifi. Lux Kálmán
építész

Komló (vár) tervezésében vésztvett.

Rados: Magyar építészettört. 352.
Műszaki Kiadó 1971.

ifj. Lux Kálmán
építész

Komló, városkompozíció

Rados: Magyar építészettört 345.
Műszaki Kiadó 1971.

Lux Kálmán

műemlékhelyszállítással foglalkozott.

Rados: Magyar építészettört 340.
Műszaki kiadó 1971.

M.D.K.

Dr. Lux Kálmán

A türjei templomot restaurálta és a tégla-torompisakokat is helyreállitatta.

Bierbauer István: A magyar szerzetes tanitó rendek régi épitkezéseiről. 30 l.
Bp. 1930
Türje -

M. D. L.

MDK

Lux Kálmán

Gerevich Tibor: M.müemléki kiáll. a N.Szal.-
ban, 1942. nov. 25. Bp. 1942.

dr. Lux Kálmán

képitette a soproni Szt. György u 7. sz. a. ún. „Kápitalonház" barokk homlokzat tervét.

Dercsényi Dezső, Entz Géza. Gerő László stb.: Magyar Műemlékvédelem (1949-1959) I. Budapest, 1960. 471.

Lux Kálmán

tervei alapján állították helyre a visegrádi palota egyes részeit.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Gerő László stb: Magyar Műemlékvédelem I. (1949-59) Budapest, 1960.

218 f

Lux Kálmán

egymeileg rekonstruálta a Margit
sziget-i olomonkos apáca kolostor- és
templomot.

Tóth Endréné: Budapest Enciklo-
pédia, Budapest, 1970.

1721

Lux Kálmán

restaurálta 1933-44 között a bp-i Belvárosi templomot.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 463 l

331

Dr. Lux Adolmón

Tervei alapján állítják helyre Gyulavárát, az ujabb munkálkat Erdei Ferenc épitész tervezte.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Gerő László: Magyar Müemlékvédelem I (1949-1959) Budapest, 1960. 87 l.

Dr. Lux Kálmán

Építészmunkatársa Gerő László-
nak a budai Várpalota közép-
kori épületeinek helyreállításán.

Magyar Építőművészet 1968. 6.sz. 9.o.

Lux Kálmán MDK

A Bautzen-i emlékmü másolatát rekonstruálta.

25.o.

- : A budai Vár. Bp. 1958. /Szerk.: Főv. Idegenforg. Hiv. /

Lux Kálmán dr

Kefelulex. 321. l.

Paul

1837.

Federer

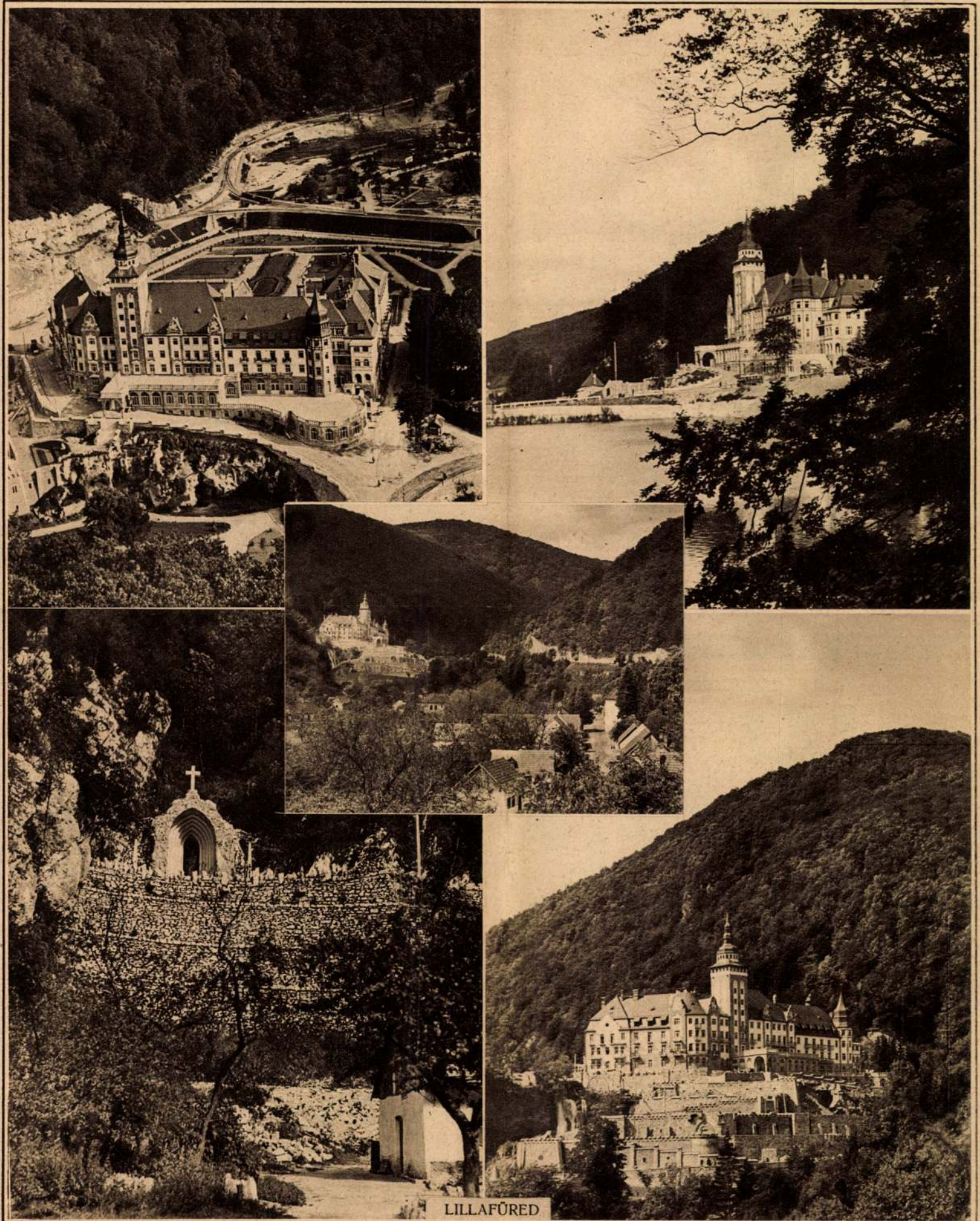

LILLAFÜRED

Pesti Napló, A 80-evés ajándék-albuma 1850-1930.

A FÖLDTANI INTÉZET

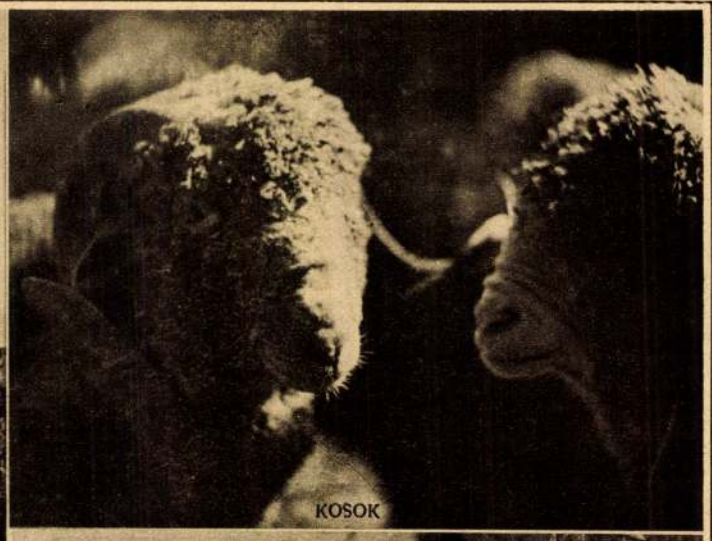

KOSOK

KOCA ÉS MALACOK

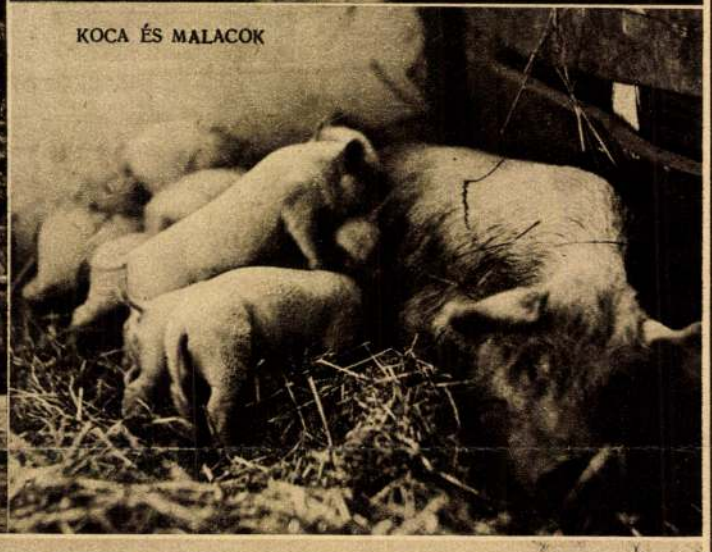

HORTOBÁGYI VÁSÁR

A GABONA- ÉS LISZTKÍSÉRLETI ÁLLOMÁS

BÁBOLNAI ARAB MÉNES

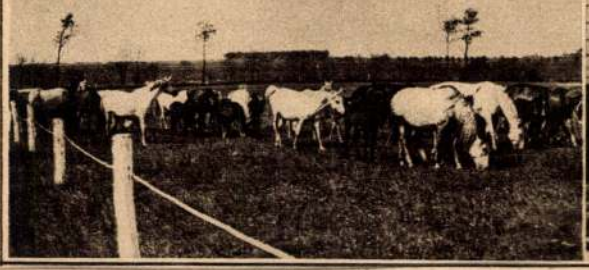

Lux Kálmán

Lux Kálmán a budapesti belvárosi plébánia templomról. Vol Ervin művészeti kritikus irja egyik budapesti napilapban Lux Kalmán kormányfőtanácsos, műegyetemi magántanár, dobsinai földink tanulmányáról a következőket: Ujabb kötetét tette közzé Budapest székesfőváros vezetősége multjának történetére vonatkozó tanulmányokból. Tárgyuk változatos, de mindegyik a leggondosabb kutatás és nyugodt elmélyedés eredménye. Lux Kálmán dr. a budapesti belvárosi plébánia templom történetét ismerteti a vezetése alatt végzett bontások alapján, amelyek folyaman nagyértékü középkori faragott részleteket hozott felszinre. Lux leirja a templomnak évszázados épitéstörténetét, lelkiismeretesen analizálja a müemléknek épitészeti és szobrászati részleteit, de nem kiserli megfejteni a két hires reneszansz szentségház mesterének, vagy iskolai hovatartozandóságának rejtélyét. Nem vette figyelembe Horváth Henriknek Gundrich Carolus Ferencről a pesti plébánia templom oltarainak mesteréről szóló cikkét sem, viszont értékesek azok a következtetések, melyeket a templom román és gótikus stilusu, egykori alakjáról mond.

Szepesi Hirlap 1937 január 9.

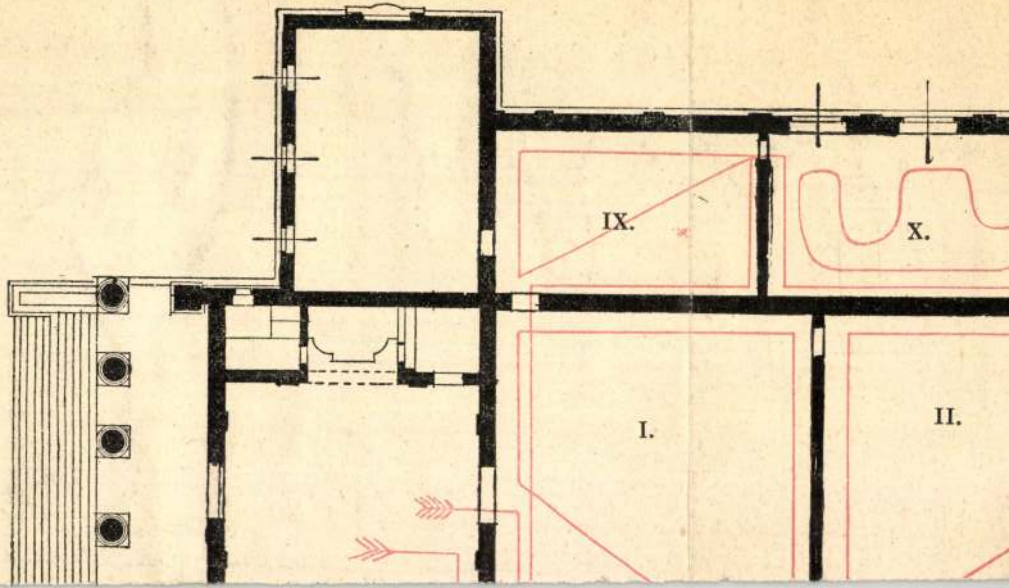

Eingang
Entrée
Entry

Lux Kálmán, a Müeml.Bizotts.
építészeti főtanácsosa.

MDK

Gerevich Tibor mellett meg kell emlékeznünk azokról a férfiakról kik mint G.T. munkatársai az utóbbi években a műemlékvédelmet oly nagy fokban fellendítették. - II. Rákóczi Ferenc rodostói ebédlőházának restaurálása Lux Kálmán, a bizotts. ép főtanácsosa és Liának Lux Gézának sokat köszönhet A végrehajtás Szentiványi Gyula nevéhez fűződik, ki 19 hónapig dolgozott a nagy müvön, s az ideszállított romokból az eb.-ház teljes eredetiségében Forgách Géza: Kassa a magyar műemlékek budapesti kiállításán. - Nemzeti Szalon.

Újjászületett.

MDK

Lux Kálmán dr.

Rákóczi rodostói ebédlőházának belseje és kassai elhelyezésének terve, repr.

Gerevich T.: Műemlékeink védelme. Szépművészet 1943. 1. sz.

MDK

Lux Kálmán

Pályatervet küldött be az Erzsébet királyné emlékmű tervpályázatára. Lux Kálmán és Éber László közös terv.

Magyar Épitőművészet, 1910. 10.sz. 28.l.

Lux Kálmán, építész M.D.K.

12

tervei szerint épülő lillafüredi Palota szálló építési munkáira kiírták a versenytárgyalást.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII. évf.

jun. 29. sz. 12. old.

.

Lux Kálmán MDK

A Szent Gellérthegyi sziklatemplom feljárata

Sziklának épitett kolostor I.

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

M.D.K.

Lux Kálmán, építész

és dr. Müller Károly
közös terve második di-
ját nyert Pécs városszabályozási pályázatán

Vállalkozók Lapja, 1928. XLIX. évf.
ápr. 4. sz. 7. old.

MDK

Lux Kálmán

Lechner Jenő: Budapest műemlékei.(Lux Kálmán: A gótika műemlékei.)

Magy.Művészet, 1925.1.sz. 60.l.

Lux Kálmán MDK

Budavára délkeletről Mátyás király korában, vizf.

Mücsarnok 1921. tavaszi kiállitás

MDK

Lux Kálmán

Visegrád várához Lux Kálmán és Ernyei József készitett a turisták számára vezető könyvet.

Lechner J.dr.: Az Orsz.Mgemlékbizottság ujabb mükődése.

Épitő Ipar - Épitő Művészet,1928.Jan.15. 9-11.lap

MDK

Lux Kálmán épitőművész

A Bizottság munkásságának egyik kiemelkedő momentuma a feldebrői korai középkori altemplom felderitése. A kutatásokat és felvételeket Lux Kálmán épitőművész végzi.

Lechner J.dr.: Az Orsz.Műemlékbizottság ujabb müködése.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1928.Jan.15. 9-11.lap

MDK

Lux Kálmán

Lux Kálmán rekonstruálta Budavárában az Iskola-téren álló középkori dominikánus templom csonka kőtornyát.

Lechner J.dr.: Az Orsz.Műemlékbizottság ujabb működése.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1928.Jan.15. 9-11.lap

MDK

Lux Kálmán dr. a Műemlékek Orsz.Bizottságának építészeti főtanácsosa

Az 1936-38-i székesfehérvari ásatások irányitója.

Gerevich Tibor irása.

Dercsényi Dezső: A székesfehérvari királyi bazilika. Bp. 1943. IX.l.

MDK

Lux Kálmán dr.

Dr.Lux Kálmán: Lillafüredi Palota-szálló.
Repr.
Dr.Lux Kálmán: Lillafüredi Palota-szálló.
Repr.

RátStr. 311.lap

Lux Kálmán

MDK

Gara nádor palotája, rekonstrukció

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

MDK

Lux Kálmán dr.

A Műcsarnok tav.kiáll.-án a birálóbizottság kitüntető elismerésben részesitette Lux Kálmán dr. "Földtani Intézet" c. épitészeti rajzát.

Cikk: Kiosztották a tav.tárl.dijait.

Ujság, 1929.márc.29. 11.lap

MDK

Lux Kálmán dr.

V.Váci-ut - Murai-utca melletti 3 épületből álló kislakásos épületcsoportot tervezték: Lux Kálmán dr. Rupp Jenő és Sebestyén Artur.

Gallina Frigyes dr.: Budapest szfőv. 1925-26 évi kislakásos épitkezései.

Magyar Épitőművészet, 1927. 3-4.sz. III.l.

Lux Kalmán dr.

V.Vasúti - munkásutca sarkától 3 épületből
álló kiadóhoz épületcsoportot tervezték:
Lux Kalmán dr. Nagy Jenő és Debesztyén Artur.

Gellértheg Építészet dr.: Budapest anyov. 1925-26
évi kiadásos építkezé-
sei.

Magyar Építőművészet, 1927. 3-4.sz. 111.l.

Dr. Lux Kálmán, építész M.D.K.

a régi budai királyi vár, a visegrádi királyi vár, a szentmargitszigeti apáca kolostor és Mátyás király várpalotai lovagvárázol készült rekonstrukciós terveiből a Nemzeti Szalonban kiállítást rendezett.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1923.évf. 33-34sz.

112. old.

MDK

Lux Kálmán dr.

Pécs város által a város rendezési terveinek beszerzésére kiirt pályázaton II dijat nyerte dr. Lux Kálmán és dr.Möller Károly terve.

Cikk: A mű- és középitési szakosztályok ülésének jegyzőkönyve.

A Magy.Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye,1928. IV.15. 108.lap

Lux Kálmán, építész

M.D.K.

Lukácsy Lajossal közös pályaművét 3000 K-ás jutalomra javasolták a kassai II. Rákóczi Ferenc körúti pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.

febr. 12. sz. 13. old.

MDK

Lux Kálmán

D.Rózsaffy: Une promenade rapide au Musée des Beaux-Arts. A Mügyüjtő 1928. 8-9. sz.

MDK

Lux Kálmán

Horváth Henrik dr.: A hajdani királyi vár. A Mügyüjtő 1927. 4. sz. 94-96.l. képekkel.

MDK

Lux Kálmán dr.

A Képzőművészek Egyesülete főtitkárrá választotta meg.

Cikk: A mű- és középitési szakosztályok ülésének jegyzőkönyve.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, 1928. IV.15. 107.lap

MDK

Lux Kálmán

Részt vett az alábbi pályázaton

Miniszteri döntés a Boráros-téri híd egyes díszítő részeinek kiképzésére kiírt tervpályázat ügyében. Pesti Napló 1935. nov. 9. 10.l.

MDK

Lux Kálmán dr. okl.épitőmester

Az óbudai Dunahid tervp.-on 12.000 pengős megvásárlással dijazott terv.Tervezői: Kiss Jénó, Savol
Pál mérnökök és Lux Kálmán dr. okl.épitőmester

Cikk: Döntöttek az óbudai Dunahid tervp.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1931.febr.15. 31.lap

Lux Kálmán, építész M.D.K.

Margó Edével és Dudás Andorral közös terve 2000 K-ás negyedik díjat nyert a Rákóczi-szimulár pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

nov. 3. sz. 13. old.

MDK

Lux Kálmán

Rákóczi-emlékmű. Első tervp.

Forster Rákóczi, 42.l.

M.D.K.

Lux Kálmán, építész

Tervei szerint felépült lillafüredi Palota-szállót méltatta a Mérnöhegletben Kotsis Iván és hibáztatta, hogy az épület különféle és elismerő ismertetése során a terverő építész nevét nem említik meg.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1930. LI. évf.

jun. 25. sz. 5. old.

M.D.K.

dr. Lux Kálmán, építész

nyert megbízást a nagykőrösi új adóhivatali épület terveinek elkészítésére

J

Vállalkozók Lapja, Bp. 1930. LI. évf.

jan. 18. sz. 2. old.

Lux Kálmán MDK

A kőbányai evangélikus templom

Műcsarnok 1928 tavaszi kiállitás

M.D.K.

dr. Lux Kálmán, építész

tervei szerint felépítik a Marcitsiczki árpádhori kápolnát 92.000 p. költséggel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1930. LI. évf.

okt. 5. sz. 6. old.

MDK

Lux Kálmán dr.

A Képzőműv.Társ.jub.kiáll.-án két rekonstrukciót mutat be, a margitszigeti apácakolostor udvara Szent Margit korában és Visegrád Róbert Károly idejében. Nemcsak mint rekonstrukció, hanem mint vizfestmény is elsőrangú.

Dr.F.G.: Épitőművészet a Képzőművészeti Társulat jub.kiállitásán.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1922.jun.15. 96.lap.

MDK

Lux Kálmán dr.

Rexa Dezső: Margitsziget.

Bp. 1940. Officina. 51.l.

MDK

Lux Kálmán

Magyar Épitőművészet 1908. 2. sz. 9.l.

Lux kálmán dr

A magyarország Nagyasszonyának megfosztására kiírt pályázat bíráló bizottságának tagja

Magyarság 1927 X. 13

Lux Kálmán dr. építőművész

A „Patrona Hungariae" pályázat bíráló bizottságának tagja

Magyarság 1927 VIII. 2.

Lux Kálmán

szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

PH 1927. IV. 2.

Lux Kálmán MDK

Kastély tefv

Műcsarnok 1926 Angol-magyar kiállitás

Lux Kálmán

erod

Szilágyi Sándor:

Nagy-Budapest.

Bpest, 1927. 62. l.

65. l.

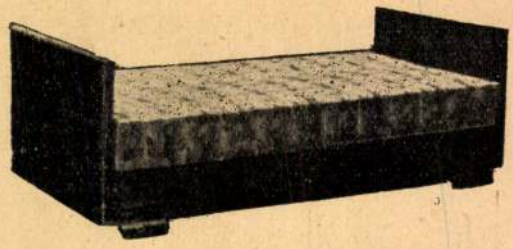

„Fidor" kanapé-ágy fekvő állapotban.

Olyan kényelmet nyujt, mint egy ágy, amelyben ruganyos ágybetét van.

SZABADALOM bej. 14561. sz. a.

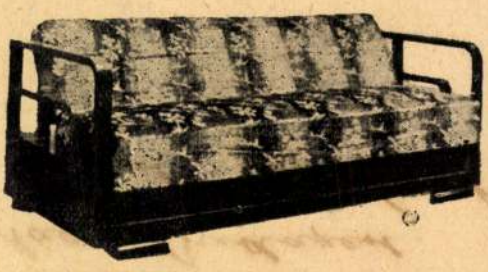

„Fidor" kanapé-ágy ágynemü-tartóval. Szabályozható támlával.

Az ágynemü könnyen berakható, mert az ülés kettéhajlik és igy félsulyt kell emelnünk.
Higiénikus, féregmentes.

„Attila"-nyomda, Ujpest, Árpád-ut 18

Lux Kálmán dr.

örd

Horváth Henrik: Panno-
niai – antik elemek
továbbélése román épület-
plasztikánkban. Pécs 1935.

erläutert
p.8 t.

Lux Kálmán dr.

0.

Építészet

1942. 77 és

köv. ll.

Lux Kálmán dr

vód

Rados Jenő: Kolozsvári műemlékek. A m. kir. állami felső építőipar-iskola 1941–42. évi szünidei felvételei [Bp. 1943]

4. l.

Lux Kálmán dr

az alabbi intermény alelnökévé választotta.

MAGYAR. EPITOMUVESZET

1927. 2. sz. 31. l.

(A magyar képzőművészek [egyesületének] építészi osztálya.)

Lux Kálmán dr

a Murai utcai kis-
lakásos fővárosi
béthár
távlati kép, homlokzat
és alapraje Repr

MAGYAR. EPITOMUVESZET
1927. 3-4. sz. 22, 23 l.

Lux Kalman dr

Erod

Csemegi József ity:

Hol állott egykor az
óbudai királyi vár
Értekezések Beszámolók
a műszaki és gazdaság-
tudományok Köréből
1943
Kapcsol

Oszivac

Lux Kálmán dr

vöd

Müllépirod

584. l.

585. l.

589. l.

Lux Kálmán †

a Fővárosi Közmunkák Tanácsához miniszteri főmérnökké kinevezték

MMÉE Közl
1942. 159. l.

Lux Kálmán dr.

irod

Kertver

V. 176. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Kálmán dr

a műszaki főtanácsosi címet ~~[illegible]~~ kapott.

MMÉEKözl

1942. III. l.

(Szemetyi birek.)

Lux Kálmán dr

vód
z
Lux Géza dr: A fel-
debröi templom.

MMÉEKözl 1942.
23–24. sz.
képekkel és
műszaki rajzok-
kal

L. Kálmán szerepe
az 1925. ék évi
kutatásban.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Kálmán dr

L.

A Pesti Városháza

1935. 4. 7. 19, 201.

Lux Kálmán dr

l.

A Pesti Vaníshára

1935. 5 sz. 21. l.

POSTATAKAREKPÉNZTÁRI SZÁMLA 33568
TELEFON: AUT. 886-18.

PARA

BUDAPES

Rézágy
Sodrony-ág

STEINER M. ÉS FIA
Chemnitz / Dres
Düsseldorf / Leip

SZÁMLA

Küldtük b. rendelésére

Lux Kálmán dr.

wod

A Pesti Városháza

1934. 4. sz. 9. l.

(e.a.: Lux tanulmánya a belvárosi plébánia templomról.)

Bp. 1929. T. 19

Titkár Úr,

ai telefoni pives

, küldöm az emlitett

ly.
e } 3 képet
alan }

ágának megálla

Lux Kálmán dr

vrod

Elek Artur: A

régi Pest legrégibb

temploma

A Pesti Városháza

1934. 7-8 sz

16. l.

ÖSTÖR JÓZSEF DR.
ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ
SOPRON
SZÉCHÉNYI-TÉR 2.
TELEFON 259.
BUDAPEST VII.
DOHÁNY UTCA 12.
TELEFON J. 83-47.
BUDAPEST V.
KOSSUTH LAJOS-TÉR 14/15, V. 9.
TELEFON: TERÉZ 126-62

Sopron, 1929 január 4.

Igentisztelt Titkár Ur!

Szives gyors intézkedéséért és válaszáért fogadja hálás köszönetem. Az ár megfelelő, sziveskedjék részemre 3 db. [illegible] 12-szer18 cm. méretü képet és 6 db. levelezőlapot megrendelni és utánvéttel mielőbb elküldetni. Ha semmi közbe nem jön, február

Lux Kálmán

cród

Pesti Hírlap

1938. aug. 20
(Gál László cikke.)

Ma III/30

Biottságának

Lux Kálmán dr.

Lvód

Bevilaqua Borsody Béla dr. Iványelvek a székesfehérvári királysírleletek agnoscálhatásához.

Történetiras

1938. 38 év, kv. 11

LION FEUCHTWAN

Az eredmé

<Lux Kálmán dr.>

< > A budavári szent
Miklós-torony.
MMÉE Közl. Havi
Füzetei 1925. 4-6 sz
ábrákkal

Fenti vezetésével
állítottak helyre

Lux Kálmán dr

ivód

z

Lechnerötén

és egy egyoldalú plaquettet

lrafordultan, és arcélben van ábrá-
bajusza és körszakálla rövid; szem-
ng álló gallérral és egyelejű kabát.
LF-ével jelzése az áll alatt balról:

quette, méretei 9.0:6.4 cm.

ár 16-án a Magyar Gyorsíró Társaság-
ifizettetett 1911 január 16-án.--
ár 8-án (769-911).

911
1
4147

1816

Lux Kálmán dr

l.

Schoenbelvárosi

23-l.

T. 6195.

áros, honnan korlátos hajóhid ve-
hajó és három bárka közlekedik,
vándorló legény halad és jobbra
idéket. Felirata:

A. Planck & Sohn, Mariahilferstrasse

n Nachdruck.
4.

40.8 cm.

Lux Kálmán dr

vód

Mencl 16, 21. l.

Lux Kálmán id

wód
z

Péter I. 54. l.

Lux Kálmán dr

l.

Csemegi József ifj:

Hol állott egykor az óbudai királyi vár?

Bp-é. n-

8, 9. l.

T. 392. d.

ében a felforditott fazékon ülő
lesége fonja be s mellette a
penye hever. Felirata:

gehen sich fertig machender
r.

t excud. A.V.
u-Bart zeigt von sich... eins mit

4 cm.

Lux Kálmán dr

cikke

<] A premontrei templom
építése. A szent
Margit szigeti pre-
montrei templom.
Kiadja a Fővárosi
Köznumkák Tanácsa.
Bp. 1932. 19 – 27. l.
és 36. l. képekkel

fenti kiszítette
a templom vyraépité-
seuch tervét

< Lux Kálmándor >

Könyve

< > A kecskeméti
róm. kath. nagytem-
plom. Bp. 1916

Ismertetve az 1911-ik
földrengés után
a fentitől vezetett
helyreállítási munkálat

Budapest.

E látképen az izraelita t
emeletes háznak homlokzatát sze
utat járó-kelők élénkitik. Feli

DER IZRAELITISCH

alól középütt: Dr.u. Verl. v. H

Szines kny., mér

140-95

Lux Kähnau dr

l.

Fridbelotempl

6. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Lux Kálmándr

l.

Schoen Dcárteri

8.l.

Lux Kálmán dr

wied

Dornyay Salgótarján

109. l.

Lux Kálmán dr

wód

Szabó pestiferencrendiek

15. l.

Scossa Derso' VIII. 70.

Lux Kálmán dr

Irod

z

Paulovics István:

Savaria — Szombathely topografiája. Acta Savariensia. 1. sz. Szombathely, 1993 20. l.

Gyula.

A részben kettős bástyá
és várost vizzel telt árok ve

Contrafehtung der Vestung

a lap hátán Tokaj látképe föl

Fm., mér. a vk. 12.

140-95.

Lux Kálmán

Thieme Becker

XXIII. 486.l.

(Lyka)

UJ KÖNYVKÖLCSÖNZŐ
SZÁSZRÉGEN

Lux Kálmán dr

vód
r

Schulek János: Visegrád problémái és feladatai:
Bp. 1936.

~~Arany papi - Kereszt Oltványi Pál~~

~~hagyatékából VI. 178.~~

Lux Kálmán dr

laird
z
Bártfai Szabó László:

Óbuda egyházi intéz-
ménjei a középkorban.
Bp. 1935. 32. l.

MDK

Lux Kálmán épitész

Rákóczi-ut, Szt.Rókus és Rozális-kápolnát
renovált [illegible] 1945-ben.

GenZakBpest, 68 l.

MDK

Lux K.építész

Visegrádi Mátyás-palota helyreállitása
Soproni középkori terem rekonstrukciója

Major Máté:Építészetünk helyzetéről Csillag,X.évf.
1956.október 793.l.

MDK

Lux K.építész

Komló városa

Major Máté:Építészetünk helyzetéről Csillag,X.évf.
1956.781.l. 784.l.

Lux Kálmán

Tegyzetben említve, mint a csehátsurámyi
középkori templom helyreállításának terveroje

Műemlékvédelem. 1969. 4. sz. p. 200.

Lux Kálmán

épitén a Tanácsköztársasági idején létrehozott Országos Műemléki Hivatal ügyvivő épitése. (Képe 1918-ból)

Műemlékvédelem, 1969. 4. sz., p. 236.

Lux Kálmán

rekonstrukciós rajzai a kassai Sz. Erzsébet templomról - részben pótolják az 1877-es feltárás anyagától elvesztett rajzokat.

Marosi Ernő: Tanulmányok a kassai Szent Erzsébet templom középkori építéstörténetéhez. /Művtört. Írt, 1969. 1. sz., p. 1-45./ p.5.

Lux Kálmán

A II. világháború után irányításával állagmegóvási munkálat végeztek és 1958-ban a tornyot sátortetővel látták el.

Lócy Erzsébet: A budavári Hess András tér
Képzőm. Alap. Bp 1961 21.old.

Lux Kálmán

A templomtornyot 1924-ben állította helyre

Lócsy Erzsébet A budavári Hess András tér Képzőm. Alap Bp. 1961 21. old

Lux Kálmán dr

írod

< Horváth Henrik: >

Boldog Margit siremléke.

< > Árpádházi szent Margit siremléke és egyéb tanulmányok. Bp. 1944.

G/6.

mégegyszer szerepel. A fiúnak gaz
bizánci mintaképekből átvett rul
össze a két kezével tartott tárgy r
való viszonya nem egészen világ
függés nélkül bújnak elő a fiú
kéznek nyomai, melynek hovatart
szerepét illetően még feltevéseket
dombormű erős megrongáltságán
zárt csoport benyomását kelti. Íg
antik hatású ruhakezelésből is vi
provinciális művészet részben fél
gunk, nem annyira pannóniai-en
ilyen által megihletett alkotással
szerű fejdíszében egész kézenfogha
korban való keletkezés ellen. A
bizánci császári udvarban volt je

Igaz, hogy ez a fejdísz is róma
Ott ez a csüngődísz a diadém más
kezdve Krisztus után a fejdísz ny
viselet vállfibulájánál található,
mint a mi töredékünknél ; azonk
kapcsoló abroncs a középen és a
ebben különbözik a későbbi biz
antik divattól. Példákat erre
elefántcsontládák díszéből és a k
idézhetnénk. Az ilyen kölcsönzé
udvar szoros kapcsolatai mellet

Lux Kálmán dr

vád
z
Csányi mücembrest

6. l. – 19. l. – 21. l. –
24. l. – 49. l. (Kép-
pel)
51. l. tervrajzokkal.
54–57. tervraj-
zokkal.
59. l. alaprajzokkal

KALOJÁNOS
ir, könyv és írószérkereskedése
NAGYKATA

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Lux Kálmán dr

Lux K.: Budapest műemlékei. Tekintettel a városrendezésre (85) —.50

GESU

GESU

(Lux Kálmán dr)

(Könyve

↳ Árpádkori épí-
tészeti maradványok
Óbudán
Különlenyomat a
MMÉE Közl.
1916. 28-29.
füzetéből
Dec. 1916.

2973

34. H. Charlemont:

(Sz. Jamnitz 1850. marczius 18-ai

Csendélet.

⊥ felhájtott rélű

Fa mithologia jelenetekkel körül-vett

A ⊥ hiuzett hosszú nyakú fog tenek. A ~~M~~ diszt. ban allegoricus a lizált madarat je gyelmünket. A két miükbe s körülo az egymáson fekvő vek körül a felsőbe alsó meglehetősen s másikán az elm el. A háttér min balra: Hugo Charlemont 1877. 4

Fa, méretei

~~Vetetett 1877/8~~

~~Ugyan 253.~~

~~V: 34.~~

~~M. Kept 3~~

VII: 298.

Lux Kálmán dr.

Horv Mátyás Kori

154. l.

Lux Kálmán dr

l

A Pesti Városháza

1938. 9. 22. 6. l.

BUDA

FRANKLIN

MAGYAR IRODALMI INTÉ

(Egyetem-ut

nos szaktu-
ik. — *Kor-*
Holub Jó-
— *Salamon*
szségi ügy-

témi tanai és vitéz *Gonda* Jenő mondott üdvözlőbeszédet. — *Megérdemelt ünneplésben* volt része *Budai (Günther)* Tivadar dr. főjegyzőnek, aki most töltötte be negyedszázados szolgálati jubileumát. Budai (Günther) Tivadar dr. esztendőkig ve-

Autóbuszkalauzok sportja

A közigazgatási bizottságban Csilléry András dr. szóvátette, hogy egyes autóbuszkalauzok erős sportérzékről tesznek tanuságot. A sport, amelyet üznek, egészen különös és bizonyára nagy élvezetet okoz művelőinek: abból áll, hogy az egyes kereszteződő- vagy csatlakozó állomásoknál nem várják meg, amíg a csatlakozó kocsi utasai átszállnak, hanem pontosan akkor indítják el a kocsit, amikor a loholó utasok már-már fel akarnak lépni a kocsira.

Mulatságos lehet ez a sport, elismerjük. Művelői igen számosak, mint azt Csilléry is megállapította. Mégis: jobban szeretnök, ha az autóbuszkalauzok a Beszkárt sportegyesületében elégítenék ki nemes sporthevületüket, mint az utcai «pályán».

Jó, hogy elhangzott a nyilvánosság előtt a panasz. Reméljük, hogy lesz is foganatja, mert ez a játék nemcsak idegeinkre megy, hanem nem egyszer testi épségünkre is. Már pedig ezt mégse áldozhatjuk fel az autóbuszkalauz urak tréfás sportszeretetének.

— Ötezer pengő kártérítést követelnek a gyöngyösi polgármestertől. Heves vármegye alispánja ötezer pengő erejéig felelősnek mondta ki *Puky* Árpád polgármestert azokért az indokolatlan gyógyszerkiutalásokért, amelyeket a városi tisztviselők dr. *Burián* Endre városi tisztifőorvostól komoly ok nélkül kaptak. A kiutalt gyógyszerek között drága piperecikkek, izgatószerek és idegerősítő gyógyszerek is szerepeltek. Az ok nélkül kiutalványozott drága szerek értéke

— Személ
teri hivatalb
ban személy
nády Gusztá
gármesteri h
tendők óta
Sipőcz Jenő
ügyosztályba
vezető állan
teri hivatal
dr. főjegyző
Pálfi Auréli
tály vezető-h
az elnöki üg
hatáskört. U
tályban Fla
ző, akit a
bizott az üg
tesítésével.
zőt, aki edd
az elnöki ü
most végér
Ákos dr. tar
vel. Havlin
alaposságáva
gyakorlatáva
ségét illeték
nyolják.

— Harre
Ferenc ny.
sági tag a
resztül. Va
végre. Minc
betegágya
a neves vá
nek és me
mel jelentk
dr. azóta f
pokban ese
sétákat is
lyos mütét

S HÁZA

k nincs még
i Budapesten

nberi számá-
obroknak a
litása a fő-
el. Kiegészít-
ó olyan név-
érdemelné a
mint a mun-
azonban rá
zerütlenségre,
egyik-másik
heti.
éldául már
amikor még
hogy *Vörös-*
rdemelne az
azután, hogy
án személyé-
(Vörösmarty
erelnök. Még
a miniszter-
en észrevette
nak nincsen
dülettel meg-
a gyüjtés, s
összegyülése
rany szobrá-
ágább szobor

ás eredménye
eti szobra is.
su vezéreikk-
i Tisza István
zobrának mé-
brázolt férfiu
lanat jelentő-

nyelv legizesebb képviselőiről beszélünk, *Mikes* Kelemenről sem feledkezhetünk meg, a nagy fejedelem hüséges iródeákjáról. Az ő szoboremléke szintén rég esedékes a fővárosban.

Egy-egy kisebb szobor, vagy talán inkább diszkut, *Reviczky* Gyulát is megilletné, nemkülönben a tragikus lelkü *Vajda* Jánost, azután *Gyulai* Pált, *Péterfy* Jenőt, *Riedl* Frigyest, *Mikszáth* Kálmánt és aki ~~a hamvai~~ holt elbeszélőink között a legnágyobb müvész volt, *Ambrus* Zoltánt.

Ezek volnának az esedékes irói szobrok. De halott müvészünk is több olyan van, aki soha el nem múlót alkotott és rég jogot szerzett arra, hogy hirét, dicsőségét szobor ~~állitsa~~ meg Pestbuda valamelyik terén. Első a sorukban *Munkácsy* Mihály, minden időknek legnagyobb magyar festőtehetsége. Az ő szobrának már régen állnia kellene eredetileg kijelölt helyén, a Műcsarnok előtt. Az elkészitéséhez szükséges pénz már a háboru előtt összegyült (szerencsétlenségre semmivé is olvadt azóta). Kétszer pályázatot is hirdettek megvalósitására, de egyik pályázat sem vetett fel olyan tervet, amely Munkácsy jelentőségéhez méltó lett volna. A főváros szobor-programjában Munkácsy szobra is szerepel. Most kivánatos, hogy valahára megszületett legyen az a szobrász, aki mindenkit meggyőző Munkácsy-szoborral tudja megajándékozni Budapestet és a magyar müvészetet.

Lux Kalmár

l.

A Pesti Napló

1938. 10. sz. 9. l.

kítás helyett a görgőságyazásokat csak a már így tervezett új géptípusra szereljük.

Kocsiszerkezeteknél az átalakítás általában véve könnyebb, mégis itt sem szabad a görgőságyazás alkalmazhatósága megkívánta némi alapvető szerkezeti változtatásoktól idegenkedni.

Szakirodalom

Könyvismertetések, bírálatok.

Rovatvezető: LÓSY SCHMIDT EDE egyleti könyvtárnok.

(Az ismertetésre szánt könyveket lehetőleg két példányban, úgyszintén az ismertető kéziratokat is szíveskedjenek a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Könyvtára, illetőleg a rovatvezető címére: IV. ker., Reáltanoda-utca 13—15. sz. II. em. küldeni.)

A föld mágneses jelenségei. Irta dr. *Steiner* Lajos. (Ethika-Könyvtár.) Budapest, 1923. Kis 8°, 207 l. 47 ábrával. — Lantos rt. könyvesboltja kiadása. IV. Múzeum-körút 3.

Ez a közelmultban megjelent könyv a mágneses jelenségekről vallott ismereteink mai állásáról nyujt szabatos felvilágosítást. Szerző mellőzi az elméletek és mérőmódszerek bővebb mathematikai tárgyalását, ehelyett a geofizikai kérdések iránt érdeklődőket inkább gyakorlati irányban tájékoztatja.

Igen érdekes már a bevezető történeti áttekintés is. Az I. fejezetben a mágneses testekre vonatkozó alapfogalmakkal, majd a mágnesség erőt meghatározó adatokkal és ezek megállapításának módjával foglalkozik. A II. fejezet a mágneses erő eloszlását magyarázza a föld felületén izogén-, izoklin- és izodinamikai térképek kíséretében, majd a helyi zavarokat tárgyalja s a mágneses erő változását a magassággal.

A III. fejezetet a kompasznak, a IV-iket az időbeli változásoknak, a titokzatos évszázadi, évi, napi és a periodikus változásoknak szenteli s végül a mágneses háborgásokról szól. Az V. fejezetben a sarkfényt s végül a VI-ikban a földi áramokat ismerteti igen tanulságosan. *Hajts Lajos.*

A visegrádi vár. Irta: *Ernyey József* és *dr. Lux Kálmán.* Budapest, 1923. Kis 8°, 64 l. 46 ábrával. A Műemlékek Országos Bizottságának kiadása.

A visegrádi várnak IV. Béla király korával kezdődő érdekes történetét, valamint a vár rekonstrukciója alkalmával felderített részleteket, műtörténeti szempontból is értékes megfejtéseket és nevezetes eredményeket ismertető turista-vezetőkönyv, amelyet a Műemlékek Országos Bizottsága adott ki, régen érzett hiányt pótol irodalmunkban. Az érdekesen megírt, számos jól sikerült fényképfelvétellel és rekonstrukciós tervrajzzal gazdagon illusztrált füzetet eredeti kutatásaik alapján *Ernyey József* nemzeti múzeumi őr és *dr. Lux Kálmán* egyet. magántanár, a *Budai királyi várpalota Mátyás király korában* című kiváló mű tudós szerzője és számos középkori műemlékünk jeles restaurálója közösen írták.

A mű történelmi részéből egyebek közt arról a nagyérdekű megállapításról szerzünk tudomást, hogy az újabbkori kutatások a vár szláv eredetére vonatkozó felfogást, melyet régebbi történetíróink közvetlen adatok nélkül vettek át Bél Mátyástól, teljesen megdöntötték, sőt újabban még azt is bebizonyították, hogy az ősi szláv várak nem a *grádok* fajtájából valók s az ú. n. *grádkultúra* sem szláv eredetű.

A visegrádi vár multját és építészeti történetét ismertető mű megjelenését örömmel üdvözöljük abban a reményben, hogy a Műemlékek Országos Bizottságának ezt a becses kiadványát többi történelmi műemlékeink ismertetése is nemsokára követni fogja. *Lósy Schmidt Ede.*

Magyar szerzők irodalmi munkássága 1922/23-ban a technikai és vele rokon tudományágakban.

Közli: LÓSY SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok.

X. közlemény. (XLII.)

A) KÖNYVÉSZET.

Ernyey József és dr. Lux Kálmán: A visegrádi vár. Budapest, 1923. Kis 8°, 64 l. 46 ábrával. A Műemlékek Országos Bizottságának kiadása.

Dr. Telcs Béla, a Háztulajdonosok Országos Szövetsége igazgatója: Lakáskérdés és építkezés. H. n. (Budapest) 1923. Kis 8°, 35 l.

Báró Thoroczkay Viktor: A lakásinség megszüntetése. Gróf Bethlen István miniszterelnök úrnak ajánlva. H. és é. n. (Budapest, 1923.) Kis 8°, 8 l.

A Magyar Vegyészeti Gyárosok Országos Egyesülete 1922. évi jelentése. H. és é. n. (Budapest, 1923.) 8°, 106 l.

Dr. Bodola Lajos: A rudas területmérőkről. Különlenyomat a Technika IV. évf. 1—4. számából. Budapest, 1923. Nagy 8°, 23 l. 16 ábrával.

A Magyar Királyi Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség évi jelentése az 1921. évről. Nagyméltóságú Dr. Walkó Lajos m. kir. kereskedelemügyi Minister Úrhoz. Kézirat hivatalos használatra. H. és é. n. (Budapest, 1922.) Lex. 8°, 220 l. (Könyomat.) — Függelék: Horváth Károly h. államtitkár és Láner Kornél vasúti és hajózási felügyelő jelentése a svájci fővasutakon már végrehajtott villamosításról, illetve az e vonalakon végzett tanulmányról és az ott szerzett tapasztalatokról. 28 l. 2 táblázattal. — 1 melléklet: A magyar királyi vasúti és hajózási főfelügyelőség ügybeosztása. 6 l. — 2—12 mell.: 10 táblázat. — A jelentés végén két rajzmelléklet.

Vízügyi Közlemények. Műszaki folyóirat. A m. kir. földmívelésügyi miniszter megbízásából szerkeszti és közzéteszi az Országos Vízépítési Igazgatóság. Szerkesztő: Rohringer Sándor. Budapest, 1923. IX. évfolyam. Lex. 8°.

Weber, Freiherr von M. M. Ingenieur, Königl. Sächs. Finanzrath und Staats-Eisenbahn-Direktor: *Die Stabilität des Gefüges der Eisenbahn-Gleise.* Historische und experimentative Ermittelungen. Weimar 1869. Kis 8°, XXII+257 l. a szöveg közé nyomott 27 ábrával s a mű végéhez fűzött 9 táblával. (Speidl Bódog hagyatékából.)

B) FOLYÓIRATIRODALOM.

Vegyészet, vegyi ipar.

Lázár Albert: A magyar lakkipar veszedelme. A m. kir. pénzügyi kormány figyelmébe. (Vegyi Ipar 1922 XI/10-i 21. sz. — 3/4 hasáb.)

Dr. Bónis Heinrich, Direktor der Ungarischen Lack- u. Chem. Werke A.-G. Budapest: Die Lage der ungarischen Lackindustrie. (Deutsche Beilage des Vegyi Ipar 1922 XI/10-i 21. sz. — 1 hasáb.)

Dr. Windisch Rikárd gazdasági akadémiai tanár, Keszthely: A tejfől és kémiai összetétele. (Gazdasági Lapok mellékl. 1922 I/8-i 2. sz. — 2 1/2 hasáb; I/15-i 3. sz. — 3 hasáb.)

Vízépítés, hajózás.

Visnovszky Sándor okl. mérnök: Vízierőtelepek gazdaságossága. (Közmunka 1922 XI/12-i 42—45. sz. — 2 hasáb.)

A budapesti kereskedelmi és ipari kikötő építési munkálatai. (Közmunka 1922 X/15-i 36—41. sz. — 4 1/2 hasáb.)

Dr. Schillinger Ferenc: A nemzetközi Duna. (Árboc 1922 V/15-i 9. sz. — 2 1/2 hasáb.)

A Balaton vízállása. (Balaton 1922 VIII/1-i 8. sz. — 2 3/4 hasáb.)

Brunner Vilmos: Duna—Majna—Rajna-csatorna. (A Tenger 1922 IV—VIII. havi 4—8. füz. — 2 l.)

Heller René vasúti és hajózási felügyelő: Hajóátépítés a biztonság érdekében. (Árboc 1921 XII/24-i 1. sz. — 1 1/2 hasáb; 1922 I/12-i 1. sz. — 1 1/2 hasáb.)

Bertsch Ottó: Hírek az öntözés köréből. (Köztelek IX/7-i 37. sz. — 1 1/3 hasáb; IX/24-i 42. sz. — 1 1/3 hasáb.)

Dr. Tolnay Ödön min. osztálytanácsos: Csonka-Magyarország jelenlegi vízellátási viszonyairól. (A Falu 1922 VII/15-i 7. sz. — 2 hasáb.)

Kecskeméti Kormos István: A magyar hajózás a háború előtt és a megcsonkítás után. (Árboc 1922 IV/1-i 6. sz. — 1 1/2 hasáb; IV/15-i 7. sz. — 2 hasáb; V/1-i 8 sz. — 2 hasáb.)

Die Hafenbauten in Budapest und Bratislava-Pozsony. (Internationaler Donau Lloyd 1922 VII/3-i 13. sz. — 1 hasáb.)

Dr. Cholnoky Jenő egyet. tanár, a Balatoni Társaság másodelnöke: A Balaton apadásáról. (Árboc 1922 VII/15-i 13. sz. — 1 hasáb.)

Roeszler Ernő, Mftr. igazgató: Néhány szó a Rajna—Majna—Duna-csatornáról. (Árboc 1922 VIII/1-i 14. sz. — 4 1/2 hasáb 1 ábrával.)

Jázon (Krenedits Ödön †): A magyar Duna érdekében való teendőnk. (Árboc 1922 X/1-i 17—18. sz. — 2 hasáb.)

Történelmi Gyüjteménytárunk gyarapodása 1923-ban.

Gyüjti: LÓSY SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok.

VI. közlemény. (XIX.)

Lipthay Sándornak, a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet volt titkárának (főtitkár) emlékül az Egyesület tagjai. 1878—1882. Díszes barnaszínű bőrkötésű album 55·0×46·6×5·4 *cm* mérettel. Fedőlapján rézveretel és középütt L. S. monogrammal, fekete bőrtokban. Az Egylet 297 tagjának fényképét tartalmazza. Kisfaludi Lipthay Ervin vezérigazgató adománya.

Weisbach, Julius Professor an der königl. sächs. Bergakademie zu Freiberg: *Die neue Markscheidekunst und ihre Anwendung auf bergmännische Anlagen.* I. Abtheilung: Die trigonometrischen und Nivellir-Arbeiten *über Tage.* Braunschweig. 1859. Lex. 8°, XIV+168 l. 79 ábrával és egy színes melléklettel. — II. Abtheilung: Die trigonometrischen und Nivellir-Arbeiten *unter Tage.* Braunschweig. 1859. Lex. 8°, XII+168 l. és 22 db. nagyobbrészt színes táblamelléklettel. (I. és II. rész egybekötve.) Belházi N. János hagyatékából.

Gerling, Christian Ludwig: Die Ausgleichungs-Rechnungen der practischen Geometrie, oder die Methode der kleinsten Quadrate mit ihren Anwendungen für geodätische Aufgaben. Hamburg und Gotha, 1843. 8°, XX+409 l. 3 melléklettel. (Belházy János hagyatékából.)

Kerpely Anton ord. Prof. der Eisenhüttenkunde an der k. Berg- und Forst-Akademie in Schemnitz: Das Eisenhüttenwesen in Ungarn, sein Zustand und seine Zukunft. Schemnitz, 1872. 8°, VI+305 l. 3 melléklettel. (Belházy János hagyatékából.)

Bancroft's Official Guide Map of City and County of *San Francisco,* Compiled from Official Maps in Surveyor's Office. Published by A. L. Bancroft und Co. San Francisco, 1877. (Keménytáblakötésben.)

Weisbach, Julius Professor an der königl. sächs. Bergakademie zu Freiberg: *Lehrbuch der Ingenieur- und Maschinen-Mechanik.* Ohne Anwendung des höheren Calculs für den Unterricht an technischen Lehranstalten, sowie zum Gebrauche für Techniker. In zwei Theilen. Erster Theil: *Theoretische Mechanik.* Braunschweig. 1845. 8°, XII+535 l. 547 ábrával — Zweiter Theil: *Praktische Mechanik.* Braunschweig. 1846. 8°, VIII+618 l. 469 ábrával.

Heider, Eduard J. technischer Director der Arsenals-Bauten des österr. Lloyd in Triest: *Systematische Anleitung zum Traçiren der Eisenbahnen.* Ein Handbuch für Ingenieure und Eisenbahn-Unternehmungen. 2. Aufl. Leipzig, 1860. 8°. 12 sztl.+167 l.

Díjszabásunk újabb módosítása.

A díjszabás revideálására kiküldött bizottság 1923 szeptember 21-én tartott ülésében a választmány felhatalmazása alapján újabb, **XII. Módosító függeléket** adott ki. Ebben a függelékben az időszerinti díjazás díjtételeit eredeti értékük *kettőezerszeresére* emelte s a díjszabás többi tételeit is megfelelően módosította. A XI. Módosító függelék Egyletünk pénztári helyiségeiben, a hivatalos órák alatt kaphatók.

Helyreigazítás. „Díjszabásunk újabb módosításai" című f. évi szeptember hó 2-án 32—35. számban megjelent közleményünk második bekezdésének alulról számított második sorában „*nyolcszorosára*" helyett „*nyolcszázszorosára*" olvasandó.

ábrán szemlélhető *Palmgren* főmérnök szerkesztette szférikus görgőscsapágy, melyet teljes siker koronázott. E csapágy kb. kétszeres teherbírású s élettartama a hasonló méretű golyóscsapágyának mintegy tízszerese. Közlönyünk 1922. évi 10. számában részletesen ismertettem e csapágy szerkezetét és mozgásviszonyait.

A svéd államvasút az 1921. évben kezdte meg e csapágyakkal az üzemi próbákat és pedig 32 drb forgóállványú kocsiba épített tengellyel. Az ágyazás elrendezése a 11. ábrán láthatóan 2 görgőscsapágyból áll, az egyik szférikus, a másik cylindrikus. Utóbbi csak a radiális terhelést veszi fel, míg a szférikus az egész axiális terhelést is hordja.

A lefolyt egyéves próbaidő óta csak egyetlen csapágynál volt kisebb jelentőségű hiba és pedig a hengeres görgőscsapágynál, ami évi 0·54% selejtnek felel meg.

Eme kedvező eredmények alapján a svéd államvasút most 170 forgóállványú kocsit szereltet fel, tehát összesen 1360 tengelyágyazást alakíttat át, összesen 2720 drb görgőscsapágygyal. Ezzel a modern gyorsvonatok nagyobbik részét Svédországban szférikus görgőscsapágyazásokra építik át, miből az is következik, hogy a svéd államvasutak a kocsicsapágy kérdését a szerkezettel véglegesen megoldottnak tekintik. A 12. ábra egyszerű kisebb vasútnál (Peruban) alkalmazott hasonló megoldást láttat.

A Pennsylvania Railroad kísérletei 1921. év november óta folynak. Itt óránként 120 *km* a sebesség és 15 *t* a tengelynyomás, tehát ez eddig görgőscsapágyakkal az ismert legsúlyosabb próba. 1922 júliusig 110.000—120.000 *km* volt a befutott út, addig (és ez legutolsó értesülésem) semmi néven nevezendő hiba nem fordult elő. Ezt az ágyazást a 13. és 14. ábra láttatja. A megoldás itt egyetlen olyan görgőscsapágyból áll, mely mindenféle irányú terhelés felvételére alkalmas. Az ily megoldás alkalmazási lehetősége természetesen a kocsiváz és rugószerkezet alakításával szorosan összefügg. Ily ideálisnak mondható megoldás más, mint szférikus görgőscsapággyal nem volna keresztülvihető, de nem is lehet hírt hallani arról, hogy hasonló megoldásnál hengeres görgőkkel kísérleteztek volna. Nem szabad ugyanis szem elől tévesztenünk, hogy a szférikus ágy a tengelyirányú terhelést is

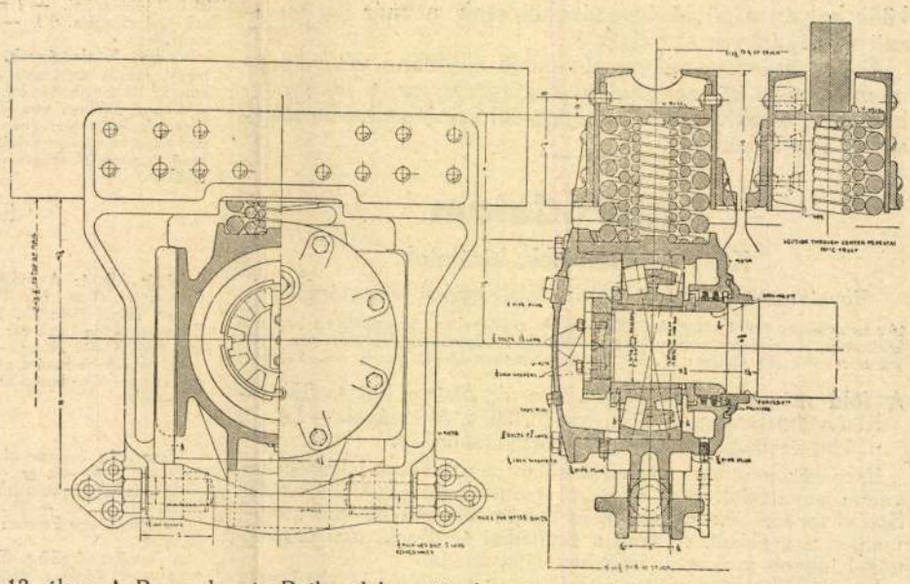

13. ábra. A Pennsylvania Railroad kocsijának csapágya egyetlen szférikus görgőscsapággyal.

gördülve hordja, míg hengergörgős csapágyak, ha rövid ideig 7—8%-nyi tengelyirányú nyomást fel is vehetnek homlokfelületeikkel vagy peremeikkel, ez a működésük azonban már csúszó talpcsapágyszerű működés, mely tartós igénybevétel elviselésére nem alkalmas.

Rendes esetekben (11. ábra) 2 görgőscsapágy került egy tengelyágyba, amivel a csap befogása merevebb lesz és tengelybehajlásoknál az ágyház kilengései korlátoltak lesznek; helyesen a szférikus ágy, mely az axiális terhelést is hordja, kívül alkalmazandó és tőle lehető nagy távolságban belül kell, hogy helyet foglaljon a hengeres ágy Az egész ágyazás és egyszersmint a terhelés középvonala a kettő között helyezkedik el.

A gyakorlati eredmények beigazolták, hogy vasúti üzemben a gördülőcsapágyak üzembiztossága teljes, még a legnehezebb körülmények között is, tehát nincsen akadálya annak, hogy egyéb gazdaságos előnyeit ki ne használják. A gördülőágyazásokra való áttérés minden oly vasútnál, mely a technika haladását a maga javára kihasználni akarja, nemsokára szükségessé válik.

A görgőscsapágyak beépítésénél azonban, mint minden új szerkezetnél, eleve számolnunk kell a személyzet járatlanságával és az ezzel együtt járó idegenkedéssel, valamint a kezdetben fellépő szerelési hibákkal. Így volt ez a gépjáróművekkel is, amelyek kezdetben úton-útfélen megakadtak, míg ma a helyes kezelés már vérébe ment a vezetőknek és a panaszok mind ritkábbak, még a legósdibb kocsiknál is. Nagyon fontos tehát, hogyha a vasutak a golyóságyazásokkal próbát kezdenek, ezt a gyártó céggel szoros együttműködésben tegyék, ami sok kezdeti nehézségen fog keresztülsegíteni.

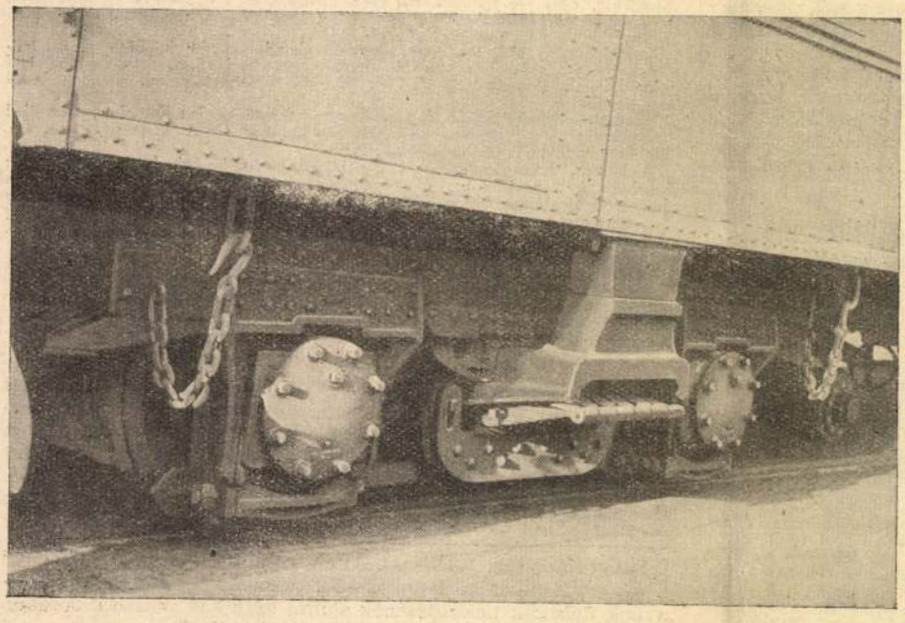

14. ábra. A Pennsylvania Railroad görgőscsapágyai a pályán.

A görgőságyazás preciziós gépelem, nem oly durva, mint a csúszócsapágy, de sokkal igénytelenebb, ha helyesen van beépítve. A tengelyvégek határozott toleranciával való tökéletesen pontos leköszörülése, a fütőgyűrűknek a szükséges helyen való rögzítése, máshol megint a tengelyirányú önbeállás biztosítása, a gyűrűknek olajfürdőben való felmelegítés melletti felhúzása és a többi hasonló kívánságok mind olyan szereléssel szemben támasztott követelmények, amelyek pontos betartása nélkül a görgőscsapágyakat alig lehet alkalmazni.

Lokomotivoknál helyesebb, ha átala-

Lux Kálmán dr

vül. 1880. Bikás
(Zolyom vm)

Ivad

Budmonogr

88. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Lux Kálmán dr

Irod

Vas. Ujs. 1916. 582. l.
(Az Óbudai basilika
maradványai, képekkel.)

La S. V. è invitata a partecipare

all'ASSEMBLEA GENERALE

della

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

che avrà luogo il 24 giugno p. v. alle ore 18
nella sala d'onore del Museo di Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—35)

Il presidente
Tiberio Gerevich

Lux Kálmán

cród

Erős Gyula: Rákóczi fejedelem rodostói házának ereklyéi a Budapesti Nemzetközi Vásáron. Magyar Nemzet - 1940 ápr. 28.

IZLÉS

MINŐSÉG

NYOMTATVÁNYBAN

FORGALMÁT NÖVELI

lapon hívjon meg idejekorán megbeszélésre.

POSTA-TARIFA

Küldemény neme	a) Belföld		b) Külföld		
	Helyben	Vidékre	Németország	Olaszország és gyarmatai	Egyéb külföld
Levél	20 g-ig 10 f 40 g-ig 14 f 250 g-ig 18 f 500 g-ig 26 f	20 f 28 f 36 f 50 f	20 g-ig 32 f tov. 20 g-ként 16 f	20 g-ig 32 f tov. 20 g-ként 20 f	20 g-ig 40 f tov. 20 g-ként 20 f
Levelezőlap	6 f	10 f	16 f	16 f	20 f
Nyomtatvány	10 g-ig 2 f 50 g-ig 4 f 100 g-ig 8 f stb.		50 g-ig 4 f tov. 50 g-ként 4 f	50 g-ig 6 f tov. 50 g-ként 6 f	
Áruminta	50 g-ig 6 f 250 g-ig 16 f 350 g-ig 24 f 500 g-ig 30 f		100 g-ig 8 f tov. 50 g-ként 4 f	100 g-ig 12 f tov. 50 g-ként 6 f	
Térti vevény és kifizetési értesítés	50 f		50 f		
Ajánlási díj	20 f	50 f	50 f		
Expressz-díj	belső ker. —.60 külső ker. 1.60	60 f	80 f		

Utalványdíj

a) Belföldre	b) Külföldre
20 P-ig —.20 P	40 P-ig —.50 P
100 P-ig —.60 P	100 P-ig —.80 P
500 P-ig 1.20 P	200 P-ig 1.30 P
1000 P-ig 2.— P	300 P-ig 1.80 P
1200 P-ig 2.20 P	400 P-ig 2.30 P
Legnagyobb feladható összeg 1200 P	további 100 P (1200 P-ig) 50 f

Értéklevéldíj belföldre

A rendes ajánlott levél díján felül a nyilvánított érték minden 400 P-je vagy töredéke után 40 f értékdíj jár.

Nyitva (olvasva) feladva az értékdíj kétszerese jár.

Táviratok

Helyben szavanként 4 f, belföldi forgalomban szavanként 10 f, minimum P 1.—

Telefondíj: Helyi forgalomban nyilv. állomásról 20 f. Nem sürgős távolsági: I. díjöv P 1.10, II. díjöv P 1.60, III. díjöv P 2.20, IV. díjöv P 2.30, V. díjöv P 2.40, VI. díjöv P 2.60, VII. díjöv P 2.80.

Csomag (belföldön) csakis 20 kg-ig

Kg-ig	értéknyilvánítás nélkül díjövben P						értéknyilvánítás nélkül díjövben P						Biztosítási díj
		I-II	III	IV	V	VI-VII		I-II	III	IV	V	VI-VII	
1	nem terjedelmes	—.30	—.50	—.50	—.50	—.50	terjedelmes	—.45	—.75	—.75	—.75	—.75	100 P nyilv. tartott értékig 20 f, 400 P-ig 40 f, tov. 400 P után 40 f.
1—5		—.40	—.70	—.70	—.70	—.70		—.60	1.05	1.05	1.05	1.05	
5—10		—.50	1.—	1.20	1.40	2.—		—.75	1.50	1.80	2.10	3.—	
10—15		—.60	1.20	1.60	2.—	3.—		—.90	1.80	2.40	3.—	4.50	
15—20		—.70	1.50	2.—	2.80	4.—		1.05	2.25	3.—	4.20	6.—	

SZÁMLÁK — OKMÁNYBÉLYEG-TÁBLÁZAT — VÁLTÓK

200 P-ig P —.02	1. 0·12%, ha a fizetési határidő belföldön kiállított váltóknál 6 hónapnál nem később, illetve külföldön kiállított váltóknál 12 hónapnál nem később jár le.
500 P-ig P —.05	
1000 P-ig P —.10	
2000 P-ig P —.20	
5000 P-ig P —.50	
7500 P-ig P —.75	
10000 P-ig P 1.—	2. 0·6 %, ha a fizetési határidő belföldi váltóknál 6 hónapon túl, külföldi váltóknál 12 hónapon túl jár le.

10000 P-n felüli 2 P

Lux Kálmándr

ivod

Lepold Antal =

Szent István szülétés-helye.

Serszt Istvánemlékk

II. k. 490 l.

Lux Kálmán

Möller István
1902-ben havi 180
korona fizetéssel
a vajdahunyadi vár
építkezésénél építész
vezetőnek szerződtette.

MOB irattár
211/1902 sz.

Pilisvránto, r. k.

116

Lux Kálmán dr

A budai várpalota
Mátyás király korabeli
Fenti rekonstrukciója
rajz.

Lux Mátyás

I. 383. l.

Lux Kálmán dr és

Lux Géza

A Kassai Rákóczi-ház rekonstrukciós tervei, repr.

Egyedül Vagyunk.

1940. 2. 7.

BUDAPEST
940 MÁR. 13.23
LKd
LKd

KAPH. PLEBÁNIAI HIVATAL PECSÉTJE • A GYÖNGYÖSI ÁTAD RÓM

LUX Kálmán épitész

KOVÁCS András: Kolozsvár, A Farkas utcai református templom. Sepsiszentgyörgy, 1993

7.p. 1910-1913 közötti felujitás tervezője és ekkor épült a neogótikus orgonakarzat

lalták bele (köztük a kereszt részecskéit, Krisztus töviskoronájának egy tövisét), amelyeket Konrad von Krosigk halberstadti püspök (1201—1208) a IV. keresztes-hadjáraton, Konstantinápoly 1204-ben történt kifosztásakor szerzett. (Ismét a hadizsákmány motívuma!) Hagyatékának (benne a halberstadti kincstár XI. századi, pompás bizánci liturgikus diskosának) tulajdonjoga csak 1225-re tisztázódott, ekkor készült az ereklyetartó tábla. Ugyanekkor (1225—1229/30) Konrad püspök nővére, Bertradis volt Quedlinburgban az apátnő. Személye a földrajzi közelségnél is fontosabb összeköttetést jelez a püspöki székhely és az apácakolostor között.

De tévedés lenne azt gondolni, hogy Quedlinburg kincstára a XIII. században csak becses, régebbi tárgyak újrafoglalásaival gazdagodott. Ezek által nemcsak az alapítók emlékét idézték, hanem azt a korszakot is, amikor még Szászország volt a birodalom központja. Ez a gondolat különösen Oroszlán Henrik fiának, a Stauf II. Frigyes vetélytársának, IV. Ottó császárnak idején lehetett aktuális. Emlékét egy különös tárgy őrzi: egyiptomi eredetű, vesszőből font, ovális fedeles kosár, amelyet utólag krétaalapozással vontak be és címerek sorozatával díszítettek. Egy feltevés szerint ezek IV. Ottó és Sváb Beatrix 1209-es eljegyzése alkalmából kerülhettek a nyilván

Lux Kálmán dr

Lux Kálmán: *Rákóczi rodostói ebédlőházának felépítése Kassán*, vetítéssel. Pázmány-egyetem kis akadémiáján (VIII., Esterházy-utca 9.), március 11-én este 7 órakor.

Magyar Nemzet

1940. márc. 10.

Lux Zálmán

építész

szül. Bikás 1880 febr. 14.

l.

Revai XX. 582. l.

elnök

z s e f

Urnak

B u d a p e s t .

Lux Kálmán dr.

laid.

Esztergomi ásatások.

Révai XXI. 311. l.
312. l.

Lux Kálmán

építész

szül. Bikás 1880

oklevelet nyert 1901.

Műegyetem 1.

T. 5919.

'LE épületei tünnek szemünkbe
mara és Hellespont tárul elénk

NELLES DE CONSTANTINOPLE.

.2 cm.

5

Lux Kálmán dr

építész.

Szül. Bikás 1880.

A doktori avatás ideje 1914.

Műegyetem 216. l.

Székesfehérvár.

A középtért a bástyákkal és
ros foglalja el, a háttérben hegy
pedig folyó szeli. Felirata:

IL VERO DISSEGNO DELLA CITTA

magyarázó szövegének kezdete: A.
és befejezése: V. Porta per S

Rm., mér. a vk. 25.2: 32.7 cm
Sponcir: Historia delle attio

140-95

Lux. Kálmán dr

Rekonstrukciós vizfest-
menyek Mátyás király bu-
dai váráról, 10 drb ki-
állítva a Magyar Bibliofil
Tarsaság alábbi kiállításán

Kremmer Dezső dr. A
régi Buda és Pest köny-
vekben, képekben. Bpest,
1922. 10-11. l.

Schuler

Lux Kálmán dr

Lilla fürdi-
épitherisek
5 képe

Albuma, A nyolcvan-
éves Pesti Napló
ajándék —
1850–1930. 141. l.

Valódi Florát kérjen!

Ezt a tanácsot fogja adni minden ismerőse, aki a FLORA terpentinszappant használja.

Tegyen próbát és meg fog győződni, hogy a terpentines FLORA kellemes, üde illata, nagy tisztitóereje és rendkivüli kiadóssága szinte csodával határos.

Egyedülálló minőségét bizonyitja, hogy

ha egy jó szappant
nagyon dicsérni

József kir. herceg tábori iróasztala, melyet a világháboruban használt.

A 32. gyalogezred tamburbotja 1815-ből. Szentpétery József remeke.

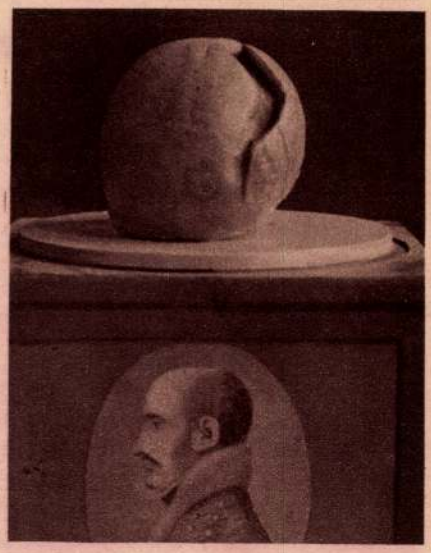

Tsóri Mecséry Dániel báró altábornagy koponyája. Az egyik csatában több vágást kapott a fejére, a leghosszabb 22 centiméteres volt s a képen látható. Alatta az arcképe.

nak tervbevett, közeli *állandó hajlékát* mutatja be. Az első kép fent a budavári bástyán a jelenlegi *Ferdinánd=Nándor-kaszárnyát* ábrázolja, a másik *Lux* Kálmán dr., müegyetemi tanár, kiváló müépitész és mütörténész hatalmas szép tervezete, amely átépitéssel éppen a Nádor-kaszárnya szilárd falai között helyezi el magyar hadi muzeumunkat. Amennyiben pedig Bécsből a magyar eredetü muzeális kincsek elosztása során sok ritka, becses hadi emléket rövidesen visszakapunk, hogy méltólag és állandóan elhelyezhessük a megszaporodott kincseket, az öreg Nádor-kaszárnyának *Lux* Kálmán bemutatott tervezete szerinti átépitését sem lehet már soká halogatni.

Móricz Pál.

Lux Kálmán terve a Nádor-laktanya átalakitására. Ide szeretnék elhelyezni a Hadtörténelmi Muzeumot

A Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének ünnepe

A Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége Papp-Váry Elemérné siremlékének leleplezésével kapcsolatban országos ünnepséget rendezett. Ötszázhuszonhét község asszonyai képviseltették magukat. A kiküldöttek jórésze pompás nemzeti viseletben jelent meg. A siremlékavatás után a koradélutáni órákban katonás rendekbe sorakoztak az asszonyok és felvonultak a Várba, a kormányzóhoz. Majd az ujvárosházán volt országos MANSz-kongresszus. A pazar szinektől hemzsegő ünnepségek, melyeken képviselve volt a keresztény társadalom minden rétege a csizmás, fejkendős parasztasszonytól kezdve az elegáns világvárosi dámáig, bizonyitották, mennyire hódit asszonyaink közt a nemzeti gondolat.

A Magyarság előfizetési ára képesmelléklettel együtt negyedévre 120.000 korona.

Papp-Váry Elemérné siremléke.

Papp-Váry Elemérné siremlékének leleplezési ünnepéről. Balról jobbra: Auguszta kir. hercegnő, Horthy Miklós kormányzó, József kir. herceg, Horthy Miklósné, József Ferenc kir. herceg.

LUX Kálmán épitész

Kolozsvári Márton és György Szt.György szobrának talapzata

GAÁL György - VINCZE Zoltán: Kalauz a régi és az uj Kolozsvárhoz. Kolozsvár : Korunk, 1992 77.

Lux Kálmán dr

1925-ben restaurálta a budavári domonkosrendi templom megmaradt tornyát. Ebből az alkalomból cikket írt róla a Magy. Mérnök és Építészegylet Közlönyében 1925. évf. 45-51. l.

wod Rokken Ferenc: A budavári Szent Miklós-torony. Historia 1929. 141. l.

wod Gárdonyi: A budavári domonkosrendi templom pusztulása. Historia 1929. 139-140. l.

Lux Kálmán

építész

— (Az ősi esztergomi vár földalatti emlékei.) A török uralom után elpusztult *ősi esztergomi vár maradványait* a mai bazilika építésekor részben lebontották, részint elföldelték. A régiségtudósokat már régen foglalkoztatja a kérdés, hogy írásos kútfők alapján utólag megállapítsák a régi vár helyét és építési elhelyezését. Az erre vonatkozó tudományos munkát a hadtörténeti múzeum és a műemlékek térképtárának adatai segítik elő. Dr. *Lepold* prelátus-kanokok összegyüjtötte a régi esztergomi várra vonatkozó kép- és térképanyagot és az ő munkásságához és terveihez csatlakozik most a Műemlékek Országos Bizottsága, amely a helyszínen vizsgálatokat végzett dr. *Lux* Kálmán műegyetemi tanár, műépítész útján a még meglévő, de eltemetett várrészeket tervezi feltárni. Dr. *Lux* tanár munkálkodása máris sikerrel kecsegtet, mert a Szent István születési helye mögött a várfalban több helyiséget fedezett fel. Legelsőbben a befalazott románstílú kőkeretes ajtónyilást készül kibontani, amelyen át egy századok óta elzárt helyiségbe kíván jutni. Az egri vár mintájára feltárandó földalatti emlékek nagyban fogják emelni az esztergomi vár érdekességét.

Magyarország 1934. jún. 10.

„FORUM" CIPŐ

KŰLÖNLEGESSÉGEK

Budapest, IV., Kossuth Lajos u. 17

Astoria szálló mellett

Divat cipő P. 14.50-től

Lux Kálmán

— **(Feltárják az elpusztult ősi esztergomi vár betemetett részeit.)** A török uralom után elpusztult ősi esztergomi vár maradványait a mai bazilika építésekor részben lebontották, részben elföldelték. A tudósokat már régen foglalkoztatja a kérdés, hogy írásos kútfők alapján utólag megállapítsák a vár régi helyét és építési elhelyezését. Az erre vonatkozó tudományos munkát a hadtörténeti múzeum és a műemlékek térképtárának adatai segítik elő. Leopold Antal dr. prelátus-kanonok összegyüjtötte a régi esztergomi várra vonatkozó kép- és térképanyagot és az ő munkásságához és terveihez csatlakozik most a Műemlékek Országos Bizottsága, amely a helyszínen vizsgálatokat végzett Lux Kálmán dr. műegyetemi tanár, műépítész útján a még meglévő, de eltemetett várrészeket tervezi feltárni. Lux dr. tanár munkálkodása máris sikerrel kecsegtet, mert a Szent István születési helye mögött, a várfalban több helyiséget fedezett fel. Legelsőbben a befalazott románstílű, kőkeretes ajtónyílást készül kibontani, amelyen át egy századok óta elzárt helyiségbe kíván jutni.

Budapesti Hirlap 1934 jun. 10.

Esztergom.

Az S betüt ábrázoló lap
az előtérben a Szent Tamás he
halad balfelé. Felirata:

Strigonium.

Rm., mér. 7.7 : 8.9

140-95.

Lux Kálmán dr

lásd

A Pesti Városháza

1937. 3. n. 4. l.

VASÁRNAP
25
Kat. Lajos kir.
Prot. Lajos

HÉTFŐ
26
Kat. Zefirin p.
Prot. Izsó

KEDD
27
Kat. K. József
Prot. Gebhárd

SZERDA
28

Lux Kálmán dr

1920-22-ben restaurálta az alábbi templomot.

Lux Géza dr: A türjei premontrei prépostsági templom. Magyar Építőművészet.

1944. 244. l.

képekkel

Lux Kálmán dr

a Fővárosi Közmunkák
Tanácsa által az Árpád-
hid az. margitszigeti
hídlejárójára kiírt terv-
pályázaton díjat nyert

MMÉE.Közl 1941. 141 l.

Lux Kálmán dr

l.

Koromzay

60 l.

ájus 8-án. Budapesten, 1910 augusztus

Gyarapodás.

. Fölfelé fésült haja, bajusza és szakál-
e barna. Fekete nyakkendőjét csokorra kö-
galléru hajtókás kabátja szürkésbarna.

erdahelyi Jozefa ajándéka. 1896: VII. 14-én(247/96)
1.

1907 : VI. 43.

746

Lux Kálmán dr

meghapta a Magyar Erdemrend középkeresztjét (alighanem a szekesfehérvári munkálatokért)

MMÉEKözl

1939. 146. l. (Szemétyi lírek.)

IX.

A darabont-uralom és a nemzeti ellenállás

Nem emlékszem rá, de ugy rémlik, Szeged volt az első az ország törvényhatóságai között, amely kimondta, hogy önkényuralomnak bélyegzi az alkotmányellenes kormányzatot és megtagadja esetleges rendeleteinek végrehajtását. S ugyanezt a kötelességtudó hazafias magatartást a törvényhatóság összes tisztviselőitől elvárja.

Minden határozatot egyhangúan szavazott meg a közgyülés

Lux Katalin festő

Maurer Ignác 1787. augusztus 18-án született Sopronban. Az atyja Villibald mint inaurator szerepel, ki 1815-ben hal meg s ekkor piktornak írja az anyakönyv. A festő Maurer életét egyébként homály fedi. De festő passziója elismert lehetett, mert a Szentlélek-templom sekrestyéjének a múzeumban őrzött naplója, mikor csak a keresztelő-kutat mázolja, akkor is úgy írja: „Herr Kunstmahler." 1831. október 28-án húnyta le örökre a szemét.[1]

Ekkor már több hivatásos festő tanít és dolgozik Sopronban; a főfoglalkozásuk a rajztanítás.

Ertl Antal a 20-as években tért vissza a bécsi akadémiáról. 1796. február 15-ike a születésnapja, az apja soproni borbély volt. A városi múzeumban látható képe, mely katonákat ábrázol a határszélen, az 1826-os dátumot viseli s Ertl-t úgy mutatja be, mint aki vele úszik a Krafft és Schindler megkedveltette katonajelenetek divatjával. De azután, mint a legtöbb kisebb tehetségű vidékre szakadt festő, szárazra vetődik s lassanként minden tudás lehull róla. Áttért a tájképre s kedvvel festegette a szél borzolta nagy erdei fákat s apró alakokat helyez el a tövükben: rőzsét hordó asszonyt vagy vágtató lovast, aki láthatatlan ellenségre lövi ki pisztolyát; vagy zergevadászt fest ormótlan havasok tetejére. (1., 3., 27. szám.)

Ertlnek, aki 1852. augusztus 10-én halt meg[2] több tanítványa volt s velük együtt jelent meg az 1847-ben tartott soproni iparkiállítás mellett rendezett tárlaton egy szám alatt. A katalógus szerint e növendékek *Khern* Susanna és Alexandrina, *Schütze* Tódor és Lajos, továbbá *Töpler* Ottó. A képek címe szerint (Jungfrau nevű hegytető, Montblank hegytető, Vesuv, Hegyi vadász stb.) a növendékek metszetek után dolgoztak s a viharos tárgyakkal hűen követték mesterüket a romantikus vizekre.

[1] A század első évtizedének halottaskönyvét átböngészve, még egy Maurer aranyozót találtunk, Andrást, aki 1828-ban halt meg. De hiába kerestük Maurer Ferencet, aki a lajtapordányi templom főoltárképét, Magdolnát festette a plébánia naplója szerint (a quodam Francisco Maurer pictore Soproniense delineata et perfecta) s 1807-ben függesztették ki. Mivel a képen jelzést nem találtunk, e képet is Maurer Ferenc művei közé sorolnánk. Meg kell említenünk, hogy a soproni ev. templom főoltárképét, melyet a cicerónék Fischer Vince nevére kereszteltek, 1860 körüli feljegyzések *Maurer* János, Gamauféi Fischer János nevével hozzák kapcsolatba 1804-ből.

[2] Ertl Antalt ugyan említi Szentiványi lexikonja, de azonosnak hiszi Ertl Bertalannal, aki még a hatvanas években is tevékeny volt, de nem Sopronban.

Csupán *Schütze* Lajos és *Töpler* Ottó művei bukkantak fel az idők homályából. Az elsőt jó dilettánsnak mutatta egy képe, melyet 1921-ben láttunk egy helyi műárusnál, *Töpler* Ottót azonban a retrospektív kiállítás több darabbal emelte ki a feledésből. Régi soproni patricius család sarjadéka, akit 1849 után a kényszersorozás katonává tett s mint tiszt halt meg fiatalon 1861-ben. „Előörs" című képe még mesterének naiv beállítását idézi az emlékezetbe, a pisztolyát dárdaként tartó huszárral. (11. sz.) Jó és gondos nagy csendélete (58. sz.) s kiemeli a dilettánsi sorból nagy tájképe a hazatérő nyájjal. Természetesen barnalátásos festmény. (30. sz.)

Az első soproni kiállítás többi kiállítói közt ismeretlen *Lux* Katalin, aki egy genreképpel s egy tájképpel szerepelt, *Dahms* O. A. akadémiai képíró, akitől „9 különféle tárgy enyvfestékkel festve" látható a katalógus szerint, *Potyondi* Miklós egy olajfestményével s *Fáy* Samu 11 képével. *Kugler* János, akit „6 üvegre készült munka" képvisel s akit a retrospektív kiállítás Sopront ábrázoló szép lithographiával mutatott be, Kőszegen működött mint rajztanító s arcképfestő.

Szerepelt a kiállításon még három olyan piktor, akinek a működése még átnyúlik a kiegyezés idején túlra. Ezek: *Steinacker* Károly, *Wilfing* József és *Tóth* István.

Steinackert már régtől fogva a legjobb soproni biedermeier festőkép emlegetik. A városi múzeum 1833—60 közti évekről rengeteg arcképrajzát, városrészletét és festményét őrzi; épp ezért a retrospektív kiállítás csak néhány jellemző művét hozta s inkább a minőséggel igyekezett e mester vezetőszerepét kidomborítani, mint a képek nagy számával. 1801 körül született Bécsben, itt járta az akadémiát s a 30-as évek elején rajztanítói állást vállalt Sopronban.

Nagyon hamar felkapták s méltán. A rajzónja fürge volt, az ecsetje színes és finom. Az 1837-ből való arcképe (35 sz.) lilaruhás nőt ábrázol. Mögötte félig homályba vesző zöld bársony széktámla; szinte leheli a színokozta örömöt s mégis diszkréten tompítja a lila kolorit egyeduralmát. Itt még nem mint anyag, hanem mint színérték szerepel a tárgy.

Steinacker pályája elején aktfestéssel is foglalkozott, bár, sajnos, ilyen tárgyú

Csatkai Endre dr.
A soproni piktura történetének vázlata. Magyar Művészet 1928. 7-7

képét nem lehetett megszerezni a retrospektív kiállítás számára. A tájképfestés élete végéig elkísérte. Akad gyenge komponált tájképe (Múzeum), de a kiállított nagy soproni látképe fürdik a zöld színekben. (2. szám.) Utolsó korszakában apró barnalátásos művecskéi sajnálatos süllyedést jeleznek. (13. szám, 1872-ből.)

Steinacker 1873. július 18-án halt meg végelgyengülésben. Alfréd fia szintén művész volt s Bécsben speciális lófestőként kereste kenyerét.

Sokkal gyengébb a másik biedermeier festő: *Wilfing* József. Soproni születésű, 1819. szeptember 3-án keresztelték. Bécsben tanult s rajzmester lett a szülőhelyén. A művésziskola útravalójából azonban vajmi hamar kifogyott. Festett kis szentképeket, elég gyatrán, arcképezett, de csak ritkán szerencsével. Női arcképe (36. sz.) még abból az időből származik, mikor a bécsi hatás nem mult el. Tetszetős, kedves kép. Már a a másik kiállított műve (22. sz.) olyan, mint a legtöbb ismert arcképe. Az arc jó, kifejező, a kéz elrajzolt, az alak maga szögletes.

A soproni művészkörök főérdemének tartják, hogy Magyarországon úttörője lett az üvegfestészetnek. Simor prímás volt a mecénása győri püspök korában.

Wilfing 1879. március 16-án halt meg. A városi múzeum sok képét őrzi.

Soproni születésű *Tóth* István, a harmadik biedermeier festő is; 1825-ben látta meg a napvilágot; főleg arcképfestéssel foglalkozott. 1891-ben halt meg. Művei majd minden soproni hivatalban előfordulnak, mert évtizedeken át vele készíttették a nagyságok repraesentatív képmásait, rászorítva ezzel a mestert a pedáns fotografikus hűségre és sablonos beállításra.

A Steinacker-Wilfing-Tóth triász mellett hosszabb-rövidebb ideig vándor piktorok is lakták a várost, főkép arcképfestéssel veszélyeztetve a helyiek kenyérérdekeit.

Még a negyvenes években jár itt bizonyos Unger W., akit egy kis arcképe mutatott be. (17. sz.) Egyelőre kideríthetlen *Pálmai* C. életrajza és soproni vonatkozásai. Múzeumi képei s a kiállításon szereplő két arckép (6., 8. sz.) jó biedermeier festőre vallanak, kinek időbeli elhelyezését csupán egy, sajnos a kiállításra át nem engedett, kép 1852-es dátuma támogatja.

Tisztázott ezzel szemben nagy tájképfestőnknek, *Ligeti* Antalnak soproni szereplése. Tudvalevőleg 1823 a születési éve; eredetileg *Hekler*-nek hívták. Markó mellett tanult s már a Szépművészeti Múzeumban levő Pálma című képén Ligetinek jelzi magát. A szabadságharcban „kompromittálva" ismét mesteréhez menekült, majd 1851-ben Sopron felé vette útját. Régi nevét vette fel, hogy e város németnyelvű lakosai s főleg nagyszámú osztrák hivatalnoka előtt ne legyen gyanussá. A *Spiess*-család fogadta be, ennek tagjain gyakorolta be magát a neki oly keserves arcképfestésre, már pedig e vidéki városban csak ez adhatott kenyeret a művésznek.

Egyik modellje, Petákné úrasszony magas kora dacára friss emlékezettel beszél a bujdosó festőről, ki a családi körben beszédesebb lett s lassanként felfedte kilétét. Nemsokára a család fejei is modellt ültek neki. Ezek a képek már versenyképesnek mutatják Ligetit. (21., 25. sz.)

Barátjává szegődött Töpler dr. és Palló dr. Az utóbbit lefestette az evangélikus konvent számára. A főboldogsága az volt, ha széles ecsetkezelés helyett az aprólékos módszert alkalmazhatta, s ha a semleges hátteret tájra bonthatta szét. A fiatalabb modellek rá is álltak s a retrospektív kiállításon épp az ilyen művei (4., 9., 14. sz.) voltak a legszebbek. Kis képek ezek, finom háttéri részletekkel.

A képek egy részét a Hekler név s az 1851-es évszám jelzi. 1852-ben a Hölgyfutár szerint már Kairóból küld Ligeti Pestre képeket. Visszatérve kedves témakörére, hamarosan kibontakozik a tehetsége s most már hazai tájak felé is vonzódik. A Hölgyfutár 1853-ban örömmel üdvözli a tárgyválasztás új irányát s benne látja a hazai tájak Markóját: „Ligeti bebizonyítja, hogy a magyar tájak is szépek." Soproni emlékek is visszatérnek ezeken a későbbi képekèn. A Fertő c. képe, mely 15 évvel készült a bujdoklás után, legbeszédesebb tanuja annak a nagy benyomásnak, melyet a város gyönyörű vidéke gyakorol egy költői lelkű tájképfestőre.

Ligetit, érett korszakából, egy kis tájkép képviselte, mit Palló barátjának küldött emlékül. (15. sz.) Sajátságos, hogy a tájképfestőnek utolsó műve ismét arckép volt. Pályája

Lux Kálmán dr. müépitész

Rajza és felvételei az Árpádházi Bazilika maradványairól.
Egy rajzát és két felvételét hozza a lap.
Repr.

Élet, Bp. 1916. szept. 17. VIII. évf.
38. lap. 284. lap.

Lux Kálmán építész

Kuslits Tibor: Lux Kálmán.

Lux Kálmán építész 1986-ban töltötte be 75 életévét.

Magyar Építőművészet, 1987. 4-5-szám, 66-old.

Lux Katalin

MAGYAR MŰVÉSZET
1928. 539.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Lux Katalin

Magyar Múzeum

1928.539

Kehely, zayugróczi cv. templomé

VI. 242.

LUX Károly

ÚJ FOLYAM II. 7. SZÁM BUDAPEST, 1993. JÚLIUS ÁRA: 85 FT

MAGYAR SZEMLE

MAROSI ERNŐ ÉS ZÁDOR ANNA ID. ENTZ GÉZA ÉLETMŰVÉRŐL; **EGEDY GERGELY: A MODERNIZÁCIÓ VÁLASZÚTJÁN;** HIERONYMI OTTÓ A SZOCIÁLIS PIACGAZDASÁG ELVEIRŐL ÉS GYAKORLATÁRÓL; **BECK MIHÁLY: EGYETEMI KUTATÁS, MÓDSZERTAN, ETIKA;** KAHLER FRIGYES GONDOLATAI AZ IGAZSÁGTÉTELRŐL; **SZÉKELY ANDRÁS BERTALAN: MAGYAR MŰVELŐDÉS KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN;** DÁVID ZOLTÁN: KÖRBETEKINTÉS IV.

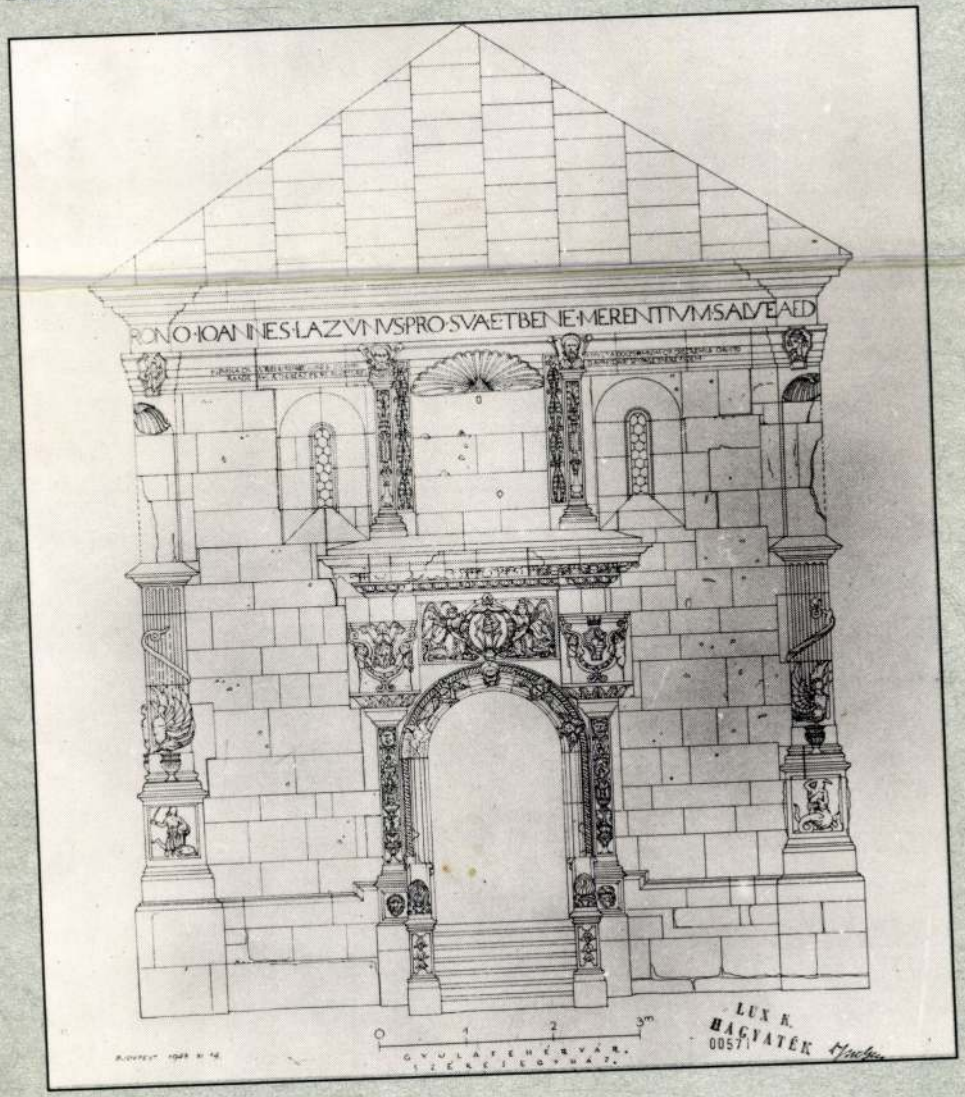

MAGYAR SZEMLE

BATTHYÁNY LAJOS ALAPÍTVÁNY TÁJÉKOZTATÓ FÜZETEK

Füzetsorozatot indít útjára a Batthyány Lajos Alapítvány. Időszakos kiadványunk bepillantást nyújt a keresztény- és a nemzeti demokrata, illetve a konzervatív politikai gondolkodás külföldi műhelyeibe. Elméleti folyóiratokból, pártdokumentumokból, alapítványok és kutatóintézetek kiadványaiból kívánunk válogatni és magyar nyelven közölni anyagokat: tudományos igényű elemzéseket éppúgy, mint tájékoztatókat vagy pártstratégiákat tükröző programokat. A sorozat most megjelent első kötete a thatcherizmus jelenségét mutatja be a brit konzervatív eszmerendszer és politikaalakítás közegében:

Margaret Thatcher: Nagy-Britannia átalakulása az 1980-as években

Most készülő második kötetünk az idén márciusban választási győzelmet aratott francia jobbközép — gaulleista, giscard-ista és centrista — pártok kormányprogramját foglalja össze. A harmadik kötet, terveink szerint, a németországi keresztény Unió-pártokhoz közelálló szellemi műhelyek kiadványaiból közöl itthoni érdeklődésre is számot tartó válogatást.

Az a politikai gondolkodásmód és magatartásforma, amelyet sorozatunk füzetei közvetítenek, hazánkban is jelen van — sőt tiszteletreméltó történelmi előzményeket tudhat magáénak. Úgy tűnik föl azonban, hogy ma kisebb súllyal lelhető föl hazai szellemi életben — például a publicisztikában —, mint azt rokonszenvezőinek száma és a közéletben elfoglalt helye indokolná. Célunk tehát az, hogy a határokon átnyúló értékközvetítéssel, a párhuzamos külföldi — elsősorban nyugat-európai — példák bemutatásával erősítsük a rokon hazai törekvéseket. Jelenítsük meg határozottabban ezt a világnézeti, politikai-filozófiai irányt és érzékenységet honi közéletünkben!

A Batthyány Lajos Alapítvány — amely arra vállalkozott, hogy a maga eszközeivel hozzájárul a hazai politikai kultúra fejlesztéséhez, a fentiek szellemében indítja útjára füzetsorozatát.

A Batthyány Lajos Alapítvány postacíme, amelyen megrendelhetők a kötetek: H-1015 Budapest, Pf. 50.

Lux Katalin

1847-ben a soproni müvészek kiállitásán egy táj és egy életképpel szerepelt. Mükedvelő. Az Arany oroszlánhoz címzett patikus lánya. 44 évet élt. 1878-ban halt meg Képei ismeretlenek.

Csatkai Endre: A soproni képzőművészet története
Sopron 1962. 7.l.

Lux Katalin ♀

mühedvelő festő

szül. 1833. k. † 1878. Sopron-
ban. Az 1847. évi soproni
kiállitáson két festmé-
nyével szerepelt (Tájkép,
csendélet.)

♀ (utóbb Hlarainé)

Csatkörl

Lux Katalin

Soproni Képzőművészeti Kör kiáll. 1927.

5 l.

MDK

Lux Kata

rajzsorozata (Pesti pillanatok) repr.

Pesti pillanatok. (képtaliral.)

Érdekes Ujság, Bp. 1957. április 20. 16. l.

MDK

Lux Károly, dr

korabeli feljegyzések alapján megfestette a Mátyás király idejében budai vár képét. (repr.)

Veres Pál: Hunyadi Mátyás.

Magyar Hírlap, Bp. 1858. 5. sz.
[7. l.]

MDK

Lux Kata

három rajza (illusztrációk) repr.

(Szegedi Emil: Gerlefészek.)

Érdekes Újság, Bp. 1957. március 2. 10. l.

MDK

Lux Kata

rajzai (illusztrációk) repr.

(Petelei István: Az irgalmas ember.)

Érdekes Ujság, Bp. 1957. március 30. 16. l.

MDK

Lux Lajos

Rákóczi siremlék. Vas. Ujs. 1908. 8.sz. 153-4. l.
képpel

LUX László építész

Bp. II. Veihalom u. 44. - napóra, 1984

Kenthefi S.: Mo. napórái. Bp. 1998. 32.

willkürlich die Flächenordnung des Bildes und scheinen
ben, bald zurückgesetzt zu sein. Der Dogmatismus der
diese Tatsache nicht in Betracht und wünscht die Tiefen-
les auf die Ebene zu beschränken, die durch die realen
Malfläche bestimmt wird, d. h. also auf Null. Damit ent-
Möglichkeit der größten Spannungen und reichsten bau-
nbinationen. Vielleicht gar nicht so sehr aus Rücksicht auf
zen, sondern weil es seiner typisch holländisch-bürgerli-
iebe an Temperament und Vitalität mangelt. Wie dem
he bleibt, daß wir außer Huszár keinen einzigen Maler
der von Stijl geforderten Enthaltsamkeit im Dimensiona-
schen gefügt hätte. Nicht etwa, als wäre die Logik der
s Stijl zu schwer begreifbar. Der Dynamismus des ungari-
ients drängt nach freier räumlicher Entfaltung, er mußte

Dr. Lux László
(1909–2002)

A Magyar Építőipar Szerkesztő Bizottsága nevében búcsúzom mindannyiunk – több nemzedék – professzor urától. Életének 93. esztendejében távozott közülünk. Hosszú, tartalmas életet élt. Sokoldalú, olvasott, művelt ember volt, nagy könyvtárral rendelkezett. Budapesten, 1909. július 15-én született.

Egyetemi tanulmányait Bécsben a Technische Universitätben végezte, diplomáját, mint okleveles építészmérnök itt szerezte meg.

Az egyetem elvégzése után hazai és külföldi szakmai tevékenységet folytatott.

1948-ban az Állami Építéstudományi és Tervező Intézet II. Ipari Építési Osztályából megalakult az Ipari Épülettervező Intézet, 1950-ben az Ipari Épülettervező Vállalat nevet vette fel, amelynek 1948–1953 között igazgatója volt.

1953–1961 között az Építésügyi Minisztériumban dolgozott, mint miniszterhelyettes. Az iparosított lakásépítés előkészítésében részt vett, de a házgyárak telepítését ellenezte. Az évi 3000–4000 lakást gyártó – később megvalósult – házgyárakkal szemben a poligonon évi 400–500 lakás előállítását támogatta. A poligonok vonzáskörzetükben kisebb területi egységeket, településeket láttak volna el félkész lakásokkal. A változatos alaprajzú lakásokat magukba záró, formailag gazdagabb kialakítású lakóházaknak a befejező munkák egyedi megjelenést biztosítottak volna.

A szakmai vitában álláspontját meggyőző érvekkel erőteljesen képviselte. A másik álláspont győzött. Ezért megvált a minisztériumtól. (A későbbiek során 10 házgyár épült fel Magyarországon.)

1961. évtől a Budapesti Műszaki Egyetem Magasépítési Tanszékére került. 1962–1980 között tanszékvezető egyetemi tanár, 1964-től 1967-ig rektorhelyettes volt.

Tanszékvezetőként a tanszéken dolgozók munkájára odafigyelt, de önállóságot biztosított számukra. Jó főnök volt. Tanártársai, kollégái szerették és becsülték.

Jelentős tudományos tevékenységet végzett, tudományos fokozatot szerzett, 1974-ben a műszaki tudományok kandidátusa lett.

Tervezői munkásságának jelentősebb alkotásai:
- Kistex óvoda–bölcsőde (1947)
- Kistex fehérítő üzem (1947)
- Budapest, Blaha Lujza téri újságszékház (1948)
- Magyar Planetárium, Budapest, Népliget

Jelentősebb pályázatok:
- MÁV pályaudvarok pályázat – 5 első díj (1948)
- Dunaparti lakótelep pályázat – III. díj
- MÉMOSZ Székház pályázat – megvétel

Tanulmányok, írásművek:
- Ipartelepek építészete I–V. kötet, Corvina kiadó, társszerző
- Ipartelepek telepítése, Mérnöktovábbképző előadások
- Épületszerkezetek, 5-féléves jegyzet az Oráni Általános és Műszaki Egyetem részére
- Pneumatikus szerkezetek, tanulmány a „Magyar Építőipar"-ban
- Lakásépítés az USA-ban, tanulmány a „Magyar Építőipar"-ban
- Csarnokszerkezetek, egyetemi jegyzet

Magyar Építőipar c. folyóirat Az Építéstudományi Egyesület által alapított országos szakmai folyóirat főszerkesztője és felelős szerkesztője 1951–1991 között. Szeretettel szerkesztette a lapot és változó összetételű szerkesztőbizottságot irányított 40 éven keresztül.

Nagy megtiszteltetésben részesültem, amikor 1972-ben a Szerkesztő Bizottság tagja lettem. A szerkesztőbizottsági ülések mindannyiunk számára élményszerűek voltak, emlékezetesek maradtak. (Különösen a fehér asztal mellett „rendhagyó", vacsorával egybekötött, oldottabb hangulatú ülések.) Sokat tanultunk tőle, köszönettel tartozunk professzor úrnak igényességéért, gondosságáért, a magas szakmai követelményért. Minden részletre odafigyelt.

Építéstudományi Egyesület
Lux professzor úr mindig megbecsüléssel szólt a szakma kiemelkedő képviselőiről. A hozzá fordulókat tanácsaival ellátta, támogatta és segítette. A fiatalokat mindig megkülönböztetett figyelemmel támogatta, szeretettel beszélt róluk.

Széles látókörű emberként véleményt alkotott az élet egyéb kérdéseiről, véleményével formálta a szakmai közgondolkodást. Kritikái legtöbb esetben helytállóak voltak, de sohasem voltak bántóak.

1953–1991 között az Építőipari Tudományos Egyesület alelnöke volt.

Kitüntetései:
- Kossuth díj (1953)
- Munka Érdemrend ezüst fokozat (1950)
- Munka Érdemrend arany fokozat (1969 és 1976)
- Népköztársasági Érdemrend (1952)
- Ifjúsági nívódíj (1976)
- MTESZ díj (1965)
- Építészeti nívódíj (1978)
- Építéstudományi Egyesület Alpár érme (1957 és 1965)
- Oktatás Kiváló Dolgozója (1975)

Dr. Lux László professzor úr hosszú élete során, élete végéig aktív volt, nagy tudású és nagy munkabírású. Haláláig minden iránt érdeklődött és minden fontosabb dologra odafigyelt, véleményt alkotott.

Mindezek tulajdonában és mindezek dacára szerény ember volt.

Személyében szakmáját szerető, az Egyesületet és a Magyar Építőipart mindvégig figyelemmel kísérő értékes embert, kollégát, barátot veszítettünk el.

Emlékét tisztelettel megőrizzük.

Posgay Csaba

LUX Lánló épiten

XVIII. Fáy u. Kistex gyermekotthon, 1947

Prakfalvi E.: Szocreál. Bp. 1999. 13

onon keressen meg bennünket, este 8 óra után

agy a telefonhívást) mindenkitől.

ztok:

Tóthné Szegedi Katalin
és
Tóth József

LUX Lámpa autón

Bp. Klotild-palota, újjáépítés, 1953-ig
(Lux Lámpával)

Postacím 83. sz. ill.

Lux László, építész

L. Bálint Endre

– Karai Tükör

43

Új Tükör. Bp. 1986 máj 11.

XXIII/19

Lux László

Lux László - Száray Lóránt: Néhány szó az új Nemzeti Szinház terveihez. - Magyar Építőművészet, 1967. 16.évf. 6.sz. 10-11. l.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája / Művtört.Írt. 1970. 1.sz. 68-107. l./

74. l.

Lux Kálmán [? építész ?]

MDK

Átadta a pályázat díjait a nyerteseknek.

–: Kihirdették a diplomadíj-pályázat eredményét 8

Népszabadság, Bp. 1969. okt. 16.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György út 41.

MDK

Lux Kálmán [építész]

Megnyitotta a kiállítást.

–: Kiállítás az üveg-, a kerámia- és a szakipar népdíszeiből 9.

Népszabadság, Bp. 1969. szept. 24.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

MDK

Lux László igazgató Magyar Munka Érdemrend ezüst fokozat s 3ooo.-frt

Párt és tömegszervezeti ... épitőmunkásokat ... tüntetett ki a Népköztársaság Elnöki Tanácsa. Szabad Nép, 195o. dec. 1o. 6 l.

MDK

Lux László építészmérnök, 10.000 frt

Az 1953. évi Kossuth-dijasok. Bp. 1953. már .16.

Lux László építész

A idei Alpár érem I. fokozatát kapta.

Négnova, 1965, jun 6. 16 o.

Lux László, [építén] MDK

A ENSZ Európai G. Bizottsága
lakásügyi bizottságának ülésére
Genfbe utazott.

—: Hír 10.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1965. máj. 25.

Lux László, építész MDK

A Alpár-érem első fokozatát kapta.

— : Hír 14.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1965. jún. 6.

< Lux László >

cikke

< > A tervező irodák feladatai a tervfelbontás és darabbérezés biztosítására – Építés – Építészet.

1950. 6. n. 381–384. l.

19.82
9.40
1.50
9.40
1.50
10.40
1.50
10.40
1.50
19.42

< Lux László

cikke

< > Terepályázat
Hatvan állomás fel-
vételi épületére -
Tér és Forma
1947. 254-256 l.

Ad 289/1935.

J e g y z é k azokról a könyvekről
havában szálittattak
ba bejegyezve nincse

Guby,R.: Die niederbayrischen Wald

Garber J.: Die romanische Wandmale

Székesfehárvári Szemle,I.1-3.és 6-

Schmid-Doering-Bauer: Der christli

Dr.Szőnyi László:Az Orsz.M. Iparmü
cimjegyzéke,1913-

Eperjessy Kálmán: A bécsi hadilevé
jegyzéke,Szeged,1

Vatasianu Virgil: Vechile Biserici
ara,Cluj,1930.-

Humann Georg: Die Beziehungen der
Baukunst. Strassbu

Zaloziecky: Gotische und cke

Escher Konrad: Englisch ale

Krautheimer: Mittelal

Horwath Walter: Sie

Gantner Josef:

Neuss Wilhelm

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

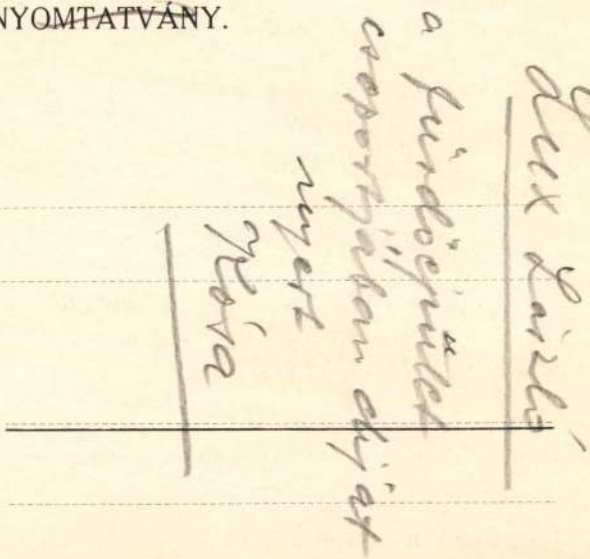

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

..... délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

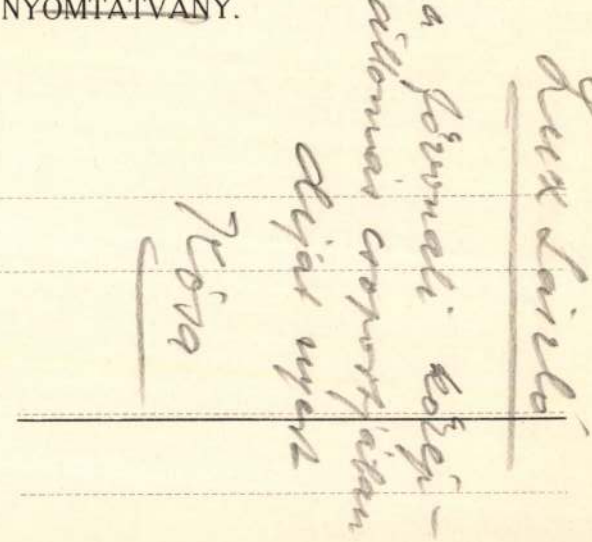

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Lux László

a mellékvonali kö-
zépállomás-csoport-
ban díjat nyert.

Kósa

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 évi hó n napján

délelőtt / délután órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy:

Elnök megbízásából:

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Lux László

a forgalmi kiadó-
őrség-csoportban
díjat nyert

Kósa

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

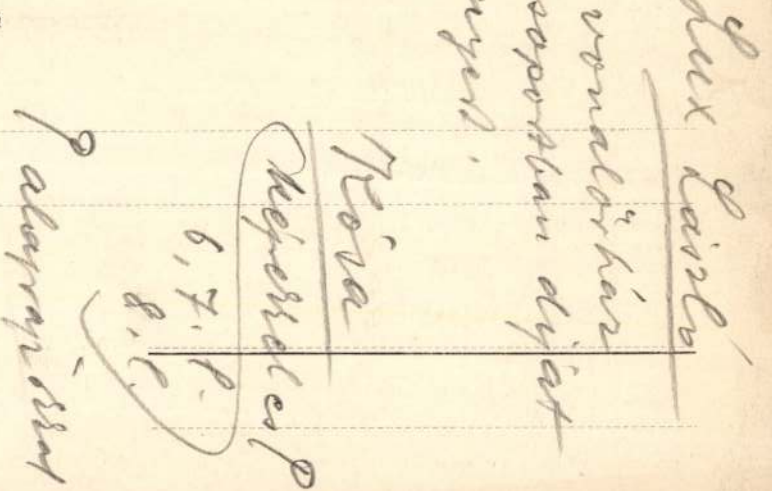

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Lux László építész

Az 1953. évi Kossuth díjasok. Szabad Nép 1953. május 30.

LUX LÁSZLÓ

építészmérnök, az Ipari Épülettervező Vállalat igazgatója

A szovjet építőipari tapasztalatok terjesztése, s nagy építkezéseink tervezésének irányítása terén végzett jó munkát

Correction 12th Nov 1948.

Illness

Good health is God's greatest bless.
can enjoy the plea-
sures of Life. Therefore we must take
care of our health. If we don't

< Lux László >

építész ? cikke

<) Forgalmi és közigazgatási épületek
Új Építészet. 1948.
191-196.l.

Ant. M. Biscionus öntött keretes bronzérme XVII. sz. M. A. Tamburini jezsuita generális (1710—30) bronzérme Lepold 498. Borromei Szent Károly ovális bronzérme Lepold 469. Mundelein György bíbornok, csikágói érsek aranyérme az 1926-i eucharisztikus kongresszus alkalmából Ilvatól. Lepold 488. Pandulphus de Marca bíbornok bronzérme Lepold 490. Aranyérem az Ausztriával való konkordátum megkötésére Radnitzkytól. 1865 Lepold 559. Végül említhető a gazdag pápai éremsorozat, közte V. Miklós bronzérme a szentkapu megnyitására 1450. Lepold 232. és XI. Ince bronzérme a párkányi csata alkalmából, 1684. Lepold 255., azonban e csoport jórésze csak restituciós és sorozatos (suite) éremből áll.

A gyüjtemény önálló, Kuncze rendszere szerint speciálisan összeállított és tervszerűen gyüjtött része a *kegyérmek* sorozata. Mintegy 2000 darabra rúg a számuk, melyben gazdagabb sorozattal van képviselve Altötting, Czensztohowa, Loreto, Lourdes, Mariaeinsiedeln, Mariataferl, Roma, és a magyarok közül Sasvár és Esztergom. Jelentősebb darabok: egy czensztohowai négyszögű érem a Madonnával, négyszögletes érem a máriazelli templom képével, 2 drb. XVIII. sz.-i altöttingi bronzérem, a római Santa Maria del Monte kegyérme, Lepold 383., bársonyra erősített áttört bronzlapú sasvári kegyérem, Lepold 412., nagyszombati XVIII. sz.-i bronz kegyérem, Lepold 350., Szent Borbála bronzérme, Lepold 1265., [illegible]

Életének 93. évében elhunyt **Lux László** Kossuth-díjas építész, a BME nyugalmazott egyetemi tanára.

ÚME 2002/2

t lefolytatását a könyvtártól.
n is hiábavaló a kérésünk, mint
ak csere útján való beszerzése
ült katalógust sikerült már
ásik pazarlás-példát, t.i. hogy
sén hiába kértük egyhangúlag,
ári Közleményeket, Aetast és
tos formájuk révén bekötetlenül
okat köttessenek, hanem a sokat
guk miatt nehezen tárolható,
ehezen kibogozható füzeteket.
(Kunstchronik), de a kb. 2 folyó
k köttetni, ami tökéletes
össze volt készítve, nagy kár
A Levéltári Közlemények és az
az asztalon - talán a
? A legutóbbi külföldi
zorra megvenni a Geschichte der

MDK

Lux Kálmán [építész?]

A Építőipari Tudományos Egyesület elnöke. Kiontotta az Alpár-érmeket.

– : Kiontották az idei Alpár Ignác-emlékérmeket 12.

Népszabadság, Bp. 1969. jún. 8.

LUX László / Kossuth-díjas
egyetemi tanár

Résztvett azépitésügyi Minisztérium Épitészeti és Épitéstervezési Tanácsa, valamint a Müvelődésügyi Minisztérium Müszaki Bizottsága együttes ülésein, melyek határozatai elősegitették a Nemzeti Szinház tervezését.

A Budapesti Nemzeti Szinház terve 1966. kidolg. Hofer Miklós, Halmágyi Ildikó, stb. Bp. 1966/.

< Lux László >

épitész cikke

< > Forgalmi és közigazgatási épületek

Új Epitészet. 1948. 5. sz.

[Új Csepel] sz. 191–196. l. Ábrákkal.

E cikk keretében repr. Gyorsvasut-állomás terve, a cikk irójától a 194. lapon

jegyzék tünteti fel.

Elnöki jóváhagyás s az összegek kifi-
se után az ügydarab további tárgyalást
igényel.

A d A c t a .

Budapest, 1935. julius hó 6.-án.

elnök

Lux László

épitész

MÁV vonalóház terv. díjnyertes

" megállóhely terv. díjnyertes

" mellékvonali középállomás terv. díjnyertes

" fővonali középállomás terv. díjnyertes

" személyzeti fürdőépület terv. díjnyertes

Benkhárd MÁV

MŰEMLÉKEK
ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

NEMZETI SZALON
MŰVÉSZETI EGYESÜLET

NYOMTATVÁNY

3 f
bélyeg

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrnőnek

Budapest

41.947. — K. M. E. Ny.

MEGHÍVÓ

A

MAGYAR MŰEMLÉKI KIÁLLÍTÁS

MEGNYITÁSÁRA 1942. NOVEMBER HÓ 25-ÉN, SZERDÁN D. U. 6 ÓRÁRA
A NEMZETI SZALON V. ERZSÉBET-TÉRI HELYISÉGEIBE.

GRÓF ZICHY JÁNOS
A NEMZETI SZALON ELNÖKE

GEREVICH TIBOR
A MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGÁNAK ELNÖKE

HUBAY CEBRIAN ANDOR
A NEMZETI SZALON IGAZGATÓJA

A KIÁLLÍTÁS DECEMBER 8-ÁN, KEDDEN ZÁRUL. MEGTEKINTHETŐ NAPONTA 10-TŐL 4-IG.

<Lux László->

épitész cikke

<-> Ujabb zürzavar
mai épitészetünk-
ben.

Szabad Művészet

1955. 233. l.

Lux László

épitész

l.

Szabad Művészet

1955. 293. l.

302. l.

lásd a jegyzeteket.

Lux László épitész

MDK

Bonta János:A Magyar Épitőművészek Szövetsége MDP aktiva vezetősége 1955.évi április hó 26-i ülésének anyagából Magyár Épitőművészet 1955.IV.évf. 9-10.sz.315-317.l.

MDK

Lux László építészmérnök

Kiosztották az építőipari Tud. Egyesület Alpár-emlékérmet. Népszava, 1959, jun.14. 6.l.

dr Lux László, építész

L: Alpár Ignác

-: (- fénykép - könyv -) 8.

Esti Hirlap, Bp. 1980 jan. 17.

Lux László, [építész?]

A jutalmazottak nak átadta az emlékérmeket.

— : Kiosztották az Alpár Ignác-emlékérmeket

5

Népszabadság, Bp. 1971. jún. 6.

Lux László, építék

„SZÉPSÉGDÍJ" ÉPÜLETEKÉRT

A leghaladóbb építési konstrukciók, szerkezeti rendszerek, technológiai eljárások alkotóinak elismerésére az Építőipari Tudományos Egyesület folyóirata magyar építőipari emlékplakettet alapított. Az idei pályázat alapján elnyert emlékplaketteket kedden adta át a Technika Házában dr. Lux László egyetemi tanár, a tudományos egyesület elnökhelyettese. A lakó- és középület kategóriában emlékplakettet kapott a borsodi vázpanel rendszer három fő tervezője: Dósa Károly és H. Boros Mária építész, valamint Szabó József statikus. A Kobányai Művelődési Ház könnyűszerkezetes alumínium kupolájának magas színvonalú megtervezéséért emlékplakettet kapott Tóth Dezső építész és dr. Kánya Zoltán szerkezettervező. A gyárépítési kategóriában a Hejőcsabai Cement- és Mészmű klinkertárolójának tervezéséért emlékplakettel tüntették ki Böjthe Tamás építészt és Massányi Tibor statikust. Az építőiparban végzett kimagasló szakirodalmi tevékenységéért külön elismerésként kapott emlékplakettet „Az én házam" című könyv szerzője, Callmeyer Ferenc és Rojkó Ervin.

4.

– kerdai mozaik

Népszava, Bp. 1975. dec. 24.

MDK

Lux Rezső

A budavári Mátyás-templom épitése alatt, épitésvezetőként működött Lux Rezső /1874-1878/

Dr. Kovács Dénes: A Mátyás-templom ünnepe.

Vasárnapi Ujság, 1894. 41.évf. 41.sz. 677, 678.l.

Lux Sámuelné, mézeskalácsos MDK

Kerékgyártó Sándor egyik híres elődje.

Havas Erwin: A mézeskalácsos 9

NÉPSZABADSÁG 1967. márc. 15. [Vidéki]

Luce Michael MDK

1570-ben neve a brassói kőmivescéh

tagjai között említve.

Das Burzenland. III. köb. 1. rén. E. Jekelius

kiad. Brassó 1928.

eml. L. 184. old.

Lux Mihály
rajztanár

I.

Rajzoktatás
1937. 4-ben
48. l.

A 4414/1927 szám.

Müemlékek Országos B

Folyó hó 7-én kelt 461/192
zottság által folyó évi február hó 17
véleményes jelentés alapján a hivatal
állitási munkálatairól előméret-költs
szám alatt folyó évi május hó 12-én t
rom.kath.lelkészi hivatalnak megküld
intézkedések történtek nincs tudomáso

M.kir.államépité

Sátoraljaujhely,1927 év

Lux László, építész

Átadta a díjakat.

– :Kiosztották az építész diplomamunkákat díjait

8.

Népszabadság, Bp. 1971. szept. 17.

Lux László, építész

a Planetáriumot tervezte.

Boros Miklós: Augusztusban megnyílik a planetárium

Esti Hírlap Bp. 1977 ápr. 12-

4

A MÁTYÁS-TEMPLOM ÜNNEPE.

A király nevenapján, október 4-ikén, nagy ünnepségek között tüzték föl a budavári Mátyás-templom főtornyára a keresztgombot. Az ősi koronázó templom építésének e nevezetes aktusa az ország méltóságainak jelenlétében folyt le. A Mátyás-tornyot és a templomot nemzeti lobogókkal és lombfüzérekkel ízlésesen földíszítették. A templom előtt a Szent-Háromságtéren sátort vertek, mely egy hosszú zsineggel összeköttetésben állt a torony csúcsával.

A verőfényes, szép őszi napon igen nagy közönség gyült a templomba, a melynek fentartott padjait mind elfoglalták az ország zászlósai, a miniszterek, a főpapok, polgári és katonai méltóságok s az idegen államok konzulai. A szentély egyik trónszékén ült az ifjú *László* főherczeg és mellette a kalocsai és zágrábi érsek. A gyönyörű, szingazdag templom ezzel a fényes gyülekezettel valóban káprázatos képet nyujtott.

A főhajóban díszruhás rendőrök és fehér érczsisakos, villogó alabárdos koronaőrök állottak sorfalat. A szentély padsoraiban gazdag színvegyülékbe olvadt össze a díszmagyar ruhák, főpapi oránutusok, a katonai és diplomata egyenruhák tömege. Emelte az ünnep fényét a

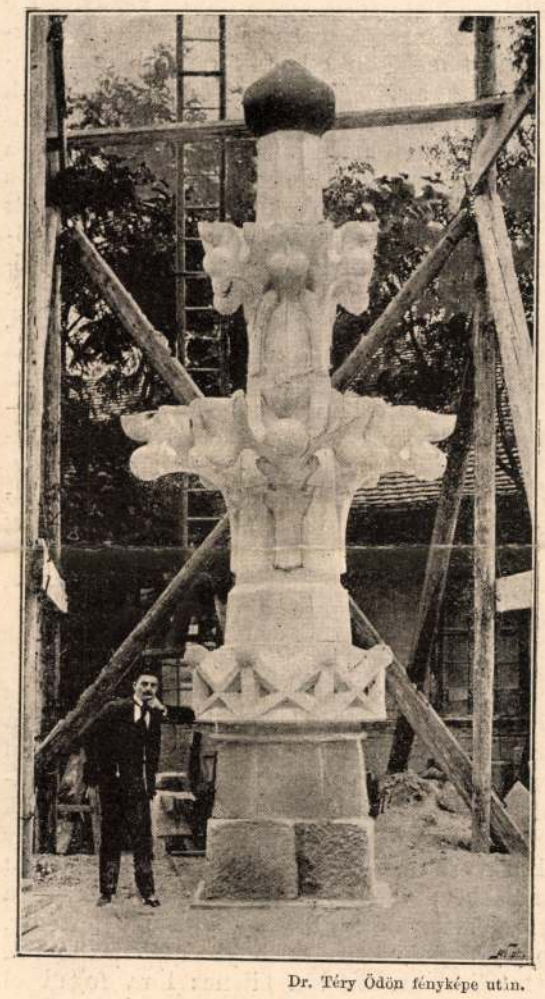

Dr. Téry Ödön fényképe után.

A BUDAVÁRI MÁTYÁS-TEMPLOM KERESZTJE.

közös külügyminiszter és közös delegáczió tagjainak megjelenése.

Az ország biboros főpapja, *Vaszary* Kolos herczegprimás, pontifikált a hálaadó istentiszteleten, a melynek befejeztével az egész gyülekezet a templomból átsétált a díszsátorba, a hol a keresztgombba szánt okmány aláírása és tokba való elhelyezése történt. A pergamenből készült okirat kaligrafikusan van kiállítva s a herczegprimás már előzetesen aláírta. A sátorban, a melyet óriási sokaság vett körül, először *László* főherczeg irta alá az okmányt. Utána gróf *Kálnoky* Gusztáv közös külügyminiszter, *Wekerle* Sándor miniszterelnök, majd a többi miniszter és jelen volt notabilitás következett.

Az okmány hiteles szövege a következő:

«*Istennek szent nevében.*

Hazánk nagyasszonyának, a boldogságos szűznek tiszteletére IV. Béla királyunk által a XIII. század derekán emelt ezen templomnak, mely falai között a magyar nemzet számos dicső és gyászos eseményét lefolyni látta, a műemlékek országos bizottsága 1872. jul. 12-iki ülésében stilszerű helyreállítása eszméjét megpendítette. — Néhai *Trefort* Ágoston vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, valamint a főváros közönsége, mint kegyur a helyreállítás eszméjét lelkesen fölkarolván, dicsőségesen uralkodó *I. Ferencz József* ő cs. és apostoli királyi felsége, a kit felséges nejével *Erzsébet* királyasszonynyal együtt a nemzet lelkesedése 1867. junius 8-án e templomban koronázott meg, 1873. november 25-én kelt legfelsőbb elhatározásával a Mátyás-torony stilszerü restaurálását legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott.

Ennek alapján Trefort Ágoston miniszter 1874 márcz. 22-én megbizta *Schulek* Frigyes budapesti épitész-tanárt, hogy a torony, valamint a templom helyreállítására régi alakulásoknak megfelelőleg tervet és költségvetést készitsen.

E munkálatokhoz a kutatásokat 1874. ápr. 21-én, magát a helyreállítási munkát pedig 1874. okt. 5-én, a templom déli falainak és támpilléreinek kiváltásával kezdették meg; majd folytatólag az alapjaiból újonnan tervezett altemplom, továbbá a szentélyek, valamint az éjszaki rész újjáépítése, a szabadon álló pillérek burkolása, a főhomlokzat és a Béla-torony restaurálásának munkálatai következtek.

E templom főtestének rekonstruálása 1888-ik évben befejeztetvén, belsejét, dr. *Czobor* Béla urral egybeállított programm szerint *Lotz* Károly és *Székely* Bertalan festőművé sek vallásos és hazafias képekkel, *Scholtz* Róbert pedig az épitész tanár terve szerint polychrom ékitéssel diszíttették.

A belsejében istentiszteletre ismét alkalmassá vált templomot 1893. augusztus 15-én Nagyboldogasszony ünnepén *Cselka* Nándor püspök, budapesti székesfővárosi érseki helynök megáldotta, s benne az első szent misét a hivek fényes gyülekezete előtt az ország biboros főpapja, *Vaszary* Kolos herczegprimás mondotta.

A Mátyás-korabeli, tűztől megrongált torony alsó négyszöge külső részében 1888. évben süttői kővel burkoltatott, felső négy emeletből álló nyolczszögü része kősisakjával együtt öt év alatt teljesen ujonnan épült, királyhágóntuli bácstoroki és fehérmegyei sóskuti kőből.

Az építkezés alatt az építési bizottság elnökei voltak: báró *Auguszt* Antal (1875—1878), Gömöri *Havas* Sándor (1878—),

Építésvezetők gyanánt működtek
Lux Rezső (1874—1878);
Herbász Antal (1878—1884);
Aigner Sándor (1884—1889);
Gyalus László (1889—)

Ezen okmány a kereszt virágvégződésbe, a befejező vörösrézgombba, 1894. október hó 4-én alulirottak jelenlétében ünnepélyesen behelyeztetett, a mikor *XIII. Leo* pápa ő szentsége a keresztény katholikus vilagot, *I. Ferencz József* császár és apostoli király ő felsége Magyarországot kormányozta; dr. *Vaszary* Kolos Ferencz biboros herczegprimás esztergomi érsek, dr. *Wekerle* Sándor m. kir. miniszterelnök, dr. báró *Eötvös* Loránt vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, *Ráth* Károly főpolgármester idejében.

Isten szent áldása lebegjen a haza, a trón és e mű felett!»

Az okmányt az aláirások befejezése után légmentesen egy üvegbe helyezték, a melybe a forgalomban levő érczpénzek közül is beletettek egy-egy darabot. Az üveget vörös réztokba ólmozták és bársonytakaróba rejtve a torony csúcsáig vezető zsineggen húzták fel rendeltetési helyére. E perczben durrogni kezdtek a bástyán elhelyezett mozsárágyuk és úgy a templom előtt levő közönség, mint a torony állványain várakozó munkássereg lelkes éljenzésbe tört ki. Az éljenriadal még fokozódott, a mikor a torony ormán az építési főpallér a vörösrézből készült keresztgomb üregébe helyezte az okmányt és ősi szokás szerint a magasban áldomást ivott és poharat üritett a királyért és hazáért.

A Mátyás-templom építése nevezetes lépést tett a Mátyás-torony kereszt-ékitményének és gombjának föltevése által, melynek rajzát itt közöljük. E képen látható Gyalus László építésvezető is. De a nagy építészeti mű még ezzel korán sincs befejezve. A Mátyás-torony, mely Budapestnek legmagasabb tornya, a mennyiben magassága a templom küszöbétől 78 és a Duna szinétől számitva 148 méter, büszkén mered az égnek, de nincs egészen készen. A torony művészi ékitményeit most kezdik faragni a szobrászok, felülről lefelé haladva. Hátra van még több mellékkápolnának művészi díszítése.

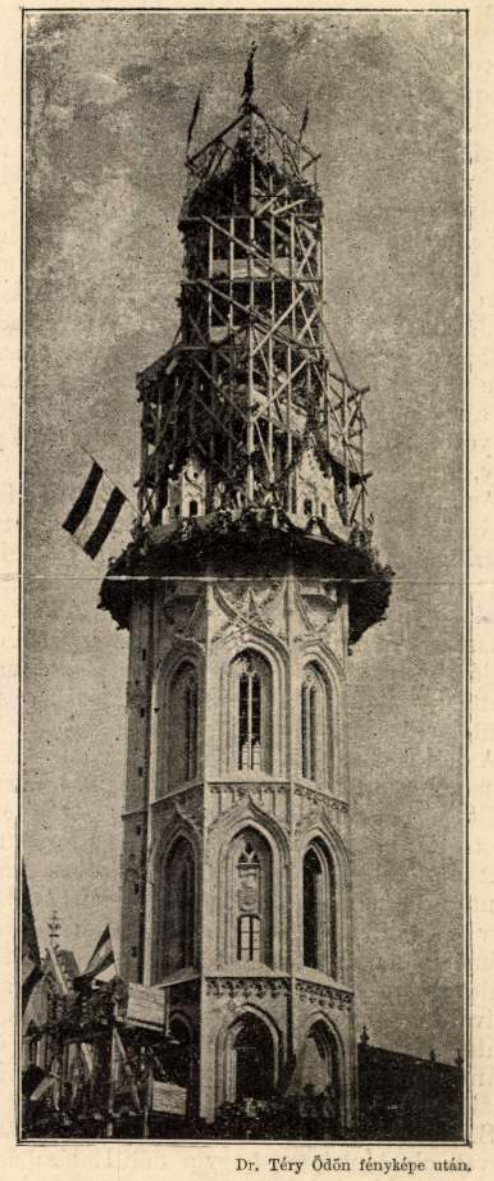

Dr. Téry Ödön fényképe után.

A BUDAVÁRI MÁTYÁS-TEMPLOM TORNYA.

A mű teljességéhez azonban nem ez a diszítés, hanem az a fő, hogy a Mátyás-templom méltó foglalathoz jusson. E végből elodázhatatlanul szükséges a Mátyás-templom környékének rendezése. Schulek Frigyes tanár, a temp-

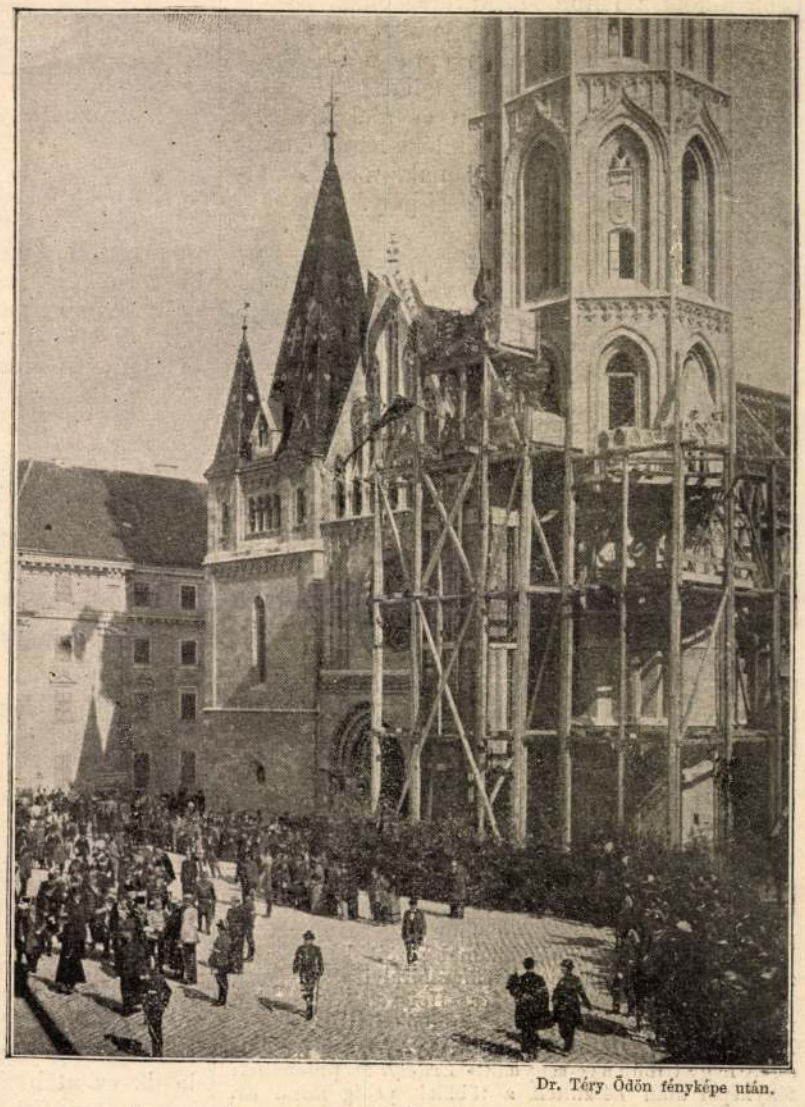

Dr. Téry Ödön fényképe után.

A BUDAVÁRI MÁTYÁS-TEMPLOM KERESZTGOMB-FÖLTEVÉSI ÜNNEPÉLYE.

lom építő-művésze, a ki oly bámulatosan oldotta meg feladatát, épen most nyujtotta be tervezetét a közoktatásügyi miniszterhez a templom környékének rendezése végett.

Ez a terv egyike a legszerencsésebb kompozicióknak, a melynek a kivitele művészi esemény számba menne és nagyszerü dísze lenne fővárosunknak.

Schulek a templom hátsó részén széles lejárót tervez az Albrecht-útra, illetőleg le a dunai rakodó-partig. A két ágú lépcsőzetes feljáró a Halászbástyára vezetne, a melynek egész hosszában oszlopos keresztfolyosó vonúlna. A templom mögött mintegy kétszáz méter hosszú lenne ez a román stilusban tervezett, öt méter széles folyosó, melynek tödött arkádjai alatt épen úgy, mint azok tetején, sétálni lehetne.

Az arkádokat négy bástyatorony tenné díszesebbé és változatosabbá, mely egyuttal feljáróúl is szolgálna. Ezenkívül a lépcső torkolatainál két várkapú emelkednék. Az arkádokról elragadó kilátás nyílnék a fővárosra és környékére s így bizonyára mindig tele volna közönséggel. A déli Halászbástyát különben is parkká és az éjszakit kertté alakitanák át. A parkban kioszk lesz az üdülők számára.

A déli Halászbástyának már fontosakb szerep jutna. Az országos képzőművészeti tanács a múlt esztendőben ezt a bástyát szemelte ki Szent István szobor-emléke számára. Egyhangú volt a nézet, hogy a nagy király szobra ezen a ponton állana a legméltóbb helyen. Azóta a terv elaludt, jóllehet az egész ország közvéleménye hangosan követelte, hogy Szent István emlékszobra a milleniumra felállitassék, annyival inkább, mert közadakozásból úgy is tekintélyes összeg gyűlt össze a szoborra és a hiányzó pénz födözését a kultuszminiszterium kilátásba helyezte.

Schulek tanár most meg akarja valósitani e tervet olyaténképen, hogy a déli Halászbástya ormára egy harmincz méter magas, mauzoleumszerű körépitményt emelne a nagy király korabeli építészeti stilusban. Az épitmény kupoláját tizenkét oszlop tartaná, a mely közül csak három mögé lenne fal épitve, mig a többi nyiltan állana. A három összefalazott oszlop elé jönne Szent István ülő ércz szobra, a mint a Mátyás-templomra tekint. Talapzatánál mellékalakok állanának s a falban hátterét domborművek képeznék. Az oszlopfők felett lenne a tizenkét apostol, gazdag mozaikdíszités közepett.

A Mátyás-templom igy megfelelő keretbe jönne és építészeti tekintetben a legnevezetesebb alkotása lenne Magyarországnak. Képviselve lenne ugyanis az egész épületcsoporton a XI—XV. századnak minden építészeti stilusa: a román, a román-gót és a kifejlett gót stilus a maga legszebb kiképzésében és alakzataiban. Mig ez egyfelől becses műemléke lenne elmult évszázadok építészeti irányainak, másrészt kitünő iskolául szolgálna épitészi pályára készülő ifjú nemzedékünknek.

Az egésznek a megvalósítása pedig fél millió forintba kerülne és nem igényelne mást, mint a pénzügyminiszterium egy pár rozoga melléképületének lebontását és az amugy is tarthatatlan jezsuita-lépcső átalakitását. Ha a szükséges összeget a törvényhozás megszavazza, az egész műemlék a milleniumra kész lehet, mert a tervek a legapróbb részletig ki vannak dolgozva.

Valóban nem a keresztgomb feltüzése, hanem e tervnek megvalósítása lenne a Mátyás-toronynak, nemzeti múltunk e fényes emlékének méltó koronája.

Dr. Kovács Dénes.

KÉPEK A LÓVERSENYRŐL.*

A hetvenes évek egyik nagy férfia az országházban igy nyilatkozott: a lóverseny nagyban hasonlít a zöld asztalokhoz, (de nem a tanácsterembeliekhez) itt is, ott is egy kis számitástól, egy kis szerencsétől, no meg egy jó adag ravaszságtól és turpisságtól függ minden.

Lóverseny! mily érdekes látvány! Nem csak azokat ragadja magával, a kik töviről hegyire tudják mibenlétét, rejtelmeit, hanem azokra is hat, akik csak hirből ismerik ezt az ünnepélyt. — Szegény lóverseny, bizonyos körök mennyire kárhoztatnak téged, s bizonyos országban nem tekintenek egyébnek, mint a főurak kedvtelésének. Pedig milyen haszna van belőled egy ország mezőgazdaságának! No, de hagyjuk ezt.

Mozgalmas napokat él mindannyiszor a főváros, mikor a lófuttatások folynak. Ily napokon az egész városban úgyszólva mindenki a lóversenyt emlegeti, a lóversenyt megy nézni, a főúrtól kezdve le az utolsó vargainasig; ez van napirenden a mágnáskaszinóban ép úgy, mint a kis korcsmában. Akár merre megy az ember. mindenütt «tippek, conditio, chance, favorite, stayer, flyer, outsider» s tudja isten micsoda fura hangzású s még furábban kiejtett idegen szók ütik meg a fülét.

A sportkedvelői közül, a ki csak teheti, kimegy a városligeti téres zöld gyepre. Ott hagyja foglalkozását, teendőit, lehogy maradna el egy

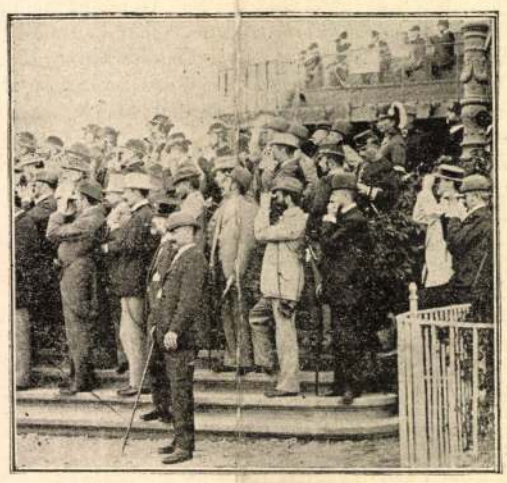

NÉZŐK A NAGY TRIBÜN SARKÁNÁL.

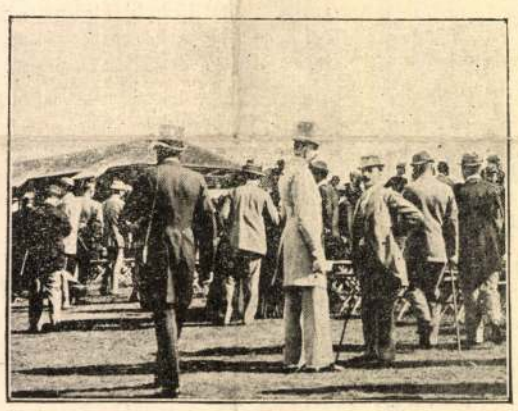

ALAKOK A TOTALIZATŐR KÖRNYÉKÉRŐL.

versenynapról is. Az ilyen sport igazi kedvelőjét (pedig a fővárosban nagy ezeknek a száma), nem riasztja vissza semmi. Gördithetnek elébe akár a földiek, akár az égi hatalmak ezer akadályt, e népség azért ott tolong a csömöri-úti, vagy a verseny utczai bejárat fabódéinál, hogy belépti jegyekhez juthasson.

Különbséget kell azonban tennünk sportkedvelő és sportkedvelő között; mert mint a verseny négylábú hősei között: úgy a kétlábúak között is van teli és félvér sportkedvelő.

A telivér-fajta a felsőbb tizezerből kerül ki, s ha ő maga nem tart is versenyistállót, benfentes a jó barátok valamelyikének istállójában csak úgy, mint szinházlátogató a színfalak mögött. Ez a turfot épen olyannak tekinti, mint a kártya-asztalt, s miként ott, úgy itt is csak a saját javára dolgozik.

A félvér sportkdvelők legnagyobb része a közép osztály iparosai és a diákság közül kerülnek ki, ezek a legháladatosabb hivei a verseny térnek. Az ilyen sportkedvelő álmából fölriasztva is megmondja, hogy ki (bocsánat!.. mi) a *Tokio* vagy *Envain* apja, anyja, milyen eddigi pályafutásuk, hogy viszonylanak egymáshoz, s egész előadást tart képességeikről.

Versenyek előtt való délutánon ott künn láthatjuk a félvér sportkedvelőt a kerepesi-út végén levő «Központi szálloda» kávéházában, mely gyülőhelye a turf angolainak: a «trainer»-eknek, és a «jockey»-k-nak. A ki csak teheti, megismerkedik ez utóbbiak egyikével-másikával s tetemes menyiségű cognacok és bockszivarok fizetésének árán, csalhatatlan «tip»-eket sziv ki belőlük. És a csalhatatlan tipek másnap csakugyan beválnak, — de, oh fatum! — nem elsőknek, hanem utolsóknak!

A félvér sportkedvelő azonban személyesen is meg akar győződni a versenyzők képességéről, s korán reggel 5 óra után már künn van a viztoronynál, honnan a palánkon keresztül nézi hogyan végezik a turf négylábú hősei gyakorlataikat, *a reggeli galoppokat.*

Érdekes látvány ez is a maga nemében; de nem mindenkinek van megengedve végig nézhetni. A versenyszabályok egyik czikke ugyanis világosan kimondja, hogy azokon csak az istállóhoz közelállók jelenhetnek meg, s a kit egy próbafutás illetéktelen végignézésén rajtakapnak, azt kitiltják mindenkorra a versenytérről.

Legmozgalmasabb ilyenkor, korán reggel, a versenytér. A fővárosba megérkezett összes versenylovakat kivezetik trainereik (idomitóik) a gyepre, s azokat, a melyek versenyezni fognak, futtatják, a többieket pedig csak sétáltatják. Hogy mily gonddal ápolják a futó lovakat, valóban bámulatos; mint képünkön is látható, egészen fölvannak öltöztetve, s csak lábuk látszik ki a takarók, teritők alól, soknak azonban még lábai is be vannak pólyázva.

Versenynap délutánján szinte életveszélyes a Kerepesi-uton járkálni. Fogatok, bérkocsik, lóvonatúak alig győzik kiszállitani a versenytérre tóduló közönséget, mely a hosszú út széles járdáit is tömegesen ellepi. Ez utóbbiak legnagyobb része a *Csömöri-út felőli bejárat* felé tart, hol a 60 filléres helyre van a bemenetel. A kocsik hosszú sora pedig a Verseny útczán végig a pósta épülettel szemben levő kapun robog be s egy hatalmas magas épület, a *nagy tribün* előtt áll meg. Nagy és csinos alkotvány ez a nézőkarzat, mely a versenytér felőli oldalán lépcsőzetesen van épitve. Jobb sarkában egy skarlátvörös diszitéssel ellátott páholy szögellik ki, mely *királyi páholy* volna ugyan, de látogatója hosszú idő óta nem volt.

Szemközt a királyi páholylyal egy másik «páholy»-nak keresztelt emelvény emelkedik, a *birói páholy*, melyen az igazgatóság foglal helyet a versenyek alatt. Képünkön a baloldali alak: gr. Wenckheim Dénes, a másik pedig br. Üchtritz Zsigmond. A birói páholy alsó részén van a versenybirónak a helye, ki az egyes, futamok végeredményét itéli meg.

Az a kerek épület, melyet egy más képünk tüntet föl, a *nagy totalisateur* házikója. Ez a totalisateur (totalizatőr) olyas valami, mint az a bizonyos monte-carlói játékbarlang, vagyis a szerencsejáték egy neme, csakhogy itt nem rouletteznek, hanem «totalizálnak». Igen, totalizálnak, vagyis pénzt raknak be. Mert van ennek a házikónak egy csodálatos gépezete, mely lelkiismeretesen jegyzi és nyeli el a megtett összegeket; valóságos moloch. A játék — a győzelemre való fogadás — rajta úgy történik, hogy ha például egy versenyben kilencz ló fut, a totalisateur mind a kilencz lóra fogad el fogadásokat, de csak egyre, a mely elsőnek érkezik be, kap a játszó nyereséget, mely a szerint emelkedik, a milyen arányban a többi is rakva volt. Ha például egy versenyben, mint fentebb emlitettük, kilencz ló pályázik s e kilencz versenyzőre összesen kilenczven «tét» van, melyből a győztesre negyvenötöt tettek: akkor ez utóbbira az osztalék 90:45, azaz *kettő* lesz, vagyis 5 frtra 10 frt, ebből azonban lejön még az új törvény szerint 12 százalék. Ez az adó.

Ilyen a győzelemre való fogadás. Van azonban a totalizálásnak egy más módja is, az úgynevezett helyre való fogadás, melynél nemcsak akkor nyer a fogadó, ha választott lova elsőnek érkezik be, hanem ha másodiknak, sőt sok esetben, ha harmadiknak is. A legkisebb tét itt 25 forint.

A totalisateurnél való játszás azonban legtávolabbról sem hasonlítható össze azzal a rácscsal bekerített helylyel, melyet két képünk tüntet föl. Ennek a helynek a hivatalos czime: a *bookmakerek ringje.* — *Bookmaker* szószerint magyarositva: könyvcsináló, könyvbe iró. Leginkább angolok ezek az urak, kiérdemült bankárok, tőkepénzesek, kik a saját szakállukra fogadnak el fogadásokat. Őrült játék folyik itt sokszor, őrültebbül megy itt minden, mint ott lenn a Rivierán, Monte-Carlóban. Ezresek elvesztésére nem kell több idő, mint 59—60 má-

* A lóversenyről ez alkalommal közölt képeink közül három, u. m. «A nagy tribün a királyi páholylyal», «A nagy totalizatőr épülete» és «Hölgyek csoportja a nagy Tribün előtt», *Paur* Géza pillanatnyi felvételei, három, u. m. «Nézők csoportja», «A reggeli galopp» és «A nagy tribün a verseny előtt» *Erdélyi* M. pillanatnyi fényképei után készültek, a többiek pedig mind dr. *Vajna* Vilmos pillanatnyi amateur-fölvételei.

Lux Rezső

Mester Jenő, Glatz Oszkár, Rudnay Gyula, Jávor Pál, Basch Andor, Kövér Gyula, Vidovszky Béla, Zádor István, Koszta József, Sámuel kornél művészek szerepelnek a "Tavasz a Műcsarnokban" cimmel rendezett kiállitáson.
A Képzőművészeti Társulat tehetségtelen, de jelenleg győztes csoportja, -a felsoroltak kivételével- még jó néhány kiváló művész részvételét tette lehetetlenné, az uralkodó művészetpolitika értelmében.
A fentiek értéke kötelezi a kritikust arra, hogy a tavaszi kiállitás mellett, szó nélkül ne haladjon el.

A HÉT, Bp. 1913. márc. 23. XXIV. évf. 12. sz. 195. lap.

Luxka (karikatura-rajzoló)

rajza repr.:

Ország-világ humora.
Ország-Világ, Bp. 1960. 33. sz. (22.l.)

?

ADK

Luxka (karikaturista)

rajza: Fegyházban – repr.
(Magyar művész?)

Ország-világ humora.
Ország-világ, Bp. 1961. 13. sz. (23. l.)

Lux Mihály MDK

Tihanyi mocsár, vizf.

Mücsarnok 1931 őszi tárlat

A miniszter rendeletéből.

Dr. Tihamér Lajos s.k.

miniszteri tanácsos.

A kiadvány hiteléül:

[signature]

miniszteri iroda s. tiszt.

A MAGYAR KIR. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM
Nyomtatvány ügyosztálya.

Kovács Lux Ulrich
2
Vasylányai Nagy Zoltán
Zijvári Béla
Kanitóképzőintézeti
rajztanari oklevelet
kapitál.
Képzőm. Főisk. Évk.
1930-31 90. l.

kiadási csekkszámla terhére,
rzési költségekre /:50:/ azaz Ötven
ási csekkszámla terhére és
etési költségekre /:20:/ azaz Husz
ási csekkszámla terhére. Budapest,
niszter rendeletéből: Dr. Rónay Zoltán

os másolat hiteléül:

niszteri iroda s.tiszt.

MDK

Lux Mihály, festő,

jeles mundtával vett részt az 1931-ben rendezett tárlaton.

(gy.) Magyar Akvarell- és Pastellfestők Egyesülete. Képzőművészet. 1931. 43-44. sz. 186. l.

Lieber Martin, Liebe!

Heute vormittag hat Paul mir
1931 - Herr Professor Lieblein

(Dr.) Hoppe, Thomas-Pl. Sprechstunde: Spezielle
Telefon Hausapparat 29 43 Mk. 1.

MDK

Lux Mihály, festőm.

298. Tihanyi mecsár. Vízf. Mgt.

Műcsarnok. Kiállitás. - XII. terem.?
Kat. 39.1. Evsz. ?

Lux Mihály

1913/14, 1914/15 I.,
1917/18, 1918/19 II.,
1930/31

Ferképzomfoiskèvk

110. l.

Lux Mihály

festő

Műcs. kiáll., 1931 tél
Pipics 116 l.

1353. K. Lange,
Sz. 1806-ban. ⊥ Wien-

Pyrker János László e

Vállig, balrafordu
~~egyháznagyot, kinek~~ Rövid
pedig leberetvált. Felira
az lőlapon: „IOH. LA
jelzése alól közép
körirata pedig a ⊥ a
~~előtt~~ részben felgöngyölt
PERL. D. H. VORZEIT. LE
~~BENEM TÖNTE SIE NUR.~~

⊥ a hátlapnak, a melyen egy balrafordultan ülő s hárfára tamarkodó angal látható, „ERHABEN TÖNTE SIE NUR", míg a metszetről lelógó és

Galvanoplasztikus br
4.8:4,8 cm.-- Lelt. sz. 1353,
kiállitás kormánybiztosának
január 6-án. (Értéke 5 K.--
április 23-án (195-912).

Sz.
Át.
19

Lux Mihály

festő Szolnok

Művésznők

1931. őszi tárl. XII. 298.

Lux László épülete

— A budapesti planetárium gazdája a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT). A Budapesti Műszaki Egyetem munkatársai tervezték. Lux László tanszékvezető egyetemi tanár és Tömöry Tamás adjunktus irányításával. 23 méter átmérőjű belső kupolája: mesterséges égboltja a maga nemében egyedülálló lesz. Akusztikája is tökéletes. A majdnem szabadtéri hang- és téradottságok alkalmassá teszik a 400 embert befogadó planetárium nézőterét, hogy az egyes előadásokat zenével kísérjék. A kupolatermet kör alakú kiállítású csarnok veszi körül, s kívülről vörösréz borítású, 26 méter átmérőjű kupola burkolja.

— : Budapesti ...rium

6.

ESTI HI... 1976. jún. 23.

Elektromos

Lux László épülő

dan.

A népligeti — Magyarországon első — *nagy*planetárium szép vonalú épületét a Budapesti Műszaki Egyetem több tanszékének részvételével tervezték, *Lux László* professzor irányításával. A planetárium helyét az a terv határ-

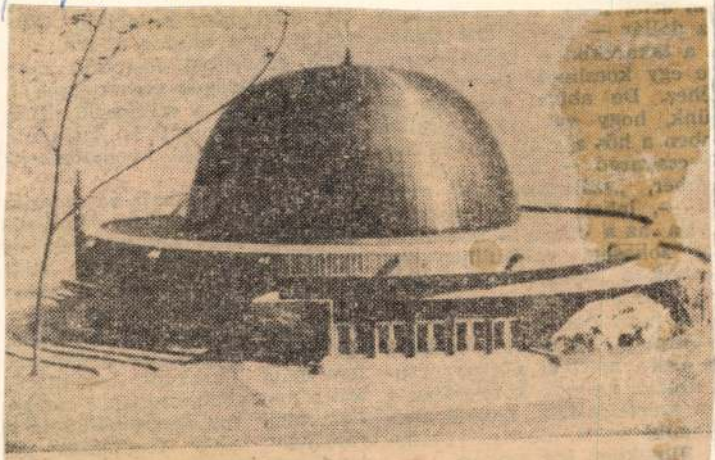

Az épülő népligeti TIT-planetárium makettja.

8.

Ünnepélyes keretek között lerakták a népligeti planetárium alapkövét

NÉPSZABADSÁG, 1[illegible]5. máj. 29.